DOCUMENTE

privitóre la

ISTORIA ROMÂNILOR

culese de

Eudoxiu de Hurmuzaki.

Publicate sub auspiciile Academiei Române şi ale Ministeriului Cultelor şi Instrucţiunii publice.

VOLUMUL II.

PARTEA 5.

BUCURESCI.

1897.

Digitized by Google

DOCUMENTE

privitóre la

ISTORIA ROMÂNILOR

1552—1575

CULESE, ADNOTATE ŞI PUBLICATE

DE

NIC. DENSUŞIANU.

BUCUREŞCI.

1897.

Digitized by Google

3123 -2
8841A

PREFAŢA.

Historia vero testis temporum, lux veritatis . . . nuntia vetustatis.
Cicero, De Oratore, lib. II, c. 9.

I.

Timpulŭ de la puternica colonisare a Daciei Traiane şi până la finele secolului alŭ XVI-lea constitue epoca fundamentală a istoriei nóstre naţionale.

Acéstă epocă stă în strînsă legătură cu originea latină a poporului românŭ, cu legile şi instituţiunile nóstre politice, cu nóua formaţiune a statelorŭ române în secululŭ alŭ XIII-lea şi alŭ XIV-lea, şi în fine cu tractatele încheiate de statele române cu Pórta Otomană pentru a asigura frontierele nóstre de invasiunile musulmane.

De aceea documentele istorice, cari se referŭ la acéstă epocă depărtată, ocupă locululŭ celŭ de âintâiŭ între tesaurele nóstre istorice.

Aceste documente conţinŭ fapte şi date, cari ne servescŭ nu numai pentru luminarea timpurilorŭ depărtate, în cari au fostŭ scrise, dar constitue totŭ-o-dată şi unŭ materialŭ fórte preţiosŭ spre a puté pĕtrunde şi pricepe bine condiţiunile vieţei publice şi evenimentele istoriei mai nóue.

Acéstă îndoită importanţă, ce o au documentele vechi pentru istoriă, este fórte explicabilă.

Societatea vechiă, ce e dreptŭ a dispărutŭ, însă ea a lăsatŭ urme adânci în legile, în moravurele şi în ideile societăţii maĭ nóue, şi chiarŭ în principiile vieţei nóstre de statŭ.

«Faptele, ca şi ómenii», ne spune ilustrulŭ Cantu, «au unŭ felŭ de generaţiune continuă, în care nimicŭ nu se începe, ci tóte se succedŭ unele din altele» [1].

Cu deosebire, în ce privesce trecutulŭ mai depărtatŭ alŭ poporului românŭ, documentele vechi, fie aceste diplome (séu chrisóve), fie acte publice, inscripţiuni, epistole, memorii, itinerariĭ, ori simple monumente nescrise, for-

1) Histoire universelle. Tome I (1865), pag. 75.

Digitized by Google

méză fundamentulŭ principalŭ, putemŭ ḑice, stîlpulŭ de aurŭ alŭ istoriei nóstre naţionale.

Esaminândŭ şi aprofundândŭ cu tótă atenţiunea aceste resturi scrise ale vechimei, istoriculŭ imparţialŭ se va convinge, că poporulŭ românŭ nu numai că este, celŭ mai vechiŭ poporŭ istoricŭ între naţiunile, ce locuescŭ astăḑi la Carpaţi şi în nordulŭ Dunărei de josŭ, dar, că a fostŭ în evulŭ-de-mijlocŭ unŭ poporŭ cu unŭ rolŭ fórte însemnatŭ culturalŭ chiar şi în ţinuturile, ce se întindŭ în părţile meridionale ale Dunarei, de la Adriatică şi până la Marea-négră.

Şi spre a ilustra întru unŭ modŭ mai evidentŭ şi mai realŭ adevĕrulŭ acestei stări de lucruri, este de ajunsŭ sĕ amintimŭ împrejurarea, că aprópe tóte satele, câte se întindeau în evulŭ de-mijlocŭ în partea de susŭ a peninsulei balcanice şi chiar peste şesurile vaste, însă o-dată neculte ale Rusiei meridionale, pórtă urmele evidente ale înfiinţărei ori ale reconstituirei lorŭ prin elementulŭ agricolŭ, păstorescŭ, ori militarŭ românŭ.

Elementulŭ agricolŭ românŭ a fostŭ acela, care prin moravurile şi prin condiţiunile vieţei sale private şi publice, a pusŭ încetŭ cu încetulŭ o stavilă permanentă în curentulŭ migraţiunilorŭ barbare şi a desceptatŭ în aceste popóre iubirea de pămêntŭ, de casă şi de o viéţă pacînică agricolă.

Totŭ asemenea Românii, încă înainte de la 1000 d. Chr., au pusŭ fundamentele la o mulţime de ducate şi organisme politice, atâtŭ în nordulŭ Dunărei de josŭ, precumŭ şi în diferite părţi ale peninsulei balcanice [1]).

Incepândŭ dela Adriatică şi până în nordulŭ Mărei-negre, noi întîmpinămŭ în evulŭ-de-mijlocŭ peste totŭ locŭlŭ urmele voivodatelorŭ, chineziatelorŭ, castrelorŭ şi districtelorŭ românesci.

De asemenea găsimŭ instituţiuni politice şi militare române la tóte popórele străine, ce au fostŭ în atingere în acéstă epocă cu elementulŭ românescŭ.

În deosebi, aflămŭ la popórele, cari se stabilise în peninsula balcanică după secululŭ alŭ V-lea, urme evidente din dreptulŭ publicŭ şi privatŭ alŭ Românilorŭ, usuri şi credinţe religióse derivate din vechiulŭ cultŭ italicŭ ante-creştinŭ; aflămŭ în fine, o influenţă puternică, ce a avut'o limba românéscă nu numai asupra vechii limbi slavone, dar şi asupra dialectelorŭ diferitelorŭ grupuri slavice, cu cari au fostŭ în contactŭ Românii.

Tóte aceste suntŭ mărturii incontestabile de acţiunea puternică civilisatóre, ce a esercitat'o într'unŭ modŭ pacînicŭ elementulŭ românŭ în chaosulŭ celŭ mare din ainte de secululŭ alŭ XIII-lea.

Aşa dar:

O influenţă de cultură a unui poporŭ asupra altuia.

Étă o parte însemnată din istoria politică a Românilorŭ în evulŭ-de-mijlocŭ.

---

1) Afară de ducatele românesci de peste Dunăre din ainte de a 1000 d. Chr., ale cărorŭ urme le aflămŭ în scriitorii bisantini, noi vomŭ aminti aici ducatele românesci de peste Carpaţi din secululŭ alŭ X-lea: alŭ lui Gelu din Transilvania, Menomorutŭ dintre Crişŭ şi Someşŭ, alŭ lui Gladŭ dintre Mureşŭ, Tisa şi Dunăre, şi alŭ lui Laborcy din comitatulŭ Ungŭ. Totŭ asemenea ni se presintă în acéstă epocă, ca provinciă românéscă o parte însemnată din Panonia vechiă, unde Românii, după cronicele unguresci, aveau încă în secululŭ alŭ X-lea castre, fortificaţiuni si ostaşi români. — omnes romani per terram Pannonie habitantes. — romanos milites qui castrum bezprem custodiebant. — Blakis. . . remanentibus sponte in Pannonia etc. (A se vedé Anonymus Belae regis Notarius, cap. 9. 11. 13. 19. 24. 44. 46. 48. 49 şi 51. — Magistri Simonis de Keza, Gesta Hungarorum c. 4 din Gesta Hunorum. — Cf. Chronica ruséscă a lui Nestorŭ din secululŭ alŭ XI-lea, cap. 3. seqq.

Digitized by Google

Şi pe lângă tótă acéstă influenţă activă, ce a esercitat'o spiritulŭ şi cultura română pentru civilisaţiunea acestorŭ ţĕri în evulŭ-de-mijlocŭ, nóuă ne-au rĕmasu numai fórte puţine date scrise despre evenimentele, prin cari a trecutŭ poporulŭ românŭ în acéstă epocă depărtată.

Acéstă lipsă de fântâni istorice mai vechi a produsŭ apoi, de o parte o lacună vastă (aprópe de 11 secule) în istoria nóstră naţională, de altă parte a creatŭ în studiele istorice de astă-ḑi o lungă serie de păreri greşite despre originea, formaţiunea, locuinţele şi trecutulŭ poporului românŭ în evulŭ-de-mijlocŭ, despre instituţiunele nóstre politice şi influenţele externe, ce le au suferitŭ legile şi tesaurulŭ limbei române în evulŭ-de-mijlocŭ, — erori, cari repetămŭ încă o-dată, provinŭ în prima linie din lipsa documentelorŭ istorice asupra împrejurărilorŭ sociale şi politice în ţĕrile aceste înainte de secululŭ alŭ XIII-lea.

Şi consecinţa inevitabilă a acestorŭ erori este: că atunci, cândŭ falsitatea se introduce o-dată în istorie, este fórte greu de a o desrădĕcina, şi chiarŭ de a o pricepe.

Doctrinele false în locŭ de a aduce o unitate în istoria nóstră naţională şi în studiele, ce se basézŭ pe istorie, ele aducŭ numai o descompunere în tóte, crează numai o confusiune, unŭ adevĕratŭ labirintŭ în literatură. Mai multŭ, ele deviézŭ chiar şi vederile nóstre politice.

De aceea a lumina pe câtŭ se póte mai multŭ acéstă epocă obscură este astă-ḑi indispensabilŭ, spre a pune o temelie solidă şi adevĕrată istoriei nóstre naţionale şi studielorŭ, ce se basézŭ pe istorie.

II.

Insă istoria unei naţiuni, ori câtŭ de avută sĕ fie dênsa în archive şi în colecţiuni de monumente naţionale, nu se póte pĕtrunde, nici scrie numai pe basa documentelorŭ interne.

Unŭ istoricŭ naţionalŭ are astă-ḑi neapărată trebuinţă, de a cunósce în tótă extensiunea sa materialulŭ istoricŭ, ce i-lŭ potŭ oferi ţĕrile vecine pentru studiele sale.

Cu deosebire în ce privesce istoria medievală a poporului românŭ, tesaurile cele mai importante ni s'au păstratŭ în archivele şi bibliotecele apusene.

Aici aflămŭ cele mai vechi amintiri despre eroii Domni români de peste Carpaţi de la începutulŭ seculului alŭ X-lea, despre faptele strălucite ale Asaniḑilorŭ în secululŭ alŭ XII-lea şi alŭ XIII-lea, şi o parte însemnată din istoria glorioşilorŭ Domni Basarabi şi a lui Bogdanŭ, întemeiătorulŭ Moldovei, în secululŭ alŭ XIV-lea.

Aici ni s'a păstratŭ mai de parte amintirea despre o serie de principi şi voivoḑi români din sec. XI—XIV-lea, ale cărorŭ voivodate nu scimŭ câtŭ eraŭ de mari, şi ale cărorŭ reşedinţe, noi astă-ḑi nu le putemŭ fixa cu certitudine:

Sec. XI—XII. Princeps .... in Kraszon, civitate Mesta .... terra sua fuit planities bubalorum et mera planities [1].

1) Fejér, Codex diplomaticus Hungariae. T. VII. 3. pag. 48—49.

Digitized by Google

An. 1202. Bellota Princeps [1]).
» 1247. terra Kenezatus Lynioy Woiavode, quam Olatis relinquimus, prout iidem hactenus tenuerunt [2]).
» 1247. terra Szeneslai Woiavode Olatorum, quam eisdem relinquimus, prout iidem hactenus tenuerunt [3]).
» 1263. Ivan Wajuoda de Bulenus ac Boch et Balk fratres sui [4]).
» 1272. Lython Woyvoda vna cum fratribus suis . . . . aliquam part m de regno nostro ultra alpes existentem pro se occuparat [5]).
» 1272—1285. Dormanus. — Insuper cum nostros homines fideles Transsilvanos vna cum Comanis nostris contra Dormanum et Bulgaros misissemus [6]).
» 1303. Nicolaus Vayuoda . . . . Comes de Ugocsa de Marmarusio [7]).
» 1326. possessionem . . . . . Hudus vocatam populosam in qua Negul woyuoda considet et commoratur [8]).
» 1345. Olachi Romani commorantes in partibus Ungariae, Transilvanis, Ultralpinis et Sirmiis:
Nicolaus Princeps de Remecha;
Ladislaus Voyuada de Bivinis;
Sanislaus de Sypprach;
Aprozya Voyuada de Zopus;
Nicolaus Voyuada de Auginas [9]).

În fine în achivele şi bibliotecele ţerilorŭ apusene găsimŭ cele mai proţióse tesaure despre condiţiunile de viéţă şi virtuţile militare ale poporului românŭ în evulŭ-de-mijlocŭ.

Acéstă deosebită importanţă, ce o presintă documentele externe pentru studiulŭ istoriei nóstre vechi, au recunoscut'o şi simţit'o adâncŭ toţi scriitorii români începândŭ de la marele vornicŭ Nestorŭ Urechiă, care scria pe la finele seculului alŭ XVI-lea, şi până la istoricii din ḑilele nóstre [9]).

O «Istoriă, în inţelesulŭ adevĕratŭ, lipsesce încă Românilorŭ», ḑice neuitatulŭ Papiu Ilarianŭ.

Ér «istoria nóstră cea scrisă se mărginesce până astăḑi la câte-va cronice destulŭ de sĕrace. Câţi eroi şi câte fapte demne de memoria posterităţii sunt date uitărei. . .

«Astăḑi o istoriă română nici celŭ mai mare geniu nu ne ar puté-o înfăţişa.

«Causa este simplă şi evidinte, spre a puté scrie istoria Românilorŭ, s'ar cere înainte de tóte deplină cunoscinţă a elementelotŭ, din cari sĕ compune aceea istoriă. Aceste elemente sunt faptele istorice. Intru adevĕrŭ fără a cunósce faptele nici pre

---

1) Theiner, Vetera Monumenta Slavorum meridionalium. Tom. I. pag. 18.
2) Theiner, Monumenta historica Hungariae. Tom. I. pag. 209.
3) Ibid.
4) Fejér, Cod. dipl. Hung. VII. 3. pag. 48—49.
5) Ibid. VII. 3. pag. 274.
6) Ibid. VII. 3. pag. 273.
7) Ibid. VIII. 1. pag. 147.
8) Nagy, Codex, dipl. hungaricus Andegavensis. Tom. II. pag. 238.
8) Theiner, Mon. hist. Hung. Tom. I. pag. 691.
9) Grigorie Urechi, Domnii Ţĕrii Moldovei, Predoslovie: «Cu multă nevoinţă am cetit cărţile şi isvódele, şi ale nóstre şi celor străine şi am aflat cap şi începătură moşilor de unde au isvorit şi s'au înmulţit în ţéră şi s'au lăţit . . . . . că letopiseţul nostru cel moldovenesc aşa de scrie de pe scurt, că nice de viaţa Domnilor, care au fost tótă cârma, nu alege . . . . Ér scrisorile străinilor scriu pre larg şi de ajuns, cari au fost rîvnitori şi herbinţi nu numai ale sale se scrie, ce şi cele străine» (Kogălniceanu, Letopiseţile Ţĕrii Moldovii. T. I. pag. 95—96). Despre Nestorŭ Urechiă, ca autorŭ alŭ acestei cronice, a se vedé Ar. Densuşianu, Ist. limbei şi lit. rom. Iaşi 1885 p. 164—168.

Digitized by Google

jumĕtate, cum vei judeca asupra lorŭ, cum vei afla legătura, ce esistă între ele? şi cum le vei cunósce, dacă-ţi sunt necunoscute fântânile, de unde sĕ le culegi.

«Nici sĕ cugete dară Românii a-şi puté scrie istoria, până ce mai ântâiu nu vorŭ avé adunate la unŭ locŭ tóte faptele istorice îngropate în monumente fără numĕrŭ, străine şi chiar indigene, atâtŭ tipărite şi totuşi necunoscute, câtŭ şi manuscripte, şi unele şi altele ascunse în bibliotece şi archive, latine, grecesci, turcesci, ungaresci, polone, rusesci, sêrbesci, bulgăresci, etc. etc.

«A aduna aceste monumente rĕtăcitóre ale istoriei nóstre, însemnéză a pregăti şi uşura lucrarea cea mare, astădi cu neputinţă, a scriitorului fericitŭ, care perlustrându-le ne va presenta apoi o adevĕrată istoriă a Românilorŭ [1].»

Ér M. Kogălniceanu, bărbatulŭ, care şi-a căştigatŭ merite atâtŭ de mari cu adunarea şi publicarea cronicelorŭ nóstre naţionale, scria pe la a. 1843 următórele:

«O singură istorie completă şi sistematică nu avem încă despre Români; însuşi şirul Domnilor nu este clasificat şi statornicit prin fáclia unei critice sănătóse. Documenturile oficiale şi acturile publice, care sunt cea de ântâiŭ şi cea mai puternică dovadă a adevĕrurilorŭ istorice, ne lipsesc cu totulŭ, din pricina deselorŭ revoluţii, care în atâtea rênduri ne-au pustiit patria, ele sunt perdute pentru tot-de-una, sau împrăsciate prin ţĕri străine, pe la particulari, sau în Bibliotecele Ungariei, Poloniei, Transilvaniei, a Moscvei, Petersburgului, Vienii şi chiar a Stokholmului» [2].

III.

În ce privesce în fine planulŭ generalŭ, ce l'amŭ avutŭ în vedere la alegerea şi reunirea materialelorŭ istorice din epoca dela anulŭ 1199 — 1575, publicate în cele 6 volume de până acum [3], noi amŭ fostŭ conduşi de următoriulŭ principiŭ:

de a nu uita pe nime, de a nu sacrifica pe nime, de a înfăţişa în acéstă colecţiune fie-care parte din teritoriulŭ locuitŭ de Români, precum şi faptele şi evenimentele, ce le aparţinŭ.

Séu cu alte cuvinte: amŭ avutŭ totŭ-de-una în vedere istoria întregului elementŭ românescŭ, în ori-ce ţĕri s'a aflatŭ elŭ în vechime, fie constituitŭ în state mai mari, fie organisatŭ numai în districte, provincii şi bănate naţionale, fie în fine respânditŭ în insule mai mici şi mai depărtate prin mijlocŭlŭ altorŭ naţiuni superpuse, însă ducândŭ o viéţă românéscă.

---

1) Ilarianu, Tesauru de Monumente istorice. T. I. pag. V – VI.

2) Kogălniceanu, Letopisiţile Ţĕrii Moldovii Tom. I. (1552), pag. XXXII. — Totŭ asemenea se esprimă şi decedatulŭ Prepositŭ Tim. Cipariu, adânculŭ scrutatoriŭ alŭ legilorŭ limbei române: «Când avuramu idea, ţice dênsulŭ, de a da unu organu de publicatiune, totu una data amu simtitu si necesitatea de a aduna la unu locu una mare parte de documente, atingatoria de sortea natiunei dein dilele de bucurie si de amaritiune, cari sau inca nu erau date la cunoscenti'a publica . . . . . seau erau prea resfirate prein multe carti si colectiuni, la cari nu fie cârutai da mana de a puté ajunge, de si usulu loru pentru toti era intru asemenea interesatoriu.

«Totu asemene idea forĕ indoiela avura si altii, cari dein asemeni scopure incepura a da la lumina atari colectiuni sub diverse numiri, dein cari unele se continua pană astadi, ér' altele au încetatŭ seau paru că voru se incete, ca Magasinulu istoricu pentru Dacia, Tesaurulu de monumente, Archivele, Uricariulu etc., tote pretiosa monumente literaria pentru istoria romana, candui va veni si ei ordinea de a fi scrisa dupa adeveru, sine ira et studio, ér' nu denaturata si batu-jocurita, ca pană acum'a.» (Archivu pentru filologia şi istoria An. 1869 pag. 452.)

3) Colecţiunea de faţă: Tom. I. Partea 1. 2. — Tom. II. Partea 2. 3. 4. 5.

Digitized by Google

Raţiunea era următória:

În istoria vechiă a unui poporŭ chiar şi viéţa celei mai mici insule etnice, fie ea câtŭ de depărtată, presintă unŭ deosebitŭ interesŭ pentru a puté explica multe cestiuni confuse din labirintulŭ seculelorŭ trecute.

Numai avêndŭ în vedere totalitatea mişcării vieţei naţionale, istoriculŭ póte se pricépă adevĕrata causă a fenomenelorŭ, ce le presintă trecutulŭ.

Conduşi de aceste principii, noi amŭ publicatŭ în cele 6 volume de până acum:

Unŭ vastŭ materialŭ de documente esterne cu privire la întregŭ poporulŭ românŭ, din Ţéra-românéscă, din Moldova, din Transilvania, Ungaria, din România de peste Dunăre (Blachia), din Bosnia, Croaţia, Muntenegru şi Polonia.

În specialŭ:

Documente despre reînfiinţarea şi reconstituirea politică a statelorŭ române din-cóce şi din-colo de Dunăre, şi cari în documentele latine ale evului-de-mijlocŭ figuréză sub diferite numiri de:

Terra Blaccorum. — Terra ultra montes nivium. — Terra Transalpina. — Ultralpina. — Basarat. — Terra Bazarabi. — Terra Moldauana. — Terra Moldauie. — Ducatus Moldauiensis. — Minor Valachia. — Blachia et Bulgaria.

Documente despre extensiunea teritorială a elementului românŭ în diferite epoce; despre resbóiele lungi şi grele, ce au avutŭ se le susţină cu multă vitejie, în fie-care seculŭ, Românii, pentru apărarea naţionalităţii, a limbei, instituţiunilorŭ şi libertăţilorŭ sale; în deosebi despre luptele Românilorŭ din Balcani cu Cruciaţii şi Bisantinii, despre expediţiunile vechilorŭ regi ai Ungariei şi Poloniei asupra Ţĕrilorŭ-românesci; şi despre luptele continue ale Românilorŭ cu Turcii începândŭ încă de la anulŭ 1372 [1]).

Amŭ reunitŭ aici mai departe unŭ însemnatŭ materialŭ despre poporulŭ dispărutŭ alŭ Cumanilorŭ, despre invasiunea cea mare a Tătarilorŭ asiatici la anulŭ 1241; despre resturile astădi stinse ale Bisenilorŭ din Transilvania şi ale Pecinegilorŭ din Moldova; despre colonisarea în secululŭ alŭ XIII-lea a Cavalerilorŭ teutoni în ţéra Bârsei şi a Cavalerilorŭ Ioaniţi în Bănatulŭ Severinului.

Diplome şi diferite acte publice despre extensiunea teritorială a statelorŭ române în timpulŭ dela 1199 — 1575, cu deosebire despre vechile provincii românesci: Ducatulŭ Făgăraşului şi alŭ Omlaşului, Bănatulŭ Severinului, Podolia, Pocuţia, Dobrogea şi Districtulŭ Silistriei.

Documente despre voivodatele, chineziatele şi districtele naţionale românesci din Transilvania, Bănatŭ şi Ungaria şi administraţiunea militară, ce o aveau aceste districte. (Districtus olachales tamquam pertinentiae castrorum. — Sedes volahicales. — Provinciae.)

Despre dreptulŭ consvetudinarŭ publicŭ şi privatŭ alŭ Românilorŭ, singurŭ în vigóre în districtele românesci. (Ius Volachie, — ritus Volachie, — antiqua et approbata lex districtuum volachicalium universorum.)

Amŭ strînsŭ şi reunitŭ aici o serie abundentă de materiale vechi despre diferitele clase ale societăţii române în evulŭ-de-mijlocŭ. (Nobiles Valachi, Kenezy ceterique Valachi. —

---

1) Vladislaus Vajuoda Transalpinus . . . Ipse Magister Ladislaus Dobka strenuus miles, . . . noster caro et sanguis et genitura, nobiscum cum exercito nostro viriliter contra saeuissimos et infideles Thorcos et Imperatorem de Tyrna ipsosque invadendo, perpetravit actus militares nobiles et honorificos ibidem exercendo propter fidem christianitatis. (Anulŭ 1372. Vol. I. 2. pag. 199).

Digitized by Google

Nobiles ut dicitur Valachorum. — Nobiles Olachi. — Olachi Romani. — Boerones. — castrenses. — milites castri);

despre starea socială şi economică a ţĕranilorŭ români în diferite epoce, şi cu deosebire despre posiţiunea lorŭ vechiă, ca apărători ai castrelorŭ, frontierelorŭ, pasurilorŭ, vadurilorŭ şi drumurilorŭ (ad defensionem terrae et ad injurias propulsandas seu ulciscendas; — servitia more consveto Olachorum; — ad faciendam custodiam in illis confinibus; — munimenta struendi et reparandi, aggeres fodiendi . . . indagines praecidendi . . . juxta antiquam et laudabilem consvetudinem);

de asemenea şi despre vechile lorŭ privilegii şi libertăţi (antiquae eorum libertates; — Valachorum et Keneziorum priuilegia: — ut nullus eos judicet preter Comitem eorum etc.).

Despre transformarea succesivă a acestorŭ ţĕrani militari în ţĕrani feudali şi în urmă în sclavi agricoli.

Documente despre relaţiunile politice externe ale ţĕrilorŭ române cu statele vecine, tractate de alianţe şi pace, convenţiuni de comerciŭ şi limitare, ce le au încheiatŭ în diferite epoce Domnii români cu regii Ungariei, ai Poloniei şi cu principatulŭ Transilvaniei.

Documente cu privire la istoria bisericéscă a Românilorŭ începândŭ încă din secululŭ alŭ XII lea; despre încercările Papilorŭ de la Roma de a introduce dogmele şi instituţiunile catolice în bisericile românesci; despre episcopiile catolice: a Cumanilorŭ séu Milcoviei, a Severinului, Argeşului, Siretului şi Bacăului, cum şi despre diferitele misiuni de propagandă religiósă ale călugărilorŭ predicatori, minoriţi, augustini etc. în ţĕrile şi în ţinuturile românesci.

Aceste sunt pe scurtŭ cestiunile principale istorice, la cari se refere materialulŭ de documente externe publicatŭ în aceste 6 volume.

Însă precum viéţa unei naţiuni presintă diferite fenomene, totŭ asemenea şi documentele vechimei sunt şi remânŭ o fântână nesecată de elemente istorice.

În fie-care documentŭ, cu deosebire din evulŭ-de-mijlocŭ, istoriculŭ va afla totŭ-de-una ceva noŭ, fie din punctŭ de vedere politicŭ-administrativŭ, civilŭ, militarŭ, bisericescŭ, fie din punctŭ de vedere economicŭ, financiarŭ, culturalŭ, ori genealogicŭ, geograficŭ, limbisticŭ etc. Va afla totŭ-de-una unŭ motivŭ de a medita asupra unorŭ nóue cestiuni, ce zacŭ ascunse sub pătura cea grósă a seculelorŭ trecute, — totŭ dé-una aşa dar, o nóuă scânteie de lumină.

IV.

Astădi tendinţa studielorŭ istorice este de a judeca faptele, persónele şi evenimentele din epocele depărtate ale trecutului, cu mai multă scrutare şi mai multă critică, de cum s'a făcutŭ până acum.

De aceea principiulŭ nostru a fostŭ:

că precum unŭ faptŭ istoricŭ nu se póte de ajunsŭ lumina prin unŭ singurŭ documentŭ, totŭ asemenea este imposibilŭ, ca acelaşi faptŭ istoricŭ se se pótă judeca dintr'un micŭ estrasŭ séu din 2—3 rênduri ale aceluiaşi documentŭ.

A reproduce dintr'unŭ documentŭ vechiŭ numai câteva excerpte, séu pasage, fără ca cetitoriulŭ se pótă cunósce cohesiunea naturală a textului, a faptelorŭ şi împrejurărilorŭ, pe lângă aceea, că unŭ astŭ-felŭ de modŭ de publicare nu corespunde cerin-

Digitized by Google

ţelorŭ moderne, dar aceste fragmente vorŭ lăsa totŭ-de-una în spiritulŭ istoricului o nedumerire adâncă, dacă din acestŭ documentŭ s'au estrasŭ tóte părţile principale şi secundare, ce intereséză studiulŭ cestiunilorŭ respective.

Şi lucrulŭ e fórte naturalŭ.

La fie-care documentŭ din evulŭ-de-mijlocŭ, se presintă înaintea cercetătorĭului o mulţime de întrebări, despre fapte şi persóne, cum şi despre împrejurările, ce au datŭ nascere acestorŭ fapte; în fine, dacă din punctulŭ de vedere alŭ studiului criticŭ, documentulŭ presintă tóte garanţiile de autenticitate ale epocei sale.

Astŭ-felŭ, că la tóte aceste întrebări nu este de ajunsŭ numai unŭ textŭ mutilatŭ, unŭ estrasŭ sterilŭ şi enigmaticŭ de 2—3 pasage.

De aceea amŭ creḑutŭ, că nu ar corespunde scopului, ce-lŭ urmărimŭ, dacă dintr'unŭ documentŭ, ce se refere la o cestiune mai însemnată, însă mai puţinŭ clară, din istoria nóstră naţională, noi amŭ fi reprodusŭ în acésta colecţiune numai unŭ micŭ fragmentŭ de 2—4 rênduri, şi am fi lăsatŭ afară cele-lalte părţi ale documentului, cari ne zugrăvescŭ epoca, în care a fostŭ scrisŭ, precum şi motivele şi împrejurările, cari au datŭ nascere acestui actŭ istoricŭ.

Încă puţine cuvinte şi vomŭ termina.

Până la anulŭ 1887 în literatura nóstră istorică nu se afla o singură colecţiune specială, mai mare, de documente externe în limba latină, cu privire la epoca istoriei nóstre naţionale dela anulŭ 1199 — 1575.

Din acésta causă, putemŭ ḑice, exclusivŭ materială, istoricii români erau cu totulŭ împedecaţi în consultarea şi folosirea unui însemnatŭ tesaurŭ de documente istorice, însă respândite, şi înmormêntate prin diferite serii de publicaţiuni străine.

Le lipsia posibilitatea de a pune faţă în faţă documentele acelei epoce, de a compara conţinutulŭ lorŭ, şi de a medita cu succesŭ asupra faptelorŭ, de cari ne vorbescŭ; — fiind-că este sciutŭ, că raḑele de lumină devinŭ multŭ mai clare, şi străbatŭ multŭ mai departe, când micile scântei se reunescŭ tóte într'unŭ singurŭ focŭ centralŭ.

Astăḑi însă mulţumită iniţiativei atâtŭ de laudabile, luate din partea Comisiunei publicaţiunilorŭ Hurmuzaki, noi avemŭ adunată şi dată la lumină o colecţiune destulŭ de însemnată de tesaure istorice chiar şi asupra epocei dela anulŭ 1199 — 1575.

Însă când cugetămŭ la mulţimea enormă de documente istorice din înainte de anulŭ 1600, ce se descoperŭ şi scotŭ la lumină pe fie-care ḑi, când meditămŭ asupra problemei grele, ce o au istoricii români, de a lumina câtŭ mai în grabă mulţimea cea mare de cestiuni obscure, ce se referŭ la istoria nóstră vechiă şi trecŭ şi se întindŭ ca unŭ firŭ roşŭ prin tótă viéţa nóstră politică şi bisericéscă până în secululŭ modernŭ, — atunci trebue se constatămŭ, că documentele relative la epoca dinainte de 1600, ce le am publicatŭ până astăḑi, sunt încă prea puţine spre a ne da tótă lumina, de care avemŭ trebuinţă în studiele nóstre.

Ne remâne astŭ-felŭ totŭ-de-una o sarcină şi o datorie, către posteritate şi către sciinţa istorică, de a aduna şi codifica pe fie-care ḑi monumentele istorice vechi externe şi a reconstitui astŭ-felŭ archivele seculelorŭ nóstre depărtate.

Bucuresci, 20 Februarie 1897.

NIC. DENSUŞIANU.

Digitized by Google

SERIA DOCUMENTELORU.

1552. *Darea de oi, de capre, de porci şi de stupi,* care sub titlulŭ de «quinquagesima» aveau se o plătéscă *Românii din Transilvania* pentru visteria regelui Ungariei. Nr. 1. pag. 1.

1552. *Numĕrulŭ comitatelorŭ din Transilvania* şi distribuirea lorŭ între cele trei naţiuni privilegiate: între *Unguri*, *Secui şi Saşi*. Nr. 2. pag. 2.

1552. *Tarifulŭ vamalŭ* pentru vitele şi mărfurile, ce se importau din *Ţéra-românéscă în Transilvania* pe la punctele supuse administraţiunei vamale din Sibiu. Nr. 3. pag. 3.

1552. Raportulŭ comisarilorŭ regelui Ferdinandŭ despre *privilegiele Secuilorŭ din Transilvania.* Nr. 4. pag. 4.

1552. Instrucţiunea dată de comisarii regelui Ferdinándŭ cu privire la *salinele din Ocna, Turda şi Desŭ.* No. 5. pag. 11.

1552. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, numesce pe *Andreiŭ de Bahtor, voivodŭ alŭ Transilvaniei,* cu următórele drepturi şi îndatoriri: se aibă aceeaşi auctoritate, pe care au avut'o şi voivoţii de mai înainte ai Transilvaniei; se respecteze *libertăţile supuşilorŭ din Transilvania;* se administreze acéstă ţéră după legile şi consvetudinele sale; se apere cu totŭ zelulŭ *religiunea catolică*, şi pe câtŭ i va fi posibilŭ se extermineze *secta luterană* etc. Nr. 6. pag. 13.

1552. Orăşanulŭ *Opra Minarulŭ* din Caransebeşŭ vinde lui *Grigorie Voivodulŭ* de acolo o jumĕtate din via sa. Nr. 7. pag. 15.

1552. *Petru Haller,* primariulŭ Sibiului, rógă pe regele *Ferdinandŭ* se dee ordinŭ a se fortifica *pasulŭ Oituzului* despre Moldova, pe unde adese-ori intră inimicii în Transilvania. Nr. 8. pag. 15,

1552. *Dieta Transilvaniei întrunită la Turda* decide: că toţi *iobagii din Transilvania* se fie personalŭ obligaţi a lua parte la resbelŭ; iobagii, cari posedă o moşie întrégă se-şi cumpere câte o puşcă séu scutŭ, o sabie, unŭ arcŭ şi 32 săgeţi; că în fie care comună românéscă se remână numai câte unŭ *chinezŭ* liberŭ de contribuţiune; făcătorii de rele se fie persecutaţi în tóte ţinuturile; ér cei, cari vorŭ fi furatŭ vre-unŭ lucru în valóre de 1 fl. ung. se fie condemnaţi la mórte. Nr. 9. pag. 17.

1552. *Petru Haller*, primariulŭ Sibiului, raportéză archiducelui *Maximilianŭ,* că după informaţiunile primite, *Turcii transportézŭ provisiuni pe Dunăre în susŭ,* ér forţele turcesci se concentréză către Belgradulŭ sêrbescŭ. Nr. 10. pag. 23.

Digitized by Google

1552. Generalulŭ *Castaldo* raportéză archiducelui *Maximilianŭ*, că *ţĕranii din Transilvania* nu mai voiescŭ nici într'un modŭ se dée ajutoriŭ pentru fortificarea oraşelorŭ din Transilvania. Nr. 11. pag. 24.

1552. Nobilulŭ *Franciscŭ Kendy* scrie lui *Toma de Nadasd*, judelui curiei, că *voivodulŭ Moldovei* a intratŭ în Transilvania cu 35—40.000, avêndŭ cu dênsulŭ şi 700 de Tătari, şi a arsŭ mai multe sate; că *voivodulŭ Ţerei-românesci* mobiliséză şi dênsulŭ armata sa, ér trupele germane, cari se află în Transilvania au începutŭ se asedieze Cluşulŭ, din causă, că nu li s'a plătitŭ léfa. Nr. 12. pag. 25.

1552. Generalulŭ *Castaldo* raportéză archiducelui *Maximilianŭ*, că tóte silinţele sale de a îndupleca pe *Ardeleni* se se ridice în contra Turcilorŭ au remasŭ fără resultatŭ, din causă, că Hamet Paşa vine cu 100.000 ómeni şi cu *armatele Ţerei-românesci şi Moldovei* asupra Transilvaniei şi a trupelorŭ germane. Nr. 13. pag. 25.

1552. Nobilii din Bănatŭ *Ludovicŭ Sebessy* şi *Ionŭ Flore* primescŭ în zălogŭ dela nobilulŭ Michaiŭ Banffy de Lossoncz moşiile acestuia *Govăsdia-de-josŭ* şi *Govăsdia-de-susŭ* cu dependenţele lorŭ din comitatulŭ Caransebeşuluĭ. Nr. 14. pag. 28.

1552. Nobilulŭ *Michaiŭ Bánffy de Lossoncz* declară, că a zălogitŭ nobililorŭ din Bănatŭ, lui *Ludovicŭ Sebessy* şi *Ionŭ Flore*, moşiile sale Govăsdia-de-josŭ şi Govăsdia-de-susŭ etc. din comitatulŭ Caransebeşului pentru suma de 200 fl. ung. Nr. 15. pag. 28.

1552. Nobilulŭ *Michaiŭ Bánffy de Lossoncz* declară cu propria sa subsemnătură, că a zălogitŭ moşiile sale din Bănatŭ nobililorŭ *Ionŭ Flore* şi *Ludovicŭ Sebessy* din Caransebeşŭ. Nr. 16. pag. 29.

1552. Comitele *Hieronimŭ Martinengus*, nunciulŭ papalŭ din Viena, trimite cardinalului *De Monte* o scrisóre a generalului Castaldo din Transilvania. prin care acesta i face cunoscutŭ întrarea *voivodului din Moldova* cu trupele sale în Transilvania, şi posiţiunea desperată a trupelorŭ germane. Nr. 17. pag. 30.

1552. *Petru Alesandru, voivodulŭ Moldovei*, promite şi se obligă sub jurămêntŭ a trăi totŭ-de-una în pace cu regatulŭ *Poloniei*, şi a-i da ajutoriŭ în contra tuturorŭ inimicilorŭ sei. Nr. 18. pag. 31.

1552. *Petru Haller*, primariulŭ Sibiului, scrie generalului *Castaldo*, că a sositŭ la Tălmaciŭ, unde a venitŭ *Ioanŭ Pitariulŭ, trimisulŭ voivodului din Ţéra-românéscă*, şi aici Ionŭ Pitariulŭ în numele voivodului din Ţéra-românéscă i a svatuitŭ se nu céră dela Turci cedarea Timişorei (a Bănatului), pe care nu vorŭ da-o cu nici unŭ preţŭ, fără celŭ multŭ se céră, ca Timişóra (cu ţinutulŭ sĕŭ) se fie administrată de unŭ judeţŭ, cum este Brăila, şi se nu fie supusă unui sangiacŭ sĕŭ beglerbegŭ. Nr. 19. pag. 32.

1552. *Dieta Transilvaniei întrunită în castrele dela Sebeşŭ* trimite o adresă sultanului, prin care declară, că a primitŭ mai multe scrisori din partea sultanului prin *voivodulŭ Mircea din Ţéra-românéscă*, şi fiind-că voivodulŭ Mircea a asiguratŭ pe representanţii Transilvaniei, că sultanulŭ este aplecatŭ se-i primésca érăşi în graţia sa, dênşii mulţămescŭ sultanului pentru acésta bunăvoinţă; acusă pe George Martinusiu, care în calitate de locotenentŭ regalŭ, i-a predatŭ sub tutela regelui Ferdinandŭ; rógă pe sultanulŭ se-i primésca érăşi în graţia de mai înainte, şi se le restitue tóte ţinuturile Transilvaniei şi ale Bănatului; promitŭ în fine, că vorŭ plăti tributulŭ, şi cândŭ li se va da ocasiune vorŭ scóte trupele germane afară din ţéră. Nr. 20. pag. 34.

1552. Generalulŭ *Castaldo* scrie regelui *Ferdinandŭ*, că Ardelenii vĕdêndu-se atacaţi de *Turci*, de *Românii din Ţéra-românéscă şi din Moldova*, şi ne mai putêndŭ continua resbelulŭ s'aŭ oferitŭ se plătéscă sultanului tributulŭ. Nr. 21. pag. 36.

1552. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, confirmă vechile libertăţi şi donaţiuni ale Saşilorŭ din cele dóue districte ale *Mediaşului* şi *Şeicei* în Transilvania. Nr. 22. pag. 38.

1552. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, confirmă privilegiulŭ regelui Vladislau din a. 1495, pentru *fortificarea oraşului Mediaşŭ* din Transilvania; de asemenea confirmă şi privilegiulŭ regelui

Digitized by Google

Ioanu din a. 1534, ca nici unu comerciantu străinu se nu pótă desface marfurile sale în orașulu Mediașului, de câtu numai cu ocasiunea târgurilorŭ anuale. Nr. 23. pag. 39.

1552. Generalulu *Castaldo* scrie nunciului papalu, comitelui *Hieronimu Martinengo*, despre resbelulu dintre *voivodii Radu* și *Mircea din Țéra românéscă*. Nr. 24. pag. 40.

1553. *Dieta Transilvaniei întrunită la Cluș*ŭ decide: că fie-care națiune privilegiată din Transilvania se cuntribue cu câte 500 fl. ung. pentru fortificarea și înarmarea cetățilorŭ dela *Flia și Brănișca* lângă *Deva;* că în comitatulu *Hinedórei*, care a fostu devastatu prin trupele germane și prin invasiunile Turcilorŭ se se facă o nóuă conscripțiune a *iobagilorŭ*; în fine, că regele Ungariei se îngrijéscă pentru existența nobilimei, care de frica Turcilorŭ a fostu silită se emigreze din Ungaria în Transilvania. Nr. 25. pag. 41.

1553. Generalulu *Castaldo* scrie tesaurariului *Petru Haller*, că *voivodulu din Țéra-românéscă* i-a cerutu voiă se pótă strînge óste din Transilvania. Pentru scopulu acesta Castaldo invită pe Petru Haller se angajeze 1000 soldați pedestri în socotéla regelui Ungariei. Nr. 26. pag. 43.

1553. Nobilulu românu *Ladislau Becheș*ŭ din Bănatu zălogesce nobilului *Ionu Cervice* din Tiușu moșiile sale situate în comitatulu Caransebeșului. Nr. 27. pag. 43.

1553. Comunitatea monastică a mănăstirei *Moldovița* adeveresce, că *egumenulu Avramu*, prin ostenéla și activitatea sa a reedificatu de nou biserica și mănăstirea Moldoviței, și afară de aceea a mai dăruitu acestei sfinte mănăstiri mai multe vase de argintu, odăjdii prețióse, candele și potire. In recunoscința acestorŭ servicii, comunitatea religiósă a mănăstirei decide se se serbeze in fie care anu amintirea egumenului Avramu. Nr. 28. pag. 44.

1553. *Nobilulu Casparu Pechi* din Transilvania, ascultatu ca martoru în procesulu contra omoritorilorŭ lui *George Martinusiu* declară, că Turcii ar fi promisu lui George Martinusiu se-i dee în administrare nu numai *Transilvania* dar și *Țéra-românéscă* și *Moldova*. Nr. 29. pag. 45.

1553. *Antoniu Verantiu*, secretariulu regelui Ferdinandu, și nobilulu *Paulu Literatu*, trimiși de regele Ferdinandu, ca se tracteze cu Ali-pașa, locotenentulu sultanului din Buda, despre încheierea unei păci séu armistițiu, raportézá regelui, că dênșii au propusu lui Ali-pașa o remunerare de 1000 ducați, dacă va stărui pe lângă sultanulu se se încheie o pace în condițiunile, ce i se cerŭ; de asemenea i-au mai propusu câte 500 ducați pe fie-care anu pe totu timpulu câtu va ține pacea acésta; ér Ali-pașa li-a promisu, că-și va da tótă silința ca *Transilvania se remână în posesiunea regelui Ferdinandu*, plătindu sultanului tributulu, pe care-lu plătia regina Isabella. Nr. 30. pag. 46.

1553. Doi martori (ascultați în procesulu nobilului Valentinu Ispanu din Gelmariu cu comunitatea Orĕștiei) declară, cŭ în timpulu când sultanulu turcescu a devastatu *Transilvania* aŭ scăpatu cu viéță din comuna *Romosu* numai 7 frați, cari aŭ fugitu în munți. Nr. 31. pag. 48.

1553. Comitele *Toma de Nadasd*, *domnu perpetuu alu țĕrei Făgăraș*ului, ascultatu ca martoru în procesulu contra omorîtorilorŭ lui George Martinusiu, înfățișéză în colori triste administrațiunea lui George Martinisiu în Transilvania; anume cum dênsulu despoia pe nobilimea transilvană de averi, cum prindea și în contra dreptului gintilorŭ preda în mânile Turcilorŭ pe locuitorii din *Țéra-românéscă*, carii-și căutau refugiulu în Transilvania. Nr. 32. pag. 49.

1553. Episcopulu *Paulu Bornemisza*, ascultatu ca martoru in procesulu contra omorîtorilorŭ lui George Martinisiu, expune jafurile și crudelitățile, ce le comisese George Martinusiu în Transilvania în timpulu administrațiunei sale. Nr. 33. pag. 54.

1553. *Ferdinandu*, regele Ungariei, conferesce nobilului *Stefanu Dobo de Rwszka*, titlulu de baronu, și demnitatea de *voivodu alu Transilvaniei*, în semnu de recompensă pentru virtuțile sale militare. Nr. 34. pag. 55.

1553. *Ferdinandu*, regele Ungariei, trimite în legațiune la Pórta otomană pe secretariulu sĕu *Antoniu Verantiu*, pe generalulu *Franciscu Zay* și pe nobilulu *Maria Malvezius*, spre a încheia o

Digitized by Google

pace séu armistiţiu cu sultanulŭ Solimanŭ în privinţa Ungarici. Regele Ferdinandŭ însărcinează pe oratorii sĕi se propună lui Rustanŭ-paşa, marelui vizirŭ, o pensiune anuală de 40.000 ducaţi, pentru anulŭ întâiŭ, şi câte 20.000 ducaţi, pentru fie care anŭ următoriŭ, dacă i se va restitui Ungaria cu frontierele, ce le avusese pe timpulŭ regelui Ludovicŭ; şi jumĕtate din sumele amintite mai susŭ, dacă i se va ceda Ungaria cu frontierele, ce le avusese pe timpulŭ regelui Ioanŭ. Nr. 35. pag. 57.

1553. *Ferdinandŭ,* regele Ungariei, invită pe oratorii sei din Constantinopolŭ se şi dée tótă silinţa, şi mai alesŭ pe lângă Rustanŭ-paşa, ca *Transilvania* se remână sub dominaţiunea sa. Nr. 36. pag. 60.

1553. Instrucţiunea dată de regele *Ferdinandŭ*, tesaurariului *Petru Haller*, în privinţa administrării veniturilorŭ regale din Transilvania, a *salinelorŭ*, *a minelorŭ*, *a vămilorŭ*, *a quinquagesimei*, ce o plătiau *Românii*, şi a diferitelorŭ contribuţiuni, ce le plătiau naţiunile privilegiate din Transilvania. Nr. 37. pag. 62.

1553. *Nobilimea transilvană*, întrunită în castrele dela Iernotŭ, raportézĕ regelui *Ferdinandŭ*, că Secuii ţinêndŭ o adunare la Mureşŭ-Oşorheiŭ, au trimisŭ prin *Mircea, voivodulŭ Ţĕrei-românesci*, o scrisóre către sultanulŭ turcescŭ, şi în care scrisóre, dênşii se plângŭ în contra regelui Ferdinandŭ. Nr. 38. pag. 77.

1553. *Dieta Transilvaniei întrunită la Turda* informézĕ pe regele *Ferdinandŭ*, că o parte mare din ţinutulŭ Secuilorŭ a fostŭ devastată, ér' ómenii duşi in captivitate; că *Mircea, voivodulŭ*, a întratŭ în *Ţéra-românéscă* cu ajutoriŭ turcescŭ, şi a alungatŭ din scaunŭ pe voivodulŭ *Radulŭ;* că *Alesandru, voivodulŭ Moldovei*, a plecatŭ la tabĕră şi a datŭ ordinŭ Moldovenilorŭ se se pună cu toţii în arme, lucruri ce inspiră mari îngrijiri celorŭ trei naţiuni din Transilvania. Totŭ-odată dieta decide a se trimite soli la voivoţii din Moldova şi din Ţéra-românéscă pentru afacerile Transilvaniei, ér' nobilii şi Sêrbii, cari au fugitŭ de tirania turcéscă în Transilvania se fie colonisaţi în ţinutulŭ *Ciceului* din Comitatulŭ Solnocului. Nr. 39. pag. 78.

1553. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, trimete comisari se inspecteze *minele din Ungaria, din Maramureşŭ şi de la Rodna în Transilvania;* se se informeze despre cantităţile de aurŭ, de argintŭ, şi de aramă, ce se exploatézĕ acolo, se raporteze, cum s'ar puté împedeca esportarea acestorŭ metale în străinătate, şi în ce locuri anume s'ar puté înfiinţa monetării. Nr. 40. pag. 81.

1553. *Franciscŭ Kendi* şi *Stefanŭ Dobo*, voivoţii Transilvaniei, învită pe tesaurariulŭ Petru Haller, se plătéscă cheltuelile de călĕtorie pentru oratorii Transilvaniei, cari vorŭ pleca la voivoţii din *Moldova* şi din *Ţéra-românéscă* în urma decisiunei dietei transilvane. Nr. 41. pag. 93.

1553. Regele *Ferdinandŭ* trimite nóue instrucţiuni oratorilorŭ sei din Constantinopolŭ, în privinţa *Transilvaniei.* Nr. 42. pag. 93.

1553. *Nobilii malcontenţi* din Transilvania învită pe comitele *Fetru Petrovici* din Bănatŭ, se între cu trupele sale în *Transilvania*, de óră-ce nu mai există în acéstă ţĕră nici unŭ singurŭ oraşŭ, care se nu-i deschidă porţile sale. Nr. 43. pag. 96.

1553. Nobilulŭ *Dominicŭ Dobo de Ruzka* scrie fratelui sĕŭ, că întregŭ ţinutulŭ *Devei* din Transilvania a fostŭ devastatŭ de Turci şi de creştini, şi după informaţiunile, ce le are, comitele *Petru Petrovich* voiesce se intre în Transilvania cu trupele de la *Caransebeşŭ* şi de la *Lugoşŭ.* Nr. 44. pag. 98.

1553. *Negoţiările regelui Ferdinandŭ cu sultanulŭ Solimanŭ în privinţa Transilvaniei.* Oratorii regelui Ferdinandŭ trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că marele vizirŭ Rustanŭ paşa le-a interdisŭ se aducă înaintea sultanului *cestiunea despre cedarea Transilvaniei,* pe care sultanulŭ a promis'o, şi a juratŭ, că o va da fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ; în fine, că sultanulŭ se învoesce la reînoirea păcii numai sub condiţiune, ca regele Ferdinandŭ sĕ restitue Transilvania. Nr. 45. pag. 99.

Digitized by Google

1553. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, cŭ tóte dificultăţile pentru încheiarea păcii cu Turcii se învêrtescŭ în jurulŭ *cestiunei Transilvaniei*, pe care Turcii cu o tenacitate neînduplecată aŭ decisŭ sĕ o iée de la regele Ferdinandŭ şi s'o predée reginei Isabella şi fiului seu. Nr. 46. pag. 117.

1553. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ insistă de nou pe lângă marele vizirŭ Rustanŭ-paşa se mijlocéscă, ca sultanulŭ se lase *Transilvania* sub domnia regelui Ferdinandŭ, plătindu-i tributulŭ şi darurile obicĭnuite. Nr. 47. pag. 119.

1553. *Mateiŭ Szász*, judeţulŭ oraşului Bistriţa din Transilvania, informézŭ pe nobilulŭ *Sigismundŭ Thorda* din Baia-mare, cŭ *voivodulŭ Moldovei* a trimisŭ pe mai mulţi boieri, cu 1000 de ómeni, în frunte cu căpitanulŭ *Ionŭ Motocŭ*, cari au întâlnitŭ în munţii Moldovei pe exploratorii ardeleni, pe unii i-au prinsŭ, pe alţii i-au rănitŭ, şi au făcutŭ totŭ-odată cunoscutŭ Ardelenilorŭ, cŭ décă nu se vorŭ supune regelui Ioanŭ, dênşii vorŭ devasta Transilvania cu fierŭ şi cu focŭ. Nr. 48. pag. 122.

1553. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ, raportézŭ despre paşii făcuţi de nou pe lângă Rustanŭ-paşa în *cestiunea Transilvaniei*. Totŭ-odată dênşii consiliézŭ pe regele Ferdinandŭ, cŭ spre a puté obţiné mai uşorŭ dela Turci cedarea Transilvaniei ar fi bine se trimită tributulŭ, şi se înduplece pe regina Isabella şi pe fiulŭ dênsei, ca se renunţe la pretenţiunile lorŭ asupra acestei ţĕri. Nr. 49. pag. 123.

1553. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, cŭ marele vizirŭ *Rustanŭ-paşa* a fostŭ depusŭ şi consiliézŭ pe regele Ferdinandŭ se împedece în totŭ modulŭ, ca fiulŭ reginei Isabella se nu între în *Transilvania*, ér regina Isabella se renunţe la drepturile ei asupra acestei ţĕri. Nr. 50. pag. 128.

1553. *Mahmudŭ*, interpretulŭ sultanului, scrie reginei *Isabella*, cŭ, în cestiunea Transilvaniei, dênsa óte avé amicŭ mai bunŭ de câtŭ pe *Alesandru, voivodulŭ Moldovei*, ér în *Mircea, voi-Oratoşŭ Terei-românesci*, se nu se încrédă. Nr. 51. pag. 131.

1553. [illegible]ticulanlulŭ *George Orsagŭ* din Bănatŭ informézŭ pe căpitanulŭ *Bălaşă*, cŭ comitele *Petru Petrovich* are intenţiunea se între cu Bănăţenii în Transilvania pe la pasulŭ Porţii-de-ferŭ. Nr. 52. pag. 133.

1553. *Saşii* din Transilvania se plângŭ la regele *Ferdinandŭ*, cŭ nobilimea transilvană voiesce se supună la contribuţiuni şi la taxe iobăgesci pe *comunele săsesci din comitatulŭ Albei şi alŭ Cetăţii-de-baltă*, cari în privinţa administraţiunei erau supuse mai înainte districtelorŭ săsesci. In urma acestei plângeri, regele Ferdinandŭ învită pe autorităţile celorŭ dóue comitate se nu mai supună pe comunele aceste la contribuţiuni şi taxe iobăgesci. Nr. 53. pag. 134.

1553. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, scutesce pe *locuitorii din Orĕstie*, ca se nu mai fie supuşi la transporturi de victuale şi la alte servicii de asemenea natură. Nr. 54. pag. 135.

1553. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, învită pe comunitatea Sibiului se reducă taxa de 1300 fl. impusă asupra oraşului *Orĕstie*, care a suferitŭ mai multe pagube în timpulŭ resbelului din urmă, şi a fostŭ chiar pradă focului. Nr. 55. pag. 136.

1553. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informézŭ pe oratorii sei din Constantinopole, cŭ se află în negoţiări cu regele Poloniei, ca se înduplece pe regina *Isabella*, şi pe fiulŭ dênsei, se trimită sultanului o declaraţiune, cŭ renunţă la pretenţiunile lorŭ asupra *Transilvaniei*. Nr. 56. pag. 137.

1553. Instrucţiunea dată nobilului *Ladislau Vass*, administratorulŭ veniturilorŭ regale din Transilvania, cu privire la *minele* din Transilvania. In acéstă instrucţiune se impune lui Ladislau Vass se respecteze *vechile drepturi şi consvetudini ale ţeranilorŭ din districtulŭ Ciceului*, şi se lasă şi mai departe în funcţiunile lorŭ pe *voivodii şi chinezii români* de acolo. Nr. 57. pag. 139.

1553. Ordinele date de *voivodii Transilvaniei* şi de episcopulŭ *Bornemisza*, comisariulŭ regelui Fer-

Digitized by Google

dinandŭ, cu privire la *schimbarea aurului*, ce se estrage din minele şi din rîurile Transilvaniei. Nr. 58. pag. 143.

1553. Regulamentulŭ pentru organisarea şi plătirea *postelorŭ în Transilvania*. In acestŭ actŭ se face totŭ-o-dată amintire, că în *Ţéra-românéscă* serviciulŭ postelorŭ era în timpulŭ acesta organisatŭ. Nr. 59. pag. 146.

1553. Ordinulŭ voivoţilorŭ transilvani, pentru *inspectarea miliţiei de pe la castrele Transilvaniei*. Nr. 60. pag. 147.

1553. Conventiunea încheiată între *voivoţii Transilvaniei*, în numele regelui Ferdinandŭ, cu *Ionŭ Gleşanŭ, prefectulŭ Cetăţii-de-baltă*, în ce privesce salariulŭ garnisónei de acolo. Nr. 61. pag. 148.

1553. *Inventariŭ despre tóte posesiunile şi veniturile castrului Ciceŭ din Transilvania*, ce aparţinuse mai înainte *voivoţilorŭ români din Moldova*. Acestŭ actŭ s'a făcutŭ din partea conventului dela Mănăstirea-Cluşului, în urma ordinului regelui Ferdinandŭ, în presenţa *juţilorŭ, voivoţilorŭ şi chinezilorŭ români* din comunele acestui districtŭ. Nr. 62. pag. 150.

(F. a.) *Itinerariulŭ pe cursulŭ Dunărei, dela Viena până la Belgradŭ*, după *Antoniu Veranţiu*, secretariulŭ regelui Ferdinandŭ, trimisŭ în legaţiune la Pórta otomană. Nr. 63. pag. 155.

(F. a.) *Itinerariulŭ pe uscatŭ, dela Viena la Constantinopolŭ*, după *Antoniu Veranţiu*, secretariulŭ regelui Ferdinandŭ. Nr. 64. pag. 157.

(F. a.) *Organisaţiunea municipiilorŭ săsesci din Transilvania*, după *Antoniu Veranţiu*, fostulŭ secretariŭ alŭ regelui Ioanŭ din Transilvania. Nr. 65. pag. 159.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ rógă pe marele vizirŭ *Ahmat-paşa*, se nu pună nici o credinţă în cuvintele oratorilorŭ trimişi din partea reginei Isabella şi a comitelui Petru Petrovich *în cestiunea Transilvaniei*. Nr. 66. pag. 161.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ, raportéză, că au sositŭ oratorii reginei *Isabella* şi ai comitelui *Petru Petrovich* cu însărcinarea se róge pe S lŭ se nu cedeze *Transilvania* regelui Ferdinandŭ. Nr. 67. pag. 163.

1554. *Dieta Transilvaniei întrunită la Oşorheiŭ* decide: că nime se nu pótă trimite soli, ori scrisori, la domnii ţerilorŭ vecine, afară numai de Secui, în casulŭ, când *Românii din Moldova ori din Ţéra-românéscă* le vorŭ fi luatŭ oile, ori vitele etc. Nr. 68. pag. 165.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportéză, că *voivoţii din Transilvania* încă aŭ trimisŭ un oratorŭ la Pórta otomană *în cestiunea Transilvaniei*. Nr. 69. pag. 169.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportéză, că celŭ mai mare contrariŭ alŭ regelui Ferdinandŭ *în cestiunea Transilvaniei* este *Rustanŭ-paşa*, fostulŭ mare vizirŭ, a cărui bunăvoinţă nu o potŭ căştiga, nici prin daruri, nici prin promisiunile de amiciţiă ale regelui Ferdinandŭ, şi că regina *Isabella* a trimisŭ scrisori la sultanulŭ rugându-lŭ se fie restituită în domnia Transilvaniei. Nr. 70. pag. 171.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportéză, că în *Ţéra-românéscă* a fostŭ pusŭ unŭ nou voivodŭ, anume *Petraşco*, fiulŭ decedatului Calugărŭ-Vodă, ér voivodulŭ *Mircea* a fostŭ chiematŭ la Pórtă. Nr. 71. pag. 173.

1554. *Alesandru, Domnulŭ Moldovei*, dăruiesce mănăstirei *Moldoviţa* satulŭ numitŭ *Fălticeni* dimpreună cu unŭ lacŭ de pesci de lângă rîulŭ Şoimuşŭ. Nr. 72. pag. 174.

1554. *Voivoţii Transilvaniei* informéză pe *Toma de Nadasd*, judele curiei, că a sositŭ în *Ţéra-românéscă* unŭ sangiacŭ trimisŭ din partea sultanului, care a prinsŭ şi a dusŭ în Turcia pe *voivodulŭ Mircea* şi pe dómna sa; şi în fine, că în acéstă turburare oraşulŭ *Bucuresci* a fostŭ arsŭ; ér ómenii de curte ai voivodului, atâtŭ români câtŭ şi greci, aŭ fostŭ tăiaţi. Nr. 73. pag. 175.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ rógă pe regele Ferdinandŭ, se trimită

Digitized by Google

câtŭ mai ingrabă *tributulŭ Transilvaniei* la Pórta otomană, ca în modulŭ acesta se pună capĕtŭ intrigilorŭ reginei Isabella şi ale regelui Franciei. Nr. 74. pag. 177.

1554. Respunsulŭ datŭ de *Alesandru, Domnulŭ Moldovei*, oratorilorŭ trimişi la dênsulŭ din partea dietei transilvane, ca se mijlocéscă la sultanulŭ şi la paşii turcesci, se primésca tributulŭ Transilvaniei dela regele Ferdinandŭ. Domnulŭ Moldovei pune în vederea oratorilorŭ, că tractatulŭ încheiatŭ de regele Ferdinandŭ cu regele Ioanŭ *în privinţa cedărei Transilvaniei* nu are nici unŭ fundamentŭ legalŭ; că dacă Ardelenii nu vorŭ readuce în ţĕră, şi nu vorŭ recunósce de Domnŭ pe fiulŭ regelui *Ioanŭ*, atunci nu vorŭ mai remâné în Transilvania, nici cetăţi, nici comune, nici case, fiindŭ-că sultanulŭ a juratŭ se întroducă pe fiulŭ regelui Ioanŭ în domnia Transilvaniei, chiarŭ dacă arŭ trebui se prefacă întrégă ţĕra acésta în cenuşă; Domnulŭ Moldovei face atenţi pe oratori, că Transilvĕnenii nu potŭ se aibă ajutoriŭ şi protecţiune de nici o parte; regele Ferdinandŭ nu este în stare se-i apere, ér cu *putérea Moldovei Transilvania nu póte se ţină pieptŭ;* Ardelenii se-şi aducă aminte, că Moldovenii au sfărimatŭ în anii trecuţi óstea Transilvaniei adunată de Stefanŭ Mailatŭ, şi s'aŭ întorsŭ încărcaţi cu pradă în ţĕra lorŭ; învită pe oratori, se facă cunoscutŭ voivoţilorŭ Transilvaniei, *că în curêndŭ are se intre în Transilvania, nu nóptea, ci ţiua în sunetulŭ trâmbiţelorŭ şi alŭ tunurilorŭ*, şi va vedé dacă ei sunt în stare se-lŭ ascepte; în casŭ însă dacă Transilvania va urma consiliulŭ săŭ, dênsulŭ le promite sub jurămêntŭ, că n'are se li se întêmple nici unŭ reu; pentru scopulŭ acesta Domnulŭ Moldovei cere, că Transilvănenii se trimită la dênsulŭ o legaţiune de 6 persóne, dênsulŭ va căuta apoi pe fiulŭ regelui Ioanŭ, şi lŭ va încredinţa legaţilorŭ, ca se-lŭ introducă în domnia Transilvaniei, în totŭ casulŭ însă se scie, că *sultanulŭ a depusŭ jurămêntŭ, că nu va primi nici o-dată tributulŭ Transilvaniei din mânile regelui Ferdinandŭ*. Nr. 75. pag. 178.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că sultanulŭ a numitŭ pe *Petru Petrovich* ca sangiacŭ peste *Lugoşŭ* şi *Caransebeşŭ*. Nr. 76. pag. 182.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Pórta otomană raportézĕ, că după informaţiunile particulari, ce le au, sultanulŭ ar fi aplecatŭ se concédă *Transilvania* regelui Ferdinandŭ sub anumite condiţiuni. Totŭ-o-dată oratorii facŭ cunoscutŭ, că *Constantinŭ, fiulŭ voivodului Petru din Moldova*, a muritŭ la Constantinopolŭ şi a fostŭ înmormêntatŭ după ritulŭ turcescŭ. Nr. 77. pag. 182.

1554. Documentŭ relativŭ la familiele nobile *Iuga* şi *George Daroţŭ* din comuna Cicmandru în Transilvania. Nr. 78. pag. 184.

1554. *Antonŭ Veranţiu*, oratorulŭ regelui Ferdinandŭ trimisŭ la Constantinopolŭ, informézĕ pe comitele *Toma de Nadasd*, că sultanulŭ a concesŭ lui *Petru Petrovich Lugoşulŭ şi Caransebeşulŭ* cu titlulŭ de sangiacŭ; în fine, că este speranţă, că *Transilvania* se va lăsa sub domnia regelui Ferdinandŭ, avêndŭ se plătéscă tributulŭ şi sub condiţiune, ca fiulŭ regelui Ioanŭ se capete căteva cetăţi în Transilvania. Nr. 79. pag. 185.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, face cunoscutŭ *oratoriloră sĕi din Constantinopolŭ*, că în timpŭ de 15 ţile va trimite la Constantinopolŭ pe Ionŭ Maria Malveziu cu *tributulŭ Transilvaniei*, cu daruri şi cu nóue instrucţiuni. Nr. 80. pag. 186.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, respunde *dietei transilvane*, că va trimite unŭ oratorŭ nou la sultanulŭ turcescŭ spre a încheia o pace definitivă în privinţa *Transilvaniei*, şi în casŭ dacă stăruinţele sale vorŭ remâné fără resultatŭ, dênsulŭ va cerca se apere Transilvania nu numai cu puterile sale, dar şi cu puterile împĕratului Germaniei şi ale altorŭ principi creştini. In fine regele Ferdinandŭ aprobă, ca în comitatulŭ *Hinedórei* se se ţină tribunale judiciare în presenţa vice-voivoţilorŭ, *după consvetudinea vechiă* a acestui comitatŭ. Nr. 81. pag. 187.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, respunde la petiţiunea, ce i-o înaintase *Saşii din Transilvania*, că va confirma şi va apăra pe Saşi în vechile lorŭ libertăţi, însă nu le póte admite cererea,

Digitized by Google

ca nobilii se nu reclame pe *iobagii*, cari au fugitŭ din comitate şi s'au aşeḑatŭ pe teritoriulŭ districtelorŭ săsesci. Nr. 82. pag. 188.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Pórta otomană raportézà, că sultanulŭ Solimanŭ a promisŭ oratorilorŭ reginei Isabella, că va pune pe fiulŭ dênsei în *domnia Transilvaniei*, şi va da ordine prefecţilorŭ din Bosnia, din Buda, din Timişóra, precum şi *voivoḑilorŭ din Ţerile românesci*, se fiă gata, ca în casŭ de lipsă se între cu trupele lorŭ în Transilvania. Nr. 83. pag. 190.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézà, că după cum sunt informaţi, sultanulŭ Solimanŭ, în scrisórea, ce o va adresa regelui Ferdinandŭ, va cere, ca dênsulŭ *se restitue Transilvania* fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ, în casŭ contrariŭ va intra cu trupele sale în Ungaria, o va devasta cu fierŭ şi focŭ şi va cerca se pună mâna pe însuşi regele Ferdinandŭ. Nr. 84. pag. 194.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ, raportézà, că Turcii voiescŭ, cu ajutoriulŭ *Românilorŭ*, se restabilésca în domnia *Transilvaniei* şi a *Ungariei* pe fiulŭ regelui Ioanŭ Zapolya. Nr. 85. pag. 196.

1554. Documentŭ relativŭ la *familia nobilă Romanŭ* din Secuime, care era comproprietară la castrulŭ de acolo numitŭ «Spiritulŭ sântŭ». Nr. 86. pag. 197.

1554. *Ferdinandŭ* regele Ungariei, confirmă vechile libertăţi ale *Secuilorŭ din Transilvania*, anume se nu plătéscă regelui nici o contribuţiune în bani, se se bucure şi pe viitoriŭ de libertăţile şi drepturile lorŭ antice, avênḑŭ numai se dée fie care familie câte unŭ bou la încoronarea şi la căsătoria regelui, precum şi cândŭ se va nasce principele de corónă. Secuii susţinŭ înaintea regelui imunităţile lorŭ afirmândŭ, că strămoşii lorŭ aŭ venitŭ şi s'au aşeḑatŭ în Transilvania încă în timpulŭ ducelui *Atila*. Nr. 87. pag. 199.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézà despre insistenţele reginei *Isabella* şi ale fiului dênsei pe lângă Pórta otomană, ca se fie restabiliţi în *domnia Transilvaniei*, promiţêndŭ, că în casulŭ acesta vorŭ face, ca toţi *ungurii se fie supuşi sultanului*. Nr. 88. pag. 200.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézà, că la Pórta otomană se facŭ insistenţe din tóte părţile, ca sultanulŭ se iée *Transilvania* din mânile regelui Ferdinandŭ. Nr. 89. pag. 204.

1554. *Dieta Transilvaniei întrunită la Oşorheiŭ* agravézà şi mai multŭ posiţiunea *ţeranilorŭ români* din Transilvania şi decide, că pe viitoriŭ *iobagii unguri* se pótà fi condamnaţi în instanţele judecătoresci numai pe lângă o probă de 7 martori, pe când *iobagii români* vorŭ trebui se fie condamnaţi, dacă va exista în contra lorŭ o probă de trei martori. Totŭ odată dieta decide, că voivoḑii Transilvaniei se nu mai chieme în judecată pe nobilulŭ Gasparŭ Kende, care a datŭ garanţie pentru *doi boieri din Ţéra-românéscă* şi pe cari acumŭ nu-i mai póte presenta înaintea voivoḑilorŭ. Nr. 90. pag. 206.

1554. *Constituţiunile militari* ale acelorŭ trei naţiuni privilegiate din Transilvania, stabilite în dieta particulară a Transilvaniei întrunită la Mediaşŭ. Prin acéstă lege dieta dispune, că fie care *iobagiŭ* din Transilvania se fie personalŭ obligatŭ a lua parte la resbelŭ. Nr. 91. pag. 207.

1554. Instrucţiunea regelui *Ferdinandŭ* dată oratorilorŭ sei trimişi la Constantinopolŭ, cu privire la *Transilvania*. Regele însărcinézà pe oratorii sei se insiste cu deosebire, ca sultanulŭ se dée ordinŭ *voivoḑilorŭ din Moldova* şi din *Ţéra românéscă* se se abstină de la ori-ce ostilităţi faţă cu supuşii regelui din Transilvania. Nr. 92. pag. 210.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, face cunoscutŭ oratorilorŭ sĕi din Constantinopolŭ, că sultanulŭ voiesce se-i smulgă din mâni *Transilvania*, şi pentru scopulŭ acesta a datŭ ordine *voivoḑilorŭ din Ţéra-românéscă şi din Moldova* se intre cu trupele lorŭ în Transilvania şi se pună în domnie pe fiulŭ regelui *Ioanŭ*. Regele Ferdinandŭ autorisézà pe oratorii sĕi se lucre la Pórta otomană, ca sultanulŭ se revóce ordinele date voivoḑilorŭ români. Nr. 93. pag. 214.

Digitized by Google

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, cŭ după informaţiunile, ce le aŭ, sultanulŭ *Solimanŭ* este decisŭ se lupte până la estremŭ, ca se recucerésc *Transilvania;* pentru care scopŭ, dênsulŭ va începe resbelulŭ încă în cursulŭ anului acestuia. Nr. 94. pag. 217.

1554. *Ferdinandŭ,* regele Ungariei, scrie oratorilorŭ sei din Constantinopolŭ, cŭ de-órŭ-ce Turcii aŭ decisŭ se-i iée *Transilvania* încă în timpulŭ armistiţiului, şi fiind-cŭ *voivoḑii din Ţéra-românéscă şi din Moldova* sunt gata se intre în Transilvania, dênşii se céră dela Pórtă încetarea ostilităţilorŭ până la terminarea negoţiărilorŭ de pace. Nr. 95. pag. 220.

1554. *Ferdinandŭ,* regele Ungariei, face cunoscutŭ oratorilorŭ sĕi din Constantinopolŭ, cŭ nu póte trimite la Constantinopolŭ *respunsulŭ definitivŭ în cestiunea Transilvaniei* şi nici *tributulŭ acestei ţĕri,* până nu va fi asiguratŭ din partea sultanului, cŭ ostilităţile vorŭ fi suspendate până după terminarea negoţiărilorŭ de pace. Nr. 96. pag. 222.

1554. *Ioanŭ Fanczy,* prefectulŭ cetăţii din *Hinedóră,* scrie episcopului *Paulŭ Bornemisa,* cŭ după informaţiunile primite din *Ţéra-românéscă,* au rĕmasŭ pe partea *voivodului Mircea* numai puţini boieri, şi cŭ se aşcéptă, ca *voivodulŭ Radulŭ* se intre în ţéră. Nr. 97. pag. 225.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ despre dificultăţile, ce le întîmpină aici în *cestiunea Transilvaniei,* cu deosebire la fostulŭ vizirŭ Rustanŭ-paşa, care insistă cu o tenacitate neînduplecată, ca regele Ferdinandŭ se renunţe la ţéra acésta; în fine, cŭ sultanulŭ a şi datŭ ordine *voivoḑilorŭ din Ţéra-românéscă şi din Moldova,* se fie gata, ca se intre în Transilvania. Nr. 98. pag. 226.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, cŭ Turcii au trimesŭ în *Transilvania* pe Aly ciauşŭ cu însărcinarea, ca se îndemne pe Ardeleni a remâné credincioşi fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ, promiţĕndu-le totŭ-o-dată ajutoriulŭ trupelorŭ turcesci dela frontiere, precum şi ajutoriulŭ însuşi alŭ sultanului, îndată ce se va întórce din espediţiunea întreprinsă asupra Persilorŭ. Nr. 99. pag. 232.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, cŭ *Rustanŭ-paşa* a făcutŭ cunoscutŭ comandanţilorŭ turcesci dela frontierele Ungariei, cŭ potŭ se înainteze cu trupele lorŭ, ca se ocupe *Transilvania.* Nr. 100. pag. 236.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, cŭ după informaţiunile particulari primite dela ómeni demni de credinţă, *regele Franciei* a trimisŭ unŭ oratorŭ la regele Poloniei şi la regina Isabella în *cestiunea Transilvaniei,* şi cŭ acestŭ oratorŭ în călĕtoria sa din Polonia spre Turcia va trece prin *Ţĕrile-românesci.* Nr. 101. pag. 238.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, cŭ Turcii, le a întinsŭ numai o cursă, cerêndŭ dela regele Ferdinandŭ se trimită oratori pentru pace, ér acum, când oratorii au sositŭ la Constantinopolŭ, dênşii i ţinŭ ca ostatici şi cerŭ *restituirea Transilvaniei,* împedecându în modulŭ acesta pe regele Ferdinandŭ dela ori-ce acţiune, până când dênşii se află în resbelŭ cu Perşii. Nr. 102. pag. 238.

1554. *Ferdinandŭ,* regele Ungariei, respunde voivoḑilorŭ din Transilvania, cŭ apróbă întru tóte dorinţa lorŭ de a încheia unŭ tractatŭ de pace şi de amiciţie cu *voivodulŭ Ţĕrei-românesci,* care le-a promisŭ a mijloci la sultanulŭ Solimanŭ se priméscă *tributulŭ Transilvaniei* în numele regelui Ferdinandŭ, şi cŭ va interveni pe lângă *voivodulŭ Moldovei,* ca se libereze din captivitate pe nobilulŭ Petru Gerendi, legatulŭ Transilvaniei. Nr. 103. pag. 241.

1554. *I. Cambrayus,* oratorulŭ regelui Franciei pe lângă Pórta otomană, face cunoscutŭ celorŭ *trei naţiuni privilegiate din Transilvania* sentimentele de amiciţie şi de simpatie, de cari este inspiratŭ regele Franciei pentru fiulŭ regelui Ioanŭ Zapolya, şi cere, ca Ardelenii se readucă în ţéră pe regina Isabella şi pe fiulŭ dênsei, fiindŭ-cŭ sultanulŭ a depusŭ jurămêntŭ, cŭ nu va suferi pe nime altulŭ, ca se usurpeze nici cea mai mică parte din regatulŭ Ungariei şi alŭ Transilvaniei. Nr. 104. pag. 243.

Digitized by Google

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că regele Franciei insistă pe lângă sultanulŭ, se nu concédă *Transilvania* sub nici o condiţiune regelui Ferdinandŭ, ci numai reginei Isabella şi fiului dênsei, în care casŭ va da tînĕrului rege o socie din casa regală a Franciei. Nr. 105. pag. 246.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că au sositŭ acolo nunciulŭ trimisŭ din partea comitelui *Petru Petrovich*, a sangiacului din Bănatŭ, ca se informéze pe sultanulŭ, că *fiulŭ reginei Isabella*, este decisŭ a se reintórce în *Transilvania*. Nr. 106. pag. 248.

1554. *Oratorii regelui Ferdiuandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că regina *Isabella* a scrisŭ sultanului, că dênsa, în urma insistenţelorŭ regelui Poloniei, ale fratelui seŭ, a datŭ ce e dreptŭ o declaraţiune, că renunţă la pretenţiunile sale asupra *Transilvaniei*, însă acéstă declaraţiune este contrară cu intenţiunile sale, şi rógă pe sultanulŭ se-i acorde şi mai departe favórea şi protecţiunea sa. Nr. 107. pag. 248.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, trimite unŭ nou oratorŭ la Pórta otomană, pe *Augeriu Busbeck* cu instrucţiunea se trécă mai ântâiŭ pe la paşa din Buda, pe care se-lŭ róge, ca se mijlocéscă a se da unŭ ordinŭ *voivoḑilorŭ din Ţéra-românéscă şi din Moldova*, se nu între cu trupele lorŭ în *Transilvania*, până când oratorii regelui nu se vorŭ întórce dela Pórta otomană; ajungândŭ apoi în Constantinopolŭ, noulŭ oratorŭ dimpreună cu colegii sei de aici se lucreze pentru încheiarea unui tractatŭ de pace séu de armistiţiu, în ce privesce domnia regelui Ferdinandŭ asupra Transilvaniei; în specialŭ se céră, ca sultanulŭ se concédă regelui Ferdinandŭ *Transilvania şi părţile Ungariei din cóce de Tisa* pe lângă plătirea unui tributŭ până la 25.000 de galbini, şi în fine se insiste, ca sultanulŭ se dée ordine *voivoḑilorŭ din Ţerile-românesci* se se absţină dela ori-ce ostilităţi faţă cu Transilvania. Nr. 108. pag. 249.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informéză pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că în locŭlŭ lui *Ionŭ Maria Malveziu* trimite la Pórta otomană, în calitate de alŭ treilea oratorŭ, pe *Augerin Busbeck* cu nóue instrucţiuni şi cu *tributulŭ Transilvaniei*. Nr. 109. pag. 268.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, în urma rugărei *Saşilorŭ* din Transilvania apróbă, ca comunele românesci *Sălisce*, *Galeşŭ*, *Valea*, *Cacova*, *Sibielŭ* şi *Tilisca*, se remână şi pe viitoriŭ încorporate la districtele săsesci şi se nu fie supuse administraţiunii financiare a comitatelorŭ. Nr. 110. pag. 269.

1554. *Voivoḑii Transilvaniei* învită pe Conventulŭ din Mănăstirea Cluşului se întroducă pe nobilulŭ *Ladislau Draculia* şi pe soţia sa *Ana* în posesiunea moşiei nobilitare din comuna *Bandŭ în Transilvania*. Nr. 111. pag. 270.

1555. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, face cunoscutŭ oratorilorŭ sei din Constantinopolŭ, că nu are de locŭ intenţiunea, ca se renunţe la *Transilvania*, şi declară de false însinuările, că dênsulŭ ar fi datŭ ordine pentru asasinarea fiului regelui Ioanŭ. Nr. 112. pag. 270.

1555. *Alesandru*, *Domnulŭ Moldovei*, confirmă actulŭ de donaţiune alŭ boiarinului *Danŭ*, portariulŭ din Sucéva, şi alŭ soţiei sale *Todosia*, cari aŭ dăruitŭ mănăstirei Homorŭ satulŭ *Drăguşesci* şi o parte din satulŭ *Băişesci*. Nr. 113. pag. 272.

1555. *Sultanulŭ Solimanŭ* scrie din Siria fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ, că a primitŭ pe oratorulŭ seu şi a datŭ ordine prefecţilorŭ de la frontiere, precum şi *voivoḑilorŭ din Moldova şi din Ţéra-românéscă*, se-i dée ajutoriŭ spre a se puté întórce în *Transilvania*. Nr. 114. pag. 274.

1555. *Dieta feudală a Transilvaniei întrunită la Oşorheiŭ* decide repararea *castelului din Ilia*, situatŭ în partea de apusŭ a Transilvaniei, despre Bănatŭ, ca se nu caḑă în mânile inimicilorŭ (ale Românilorŭ din Bănatŭ aderenţi ai regelui Ioanŭ); în fine, că *iobagii creştini* se pótă fi condemnaţi în justiţie numai în casulŭ, când va esista în contra lorŭ o probă de 7 marturi creştini, ér *iobagiulŭ românŭ* se fie condemnatŭ, dacă va fi o probă de trei marturi creştini. Nr. 115. pag. 275.

Digitized by Google

1555. *Vechile obiceiuri judiciare şi administrative ale Sĕcuilorŭ din Transilvania*, compilate de adunarea naţională a Sĕcuilorŭ, şi confirmate de voivoţii Transilvaniei Franciscŭ Kende şi Stefanŭ Dobo. Nr. 116. pag. 279.

1555. Documentŭ despre împărţirea mai multorŭ moşii din Bănatŭ între familiele nobile române *Lazarŭ*, *Becheşŭ* şi *Lăţugŭ*. In acestŭ documentŭ se face totŭ-odată amintire de *districtele românesci Almaşŭ* şi *Caransebeşŭ* din Bănatŭ. Nr. 117. pag. 285.

1555. *Alesandru, voivodulŭ Moldovei*, dăruesce mănăstirei *Moldoviţa* satele *Mitesci* şi *Sărăcinesci*, pe cari le cumpărase dênsulŭ dela slugeriulŭ *Turculŭ* cu suma de 1200 fl. tătăresci. Nr. 118. pag. 288.

1555. Sultanulŭ *Solimanŭ* respunde la scrisórea regelui *Ferdinandŭ*, că dênsulŭ a cuceritŭ cu sabia sa *Ungaria* şi *Transilvania*, şi aceste ţeri facŭ parte acum din imperiulŭ turcescŭ; că dênsulŭ a datŭ, dreptŭ milă, ţéra Unguréscă regelui *Ioanŭ Zapolya*, ér după mórtea acestuia, a datŭ Transilvania fiului seu minorenŭ, fiindŭ-că dênşii s'au arătatŭ cu credinţă către Pórta otomană, şi din acéstă causă dênsulŭ nu se póte de locŭ învoi la convenţiunea, ce a încheiat'o regele Ferdinandŭ cu regina Isabella şi cu fiulŭ dênsei, ca Transilvania se trécă sub domnia sa. Nr. 119. pag. 288.

1555. *Maximilianŭ II.* cere informaţiuni din Transilvania cu privire la vechiulŭ obiceiŭ, ce-lŭ invócă voivoţii Transilvaniei, şi anume: că din *numerulŭ de boi, ce au se-lŭ dée Secuii regelui Ungariei* sub formă de impositŭ, 200 de boi se cuvinŭ voivoţilorŭ, şi 100 de boi vicevoivoţilorŭ din Transilvania. Nr. 120. pag. 291.

1555. Comitele *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Lugoşului şi alŭ Caransebeşului, confiscă casa şi moşia orăşanului *Michaiŭ Ghiurma* din Caransebeşŭ, fiindŭ-că acesta trecuse pe partea regelui Ferdinandŭ şi fugise în Transilvania. Comitele Petrovici dăruiesce apoi aceste imobile nobililorŭ Casparŭ Becheşŭ şi Franciscŭ Kirtessy. Nr. 121. pag. 291.

1555. Comitele *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Lugoşului şi alŭ Caransebeşului, confiscă tóte moşiile lui *George Fărcaşŭ* din Bănatŭ, care trecuse pe partea regelui Ferdinandŭ, şi dăruesce apoi aceste moşii nobilului Cristoforŭ Hagymassy. Nr. 122. pag. 292.

1555. *Oratorii regelui Ferdinaudŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că *Rustanŭ-paşa* a fostŭ restabilitŭ în demnitatea de mare vizirŭ; că *cestiunea Transilvaniei* a turburatŭ fórte multŭ spiritele paşilorŭ turcesci din Constantinopolŭ, şi că sultanulŭ nimicŭ nu doresce mai multŭ, de câtŭ se cuceréscă *Viena*. Nr. 123. pag. 293.

1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că Turcii voiescŭ se punŭ unŭ nou voivodŭ în *Moldova*, şi care arŭ fi promisŭ se cedeze sultanului domeniile Domnilorŭ Moldovei din Transilvania, anume mincle dela *Rodna*, şi fortăreţele *Ciceulŭ* şi *Cetatea-de-baltă*; ér *voivodulŭ Alesandru* din Moldova a fostŭ chiematŭ la Constantinopolŭ. Nr. 124. pag. 296.

1555. *Franciscŭ Kendi şi Ştefanŭ Dobo*, voivoţii Transilvaniei, scriu lui *Petru Gerendi*, oratorului transilvanŭ, care se afla captivŭ în Moldova, că dênşii au pusŭ în libertate pe *captivii români (Moldoveni)*, cari se aflau în Transilvania. Nr. 125. pag. 297.

1555. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, convócă nobilimea Ungariei la dieta din Poşonŭ, spre a delibera asupra cererei sultanului *Solimanŭ*, ca se restitue fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ *Transilvania* şi ţinuturile de lângă Tisa. Nr. 126. pag. 297.

1555. Regele *Ferdinandŭ* trimite o nóuă instrucţiune oratorilorŭ sĕi din Constantinopolŭ, prin care i autorisézŭ se insiste de nou pe lângă sultanulŭ, ca se-i concédă *Transilvania şi Ungaria* pe lângă plătirea unui tributŭ, ér pentru ajungerea acestui scopŭ se promită daruri mari şi pensiuni anuale marelui vizirŭ Achmatŭ-paşa şi celorŭ-alalţi paşi, cari au auctoritate pe lângă sultanulŭ. Nr. 127. pag. 299.

1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ despre audienţa, ce au a-

Digitized by Google

vut'o la marele-vizirŭ Rustanŭ-paşa în *cestiunea Transilvaniei*, şi despre darurile, ce-i le au oferitŭ. Nr. 128. pag. 308.

1555. Raportulŭ consiliarului *George Rakovszky*, trimisŭ din partea regelui *Ferdinandŭ* în Polonia, ca se asiste la interogatoriulŭ captivului ungurŭ, care declarase, că dênsulŭ a fostŭ trimisŭ din ordinulŭ regelui Ferdinandŭ, *ca se ucidă pe fiulŭ reginei Isabella*. Nr. 129. pag. 312.

1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că Turcii amenință cu resbelŭ în anulŭ viitoriŭ, dacă regele Ferdinandŭ nu va restitui *Transilvania*, şi că dênşii au intenţiunea se recucerêscă totŭ-o dată şi cele lalte părţi ale *Ungariei*. Nr. 130. pag. 318.

1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ despre decursulŭ audienţiei, ce au avut'o în divanulŭ turcescŭ, unde li s'a declaratŭ, că sultanulŭ a decisŭ se nu cedeze *Transilvania*, ori câtŭ tributŭ i s'ar oferi. Nr. 131. pag. 319.

1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că consiliarii sultanului nu mai voiescŭ se tracteze cu dênşii în privinţa *Transilvaniei* şi *Ungariei*, nici se le primêscă memoriele, fără, cerŭ numai unŭ singurŭ respunsŭ, dacă regele Ferdinandŭ restitue, ori nu *Transilvania*; în fine că sultanulŭ este firmŭ decisŭ se încépă resbelulŭ, ca se recucerêscă întrégă *Ungaria* şi *Viena*, capitala Austriei. Nr. 132. pag. 323.

1555. *Dieta Transilvaniei întrunită la Oşorheiŭ* deliberézŭ asupra comunicărei făcute din partea regelui *Ferdinandŭ*, anume, că sultanulŭ cere dela dênsulŭ se restitue *Transilvania* fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ Zapolya. Asupra acestei cestiuni, dieta Transilvaniei decide a se trimite mai întâiŭ o legaţiune la regele Ferdinandŭ spre a se informa în privinţa tractatelorŭ, ce le a încheiatŭ cu cele-lalte state creştine pentru conservarea şi apărarea Transilvaniei; de asemenea a se trimite oratori la *Domnulŭ Moldovei*, la *Domnulŭ Ţerei-românesci*, precum şi la *sangiaculŭ Bănatului* cu rugarea, se intervină, ca sultanulŭ se nu încépă ostilităţile faţă cu Transilvania, până nu se vorŭ întórce înapoi legaţii transilvani trimişi la regele Ferdinandŭ. Nr. 133. pag. 325.

1555. *Tributulŭ şi darurile* trimise de regele *Ferdinandŭ* prin oratorii sei la Constantinopolŭ, spre a i se concede *domnia Transilvaniei*. Nr. 134. pag. 327.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, înaintézŭ în deliberarea *dietei din Poşonŭ* cererea sultanului *Solimanŭ.*, ca se restitue fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ *Transilvania* cu părţile sale din Ungaria. Nr. 135. pag. 329.

1556. *Dieta Ungariei întrunită la Poşonŭ* respunde la mesagiulŭ regelui *Ferdinandŭ* în privinţa cestiunei *Transilvaniei*, şi cere, ca regele se vină însuşi în persónă în Ungaria, ca se organiseze apărarea ţerei în contra Turcilorŭ, şi totŭ-odată se aducă trupe numeróse streine, fiindŭcă Ungurii singuri nu sunt în stare se se apere nici chiar în contra celorŭ 10 mii de trupe turcesci, cari se află în ţéră. Totŭ-odată dieta declară în modŭ solemnŭ, că *pentru a abate mânia lui Dumneḑeu de asupra Ungariei, a hotăritŭ se restitue iobagilorŭ vechiulŭ dreptŭ de a se puté strămuta de pe o moşie pe alta, ori unde vorŭ voi în interiorulŭ regatului.* Nr. 136. pag. 333.

1556. *Franciscŭ Kendi*, voivodulŭ Transilvaniei, informézŭ pe regele *Ferdinandŭ*, că *voivoḑii din Moldova şi din Ţéra-românéscă*, precum şi *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Bănatului, au începutŭ a se pregăti de resbelŭ şi amenință, că vorŭ ocupa şi devasta *Transilvania*, dacă regele Ferdinandŭ nu va restitui ţéra fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ; din acéstă causă spiritele în Transilvania sunt fórte agitate, ţera nu este în stare se resiste, şi rógă pe regele Ferdinandŭ se facă totŭ posibilulŭ, dacă mai este vre o speranţă, ca ţéra acésta se remână sub domnia creştinilorŭ. Nr. 137. pag. 343.

1556. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ agravézŭ, prin o mulţime de condiţiuni oneróse, *dreptulŭ iobagilorŭ*, de a se puté strămuta de la unŭ domnŭ la altulŭ. Nr. 138. pag. 349.

1556. *Alesandru*, *Domnulŭ Moldovei*, cere informaţiuni dela nobilulŭ *Nicolae Kornis* în privinţa

Digitized by Google

faimei, ce s'a respânditŭ la curtea sa, că regele Ferdinandŭ i-ar fi promisŭ dênsului 300 de galbini şi 100 de iobagi, dacă se va opune ca *fiulŭ regelui Ioanŭ* se nu fie proclamatŭ de rege alŭ *Transilvaniei*. Nr. 139. pag. 353.

1556. *Dieta Transilvaniei* convocată de comitele *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Bănatului, la *Sebeşulŭ din Transilvania*, proclamă pe fiulŭ regelui *Ioanŭ Zapolya de principe şi rege alŭ Transilvaniei*, ér până la sosirea regelui în ţéră alege pe comitele *Petru Petrovici* ca *locotenentŭ regalŭ*. Nr. 140. pag. 354.

1556. *Paulŭ Bornemisza*, episcopulŭ Transilvaniei, scrie lui *Nicolae Olâhulŭ*, archiepiscopului din Strigonŭ, şi lui *Toma de Nadasd*, palatinului Ungariei, că *întrégă nobilimea Transilvaniei s'a declaratŭ pentru fiulŭ reginei Isabella*, şi că în tótă ţéra nu esistă unŭ singurŭ satŭ, care se fie pe partea regelui Ferdinandŭ. Nr. 141. pag. 359.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informéză pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că *Ardelenii*, desperândŭ de ajutoriulŭ seu, au chiematŭ în ţéră pe *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Bănatului, şi *s'au supusŭ sultanului*. Regele Ferdinandŭ autorisézăpe oratorii sei, se încheie, dacă e posibilŭ, unŭ armistiţiu cu Turcii numai pentru celelalte părţi ale Ungariei şi provincii ale sale, lăsândŭ cu totulŭ afară *cestiunea Transilvaniei*. Nr. 142. pag. 359.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informéză pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că *Ardelenii*, prin o legaţiune solemnă, au cerutŭ dela dênsulŭ permisiunea, se se întórcă érăşi sub ascultarea *fiului decedatului rege Ioanŭ Zapolya;* însă cu tóte acestea, dênşii se insiste la Pórta otomană, ca sultanulŭ *se-i concédă Transilvania* pe lângă plătirea unui tributŭ anualŭ, eventualŭ se încheie cu Turcii unŭ armistiţiu numai cu privire la cele-lalte părţi ale Ungariei şi provincii ale sale. Nr. 143. pag. 363.

1556. *Andreiŭ Bathori*, scrie palatinului *Toma de Nadasd*, că trupele *Moldovei* şi ale *Ţerei-românesci* sunt la frontiere, gata se trécă în Transilvania; că ţéra întrégă a trecutŭ pe partea fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ, şi rógă pe palatinulŭ se mijlocéscă la regele Ferdinandŭ, ca se-i permită şi dênsului a trece pe partea acésta, căci altcum viéţa, familia şi averea sa sunt în periculŭ. Nr. 144. pag. 367.

1556. *Stefanŭ Dobo*, voivodulŭ Transilvaniei, închisŭ în castelulŭ dela Gherla, rógă pe palatinulŭ *Toma de Nadasd* se mijlocéscă la regele Ferdinandŭ, ca se-i primésca *demisiunea din oficiulŭ de voivodŭ alŭ Transilvaniei*, de óră-ce viéţa sa este în periculŭ, şi aprópe *ţéra întrégă a trecutŭ pe partea fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ*. Nr. 145. pag. 368.

1556. *Dieta feudală a Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* rógă pe comitele *Petru Petrovici*, locotenentulŭ regalŭ alŭ Transilvaniei, că de óră-ce ţéra a suferitŭ pagube enorme din partea trupelorŭ *Moldovei* si ale *Ţerei-românesci*, cari au întratŭ în Transilvania din ordinulŭ împĕratului turcescŭ, dênsulŭ se reţină în ţéră numai 500 de Moldoveni şi 500 de Munteni, ér cele-lalte trupe române se se întórcă în ţerile lorŭ. Nr. 146. pag. 369.

1556. *Dieta Transilvanici întrunită în castrulŭ dela Gherla* face cunoscutŭ comitelui *Petru Petrovici*, locotenentului regalŭ alŭ Transilvaniei, că a decisŭ a se trimite o deputaţiune şi o gardă de onóre, *ca se readucă în ţérŭ pe regina Isabella şi pe fiulŭ dênsei*. Nr. 147. pag. 373.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, scrie oratorilorŭ sei din Constantinopolŭ, că în tractările de pace cu Pórta otomană, dênsii *se promită numai restituirea Transilvaniei*, dar nu şi a părţilorŭ Ungariei afară de Transilvania; ér în ce privesce tributulŭ şi darurile anuale pentru părţile Ungariei, dênsii se promită suma de 30—50.000 de galbini şi se se urce succesivŭ chiar până la suma de 100 000 galbini. Nr. 148. pag. 375.

1556. *Alesandru, Domnulŭ Moldovei*, convóoă (la dietă) naţiunile privilegiate ale *Transilvaniei* spre a se desface de regele *Ferdinandŭ* şi a se supune reginei Isabella şi fiului dênsei. Nr. 149. pag. 378.

1556. *Capitululŭ din Alba-Iulia* zălogesce lui *Melchiorŭ Balasa* posesiunile sale *Zlatna-săséscă*, *Zlatna-românéscă* şi *Petroşani* pentru suma de 2 200 fl. Nr. 150. pag. 378.

Digitized by Google

1556. *Ana de Nadasd*, vĕduva voivodului transilvanŭ *Stefanŭ Mailatŭ*, ţinêndŭ *tribunalŭ cu boierii juraţi din Ţéra Făgăraşului*, confirmă în moşiile boeresci: 1. pe Stanŭ Popa alŭ lui Aldea, şi pe Radulŭ, feciorii boierului decedatŭ Stanislavŭ din Recea; — 2. pe Stanislavŭ, Bârsanŭ şi Comanŭ, nepoţii menţionatului Stanislavŭ din Recea; — 3. pe Manŭ şi Marculŭ, feciorii reposatului boierŭ Bârsanŭ din Hârseni; — 4. pe Comanŭ, Vasile şi Bârsanŭ, feciorii reposatului boierŭ Aldea din Riuşorŭ; — 5. pe Galia, Stoica, Frăţilă, Mihăilă şi Comanŭ, feciorii boierului decedatŭ Iovanŭ din Riuşorŭ şi — 6. pe Stoianŭ şi Bârsanŭ, feciorii reposatului Comaniciŭ, — în jumĕtate din satulŭ boierescŭ Recea, în moşia Luţa, jumĕtate din munţii Scărişóra şi Pleşa, jumĕtate din satulŭ Riuşorŭ şi peste întregŭ satulŭ Buciumŭ. Se amintesce totŭ-o-dată, că boierii aceştia, în privinţa posesiunii lorŭ aŭ avutŭ documente suficiente dela Domnii anteriori, dar li s'aŭ perdutŭ înainte cu 31 ani, cândŭ a arsŭ oraşulŭ Făgăraşului. Nr. 151. pag. 379.

1556. Comitele *Petru Petrovici*, locotenentulŭ regalŭ alŭ Transilvaniei şi Ungariei, confiscă casa, aurăriile, argintăriile, tótă averea mobiliară şi imobiliară a nobilului *Ilie Românulŭ* (Oláh) din Lugoşŭ, pentru nota de infidelitate, şi le dăruesce nobililorŭ Franciscŭ Kürthössy, Ioanŭ şi Franciscŭ Mlado. Nr. 152. pag. 381.

1556. Nobilulŭ *Franciscŭ de Batthyan* scrie palatinului *Toma de Nadasd*, că *Românii* au devastatŭ partea cea mai mare a Transilvanici, ér' voivodulŭ Transilvaniei este împresuratŭ în cetatea dela Gherla Nr. 153. pag. 382.

1556. *Dieta Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* rógă pe comitele *Petru Petrovici*, locotenentulŭ regalŭ alŭ Transilvaniei, se respundă la scrisórea *voivodului Alesandru* din Moldova, care dojenesce pe Ardeleni, pentru necredinţa lorŭ faţă cu sultanulŭ. Totŭ-o dată dieta rógă pe comitele Petru Petrovici se desemneze ómeni încreduţi, cari se însoţéscă *trupele Moldovei* şi ale *Ţerei-românesci*, ce vorŭ trece din Transilvania în Ungaria, spre a nu face pagube mari miserilorŭ iobagi. Nr 154. pag. 383.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informéză pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că este gata se restitue reginei Isabella şi fiului dênsei *Transilvania* dimpreună cu fortăreţele sale; ér' pentru scopulŭ acesta a cerutŭ mijlocirea regelui Poloniei, rugându-lŭ se trimită unŭ omŭ încredutŭ, care se priméscă cetăţile Transilvaniei spre a le preda reginei Isabella şi fiului dênsei, însă numai sub condiţiune, ca regina Isabella şi fiulŭ seŭ se renunţe la tóte oraşele, cetăţile şi locurile Ungariei afară de Transilvania. Nr. 155. pag. 385.

1556. Comitele *Petru Petrovici*, locotenentulŭ regalŭ alŭ Transilvaniei şi Ungariei, confirmă pe nobilii români *Ladislau* şi *Gasparŭ Becheşŭ* în posesiunea de jumĕtate a satului Dâmboviţa din districtulŭ Caransebeşului. Nr. 156. pag. 387.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informéză pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că regina *Isabella* nu voiesce se priméscă condiţiunile, sub cari s'a oferitŭ, ca se-i cedeze *Transilvania*. Nr. 157. pag. 388.

1556. *Dieta Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* decide se fie permisŭ *Secuilorŭ* din Transilvania, a merge şi a se plânge la *voivodii din Ţéra-românéscă şi din Moldova*, pentru pagubele, ce le suferŭ dênsii din partea locuitorilorŭ acestorŭ ţeri. Totŭ-o-dată dieta decide, că districtele românesci ale *Făgăraşului*, *Branului* şi *Seliscei* se nu fie supuse la nici o contribuţiune, până nu se vorŭ cerceta vechile libertăţi ale acestorŭ dictricte pe basa privilegiilorŭ, ce le au. Nr. 158. pag. 389.

1556. *Dieta Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* fixéză preţulŭ pentru diferite articule industriale ale meseriaşilorŭ din Transilvania. Dieta decide totŭ-o-dată, că de óră-ce partea cea mai mare de piei se impórtă în Transilvania din *Moldova*, din *Ţéra-românéscă* şi din *Bănatŭ*, ast-feliŭ în privinţa fabricatelorŭ din aceste materii nu se póte stabili unŭ preţŭ anumitŭ pentru meseriaşii Transilvaniei. Nr. 159. pag. 394.

1556. *George Bathory*, comitele Satmarului, face cunoscutŭ autorităţilorŭ şi iobagilorŭ din *Mara-*

Digitized by Google

mureşiŭ, că a trimisŭ la dênşii pe *episcopulŭ rutenŭ Larie*, care va avé reşedinţa în mănăstirea de lângă Muncaciŭ, şi va fi superiorulŭ lorŭ bisericescŭ. Nr. 160. pag. 396.

1557. Nobilulŭ *George Seredy* informézăpe regele *Ferdinandŭ*, că întrégă *Transilvania* a ajunsŭ sub domnia reginei *Isabella*, ér' Stefanŭ Dobo, fostulŭ voivodŭ alŭ Transilvaniei, e deţinutŭ în captivitate. Nr. 161. pag. 396.

1557. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Iulia* avêndŭ în vedere, că instrucţiunea tinerimei din Transilvania este negligiată, decide a se înfiinţa *dóue gimnasii*, unulŭ în mănăstirea călugărilorŭ franciscani din Oşorheiŭ, şi altulŭ în mănăstirea călugărilorŭ dominicani din Cluşŭ. Nr. 162. pag. 398.

1557. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézăcă regina *Isabella* a trimisŭ soli la sultanulŭ *Solimanŭ* în Adrianopolŭ, cerêndŭ ajutoriŭ spre a lua din mânile regelui Ferdinandŭ fortăreţele Transilvaniei şi *Făgăraşulŭ*, *cetatea cea mai puternică a ţerei*. Nr. 163. pag. 400.

1557. Regina *Isabella* confirmă vechiulŭ privilegiu alŭ *comunităţii române din Brescu* în Transilvania. Nr. 164. pag. 401.

1557. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézăcă Turcii voiescŭ se restabilésckă pe *voivodulŭ Mircea* în domnia *Ţerei-românesci*, ér' pe *Petraşcu* se-lŭ chieme la Constantinopolŭ. Nr. 165. pag. 402.

1557. Procesulŭ *Românilorŭ* din comuna *Romosŭ* în Transilvania cu *locuitorii saşi* din aceeaşi comună pentru câte-va pământuri de arătură. Nr. 166. pag. 403.

1557. *Judecătorii şi senatulŭ districtului Orăstie* decidŭ în favórea *Românilorŭ* procesulŭ intentatŭ locuitorilorŭ *saşi* din comuna Romosŭ. Nr. 167. pag. 405.

1557. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézăcă Pórta otomană a numitŭ pe *Franciscŭ Bebek* în calitate de consiliariŭ şi guvernatoriŭ alŭ reginei *Isabella* şi alŭ fiului dênsei în Transilvania; şi i-au promisŭ totŭ-o-dată, că în casŭ, cândŭ ar avé trebuinţă de forţe armate spre a se susţiné în Transilvania, i se vorŭ da ajutórele *Ţerei-românesci* şi ale *Moldovei*. Nr. 168. pag. 407.

1557. (Maiŭ). *Camera fiscală a Ungariei* propune ca *Sêrbii*, *Rutenii* şi *Românii*, cari au emigratŭ din alte ţeri şi s'au stabilitŭ în Ungaria se fie supuşi contribuţiunei. Nr. 169. pag. 409.

1557. (Iunie). *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, înaintézăîn deliberarea *dietei din Poşonŭ*, propunerea camerei fiscale, ca *Sêrbii*, *Rutenii* şi *Românii* emigraţi din alte ţări şi stabiliţi în Ungaria se fie supuşi contribuţiunei. Nr. 170. pag. 410.

1557. (Iunie). *Dieta Ungariei întrunită la Posonŭ* decide se fie supuşi contribuţiunei numai *Rutenii*, *Sêrbii* şi *Românii* stabiliţi în Ungaria, cari sunt iobagi şi plătescŭ dările iobăgesci vre unui domnŭ pământescŭ. Nr. 171. pag. 410.

1557. (Iunie). *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, apróbă, că numai acei *Ruteni*, *Sêrbi* şi *Români* se fie supuşi contribuţiunei, cari sunt iobagi şi plătescŭ domnilorŭ sĕi dările iobăgesci. Nr. 172. pag. 411.

1557. *Dieta Transilvaniei întrunită la Turda* decide, că *Ţéra Făgăraşului* se fie de asemenea supusă la contribuţiunile statului, şi se se înfiinţeze o nóuă şcólă pentru instrucţiunea tinerimei în mânăstirea Tuturorŭ-sfinţilorŭ din Oradea-mare. Nr. 173. pag. 412.

1557. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, sancţionézăarticululŭ de lege alŭ dietei din Poşonŭ, că *Românii*, *Rutenii* şi *Sêrbii*, cari au moşii iobăgesci şi plătescŭ taxe domnilorŭ sĕi, se fie supuşi contribuţiunei, ca şi cei-lalţi iobagi. Nr. 174. pag. 413.

1557. *Ionŭ Fiatŭ* şi *Petru Gămanŭ*, castelanii districtului Caransebeşŭ, adeverescŭ, că nobilulŭ de acolo *Stefanŭ Vucmirŭ* a zălogitŭ nobililorŭ *Martinŭ* şi *Ionŭ de Rusca* părţile sale de moşie din satele numite Cuptóre, Holandinŭ şi Gloşi. Nr. 175. pag. 414.

1557. Nobilulŭ *Sigismundŭ Torda* scrie regelui *Maximilianŭ*, că la dieta Transilvaniei întrunită la

Digitized by Google

Turda se aŭ presentatŭ trei oratori turcesci, cari în numele sultanului au cerutŭ, ca regina *Isabella* se cedeze Turciei *Oradea-mare* dimpreună cu ţinutulŭ seu, fixându-se frontiera Transilvaniei la satulŭ numitŭ Laculŭ-negru, nu departe de Cluşŭ; că mai departe naţiunile privilegiate ale Transilvaniei se temŭ, că *Românii din Moldova şi din Ţéra-românéscă* vorŭ face o nóuă irupţiune în Transilvania; şi în fine, că nobilulŭ *Franciscŭ Bebek*, care ceruse dela sultanulŭ se fie numitŭ de guvernatoriŭ alŭ fiului regelui Ioanŭ Zapolya, se află în captivitate la *voivodulŭ Alesandru* din Moldova. Nr. 176. pag. 415.

1557. Nobilulŭ *Caspar Magochy* scrie palatinului *Toma de Nadasd*, că sultanulŭ *Solimanŭ* cere, ca regina *Isabella* se se mulţăméscă cu partea *Transilvaniei*, ce e cuprinsă între liniile dela *Deva* la *Cetatea-de-baltă* şi dela *Laculŭ-negru* la *Sĕlagiŭ*, ér' *ţéra Bârsei* şi celelalte părţi ale Transilvaniei se remână sub administraţiunea fiscală a sultanului. In urma acestei cereri, naţiunile privilegiate ale Transilvaniei decidŭ a trimite ca oratorŭ la sultanulŭ pe unŭ *nobiliŭ românŭ*, cu numele *Sebastianŭ Erdelyi*, spre a puté obţiné unŭ respunsŭ mai favorabilŭ. Nr. 177. pag. 417.

1557. *Antoniu Veranţiu* şi *Franciscŭ Zay*, oratorii regelui Ferdinandŭ trimişi la Pórta otomană, întorcêndu-se dela Constantinopolŭ raportézŭ despre ultimele audienţe, ce le-au avutŭ dênşii la marele vizirŭ *Rustanŭ-paşa* şi la sultanulŭ *Solimanŭ* în *cestiunea Transilvaniei şi a Ungariei*. Cu acéstă ocasiune oratorii informézŭ pe regele Ferdinandŭ, că marele vizirŭ Rustanŭ-paşa, la începutŭ, le-a declaratŭ, că sultanulŭ nu póte se concédă regelui Ferdinandŭ nici o parte din ţĕrile, cari s'au ţinutŭ odinióră de regatulŭ Budei, fiindŭ-că nici unŭ principe, care a supusŭ vre odată o ţéră, nu a mai dat'o érăşi în stăpânirea inimicilorŭ sei; mai târdiu însă Rustanŭ paşa le-a comunicatŭ respunsulŭ definitivŭ alŭ sultanului, anume sultanulŭ se învoiesce la reînoirea păcii cu regele Ferdinandŭ sub următórele condiţiuni: regele Ferdinandŭ se plătéscă sultanului *tributulŭ pentru părţile Ungarici*, cari se află sub stăpânirea sa, se demoleze cetatea dela *Sighetŭ* şi se se învoiéscă la o *nóuă delimitare a frontierelorŭ* dintre ţinuturile sultanului şi ţinuturile regelui în Ungaria. Nr. 178. pag. 418.

1557. *Actulŭ de hotărnicie* între comunitatea *Lugoşului* şi comuna *Găloşdia* din Bănatŭ. In acestŭ timpŭ apare ca judeţŭ alŭ Lugoşului Gasparŭ Anca, ér' consiliari ai oraşului erau Petru Luca, Michaiŭ Bogarŭ, George Marginea, Lascu Fĕtulŭ, George Topliţa, Mateiŭ Bălaşŭ, Balintŭ Vladŭ, Michaiŭ Voivodulŭ şi Nicolae Bucurŭ. Nr. 179. pag. 440.

1557. *Paulŭ Bornemisza*, episcopulŭ catolicŭ alŭ Transilvaniei, informézŭ pe palatinulŭ *Toma de Nadasd*, că naţiunile privilegiate ale Transilvaniei sunt nemulţămite cu starea lucrurilorŭ din acéstă ţéră, şi că regina *Isabella* este regentă numai de formă, ér în realitate guvernulŭ Transilvaniei 'lŭ conduce comitele *Petru Petrovici*. Nr. 180. pag. 442.

1557. Regina *Isabella*, face cunoscutŭ *locuitorilorŭ din districtulŭ Caransebeşului*, că *Saşii* din Transilvania, în conformitate cu vechile lorŭ privilegii, au cerutŭ, că nicĭ unŭ *neguţătoriŭ străinŭ* se nu pótă trece cu mărfurile sale în Transilvania mai încóce de Caransebeşŭ. Nr. 181. pag. 443.

1557. (21 Nov.). *Dieta Transilvaniei întrunită în castrele de la Cluşŭ* decide, că *trupele auxiliare românesci*, când vorŭ trece, séu când se vorŭ întórce prin *Transilvania*, se nu fie încvartirate în casele şi în curţile nobilitari. Nr. 182. pag. 443.

1557. *Stefanŭ Dobo de Ruszka*, fostulŭ voivodŭ alŭ Transilvaniei, scrie palatinului *Toma de Nadasd*, că din ordinulŭ reginei Isabella a fostŭ aruncatŭ în cea mai oribilă închisóre, din causa legăturilorŭ, ce le avuse dênsulŭ cu regele Ferdinandŭ, dar' în fine i-a succesŭ se spargă închisórea şi a scăpatŭ cu fuga în ţinuturile de peste Tisa. Nr. 183. p. 444.

1557. *Isabella, regina Ungariei, conferesce călugărului Christoforŭ episcopia românéscă din mănăstirea Geoagiului-de-susŭ în Transilvania*. Nr. 184. pag. 445.

1558. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Julia* decide, că *dijma de miei din turmele iobagilorŭ din comitatulŭ Bihorului*, să se iee de la iobagi numai după dóuĕ séu trei luni de la dişmuire. Nr. 185. pag. 446.

Digitized by Google

1558. *Gasparŭ Magochy*, căpitanulŭ fortăreţei Giula, scrie palatinului *Toma de Nadasd*, că sultanulŭ Solimanŭ a datŭ ordinŭ reginei Isabella, se restitue *Voivodului din Moldova domeniulŭ Cetăţii-de-Baltă* din Transilvania; în urma acestui ordinŭ regina a trimesŭ doi oratori la voivodulŭ Moldovei spre a-i face cunoscutŭ, că este gata sĕ-i restitue domeniile, ce le are în Transilvania; voivodulŭ Moldovei a şi trimesŭ apoi doi boieri în Transilvania, ca să iee în posesiune domeniile, însă misiunea acésta s'a întorsŭ înapoi fără nici un resultatŭ, şi atunci voivodulŭ supĕrându-se a plecatŭ cu armata sa asupra Transilvaniei şi a intratŭ în ţéra Bârsei. Nr. 186. pag. 447.

1558. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Julia* rógă pe regina Isabella se intervină, ca *trupele Moldovei* se nu trécă în Transilvania; că *ţéra Fogăraşului* se supórte aceleaşi sarcini ca şi cele-l-alte părţi ale Transilvaniei; *domeniile Domnului Moldovei* din Transilvania se fie supuse contribuţiunii şi jurisdicţiunii transilvane, şi în fine, că nobilii, Secuii şi Saşii se nu sufere mai multŭ pe moşiile lorŭ pe *boierii şi pe alţi refugiaţi din Ţéra-românéscă*, cari dacă nu se vorŭ reîntórce în ţéra lorŭ, în terminŭ de ḑece ḑile, se fie arestaţi, daţi în judecată şi *pedepsiţi cu mórte*. Nr. 187. pag. 448.

1558. *Maximilianŭ*, archiducele Austriei, face cunoscutŭ orăşenilorŭ din *Leusovia* în comitatulŭ Zips, că regina *Isabella* adunându unŭ *mare numĕrŭ de Români* a începutŭ se atace fortăréţa din comitatulŭ Sabolţŭ numită *Kysvarda*, şi-i învită se dée ajutoriŭ trupelorŭ regelui Ferdinandŭ pentru apărarea acestei fortăreţe. Nr. 188. pag. 450.

1559. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, propune *dietei din Poşonŭ* se fie supuşi contribuţiunilorŭ de resbelŭ şi *Sêrbii*, *Rutenii* şi *Românii*, cari până aci au fostŭ scutiţi de astŭ-felŭ de imposite. Nr. 189. pag. 451.

1559. *Dieta Ungariei întrunită la Poşonŭ* decide, că numai *Românii*, *Rutenii* şi *Sêrbii*, cari sunt iobagi, se fie supuşi contribuţiunii de resbelŭ. Nr. 190. pag. 452.

1559. *Isabella*, regina Ungariei, învită pe *banulŭ Caransebeşului* se ţină tribunalŭ şi se judece în instanţa a dóua procesulŭ, ce-lŭ au nobilii români Ionŭ Fiatŭ, Iacobŭ Becheşŭ, Franciscŭ din Rechitova şi Petru din Tuscea, cu nobilii George şi Petru Gârlisce din Bolvaşniţa. Nr. 191. pag. 452.

1559. *Chinezulŭ comunei românesci Sărâca* din Transilvania se judecă înaintea senatului din Orĕstie cu Sebastianŭ Barbel pentru arenda dişmelorŭ, ce avea se le plătéscă comuna românéscă Sărâca preotului săsescŭ din Orĕstie. Nr. 192. pag. 453.

1559. Nobilulŭ românŭ *Petru Gămanŭ*, castelanulŭ districtului Caransebeşŭ, protestéză în numele seu şi alŭ fratelui seu *Ladislau Gămanŭ*, că cele-l-alte neamuri ale sale se nu se folosésc̆ă părţile sale de moşie din comuna Binţinţŭ în Transilvania. Nr. 193. pag. 455.

1559. *Isabella*, regina Ungariei, învită pe nobilulŭ *Franciscŭ Gămanŭ* se restitue lui *Petru Gămanŭ* castelanului din Mehadie, şi fratelui seu *Ladislau*, părţile de moşie din comuna Binţinţŭ în Transilvania. Nr. 194. pag. 456.

1559. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Julia* decide, că *neguţătorii străini*, cari nu au domiciliu stabilŭ în Transilvania, se nu pótă face nici unŭ comerciŭ în ţéra acésta, şi în fine se fie supuse dişmelorŭ tóte moşiile, de pe cari se lua mai înainte ḑeciuélă, chiar dacă moşiile aceste s'ar afla acum în posesiunea *Românilorŭ*. Nr. 195. pag. 458.

1559. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Julia*, în urma petiţiunei *Secuilorŭ* din Transilvania, decide, a se interveni pe lângă *voivoḑii din Moldova şi din Ţéra-românéscă*, ca se nu se mai facă pagube Secuilorŭ şi se nu le mai sequestreze vitele. Nr. 196. pag. 459.

1559. *Isabella*, regina Ungariei, concede a se face hotărnicia moşiilorŭ *familiei nobile române «de Mutnicŭ»* din districtulŭ *Caransebeşului*. Nr. 197. pag. 460.

1559. *Isabella*, regina Ungariei, la cererea nobilului *Stefanŭ Măcĭcaşŭ* din Caransebeşŭ concede hotărnicia şi separarea părţilorŭ sale de moşie din comunele Măcĭcaşŭ, Tincova, Zăguşeni şi Ruginósa. Nr. 198. pag. 461.

Digitized by Google

1559. Hotărnicia moşiei *Lăscani*, ce aparţinea nobililorŭ români *Petru* şi *Franciscŭ Gămanŭ*, din districtulŭ Caransebeşului. Nr. 199. pag. 462.

1560. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, concede şi ordónă împărţirea moşii nobilitari Binţinţŭ din Transilvania între *nobilii români Petru, Ladislau, Franciscŭ şi George Gămanŭ* din Bănatŭ. Nr. 200. pag. 464.

1560. *Dieta Transilvaniei întrunită la Aiudŭ* fixéză preţurile, cu cari *iobagii* din Transilvania potŭ se vênţă pieile de vulpe, de mielŭ, lemnele şi cărbunii. Totŭ-odată dieta constată pentru a dóua óră, că partea cea mai mare de piei se impórtă în Transilvania din *Moldova*, din *Ţéra-românéscă* şi din districtulŭ *Caransebeşului* etc. Nr. 201. pag. 466.

1560. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, citéză înaintea sa pe nobilulŭ românŭ *George Voivodulŭ* şi pe vĕduva lui *Grigorie Voivodulŭ* în procesulŭ cu nobilii români *Michaiŭ Moise* şi *Michaiŭ Fodorŭ* din Caransebeşŭ, pentru restituirea unorŭ documente de posesiune. Nr. 202. pag. 467.

1560. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, concede unŭ transumptŭ autenticŭ de pe actulŭ, prin care castelanii Caransebeşului *Ladislau Racoviţă* şi *Andreiŭ Bizere* au întrodusŭ în posesiunea unorŭ moşii pe nobilii români *Franciscŭ Fodorŭ* şi *Franciscŭ Moise*. Nr. 203. pag. 468.

1560. Procesŭ între descendenţii *nobilului românŭ Ladislau Racoviţă* din Bănatŭ, pentru *dreptulŭ de succesiune alŭ liniei femenine* în averea imobiliară. Nr. 204. pag. 469.

1560. *Dieta Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* decide, că *Ţéra Făgăraşului* se fie de aci înainte scutită de a mai face *servicii militare la frontieră*, şi astŭ-felŭ se fie supusă *contribuţiunilorŭ financiare* ale statului, întocma ca şi teritoriulŭ nobilimei transilvane. Nr. 205. pag. 472.

1560. *Iacobŭ Basilicŭ Heraclide*, pretendentulŭ la tronulŭ *Moldovei*, se obligă a plăti generalului *Franciscŭ Zay* suma de 15.000 florini, de asemenea a-i da 4 cai turcesci, 12 cai românesci, şi pe fie-care anŭ câte 50 de boi, îndată ce va ajunge pe tronulŭ Moldovei. Nr. 206. pag. 473.

1561. Procesulŭ *familielorŭ nobile române Fiatŭ, Băcuţu* şi *Lăţugŭ* din comuna Criva, cu familiele nobile române *Moise* şi *Fodorŭ* din comuna Domasnia, în districtulŭ Caransebeşului, pentru câte-va pământuri de arătură. Nr. 207. pag. 474.

1561. *Ferdinandŭ*, împĕratulŭ Germaniei şi regele Ungariei, sprijinesce în secretŭ planulŭ pretendentului *Iacobŭ Heraclidŭ*, ca să usurpeze domnia *Moldovei*, şi-i acordă permisiunea sĕ pótă strînge trupe în provinciile sale; totŭ-o-dată i promite unŭ ajutoriŭ de 8.000 fl., sub condiţiune, ca Iacobŭ Heraclidŭ se-i depună *jurămêntulŭ de fidelitate* în presenţa generalului *Franciscŭ Zay* şi a lui *Franciscŭ Turzo*, prefectulŭ camerei aulice. Nr. 208. pag. 476.

1561. *Ferdinandŭ*, împĕratulŭ Germaniei şi regele Ungariei, autorisézŭ pe *Franciscŭ Turzo*, prefectulŭ camerei sale fiscale, sĕ împrumute de ori şi unde suma de 8.000 fl. promisă pretendentului *Iacobŭ Heraclide*, fiind-că ajungerea dênsului pe tronulŭ Moldovei va fi de mare folosŭ pentru Ungaria. Nr. 209. pag. 478.

1561. *Papa Piu IV.* face cunoscutŭ lui *Alesandru, Domnului Moldovei*, că a convocatŭ unŭ *conciliu ecumenicŭ generalŭ* în oraşulŭ *Tridentŭ*, pentru a se pune capetŭ eresiilorŭ şi schismelorŭ ivite, şi-lŭ rógă, ca se trimită şi dênsulŭ pe legaţii sei la acestŭ conciliu. Nr. 210. pag. 479.

1561. *Maximilianŭ*, regele Bohemiei şi archiducele Austriei, apróbă părerea generalului *Franciscŭ Zay* pentru a se da totŭ ajutoriulŭ posibilŭ pretendentului *Iacobŭ Heraclidŭ*. Nr. 211. pag. 480.

1561. *Consiliarii regatului ungurescŭ* rógă pe *regele Ferdinandŭ*, ca la incoronarea fiului seu *Maximilianŭ*, ca rege viitoriŭ alŭ Ungariei, se fie convocaţi şi representanţii *Transilvaniei*, care cu tóte că se află sub domnia regelui Ioanŭ alŭ II-lea, însă constitue o parte integrantă a regatului ungurescŭ. Nr. 212. pag. 481.

1561. *Ferdinandŭ I.*, regele Ungariei, respunde consiliarilorŭ unguresci întruniţi la Viena, că părerea sa este, că *Ardelenii* se nu fie chiemaţi la încoronarea de rege a fiului seu, fiindŭ-că dênsulŭ în tractatele, ce le-a încheiatŭ cu Solimanŭ alŭ II-lea, sultanulŭ turcescŭ, a declaratŭ

Digitized by Google

expresŭ, că va lăsa *Transilvania* liniscită în mânile regelui Ioanŭ alŭ II-lea, şi astŭ-felŭ invitarea Ardelenilorŭ la dieta de încoronarea ar fi numai o violare a tractatelorŭ precedente. Nr 213. pag. 483.

1561. *Consiliarii regatului ungurescŭ* declară regelui *Ferdinandŭ I.*, că pe lângă tóte, că dênsulŭ a lăsatŭ *Transilvania* în posesiunea regelui Ioanŭ alŭ II-lea, însă drepturile regatului ungurescŭ asupra acestei ţĕri au remasŭ în vigóre, şi prin urmare Transilvănenii sunt de a se chiema în totŭ casulŭ la dieta de încoronare a noului rege. Nr. 214. pag. 484.

1561. *Ferdinandŭ I.*, regele Ungariei, face cunoscutŭ consiliarilorŭ unguresci întruniţi la Viena, că ar fi fórte periculosŭ de a chiema la dieta de încoronare şi pe *Ardeleni*, de óră-ce acéstă convocare ar fi contrară cu dreptulŭ ginţilorŭ, *Transilvania* fiindŭ sub domnia altui principe. Nr. 215. pag. 486.

1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, ţine tribunalŭ la Turda cu fruntaşii ţĕrei şi cu o parte din nobilime şi decide, că în moşiile decedatului nobilŭ românŭ *Ladislau Racoviţă* din Bănatŭ se cuvine *liniei femenine* aceleaşi drepturi de succesiune, ca şi liniei masculine. Nr. 216. pag. 488.

1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, confiscă 24 de moşii ale *nobilului românŭ Ioanŭ Bizere* din Bănatŭ, cari după afirmaţiunea regelui devenise vacante din lipsa de moşcenitori legitimi, şi dăruiesce apoi moşiile aceste cancelariului seu, *Michaiŭ Chyaky*, şi fratelui acestuia. Nr. 217. pag. 490.

1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, invită pe *castelanii şi pe tribunalulŭ districtului Caransebeşŭ*, ca se introducă pe cancelariulŭ seu, *Michaiŭ Chyaky*, şi pe fratele acestuia, în posesiunea moşiilorŭ decedatului nobilŭ românŭ *Ioanŭ Bizere*. Nr. 218. pag. 491.

1561. *Castelanulŭ şi tribunalulŭ districtului Caransebeşŭ raportézŭ regelui Ioanŭ alŭ II-lea: că întrĕga nobilime a comitatului Severinŭ protestézŭ în contra actului, prin care regele a dăruitŭ cancelariului seu Michaiŭ Chyaky moşiile decedatului nobilŭ Ioanŭ Bizere, şi anume din causă, că nobilimea Bănatului are privilegii puternice, ca regele Ungariei se nu pótă dărui moşii pe teritoriulŭ Bănatului altorŭ persóne, cari nu au posesiuni acolo.* Nr. 219. pag. 493.

1561. *Ioanŭ alŭ II.*, regele Ungariei, confirmă hotărnicia moşii *Prisaca a familiei nobile române Prisaca* din districtulŭ Mihadiei. Nr. 220. pag. 494.

1561. *Albertŭ Lasky*, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că *Turso* nu voiesce se împrumute pretendentului *Jacobŭ Heraclidŭ* mai multŭ de 1300 fl., dându-i-se ca hipotecă trei oraşe. Nr. 221. pag. 495.

1561. *Maximilianŭ*, regele Bohemiei şi archiducele Austriei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că a făcutŭ fórte bine, că a plătitŭ trupelorŭ lui *Jacobŭ Heraclidŭ* léfa pe o septemână cu 1800 fl. Nr. 222. pag. 497.

1561. Actulŭ, prin care *Jacobŭ Heraclidŭ* se obligă a plăti generalului *Franciscŭ Zay*, îndată ce va ocupa tronulŭ *Moldovei*, suma de 8.000 fl., ce i-a pus'o la dispositiune în urma ordinului împĕratului Ferdinandŭ I. Nr. 223. pag. 497.

1561. *Iacobŭ Heraclidŭ*, pretendentulŭ la tronulŭ Moldovei, rógă pe generalulŭ *Franciscŭ Zay* se numere căpitanului seu Lugasi suma de 100 fl., ca se pótă strînge pentru dênsulŭ unŭ noŭ numerŭ de husari; de asemenea se dee ordine căpitanilorŭ sĕi, ca se completeze efectivulŭ trupei germane de infanterie, şi se recruteze totŭ-o-dată pentru dênsulŭ şi unŭ numerŭ órecare de Bohemi. Nr. 224. pag. 498.

1561. Hotărnicia moşiei *Buchini* din districtulŭ Caransebeşului, făcută din ordinulŭ regelui *Ioanŭ alŭ II-lea*, la cererea nobililorŭ *Ioanŭ Fiatŭ, Balthasarŭ* şi *Ladislau Bacoci*. Nr. 225. pag. 499.

1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, confirmă hotărnicia moşiei *Buchini* din Bănatŭ. Nr. 226. pag. 502.

Digitized by Google

1561. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Cluşŭ, decide, că locuitorii *ţĕrei Făgăraşului* se nu mai pótă pasce oile lorŭ pe teritoriulŭ districtelorŭ săsesci; în fine, că acestŭ districtŭ se fie incorporatŭ la comitatele nobilimei şi supusŭ contribuţiunii şi celorŭ-alalte sarcini publice. Dieta decretéză totŭ-odată mai multe dispositiuni cu privire la *iobagii fugiţi* şi la făcătorii de rele. Nr. 227. pag. 502.

1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, concede episcopului rutenŭ *Larionŭ* din Muncaciŭ, că dênsulŭ, încă înainte de mórtea sa, se pótă desemna, alege şi substitui în locuiŭ seu ca episcopŭ pe unŭ altŭ bărbatŭ religiosŭ, evlaviosŭ şi eruditŭ. Nr. 228. pag. 504.

1562. *Jacobŭ Heraclidŭ*, laudă virtuţile militari şi serviciile excelente, ce i le făcuse căpitanulŭ seu *Antonie Sekel* şi declară, că i-a dăruitŭ 8 sate şi afară de aceea câte 600 fl. pe fie-care anŭ. Nr. 229. pag. 505.

1562. *Ferdinandŭ I.*, împĕratulŭ Germaniei, trimite in secretŭ la *Jacobŭ Heraclidŭ, Domnulŭ Moldovei*, doi nunţii, din cari unulŭ are se remână în permanenţă pe lângă noulŭ Domnŭ alŭ Moldovei, ér cel-al-altŭ se va întórce înapoi numai decâtŭ. Nr. 230. pag. 506.

1562. *Tractatulŭ de pace*, încheiatŭ pe optŭ ani, între *Ferdinandŭ I.*, împĕratulŭ Germaniei şi regele Ungariei, şi între *Solimanŭ II.*, sultanulŭ turcescŭ, prin care împĕratulŭ şi regele Ferdinandŭ renunţă la posesiunea şi domnia *Transilvaniei*, ér sultanulŭ Solimanŭ promite, că în timpulŭ acestei păci de optŭ ani, *voivoţii români din Moldova şi Ţéra-românéscă* nu vorŭ ataca cu armele pe supuşii regelui Ferdinandŭ. Nr. 231. pag. 507.

1562. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, la rugarea curteanului seu, a românului *Casparŭ Becheşŭ*, confirmă de nou hotărnicia moşii *Buchini* din Bănatŭ. Nr. 232. pag. 513.

1562. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, invită pe *Grigorie Bethlen*, banulŭ Caransebeşului, se introducă pe nobilulŭ românŭ *Lupu Toma* din Lugoşŭ, în posesiunea moşiei *Ciaba* din districtulŭ Caransebeşului. Nr. 233. pag. 514.

1562. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Alba-Julia, decide, că nime, fără permisiunea regelui, se nu pótă călĕtori în *Moldova* ori în *Ţéra-românéscă*, precum nici în alte state străine etc. Nr. 234. pag. 515.

1562. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, face cunoscutŭ *nobilimei române din comitatulŭ Severinului şi din districtulŭ Caransebeşului*, că dieta Transilvaniei a decretatŭ o contribuţiune de 1 fl. 40 den. asupra fie-cărui capŭ de familie din ţinuturile Transilvaniei, cari se află în Ungaria, ér cu strîngerea acestei contribuţiuni au fostŭ însărcinaţi nobilii *Petru Prisaca* şi *Franciscŭ de Muthnok*. Nr. 235. pag. 516.

1562. *Dieta Transilvaniei*, întrunită la Turda, decide, că districtele românesci ale *Făgăraşului, Branului şi Seliscei*, se fie supuse pe viitoriŭ la tóte contribuţiunile şi sărcinele publice, întogma ca şi cele-l-alte districte şi comitate ale ţĕrei, etc. Nr. 236. pag. 517.

1563. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, scrie lui *Stefanŭ Bathory*, oratorului sĕŭ trimisŭ la Viena, că nu póte accepta propunerile împĕratului Ferdinandŭ I., ca se renunţe la titlulŭ de «*rege alŭ Ungariei*», şi se se mulţuméscă cu simplulŭ titlu de «*Duce alŭ Transilvaniei*»; de asemenea nici nu póte se-i cedeze ţinuturile, ce le stăpânesce în afară de Transilvania. Nr. 237. pag. 518.

1563. Lista *comitatelorŭ, cetăţilorŭ şi castelelorŭ* din părţile *Transilvaniei* despre Ungaria. Nr. 238. pag. 520.

1563. Numele *prelaţilorŭ* şi *magnaţilorŭ* din Ungaria, cari au asistatŭ la încoronarea regelui Maximilianŭ, celebrată în Poşonŭ la 8 Sept. 1563. Nr. 239. pag. 521.

1563. Insemnare despre *stégurile provincielorŭ*, ce le au înfăţişatŭ Ungurii la încoronarea regelui Maximilianŭ, celebrată în Poşonŭ la 8 Sept. 1563. Nr. 240. pag. 522.

1563. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* în procesulŭ nobililorŭ români *Ioanŭ Fiatŭ, Ladislaŭ Bacoţi* şi *Ioanŭ Laţucŭ*, cu nobilii *George Moise* şi *Mihaiŭ Fodorŭ*, pentru moşia din Bănatŭ numită *Criva*. Nr. 241. pag. 523.

Digitized by Google

1563. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ decide, că *Rutenii* şi *Românii din Ungaria*, şi anume aceia, cari cu tóte că nu aŭ case, însă locuescŭ în colibe şi au unŭ numĕrŭ considerabilŭ de vite, se fie pe viitoriŭ siliţi a plăti jumĕtate din taxele de contribuţiune. Nr. 242. pag. 525.

1563. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, ţinêndŭ tribunalŭ în Alba-Julia cu consiliarii şi jurisconsulţii sĕi, casézĕ şi declară de nulŭ actulŭ de donaţiune, prin care dăruise cancelariului sĕŭ, *Michaiŭ Chyaky*, moşiile decedatului Ioanŭ Bizere din Bănatŭ, şi decide totŭ-o-dată, că aceste moşii au se trécă în puterea dreptului de succesiune la nobilii români *Petru şi Franciscŭ Gămanŭ* precum şi la fraţii lorŭ. Nr. 243. pag. 525.

1563. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, invită pe nobila dómnă *Caterina Bizere* se predée în posesiunea nobililorŭ români *Petru Gămanŭ* şi *Franciscŭ Gămanŭ* moşiile rĕmase de la decedatulŭ sĕŭ bărbatŭ Petru Bizere. Nr. 244. pag. 532.

1563. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, invită pe banulŭ şi pe castelanii Caransebeşului, se cer ceteze şi judece de noŭ procesulŭ dintre nobilii români *Ionŭ Bacoţi, Ionŭ Lăţugŭ* cu *Michaiŭ Fodorŭ* şi *Moise George* pentru moşia Criva din districtulŭ Caransebeşului. Nr. 245. pag. 534.

1563. *Universitatea districtelorŭ săsesci din Transilvania* trimite o comisiune spre a fixa *hotarele dintre munţii districtului Orĕstie şi munţii districtului Sebeşŭ;* şi în fine aprobă delimitarea făcută de acéstă comisiune. Nr. 246. pag. 535.

1563. *Franciscŭ Zay*, căpitanulŭ supremŭ alŭ părţilorŭ de susŭ ale Ungariei, scrie regelui Poloniei, că *Jacobŭ Heraclidŭ, fostulŭ voivodŭ alŭ Moldovei*, i trimisese din Moldova peste Polonia o cirédă de 1425 vite pentru plătirea datoriilorŭ de 16.500 fl., ce le făcuse dênsulŭ mai înainte în Ungaria; însă după mórtea lui Despotŭ, căpitanulŭ polonŭ din Sniatinŭ a sequestratŭ partea cea mai mare din aceste vite, cu intenţiunea, ca se le trimită înapoi în Moldova. Zay rógă pe regele Poloniei, ca se ordóne căpitanului din Sniatinŭ se-i plătéscă preţulŭ vitelorŭ luate etc. Nr. 247. pag. 538.

1563. *Martinŭ de Zborow*, castelanulŭ Cracoviei, scrie lui *Franciscŭ Zay*, că va interveni pe lângă senatulŭ şi regele Poloniei, ca se-i restitue boii trimişi din partea lui *Despotŭ-Vodă* etc. Nr. 248. pag. 540.

1563. *Petru Miskowski*, vice-cancelariulŭ Poloniei, scrie lui *Franciscŭ Zay*, că a intervenitŭ pe lângă regele Poloniei în cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă* etc. Nr. 249. pag. 541.

1563. *Sigismundŭ*, regele Poloniei, rĕspunde lui *Franciscŭ Zay*, că în ce privesce estradarea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă* a fixatŭ ţiua de înfăţişare a procesului pe luna lui Februarie din anulŭ viitoriŭ. Nr. 250. pag. 541.

1564. Actulŭ, prin care *nobilii români Nicolae şi Franciscŭ Groza, Michaiŭ Ivulŭ şi Caterina Mixa Decanŭ* aŭ vêndutŭ lui *Nicolae Ivulŭ* şi soţilorŭ sei o grădină de pe teritoriulŭ oraşului Caransebeşŭ pentru suma de 20 fl. Nr. 251. pag. 543.

1564. *Jordanŭ Spithek*, palatinulŭ Cracoviei, rĕspunde generalului *Franciscŭ Zay*, că în cestiunea boilorŭ trimişi de *Jacobŭ Heraclidŭ*, fostulŭ voivodŭ alŭ Moldovei, n'a pututŭ obţiné altŭ-ceva dela regele Poloniei, de câtŭ, ca se fixéze ţiua pentru înfăţişarea procesului. Nr. 252. pag. 544.

1564. Generalulŭ *Franciscŭ Zay*, informézĕ pe împĕratulŭ Germaniei despre datoriile, ce le contractase în interesulŭ lui *Jacobŭ Heraclidŭ*, a fostului voivodŭ din Moldova. Nr. 253. pag. 545.

1564. *Petru Miskowski*, vice-cancelariulŭ Poloniei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că regele Poloniei a delegatŭ anumiţi comisari, ca se cerceteze în oraşulŭ Sniatinŭ afacerea pentru boii, ce aŭ fostŭ trimişi de *Jacobŭ Heraclidŭ*, fostulŭ voivodŭ alŭ Moldovei. Nr. 254. pag. 546.

1564. *Martinŭ Sborowski*, castelanulŭ Cracoviei, comunică lui *Franciscŭ Zay*, că după declarările căpitanului din Sniatinŭ, *Românii* ar fi luatŭ înapoi boii, pe cari i trimisese în Ungaria fostulŭ voivodŭ alŭ Moldovei *Jacobŭ Heraclidŭ*. Nr. 255. pag. 547.

1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, invită pe *Stanislau Barzy*, căpitanulŭ de la Sniatinŭ,

Digitized by Google

să se presente inaintea comisarilorŭ însărcinaţi cu cercetarea afacerii boilorŭ, ce aŭ fostŭ trimişi de voivodulŭ *Jacobŭ Heraclidŭ* pentru plătirea datoriilorŭ sale din Ungaria. Nr. 256. pag. 548.

1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, desemnéză pe comisarii, cari aŭ se judece procesulŭ dintre generalulŭ *Franciscŭ Zay* şi căpitanulŭ din Sniatinŭ *Stanislaŭ Barzy*, pentru boii trimişi din *Moldova* în Ungaria. Nr. 257. pag. 549.

1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, face cunoscutŭ generalului *Franciscŭ Zay*, că a delegatŭ anumiţi comisari, ca se cerceteze şi decidă afacerea pentru boii trimişi din *Moldova*. Nr. 258. pag. 550.

1564. *Petru Miskowsky*, vice-cancelariulŭ Poloniei, informéză pe generalulŭ *Franciscŭ Zay*, că în privinţa boilorŭ trimişi din *Moldova*, nu a pututŭ obţiné altŭ-ceva dela regele Poloniei, de cătŭ, ca se delege anumiţi comisari, spre a cerceta acéstă afacere. Nr. 259. pag. 551.

1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, face cunoscutŭ generalului *Franciscŭ Zay*, că boii, pe cari i trimesese *Jacobŭ Heraclidŭ* în Ungaria, au fostŭ reţinuţi în Polonia din causa devastărilorŭ, ce le făcuse mai înainte unŭ anumitŭ *Tomşa* în ţinutulŭ Sniatinului. Nr. 260. pag. 552.

1564. Actulŭ, prin care nobilii români *Emericŭ* şi *Paulŭ Sebessy* se obligă a ceda în posesiunea nobilului *Casparŭ Ostrovici* a patra parte din moşiile Precopŭ, Vlăleţŭ, Resboinicŭ, Vâlciapolia, Budişinţi, Pernişŭ şi Cladnicŭ din districtulŭ *Caransebeşului*. Nr. 261. pag. 553.

1564. *Nicolae de Szieniava*, palatinulŭ Rusiei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că procesulŭ pentru estradarea boilorŭ trimişi din *Moldova*, este fixatŭ pe ţiua de 12 Iunie 1564. Nr. 262. pag. 554.

1564. *Martinŭ Sborowski*, castelanulŭ Cracoviei, promite generalului *Franciscŭ Zay*, că va interveni de nou pe lângă regele Poloniei în cestiunea boilorŭ trimişi din *Moldova*. Nr. 263. pag. 555.

1564. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Turda decide, că de óre ce în privinţa *religiunei*, preoţii bisericelorŭ unguresci (calvine) şi preoţii bisericelorŭ săsesci (luterane) pe lângă tóte disputele şi certele, ce le au avutŭ, nu s'aŭ pututŭ înţelege, astŭ-felŭ pe viitoriŭ se fie liberŭ ori cărei comunităţi se urmeze séŭ *religiunea ungurésca profesată de biserica din Cluşŭ şéŭ religiunea sătésca profesată de biserica din Sibiiŭ*. Nr. 264. pag. 556.

1564. Actulŭ de împăciuire încheiatŭ între nobilulŭ *Nicolae Rada* din Bănatŭ şi între rudele sale *Michaiŭ, Hanculŭ şi George* în privinţa părţilorŭ de moşie din satulŭ Mihădica. Nr. 265. pag. 557.

1564. *Inceputulŭ reformaţiunei în Bănatŭ*. Dieta Transilvanieĭ întrunită la Sighişóra decide, că de óră-ce s'au născutŭ neînţelegeri între preoţii catolici şi preoţii reformaţi din Caransebeşŭ, astŭ-felŭ pe viitoriŭ se celebreze serviciulŭ divinŭ în una şi aceeaşi biserică, într'o ţi *catolicii* şi în alta *reformaţii* etc. Nr. 266. pag. 558.

1564. *Nicolae de Schieniava*, palatinulŭ generalŭ alŭ Rusiei, face cunoncutŭ, că starea sănătăţii sale nu-i permite se pótă lua parte în comisiunea, ce a fostŭ instituită spre a cerceta cestiunea boilorŭ trimişi de *Jacobŭ Heraclidŭ*. Nr. 267. pag. 560.

1564. *Ioanŭ Strzcz*, notariulŭ districtului Haliciŭ, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că cei-alalţi comisari delegaţi de regele Poloniei spre a cerceta afacerea pentru boii trimişi din Moldova de *Despotŭ-Vodă*, neputêndu-se întruni la ţiua fixată, procesulŭ nu s'a pututŭ judeca. Nr. 268. pag. 561.

1564. *Plenipotenţiarii generalului Franciscŭ Zay* din Ungaria, se înfăţişéză înaintea autorităţii din *Haliciŭ* şi protestéză în contra sequestrării boilorŭ, pe cari i-a trimisŭ fostulŭ voivodŭ alŭ Moldovei *Jacobŭ Heraclidŭ* pentru plătirea datoriilorŭ, ce le contractase în Ungaria. Nr. 269. pag 562.

1564. *Depositiunile martorilorŭ* făcute înaintea judeţului din *Cassovia* despre sequestrarea boilorŭ trimişi în Ungaria de fostulŭ voivodŭ *Jacobŭ Heraclidŭ*. Nr. 270. pag. 565.

Digitized by Google

1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că a citatŭ pe căpitanulŭ din Sniatinŭ să se înfăţişeze înaintea tribunalului regalŭ spre a respunde la acţiunea pentru sequestrarea boilorŭ trimişi de *Jacobŭ Heraclidŭ*. Nr. 271. pag. 566.

(1565?). *Stefanŭ*, unŭ pretendentŭ la tronulŭ *Moldovei*, aflându-se în Ungaria la Casovia, scrie despre afacerile Moldovei credincioşilorŭ sĕi, lui Mihaiŭ, Veveriţă, Draxinŭ, Gava, Stefanŭ şi Ioachimŭ, trimişi în legaţiune la împĕratulŭ Germaniei. Nr. 272. pag. 567.

1565. Procesulŭ sumarŭ dintre generalulŭ *Franciscŭ Zay* şi castelanulŭ *Stanislaŭ Barzy* din Sniatinŭ, pentru boii trimişi de *Despotŭ-Vodă* în Ungaria. Castelanulŭ Stanislaŭ Barzy susţine, că aceşti boi au fostŭ luaţi înapoi de *Românii moldoveni*, cari, după ce împresurase pe Despotŭ-Vodă în cetatea Sucevei, făcuseră incursiuni şi în căpităuatulŭ Sniatinului. Nr. 273. pag. 569.

1565. *Spitek Iordanŭ*, palatinulŭ Cracoviei, consiliézĕ pe generalulŭ *Franciscŭ Zay*, se chieme în judecată pentru boii trimişi de *Despotŭ-Vodă*, nu pe căpitanulŭ, ci pe vice-căpitanulŭ din Sniatinŭ. Nr. 274. pag. 572.

1565. *Albertŭ Lasky* scrie generalului *Franciscŭ Zay* în cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă*, şi-lŭ informézĕ despre afacerile Moldovei. Nr. 275. pag. 573.

1565. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, informézĕ pe generalulŭ *Franciscŭ Zay* despre sentenţa pronunţată în cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă*. Nr. 276. pag. 574.

1565. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, invită pe *Nicolae de Sieniava*, palatinulŭ Rusiei, se restitue generalului *Franciscŭ Zay* din Ungaria cantităţile de ferŭ şi de aramă, ce le trimisese dênsulŭ peste Polonia pentru *Despotŭ-Vodă* în Moldova. Nr. 277. pag. 575.

1565. *Bartolomeiŭ Gumoroszky* scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că a recomandatŭ regelui Poloniei afacerea pentru boii trimişi de *Despotŭ-Vodă*. Nr. 278. pag. 576.

1565. *Dieta Transilvania* intrunită la Cluşŭ votézĕ nóue dispositiuni cu privire la oblegamentulŭ militarŭ în timpŭ de resboiŭ. Nr. 279. pag. 577.

1565. *Paulŭ Bocoşniţă* judeţulŭ, şi consiliulŭ comunalŭ alŭ oraşului *Caransebeşŭ*, declară, că de óră-ce unŭ locuitoriŭ din Caransebeşŭ cu numele *Ionŭ Layos* s'a strămutatŭ în ţerile turcesci dimpreună cu toţi fraţii şi cu rudele sale, astŭf-elŭ grădina, care a rĕmasŭ după dênsulŭ, devnnindŭ vacantă, şi după dreptŭ trecândŭ la judeţii oraşului, dênşii au vêndut'o nobilului *Ionŭ Mothnoky* ca proprietate de veci. Nr. 280. pag. 578.

1565. *Nicolae Malinczoff*, secretariulŭ regelui Poloniei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că este gata a-i face tóte serviciile în ori ce cestiuni va dori. (Acéstă scrisóre se referă la cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă* pentru plata datoriilorŭ sale din Ungaria). Nr. 281. pag. 579.

1566. Generalulŭ *Franciscŭ Zay* trimite pe nobilulŭ *Colomanŭ Roskowany* la regele Poloniei în cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă*. Nr. 282. pag. 580.

1566. *Grigore Bethlen*, banulŭ Caransebeşului, supune din noŭ regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* spre decidere procesulŭ nobililiilorŭ români *Ioanŭ Fiatŭ*, *Ladislaŭ Bacoţi* şi *Ioanŭ Lăţugŭ* cu nobilii *George Moise* şi *Mihaiŭ Fodorŭ* pentru moşia Criva. Nr. 283. pag. 581.

1566. *Paulŭ Bocoşniţă*, judeţulŭ oraşului *Caransebeşŭ* adeveresce, că *Nicolae Baciulŭ* a vêndutŭ nobilului *Nicolae Ivulŭ* şi familiei sale o viă de pe teritoriulŭ oraşului pentru suma de 35 fl. Nr. 284. pag. 583.

1566. *Grigore Bethlen*, banulŭ Caransebeşului, supune regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* spre decidere procesului locuitorului *Fabianŭ* din Caransebeşŭ în contra lui *Petru Ghiurma* pentru rănire cu armele. No. 285. pag. 584.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, confiscă casa şi moşiile nobilului românŭ *Stefanŭ Flore* din Caransebeşŭ pentru crima de fratricidiu, şi dăruesce aceste moşii cubiculariului seu, românului *Casparŭ Becheşŭ*. Nr. 286. pag. 588.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, învită pe tribunalulŭ din Caransebeşŭ se introducă pe cu-

Digitized by Google

biculariulŭ seu, pe nobilulŭ *Casparŭ Becheşŭ*, în posesiunea casei şi moşiilorŭ confiscate dela nobilulŭ *Stefanŭ Flore*. Nr. 287. pag. 589.

1566. Nobilulŭ *Franciscŭ Gămanŭ* declară înaintea castelanilorŭ şi a judeţului din Caransebeşŭ, că a rescumpĕratŭ moşia numită *Obregie*, ce a fostŭ zălogită locuitoriului *Franciscŭ Borzo* din Caransebeşŭ. Nr. 288. pag. 590.

1566. *Castelanii şi judeţulŭ districtului Caransebeşŭ* transcriu în formă autentică împăciuirea încheiată între nobilii *Ladislaŭ*, *Franciscŭ* şi *George Gămanŭ* cu *Stefanŭ Balthasarŭ*, *Petru Ciula* şi *Jacobŭ Turcu* în privinţa moşiilorŭ remase după reposaţii nobili *Balthasarŭ* şi *Petru Bizere*. Nr. 289. pag. 590.

1566. *Ioanŭ alŭ II-leà*, regele Ungariei, destinéză cetatea *Deva* din Transilvania ca locuinţă provisoră pentru *Dómna Elena*, soţia repudiată a lui *Petru*, *Domnulŭ Ţĕrei-românesci*, şi pentru fica dênsei *Todoriţa*. Nr. 290. pag. 591.

1566. *Dieta Ungariei*, întrunită la Poşonŭ, decide, în urma propunerei regelui *Maximilianŭ I.* că *iobagii* pe viitorŭ *se nu mai fie asupriţi* precum au fostŭ până aci, şi se le fie liberŭ a se puté strămuta dela unŭ domnŭ feudalŭ la altulŭ. Nr. 291. pag. 592.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, dăruesce nobilului *Ludovicŭ Fiatŭ* locŭlŭ părăsitŭ numitŭ «*scóla papistaşilorŭ*» din Caransebeşŭ. Nr. 292. pag. 593.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, invită pe tribunalulŭ din Caransebeşŭ se introducă pe nobilulŭ *Ludovicŭ Fiatŭ* în posesiunea locului părăsitŭ numitŭ «*scóla papistaşilorŭ*». Nr. 293. pag. 594.

1566. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, confirmă actulŭ de donaţiune, prin care *Despotŭ-Vodă* dăruise căpitanului *Antonie Zeckel cetatea Ciceului* din Transilvania în semnŭ de remuneraţiune pentru ajutoriulŭ, ce i-lŭ dase, când a ocupatŭ tronulŭ *Moldovei*. Nr. 294. pag. 595.

1566. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* raportéză regelui *Ioanŭ alŭ II-lea*, că *Michaiŭ Ohăbeanŭ*, juratulŭ oraşului, a protestatŭ în numele judeţului din Caransebeşŭ în contra introducerei nobilului *Ludovicŭ Fiatŭ* în posesiunea locului numitŭ «*scóla papistaşilorŭ*». Nr. 295. pag. 597.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, reduce la suma de 60 fl. censulŭ, ce aveau se-lŭ plătéscă locuitorii români de pe teritoriulŭ castrului *Fidovini* din Bănatŭ. Nr. 296. pag. 597.

1566. Numele *locuitorilorŭ fruntaşi* din comunele *Satulŭ-românescŭ* (Oláhfalu), *Satulŭ-latinŭ* (Olasztelek) etc. din Secuime în Transilvania, cari au servitŭ în armata regelui Ioanŭ alŭ II-lea. Nr. 297. pag. 598.

(1566?). *Alesandru*, *Domnulŭ Moldovei*, învită pe *Saşii* din Transilvania, se se desfacă de regele Ferdinandŭ I., şi se se supună regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* şi reginei *Isabella*. (Estrasŭ). Nr. 298. pag. 599.

1566. *Gavrilă Mailatŭ*, fiulŭ lui Stefanŭ Mailatŭ, alŭ fostului voivodŭ românŭ din Transilvania, vinde *cetatea Făgăraşului* cu tóte dependenţele sale precum şi jumĕtate din domeniulŭ *Tecei* regelui Ioanŭ alŭ II-lea pentru suma de 20.000 fl. în aurŭ. Nr. 299. pag. 599.

1566. *Paulŭ Banffi*, căpitanulŭ Secuilorŭ din Transilvania, adeveresce, că *Grigore Apafi* a plătitŭ lui *Gavrilă Mailatŭ* în numele regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* suma de 20.000 fl. în aurŭ, preţulŭ cumpărărei *cetăţii Făgăraşului*. Nr. 300. pag. 600.

1566. *Dicta Transilvaniei* întrunită la Sibiu, confirmă *legile şi usurile vechi ale Ţerei Făgăraşului* în ce privesce cestiunile de dreptŭ între locuitorii districtului, ér în ce privesce afacerile de dreptŭ între locuitorii districtului cu alte persóne străine, regele Ungariei şi alŭ Transilvaniei este autorisatŭ se dispună cum va fi mai bine. Totŭ-odată dieta decide *a se predica credinţa reformată şi în bisericile românesci;* dacă însă Românii nu vorŭ voi se accepteze nóua religiune, atunci se fie învitaţi a se disputa în publicŭ din Sânta Scripturĕ cu episcopulŭ calvinescŭ *George*, şi dacă nici în casulŭ acesta nu se vorŭ supune, atunci *episcopii românesci*,

Digitized by Google

preoţii şi călugării se fie scoşi din funcţiunile lorŭ, ér episcopulŭ George se pună în bisericile românesci alţi preoţi, şi dacă nu vorŭ asculta de aceştia se fie pedepsiţi pentru crima de infidelitate. Nr. 301. pag. 601.

1566. Judeţulŭ şi senatulŭ oraşului *Orĕstie* din Transilvania înaintézĕ universităţii săsesci spre decidere în a dóua instanţă procesulŭ Saşilorŭ din comuna *Romosŭ* cu românulŭ *Radulŭ Beldea* pentru pagubele, ce le causase în pădurea Romosului. Nr. 302. pag. 603.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, decide procesulŭ dintre nobilii *Ionŭ Fiatŭ* şi *Ionŭ Flore* din Caransabeşŭ şi anume, că actele şi documentele de posesiune despre moşiile comune, se cuvine se le ţină fratele mai mare. Nr. 303. pag. 604.

1567. Regele Ungariei *Ioanŭ alŭ II-lea*, învită pe *fruntaşii Secuilorŭ din Transilvania* se plătéscă pentru fortificarea oraşului *Sebeşŭ* suma de bani, ce cade asupra Secuilorŭ în conformitate cu decisiunea dietei transilvane întrunite la Sibiu în anulŭ trecutŭ. Nr. 304. pag. 607.

1567. Testamentulŭ lui *Ionŭ Luca* din Lugoşŭ, căpitanulŭ cetăţii Muncaciului, cu privire la moşiile sale din Bănatŭ şi din comitatulŭ Hinedórei. Nr. 305. pag. 608.

1567. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, concede reînoirea procesului dintre nobilulŭ *Nicolae Ionŭ Flore* cu nobilulŭ *Ionŭ Fiatŭ* din Bănatŭ, pentru estraderea unorŭ documente de posesiune. Nr. 306. pag. 609.

1567. *Iordanŭ Spithek*, palatinulŭ Cracoviei, comunică generalului *Franciscŭ Zay*, că regele Poloniei a decisŭ, ca în procesulŭ pentru boii trimişi de *Despotŭ-Vodă*, sĕ se asculte martorii ambelorŭ părţi. Nr. 307. pag. 610.

1567. *Stefanŭ*, unŭ pretendentŭ la tronulŭ *Moldovei*, se obligă a plăti generalului Franciscŭ Zay pe lângă pagubele, ce i le causase *Despotŭ-Vodă*, încă o sumă de 10.000 galbeni, dacă cu ajutoriulŭ sĕu, dênsulŭ va puté se ocupe domnia *Moldovei*. Nr. 308. pag. 611.

1567. *Camera fiscală* a Ungariei, rógă pe regele *Maximilianŭ* se propună dietei viitóre a Ungariei, ca se fie supuşi contribuţiunei şi *Românii, cari se ocupă numai cu economia de vite şi locuescŭ în munţi*. Nr. 309. pag. 612.

1567. *Radulŭ Beldea* din comuna Cugirŭ în Transilvania apeléză la universitatea săséscă din Sibiu în contra sentenţei consiliului comunalŭ din *Orĕstie*, prin care a fostŭ condemnatŭ pentru aprinderea unei păduri. Nr. 310. pag. 613.

1567. *Instrucţiunea* împĕratului Germaniei *Maximilianŭ alŭ II-lea* dată oratorilorŭ sei trimişi la Constantinopolŭ spre a încheia o pace séu unŭ armistiţiŭ cu *Turcii*, şi prin care i autorisézĕ se cérĕ dela sultanulŭ *Selimŭ*, că în timpulŭ armistiţiului nici paşii din Ungaria, nici *voivodii din Ţéra-românéscă şi Moldova*, se nu atace, sub nici unŭ pretextŭ, provinciele Germaniei şi ale Ungariei. Nr. 311. pag. 615.

1567. *Lista darurilorŭ*, ce le a trimisŭ *Maximilianŭ alŭ II-lea*, împĕratulŭ Germaniei, la Constantinopolŭ prin ambasadorii sĕi însărcinaţi, se încheie o pace cu Turcii. Nr. 312. pag. 618.

1567. *Itinerariulŭ* lui Antoniu Veranţiu şi alŭ lui Cristoforŭ Teuffenpach trimişi de împĕratulŭ Maximilianŭ ca legaţi la Pórta otomană. Din acestŭ documentŭ, importantŭ pentru geografia evului de mijlocŭ, se constată, că în epoca acésta frontiera *Ţerei-românesci* despre Bănatŭ era la punctulŭ, unde se află cataractele Dunărei. Nr. 313. pag. 621.

1567. Mesagiulŭ regelui *Maximilianŭ* la respunsulŭ I-ŭ alŭ dietei ungaresci întrunită la Poşonŭ, cu privire la contribuţiunea proiectată asupra *păstorilorŭ români*. Nr. 314. pag. 624.

1567 (Iulie.) Mesagiulŭ regelui *Maximilianŭ* la respunsulŭ alŭ II-lea alŭ dietei ungaresci cu privire la contribuţiunea proiectată asupra *păstorilorŭ români*. Nr. 315. pag. 625.

1567. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ decide, că *Românii păcurari* se plătéscă jumĕtate din taxele contribuţiunei, făcândŭ excepţiune numai aceia, cari vorŭ avé *privilegii de scutire*. Nr. 316. pag. 626.

Digitized by Google

1567. Sentenţa *banului din Caransebeşŭ* în procesulŭ lui *Ionŭ Fiatŭ* cu nobilulŭ *Nicolae Flore*, pentru estraderea unorŭ documente de posesiune cu privire la moşiile Slatina, Armenişŭ, Sadova, Feneşŭ şi Valea-sécă. Nr. 317. pag. 627.

1567. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* în procesulŭ nobilului *Ludovicŭ Fiatŭ* cu comunitatea oraşului *Caransebeşŭ* pentru loculŭ părăsitŭ numitŭ «*şcóla papistaşilorŭ*». Nr. 318. pag. 629.

1568. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Turda rógă pe regele *Ioanŭ alŭ II-lea* se pedepséscă pe *Românii*, cari se opunŭ orbesce reformaţiunei şi nu voiescŭ se asculte de *episcopulŭ reformatŭ românescŭ*, pe care l'a numitŭ regele în acéstă demnitate, şi nici nu-i recunoscŭ întâietatea în oficiulŭ seŭ bisericescŭ. Totŭ-odată dieta decretéză mai multe dispoşiţiuni de o extremă severitate asupra făcătorilorŭ de rele. Nr. 319. pag. 631.

1568. *Oratorii împĕratului Maximilianŭ alŭ II-lea* trimişi la Constantinopolŭ, predau marelui vizirŭ, lui *Mehmetŭ-paşa*, *proiectulŭ condiţiunilorŭ de pace*, în care se cuprindŭ următórele puncte: pacea se încheiă pe optŭ ani; împĕratulŭ Maximilianŭ va da ordinŭ tuturorŭ generalilorŭ şi prefecţilorŭ sei, ca în timpulŭ acestei păci, se nu atace cu armele pe ducele Transilvaniei şi pe *voivoḑii Moldovei şi ai Ţerei-românesci;* de asemenea şi Selimŭ, sultanulŭ turcescŭ, se ordóne tutorŭ paşilorŭ şi voivoḑilorŭ supuşi domniei sale, ca se nu atace posesiunile împĕratului Maximilianŭ şi ale fraţilorŭ sei. Nr. 320. pag. 633.

1568. *Antoniu Verantiu*, oratorulŭ împĕratului *Maximilianŭ alŭ II-lea*, trimisŭ la Constantinopolŭ, scrie consiliarului *de Dornberg*, că a încheiatŭ cu Turcii *o pace* pe timpŭ de 8 ani. Nr. 321. pag. 636.

1568. *Oratorii împĕratului Maximilianŭ alŭ II-lea*, trimişi la Constantinopolŭ, raportéză împĕratului, că sultanulŭ va da ordine Transilvăneniloru se restitue *voivodului din Moldova* districtulŭ *Ciceului* şi alŭ *Cetăţii-de-baltă*. Nr. 322. pag. 637.

1568. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, învită pe tribunalulŭ din Caransebeşŭ se împărţéscă şi separeze moşia *Egherişŭ* din districtulŭ Caransebeşului, ce era comproprietate indivisă a nobililorŭ *Gasparŭ din Tincova*, *Gasparŭ*, *Lupu* şi *Martinŭ Luca*. Nr. 323. pag. 637.

1568. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* în procesulŭ dintre nobilii *Ioanŭ Fiatŭ*, *Ladislaŭ Bacoţi* şi *Ioanŭ Laţugŭ* în contra nobililorŭ *Michaiŭ Fodorŭ* şi a veduvei *Adviga George Moise* din Caransebeşŭ pentru moşia Criva. Nr. 324. pag. 638.

1568. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, învită pe *Paulŭ Zygety*, protonotariulŭ sĕŭ, se introducă pe nobilulŭ românŭ *Gasparŭ Becheşŭ* în posesiunea *cetăţii şi a ţerei Făgăraşului*, pe cari le a dăruitŭ dênsului şi succesorilorŭ sei pentru totŭ-de-una. Nr. 325. pag. 644.

1568. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, confirmă introducerea nobilului românŭ *Gasparŭ Becheşŭ* în posesiunea *cetăţii şi a ţerei Făgăraşului*, pe cari i le dăruise mai înainte. Nr. 326. pag. 647.

1568. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* raportéză regelui *Ioanŭ alŭ II-lea*, că voindŭ se introducă pe nobilulŭ *Ioanŭ Fiatŭ* în posesiunea moşiei *Criva*, judele comunei Domasnia, *Dragulŭ Frenţŭ*, a protestatŭ în numele dómnei *Adviga George Moise* şi s'a opusŭ cu arma în contra acestei introduceri în posesiune. Nr. 327. pag. 650.

1568. Impăciuirea încheiată între nobilii *Ionŭ Fiatŭ* şi soţii sei cu nobilulŭ *Michaiŭ Fodorŭ* şi cu dómna *Adviga George Moise* din Caransebeşŭ, cu privire la moşia *Criva* din districtulŭ Mihadiei. Nr. 328. pag. 651.

1568. *Regele Ioanŭ alŭ II-lea* confirmă privilegiulŭ *coloniilorŭ secuiesci din districtulŭ Arieşului*, datŭ de regele Matia în a. 1484, şi anume, ca teritoriulŭ Arieşului se remână şi pe viitoriŭ în posesiunea dênşilorŭ, avêndŭ se se bucure de tóte libertăţile concese de regii de mai inainte ai Ungariei, cu escepţiune de oraşulŭ Vinţulŭ-de-susŭ, care în urma decisiunei dietei transilvane a trecutŭ în posesiunea regelui dimpreună cu oraşele Oşorheiŭ, Odorheiŭ şi Cicŭ-Sereda. Nr. 329. pag. 652.

1568. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* adeveresce, că dómna *Ana*, soţia lui *Stefanŭ Albulŭ*, a zălogitŭ

Digitized by Google

lui *Gasparŭ din Ostrovŭ* moşia iobagiului seu *Petru Bêrsanŭ* din satulŭ Varŭ (Mészfalu) pentru suma de 25 fl. Nr. 330. pag. 655.

1569. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Mediaşŭ reînoiesce decisiunile dietelorŭ dela Sibiu (1566) şi dela Turda (1568) cu privire la *predicarea religiunei reformate în bisericile românesci*, şi votéza totŭ-o-dată nóue dispositiuni cu privire la persecutiunea *făcătorilorŭ de rele* şi la aducerea înapoi a *iobagilorŭ fugiţi*. Nr. 331. pag. 656.

1569. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, învită pe conservatorii documentelorŭ din archiva capitulului dela Alba Iulia se estradee persónelorŭ interesate copii autentice de pe actele pe posesiune relative la moşiile *Riŭ-albŭ*, *Halandinŭ*, *Podmelnicŭ*, *Cuptoriŭ* etc. din comitatulŭ Severinului. Nr. 332. pag. 657.

1569. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* în procesulŭ dintre nobilii români din ţéra Haţegului *Michaiŭ*, *Ionŭ*, *Simeonŭ* şi *Petru*, strănepoţii lui *Ianculŭ din Şerelŭ*, pentru dreptulŭ de succesiune alŭ linei femenine în moşiile nobilitari. Nr. 333. pag. 658.

1569. Impărţirea domenielorŭ rĕmase după decedatulŭ *Stefanŭ Mailatŭ* între *Gavrilă Mailatŭ*, fiulŭ acestuia, şi între Andreiŭ Bathory, bărbatulŭ *Margaretei Mailatŭ*. Nr. 334. pag. 659.

1569. *Dieta Transilvaniei întrunită la Turda* decide, că *Românii*, cari aŭ primitŭ nóua *religiune reformată* se dee predicatorilorŭ adecă preoţilorŭ sei reformaţi, câte o claie de grâŭ dela fie-care casă. Totŭ odată dieta votéză nóue dispositiuni cu privire la iobagii fugiţi şi la făcătorii de rele. Nr. 335. pag. 660.

1569. *Bogdanŭ, Domnulŭ Moldovei*, dăruesce mănăstirei *Moldoviţa* o familie de ţigani. Nr. 336. pag. 661.

1569. *Bogdanŭ, Domnulŭ Moldovei*, confirmă actulŭ, prin care *Teofilŭ Băloşŭ* dăruise mănăstirei *Moldoviţa* unŭ ţiganŭ cu numele Michaiŭ. Nr. 337. pag. 661.

1569. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, propune dietei unguresci dela Poşonŭ, ca *Românii*, *Rutenii*, *cărbunarii* şi *Sêrbii*, cari nu aŭ case proprii, ci locuescŭ în colibe prin păduri şi munţi, şi posedŭ unŭ numĕrŭ însemnatŭ de vite, se fie obligaţi pe viitoriŭ a plăti întréga contribuţiune. Nr. 338. pag. 662.

1569. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ î-şĭ esprimă părerea, că *Românii* şi *Rutenii din Ungaria* se nu fie obligaţi a plăti *dişme*. (Respunsŭ la mesagiulŭ regelui Maximilianŭ). Nr. 339. pag. 662.

1569. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, în mesagiulŭ sĕŭ adresatŭ dietei unguresci din Poşonŭ declară, că apróbă scutirea de dişme a *Rutenilorŭ* şi a *Românilorŭ*. Nr. 340. pag. 663.

1569—70. Actele *tractatului de alianţă* încheiatŭ între *Bogdanŭ, Domnulŭ Moldovei*, şi între *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei. Nr. 341. pag. 663.

1569. Acelaşi *tractatŭ* după textulŭ publicatŭ de *Dogiel* în Codex diplomaticus Regni Poloniae, Tom. I., pag. 620. Nr. 342. pag. 667.

1569. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, învită pe nobilimea din *episcopia Muncaciului* se nu împedece pe episcopulŭ ruténŭ de acolo, ori pe representanţii sei, în visitaţiunea canonică a parochiilorŭ rutene. Nr. 343. pag. 668.

1569. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ, decide, că *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria se fie scutiţi de plătirea *dişmelorŭ*. Nr. 344. pag. 669.

1569. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* cu privire la dreptulŭ de succesiune în moşiile rĕmase după decedatulŭ *Ladislaŭ Racoviţă* din Bănatŭ. Nr. 345. pag. 670.

1569. *Ioanŭ alŭ II lea*, regele Ungariei, dăruesce nobilului *Dionisie Literatulŭ* moşiile *Nevrincea* şi *Volcŭ* din comitatulŭ Severinului. Nr. 346. pag. 673.

1569. Sentenţa regelui Ungariei *Ioanŭ alŭ II-lea* cu privire la impărţirea moşiilorŭ *Mihedica*, *Turegova*, etc. din Bănatŭ între moscenitorii rĕmaşi după defunctulŭ nobilŭ românŭ *Iacobŭ Gârlisce*. Nr. 347. pag. 674.

Digitized by Google

1569. Actulŭ, prin care dómna *Dorotea*, soţia lui *Baciulŭ* din Caransebeşŭ, zălogesce locuitorilorŭ *Ionŭ* şi *Stefanŭ Duma* părţile sale de moşie din comunele Tincova etc. pentru suma de 51 fl. Nr. 348. pag. 682.

(c. 1569.) Estrase din registrulŭ *fruntaşilorŭ* (primorum) şi *călăraşilorŭ* (primipilorum) din districtele secuiesci ale Transilvaniei. Nr. 349. pag. 683,

1570. (1—6 Ianuarie) *Dieta Transilvaniei* întrunită la Mediaşŭ reînoiesce decisiunile dietelorŭ precedente cu privire la *iobagii fugiţi* şi la *făcătorii de rele*. Nr. 350. pag. 684.

1570. Actulŭ prin care *boieriulŭ Dumitru Curiacŭ*, din Ţéra-românéscă, şi sora sa *Marta*, zălogescŭ moşiile lorŭ din comunele *Ţinţari* şi *Vlădeni* din comitatulŭ Albei, dómnei *Margareta Mailatŭ* pentru suma de 300 fl. Nr. 351. pag. 685.

1570. Comisarii trimişi de principele Transilvaniei la boieriulŭ *Dumitru Curiacŭ*, ca se restitue *Margaretei Mailatŭ* partea, ce i se cuvine acesteia din moşiile dela Ţinţari şi Vlădeni, raportéză principelui, că aflându pe Dumitru Curiacŭ la Aiudŭ, dênsulŭ le a declaratŭ, că moşiile, ce le posede, sunt *moşii boieresci*, şi nu are nimicŭ de împărţitŭ cu Margareta Mailatŭ. Nr. 352. pag. 686.

1570. Actulŭ, prin care *George Monşina*, locuitoriŭ în Lugoşŭ, vinde nobilului *Gasparŭ Luca* o viă a sa pentru preţulŭ de 31 fl. Nr. 353. pag. 686.

1570. *Dieta Slavoniei* întrunită la Agramŭ, rógă pe împĕratulŭ şi regele *Maximilianŭ*, ca locuitorii din comitatulŭ Crişului şi din părţile comitatului Agramŭ situate dincolo de rîulŭ Culpa se nu fie supuşi contribuţiunei, din causa miseriei, la care aŭ ajunsŭ în urma incursiunilorŭ turcesci şi a *invasiunei Românilorŭ*. Nr. 354 pag. 687.

1570. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Turda, rógă pe regele *Ioanŭ alŭ II-lea* se numéscă alţi conservatori la *archiva din conventulŭ mănăstirei Cluşului* şi cari se pórte grijă mai bună pentru conservarea hărtiilorŭ şi privilegiilorŭ depuse acolo. Totŭ-odată dieta reînoiesce decisiunile dietelorŭ precedente cu privire la *iobagii fugiţi*. Nr. 355. pag. 688.

1570. *Bogdanŭ, Domnulŭ Moldovei*, încredinţéză mănăstirei *Moldoviţa* paţa pădurei numite Lodoşina şi a lacului de pesci numitŭ Cebălĕulŭ, de lângă satulŭ Siriceni. Nr. 356. pag. 689.

1570. *Mustaffa-paşa*, guvernătoriulŭ Budei, scrie lui *Antoniu Verantiu*, archiepiscopului din Strigonŭ, se nu aresteze pe *locuitorii din părţile Mureşului, cari îşi mână oile sale pe acolo*, fiindŭcă ómenii aceştia sunt din ţinutulŭ, care e supusŭ jurisdicţiunei sale. Nr. 357. pag. 689.

1570. *Papa Piu V.* invită pe regele Poloniei se înduplece pe principele Transilvaniei, ca se primésc *religiunea catolică* şi se trimită misionari capabili în Transilvania, ca se readucă érăşi la vechia credinţă catolică pe diferitele *naţiuni de acolo*. Nr. 358. pag. 690.

1570. *Papa Piu V.* rógă pe Sigismundŭ Augustŭ, regele Poloniei, se insiste pe lângă *Ioanŭ alŭ II-lea*, principele Transilvaniei, ca se accepteze în ţinuturile sale *religiunea catolică*, se o manţină cu constanţă şi se alunge de acolo pe ereticii străini. Nr. 359. pag. 691.

1570. «Abram de Czorra» . . . «colonus egregii Casparis Barczai» *acusă înaintea judecătoriloră din Orestie pentru furtŭ de vaci pe Românii din Vinerea*, pe «Iovantaban, Sztan, Wlad, Opra et Demetre», *dintre cari, cei trei din urmă şi-aŭ recunoscutŭ culpa* «manibus praesente kenezio junctis». Nr. 360. pag. 692.

1570. Mandatulŭ regelui *Ioanŭ alŭ II-lea*, prin care citéză înaintea sa pe nobilulŭ românŭ *Ionŭ Saracenŭ* în procesulŭ cu nobilii români *Nicolae* şi *Ladislau* din Sălaşŭ pentru împărţirea moşielorŭ nobilitare. Nr. 361. pag. 692.

1571 (14 Ianuarie). *Dieta Transilvaniei* întrunită la Oşorheiŭ: 1) decide, că *predicarea religiunei reformate se fie liberă* peste totŭ loculŭ şi nime se nu fie persecutatŭ pentru confesiunea sa etc.; 2) mulţămesce principelui, fiindŭ-că a promisŭ, că va interveni pe lângă cei doi *voivodi români*, ca se persecute şi dênşii pe făcătorii de rele, cari vorŭ fugi acolo din Transilvania;

Digitized by Google

3) în fine decretéză, că *episcopulŭ reformatŭ pusŭ peste Români* se nu iee dela preoţii români mai multŭ de 1 fl. pe anŭ, ér preoţii, cari nu vorŭ asculta de dênsulŭ se fie pedepsiţi şi degradaţi. Nr. 362. pag. 693.

1571. *Maximilianŭ alŭ II-lea*, împĕratulŭ Germaniei şi regele Ungariei, asiguréză pe nobilii şi pe tóte staturile şi ordinele comitatului *Severinŭ*, că nu i va infesta, şi nu-şi va rĕsbuna asupra dênşilorŭ pentru serviciile credincióse, ce le făcuse regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* (decedatŭ în a. 1570). Nr. 363. pag. 695.

1571. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, cere informaţiune dela camera fiscală a Ungariei în privinţa sumei de 8.000 fl., ce o cheltuise generalulŭ Franciscu Zay în interesulŭ lui *Despotŭ-Vodă*. Nr. 364. pag. 696.

1571 (27 Maiŭ). *Comunele secuiesci din Transilvania* se plângŭ la ordinele şi staturile Transilvaniei, că funcţionarii regali superă fórte multŭ pe locuitorii deacolo, cândŭ merg şi se întorcŭ din *Moldova*, şi-i silescŭ se plătéscă vamă la comuna Brescu, ceea ce n'a fostŭ mai înainte. Nr. 365. pag. 696.

1571. Nobilii *Petru* şi *Nicolae Măcĭcaşŭ* zălogescŭ nobilului *Nicolae Micşa* pentru suma de 531 fl. pe iobagii sei: *Petru Rusa*, *Michaiŭ Barla* şi *Ciorciocŭ* din Zăguşeni, pe *Petru* şi *Stanciulŭ Vlădeni* din Măcĭcaşŭ şi pe *Lupşa* din Ruginósa, dimpreună cu tóte pămênturile lorŭ de arătură, fênaţe, păduri, munţi etc. Nr. 366. pag. 697.

1571. *Georgiu Vasari*, secretariulŭ episcopului din Cameneţŭ, informéză pe legatulŭ apostolicŭ *Vincentiu a Porticu*, că Ungurii din Huşi, din Romanŭ şi din satele vecine, cari profesau mai înainte credinţa lui Husŭ, se au întorsŭ la religiunea catolică; că *Bogdanŭ*, fiulŭ lui Alesandru, *Domnulŭ Moldovei*, este favorabilŭ credinţei catolice şi că dênsulŭ a ajutatŭ pe călugărulŭ predicatorŭ *Michaiŭ Tabuk*, ca să convertéscă pe Ungurii aceştia. Nr. 367. pag. 698.

1571. *Vincentiu a Porticu*, legatulŭ apostolicŭ din Polonia, informéză pe cardinalulŭ *Io. Franciscŭ Commendonŭ*, că *Domnulŭ ţerei Moldovei* voiesce să iee în căsătorie pe fiica marelui cancelarŭ alŭ Poloniei. Nr. 368. pag. 699.

1571. *Stefanŭ Bathori*, principele Transilvaniei, interḑice tuturorŭ *tipografilorŭ*, ca se nu imprime şi vênḑă nici unŭ felŭ de cărţi fără aprobarea principelui. Nr. 369. pag. 700.

1571. *Dieta Transilvaniei*, întrunită la Cluşŭ, decide, că *episcopii şi preoţii Românilorŭ* se remână în aceeaşi stare şi în aceeaşi regulă, în cari se au aflatŭ la mórtea regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* (Art. 44). Totŭ-o-dată dieta decretéză mai multe disposiţiuni cu privire la *iobagii fugiţi* şi la făcătorii de rele. Nr. 370. pag. 700.

1571—2. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, cere părerea consiliarilorŭ unguresci în afacerea nobilului *Stefanŭ Kenderesy*, care în modŭ falsŭ a declaratŭ lui *Gavrilă Mailatŭ*, că regele Maximilianŭ ar fi promisŭ, că va da totŭ ajutoriulŭ seŭ lui Mailatŭ, ca se recăştige érăşi domeniulŭ *Făgăraşului*. Nr. 371. pag. 703.

1572. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, încredinţéză universităţii săsesci îngrijirea de *castelulŭ Orĕstiei*, şi anume din causă, fiindŭ-că fortificaţiunea acésta este cu totulŭ negligiată din partea orăşenilorŭ, cari nu se înţelegŭ între dênşii şi în privinţa religiunei se deosebescŭ de Saşi. Nr. 372. pag. 705.

1572. Actulŭ, prin care nobilulŭ românŭ *Ladislau Gămanŭ* dăruesce ginerelui seu, *Ludovicŭ Fiatŭ*, moşiile *Călugăreni*, *Măguresci* şi *Strimtura* din districtulŭ Caransebeşului, pe cari le ţinea în zălogŭ pentru suma de 75 fl. Nr. 373. pag. 706.

1572 (26 Febr.) *Maximilianŭ*, regele Ungariei, propune dietei unguresci întrunite la Posonŭ, ca *Rutenii* şi *Românii*, venetici şi peregrini, din Ungaria, se supórte tóte sarcinele publice, întogma ca şi cei-alalţi locuitori ai ţerei şi se plătéscă pe viitoriŭ tóte dişmele şi contribuţiunile, ca şi cei-alalţi iobagi catolici. Nr. 374. pag. 706.

Digitized by Google

1572 (fin. l. Febr.) Unŭ actŭ de procesŭ, în care se face amintire de unii *chinezi* şi mai mulţi *nobili români din Bănatŭ*. Nr. 375. pag. 707.

1572. (15 Martie). Adresa *dietei unguresci* din Poşonŭ către regele *Maximilianŭ*, prin care esprimă părerea, că în privinţa *Rutenilorŭ şi a Românilorŭ* din Ungaria se remână în vigóre articulului 37 din decretulŭ mare alŭ regelui Vladislau şi articulului 44 din decretulŭ alŭ 5-lea alŭ regelui Matia; mai departe, că *dreptulŭ de liberă migraţiune* alŭ iobagilorŭ se remână în starea stabilită prin constituţiunile dela a. 1556. Nr. 376. pag. 708.

1572 (22 Martie). Respunsulŭ regelui *Maximilianŭ* la adresa *dietei din Poşonŭ* cu privire la dişmele, ce aŭ se le plătéscă *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria, cari locuiescŭ în munţi şi în păduri şi trăescŭ din economia de vite. Nr. 377. pag. 709.

1572. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ propune, că în ce privesce impositele, la cari au se fie supuşi *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria se remână în vigóre constituţiunile din a. 1569, însă regele Ungariei decide amânarea acestei cestiuni pentru alte timpuri mai convenabile. Nr. 378. pag. 710.

1572. *Antoniu Maria Gratiani* informéză pe cardinalulŭ din Varmia despre oraţiunea, ce a ţinut'o cardinalulŭ *Commendonŭ* către senatulŭ Poloniei, prin care acesta învită pe Poloni se se ridice cu armele asupra *Turcilorŭ*, cari au declaratŭ resboiŭ Veneţienilorŭ, cari au alungatŭ din *domnia Moldovei pe voivodulŭ amicŭ alŭ Poloniei* punêndŭ în loculŭ seu ca Domnŭ în Moldova pe unŭ inimicŭ Poloniei, şi totŭ-o-dată le amintesce, că *Moldovenii*, cari în anii din urmă aŭ cercatŭ se cuprindă érăşi *Pocuţia*, vorŭ încerca de aci înainte şi mai multe, mai alesŭ acumŭ, când ţéra Moldovei este în mânile Turcilorŭ. Nr. 379. pag. 711.

1572. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Turda decide, că de óră-ce sultanulŭ a ordonatŭ, că din Transilvania nime se nu mérgă în Moldova în ajutoriulŭ *voivodului Bogdanŭ*, astŭ-felŭ ori cine ar lucra în contra acestuĭ edictŭ, nobilŭ ori ţeranŭ, se fie pedepsitŭ; ér dacă ar veni în Transilvania însuşi voivodulŭ Bogdanŭ, ori ómeni din partida sa, pe aceia se-i prindă şi trimită la voivodulŭ Transilvaniei (Art. 7). Totŭ-odată dieta decide, că *afacerile de religiune* se remână în starea, în cari s'aŭ aflatŭ în timpulŭ decedatului principe Ioanŭ alŭ II-lea etc. Nr. 380. pag. 717.

1572. (finele l. Sept.) Regele *Maximilianŭ* propune de nou dietei unguresci din Poşonŭ, ca *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria se fie supuşi contribuţiunii. Nr. 381. pag. 719.

1572. Actulŭ, prin care nobilulŭ românŭ *Nicolae Marga* din Bretea-românéscă, zălogesce nobilului românŭ *Gasparŭ din Ostrovŭ* părţile sale de moşie din comunele Cicleni şi Bolvaşniţa, în districtulŭ Caransebeşului, pentru suma de 100 fl. în monetă usuală. Nr. 382. pag. 720.

1572. Actulŭ, prin care nobilii români *Petru* şi *Michaiŭ Măcĭcaşi* de Tincova zălogescŭ nepoţilorŭ sei, nobililorŭ *Nicolae* şi *Gasparŭ Totŭ*, tóte moşiile sale din comunele Tincova, Delariŭ, Măcĭcaşulŭ de josŭ şi de susŭ, Ruginosŭ, Zăguşeni, Valea-de-amin, Dumbrăviţă, Secaşŭ şi Gârlisce în districtulŭ Caransebeşului pentru suma de 600 fl. ung. Nr. 383. pag. 721.

1573. *Franciscŭ de Rewa*, prefectulŭ camerei fiscale din comitatulŭ Zips în Ungaria, cere dela familia generalului Franciscŭ Zay obligaţiunea de 8.000 fl., ce o dase *Despotŭ-Vodă* pentru suma, împrumutată dela Franciscŭ Turzo şi dela Franciscŭ Zay, cândŭ făcuse espediţiunea în Moldova. Nr. 384. pag. 722.

(1573?). Respunsulŭ moscenitorilorŭ remaşi după generalulŭ Franciscŭ Zay, cu privire la împrumutulŭ de 8.000 fl. datŭ lui *Despotŭ-Vodă*. Nr. 385. pag. 723.

1573. *Stefanŭ Bathory*, voivodulŭ Transilvaniei, învită pe tribunalulŭ din Caransebeşŭ se introducă pe nobilulŭ *Michaiŭ Balasfy* din Lipova în posesiunea moşiilorŭ *Nevrincea* şi *Vâlcesci* din districtulŭ Caransebeşului, moşii devenite vacante din lipsa de succesori legitimi, şi pe cari le a dăruitŭ lui Michaiŭ Balasfy pentru serviciile sale credincióse. Nr. 386. pag. 723.

1573. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* raportéză lui *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, că voindŭ

Digitized by Google

se introducă pe *Michaiŭ Balasfy* în posesiunea moşiilorŭ din Nevrincea şi Vâlcesci, nobilulŭ Menhardŭ Modlina a făcutŭ opositiune formală, cu sabia, în contra acestei întroduceri în posesiune. Nr. 387. pag. 725.

1573. Actulŭ, prin care nobilulŭ *Michaiŭ alŭ lui Vasile* (Basily) renunţă în favórea nobilului *Michaiŭ Fodorŭ* la ori ce drepturi ale sale asupra moşiilorŭ *Nevrincea* şi *Vâlcesci* din districtulŭ Caransebeşului. Nr. 388. pag. 726.

1573. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, informéză pe regele *Maximilianŭ* despre pregătirile de resboiŭ ale Turcilorŭ pe uscatŭ şi pe mare, şi că dênsulŭ a trimisŭ sultanului tributulŭ Transilvaniei, care, ca de obiceiŭ, a fostŭ primitŭ în modŭ gratiosŭ. Nr. 389. pag. 727.

1574. Depositiunile nobililorŭ români *Franciscŭ Muthnoki*, *Ladislau Gămanŭ*, *Pavelŭ Bocoşniţă*, *Nicolae Bocoşniţă*, *George Dragna*, *George Gârlisce*, *Ionŭ Ioşica*, *Ionŭ Muthnoki*, *Michaiŭ Monea*, *Nicolae Ilea*, *Ionŭ Todorŭ*, *Franciscŭ Ciorciocŭ*, *Gasparŭ Berta*, *Franciscŭ Martiţŭ* şi ale mai multorŭ locuitori din Bănatŭ în procesulŭ familiei *Banfi* pentru moşiile Turegova şi Govăsdia. Nr. 390. pag. 728.

1574 (1 Martie). *Maximilianŭ*, regele Ungariei, propune de nou dietei unguresci întrunite la Poşonŭ, că *Rutenii* şi *Românii din Ungaria* se fie supuşi la tóte sarcinele publice, la dişme şi contribuţiuni, întogma ca şi cei-alalţi locuitori ai Ungariei etc. Nr. 391. pag. 732.

1574. Adresa dietei din Poşonŭ către regele *Maximilianŭ*, prin care esprimă părerea, că *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria, cari trăescŭ în mijlocululŭ altorŭ iobagi, se fie obligaţi a plăti contribuţiunea întrégă, ér acei, cari locuiescŭ în munţi şi păduri, fără case, şi se susţinŭ numai din economia vitelorŭ, se plătéscă jumĕtate din taxele contribuţiunei. Nr. 392 pag. 734.

1574. Propunerile înaintate regelui *Maximilianŭ* de către principele de corónă *Rudolfŭ* şi archiducele *Ernestŭ*, cu privire la impositele, la cari au se fie supuşi *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria etc. Nr. 393. pag. 735.

1574. Respunsulŭ regelui *Maximilianŭ* la adresa dietei unguresci, în ce privesce contribuţiunea şi dişmele *Rutenilorŭ* şi *Românilorŭ* din Ungaria. Nr. 394. pag. 736.

1574. Adresa a dóua a *dietei unguresci din Poşonŭ* către regele *Maximilianŭ*, în ce privesce contribuţiunile şi dişmele *Rutenilorŭ* şi *Românilorŭ* din Ungaria. Nr. 395. pag. 736.

1574. Opiniunea principelui de corónă *Rudolfŭ* şi a archiducelui *Ernestŭ* cu privire la respunsulŭ dietei unguresci în cestiunea dişmelorŭ, la cari au se fie supuşi *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria. Nr. 396. pag. 737.

1574. *Dieta unguréscă* întrunită la Poşonŭ, decide, că *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria, cari locuiescŭ în mijlocululŭ altorŭ iobagi şi au case şi moşii, se plătéscă întrégă contribuţiunea, ér pentru cei, cari trăiescŭ în munţi şi păduri, fără case, şi se susţinŭ numai din economia de vite, se remână în vigóre constituţiunile din a. 1559. Insă de plătirea dişmelorŭ se fie liberaţi etc. Nr. 397. pag. 738.

1574. Actulŭ, prin care nobilulŭ *Nicolae Măcăcaşŭ* din Bănatŭ zălogesce nobilului *Ionŭ Duma* pe unŭ iobagiŭ alŭ seu numitŭ *George Maiculŭ*, dimpreună cu dóue pămênturi de arătură ale acestuia, pentru suma de 30 fl. Nr. 398. pag. 739.

1574. *Universitatea săséscă* din Transilvania decide procesulŭ intentatŭ de *Românii din Orĕstie*, cari locuiau afară de cetate, în contra judeţului de acolo *Valentinŭ Moldaj*, pentru sequestrarea unorŭ berbeci. Totŭ-o-dată Universitatea dispune, că Românii aceştia se nu-şi mai pască oile şi vitele lorŭ pe teritoriulŭ oraşului, ci pentru scopulŭ acesta se-şi arendeze locuri anumite de păşune. Nr. 399. pag. 740.

1574. *Dieta Croaţiei şi a Slavoniei* întrunită la Agramŭ decide a se primi în soldă 200 de militari, cari vorŭ avé se păzéscă vadurile riului Culpa şi munţii numiţi Hochiuria şi Medveniţa în contra incursiunii *Românilorŭ din Bosnia* numiţi *Martaloşi*. Nr. 400. pag. 741.

1574. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* judecă procesulŭ dintre nobilulŭ *Petru Moise* şi *Mikola Olaz*, pentru o datorie de 178 fl. 38 den. remasă din împărţirea unei succesiuni. Nr. 401. pag. 743.

Digitized by Google

1574. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Oşorheiŭ decretéză o nóuă contribuţiune pentru susţinerea trupelorŭ, ce au fostŭ trimise în *Ţéra-românéscă* şi la frontierele Transilvaniei. Nr. 402. pag. 744.

1574. Actulŭ, prin care nobilii *Ionŭ, Petru, Tămaşŭ* şi *Dumitru*, fii decedatului nobilŭ *Ionŭ George* din comuna Marga în Bănatŭ, recunoscŭ, că au împrumutatŭ dela nobilulŭ *Gasparŭ* din Ostrovŭ suma de 10 fl., pentru care sumă dênşii se obligă a servi ca *iobagi* nobilului Gasparŭ din Ostrovŭ şi-i zălogescŭ totŭ-o-dată şi moşiile lorŭ. Nr. 403. pag. 745.

1574. Actulŭ, prin care nobilulŭ *Nicolae Măcĭcaşŭ* din Bănatŭ zălogesce pe iobagii sei *Ionŭ Ilma* şi *Petru Zavaria*, dimpreună cu moşiile lorŭ, nobilului *Stefanŭ Măcĭcaşŭ*, pentru suma de 70 fl. Nr. 404. pag. 746.

1574. *Dieta Transilvaniei întrunită la Sighişóra* votéză mai multe dispositiuni severe pentru prinderea şi pedepsirea *făcătorlorŭ de rele* şi decretéză pedépsa de mórte pentru tóte furturile, ce trecŭ peste 1 fl. Nr. 405. pag. 747.

1575. Actulŭ, prin care nobilulŭ *Nicolae Măcĭcaşŭ* zălogesce nobilului *Ionŭ Duma* partea sa din pădurile numite *Măguri* în districtulŭ Cărăşului pentru suma de 10 florini. Nr. 406. pag. 748.

1575. *Stefanŭ Bathor*, voivodulŭ Transilvaniei, rógă pe *Antoniu Mezaros* din Sibiu se-i aducă, ca se véḑă, cele cinci *monete antice de aurŭ de la Lysimachŭ*, pe cari le-a cumperatŭ dela ţĕranulŭ *Valentnŭ Varga* din Orĕstie. Nr. 407. pag. 748.

1575. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, decretéză confiscarea averilorŭ mobiliare şi imobiliare ale nobilului românŭ *Gasparŭ Becheşŭ* şi ale soţilorŭ sei, cari se redicase cu armele în contra demnităţii sale de voivodŭ, şi însărcinéză pe nobilulŭ *Grigore Apafi* cu esecutarea acestui mandatŭ. Nr. 408. pag. 749.

1575. *Dieta Transilvanei* întrunită la Cluşŭ decide, a se da şi pe viitoriŭ nobililorŭ din Transilvania, fără plată, cantităţile de *sare*, de cari vorŭ avé trebuinţă pentru usulŭ caselorŭ sale (Art. 8). Ér *iobagii fugiţi* în timpulŭ guvernului lui Stefanŭ Bathori se fie restituiţi domnilorŭ lorŭ. Nr. 409. pag. 750.

1575. Sentenţa, prin care *nobilulŭ românŭ Gasparŭ Becheşŭ din Bănatŭ*, care cercase se alunge cu armele pe *Stefanŭ Bathori* dela guvernulŭ Transilvaniei şi voise se ocupe dênsulŭ *domnia acestei ţĕri*, a fostŭ condemnatŭ, dimpreună cu mai mulţi alţi nobili, la mórte şi la pierderea tuturorŭ averilorŭ sale. Nr. 410. pag. 751.

1575. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, zălogesce Dómnei *Safira Moisinŭ*, veduvei remase după Stanislaŭ Niescowsky, moşiilé Sân-Georgiŭ şi Valea din comitatulŭ Hinedórei, pentru suma de 2.500 fl. ung. în aurŭ, şi dispune introducerea dênsei în posesiunea acestorŭ moşii. In acestŭ documentŭ se amintescŭ totŭ-o-dată mai mulţi *nobili şi chinezi români* din comitatulŭ Hinedórei, cari aŭ fostŭ presenţi la introducerea în posesiune a Domnei Safira Moisinŭ. Nr. 411. pag. 764.

1575. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Bistriţa permite *Secuilorŭ* din Transilvania sĕ-şi pótă vinde grâulŭ lorŭ pentru *Moldova* şi *Ţéra-românéscă*, unde esistă lipsă de bucate. Nr. 412. pag. 766.

1575. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, dăruesce districtelorŭ săsesci comunele *Jina, Cornăţelŭ, Săcelŭ* şi *Stremţŭ* din comitatulŭ Albei, ce aŭ fostŭ confiscate de la nobilii Baltasarŭ Bornemisza, Paulŭ şi Franciscŭ Csaki, cari împreună cu românulŭ *Gasparŭ Becheşŭ* se conjurase şi revoltase în contra demnităţii voivodului transilvanŭ, şi dispune totŭ-o-dată introducerea universităţii săsesci în posesiunea acestorŭ comune. In acestŭ documentŭ se amintescŭ mai mulţi *chinezi români* din Selisce, Săcelŭ, Cornăţelŭ şi Nucetŭ. Nr. 413. pag. 767.

Digitized by Google

DOCUMENTE.

Digitized by Google

I.

1552. *Darea de oi, de capre, de porci şi de stupi,* care sub titlulŭ de «quinquagesima» aveau se o plătéscă *Românii din Transilvania* pentru visteria regelui Ungariei [1]. 1552.

Connumeratio

Quinquagesimae Nobilium in Transylvania juxta Commissionem Regiae Majestatis.

Primo de singulis quinquaginta Ovibus una ovis cum agnello, et una milliora accipiantur. milliora vocatur Ovis unius Anni.

Item de Centum duae Oves cum totidem Agnellis et milliorae duae.

Item de Capris eodem modo exigantur.

Item infra numerum Viginti quinque Ovium sive Caprarum singuli duo Denarii exigantur. Hoc de aliis quoque Viginti quinque, usque ad quinquaginta, et a quinquaginta usque septuaginta quinque, et inde usque ad Centum est intelligendum.

Item si Ovis lanam supra se habet, quae secundario non est rasa, tunc accipiatur una cum lana sua. Si autem secundario rasa est, ita quod lanam non habet, tunc de lana accipiatur. de singula singuli Denarii duo.

Item si Agnus expositus est, et consumptus, ita quod Colonus reddere non potest, tunc de singulo Agno solvant singulos octo Denarios.

Item Connumeratores Quinquagesimae aliud accipere non valeant, nisi de singulis villis, in qua non pernoctabunt, accipiant florenum unum, Abroz penz [2] vocatum.

Item valachi Presbiteri quinquagesimam non solvunt, sed dant unum Sacculum, vulgo Zsák, et unum Cinctorium equi, vulgo Heveder, ac unum Marok Candelarum cerearum, hoc est, quantum pugillo comprehendi potest.

Item Kenezii seu Libertini non solvunt quinquagesimam, sed unum Zsák, et unum caseum magnum.

Item de singulis porcis majoribus exigentur Denarii duo.

---

1) La acestŭ impositŭ erau supuşi în Transilvania esclusivŭ numai Românii. *Quinquagesima Nobilium* habetur pro ordinario Regis Proventu; exigitur tamen *a solis Valachis* nobilium Trannorum. (Vol. II. 4. pag. 734).

2) Alimentationis bonificatio. *Nota Ed.*

Digitized by Google

Item de singulis duobus suellis anniculis, vulgo Süldöktül, singuli denarii duo exigantur.

Item Porcelli non sugentes non dicentur, neque solvant.

Item de singulis Apibus unius Alvearii Denarii duo.

Si quis autem de talibus praescriptis rebus suis quicquam occultaverit, quaerat Quinquagesimator, si non piget eum, ac more alias consveto accipiat pro se; in talibus Videlicet Zsák, Caseis, Candelis, et Heveder. Judici nobilium, qui cum quinquagesimatoribus ambulat, tertia pars cedit, de occultatis Kenezii jurare non cogantur, et inventae ad equos currentes dividi solent.

Qui de quinquagesima per Privilegia exempti sunt, non quinquagesimentur.

Engel, Allg. Welthistorie XLIX Th. 3 Band. pag. 38—39. După raportulŭ comisarilorŭ P. Bornemisza şi G. Vernherus, trimişi de regele Ferdinandŭ în Transilvania.

II.

1552. 1552. *Numĕrulŭ comitatelorŭ din Transilvania* şi distribuirea lorŭ între cele trei naţiuni privilegiate: între *Unguri, Secui şi Saşi.*

Distributio

Trium Nationum, Hungarorum, Siculorum, Saxonum, per Comitatus in Transylvania.

Comitatus Hungarorum

Albensis [1]
Küküllö [2]
Hunyad [3]
Koloss [4]
Doboka [5]
Thorda [6]
Szolnok [7]

Comitatus Siculorum

Aranyas [8]
Maros cum Zereda [9]

1) Com. Albei.
2) Cetate-de-Baltă.
3) Hinedóră.
4) Cluşŭ.
5) Dobâca.
6) Turda.
7) Solnocŭ.
8) Arieşŭ.
9) Mureşulŭ cu Sereda.

Digitized by Google

Sine ordine
Udvarhely cum Keresztur Szék [1]
Csik [2], cum Kászony et Gyergyó
Zepsi
Kyrsdi
Orbai

Comitatus Saxonum

Hungarice.
Olczona Szék [3]
Schenk [4]
Köhalom Szék [5]
Segesvár [6]
Szerdahely [7]
Szász Tebes [8]
Szász Város [9]

His accedit Civitas Meddyes cum duabus Civitatibus Saxonum.
Item Brassovia cum Terra Barczensi.
Item Bisztricia cum suo Districtu.
Caput omnium Saxonum est
Cibinium [10].

Engel, Allg. Welthistorie XLIX Th. 3 Band, pag. 39--40. După raportulŭ comisarilorŭ reg. Ferdinandŭ.

III.

1552. *Tarifulŭ vamalŭ* pentru vitele şi mărfurile, ce se importau din *Ţéra românéscă în Transilvania* pe la punctele supuse administraţiunei vamale din Sibiu. 1552.

Modus

Exactionis Vigesimae Regalis in Civitate Cibiniensi.

De uno Equo	d. 12.
De una Equa	d. 12.
De uno Equo Turcali	d. 50.

1) Odorheiŭ cu scaunulŭ Cristurului.
2) Ciculŭ.
3) Scaunulŭ Olţinei.
4) Cincŭ.
5) Scaunulŭ Cohalmului.
6) Sighişóra.
7) Miercurea.
8) citesce: Szász-Sebes, Sebeşulŭ.
9) Orĕstia.

Digitized by Google

vel prout de eo conveniri potest.

De uno Bove . . . . . d. 10.
De non saginato . . . . . d. 2.

De Centum porcis porcum unum.

De singulis tribus Capris aut ovibus . . . . . d. 2.

vel prout potest conveniri.

De unius Equi onere piscium Uzonum . . . . . d. 16.
De onere Carponum . . . . . d. 12.
De onere Lucionum . . . . . d. 8.
De onere Piscium Harcha . . . . . d. 8.
De Centum Petiis longioris telae vulgo gyólcs, petiae quatuor.
De Centum Petiis telae ejusdem brevioris petias quinque.
De Centum Litris Serici, Litras tres.
De Centum Ulnis Tafforae, ulnas tres.
De uno Centenario Piperis, Zingiberis, Cariophilorum, Risii, Thuris libras sex.
De aliis Mercibus cum numerantur semper Vigesima pars excipitur.
Cum non excipitur Vigesima in Mercibus, tunc solvitur in pecuniis secundum pretium, quo merces ipsae venduntur.

Engel, Allg. Welthistorie XLIX Th. 3 Band, pag. 37. După raportulŭ comisarilorŭ reg. Ferdinandŭ.

IV.

1552. 1552. Raportulŭ comisarilorŭ regelui Ferdinadŭ despre *privilegiele Secuilorŭ din Transilvania.*

Siculi in communi omnes sunt Nobiles, et ab omnibus Contributionibus exempti, sed distributi tamen in tres ordines, quorum qui praecipui sunt, vocantur Nobiles, qui quasi baronum aut patriciorum loco habentur.

Alii vocantur lingua eorum Löfö Székelyeki, ipsi latine primipilos vocant, qui quasi equestris sunt ordinis. Reliqui sunt ceu plebeji, omnes tamen, ut dictum est, Nobiles.

Tenentur viritim, (ut dicitur), Regem in bellum sequi, et gratis militare per mensem, expleto vero mense, si non confligitur cum hoste, ipsis stipendia a Regibus debentur, si eos diutius in exercitu retinere velint.

Debent praeterea centum equites de numero eorum assidue manere in curia Regis, per vices tamen, ter in anno mutatione facta.

Digitized by Google

De vulgo nobilium Siculorum, qui sunt postremi ordinis, tenentur singuli, qui boves habent, dare Regi singulos boves tempore coronationis, nuptiarum, et cum Regi nascuntur filii. Signaturam boum vocant propterea, quod boves dati continuo signantur, per impressionem signi, quod repraesentat primam literam Comitatus, in quo exiguntur.

De modo exigendi concluditur cum ipsis in congregatione eorum Generali, in qua signatura boum petitur et decernitur. Est in More, ut ei, qui bovem dat Regi, permittatur optio et facultas eligendi aliquos boves pro se, antequam exactor Regis delectum facere possit. Quot autem cuiquam liceat eligere, statuitur in dicta congregatione pro numero boum, quos habet. Qui quatuor tantum habet, is deligit duos, Exactor Regius ex reliquis duobus unum, quem vult, sumit: si duos tantum habet, adjunguntur his alii aequivalentes duo alterius Siculi, qui similiter non plures duobus habet, et ex his eodem modo Siculus deligit duos, ex aliis duobus Exactor Regius unum capit. Cogitur autem quisque Siculus sub juramento omnes boves suos, tempore signaturae, exactoribus praesentare.

Inolevit mos malus, et Regibus in signatura boum valde damnosus inter Siculos, quod Siculi potentiores, qui vocantur Nobiles, et Lofö Székelyek multos de Reliquo vulgo Siculorum, qui ad contributionem boum tenentur, non tam pro bono illorum, quam pro suo proprio commodo, eximunt a tali contributione, hoc praetextu, quod in eorum solo habitent, et sint clientes ipsorum, de quo nocivo more abrogando, non tam dictam ob caussam, quam ob alios certos respectus erit cogitandum.

Nota Ed. Cum sequens Diploma ineditum ad illustrandam rem Siculicam ipsamque boum signaturam permultum conferat: illud hic adjiciendum duxi in sequentibus:

Supplex libellus septem sedium Siculicalium ad Ulad. II. cum annotationibus Petri Bod ex ejusdem Siculia Hunno-Dacica excerptus.

Serenissime Princeps, Domine nobis gratiosissime [1].

Universitas Siculorum septem sedium Siculicalium, supplicat Majestati Vestrae, pro quibusdam certis et arduis negotiis ipsos urgentibus in articulis infrascriptis clare declaratis, quatenus dignetur eadem ex innata generositate benigne exaudire, ac ipsis gratiosam relaxationem facere.

Sacra Majestas! bene constat Vestrae Majestati, quod Vestra Majestas statim post felicem coronationem ejusdem Magnificum Dnum Petrum Veres, ac D. Episcopum fidelem suum, cum litteris suis in nostri medium misit, cum plenaria potestate Vestrae Majestatis, ut ipsi Dnus Petrus et Dnus Episcopus adserebant [2], et Vestra Majestas per ipsos Dominos a nobis fidem et fideli-

1) Fuit is Uladislaus Patruus, Bohemiae tandem et Hungariae Rex, successor in Regno Mathiae anno 1490.

2) Episcopus ille fuit Ladislaus Gereb. ex cognatione Mathiae, Regis, qui eo adhuc vivente Episcopatum obtinuerat anno 1489.

Digitized by Google

tatem perpetuam optavit, ita ut nos eadem Vestra M. semper et in perpetuum in nostris Jurisdictionibus secundum antiquam nostram consvetudinem, sicuti tempore sanctorum Regum Hungariae conservatum est, conservaret. Super quo praefati Dni Dnus Petrus Veres et D. Episcopus in persona Vestrae Majestatis jurarunt. Et quamvis illo tempore etiam Serenissimus Albertus Rex frater V. M. per certos Nuntios suos etiam a nobis fidelitatem praestare cupiebat, promittens nobis jurejurando, nos in nostris Juribus in perpetuum velle conservare [1]; Tamen ex quo praefati Dni in persona V. Majestatis jurarunt: Nos his visis, voluntati Vestrae Majestatis, nunquam ipsius Domini Alberti Regis, obtemperavimus, et universaliter juramentum deposuimus Vestrae Majestati, in perpetuum fidelitatem praestare cum illa conditione, si Vestra Majestas nos in Juribus nostris conservabit. Et insuper ipsi praefati Dni Dominus Petrus et Episcopus in persona Majestatis Vestrae, omnibus illis, qui post obitum Regis Mathiae, motionem aliquam fecissent, vel ipsi D. Alberto Regi quoquomodo adhaesissent, gratiam fecerunt [2]. Tandem nos ab illo tempore semper Vestrae Majestati fideles fuimus, et eidem in omnibus fideliter servivimus, et eo melius servissemus, nisi nos per Dnum Vajvodam non impediebamur. Nam Sacra Majestas! ipse Dnus Vajvoda, cum promissionibus V. Majestatis nobis per Dominos Veres praefatis, penitus nihil curavit [3]. In nostri medium tanquam in hostes valida manu venit [4]. Et multos ex nobis penitus innoxios occidi fecit: aliquorum oculos erui [5], aliquorum vero domos funditus everti, et uxores eorum et filias exspoliari, et omnes res ipsorum et bona asportari et depraedari, plusque in valore decem millium florenorum, et pecora eligi fecit [6]. et quod pejus est, et nunquam auditum in medio nostri, Castellum erexit, de quo nos semper tuto opprimere ac spoliare possit [7]. Insuper gentes suas ad nos misit, et cum ipsis tanquam Turcos depraedari fecit [8]. De omnibus justis Juribus nostris nos excepit, et aliquos ex nobis penitus innoxios exulavit.

Dominus Vajvoda duxit secum quosdam duos familiares suos ex potioribus Siculorum, videlicet Antonium Katzai et Albertum Imrefi, quos universitas Siculorum non ipsorum Nuntios, sed regni proditores esse dicunt, cum ipsos Majestati Vestrae referre fecit, ut per certos rebelles Siculos proventus et Servitia Majestati Vestrae fienda, perturbarentur. Tamen sciat eadem Vestra

---

1) Albertus ille fuit Casimiri filius, aeque ac Uladislaus electus in Hung. Regem a quibusdam Hungaris, cui Pater impense favebat, ac ut succedere posset copiis militaribus, ac pecunia juvabat, frustra tamen fuit, coelo Uladislao in poenam Hungarorum favente. Istuanfi Lib. 1. p. 5.

2) Albertus, dum Hungariam invaderet, habebat Tartaros quoque in Castris, sine dubio etiam ex Siculis, Poloniae vicinis, quosdam variis promissionibus ad se pellexerat.

3) Stilus deflectit subinde a solitis apud Latinos constructionibus; maluimus tamen hos naevos velut antiquitatis vestigia exhibere quam corrigere.

4) Vajvoda is videtur fuisse Ladislaus Losontzi de Léleh qui *anno 1493* praefuit Transylvaniae cum summo vigore ac crudelitate, imo ejus praedecessor *Steph. Báthory.*

5) Eruere oculos sontium, saepe et innoxiorum, ordinaria fere inter Hungaros fuit poena; saepe exoculati et Principum filii, ne dominandi pruritu turbas molirentur; evenit et Joanni, Mathiae Corvini filio, virtuoissimo hac aetate.

6) Indignis his vexationibus subministrarunt Regionum Praefecti Siculis turbas ciendi occasiones.

7) Castellum mirum quanto nisu semper deprecati sunt Siculi; ratio fuit, ne per Provinciarum Praefectos ex eis *opprimerentur.*

8) Gentes vocantur milites stylo ejus aevi.

Digitized by Google

M. ad omnia mandata ejusdem exequenda proni fuimus, nam cum V. M. per Dominos Episcopum Transilvaniensem et Bartholomaeum Drágfi [1], boves exdari petebat, eo tunc singuli restituere pollicebantur, prout praefatis Dominis Episcopo et Bartholomaeo Drágfi clare constat. Tamen Vice Vajvoda ipsius regni ex Commissione Domini sui cum antiquitus sibi adhaerentibus operam dedit, ut ipsa *Dicatio boum* [2] usque ad adventum Domini sui differretur, ut exinde plures distributiones famulis, et dissipationes facere possit. Post recessum vero praefatorum Dominorum, dictus Vice Vajvoda ipsos, qui Maj. V. boves extradare promittebant, morte minabatur et eos insequebatur et vix evaserunt [3].

Post Castelli erectionem in sede Udvarhely a singulis receperunt unum cubulum Tritici, unum cubulum Avenae, unam vaccam, unum pullum, unum panem, a qualibet Parochia duos boves, duo vasa Cerevisiae, duos currus ferri, et a qualibet Villa unum laridum extorserunt. Cum vero aliqui ad diem deputatum solvere nequivissent, eos gravi birsagio onerarunt, ita ut pro non solutione unius pulli vel panis, ab uno homine quinquaginta denarios vel plures receperant [4], singulis diebus post praeparationem Castelli homines rapiebant, ita ut uno die sex vel octo ad Castellum ducebantur, et in strictissimo Vinculo in frigore exterius detinebantur et difficulter etiam per Homagium redimi poterant.

In illa Zethelaka, ubi sexaginta Inhabitatores aderant, singuli demtis sex Hominibus per Homagium ipsorum de Castello sese redemerunt, quos vero personaliter apprehendere non poterant, puerum ipsorum capiebant, et veru parato coram, vice ipsius ad illud ligabant. Mater vero affari velle videns, per Homagium redimebat [5].

Quandam probam et honestam mulierem captivam penitus innoxiam ad unam Statuam ligantes, Canapam [6] sub eam ponentes combusserunt, et semivivam reliquerunt: tandem fratres ipsius per Homagium redemerunt.

Quorundam Nobilium domos comburi fecit, quae in regno M. V. nunquam consvetudo fuit. Familiares Dni Vajvodae armatis manibus ad domum cujusdam Nobilis Dni venientes, eum baculis ferreis verberarunt, quinquaginta florenos ab eodem auferentes, filiamque suam virginem per crines turpiter trahentes, et nonnulla alia ibidem enormia exercentes, omnia Bona sua abstulerunt.

Iterum familiares Dni Vajvodae ad domum cujusdam Nobilis Dominae euntes quasdam duas Mulieres Servitrices ipsius viros legitimos habentes, violenter de domo sua receperunt, et ad Castrum Törts [7] duxerunt, cum eisdem fornicantes, quae etiam in praesentiarum ibidem servantur.

---

1) Factus est postmodum Vajvoda et Comes Siculorum, brevi, functusque est variis honoribus in Hungaria et Transilvania.

2) Palam est, Collectionem boum donatim a Siculis fuisse in certis Casibus ordinariam quasi contributionem, quae etiam *Signatura boum* dicta, a Signo patrisfamilias inusto.

3) Palam est, provinciae praefectos irritasse Siculos anomalis suis factis ad defectionem.

4) Praeter ordinem gravabantur his exactionibus, obedientes alias plus satis in *ordinariis*.

5) Homagium quando accipitur pro mulcta, tunc Integ. Homag. seu mortuum sunt floreni 66. vivum fl. 33. Siculorum Homag. fl. 25. (cf. Trip. III. tit. 3.)

6) Caraibum crudelia haec fuerunt facinora, impia et liberis hominibus nullo modo ferenda.

7) Nunc quoque ibidem vigiliae habentur in finibus Valachiae.

Digitized by Google

Bona duorum Nobilium Siculorum, videlicet Stephani et Andreae Veres iniquissime occupari fecit ipse D. Vajvoda, quos totum regnum scit immunes et innoxios. Quorum Bona in tantum sunt dissipata et dilapidata, ut plus quam mille flor. damna passi sint. Uniusque Uxorem indecenter et viliter vituperantes, qui eam ad Castellum ingredi informarent [1]. Bona ei Andreae Veress propterea auferri fecit, et eum exulem proclamari, quia in legatione Siculorum ad V. M. iverat, et eorum Intimata eidem retulerat.

Ex quo familiares dictorum Nobilium Bona Dominorum suorum ad Castellum deferre et fruges exserere nolebant, a singulis duos florenos receperunt.

Quendam infantulum triennem ad Castellum duxerunt, veruque eidem parantes, ad quod praesente matre eundem ligaverunt, dicentes eum assare velle, quem mater audiens plena amaritudine, per Homagium redimit [2]. In Sófalva a quodam homine innoxio absque omni Jure sedecim florenos receperunt.

Sciat V. M. quod cum aliquas oppressiones ac tribulationes passi sumus per Dnum Vajvodam, tum non fuimus ausi ire ad V. M. ut retulissemus eidem nostras oppressiones. Nam asserit se Regem et Vajvodam esse in Transylvania, dicens eos, qui ad M. V. accersiri volunt, duo Capita habere debere, ut si unum amittere contingat, alterum accipere valeant; insuper dicit, quod Vajvodatum V. M. in perpetuum sibi contulisset, quod non est auditum, cuipiam taliter collatum fuisse.

Familiares Dni Vajvodae ad domum cujusdam Nobilis Dominae euntes, eam tribus digitis truncaverunt, insuper crudeliter verberarunt.

Familiares Dni Vajvodae, scil. Leonardus Barlabasi [3] et Mathias Tziroki in sede Sepsi ab hominibus innoxiis injuste 300 florenos extorserunt.

Certa sit V. M. quod nunquam temporibus caeterorum divorum Regum Hungariae praedecessorum M. V. tam magnas oppressiones et molestias passi sumus, sicuti tempore M. V. per modernum Vajvodam nostrum; ignoramus tamen, an sit cum scitu Vestrae Majestatis vel ne? Tot enim indicibilibus molestiis turbamur, ut nec valeamus omnia referre. Nam nonnulli ex Incolis Majestatis terrae V. in Moldavia et Partibus Transalpinis araverunt, et seminaverunt. Seque Vajvodis dictorum Regnorum in Jobbagionem dederunt, terram M. V. relinquentes, et in Dominium dictorum Vajvodatuum fugere propter maximas opressiones Vajvodae multi decreverunt.

Post exitum Dni Vajvodae familiares ipsius, quolibet die centum, et plures homines ad Castelli laborem pellentes, cum ligonibus et aliis attinentes et in frigore, congelationis tempore, cum eis domus liniri fecerunt. Elapsa autem una Septimana, vel plus, cum eos domum miserunt, a singulis unum obolum extorsere.

Cerevisias foetidas et acetosas, quae ad usum eorum non valuerunt, ad Villas Siculicales exposuerunt, et pro illis rudiores ab eis receperunt.

Cum D. Vajvoda de Transylvania egrediebatur, quidam familiares sui dicebant, quod paucos fures et latrones inter Siculos invenissent, qui respon-

1) Non mirum si tantopere arces et castella evitarent Siculi, ex iis enim Praefecti eos opprimebant.
2) Quales sunt hae excruciationes; vix apud Caribes et Cannibales atrociora legas.
3) Hic L. Barlebasi Anno 1511. fuit V. Vajyoda Transilvaniae dicebaturque L. Barlos de Hederfaja.

Digitized by Google

dit, quod postquam ingredietur, invenire sataget, et gravius puniret. Retulit etiam, quod quos Siculos ipse exulavit, si V. M. ipsis septies gratiam faceret, ipse nunquam tamen observare vellet; quos tamen totum Regnum fatetur esse inculpabiles.

In pluribus Sedibus, ubi sexus virilis puerorum Siculorum deficit, D. Vajvoda filias eorum in tenera et puerili aetate sine consensu consangvineorum suorum familiaribus suis nuptui dedit, et haereditates Siculicas familiaribus suis eorundem occupavit [1]. Et hoc propterea ut Familiares suos, in nostri medium moraturos, condescendere faciat, et plures dispersiones et disturbia inter nos facere possit. Nonnullas etiam villas Siculicales, cum molendinis, foenetis et aliis haereditatibus Siculicalibus sine omni Jure, nunquam juste, pro se occupare fecit. Ubi autem V. M. fidem praemissorum non adhiberet, dignetur unum certum et specialem Hominem suum, cum plenaria ejusdem Informatione, et potestate transmittere, qui nostras molestias suo ordine experiatur.

Tempore quo D. Vajvoda in medio nostri versabatur, dicebat, quod melius et commodius foret M. Vestrae, si loco totius Siculicae pessimae faetide jacerent, quod ipsi Siculi inhabitarent [2]. Quia M. Vestrae nullum Commodum nec Servitia facimus. Nobis tamen videtur, quod Maj. Vestrae servivimus, et in posterum servire volumus. Nam scire potuit eadem et a Praelatis et Baronibus clare experiri, quod caetera confinia Regni ejusdem, cum multis millibus florenorum conservantur et magna pecuniarum copia pro regni Tutela distribuitur, tamen a desolationibus praecaveri non potuit. Nosque istud regnum M. V. absque aliquo ejusdem subsidio, cum multorum fratrum nostrum Interceptione, et copiosa Sangvinis effusione, hactenus integrum M. V. conservavimus. Insuper cum per Divos Reges requisiti fuerimus, in singulis expeditionibus et exercitibus adfuimus pro regni tutela, et in diversis Regnis, puta Moldaviae, Transylvaniae, Rasciae, Turciae, Croatiae, Bulgariae, sangvis nostrorum priorum copiose fluxit. Et nulli rivuli cum sangvine nostro fluxerunt, de Membris vero nostris et ossibus colles fecerunt, nunc autem tempore M. Vestrae e medio nostri Decem millia Boum extorserunt, demum Mti. V. octavam Partem Siculorum pro exercitatione petierunt, ad quam praeparationem et exercituationem singuli unum florenum solverunt, cujus Summa, ut celeriter computavimus, ad 1000 [3] millia florenorum se extendit. Cum quibus dum Stipendiarios nostros ordinassemus, et majorem partem pecuniarum ad nostram praeparationem exposuissemus, Dnus Vajvoda nescio qua motus ratione, nos potiores Siculorum per singula Capita, ad se vocare fecit et ipsas pecunias Stipendiales a nobis recepit, per cujus pecuniae receptionem non-parum sumus damnificati; optassemus certe, ut nec famam ipsius pecuniae audissemus, nam nonnulli ad praeparationem exposuerunt, pro cujus requisitione haereditates ipsorum vendere coacti sunt.

His praetermissis et non consideratis, idem D. Vajvoda noster, ut

---

1) Inter Siculos si desit mascula proles, succedit feminea in omnia Jura virilis Sexus, diciturque talis puella Leángfia.

2) Ita In Originali. E.

3) Forte Centum. E.

Digitized by Google

veraciter didicimus, si in medium nostri venerit, intendit omnino nos destruere, et potiores nostros de medio pauperum extirpare, et ipsos pauperes Siculos, tanquam Colonos et Jobbagiones Nobilium omnibus libertatibus eorum privare intendit, quae idem facere intendit: nam illos paucos officiorum nostrorum Proventus, de quibus praemissa Servitia fecimus, ad Castellum per ipsum inter nos erectum occupavit. Ante electionem enim Mis. V. in Regem idem D. Vajvoda manifeste dicebat, quod ipse regem eligere vellet, cujus crines continuo in manu tenere posset[1].

Supplicamus igitur M. Vestrae Universaliter, tanquam gratiosissimo D. nostro, quod V. M. consideret tantas nostras oppressiones, et dignetur ipsum Vajvodam de medio nostri recipere, ne ipse nos amplioribus indebitis ac inauditis vexationibus perturbare valeat. Pro certo sciat V. M. quod nos sub ipso nunquam remanebimus, et caput nostrum ad ipsum nunquam confidimus, etiam si nos omnes simul cum uxoribus et filiis nostris de regno exire ad alias terras oporteat. Sciat enim Vestra M. ipse D. Vajvoda iterum intra nos dominatur, cum hoc nos ut promisimus de Regno M. V. exire decrevimus[2]. Certo sciat V. M. quod tempore illo, quo D. Vajvoda aliquos innoxios penitus, de medio nostri exules proclamari fecit: Id non consensu et voluntate omnium statutum est, sed cum quibusdam Siculis, qui tunc praesentes cum Vajvoda fuerunt, proclamari fecit. Et illi etiam non sponte sua, sed prae nimio terrore proclamarunt. Quoniam idem D. Vajvoda fecerat erigi tempore illo ante Castellum patibulum, ad quod nisi ipsi proclamassent illos exules, ipsos suspendi fecisset. Et sciat V. Majestas, quod non modo ipsi Siculi pro tunc praesentes illos fratres nostros exules proclamassent, tanto enim concussi timore erant; verum tanto timore perculsi dictus D. Vajvoda si voluisset, potuisset cum ipsis proprium nomen ipsorum denegare.

Sacra Majestas! Quidam scelerati homines, familiares videlicet D. Vajvodae, quendam fratrem nostrum penitus innoxium, in Ecclesia, tempore videlicet elevationis Christi Corporis, miserabiliter interemerunt, quos tandem regnum illud de communi et unanimi voluntate, propter ipsorum tam malefica opera exulaverunt[3]. Et ipse Dnus Vajvoda etiam in hodiernum diem ipsos apud se habet, et fovet contra omne Jus et libertates nostras, pro quo etiam antea saepius M. Vestrae supplicavimus.

Sacra Majestas! Familiares D. Vajvodae in Castello existentes, omnes Mulieres usque ad quatuor Milliaria a Castello distantes, ut ad cribrandum Triticum castellum ingredi debeat, et cum id facere recusarent, extorserunt ab ipsis pro ea ipsa Virgines et Servos. *(Ita in orig. meo. E.)*

Tempore erectionis ipsius Castelli dictus D. Vajvoda ipsos pauperes Siculos, tanquam Boves ad Juga ordinaverunt, et ita cum ipsis ligna et alia Necessaria veluti pecudibus deferri fecerunt, quod nunquam auditum prius fuit.

---

1) Mathia Rege moriente et Uladislao succedente Vajvoda fuit Stephanus de Bátor. Is ergo est, contra quem querulantur Siculi, abdicasse Provincia tandem dicitur. Vid. Tubero Libro V. § 111.

2) Non amplius in Transylvaniam rediit, sed alios Honores adeptus apud Regem mansit. (Voces in Originali, e quo descripsi, ita turbatae. E.)

3) Contigit circa Annum 1490, grande scelus in Templo tempore cultus, hominis interfectio.

Digitized by Google

Sacra Majestas! Tempore exactionis Boum ipsi Exactores Vestrae Maj. quam plurima damna intulerunt, namque plures Homines Boves ipsorum ab ipsis exactoribus pecuniis redemerunt, quas pecunias tandem V. M. non administrarunt, sed sibi ipsis retinuerunt et usurparunt. (Hucusque supplex libellus).

Engel, Allg. Welthistorie XLIX Th. 3 Band. pag. 40—47. — Kovachich, Script. rerum Hung. minores. Tom. II. p. 387—389. — Szabó, Székely Oklevéltár. II. 100—101.

V.

1552. Instrucţiunea dată de comisarii regelui Ferdinandŭ cu privire la *salinele din Ocna, Turda şi Deşŭ.* 1552.

Articuli

Egregio Francisco Mikola, Camerario Salium Sacrae Rom. Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Majestatis in Vizakna, Instructionis loco usque ad aliam ejusdem Regiae Majestatis Informationem et Dispositionem dati.

Inprimis debet dictus Franciscus Mikola pro ea fide, qua S. Regiae Majestati obligatus est, omni cura et diligentia conservationi fodinarum providere, et defectibus, si qui sunt, quo melius et commodius fieri poterit, succurrere, et mederi, ac curare, ut labor Secturae Salium debito modo et ordine procedat et continuetur.

In Solutionibus autem Sectorum, et in quantitate Salium, ac in eorundem perceptione et pretio, servet eum modum et ordinem, qui novissimo tempore Reverendissimi quondam Episcopi Thesaurarii hucusque observatus est.

Idem faciat in Solutione Magulatorum, et Kepelistarum, ac Judicum fodinae, ac superintendat ipsis diligenter, ut quilibet officium et laborem suum recte faciat et exequatur.

Cum Contrascriba Regiae Majestatis Joanne Literato de Vingarth sibi adjuncto ad curanda Commoda et avertenda incommoda Suae Majestatis bonam intelligentiam semper habeat, eumque ad quaevis negotia istius Camerae Salium cognoscenda admittat, nec ipso inscio quicquam vendat, emat, percipiat, aut exponat.

Habebit autem pro Salario suo ad personam et equos sex, vel octo prout necessarium fore videbitur, per Annum florenos ducentos, ac praeterea Solutionem pro uno Rationista, quem in Annum, quo minoris potest, conducere debet.

Habebit praeterea usum seu Victum pro se et Rationista, aliisque Servitoribus, quos pro numero Equorum tenebit, ac pabulum pro equis.

Digitized by Google

Contrascriba quoque communem cum eo usum, aut victum habere debere pro persona sua, et uno Servitore, ac praeterea in Annum pro Salario flor. Sexaginta, quos ei juxta modum temporis Servitii sui assignabit.

Magulatores quoque duos cum Victu interteneat, eo modo que interteneri consveverunt, similiter et Kepelistas, Cocumque, et Hortulanum cum Solutione competenti.

Equos etiam Kepelistarum bene curari faciat, et ne eis desit pabulum necessarium provideat.

Faciat expensas necessarias ad Victum, et ad alios quosvis usus cum bona ratione, et moderatione, ac ne quid superflue, aut indebite erogetur, vel pereat, summa diligentia curet. quidquid autem justo, ac debito modo, et cum scitu Contrascribae per eum erogatum fuerit, id tanquam bene erogatum acceptabitur in rationem ipsius. quam Regiae Majestati, aut cui Sua Majestas commiserit, reddere teneatur.

In omnibus autem negotiis Officium suum concernentibus, quoties aliqua causa, aut necessitas postulabit, recursum habeat ad Dominum Joannem Baptistam Gastaldum, Locumtenentem Bellicum Regiae Majestatis. et quicquid idem faciendum commiserit, aut disposuerit de Proventibus, semper exequatur.

Caetera committuntur fidei, industriaeque ejusdem Francisci Mikola, ita curanda, et gerenda, quemadmodum Regiae Majestatis utilitas, et ipsius fides atque existimatio exposcit. Actum Cibinii 1. Aprilis Anno Domini 1552.

Sacrae Romanor. Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Majestatis Consiliarii et Comissarii. Paulus Bornemisza, Episc. Veszprim. Georgius Wernherus m. p.

Die 9. Aprilis in simili forma data est Instructio Joanni Waday, Camerario Salium in Thorda, nisi quod duorum Magulatorum positus est unus Nicolaus Literatus de eadem Thorda cum uno Servitore Salar. flor. Sexaginta.

Die 15. Aprilis item Georgio Hamvay, Camerario Salium in Dées, sine Contrascriba tamen, propter defectum hominis idonei, quem tamen[1] admitterre debet. Et quia fodinae diversis in locis sitae sunt, attributus est cuilibet suus Magulator cum solutione annua florenorum Sexaginta.

Engel, Allg. Welthisthorie XLIX Th. 3 Band, pag. 32 — 33.

---

1) Si nempe idoneus aliquis reperiretur. *Nota Ed.*

Digitized by Google

VI.

1552. *Ferdinandŭ,* regele Ungariei, numesce pe *Andreiŭ de Bathor, voivodŭ alŭ Transilvaniei,* cu următórele drepturi şi îndatoriri: se aibă aceeaşi auctoritate, pe care au avut'o şi voivoḑii de mai înainte ai Transilvaniei; se respecteze *libertăţile supuşilorŭ din Transilvania;* se administreze acéstă ţéră după legile şi consvetudinele sale; se apere cu totŭ zelulŭ *religiunea catolică,* şi pe câtŭ i va fi posibilŭ se extermineze *secta luterană* etc. 1552.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Rex semper Augustus etc.

Ordinatio facta cum fidele nostro Spectabili et Magnifico Andrea de Bathor, Wayvoda nostro Transsylvano, et Siculorum nostrorum Comite.

In primis ut habeat plenam et omnimodam illam authoritatem, quam priores Wayvodae et Siculorum Comites, de jure aut de approbata consvetudine habuerunt. Debebit idem fideles nostros subditos in suis libertatibus conservare, et eis jura administrare, juxta leges et consvetudines illius Regni nostri, prout super hoc coram nobis juramentum praestitit: neque aliquam contributionem illis inponat.

Concessimus etiam, prout concedimus ei authoritatem ut Bona titulo defectus seminis, vel alio legitimo jure, ad jus Coronae nostrae Hungariae, seu collationem nostram Regiam devoluta, quae ultra numerum viginti colonorum se non extendunt, fidelibus nostris bene meritis, et praesertim operam strenuam contra hostes navantibus, conferre possit. Bona tamen quae plus quam viginti colonos habent, collationi nostrae reservata esse volumus.

Habebit idem Andreas Bathory pro ordinario salario suo, pro intertentione sua, ac solutione vicegerentium et officialium suorum, nec non stipendio ducentorum equitum, quos continue alere debebit, salarium seu solutionem quindecim millium florenorum, per manus hominum nostrorum, qui ad colligendos et ex nostra informatione dispensandos proventus nostros, in Transsylvanio collocabunt. Et de praedicta summa tenebitur idem Vayvoda noster omnia onera officii sui curare et providere.

Debebit idem Wayvoda noster tam cum generali Capitaneo nostro Spectabili et Magnifico Joanne Babtista Castaldo, quam Comite nostro Temesiensi mutuam semper, et bonam habere intelligentiam, ut pro rerum et temporum exigentia mutuo sibi subvenire, et auxiliari sibi semper contra hostes possint, in rebus etiam militaribus, et bellicis utatur consilio Castaldi, ac scitu et voluntate, dum ibi erit.

Religionem autem Catholicam omni studio defendat, Ecclesias Dei, et Personas Ecclesiasticas in suis Juribus, libertatibus et proventibus, juxta veteres patrum institutiones, tam ipse conservet et per alios conservari faciat. Et sectam Lutheranam, quantum a se fieri poterit, extingvat.

Decernimus etiam, ut quascunque copias equitum Hungarorum levis armaturae in Transsylvaniae praesidium et defensionem conduxerimus, praedicti Wayvodae nostri imperio subesse debeant; quibus per nos de stipendio providebitur. Exceptis his quos sub capitaneatum ipsius Castaldi mittemus.

Digitized by Google

Concedimus et hoc, ut circa personam suam centum pedites conductos habeat continue, quibus item sua solutio per nos praestabitur, floreni videlicet duo in singulos milites gregarios, Decurionibus duos florenos cum dimidio, et Capitaneo eorum per tres florenos in mensem. Volumus tamen equites et pedites universos, in bona disciplina militari servari, et ut pecunia sua vivant, stipendio contenti, nec alterius res, aut victum violenter auferant, diversum facient re certius comperta, modis omnibus punire debebit.

Ex quo autem Magister solutionum nostrorum campestrium in diversis locis stipendium militibus numerare debet, nec possit semper expleto mense eo recurrere, volumus, et expresse mandamus, ut si contingat solutionem praedictorum centum peditum, et equitum, completo mense, non statim fieri, ijdem equites et pedites a servicijs nullo modo discedant, sed persistant etiam usque ad finem sequentis mensis. Nec dubitent se praeteritorum mensium stipendium simul certissime percepturos. Curabit tamen pro sua fide diligenter, ut numerus militum semper et continue plenus, et integer sit, nec in lustratione ulla fraus committatur.

Debebit idem Wayvoda noster a proventibus nostris usurpandis omnino abstinere, et permittere, ut homines nostri ad hoc deputati proventus nostros libere percipiant et administrent, quibus etiam omni ope, consilio, auxilio, et defensione sua adesse debebit. Et si qui proventus nostros interciperent, aut aliquo modo turbarent, tales per omnia remedia severe puniat.

Ex quo autem petit, ut pro residentia conjugis et familiae suae concedatur sibi arx Ujvar in Transsylvania, generose annuimus ut arcem praedictam cum suis pertinentiis, et proventibus habeat, durante beneplacito nostro, et quousque de alio competenti loco habitationis suae providere poterimus, conservet. Ita tamen ut ubi officio renunciaverit, rursus nobis eam, cum suis pertinentiis, ac rebus et munitionibus in ea inventis, quae conscribi debebunt, sine omni difficultate, et excusatione, vel praetenso aliquo colore, aut occasione, nobis, vel illi cui jusserimus restituat; ad quod ipsum et officiales seu castellanos suos in casu, qui humanitus accidere solet, per literas nobis datas obligatos esse volumus. Et interea Arcem illam cum bona provisione et aedificatione teneat, nec pertinentias arcis desolari patiatur, aut ad aliquas et inordinarias exactiones cogat, sed contentus sit ordinariis proventibus et servicijs, quibus soli arcis necessitati provideat.

Quod si idem Andreas Bathory officium ipsum Wayvodatus ultra annum gerere nollet, eum invitum cogere nolumus, debebit tamen in hoc casu mentem suam nobis tribus ante mensibus significare, ut de alio officiali constituendo possimus tempestive providere.

Datum in Arce nostra Posoniensi die prima mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Quinquagesimo Secundo.

Ferdinandus m. p.

(L. S.)

Nicolaus Olahus
E. Agriensis m. p.

Magyar Történelmi Tár. Tom. XIX. pag. 5—8. Originalulŭ investitŭ cu subscrierea şi sigilulŭ celŭ mare alŭ regelui Ferdinandŭ în archiva din Vörösvár.

Digitized by Google

VII.

1552. Orăşanulŭ *Opra Minarulŭ* din Caransebeşŭ vinde lui *Grigorie Voivodulŭ* de acolo o jumĕtate din via sa. 1552.

Nos Georgius Wayda supremus Judex de Karansebes Michael Meze, Petrus (Ken)esa, Matheus Tot, Petrus Tot, Michael Pattrats Jurati Ciues de eadem Memorie commendamus tenore presençium presentibus et futuris, quibus In Cumbit, quod quomodo accessit coram nobis personaliter Circumspectus oppra Minarwl vnacum conjuge sua legittima Assumpmens in se vniuersorum fratrum, et propinquorum quorumlibet, quos hoc infrascriptum negocium concerneret aut infuturum vtcunque concernere posset fassus est vna cum conjuge sua in hunc modum, quo modo eo tunc dum nempe idem cecidisset in Captiuitatem pro .... homicidio quod patrasset filius suus, leuasset ab Egregio Gregorio Wayda,..... viginti tres paratis in pecunys et Numeratis: pro quibus idem dictus exponens, directam medietatem vinee sue Maiori In promonthorio thys vocato Imo dedit idem vendiditque et per eum conjux sua legitima, et fily eorundem vniuersi dederunt vendiderunt ac perpetuaverunt: eidem Gregorio Wayda et consequenter filys suis Manibus vniuersis Jure perpetuo et irreuocabiliter tenendam, possidendam pariterque habendam, Nemine Contradictore aut Inhibitore Apparente, In hac parte, In Cuius rei memoriam firmitatemque Eternam literas nostras presentes, Sigillo Ciuitatis communitas et solidatas, dare et concedere statuimus, Datum ex Karansebes feria quinta Magna, Anno domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 264 — 265. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova.

VIII.

1552. *Petru Haller*, primariulŭ Sibiului, rógă pe regele *Ferdinandŭ* se dee ordinŭ a se fortifica *pasulŭ Oituzului* despre Moldova, pe unde adese-ori intră inimicii în Transilvania. 1552.

Post fidelium meorum Serviciorum, humilimam Commendationem. Significaueram quidem Sacrae Maiestati Vestrae, per proximas meas literas humillime, aduersam Valetudiem Spectabilis et Magnifici Joannis Baptistae Castaldi etc. Nunc autem se melius habere incipit, ac spes est, ipsum pristinae valetudini restitutum iri. Porro, cum eidem Maiestati Vestre sit indicatum, esse passum quendam, in partibus Ziculorum uersus fines Moldauiae uergentem, quem Oytos uocant. Qui, si presidio aliquo et municione firmaretur, hostes, qui sepe illac in hanc Terram irruperunt, arcerj posse. Eum locum ipse D.

Digitized by Google

Joannes Baptista Castaldus, cum uellet munire, Ziculi orabant, ut ipsis pariter consulere liceret, habita iam Congregacione, denuo legatos miserunt, rogantes, ut opus differetur, donec Sacram Maiestatem vestram adire possent. Missuri igitur sunt erga Eandem Maiestatem vestram suos legatos, supplicaturj, ne illic munimentum erigatur, essent enim plures viae, per quas hostes in hanc Terram intrare possent, neque hostibus, hoc passu occupato, ingressum penitus intercipi posse. Ego quidem cum Egregio henrico Wuolffkneissel, Eiusdem Maiestatis vestrae Secretario, cum hinc abiret, de ea re contuleram, ac illi meam Sentenciam indicaueram, Rem non parui momenti fore, si locus predictus in Siculia communiretur. Hostes enim vallido exercitu, ut ante, illinc Irrumpere non posse. Ac per alias Vias, Copias traducturis, illud presidium haud dubio terrori fore, Imo et parcium illarum Incolae, facilius in obsequio retineri poterint. Eandem igitur meam Sentenciam Sacre Regie Maiestati uestre, ob deuocionem meam erga Eandem, humillime scribere uolui, ut, quamuis legati Siculorum erga eandem sint uenturj, nihilominus tamen passum illum muniri facere, et opus Inchoari mandaret. Ipsi Siculi opus illud non impedient, aut si impedire uellent, per presidia uestrae Maiestatis, quae in Regno sunt, compesci possunt. Tandem vero ut locus ille munitione firmatus fuerit, Eadem vestra Maiestas sciet illi loco preficere hominem, cuius fides S. Maiestati vestrae bene perspecta est.

Cum autem Maiestas vestra ex clemencia sua Spectabili et Magnifico Andreae Bathorj Wayuodatum Transiluanie contullerit, atque eum uersus hoc Regnum miserit. Qui nunc grauiter egrotans, in Itinere subsistit. Propter eius Egritudinem Mandata Maiestatis vestrae, et negocia Regni protrahuntur, Si igitur Sacrae Maiestati vestrae uisum foret, ut eadem Commissarios suos aliquos, in hoc Regnum mittere dignaretur, ut ea que Maiestatem uestram attinent, expedirentur, ac ut illi Regnicolas conuocarent, quo Mandata Regie Maiestatis vestrae, et que Regni commodum et conseruacionem spectant, determinari possent. Quanto enim diucius negocia publica differentur, tanto magis Maiestati vestrae damno cedunt.

Ex Thurcia, bellicj motus nulli audiuntur, nisi quod commeatus ad Danubium aliqui conuehuntur, et quod Castra finitima, presidijs firmantur, In reliquum Sacrae Maiestati uestrae, mea seruicia humillime dedo et Commendo. Quam Deus Omnipotens diu felicem et incolumem tueatur, precor. Ex Cibinijo die Quinta mensis Maij Anno Domini MDLII.

Eiusdem Sacrae Maiestatis uestrae

fidelis

Petrus Haller Magister Ciuium.

Pe dosŭ: Serenissimo Principi Domino domino Ferdinando Dei gracia Romanorum Hungariae Bohemiae et. Regi, semper Augusto etc. Domino mihi Clementissimo.

Szabó, Székely Oklevéltár. II. pag. 103 — 104. Originalulŭ în archiva imperială secretă din Viena.

Digitized by Google

IX.

1552. *Dieta Transilvaniei întrunită la Turda* decide: că toţi *iobagii din Transilvania* se fie personalŭ obligaţi a lua parte la resbelŭ; iobagii, cari posedŭ o moşie întrégă se-şi cumpere câte o puşcă séu scutŭ, o sabie, unŭ arcŭ şi 32 săgeţi; că în fie care comună românéscă se remână numai câte unŭ *chinezŭ* liberŭ de contribuţiune; făcătorii de rele se fie persecutaţi în tóte ţinuturile; ér cei, cari vorŭ fi furatŭ vre-unŭ lucru în valóre de 1 fl. ung. se fie condemnaţi la mórte. 1552.

Articuli dominorum omnium statuum et ordinum regni Transsilvanie, in congregatione eorum generali dominica die ante festum Ascensionis domini Thorde celebrata constituti Anno 1552.

Quod omnes status et ordines regni Transsiluanie jmmensas gratias agunt maiestati regie domino eorum clementissimo de suo erga eos pia paternaque oblacione, ac eciam responsione sue maiestatis benigna, quam perpetuis eorum fidelibus seruicijs in omne tempus reseruire se se offerunt.

(1) Quantum ad postulaciones maiestatis regie tam de profectione ad bellum quam eciam subsidiorum oblacione attinet placuit eisdem statibus et ordinibus regni vt vniuerse tres naciones semper pro condicione temporis presentis, armis bellicis bene instructe, galeis scilicet clipeis ac hastis, loricis, et equis bonis quo meliori modo potuerint parate esse debeant et teneantur. Eo autem apparatu prompte esse studeant, vt quandocumque ipsa necessitas regni, iuxta exigenciam rei atque periculi (quod deus auertat omnipotens) imminentis poposcerit, iuxta fidelitatem eorundem maiestati sue debendam per singula capita more maiorum suorum consurgere, ac pro eorundem, liberorumque et coniugum salute id quod dignum et vtile esse videbitur prestare possint, et quemadmodum eius maiestas se personaliter presenti expedicioni interesse, vel si id minime fieri possit, serenissimum principem dominum Maximilianum loco et in persona sua interesse statuisset, jpsi quoque status et ordines regni Transsiluanie fideles subditi Maiestati sue, secundum eorum oblacionem penes suam maiestatem viritim omnes et eos labores quos maiores possunt subituros se offerunt, ac insuper de singulis sedecim colonis singulum vnum equitem, armis bellicis bene prouisum, ex proprijs eorum facultatibus, ijdem ordines et status regni alere et in expedicione presentare debeant, iuxta connumeracionem dice futurę.

Preterea vniuersi coloni per singula eorum capita vt parati esse debeant, statutum est, vt singuli viginti coloni, vnum currum victualibus onustum secum habere et quandocumque dominus generalis vel dominus Vayuoda vel eorum vicelocumtenens in hoc regno tunc constituti eosdem requisitos habuerint, mox absque mora iuxta exigenciam rei, eo quo necessitas ipsa postulauerit ire atque pro eorum salute ipsi quoque respondere possint.

Statutum est preterea, ut quemadmodum annis superioribus in eorum congregacionibus conclusum erat, ita nunc quoque quilibet nobilium colonos

Digitized by Google

suos secundum modum et formam tunc per status et ordines deliberatum, vt arma pro se emere atque comparare cogat necesse est.

Modus armature is obseruetur: vt quilibet colonus integrum habens aratrum emat pixidem cum pulueribus et globulis, talis tamen qui doctus ad id compertus fuerit, alioquin tamen habeat clipeum, gladium et arcum cum sagittis triginta duobus vel pluribus.

Medium autem habens aratrum debeat expedicioni jnteresse cum gladio, clipeo, et securi, is tamen qui minus possidet secundum suam facultatem, pro tutela capitis sui habeat gladium et securim.

Nobilis vnius sessionis si duo fratres vel vltra in domo paterna resideant, siue sint diuisi, siue jndiuisi, vnus ex illis in expedicionem prodeat, et alij fratres hunc in expedicionem venientem expensis et alijs rebus bellicis iuuent conclusum est, casu si quo dominus generalis, vel dominus waywoda secundum rei magnitudinem dimidiam partem colonorum consurgere mandauerit, tunc et tales nobiles vnius sessionis si quatuor essent eorum, duos ex ipsis mittant in expedicionem; cum autem temporum successu contigerit colonos per singula eorum capit consurgere, ipsi nobiles vnius sessionis viritim etiam si essent decem insimul pro eorum tuicione, patrieque conseruacione in expedicionem prodire debeant et teneantur.

Ceterum quemadmodum conclusum erat prius, vt vniuersę naciones singuli duo millia hominum pro deffensione regni tenere deberent, ac quandocumque dominus generalis vel dominus wayuoda huiusmodi sex mille homines, vel in toto vel in parte leuare voluerit, secundum necessitatem rei, leuandi habeat potestatem.

Quod autem vniuerse naciones huiusmodi homines eciam in loco sedis eorum judiciario, primo quoque tempore connumerare et paratos esse contendant decretum est, quibus presint in comitatibus singulis, alter comitum quem nobiles jllius comitatus de stipendio condigno more alias solito contentum reddant; similiter et domini Siculi et Saxones identidem vt faciant et hunc modum obseruent decretum est.

Inuigilent domini comites cunctorum comitatuum vt secundum contenta regesti omnium nobilium bona connumerentur ac de vniuersis bonis eorum in duobus aut tribus comitatibus vel pluribus existentibus stipendiarii ad locum residencie solitum, pociorem scilicet domum suam, computare teneantur.

De pena jllorum qui in sua armatura per status et ordines regni imposita deficerent, js modus obseruetur, ut cum in expedicionem ire necesse fuerit, tunc capitaneus supremus quosque nobiles cum sedecima parte colonorum suorum reuideat, et si suo ordine se se imparatos ostenderint mox in ea parte vbi in armatura sua deficient, soluant duplum precium tam de sua propria armatura quam de seruis secum habitis et sic tandem capitaneus ille ex pecunia illa pro defectu exacta emat illi id quod pro bello necesse habere videbitur.

Quicumque autem nobilium in expedicione jnteresse recusarent puniantur secundum decreta in articulis generalis contenta, nisi forte fieret seruus alicui addictus, talis teneatur pro se alium jdoneum pena sub eadem in expedicio-

Digitized by Google

nem mittere, hij vero qui bello ex conscriptis clam se se alio absque licencia sibi data et concessa contullerint, eadem pena decreti puniantur.

(2) Quod autem attinet ad animi sentenciam maiestatis regie de subsidio dando, visum est dominis nobilibus, ut habeant racionem suarum expensarum sue maiestatis, quas pro condicione temporis assidue facere cogitur, ergo vti fideles subditi sue maiestatis offerunt se se presenti jn termino de singulis colonis eorum res sex florenorum habentibus singulos nonaginta nouem denarios exigere, et ad manus exactoris maiestatis regie ad festum beatorum Petri et Pauli apostolorum iam venturum Thordam administrare.

De cetero quoque paratos se se offerunt status et ordines regni, secundum rei exigenciam, maiestati regie domino eorum clementissimo secundum fidelitatem et obedienciam eius maiestatis debendam inseruire et mandatis maiestatis sue obtemperare.

Modus dicandi is obseruetur: coloni res in valore sex florenorum habentes demptis tamen vineis, segetibus, vestibus, lectisternijs et armis bellicis dicentur, porro quoscunque judex vel kenezius juramento suo liberare voluerit, secundum antiquam regni legem habeat potestatem liberandi jllius nobilis cuius coloni in possessione qualibet dicabuntur.

Libertini non dicentur similiter et noue domus, quarum perfectio et inhabitacio si anni reuolucionem nondum transgresse sunt; domus quoque combuste libere permaneant.

Molendinatores domos habentes dicentur, fabri quoque domos habentes dicentur, ita tamen si res in valore florenorum sex habuerint.

Vniuersi serui quicumque a dominis eorum terrestribus solucionem animalem sorciuntur non dicentur.

In singulis pagis et oppidis, vnus dumtaxat judex vel kenezius relinquatur, qui a solucione presentis contribucionis jmmunis habeatur.

Dicatores eligantur per dominum generalem, rogant tamen status et ordines regni dominacionem suam jllustrissimam, vt de medio fratrum suorum eligat tales qui ad id jdonei et fide digni habentur, illi tamen proprijs expensis vtantur, ne judices vel coloni ad aliquam extra ordinariam solucionem citra libertatem eorum cogantur.

Dicatores statim post conclusionem dominorum regnicolarum emitantur.

(3) Porro decretum est, vt coloni minorum nobilium nullo impedimento onerentur, neque ad erectionem aggeris vel aliorum laborum supportacionem cogantur, prout eciam in articulis generalibus regni Hungarie in proximis superioribus comicijs Posonij celebratis clarius continetur, nisi soluto prius iusto laborum suorum premio.

(4) Tandem quod uniuersi exercitus regie maiestatis, vbique proprijs expensis vtantur, cum autem maiestas sua milites suos conscriptos, semper in exercitu tenere necessarium non esse cognouerit, liceat illis qui proprias habent edes et colonos seruitores eorum in bonis suis tenere et alere, ne cuiquam dampnum inferre contendant.

(5) De remissione bonorum idem modus obseruetur qui continetur in articulis supradictis.

Digitized by Google

(6) Item fassiones quoque coactę irrite habeantur siue personaliter siue per tutores sint facte.

(7) Modus repetionis bonorum vel pocius reoccupacionis violenter per disturbiorum tempora occupatorum, et per adhesionem per utrumque regem vltro citroque collatorum talis obseruetur: vt js qui bonis suis priuatus est recipiat mandatum domini generalis, vel domini waywode si aderit, et per certos dominos nobiles decimo quinto die a die congregacionis, hoc est a die dominico proximo ante festum ascensionis domini computandum, statui et introduci faciat ad bona sua occupata, si non fuerit contradictum. Contradictorem vero si quis fuerit, euocent waywodales homines in presenciam domini generalis vel domini Waywode (si interim regnum ingredi poterit) ad nonum diem diei statucionis et jntroductionis racionem contradictionis redditurum. Si autem contradictor huiusmodi bonorum se juridice excusare non poterit, et compertus erit propter non remissionem bonorum, que restituere debuisset, prefigat dominus generalis vel dominus Waywoda sextum diem, ut per eosdem Waywodales restitucio exequatur. Quod si adhuc contradiceret mox ad relacionem Waywodalium hominum idem dominus generalis vel dominus Waywoda sentenciam ferat, secundum articulos regni, literas quoque suas superinde extradare faciat, et bona ipsa occupentur per eos quorum prius erant.

Si qui autem a primo die predicte congregacionis presentis a colonis huiusmodi remittendis exegisset aliquid, vel iniuste exigere haberet animum, talis jure mediante coram domino Waywoda vel domino generali breui euocacione citentur et tam de protencia minori, quam eciam de rebus iniuste ablatis et exactis parti aduerse querulanti satisfactio impendatur.

Si quis summam aliquam pecuniarum pro redemptione bonorum talium solluisset pro ea jure agere potest.

Judicia huiusmodi tum in castris quam eciam alijs in locis super non remissione bonorum ut statim celebrentur, conclusum est.

(8) Ceterum necessarium visum est fore dominis statibus et ordinibus regni, ut de medio eorum quatuor eligantur persone, qui penes dominum illustrissimum generalem constituantur usque ingressum domini Waywode in Transsyluaniam. Ex eo quod dominus qeneralis linguam Hungaricam non calleat, sed neque de legibus et consuetudinibus regni expertus sit, cum quibus vt tam judicia continuare, quam eciam ad externa negocia jmminencia, iuxta temporis condicionem tractare, et illis respondere possit

(9) Quemadmodum eciam in superiori conuentu in Wasarhel celebrato decretum est, ut uniuersi actus potenciarij a festo Natiuitatis Marie virginis patrati continuo per eundem dominum generalem et consiliarios deputatos et electos reuideantur et adiudicentur, alie vero cause jnchoate vel jnchoande judicio domini Waywode submittantur.

(10) Quoniam superiori conuentu pro certis et arduis regni negociis Domini Status et Ordines decreuerunt, ut de singulis portis colonorum singuli decem denarii exigerentur, unde Exactor racionem dare debeat, similiter eciam Exactor denariorum 99 facere debeat, ut huiusmodi contribucione restante defectus Regni, in quantum sufficit compleantur; deputati sunt ad id domini

Digitized by Google

Vicarius et Nicolaus Mikola cum eo ut restancias talium contribucionum tam de bonis regalibus, quam pertinenciis Episcopatus et aliorum Dominorum castris, primo quoque tempore administrare debeant, unde precia argenti domino Generali soluantur; judici quoque Brassouiensi, pro Schypho Argenteo, domino Cancellario pro munere dato centum et sedecim floreni soluantur; Stephano quoque Budai pro expensis ducenti floreni reddantur [1].

(11) De modo et ordine dominorum Siculorum in expedicionem generalem prodeuncium modus antiquus obseruetur; similiter et ordo dominorum Saxonum obseruetur.

(12) De subsidio per regiam maiestatem postulato domini Siculi respondent, quod intercedunt apud dominum generalem et accepta ab eo licencia ad suos reuerti contendunt. Asserunt enim paucos hic ex eisdem esse constitutos quibuscum postulacionibus sue maiestatis respondere possint, coguntur ergo fratres eorum ad locum solitum Wdvarhel ad terminum per ipsum dominum generalem prefigendum convenire, quo ut jdem dominus generalis hominem suum specialem jn medium ipsorum mittere dignetur necesse est; significatis tandem mandatis sue maiestatis et illis intellectis in omnibus secundum eorum facultates maiestati sue se se inseruire fideliter offerunt, et de subsidio quoque dando nihil se recusare pollicentur.

Domini quoque Saxones, jdem se se facturos asserunt, et coram domino generali concludunt.

(13) Malefactores uniuersi, predones, fures, homicide, incendiarij manifesti, cussores falsarum monetarum, duas habentes vxores generaliter vero quoslibet latrones vt secundum constitucionem Wasarheliensem per eos quorum interest, ex electione nobilium cunctorum comitatuum extradentur; hy tamen qui ab vnius anni reuolucione jn suis latrocinijs comperti fuerint, ac tales qui res vnum florenum valentes furati fuerint occidantur, reliqui verberibus afficiantur, decretum est.

Ingrediente vero domino Waywoda hij quibus officium persecutionis huiusmodi latronum comissum fuerit assidue persequantur et condigna pena iuxta merita eorum de facto puniantur.

(14) De expensis dominorum consiliariorum ut Domini Regnicole eisdem provideant, et id quod per eos expensum est restituatur, illis quoque qui nunc eliguntur honeste impense numerentur [2].

(15) Ceterum conclusum est per dominos status et ordines regni vnanimi eorum voto de religione obseruanda, vt quemadmodum jn eorum conuentu generali statutum erat, ne fautores partis Euangelice parte alteri papistice quid aduersi inferre contendant, similiter et hij alteri parti preiudicare et eosdem indigne infestare studeant; quin pocius altera parcium partem alteram honore et mansuetudine prosequatur etc. [3]

---

1) Acestŭ punctŭ alŭ 10-lea, a rĕmasŭ afară din exemplarulŭ trimisŭ de Castaldo la Viena, şi care se află în archiva c. r. de statŭ din Viena.

2) Acestŭ punctŭ nu este copiatŭ în exemplarulŭ, care se află în archiva de statŭ de la Viena.

3) Până aici urmézĕ exemplarulŭ din archiva de statŭ de la Viena. Pe marginea acestui exemplarŭ suntŭ însemnate cuvintele: «missi sunt a Castaldo 29. Maji 52.»

Digitized by Google

(16) Quantum attinet ad Incolas oppidi Székely-Vásárhely, per eosdem Status et Ordines Regni decretum est, ut omnibus illis, quicunque fidem evangelicam audire et ediscere voluerunt, liceat Praedicatorem eorum ad Sacellam Sanctae Elisabethae, prout superioribus quoque proximis in articulis continetur, constituere, qui Sancti Evangelii Christi concionare, omnesque ceremonias juxta verba Christi exercere et Sacramenta porrigere possit.

Verum hoc non praetermisso: quod proventus consuetos Parochus pro se recipere possit.

Domum tandem eam, quam olim Rector Altaris ejusdem Sacelli inhabitabat, et ad eandem pertinuere asseritur, Judex et Uniuersitas oppidi, si ipsi aliquo pacto vendidissent, alienassent, redimant, et Sacello restituant, casu vero quo ex venditione aliquis concivis possidere jure mediante dignoscetur, ii qui Praedicatorem Evangelii conduxerunt, redimant et collocent illam in Domum illam.

Delegatus est ad executionem hujus negotii dominus Martinus Andrási, et cum eo Dominus Paulus Daczo, quibus plena data est authoritas tractandi de querelis parcium, interque easdem finem faciendi debitum.

(17) Statutum est insuper autem, ut universi Incolae illius oppidi Judiciis eorum acquiescere et in omnibus honestis et licitis rebus, quae commodum et utilitatem Reipublicae spectare dignoscuntur, obtemperare debeant.

(18) Postremo vero ut liceat omnibus ex hoc Seculo migrantibus in quaque Ecclesia vel claustro maluerint Sepulchrum pro se eligere, non obstante aliquorum contradictione.

(19) Quod Judex et sui e senatu ipsorum et alio officio quocunque ex civibus et aliis ad consilium rerum communium electis, absque certa et juridica ratione ejicere ne possint, statutum est; ejectos vero nisi aliquod legitimum impedimentum obstiterit, rursus in medium eorum acceptare debeant et hi priori honore suo fungantur.

(20) Quod nemo cogatur per Judices vel hos citra conscientiam suam diversum sentire, ut coenobio ex violenta coactione inservirent, nisi ex sua consciencia consentiret.

Nihilominus tamen proventus altarium ut administretur conclusum est.

(21) Quod tandem pignus per Judicem et Magistros Cehae exactum et ablatum, hac racione quod congregationi judicis propter Caeremonias evangelicas interesse non potuissent, reddere et restituere teneantur.

(22) Quod notarius Albensis tertiomet se nobilibus probis et honestis personis sacramentum juramenti deponere debebit, in eo quod summa illa pecuniaria pro decimis apud se deposita tempore obsidionis ciuitatis Albensis per manus violentas ablata est.

(23) Differtur negotium Nicolai Cherepovich et Joannis Kende ad conventum futurum.

(24) Telonia sicca aboleantur et destruantur.

(25) Teneantur Capitulares in Generali Expeditione secundum contenta decreti Posoniensis interesse, ac proventibus centum florenorum duos mittere equites, et de quinquaginta florenorum proventibus unum mittere equitem.

Digitized by Google

(26) Quod nemo absque revisione Juris, pignus ab aliquo, ratione debitorum extorquere queat, sed secundum articulum in conventu Vasarheliensi, uti decretum est, ita quilibet procedere debebit in tali negotio.

Monumenta comitalia Regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 404—413. După unŭ exemplarŭ contemporanŭ în archiva c. r. secretă din Viena. In acestŭ exemplarŭ se află numaĭ 15 puncte copiate, ér cele-lalte sunt din o copie făcută de guvernulŭ Transilvaniei.

X.

1552. *Petru Haller*, primariulŭ Sibiului, raportéză archiducelui *Maximilianŭ*, că după informaţiunile primite, *Turcii transportéză provisiuni pe Dunăre în susŭ*, ér forţele turcesci se concentréză către Belgradulŭ sêrbescŭ. 1552.

Illustrissime princeps domine domine clementissime.

. . . . . .

Relatum erat ad nos, diebus superioribus Thurcas, multa uictualia ad Danubium conuehere, naues apparare, copiasque colligere; nunc intelligo, naues multas commeatibus bene instructas, per Danubium ascendere, ac Thurcas circa Albam Grecam et uicinis locis conuenire. Nondum tamen, copię ualde magnae conuenerunt. Spero me propediem ex illis partibus, a nostris hominibus, eam ob rem illac missis, certiora accepturum. Ea, si qua fuerint digna, Eidem maiestati uestrae rescribere uolo.

. . . . . .

Datum in Oppido Thorda, ex conuentu generalj, die XXX mensis Maij: anno dominj MDLII.

Eiusdem regiae maiestatis vestrae

fidelis seruitor

Petrus Haller magister ciuium Cibiniensium.

Titlulŭ esternŭ: Illustrissimo principi ac domino domino Maximiliano dei gracia regi Bohemiae, archiducj Austriaę duci Burgundiae etc. domino mihi clementissimo.

Monumenta comitialia Regni Transilvaniae. Tom. I. pag. 413 — 415. Originalulŭ în archiva de statŭ dela Viena.

Digitized by Google

XI.

1552. 1552. Generalulŭ *Castaldo* raportézŭ archiducelui *Maximilianŭ*, cŭ *ţĕranii din Transilvania* nu mai voiescŭ nici într'un modŭ se dée ajutoriŭ pentru fortificarea oraşelorŭ din Transilvania.

Serenissime rex domine domine mihi graciosissime.

Hodie post meridiem inclusas literas domini Bathori a Joanne Salanzy suo secretario et auditore accepi, qui Joannes sub credencia mihi exposuit verba illorum trium nobilium qui ex parte totius congregacionis ad ipsum dominum Bathori fuerunt, ita sonare, quod ipse preterito anno insurrexerunt, ac diu in castris cum maximo ipsorum damno et collonorum detrimento seruierunt, ita quod nunc nullo modo insurgere possunt nec uolunt, et hoc cum tanta asperitate et licencia expresserunt, quod nonnisi credi debeat id quod ex alijs partibus auditur et suspicatur, videlicet quod uidentes regnicole virium nostrarum tenuitatem et quod ipsos ab inimicis defendere non possumus, qui validissimis copijs et bono apparatu regnum ingrediuntur, eorum comunis intencio est vna cum Siculis contra nos insurgere, videat itaque serenitas vestra quam bene instructi sumus, ut nos a ciuili et externo hoste defendere valeamus; ego hactenus semper speraueram desperatis rebus aliquas ciuitates et loca que fortificari inceperant et presertim Zibinium, vbi bonus militum numerum manere posset, inuitis omnibus defendere et sustinere sed fortificaciones predicte uno tempore cessauerunt, nec rustici precibus aut in induci possunt ut fortificacionibus ipsis seruiant, ita quod clare cognoscitur hoc ex intelligencia et stimulatione regnicolarum succedere. . . . . .

Ex Monastor die XXX Junij 1552.

Eiusdem serenitatis vestrae

fidelis servitor

Joannes Baptista Castaldus.

Titlulŭ esternŭ: Serenissimo principi ac domino domino Maximiliano regi Bohemię Archiduci Austriae etc. domino domino meo graciosissimo.

Monumenta comitialia Regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 417 — 418. Originalulŭ în archiva de statŭ din Viena.

Digitized by Google

XII.

1552. Nobilulŭ *Franciscŭ Kendy* scrie lui *Toma de Nadasd*, judelui Curiei, că *voivodulŭ Moldovei* a intratŭ în Transilvania cu 35—40.000 avêndŭ cu dênsulŭ şi 700 de Tătari, şi a arsŭ mai multe sate; că *voivodulŭ Ţerei-românesci* mobiliséză şi dênsulŭ armata sa, ér trupele germane, cari se află în Transilvania au începutŭ se asedieze Cluşulŭ, din causă, că nu li s'a plătitŭ léfa. 1552.

Moldavi Transsilvaniam hostiliter vastant: Temesvarinum gravi obsidione a Turcis premitur.

Vayvoda Moldaviensis cum gentibus Valachis, ut dicunt 35. aut 40.000. hominum, cum eis circiter 700. Tartaros ducens, ingressus, et nunc sunt in hoc regno, qui jam villas combusserunt. Postea gentes regiae Majestatis Germani, qui nunc Transsilvaniam ingressi sunt, ob eam rem, quod ipsis solutio non dabatur, civitatem Kolosvár obsederunt, bombardisque predictam civitatem sagittarunt, ubi et ex civitatensibus, et ex Germanis mortui sunt. Jam et illi Germani sunt concordes, suntque in campis Tordensibus cum nostratibus in castris. Si istud disturbium inter Germanos non oriebatur, credimus, ex voluntate Dei omnipotentis, Valachos cum Tartaris et Turcis in regnum Moldaviae persecuti fuissemus, non dubitamus, quin mox persequamur. Vajvoda Transalpinensis in eo regno suo castra metatus est. Nondum ille Transsilvaniam ingressus est. Obsessio Temesvariensis Dominationi Vestrae cognita est: illi nimium rogant, tantummodo 1000. hominibus eos adjuvare possemus, sed id ex defectu pecuniarum minime fieri potuit. Bonum est igitur, ut Vestra Dominatio ad subsidium illorum curam habeat, quia, si absque subsidio fuerint, timemus, ne aliquid inde mali contingat. Datum Tordae feria 5. post festum Margarethae. 1552.

Franciscus Kendy.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars II. pag. 327 — 328.

XIII.

1552. Generalulŭ *Castaldo*, raportéză archiducelui *Maximilianŭ*, că tóte silinţele sale de a îndupleca pe *Ardeleni* se se ridice în contra Turcilorŭ au remasŭ fără resultatŭ, din causă, că Hamet-Paşa vine cu 100.000 ómeni şi cu *armatele Ţerei-românesei şi Moldovei* asupra Transilvaniei şi a trupelorŭ germane. 1552.

Serenissime rex, domine domine graciosissime.

Posteaquam per binos nuntios serenitati vestrae scripsi Temesuarij deditionem cum Losonzy et aliorum omnium morte ac Lippae iacturam ab Al-

Digitized by Google

dana tam uiliter et proditorie factam, tractatum est inter nos quid agendum sit, sed nulla penitus conclusio reperitur, nisi quod omnes ad solam fugam cogitant, et uniuersum regnum iam in illa est, nec sciunt quo fugiant, aut quis terminus fugae sit futurus, ipsumque vaiuodam audio iam premisisse quadringentos equites ad quamdam eius munitissimam arcem, quo se tutius recipere possit, asserens cum maiestate sua conuentionem habere se non claudendi in ciuitates nec in alia loca munita, sed solummodo in campo manendi aut preliandi si conuenientes uires habebit; sic quoque omnes alij facere cogitant, quaerentes se destitutos, quia uident gentes istas iam fame perire, et per uias miserabiliter cadere absque inditio nec spe alicuius subsidij, medij enim mensis solutio quam postremo habuerunt consumpta est, et paruulum fuit remedium tante eorum necessitati. Cataphracti autem cum adhuc per decem milliaria a nobis distent eorum capitaneum ad me pro solutione misserunt, a quo uix impetrare potui, ut duos mille florenos more solito emendicatos pro subsidio acciperet, quibus habitis nuntiauit illos uix pro vnius noctis impensa sufficere et dubitare quod gentes ulterius progredi nolent, ni prius integre persoluantur; ex alia parte iam auditur Turcas arcem Lippae festinanter reaptare, in qua tot bombardas et alia multa reperierunt ut facillime possint eam in pristino statu reducere, et nescio cogitare quo diabolico spiritu inductus Aldana tantum et tanti momenti errorem patrare potuerit; super haec audio in Solimos nisi decem milites Hispanos et totidem aydones reliquisse, vnde ualde dubito ne illa quoque ammissa sit, quod si est potius sperari posset celum corpore nostro mortali ascendere quam illam recuperare, taliter est enim et in tali loco sita, ut alas habere opporteat si expugnari debeat, tamen posteaquam Lippa dimissa tam uituperose fuit, possumus et peiora credere, missi ad explorandum ueritatem, ordinauique quod si dubium meum falsum est omnia tententur ut alij quindecim aut uiginti milites intromittantur, donec si Deus nobis auxiliari uoluerit, maiori subsidio reffici possint.

Nobiles isti omnes quamuis pauci que nobiscum erant, et sic alij, sub diuersis excusationibus modum abeundi quaerunt, et libere concludunt, quod ni adueniat quam citissimum et non exiguum subsidium, non solum de Regno isto actum erit, sed gentes iste omnes maiestatis vestrae trucidabuntur aut prius fame peribunt, quid hoc sit, serenitas vestra consideret, quia quo ad me nescio quid amplius dicam nec faciam, et si presens malum me vrget, peius futurum terret, ad quod nullum quasi uideo remedium, nisi quod deus miraculose afferre potest, hostibus mentem alimendo, ne sciant tanta occasione vti.

Permulta in consilio tentaui et proposui, sed denique nullam bonam conclusionem reportare potui, vndique enim insurgunt infinite difficultates, quae omnia consilia obruunt, et concludunt regnicole quod posteaquam duo tante importantie loca, quae erant propugnacula et scuta siue porte utriusque regni Hungariae scilicet et Transiluaniae, taliter amissa siue derelicta sunt, non est ulterius sperandum in defensione, quia reliqua eorum comparatione nihil sunt, et omnia penitus in manibus hostium remanent, sperare autem in subsidio maiestatis vestrae vanum esse dicunt, posteaquam in tot mensibus et

Digitized by Google

tantis periculis nihil aliud quam uerba dedit; nec quicquid ad hec et alia eis respondere scio prodest, quia in desperatione iam sunt, rogaui instantissime ut tantum auxilij et fauoris mihi prebere uelint, ut cum gentibus maiestatis vestre confligere possint, sed ad hoc rident, proponentes exemplum conflictus Carzianer, qui cum multo maiores copias istis haberet, profligatus tamen fuit a Sangiaco, qui ne sextam quidem partem habebat exercitus Hamet Passe, qui centum hominum millia habet, ultra Transalpini et Moldaui gentes que omnes a tribus partibus contra nos ueniunt, taliter quod breui modum neque locum nos saluandi non habebimus, pro firmo tenentes quod transitus Tisse prohibebitur et forsan adhuc prohibitus sit ita, quod subsidium aduenire non poterit; rogaui saltem uictualia quibus gentes iste in aliquo loco substineri, et expectare auxilium queant, siue ueniat uel non, offerens cautione illa satisfaciendi, respondent quod possent promittere, et etiam incipere, sed quamprimum hostes aduentarent neque uictualia, neque rustici neque currus reperirentur, et sic in manus ipsorum redigeremur multo peioribus conditionibus quam Losanzio contigerit, si peius esse potest; denique uideo quod aliquo die a vaiuoda, regnicolis et omnibus derelictus remanebo, solum istis difficultatibus quae in dies augentur assotiatus, nec modum habebo standi neque recedendi, et ut omnia uno modo melius in perditionem ruuant potuit fortuna pecunias Cassouienses impedire ad quas accipiendas missus fuerat frater wayuodae, sed manibus uacuis redijt, quia requirebantur meliores cautiones, potuissent cum illis saltem per aliquos dies gentes intertenere, quae sicut in isto puncto nuntiatur, denuo incipiunt tumultuarj, quod deus auertat, nam si hoc sequitur dubito quod *(quin)* in paucis diebus nemo illorum neque nostri uiuus remanebit. In ciuitates se claudere recusant ex defectu uictus et quia adhuc non sunt muniri finitae.

Quomodocunque sit supplico serenitatem vestram, ut sincere me monere dignetur quidnam nobis sperandum sit de subsidio tam gentium quam pecuniarum et quam resolutionem mandat, ut capiamus in extremis angustijs istis, quamuis dubito quod *(quid)* neque responsum tempestiue adesse poterit tamen deus mirabilia facere potest, in quo vno spes nostra remanet, posteaquam cum iactura Lippe, non solum mihi sed vaiuode, regnicolis et omnibus alijs penitus decidit.

Nescio quid ulterius dicam, nisi quod uideo deum forsan propter peccata nostra rebus Turcarum adeo fauere ut sint in tanta prosperitate quantum nostre in ruina, quod maius esse non potest, ipsum autem omnipotentem rogo ut serenitati vestrae quicquid cupit concedat, mihi uero saltem hoc ut preliando mori possim; ex Vallendorf die prima Augusti 1552.

Serenitatis vestrae

fidelis servitor

Joannes Baptista Castaldus

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 421—424. Originalulŭ în archiva de statŭ din Viena.

Digitized by Google

XIV.

1552. 1552. Nobilii din Bănatŭ *Ludovicŭ Sebessy* şi *Ionŭ Flore* primescŭ în zălogŭ dela nobilulŭ Michaiŭ Bánffy de Lossoncz moşiile acestuia *Govăsdia-de-josŭ* şi *Govăsdia-de-susŭ* cu dependenţele lorŭ din comitatulŭ Caransebeşului.

Nos Conventus Beatae Mariae Virginis de Colosmonostra, Memoriae commendamus per praesentes, quod Egregius Ludovicus Sebessy onera et quaelibet gravamina Egregii Joannis Flore de Karansebes in se leuando, coram nobis personaliter constitutus sponte et libere est confessus, retulitque in hunc modum, quomodo ipse licet totales portiones possessionarias in possessionibus Also Felseo Gawosdya cum pertinentiis Thwregowa nec non praedio Hideghpathak Krussowetz Zalyn et Jobolchyna simul cum vniversis pertinentiis omnino in Comitatu Karansebesiensi existentibus habitas, et habita simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet cum annotato Joanne Flore ab Egregio Michaele Bánffy Lossonczy in florenis ducentis hungaricalibus apud se se pignoris titulo inscriptas et inscripta haberent, et tenerent, tamen idem Ludovicus Sebessy onera et gravamina cujus supra in se assumpto obligasset se et astrinxisset, quod quandocunque annotatus Michael Bánffy praenotatas totales portiones suas possessionarias ad se redimere voluerit extunc persolutis eisdem Ludovico Sebessy et Joanni Flore non plus quam centum saltem florenis, pecuniis videlicet eorundem easdem totales portiones possessionarias simulcum praediis et cunctis earundem utilitatibus statim absque omni difficultate et contentione annotato Michaeli Bánffy remmittere et resignare debeant et teneantur prout obligauit se se, et astrinxit coram nobis pleno cum effectu harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum feria secunda ante festum Beatae Margarethae Virginis, Anno 1552.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. 265–266. După transumptulŭ din Liber Regius Issabellae Reginae, folio 80 în archiva Conventului din mănăstirea Cluşului.

XV.

1552. 1552. Nobilulŭ *Michaiŭ Bánffy de Lossoncz* declară, că a zălogitŭ nobililorŭ din Bănatŭ, lui *Ludovicŭ Sebessy* şi *Ionŭ Flore*, moşiile sale Govăsdia-de-josŭ şi Govăsdia-de-susŭ etc. din comitatulŭ Caransebeşului pentru suma de 200 fl. ung.

Nos Conuentus Monastery Beatae Mariae Virginis de Colosmonostra Memoriae commendamus per praesentes, quod Egregius Michael Bánffy Lossonczy coram nobis personaliter constitutus sponte et libere est confessus re-

Digitized by Google

tulitque in hunc modum: quomodo ipse pro quibusdam arduis, et maximis suis necessitatibus ipsum ad praesens summe urgentem evitandis, totales portiones suas possessionarias in possessionibus Also Felseo Gawosdya cum pertinentys. Thurogowa nec non praedio Hideghpathak, Krussowecz Zalyn et Jobolchyna simul cum universis pertinentiis omnino in Comitatu Karansebesiensi existentibus habitas, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis etc. Egregio Ludovico Sebessy, et Joanni Flore de Karansebes pro florenis ducentis hungaricalibus monetae usualis plene ut dixit ab eisdem, receptis iam et leuatis infra tempus redemptionis pignoris titulo duxisset obligandas nostrique obligari in praesentia eo modo, ut dum et quandocunque temporum in processu idem Michael Bánffy easdem totales portiones possessionarias ad se redimere voluerit, ex tunc iidem Ludovicus Sebessy et Joannes Flore dedicta Karansebes rehabitis prius praefatis florenis ducentis hungaricalibus monetae usualis, pecuniis scilicet suis easdem eidem Michaeli Bánffy vel suis successoribus vniuersis simul cum praeallegatis cunctis suis vtilitatibus et pertinentiis quibuslibet absque omni difficultate vel quovis litigionario processu remittere, et resignare debeat et teneatur harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, Datum feria secunda proxima ante festum Beatae Margarethae virginis Anno Domini 1552.

Pesty, A Szörényi Bánság, III. pag. 266—267. După transumptulŭ din Liber Regius Isabellae Reginae fol. 80, în archiva Conventului din mănăstirea Cluşului.

XVI.

1552. Nobilulŭ *Michaiŭ Bánffy de Lossoncz* declară cu propria sa subsemnătură, că a zălgitŭ moşiile sale din Bănatŭ nobililorŭ *Ionŭ Flore* şi *Ludovicŭ Sebessy* din Caransebeşŭ. 1552.

Nos Michael Bánffy de Lossoncz, Vniuersis, et Singulis presentes visuris Memorie commendamus. Quod ardua necessitate nostra, ad presens compulsi, Vniversas porciones possessionarias nostras in possessionibus Gosdyan, Trygowa, Kwssocz, nec non predys patak, et Helendyn, Egregys et nobilibus Joanni flore, et ludouico Sebessy de Karansebes, pro florenis ducentis, In monetis nouis vsualibus, cum cunctis suis vtilitatibus et pertinencys, puta, terris arabilibus, cultis et incultis, pratis, fenetis, fenilibus, Rubetis, virgultis, vineis, vinearumque locis et promontorys, molendinis, piscinis piscaturis, aquis, aquarumque decursibus, riuulis, montibus, vallibus, generaliter vero quarumlibet vtilitatum Integritatibus et pertinencys, ad easdem de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, Infra tempus Redempcionis Impignorasse, siue Titulo pignoris Ascripsisse, Talj Interueniente condi-

Digitized by Google

cione, vt quandocunque temporum in processu, dictos ducentos florenos eisdem Joanni flore, et ludouico Sebessy, vel suis posteris nos, vel nostri successores persoluerimus, easdem porciones possessionarias simul cum suis pertinencys vniuersis, nobis, vel nostris Successoribus Remittere, seseque de domino earundem porcionum possessionariarum excipere debeant et teneantur, postposita omni Tergiuersacione et controuersia, saltem vigore presencium, easdem nos, vel nostrj successores reoccupandi habeamus facultatem, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, Quas sigillo (et aut)ographo nostri muniendam duximus et robarandas, Datum in castro nostro Iklod, feria secunda proxima ante festum Beate Margarete virginis Anno domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Secundo.

(L S.) *Michael Banfy*
Lossonczy manu propria.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 267—268. Originalulŭ pe chârtie în archiva Capitulului din Alba-Julia. Cista Zarând. Fascicul. 2. Nro. 22.

XVII.

1552. 1552. Comitele *Hieronimŭ Martinengus,* nunciulŭ papalŭ din Viena, trimite cardinalului *De Monte* o scrisore a generalului Castaldo din Transilvania, prin care acesta i face cunoscutŭ întrarea *voivodului din Moldova* cu trupele sale în Transilvania, şi poziţiunea desperată a trupelorŭ germane.

Vienna 28. Agosto 1552.

Che sperenza ci sia di Transilvania, V. S. rma potrà intendere per la copia della lettera che mi scrive il Castaldo: «Sperava posser morir combattendo, ma anchor questo mi ha negato la mia adversa fortuna; ch'andanto verso Acmat Bassà con la mia gente, che combatte con l'ira et con la fame a tutt' hore, non mi aspettò et passò il Marusio, sicome fece il Moldavo che passò gli monti, hor ritorna sopra a noi superbo della vittoria del Bassà di Buda. Et gli regnicoli, sbigottiti prima del caso d' Aldana più che non di quello di Themisvar, et addesso con maggior ragione de l' infelice caso di Sforza, attendono alla propria salute; et a noi non resta altro che l' aere, poichè la terra non può suffrirne più, essendo stati XV. mesi martiri gl' habitanti d' essa, sustenendone gli sette gli soldati senza paga; però presto pagheremo tutti i debiti, et a V. S. mi raccommando. Dal campo presso Sasebes alli XXI. d' Agosto del MDLII.»

Theiner, Vetera Monumenta Slavorum meridionalium Tom. II. pag. 35.

Digitized by Google

XVIII.

1552. *Petru Alesandru, voivodulŭ Moldovei,* promite şi se obligă sub jurămêntŭ a trăi totŭ-de-una în pace cu regatulŭ *Poloniei*, şi a-i da ajutoriŭ în contra tuturorŭ inimicilorŭ sei. 1552.

Ego Petrus Alexander Palatinus Terrarum Moldaviae et Valachiae a Sacra Regia Maiestate electus et constitutus, cum omnibus consiliariis Maioribus et minoribus, ac aliis universis subditis nostris Terrarum Valachiae, iuro Domino Deo in Sancta trinitate uni, Divae Virgini Mariae et omnibus sanctis, quod me ad pacem perpetuam tenendam obligo cum omnibus successoribus meis, Palatinis Valachiae, fidemque, reverentiam, perseverantiam, constantiam servitiorum et obedientiam in omnibus, more homagiali debitam, sacrae regiae Maiestati Serenissimo Principe Domino Domino Sigismundo Augusto Regi Poloniae etc. Domino meo Clementissimo et Sacrae Regiae Maiestatis successoribus Regibus Poloniae et Consiliariis sacrae regiae Maiestatis, et Coronae Primariis, et Maioribus, Secundariis et Minoribus, nec non universae Coronae Poloniae, servabo, manutenebo et custodiam, ac obediens ero, et dicto audiens, subiectusque cum omnibus consiliariis et universis subditis Meis Terrae Moldaviae et Valachiae ad omne mandatum Sacrae regiae Maiestatis et successorum eius, in perpetuum. Praeterea contra omnes hostes Sanctae Crucis, ac sacrae regiae Maiestatis, et Coronae, quicumque auderent ex quacunque causa regnum et dominia eius hostiliter invadere et armis lacessere, consilio et auxilio secundum possibilitatem potentiae meae adero, et gentes meas in subsidium mittere et omnimodo sacram regiam Maiestatem et Regnum iuvare tenebor et sum obligatus. Quod si vero grave aliquod bellum ingrueret, eo casu totis viribus, et cum universo exercitu meo ipse praesens adesse et caput meum contra omnes hostes Sacrae Regiae Maiestatis, et dominorum eius opponere debebo, idque non solum iussu sacrae regiae Maiestatis, sed etiam ad requisitionem Ducum exercitus Regni, tam supremi scilicet, quam campestris ducis, facere et adimplere, nunc et in posterum tenebor cum omnibus successoribus meis, ac obligatus ero. In aliis vero minus gravibus necessitatibus Coronae Poloniae, postquam ab alterutro Ducum exercitus Regni requisitus ero, teneor et obligatus sum exercitum septem millium hominum bello idoneorum, contra quoscunque hostes auxilio mittere, in locum, ubi secundum exigentiam necessitatis iussus fuero. Nulla etiam pacta cum extraneo aliquo Domino, neque cum hominibus quibuscunque, et cuiuscunque fidei fuerint, aliqua foedera et condictamina faciam et inibo de quibuscumque rebus sive meis privatis, sive generalibus, ad terram videlicet Valachiae pertinentibus, nihilque omnino agam et constituam cum consiliariis meis, sine consilio, consensu et mandato Sacrae Regiae Maiestatis et Consiliariorum eius. Insuper omnes inscriptiones, conventiones, pacta, per antecessores nostros Palatinos Valachiae cum regibus Poloniae facta, et iuramenta, tam vetera quam recentiora ab iisdem praestita, in omnibus eorum punctis servare, manutenere, et adimplere, atque iuxta ea

Digitized by Google

omnia nos gerere cum successoribus nostris et cum tota Terra Valachiae promittimus et pollicemur. Et cum pervenerimus ad sedem Palatinatus nostri Moldaviensis, debebimus, prout obligamur per praesentes literas, omnia hic superius expressa iuramento nostro simul cum consiliariis omnibus terrarum Valachiae denuo roborare et confirmare. Quod si etiam ad haec puncta superius descripta, alias aliquas conditiones Sacrae regiae Maiestati addere visum fuerit, illas etiam recipere et iuramento nostro corporali confirmare tenebimur. Quae omnia superius descripta et constituta me facturum et impleturum iuro Domino Deo in sancta trinitate uni, et omnibus sanctis eius, et sic me Dominus Deus in Sancta trinitate unus adiuvet, et Sancta Crux. Quod si haec omnia sic constituta, sancita, condicta et per Nos promissa non fecerimus, nec impleverimus, et contra Dominum Nostrum Regem et Coronam Poloniae aliquid agere tentaverimus, aut egerimus, Dominus Deus omnipotens in Trinitate unus non adiuvet Nos, sed occidat Nos in corpore et in anima. Actum super Nistrum ad Civitatem Bakuta. Praesentibus Generosis et Nobilibus Dominis Mathia Włodkone Vexillifero et Capitaneo. Joanne Herborth Succamerario Camenecense, Bernardo Prethficem Trembovliense, Hieronimo Lanckoronski, Georgio Iazłowiecki Czarnogrodecense, Ioanne Starzechowski Drohicense, Capitaneis Alexandro Seniawski Succamerario Haliciense, Ioanne Kamieniecki Palatinide Podoliae, Nicolao Seniawski Palatinide Belsensi, Iacobo Podzanowski Tribuno Haliciense, Stanislao Zamoyski Venatore Chełmense, Stanislao Tarło, Stanislao Strassio, Stanislao Łyskowski, Nicolao Dobruchowski, Iacobo Podwysocki, Lamparto Gnoinski, Felice Ziemicki, Christophoro Wilkowski, Matussio Kaszowski, Hieronymo Pitarski, Antonio Mora Hispano, Christophoro Wicloglowski Pedestrium Rothmagistro; ex parte vero Alexandri Palatini Moldaviae, qui cum eo simul iurarunt, Niegwyło Hetman Magno, Dan Thesaurario, Mogilda Legoffech, Moczog Marschallo, Niegny Starosta in Sorock, Mochila Claviero etc. et aliis numero 60. Dat. ut supra feria secunda ante Nativitatem B. M. V. Anno 1552.

Dogiel, Codex diplomaticus Regni Poloniae I. 2. 618 619.

XIX.

1552. 1552. *Petru Haller,* primariulŭ Sibiului, scrie generalului *Castaldo,* că a sositŭ la Talmaciŭ, unde a venitŭ *Ioanŭ Pitariulŭ, trimisulŭ voivodului din Ţéra-românéscă,* şi aici Ionŭ Pitariulŭ în numele voivodului din Ţéra-românéseă i-a svatuitŭ se nu céră dela Turci cedarea Timişorei (a Banatului), pe care nu vorŭ da-o cu nici unŭ preţŭ, fără celŭ multŭ se céră, ca Timişóra (cu ţinutulŭ sĕŭ) se fie administrată de unŭ judeţŭ, cum este Brăila, şi se nu fie supusă unui sangiacŭ séŭ beglerbegŭ.

Spectabiles et magnificj dominj dominj graciosissimi, post seruicij mei commendationem; ego, cum hesterna die ad uesperam, una cum Egre-

Digitized by Google

gio Gabriele Tholmach, ad possessionem Talmacz accessissem, statim aduenit et Kynan Begh, una cum vayuodę Transalpinensis aulico, Joanne Pythar. Vbi cum intellexissem per internuncium, Joannem Pythar, ex domino suo habere in commissione, ut me conueniat prius, quam ego cum Thurca conuenirem, ordine dato collocutus sum cum Joanne Pythar, qui retulit, dominum suum monere, ne Themesuarum repetatur, nunquam enim Thurcas hoc concessuros, sed si postuletur, ut sub judice teneatur, sicut oppidum Baryla, id forsitan concessuros, regnoque commodius fore, quam ut sub Zanghyaco, uel Beglerbegio sit. Lyppa tamen, si bonis precibus postuletur, posset forsitan impetrarj. His uerbis cum Joanne Pythar habitis, ad hospicium Kynan begh, ambo accessimus, salute data et accepta, cur Haly Chauz non aduenisset, quesiuj, cum eum ad literas saluj conductus venturum credidissemus, eo quod ad ipsorum nunciata, nos ex uoluntate regnicolarum quedam conferre haberemus, ipse, Kynan, respondit, Haly Chauzum, ad Kynien usque uenisse, et ad uadum uenturum, ac monebat, ut illuc una venirem, cum me illuc propter aduersam ualetudinem ire non posse excursarem, hortabar, ut uideret, cogitaret usque ad auroram, si Haly Chauz huc adducj posset. Atque ita ex hospicio, mecum accepto Joanne Pythar, ut aliqua clarius ex eo intelligerem, in plateam prodij, interea Kynan ad meum uenit hospicium, mecum loqui incipiens, rogabat, ut ipsi manifestarem, quid cum eo tractare haberem, uereretur enim Haly Chauzum non accessurum; huic ego respondj: ipsum bene nouisse, quod ipsi primj mencionem fecerint pacificationis et tributi Imperatorj pendendi, vayuodam quoque nunciasse, regno pacem fore, si tributum Imperatorj pendatur, siue regnum pro domino haberet, quem uellet. Ideo, regnicole, per me intelligere uolunt, quae sit uoluntas Imperatoris, et si ipsi haberent potestatem de pace et tributo tractandj atque determinandj. Se, inquit ille de hac re cum Haly contulisse ac, ipse retulisset, se nullam habere potestatem de hac re aut aliqua tractanda uel concludenda, sed hoc suadere, ut tributum ad portam Imperatoris mittatur, et per oratores, regni necessitates coram jmperatore offerantur; Lyppa, et partes inter Maros et Tyssam iacentes, per humiles preces possent impetrarj, ut restituantur, Sed Themesuarum ex manibus Thurcas nunquam emissuros; Sed ijs condicionibus, ut a Germanis absistatur, et vaijuoda ex Hungaris electus pro domino habeatur. Ad hec respondj, vaijuodam Transalpinensem nunciasse, regnum haberet pro domino, quem uellet, dummodo tributum jmperatori pendatur, Imperatorem speramus postulaturum, que equa sunt et fidei nostre non contraria. Rex Ferdinandus cum intelligeret filium Joannis regis non posse regnum defendere ob ętatem, ipsum cum regnum in suam accepit tutelam, ei suam desponsando filiam, tanquam filium amplexus est. Nos per Thesaurarium, quem jmperator nobis prefixerat, ut ei obediremus, persuasos, in fidelitatem regis Ferdinandj descendisse. Eius exercitus nunc castra et ciuitates in sua potestate tenere. Ideo et fidem nostram non patj ut nunc a fidelitate regis deficiamus. Quod autem filius regis Joannis in regnum introduceretur, id fieri non posse, quia in manibus regis Ferdinandj esset. Credimus autem cum adoleuerit, regnum hoc, regem, ipsi resignaturum, atque coheredem penes ceteros suos liberos, in alijs suis prouincijs facturum. Ille respondit, jmperatorem nun-

Digitized by Google

quam hoc passurum, ut in fidelitate regis Ferdinandi simus, ipsumque tributo solo pendendo, jure suo, quod ad regnum haberet, priuaremus. Deinde addidit, se intellexisse nouiter literas a porta Imperatoria allatas que ad Halij Chauzum forsitan peruenerunt, se ad eum iturum, ut uoluntatem jmperatoris clare intelligat, conaturum quoque ut halij una ascendat. Ego hortabar ut persuaderet Halij Chauzum, huc ut ueniret, quo ex ipsis uoluntate jmperatoris intellecta, regnicolis omnia clare possim indicare. Sic hoc mane, ille descendit ad uadum, secum assumpto Gabriele Tholmacz, et in locum suum Joanne Pythar hic relicto.

Fundamentum eorum hoc est; ut Germani ex regno amoueantur et oratores cum tributo ad portam mittantur, egoque de mea sentencia desistere uoluj, uereor, nos non multa cum istis determinaturos, preterquam, quod Cesar quid uelit, intelligemus. Quid deinceps tractabitur, magnificentiis vestris statim scribam. Easdem felicissimas ualere precor. Ex Tholmacz die 17. Septembris 1552.

Petrus Haller Magister ciuium.

Titlulŭ esternŭ: Spectabilibus et magnificis dominis dominis Joanni Baptiste Castaldo, marchioni Cassanij, sacrę regie Maiestatis etc. bellico locumtenentj ac Andree de Bathor comitj comitatuum Zathmar et Zabolcz etc. vaijvodę Transsyluanensi et Siculorum comitj dominis graciosissimis.

Cito cito cito citissime.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 424 — 426. Originalulŭ în archiva de statŭ din Viena.

XX.

1552. 1552. *Dieta Transilvaniei întrunită în castrele dela Sebeşŭ* trimite o adresă sultanului, prin care declară, că a primitŭ mai multe scrisori din partea sultanului prin *voivodulŭ Mircea din Ţéra-românéscă*, şi fiind-că voivodulŭ Mircea a asiguratŭ pe representanţii Transilvaniei, că sultanulŭ este aplecatŭ se-i priméscă érăşi în graţia sa, dênşii mulţămescŭ sultanului pentru acéstă bunăvoinţă; acusă pe George Martinusiu, care în calitate de locotenentŭ regalŭ, i-a predatŭ sub tutela regelui Ferdinandŭ; rógă pe sultanulŭ se-i priméscă érăşi în graţia de mai înainte, şi se le restitue tóte ţinuturile Transilvaniei şi ale Bănatului; promitŭ în fine, că vorŭ plăti tributulŭ, şi cândŭ li se va da ocasiune vorŭ scóte trupele germane afară din ţéră.

Excellentissime princeps ac potentissime et inuictissime imperator et domine domine nobis clementissime, fidelium seruitiorum nostrorum in gratiam potentissime maiestatis vestrae humilem commendationem. Superioribus

Digitized by Google

diebus Mirche vaiuoda Transalpinus sepe et suas et maiestatis vestre potentissime literas ad nos misit, quibus assecurauit nos maiestatem vestram potentissimam in suam gratiam recipere paratam esse si nos solitum censum maiestati vestre solueremus, nos igitur intellecta clementia maiestatis vestre potentissime deo maximo gratias egimus rogauimusque deum omnipotentem ut maiestatem vestram potentissimam pro hac sua in nos benignitate non solum longa uita donet, uerum etiam omnem suum conatum prosperet et gloriam nominis sui augeat, et supra alios omnes clariorem insignioremque efficiat; jtaque postquam ab ipso vaiuoda Mirche clementem voluntatem maiestatis vestre potentissimae erga nos cognouissemus, misseramus hominem nostrum ad seruitorem maiestatis vestrae potentissimae Ali Chiauz uti cum eo loqueretur nostramque in gratia maiestatis vestre potentissime fidutiam declararet; cum igitur homo noster cum ipso Ali Chiauz fuisset, querebat ab eo quidnam maiestas vestra potentissima a nobis fieri cuperet, responderat Ali Chiaus uoluntatem maiestatis vestre potentissime hanc esse, ut solitum censum ei solueremus et Hungarum inter nos vaiuodam eligeremus ac Alemanos ex hoc regno dimitteremus, maiestas autem vestra potentissima recordari potest in omnibus suis litteris et per nuntios quoque suos firmiter semper mandasse ut Fratrem Georgium monacum post maiestatem uestram potentissimam in hoc regno audiremus, eaque faceremus quae nobis ille diceret, additis etiam minis si secus faceremus; itaque cum Frater Georgius effecisset ut filia Ferdinandi regis filio Joannis regis desponsaretur et per hanc desponsationem rex ipse Ferdinandus filium regis Joannis tamquam filium in tutelam suam recepisset idem Frater Georgius nos quoque unacum filio regis, cui obligati eramus, in tutelam regis Ferdinandi dederat, et idem Frater Georgius exercitum quoque regis in hoc regnum induxerat, propterea nec fides nostra Christiana, nec honor noster admittit ut nos a Christianis penitus seiungamus, tamen cum tanta sit clementia maiestatis vestrae potentissime ut illam non solum regna et prouincie eiusdem, sed etiam totus mundus admiretur, suplicamus maiestati vestre potentissime domino nostro clementissimo dignetur nos in suam priorem gratiam recipere ac ea omnia quae regina cum filio suo, ac Frater Georgius et Petrus Petrouich possederunt nobis clementer remittere, ut deinceps quoque in gratia maiestatis vestrae potentissime conquiescere possemus, nos uero solitum nostrum censum, quemadmodum antea sic etiam deinceps annuatim maiestati vestre potentissime fideliter soluere parati sumus, vaiuodam quoque Hungarum inter nos eligere et tenere parati, postea uero quam de gratia maiestatis vestrae potentissimae certiores facti fuerimus, curaturi summus ut alemani quoque de hoc regno exeant, et quamuis ex toto corde cupiamus ut deus optimus maximus in longa secula maiestatem vestram potentissimam conseruet sanam, tamen cum deus ita omnes homines ab initio creauerit, ut omnibus sit semel moriendum, suplicamus maiestati vestre potentissime ut ita clementer nunc nobiscum agere, et ita negotium nostrum confirmare dignetur ut etiam si mori maiestatem vestram potentissimam, quod deus ipse auertat, contigerit, etiam post obitum suum in nostra libertate nos uiuere et eius erga nos clementiam laudare possimus, deus optimus maximus maiestatem vestram

Digitized by Google

potentissimam sanam et incolumem conseruet; ex castris ad Zassebes positis 21. die Septembris anno domini 1552.

Eiusdem maiestatis vestre inuictissime

fideles

vniuersitas trium nationum
regni Transiluanie.

Pe dosŭ: Copia literarum per Transiluanos Turcarum imperatori scriptarum.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 426—428. Copie contemporană în archiva c. r. de statŭ din Viena.

XXI.

1552. 1552. Generalulŭ *Castaldo* scrie regelui *Ferdinandŭ*, că Ardelenii vĕdêndu-se atacaţi de *Turci*, de *Românii din Ţéra-românéscă şi din Moldova*, şi ne mai putêndŭ continua resbelulŭ s'aŭ oferitŭ se plătéscă sultanului tributulŭ.

Sacratissima catholica Regia maiestas, domine clementissime.

Si maiestati vestre omnes mee litterae peruenerunt, nuntijque quibus oretenus ea que contigerunt eidem indicabam appulerunt, quicquic hic successit et succedit maiestas vestra satis intellexerit et uiderit, imo et id quod in futurum succedere posset considerauerit, inter cetera autem cum (gentes regni istius ex propria conditione et natura mutabilissimae sint et rerum nouarum auidae, tempore pacis nedum belli nunc quod se infestatos undique vident a Turcis, Transalpinis et Moldauis et in proprijs domibus a defensoribus offensi) qui ex pura necessitate aliud facere nequeunt, considerare potest (quo animo se reperiant et si hucusque in officio retenti sunt, resque integre permanserunt, fuit potius ex uoluntate diuina et quodammodo miraculose quam aliter, sed sicut omnia ad finem deuenire solent, sic et ista ad extremum properant, ne viderer regnicolarum quietem detrectare, qui si se Turcae dant eam habere sperant, dixi contentari dummodo eorum pax neutram de duobus causaret: primo totalem eorum occasum et ruinam et regni deinde damnum ac dedecus maiestatis vestre cum internicione gentium istarum quae cum uenerint, et tamdiu, tantisque cum incomodis et periculis pro eorum defensione ac beneficio manserint ingratum et iniustum esset et nunc ab ipsis derelinqui; responderunt eos pro posse numquam maiestati vestrae sibiquemet ipsis defecturos, sed eorum impossibilitatem) esse in causa, et sic res tractari incepta et (missi mille ducati aurei ex pecunijs maiestatis vestrae et non regnicolarum

Digitized by Google

ad Haly Chiauss pro Rustano Passa ut daret operam quod imperator Turcarum tributo solito pro regno isto contentaretur, nec illud amplius inquietaret Lippamque, et alia loca occupata restitueret, quod hic teneretur vaiuoda Hungarus et maiestas vestra pro principe) de quo ipse se impedire non haberet dummodo (tributum habeat, cogitabam autem interea ipsos quietos tractatus talis resolutionem aut conclusionem expectaturos fore sed nuper deliberauerunt nolle amplius in campo manere, quod ut dissuaderem omnia possibilia tentaui anteponendo manifestam eorum nostri et regni ruinam, disseruicium dei et maiestatis vestrae et denique omnia alia quae adduci potuerunt, subiungendo pro eorum beneficio et defensione iam continuis mensibus tanto cum maiestatis vestre dispendio et militum incommoditate hic mansi mansurusque adhuc eram si vellent et e conuerso si ipsi in campo amplius contra hostes durare nollent, nec ego amplius hic remansurus sum et si eos piget onus istud ulterius tollerare; mihi multo magis molestum est, id eis dare conclusio, fuit eos omnia ista perpendisse sed eorum vires unacum meis tales non esse ut jmperatori Turcarum resistere valeant et quod ex disturbijs et damnis anni preteriti et presentis adeo exhausti et fatigati sunt ut impossibile sit amplius resistere posse; a qua opinione nullis demum rationibus ne minimum quidem amouere potui; hij autem fuere nobiles et Siculj quibus uelint nolintue Saxones adherere cogentur, quamuis omnium constantissimi ad quod tanto facilius et ipsi condescendent cum uideant nos modum milites ulterius intertenendj non habere absque maxima regionis ruina, summa autem est nolle amplius has gentes in regno) quod quamuis aliter esset, uideo uoluntatem (imo deliberationem militum omnium ab hoc esse alienissimam omnesque eorum capitanei modum recedendj) querunt, qui sub una et qui sub alia causa, et quamuis (cum ipsis iam omni arte ac industria ut detineam utar et usus sim) precipue ostendendo id quod forsan uerissimum est (nullum tutum habere possum et alia multa quae longum esset enarrare, tamen nihil proficit quin propriae saluti omnes intenti ad discessum tantummodo continue cogitent, quamuis autem et ipsi remanere et quieti esse contentarentur ego quod peius est ignoro quomodo eos ulterius alere posse in aliquo loco munito me cum illis pono sicuti maiestas vestra precipit, unde victum habebimus absque pecunijs in hieme et sub dio quis prohibebit hostibus ne illum nobis impediant nos circundent ac fame conficiant ubicunque erimus siue in campo siue in aliqua arce nullus est locus ad nos capiendum aptus nisi Zibinium, sed deficiente pecunia eadem victus) difficultas emergit, ciues autem illi (sicut video nos non admissuri sunt) supradictis et alijs de causis quas prius toties maiestati vestre reiteraui, video ex alia parte (hostes obstinatos circa Agriam ut et passum illum nobis praecidant et penitus includant, deliberaui igitur istis regnicolis proponere quod si passum Deuae et propriam patriam ac domos custodire volunt ego eis duos mille homines relinquam si tamen remanere volent de quo ualde dubito, et cum reliqua gentium parte quamuis manifesto periculo ibo ad aliquod subsidium Agriae ferendum cum intelligentia ducis Mauritij) quia si ab utraque parte, hostes urgebimus (forsan non expectabunt et si expectabunt confligere possemus, in peiorem enim statum quam nunc

Digitized by Google

simus cadere vix possumus, quia gentes istae omnes absque praetio ammittentur, hic remanebunt aliquae ciuitates et arces quas ipsi si uolent defendere poterunt quamuis singulis horis et momentis obijciant quod cum nos ea quae munitissima erant deseruerimus et amiserimus nesciunt quomodo ipsi tenere possint ea quae longe sunt infirmiora, quibus replico quod Agrienses quia volunt in tam debilj loco se tenuerunt ac tenent) cum multis alijs rationibus que utinam admittantur et prosint, denique res in eo constitute sunt termino ut (velim nolimue coactus ero a meis, a regnicolis et a Turcis fingere velle uersus aliquam partem mouere et fortunam tali modo tentare cui det deus exitum iustae maiestatis vestrae causae pro Christianorum salute conuenientem), ex Castris apud Zassebes constitutis die secunda octobris 1552. (Opinio comunis nostra esset quod si non potest alia uia dux Mauritius Agriam pergere, fingat tantummodo velle Strigonium ire) quia in sua facultate est quandocunque uoluerit (in Insulam se recipere et iam Turcae credunt eius exercitum talem esse ut ad ammissa recuperanda sufficiat; nobiles isti iam equitaturi sunt ut campum deserant et consequenter illi qui Deuę sunt passum illum relinquent, ad quam Cassum Passa cum quatuormille equitibus et aliquibus peditibus appropinquat ego pro posse laboro omnes possibiles prouisiones facere sed amicos et inimicos aequaliter contrarios habeo.

Fidelis seruitor

Joannes Baptista Castaldus.

Titlulŭ externŭ: Sacratissimae Catolicae regiae maiestati Romanorum Hungariae Bohemiaeque etc. domino domino meo clementissimo.

Pe dosŭ: Castaldus 2 Octobris. Responsum 18 octobr. 1552.

Notă: cele puse între parantese sunt scrise cu cifre.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 428—431. Originalulŭ în archiva statului din Viena.

XXII.

1552. 1552. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, confirmă vechile libertăţi şi donaţiuni ale Saşilorŭ din cele dóue districte ale *Mediaşului* şi *Şeicei* în Transilvania.

Datae in Castro nostro Ebersdorf die 5. Nov. anno Domini 1552. Ferdinandi I. Privilegiales, vi quarum in favorem saxonum duarum sedium Medgyes et Selyk confirmat et transumit Privilegiales Uladislai II. Regis 1490.

Digitized by Google

eisdem saxonibus super confirmatione antiquarum libertatum, donationum, et consvetudinum elargitas.

Copia in collect. ms. Biblioth. Colleg. Refor. Claud. T. II. p. 157.

Transilvania. An. 1874 pag. 146. Din colecţiunea c. Jos. Kemény.

XXIII.

1552. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, confirmă privilegiulŭ regelui Vladislau din a. 1495, pentru *fortificarea oraşului Mediaşŭ* din Transilvania; de asemenea confirmă şi privilegiulŭ regelui Ioanŭ din a. 1534, ca nici unu comerciantŭ străinŭ se nu pótă desface marfurile sale în oraşulŭ Mediaşului, de câtŭ numai cu ocasiunea têrgurilorŭ anuale. 1552.

Nos Ferdinandus Divina Favente Clementia etc. quod pro parte et in personis fidelium prudent. et circumspectorum Judicis et juratorum Civium totius comunitatis nostrae civitatis Megyesiensis exhibitae sunt nobis, et presentatae ternae literae etc. quarum quidem literarum priorum quondam Domini Vladislai Regis tenor talis est:

»Vladislaus Dei Gratia Rex Hungariae Bohemiae etc. fidelibus nostris, et Circumspectis Judicibus, et Juratis senioribus, et villis, et toti Comunitati duarum sedium Megyesiensis et Selyk salutem et gratiam. Ex declaratione fidelium nostrorum prudentium et circumspectorum Judicis et Juratorum civium Civitatis nostrae Megyesiensis intelleximus non sine displicentia, qualiter nonnulli forent ex vobis, qui ex conductione Lapidum ad munitionem illius civitatis nostrae Megyes necessariorum tepidi et negligentes forent. Unde volumus, et fidelitati vestrae harum serie firmissime committimus, et mandamus, quatenus dum et quando per praefatos Judicem et Juratos cives dictae Civitatis nostrae Medgyes, cum praesentibus fueritis requisiti, toties quoties opus exigerit, lapides sufficientes pro munitione illius Civitatis nostrae affere et apportari facere modis omnibus debeatis et teneamini, ubi si negligentes, et remisi fueritis, comisimus, et praesentibus strictius committimus fidelibus nostris magnifico Bartholomaeo Dragfi de Belthewk Vajvodae illarum partium Transilvanarum suisque vice Vajvodis, ut ipsi vos, et quemlibet vestrum ad hoc ipsum, etiam per onera et gravamina vestra arctius cogant, et compellant, auctoritate nostra praesentibus ipsis in hac parte attributa mediante. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhib. restit. Datum Budae feria VI. prox. post festum pentecostes, anno D. 1495.

In secundis literis datis Budae feria 3. prox. a. f. B. Thomae apost. a. D. 1514. continetur Wladislai mandatum ad officiales Comitatus Küköllö, ut portionem in Pocstelke, quam medienses pro Ecclesia B. Margarethae co-

Digitized by Google

emerant, qua exemtam nullis Taxis, et contributionibus, subsidiisque Regis gravare audeant.

In tertiis literis Datis Budae feria 2. prox. post. Dom. Judica. anno Domini 1534. habentur Joannis I. Privilegiales pro Megyesiensibus, ut nullus mercator, exceptis nundinis annualibus merces suas ibidem venui exponat.

(Quae harum trium Literarum confirmationales datae sunt) per manus Reverendi in Christo Patris Domini Nicolai Olachi compatris et consiliarii nostri fidelis, nobis sincere dilecti, in Castro nostro Ebersdorff 13. mensis Novembris a. Domini 1552. Regnorum nostrorum Romani 22. aliorum vero 26.

Copia ex ms. Danielis Trapoldi in collect. ms. Josephi Benkö p. 28—29.

Transilvania. An. 1874, pag. 146. Din colecțiunea c. Jos. Kemény.

XXIV.

1552. 1552. Generalulŭ *Castaldo* scrie nunciului papalŭ, comitelui *Hieronimŭ Martinengo*, despre resbelulŭ dintre *voivoḑii Radu* şi *Mircea din Ţéra-românéscă*.

Alba Julia alli 5. Decembre MDLII.

Ill. et molto rev. signore! Di nuovo non posso scriver altro a V. S. doppo la rotta et perditta del regno di Mirce vayvoda Transalpino, solo che gli oratori del nuovo, che si chiama Rado, et così anchor quelli del Moldavo, nominato Alessandro, hoggi m' hanno fatto intendere, che vengano dalla porta del Turco et dicono per certissimo, Rustan Bassà, ch' era andato a soccorrere il figlio del Gransignore, esser così circondato et in pericolo, che tengono per fermo che non può scamparne uno che non sia morto, et per tal causa si removeno da tutti confini gli huomini, che son da guerra, per andar a soccorergli, se pur fusse possibile. Così volesse dio inspirare gli cuori de principi christiani addesso a voltargli l' arme addosso, come saria tempo opportuno tanto, come da cento anni in quà mai sia stato in simile, et se mai per altro per agiutar un tanto bono amico, come è il Persiano a' christiani, lo doverian fare; che m' ha giurato un prebech, che quando intese la venuta di Agmat verso Hungheria a queste parte, subito s' armò dicendo, che lui volea soccorrere christiani, et l' ha fatto non solo addesso, ma molte volte; però mai da principi christiani non gl' è stato reso il cambio.

La battaglia di Rado et Mirce fu grande et durò assai, et un boyarone, nominato pur Rado, seguiva Mirce scappato dalla battaglia solo con XX. cavalli, et pensando di tagliar la testa a Mirce per mandarmela, la tagliò a un suo principale, che gli era al costato, et hebbe tempo di battersi nel Danubio. Alcuni dicono, che si salvò, altri ne stanno in dubio: come voglia che

Digitized by Google

sia, il nostro tiene il regno, et così il Moldavo, li quali saranno servitori al rè de Romani, ma forzati a pagare il tributo al Turco, perchè gli stanno troppo in le fauci. Noi combattemo con le solite necessità, alle quali bisogneria di quelle cose che superano, dove non fanno di bisogno, et a V. S. mi raccommando. D' Alba Julie alli V. di Decembre del MDLII.

Theiner, Vetera Monumenta Slavorum meridionalium. Tom. II. pag. 35.

XXV.

1553. *Dieta Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* decide: că fie-care naţiune privilegiată din Transilvania se contribue cu câte 500 fl. ung. pentru fortificarea şi înarmarea cetăţilorŭ dela *Ilia şi Brănişca* lângă *Deva*; că în comitatulŭ *Hinedórei*, care a fostŭ devastatŭ prin trupele germane şi prin invasiunile Turcilorŭ se se facă o nóuă conscripţiune a *iobagilorŭ*; în fine, că regele Ungariei se îngrijéscă pentru existenţa nobilimei, care de frica Turcilorŭ a fostŭ silită se emigreze din Ungaria în Transilvania. 1553.

In comitiis particularibus Trium Nationum Regni Transsilvaniae profesto Beatorum Fabiani et Sebastiani martyrum in Anno Domini millesimo Quingentesimo Quinquagesimo tertio, per Illustrissimum ac Spectabilem et Magnificum Dominos Joannem Baptistam Castaldum etc. et Capitaneum Generalem Maiestatis Regiae, et Andream de Bathor Vayuodam Transsilvanensem et Siculorum Comitem etc. ex annuentia Serenissimae Regiae Maiestatis indictis et in ciuitate Colosvar celebratis, instituti.

. . . . . .

Praeterea cum insuper munitione finitimorum locorum, potissimum quae ad Deuam sunt Domini Regnicolae per eius Maiestatem admoneantur, laudatis et commendatis eiusmodi salubribus Maiestatis Suae consiliis et admonitionibus, a Dominis Regnicolis constitutum est, ut tres nationes huius Regni singulae singulos florenos quingentos pro munitione paranda fortalitiorum finitimorum, videlicet Ilye et Branycska infra Devam existentium, contribuant. Ea vero summa, si qua post peractam munitionem residua foret, ingenia necessaria, ut pixides barbatae cum globulis et pulueribus, ad ea necessario adhibendis, ordinentur et in ipsis fortalitiis statuantur. Siquis ex his tribus nationibus a denariorum contributione hujusmodi 500 fl. sese subtraheret, et hoc onus Contributionis, aequaliter cum aliis nationibus, non toleraret, Dominus Generalis, una cum Domino Vaywoda, ad eam summam contribuendam tales cogendi habeat authoritatem. Petentes nihilominus eundem Dominum Generalem ut sua quoque Dominatio si quibus ejusmodi ingeniis, ad custodiam ipsorum fortalitiorum aptis prout pixidibus et barbatis una cum globulis et pulueribus juvare potest, adjumento fortalitiis esse velit.

Digitized by Google

Hortantur praeterea iidem Domini Regnicolae Dominum Generalem, ut pro custodia illorum fortalitiorum gentes, in quanto numero sufficientes fore videbuntur, per suam Dominationem conscribantur, qui habito eorum stipendio, in eisdem fortalitiis collocentur. Item ad procurationem munitionis eorundem fortalitiorum per Dominos Regnicolas egregii Andreae Barczai (cum idoneus visus sit fore, si Dominorum quoque Generalis et Waywodae consensus ad hoc accesserit) idem Andreas Barczai deputatus habeatur, assignataque manibus suis summa, pro munitione, modo praemisso decreta, cura munitionis per eum expediatur.

. . . . . .

Cum septimus comitatus Regni videlicet Hunyadiensis tum per exercitum Maiestatis Regiae, qui in eorum medio non exiguo tempore continetur, tum vero per depopulationem Turcarum desolatus habeatur: statutum est quod in eo Comitatu, iuxta obseruatam connumerationem colonorum, nova connumeratio peragatur, et coloni eius Comitatus, secundum ipsam novam connumerationem contribuant. Quare Dominos Generalem et Vayvodam hortantur Domini Regnicolae quoad huiusmodi connumerationem una cum Judlium homo suarum Dominationum deputetur, et habita connumeratione ad praemissum vigessimum quintum diem diei contributionis administratio peragatur.

. . . . . .

Caeterum Maiestati suae supplicant Domini Regnicolae ut Sua Maiestas Dominis Generali et Vaywodae ac aliis etiam Capitaneis Suae Maiestatis, mandare dignetur gratiose ut, tum Hungari, tum aliarum Nationum externarum milites qui pro defensione Regne conscribuntur, et in hoc regno militare defensione Regni conscribuntur, et in hoc regno militare debebunt, ubique paratis sumtibus vivant, neque quippiam a miseris Colonis, ac eciam Nobilibus, per vim et non soluto pretio auferatur. Nam etiam hactenus cum neque domibus et Curiis Nobilitaribus, ab illatione eiusmodi oppressionum paratum est, in quibus perinde ac in Colonorum domibus, milites per vim et ablationem rerum personae nobilitaris facientes, non parvae ruinae et desolationes in hoc Regno secutae sunt etiam Nobilibus.

. . . . . .

Praeterea cum sint nonulli Nobiles Hungariae, qui amissis omnibus patrimoniis et haereditatibus rabiem Turcarum fugientes, in hoc Regno, per pagos, Ciuitates et oppida, unacum eorum familiis, errabundi vagantur, et per hoc non exiguam vitae eorum acerbitatem gerant, Domini Regnicolae in hoc quoque Maiestati Suae supplicant, ut Maiestas sua eisdem Nobilibus interim, dum Dei omnipotentis beneficio, ac virtute Majestatis suae, loca finitima per Turcas capta, liberabuntur, de loco illis ad habitandum deputando prouidere dignetur. Quo et ipsi una cum Dominis Regnicolis, servitia necessaria Maiestati suae impendere valeant.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 435 — 442. După o copie făcută de Haner în colecţiunea Lazar din archiva superintendenţei săsesci.

Digitized by Google

XXVI.

1553. Generalulŭ *Castaldo* scrie tesaurariului *Petru Haller*, că *voivodulŭ din Ţéra-românéscă* i-a cerutŭ voiă se pótă strînge óste din Transilvania. Pentru scopulŭ acesta Castaldo invită pe Petru Haller se angajeze 1000 soldaţi pedestri în socotéla regelui Ungariei. 1553.

Egregíe Domine, Amice charissime! Cum Wayda Transalpinensis diligenter Nos rogasset, ut facultatem conducendorum militum ei in hoc regno concederemus, quo citius aliquo se praesidio ille contra fraudem Turcarum munire posset, Mykolam cum societate terçentorum Haydonum Coronam versus ire jussimus, ut si literis Wayvodae securus erit, Thurcis hunc cum societate sua tradere nolle; misso ei stipendio ingrediatur ad Wayvodam, si vero casu non ingrederetur et, cum alioquin pedites ad rationem Regis sui conducendi, Dominatio Vestra ad rationem Mille peditum istos conducere potest, dum Millenarius ille numerus completus erit, assecuret igitur Dominatio Vestra eos, ut si in Transalpinam ingressi non fuerint, accipiant stipendium ad rationem Regis. Credo tamen istos minori stipendio retineri posse, de qua re Dominatio Vestra cum Nicolao Cherepovich agere potest. Ex Dees 28 die Februarii A. Domini 1553.

Uti frater Joannes Bapta Castaldus, m. p.

Adresa: Egregio Domino Petro Haller Thesaurario Regni Transs. Amico charmo.

Laurianŭ şi Bălcescu, Magazinŭ istoricŭ pentru Dacia. Tom. V. pag. 375 — 376. — Originalulŭ se afla pe la a. 1848 la Emericŭ Iancso secretariŭ imp. transilvanŭ, şi o copie la contele Jos. Kemény.

XXVII.

1553. Nobilulŭ românŭ *Ladislau Becheşiŭ* din Bănatŭ zălogesce nobilului *Ioniŭ Cervice* din Tiuşŭ moşiile sale situate în comitatulŭ Caransebeşului. 1553.

Nos Conuentus Monasterii Ecclesiae Beatae Mariae virginis de Colosmonstra, memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, Quod Egregius Ladislaus Békes de Kornyath, coram nobis personaliter constitutus, sponte et libere est confessus in hunc modum: quomodo ipse pro quibusdam arduis et maximis suis necessitatibus ipsum ad praesens summe urgentem euitandis, totales et aequales medietates portionum suarum possessionariarum in possessionibus, Also et Felseogawasdya, Trigowa,

Digitized by Google

Kruswecz, Zaly, Jebasnya vocatarum, omnino in Sebesiensi Comitatu existentium habitas, Egregio Joanni Cherwiche de Thewys, pro florenis centum plene ut dixit ab eodem receptis jam, et leuatis, pignoris titulo infra tempus redemptionis duxisset inscribendas, prout inscripsit et obligauit nostri in praesentia tali modo: quod idem Joannes Cherwyche omnes fructus prouentus et emolumenta reliquarum totalium et aequalium medietatum praedictarum portionum possessionariarum in predictis possessionibus Also et Felseogawasdya, Trygowa Krwswech Zaly et Jebasnya vocatarum in dicto Comitatu Sebes existentibus habitarum praefato Ladislao Békes singulis annis dare, reddere et administrare debeat, et teneatur, ac insuper quandocunque temporum in processu praefatus Ladislaus Békes praenominatas totales et aequales medietates praedictarum portionum possessionariarum ad se redimere voluerit extunc praenominatus Joannes Cherwyche de Thewys rehabitis prius dictis florenorum centum pecuniis scilicet suis easdem eidem absque omni difficultate remittere, et resignare debeat, et teneatur, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum feria secunda post Dominicam Judica Anno Domini Millesimo Quingentesimo quinqugesimo tertio.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. 268 — 269 (Liber Regius Isabellae Reginae fol. 28. In archiva conventului din mănăstirea Cluşului. Transumptŭ.)

XXVIII.

1553. 1553. Comunitatea monastică a mănăstirei *Moldoviţa* adeveresce, că *egumenulŭ Avramŭ*, prin ostenéla şi activitatea sa a reedificatŭ de noŭ biserica şi mănăstirea Moldoviţei, şi afară de aceea a mai dăruitŭ acestei sfinte mănăstiri mai multe vase de argintŭ, odăşdii preţióse, candele şi potire. In recunoscinţa acestorŭ servicii, comunitatea religiósă a mănăstirei decide se se serbeze în fie-care anŭ amintirea egumenului Avramŭ.

(Estrasŭ în limba germană.)

Urkunde des ganzen Vereins des heil. Klosters Moldowiza, des Inhaltes: Ihr Vater Abraham, Igumen des heil. Klosters, habe sich sehr bemüht und angestrengt seit in den Tagen seiner Igumenie die neue heil. Kirche, so wie das ganze Kloster begonnen und beendet worden; ebenso auch vieles andere, als: silberne Kirchengefäsze, kostbare Kirchenkleider, viele Kelche und Kandeln, klein und grosz, silbern und versilbert, so wie viele Gefäsze von reinem Zinn beigeschafft. Ob nun zwar diese Mühe und Obsorge ihm Gott nur allein vergelten könne, haben sie jedoch in Anbetracht dessen insge-

Digitized by Google

samt beschloszen, ihm jährlich, so lange diese heil. Kirche bestehen wird, am Sonntage der Einbalsamerinen ein Gedenknis zu halten; gegen jene aber, die es versuchen sollten, diesen ihren Beschlusz zu zernichten, wurde ein groszer und schrecklicher Fluch ausgesprochen.

V. J. 7061/1553, April 18.

Wickenhauser, Moldawa. 1 Heft pag. 84. N° 48. După estrasele din archiva mănăstirei Moldoviţa.

XXIX.

1553. *Nobilulŭ Casparŭ Pechi* din Transilvania, ascultatŭ ca martorŭ în procesulŭ contra omoritorilorŭ lui *George Martinusiu* declară, că Turcii ar fi promisŭ lui George Martinusiu se-i dee în administrare nu numai *Transilvania* dar şi *Ţéra-românéscă* şi *Moldova*. 1553.

Actum die 27. Aprilis in oppido Soproniensi 1553.

Casparus Péchi Transsilvanus, regiae Majestatis aulicus, interrogatus, respondit. . . . . .

Quod autem ad gravamina, et injurias illatas reginae, et ejus illustri filio pertinet, hoc nihil certius, cum non modo auctoritati ipsorum, sed neque etiam famae reginae pepercerit, addens testis, ego audivi a fide dignis, quod Frater Georgius iratus reginae, et maledicens, suis Servitoribus saepius dixit, filium reginae, non esse regis Joannis filium, sed adulterum ex quodam Polono, cum tamen ipse ad regiam Majestatem Romanorum scribens, ipsum appellarit filium regis Joannis, et illius nominis praetextu regnum administrabat, et Budam perdiderit.

. . . . . .

Item: Jam regina egressa erat ex Transsilvania, cum ibi audivi, quod Turca pollicebatur Fratri Georgio sive per litteras, sive per nuncios, gubernationem, et administrationem Transsilvaniae, et insuper etiam Transalpinae, et Moldaviae. Interrogatus, a quibus intellexit haec? respondit, non ab uno, aut altero, sed a multis audivi, quorum nomina non recordor. Interrogatus quo tempore haec audierit? respondit post interfectum Fratrem Georgium haec audiebam a Transsilvanis, et suismet, si recte memini.

. . . . . .

Pray, Epistolae procerum Regni Hungariae. Pars II. pag. 408—416.

Digitized by Google

XXX.

1553. 1553. *Antoniu Veranţiu*, secretariulŭ regelui Ferdinandŭ, şi nobilulŭ *Paulŭ Literatŭ*, trimişi de regele Ferdinandŭ, ca se tracteze cu Ali-paşa, locotenentulŭ sultanului din Buda, despre încheierea unei păci séu armistiţiu, raportézá regelui, cá dênşii au propusŭ lui Ali-paşa o remunerare de 1000 ducaţi, dacá va stărui pe lângă sultanulŭ se se încheie o pace în condiţiunile, ce i se cerŭ; de asemenea i-au mai propusŭ câte 500 ducaţi pe fie-care anŭ pe totŭ timpulŭ câtŭ va ţiné pacea acésta; ér Ali-paşa li-a promisŭ cá-şĭ va da tótá silinţa ca *Transilvania se remână în posesiunea regelui Ferdinandŭ* plătindŭ sultanului tributulŭ, pe care-lŭ plătia regina Isabela.

Sacratissima Regia Maiestas!
Domine, domine nobis clementissime!

Nos Antonius Verantius et Paulus Litteratus de Palyna, humiles et fideles servitores Vestrae Sacratissimae Maiestatis, profecti ad Budensem Passam Ally nomine, tractaturi et conclusuri inducias inter eundem Passam pro eo tempore, quod praescripserat nobis, uti in instructione nostra continetur, septimo die mensis huius currentis videlicet Aprilis Budam pervenimus, ibique excepti pro Celsitudine Vestrae Sacratissimae Maiestatis satis honeste, octava ad curiam Passae summo mane deducti sumus. Erat circum Passam frequens summorum Turcarum consessus, et inter hos quatuor Zanchyakij Strigoniensis, Hatwaniensis, Newgradiensis et Vesprimiensis. Jussi itaque assiderere et dicere, adnixi sumus omni studio, ut pro mandato Vestrae Maiestatis omnem rem gereremus eo ordine, quem in instructione habueramus. Tunc dicta charissima salute Passae nomine Vestrae Sacratissimae Maiestatis uti amico et vicino, et precata etiam bonae fortunae incrementa, litteras quoque credentiae illi porreximus, et munera, quod ea tenere diutius in eo spectaculo non ferebat. Mox inde orsi dicere de adventus nostri causa; dantes omnem operam, ut servaremus legationis nostrae ordinem, et nihil praetermitteremus. . . . . .

Ea postmodum adhuc die redacta legatione nostra in aliam formam quam brevissime fieri potuit, non recedendo tamen ab ea quae est nobis tradita, quod offendebatur Passa prolixitate narrationum, et quod ipse nunquam loqui desinebat; eamque ad illum misimus, simulque rogavimus, ut mitteret aliquem ad nos ex suis quem haberet secretissimum, quod nobis essent, quae palam secum loqui non possemus. Tunc haud mora misit ad nos Saffer Agam nazadistarum Capitaneum, hominem senem, Rascianum, probum, ut videbatur, et honesta dignitate apud Passam; quem etiam Buda discedens ibidem sui loco dimisit ad adventum novi Passae.

Hunc nos secreto alloquuti nunciavimus Passae, qualia illi munera Maiestas Vestra miserit, et quod, si ipse Passa inibit inducias, dabitque operam, ut etiam cum Domino suo pacem possit componere his conditionibus, quas Maiestas Vestra desiderat, Maiestas Vestra missura est illi per Oratores suos, quos ad Portam delegabit, mille ducatos; et postea durante praenominata

Digitized by Google

pace esset quotannis quingentos numeratura, idque non in alium finem, quam in signum benevolentiae et certae amicitiae; quare hortaretur dominum Passam, ut in hoc eniteretur amicitiam suam Vestrae Maiestati declarare, quam saepe eidem offerre studuit et pollicitus est, quod et nunc apparenter ipsi cerneremus. Maiestatem Vestram Sacratissimam non esse Principem immemorem amicorum, et suo tempore, si haec ipsa pax sua opera inter Maiestatem Vestram et Imperatorem Turcarum coaluerit, maiora signa amicitiae erga ipsum Passam ostensura.

. . . . . .

Paulo post venit ad nos Saffer Aga, de quo supra; qui dixit, Passam nunciasse, grato se animo et praesentia munera se accepisse, et promissa futurorum. «Ceterum quum ad omnia quae attulistis, ipse pro nunc tam repente nequiverit deffinitive respondere sine Domini sui consilio, statim ex itinere porrectam sibi legationem nostram mittet ad Portam Domini sui, instabitque totis viribus, imo et pro certo affirmat, quod ipse Dominus eius ad omnia illa, quae Maiestas Vestra desiderat, consentiet, acquiescet, ac ad ipsum mittet, antequam perveniet Belgradum. In quo itinere quum ob hanc causam, tum ut a Maiestate Vestra possit accipere responsum ad litteras Imperatoris Turcarum, de quibus iam toties, et hominem quem praemittat Constantinopolim expeditum, ut testimonium faciat, Oratores Vestrae Maiestatis venire, consumet plures quam quinquaginta quinque dies; quo haec omnia commode perfici possint.»

Eodem vesperi venit ad nos et Mhemeth Vaywoda, de quo supra meminimus; et dixit venisse se ad nos Passae mandato. Ac iurare ipsum Passam ad Deum, ad fidem, ad caput suum: quod omnino efficiet, ut non solum omnia, quae Maiestas Vestra desiderat in his induciis cum ipso Passa, ut in pace cum Imperatore, sed etiam ut Transylvania illi libera et pacifica permittatur eo cum tributo, quod pendebat Regina. Sic enim eum sentire, et velle etiam Imperatori suo dicere, feminam non posse Regnum gubernare. Quod in ultima audientia etiam ipse Passa iussit nobis referri. De censibus ac reliquo negotio colonorum idem Mhemeth retulit nobis similiter, quod scilicet esset Passa effecturus apud Imperatorem, ut Maiestas Vestra postulat; modo velit sine mora mittere hominem saepe iam memoratum, et litteras, et Oratores, qui eum consequantur; ipsosque Oratores diligenter edoceret, ut quum erunt in Porta sui Domini, et tractabunt cum Passis, constanter persistant in sententia tam de colonis et Transylvania, quam de aliis conditionibus, nec ulla ratione dimoveantur a proposito.

. . . . . .

Redeuntes ex Buda mense Aprili anno Domini 1553.

. . . . . .

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. XXXII. pag. 100—117.

Digitized by Google

XXXI.

1553. 1553. Doi martori (ascultaţi în procesulŭ nobilului Valentinŭ Ispanŭ din Gelmariŭ cu comunitatea Orestiei) declară, că în timpulŭ când sultanulŭ turcescŭ a devastatŭ *Transilvania* aŭ scăpatŭ cu viéţă din comuna *Romosŭ* numai 7 fraţi, cari aŭ fugitŭ în munţi.

Fassiones testium egregii Vallentini Ispan de Gealmar, quos adduxit una cum generosa domina Katharina sua conjuge ad faciem terrarum arabilium et fenetorum contra judices et senatores oppidi Zaz Waras, imo contra universum oppidum Zaz Waras.

. . . . . .

Octavus Petrus Havaj de Ramaz fide praestita sic fassus est, quod terrae quatuordecim jure haereditario redierunt ad dominam Katharinam, conjugem Vallentini Ispan. Quia, (inquit), cum olim imperator Turcarum desolavisset eam provinciam, in Ramaz tantum septem fratres evaserant Turcam in silvis montium. Cum vero descendissent in pagum, habitaverunt una in cella vinearia, ac tales terras totque occupavissent cujusmodi et quales eis placuissent. Ceterum alia jugera quoque fassus est jure reversa esse ad dominam Katharinam, qua quidem demonstraturum se promiserat. At cum ad rem pervectus est, tantum hallucinatus est.

. . . . . .

Decimus Speth Kerestel de Ramaz fide praestita sic asseveravit, quod ipse ex sua matre dedicit, quod septem fratres in montibus evasissent Turcarum manum, cum vastavit eorum imperator hoc regnum, et post cladem descenderint illi fratres et habitaverint in una cella vinearia. Quorum quidem virorum unus dictus fuisset Georgius Hadnag, qui habuit quandam filiam nuncupatam Vzan, quae nupsisset cuidam nobili de Losad, Gregorio Losadi, qui una cum uxore satis superque egit in Ramaz, dein migravit in Losad, postremo in Gealmar, et inibi mortuus. Ceterum autem illi septem fratres relati, ubicunque voluerunt, et quales, tales occupaverunt terras, in paceque possiderunt. Verum fassus est alias fuisse terras prope pagum, quae fuerunt illorum fratrum, sed Janczi, alius vir, dominae Katharinae concambiavit illas. Quas terras 14 fassus est fuisse haereditarias.

. . . . . .

Testes Valachi de Piskencz.

Primus Jowan Grüa, secundus Dan Grüa, tertius Czewka, quartus Dikul, quintus Mihul, sextus Czioban, septimus Thoder, octavus Serbatin, fide praestita fassi sunt, quod ipsi sciunt, 35 jugera et feneta 3, quae haereditario jure devoluta sunt ad dominam Katharinam, quae nobis demonstrata sunt. Cum vero coarctati fuissent illi sex jugera demonstrare, non potuerunt. Has fassiones harum personarum, quas fassi sunt in facie terrae, nos fidelissime in has literas inscrip-

Digitized by Google

simus et sigillis nostris propriis obsignavimus in majorem rei evidentiam. Datum in Zaz Waras diebus et anno quibus supra. . . . . .

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 123 — 125. Conceptŭ în archiva naţiunei săsesci şi a oraşului Sibiu No. 583.

XXXII.

1553. Comitele *Toma de Nadasd, domnŭ perpetuŭ alŭ ţĕrei Făgăraşului;* ascultatŭ ca martorŭ în procesulŭ contra omorîtorilorŭ lui George Martinusiu, înfăţişézăă în colori triste administraţiunea lui George Martinisiu în Transilvania; anume cum dênsulŭ despoia pe nobilimea transilvană de averi, cum prindea şi în contra dreptului gintilorŭ preda în mânile Turcilorŭ pe locuitorii din *Ţĕra-românéscă*, cari-şi căutau refugiulŭ în Transilvania. 1553.

Actum 18. Maji 1553. in Sopronio.

Magnificus, et illustris D. Comes Thomas de Nadasd, Judex curiae regiae Majestatis, perpetuus terrae Fogaras etc. interrogatus, a quanto tempore citra cognoverit olim Fratrem Georgium, respondit ab an. 1529. citra cognovi eum de facie, cum ego servirem olim regi Joanni, cujus fui etiam Thesaurarius loco Aloysii Gritti, et Frater esset Capellanus ipsius regis Joannis. Interrogatus, an fuerit aliqua inimicitia, respondit, credo, quod in toto mundo non fuerint majores inimici, quam ipse F. Georgius, et ego, et propter privatas causas, et publicas, quia ille et me, et meos, et bona mea semper persecutus est, et infestavit, et regnum Hungariae nunc in hac ruina est illius Fratris causa, tamen cum regia Majestas misisset me suo nomine, ad componendam deditionem Transilvaniae cum F. Georgio, deposui omnem inimicitiam ex animo, et postea discessi ab illo cum bona gratia, et sine aliquo respectu dicam meram veritatem, quam noverim. Ipsa regina mihi saepe narravit de Buda Turcis per F. Georgium data, et quod fuerit per ipsum impedita, ne eam regi Romanorum cederet, et de Transsilvania sub tributo occupata manifestum est ex signis subsequentibus, quia statim tributum solutum fuit.

Interrogatus, quomodo eam F. Georgius impediverit? respondit, quia regina erat tamquam captiva ipsius Fratris, et nihil ipsa poterat sine Fratre Georgio.

Interrogatus, quomodo Frater Georgius habuerit tantam potestatem? respondit, quia rex Joannes moriens reliquit omnia in manu F. Georgii, et confiderat illi uxorem, et filium, et reliquerat eum Castellanum Budensem, cum esset etiam Thesaurarius regni, subdens, quod F. Georgius erat unus ex juratis, qui secundum pacta inter regem Rom. et regem Joannem, debebant restituere regnum, regi Romanorum.

Digitized by Google

Item dixit: cum primum ingressus est in Transsilvaniam cum regina, ipse coepit administrare omnia, cum retineret adhuc nomen Thesaurarii regni, et cum videret, quod sub hoc nomine non posset omnia, quae vellet agere, scripsit etiam ad regiam Romanorum Majestatem rogans, et pro bono illius provinciae, et Christianitatis, ut melius illi populi possent gubernari, velit sua Majestas litteris suis regiis auctoritatem sibi, ut titulum administratoris impertiri. Injuriis vero reginam usque ad extremum affecit, nam illam tamquam captivam, et obsessam tenebat cum filio. Quod autem regnicolas oppresserit, et bonis spoliarit, ego affirmare possum, quia mihi duas possessiones in Transsilvania occupavit, quarum alteram una cum Majláth emeramus 8000. aureorum Hungaricalium, alteram circiter 3000. et idem aliis multis fecit, et aliquos etiam ex regnicolis, interposita fide, vita spoliavit, et praeter jus gentium, et omnem consvetudinem Transsilvaniae, Transalpinenses transfugas, qui servandae vitae gratia, se in Transsilvaniam contulerant, captivos in Turciam misit, et necandos exhibut. Et adeo in reginam, et suos saeviebat, ut Nobilem quemdam ex ordine Baronum reginae, nomine Urbanum Battyani, quia sibi adversabatur reginae favens, defunctum, et in Ecclesia sepultum noctu clam exhumari fecit, et extra civitatem in sordibus sepeliri.

Interrogatus, an forte Frater Georgius id fecisset, propter aliquam ipsius defuncti excommunicationem, vel haeresim, vel ex causa simili? respondit, ego nescio, sed bene credo, quod regina, quae est Christiana, et Catholica, non interfuisset ipsius funeri, neque curasset eum tam honorifice Sepeliri in Ecclesia Cathedrali, si talis fuisset, qui in sacro (loco) non esset sepeliendus. — — Interrogatus, quomodo ipse sciat, quod ipse F. Georgius fecerit eum ita exhumari? respondit, hoc scitur per totam Hungariam, et ipse Frater Georgius postea non negavit, quamvis ipse postea iterum fuerit reportatus in aliam Ecclesiam per Emericum Verböczium Baronem. Interrogatus, an sit verum, quod Frater Georgius, bonum, et laudabiliter se gerebat in ea provincia, propterea ab omnibus amabatur, et frequentes ipsum sequebantur: respondit, oderunt eum omnes, sed pecuniae vi habebat multos servitores, qui suis mandatis parebant, subdens ipse testis, si vellem recensere omnia ipsius Fratris Georgii scelera, annus integer mihi non sufficeret. — — Item dixit: misit me postea rex anno 1551. si recte memini Commissarium in Transsilvaniam ad componenda ista negotia, et ita, et ipsum Fratrem Georgium, et reginam, et filium, et utriqui parti adhaerentes contentavimus. — — — Si Frater non timuisset Turcam, qui eum amplius ferre non poterat, ne respexisset quidem ad regem, sed propterea petiit regis amicitiam, ad defensionem suam, ut se conservaret, et hoc est publicum — — —.

Item dixit: — — antequam nos discederemus hinc ex aula (Vienna) ipse Frater Georgius proposuit regiae Majestati, ut in Vajvodatus officio collegam sibi daret D. Andream de Bathory, deinde cum ipsum vellet recusare, causabatur, quod regnicolae non possent ferre duos Vajvodas, et tunc cum nos jam essemus in Transsilvania multi Nobiles, et praecipui regni ad me veniebant, dicentes, quid mentitur iste Frater? quid ad nos, etiamsi rex decem Vajvodas praeficeret, nihil unquam nobis de his rebus locutus est, nec quis-

Digitized by Google

piam nostrum cum illo. — — Item dixit: nobis existentibus in Transsilvania tractabat cum Chiausiis solus, postea dicebat nobis illud, quod sibi videbatur, et ostendebat aliquas litterarum copias, quas dicebat, se mittere ad Turcarum Principem, in quibus etiam continebatur, quod regias copias esset expulsurus ex Transsilvania, dicebatque ipse Frater, ita oportet deludere Turcas, cum tamen serio hoc agebat, ut expulsa regina, et filio, ipse solus in Transilvania dominaretur. — — —

Item dixit: regia Majestas jusserat Fratrem Georgium, ut ad Principem Turcarum scriberet, quod nihil sua Majestas contra inducias fecisset, recipiendo Transsilvaniam, tamquam membrum Hungariae, et suam, sed potius juxta pacta conventa cum rege Joanne, reginam, et filium ejus et suos contentasset, nullamque vim illis intulisset, et similia, et tamen ipse Frater Georgius omnia contraria scribebat, et ipsemet Frater Georgius id nobis dicebat, et exempla litterarum regiae Majestatis mittebat contraria regiis mandatis, allegans, quod sibi ita melius visum fuisset. — — Item dixit: regia Majestas scribebat Fratri Georgio litteras privatas, tamquam Servitori confidentissimo, et saepe etiam scribebat sua Majestas ad nos Commissarios de his rebus, quas volebat nos cum Fratre Georgio agere, et quid illi scripsisset, cum vero Frater Georgius missurus esset tributum ad Principem Turcarum, et ego svaderem, ut differret missionem propter certas causas, ille mihi respondebat, quod ego non intelligerem negotium, et quod ipse haberet in mandatis a rege, quid deberet facere. — -- —

Item dixit: prima nocte, qua fuerunt inclussi (Lippae) clamabant Turcae volentes facere deditionem arcis, si salvi dimitterentur cum personis, et rebus, et hoc in cognitionem nostram venit, Castaldi, et praecipuorum, ac ipsius Fratris. Turcae semper petierunt, ut ea conditione dimitterentur, salvis bonis, et personis, sed nos volebamus, quod darent se in arbitrium, et gratiam regiae Majestatis. — — — Egit aliquoties (Frater Georgius, ut liberi dimitterentur), sed cum videret nos omnes aliter sentire, aliquando victus nostris rationibus, etiam ipse consentiebat expugnationi, et paulo post redibat ad suum animum, et iterum novis modis nos tentabat, ut Turcae dimitterentur. — — — Item, adeo reluctabatur (subsidia ad oppugnandam Lippam) et differebat, ut, cum promitteret, postera die affuturas esse bombardas, vix post 15. dies advenerint, et globos etiam modo decem, modo viginti ab eo emendicare cogebamur, quae adeo avare subministrabat, et ego saepius pro petendis globis, et pulveribus ad eum accedebam, et ille quam minimum mihi praestabat, cum tamen haberet currus onustos quam plures. — — — De victualibus (Ulymanbego subministratis) ego nescio, nisi quod in collocutione Ulymanbegus petierat unum castratum vivum, et panem, et poma, et Frater Georgius palam misit. Nostro vero exercitui admodum parce, et charissimo precio victualia subministrabat, neque patiebatur eos, qui navibus per Marusium victualia ex Transsilvania deducebant, militibus vendere, sed ipse omnia in suam potestatem accipiebat, promittens vectoribus se soluturum, et tamen neque illis precium dabat, et exercitui nostro carius, quam ab illis emere poteramus, vendebat, nunquam ne unius quidem diei penuriam victualium passi fuissemus, si

Digitized by Google

ipse voluisset, quia omnia erant in manu sua, et multa victualia habebat, et ad nutum nobis satisfacere potuisset.

Interrogatus, an posset esse, quod subministrasset victualia juxta necessitatem, se teste inscio, vel si non subministrasset, id fecissset, quia non oportebat, vel quia idem D. episcopus nesciebat necessitatem? respondit, ego scio, quia videbam naves onustas, et milites egentes, libenter emissent victualia, si Fratris ministri voluissent, et, cum ipsi Capitanei accederent ipsum Fratrem, clamantes, jubebat, si forte 10.000 panibus egerent, 1000. vel 2000. dari. Et cum postea exercitus recederet recuperata Lippa, cum haberet Frater magnam copiam victualium, ad unum milliare prope non passus est ea adduci ad castra, et coacti sunt milites iter facere sine victualibus.

Item: multi quotidie ex suis comitibus discedebant ipso Fratre sciente, qui fingebat, se eos retinere velle, sed non posse, cum tamen potuisset, si voluisset, et postea exclamationes nobiscum faciebat, volens persvadere, ut dimitteremus Turcas, dicens, nonne videtis, quod milites dilabantur, et quod Turcae sub Bassa Budensi, et Beglerbego veniunt ad auxilium obsessorum? et postea etiam commeatuum defectum procurabat prohibens etiam postremo, ne adveherentur, subdens ipse testis, ego hoc scivi, quia mei, quos ex meo comitatu Fogaras adduxeram, quotidie clamabant, et lamentabantur, quod ego eos tenerem, cum alii passim dimitterentur, et ego saepe feci multos redire in exercitum, qui dicebant, impetrata venia, ut ipsi dicebant, a Fratre Georgio, quamvis illi postea alia via abirent. — —

Interrogatus, quemadmodum ipse sciat, quod ipsi consenserint, (dimittendis ex Lippa Turcis) ex culpa Fratris Georgii, et an posset esse, quod motu proprio, vel ex alia causa liberationi praedictae consensissent? respondit, scio, quia ego interfui in consilio, et nemo aderat, qui vellet Turcas dimitti, dicentes, quod potius esset ibi moriendum, sed solus Frater Georgius instabat, et consulebat, ut Turcae dimitterentur, allegans multas suas rationes, quibus optime responsum fuisset, in consilio, et postremo dicens, quod ipse hoc haberet in mandatis a regia Majestate ut faceret pacem cum Turcis, et istam sibi videri bonam viam, quia si forte Ulymanbegus interficeretur, Princeps Turcarum adeo indignaretur, ut nunquam fieret pax, et ita, cum videremus illius obstinatum animum, coacti fuimus assentiri, quia si dereliquisset nos, fuissemus praeda hostium. — — — [1].

Praeterea illud est notorium, quod multi nuncii a Fratre Georgio ibant ad Beglerbegum, et Turcam, et redibant etiam post receptam Lippam. Et, cum ipse Frater fuit interfectus, Haly Chiausius veniebat ad eum, et substiterat in Transalpina. Item ego scio, quod diligenter egit (Frater Georgius) apud Castaldum, et alios, ne milites regiae Majestatis in Transsilvania hybernarent, et etiam effecit, ut quam pluribus extra Transsilvaniam hyberna darentur.

---

1) Ulymanbego dimisso, dona fuisse a Fratre Georgio facta, et vicissim accepta, testatum fecit, Joan. Perthö de Gerse, his verbis: *Cum Ulymanbegus egressus esset ex arce, facta deditione, dono misit Fratri Georgio 7. equos Turcicos, Stoccum, et clavam, et alia munera, cum his verbis, quod precabatur Deum, ut ipsum Fratrem in majori gubernio poneret, quam nunc est, et e contra Frater Georgius redonavit Ulymanbego currum coopertum, cum 6. equis albis, 4. equos gradarios, vasa argentea, pannos purpureos, et alia munera aliis Turcis.*

Digitized by Google

Ego interfui antequam discederetur ex Lippa, cum diligenter ageret (Frater) cum Castaldo, ut non per civitates in Transsilvania, sed per pagos, milites collocarentur. — — — Audivi quidem foris in Hungaria, quod voluit Frater Georgius prodere exercitum regium. Interrogatus, quo tempore haec dici audiverit? respondit, et ante, et post mortem ipsius Fratris Georgii, et etiam in castris ista circumferebantur. Interrogatus, a quibus audiverit? respondit, etiam ab ipsius Fratris Georgii servitoribus audivi, qui propter istam persvasionem prosequebantur eum extremo odio.

Interogatus, quomodo audierit dici (ut Frater Georgius occideretur) respondit, audivi, quod nisi ipse Frater fuisset interfectus, et Castaldum, et totum exercitum regium prodidisset, et sicut prius Budam dedit in manus Turcarum ita etiam Transsilvaniam dedisset, et hoc audivi ex quodam monacho, suo consangvineo, et habui ab ipso litteras de his rebus, et etiam fuit publica fama. — — —

Item ego credo, quod fuisset impossibile aliter opprimere ipsum Fratrem Georgium, quam ita, ut factum est. — — — Interrogatus, quare credat, quod sequaces Fratris, et regnicolae insurrexissent, si ille forte captus, vel periculum adductus fuisset, cum superius dixerit, quod odio habeant ipsum sui Servitores, respondit, si Frater non fuisset mortuus, omnes prae timore fidem praestitissent, ne postea liberatus eos castigasset, et est proverbium in Hungaria, quod dominus mortuus non habet servitores, sed si supervixisset, omnes, qui habebant arces a Fratre Georgio, tenuissent ipsas illius nomine, nec aliqua sponte venisset in potestatem regiae Majestatis, exemplo est Petrus Perenius, qui cum esset in carcere regiae Majestatis forte per biennium, tamen nunquam regia Majestas potuit habere suas arces, nec etiam, quas regio nomine tenebat, nisi post mortem ipsius Petri.

Interrogatus — — an haberet aliquam notitiam odii, vel aemulationis, et simultatis inter D. Castaldum, et Fratrem Georgium, et propterea falso detulerit ipsum Castaldus regiae Majestati accusando eum de infidelitate, et proditione, et ita rex fuerit deceptus? respondit, nullam privatam simultatem novi, aut odium inter Castaldum, et Fratrem Georgium, imo Castaldus deferebat Fratri omnia, tamquam regi, et nihil aliud cogitabat, nisi pacata provincia recedere.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars II. pag. 397 — 408.

Digitized by Google

XXXIII.

1553. 1553. Episcopulŭ *Faulŭ Bornemissa*, ascultatŭ ca martorŭ în procesulŭ contra omorîtorilorŭ lui George Martinisiu, expune jafurile şi crudelităţile, ce le comisese George Martinusiu în Transilvania în timpulŭ administraţiunei sale.

Sumptum ab originali scriptura Pauli Bornamissae, episcopi Vesprimiensis, in dicto processu ut testis examinati.

. . . . . .

Item anno 1541. die XXI. Augusti vel circiter, fr. Georgius dedit Budam ad manus imperatoris Turcarum contra fidem suam, in perniciem universae reip. Christianae etc. — Dicatur quanta tyrannide hic Christianos mactaverit in gratiam Turcarum, quas calamitates mei viderunt, et totum exercitum regis cum munitionibus delevit funditus sua tantum opera ac industria. Data Buda in manus Turcarum miserabiliter profugus bobus vectus, cum deessent equi, cum vidua regina Isabella et filio regis Joannis venit Varadinum. Dicatur hic, quomodo capitulum frater oppressit et totum populum partium illarum regni.

. . . . . .

Item scio, totam Transsylvaniam in omnibus suis partibus variis exactionibus et intolerabilibus tributis capitum atque hostiorum, quamdiu vixit, adeo oppressisse, expilasse et desolavisse, ut nemo verbis satis explicare possit, varios ac varios expilationis et exactionis colores et praetextus fingendo, pro suo in malo semper ingenio.

. . . . . .

Item vidi locum, ubi expiravit; vidi per eum semidestructam ecclesiam, quae monasterium erat fratrum praedicatorum s. Dominici vel Augustini, redactum per ipsum in fortalicium, loco sacro prophanato. Audivi istic querelas populi de oppressionibus, quas passi sunt circiter sex annis in labore duro aedificationis illius cum morte multorum hominum utriusque sexus, et plurimorum redactorum in perpetuam mendicitatem.

Item vidi arcem Wyvar, novam alio nomine, per eum aedificatam a fundamento in territorio episcopatus Waradiensis in Transsylvania, tum destructa arce priore Bolvanyos, nondum perfecto vel absoluto labore.

Audivi hic quoque et passim in comitatibus propinquis, villis, oppidis et civitate regia Dees, querelas ad sydera suspirantium, quibus laboribus oppressi sunt miseri populi quorumcunque subditi et coronae regni sub annis his, quibus aedificari arx illa coepta fuit per ipsum fr. Georgium. — Desientes signanter dicebant, se devenisse in summam paupertatem, et illam civitatem regiam in extremam quasi desolationem inhabitantium et aedificiorum propriis oculis vidimus.

Item audivimus multa passim in illo regno a bonis nobilibus de falsis

Digitized by Google

sententiis in causis judicialibus per eum pronunciatis, data opera in favorem personarum, et quandoque in commodum proprium.

Item scio, ipsum fr. Georgium quaedam bona possessionaria abbatiae de Colosmonoster in Transsylvania prophanasse, et capitaneo gentium suarum Paulo Bank dedisse in praejudicium ecclesiae seu abbatiae ejusdem.

Item scio eum per me nunquam dixisse verum regiae Maj. in sua responsione in aliquo negotio.

Item scio ipsum per ambitionem, educta regina Isabella ex Transsylvania cum filio suo, occupase episcopatum Transsylvaniensem et tenuisse usque ad mortem suam; praeposituram in eadem ecclesia, archidiaconatum et beneficia pinguiora pro suo libitu pro se propria auctoritate tantum.

Item scio, ipsum contra ordinem suum et statum ambivisse officium prophanum vayvodatus Transsylvaniae, et exercuisse illud obtinere, et titulo cum re simul usum fuisse, in ignominiam et ordinis sui apertam derisionem.

Item scio aliquos Siculos interficere fecisse, jure vel injuria nescio.

. . . . . .

Theiner, Vetera Monumenta Slavorum meridionalium. Tom. II. pag. 36.

XXXIV.

1553. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, conferesce nobilului *Stefanŭ Dobo de Rwszka*, titlulŭ de baronŭ, şi demnitatea de *voivodŭ alŭ Transilvaniei*, în semnŭ de recompensă pentru virtuţile sale militare. 1553.

Nos Ferdinandus Divina favente clementia Rom. Hung. Bohem. etc. Rex semper Augustus, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: quod nos considerantes et in animum revocantes fidelitatem, et fidelium servitiorum merita fidelis nostri Egregii Stephani Dobo de Rwszka, quae ipse sacrae primum Regni nostri Hungariae coronae, et deinde Majestati nostrae pro locorum et temporum varietate, cum alias saepe, tum potissimum autumno proxime transacto, dum ipse, fidelis nostri nobis sincere dilecti reverendissimi in Christo Patris Domini Nicolai Olahi Episcopi Agriensis, Cancelarii, et Consiliarii, et Compatris nostri Castellanus et Capitaneus Agriensis esset, in eiusdem Arcis, in qua tunc cum Egregio Stephano Mechkey Collega suo personaliter erat obsidione, quam Achmat Passa supremus Beglerbegh, Ally Passa Budensis, Rwzlambegh Mecmetham, Janchar Aga et Velibegh duces et Praefecti Caesaris Thurcarum cum copiis ejus circiter centum et quinquaginta, ut dicitur, millium equitum et peditum Janicherorum armati post expugnatam arcem nostram Themesiensem captumque ignavia et deditione praesidiariorum nostrorum Fortalicium Zolnok admotis bombardis, et tormentis bellicis, triginta octo

Digitized by Google

dierum et noctium spatio fortiter oppugnarunt, murosque, propugnacula, ac moenia ejus solo aequarunt, ipse tamquam Dux fortissimus, sublata omni spe conservandae ipsius arcis, omne praesidium in virtute collocans, summa constantia et animi fortitudine, vigilando, militesque sub se existentes ad resistendum hosti adhortando saepe etiam hostium insultibus se se objectando, et hostes magna strage ab irruptione in Arcem, acceptis non paucis eorum vexillis, repellendo, sagvineque occisorum Turcarum fossas arcis, et loca vicina humectando: ac tandem Dei optimi Maximi adiutorio, ad subitum fugae discessum cogendo, nunquamque intermoritura virtutis suae argumenta relinquendo summa animi et corporis virtute exhibuit et impendit. Ut igitur pro his, tantisque eius meritis noster erga eum favor et clementia illustris reddatur, et ipse nostra erga se exhibita liberalitate ad excellentiora nobis, et praefato Regno nostro Hungariae praestanda facinora ardentior reddatur; eundem Stephanum Dobo, haeredesque et posteritates ipsius universas, e coetu et numero nobilium eximendum, de dominorum Praelatorum et Baronum nostrorum consilio, in numerum, coetumque Baronum praedicti Regni nostri Ungariae recepimus, aggregavimus, et creavimus, praefecimusque, et pro uberiori elementiae in eum nostrae Regiae declaratione, Officioque et Magistratu Partium Regni nostri Transsilvanarum, ac honore Comitatus Siculorum, pro hoc tempore ornavimus, volenter et praesentibus decernentes, ut idem Stephanus Dobo, haeredesque et posteritates ipsius universae et modo deinceps futuris semper temporibus, cera rubea quoad sigillum, ac omnibus aliis gratiis, privilegiis, honoribus, immunitatibus, libertatibus et exemptionibus, quibus ceteri dicti Regni nostri Ungariae Barones tale consvetudine antiqua uti, frui et gaudere possint, et valeant. Imo recipimus, aggregamus, annumeramus, creamusque et praeficimus, harum nostrarum, quibus secretum sigillum nostrum, quo ut Rex Hungariae utimur, est appensum, vigore et testimonio literarum. Datum per manus praefati Domini Nicolai Olahi Archiepiscopi Ecclesiae Strigoniensis, Primatis Hungariae, Legati Nati. Viennae Austriae 26. Mensis Maii, Anno Domini 1553. Regnorum nostrorum Romani XXIII. aliorum vero XXVII.

Tudományos Gyüjtemény 1837. Tom. X, pag. 61—63. Cf. Ibid. Tom. XII, pag. 22—23. — Extrasü n «Transilvania». An. 1874, pag. 146.

Digitized by Google

XXXV.

1553. *Ferdinandŭ* regele Ungariei, trimite în legaţiune la Pórta otomană pe secretariulŭ sĕŭ *Antoniu Veranţiu*, pe generalulŭ *Franciscŭ Zay* şi pe nobilulŭ *Maria Malvezius*, spre a încheia o *pace sĕu armistiţiu cu sultanulŭ Solimanŭ în privinţa Ungariei*. Regele Ferdinandŭ însărcinează pe oratorii sĕi se propună lui Rustanŭ-paşa, marelui vizirŭ, o pensiune anuală de 40.000 ducaţi, pentru anulŭ întâiŭ, şi câte 20.000 ducaţi, pentru fie-care anŭ următoriŭ, dacă i se va restitui Ungaria cu frontierele, ce le avusese pe timpulŭ regelui Ludovicŭ, şi jumĕtate din sumele amintite mai susŭ, dacă i se va ceda Ungaria cu frontierele, ce le avusese pe timpulŭ regelui Ioanŭ. 1553.

Instructio ad Turcam pro Episcopo Quinque-ecclesiensi, Francisco Zay et Joanne Maria Malvezio.

Ferdinandus etc. Instructio secundum quam Oratores, Consiliarii et Commissarii nostri, Reverendus Anthonius Vrancius Episcopus Quinqueeccle-siensis et Praepositus Pornensis, ac Magnificus Franciscus Zay Nazadistarum nostrorum Generalis Capitaneus, nec non Nobilis Joannes Maria Maluezius pristinus apud Excelsam Portam Orator noster, fideles nobis dilecti, cum Serenissimo et Potentissimo Principe domino Swlthano Soleymano Imperatore Turcarum ac Asiae et Graeciae etc., ac suis Passis et Consiliariis nomine nostro de pace perpetua vel induciis ad aliquod tempus Nobiscum, ac pro Utriusque Nostrum filiis, haeredibus et successoribus ineundis, summa fide et omni possibili studio, cura et diligentia agere et tractare debent.

. . . . . .

Ceterum cum dicti Oratores nostri ex Buda cum litteris salvi conductus et comitibus itineris expediti et dimissi ad Portam Turcarum Principis pervenerint; ante omnia curare debent, ut eis aditus et accessus ad Illustrissimum Rustanum Passam, qui primas tenet apud Principem Turcarum, patefiat; quo convento exhibitisque ei litteris nostris credentionalibus, tamquam amico et fauturi nostro salutem et omnis boni incrementum precentur.

Deinde vero ipsi ostendant, nos recenti memoria tenere ea, quae Nobis plures oratores et nuncii nostri, quos antehac in Excelsa domini sui Turcharum Imperatoris Porta habuimus, retulerunt, de egregia ipsius erga Nos voluntate, ac propenso animo ad promovenda et procuranda omnia, quae ad quietem, pacem et amicitiam inter Nos ac dominum suum, et Utriusque Nostrum Regna, dominia, populos ac subditos syncere constituendam pertinent, et quod fere ad ipsius tantum persuasionem et diligentiam pax quinquennalis a Magnitudine Domini sui Nobis concessa fuerit; et ideo Nos de animo in se nostro hoc ei polliceri, quod in omnibus, quae ad honorem et commodum suum spectant, Nos quoque semper habiturus sit benevolos et suorum officiorum non ingratos aut immemores. Et quia idem Rustanus Passa hactenus plerumque consuevit Oratores nostros, antequam ad Turcharum Principem admittantur, in primo statim congressu interrogare de substantia et summa

Digitized by Google

legationis ipsorum, ut eo melius postulata et negotia nostra promovere sciret et possit; ideo poterunt et debebunt Oratores nostri, vel ultro vel interrogati, ipsi priorem legationis partem, quam, ut paulo infra sequetur, ipsi Principi Turcarum in prima audientia declarare debebunt, maiori qua possunt modestia et facundia ordine recensere, eidemque summo studio, ac omnibus denique quibus poterunt rationibus et argumentis exquisitissimis atque efficacissimis persuadere conari, ut istiusmodi causam et petitionem nostram, iustam nimirum et honestam, apud Magnitudinem Domini sui promovere velit, quod optatam pacem vel inducias conditionibus honestis iuxta votum nostrum sua opera, authoritate, intercessione et auxilio consequamur; quod ut lubentius et diligentius faciat, dicant Oratores nostri, se ipsi a nobis attulisse munus, quod ipsi veluti signum gratitudinis ac munificentiae nostrae existat; quod ipsum ei tunc quoque praesentare debebunt subiungentes, nos non dubitare, quin nostra causa omnia sedulo facturus, atque adeo omnem suam authoritatem, operam et diligentiam adhibiturus sit, ut negotium pacis iuxta vota et optata nostra ipsius medio et promotione conficiatur et concludatur. Si enim ipsius opera et promotione pacem perpetuam, restituta nobis Hungaria cum omnibus pertinentiis obtinuerimus, cum quibus eam olim Rex Ludovicus sororius noster charissimus piae memoriae tenuit, tunc ipsi pro praestito Nobis favore pro primo anno dabimus realiter et cum effectu 40 millia ducatorum, et deinde singulis annis 20 millia; sub illis vero limitibus, sub quibus eam Rex Joannes tenuit, pro primo anno 20 millia, et postea singulis annis 10 millia. Sin autem induciae ad aliquot annos nobis concessae fuerint, restitutis ad manus nostras omnibus et singulis locis, quae superiore anno amisimus; tunc offerant et promittant ei Oratores nostri pro primo anno quinque millia, et deinde in singulos annos sequentes tria millia ducatorum. Quam pensionem ipsi durantibus pace et induciis certe numeraturi et transmissuri sumus.

. . . . . .

Insuper praefati Oratores nostri dictum Rustanum Passam rogare debent, ut eis apud Imperatorem et Dominum suum celerem, benignam ac gratiosam audientiam impetrare velit; ut possint scilicet coram Magnitudine Eius legationem suam referre.

His itaque apud Illustrem Rustanum Passam gestis, Oratores nostri debent alios quoque Passas, nempe Achmath, Ebray et Haydar, vel alios, si qui nuper praeter hos Passae Vesirii creati essent, nomine nostro suo loco et tempore invisere, eorumque singulorum opem, favores et auxilium aptis et idoneis verbis, post redditas unicuique litteras nostras, saluteque convenienti modo dicto requirere, et cuilibet seorsim ostendere, se attulisse a nobis ipsis munus in signum nostrae erga eos benevolentiae grataeque voluntatis; quod eis nomine nostro ipsi Oratores nostri tunc exhibeant, adiungentes, non dubitare Nos, quin omnem operam authoritatemque suam adhibituri sint, ut negotium pacis iuxta vota et optata nostra ipsorum medio et promotione conficiatur et concludatur. Quodsi eandem in perpetuum ipsorum medio, commendatione et promotione obtinuerimus, ipsorum singulis pensionem annuam, restituta nobis Hungaria sub terminis ac finibus, sub quibus eam praefatus

Digitized by Google

olim Serenissimus Rex Ludovicus habuit, quatuor millium; verum sub illis terminis, quibus quondam Rex Joannes tenuit, duorum millium; si vero induciae tantum ad decem vel duodecim annos Nobis concessae fuerint, facta infrascriptorum locorum (se înţelegŭ «in inferioribus partibus Temeswar, Lippa, Solymos, Szolnok et alia, in superioribus Wesprimium et alia») restitutione mille ducatos Oratores nostri Nos eis quotannis transmissuros et daturos esse polliceantur.

Impetrata vero benigna audientia ab Imperatore Turcarum, Oratores nostri credentionalibus exhibitis Magnitudini Suae tanquam amico, vicino et confoederato nobis honorando, salutem rerumque suarum omnium prosperitatem verbis nostris reverenter officioseque precentur, nostrumque erga Eius Magnitudinem amorem et propensum animum declarent, ac subinde munera Illius Celsitudini in signum et testimonium huiusmodi benevolentiae et observantiae nostrae offerant et praesentent.

Postea vero Magnitudini Eius exponant, quod nos iam dudum inceperamus colere amicitiam Magnitudinis Suae. Et propterea superioribus annis summo studio pacem illam quinquennalem cum Illius Magnitudine iniceramus; sicut haec procul dubio Magnitudini Eius apertius constant, quam ut necesse sit, ea hic pluribus repetere. Licet autem pax illa ante statutum tempus interrupta fuerit; Nos tamen nihilominus in pristina illa bona erga Magnitudinem Eius voluntate animique propensione constanter perseverasse, atque etiam nunc persistere; nihil magis optantes, quam interruptam pacem cum Magnitudine Eius renovare ac instaurare, et arctioribus etiam vinculis confirmare, nec quidquam praetermisisse, quod ad stabiliendum inter utrumque nostrum amicitiam et bonam vicinitatem pro universali et publico bono et commodo, nec non pro utriusque nostrum pauperum colonorum et subditorum, qui iam diu multumque magnas calamitates et oppressiones perpessi sunt, quiete et tranquillitate etc. etc. Datum Viennae die 13 Junii 1553.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. XXXII, pag. 118—125.

Digitized by Google

XXXVI.

1553. 1553. *Ferdinandŭ* regele Ungariei, invită pe oratorii sei din Constantinopolŭ se-şi dée tótă silinţa, şi mai alesŭ pe lângă Rustan-paşa, ca *Transilvania* se remână sub dominaţiunea sa.

Reverendo, ac Magnifico, fidelibus nobis dilectis, Antonio Wrantio, Episcopo Quinqueecclesiensi, et Praeposito Pornensi, nec non Francisco Zay, Nazadistarum nostrorum generali Capitaneo, Consiliariis, et Oratoribus nostris, ad Principem Turcarum destinatis.

Ferdinandus etc. Reverende etc. Heri applicuerunt ad aulam nostram nuncii illi, qui nostro, et Ordinum Transilvaniae nomine, ad Principem Turcarum emandati fuerunt [1], feceruntque nobis relationem eorum omnium, quae in perfuncta hac legatione comperimus, quod licet Bassae institerint, filium quondam Joannis in Transsilvaniam reduci debere, tamen si vos, Oratores nostri, apud Principem Turcarum, et ejus Bassas, praesertim vero apud Rustanum Bassam, diligenter egeritis, eumque vobis amicum, et fautorem reddideritis, atque illius, prae ceteris Bassis, opera, consilio, et auxilio usi fueritis, non magna difficultate, obtenturi sitis, ut ipsa Transsilvaniae Provincia sub nostra obedientia permittatur, et pax quoque conficiatur, et concludatur.

Quamobrem vobis denuo clementer committimus, ut secundum tenorem instructionis nostrae diligenter agere velitis, et in hoc etiam omnem adhibere diligentiam, ut ipsa Transsilvaniae provincia a nobis, et regno nostro Hungariae non abstrahatur, segregetur, adimaturque, quemadmodum in vestra erga nos fide, vestroque de rebus, et negotiis nostris studio, plane confidimus. Quod si vero vobis inter tractandum, et negotiadum, tam arduum aliquid occurerit, vel emerserit, ut de eo, nobis inconsultis conclusionem haud faciendam esse censueritis, tunc nos ea de re quam citissime per hominem proprium, certiores faciatis, et nostrum desuper responsum, resolutionemque, quam vobis sine mora clementer daturi sumus, exspectetis. Quod autem negotia nostra cum Nobili Joanne Maria Malvezio, nostro Consiliario, et in parte Principis Turcarum Oratore, communicare debeatis, jam antea per instructionem nostram, vobis commisimus, et non dubitamus, quin id pro nostra voluntate facturi sitis.

Porro, nolumus vos quoque latere, praefatos nuncios Transsilvanienses nobis etiam retulisse, quod Rustanus Bassa eos inter alia interrogaverit, num aliis quoque Bassis munera adtulissent, et, cum se attulisse respondissent, eum tunc postulasse, ut etiam illa munera sibi darent, nam non esset necesse, ut ea illis permitteret. Quod vobis propterea significamus, ut praecogitare possitis, si idem vobis apud Rustanum Bassam contingeret, quomodo ei apte, et

1) De his D. d' Aramont Galliae Legatus ad regem suum Constantinopoli, d. 26. Maji hoc anno ita scripsit: «Sire! certains Ambassadeurs de Transsilvanie, qui se disoient venir de la part des gens du pais, mais «à leur negociation ont assez monstré estre envoyez de la part du roy Ferdinand, ont apporté lettres de luy à «ce grand Seigneur, tendant à ce, qu' il pust envoyer les ambassadeurs devers luy pour traiter de nouveau ac«cord entr' eux» etc. Ribier T. 2. p. 436.

Digitized by Google

convenienter respondere valeatis. Nollemus enim illum, cum tantae sit autoritatis, quoquo modo, vel nobis, vel vobis, aut negotiis nostris infensum fieri, sed potius fautorem reddi, et conservari. Unde quidem factum est, ut illum captivum Karahamusabey, seu Hansabeg, ex cujus dimissione, et eliberatione, non spernenda pecuniarum summa, nempe 7000. fl. Hungaricalium haberi potuisset, eidem Rustano dono miserimus, adeo, ut non possimus non sperare, ipsum, pensata etiam dicti captivi in gratiam suam eliberatione, munera nostra non levia existimaturum, sed negotia nostra libenter, et diligenter promoturum esse.

Et cum jam antea etiam reliquis Bassis spes facta sit, quod eis munera missuri essemus, non videmus, quomodo, quave ratione illis omnino facile privari debeant. Quare vobis clementer committimus, et mandamus, ut perpendere, et considerare, ac cum praefato Joanne Maria Malvezio consultare velitis, si Rustanus Bassa, munera aliorum quoque Bassarum sibi dari postularet, quid in eo casu vobis faciendum erit, damusque vobis facultatem, aliquid a muneribus aliorum singulorum Bassarum adimendi, et Rustani Bassae muneri, addendi in casu, quo putaretis hoc operae precium, et rebus nostris promovendis necessarium, et opportunum fore, et tunc demum eidem Rustano ostendere poteritis, ex quo jam antea etiam aliis Bassis non nihil spei, imo et promissionis factum sit de muneribus ipsis mittendis, vos a nobis habere in commissis, eorum singulis dare, et praesentare hoc et hoc, munera videlicet nominatim exprimendo. Verum quia in ipsius Rustani Bassae autoritate, studio, et favore erga nos, totam fiduciam rei, ex voto nostro collectam habeamus, nos memoratum captivum, non attenta magna praedicta pecuniarum summa, quae alioqui pro eo solvenda fuisset, ipsi donare, et praeterea etiam haec munera, quae ostendetis, mittere, rogantes ipsum, ut negotia nostra, pro sua autoritate ita promovere, et commendata habere velit, ut voti, et desiderii nostri compotes fieri queamus. Residuum autem munerum tunc aliis quoque Bassis praesentabitis, cum iis verbis, quae in instructione nostra habentur, et aliis, quae magis ad rem, et negotia nostra pertinere, et proficua esse putaveritis. Quod si vero Rustanus Bassa de muneribus aliorum Bassarum nihil diceret, aut postularet, tunc etiam vos nihil proponatis, sed munera ipsa juxta instructionem nostram praesentetis.

Praeterea, quia a nobis in commissis habetis pro eliberatione Captivorum agere, uxor autem quondam Horváthinovich nobis ostendit, jam dicti sui mariti fratrem esse apud Turcas captivum, ipsaque unum ex iis captivis, quos Constantinopolim ducendos vobis dari jussimus, habuerit, ideo vobis gratiose committimus, ut pro eliberatione dicti fratris Horvathinovich, omni studio agere velitis.

Quod reliquum est, vos clementer requirimus, ut vestram profectionem, quantum fieri potest, accelerare, et maturare velitis, omnemque movere lapidem, ut negotia nostra, sine longa mora, agatis, et pro voto expediatis, quo sic omnes perversorum hominum [1] practicae, si quae contra nos institue-

1) In horum numero praecipui erant Internuncii regis Galliae, qui cum in aula Turcica, tum apud Bassas nihil intentatum reliquere, ne Transsilvania in potestatem Ferdinandi regis veniret, ut ex cit. Ribier Lettres d'Etat manifestum est.

Digitized by Google

rentur, praeveniantur, et evertantur, nostram in praemissis bene gratam executuri voluntatem. Datum in civitate nostra Vienna, die 22. mensis Junii, anno Domini 1553. regnorum nostrorum, Romani 23. aliorum vero 27.

Ferdinandus m. p.

Jonnas D.
Vicecancellarius.

J. Jordanus.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars II. pag. 339 — 344.

XXXVII.

1553. 1553. Instrucţiunea dată de regele *Ferdinandŭ*, tesaurariului *Petru Haller*, în privinţa administrării veniturilorŭ regale din Transilvania, a *salinelorŭ*, *a minelorŭ*, *a vămilorŭ*, *a quinquagesimei*, ce o plătiau *Românii*, şi a diferitelorŭ contribuţiuni, ce le plătiau naţiunile privilegiate din Transilvania.

Instructio

Fideli nostro Egregio Petro Haller, Proventuum in Transylvania Administratori, et Thesaurario, de modo et ordine, quem idem in Officio Aaministrationis suae tenere debebit, data.

Ferdinandus etc. Cum nos de fide, et fidelitate diligentiaque ejusdem Petri Haller plene confisi, administrationem universorum Proventuum nostrorum in dicto Regno nostro Transylvaniae existentium, quae, sive ex veteri et legitimo usu et consuetudine, sive ex oblatione Fidelium nostrorum dictae Provinciae ad nos redire praecipue pro Majestate nostra debent, tanquam Thesaurario commissimus: Curabit idem Petrus Haller hanc nostram de sua erga nos fidelitate et opera diligenti conceptam spem, reipsa ita testatam facere, ac declarare, ut nostrae de se expectationi satisfaciat, quo Nos quoque erga illum solita Clementia nostra uti, ac respondere possimus.

Inprimis dabit Operam idem Thesaurarius noster, ut omnium Proventuum nostrorum Regalium in dicta Transylvania Curam in manus sumat, et tractabit diligenter, quo omnia et singula circa Administrationem redituum in bonum et perfectum Ordinem redigantur. Quatenus temporum praesentium ratio patietur, et abusus vel negligentia priorum Thesaurariorum, Officialiumque, vel hominum privatis commodis studentium cupiditate inducti tollantur et rectificentur.

Nec in hoc vanae hominum quorundam opiniones aut verba curentur, qui hujusmodi pessimas et Regno illi nostro damnosas consuetudines Libertatum nomine appellare soliti sunt.

Digitized by Google

Constat enim hoc tempore, si unquam forsitan alias, totum Corpus Regni nostri Hungariae propter violentias et potentiam Tyranni Turcarum in maximis et paene extremis periculis versari, et eo magis, quod occupata non exigua parte Regni hostis instet, Confiniaque Regni defensionem, et provisionem majorem quam alias requirant. In qua quidem periculi magnitudine, non videmus, quae possit esse ratio, ineptis, et nullo justo fundamento nixis vocibus quorumdam abusus ipsos damnosos pro libertate veteri interpretantium. Agitur enim de Salute et Incolumitate Regni, et omnium fidelium nostrorum subditorum, cujus maxima debet esse ratio.

Expediveramus quidem superiori Anno fideles Commissarios nostros ad inspectionem locorum, et cognitionem Proventuum nostrorum Transylvanicorum, ex quorum fideli relatione cognovimus, Ordinarios istius Provinciae Proventus nostros consistere principaliter in Cameris Salium, et Fodinis atque Campsione Auri et Argenti Cemento et Cusione, ultra Reditus illos ordinarios, qui de Censibus Civitatum, Quinquagesima Nobilium, et Vectigalibus earum rerum, quae per Cibinium, Coronam, et Bisztriciam importantur aut exportantur, de quibus Vigesima solvitur, quibus omnibus accedunt Contributiones a tribus Nationibus interdum oblatae, quas in dictis Conventibus Publicis peti et exigi solere intelleximus, quae, cum diversi generis sint, et in diversissimis locis tractari et curari debeant, idque per plures Officiales, quos de perceptis, et erogatis, administratisque fidelem rationem tenere, ac suo tempore reddere oporteat, videtur nobis arduum, et difficile esse, ut idem Petrus Haller omnibus praescriptis proventibus nostris solus pro eo, ac necessitas rerum exigit, superintendat. Idcirco ducti rationabilibus et maxime necessariis de causis ultra Contrascribam Nostrum Egregium Casparem Pesthi jam antea nominatum et sibi additum, quem Officio Contrascribatus in omni perceptione, et erogatione, ac aliis rebus Proventuum nostrorum cognoscendis, et ratione, ut moris est, superinde tenenda fungi volumus, juxta Instructionem per nos sibi datam eidem Thesaurario nostro adjungendo, duximus Viros duos probatae fidei, et usu rerum exercitatos, qui eidem Haller tanquam Consiliarii assistant, et in parte Curarum eum sublevent. Propterea visum est nobis, ut hujusmodi duorum Consiliariorum ei additorum alter negotia Camerarum Salium, alter rem Metallicam, Fodinas scilicet, Redemptionem Auri, et Argenti Cementationem, et Cusionem curet, quorum uterque negotia, et maxime difficultates earum rerum, quibus praeerunt, ad ipsum Petrum Haller tanquam Thesaurarium referant, ut difficultatibus occurrentibus, et necessitatibus, Consilio collato eatur obviam. quorum etiam Consilio idem Administrator noster in caeteris Proventuum nostrorum Negotiis utetur, qui Majestati Nostrae Fidelitatis Juramentum praestare debebunt, antequam ad hujusmodi Consilium et Authoritatem assumantur.

Cum itaque Consiliariorum duorum, ut praemissum est, alter praefuturus sit Cameris Salium, alter rei metallicae, quos propediem deligendos et nominandos curabimus, horum Opera, et in sua cuique attributa Provincia Cursitatione, videtur labor ipsius Thesaurarii non parum sublevari, ut reliquae Proventuum Nostrorum Administrationi facilius attendere idem Haller possit.

Digitized by Google

Volumus autem eum certiorem esse, quod Authoritati sibi per nos concessae per hoc non solum nihil detrahatur, sed ea ipsa Authoritas potius roboretur, additis iisdem Consiliariis quasi onerum participibus, et sublevatoribus, qui etsi nobis Juramento fidelitatis obstricti erunt, sicut etiam partiales, et quosque inferiores Ministros, et Officiales Juratos nobis esse oporteat, Consilio tamen, et assistentia sua, ipsi Thesaurario nostro semper assistere et praesto esse debebunt, nisi quatenus Lustratio Locorum Officii, aut rationabilis aliqua necessitas unum vel alterum eorum ad tempus avocabit. Omnino tamen mutuo collatis Consiliis negotia tractare et immutare debebunt, cum Thesaurarius ipse universis Proventibus, et Proventuum nostrorum administratoribus, seu Officialibus per nos sit praefectus. Idque singulorum locorum Officialibus semper completo semestri quoque tempore, rationes suas et Regesta ut deducant, et praesentent, rationemque Perceptorum et Erogatorum reddant, decernimus, tam scilicet Officialium in Cameris Salium constitutorum, quam eorum, quibus Auri et Argenti redemptio ex Fodinis et Loturis fluvialibus commendata erit, quos omnes et singulos accedente calculo, et probatione ejusdem Thesaurarii nostri assumi et designari volumus.

Et quia necesse est, ut idem Haller Officium suum cum Authoritate exerceat, habebit a nobis singulare Mandatum Vajvoda noster Transylvanus, ut eum, prout dignitas nostra requirit, tueatur, defendat, et in omnibus occurrentibus difficultatibus Consilio et auxilio adsit. Sicut et Episcopus Ecclesiae Transylvanicae, si quem forte nominaturi sumus, juvare Thesaurarium nostrum debebit, ad quos mandata nostra suis temporibus expedienda curabimus.

Ut Opinionem autem nostram circa singula genera Proventuum nostrorum explicemus, visum est ordinari primum a Cameris Salium, quas intelligimus esse quatuor, nempe Thordensem, Kolosiensem, Desiensem, et Vizaknensem. in quibus Confusionem magnam esse intelligimus, tum inde, quod non aequali quantitate Sales exscinderentur, unde et eorum pretia variari necesse esset, tum quod temporis et hominum injuria plurimi abusus essent ubique introducti, qui adeo invaluissent, ut tota propemodum Transylvania, quae latissime patet, aut nullo, aut perexiguo pretio Sale empto uteretur. Accedit his prodigalitas quaedam, qua Praedecessorum nostrorum temporibus Officiales usi sunt, tum in suam sustentationem, tum etiam eorum, qui in ministerio Camerarum aut Secturae fuerunt, quae paulo post attingemus. Quae omnia corrigi, et in ordinem redigi, et aequitas ipsa postulat, et Conservationis Regni nostri Hungariae necessitas exposcit, Et haec ipsa Correctio in ipsius Thesaurarii nostri diligentia videtur consistere, cui, ut est praemissum, non deerit Patrocinium Vajvodae nostri et Authoritas, ut si subito mutari omnia nequeunt, paulatim tamen danda erit Opera, ut ordo bonus et isti Regno Nostro utilis instituatur, et inducatur.

Inprimis itaque decernimus, ut Officiales, quos Comites Camerae, aut Vice Camerarios vocant, fideles, et diligentes conducantur, quorum Salaria non Salibus, sed pecunia solvantur, fiatque cum eis talis Conventio, ut pro Intertentione mensae quoque pecunia accipiatur, in singulos menses, ne si

Digitized by Google

nostris sumptibus, ut nunc fieri intelligimus, alantur, nimium se expensae extendant, cum gravi jactura.

Et quia intelligimus, Camerarios ipsos continuo in Domo Camerae procul a Fodinis versari, raroque Fodinas visitare, necessarium videtur, ut Officiales ipsi penes fodinas insideant, sintque continue, ut his, quae circa secturam, extractionem, et Comportationem Salium necessaria sunt, attendere possint, et videre, num reliqui Officiales et ministri diligenter praestent ea, quae Officii sui sunt. quorum negligentia facile poterit praesentia et exhortatione Vice Camerarii et emendari, et corrigi, atque pro habitatione ejusdem Officialis, et aliorum volumus penes fodinas ipsas successive aedificari et exstrui domos, et mansiones commodas, ut illic residere possint.

Idem volumus observari in conductione magulatorum. Cujus Officium est: Sales e fodinis extractos numerare, et in cumulos, aut horrea collocare, et avehendos in Domum Camerae exhibere, deque omnibus bonam rationem tenere, ut scilicet cum Salario accipiat certam pecuniam pro intertentione mensae, et victum singulorum mensium. Similiter et milliaristae, qui fragmenta et minutias Salium in cumulos comportant, et Kepelistae, Curatores Equorum, quorum labore Sales per funem extractitium e fodinis extrahuntur, prout scilicet cujuscunque illorum conditio requirit. Quod discretioni et judicio dicti Tesaurarii nostri permittimus.

Quodsi Officiales, seu Vicecamerarii, Magulatores, et reliqui ministri recedere a veteri consuetudine victus et mensae intertenendae nollent, ac avocari nullo modo possent, videtur hoc ad tempus tolerandum esse, donec inveniantur alii, qui ratione mensae pecuniam certam accipiant, cum solutione mensium simul, ut paulatim introducatur haec consuetudo ad dilapidationes vitandas. In hoc tamen necessario intertenendae mensae volumus hoc observari, unica duntaxat mensa sit, et ea penes Fodinas, non autem duae, ut hactenus factum est, cum esset una in Domo Camerae Nostrae, altera ad fodinas, unde factum est, ut profusio sumptuum duplicaretur, dum sine modo et ordine certo emerentur res ad usum necessariae, et Officiales in Domo Camerae epulantes Curam et Provisionem fodinarum negligerent. Quod ita vitari posse videtur, si Officialis, sive Camerarius cuique loco praefectus victum suum, seu mensam cum caeteris ministris penes Cameram habeat, Idque tantisper duntaxat, quoad paulatim inducatur consuetudo, ut stipendia Camerariorum, prout cujusque Ordo requirit, simul cum pecunia mensae singulis mensibus exsolvantur. Qua in re si moderni Officiales difficultatem facturi videbuntur, non deerunt, ut credimus, qui conditionem hanc amplectantur, quam quidem solutionem in pecuniis fieri volumus, et nullo modo in Salibus, sicut etiam cavendum erit, ne res ullae sive ad usum, sive ad necessitates Camerae et fodinarum, Salibus emantur, sed pecunia.

Officiales autem ipsi, sive Camerarii, sive ViceCamerarii, sive Comites Camerae appellentur, usitato vocabulo; dabunt operam, ut se fideles, ac diligentes exhibeant, quibus omnibus superintendet unus ex praedictis duobus, quos ipsi Thesaurario nostro adjungendos decernimus, qui scilicet exactam Administrationis Salinarum cognitionem habeat, et loca ipsa ex Ordine singula

Digitized by Google

crebro perlustret, fodinasque ipsas inspiciat, an labor Secturae rite atque bono ordine fiat, ubi ea, quae negligenter, aut perperam geri, vel per Officiales, vel Sectores ipsos animadverterit, commonefaciat ipsos, ut defectus corrigantur, qua in re quidquid difficultatis occurrere visum fuerit, id Superintendens ipse ad Thesaurarium nostrum deferat, eique significet, ut ejus consilio et opera difficultatibus medeatur, Et si res ita ardua visa fuerit, ut auxilio et assistentia Vajvodae nostri opus sit, idem requiri debebit; sed cum labor et cura non omnibus in locis aequalis sit, pleraeque enim fodinae a Domibus Camerarum non multum abesse dicuntur, et vectura item Salium a Fodinis ad Cameras in plerisque locis facilior ac brevior sit, videtur non esse aequalis numerus Servitoribus omnibus dandus. Accedit praeterea ad hoc, quod, cum pleraque loca filialium Camerarum seu dispositionis Salium, in potestate hostium existant, minorem necesse est esse laborem ViceCamerariorum, qui in dimittendis versus partes inferiores Salibus non perinde occupabuntur, aut tantum Curarum assumunt, quantum praedecessores eorum rebus istius Regni nostri pacatis sumere oportebat, conveniens et justum videtur, ut Officiales ipsi Camerarum minori etiam, quam olim solebat, solutione, aut Stipendio contenti sint, quoad Dei Opt. Max. praesidio loca per hostes erepta reciperentur. Igitur Judicio et dexteritate ejusdem Petri Haller, et Dominorum illi adjungendorum permittimus, ut Officialibus seu ViceCamerariis eum Servitorum numerum attribuant, quem ratio temporis et laborum postulare necessario videbitur, et tale Stipendium constituant, quale labor ipse, et curarum magnitudo, aut parvitas requirit, et iidem Officiales rationes suas quolibet trimestri tempore tenebuntur manibus dicti Thesaurarii nostri praesentare.

Idem sentiendum est de magulatoribus, qui de Salibus excisis et collocatis Rationem diligentem servare debent, quos etiam volumus tanquam Contrascribas de omni numero Salium excisorum suas Rationes, completo semper trium mensium spatio, ad Thesaurarium nostrum deferre, qui quidem Thesaurarius eas ipsas rationes cum Superintendente discutiat, et cognoscat, corrigatque ubi correctione opus esse videbit. ex quo tamen singulae fodinae singulorum Magulatorum operam et praesentiam requirant, dabit operam Superintendens, ne sine justa et rationabili causa magulatores a facie fodinarum discedant, ne quis error in numeratione Salium, aut cessatione operum committatur. Ubi vero fodinae non essent ita proxime contiguae, ut extractioni Salium unus magulator commode attendere posset, curandum erit, ut aut alternis diebus, et successive, Sales de una atque altera extrahantur, aut si nec hoc quidem utile videtur, adjungatur Magulatori famulus fidelis, qui numerationem alterius sciat, Magulatoribus quoque Stipendium per ipsum Thesaurarium constitui volumus pro modo et quantitate laborum, et solutionem, sicuti praemissum est, in pecunia fieri, et non Salibus.

Similiter et de Milliaristis, Kepelistis, Fabris, et dispensatoribus Sevi, erit statuendum, qui omnes saltem pro modo et exigentia necessitatis alantur, ac paulatim adsvefaciendi erunt universi, ut quibus alias victus in libera mensa Regia dari solitus fuit, deinceps certa quantitas pecuniae pro cujuscunque personae Conditione singulis mensibus numeretur.

Digitized by Google

Quamvis intelligamus, in praedictis Cameris nostris Salium, non una et aequali quantitate exscindi Sales, sed alibi majores, alibi minores ex ordine non ita pridem introducto, tamen certis rationabilibus dè causis inducti decernimus per expressum, ut in omnibus fodinis una et eadem quantitas in secando observetur. ne ex disparitate tum Salium, tum pretii confusioni alicui locus sit; curabit igitur Thesaurarius noster per Superintendentem Camerarum, ut in singulis locis unus et idem modus et quantitas servetur, sive ea quantitas, quam alias sales currules habuerint, quorum pondus circiter decem et septem librarum fuisse accepimus, quorum scilicet Centum tribus florenis vendi soliti dicuntur, sive ita augeri quantitatem utilius sit, ut ad Viginti Libras exscindantur singuli, quorum Centum quatuor florenis dentur emptoribus.

Nam in Camera Thordensi et Vizaknensi hoc tempore ad pondus triginta duarum vel trium librarum exscindi intelligimus, qui nec vendenti, nec ementi satis commodi esse dicuntur. Igitur idem Petrus Haller cum praedictis sibi adjungendis pro sua fide et diligentia statuat et eligat, utrum magis e re nostra sit, priorem scilicet quantitatem Salium currulium decem et septem librarum exscindi, an Sales viginti librarum, qui quatuor denarios Hungaricos valeant, et quod utilius fore cognoverit, id observari a Sectoribus committat.

Decernimus autem per expressum, et prohibemus, ne quis Officialium, ViceCamerariorum, aut aliorum ministrorum Camerae, sua pecunia quicquam exscindi curare praesumat sub gravissima indignationis nostrae poena.

Volumus etiam, ut dictus Haller et sui adjuncti sine mora significent nobis, quantum Salarii sit per eos designatum singulis Officialibus Locorum, et caveant diligenter, ne augeant Salarium sine scitu et voluntate nostra.

Videmus et hoc inordinate introductum, et tractum in Consvetudinem ut conductis in annum Sectoribus Centum Sales exscindentibus, alibi quatuor, alibi plures Sales concedantur, libere auferendi, et vendendi. Sicuti e contra advenis sectoribus conceduntur octo in singulos Centum, et post Secturam mille Salium dantur eis Centum Sales sine ullo pretio. Subsidia etiam praestari Sectoribus in genere ad Festa celebriora, idque a Salibus, quae quidem Concessio Salium et libera Venditio facit, ut nemo cogitet ex Camera nostra Sales emere, sed ab ipsis Sectoribus, qui alioqui suos in majori quantitate exscindere solere dicuntur. Huc accedit non minor abusus ille, quem libertatis nomine palliare student homines, affirmantes de jure esse, ut Nobilibus Transylvaniae currus suos, quibus Victualia ad Officiales Fodinarum mittunt, fragmentis et minutiis Salium onustos domum reducere liceat, et pro similibus victualibus Saxones etiam currus plenos avehant, addita Specie alicujus Commodi, quod scilicet de singulis jumentis, et rotis singulis curruum, teneantur quatuor Denarios Hungaricos solvere, de qua quidem libertate, si ulla exstant Privilegia, diligenter erit inquirendum, ut de his in aliquo Conventu Generali tractari melius possit.

In hoc itaque abusu, et damnosis perperam inductis Consvetudinibus necesse est vilescere Sales, nisi de opportuno remedio provideatur. Proinde Thesaurarius noster cum dictis sibi adjungendis exquiret omnes modos et vias, quibus isti abusus tollantur. Ad quod non parum facere videtur, si, ut prae-

Digitized by Google

missum est, Officialibus et Servitoribus nihil Salis detur in Stipendium, et mensa libera, qua hactenus Officiales et Ministri usi sunt, paulatim aboleatur, ne necesse sit, Cocum, Dispensatorem, et alias superfluas personas alere, aut ulla Victualia Salibus, aut fragmentis Salium emere, Praestat enim omnibus modis, perire minutias Salium, quam negligere eos, qui certo numero et pro pretio exscinduntur, Praesertim quod non videmus, de minutiis ullam rationem servatam aliquando fuisse.

Eodem modo cum Sectoribus agendum erit, ut, cum omnium Salium modus ad unam quantitatem reducatur, idem pretium ipsi quoque accipiant. Intelligimus autem fuisse olim solutos sedecim Denarios pro excisis Centum salibus currulibus. ob id sive hoc numero Denariorum sedecim, sive decem et octo, aut viginti contenti esse poterunt Sectores, concordandum cum eis erit. ea tamen lege, ut nullum pro se Salem accipiant, sed pecunia tantum contenti sint, cum alioquin tempore conductionis annuae habeant singuli pro veste pannum, et apud fodinas in duobus terminis duo vasa vini. Poterit autem ad celebriora Festa petentibus aliquid subsidii, ut in laboribus diligentiores sint, in carnibus et in vino dari, in Salibus tamen nequaquam.

Subsidiorum autem hujusmodi modum judicio et discretioni Thesaurarii nostri gratiose commitimus, qui poterit etiam cum bona moderatione statis temporibus concedere Sectoribus conductis aliquid de minutiis Salium, ad privatos duntaxat illorum usus et necessitates.

Placet etiam nobis, ut idem Petrus Haller, et Superintendens adnitantur diligenter, quo Consvetudo ea, quae in Vizakna observatur, paulatim in caetera quoque Camerarum loca introducatur, intelligimus enim illic teneri singulos cives, seu opidanos, ut sectorem alant unum, et ad labores applicent. quem si exhibere non possent, ipsimet operas Sectorum praestare tenentur. Sevi dispensatorem nullum esse, sed unumquemque suis pecuniis Candelas, aut lampadem curare, neque avocari a cura officii, vel magulatorem, vel alium servitorem Camerae, ad conquirendos et cogendos sectores ad operas debitas, sed Judicem oppidi id ex officio curare, cui nonnihil subsidii datur.

Constat autem, Libertates, et exemptiones, quibus opida, aut Civitates ad loca Camerarum positae utuntur et gaudent, non alia de causa per Serenissimos Reges Hungariae, Praedecessores nostros, concessas fuisse, quam ut usibus et necessitati Fodinarum et Camerarum inservirent. Itaque et modo requirendi, admonendique sunt cives, ut studeat quisque domi suae sectorem fovere, qui conductus sit in Annum et operas praestet. Nam alioqui frustra utuntur exemptionibus, quae in tali casu viderentur bono Jure revocandae et cassandae, et eorum, qui navibus, et currubus vecturam Salium curant, reliquis, qui extra hanc sortem sunt, non videtur libertas suffragari; poterit autem Thesaurarius noster in commonefaciendis incolis civitatum et oppidorum hujusmodi auxilio Vajvodae nostri Transylvaniae uti. Et ubi major Sectorum numerus per cives fovebitur, non erit necesse, ut advenis sectoribus, qui subinde loca mutare dicuntur, concedatur ille numerus Salium, quem nunc auferunt, et suo arbitratu vendunt. Forsitan utilius erit, Civitates ipsas, et oppida per Vajvodam nostrum convocari in unum aliquem locum, ubi volun-

Digitized by Google

tatem hanc nostram idem Vajvoda illis proponat, hortetur etiam illos, et durioribus abrogationem exemptionum intentet. Quodsi qui obstinate pergerent allegare concessas libertates, et Privilegia sua, laborandum erit, ut talium Privilegiorum exempla fideliter transcripta ad nos mittantur, quo tum certius de illis statuere possimus, et Thesaurarium, vel Vajvodam ipsum, quid facto opus sit, informemus, iniquum siquidem videtur, cives privatis quaestibus intentos Privilegia saltem praetexere, et in hoc et Patriae periculis munia nulla, aut operas conferre.

Quod vero certus numerus emptoribus datur supra singulos Centum Sales, forsitan id hoc tempore ferri potest, praesertim, quod dicantur illi dimidiam partem Secturae solvere ad Cameram nostram supra eam Summam, qua Sales eruunt.

Idem etiam Thesaurarius cum sibi adjunctis Superintendentibus statuat de superadditione Salium, quos Sectores praestare tenentur, deque illis, quae confringuntur, vel justam quantitatem non habuerint, prout iste magis e re nostra fieri posse putabit.

Sed cum hoc tempore ad filiales Cameras in hostium potestate sitas accessus tutus non sit, existimamus Sales nostros fortunae periculo exponi non oportere, aut navibus dimitti, hoc tamen gratiose concedimus, ut Sales non denegentur illis, qui pecunia emere, et ad Turcarum ditionem navibus, aut curribus devehere voluerint, modo caveat Thesaurarius per Superintendentem, ne ita in Creditum Sales dentur, ut recuperatio pretii difficilis aut impossibillis sit, sed vel pignoribus vel fidelibus fidejussoribus et sufficientibus acceptis Sales vendantur, ut de Satisfactione certus esse possit, nam si quid in credendo erratum fuerit, id nos in rationem nequaquam sumus accepturi. Si contingat autem, emptores aliquos non pro se privatim, sed ad usum Turcarum infidelium, aut illorum quaestum Sales emere, studeant Officiales in tali casu Sales ipsos majori pretio, quam fidelibus nostris solet vendere. Poterit et fidelibus nostris Instructoribus navium, quos Celeristas vocant, dari Sal, quo libuerit avehendum, sive navi, sive curru, modo de certo ad constitutum diem numerando pretio diligenter caveatur, ne quid ad nos detrimenti perveniat.

Ubi vero Dei beneficio reddita fuerit facultas et securitas devehendi navibus Sales ad Lippa, et eas partes, tum de vecturae ratione modum et ordinem certum praescribemus. nolumus admittere malas et damnosas Consvetudines, quibus usitatum fuit, ut navis Regiis sumptibus parata, minorem quantitatem haberet Salium, quam Nautarum, et Celeristarum, aut Officialium, sed quod nostra pecunia paratur, nihil habeat, nisi nostros Sales, ut etiam vitentur detrimenta in illa jactura Salium Regiorum in flumine navi haerente, dum Celeristae et alii suos interim Sales esse salvos voluerint, nec admitti placet ut absente Comite Camerae Navis oneretur, aut sine certo custode dimittatur, deponanturque Sales semper cum detrimento, quae omnia suo tempore diligenter erunt vitanda.

Intelligimus autem, in Oppidis Alvintz et Borberek fuisse Cameras filiales, quo ex Thorda et Vizakna navibus Sal demittebatur, quae quidem loca

Digitized by Google

in potestate nostra sunt. Videat diligenter et deliberet Thesaurarius noster, an e re nostra sit eo Sales dimittere, quod si utiliter fieri animadverteret, agat prout rectius noverit, rectaque construat pro Conservatorio Salium, et Officialibus, ac Personas idoneas et necessarias eo collocet.

Quodsi in aliquo Loco commodo nova fodina Salis una vel altera utiliter erigi, et inchoari posse videbitur, agat Thesaurarius noster, ut etiam hoc modo utilitas nostra promoveatur.

Quum autem in Terra Siculorum nostrorum intelligamus magnam copiam Salis esse, et quidem passim obviam, quod illis nonnissi ad eorum privatum usum, et Domesticas necessitates concessum est, non autem ad quaestum, et negotiationes, Debebit maximam adhibere diligentiam Thesaurarius noster tum per Superintendentem, tum Officiales et ministros Camerarum Salium, ut advigilent magnopere super eos, qui ex terra Siculorum Salem venalem sive per currus aveherent, et tales deprehensos non solum jumentorum et Salis ablatione, verum etiam personali detentione severe puniendos curet, et per omnes modos inquirere, et cognoscere a talibus reliquos etiam, quos similem fraudem facere solitos novissent, quos quidem sic investigatos et nominatos deferre Thesaurarius ad Vajvodam nostrum tanquam Siculorum Comitem debeat, ut diligentius, ac certius re comperta, opportuno ac debito tempore per eum in illos animadvertatur.

Et quia in pertinentiis Arcis Görgény, quae nominatim ad Officium Vajvodatus pertinet, similis copia Salis per Siculos erui dicatur, daturi sumus mandata ad Vajvodam nostrum, ut injungat Officialibus suis, ne patiantur illic per Arcis subditos, aut alios fraudem fieri, in auferendis alio, et vendendis Salibus, Et ut Thesaurario nostro, et Superintendenti, Officialibusque, et Servitoribus Camerarum nostrarum tam ipse Vajvoda, quam sui Praefecti in dicta Arce, et etiam in aliis Locis constituti, omni auxilio adsint. Videtur autem ratio, quod sicubi inutiles, aut damnosi Officiales tolerari non debeant, ibi de illis, aut puniendis, aut removendis Thesaurarius nunquam aliquid sine Consilio duorum sibi adjungendorum statuat.

Si quae vero alia essent ad negotium, ac administrationem Camerarum Salium necessario pertinentia, quae praesenti Instructione non essent exacte specificata, et de quibus Thesaurarius uberiorem cuperet a nobis informationem, poterit idem per Literas ad nos semper recurrere, et illa proponere, de quibus omnibus certam et claram a nobis habiturus est resolutionem, et Informationem. In negotiis tamen minus principalibus, tanquam accessoriis, ea, quae praemissa sunt, fidei, diligentiae, et integritati ejusdem Thesaurarii, et suorum duorum adjunctorum volumus esse commissa et commendata.

Negotium Metallicum, Redemptionis nimirum Auri et Argenti, ex Fodinis et Loturis istius Regni nostri Transylvaniae provenientis, Cementi item et Cusionis, decrevimus nemini locari, sed Majestatis nostrae nomine exerceri et administrari, cum aliis rationabilibus de causis, tum maxime ut constet nobis, quodnam emolumentum, aut quantus fructus inde intra spatium unius et alterius Anni sit preventurum. in quo singularem Spem de fidelitate et diligentia praedicti Thesaurarii Nostri repositam habemus, quem etiam Gratiose

Digitized by Google

hortamur, Omnibus ingenii viribus adhibitis huc incumbat, ut Commodo nostra sint ejus industria quam maxime promota. Non ignorat enim, defensionem ejus Provinciae Nostrae, Patriae suae, tum propter vicinos Valachos Barbaros, tum propter potentiam Turcarum magnos Sumptus requirere, nec aliam ob causam deliberatum a nobis est, ut in ipsius Thesaurarii Consilium adderetur unus, qui hoc genus Proventuum nominatim superintenderet. ne scilicet cogeretur ipsemet in persona discurrere circa ea loca, in quibus ista vel in genere, vel particulariter Inspectoris et cognitoris praesentiam necessario requirunt, ut aliqua parte Oneris sublevatus, commodius et facilius universis simul attendere posset. Debebit igitur Superintendens ipse, visitare Loca tum fodinarum, de quibus praesentatio eruti auri, vel argenti expectatur, tum etiam in quibus Loturae fiunt, et si quae difficilia occurrent, quaeque consilium et deliberationem aliquam requirant, ad Thesaurarium ipsum referre, ut collato Consilio decernatur de modo, quo difficultatibus et impedimentis eatur obviam. et quia nihil magis in hoc genere Proventuum necesse est, quam ut omnia sine defectu ad Cameram nostram praesententur, dabitur per nos Mandatum, seu Edictum Generale ad universos Status istius Provinciae, ut universum Aurum et argentum, sive ex Fodinis sive ex Loturis proveniens, ad Cameram nostram Regiam praesentetur justo pretio et usitato redimendum. Ne ipsa Provincia nostra moneta aurea et argentea careat, aut externae alicujus et vilioris monetae usus introducatur, et ad hoc fodinae nostrae in Offen-Bánya, quoad ejus fieri poterit, cultura non negligatur. Sed et ad Abrugbánya aut collocentur cum praesente pecunia homines fideles, aut crebro eo mittantur. Atque adeo etiam ad Rhodnam et quidquid Auri vel argenti poterit, contrahatur, quod nullo modo vel vendatur aliquibus, vel concedatur redimendum, sed ad Cusionem servetur, quae debet frequentius, quam proximis temporibus curari, ut scilicet habeatur moneta ad redemptionem hujusmodi Auri, et argenti, quo deinde cultores facti diligentiores ab omni exportatione in exteras Regiones abstineant, et Camerae inferant, quicquid hoc genus Metalli per eos confectum fuerit.

Lavatores etiam, qui plurimi esse dicuntur, et in multis Locis laborare, monendi erunt vigore Edicti nostri, ne cui vendant ex Lotura quaesitum Aurum, sed Camerae praesentent. nec parum juvabit illorum Spem, si non tantum Cibinii (quo plerisque longius distantibus accedere taediosum videretur,) sed et in propinquioribus aliquibus Locis, tutis tamen, et extra periculum positis, constituantur redemptores, qui praesentem pecuniam pro pulvere, seu ramentis Auri numerent. et existimamus animos talium vehementer inclinari ad praestandum, ubi viderint secum bona fide agi, nec se circumveniri, ac decipi, ut solent foeneratores, qui vix interdum dimidiam partem justi pretii solvere solent lavatoribus.

Nec improbamus, si in civitate nostra Colosvár constituatur redemptor, quem etiam Campsorem appellant, ut idem et redimat Aurum, in pulvere oblatum, et secreto tam per se, quam suos ad hoc subordinatos advertat, ne aliqui cives, aut Mercatores contra Statuta publica et Edictum nostrum praesumant aliquid cambiare, de quibus ubi certo fuerit Thesaurarius noster edoctus, curabit diligenter, ut interessatorum talium fraudes in lucem prodeant,

Digitized by Google

et prout juxta Leges possunt, in exemplum aliorum fraudatorum per Vajvodam nostrum severe tales puniantur. Si qua praeterea diligentior inquisitio de talibus aurum clam ex Transylvania exportantibus per Loca tricesimarum Regni nostri Hungariae fieri debebit, et quibus modis talium merces, aut Sarcinae inquirendae et excutiendae sint, poterit Thesaurarius ad Cameram nostram Hungariae et Austriae latius informare, nihilominus non negligat idem submittere per nundinas, et fora, publicaque Loca de hoc genere fraudis suspecta, homines suos fideles, qui secrete rimentur omnia, et quatenus deprehendi fraudes poterunt, subito de adhibendo remedio puniendisque talibus cogitet. Nihil enim in hoc majore propensitate optamus, quam ut sublatis fraudibus Aurum et Argentum omne in Cameram nostram Cibiniensem promoveatur et cusioni proveniat, ut scilicet necessitatibus Regni istius nostri subveniatur, pro cujus defensione non nisi e contributientibus vicinis Regnis et Provinciis nostris praesidia et milites hucusque alere potuimus.

Quod attinet ad Dominos, et Nobiles, qui vel palam redimunt in suis Territoriis et Bonis lavatum Aurum, aut Argentum erutum, vel secreta comminatione vel poenis intentis suos subditos cogunt, ut sibi quali volunt pretio mineras repertas, et elotas dent, curabit imprimis Thesaurarius noster, ut tales, qui sunt, cognoscat, Nobisque nominatim signatos exhibeat. tum nos de Praelatorum et Baronum Regni nostri consilio, quomodo in tales nobis, vel ipsius Vajvodae nostri, vel aliorum opera procedendum sit, statuemus, et decernemus, nec patiemur edicta nostra cum malo exemplo, imo detrimento publico contemni.

Et si quid praeterea est, quod ad hujusmodi Campsorum fraudes avertendas Thesaurarius noster maxime pertinere arbitratur, id nobis primo quoque tempore significari volumus, quo de remedio opportuno prospicere liceat.

Debet autem Studium et Intentio Thesaurarii huc tendere, ut ex hujusmodi Auro et Argento redempto Cusio fiat, et quidem frequentior, quam hactenus, quo nummorum et monetae copia fiat, ad redemptionem imprimis Auri et Argenti continuandam, deinde exsolutionem ejus pecuniae, quae ad inceptam Campsionem mutuo est levata, sumptaque; ut Debitis exsolutis Camera nostra Cibiniensis successive introducto bono ordine pro se sufficere possit, non solum ad Campsionem, sed etiam ad sublevandas publicas defensionis necessitates, certam et notabilem Summam praestare, sicuti et Salium venditorum pretium, quod ab impensis necessariis supererit, manibus ejusdem Thesaurarii nostri administrari volumus. de quibus omnibus diligentem rationem servari necesse est, ut suo tempore ad nostram requisitionem proferri, ac exhiberi nobis queat.

Dabitur et ad Vajvodam nostrum Mandatum serium, ut id ad caeteros Dominos et Nobiles exemplo suo invitandos curet diligenter, et sine omni defectu praesentari ad Cameram, quidquid Auri ex Lavaturis, quae sunt in Pertinentiis Arcis Deva, provenerit.

Quodsi nondum aliquis Caementationis peritus in Transylvania repertus est, qui eam artem exerceat, curabitur per nos, ut mittatur aliquis, ubi de eo fuerimus per Thesaurarium admoniti.

Digitized by Google

Similiter volumus et de iis certiores reddi, quae necessaria existimabit Praefectus Cusionis per Commissarios nostros designatus, cui si nondum absoluta instructio missa est ex Camera nostra Cremniciensi, curabimus clementer, ne quid in ea parte desideretur, modo de iis Thesaurarius noster admoneat.

Et quia intelligimus nullam esse domum nostram privatam, quae Camerae loco et nomine haberetur, sed his Annis praeteritis utendum fuisset conductitia, ad quem usum Thesaurarius ipse Domum suam certam satis ut dicitur idoneam praestitisset, cum certo Censu annuo, placet nobis, ut interea, dum Administratio Proventuum nostrorum Transylvaniae ad solidiorem Ordinem perveniat, Thesaurarius, et Superintendens rerum Metallicarum ea domo utantur in Separationem, Cementationem, et Cusionem, atque alia, quae ad hoc pertinent, et ut Thesaurarius consvetam Arendam seu Censum Domus suae hujusmodi de Proventibus nostris praedictis suae Administrationis percipiat.

Ultra hos autem duos principales reditus nostros in Transylvania, qui singularem diligentiam et sollicitudinem requirunt, sunt alii quoque ordinarii et consveti Proventus Annui; nempe Vigesimae Vectigal, Quinquagesima de Bonis eorum Colonorum, qui sunt Nobilibus subiecti, et Census ordinarius Saxonicae nationis, quibus accedit Contributio Saxonicorum (?) Subsidiorum, quae a tribus nationibus peti consverit. prout et nos de his petendis Vajvodam informamus. Horum igitur omnium exactionem curari volumus per ipsum Thesaurarium nostrum, ut idem supradictos Proventus non locet cuiquam, sed per designatos Officiales et Rationalistas fideliter administrandos curet. deque omnibus ordine bono rationem teneat, ac Majestati nostrae debito tempore exhibere debeat, ac de pecuniis inde provenientibus, primum, ut et antea dictum est, Debita contracta rationabiliter et successive exsolvantur, subministreturque, quod necesse fuerit ad Culturas fodinarum Salium, redemptionem Auri, et Argenti Cusionem, et Cementum. Residuum vero pro necessitate publicae defensionis conservetur. de quo Nos saepe dictus Thesaurarius noster mature certificet, atque edoceat, ut de eo liceat nobis pro ratione necessitatis publicae disponere.

Vectigal nostrum Vigesimale curabit idem Thesaurarius per homines Juratos colligi, et administrari, Rationesque semper ad se deferri, quas una cum duobus praedictis adjungendis Consiliariis revideat et corrigat, ubi correctioni locum esse viderit. Reditus autem hujusmodi Vectigalium, idem Thesaurarius noster pericipiet, et ad necessitates superius nominatas conservabit.

Intelligimus autem Vectigal, seu Vigesimam civitatis Cibiniensis esse in certa Summa pecuniae ibi inscriptam, unde ubi de Creditis suis fuerit satisfactum, reliqua exactio pro Majestate nostra per eum debebit reservari, bona semper ratione servata juxta tenorem Vectigalis. Nolumus autem, ut quidquam de hujusmodi Proventibus nostris, seu Vectigalibus cuiquam locetur, sed Majestati nostrae per juratos et fideles homines colligi, et administrari omnia.

Dabit operam dictus Petrus Haller, ut exemplum ejus instructionis, qua sibi obnoxiam praetendunt Cives Coronenses exactionem Vectigalis, quae eo ipso loco fieri solet, non solum cognoscat, sed et ad Majestatem nostram

Digitized by Google

primo quoque tempore dirigat, ut sciamus, quam justo fundamento cives praedicti nitantur.

Similiter et Jura Civium Bisztricziensium, si quae illi habent de Vectigali ejus loci. Et efficere studeat Thesaurarius, ut Collectores Vigesimae bonum ubique ordinem teneant. Res non solum nominari audiant, sed et apertis oculis conspiciant, et numerent et juxta numerum rerum exactione facta Schedas dent Negotiatoribus, in quibus singularum rerum nomina, numerum aut quantitatem significent, ut omnis suspicionis amputetur materies, quas quidem Schedas homines ad hoc ordinati in Kolosváriensi Civitate a Negotiatoribus colligant, et conservent. Nam in Kolosvár potissimum magna dicitur exerceri mercantia secreta pulveris Aurei, propterea Schedarum colligendarum causa, et investigandi pulveris, necessario videntur Colosvarii esse Officiales aliqui collocandi.

Quinquagesima vero de Bonis Nobilium veteri more exigenda erit, inter Paschae et Pentecostes Festa. ad cujus Connumerationem fideles et bona industria praediti Servitores per Thesaurarium mitti debebunt. et deinde Connumeratione et exactione perfecta, quo majore cum utilitate nostra poterunt animalia vendi, diligentiae et Judicio Thesaurarii nostri duximus committendum. Et si vel Literis ad hoc Nostris opus est, ad Nobiles istius Provinciae Transylvaniae, vel ante accedere ad hoc Vajvodae nostri mandatum debeat, cujus Authoritate conventus illis indicatur, hoc ex ipso Petro Haller cognoscere cupimus, non defuturi occasionibus, et modis omnibus, quo ipsa quinquagesima mature et bono modo exigatur, exactioque ipsa ad manus ejusdem Thesaurarii pertineat. prohibemus autem expresse, ne vel Thesaurarius ipse, vel Sui paciscantur cum aliquibus, aut offerant partem ejus Quinquagesimae, quae de illorum Bonis necessario nobis obventura, videmus etenim malorum Officialium culpa tot et tantos abusus in Transylvania non sine publico detrimento introductos.

Caeterum quia Census Saxonum ordinarius videatur minor esse, quam quae Summa Superioribus Annis est per eos contributa, ab eo exigendo duximus supersedendum. ne tamen Contributio in tam multiplici necessitate Regni nostri Hungariae et Partium Transylvanarum negligatur, dabimus Ordinem, quo Vajvoda Noster Transylvanus non a Saxonibus tantum, sed et a duabus reliquis Nationibus Subsidium aliquod notabile obtineat. Idque Conventu tribus nationibus indicto, ubi quidquid dictus Haller opera, industria, et favore poterit promovere, id diligenter perficere studebit, nam ita fiet, ut et Credita sua, et ab illis mutuo sumpta facilius et citius exsolvantur, Administrationesque Proventuum nostrorum praedictorum promoveantur, ut succedente copia sine aliorum Auxilio singula curentur, et fructum reddant. Quae quidem Contributiones Nationum Transylvaniae, uti oblatae fuerunt, debebunt per ipsum Thesaurarium curari medio Juratorum et fide dignorum hominum, quorum rationes omnes et singulae ad eum deferendae erunt, examini ejus et duorum adjunctorum ejus subjiciendae, et ubi opus fuerit corrigendae, quarum omnium descriptionem ad Majestatem nostram suo tempore ad nos deferri volumus, ac nobis praesentari, sicuti idem Thesaurarius noster de omnibus et singulis

Digitized by Google

perceptis et erogatis proventibus nostris post excussa Officialium Regesta completo semper trimestri tempore Extractum clarum et purum ad Majestatem nostram, et idem ad Cameram nostram Hugaricam debebit mittere. Quemadmodum etiam idem Haller cum suis adjunctis post Majestatem nostram habere debebunt semper advertentiam et recursum ad ipsam Cameram Hungaricam in omnibus rebus, quae in administratione ipsa contingent.

Solere dicitur Civitas Kolosvariensis extra sortem reliquarum Civitatum Saxonicalium privatim semper aliquid contribuere, cujus Contributionem idem Thesaurarius percipiet, sicuti et reliquos universos Proventus nostros Transylvaniae de Ordinatione nostra illi specificata percipere, et administrare cum bona ratione debebit; ex quo tamen Incolarum multitudine non mediocriter auctam esse Civitatem Kolosvariensem intelligimus, videtur aequum esse, ut hac ratione amplius aliquid, quam antea soliti erant, contribuant.

Sed in Contributionibus Nobilitatis, quae per Portarum Connumerationem fit, diligenter advertat Thesaurarius, ut homines fidelissimos adhibeat, qui Juramento nobis obstricti sint, et nullius favore, aut metu ducantur, sed sincere et fideliter Connumerationem peragant. Intelligimus enim in ea pendere omne momentum et utilitatem Contributionis, qua recte curata exactio quoque fructuosior fiat, necesse est.

Dicuntur etiam Siculi praecipui tenniores suae gentis homines plurimos Colonorum, et quasi servorum loco habere, et eximere eos tempore Signaturae Boum, ne quid aliorum instar praestent. Igitur Thesaurarius cum duobus adjunctis et aliis etiam industriis Viris et sagaci judicio praeditis tacite conferat, et quaerat modum, quo aequalitas, quae semper fuit observata, illi nationi reddatur, liberenturque tenniores a dominatu potentiorum, et de eo Majestatem nostram informare idem Haller debebit. Vellemus enim et nationi illi consulere, et reditus Signaturae Boum, quae suo tempore nobis offerretur, reddere uberiores.

Praeterea avulsa intelligimus complura Bona a Fisco nostro Regio proxime praecedentibus temporibus, ut Alvincz et Borberek, a Corpore Saxonicae nationis, Oppidum item Szék, ubi alias Salinae fuissent, collatum Francisco Kendy, Villas etiam Zakalvi et Oláhkára diversis donatas, quae omnia, quum ad Jus et proprietatem priorem reducta esse cupiamus, dabit operam idem Petrus Haller et diligenter cogitabit, qua ratione, quibusve modis id fiere commode posse putet, et judicio et opinione sua tandem informabit.

Et praeterea in potestate Civium Cibiniensium Turris Rubra, et Castellum Zelitze cum certis Possessionibus; similiter in manibus Civium nostrorum Coronensium, quae dicitur Terts, cum aliquot Villis, quae omnia ad nos et Fiscum nostrum partinere dicuntur, ex quo autem arbitremur praedictos Cives nostros non sine aliquo certo titulo loca praescripta possidere curabit Thesaurarius noster, advocata etiam, si necesse fuerit Vajvodae nostri opera et authoritate, Jura dictarum civitatum cognoscere, si quae circa Bona ea habeant, et hujusmodi Jurium, atque inscriptionum exempla, cum adjuncta opinione sua ad nos mittere.

Caeterum data fuerunt proximis his diebus, et maxime in Officio

Digitized by Google

Vajvodatûs, Spectabili ac Magnifico Andrea de Báthor certa Bona et Jura possessionaria tanquam in manus fideles, et communes, quorum omnium reditus cum propter certas rationabiles causas scire nos necesse sit, injungimus ipsi Petro Haller, ut cum primum commode fieri poterit, sedulo curet talium Bonorum Proventus, tam ordinarios, quam quos forsitan ejus Officiales ex legitima Consvetudine extorsissent, inquirat, cognoscat et describat, descriptosque ad nos, et Cameram nostram Hungaricam mature transmittat.

Et quia constat primam Administrationem proventuum, signanter Salium excisionem, ac Auri et Argenti Redemptionem, sine pecunia utiliter tractari non posse, fuitque ad hoc idem Petrus Haller nostro nomine requisitus, ut pecuniam mutuo daret, et si necessitas id requirere videretur, ab aliis quoque mutuum sumere, quod se facturum id propenso animo obtulerat, sicuti et praestitisse eum non dubitamus, quare eundem Petrum Haller, quemadmodum et antea est assecuratus, nunc denuo clementer assecuramus, quod quidquid vel de suo, vel ab aliis etiam Censu honesto et tolerabili mutuo sumptum ad praedictam administrationem Proventuum nostrorum, Secturam videlicet Salium et Campsionem Auri et Argenti scopo Cusionis, ad Caementi et Camerarum nostrarum necessitates impendit et erogavit, erogareque necessario cogetur, id omne sibi de dictis Proventibus nostris Administrationis se rependere, ex integro volumus, percipique gratiose sinemus. Hoc tamen expresse committentes, quod erogationes illas, quae extraordinarie per nos committentur, non alio modo et ordine faciat, quam qui Vajvodae nostro et suis adjunctis per nos dabitur. Exhortantes eundem Thesaurarium, ut omnes ingenii nervos, omne studium suum, et industriam applicet, ut ordo quam optimus, et utilis in Cameris nostris omnibus instituatur, ut Cultura eorum, et labores tam in Salinis, quam in Redemptione Auri et Argenti, Cemento et Cusione assidue fiant, et nihil eorum, quae ad commoda et utilitatem nostram facere videbuntur, negligatur, cujus quidem diligentiae, et laborum suorum praemium idem Haller de Clementia Majestatis nostrae non expectandum tantum, sed et percipiendum, quam uberrime sibi persvadeat. Si quae vero in praesenti Instructione nostra aut comprehensa non essent, aut non satis dilucide explicata, de quibus clarius a nobis edoceri cuperet, habeat idem Thesaurarius noster semper ad nos recursum, nosque per Literas interpellet, cui de omnibus et singulis benigna per nos dabitur resolutio et reponsum. Datum in Civitate nostra Vienna die 25. mensis Junii 1553.

Engel, Allg. Welthistorie, XLIX Theil, 3. Band, pag. 52–66.

Digitized by Google

XXXVIII.

1553. *Nobilimea transilvană*, întrunită în castrele dela Iernotŭ, raportéză re- 1553.
gelui *Ferdinandŭ*, că Secuii ţinêndŭ o adunare la Mureşŭ-Oşorheiŭ, au trimisŭ prin *Mircea, voivodulŭ Ţerei-românesci*, o scrisóre către sultanulŭ turcescŭ, şi în care scrisóre, dênşii se plângŭ în contra regelui Ferdinandŭ.

Comunitas nobilium Siculorum regni Transsiluanie scripsit literas ad Mirchiem uaiuodam Ualachie, que satis difuse erant, sed hec paucha infrascripta excepi, quia totam copiam habere non potuerim. Quas literas Mirchul misit cesari Turcorum uidelicet.

Casu uero quod maiestas sua caesarea tam ingens tributum a rege Ferdinando uellet posse capere, contendat magnificentia vestra in rationem rerum nostrarum, unde in toto mundo maiestatis sue nomini gloria in aeuum extollatur, imo potius mittat hominem suum et iubeat uniuersas res nostras et fidelium suorum mancipiorum differre, condonet modo maiestas sua caesarea nobis uitam nostram ut posimus eius maiestatj semper fideliter seruire, nam si recipiet tributum a rege Ferdinando nos omnes trucidabimur per eum etc. datum in opido Cecheluasar ultima iunij 1553.

Fuerunt et alie litere diuerse simul cum literis regine Yzabelle eiusque nuntio quas non potui comode habere seu legere, omnes ad cesarem Turcorum et ad Rustanum Bassam.

Ex quibus uix potui istam infrascriptam clausulam et nomina subscriptorum transcribere uidelicet: maiestas uestra sciat a dolo Germanicho ac helemanica *(adecă alemanica)* fraude, superbissimaque nequitia permanere nullo modo poterimus etc. datum in castro Radnolt feria secunda proxima post festum uisitationis Marie 1553.

Antonius de Kend
Franciscus Pathochy
Wolffang Bornomizza
Christoff Dagmassy (adecă Hagymási)

Pe dosŭ: Quedam extracta ex literis Transiluaniensium.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 490—491. Copie contemporană defectuósă în archiva c. r. de statŭ dela Viena.

Digitized by Google

XXXIX.

1553. 1553. *Dieta Transilvaniei întrunită la Turda* informéză pe regele *Ferdinandŭ*, că o parte mare din ţinutulŭ Secuilorŭ a fostŭ devastată, ér' ómenii duşi în captivitate; că *Mircea, voivodulŭ*, a întratŭ în *Ţéra-românéscă* cu ajutoriŭ turcescŭ, şi a alungatŭ din scaunŭ pe voivodulŭ *Radulŭ;* că *Alexandru, voivodulŭ Moldovei*, a plecatŭ la tabĕră şi a datŭ ordinŭ Moldovenilorŭ se se pună cu toţii în arme, lucruri ce inspiră mari îngrijiri celorŭ trei naţiuni din Transilvania. Totŭ-odată dieta decide a se trimite soli la voivoţii din Moldova şi din Ţéra-românéscă pentru afacerile Transilvaniei, ér' nobilii şi Sêrbii, cari au fugitŭ de tirania turcéscă în Transilvania se fie colonisaţi în ţinutulŭ *Ciceului* din comitatulŭ Solnocului.

Articuli regnicolarum trium nationum regni Transsilvaniensis in comiciis profesto beatae Margarethae virginis Thorde celebratis anno domini 1553 aediti.

In primis: Quod Maiestas regia dominus noster clementissimus fratres et nuncios nostros, quos proximis istis diebus ad maiestatem suam miseramus, benigna et clemente relacione remiserit, nostrasque supplicationes in omnibus clementer exaudire dignata fuerit, perpetuis seruiciis nostris inseruire curabimus. Quanta autem cura, solicitudine, vigiliis, laboribus, tanquam pius et clementissimus princeps saluti et conseruacioni nostre consulat, licet ex dictis et relationibus nostrorum fratrum abunde satis intellexerimus: verum cum postea magnificus dominus Joannes Balassa de Gyarmath cum litteris credencie nomine maiestatis suae ad nos venisset, propensam voluntatem et paternum animum maiestatis suae erga nos vberius cognouimus. Declarauit enim idem dominus Joannes Balassa quo pacto maiestas sua dies noctesque omnibus modis, viis et rationibus incumbat, non sumptibus nec laboribus aut fatigijs vllis parcens mittendo eciam nunc oratores suos praecipuos ad portam imperatoris Turcarum, vt nihil ad conseruacionem nostram que pertinere videntur intentatum relinquat: pro qua pietate et curis paternis, voluntatemque erga nos pientissimam, licet nos ad respondendum simus insufficientes, Deum tamen optimum, maximum precamur, vt pro istis diuinis et sanctissimis maiestatis sue curis et laboribus pro voto satis facere dignetur. Quod ad nos attinet, hanc majestatis sue erga nos benignitatem et propensam voluntatem omni fidelitatis obsequio perpetuo inseruire studebimus, majestatique sue, domino nostro clementissimo supplicamus, vt susceptos labores pro nostra conseruacione, imo salute tocius reipublicae christianae eciam deinceps summa cura et vigiliis, prout hactenus maiestatem suam fecisse non dubitamus, prosequi et continuare ad optatumque finem perducere dignetur.

Constat autem majestati sue annis superioribus quantis calamitatibus et periculis hec misera nostra patria affecta et quantis fortunae procellis jactata vndique fuerit, Temeswarinum, Solymos, Lyppa alieque quam plurime arces in confinibus vno momento omnes periere: in hoc vero regno Transsilvanie bona pars Siculie per Thurcos abducta et depopulata est. Sub eodem vero tempore

Digitized by Google

grauissime et continue cominaciones tam de partibus Lyppe et Temeswar, quam de partibus Moldauie et Transalpinensibus veniebant, terroribusque diuersis animos multorum sollicitabant, vt nisi quam primum de reducendo filio regis Joannis cogitaremus, igne et ferro consummeremur. Interim et Myrche Wayvoda cum copijs Thurcicis in Transsalpinam intrauit, expulsoque Raduly Wayvoda arces in illo regno et confinibus denuo extruere cepit; Moldauiensis quoque Alexander Wayvoda in castris consedit et suos omnes arma capere jussit, ex quorum motibus et sepissimis imo continuis terriculamentis eciam tempore Illustrissimi domini Joannis Baptiste Castaldi, dum adhuc inter nos ageret, compulsi sumus vt dominationi suae illustrissime et domino Wayvodae nostro de indicendo generali conuentu supplicaremus, vt simul conuenire et de necessitatibus nostris et auertendis hostibus agere maiestatisque sue supplicare possemus. Verum in ejusmodi nostris optatibus et supplicationibus a domino illustrissimo et Wayvoda nequaquam sumus exauditi, dietam enim nullam praeter parcialem nobis fecerunt, vbi de nostris necessitatibus et periculis regni satis abunde agere non potuimus. His itaque supra dictis causis fratres nostri pro aliqua parte ad oppidum Wassarhely conuenerant. Quod cum magnifico domino Andree de Bathor Wayvode nostro innotuisset et ejusmodi parcialis congregatio displicuisset, curauit dominatio sua magnifica, vt subito litteris suis mediantibus, generalis dieta pro festo beate Margarethe virginis Thordam indiceretur. Quod nostri fratres vbi intellexissent, in illis privatis conuencionibus nihil postea agere vel contendere voluerunt, sed omnes vna voluntate huic generali congregacioni assentire et se ipsos accomodare voluerunt. Si igitur maiestas vestra grauem aliquem animum vel propter conuencionem istam parcialem vel ob alia aliqua eorum facta aut actiones, quas ob praecedentes causas aut metu futurorum periculorum egissent, erga nostros fratres haberet: maiestati vestre omnes ordines et status regni hujus Transiluanie supplicamus, dignetur ipsis clementer condonare. Quam maiestatis vestre ergo ipsos benignitatem, vnacum nostris fratribus, perpetua fidelitate et efusione sanguinis, viteque periculo sedulo inseruire studebimus.

Item statum est, vt quemadmodum antea multis transactis comicijs conclusum fuerat, vna quevis nacio hujus regni, Nobiles videlicet Siculi et Saxones parati et instructi esse debeant: domini vero Wayvode habeant bonos et idoneos exploratores, imminenteque hoste et ingruentibus necessitatibus vel capitatim vel per partes juxta tenorem litterarum Wayvodarum statim insurgere et quo necesse fuerit sine mora ire debeant.

Item visis et intellectis diuersis necessitatibus regni, ut praecipue censum Caesaris tempestiue ordinare et intromittere possimus, dicam vnius floreni de singulis portis minus vno denario dare constituimus. Supplicant tamen maiestati sue domini regnicole, ut cognita miserorum colonorum calamitate et dampnis incredibilibus, que estate superiori per continua bella et milites maiestatis regie passi sunt, quinquagesime praesentis solutionem ex singulari pietate clementer ipsis condonare dignetur. Non enim vident quo pacto tantam solucionem vno tempore nisi vltima iactura suorum colonorum facere possint. Dicam autem praesentem quilibet nobilium de bonis suis ad manus ho-

Digitized by Google

minis domini Thesaurarii ad festum assumptionis Marie huc Thordam importare teneatur.

Item vt fures, malefactores, incendiarii, venefici et alii publice pacis et tranquillitatis perturbatores, juxta modum tempore reverendissimi fratris Georgij constitutum, tam inter Nobiles quam in terra Siculorum et Saxonum, vno et eodem tempore persequantur et vbique legitimo modo puniantur: hoc vero addito, vt si qui ex inuidia vel odio alium sine culpa reum esse pronunciaverit posteaquam testimonio proborum justus fuisse comprobatur, tales sicuti fures puniantur. Si quis autem furti vnius floreni vel rerum tanti valoris conuictus fuerit, verberibus cedatur. Alij vero qui amplius furantur suspendantur.

In negocio celebracionis judiciorum conclusum est: vt domini Wayvode ambo simul et non diuisim judicia celebrare debeant. Si autem ejusmodi negocia incumbunt, vt personaliter interesse non possint: Vice Wayvode eorum et Magister Protonotarius administracionem legis et judicij continuare debebit.

Termini judiciorum intra annum constituti sunt tres: Primus erit ad octauum diem post festum sancti Michaelis archangeli. Secundus vero ad festum circumcisionis domini. Tercius dies sacri pentecostes. In quibus singulis terminis judicia ipsa ad vnum mensem continuare debebunt.

Locus vero judiciorum comodus esse videtur Thorda et Wasarhely, ita tamen, vt alternatim judicia fiant et inprimis hic Thorde ad octaum festi beati Michaelis judicia inchoentur.

Item si qui Nobilium tempore judiciorum in sede Wayuodarum assidere debebunt prius debent per manus Wayvodarum fidem praestare. Illi vero qui prius in sede comitatus ad faciendam justitiam juramentum praestiterint eadem fide et juramento judicare possunt.

Item domini Wayvode in negociis et necessitatibus regni ad utrumque Wayvodam Moldauensem videlicet et Transalpinensem nuncios suos mittere debeant.

Item Nobiles et Rassiani, qui per tyranidem turcicam sedibus eorum expulsi sunt et nunc miseram vitam vna cum conjugibus et liberis ducunt, Majestati regie vnacum dominis regnicolis supplicant: ut Majestas sua ex innata sua pietate et erga omnes oppressos singulari misericordia dignetur miseris istis duos possessionum cultus Keresthur et Eör, prope Zent Margitha ad arcem Chyco pertinentes, et in comitatu Zolnok interiori habitam, ad inhabitandum eisdem benigne concedere, vt interim donec Deus optimus misertus nostri fuerit et aliquam suam liberacionis dederit graciam cum suis conjugibus et liberis vtcunque vitam sustentare possint et suo tempore Majestati sue, regnoque huic et toti Christianitati inseruire debeant.

Item per nuncios regnicolarum Majestati regie supplicatum est: vt nulla causa, que in sede Wayodarum vertitur, per modum appellacionis ad Majestatem ejusdem possit transmitti, nisi in facto honoris et capittis [1] hac in

1) In codicele Haner este adausŭ aci: «erit.»

Digitized by Google

causa, que de jactura ducentorum florenorum vel amplius vertitur. Ea enim fuit antiqua consuetudo et mos regni patrius.

Item supplicant Majestati regie domini regnicole, vt camerarijs salium demandare dignetur, vt pro antiquo more regni ad vsum domus Nobilium sales quantum necesse est, sine difficultate dare teneantur.

Nuncius regnicolarum ad Maiestatem regiam per Nobiles delectus est dominus Jacobus Pokay, cui pro expensis dominus Thesaurarius de praesente contribucione centum quinquaginta florenos dare debebit.

Item in precium aliquarum cuparum Stephano Gerendy de dica praesente floreni septuaginta nouem deputati sunt.

Monumenta comitialia Regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 492—496. Exemplariŭ contemporanŭ în archiva oraşului Braşovŭ. Colecţiunea lui Ios. Trausch «Articuli diaetales» Tom. I. pag. 20—35.

XL.

1553. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, trimete comisari se inspecteze *minele din Ungaria, din Maramureşŭ şi de la Rodna în Transilvania*; se se informeze despre cantităţile de aurŭ, de argintŭ, şi de aramă, ce se exploatézĕ acolo, se raporteze, cum puté împedeca esportarea acestorŭ metale în străinătate, şi în ce locuri anume s'ar puté înfiinţa monetării. 1553.

Instructio

Fidelibus Egregiis G. W. ac Thomae F. Consiliariis Camerae Hungaricae, ac Sig. Thorda Geloo, Commissariis ad Civitatem, Cameram Rivuli Dominarum et alia diversa Loca exmissis data.

Ferdinandus etc. Cum nostra plurimum referat, nobis non tantum proventus nostros, sed etiam ipsa Proventuum nostrum loca bene cognita esse, scire debent Comissarii nostri, sibi hanc curam et provinciam a nobis esse traditam, ut non modo Rivulum Dominarum adeant, sed etiam in ipso transitu tum in Scepusio, tum alibi inspiciant, et revideant ea loca, in quibus aliqua cultura montana, seu metallica, exercetur, secundum eum Ordinem, quem ipsi daturi sumus, aut quem ipsi sive pro itineris sui ratione, sive pro rerum, ac temporum, conditione magis commodum et opportunum fore judicabunt.

Inprimis vero, quia non ignorant Commissarii nostri, nobis, ac Camerae nostrae deberi usuras omnium metallorum, ex quorumvis Fodinis et Culturis, debent ipsi, vel hujus rei causa, sibi nullum omnino locum, in quo aliquid opus metallicum sit, sive is nobis immediate subjectus sit, sive ad alios pertineat, praetereundum esse putare, nisi quid obstaret, quominus adiri

Digitized by Google

posset; quin volumus ipsos ea quoque loca, in quibus Cultura fortassis intermissa est, aut nova quaepiam cultura inchoari, vel vetus instaurari possit, visitare, seque de omnium talium locorum statu et conditione bene informare.

Quoniam autem, qualia quaequae sint, non potest nisi a peritis et scientibus rei metallicae judicari, adjunximus eis fideles nostros N. N. qui in his rebus diligenter versati sibi magnam earum cognitionem longa exercitatione compararunt, quorum opera Commissarii nostri ad inspectionem talium locorum, et operum metallicorum tam intra, quam supra terram utantur.

Et si quae fortassis in re praesente consultationem, aut deliberationem requirent, Commissarii nostri sententias et opiniones eorum intelligant, unaque Consilium capiant, si quae forte erunt, quae aliqua emendatione, aut reformatione indigebunt, quo pacto ea mox emandari et reformari queant. Etsi enim Cultura ipsa privatorum hominum sit, tamen cum ejus utilitas non ad unum, aut alterum tantum, sed ad totam potius rem publicam pertineat, et ad nos quoque tanto uberiores fructus ex Urburis nostris redeant, quanto melius uniuscujusque cultura constituta et ordinata fuerit, debent Commissarii nostri dare operam sedulo, ut statim corrigatur et tollatur, quidquid bono ordini Culturae obstare, aut officere videbitur. Quodsi quae subito tolli non poterunt, aut si qui erunt, qui emendationem admittere noluerint, de his Commissarii nos singulariter in sua relatione, addita opinione sua, faciant certiores.

Sunt in Scepusio, et prope, septem Oppida, quae vocantur montana, quorum nonulla subjecta sunt Arci Scepusiensi, quaedam nunc ab aliis tenentur, quae peculiari quodam jure montano uti, ac iisdem libertatibus gaudere dicuntur, apud quae cum alibi plus, alibi minus cultura metallica exerceatur, volumus ut Commissarii nostri ea imprimis visitent, et quid laboris, quo ordine et fructu fiat, cognoscant.

Quoniam autem Urburis nostris in Scepusio et locis finitimis exigendis praefectus est fidelis noster Bernardus Dusz de Leutsovia, qui omnium istorum Oppidorum, et aliorum locorum metalliferorum notitiam habere debeat, vocent eum ad se Commissarii nostri, et ab eo diligenter inquirant, qui sit Culturae status, et quo successu aut fructu, quove modo urburae nostrae colligantur, ut sciant se tanto melius rebus gerendis accommodare; quin ducant etiam ipsummet ad quaevis ea loca secum, ac ab eo ibi coram, ut quaeque se habeant, cognoscant. quodsi quem defectum in exsolutione Urburarum nostrarum, sive apud ipsum Urburarium nostrum, sive apud eos, qui Urburas exsolvere tenentur, compererint, ei continuo mederi studeant.

Praeterea cum alibi plus, alibi minus Urburarum nomine solvatur, Commissarii nostri inaequalitatis istius causam diligenter inquirant, ac non tantum simplici relatione, aut testificatione, sed etiam literis, et privilegiis, si quae habentur, sibi fidem fieri postulent, quod ista inaequalitas, quâ videlicet alibi octava, alibi nona, alibi decima pars solvitur, ab antiquis temporibus usque ac hunc diem ita sit observata.

Ex Regni nostri Hungariae Decretis vetustioribus constat, quondam

Digitized by Google

omnia loca, in quibus metalla fossa sunt, in Regum potestate fuisse, aut si qua non fuerunt, liberum fuisse Regibus, ea sibi per assignationem Bonorum aequivalentium vendicare. Quia vero id per contrarium Decretum postea abrogatum est, dent operam Commissarii nostri, ut quomodo haec se quondam habuerint indagent, et num quae justae causae ad hoc posterius Decretum abrogandum aut moderandum inveniri possint.

Cum autem in hoc posteriori decreto diserte expressum sit, nobis Urburas de omnibus metallis deberi, quidam autem se a solutione earum omnino exemptos esse, quidam de Calybe et ferro nihil nobis deberi praetendant, Commissarii nostri, quo jure, quove fundamento quaeque dicantur, accurate inquirant, et si nulla firma suberit ratio, modis omnibus efficere contendant, ut nobis sine contradictione et juste reddatur ab omnibus, quidquid nobis debetur.

Quo vero haec negotia per Commissarios liberius agi et tractari queant, damus eis cum praesentibus, praeter generalia mandata ad quosvis, etiam alias speciales Literas ad eos, quibus oppida et Loca illa metallifera in Scepusio sunt subjecta, serio ipsis committentes, ut Commissarios nostros ad quaevis loca inspicienda et perlustranda admittant, neque impediant, quo minus, si qua perperam in ratione Culturae fiunt, ea corrigere, et Urbararum nostrarum administrationem in bonum et debitum ordinem redigere possint.

Et quia nonnulli Domini et Nobiles Subditos suos Culturam metallicam exercentes multis iniquis et indebitis gravaminibus onerare, et per hoc efficere dicuntur, ut plerique in studio et labore Culturae deficiant, multaque loca, quae utiliter coli possent, pro neglectis habeant, et inculta relinquant, Commissarii nostri, quae sint ejusmodi gravamina, diligenter inquirant, et quatenus injusta, et usitata esse compererint, eos, qui talia faciunt, Nostro nomine serio hortentur, ut oppressionibus hujusmodi abstineant, et Subditis suis, qui Culturae student, ad rem tam utilem continuandam et propagandam sint aequiores. Quod si qui Domini aut Nobiles Urburas nobis debitas sibi usurparunt, eas Commissarii nostri modis omnibus recuperare studeant, et illos admoneant, ne manus suas in Proventus Nostros immittant, neve impedimento sint, quominus Urburae nostrae per Urburarium nostrum ubivis colligi, percipi, et ad usum nostrum converti queant.

Etsi vero publicis Decretis interdictum est, ne Aurum Argentumve rude extra Regnum hoc exportetur, tamen cum in Scepusio non curatis Decretis publicis, aut Interdictis nostris, quasi manifestus quaestus, emptione, venditione, et exportatione Auri, et potissimum Argenti exerceri dicitur, Commissarii nostri sedulo, ubi, et per quos hoc potissimum fiat, explorent, et quantum Auri, Argenti, Cuprive, quibus in locis provenire soleat, rescire studeant, ac modos quaerant, quibus illa licentia exportandi coerceri, et Argentum, Aurumve ad Cameram nostram redimi, et ex eo, si tanta erit ejus copia, in aliquo loco oportuno moneta cudi possit.

Praeterea cum expositum nobis sit ratione fundorum et territoriorum quorumdam, in quibus Aurum fodi coeptum est, lites et controversias exortas esse, ac nisi Controversiae istae diremptae fuerint, periculum fore, ne fodinae

Digitized by Google

istae deserantur, Commissarii nostri sese nomine nostro interponant, ut lites istae dirimantur, aut si per eos dirimi non poterunt, apud ipsas partes sese interponant, et efficere studeant, ut earum fodinarum Cultores secure opus suum facere, ac continuare, et citra impedimentum alterutrius partis fructus laborum et sumptuum suorum percipere possint.

Sunt autem oppida, et loca praecipua, quae per Commissarios visitari debent, Gelnitz, Zamolnok, Svedlér, Vogendriszl, Dobsina, nova Gelnitz, Rosenthal, Posno, Jászo, Crompach, Hofen et quidquid in earum partium Montium et Vallium tractu continetur.

Postquam autem dicta loca reviderint, seque de eorum conditione et statu bene informarint Commissarii nostri; concipiant unam certam formam Instructionis pro Collectore Urburae nostrae, in qua eum de omnibus, quae ipsum gerere oporteat, edoceant, eique modum et ordinem dent, quem in collectione et preceptione Urburarum nostrarum sequatur. Et quia par est eum scire etiam statum fodinarum et minerarum, de quibus Urburae solvantur, committant ei hoc quoque inter alia, ut in fodinas frequenter descendat, ac rectene, an secus colantur, percipiat, caeteris vero, quorum fodinae sunt, Commissarii nostri injungant, ut eum admittant, et in his, quae recte admonuerit de ipsa Culturae et Urburarum nostrarum administratione, audiant, formam autem hujus Instructionis ipsi Urburario assignent, et usque ad ulteriorem informationem nostram observandam committant.

Visitent etiam Commissarii nostri Oppida nostra Göncz et Telkebánya, intelligantque a Judicibus et Civibus eorumdum injurias, damna, et gravamina, quibus se a Magnificis Vicinis suis, Gabriele Perényi, et Georgio Seredi, opprimi questi sunt, hisque intellectis vel per se ipsos, vel per nuntios suos agant cum utroque penes Literas nostras, quas ad eos dedimus, ut Subditis nostris pro damnis, si quae intulerunt, respondeant, et deinceps ab omnibus injuriis abstineant, ac imprimis ne quam eis violentiam intra metas ipsorum inferant, aut a suis inferri sinant, aut quocunque modo obstent, quo minus terris, agris, et sylvis suis libere uti, atque frui possint.

Quia vero Telkebánya inter oppida montana censetur, ubi Aurifodinae, alias celebres, nunc neglectae jacere dicuntur; Commissarii nostri eas fodinas diligenter faciant perlustrari ac eorum statu tum ex inspectione, tum ex oppidanorum relatione cognito cogitent, quibus modis Cultura earum fodinarum instaurari queat.

Quodsi quae Cultura nunc ibi fit, aut fieri posse videbitur, Commissarii nostri committant Urburario nostro, ut ei quoque loco superintendat.

Petant deinde Commissarii nostri Maromarosium, et apud Arcis Huszt Castellanum nostrum Benedictum Szalay ibidemque Comitem Camerae Salium nostrorum Egregium Adamum Eszeky conveniant. et ab utroque tam de Arcis, quam de Camerae statu informationem sumant, ac nihilominus per se quoque et Arcem et Cameram revideant, et sicubi aliquem defectum compererint, de eo dictos Officiales serio admoneant, eumque suppleri et emendari postulent.

Inspiciant etiam Structuram novi propugnaculi in Arce, et quatenus perfecta non est, jubeant curare dictos Officiales, ut primo quoque tempore

Digitized by Google

perficiatur. Idem quoque de puteo, quem excidi jussimus, dictum putetur. Videant praeterea, quomodo Arx et praesidiis et Victualibus sit provisa.

Accedant quoque Fodinas Salium in Rona, easque similiter curent revideri, videant an Salibus excisis abundet Camera, et quomodo in suis domibus et septis collocata habeantur, observent item, an Salium per naves emittendorum quanta par est habeatur cura.

Resciant a Comite Camerae, quantam pecuniarum Summam paratam habeat, moneantque eum, ut si minus bona Summa parata est, operam det, ut quo majorem potest, quam primum paret, quam a Commissariis requisitus, aut ipsis, aut cui jusserint, sine mora reddere possit.

Inde pergant Commissarii nostri ad Civitatem nostram Rivulum, ibique primum fidelem nostrum Egregium Sig. Tordam, qui nostro nomine ejus loci Castellum tenet, ad se vocent, et ab eo, quis sit praesens Civitatis status cognoscant, ut hoc melius sciant, actiones suas, quibus idem interesse debet, instituere, et rebus praesentibus conformare.

Quia vero ibi primae et praecipuae tractationes cum Judice, Juratis, caeterisque civibus ejus Loci fieri debent, accersant ad se Judicem et Juratos Cives, et siquos alios ex ordine Centumvirorum adesse opportet existimabunt, et exhibitis Literis nostris exponant eis, quod pro gratia nostra Regia, qua ipsis tanquam fidelibus Subditis nostris clementer affecti simus Civitatem hanc nostram visitandam esse duximus, per Commissarios nostros nihil aliud magis affectantes, quam ut eorundem Commissariorum Nostrorum opera non tantum nostris, quam communibus eorum commodis consuleremus, nam cum allatum ad nos sit, Cameram nostram nullo certo Ordine administrari, imo per secessionem Petri Literati de Zentyergh, cui ea per priores Commissarios nostros commissa fuit, rectore certo cum maximo nostro et communi Civium damno destitutum esse, neminem non facile et clare videre, quantae sint causae, cur his incommodis mederi debeamus. Namque nos eos pro ea quam nobis debent fidelitate serio requirere, ut se mandatis nostris, quibus Commissarios super occupanda et ordinanda ista Camera, caeterisque de rebus nostris instruximus, obsequenter incommodent, eisdem praesto esse, et quibuscunque de rebus interrogati, aut requisiti fuerint bonam et veram informationem dare debeant.

Vocent etiam Commissarii nostri continuo ad se ex Bistricia Transylvaniae fidelem nostrum N. quem ad Praefecturam Camerae istius delegimus, et postquam advenerit penes Literas nostras agant cum eo de Conditionibus, quas ipse propositurus est, aut Commissarii nostri Conditione priorum Camerariorum intellecta ei proponendas putabunt, in quantum quidem de his cum eo poterit conveniri, reservantes nihilominus nobis integram disponendi facultatem de hoc negotio.

Hoc perfecto Commissarii Nostri aliquot Juratis, aliisque Civibus secum assumptis, Castrum nostrum, quod pro bono Camerae habetur, ingrediantur, idque per resignationem Sigismundi Thorda, a quo tenetur nomine nostro, dicto Vincentio Pellioni per assignationem clavium recepto ab eo fidelitatis juramento tradant, atque hoc modo ipsum tam in Castelli quam Camerae

Digitized by Google

Comitem investiant, ibique coram dictis Judici et Civibus Comitem statuendum Vincentium moneant, ut Judicem et cives ipsos mutua benevolentia complectatur. utrisque vero serio mandent, nostris verbis: ut concordiae studeant atque ita conjungant operas et voluntates suas, ut et Civitatis nostrae status tranquillus esse, ac manere, et res Camerae nostrae, privataeque, et publicae Civium fortunae, quae simul cum metallica Cultura collapsae sunt, reparari et restaurari queant.

Quia vero praeter Praefectum seu Comitem Camerae necesse est plures Officiales esse, quorum ministeriis ad negotia Camerae utatur; Commissarii nostri singulorum statum et conditionem diligenter inquirant, et num sint personae ad gerenda Officia et ministeria idoneae et sufficientes, resciri studeant.

Requiritur autem imprimis bonus et expertus Rationista, qui super omnibus et singulis proventibus Camerae, non in simplicibus Schedis, sicuti ibi facere mos fuit, speciem aliquam rationis teneat, sed eos Proventus secundum seriem temporum et dierum in Codices Rationarios referat, et in suas rubricas digerat. Cum autem nullum talem Rationistam antea apud istam Cameram fuisse intelligamus, et propter hunc defectum nullus bonus ordo in Camera aut Rationibus Camerae teneri potuerit; ne persona tam necessaria Comes careat, Ordinatum per nos est, ut ei fidelis noster N. tanquam Rationista adjungatur, in cujus etiam manu omnem pecuniam nostram esse volumus, ut tanto certior ratio de perceptis simul et expositis per eum teneri possit. Ei vero Comes Camerae cumprimis superintendere debet, ut officio suo recte fungatur. Nam ex ejus Regestis et Codicibus debebit formari ratio, quae nobis suo tempore repraesentetur. Quantum autem ad pecunias attinet, de his Rationista nihil debet, nisi sciente et jubente Comite Camerae, erogare.

In Separatoris Officio multa sita sunt, si recte exercetur, sed quod in ista Camera observari ajunt, ut argentum, cui Aurum inest, sine Proba detur Separatori, id nobis non placet; nam per hoc multae fraudes in injuriam praesertim eorum, qui argentum praesentant fieri possunt, itaque placet nobis, ut omne argentum, postquam crematum fuerit, antequam exhibeatur Separatori, probetur, sicuti in Camera nostra Schemniciensi observari solet. Quod autem facta separatione, cujusvis marcae detrahantur, quatuor posita, quorum duo in medio cedunt Camerae pro pretio separationis, reliquum Separatori pro labore, id quidem fieri posse videtur, sed quod deinde cuivis marcae additur unum lotum Cupri, cujus media pars computatur Separatori pro defectu, reliquum Camerae cedit. id aliquomodo corrigendum esse putamus, cum alioquin ut dicitur novum inventum sit, argentumque ex impuro potius purum, quam ex puro impurum reddi debeat, quare hujus rei bene ordinandae curam Commissariis nostris demandamus. quodsi de puro argento aliquid deduci debet pro defectu Separatoris, malumus cuivis marcae argenti puri, in pondere unum medium lotonem Cupri puritati Argenti adjungi. Cum autem Separatoris Officium, qui eo nunc fungitur, haereditario jure ad se pertinere dicat, Commissarii nostri, ut sese res habeat, et quale sit ejus jus, bene intelligant, ut de eo nos informare possint. Interea vero eum officio isto, qua tenus ad hoc idoneus et sufficiens est, fungi permittant.

Digitized by Google

Eadem diligentia Commissarii nostri, quale sit Crematorii et Cementarii Officium, et quales in utroque sint personae, investigabunt, et siqui sunt in his defectus, emendare studebunt, inquiratur autem inprimis, quos in usus transeant testae crematiönis et reliquiae illae, quae facta Cementatione convertuntur, Item probae, quae de auro argentove sumuntur, et quantae quove pondere esse soleant, nam si per quos distraherentur ad usus privatos, id minime ferendum aut concedendum esset.

Cum autem Cementatoris sit officium, aurum per indicem, quale, et quot Caratarum sit, explorare; volumus per Commissarios nostros Comiti Camerae serio injungi, ut ipse huic negotio praesens diligenter superintendat, et nihil nisi cum recto judicio fieri patiatur.

Redimat autem idem aurum secundum modum in Cameris usitatum, et servet morem in solutione, qui usque ad hoc tempus observatus fuit, ita tamen, ut cuique, quod suum est, reddatur.

Ut autem Aurei in justo pondere et valore cudantur, et aequales sint Aureis nostris Cremnicziensibus, et imagines habeant bene formatas et expressas, id Comitem Camerae omni diligentia volumus providere.

Debet etiam Comes Camerae nostrae studio habere, ut Cementatio crebrius, quam ante, fiat, non tantum propter auri cusionem, sed magis propterea, ut argentum suppetat ad liquam monetae argenteae cusionem instituendam, ut tanto minus sit in paranda pecunia difficultatis.

Cum autem opus Cusionis sculptorem ferramentorum, probatorem, fusorem, cusores, et similes ministros requirat, nec desint, ut dicitur, in Rivulo Dominarum personae, quae ad haec ministeria adhibeantur, Commissarii nostri de his quoque inquirant, et ita cum eis agant, ut Comes Camerae nostrae negotio cusionis procedente de eorum ministerio certus sit.

Praeterea, cum plerique dictorum Officialium et ministrorum questi sunt, sibi de consuetis suis salariis tantum esse detractum, ut pro praesente mercede servire non possint, Commissarii nostri, ut se haec habeant, resciant, et ita cum eis tractent, ut pro praesentis temporis ratione, proque laborum suorum modo contenti esse possint.

Caeterum, cum inane nomen futura sit Camera, nisi Cultura metallica recte exerceatur, debet Comes Camerae nostrae summam curam adhibere, ut non modo in nostris, sed etiam omnium aliorum fodinis labor debito tempore fiat, et continuetur, ad quod cum pluribus aliis Officialibus opus sit, dabunt operam Commissarii nostri, ut siquae ejusmodi Officia vacant, aut personis idoneis provisa non sunt, continuo provideantur. In Privilegiis dictae Civitatis nostrae Rivuli Dominarum, quorum exempla nobis exhibita sunt, Commissarii vero nostri in specie sibi exhiberi postulabunt, expresse continetur his verbis: Quod Judex et Jurati Cives eligere debeant annualem magistrum montium, qui caussas montanas emergentes simul cum Juratis diligenter examinet et judicet, Item quod Judex et Jurati Cives eligant expertos Scansores, qui continue et fideliter omnes foveas et culturas montium visitando respiciant, et diligenter lucrum Urburae promoveant, et procurent, ne proventus Regius minus defraudari possit, et, si in officio scansionis negligentes,

Digitized by Google

aut infideles inveniantur, ut mox alii fideliores in eorum locum eligi debeant. Sed cum jam a multis annis, neque Magister montium, neque Scansor quispiam fuisse, aut, siqui fuerunt, Officium suum non exercuisse dicantur, Commissarii nostri, quae causa sit, et quis olim in eo observatus sit, aut nunc observetur modus, certo rescire studeant, et quae perperam abolita aut abrogata sunt, in rectum usum atque ordinem restitui curent.

In iisdem Privilegiis fit mentio Urburarum, etiam cum expressa poena, ut siqui Cultores aut montani fraudulentur aut dolose justam Urburam in omnibus foveis eorum inventis, aut inveniendis subtraherent, et pro lucro Urburarum laborem non facerent fideliter, et, si etiam singula metalla inventa similiter fraudulenter auferre et deducere praesumpserint, et de hec per Urburarium taliter comperti et convicti fuerint, tanquam infideles Regiae Majestati omni remedio postposito in rebus et personis per ipsum Urburarium publice puniantur, caeteris quibusque in exemplum. Cum autem nunc nullae Urburae solvi, imo nulla de his mentio dicatur fieri, Commissarii nostri de his quoque scrutentur, et ut redeat ad nos, quod Camerae nostrae debetur, efficere contendant.

Quaerant etiam a Civibus, an quid Juris montani scripti, aut aliquos codices super locationibus, aut causis fodinarum habeant, aut apud quempiam ibi extare sciant, Et si qui ejusmodi libri comperti fuerint, eos Commissarii nostri ad aliquam informationem inde capiendam produci jubeant. quodsi nulli habentur, dent ipsis aut Comiti Camerae Ordinem, ac modum, quoad minus locationes fodinarum, et causae majoris momenti in Scripta redigantur, et apud Cameram nostram, aut Senatum conserventur. Ne vero certo Jure montano, quo cumprimis ad dirigendam Culturam opus est, careant, nos de statu ejus loci magis informati studebimus providere.

Quoniam vero Civitati nostrae Rivuli Dominarum junctum est Oppidum nostrum Felsö Bánya, alias medius mons vocatum, quod iisdem juribus et libertatibus cum Civitate gaudet, et ab eadem Camera nostra pendet, Commissarii nostri ejus quoque oppidi Cives ad se vocatos de voluntate nostra certiores faciant, et serio requirant, ut ad ea se accommodent, quae per istos Commissarios nostros ordinata et constituta esse cognoverint.

Caeterum ad bene cognoscendum Camerae nostrae statum, quem bene perspectum habere debent Commissarii nostri, quantum per alia negotia licebit, loca quaedam saltem praecipua cum ipsis Inspectoribus eis adjunctis accedant, aut si minus per se accedere poterunt, eos ipsos Inspectores ad revisionem fodinarum, et aliorum operum Metallicorum, ac quaequae alia ejus generis observanda, submittant attributis eis hominibus locorum peritis. Quidquid autem per eos relatum fuerit, id si cujus momenti erit, aut aliqua reformatione indigebit, Commissarii nostri una cum ipsis diligenter considerent, et excutiant, adhibito etiam si videbitur Judice et Civibus aut aliis harum rerum scientibus, ut communicato inter plures Consilio tanto melius fiat, quod facto opus videbitur.

Sit autem Commissariis nostris imprimis magnae curae revisio Cuniculi, seu meatûs aquae, quem magnis sumptibus non diu ante perfectum, nunc sensim

Digitized by Google

collabi, et nisi reparetur, maxima damna allaturum esse ajunt, et ineatur quam primum ratio, ut ei succurri queat, qua in re Comes Camerae nostrae quam maxime elaborare debet.

Eadem ratio et cura adhibeatur in revisione fodinae nostrae, quae magna fovea vocatur, quae jam per duos paene annos inculta manere dicitur, cujus rei causam Commissarii nostri a Petro Literato, cui ejus fodinae cura commissa fuit, quaerere, et qualis ea sit judicare debent, Et quia pro comperto haberi dicitur, quod idem Petrus Literatus post omissam ejus nostrae fodinae Culturam non tantum magnam vim minerarum nostrarum, quae ad Os fodinae nostrae excisae jacuisse dicuntur, ad proprium usum transtulerit, sed etiam ex sua fodina in nostram, cui illi contiguam esse ajunt, justos limites transgressus mineras nostras exciderit, Commissarii nostri de his non tantum diligentissimam inquisitionem facient, sed etiam oculata revisione ista inquiri et perfecte erui curabunt.

His bene exploratis, et certo cognitis, Commissarii nostri universa Petri bona, domos, agros, vineas, fodinas, mineras, conflatoria, et quaevis alia, quocunque vocentur nomine, ubivis existentia, mobilia simul, et immobilia, si nondum occupata sunt, nostro nomine occupari, et Comiti Camerae nostrae assignari faciant secundum inventarium, quod ipsi simul et Comes conficient, manibusque et sigillis suis signabunt, conducto ad hoc homine speciali, qui eorum bonorum fidelem curam habere, et quidquid inde provenerit, ad Cameram nostram administrare, ac super sumptibus et erogationibus ratione eorundem Bonorum ex praescripto Comitis Camerae faciendis Rationem tenere et reddere sciat.

Inventarium autem Commissarii ad nos afferent; aliis duobus ad eandem formam confectis, et signatis, quorum alterum apud Comitem Camerae nostrae maneat, alterum apud eorundem Bonorum Officialem relinquant; quodsi quas ejus res alibi depositas haberi compererint, eas similiter ubicunque, et apud quoscunque erunt, curent nomine nostro arrestari, Quin si capiundae et detinendae propriae ejus Personae facultas et commoditas erit, eum capi, et quatenus fieri poterit ad Arcem nostram Huszt deduci, ibique in bona custodia haberi curent.

Ut autem certior ratio sumptuum, quibus ad Culturam fodinarum Petri, aliasque ejus res conservandas opus est, haberi queat, inquirant Commissarii nostri, vel ab ipso, vel Curatoribus rerum ejus, aut regestis, quantum hebdomadatim expositum sit, et quantum ipse fructuum e diverso perceperit, idque annotari curent.

Caeterum cum omnis auri et argenti redemptio ad solam Cameram nostram pertineat, nec liberum sit cuique argenti vel auri aliquid alio exportare, Commissarii nostri gravissime nomine nostro edicant, et committant, ut quidquid auri, vel argenti quorumcumque ex fodinis et laboribus provenit, id omne ad Cameram nostram praesentetur, neque vel minimum alteri cuipiam non tantum vendere, sed nec emere quidem liceat sub poena amissionis auri et argenti venditi, ac pretii ejus, subque aliis gravioribus poenis, quas Comes Camerae nostrae ab omnibus illegitimis emptoribus, aut venditoribus irremis-

Digitized by Google

sibiliter exigere debet, atque haec ipsa interdicta Commissarii nostri etiam in aliis locis vicinis, et his praesertim, ubi aliqua Cultura metallica sit, promulgari curent.

Et quia ad avertendas fraudes et occultas venditiones necesse est, quandoque aliquid pecuniae de Camera subministrari fodinarum Cultoribus, in rationem Auri, Argentive, quod nondum paratum et perfectum habetur, Comes Camerae nostrae in eo bonam discretionem servare, et diligenter videre debet, cui quid, et quantum det, ne quam jacturam pecuniae faciat, nam siquid imprudens dederit, quod recuperari non possit, id non nobis, sed ipsi in damnum suum cedet.

Porro Culturam fodinae nostrae, quae magna fovea dicta est, per tantum temporis spatium neglectam, Comes Camerae nostrae statim instaurandam et continuandam curet, et Commissarii nostri similiter, quanti sumptus antea in ea hebdomadatim facti, et qui fructus inde percepti sint, diligenter investigare et annotare studebunt.

Ut autem ad auri, argentive redemptionem, et ad fodinarum nostrarum culturas, aliosque Camerae nostrae necessarios usus pecuniae suppetant, Comes ipse semper quanta maxime potest diligentia pecuniis paratis intendere debet, ne quis in procurandis Commodis nostris defectus accidat, nunc vero cum ipsa initia Officii ejus, et innovatio Camerae praesentem pecuniam requirant, Commissarii nostri a Comite Camerae Salium nostrorum Maromarosiensium eam quam habiturus est Summam usque ad duo triave millia recipiant, et ipsi Comiti Vincentio, eique adjuncto Rationistae, in cujus manibus et custodia pecunias esse volumus assignent quodsi forte majore aliqua Summa opus erit, eam Commissarii nostri, vel ex dictis, vel ex aliis proventibus nostris ipsi pro modo necessitatis assignari curabunt, juxta ordinem, quem per Praefectum et Consiliarios Camerae nostrae Hungaricae dari jussimus.

Quantum autem ad Castellum, seu domum Camerae nostrae attinet, in qua Comes residentiam habere debet, Commissarii nostri una cum eodem Comite structuras ejus, et omnes officinas, quae in eo sunt, diligenter inspiciant, et si qua reparatione indigebunt, deliberent, ac concludant, quomodo ea quam commodissime, et quo minore fieri poterit, sumptu refici possint.

Ad Custodiam Castelli adhibeat et interteneat Comes personas idoneas, eo numero, qui ipsi et Commissariis videbitur necessarius, solutione competenti, et his praeficiatur unus, cujus fides et industria magis perspecta habebitur, qui post Comitem quasi Castellani aut ViceCastellani officio fungatur.

Revideant etiam Commissarii nostri pixides, pulveres, globos, et siquae sunt alia in Castello hujus generis arma, et in manibus Comitis ea relinquant, quodsi quis defectus in his est, dent modum et ordinem Comiti, quo ea, quae desunt, parari queant.

Ad Castellum pertinere dicuntur aliquot Villae, quarum Colonos Commissarii nostri ad se evocabunt, ac Comiti ipsi parere, et ea, quae tenentur, Servitia praestare, ac Census debitos reddere jubebunt, Comiti vero committent, ut eos in suis antiquis Juribus, Libertatibus, et Consuetudinibus justis conservet.

Digitized by Google

Conficiantur hic quoque tria inventaria omnium rerum, quae in Castello aut officinis reperientur, sive ea sint arma, sive alia quaevis instrumenta, vel utensilia ad Domum Camerae pertinentia. Conscribantur item nomina Villarum, et numerus Colonorum in eisdem, cum expressa declaratione Censuum, et Servitiorum, quibus nobis et Camerae nostrae tenentur. Atque ex his Inventariis unum Commissarii nostri ad nos, aut Cameram nostram Hungaricam afferant, alterum Comiti Camerae et tertium Senatui Civitatis servandum assignent.

Dicitur in Civitate esse quaedam domus ampla, quae quondam fuerit cujusdam Alberti Jungh, Civis ejus loci, quam idem postea vendiderit Illustr. quondam Vilhelmo et Ludovico fratribus Ducibus Bavariae, quorum nomine etiam nunc teneatur, quia vero plerique judicant eam domum commodiorem fore pro Camera, quam Castellum ipsum, Commissarii nostri eam revideant, nosque de ejus situ, et statu, et quanti emptam esse cognoverint, addita hac de re sua opinione informent.

In metis Civitatis Rivuli Dominarum, et Oppidi Felsö Banya, praeter ea loca, quae nunc utcunque coluntur, dicuntur esse permulta alia loca, quae utiliter coli possent, et imprimis prope rivum Kapnik, seu Szapulnok, qui metas Bonorum Magnifici Georgii Drágffy a metis dicti oppidi nostri Felsö Bánya dirimere dicitur, ubi Incolae ejus Oppidi quondam Culturam fecerint, et nunc quoque tum hic, tum alibi facturi essent, nisi a Magnifico Domino Georgio Báthory, dicti Drágffy Vitrico et aliis eorum Vicinis impedirentur. Cum autem Subditis nostris liberum esse debeat in Fundis et Territoriis suis ubivis metallum quaerere, et fodere, imo aequum sit ut id ipsis etiam in alienis fundis propter publica Commoda concedatur: Commissarii nostri et eundem Georgium Báthory et quosvis alios nomine nostro requirant, ut subditos nostros in fundis suis propriis non impediant, quin potius eos etiam in sua Territoria ad faciendam culturam metallicam admittant.

Praeterea cum non longe ab his locis dicitur abesse in Marmarusii finibus, vetus Metallum, quod Borso-Bánya appellatur; Commissarii nostrii id quoque per Inspectores faciant revideri, sive id tunc, cum in Marmarusio erunt, sive ex Rivulo Dominarum commodius fieri videbitur posse.

Inter alia vero, quae in hac Civitate nostra acturi sunt Commissarii nostri meminerint summa cum diligentia indagare, quibus de Causis, quibusve Authoribus interfecti Stephanus Perkoláb, qui Anno Superiore Judex, et Petrus Tizedes, qui Juratus Civis ejus loci fuit, Et quia haec res per invidiam et quamdam quasi Seditionem acta esse fertur, et in praesens quoque nonnulli turbas et factiones ibi miscere dicuntur inter Cives; dent omnem operam Commissarii nostri, ut ista factionum capita bene cognita habeant, et his frenum aliquod injiciant, sive consilio et auxilio Magistratus Civilis, sive alia quapiam ratione, quatenus forte minus praesidii in Magistratu situm esse videbitur, quodsi pars major Civitatis superare videbitur meliorem et saniorem; et Castigationi, et objurgationi severiori locus erit; Utantur Commissarii nostri moderatione rebus et temporibus praesentibus accommodata, eoque dirigant Consilia et Actiones suas, ut factiosos per dissimulationem in aliquam securitatem

Digitized by Google

ponant, et totam Civitatem in fide et obedientia nobis debita bene confirmatam et quietam relinquant.

Revideant etiam Commissarii nostri munimenta Civitatis, et inquirant, quis Ordo, et quae cura in ejus Custodia teneatur, quantumque tormentorum, pulverum, globorum, et similium rerum habeatur, et siquem in his defectum viderint, admoneant Cives ut sibi necessaria ad propugnationem comparent, et Civitatis Custodiae, ac Conservationi invigilent, atque super eo cum Comite Camerae bonam intelligentiam habeant.

Cum autem tam Cives Rivuli Dominarum, quam alii de Felsö Bánya, postquam nobis subjecti esse coeperunt, neque Censum, neque Subsidium ullum nobis solverunt, repetant ab eis Commissarii nostri Census eorum ordinarios consuetos, et si allegaverint, se antea nihil ordinarie solvisse, sed Subsidii tantum nomine contribuisse; Commissarii nostri rei hujus Veritatem indagare studeant, et si compererint, eos ad solutionem alicujus Census ordinarie non teneri, imponant eis Subsidii nomine aliquam Summam facultatibus eorum competentem, et tolerabilem, eamque ad manus Comitis Camerae nostrae assignari jubeant.

Quodsi Commissarii nostri una cum Comite viderint, in munitionibus, et aliis rebus ad munitionem pertinentibus, majores deffectus esse, quam qui facile per Cives curari possint, annuimus clementer, ut Subsidium istud communi Comitis et Civium consilio ad comparanda necessaria cum bona ratione impendatur.

Caeterum, quia in ipsa quoque Transylvania volumus revisionem fieri eorum locorum, in quibus aliqua Cultura metallica, vel mineras caedendo, vel aurum lavando sit, Commissarii nostri Inspectores sibi adjunctos fodinis caeterisque operibus metallicis in Rivulo Dominarum et eo tractu revisis a se dimittant, et quatenus fieri poterit, eam ineant rationem, ut priusquam ipsi in Rivulum Dominarum redeant, metallum in Radna prope Bistriciam per dictos Inspectores revideri, ipsique de revisione certiores reddi possint.

Ad Radna vero pergent iidem Inspectores versus Cibinium ad Thesaurarium nostrum Egregium Petrum Haller, qui eos ad reliqua Loca revidenda juxta mandatum nostrum, quod ad eum hac de re dedimus, deduci curabit.

Constitutis autem rebus Camerae nostrae in Rivulo Dominarum, et Comite ipso in Officio suo confirmato, Commissarii nostri omnes officii ejus partes, et quaecunque ei nomine nostro commissa sunt, et curanda incumbunt, in Scriptum redigant, idque manibus et Sigillis suis consignatum ei loco instructionis usque ad beneplacitum nostrum relinquant.

Caetera committimus fidei, providentiae, et dexteritati dictorum Commissariorum nostrorum, qui non modo ea, quae hac Instructione continentur, summo studio exequi, sed etiam, si quae his conjuncta sunt alia, quae ad rem nostram faciant, praedictis in locis et negotiis Curae habere, et ut quaeque per eos acta, ordinata, et relicta fuerint, cum eorum, quae praeterea gerenda vel disponenda videbuntur, declaratione et opinione sua ad nos referre debent. Datum in Civitate nostra Vienna die 16. mensis Julij Anno Domini 1553.

Engel, Allg. Welthistorie. XLIX Th. 3 Band. pag. 67–78.

Digitized by Google

XLI.

1553. *Franciscŭ Kendi* şi *Stefanŭ Dobo*, voivoḑii Transilvaniei, învită pe tesaurariulŭ Petru Haller, se plătéscă cheltuelile de călĕtorie pentru oratorii Transilvaniei, cari vorŭ pleca la voivoḑii din *Moldova* şi din *Ţéra-românéscă* în urma decisiunei dietei transilvane. 1553.

Egregie Domine Amice honoran: Salutem, et officiorum commendationem. Cum Oratoribus in Moldaviam, et Transalpinam ex Decreto Dominorum Regnicolarum profecturis expensae necessariae sint, Dominationem Vestram hortamur, ut Martino Chorong, et Ladislao Kemen (Kemény) Oratoribus ad Moldavum delegatis, quadraginta florenos, Melchiori Nagh (Nagy), et Francisco Myko ad Myrche Waywodam Transalpinen: euntibus triginta duos florenos, quatuor vero Siculis Nicolao Kornis, Martino Andrássy, Michaeli Sándor, et Francisco Kaczay centum florenos. Cum autem Majestas Regia Spli, et Magco Dno Andreae de Báthor mandaverit, ut aliquot ingenia Cibinio ad Wywaar (Szamos-Ujvár) deferri faceret, his, qui ingenia illa deducunt, ducentum florenos, Petro Literato de Illye ad peragrandas explorationes decem florenos, Stephano autem Gherendi pro Cuppa per Dnos Regnicolas Magco Dno Joanni Balassa donata, ex illorum deliberatione contentum reddere velit, super quibus omnibus praesentes literas nostras pro sua expeditione reservet. Thordae 25 Julii Anno Dni 1553.

Franciscus Kendi de Zent Iwan, et
Stephanus Dobo de Rwzka Wayvodae
Transsilvani, et Siculorum Comites. etc.

Adresa externă: Egregio Dno Petro Haller de Hallerstayn Thesaurario Regni Transsilvaniae, Amico honoran.

Kurz, Magazin für Geschichte ... Siebenbürgens. I. pag. 150. Originalulŭ acestui documentŭ se afla pe la anul 1844 în posesiunea nobilului Emericŭ de Iancso.

XLII.

1553. Regele *Ferdinandŭ* trimite nóue instrucţiuni oratorilorŭ sei din Constantinopolŭ, în privinţa *Transilvaniei*. 1553.

Ferdinandus etc.

Reverende devote, Magnifice etc. Redditae sunt nobis hisce diebus quaternae a vobis litterae, de 21. 22. 23. et 25. proxime praeteriti mensis Julii,

Digitized by Google

una cum relatione omnium eorum, quae cum Bassa Budensi egistis, et collo cuti estis, eaque omnia, ut fideliter, atque prudenter, et cum animi nostri satisfactione, a vobis dicta, et facta, benigne probamus, simulque declaratam in iis praeclaram fidem, et in gerendis negotiis nostris diligentiam, solicitudinem, et dexteritatem vestram grato, ac clementi animo agnoscimus, et probamus. Inprimis autem libenter cognovimus, quod Bassa Budensis ad tractationem vestram, animum ferendi auxilium conjuratis rebellibus nostris, qui superioribus diebus circa Varadinum, ad impediendum, prohibendumque novi Vajvodae[1] nostri, et episcoporum[2] ingressum in Transsilvaniam, motus, et turbas excitaverant, visus sit immutasse.

Cum enim ex ipsius verbis jam bene perspexeritis, quomodo, aut quibus argumentis, et rationibus ceteri quoque Bassae in Porta Principis Turcarum residentes, vos causa Transsilvaniae per nos occupatae sint excepturi, facilius erit vobis respondere ad ea, quae vobis circa illa negotia objici contigerit, neque occurrit nobis in praesentiarum aliud, de quo admonendi videamini, utpote alioquin de omnibus rebus abunde instructi, praeterquam de praesenti rerum Transsilvanarum statu, quem pro uberiore vestra informatione vos scire, ad res nostras bene expediendas, et obstruendas nuncio adversariorum nostrorum vias, si quem ad Portam, ut creditur, et vos scripsistis, vestros tractatus impediendi causa missuri sunt, plurimum referre existimamus.

Proinde vobis benigne significamus, quod non obstantibus motibus nuper excitatis novus Vajvoda noster, Stephanus Dobo, cum Episcopo Transsilvaniensi, salvus, et incolumis in Transsilvaniam penetravit, et quod Franciscus Kendy officium Vajvodatus una cum ipso susceperit, ubi fideles regnicolae nostri ad conventum evocati, ipsis se nomine nostro parituros, et ad omnem regni necessitatem praesto futuros, nec a fide, et obedientia nostra unquam discessuros esse denuo jurarunt. Itaque nunc quiete, et pacifice vivunt, jussu nostro tractantes, et parantes expeditionem Oratorum, una cum censu ad sublimem Serenissimi Turcarum Principis Portam propediem mittendorum. Similiter episcopus Varadiensis jam Varadinum venit, et possessionem episcopatus sui obtinuit, id quod rebus nostris, uti speramus, multum adjumenti allaturum esse videtur.

Licet autem vos consultum fore judicaveritis, ut Dobo revocaretur, et Spectabilis, ac Magnificus Andreas de Báthor hoc maxime tempore in officio Vajvodatus Transsilvaniensis perseveret, tamen id fieri non potest, cum ipse Dobo una cum praefato Collega suo Francisco Kendy, jam, ut praemissum est, officium Vajvodatus susceperit, et uterque regnicolis pro Vajvoda publice declaratus, ab iisdemque in communi regni conventu acceptatus sit, ille vero, Bathory, propter adversam valetudinem, nullo modo retineri potuerit. Idcirco poteritis vestram tractationem ad hunc rerum Transsilvanarum statum, et personarum, seu officiorum mutationem, facile, et dextre accommodare; in ceteris vero, Instructioni vobis datae inhaerere. Porro, non erimus immemores fidelis consilii vestri, de retinendo in bona erga nos voluntate, Bassa Budensi,

1) Fuit is *Stephanus Dobo.*

2) Nempe, *Paulus Bornemissa* Transsilvaniensis, et *Mathias Zaberdinus*, Varadiensis, episcopi.

Digitized by Google

sed eum tam iis, quas vos ostendistis nobis, quam aliis artibus, et rationibus, conciliari curabimus.

Ceterum, licet non dubitemus, quin juxta contenta Instructionis vobis datae, omni diligentia eliberationem Mathiae Allya, tum apud illustrissimum Rustanum Bassam, tum, ubicunque necesse fuerit, solicitaturi sitis, tamen vos denuo clementer requirimus, ut nihil laboris, aut diligentiae, in promovenda, obtinendaque hujus strenui, ac de nobis bene meriti viri libertate praetermittatis, Rustano Bassae subinde in memoriam revocando, quod et nos insignes viros aliquos Turcas, qui a nostris militibus capti fuerunt, liberos dimiserimus, prout ista secundum prudentiam, et industriam vestram, recte proponere scietis. Atque haec sunt, quae vobis respondenda esse duximus. — — Dat. in civitate nostra Vienna die 2. mensis Augusti 1553.

Ferdinandus m. p.

J. Jonas
Vice Cancellarius.

Ad mandatum Sacrae M. regiae proprium
M. Singkhmoser.

Proscripta.

Allatae sunt ad nos inclusae litterae, quas Bassa Budensis ad Comitatum Bihariensem dedit, et quarum plures per regnum nostrum Hungariae, et Transsilvaniae ad solicitandum animos fidelium regnicolarum nostrorum ad defectionem, disseminavit, in quibus videbitis, quod non solum aperte contra conclusionem, et pactas conditiones induciarum, inter nos, et Principem Turcarum, initas egerit, verum nec honori, aut dignitati nostrae pepercerit, quem licet ea de re etiam admonuerimus, petendo, ut imposterum a talibus litteris abstineat, neque nostros rebelles foveat, aut manuteneat, tamen vobis quoque hujusmodi litteras transmittendas esse duximus, ut, si operae precium fore videbitur, eas isthic ostendere possitis.

Porro adjunximus etiam exemplum reversalium litterarum, quas Petrus Petrovich nobis dedit, quando ipsi arcem Munkács assignavimus, quarummedio, se ad praestandam nobis perpetuam obedientiam obligavit una cum suis Castellanis, ut re ipsa demonstrare queatis, dictum Petrovich jam dudum nobis juramento adstrictum fuisse, adeoque nunc rebellem, et infidelem subditum nostrum existere.

Similiter visum est nobis operae precium fore, vobis articulos, per regnicolas, et fideles Subditos nostros partium regni nostri Transsilvanarum, in novissimo Conventu conclusos transmittere, quo uberiorem de rebus Transsilvanicis informationem habeatis, atque facilius negotium illud apud Principem Turcarum, et Illustrissimum Rustanum Bassam, expedire positis. Dat. ut supra.

Pray, Epistolae Procerum regni Hungariae. Pars II. pag. 348 — 353.

Digitized by Google

XLIII.

1553. 1553. *Nobilii malcontenţi* din Transilvania învită pe comitele *Petru Petrovici* din Bănatŭ, se între cu trupele sale în *Transilvania*, de óră-ce nu mai există în acéstă ţéră nici unŭ singurŭ oraşŭ, care se nu-i deschidă porţile sale.

Spectabili et magnifico domino domino comiti Petro Petrowyth domino nobis obseruandissimo.

Spectabilis et magnifice domine domine nobis obseruandissime, post seruitiorum nostrorum commendacionem, hęc possumus dominationi vestrę magnificę perscriberę quod vayvodę hesterna die Thorda profecti sunt ad conuentum quem particulariter celebrari ad feriam terciam proxime venturam [1] constituerunt, ad quem solummodo eos vocant, qui ipsis videntur, quoniam Cornys hec nunciauit wayuodis, ne desydeant Thordę, sed veniant ad Segheswar, comprimant caput Siculorum, postea cauda nequaquam poterit tergiversari, leuate unam ex jnterioribus sedibus, et exteriorem pellat ante se; ad hec jntelligimus, quod Franciscus Kendy in hoc particulari conuentu vult distribuere decem millia florenorum inter eos, pro quibus rex illi obligauit prouentuum regni istius aliquam partem; hoc vero nulla alia de causa faciunt, quam ut antequam nobis alicunde auxilium adueniat, nos separent, et opprimant; proinde rogamus dominationem vestram magnificam propter deum, ut noctes atque dies acceleret, et Thurcas precipue Dewam usque adducat secum, quoniam nullam munitam ciuitatem in manibus habemus, in qua nos ad seriora tardioraque auxilia permanere queamus; si vero nobis quicpiam aduersi continget, quod deus auertat, omnes tremor occupabit, ita ut postea nemo aliquid tentare sit ausurus, sed nunc totum hoc regnum ad solum dominacionis vestrę magnificę aduentum respicit, et eum expectat, et nusquam erit ciuitas talis, cuius portę dominacioni vestrę apertę non erunt, sed nisi nunc dominacio vestra magnifica acceleret, postea decies maiori labore et fatiga conficiet, id quod nunc facillimum esset, nam intelligimus illos quotidie fortificari, et externa quoque auxilia comitatusque parcium superiorum expectare; episcopus quoque iam adest Albę Julię; pręterea multis fallacijs confirmant suum negocium, habent apud se in Wywar captiuum Blasium Thewrek Somlyay presbiterum, jtem chawzium Beglerbegij, qui illo multo melior est notarius, cum his faciunt conscribi literas ad dominos Thurcicos nomine jmperatoris, nunc quoque is qui proprijs suis oculis vidit nobis significauit, quod literas jllas quas ad Kazzon Passam in negocio jndutiarum, tanquam nomine jmperatoris dederunt, cum illis conscribi fecerunt; hodie quidem miserunt ad jmperatorem nomine regni ad referendum tributum esse paratum ac tum dimissum fore, nissi ingressus dominationis vestrę, ob quem fieri nequiuisset, hoc regnum conturbasset, quare mandet: dominacio vestra magnifica sit pacificus *(sic)* et redeat statim, quoniam regina unacum filio est in ducatu Oppolitano, cum

1) 15 Augustŭ.

Digitized by Google

rege Romanorum concordauit. Item hoc quoque circumferunt, quod dominacio vestra omnia hęc a semetipsa faceret, et quod ex Polonia transfugisset, et nusquam alibi locum sibi jnueniens, profecta esset versus Lyppàm; prętерea quod Agrienses Franciscum literatum jntercepissent, multęque falsę literę apud eum jnuentę fuissent, sed dominacio vestra nullam intelligentiam, nullum certum rebus suis fundamentum cum Thurcis haberet, sed nunc primum supplicaret passe Budenzi et Imperatori, nihil tamen essent facturi; talium numerum nos perscribere nequiuimus, sed hoc precipue volunt probari et experiri dominacionis vestrę cum Thurca jntelligenciam, nimirum volunt obsidere castellum Pochay, tali modo quod tormenta e Waradino istic ferantur, et si hoc facto Thurcę se mouerent, ad quam rem diligentes habituri sunt excubias, tormenta ipsa subito reportent, si vero Thurcę se non mouerent, statim et Kereky et Mwnkach obsiderent, ad hoc vero elegerunt ipsum Balassa; hic autem quoque omnia constanti et audaci animo contererent, antea quoque dominacioni vestrę bina vice per duos homines satis abunde nuntiauimus, sed nescimus an homines illi pacifice ad dominacionem vestram peruenerunt; quare nunc quoque dominacionem vestram rogamus, mittat per fidum aliquem hominem literas ad tres nationes singillatim, in quibus firmiter precipiat vt reginali maiestati et eius filio in omnibus obedientes et fideles sint, et tributum jmperatoris, quod violenter ab illis exigitur, nequaquam administrent, nam gentes regie pecuniis valde sunt exhauste, si tributum quod ad festum sancti Bartholomei administrari necesse est, manibus suis non applicabunt, quare domine magnifice accelera et hoc dominationis tue erit.

Preterea rogamus dominacionem vestram magnificam propter deum vt aliquas pecunias cum hoc ipso homine mittat, quas non nobis sed pixidarijs et stipendiarijs militibus petimus qui nobiscum sunt, et quos sine solutione retinere nequaquam possumus. Finaliter dominacionem vestram rogamus faciat nos de omnibus rebus certiores, et jnformet, quid nos facere opporteat; dominacio vestra scribat ad Cherepowijth pulchris verbis, nam indignatur, quod nec domina nostra, nec dominacio vestra quicquam ipsi scripserit. Paulus Bank cum domino Bathorij egressus est, sed bonum esset ad illum quidem scribere; ex castello Rudnolch (Radnot) sabbato post Laurentij 1553.

Antonius de Kend.
Franciscus Pathochij.
Christophorus Haghmasij.
Wolffgangus Bornemyza.
Nicolaus Orbay.

Monumenta comitialia Regni Transylvaniae, Tom. I. pag. 496 — 499. Copie contemporană defectuósă în archiva de statŭ de la Viena.

Digitized by Google

XLIV.

1553. 1553. Nobilulŭ *Dominicŭ Dobo de Ruska* scrie fratelui sĕŭ, că întregŭ ţinutulŭ *Devei* din Transilvania a fostŭ devastatŭ de Turci şi de creştini, şi după informaţiunile, ce le are, comitele *Petru Petrovich* voiesce se intre în Transilvania cu trupele de la *Caransebeşŭ* şi de la *Lugoşŭ*.

Magnifice domine et frater mihi obseruandissime, post Seruiciorum Meorum Commendacionem, Arx Dewensis 16 die huius mensis Tradita est manibus meis, Cuius pertinencie cum per thurcas tum eciam per Christianos Cum Tota ista Regione vsque adeo deuastata est, vt si Regia Maiestas non providebit nos aliquibus Bonis, tantum Abest vt isti victui meo cum conjuge sufficiant, verum Ipsemet eciam vix victitare possunt, per longam enim moram nostram officialis Capitan, vsque adeo disponit omnia, eciam exterius In Bonis que pro vsu meo futuro esse potuissent Victualia pro maiori parte omnis generis a colonis extorsit, fenum pecora, avena dissipauit, hic nullum pecus allodiatur preter XVIII. ouibus Reiectis, vilibusque. Hic tantus est defectus, vt declarando ea nunc non sufficio, vsque dum expense nostre domestice durabunt, hic bene tractari possumus, si Rex more consueto facit soluciones.

Si Magnifica domina Sara veniet transilvaniam veniat et mea conjunx, De Cuius prouisione Commodius m. do. Vestra sciet prospicere, quam ego hinc perscribere possem, Si Currus paratus esset Velim vt Ille adduceretur ne alias eius Introduccione Illius grauaremur, Si ita visum fuerit m. do. vestre vt philep Ispan veniat, Bonum est, veniat et Sebastianus Harazthij vel alter similis, pueri, denique duo domestici, Res domine matris, Que extra ladulas in aedibus sunt in paloch, ne grauetur vestra m. dom. ea prouisione relinquere, ut muros vel tinee ne corrodant, Nouitates quas in Istis confinijs habemus Ista possum m. do. vestre scribere, pro nunc tamen facciosi quid moliantur cum procul ex istis partibus sum, Nichil scribere possum, scio tamen de hijs M. do. Wayvodam fratrem nostrum perscripsisse, Venerat ad me Paulus Sebessi, educatus per M. do. Andream Bathori, qui dixit mihi sebessienses et Lugasienses eo esse proposito vt cum domino Petrowyth in hoc Regnum Intrarent, qui cum a passa Kazon super hac re licenciam Acciperent, dixit ipsis quod ipse non egre ferret, si hanc viam ipsi attentare vellent, adjungentes hoc eciam vt si passe plus videretur ut ipsi ante Petrowyt ex vna parte per viam Vaskapw Vocatam, aut simul cum Petrowyth per thot Varadya Intrarent, quibus Respondit quod ipsi Ita videretur quod insimul Irent, Cesaris exercitum qui premissus fuerat Contra persam profligatam esse dicunt procul dubio Hoc Certum est quod ex confinibus eciam Hungarie omnes zanchaky Ingressi sunt versus Cesarem, Relicti tantum sunt In istis confinijs Zanchakus Bodoniensis et de Zenderew quorum Vnus equites vix quingentos possidet, Argentum quem Vestra M. do. manibus meis dederat vt ex Illo flascam parare facerem, Nescio si Aurum vestra M. do. aput se retinuit, In sacco tamen non Inveni, et si flasca per totum debebit esse mihi prescribat, Valeat Vestra magnifica do. felix faxit Deus optimus maximus et sui liberi

Digitized by Google

Chari ad multos annos, datum ex Curia Deeuensi Decima Nona die mensis Augusti Anno domini 1553.

Seruus

Dominicus dobo de Ruzka.

Pe dosŭ: Magnifico . . . . . tho Dobo de . . . . . domino et fratri . . . . . servandissimo.

Pesty, Krassó vármegye története, IV. p. 63—65. Originalulŭ în archiva camerei fiscale de la Buda între scrisorile neînregistrate.

XLV.

1553. *Negoţiările regelui Ferdinandŭ cu sultanulŭ Solimanŭ în privinţa Transilvaniei.* Oratorii regelui Ferdinandŭ trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că marele vizirŭ Rustanŭ-paşa le-a interdisŭ se aducă înaintea sultanului *cestiunea despre cedarea Transilvaniei*, pe care sultanulŭ a promis'o, şi a juratŭ, că o va da fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ; în fine, că sultanulŭ se învoesce la reînoirea păcii numai sub condiţiune, ca regele Ferdinandŭ sĕ restitue Transilvania. 1553.

Prima actio Constantinopoli.

Serenissima ac sacratissima regia majestas, domine nobis clementissime.

Ubi primum Buda discessimus, ursimus iter omni sedulitate et studio, nullibi vel una die quieti tradita, et tandem Dei beneficio sine ulla vel salutis nostrae omnium offensione, vel rerum majestatis vestrae ac nostrarum damno accepto, 25. Augusti venimus Constantinopolim, quod iter alii soliti sunt 35. diebus perficere, ibique sumus excepti per plures chyawsos, agas et duos dragomannos summi principis, qui nobis obviam missi fuerant.

Et quoniam inde jam a cognito adventu nostro solos nos imperator expectaverat, quod compertissimum est, nolens prius in Casulem passam proficisci, quam certus esset, an cum majestate vestra pacem sit habiturus, adhuc ea ipsa die, qua appuleramus, passa Hruztanus audire nos cupiebat. Verum obtenta illa die respirationi, excutiendisque pulveribus et expediendis muneribus, insequens dies data est audientiae.

Et hoc interim, quia dominus Joannes Maria [1]) domi se continebat propter suam modestiam, nec eo potiri sine consensu passae poteramus, apud eundem dominum passam diligenter institimus, ut eum nobis concederet, quandoquidem ipse quoque esset collega noster ex mandato regiae majestatis, prout etiam litterae nostrae credentiae declarant. Impetravimus, moxque ad

1) Malvezzi.

Digitized by Google

nos advocato, eique instuctione nostra ac voluntate vestrae majestatis demonstrata, consultavimus insimul, ejus primum omnium petito consilio, quonam pacto esset nobis constituenda legationis nostrae actio.

Nec in his diu morati, quia tempus consultandi breve erat ob celerem imperatoris discessum, cui vigesimus octavus dies erat designatus, ostendit omnia ardua, immo etiam damnosa futura, si vel totum regnum vel partes illas, anno superiore ademptas petissemus, praesertim vero Transsylvaniam. Et hoc, quoniam dudum eorum animos cognoverat, unde et in itinere admoniti sumus per plures, passa, ni fallimur, procurante, ut Transsylvaniam non peteremus, si quid pacis vellemus obtinere. Et quum jam Constantinopoli essemus, in hospitio quoque per dragomannum imperatoris, Ibraimum, nunciavit nobis, et serio dicere jussit, quod si vel verbo unico mentionem de petitione Transsylvaniae faciemus, inducias non obtinebimus, et imperator omnino facta pace cum passa Casule in Hungariam convertetur. Nec enim levis putanda est causa, qua ipse imperator tantam moram commiserit in expectandis vestrae majestatis oratoribus.

Ad quam rem confirmandam illud quoque edocti sumus, et quidem prius per dominum Joannem Mariam, quam ab aliis, quod passae Hruztani omnino ea fuerit voluntas et consilium, ut cum passa Casule foedus iniretur et in Hungariam bellum promoveretur, quodque facile id ab imperatore obtinere potuisset, quum ad hanc sententiam uxoris etiam ac filiae obsecrationibus traheretur, nisi et gravem et foedam injuriam sibi illatam putaret, quam a Casule passa accepit, ferroque suo vindicandam firmissima constitutione decrevisset. Et de his latius coram loquetur dominus Joannes Maria, quem nos fidelissimum esse majestatis vestrae non dubitamus, quandoquidem quae nobis ille de his referebat, ab aliis etiam dicebantur et nunciabantur.

Morati circa haec tota illa die et nocte insequenti, dum quilibet nostrum secum captat salubre consilium, quidnam agere et quo pacto pacem petere deberemus, quum ab instructionis prima et secunda et tertia et quarta parte discedere non licebat: tandem, posteaquam in tanto rerum discrimine et metu, ne petendo regnum totum aut partes ademptas, vel etiam pro Transsylvania constantius laborando, cujus petitio jam interdicta erat, causam dedissemus belli hujus a Casule in Hungariam transferendi, quod omnino futurum fuerat, quantum postea etiam, quum jam rem tractare incepimus, manifeste cognovimus, facillime judicantes, quod, si Transsylvania nobis ante petitionem negaretur, prohiberemurque etiam a petitione illius, quaenam de majoribus obtinendis sperare possemus. Innixi tum penultimo articulo nostrae instructionis, attemperavimus nos, prout melius et fidelius potuimus, ne et vacui omnino rediremus, et periculum jam alio intentum et directum in nos converteremus, posita in Deum reliqua nostri cura, qui fortasse, quod non est dubitandum, melius brevi vult consulere rebus vestrae majestatis per has breves inducias, quam si perpetuam pacem obtinuissemus. Quae pax certe, quantum jam nos quoque persipicimus, nemini christianorum principum, qui jam cum hac gente dimicarunt, firma et sincera precario concedetur, prae-

Digitized by Google

sertim vero majestati vestrae, cujus vel minimos motus maximam laesionem putant. Adeo potens est veterum odiorum recordatio.

At inito consilio, ut eam pacem postulemus, quae est nobis in instructione ultimo loco asscripta, modum etiam petendi alium instituimus, quo magis insinuaremus animum vestrae majestatis tam erga hunc principem quam erga dominum passam, et interim perductis ambobus, quantum potuimus ad benevolontiam vestrae majestatis, faceremus nihilominus obiter mentionem etiam aliarum partium legationis, vel tentandi gratia, quid respondere vellent.

Et is modus talis fuit, ut ostenderemus, majestatem vestram semper ab initio, quo coepit cum imperatore amicitiam colere, prout est initio, instructionis nostrae, constanti animo et voluntate fuisse erga ejus majestatem, et nunc esse, cupereque amicitiam secum non renovare solum, sed et majorem et firmiorem facere. Et quia majestas vestra singulariter confidit in imperatoris potentissimi amicitia ac in patrocinio passae, eam pacem vestrae majestatis nomine petimus, quam et imperator ipse vult concedere, arbitrio suo tota ejus ratione permissa, et ut consulat ipse passa, quamnam petere debeamus, ex quo majestas vestra tantum sibi haberet de benevolentia ipsius erga se persuasum, ut nihil prorsus esset in suis maximis etiam rebus, quod ejus fidei committere non auderet. Dignaretur vestrae majestati pro hac sua in illum fiducia, et consilio in hoc et auxilio adesse. Haec fuit statuta summa petitionis pacis, quam postea inter loquendum variis rationibus et argumentis adauximus, quemadmodum oretenus referet dominus Joannes Maria.

His igitur omnibus hunc in modum constitutis die 26. postmeridiem deducti sumus ad Hruztanum passam, ab eoque privatim et sine publica aulae suae pompa, honeste tamen excepti, assidere etiam ac dicere, nemine arbitro, jussi sumus. Functi tunc salutationis officio, litteras quoque credentiae et munera cum Hamzabego, composita oratione exhibuimus. Quae omnia grato animo audita et accepta, vestrae majestati tam pro salutatione, quam pro munere et Hamzabego gratias egit.

Post, vix initio orationis attente audito, mox silentium nobis porrecta manu indixit, aitque, ut de Transsylvania nihil loqueremur, si vellemus pacem. Et si omnino eam petendi haberemus in mandatis, ne de reliqua quoque legatione quicquam loqueremur. Frustra enim nos venisse et neque venire debuisse; statutum omnino et juratum esse ab imperatore, ut Transsylvania filio Joannis cederet. Et nisi rex in hoc imperatori complacebit, nullam secum amicitiam, nullam pacem habiturum. Indignum insuper fuisse pupillum a patre sibi commendatum, et dudum in tutelam traditum, tanta injuria de sua patria pulsum, immo et provinciam usurpatam, quae imperatoris sui foret.

Offudit nobis tunc veluti tenebras hac interpellatione tam dura. Verum composito et vultu et sermone ad modestiam, diximus, nos nihil commissuros, quo potentissimus imperator et sua dominatio magnifica offendi possit; non posse alioqui ea silentio praeterire, quae dicenda in mandatis haberemus, quum oratores instrumenta sint, quibus absentes principes mutuo de suis rebus colloquuntur. Caeterum si omnino non vult ejus dominatio magnifica petere nos Transsylvaniam, saltem loqui ea (quod rogamus) ne prohibeat, ex quibus cla-

Digitized by Google

rius informabitur, quonam se pacto habeant res ejusmodi, quam ab iis informatus, qui falsis suis fictionibus regem nostrum criminantur, studentes poenitudinem sui delicti alieno incommodo reparare.

Non concessit, tametsi saepius pro tunc ad idem redire studuimus, quod ejus sermone provocabamur. Verum nos vix os aperire sinebat, identidem respondendo: dudum se nobis praedixisse, ne de Transsylvanis loqueremur. Tunc mutuo inter nos eodem loci pauca collocuti, quid agere deberemus; et quia loqui etiam de Transsylvania prohiberemur, quid de tota Hungaria sperare deberemus, invicem quaerebamus; quumque et breve tempus ad differendum tractatum, vestigando et opperiendo meliora momenta, esset, ad rem venire cogebamur, quia postero die imperator erat abiturus, passaeque etiam in procinctu erant, et Hruztanus quoque moram non ferebat, videbaturque mox in indignationem erupturus, quum diceret, imperatorem suum paratum habere exercitum, adesseque illi etiam oratores passae Casuli, qui pacem postularent, eumque omnino in Hungariam arma proferre voluisse, nisi ipse illum ab hac sententia dimovisset. Esse igitur in manu regis vestri et bellum et pacem: bellum, si puero Transsylvaniam non reddidisset; pacem, si reddidisset; idque pro his solum regni partibus, quas possideret. Nec de aliis loqueremur, quia Turcis ex lege esset, nihil cuiquam de hiis restituere, in quibus ipsi Deo sese inclinassent, et vota prophetae suo reddidissent.

Sic nos, prout jam inieramus consilium, orsi ab initio instructionis, diximus: Quod majestas vestra dudum inceperat magna et constanti deliberatione colere amicitiam cum magnitudine principis Turcarum, eaque causa quinquennalem etiam pacem proximam secum iniverat, quasi initium quoddam ejus pacis, quam postea majorem et diuturniorem erat petitura, quod ejus magnitudini clarius constaret, quam ut nunc opus esset pluribus verbis recensere.

Quare etsi ea pax ante debitum tempus per quosdam homines, qui semper ad id tempus, summa sedulitate unitatem ac concordiam inter potentissimum imperatorem et majestatem vestram perturbare studuerunt, fuerit interrupta, semper tamen majestas vestra perstitit in pristina voluntate erga ejus magnitudinem, uti et nunc persistit, nihil aliud cupiens, quam ejusmodi interruptam pacem non solum revocare sed etiam majorem et firmiorem facere, quo animus vestrae majestatis cum ejus magnitudine unitus esset, et subditi atque coloni utriusque partis per Hungariam jam tandem tot oppressionibus conquiescerent et respirarent.

Hisque de causis adjecimus, majestatem vestram fuisse sollicitam, ut ad magnitudinem ejus principis mitteret oratores, qui de hac pace renovanda agerent et concluderent. Et quia ad hunc tractatum opus fuit alicujus temporis induciis propter communium finium quietem et oratorum securitatem, qui mittendi erant ad ejus magnitudinis excelsam Portam, eas ipsas inducias postulaverat vestra majestas medio Aly passae; quas quod ejus magnitudo concessit et dominus passa impetraverat, diximus majestatem vestram gratias agere, eosque oratores, qui mittendi erant, misisse, et nos eos esse, et habere a majestate vestra totam et plenam authoritatem tractandi et compo-

Digitized by Google

nendi cum ejus magnitudine memoratam pacem his conditionibus, quae majestatis vestrae honori nihil derogarent, magnitudini vero imperatoris et honesta et commoda fieret, quod ex litteris quoque credentiae esset sua magnitudo cognitura.

Plura etiam ex mandati instructione, quae huc facere visa sunt, elocuti sumus quod attentius passa coeperat nos audire, donec diximus, majestatem vestram a potentissimo imperatore pacem et amicitiam postulare. Ubi passa, ulteriore narratione non expectata, prout est etiam ille alieni sermonis, quum longius procedit impatientior, interrupit nos et dixit: principem suum omnino pacem majestati vestrae concessurum, et oblivioni traditurum omnes odiorum causas elapsi temporis, dummodo Transsylvaniam et ea, quae hactenus acquisivit, non petat; in reliquis pacem, quamcunque petieritis, daturum.

Ibi nos difficile respondimus esse, prohiberi oratores, ne hoc vel illud aut peterent aut loquerentur, quum de honore et capite agitur oratorum, si ea sic non egerint apud principes, ad quos mittuntur, ut habuere in mandatis. Igitur rogare nos, pateretur dominus passa de omnibus dicere, et ea postea facere, quae et ejus illustrissimae dominationi et magnitudini imperatoris visa forent.

Non permisit, quum diceret saepius, frusta nos locuturos, et scire tam se quam principem suum, quaenam essemus locuturi. Caeterum deliberasse caesarem etiam juramento, nolle Transsylvaniam esse alterius, quam Pueri. Et si etiam Puer non esset, pro magna tamen injuria principem suum ducere, eam provinciam, quam ipse suo gladio jam ab anno tricesimo obtinuit, tali modo sibi esse ereptam, nec posse animo conquiescere, donec in aliena erit potestate.

Ubi quum nos dixissemus, majestatem vestram nec vi nec dolo, nec in praejudicium imperatoris sui eam intercepisse, sed ultro traditam recepisse, (toto hic rei progressu paucis exposito, et data omni opera, ut quae rogando eloqui non poteramus, obiter et quasi aliud agentes eloqueremur,) nec in recipienda Transsylvania majestatem vestram principi ejus pecasse, aut Joannis filium laesisse, eamque culpam primum patris esse Pueri, deinde matris et demum eorum, quibus Pueri cura fuerat demandata. Ubi quum nonnihil passam opticuisse vidimus, totum tractatum de pace inter Joannem et Majestatem vestram facta, et de capitulationibus ejus transactis, in quibus privarat successione filium, et quo pacto regina Budam vestrae majestati tradere voluerit, quod expresse erat contra imperatorem invictissimum, quo etiam modo coronam illi ex Transsylvania miserit, seque una cum filio in fidem et protectionem ejus tradiderit, juraritque, in posterum nihil de Transsylvaniae repititione agressuram, et molituram aliquando filium, dumodo et sibi et filio suo ea darentur, quae cum patre fuerant transacta. Nec dubitaret passa, ea omnia majestatem vestram magna effusa pecunia plenarie perfecisse, facto contento etiam Petro Petrovith, uti desideravit ipsemet.

Hic subjunximus de falsis accusationibus, quas paulo ante intellexeramus litteris Petrovith in majestatem vestram fuisse contortas, et quorumdam aliorum: quod scilicet curasset majestas vestra ultra Transsylvaniae intercep-

Digitized by Google

tionem ipsos etiam intercipiendos et malehabendos, — ne passa ejusmodi criminationibus credere vellet, falsas et confictas esse, ac imperatori potentissimo verba dari per eos, qui eum prodiderant, atque eidem ingrati fuerant, nec habentes aliam rationem errorem suum restaurandi et delictum diluendi, omnem culpam majestati vestrae impingere.

Placuit de hiis data occasione coram passa pluribus disserere, ut in invidiam adduceremus molestum et majestati vestrae et Christianitati genus. Verum haec et alia omnia nihili ducta a passa, tanquam omnes rationes et omnem aequitatem de industria non admittere in causa Pueri decrevissent. Scit haec omnia, inquit, imperator, verum postquam semel provinciam illam ei dedit, et ad pietatem suam denuo rediit, nullo pacto eum potest destituere.

Caeterum sciens, inquit, rex vester, Transsylvaniam et Hungariam imperatoris esse, primum a debellato rege Ludovico, deinde a Buda occupata, cur, quando coepta est dari illi ipsa Transsylvania vel per errorem vel per improbitatem, quum sit prudens et sapiens, et studet amicitiae imperatoris, potentissimum ac invictissimum appellat, vires ejus non timuit? et priusquam Transsylvaniam in manus suas recipit, cur non nunciavit nostro imperatori, quod Transsylvaniam illi dare contenderent, petiitque consilium, an eam recipere debeat? vel postquam recepit, cur subito non misit ad potentissimum imperatorem tributum solitum, tam pro Hungaria quam pro Transsylvania, rogavitque ipsum imperatorem, ut eum confirmare in Transsylvania et in sua amicitia velit? Nam tunc erat opportunum tempus Transsylvaniam petendi, quum recens erat imperatoris odium in reginam, in Heremitam, in Petrowith et in Transsylvanos, non nunc, quando ipsum imperatorem et immatura aetas ac innocentia Puero conciliat, et reliquorum erroris agnitio atque confessio, in ipsumque imperatorem summa atque ultima totius illius provinciae fiducia. Nec dubium est, quin fortasse rex vester magnam tunc gratiam invenisset apud imperatorem, quae nunc ei nullo pacto concedi potest. Immo, quod magis est, nec ego tanti sum, ut jam de hoc ipse imperatori audeam loqui, in quantum vitam habeam charam.

Haec propositio passae, quae videbatur nonnihil in se habere rationis si modo majestas vestra fuisset Turcae subdita, quod Deus avertat, sed quia non est, nec id concedant Superi, difficultatem responsionis nobis movit non exiguam, omnia tamen reducendo ad fiduciam, quam majestas vestra habet in imperatore et in benevolentia passae, respondimus:

Servos et abjectos homines omnia metu agere; amicos et liberos amore et fiducia. Ideo quum vidisset rex noster ultro tradi sibi Transsylvaniam, et assiduis nunciis, litterisque urgeri et sollicitari, ut eam accipere non differret, quod saepe mora consuevit nocere rebus paratis, ex eo, quod et potentissimus imperator longe esset, et ii, a quibus tradebatur Transsylvania, facile videbantur pejus de ea provincia facturi, nisi rex noster statim de ea accipienda consensisset: factum est, ut oblationem non respuerit, habens firmam semper in imperatore fiduciam, quod tanta in se indignatione ob id non commoveretur, cognitaque prosteritatis Joannis ingratitudine, eandem provinciam in manu ejus reliquisset, ubi pro ea solitum munus quotannis pendisset; eaque

Digitized by Google

causa non omisit pluribus statim litteris imperatori significare, quomodo et qua causa Transsylvaniam in potestatem suam accepisset, quodque imperatoris amicitiam diuturniorem expeteret, velletque ea omnia munera pro illius possessione quotannis solvere, quae regina persolvebat. Verum nullo ad has litteras responso habito, et interim moto hinc Budensi passa cum exercitu in ejus majestatis fines, illhinc Kaszumbego et post aliis atque aliis ducibus cum copiis imperatoris, omnis de oratoribus mittendis facultas atque fiducia ejus majestati adempta est, et ad tutandos fines suos cura injecta, non sine magno ejus majestatis dolore, quod tam cito turbatoribus pacis hujus potentissimus imperator, immo etiam ipse dominus passa locum dederit, eorumque delationibus aurem praebuerit. Alioqui si serenissimus rex noster vel nutu unico de animo magnitudinis suae erga se fuisset praemonitus, credat et magnitudo ejus, et tu illustrissime domine passa, quod rex noster non obaudisset, neque ulla ex parte neglexisset potentissimi imperatoris erga se tam praeclaram voluntatem, quod vel ex praesenti legatione potest plane ejus magnitudo intelligere.

Nobis passa ad haec parum pro voto, ut antea, respondit, saepius replicans: quomodo id committere sapientissimus rex potuerit contra imperatorem potentissimum; numque habuerit fidos et prudentes consiliarios penes se, qui ab hoc facto non dimovissent vestram majestatem? Caeterum ut, inquit, concludam, omnem occasionem et petendi et potiundi Transsylvania rex vester amisit, vosque frustra in hoc laboratis, ego etiam sine periculo loqui impetatori jam non possum.

Et in his collocutionibus hora jam ferme exierat, apparebatque optare passam, ut jam cessaremus. Tunc nos mutuo invicem contuiti, nutuque et in aurem questi de obstinatione passae, venimus ad rem; veniaque primum postulata, si fuissemus molesti tam multa disserendo, imo etiam gratiis nomine vestrae majestatis actis, quod tam benigne nobiscum fuisset collocutus, diximus tandem:

Postquam nihil, illustrissime domine passa, impetramus de his, propter quae non temporanea sed perpetua pax inter potentissimum imperatorem et regem nostrum poterat et debebat coalescere, rex utique noster serenissimus pacem petit a magnitudine imperatoris, eamque talem, qualem ipsius magnitudo concesserit, modo honestam et tolerabilem. Tantum enim ejus majestas fidit magnitudini ejus, tamque sincere amicitiam et bonam cum eadem magnitudine concordiam habere desiderat, ut hujus pacis petitionem in ilius arbitrio commiserit ad confusionem multorum, qui secus de illius voluntate erga magnitudinem suam persuadere conantur.

Simili modo serenissimus rex noster post imperatorem potentissimum ad vestrae illustrissimae dominationis recurrit benevolentiam. Quapropter quoniam majestas regia ea omnia recenti tenet memoria, quae plures oratores ac nuncii sui, quos antehac in excelsa suae magnitudinis Porta habuit, ejus majestati retulerunt de egregio et valde propenso animo ac voluntate sua ad promovendum et procurandum, ut quies et pax et amicitia inter ejus majestatem et potentissimum imperatorem, ac inter utriusque principis regna, do-

Digitized by Google

minia, populos et subditos vero et firmiter constitueretur. Non ignorare praeterea, quod quinquennalis quoque pax illa proxima ad ipsius potissimum persuasionem et sollicitudinem serenissimae suae majestati a magnitudine domini sui fuerit concessa, quo pro officio et amore serenissimus rex noster pollicetur ex se vestrae illustrissimae dominationi omnem condecentem gratitudinem, respectumque tam honoris quam commodi sui se habiturum offert diligenter.

Unde petitura ejus majestas in hunc modum a potentissimo imperatore pacem, jussit nos in hoc et consilio et auxilio vestrae illustrissimae dominationis uti, immo etiam illud expresse nobis demandavit: ut si quo casu, potentissimus imperator et reliqui domini passae in concedenda ejus majestati hac pace, aliisque quibuscunque in rebus ejus majestati adversarentur, ad vestram illustrissimam dominationem, ut ad ejus singularem, confidentissimumque fautorem, et ad eum amicum, quem sibi faventissimum esse et futurum etiam in posterum non dubitat, accurreremus; quare ut nos diligenter edoceat ejus illustrissima dominatio, quomodoque nos gerere debeamus, reverenter rogamus.

Passa laetiore vultu ad haec demonstrato, quod tantum ei majestatem vestram tribuere ostendimus, ut ejus consilio in petitione hujus pacis uti velit, nulla regni parte nominata, nec Transsylvania, quam solam nos petituros sibi firmiter persuaserat, paucis ad haec respondit.

Bene sibi majestatem vestram consuluisse, quod hoc et potentissimi imperatoris arbitrio et suo consilio permiserit. Se illi semper fuisse amicum et fautorem, et nunc etiam esse velle, nec melius pro nunc eidem posse de hac pace consulere, quam ipsa sibi consuluerit. Imperatorem omnibus elapsi temporis odiorum, inmicitiarum et indignationis causis sepositis et oblivioni traditis, pacem vestrae majestati jam concedere, ac veterem renovare, dummodo de Transsylvania nihil loquatur, neque de aliis, quae in Hungaria obtinuit. Alia vero omnia facturum et concessurum, quae desiderat, quo secure et pacifice in ea regni parte permaneat, quam in potestate habet. Et sensuram majestatem vestram in posterum magnos fructus ex amicitia imperatoris, si hanc pacem curabit firmiter observandam per suos, ejusque magnitudini in dimittenda Transsilvania gratificabitur.

Nos ad haec quoque non omnino cessavimus, quo omnem lapidem tentaremus et quidem hoc congressu, quia tempus non habebamus, et quia sola ipsi Transsylvania offendebantur. Quare omissis caeteris Transsylvaniam urgebamus in omnem eventum, coepimusque munificentiam vestrae majestatis pollicitari tam imperatori quam ipsi passae. Cujus parva ratione habita, jussit nobis responderi, imperatorem suum, nihil pro pecunia agere, sed pro gloria et fama, et sibi pro infamia magna ducere, sic se ex Transsylvania esse exclusum. Caeterum si rex vester pro minimo lapide terrae transsylvanae quicquid auri et argenti in aliis suis regnis habet, dare vellet, dimovere ipsum imperatorem suum ab sententia non posset. Se vero tantum habere post suum dominum, ut quotidie sub cervicali centum millia ducatorum reperiret.

Cum his hinc dimissi, a passa ad Ahmad passam, qui proximo anno venerat in Hungariam, profecti sumus, cui oblato munere, ea etiam poregi

Digitized by Google

mus, quae eramus jussi. Nec reliquos illa die adire potuimus, quod nox ingruerat.

Die insequenti, quae fuit 27. deducti sumus ad divanum, ut illic ab omnibus passis audiremur et imperatorem adiremus, factumque est divanum extraordinarium in nostram gratiam. Ubi a Hruztan passa, de omnibus, quae privatim secum collocuti fueramus, et ad rem pertinebant, summa diligentia et ordine interrogati, eadem omnia, quae prius, respondimus, nisi quod accuratius eo nos deducebat, ut rem Transsylvaniae praecideremus, quum saepius nobis proponeret, plenam nos habere authoritatem de pace transigenda et constituenda, et mirum esse, si id faciendi facultas nobis data non fuisset, praesertim quod nos majestas sua consiliarios suos in litteris ascripsisset.

Cui difficultati cum nos eripere aliter nequiremus, quia responsa et proposita nostra omnia eo tendebant, ut gratiora de Transsylvania obineremus, diximus: verum esse, quod majestatis vestrae consiliarii essemus, non tamen alia scire, quam quae nobiscum dignatur communicare, nec habere facultatem ad ea omnia subscribenda, quae hic peteremur, sed ad ea tantum, quae detrimentosa vestrae majestati non forent. Caeterum majestatem vestram tam parvam fiduciam in potentissimo imperatore et in benevolentia ipsius domini passae non habuisse, ut dubitarit, quando nos demittebat, Transsylvaniam sibi negatum iri; immo etiam non solum non credidit, sed ne cogitavit quidem, quod pro Transsylvania ipsa tantum instabit potentissimus imperator. Adeo constanter, vere, et firmiter, et sincere in ejus magnitudinis amicitiam et benevolentiam sese detulisset. Qua ex re nec nobis commisit quicquam aliud de Transsylvania statuere, quam quod jam saepius retulimus; et si quid in utramque partem in secretiore mandato haberemus, certe post tot prohibitiones et aperta edicta, ne de ea provincia loquereremur, declarationesque, quod majestati regis nostri negatur, dudum jam prolocuti fuissemus, finemque de Transsylvania faceremus. Sed quoniam hoc in mandatis non habemus: etiam si capitibus nostris cadendum erit, huic voluntati potentissimi imperatoris subscribere non possumus, agentes ingentes gratias ejus magnitudini et ipsi domino passae pro ea concessa pace, quam eo etiam gratiorem fore majestati vestrae putaremus, quod ultronea et pro consilio domini passae concessa fuerit.

[Non omittemus praeterea quedam obiter etiam in divano dicta, quibus interdum hominum amicorum et non amicorum (animi) clarius sese pandunt; os enim saepenumero ex abundantia cordis loquitur. Igitur quum inter loquendum Verancius loqueretur ad interpretem, quod passae responderi debebat, conversus passa ad Zay: Tu, inquit, scisne croatice? Scio, respondit. Et is collega tuus? Respondit: Ipse quoque. Tum cujas et ipse et Verancius esset, quaesivit; respondissetque Hungarum se, Verancium vero Dalmatam esse, miratusque quod tam bene ea lingua loqueretur Zay, mox subjunxit, bis iterando: Rex vester non habet fidem, rex vester non habet fidem; et obticuit. Tum Zay: Rex noster, inquit, domine passa, habet fidem, mirorque, quod dominatio vestra illustrissima potest hoc de rege nostro credere, quum in minimi etiam regis verbo non cadit mendacium, quanto magis cum rege no-

Digitized by Google

stro non cadit, qui est in Christianitate maximus; rogari passam, ne id de majestate vestra velit credere. Tum passa: Cur ergo inducias non servavit? Respondit: quod rex eas servavit inducias, nec violate sunt aut ruptae sua voluntate, sed eorum malitia, qui nunquam volunt, ut potentissimus imperator cum rege meo concordiam habeat. Et passa: Credis tu hoc? Non solum credo, respondit, sed etiam plane scio. Simulque vultu in doloris et displicentiae significationem remisso, quod ejusmodi de principe suo patienter cogeretur audire, passa quoque de alio coepit loqui. Sed et Verancius itidem, quum eum croatice ob quaedam severius dicta lenire vellet, dixit: Nescire[1]. Verum haec obiter; toleratumque est propter locum et tempus]. —

Fuere plura alia inter nos tunc temporis tractata verbosius; verum quoniam sola Transsylvania pungebantur, nec de ejus cessione certum verbum a nobis obtinere potuerunt, passae una omnes quatuor ad imperatorem nos deduxere, a quo quam benigne accepti fuimus, referet coram dominus Joannes Maria, Verum quantum nobis ipsi retulerunt Turcae, longe benignius gessit sese nobiscum, quam ab aliquot multis annis cum ullius principis oratoribus fecerit, quater de re nostra locutus, passusque ter et quater nostra responsa et orationem longiorem, quam pro solito. Id nos judicare non potuissemus, quia omnino parum videbatur solitus cum christianis regibus largius colloqui; at edocti ab hac gente et a domino Joanne Maria, cumulate etiam dicitur gratiam suam declarasse, quum initio quaesisset passam: an esset aliqua ratio, qua pax haec concedi posset? Prout haec et reliqua relaturus est vestrae serenissimae majestati commodius dominus Joannes Maria.

Absoluti a conspectu imperatoris, iterum in divanum jussi sumus assidere, ibique varie denuo et multipliciter de his ferme omnibus, de quibus prius, ac etiam de eis, quae in instructione non habueramus, perquisiti, ubi suspicione non caruimus, quod quaererent nos in verbo aliquo capere, et ut de hac benedicta Transsylvania aliquid certius responderemus, quia quum exissemus ab imperatore, dixerat passa ad quendam: ut reduceremur, quandoquidem esset thaumassam quamdam facturus, quod significat mirum et notabile quidam. Et haec nobis interpres retulit. Verum postquam ad omnia et singula vidit nos passa ea respondere, quibus nec ipsi offendebantur, nec recedebamus a proposito: Nu, inquit, sciendum est vobis, quod potentissimus imperator cum serenissimo rege vestro hodierna die, omissis et oblitis omnibus illis, ut supra, inquit, dixeramus, odiis et inimicitiarum causis, pacem renovavit eo modo et illis conditionibus, quibus proxime elapsa facta fuerat, promittendo ejus majestatem in tota ea parte regni Hungariae, quam possidet, pacifice tenere et possidere, et vult eandem pacem firmiter et inconcusse servare, si modo ipse rex vester nomine ipsius imperatoris potentissimi cessurus est Joannis filio Transsylvaniam. Caeterum, quoniam vos de ipsa Transsylvania hic definire et statuere mandatum non habuistis, vult potentissimus imperator, ut unus vestrum pro hac resolutione vadat quamprimum ad suam regiam majestatem, et is, qui cum hac commissione proficisci debebit, volu-

1) Mon. Hung. hist. Scriptores. IV. pag. 151: Nescire humaniter.

Digitized by Google

mus, ut sit Joannes Maria, qui hactenus multa et passus est pro sua majestate, et eidem bene et fideliter tam diu inservivit, vel nobis testibus. Vos autem alii duo hic interim expectabitis. Caeterum scribite et consulite regi vestro, ut in hoc velit potentissimo imperatori complacere, si cogitat etiam in posterum potius amicitia ejus quam inimicitia uti, horteminique insuper, ut Joannem Mariam huc remittat cum sua de hoc relatione, et jubeat eum ulterius hic apud nos legatione fungi, qui alium habere oratorem nolumus. Vos autem pacifice et honeste remittemini.

Fuit et de perpetua pace sermo, ad quam et filii et posteri omnes utriusque principis obligari deberent, et hoc in hunc modum. Nam quum inducias sex annorum pro instructionis nostrae mandato petere debuimus, si tantummodo Lyppam, Solymos, Zolnok etc. majestati vestrae concessissent; aliquot vero annorum, si nihil, prout in sequenti articulo instructionis continetur: viso et cognito, quod omnino nihil de locis jam occupatis volunt majestati vestrae concedere, et passa ultro ex se obtulit elapsae pacis sive induciarum renovationem, nos de industria annos quinque non excessimus, et diximus statim, contentam fore majestatem vestram pace hac annorum quinque, idque eo potissimum, quod in reditu Joannis Mariae poterit et diminui et augeri, si majestati vestrae placuerit. Sic enim per passam promissum est. Verum quum de hoc termino sermo esset, quaesivit passa: et cur potius ad mortem usque alterius principis dictam pacem non peteremus? Suspicari quiddam videbatur, quod scilicet respirationem quaereremus, donec novum bellum instauraretur, quia subridendo etiam loquebatur. Verum aliter nos respondimus, quam fortasse ipse sperabat: Quod majestas vestra eam pacem petiisset, quam imperator concessisset; et quia jam veterem renovandam promisit, nos quoque pro diuturniore non laborare, et posse eam semper prorogari, ubi partibus placuisset. Alioqui, domine passa, sciat tua illustrissima dominatio, quod nos perpetuam pacem petere et dare veneramus, nec id pro solis principibus vestro et nostro, sed etiam pro liberis et tota eorum posteritate, si quid a vobis impetrari licuisset eorum, quae jam armis in potestatem vestram subdidistis. Sic nempe magna pax et magnae amicitiae conflantur et solidantur, fueratque futurum imperatori vestro et ad famam gloriosum et ad commodum utile, quia ultra munera honoraria, quae rex noster amplissima erat quotannis imperatori potentissimo exhibiturus, multae certe etiam aliae et magnae amicitiae secum ad ejus magnitudinem accedebant.

Risit, nec aliud respondit, quam quod vanum esset de filiorum et posterorum dominatione statuere. Quis enim de futuris principatibus posset certi aliquid statuere, praesertim in imperio nostro? Ea autem reddere ultro, quae jam gladio acquisivimus, et ubi templa nostra ereximus, ac oravimus, et Deum ac prophetam nostrum invocavimus, non consuevimus, quum alioqui etiam legibus et libris nostris prohibemur. Verum si pax imperatoris nostri placet, et vultis eam firmiter observare, ad mortem usque eam concedemus.

Nos ultra responsionibus usi non multis, quia in vanum loquebamur, hoc spatium induciarum visum est esse amplectendum, postqam sic facile et ultro oblatum est, tanquam quod jam majestas divina citius vellet Christia-

Digitized by Google

norum rebus succurrere, quam homines putarent, aut etiam meliore via, quam si se semel majestas vestra tam longo foedere cum gente illigasset, quae nullos Christianos sincere amat, et nequit aliter dominari et vitam traducere, quam nisi habeat in quos rapinas exerceat, et a quibus captivos petat.

Verum hoc sermone, clementissime rex, non excusamus nos, quod aut nescivimus rem majestatis vestrae gerere et aliquid majus impetrare (licet satis imbecillitatis nostrae conscii sumus), aut quod neglexerimus opportunas rationes in agendo tentare; humillime tamen dicimus: quod tanta diligentia et conatu et contentione et fide gessimus omnia, quae geri nobis concessa sunt, ut desiderari nihil possit, quemadmodum dominum Joannem Mariam collegam nostrum narraturum et fidem facturum non dubitamus, relationi ejus, quam oretenus vestrae majestati de multis etiam aliis facturus est, remittentes, quum singula complecti scripto, longum esset. — Et tanta deliberatione incubuisse in eo imperatorem, dixit passa, quo Puer Transsylvania non privetur, ut si non humana sed divina verba, idque divino ore non humano loqueremur, prorsus nihil essemus impetraturi aliud, praeterquam simplicem hanc induciarum pacem. Sic a divano dimissi.

Inde reliquos duos passas, Ibraymum et Haydarum accessimus, quemlibet domi suae, eisque ut aliis, oblato munere et porrectis litteris, negotia vestrae majestatis diligentur commendavimus, nobiscumque humanissime omnes tres [1] colloquuti sunt, et obtulere sese favori vestrae majestatis. Sed quantum intellectura est a domino Joanne Maria, ita parum ipsi prodesse possunt, ut praeter parum nihil. Unus ille traxit ad se omnia, et imperatorem gerit, ac veremur plurimum, ne sit alibi totus, apud vero majestatem vestram vix parte sui minima. Et de hoc quoque plura dominus Maria, nosque illud quantum pro nostro captu possumus, plane prospicimus, frustra ab hoc principe, firmis ejus rebus et fortuna stante, peti vel minimum locum jam subjugatum; nec aliter haberi poterit, quod petitur, nisi armis, aut si aliunde debilitabitur, aut aliquando divinitus praeter omnem expectationem porrigetur occasio. Quod supplicamus humillime et reverenter dictum accipere dignetur, quia insolentiores nunquam fuisse existimamus; ejusque rei dominus Joannes Maria faciat fidem.

His peractis, 28. imperator trajecit in Asiam Chalcedonem sive Scutarum, locum Constantinopoli oppositum; dieque insequenti, 29. scilicet, pro reliqua expeditione, quae restabat, vocati sumus ad passam, quum antea promisissemus, scripto nos porrecturos conditiones, quibus praefata pax renovata constare deberet. Et licet ipsum scriptum adhuc die praecedenti per dragomanum passae miseramus [2] tamen nobiscum nos aliud exemplum detulimus, quo facilius de omnibus tractaremus, easque conditiones ex instructione, quam brevissime et commodissime potuimus, nihil omittentes, exemimus, et ad majestatem vestram quoque misimus paulo infracriptas [3], ut eidem de omnibus nostris actionibus rationem reddere non negligeremus.

---

1) Înțelege pe Ibrahim, Haydar și Ahmad.

2) Ut prius cuncta cognosceret quam nos ad eum veniremus. Mon. Hung. hist. Scriptores. IV. pag. 152.

3) Vezi «Articuli pacis» în nota următóre.

Digitized by Google

Et quoniam non solum non potuit quicquam amissorum locorum impetrari, verum ut ne de Zolnok quidem disturbatione etiam loqueremur, nedum obtinere aliquid possemus, concessum est, quod diceret: transitum esse quendam Zolnok Turcis ad multa commoda tam in Hungariam quam in Transsylvaniam prospectantibus. Ideo solum Zechen, ut demoliretur, petiimus, propter viae, quae Agriam ducit, securitatem; de quo simili modo difficulter audiebat verba nostra, spes tamen non adempta, si pro voto de Transsylvania a majestate vestra respondebitur.

At apud passam in horto quodam Chalcedone constituti, novis ibi contentionibus excepti sumus, et fecere nobis magnum negotium colonorum atque aliorum subditorum status limitatio, Zechen destructio et muneris honorarii diminutio, et de Transsylvania actio, adeo, ut ad horam ferme unam et dimidiam, iterum atque iterum et semper de his fuerimus collocuti. Concessum tandem illud: ut quum de Transsylvania optatum responsum a majestate vestra relatum fuerit, quia et pax haec quinquennalis tunc constituetur et firmabitur, coloni qui hactenus utrobique census penderunt, etiam in posterum utrobique pendant; ut tamen pace constituta, delegentur commissarii, qui et de hac et de aliis partibus hujus articuli videant et transigant. Quamquam etiam postea, quum redierit dominus Joannes Maria, loquemur de his; redeat modo cum bono responso de Transsylvania. Nam ad ejus reditum et haec et de munere honorario et de Zechen et demum de omnibus aliis passa distulit, quod dixit, rem omnem hujus pacis ex remissione Transsylvaniae dependere.

Unum in hoc congressu adjecit passa: imperatorem promisisse, quod si Joannis filius moreretur, aut per avunculum regem Poloniae, vel alio quopiam casu impediretur, ne in Transsylvaniam penetrare posset, quod nec turcam praefectum, nec turcica praesidia in Transsylvaniam est missurus, sed christianum. Et de hoc admonuit, ut firmiter crederemus. Nec tamen hanc principis hujus mentem rescire potuimus. Quare dignabitur majestas vestra altius rimari hujus rei consilium. Nos existimamus hoc fieri, aut Poloni aut Galli causa, aut alicujus transsylvani hominis ambitu, aut fortasse, ut injecta majestati vestrae spe aliqua longinqua et nullis nixa retinaculis inducant ad cessionem Transsylvaniae. Verum quid subsit propositioni ejusmodi, divinare difficile est. Curabimus tamen interim, ut expiscemur aliquid, tamesti etiam hactenus non sumus ausi multum loqui de hoc, ne aliquid dixissemus, quod Turca arripere in suum commodum potuisset. Expectanda itaque nobis sunt a majestate vestra omnia.

Multus fuit sermo et de munere honorario. Nullo nempe pacto ad summam decem et quinque millium florenorum volebat passa descendere, quantumvis valde diminutas fuisse ditiones vestrae majestatis proximo bello, diceremus, exaggeraremusque alias injunctas nobis rationes. Et demum quum ad decem et septem millium summam venissemus, promitteremusque etiam pro Transsylvania plura tam imperatoris magnitudini quam ipsi passae, si modo efficeret, ut majestas vestra non eam molestaret ex parte Transsylvaniae: Omnino, inquit, obliviscamini de Transsylvania. Caeterum de munere honorario et de rebus aliis, quas proposuistis, loquemur, quum redierit Joannes

Digitized by Google

Maria. Verum quid majestas regia datura est mihi muneris pro hac concessa pace, quam si ego non impetrassem, quisnam impetrasset? et si forte imperatoris munus velitis diminuere, meum diminui non debet. Haec joco dicere videbatur, quum rideret etiam, nihil tamen fingebat. Nos respondimus: majestatem vestram non ingratam esse solitam, et ejus post imperatorem praecipuam habiturum rationem dummodo etiam ejus majestas regia sentiat revera ejus illustrissimae dominationis patrocinium. Sic dato mandato scribis, ut ad majestatem vestram litteras scribant de concessione hujus pacis et de cessione Transsylvaniae, praeceptorias quoque dedit ad Budensem passam de prorogatione induciarum semestrium, donec omnino huic legationi finis adhibebitur, remanentibus nobis hic non tam libenter aut solatiorum gratia, quum hominibus sub custodia eaque strictissima constitutis quaenam pervenire possint, non videmus, quam ut rebus vestrae majestatis ac ejus regni non desimus, etiamsi mori oportebit; habita etiam ejus causae consideratione, ut melius serenissima vestra majestas de omnibus, non tam de praesentibus, quam de praeteritis, et de multis circumstantiis a domino Joanne Maria coram informetur, qui ita hic omnia et omnium quum mores tum etiam rerum ac negotiorum cursum et praxes perdidicit, ut optandum etiam fuerit, quod ultro passa de eo dimittendo expediverit. Esto certe quod et nos libenter rediissemus ex hac Lerna. Sed fiat voluntas Dei et vestrae serenissimae majestatis.

Incidit in hoc congressu etiam illa mentio, quum diceret passa, saepe majestatem vestram pacem ab imperatore Turcarum petiisse, nunquam tamen integre per nostrates fuisse servatam; et sicut semper nostra, ut ajebat, culpa fuerit violata, ita majora damna semper ab eis accepimus, quam intulimus; quod procul dubio divino judicio factum esse asseverabat, et ut a longo tempore causarum ejusmodi, inquiebat, recordemur: Nonne, primum quum nos pacem et amicitiam vobiscum facere volebamus, vos, dedita opera, uni oratori nostro nasum et aures praecidistis, et sic deturpatum in contemptum imperatoris nostri et nostrum omnium remisistis? quam injuriam quum nos vindicare vellemus, nonne pro uno homine afflicto et Belgradum amisistis et regem et regnum? Post, non servatis induciis quinquennalibus, quando Transsylvaniam et Themesvarum recepistis, nonne longe plura etiam tunc amisistis, quam lucrati sitis? restituente nobis Deo Maximo etiam arcem Beche, in qua nos dudum jam religionis nostrae ritus constitueramus, et pro qua recipienda tamdiu laboraveramus. Quas ob res, nisi etiam nunc rex vester potentiam imperatoris nostri non considerabit et ejus petitionem neglexerit, caveat ut longe plura amittat, quam hactenus amisit, et Viennam etiam occupemus.

Ad haec nos et paucis et modeste respondimus: Oratores regem nostrum non consuevisse membris mutilare, sed honeste tractare et dimittere, quorumcunque fuissent principum. Caeterum, etsi audivimus, aliquando casum hujus oratoris vestri, non tamen tempore regis nostri Ferdinandi factum est hoc, sed tempore Ludovici regis, quanquam ipso rege Ludovico et suo consilio prorsus inscio, et non per alios sed per quosdam viles et furiosos homines; semperque id regem nostrum improbasse. De petitione vero arcis Beche ad regem nostrum dicere nihil non pertinet, vix enim eam ad manus accepit,

Digitized by Google

quum mox amiserit. Verum et in hoc regina Isabella cum Petro Petrowith accusanda est, quae nunquam eam arcem restituere imperatori voluerit, mille practicas et commenta quaesivit, ut ea in re imperatori non gratificaretur; nec ob id vel sinistro aspectu molestatur, et insuper etiam donis et gratia afficitur. Regi nostro si id contumaciae opponi potuisset, nihil haberetur hostilius.

Quae objectiones, clementissime rex, quid ponderis habeant in se, et quo videantur tendere, vestrae majestatis consilii est. Nos tantum malum eorum animum erga majestatem vestram perspicimus et ostendimus.

Interrogavit etiam nos passa in divano: peteremusne pacem etiam nomine Caroli imperatoris (Spagnam ipsi appellant), num et ipse velit in hac pace includi? Respondimus, pacem nos petere solius serenissimi regis nostri nomine; nec ex parte caesareae majestatis habere ullum mandatum, quam quod si potentissimus imperator ostenderit se benevolum et liberalem in charissimum fratrem suum, serenissimum regem nostrum, non esse dubitandum, ejus etiam caesaream majestatem amicitiore cogitatione atque animo futuram erga imperatorem potentissimum. Et quia dum haec verba paucis absolvissemus, passa etiam alia coepit loqui, sic et nos de hoc conticuimus.

In horto postea, quum postremo cum passa fuimus, interrogavit nos: cur anno superiore Carolus imperator non pugnavit cum rege Franciae? Respondimus: ejus majestatem caesaream nondum gerendis bellis esse fatigatam; caeterum duo eum detinuisse: primum, quod abhorret a fundendo Christianorum sanguine; alterum: quod habuerit respectum ad aetatem regis illius adhuc juvenis, quem etiam in filium acceptaverat, prout ipse sese tunc temporis obtulerat, et mutua quaedam amicitia per primos eos annos viguit inter eos, quamquam ex parte regis Galliae simulata, donec pecuniam cumularet, et quae pater prodigerat, restitueret. Tandem praeparatis ad bellum necessariis et succensa quadam factione in Italia, caesare nostro nihil tale cogitante, bellum illi movit, idque non tam sua causa, quam ut paternam captivitatem et tot profligationes ab imperatore nostro acceptas vindicaret. Verum frustra omnia. Nuncque quanta Gallo eripuerit, Gallos ipsos interrogate. Auscultavit haec passa omnia, nihil certe respondit, nisi quaedam de urbe Africa, quae si Turcae gratia demoliebatur aut reddebatur, quum ipsi postulabant, multum majestatis vestrae etiam rebus profuisset, quantum ex crebra hic mentione cognovimus. De qua tamen Africa nos tacemus, quum dominus Joannes Maria melius de ea loqui poterit.

Ibidem et illud accidit, ut quum passa saepius inculcaret Pueri pietatem et quod non debuisset majestas vestra illum e Transsylvania excludere, diceremus, non esse adeo absolute regem nostrum hac in re accusandum, caeterum si liceret rem jure et justitia mediante gerere, et non esset ferrum imperatoris in medio, cognosceret potentissimus imperator, nihil ad Puerum nec de Hungaria nec de Transsylvania quicquam pertinere, uti ne ad patrem quidem pertinuit, qui, ultra quod filium suum sponte sua successione privavit, ipse quoque malis artibus homo novus, et toti nobililitati hungarae odio habitus, in regnum irrepserat. Sed quia ad coronam nullum jus legitimum ha-

Digitized by Google

buit, frameae potentissimi imperatoris gratias agere debuit, quia nisi ea adjutus fuisset, in exilio procul dubio polonico sepulcrum habuisset. Verum quia omnia sunt virorum fortium, scitque rex noster serenissimus, quantas jam vires ipse imperator habet in Hungaria, cognoscitque ejus magnitudinis fortunam et erga se amicitiam, tuam illustrissimam dominationem rogamus, ut patiare exorari. Hoc enim tempore erat sermo de colonis; tuncque e sedibus nostris exsurgentes et rogantes, ut petitionibus nostris assentiret, affectum ostendimus prope rhetoricum. Nec id incassum. Quia ubi nos cessavimus et jussi sumus denuo assidere, concessit colonorum — quod petebamus — utrobique solutionem, prout jam superius dictum est.

Nec est, quod huic actioni nostrae addamus, quam supplebit coram dominus Joannes Maria; tantummodo majestas vestra, omissis aliis, quibus non est ad praesens occasio, statuat de Transsylvania, quod ei melius videbitur. Et quaecunque in reditu domini Joannis Mariae per nos loqui atque agere voluerit et mandaverit, omnia de nobis sibi generose polliceatur, quae de fidelissimis servitoribus expectari debent.[1])

Clementissime rex, hoc obliti fuimus in actione nostra ascribere, quod ultimo loco passae Ahmat porreximus in hunc modum, nobis ab eo porrecta causa, ut in exordio apparet, cupidi et hoc tentare, prout dicebat saepius nobis de remissione aliquarum partium hinc et inde facienda. «Quoniam heri,

---

1) Partea, ce urmează de aici înainte din raportulŭ de faţă, dela cuvintele «Clementissime Rex, hoc obliti» şi până la fine, nu se află în exemplariulŭ originalŭ din Viena. In locuiŭ acestui textŭ în exemplariulŭ dela Viena se află proiectulŭ articulelorŭ de pace în următórea cuprindere:

Articuli pacis quinque annorum, quae inter Magnitudinem Imperatoris Turcarum Zulthani Zulimani, aç Asiae, Graeciae etc. Principis, et Serenissimum Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Regem Ferdinandum renovatae.

Pax annorum quinque, quae inter Magnitudinem Imperatoris Turcarum Zulthani Zulimani, ac Asiae, Graeciae, et multarum aliarum Provinciarum ac Regnorum Principis etc.; et inter Serenissimum Ferdinandum, Divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Regem, per Antonium Verantium Episcopum Quinqueecclesiensem et Praepositum Pornensem, ac Franciscum Zay Nazadistarum Suae Regiae Maiestatis Generalem Capitaneum, nec non Joannem Mariam Malvecium, fideles et obsequentes servitores et Oratores suos conditionibus infrascriptis, prout habent in mandatis, renovari et concludi debet; quum praefata Maiestas Regia dudum iam incepit amicitiam Eius Magnitudinis amplecti, deditque omnem operam, quemadmodum etiam nunc dat, ut cum Eius Magnitudine uniatur, quietique et conservationi populorum Regni sui Hungariae consulat et prospiciat.

Primum igitur est, ut ab utraque parte remotis et oblivioni traditis omnibus causis, propter quas elapsis temporibus inter Suas Maiestates incessanter fuerunt dissidia et discordiae; sit denuo inter Suas Maiestates, ut prius, vera pax, fida vicinitas et sincera amicitia; utque his hominibus, qui hactenus turbarunt practicis suis unitatem et consensum huiusmodi pacificationis inter Magnitudinem Suam et Maiestatem Regiam, nulla in posterum adhibeatur credentia, sed mutuo de his vel per litteras vel per nuncios certificentur.

Ut munus honorarium 30.000 ducatorum, quod Serenissimus Rex Ferdinandus tempore elapsae pacis quotannis persolvebat Suae Magnitudini, nunc iam hac ipsa pace renovata quindecim tantum millia ducatorum solvat. Et hoc non ob aliam causam, quam quod multa sunt Eius Maiestatis hoc anno proximo tam in Hungaria et Slavonia, quam etiam in aliis Regnis sive Partibus adempta, eaque causa etiam proventus Eius Maiestatis multum sint diminuti et distracti. Magnitudo autem Eius Maiestatis, quae non tam curat pecuniam, cuius ingentem copiam Deus Optimus Maximus ei dedit et dat quotidie, quam honorem et famam, et bonam cum vicinis Principibus vicinitatem et amicitiam, speratur, quod facile dignabitur summa quindecim millium ducatorum contentari.

Ut durante ista pace quinquennali sint utriusque partis limites et confinia; tam ea, quae sunt in Hungaria, in Slavonia, in Croatia et Dalmatia, quam in universis earundem partium et Maiestatum aliis Regnis, dominiis, provinciis ubilibet existentibus, et ad praesens in utriusque earundem potestate constitutis, sive sint terrestria, sive maritima, sive aquatica, tuta sint, et ab armis otiosa.

Ut postquam Magnitudo Sua nullam ditionem, aut fortalicia, quae iam subdidit suae potestati, vult de manu sua emittere; saltem in gratiam Serenissimae Regiae Maiestatis velit castellum Zechen destruere et solo

Digitized by Google

illustrissime domine passa, dominatio vestra fecit nobis mentionem, ut, si rex noster restitueret Joannis regis filio Transsylvaniam pro voluntate imperatoris potentissimi, nos etiam aliqua de aliis rebus a sua magnitudine peteremus, dicens, quod concordia et pax, pro qua agimus, facilius componi posset, si hoc pacto utraque pars aliquid alteri concederet et remitteret. Si itaque, posito casu, rex noster juxta voluntatem magnitudinis imperatoris restituet Transsylvaniam Joannis filio, haec sunt, quae nos pro judicio nostro concedenda a sua magnitudine regi nostro esse existimamus, praeter ea quae majestas ejus ad haec est fortasse petitura, quum nos ejus mentem circa hujusmodi omnino adhuc non intelligimus. Ideoque nihil affimative de his loquimur tractamusque, sed posito casu, ut jam supra dictum est, si sic fieri per suam majestam contingeret, peteremus itaque:

Ut sola cum solitis et antiquis suis finibus Transsylvania detur Joannis filio.

Ut si Joannis filium sine liberis masculis mori contigeret, rege nostro superstite et suis filiis, magnitudo imperatoris potentissimi dignetur esse contenta, ut ei in possessionem Transsylvaniae rex noster succedat, regi vero nostro serenissimi ejus filii, conservato tamen cum magnitudine sua confoederationis vinculo et honorariorum munerum pensione.

Ut Varadinum, Gyula, cum reliquis arcibus et locis in Hungaria ultra

---

tenus complanare; quum hoc castellum eo loco positum sit, ut multis etiam aliis malefactoribus propter ipsius commodum situm ad malefaciendum occasio praebeatur; quo facto facile tolletur magna pars earum causarum, quae controversias et turbationes inter partes solent concitare.

Ut praeterea miseri subditi, cuiuscunque conditionis existant, et coloni partis utriusque, in exactionibus et impositionibus censuum et servitiorum nimis non graventur, neve aliquo casu jurisdictioni Regiae Maiestatis in his, quae in sua ditione continentur, fiat praeiudicium, statuatur, ut subditi et coloni utriusque partis non solum novis et insolitis exactionibus non premantur; verum etiam, ut subditi Regni Hungariae in his, quae hactenus tenuerunt et habuerunt, non molestentur, sed ut posthac hys illi libere uti, frui ac gaudere possint; similiter Magnitudinis quoque Illius officiales, milites et subditi in pacifica possessione illorum omnium sint, quae hucusque habuerunt et percipere soliti sunt.

Et haec sic, ut illi subditi et coloni, qui in ditione Magnitudinis Suae degunt et possessiones habent, neque ad aliquas arces, civitates, aut loca Regiae Maiestatis vel aliquorum subditorum suorum pertineant, nec quippiam hactenus Regiae Maiestati aut subditis suis solverunt, ad nullam solutionem censuum vel dicarum, aut extraordinariam ipsi Regiae Maestati aut subditis Eius facere cogantur. Et si essent aliqui subditi et coloni Regiae Maiestatis, qui alicubi in ditione Magnitudinis Suae census habuerunt aut alias utilitates, ut eosdem census et utilitates posthac quoque habeant et percipiant sine ulla contradictione.

Ut similiter subditi et coloni Regiae Maiestatis, immediate sub suo dominio et ditione existentes, qui et tempore obsidionis Agriensis, et post eandem quoque obsidionem nihil consueverunt Turcis solvere, ab ipsis Turcis ad aliquam solutionem vel ordinariam vel extraordinariam compelli non debeant.

Ut subditi et coloni, qui in finibus utriusque partis existunt, et ante Agriensem et Zolnokiensem obsidionem utique parti tributa penderunt, hy etiam in posterum tam Regiae Maiestati quam Turcis pendant. Sed ita, ut cuilibet parti dimidia et aequalis ordinarii tributi portio cedat, nec altera pars alteram hac sua portione privari curet, nec ipsi miseri coloni ultra ordinarios et solitos census solvere cogantur.

Ut quoniam castrum Zolnok nullas unquam habuit pertinentias, sed illa omnia, quae ad ipsum Zolnok possessa sunt, ad Agriam pertinerent, et a Regia Maiestate ad Zolnok fuerunt translata ad tempus propter eius conservationem, non solum dictae pertinentiae, sed etiam arces, oppida, villae, et quaecunque alia loca, quae ad castrum Zolnok post suam occupationem per Turcas annexa sunt, utrique parti et census et servitia solita exhibeant.

Ut decimarum quoque ratio similis habeatur, quae habetur in censibus et servitiis; videlicet ut ubicunque hactenus officiales Regiae Maiestatis et subditi decimas soli collegerunt, ibidem etiam deinceps soli colligant atque percipiant; ubi vero soli Turcae eas perceperunt, ibi in posterum quoque soli colligant atque percipiant; sed ita ut coloni iniuste non premantur, neque graventur insolitis decimis.

Ut utraque pars ubicunque ante obsidionem Agriensem et obtentionem Zolnok eas percepit, ibi et in futurum illas aequaliter percipiat, neque in eo altera pars alteri impedimentum aut molestiam exhibeat; sed omnia utrinque amicabiliter et bono ordine gerantur.

Digitized by Google

Tibiscum existentibus, quae nunquam ab initio regni pertinuerunt ad Transsylvaniam, regi nostro permittantur, quo facilius Hungariae tributum pendi possit, potsquam ejus majestati non restituuntur partes regni, quae proximo bello fuerunt occupatae.

Ut propter ejusmodi ditionum regis nostri diminutionem tributum quoque diminuatur, et summa ejus sit deinceps decem et septem millium ducatorum.

Ut pro Hungaria concedantur regi nostro induciae quinque annorum. Eas postea liceat utrique parti augere.

Ut omnes subditi et coloni tam imperatoris potentissimi quam regis nostri, qui hactenus utrique parti solverunt census ac decimas, et exhibuerunt servitia, in posterum etiam eodem modo praefatos census ac decimas solvant, et exhibeant servitia.

Ut arces Fylek et Salygo cum omnibus suis et alienis bonis ac possessionibus, bombardis et munitionibus sub praesentibus induciis occupatis dignetur imperator potentissimus regi nostro reddi facere.

Ut etiam captivos Agrienses, Ujvarienses et omnes alios, qui sub dictis induciis praesentibus tam in aliis partibus Hungariae, quam in Sclavonia, Croatia, et circa oram maritimam Segniae et alibi capti sunt, magnitudo sua dignetur suae majestati reddi facere, qui sunt multo plures quam quingenti.

Ut pro his captivis restituendis magnitudo sua dignetur ad dominos

---

Ut si aliquando contigerit ex inproviso et insperato per praedones et malos homines alterutrius partis militibus, subditis et ditioni latrocinia vel depraedationes fieri; aut simili modo, si a subditis vel militibus aliquibus quippiam contra pacem istam attentatum aut commissum fuerit; vel alias, si controversiae et differentiae aliquae ex alterutra parte emergerent, ut accidere solet: pax propterea non statim violata et rupta esse intelligatur; sed ut utraque pars sedulo det operam, ut tales praedones et mali homines debitis poenis afficiantur. Quin etiam licitum esto Turcis tale hominum genus punire, si eos in sua ditione deprehenderint, qui Regiae Maiestati subditi forent; vel si eosdem deprehendere non possent, illos ipsorum Capitaneis, Officialibus et superioribus indicent, si illos alicubi esse cognoverint. Iis enim a Maiestate Regia data est talium puniendorum facultas. Si vero a Capitaneis Regiae Maiestatis non punirentur, Regia Maiestas admoneri debebit, et ipsa omnino puniendos curabit. Verum hoc idem etiam ex altera parte fieri debebit.

Et si magnae aliquae et arduae differentiae orirentur, quae prorsus celerem compositionem requirerent; tunc eo casu statim aliqui Commissarii, qui sunt spectatae probitatis et experientiae viri, in numero aequali utrinque deputentur, et ii in aliquo loco oportuno convenientes, sine exercitu omnes et singulas motas huiusmodi controversias decidant et amicabiliter componant. Et talis ordo ac modus constituatur, ut utraque pars suos homines et subditos citra omnem simulationem vel praetextum compellere teneatur, sub gravissimis poenis ad firmiter et inconcusse praefatam pacem tenendam et observandam.

Ut transfugae, qui antea tot Christiani vel Turcae fuissent, utrinque, nempe Christiani apud nos, et Turcae apud Turcas admittantur, et neutra pars ad talium transfugarum restitutionem teneatur. Sed e converso Christianis ad Turcas, et Turcis ad Christianos transfugere nequaquam liceat; et ideo ad talium restitutionem omnino faciendam ut utrinque fieri oporteat, quo et religioni utriusque partis consulitur, et subditi eo facilius in officio fidelitatis continebuntur.

Ut postremo utriusque partis Principes, postquam pax haec facta, rata, grataque et accepta fuerit, universis et singulis Regia Maiestas Suprimis Capitaneis, Praefectis, officialibus, militibus et subditis suis; Magnitudo vero Imperatoris Turcarum Potentissimi Magnificis Passis, Beglerbegis, Zangzachis suis sub poena capitali mandent strictissime et praecipiant, quo pacem istam quinquennalem renovatam firmiter, inviolabiliter et sanctissime observent.

Constantinopoli nona Septembris anno Domini millesimo quingentessimo quinquagesimo tertio.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Regiae Maiestatis

servitores et Oratores subiectissimi

Quinque Ecclesiensis mp.
Franciscus Zay de Chemer mp.
Joannes Maria Malvetius mp.

Monumenta Hung. historica. Scriptores. Tom. XXXII. pag. 152—157.

Digitized by Google

passam Budensem, Themesvarensem, Bosnensem, et zangziacchos Clissiensem et Poseganum mandata dare, et jubere ne secus faciant.

Ut etiam magnitudo sua pro sua in regem nostrum liberalitate et benevolentia, et pro majore tum pacis firmitudine tum miserorum subditorum quiete arces in Hungaria Zolnok, Zechen, Dregely, Vesprim, Wytam, Geztes et Hollokew, et in Sclavonia Cyasma et Iwancz destrui ac demoliri juberet, si nequeunt ejus majestati restitui, quod eadem sua majestas curabit omni gratitudine magnitudini suae compensare.

Ut postremo omnes illae possessiones et comitatus, qui ante praesentes inducias non solverunt census, neque exhibuerunt subditis suae magnitudinis servitia, sed noviter sub praefatis induciis ad ejusmodi solutiones compulsi sunt, denuo a tali solutionum et servitiorum onere liberentur, ne miseri coloni opprimantur, et ut illis, quorum fuerunt, libere permittantur.

Et si res de Transsylvania consequeretur, ut supra diximus, posito casu, optamus de his nunc fieri certiores, ut ad majestatem regiam per dominum collegam nostrum nunc referemus. Quibus cognitis, fortasse alio animo speraremus futurum, quam si nihil poterimus ex parte vestra ejus majestati polliceri».

Responsum est ad haec quoque turbulentius: quod nimia essent et prorsus absurda, nec posse fieri, ac similia, quemadmodum dominus collega noster referet.

Unde ex his quoque majestas vestra poterit, percipere, omnia nos tentasse, et nil aliud in eis invenisse quam obstinatam pertinaciam.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 49 — 82.

XLVI.

1553. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că tóte dificultăţile pentru încheiarea păcii cu Turcii se învêrtescŭ în jurulŭ *cestiunei Transilvaniei*, pe care Turcii cu o tenacitate neînduplecată aŭ decisŭ să o iée de la regele Ferdinandŭ şi s'o predée reginei Isabella şi fiului seŭ. 1553.

Regi Verancius et Zay.

Etsi nos omnia, quae hactenus egimus apud hunc principem, sufficienter putemus in adjuncto actionis libello ad majestatem vestram perscripsisse, quaeque ad statum totius hujus legationis nostrae et ad exitum ejus facile cognoscendum pertinebant; tota tamen ejus rei summa vertitur circa solius Transylvaniae remissionem et retentionem. Nec est quod nos aliud in hoc dicere possimus, quam quod ingenti et inexorabili pertinacia decrevit Turca,

Digitized by Google

quantum ad hoc tempus considerare potuimus, ut ea provincia careat majestas vestra, et reginae Isabellae filio tribuatur. Quanto autem studio laboraverimus et quanto conatu, quibusve rationibus, ut hanc pertinaciam tam duris eorum animis demeremus, Deus erit nobis testis et Joannes Maria, sine quo ne hiscere quidem iis in rebus voluimus, ita ubique secum una gessimus negotium. Verum quod jam attinet ad afferendum consilium de retinenda vel reddenda Transsylvania, ut est necessarium, bonum afferre, propter honorem et existimationem majestatis vestrae, ita certe repertu difficile est, qualenam illud esse debeat, ne esset illud inutile, neve reprehendi posset, quandoquidem bis fortasse ea de re statuere non licebit, et quoniam forte fortuna petimur etiam nos sententiam, quod hic res praesentes intuemur, faciemus quod pro captu nostro poterimus et fidem nostram decebit.

Igitur videtur nobis, quod si aliter de Puero non est statuendum, qui quamdiu vixerit, non festuca sed magna trabes semper erit in oculis majestatis vestrae, praesertim si Turcae adhaerebit, via omnino quaedam inquiratur et modus, ne in Transsylvaniam deduci possit; habito respectu ad illum articulum nostrae actionis, in qua scripsimus, imperatorem Turcarum dixisse, quod Transsylvaniae turcam praesidem non est praefecturus, si reginae Isabellae filius aut moreretur, aut aliis causis ab ingressu ejus impediretur, sed hominem christianum. Et in hoc peragendo commodissima erit opera regis Poloniae, si sese non subtraxerit officio. Caeterum Puero etiam et matri augenda erit aliqua accessione conditio, nec minus deterreri debebunt Transsylvani metu servitutis, quae illis vel ob litteras imminet, quibus proxime huic principi sese et stulte et turpiter subdiderunt, quemadmodum cognoscet ex earundem litterarum exemplo, quod cum praesentibus mittimus, simulque etiam iidem Transsylvani ad fidem erunt revocandi immunitatibus aliquibus et subsidiis, quod miseri et insensati Galatae facile circumducantur largitione. His ita confectis faciliora erunt cum Turcis reliqua. Quia si belligerandi nulla facultas adhuc majestati vestrae conceditur, curandum erit diligenter apud caesarem, ut conciliato vel averso potius pontifice romano a rege Franciae, quem audivimus, praeter omnium pontificum morem jam et cum Turca tractare amicitiam scriptis ad eum litteris, prout refert Joannes Maria, sedatis etiam et confirmatis reliquis rebus in Italia, urgere Picardiam toto conatu, utilissimum erit, postquam Deus Optimus Maximus illa ex parte ejus majestati viam aperuit ad reprimendum luxuriantem aetate et consiliis alienis juvenem principem, quibus nisi mature providerit, in patris mores abiturum non est dubium. Majestas vestra postquam est habitura has inducias, denuo constituat hic firmam et honoratam legationem; et curet omni diligentia, ut dictae induciae sanctissime observentur, in diesque hic princeps ad amandum majestatem vestram afficiatur, quandoquidem et rex Franciae jam videtur nonnihil coepisse pluribus causis nationi huic esse odio, sicut referet Joannes Maria; eosdemque Gallos premente caesare, ut incepit, non esse dubitandum, quin et is princeps demereretur, et ille christianissimus Christianitati tam incommodus veniret ei in neglectum; interimque mutato statu temporum Deus etiam ostendet, quid in reliquum majestatem vestram agere oportebit. Haec sunt quae voluimus majestati vestrae scribere,

Digitized by Google

alioqui nos, ut instrumenta fidelia sequemur majestatis vestrae mandata, eaque laudabimus consilia, quae majestati vestrae magis probabuntur. Quod ad alia attinet, orator regis Franciae hinc discedit, et jam ab imperatore Turcarum commeatum accepit. Classis Turcica rem gerit improspere, nullumque hactenus Italiae littus attigit, in quo damnum non acceperit. Turca it in Persam, omni cum conatu quem habere posset. Ille contra, magno animo dicitur eum expectare, paratus etiam contendere quamdiu poterit, sine ullo metu.

Pro Matthia Ally [1], Job Paxi et Laurentio Nyary diligenter egimus. Caeterum Job concessus est. Res Laurentii dilata ad conclusionem pacis. Matthiae obest plurimum, quod ajunt Turcam fuisse, et dubitamus de ejus liberatione. Non deerimus tamen per occasiones saepius ejus rem tentare. Quae reliqua sunt, supplebit Joannes Maria. Illud tamen non praetermittemus, ut si quid de retentione nostra diuturniore, aut etiam hostile in nos accideret, neminem majestas vestra, nostra causa ex Turcis istuc missis aut mittendis detinere curet, hoc autem propterea, quia nemo pro nobis (hoc autem verecunde dicimus) istuc mittetur. Deinde quod cum hoc principe tam potenti non est his parvis injuriis contendendum, si armis nequimus; sed viae erunt quaerendae et opportunitates honestiores. Majestas vestra felicissime valeat. Nona Septembris, 1553. Constantinopoli.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 84 — 87.

XLVII.

1553. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ insistă de nou pe lângă marele vizirŭ Rustanŭ-paşa se mijlocéscă, ca sultanulŭ se lase *Transilvania* sub domnia regelui Ferdinandŭ plătindu-i tributulŭ şi darurile obicĭnuite. 1553.

Antonius Verancius et Franciscus Zay Hrustano bassae salutem.

Quod curaris nos traduci in melius et salubrius hospitium, quod exitum nobis, urbis lustrandae gratia, pro arbitratu nostro concesseris, et ea omnia abunde suppeditari, quae quum ad victum, tum ad omnes alios usus nostros spectabant, mandaris, ingentes habemus amplitudini tuae gratias, tibique pro tanta humanitate, quam exercere erga nos non praetermittis, habiturus est et rex noster, quum intellexerit; ut autem, quamprimum fieri possit, intelligat, dudum curavimus. Caeterum heri venit Petrus Horwath nuncius regis nostri ad nos tantummodo missus, cum quibusdam litteris, quarum litterarum exempla, quoniam ita hic facere jussi sumus, ad te sine ullo defectu transmisimus. Nec aliud in hiis mandavit nobis rex noster, quam ut primum tibi, dein principi

1) Fostŭ căpitanŭ în Solnocŭ, căḑutŭ în captivitate la anulŭ 1552, când Turcii au cuceritŭ cetatea acésta.

Digitized by Google

tuo exponeremus, qualesnam turbas et motus concitavit in illis finibus passa Budensis contra ipsum regem nostrum sub induciis proxime pro hoc breve tempus inter ejus majestatem et principem tuum factis, donec nos hic in tractatione certae pacis dies terimus, in quarum induciarum articulis, status etiam Transsylvaniae, uti est in ejus manibus repertus, comprehenditur.

Quoniam autem ejus majestas regia denuo nunc non occupat Transsylvaniam ut jam saepe diximus, nec de manu principis tui eripit, sed ita continere intendit, ipso principe tuo amicabiliter consentiente, ut eam primum in sua coronatione obtinuit, deinde a regina Isabella, filio ejus, Petro Petrowyth et a fratre Georgio accepit, jamque etiam cum confusione rebellium suorum subditorum iterum ad suam fidelitatem reversa est tota, et omnes illi populi subdiderunt se fidei ejus per solita juramenta in proximo conventu quem Thordae habuerunt mense Julio, quod tu quoque audisse potueris. Nec tamen adhuc Budensis passa eam vexare sub hiis induciis, cessat, stimulando praefatos ejus rebelles ad tumultuandum, suisque auxiliis fovendo temeritatem Petri Petrowyth, hoc maxime tempore, quo ipsi quoque imperatori tuo non parvam sollicitudinem ingerat, quum alias cogitationes haberet, easque certe multo graviores quam ut Petrowyth phantasiis et vanitati vacet.

Nos vero, etsi cum timore loquimur de Transsylvania, postquam ita est et tua et principis tui voluntas, tamen quia clementia ejus et tua humanitas nunquam praecludit iis ad se accesum, qui cum amore sincero et certa fiducia ad vos accurrunt et veniunt, rogamus te: velis agere et efficere apud principem tuum, ut regem nostrum nolit turbare in juribus Transsylvaniae, postquam eadem provincia sic est denuo integre in ejus manus restituta. Paratus autem erit, quotannis ea tributa et munera pendere tuo principi, quae convenient, et eam amicitiam, pacem et mutuum consensum cum magnitudine ejus tenere, quae pax, amicitia, et qui consensus erit illi et utilis et honorificus; et filii etiam Joannis regis, aliorumque ejus posterum eam est curam habiturus, accedente ad hoc etiam suae magnitudinis commendatione, ut nec in conditione, nec in statu suo diminuentur.

Alioqui si imperatorem tuum movet juramentum, quo illos in Tanssylvania conservaturum se obtulit, certe ejus magnitudo jam hoc juramento liberata est, et statim tunc, quando hoc dono et hoc beneficio Transsylvaniae et Themeswarae ab ejus magnitudine gratuito accepto uti noluerunt, seque eo publice et solemniter, ore et fide sua, praesentibus testibus et scriptis datis privaverunt; ne hic referamus, quid eidem imperatori tuo et Joannes rex primum et postea sui peccaverunt, quemadmodum jam antea a nobis tibi sunt recensita. Rogamus itaque, rogamus te, illustrissime passa, ut hiis bene expensis et perceptis, velis operam dare pro tua in regem nostrum benevolentia, ut amplissimus princeps tuus agnoscat et complectatur tandem regem nostrum, serioque incipiat secum pacis et conjuctionis tenere foedera. Nec dubitare debes quod hoc si fecerit, non mediocriter consulturus sit quieti et commodis suis.

Hic autem non taxamus aliorum quorundam principum christianorum amicitias, quae tuo principi curas potius et impensas saepe jam intulerunt, et distraxerunt ejus conatus, quibus majoribus suis in rebus privatis uti potuisset.

Digitized by Google

Sed amicitia regis nostri certe non sola neque nuda veniet, praesertim si genus et potentiam ejus considerabis; neque vel exercitus vel pecunias vestras distrahet. Nempe contentus amicitia et conjunctione tui principis, ipse, inquam, rex noster potius porriget et dabit, prout inter suas majestates in transactione pacis conveniet.

Sed imperatorem tuum amplissimum illud quoque deberet adducere ad demerendum regem nostrum, quod quum jam regni ejus majorem partem in suam potestatem redegerit, ipsum quoque, dum possit sibi adjungere, ut adjungat. Consilium futurum non inutile.

Pluribus verbis, ex quo absentes sumus, molestare te non audemus. Rogamus tantum, ut ad haec quamprimum velis nobis gratum et benignum responsum facere, quo tabellarium regis nostri statim dimittere possimus cum aliquo certo nuncio, aut si videbitur, etiam nos expediendos cures, obtenta nobis a principe tuo Transsylvania, pro qua jam rex noster, ut nobis nunciavit, jam et tributum solitum praeparat, illudque brevi est intromissurus per homines Transsylvanos, qui etiam ore proprio declaraturi sunt hic coram tuo principe, quod dominatione regis nostri contenti sunt; nec alium requirent principem.

Ne autem praetereamus Petri Petrowyth hominis senis et non imprudentis fidei animique instabilitatem, misimus ad te juramenti et fassionis ejus exemplum, quo juramento et fassione fidem, honorem ac humanitatem suam obstringit regi nostro, nemine cogente, quemadmodum caeteri quoque subditi et fideles regibus nostris sese obligare solent. Quod juramentum et fidei suae obligationem quum videris et principi tuo ostenderis, certe non est dubitandum quod et tu et princeps tuus facile cognoscetis inconstatiam Petri Petrowyth erga regem nostrum et ingratitudinem erga tuum principem; judicabisque proculdubio, illustrissime domine passa, eum non opem mereri sed poenas, qui tam immemor honoris sui et fidei, imo et gratiae imperatoris tui amplissimi, tam turpiter, velut canis, salva reverentia tua et tui principis, iterum redit ad vomitum, tamque justo, bono, clementi ac munifico imperatori conatur mendacia persuadere, quae vel sola res capitali poena apud alios principes puniri solet.

Ubi autem idem Petrowyth declamitat, quod coactus, fide se obligavit regi nostro, quia minabantur illi periculum: neque hoc verum est, quia quando ab ipso petebatur Themeswar, non urgebatur armis, ex eaque arce non est vi extractus, sed ultro exivit, et ad concordiam cum rege nostro venit, contentus arce Munkach pro Themeswar, quam arcem accepit et nunc etiam possidet. Alioqui si etiam noluisset sese regi nostro subdere et obligare libere certe et sine omni periculo potuisset abire, quocunque voluisset, quia etiam postea tam ipse, quam regina et ejus filius diu fuerunt in potestate regis nostri, quo tempore si saevire in illos voluisset, nonne et occidere et perdere omnes potuit. Verum longe abest a rege nostro ista crudelitas et perfidia. Unde eos omnes fecit ibi bene honesteque tractari, posteaquam per gentes et homines suos primarios salvos et incolumes usque in Poloniam et in Sile-

Digitized by Google

siam deduxit. Ubi, illustrissime passa, oramus te, ut bonitatem aequitatemque ex his regis nostri velis perpendere.

Caeterum ne longo sermone molesti simus, cupimus, ut vel hac vice adhuc princeps tuus experiatur, quonam pacto geret se rex noster erga ejus magnitudinem, quamque sincere pacem cum illa colat. Et si tunc non invenerit regem nostrum, quem nos dicimus, habebit certam causam illi succensendi; dummodo Deus Optimus Maximus maledictos quosdam homines ab auribus vestris amoveat, qui semper obloquuntur regi nostro apud imperatorem tuum potentissimum, laborantque omnibus viribus, ut inter eum et regem nostrum nunquam coalescat concordia.

Speramus tamen, brevi futurum, ut hi tales, Deo adjuvante, dent poenas suae malignitatis, ut jam dare coeperunt, quique si religioni suae non sunt fideles, quomodo imperatori suo erunt. Rogamus postremo, ut litteras patentes passae Budensis, quibus nova incendia serit nunc in Hungaria, bene velis examinare et intelligere, quonam judicio eas emiserit, et quo cum honore principis sui in publicum dederit. Potentissimus imperator tuus regem nostrum, ut inter Christianos summum regem semper honorifice nominat et appellat regem; Tuygon passa institorem, foeneratorem et fallacem dicit, induciasque litteris tuis et imperatoris tui confirmatas scribit esse nullas, dum quorundam insanorum motus fovet in Transsylvania, et ex re vana gloriam sibi captat. Quam quidem injuriam sinceritas regis nostri erga imperatorem tuum amplissimum non meretur. Alioqui judicet de hoc tua et imperatoris tui sapientia. Vale. Vigesimaquarta Septembris 1553. Constantinopoli.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 94 — 100.

XLVIII.

1553. 1553. *Mateiŭ Szász*, judeţulŭ oraşului Bistriţa din Transilvania, informézá pe nobilulŭ *Sigismundŭ Thorda* din Baia-mare, cá *voivodulŭ Moldovei* a trimisŭ pe mai mulţi boieri, cu 1000 de ómeni, în frunte cu cápitanulŭ *Ionŭ Motocŭ*, cari au întâlnitŭ în munţii Moldovei pe exploratorii ardeleni, pe unii i-au prinsŭ pe alţii i-au rănitŭ, şi au fácutŭ totŭ-odatá cunoscutŭ Ardelenilorŭ, cá décá nu se vorŭ supune regelui Ioanŭ, dênşii vorŭ devasta Transilvania cu fierŭ şi cu focŭ.

Egregie domine, domine honorande. Salutem post officiorum nostrorum commendacionem. Literas egregie dominacionis vestre accepi et intellexi. Idque iuxta petita Eiusdem scribere possum veracissime. Quod Wayuoda Moldauis nonnullos boyerones et precipue Johannem Moczok Capitaneum, aliosque circiter mille homines in partes nostras transmiserat, qui feria sexta proxima

Digitized by Google

elapsa [1] in alpibus exploratores nostros partim captiuarunt partim vulnerarunt, qui et e manibus eorundem euaserunt liberi, nobis referentes nuncium, et in oppidum Radna eodem die attigerunt, ab hinc sabbatho post [2] duo milliaria progressi dominico die [3] descenderunt in planiciem campi ad possessionem quandam Nazod vocatam. Vnde nobis scripserunt, nisi nosmet filio regis Joannis subjiceremus, vellent sevire ferro et flamma. Ad vesperum eius diei, nescimus yactura assequi, celeriter retrogressi sunt et feria secunda [4] recta Moldaviam sunt ingressi. Hodie Vniuersum populum nostrum in unum coëgimus atque vna cum Egregio Matheo Pesthessi Wayuodarum homine ad Nos cum certis militibus misso, misimus Radnam versus ad occludendas vias Moldauiam versus, de illorum certa intencione certi nichil scribere possum, nec quid subsequetur, scio. Interim me et officia mea vnice commendo, cupioque Eandem Dominationem Vestram bene valere. Datum Bistricie feria tercia ante diem Beati Michaelis 1553.

Mathias Zaaz
Judex Ciuitatis Bistriciensis mp.

Adresa esternă: Egregio domino Sigismundo Thorda a Gyalt Commissario Regie Maiestatis in Riuulo dominorum etc. domino obseruando.

Monumenta comitialia Regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 499—500. Originalulŭ în museulŭ naţionalŭ din Pesta. Colecţiunea de manuscrise a lui Nagy Iván.

XLIX.

1553. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ, raportézŭ despre paşii făcuţi de nou pe lângă Rustanŭ-paşa în *cestiunea Transilvaniei.* Totŭ odată dênşii consiliézŭ pe regele Ferdinandŭ, că spre a puté obţiné mai uşorŭ dela Turci cedarea Transilvaniei ar fi bine se trimită tributulŭ, şi se înduplece pe regina Isabella şi pe fiulŭ dênsei, ca se renunţe la pretenţiunile lorŭ asupra acestei ţĕri. 1553.

Regi Verancius et Zay.

Laetus nobis illuxit dies XXIII, septembris; intra enim duarum horarum spatium attulit ad nos et eas a majestate vestra litteras, quas die II. Augusti dederat per Venetos, et eas, quas per Petrum Horwath misit via Turcica; nec ulla in parte aut hae aut illae fuerunt laesae, quod et Petrus incolumis ad nos evasit, et ministri majestatis vestrae, qui agunt Venetiis, non

1) 22 Sept.
2) 23 Sept.
3) 24 Sept.
4) 25 Sept.

Digitized by Google

defuerunt suo officio. Dici itaque non potest, quanto gaudio affecti sumus de recantatione palinodiae Transsylvaniensis, quodque vajvodae cum reverendissimis episcopis potiti sunt feliciter locis et functionibus suis in ea provincia. Unde non cessamus divinae majestati quotidie agere gratias, quod hoc tanto beneficio nobis etiam faciliorem, ut speramus, viam patefecit ad agendum et perficiendum ea, quae in votis sunt de ipsa Transsylvania, cui soli procul dubio incumbendum est pro hoc tempore, qui ad tentanda alia non videmus rationem quemadmodum intelliget majestats vestra.

Jam quod ad rem attinet. Quoniam Petrus, cum huc advenit, clam illabi ad nos non potuit, propter passae Budensis hominem, a quo deductus fuerat, et ciausum, qui continue in portis nostris excubat: statim una cum litteris abductus est ad Zynan passam, ibique non diu habitus, ad nos remissus est cum intactis litteris. Verum summisso post eum et secretario suo cum duobus sociis, voluit annotari numerum litterarum, omniumque continentias ad Hruztanum passam transmitti. Quod etsi nobis displicuisset, raptim tamen percursis litteris eodem loci omnibus, dum de aliis etiam rebus mutuo colloqueremur, ubi vidimus, nihil in eis esse, que Turcae laedi possent, et potius omnia continerent, quibus sinceritas et perseverantia majestatis vestrae in pace petenda et amicitia imperatoris Turcarum probabatur, ultro etiam admittendum nos illas obtulimus. Caeterum, quoniam illae quoque litterae ex Venetiis datae opportunissimae accesserant, clamque fuerant nobis redditae, nullam de eis fecimus mentionem; sed excerptis omnibus, quae in illis praesenti rei suffragatura cognovimus, ut de resipiscentia et comitiis Transsylvanorum, de expeditione tributi, de litteris reversalibus fidei Petri Petrowyth, de intemperiis passae Budensis et de aliis similibus, omnia adhuc ea nocte transscripsimus, et insequenti die, hoc est XXIV. Septembris ad Hruztanum passam, una cum nostris litteris dedimus, in quibus accommodandum omnem sermonem nostrum ad persuadendum de permittenda Transsylvania majestati vestrae et de agnoscenda Petri Petrowyth inconstantia, fideique atque honoris majestati vestrae parva reverentia, quam modestissime fieri potuit, omnia illa conjecimus, quae coram fuissemus elocuti, si adesse potuissemus. Harumque litterarum tenorem mittemus ad majestatem vestram, Deo dante, cum responso quod accipiemus a passa, quamprimum illud pervenerit: quo quid et nos in hac quoque actione nostra egerimus, intelligat majestas vestra, et quid in posterum quoque nobis consilii adjicere voluerit, plenius informetur. Interim autem, quae judicio nostro praesentis temporis usus atque occasio videtur postulare, pro fide et officio nostro nostram sententiam majestati vestrae significamus. Primumque est: Ut postquam divina ope sic est possessio Transsylvaniae denuo majestati vestrae recuperata, nullo modo cogitet de illius restitutione, prout postulatur, sed omnibus rationibus curet eam retinendam, augendo etiam illi praesidia, sed sensim et per parum et diversis itineribus immissa, si quid praesentiret imminere periculi. Ut statim aggrediatur praecipuos viros trium nationum Transsylvanicarum, quasi illud agens, omnibus viis et modis animos eidem majestati vestrae conciliando, et pro his saltem principiis multa illis concedendo et multis eosdem oneribus levando, aliqua etiam eis dando,

Digitized by Google

et aliqua pollicendo, nihil tamen aperte, ne majestati vestrae aliqua calumnia malorum derogetur quippiam; quia alioqui omnibus in rebus imperii majestati est consulendum, et cum summo rigore aequitas unicuique administranda, propter paucorum metum, quorum insania caeteri seducuntur, qui libenter a novis rebus abstinerent et principem agnoscunt.

Ut quam citissime fieri possit, mittat ipsius Transsylvaniae tributum, quemadmodum jam nobis dignata est significare, quod tributum hoc tempore nostra sententia facillime colligetur, quod speramus et Budensem passam et Temeswariensem sangzacchum et quosque alios quieturos, qui paulo antea tumultuabantur, ubi exibunt in publicum litterae hujus principis Joanni Mariae ad majestatem vestram datae, quibus omnibus praeceptum est, ut quiescant a motibus, donec cum majestate vestra de pace concludatur.

Ut, si ita libuerit, hoc tributum Transsylvaniae mittatur omnino cum Joanne Maria, aut si ipsum oportebit nonnihil istic immorari, quod fieri non debet, prorsus tamen mitti festinetur, quia optatae expeditioni nostrae plurimum momenti afferret, nosque etiam in agendo erimus audentiores; praesertim si ad hoc curabitur, ut reginae Isabellae filius non dimittatur ex Polonia, quum speremus Petrum Petrowyth brevi vela demissurum, adeo affabre hic nobis enucleatur quotidie homo. Dignabitur tamen animadvertere et curare, ut nuncii ejus Transsylvani, quando cum tributo vel soli, vel cum Joanne Maria venient, veniant ad nos, et nobiscum una hospitentur, et agant omnia negotia nobiscum ex aequo, ut mutuo nos facilius intelligamus, et appareat, constetque unius regis ac domini nos esse oratores, subditos, servitores ac fideles; quodque et Hungari et Transsylvani in eadem obsequia majestatis vestrae consentiant. Et haec res plurimum afferet et majestati vestrae momenti et existimationis, quando simul hoc munere fungemur, coramque nobis ante passas ipsi Transsylvani fidem, qua se majestati vestrae obstrinxerunt, (testabuntur).

Ut nuncii Transsylvani, qui cum tributo venient, dicant hic coram imperatore Turcarum, nomine omnium trium nationum, quod post hunc imperatorem potentissimum, quod temporis conditio cogit dicere, nullum alium principem, dominum et regem habere cupiunt nec volunt, quam majestatem vestram, simulque ut supplices petant, ne illam in hoc dominio Transsylvaniae molestet aut perturbet, quia ab ea divelli et sejungi, ut a vero et legitimo rege suo, nullo pacto possunt, quandoquidem nolunt tot procuratoribus unius foeminae et pueri praeda iterum esse, ut fuerunt hactenus. Caeterum quod cum majestate vestra ipsum potentissimum imperatotem omnibus solitis officiis et censibus honorariis quotannis recognoscere studebunt.

Ut majestas vestra committat vojvodis Transsylvaniensibus, omnem operam dare, quo in litteris Transsylvanorum, quas nuncii huc afferent, subscribant sua nomina aliqui ex rebellibus, ut Antonius Kendy, Patochy, Orbay, Bornemizza, vel alii; ut nos, si ita res postulabit, possimus per occasionem hominum seditiosorum annotare coram passis levitatem, demonstrareque, quibus comitibus Petrus Petrowyth conabatur in aliena irrepere, et quietem fidelium majestatis vestrae perturbare.

Digitized by Google

Ut majestas vestra opera regis Poloniae velit laborare, quo regina Isabella una cum filio suo mittat proprium nuncium ad imperatorem Turcarum, eique scribant ac significent, se jam ultro majestati vestrae cessisse Transsylvaniam, quam non repetunt, nec volunt quicquam contra majestatem vestram agere in praejudicium illius tractatus, quem dudum ratione ipsius Transsylvaniae cum majestate vestra transigerunt. Se enim bene et integre a majestate vestra esse satisfactos, nec velle majestatem vestram a concordia, affinitate et amicitia recedere; immo etiam obnixe se ejus potentissimam majestatem petere, ut majestatem vestram in negotio successionis et obtentionis Transsylvaniae nolit vexare, sed manere in ea ita permittat, ut Joannes quoque rex olim suus maritus cum majestate vestra convenerat; quod non dubitamus regem Poloniae facturum beneficio Christianitatis et suorum limitum; et si etiam tum matri tum filio addendum esse aliquid videretur, non existimaremus majestati vestrae damnosum, dummodo ad hoc induci possent, ut Petrum Petrowyth revocarent. Verum haec omnia majestatis vestrae sint judicii; nos tantum pro fidelitate nostra sententiam nostram dicimus, quantum intelligere possumus.

Ut elaboret majestas vestra etiam totis viribus apud catholicam et caesaream majestatem, ne velit quippiam conatuum remittere, quos in regem Franciae tam feliciter auspice Christo intendit; immo, si fieri potest, addat illis in dies aliquid virium; dici enim non potest, quanta vel ex his, quae hactenus illic gessit, non solum ejus caesareae sed etiam vestrae regiae majestatis rebus accesserit existimationis. Et quia mari etiam triremes ejus caesareae majestatis strenuissime et felicissime gesserunt se contra Turcogallicam classem, quae ubique dicitur damna accepisse, sine dubio audimus et Gallos paulatim excidere ex horum animis, et nos in aliquam benevolentiam successuros, simodo tempestive hae occasiones complectentur, de quibus jam praemisimus. Ac primum supra omnia misso Transsylvaniensi tributo, deinde perstare in eo sincerissime, quod revera pacem et amicitiam imperatoris Turcarum desiderat majestas vestra. Hoc autem propterea, quia non desinit inficiare Petrus Petrowyth, nuncians huc, fictive majestatem vestram pacem petere, quum istinc bellum appararet. Nos tamen non dormitanter occurrimus his mendaciis, speramusque ita opera nostra a Turcis hoc tempore cognitum iri Petrum Petrowyth, ut nunquam alias fuerit; meliusque et consultius egisset, si adhuc in sua veteri pusillanimitate permansisset, viris remissa audacia. Sed de his hactenus.

At quod ad nos attinet, adhuc Domino adjuvante incolumes sumus, eoque loci habitamus, quo nos Joannes Maria dimisit, tractamurque et bene et honeste. Et licet initio nobis non pateret exitus, die tamen XXII. Septembris, quum Matthias Ally, subita et triduana infirmitate correptus obiisset, amplissima facultas exeundi, quocunque vellemus, concessa est, et exinde ita honoramur, ut ipsi etiam miremur satis; alioqui parce utimur ejusmodi libertate, timentes gentis mores, et ut nos magis a modestia commendaremus, nec opinione fallamur. Quia multis ex locis audimus, nos hic gratos esse oratores, quid tamen consequentur, in manu Dei est. Amici etiam majestatis

Digitized by Google

vestrae, quos nobis in arcano dimisit Joannes Maria, frequenter nunciant, velimus esse bono animo, quia bene expediemur, dummodo cito reverteretur ipse Joannes Maria. Laetificant nos haec, unde tamen fit hoc, nescimus plane, nisi ex praesentium rerum statu. Dicunt enim et imperatori Turcarum difficile futurum negotium in Persia, et commoveri non parum successibus caesareae majestatis contra suam classem. Quod autem orator Gallus hinc discessit, ajunt petiisse imperatorem Turcarum a rege Franciae trecenta millia coronatorum, impensa ad hujus suae classis expeditionem, quam summam idem Gallus persoluturum sese ei spoponderat. Orator igitur, nacta occasione subducendi sese abhinc hoc praetextu, dixit se pro hac pecunia reportanda abiturum. Quanquam alii aliter judicant, quod scilicet detineri timuerit ob classem hujus principis male regis ejus ministrorum incuria pessundatam. Dictum est, his de causis et principem de Salerno vinctum fuisse catenis a Durguto, et Constantinopolim duci. Sed adhuc veritatem non sumus assecuti. Quapropter nos his consideratis, clementissime rex, humillime sollicitamus, dignetur curare, ne his occasionibus desit; sed et tributum cum Joanne Maria cito mittat, et agat apud caesaream majestatem, ut fortius indies Gallum urgeat.

De rege Persarum nihil adhuc habemus, quod affirmare possimus, quia multa multi loquuntur, et res circa initia versantur. Illud tamen pro certo ferunt, quod Otomanum non timet, et quod habet in suis partibus Georgianos et Kurtenses quosdam populos non exiguos neque imbecilles, nititurque exercitu longe majore quam alias; proximeque nunciarat huic principi, quare se tam frequenter frustra persequeretur. Ego, inquiens, infestabo te quam maxime potero, donec paratus occurreris, et ubi in aciem aderis, fuga a te revertar, et intima ac longinqua regni mei petam. Sic tu cum recesseris delusus, tum mole fractus, omni in loco lacessendo et carpendo te, imminebo tuis agminibus, quamdiu fines meos excesseris. Vulgatum et illud est, proximis mensibus uxorem hujus principis et filiam et Hruztanum passam generum, nolentes eum ad Persiarum expeditionem proficisci, scripsisse litteras ad ipsum Persam, illum hortantes, ut oratorem de pace mitteret, offerentes, se omnia pro voto ejus expedituros. Qui dum misisset oratorem, de quo aliis litteris scripsimus, nec de pace quicquam obtinuisset: ubi primum cognovit Otomanum in Asiam trajecisse et exercitum contra se serio ducere, iratus uxori et filiae ipsius Otomani et Hruztano passae, praefatas ipsorum litteras ad Otomanum misit, vindicaturus se hoc facto a dedecore quodam, tanquam praeter decoram pacem postulasset. His litteris visis, ita dicunt fuisse ipsum Otomanum perturbatum et ira percitum, ut oratorem Kasuli mox carceri manciparit, affectoque rege Persarum injuriis, rusticum hominem appellando, uxorem quoque et filiam una cum ipso Hruztano passa capite voluerit multare. Sedatus est tamen reliquorum passarum consilio, ne in tanta expeditione tumultus aliquis oriretur, adhuc tamen dicitur Hruztano passae indignari, solumque omnia belli per sese munia agitare, quodque iter ad id tempus duobus diebus conficiebat, hoc jam uno deinceps coepit conficere. Jam autem in Karmaniam fertur pervenisse, ad civitatem quandam Album Castrum appellatam, quo loco ipse firmabitur, ac per duces ac duos filios rem geret contra regem Persarum, quorum

Digitized by Google

filiorum alteri, Zelimo scilicet, Aly passam eunuchum in capitaneum adjunxit. Alter sexaginta millia hominum habere, et propinquissime ad Casulem rem gesturus dicitur accedere. Quicquid deinceps de iis et de aliis rebus successerit, curabimus majestatem vestram facere certiorem. Verum interim quod ad majestatis vestrae nuncios attinet, videtur nobis non oportere posthac mittere via Turcica, quia casu ambulant, hicque quum huc pervenerint, prius apud passam coguntur litteras deponere quam nobis reddere, in quibus si quid quandoque inveniretur, quod hos offendere posset, aut quod supprimendum sibi ex usu foret et nos scire expediret, majestas vestra consideret, quantus committeretur error. Igitur nostra sententia est, ut continuetur via Veneta, et si etiam adjiceretur Ragusinorum officium, res esset valde commoda, neque opportuniores viae reperiri possunt, quia quum majestatis vestrae nuncii per Turciam veniunt, partim Budae, partim aliis in locis detineri solent, intra quam moram multa intercidunt, ut inter os et offam, quod proverbio fertur. Mercatorum litterae volant et saepe praecurrunt tempora. De impensis nostris adhuc adderemus aliquid, praesertim quod nobis in Asiam Turca est prosequendus. Verum quia nobis de gratia et clementia majestatis vestrae nullum est dubium, arbitrio suo rem nostram commendamus, parati ad omnia, quae jusserit, ut fideles decet. Majestas vestra felicissime valeat. Quinta Octobris, Constantinopoli, 1553.

Monumenta Hungariae historica, Scriptores. Tom. IV. pag. 100–109.

L.

1553. 1553. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că marele vizirŭ *Rustanŭ-paşa* a fostŭ depusŭ şi consiliézŭ pe regele Ferdinandŭ se împedece în totŭ modulŭ, ca fiulŭ reginei Isabella se nu între în *Transilvania*, ér regina Isabella se renunţe la drepturile ei asupra acestei ţĕri.

Regi Verancius et Zay.

Quid sit in causa, nescimus, sed indies melius atque honestius tractamur. Passa etiam Zynan, Hruztani passae frater, qui hic imperatoris Turcarum locum tenet, frequenter nobis mittit eduliorum munera, et licet timeamus Danaos et dona ferentes, signa tamen bona ostendunt, et quod dant, accipimus, et quae nobiscum agunt, boni consulimus. Caeterum quoniam nequimus locupletare multis epistolam, quod casui committitur, illud tantum significamus, dedisse nos litteras ad majestatem vestram quinta hujus mensis via Veneta, per manus domini Dominici Gastelu, quas nisi prius majestas vestra receperit, videretur nobis, ut ad ea, quae per dominum Joannem Mariam

Digitized by Google

misimus, certum responsum non faceret, praesertim si quid secus de Transsylvania statuere cogitaret, quam commodum et existimatio majestatis vestrae suadeat; quia longe meliora speramus, jam hoc tempore nos consequuturos, quam quum Joannem Mariam expediebamus. Hoc addentes, si non fallamur, nam et amici illi secreti, quos scit Joannes Maria, nunciarunt nobis VI. die mensis instantis per Judaeum, eidem Joanni Mariae notum, Hruztanum passam litteras nostras cum exemplis earum, quas majestas vestra ad nos miserat, benigne accepisse, cognito ex eis animo suo erga imperatorem Turcarum, studioque in servatis pacate finibus istis sincero et firmo. Addiderant praeterea, quod de omnibus rebus, nominatim vero de Transsylvania etiam bonam essemus habituri expeditionem, modo Joannes Maria reditum maturaret; et hortati demum, ut vellemus laeti et bono esse animo etc. Haec scribimus, ut referuntur nobis, non omni spiritui credentes, quum in his rebus Thomae esse volumus, quibus majestatem vestram moveri, aut aliquid firmiter constituere oportebit; unde et attentius, dum nobis ejusmodi referuntur, advigilamus nostro muneri, tota animi vi in occasionem intenti, si quam apportaret praesentium rerum cursus, viaque nobis patefieret, ad attentanda, quae initio nequivimus.

Haec exarare ad majestatem vestram coeperamus, quum ecce majora interveniunt, nolentesque jam incepta retinere, sic ea subjungimus. Hic princeps laborat malo domestico, Mustaphae filii vexatus ambitu imperii, eum proxime una cum filio, quem secum deduxerat, fecit in tentorio suo suffocari; passas inde, Hruztanum passam primum, et Haidar passam ultimum movit magistratu, dignitate, loco; et Achmat passam, qui a Hruztano passa erat secundus, primum constituit. Nec ista pluribus describi possunt, quod causae adhuc certae ignorantur. Haec autem, quantum inteligimus, acta sunt ad Atinam, locum quendam sex dierum prope Alepum. Suntque hic Constantinopoli omnium animi consternati, metu ne quid ipsi accidat principi, quo in casu soliti sunt in praedam verti; ubi nos quoque quid periculi metuamus, majestas vestra consideret.

Verum quod ad rem attinet, majestas vestra festinet expedire Joannem Mariam cum Transsylvanis et eorum munere honorario; faciatque eosdem Transsylvanos fateri hic fidem suorum erga se, curetque reginae Isabellae filium prohiberi ab ingressu Transsylvaniae omnibus modis; et si etiam persuadetur mater, ut misso huc proprio nuncio, abdiceret se Transsylvania, haec vel sola res omnem controversiam sedabit et absolvet. Caeterum ipsa majestas vestra (nisi aliis quibusdam de causis mutaverit sententiam) perstet novis litteris et commissionibus ad nos datis, in petitione hujus pacis, ne si secus faceret, et nos repereremur in mendatio, et a Persa revocaretur expeditio. Quod quidem facile fieri posse arbitrantur, cum propter has turbas in castris ortas, quae videbantur tota in Muztapham conversa, tum si pax quoque inter caesaream majestatem et regem Franciae sequeretur, de qua hic sermo est non exiguus, cujus pacis tractatio etsi nobis certo non constat, diligenter tamen erit respiciendum ad vafriciem Galli, ne quum se hinc atque inde premi videat, parumque et Acheronte mari, et terra juvatur Superis, ea ipsa vafricie

Digitized by Google

et progressus caesarae majestatis contra se sistere ac differre, et pacem majestatis vestrae cum imperatore Turcarum impedire curet. Quae quidem pax, etiam sequente illa cum rege Franciae, necessaria videtur esse Hungariae, donec et ipsa respiret, et majestas vestra vires recolligat, Deusque felicius rem gerendi occasionem porrigat, (cujus jam) initia videntur quodammodo scintillare. Alioqui in manu majestatis vestrae est omne consilium et rerum cognitio.

De Transsylvania vero id et nunc et post erit agendum, quod hactenus. Nempe expeditis, quae jam ostendimus, rogabitur Otomanus et passa ejus, quicunque primus fuerit, ut consideratis considerandis etc. permittat majestati vestrae Transsylvaniam. Nec id forsan, ut speramus, aegre jam obtinebimus, si quo pacto etiam rex Franciae incipiet cum imperatore Turcarum claudicare, pacem caesarea majestatis amplectendo; et reginae Isabellae filius haerebit in Silesia; munus apparebit honorarium; et passa aliquis tractabilior, et Gallis alienior Hruztano successerit. Nec dubitamus Achmat passam ad propositum nostrum futurum, modo non et huic alius surrogetur, Mehmet scilicet zangiachus Bosnensis, quem jam accersitum esse ajunt. Dubium tamen hoc. Et jam Achmat passa fungitur eo munere, cujus majestas vestra dignabitur meminisse in expeditione Joannis Mariae. Haec complexi sumus quam brevissime potuimus, quae in praesentia videntur esse consideranda; reliqua quoque curabimus non segniter, quaecunque successivis diebus inciderint et cognoscemus.

Et quia jam tres fasciculos litterarum a majestate vestra accepimus, praeter illas de Ally Matthia, primum per Petrum Horwath, secundum vero et tertium diverso tempore, et ejusdem exempli per Venetias datas; ad quas omnes litteras nos quoque V. hujus mensis per eandem viam unis tantummodo litteris respondimus, quas ante a majestate vestra intelligi desideramus, quam Joannes Maria expediatur, tametsi munus honorarium cito praeparetur. Et si fieri potest, dignetur curare ut apud Ragusinos habeamus unum hominem paucarum impensarum, et soli illi senatui cognitum, qui litteras tantummodo nostras Venetias ad dominum Gastelu, et majestatis vestrae ab eo ad nos mittat. Quia aliter res mutuo cognoscendae longiore mora inter nos tenebuntur, et praesertim nunc, dum dies quaelibet aliquid novi affert.

Est etiam aliud, de quo majestati vestrae scribendum esse duximus. Nunc quoque vernerunt huc Transsylvanorum nuncii cum litteris, qui nec adierunt nos, nec de nobis quaesiverunt. Et licet nec illud plane scimus, quare venerunt ii, est tamen nunciatum, quod tributum praeparaverunt, et nescimus quae alia similia suo forsam nisi, si non fallimur, ausipicio agentes omnia, tanquam si nullum haberent caput, uti in Asia de Georgianis ferunt. Haec (res) clementissime rex, nobis non probatur, quia derogat et honori et commodo majestatis vestrae. Ideo humillime scribimus, ut huic errori, si modo error sit, occurrat, et agat, ut deinceps nemo illinc veniat, nisi nomine majestatis vestrae, quo nomine et tributum eorum aportetur. Sic enim res majestatis vestrae hic majoris erit ponderis, dum apparebit non ab alio pendere Transsylvaniam, quam a majestate vestra.

Digitized by Google

Praeterea capti sunt quinque hajdones apud Budensem passam, qui fatentur, se esse homines Stephani Nagy castellani in Tata. Idque constat. Et ajunt vi se compulsos a praefato castellano suo, ut praedarentur in ditione Turcica, nil induciis obstantibus, Quod videtur negare Stephanus. Verum de hoc nunciavit passa ad Portam, majestati vestrae non exiguum intenditur negotium. Quare supplicamus, ut his dignetur occurrere, immo etiam corripere similes audaculos, et omni studio anniti, ut fines isti quieti et securi conserventur. Quod multum proderit ad infirmandam passae causam et ad conciliandum animum imperatoris Turcarum erga majestatem vestram. Nobis autem adhuc hic nullum vel ab hominibus reginae Isabellae vel Petri Petrowyth exhibetur negotium. Illud tantum molestum est, quod negotiari nequimus, utpote longius a curia constituti. Addimus et de cursoribus, quorum, oratores qui hic manent, debent habere aliquot sibi conciliatos et addictos, quo iis uti possint, emergentibus rebus arduis et repentinis; quia non semper proprii homines mitti possunt, nec ad discretionem Turcarum mittendi sunt tabellarii; cui necessitati nullus subjacet oratorum, qui hic nunc agunt. Alioqui si horum cursorum opportunitate carebimus, minus commodi erimus. Si igitur quospiam cum litteris ad majestatem vestram miserimus, supplicamus ut eos sic remittat, ut servire majestati vestrae saepius non graventur. Majestas vestra felicissime valeat. XVII. Octobris, Constantinopoli, 1553.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom IV. pag. 109—114.

LI.

1553. *Mahmudŭ*, interpretulŭ sultanului, scrie reginei *Isabella*, că, în cestiunea Transilvaniei, dênsa nu póte avé amicŭ mai bunŭ de câtŭ pe *Alexandru*, *voivodulŭ Moldovei*, ér în *Mircea*, *voivodulŭ Ţerei-românesci*, se nu se încréḑă. 1553.

Serenissimae principi et dominae dominae Isabellae Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae tanquam majestati reginali tanquam dominae dominae et principi meae mihi semper colendissimae.

Serenissima regina, domina domina mihi semper colendissima. Post fidelium servitiorum meorum in gratiam serenissimae majestatis vestrae commendationem. Cum veni in Constantinopolim, imperatorem non inveni, nisi trans marem ad partes Persarum proficiscitur, et varia rumores ex parte imperatoris jactabantur; ea ob causa per unum mensem in Constantinopoli permansi; interim etiam magnificus dominus Rustan passa advenit, et ea omnia sinistra novitate, quae populi dicebantur, mendacia fuerunt. Nisi istud certum est, quod potentissimus imperator veraciter intellexit filium suum sultan Mustafam infidelem sese et sinistrum animum erga patrem suum habere, et mancipios imperatoris cum muneribus et dulcis verbis abtrahere, et imperium im-

Digitized by Google

peratoris ab patre suo occupare velle; ideo imperator dictum filium suum sultan Mustafa advocavit, quod de certis rebus Persarum secum colloquere et cum aliquo exercito ad partes Persarum mittere vellet. Ideo et sultan Mustafa cum istis dulcis verbis deceptus fuit, et cum bono apparato exercito et cum strenuis militibus ad imperatorem advenit, et ipse quoque cogitabat, quod cum aliquo modo mancipios imperatoris sibi una cum imperio adtrahere posset, et sperabat imperatorem secreta negotia sua non intellexisse. Habuit tamen unum consiliarium suum supremum, qui ista omnia imperatori occulte notificavit, ac quando sultan Mustafa muneram suam imperatori dedit et manus imperatoris osculare volebat, tunc custoditori ante portam tentorium imperatoris, dictum Mustafam cum tribus supremis capitaneis ex commissione imperatoris interfectus est, et postea imperator filium suum honorabiliter in civitatem Brussam sepelire misit; neque post obitum suo ruinae militum, sicuti dictum erat, fuit, nisi unus quilibet et omni mancipii obedienter in pace manserunt, mancipios omnes sultan Mustafae imperator honorifice pro mancipios suos accepit. Quod tamen imperator magnificum dominum Rustan passam in Constantinopolim misit, non quod de officio suo supremo consiliario deposuisset, nisi imperator ea de causa fecit: ne dicant militi et mancipii imperatoris in isto negotio dominum Rustan passam in causa fuisse, ne fortasse de alicui sibi aliquid mali contingat; et aliud etiam, id est, quod imperator recogitavit, cum sua majestas est in alia parte mare in partibus Persarum, ne interim Germani aliqua damna et fraudolentia in confinia imperatoris inhibeant; si aliquid fiet vel oportebit in partibus Hungaris contra Germanos bellum gerere, ut statim magnificus dominus Rustan passa bellum moveat. Potentissimus imperator oratores regis Persarum honorifice ad regem suum dimisit, et nunc sua caesarea majestas hilariter in civitatem Halap proficiscitur, istinc hieme permanebit. Et jam iterum rex Persarum binos electos oratores ad imperatorem pro confirmatione et petendo pacis misit, tamen quod concluserunt, nondum certum est. Ego vero non multum apud imperatorem tardabo, statim sua caesarea majestas cum variis felicis negotiis iterum ad serenissimum regem Poloniae mittebit, spero quod Deo adjuvante omnia negotia felicem finem habebunt. Ea et alia omnia latius et clarius ab spectabilo magnifico domino Alexander vojvoda Moldaviae intelliget. Credat mihi serenissima majestas vestra, quod non habet magnorem et meliorem amicum et confidentem, cui fidem adhibendum sit praeter spectabilem magnificum dominum Alexander vojvodae; ego vero pro fidelitate suo caput meum promitto, neque est dubitandum. Majestas vestra serenissima in minime negotio suo Mirzae vojvodae Transalpinense fidem non adhibeat, ipse enim neque Christianus nec verus Turcus est. Oratori Ferdinandi regis sunt sub bona custodia in Constantinopoli, sicuti et ego in primo fui captivus in Cracovia, spero enim in Deum Omnipotentem, quod isti dicti oratori [1] non in brevis diebus Viennam videre, quia mendacia eorum sicuti sol in mundo declaratum est. Deus Omnipotens serenissimam majestatem reginalem una cum illustrissimo filio suo quam diu-

1) Erorile gramaticale din acestŭ documentŭ provinŭ probabilŭ dela interpretulŭ Mahmudŭ.

Digitized by Google

tissime feliciter et victorialiter conservare dignetur. Datum Constantinopoli sexto die mensis Novembri. Ejusdem reginalis majestatis addictissimus Mahmud sen. interpres caesareae majestatis. m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. IV. pag. 128—150.

LII.

1553. Nobilulŭ *George Orsagŭ* din Bănatŭ informézză pe capitanulŭ *Bălaşŭ*, că comitele *Petru Petrovich* are intenţiunea se între cu Bănăţenii în Transilvania pe la pasulŭ Porţii-de-ferŭ. 1553.

Ezt Irhatom kegielmednek, zeretheo Balas vram, hogy Petrowith peteor Lvgassan vagian. Azert kegelymetek viselÿen gondoth magatokra, merth altalan fogwa meg higgÿe keg. hogÿ Petrowith mÿ velewnk Akar Bee Jewnÿ Erdelyben Waskapura, oztan az varossal meg egyenessedet hogy Ewteth urallÿak es az varosban ÿs Bee bochÿattyak. Oztan mast Gaborko, oztan Peyka georgy, oztan Bakwk (adecă Bakócz) ferencz oda mennek Eskednÿ neky Petrowith peternek. Eztÿs Irhatom kegÿelmednek: hogy az Theorekeok kÿk hadban voltanak, mind el ozolnak, es haza mennek. Azert legyetek mast ha leztek, mert most vagÿon Ideÿe, merth ennek az lathornak ninchÿen howa fognÿ feÿet, mert vizza nem terhet, hanem mÿ hozzank Jewÿ, hogy mÿ thegyewnk Joth velle, de ha lehet ne haggyatok Istenert kerem. K. Thowaba az keg. Tharsara semmi gondot ne viselÿ, meeg az en feÿemet tudod hogy fen aal. Az vristen tharchÿa meg kegyelmedet minden Jowawal, ez lewel keolt Karan Sebesben Zent Marthon nap vtan valo hetfewn. Anno 1552[1]).

Orzaagh Georgy Irta
Kegelÿmed Barattÿa.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 65. Din archiva statului dela Buda.

---

1) Probabilŭ erőre de tipariŭ în locŭ de 1553. In colecţiunea lui Pesty documentulŭ acesta pórtă de asupra inscripţiunea: «1553, november 13^{an}», ér în ordinea cronologică face parte din seria documentelorŭ anului 1553.

Digitized by Google

LIII.

1553. 1553. *Saşii* din Transilvania se plângŭ la regele *Ferdinandŭ*, că nobilimea transilvană voiesce se supună la contribuţiuni şi la taxe iobăgesci pe *comunele săsesci din comitatulŭ Albei şi alŭ Cetăţii-de-baltă*, cari în privinţa administraţiunei erau supuse mai înainte districtelorŭ săsesci. In urma acestei plângeri, regele Ferdinandŭ învită pe autorităţile celorŭ dóue comitate se nu mai supună pe comunele aceste la contribuţiuni şi taxe iobăgesci.

Ferdinandus Divina favente Clementia etc. Fidelibus nostris egregiis nobilibus comitibus, Vice-Comitibus, Judicibus et universitati nobilium Commitatuum Albensis et de Kükölö existentibus et futuris praesentes nostras visuris salutem et gratiam! Expositum est majestati nostrae in personis fidelium nostrorum prudentium et circumspectorum universorum saxonum septem et duarum sedium nostrarum saxonicalium, partium istarum Regni nostri Transilvanarum, quod licet certae quaedam villae, Possessiones ipsorum exponentium in Comitatibus istis Albensi et de Küköllö existentes habitae, in censuum nostrorum, et aliarum quarumvis Taxarum solutione semper et ab antiquo in medium saxonum contribuere, et nunquam instar Jobbagionum ipsorum nobilium, et aliorum possessionatorum hominum Taxam seu contributionem solvere soliti sint, nihilominus tamen Dicatores et connumeratores vestri easdem villas, et possessiones ipsorum exponentium, cum pertinentiis earundem, instar bonorum et possessionum aliorum Regnicolarum, et nobilium ex eo, quod in Registris dictorum Comitatuum vestrorum his proximis tamen annis inscriptas et adnotatas adlegarentur, connumerare niterentur, quae res cum antiquae saxonum nostrorum consvetudini aperte contraria esset, inque manifestum libertatis eorundem a Divis quondam Hungariae Regibus nostris praedecessoribus, ipsis indultae et concessae, ac per nos quoque confirmatae praejudicium vergeret, majestati nostrae pro parte, ac in personis eorundem saxonum nostrorum humiliter supplicatum exstitit, quatenus ipsis gratiose hac in re providere, neque ipsos in antiqua ipsorum consvetudine, libertatisque praerogativa quoquo modo labefactari permittere dignaremur. Quorum nos justa et humili supplicatione clementer exaudita, volentes ipsos fideles nostros saxones in omnibus eorum libertatibus, praerogativis, et consvetudinibus antiquis, per omnes et quoscunque illaesos, et indemnes conservari, neque eosdem in illis turbari, seu labefactari. Fidelitati vestrae, harum serie firmissime committimus, et mandamus, quatenus praemissis sic stantibus, praefatas villas, et possessiones ipsorum exponentium in praescriptis comitatibus habitas, simul cum pertinentiis earundem contra dictorum saxonum nostrorum antiquam consvetudinem, et praerogativam instar Jobbagionum nobilium, aut aliorum possessionatorum hominum ad solvendam contributionem aliquam cogere vel compellere, vel Taxam seu Dicam aliquam eisdem imponere, neque vos ipsi neque vero Dicatores, et connumeratores vestri ullo modo praesumant, sed easdem de Regestris dictorum Comitatuum vestrorum delere, et expungere, praefatosque saxones nostros sua libertate libere, et inviolabiliter frui, et gaudere permit-

Digitized by Google

tere, modis omnibus debeatis, et teneamini. Secus nullo modo facturi. Datum in Civitate nostra Vienna-Austriae die 13. Mensis Novembris, a. 1553.

Ferdinandus m. p. *L. S.* *Nicolaus Olachus m. p. strigoniensis.*

Copia in collect. Dipl. colleg. Ref. Claudp. T. II. p. 197.

Transilvania. An 1874. pag. 146—147. Din colecţiunea c. Jos. Kemény.

LIV.

1553. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, scutesce pe *locuitorii din Orĕstie*, ca se nu mai fie supuşi la transporturi de victuale şi la alte servicii de asemenea natură. 1553.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex semper Augustus, infans Hispaniarum, archidux Austriae etc., fidelibus nostris magnificis Francisco Kendy de Zenthywan et Stephano Dobo de Rwzka, waywodis partium regni nostri Transsilvanarum, eorumdemque vicewaywodis, tam praesentibus, quam futuris, praesentes nostras visuris, salutem et gratiam. Expositum est majestati nostrae in personis fidelium nostrorum prudentum et circumspectorum judicis et juratorum civium civitatis nostrae Zaazwaras, quomodo vos non habita ratione multarum oppressionum et damnorum, quae ipsi exponentes proximis annis ob continua bella cum ingenti civitatis ipsorum devastatione, rerumque et bonorum suorum direptione passi essent, eosdem contra libertates Saxonum nostrorum, ex quo arx et oppidum nostrum Dewa, nunc in confiniis hostium Thurcarum constitutum, ipsis in viciniis esset, ad diversa intollerabiliaque onera et servitia, puta victualium convectionem, crebrasque curruum et equorum sine pretii alicujus solutione exhibitiones compelleretis, magna ipsorum exponentium oppressione, inque derogamen libertatis eorum manifestum. Unde majestati nostrae pro parte et in personis dictorum exponentium supplicatum extitit humiliter, ut, quum ipsi quoque reliquorum Saxonum nostrorum membrum essent, parique cum eisdem libertate gauderent, ne pateremur ipsos contra libertates eorum tam crebris et insolitis oneribus ac serviciis oprimi et gravari. Quorum nos humili supplicatione clementer exaudita, nolentes ipsos exponentes alioquin satis superque oppressos ad aliqua insolita onera et servitia contra eorum et Saxonum nostrorum libertatis praerogativam cogi seu compeli, fidelitati vestrae harum serie firmissime commitimus et mandamus, aliud habere nolentes, quatinus acceptis praesentibus et praemissis sic ut praefertur stantibus et se habentibus praefatos exponentes a modo deinceps extra generalem aliquam partium illarum

Digitized by Google

regni Transsilvanarum omnium statuum expeditionem contraque libertates eorum convehendis victualibus, curruumque et equorum exhibitionibus molestare gravareque, sive ad alia quaevis insolita et alias nunquam consueta onera et servitia cogere et compellere nusquam et nequaquam praesumatis, sed ipsos in libertatibus suis una cum aliis fidelibus Saxonibus nostris illaesos et indemnes conservare, conservarique facere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus nullo modo facturi. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Vienna Austrie, die decimaquinta mensis Novembris, anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio.

Ferdinandus. *Nicolaus Olahus Strigoniensis.*

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 126—127. Originalulŭ pe chârtie în posesiunea editorului.

LV.

1553. 1553. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, învită pe comunitatea Sibiului se reducă taxa de 1300 fl. impusă asupra oraşului *Orĕstie*, care a suferitŭ mai multe pagube în timpulŭ resbelului din urmă, şi a fostŭ chiar pradă focului.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex semper Augustus etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Quoniam nos compacientes multijugis oppressionibus et damnis, quibus fideles nostri prudentes et circumspecti cives et inhabitatores civitatis nostrae Zaazwarassiensis proximis annis ob continua bella, crebrosque militum nostrorum in medio ipsorum descensus et damna, quibus tum ob violentam victualium omnis generis ab eis per milites nostros oblationem, tum etiam ob ejusdem civitatis nostrae combustionem affecti esse dicuntur, eisdem ad humilem eorundem supplicationem nobis superinde porrectam, aliqua gratia nostra adesse eisdem volentes, fidelitati vestrae harum serie committimus et mandamus, quatinus praefatos cives et inhabitatores dictae civitatis nostrae Zaazwaras ratione taxae mille et trecentorum florenorum, quae nunc eis imposita esse dicitur, aliqua allevatione prosequi et in eadem taxa aliquid eis, prout vobis justum esse videbitur pro quantitate damnorum eis illatorum, relaxare debeatis, ut possint se a calamitate perpessa aliquo modo sublevare. Secus nullo modo facturi. Datum

Digitized by Google

Vienne decimaquinta mensis Novembris, anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio.

Ferdinandus. *Nicolaus Olahus Strigoniensis.*

Titlulŭ: Prudentibus et circumspectis magistro civium, judici et juratis consulibus civitatis nostrae Cibiniensis etc. fidelibus nobis dilectis.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 127. Originalulŭ pe chârtie în archiva naţiunei săsesci şi a oraşului Sibiu. Nr. 682.

LVI.

1553. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei informéză pe oratorii sei din Constantinopole, că se află în negoţiări cu regele Poloniei, ca se induplece pe regina *Isabella*, şi pe fiulŭ dênsei, se trimită sultanului o declaraţiune, că renunţă la pretenţiunile lorŭ asupra *Transilvaniei.* 1553.

Ferdinandus etc. Redditae fuerunt nobis litterae, quas die 5. proxime praeteriti mensis Octobris ad nos dedistis, unde lubenter cognovimus, hominem nostrum, quem per viam Budae, superiore mense Augusto ad vos expediveramus, salvum una cum litteris nostris ad vos pervenisse, eodemque die etiam litteras, quas per viam Venetiarum ad vos dederamus, vobis redditas esse. Ad quas quidem litteras vestras, per has vobis breviter respondendum duximus, ut et de mente ac voluntate nostra primo quoque tempore certiores redderemeni.

Et primo: significamus vobis perclementer, quod etiam Joannes Maria Malvezius superioribus diebus, salvus ad nos appulerit, et omnia ea, quae nobis per ipsum nunciastis, et quae isthic apud serenissimum Turcarum principem et passas suos, in negotio tractandae pacis vobis demandato egistis, diligenter atque fideliter nobis coram prolixa oratione exposuerit. Cognovimus itaque non solum ex illis prioribus litteris et scriptis vestris, per Malvezium ad nos allatis, verum etiam ex hac posteriore epistola vestra, vos omnia prudenter, diligenter, fideliter et recte egisse atque tractasse, eaque a vobis grato admodum et clementi animo accipimus, quin etiam prudentia vestra, consilium, quod litterae vestrae, et praesertim posteriores continebant, a nobis magni fit, et maximopere probatur. Facile namque judicamus, vos qui isthic praesentes rerum statum intuemini, optimum etiam consilium rebus afferre posse.

Dabimus equidem operam, ut ea, quae a nobis fieri debere censetis, primo quoque tempore perficiantur, et imprimis curabimus, ut in Transsyl-

Digitized by Google

vania oratores, ut petiistis, ad portam principis Turcarum mittendi, atque alia, quae rebus secundum sententiam vestram commoda ac necessaria fuerint, citra longiorem moram expediantur, quod et dudum factum fuisset, nisi Petrus Petrowith, opere quorundam factiosorum hominum, contra nos et fideles subditos nostros rebellionem concitasset, in qua reprimenda nostri vajvodae aliquamdiu occupati fuerunt.

Porro, cum serenissimo quoque rege Poloniae, filio et consanguineo nostro charissimo, tractabimus, ut serenissimam sororem suam cum illustrissimo ejus filio moneat et inducat, ne a pactis conventis discedant, sed sese apud serenissimum imperatorem Turcarum declarent, quod omne consilium et institutum in Transsylvaniam, Hungariamque redeundi abjecerint, nec eo redire velint aut optent. Et speramus, non solum hoc serenitatem ejus, necubi officio amantissimi filii deesse videatur, sedulo curaturam, sed etiam ipsammet serenissimam reginam Isabellam cum suo filio se facilem ac benevolam hac in re exhibituram esse. Et expedivimus jam hinc oratores nostros, qui ad serenitatem ejus pergant; demum etiam quantocius fieri poterit, ad optata serenissimi Turcarum principis nos resolvemus, ipsumque Malvezium cum resolutione nostra ad vos remittemus, quae talis omnino erit, ut confidamus, magnitudinem principis Turcarum eidem benevole et amice acquieturam et manifeste tandem intellecturam, quod non ficto, sicuti adversarii nostri criminari videntur, sed sincero animo et corde amicitiam magnitudinis suae exoptemus atque colamus.

Deinde, nobis quoque curae erit, ne mercatores illi Veneti, qui superioribus annis oratori nostro Malvezio isthic sumptus suppeditaverunt, aliquid damni faciant, sed faciemus cum ipsis tractari, et quidquid eis, subducta ratione, recte deberi cognitum fuerit, id primo quoque tempore ipsis persolvemus; quin etiam vestri benigne memores quoque erimus, ut de impensis vobis provideatur, ne egestatem aut nimiam penuriam ferre cogamini. Insuper, ut chiausio vestro etiam mos geratur, jussimus, filium ejus Mehmeth Chielebi ubique inter Turcas captivos perquiri, quem, simul atque inventus fuerit, liberum dimitti jubebimus, et patri suo cum Malvezio remittemus.

Proinde vos interim pergite solita fide, diligentia et peritia vestra res nostras agere, ac per litteras, vel quibuscunque poteritis modis et rationibus, magnitudinem principis Turcarum ac passas suos, praecipue illustrissimum Rustanum passam vobis conciliare, necnon sollicitare et hortari, ut resolutionem nostram pacienter expectent, quemadmodum vos sponte facturos non ambigimus, nec monitore egere credimus; id, quod omni clementia erga vos recognoscemus. Caeterum, ne ignari sitis eorum, quae hic apud nos geruntur, jussimus hisce annecti quendam extractum, ex quo omnem rerum statum, praesertim vero ea, quae hactenus tam in Transsylvania, quam partibus trans Tibiscum sitis, nostri in defensionem ditionis nostrae et sui ipsius gerere coacti sunt, cognoscere queatis. Quod autem in praesentiarum ad principem Turcarum nihil litterarum demus, causa haec est, quod nuncium quendam ad passam Budensem ablegaverimus, a quo adhuc responsum expectamus. Eo itaque allato, magnitudini ejus statim per viam Budae scribemus ea, quae

Digitized by Google

scribenda visa fuerint, et simul ad vos quoque tunc litteras dare non obliviscemur. Datum in civitate nostra Vienna, die 22. Novembris 1553. Ferdinandus m. p. J. Jonas vicecancellarius. M. Singkhmoser.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. IV. pag. 415—418.

LVII.

1553. Instrucţiunea dată nobilului *Ladislau Vass*, administratorulŭ veniturilorŭ regale din Transilvania, cu privire la *minele* din Transilvania. In acéstă instrucţiune se impune lui Ladislau Vass se respecteze *vechile drepturi şi consvetudini ale ţeranilorŭ din districtulŭ Ciceului*, şi se lasă şi mai de parte în funcţiunile lorŭ pe *voivoḑii şi chinezii români* de acolo. 1553.

Articuli

sequentes per Egregium, ac Spectabiles et Magnificos Dominos, Paulum Bornemisza Episcopum, et Franciscum Kendij de Szentiványy et Stephanum Dobo de Ruszka Transylvanienses Wajvodas, et Siculorum Comites, Sac. Rom. Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Majestatis nomine, et ad beneplacitum ejusdem Egregio Ladislao Vass de Gyalu, supremo proventuum ejusdem Regiae Majestatis in Transylvania Administratori, loco Instructionis dati sunt, praesentibus Egregiis Georgio Wernhero et Thoma Consiliariis et Commissariis ejusdem.

Inprimis debet praefatus Ladislaus Vass Instructionem Suae Regiae Majestatis Egregio Petro Haller de Hallerstein, super Administratione Proventuum Suae Majestatis in Transylvania antea datam, et sibi cum praesentibus Articulis assignatam in omnibus suis punctis et clausulis diligenter sequi et observare, et quaecunque in ea continentur non minus curae habere, ac eum consilio et auxilio dictorum Dominorum, Episcopi et Vajvodarum, exequi, quam si ipsa Instructio sibi per Regiam Majestatem data esset.

Quantum autem ad Cameras Salium attinet, cum idem Ladislaus Vass Camerae Salium in Dées per se ipsum praesit et usque ad aliam Regiae Majestatis dispositionem praeesse debeat, nec ei sine scitu et consensu ejusdem Regiae Majestatis poterit aliquis adjungi, qui eum in administratione et gubernatione reliquarum Camerarum adjuvaret, praeter summum ejusdem Regiae Majestatis in Transylvania Contrascribam Egregium Gasparem Pesthy, quem Regia Majestas in Officio suo manere jussit, debet idem tanto majore diligentia curare, ut omnibus Cameris bene sit provisum, et in exscindendis Salibus, ac sumptibus, qui per eorum Officiales fiunt, certus bonus ordo et modus servetur, quod siqui sunt Officiales in Cameris minus idonei, aut inutiles, aut etiam minus necessarii, eos quidem, qui minus necessarii videbuntur,

Digitized by Google

cum consilio dicti Casparis Pesti dimittere, in illorum vero locum meliores et utiliores ordinare debebit, demptis tamen Contrascribis, quorum Ordinationem sibi Regia Majestas reservabit, hoc similiter modo, ut siquis officio suo non recte fungeretur, aut in eo esset negligentior, dictus Supremus Contrascriba, cum scitu ipsius Ladislai, alium meliorem in ejus locum constituere possit.

Pretia Salium in Credentiam datorum, quae in Restantiis per priores Officiales data sunt, aut dabuntur, diligenter colligi curet, et siquem in his defectum viderit, requirat eosdem, ut ipsi ad eas exigendas, una cum Servitoribus suis, in expensis tamen Camerae vadant, qui si id facere recusarent, eos cum auxilio Dominorum Vajvodarum ad hoc faciendum cogat, experiatur etiam paulatim, et leviter, an effici possit, ne qui Sales posthac in Credentiam dentur, sed pro paratis pecuniis tantum emantur, per eos potissimum, qui extra Transylvaniam commorantur.

Eodem modo experiatur modeste, an aboleri possit abusus ille, quo Sales Nobilibus et Saxonibus pro aliqua remuneratione, aut solutione Officialibus per eos facta, dari consueverunt habita tamen in his omnibus semper ratione temporis, nec sine scitu et consilio dictorum Dominorum Episcopi et Vajvodarum. Quodsi in eo nihil mutare licebit, curet idem quidquid pro talibus Salibus gratuitis muneris loco Officialibus dari solet, simulque ea, quae ex milliatura proveniunt, sive sint pecuniae, sive aliae quaecunque res, in rationibus Officialium inter alios proventus annotari, ut in computum poni possint.

Si qui Sales ex Dées per naves emitti poterunt, emittantur, usque ad Tokaj cum moderatione debita solutionis, quae Celeristis, et aliis Nautis ex Szatmár Némethi, ubi primus est locus depositionis Salium Déesiensium, usque ad Zolnok antea data fuit.

Habebit autem Officialis in Tokaj informationem, quomodo se in perceptione et venditione eorundem Salium gerere debeat, et habeat Ladislaus Vass eam cum dicto Officiali intelligentiam per Literas, ut et ille, quantus Salium numerus singulis navibus impositus sit, sciat, et ipse vicissim ab illo quantum perceperit agnoscat.

Quantum autem ad auri Campsionem et redemptionem attinet, quamvis etiam hujus negotii cura potissimum Ladislao Vass incumbit, tamen cum ad hoc Officium exercendum nomine Regiae Majestatis peculiariter constitutus sit Egregius Georgius Matskásy, debet idem Ladislaus Vass diligenter nequid in eo negligatur, aut in damnum Regiae Majestatis fiat, providere, seque accommodare instructioni, quam dictus Matskásy a supradictis Domino Episcopo et Vajvodis accepit. Cujus exemplum eidem cum praesentibus Literis est assignatum, conferat se Cibinium tempore Cementationis, et Cusionis Auri, ibique quomodo singula gerantur coram intelligat, et ne qui superflui, aut inanes sumptus fiant, et imprimis, ut Aurei in bona forma, et in justo pondere et gradu fiant, accurate superintendant, committat serio Cementatori; ut caveat, ne multa purgamenta in Officina crematoria fiant, et ad sumendam ab eo justam et debitam rationem homines peritos adhibeat.

Lutum Cementi prioris Cementationis, quod est Cibinii, una cum eo, quod erit ex proxima Cementatione, curet advehi ad Rivulum Dominarum,

Digitized by Google

ibique Comiti Camerae Regiae Majestatis assignari, qui id conflari curabit, et ad eum pretium auri et argenti, quod inde proveniet, transmittet, pro singulis quidem marcis argenti florenos 7., pro auro autem, quantum ejus pro puritate et pondere juxta Tabulas Camerae debebitur. Idem etiam deinceps de aliis cementis faciet.

In pertinentias Arcis Csicso collocet Officialem fidelem cum Salario competente, et eo Servitorum numero, qui necessarius esse videbitur. Non oneret, neque onerari sinat, Colonos aliquibus indebitis laboribus, servitiis, aut actionibus, sed eos in veteribus eorum juribus et justis longoque usu confirmatis Consuetudinibus conservet. Educillationem Vinorum, siqua sine oppressione eorum certis et opportunis temporibus fieri potest, ita ordinet, ut ne imponantur ipsis vina corrupta, aut foetida, florida, vel ob aliquem defectum minus potabilia, sed ut statuatur vino justum pretium, idque secundum mensuram defalcatis fecibus exigatur. Nec imponantur eis multa vina simul aut in singulas Possessiones, sed habeatur ratio loci, et villarum circumjacentium, ne cogantur vinum inter se distribuere et pretium ejus persolvere, aut aliud vas Vini priore nondum educillato aut vendito recipere. Habeat etiam eorum, qui vina educillant, aliquam rationem, ne omnino gratis hoc facere cogantur. Ad solvendum vero pretia Vinorum, quae ipsis Paulus Bánk imposuit, siqua exigenda restant, neminem cogant, aut cogi sinat, super proventibus autem dictarum pertinentiarum bonam fidelem et liquidam rationem servari curet. Utatur servitiis Vajvodarum et Kenezorum, et aliorum Libertinorum in dictis pertinentiis, nec propter ea servitia, quae iidem de Jure et Consuetudine facere tenentur, minus necessarios servitores alat. [1]

Superintendet etiam pertinentiis Arcis Kükölö, ne quo modo per Praefectum, aut officiales ejus loci contra vetusta eorum jura et legitimas Consuetudines aggraventur. Similiter et aliis Oppidis et Bonis Regiae Majestatis, ne a quoquam injuste opprimantur.

Cultores fodinarum, qui sunt in iisdem pertinentiis, non impediat, aut a quoquam impediri sinat, sed eos potius tueatur, atque defendat, ut laborum suorum aliquem fructum capere, et Regiae Majestati emolumento esse possint.

Decimas Ecclesiasticas earundem pertinentiarum, et aliorum Bonorum, quae Regia Majestas aut nunc in Transylvania habet, aut imposterum habitura est, ab aliis, ad quos pertinent, nomine ejusdem Regiae Majestatis in Arendam statuto tempore conducat, et diligenter colligi, ac ad usum Suae Majestatis exponi et converti curet.

In Solutionibus Dominorum Vajvodarum, Equitumque et peditum, quos iidem sub se habent, servet modum et ordinem a sacra Regia Majestate

---

1) Cu privire la districtulŭ Ciceului, comisarii regelui Ferdinandŭ în raportulŭ lorŭ din 27 Decemvrie 1553 ḑicŭ următoarele:

Pertinentiae Arcis Csitso in dicti Ladislai Vas potestate positae et relictae sunt, et videtur pluribus verbis instructioni inseri, eique committi debere in genere, ut omnibus Bonis Regiis praesentibus simul et futuris superintendat, eorumque defensioni et conservationi studeat, et siqua ad Regiam Majestatem quocunque jure devolvi contigerit, ea, sive mobilia sive immobilia fuerint, statim nomine ejusdem occupet, et usque ad aliam dispositionem teneat, aut per Officiales cum bona ratione teneri faciat, curando tamen semper, ut coloni in antiquis juribus et legitimis consvetudinibus serventur, neque indebitis laboribus et exactionibus graventur. (Engel, Allg. Welthist. XLIX Th., 3 Band, pag. 90.)

Digitized by Google

praescriptum, quem ab ipsis petet, solvet etiam Stipendia sive Postis, seu Veredariis regiis, Item Praefecto et Magistris Bombardarum, caeterisque Servitoribus Artelariae Regiae Majestatis, et quae ad eandem Artellariam erunt necessaria comparari curet cum scitu et consensu Dominorum Vajvodarum et secundum Commissiones et Ordinationes Regiae Majestatis Petro Haller datas, quarum exempla ipsi cum praesentibus sunt assignata.

Ad faciendam autem Lustrationem, Equitum et peditum, quos iidem Domini Vajvodae sub se habent, utantur opera Magistri Lustrationum Megyereczky, ac per se quoque Lustrationi, quotiescunque fieri poterit, intersit, accipiat etiam ab eodem Regestum cujusque Lustrationis, distincte et clare descriptum, et ejus manu subscriptum, idque penes se ad futuram rationem reservet, ac eidem Magistro Lustrationum Salarium suum annuum, videlicet florenos trecentos, pro ratione temporis persolvat.

In solutionibus vero faciendis habeat imprimis eorum rationem, quae magis sunt necessaria, ut est provisio Arcis Déva et solutio militum ibidem, et circa ea Confinia, ne loca praedicta ob defectum solutionis et provisionis deseri, aut in aliquod periculum incidere contingat, ad facienda etiam aedificia necessaria pro munitione ejusdem Arcis, reponendisque, et conservandis in ea Victualibus suppeditet pecunias, prout haec per Dominos Vajvodas ordinata et disposita fuerint.

Caeteras solutiones, quas Domini Vajvodae pro rerum necessitate et exigentia fieri jubebunt, cum bona intelligentia et moderatione faciat, super omnibus autem, et singulis, quae solvere, aut exponere jubebitur, de quibus liquidam, aut expressam Regiae Majestatis Commissionem non habuerit, a dictis Dnis Vajvodis scriptam Commissionem, ab eis vero, quibus aliquid daturus est, quietantiam, aut certificationem sufficientem accipiat, easque pro sui expeditione reservet.

In Deputationibus observandis utatur bono Judicio, nec det facile his locum, nisi eas a Regia Majestate legitimis de causis factas esse, et aliis negotiis majoribus, ac magis necessariis non obstare, aut derogare viderit, semper enim publica privatis anteponenda. Habeat tamen eorum, qui aut incendio, aut alia vi hostili vastati sunt, quantum potest, rationem, eosque exemptione, et libertate, quae talibus ex Decreto Regni debetur, uti, ac frui sinat.

Habebit autem idem Ladislaus Vass pro Salario suo annuo tam pro persona sua, quam pro Servitoribus necessariis, ac pro expensis, quas ad diversa loca eundo, atque mittendo facturus est, duo millia florenorum, ac in Camera Déesiensi victum competentem pro se at aliis novem personis, ac pabulum pro totidem equis, demptis tamen aliis Officialibus, et ministris, ac servitoribus eidem Camerae necessariis, qui ibidem victu interteneri consueverunt, exceptis etiam aliarum Camerarum Praefectis, Officialibus et Servitoribus, qui ibidem limitatum victus et solutionis suae modum habent, aut habere debent. Similiter et aliorum Proventuum Regiae Majestatis Administratoribus, qui in certa loca, sive ad continuam, sive ad temporariam administrationem erunt collocandi, ut sunt Vigesimae, Contributiones, Officiolatus Bonorum,

Digitized by Google

aut pertinentiarum aliquarum Regiae Majestatis, qui ex eorundem Bonorum et Proventuum emolumentis cum bona ubique ratione et moderatione ac pro necessitate tantum solutiones suas habere debent. Nam quod idem Ladislaus optavit, ut sibi nuntios aut servitores suos ad diversa negotia, Regia Majestatis sumptibus expensis mittere liceret, id ad ejusdem arbitrium est delatum, quae sine dubio statuet in hac re, quod aequum et justum fore videbitur. Caetera idem Ladislaus Vass fidei, diligentiae et prudentiae suae commissa esse putabit. Datum in Kolosvár die 23. Xbris Anno Domini 1553.

Engel, Allg. Welthistorie. XLIX Th , 3 Band, pag. 79–82.

LVIII.

1553. Ordinele date de *voivodii Transilvaniei* şi de episcopulŭ *Bornemisza*, comisariulŭ regelui Ferdinandŭ, cu privire la *schimbarea aurului*, ce se estrage din minele şi din rîurile Transilvaniei. 1553.

I.

Exemplum

Literarum pro Georgio Matskasi, Campsore Auri in Transylvania.

Franciscus Kendy de Szent Iván, et Stephanus Dobo de Ruszka etc. Universis, et singulis etc. Cum ex S. R. Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Majestatis Domini Domini nostri Clementissimi Ordinatione et speciali mandato Egregio G. M. commissum sit, ut omne Aurum quorumcunque in Bonis proveniens ad Cameram Suae Maj. cambiat, cambirique, et praesentari curet, ac eadem Regia Majestas nobis propterea injunxerit, ut dictum Georgium tanquam legitimum Suae Majestatis Campsorem omni ope et Authoritate nostra juvemus, atque tueamur, ut officium sibi commissum libere exercere et exequi possit, nos ejusdem Regiae Majestatis mandato satisfacere cupientes universis et singulis pro ea qua fungimur Authoritate firmissime committimus, atque mandamus, ut dictum Georgium pro Campsore Regio habeant, atque agnoscant, ut omne aurum in Transylvania, aut Partibus ei conjunctis, ubicunque repertum, ipsi ad cambiendum praesentent, et nihil omnino Auri per fraudem, aut alio quovis modo avertere, vel alia in loca exportare, aut cuiquam vendere, audeant, nam siqui deprehensi fuerint, qui talia facere, aut Cameram Regiae Majestatis fraudare praesumpserint, hi sive erunt venditores sive emptores, non modo per ablationem Auri, aut pretii ejus, sed etiam aliis gravioribus Suppliciis, quibus tales fraudatores de lege et Consuetudine Regni obnoxii sunt, per eundem Georgium Matskásy juxta potestatem ipsi

Digitized by Google

a Majestate Regia traditam irremissibiliter punientur. Secus igitur poenis sub praemissis nemo facere audeat. Praesentibus etc. Datum in Kolosvár 23 die Xbris Anno 1553.

2.

Instructio

Super Officio Campsionis Auri, ad Cameram Sacrae Regiae Majestatis in Partibus Transylvaniae, per Dominum, ac Spectabiles et Magnificos Dnos, Paulum Bornemisza Episcopum, ac Franciscum Kendy de Szentiványi, et Stephanum Dobo de Ruszka, Vajvodas Transylvaniae, et Siculorum Comites, praefatae Sacrae Majestatis nomine ad ejus beneplacitum Egregio Georgio Matskásy data, praesentibus Egregio Vernhero, ac Thoma Francisci; ejusdem Regiae Majestatis Consiliar. et Commissar.

Inprimis cum Campsio, seu Redemptio auri inter Proventus Regiae Majestatis in Transylvania habeatur, debet praefatus Georgius Matskásy pro ea fide, qua eidem Regiae Majestati est obstrictus, summa cura et diligentia ipsam auri Campsionem exercere, et huic negotio ita superintendere, ut quidquid ex ea capi potest utilitatis, id totum ad ejusdem Regiae Majestatis Cameram perveniat.

Quia vero Egregius Ladislaus Vass omnium Proventuum Regiae Majestatis in Transylvania summus Administrator est, debet idem Georgius Matskásy ad eum Ladislaum Vass respectum habere, et quae sui officii sunt cum scitu ipsius gerere, ac cum eo Consilia capere, et communicare de rebus omnibus, quae ad auri Campsionem, vel ad ejus Caementationem et Cusionem pertinent, eique quantum sine neglectu officii sui fieri poterit, etiam caeteris in negotiis praesto esse, quae ipsius praesentia, consilio, vel auxilio indigere videbuntur, juxta Instructionem, quae eidem Ladislao Vass data est. quidquid autem commodi, et lucri ex ipsa Campsione et Caementatione, aut Cusione auri provenerit, id una cum luto Cementi manibus ejusdem Ladislai Vass accepta ab eodem recognitione assignabit, singulis Aureis cusis pro Denariis Centum et Viginti quinque computatis, quos Ladislaus Vass in hoc pretio ab eo recipere tenebitur.

Quamvis autem vicissim intererit ipsius Ladislai Vass, ut eidem Georgio de pecuniis ad Campsionem necessariis provideat, tamen siquis defectus inciderit, ipsi inter se consultent, ac modos quaerant, quibus aliqua pecuniae Summa ad eum usum parari possit. quodsi non poterit parari pecunia sine aliquo emolumento eorum, qui eam mutuo suppeditant, poterunt cum illis de aliquo certo lucro, quod eis cedat, pro temporis conditione convenire, hunc in modum, ut ipsis aurei cusi aliquot denariis assignentur majoris, quam alias vendi, aut exponi possunt, aut alia aliqua consimili ratione, quae tolerabilis fore videbitur.

In dispensandis vero pecuniis ad Campsionem, aut Redemptionem Auri idem Georgius Matskásy cautus esse, et providere debet, ne quid talibus det,

Digitized by Google

a quibus postea nec aurum, nec pecunia recuperari possit, nam ipsi talium restantiarum exactio, et Administratio incumbet. Si tamen, quod Deus avertat, contingeret, ea loca, in quibus tales pecuniarum restantiae essent, per incursiones et populationes hostiles vastari, et in servitutem redigi; non debet idem Georgius Matskássy in tali casu ad hujusmodi Restantias administrandas aut persolvendas esse obligatus.

Si quo vero casu eundem Georgium Matskássy Officium suum resignare, aut ei alium aliquem Successorem a Regia Majestate dari contingeret, idem successor Restantias justas et liquidas, de quibus per eundem Georgium Matskássy sufficienter certificatus fuerit, exigere teneatur.

Caeterum, quum prohibitum sit omnibus et singulis cujuscunque Statûs et Conditionis hominibus, ne praeter Scitum et Consensum ejusdem Matskássy aurum ullum cambiant, debet ipse ad hoc singulari vigilantia esse intentus. quodsi quem furtim cambire, aut aliis vendere, vel extra Regni istius partes exportare compererit, in eos secundum Leges et Decreta Regni severissime animadvertat, Aurum autem et pecunia, quae apud tales fraudatores deprehensa fuerint, pro duabus quidem partibus Camerae Regiae Majestatis, pro tertia vero ipsi Campsori cedant, et duae quidem partes illae per eundem Campsorem usque ad aliam informationem Regiae Majestatis, aut Camerae Hungaricae conserventur.

Provideat idem Georgius Matskásy, ut Cusio auri recte et diligenter fiat, et ut imagines in ipsis aureis bene expressae et formatae habeantur. In cusione autem observet modum, qui ab antiquo observatus est, et nunc quoque in omnibus Regiae Majestatis Cameris Hungariae observari solet, ut videlicet ex quavis Marca Auri Caratos viginti tres cum medio habentis Sexaginta novem aurei cudantur.

Visitet etiam frequenter loca illa, in quibus aurum invenitur, ut habeat ibi dispositos homines suos fideles, qui eadem loca observent, et diligenter inquirant, quantum aurei quovis in loco proveniat, idque fideliter praesentari curet.

Habebit autem idem Georgius Matskássy ad curandam Campsionem Auri, et observanda, ac visitanda ejusmodi loca, Equites sedecim, cum solutione Florenorum 20. pro singulis in annum, ipse vero habebit pro expensis suis similiter per annum florenos centum. Ultra hoc vero, tempore cujusvis Cementationis, cum Cibiniensi dare cogetur flor. 50. has autem solutiones ipse a Ladislao Vass expetet.

Rationem officii sui reddet in Transylvania aut ipsi summo Proventuum Regiae Majestatis Administratori, aut cui Sua Majestas jubebit, de lucro autem Caementi, si quis in eo defectus esset, ipse Caementator respondere teneatur.

Cisalia et grossi superextantes pro Regia Majestate colligi et recipi debent, Purgamenta vero Officinae Cementationis ipsi Matskássy cedent.

Solvet idem Caementatori Salarium suum annuum consuetum, item Cusori Aureorum, quod ei debetur, faciet praeterea alias expensas, quas ad usum aut necessitates Cementationis fieri necesse erit, cum bono computo, et debita moderatione.

Digitized by Google

Debet etiam ipsi Georgio Matskassy liberum esse, cujus Aurum ad Caementationem praesentatur, pro ejus restitutione fidem dare et respondere.

Quodsi quae erunt, in quibus idem Georgius aliqua informatione ampliore indigebit, eam a dicto Summo proventuum Regiae Majestatis Administratore petat, aut si major erit defectus, quam de quo ipsi statuere et concludere aliquid possint, ad supradictos Dominos Episcopum et Vajvodas Transylvaniae recurrant, qui ipsos non tantum consilio, sed etiam omni auxilio juvare et tueri studebunt.

Caetera idem Georgius Marskássy fidei et prudentiae et dexteritati suae in dicti Officii Sui Administratione commissa esse existimet. Actum in Kolosvár die 23. Decemb. Anno 1553.

Engel, Allg. Welthistorie. XLIX Th. 3 Band, pag. 82—85.

LIX.

1553. 1553. Regulamentulŭ pentru organisarea şi plătirea *postelorŭ în Transilvania*. In acestŭ actŭ se face totŭ-o-dată amintire, că în *Ţéra-românéscă* serviciulŭ postelorŭ era în timpulŭ acesta organisatŭ.

Status

Solutionis Postarum Regiae Majestatis in Transilvania.

Sacra Regia Majestas per Literas germanice scriptas, quae ad supradictum Petrum Haller datae sunt Viennae 15 Augusti Anno praesente 1553., commisit eidem, ut ex iisdem Transylvanicis Proventibus solutionem faciat Postis Suae Majestatis a Cassovia usque Transylvaniam singulis mensibus, juxta signaturam iisdem Literis inclusam, quae sequitur.

Et si contingeret, Postas per Vajvodas Transalpinae augeri, aut minui, aut alia in loca transferri, ut iisdem simili modo, singulis mensibus solutio fiat, ad manus praesentis et futuri Vicegerentis Magistri Postarum in Transalpina, acceptis ab eo quietantiis, quas una cum Commissione pro sui expeditione reservet, signatura autem Literis inclusa haec est.

Signatura Postarum, quomodo et qua solutione serviant a Cassovia usque in Transalpinam, et quomodo per Vicegerentem Officii Postarum in Transylvania solvantur.

Primum Cassovia servit singulis mensibus pro Rhen. flor. 16. In reliquis locis singulis Postae serviunt pro Rhenens. flor. 16. Prout sequitur: Szkáros, Vágáska, Sáros Patak, Kenizlö, Keresztur, Napchor, Báthor, Bere Tasnád, Zilah, Zombor, Barsa, Walazuth, Kolosvár, Thorda, Enyed, Szentimre. Wincz. Posta flor. 24. Szász, Varos, Déva, Zerdahely, Cibinium. Sunt in Summa Postae 26. et media, quorum solutio facit flor. 330. denarios 20 Hungaricos.

Digitized by Google

Secundum subscriptam Commissionem et Signaturam Ladislaus Vass, modernus Administrator Proventuum Regiae Majestatis in Transalpina, faciat solutionem ad manus Vicegerentis Officii Postarum usque ad aliam Regiae Majtis dispositionem.

Engel, Allg. Welthistorie, XLIX Th. 3 Band, pag. 86.

LX.

1553. Ordinulŭ voivoḑilorŭ transilvani, pentru *inspectarea miliţiei de pe la castrele Transilvaniei.* 1553.

Instructio

Pro Egregio Joanne Megyereczky, Magistro Lustrationum Sacrae Romanorum Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Majestatis in Transylvania, ad beneplacitum Regiae Majestatis.

Cum Officium Lustrationis magnam diligentiam et circumspectionem requirat, debet praefatus Joannes Megyereczky huic negotio summa cura intendere, et ad faciendam quovis tempore Lustrationem ita semper promptus et paratus esse, ut se non modo mature ad locum Lustrationis conferat, sed etiam tempus ipsum Lustrationi destinatum, quantum fieri potest, praeveniat, ne qua culpa neglectae Lustrationis in eum rejici possit.

In Lustratione autem non modo numerum equitum aut peditum, sed etiam quomodo quisque sit instructus, et armatus, ac num ad militandum sit idoneus, diligenter observet, annnotet etiam clare in Regesto Lustrationis nomina Capitaneorum, Vexilliferorum, Decurionum, Tibicinum et Tympanistarum, similiter et Equitum Principalium, qui videlicet aliquot Servitores Equites sub se habeant, et omnium peditum.

Quodsi quem defectum in aetate, aut in equis, et armis cujuspiam viderit, admoneat de eo Capitaneum ipsius, ut defectum istum corrigat, aut si id Capitaneus non curaret, ipsos etiam Dominos Vajvodas de eo faciat certiores, non vult enim Regia Majestas stipendia dari, nisi iis, qui ad militiam idonei sunt, et industrii.

Quodsi forte pauci aliqui Equites, aut pedites abessent, et per Dnos Vajvodas, aut Capitaneos eorum ad alia loca dimissi esse dicerentur, inquirat diligenter de loco, ad quem missi sunt, ac postulet nominari, nominaque eorum annotet, et in proxime sequenti lustratione, ubi et cur abfuerint, inquirat, si vero contingeret multos abesse, et ad locum Lustrationis venire non posse, vadat ipsemet ad illos lustrandos eum in locum, in quo esse dicuntur.

Quodsi forte aliquem deprehenderet, qui alieno servo, aut equo, aut alienis armis pro suis uteretur, eum non modo Capitaneo ejus, sed etiam

Digitized by Google

Dominis Vajvodis indicet, ut non modo per privationem Stipendii sui, sed etiam aliis modis puniatur.

Lustrationis autem cujuslibet perfectum Regestum, distincte et dilucide conscriptum, et manu sua subscriptum, assignare debet manibus Egregii Domini Ladislai Vass de Gyalu, supremi omnium Regiae Majestatis Proventuum in Transylvania Administratoris, ut idem Lustrationi accomodare sciat solutionem Dominis Vajvodis pro numero lustratorum Equitum, et peditum, quos sub se habent, faciendam, informet etiam eum Ladislaum Vass de omnibus, quae per eum in ipsa lustratione fuerant observata, et deprehensa, ut ipse quoque defectus, si qui erunt, intelligat, et de his etiam per se Dominos Vajvodas informare et admonere sciat, habeat in omnibus Officii sui negotiis respectum ad eundem, consilioque et auxilio ipsius nitatur.

Caetera omnia et singula, quae ad Commoda Regiae Majestatis procuranda et incommoda avertenda pertinere videbuntur, pro ea, qua eidem obligatus est fide, quanto maxime potest studio curet.

Habebit autem idem pro Salario, victu, et expensis personae suae et Servitorum, quibus indigebit, per Annum Florenos 300. qui eidem pro ratione temporis per praefatum Ladislaum Vass persolventur. Datae in Kolosvár die 29 Decembris Anno 1553.

Engel, Allg. Welthistorie. XLIX Th. 3 Band, pag. 85—86.

LXI.

1553. 1553. Convenţiunea încheiată între *voivodii Transilvaniei*, în numele regelui Ferdinandŭ, cu *Ionŭ Gleşanŭ, prefectulŭ Cetăţii-de-baltă*, în ce privesce salariulŭ garnisónei de acolo.

Conventio

Per Sacrae Regiae Majestatis Consiliarios et Commissarios, Georgium Wernherum, et Thomam Francisci, et Ejusdem Regiae Majtis Proventuum in Transylvania Supremum Administratorem Ladislaum Vass, ad beneplacitum ejusdem Regiae Majestatis facta cum Egregio Dno Joanne Glesán, Praefecto Castri Kikeleu, ratione solutionis et intertentionis Personae suae, et Equitum, Peditumque in Praesidio ejusdem Arcis existentium [1].

Ratione 25. Equitum, quos ei Reverendus Dnus Episcopus ac spectabiles, ac Magnifici Domini Vajvodae Transylvanienses, et Siculorum Comi-

1) Cu privire la acésta convenţiune comisarii regelui Ferdinandŭ în raportulŭ lorŭ din 27 Dec. 1553 adaogă următórele:

Ne proventus Arcis Kikeleu sine ratione perciperentur a moderno Praefecto Joanne Glesan, conventum est cum eo ex voluntate Dominorum Vajvodarum secundum formam infra positam, de quo liberum est Regiae Majestati statuere quod velit. (Engel, Allg. Welthist. XLIX Th. 3 B. p. 91.)

Digitized by Google

tes, attribuendos esse censuerunt, debent eis solvi in singulos Equites per Annum fl. . . . . 20.

Pro 10. Peditibus et 4. Vigilibus singulis per Annum quartale Anni floreni . . . . . 2.

Item per Annum Vasa Vini viginti.

Item Tritici Cubuli Saxonicales ejus loci quingenti.

Item Avenae Cubuli ejusdem loci mensura similiter quingenti.

Item Boves mactabiles, quales uno floreno et 25 Denariis emi possunt, quadraginta.

Item Porci saginati tres et aliorum Porcorum ad Arcem provenientium capita, intestina, ac pedes, et similia. Larida et pernae serventur ad provisionem Arcis.

Item Agni novem aut 10. quibus Coloni ad Arcem tenentur, de reliquis autem ovibus, porcis et apibus in quinquagesimae Proventibus teneat rationem.

Item alii Proventus majoris Arcis, videlicet Piperis librae quatuor cum media, Pisorum Cubili duo $^3/_4$. Pisces salsi octo. Caseus unus. et Olei librae 8. Lodices autem $4^1/_2$ serventur penes Arcem in usum Vigilum, et similium Servitorum.

ViceCastellanis cedat proventus eorum consuetus cum Birsagiis unum florenum non excedentibus, de aliis vero majoribus Birsagiis ratio servetur.

Si inciderint aliqui motus, aut tumultus bellici, et impendere Arci periculum aliquod, ad quod propulsandum praesidia in ea existentia minus sufficere viderentur, Praefectus de eodem dictum Ladislaum Vass certiorem faciat, unaque cum eo Dominos Vajvodas ad providendum Arci de majori praesidio requirat. Qui si tardarent, aut non possent providere, Praefectus ipse praefatus Joannes Glesán cum scitu et consensu Dnorum Vajvodarum poterit in tali casu numerum Praesidiariorum ad rationem Regiae Majestatis augmentare eodem modo, qui eisdem Dominis Vajvodis, ac ipsi Ladislao Vass necessarius fore videbitur. Actum in Kolosvár die 25. Decembris Anno Dni 1553.

Engel, Allg. Welthistorie. XLIX Th. 3 Band, pag. 88.

Digitized by Google

LXII.

1553. 1553. *Inventariŭ despre tóte posesiunile şi veniturile castrului Ciceŭ din Transilvania*, ce aparţinuse mai înainte *voivoḑilorŭ români din Moldova*. Acestŭ actŭ s'a făcutŭ din partea conventului dela Mănăstirea-Cluşului, în urma ordinului regelui Ferdinandŭ, în presenţa *juḑilorŭ, voivoḑilorŭ şi chinezilorŭ români* din comunele acestui districtŭ.

Relatoriae

Super Lustratione et conscriptione Castri Csicso (in comitatu Szolnok Int.) ejusque pertinentiarum (quo et pars Dominii nunc Kövár pertinebat) ut et proventuum annuorum anno 1553.

Sacratissimo Ppi et Dno Dno Ferdinando Divina favente Clementia Romanorum Hungariae etc. Regi, Conventus monasterii B. M. V. de Colosmonostra etc. Vestra noverit Serenitas, nos Literas etc. recepisse in haec verba:

«Nos Franciscus Kendy Zentiván, et Stephanus Dobo de Ruszka Vajvodae Transilvanienses, et siculorum Comites amicis suis Reverendis Conventui Ecclesiae de Kolosmonostra salutem et amicitiam paratam cum honore! Dicitur nobis in personis Egregiorum Dominorum Commissariorum Regiae Mattis in hoc Regnum Transilvaniae deputatorum, qualiter voluntas et speciale mandatum praefatae Regiae Mattis Domini nostri Clementissimi esset, ut perlustrationem, et revisionem universor. bonorum, et jurium possessionariorum pertinentium Castri Chycho per vestrum testimonium fide dignum perlustrari, et conscribi facere vellent. Amicitias igitur vestras harum serie requirimus diligenter, ut nihilominus eisdem authoritate qua fungimur committimus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum quo praesente Egregii Nicolaus Literatus de Nema, Benedictus Nagy de Mikeháza, aut Joannes Kozárvári, sive Gregorius Mykeházy Judlium aliis absentibus homo noster, ad id specialiter transmissus, praemissa universa bona, et jura possessionaria dicti Castri Chycho perlustrare, et revidere, et omnia damna universis Colonis pertinen. ejusdem Castri, per homines et officiales spect. ac Mgfici. Domini Andreae de Bathor qualitercunque illata in regestrum conscribi facere debeat et teneatur. Super qua quidem perlustratione, et revisione prescriptorum Bonorum Literas tandem vestras Regiae Matti Rescriptionales dare dabeatis et teneamini. Secus non facturi. Datum ex Zenthiván Feria II. p. fest. B. Andreae apost. anno Domini 1553.»

Quibus receptis nos amicabilibus petitionibus praefatorum Dominorum Vajvodarum satisfacere cupientes et tenemur, una cum Egregio Benedicto Nagy de Mykeháza, Joanne Kozárvári et Gregorio Mikeházy Judlium, hominibus Vajvodalibus nostrum hominem, videlicet religiosum virum magistrum Antonium Praesbiterum capellanum nostrum conventualem nostro pro testimonio

Digitized by Google

fidedignum, ad permissas perlustrationnes, et revisiones Bonorum et jurium possessionariorum Castri Chycho duximus transmittendum, qui tandem exinde ad nos reversi, nobis conscientiose, et fide eorum mediante retulerunt eo modo quomodo ipsi Dominica proxima adventus Domini proxime praeterita ad Possessionem Rettegh vocatam accessissent, ibique convocatis ex omnibus Possessionibus pertinentiis Castri Chycho juratis Judicibus, Civibus, Vajvodis, et et Keneziis, qui ad fidem coram Deo debitam fidelitatem Matti vestrae, et S. Coronae Regni observandam coram eisdem praestitam fassi sunt, et attestati in hunc modum: Primo, nomine Possessionem Rettegh [1] habet portas 83. pauperes habet 43. desertas sessiones habet 4. — Feleur [2] habet portas 19. dessertas sessiones habet 2. — Kereszthur [3] habet portas 32. pauperes habet 27. desertam sessionem habet unam. — Kuldw [4] habet portas 12. pauperes habet 16. desertas habet 2. — Bacza [5] habet portas 19. pauperes 15. — Myhalfalva [6] portas habet 21. pauperes habet 8. desertas habet 2. — Monostorzegh [7] portas habet 14. pauperes habet 9. desertas habet 2. — Zenthmargitha [8] portas habet 40. pauperes 43. desertas 5. — Aleur [9] portas habet 13. pauperes 7. desertam habet portam unam, loca deserta habet 2. — Kaplyan [10] portas habet 13. pauperes 14. desertas 8. — Mykeháza [11] portas habet 4. pauperes 2. desertas 4. — Item Possessiones Valachales Gewrghfalva [12] portas habet 18. pauperes 37. desertam unam. — Negyerfalva [13] portas 16. pauperes 24. desertas 3. — Emberfew [14] portas habet 2. pauperes 4. — Ganch [15] portas habet 6. pauperes 14. — Hagymás [16] portas habet 5. pauperes 35. desertas 2. — Iloswa [17] portas 20. pauperes 20. desertas 3. — Lábfalwa [18] portas habet 7. pauperes 7. — Vyfalw [19] portas habet 6. pauperes 16. — Felsewzewch [20] portas habet 8. pauperes 17. — Somkwth, [21] Pesthes, [22] Felsewgekenes [23] portas habet 21. pauperes 17. desertas 13. — Alsokosaly [24] portas 15. pauperes 12. desertas 4. —

---

1) Reteagŭ.
2) Urulŭ-de-susŭ.
3) Cristurulŭi Ciceului.
4) Coldău.
5) Baţa.
6) Mihaliesci.
7) Mănăsturŭ.
8) Sân-Mărghita.
9) Urişorŭ.
10) Copleanŭ.
11) Micaza.
12) Ghierfălău.
13) Negrilesci.
14) Ambriciŭ.
15) Canciŭ.
16) Hĕsmaşŭ.
17) Ilişuva.
18) Lelesci.
19) Corabia.
20) Suciulŭ-de-susŭ.
21) Şîmcuta.
22) Pestişŭ.
23) Ghichişulŭ-de-susŭ.
24) Coşei.

Digitized by Google

Felsewkosaly [1] portas habet 7. pauperes 13. desertam unam. — Zelechke [2] portas habet 15. pauperes 12. desertas 3. — Kaczko [3] portas habet 18. pauperes 30. desertas 2. — Galgo [4] portas 6. pauperes habet 10. — Munchal [5] portas habet 2. pauperes 2. — Kapolna [6] portas habet 2. pauperes 4. — Poyana [7] portas habet 3. pauperes 5. — Gossilla [8] portae nullae. — Baba [9] portam hi unam, pauperes 6. desertam unam. — Ilonda [10] portas habet 3. pauperes 10. desertam unam. — Sosmezeö [11] portas habet 10. pauperes 30. — Raffa portas habet 2. pauperes 5. — Borzo [12] portas habet 3. pauperes 8. — Patakfalva portam habet unam. — Doboka [13] portas habet 4. pauperes 6. — Vilma portas habet 8. — Item pertinentiae Lapos [14], Magyar Lapos [15] portas habet 32. pauperes 20. desertas 5. — Domokosfalva [16] portas habet 2. pauperes 8. desertas 2. — Libathon [17] portas habet 10. pauperes 8. desertas 9. — Zázmezö portam habet unam, pauperes duas, desertam unam. — Machkamezö [18] portas habet 3. pauperes 5. — Dyznopathaka [19] portas habet 2. pauperes 4. desertas 3. — Dánpathaka [20] portas habet 5. pauperes 9. desertas 2. — Borkwth [21] portas habet 6. pauperes 16. desertas 6. — Dragusfalva portas habet 20. pauperes 16. desertas 6. — Rogoz [22] portas habet 18. pauperes 16. desertas 6. — Also Zewch [23] portas habet 8. pauperes 13. desertas 3. — Rohy [24] portas habet 4. pauperes 10. desertas 6. — Péterháza [25] portas habet 2. pauperes 12. — Summa portarum 617. summa pauperum 695. summa desertarum 107. — Item Magficus. Dominus Franciscus Kendy Vajvoda Transilvaniae possidet ex istis possessionibus, tenet alias possessiones meliores Orman [26], Kerew [27], et Vajda Kamaras [28] in Possessione vero Kerew habetur molendinum unum bonum ad tres lapides. — Item uxor Mylaky (Ujlaki) de

---

1) Rugánesci.
2) Selisce.
3) Căţĭcău.
4) Gălgău.
5) Muncelŭ.
6) Căpâlna.
7) Poiana.
8) Gostila.
9) Baba.
10) Ilonda.
11) Glodŭ.
12) Bursău.
13) Dobriceni.
14) Lăpuşŭ.
15) Lăpuşulŭ-ungurescŭ.
16) Domocuşeni.
17) Libatinŭ.
18) Macĭcu.
19) Poiana Porcului.
20) Văleni.
21) Borcutŭ.
22) Rogozŭ.
23) Suciulŭ-de-josŭ.
24) Rohia.
25) Petrihaza.
26) Ormanŭ.
27) Tireu.
28) Cămăraşŭ.

Digitized by Google

permissione Illmi. Dni. Generalis, tenet possessionem unam Rechethzegh dictam. Item Rasciani de permissione Illmi. Dni. Generalis, et Dni. Andrae de Bathor tenent possessionem Unam Orbo, item Episcopus Valachus de Kew [1] ex concessione quondam Petri Vajvodae Moldaviensis ultra duas illas Possessiones Rew, Zlatina, quas ad monasterium Vajvodae ab antiquo concesserunt, tenet alias duas possessiones Oláh Bogáth [2] et Magyar Bogáth [3] cum suis integris possessionibus ac proventibus, ac utilitatibus, ac servitiis. Item idem Episcopus unum molendinum prope Kaczko in territorio R. Mttis de novo extractum. — Proventus legitimi Arcis Chycho: Census S. Martini solet exigi secundum levationem sortium quas Nylas vocant, non juxta numerum portarum, facit aliquando plus, aliquando minus. — Item habentur molendina 4. molendinum de Rettegh lapidum 4, molendinum de Keresztur lapidum 2; molendinum de Lapos lapidum 2; molendinum de Gerghfalva lapidis unius. — Item habentur Telonia 5. thelonium de Rettheg, thelonium de alleur arendatur in fl. 9. thelonium de Somkwth arendatur in fl. 10. Thelonium de Lapos, thelonium de Zenthmargitha. — Item in feriis Natalis Dni Possessiones hungaricales, excepto Oppido Rettegh dabant fruges, avenam, et pullos quod ako vocant. Item circa festum S. Georgii habetur inter Valachos ovium quinquagesima [4], item redemtio porcorum et apum. Item Valachi exceptis Possessionibus Iloswa, Felsew, Zewk, Ilonda Gékénes Péterháza dabant Dicam [5], secundum sortem levatam, aliqui Denarios 50. aliqui Denarios 25. Item in Possessionibus Lapos et pertinentiis ejusdem eodem tempore dabant singuli secundum sortem suam denarios 16 alii vero 8. meliori tempore proventus istorum faciebat flnos 100. Item Kenezy in possessionibus aliquibus dabant per annos Lodices Decem et septem, similiter aliqui Kenezy de aliquibus possessionibus excepta possessione Lapos et pertinentiis ejusdem dabant Damulam unam ad usum officialium, similiter aliqui Kenezy exceptis pertinentiis Lapos, dabant singuli nisum unum. Item singulae Possessiones exceptis pertinentiis Lapos, ad usum officialium dabant vaccam unam mactabilem, et Berbeck unum. Item circa festum nativitatis Mariae in aliquibus possessionibus hungaricalibus et Valachalibus dantur porci cespitales, et apes ita tamen, qui habent porcos unius anni, si habuerint 10. ex 10. tenetur dare porcum unum, ex 50, vel 100, vel 30. v. infra similiter dabit porcum unum, infra decem vero non tenetur dare porcum, sed pecunias redemtionales de singulis porcis denarios 2. Ex porcis vero, qui unum annum non habent, etiam si fuerint 100. nihil solvunt, Valachi similiter faciunt de apibus. Item habet Mattas Regia sylvas glandiferas multas in ipsis pertinentiis, quae vix ad 6 annum producunt glandes, si quando tamen fertiles erunt, de porcis in illis sylvis saginatis habebit proventum pro nro. porcorum, et fertilitate glandium. Coloni tamen in pertinentiis Arcis Chycho non tenentur de suis porcis solvere. Birsagia se-

1) Eppus Valachorum de Kew est in Sirmio. Vide Siebenb. Quart. Schrift. T. I. p. 193. (Kemény).
2) Bogata-românéscă.
3) Bogata-ungurescă.
4) Quinquagesima Valachorum.
5) Dica Valachorum.

Digitized by Google

cundum Regni consvetudinem acceperunt. Decimae frugum, vini, et aliorum leguminum cedunt Reverendissimo Domino Eppo Transilvaniensi, solent tamen in arendam et rationem patroni redimere juxta constitutionem Dominorum Regnicolarum. Terrae arabiles et foenilia patent in Registris secundum numerum villarum. Educillationes vinorum nunquam antea in usu habuerunt, nisi ad gratiam officialis voluntarie unum vel alterum vas in subsidium officialis educillarunt, quo tempore tamen Hungari bona ista tenuerunt, tribus terminis in anno, videlicet tempore nativitatis Domini circa festum S. Georgii, in feriis Pentecostes aliquando 20. vasa vini, aliquando 25. educilare faciebant. Vina Decimalia autem ab antiquo aut ad Radnam deducta sunt, de quorum pretio solvebant pretium decimae. Coloni Hungari tenentur seminaturam facere, antiquo more duo aratra seminabant jugerum terrae, unum fruges autem seminatas tenentur demetire, comportare, et importare. Tempore falcationis, qui habent sortem integram duos dies falcabunt, qui vero mediam unum diem [1]. Item pro agendis, tuendis causis colonorum habuerunt Procuratorem, cui pro suis servitiis de proventu dati sunt floreni 12. de molendino frugum cubuli 16. pannum Lorgiis [2] ad unam vestem, porcos saginatos duos insuper habet officiolatum trium Possessionum. Item in pertinentiis Lapos est una fodina Argentea, quae nunc colitur ab mgtro Adamo cive Bistriciensi item in Possessionibus Mihálffalva, Felewr, Kereszthur, Monostorszegh, alewr, Kaplyan, Alsokosal habet Mattas Regia terras arabiles, quae alternis annis coluntur, circiter jugera 177. Item in iisdem Possessionibus habet Regia Mattas foenilia, quae alternis annis pro media parte defalcantur, jugera circiter 100. Item sub castro Chycho habetur fodina lapidea molaris, Coloni pertinentiarum Chycho de singulis lapidibus molaribus solvunt pro thelonio denarios 4. externi vero 8. — Item est una piscina deserta prope Kereszthur sine aquis et piscibus. — Item anno Domini 1552 15 Julii ad rationem Dni Pauli Bank occupata sunt Bona ista, et possessa usque ad 22. diem septembris facit annum unum menses 2. et 8. dies, quo tempore de proventibus legitimis ad rationem ejusdem Dni Pauli Bank per officialem suum Michaelem Temesváry percepti sunt de censu S. Martini anni 1552. percepti sunt floreni 925. de censu S. Georgii e medio Valachorum percepti sunt flor. 143. de Dica Regia denarii 99. percepti sunt flor. 648. — Item de singulis colonis exacti sunt denarii 2. facit flnos 12. Item diversae perceptiones Bladorum, de Decimis percepti sunt frugum cubuli 750. avenarum cubuli 270. ordei cubuli 40. milii cubuli 80. Pisarum cubulus unus octalia 5. Canapi cum semine et absque semine Patkoncza vocati Galinae 160. Grana canapi cubuli 4. Grana lini cubulum 1. Octalia 5. — Vina Decimalia 39 (sic.) Proventus molendinorum quatuor, fruges percepti sunt cubuli 402. octalia 5. milii cubuli 123. octale unum. — Quinquagesima ovium caprarum agnellorum 800. pecuniae redemtionales ovium, porcorum, et apum constat apud Michaelem Literatum de Zentmárton alios facit flnos 48. Porci cespitales 31. alvearia apum 15. pecuniae redemtionales porcorum cespitalium et apum facit flnos 38. De

1) En species Urbarii!

2) Qualenam fuerit hoc panni genus?

Digitized by Google

seminatura frugum per colonos facta facit cubulos 271. De theloniis quatuor provenerunt flni 56. — Item ad an. Domini 1553. porcos cespitales exegerunt 38. alvearia apum 13. Educillatio vinorum, quae alias n. erat in usu de vinis Decimalibus educillata vasa vini 26. ad flnos 250. Item ad Educillationem emta sunt vina vasis 217. flnis 1301. Denariis 36. educillata sunt ad flnos 2432. denarios 22. Lucrum facit 1130 flnos, denarios 64. Item ad usum gentium Regiae Mattis et Regnicolarum in castris ad Zázsebes[1] positis ordinata fuerant victualia a Dominis Regnicolis[2] secundum numerum portarum, de quibus Dominus Paulus Bank de Wywar administrari fecit, ex pertinentiis Chycho manibus Francisci Chagor provisoris farinae cubuli 260. avenae cubuli 531. — Item foenilia ad rationem Regiae Mattis in pertinentiis Chycho existentia accumulata sunt, et ad Déés per colonos ejusdem possessionis importata. Item post aratra colonorum seminatura frugum facit Gallinas 800. importatae sunt ad Déés, et coactae per colonos. Item seminari fecit avenae cubulos 180. propriis pecuniis emptos, de quibus provenerunt Galinae avenarum 1135. importata sunt ad Déés. Inquisitio possessionum hungaricalium super damnis per Egregium Dominum Paulum Bank illatis etc.[3] Seriem itaque hujusmodi perlustrationis revisionis bonorum, et jurium possessionariorum castri Chycho super damnis per Paulum Bank, ac servitores ejusdem illatis, prout per praefatos Dominorum Vajvadarum et nostrum hominem nobis relatum exstitit ad petitionem praefatorum Dominorum Vajvodarum hoc modo vestrae serenitati duximus rescribendum. Datum Sabbatho in Vigilia Nativ. Domini anno ejusdem 1553.

Originale habetur Budae in arch. Camerae Reg. Hung. Aulicae copia vidimata in archivo fisci fasc. 4. miscell. Lit. G.

Transilvania. An. 1874, pag. 153—156. Din colecţiunea contelui Jos. Kemény.

LXIII.

(F. a.) *Itinerariulŭ pe cursulŭ Dunărei, dela Viena până la Belgradŭ*, după *Antoniu Veranţiu*, secretariulŭ regelui Ferdinandŭ, trimisŭ în legaţiune la Pórta otomană[4]. (F. a.)

Ratio viae Danubialis a Vienna Belgradum.

A Vienna ad Posonium . . . . . milliaria 8.
A Posonio ad Comaromium . . . . . milliaria 10.

1) Accidit hoc juxta praemissa anno 1553.

2) Proinde comitialiter.

3) Inquisitionem hanc, quae sequitur, et quae varias colonorum emunctiones p. Paulum Bank patratas atinet., omittendam censui, quum nil memorabile contineat. (J. Com. Kemény).

4) Documentŭ fórte importantŭ pentru geografia evului de mijlocŭ.

Digitized by Google

A Comaromio ad Strigonium . . . . . milliaria 5.
A Strigonio ad Budam . . . . . milliaria 8.
A Buda ad Raczkewy oppidum in insula Czeppel . . . milliaria 5.
A Raczkewy ad Fewldwar . . . . . milliaria 5.
A Fewldwar ad oppidum Pax . . . . . milliaria 3.
A Pax ad oppidum Tolnam . . . . . milliaria 6.
A Tolna ad Baiam castellum . . . . . milliaria 5.
A Baia ad oppidum Zeremlenium . . . . . milliare 1.
A Zeremlenio ad Veresmarth oppidum . . . . . milliaria 6.
A Weresmarth ad Erdewd arcem, intra quod spatium Dravi fluvii ostium est, ... milliaria 12.
Ab Erdewd ad arcem Valkowar . . . . . milliaria 4.
A Valkowar ad Atthiawar arcem dirutam, Ochinum indigenae vocant . . . . . milliaria 2.
Ab Atthiawar ad Vylak arcem insignem, et indigenis Illok nominatam . . . . . milliare 1.
Ab Vylak ad Banmonostra, olim Syrimiensis Episcopi sedes et Ecclesia; nunc omnia diruta, et indigenis Banowci nuncupata . . . . . milliaria 2.
A Banmonostra ad Czerwgh . . . . . milliare 1.
A Czerwgh ad Kamonz, olim Acumincum appellatum milliaria 4.
A Kamonz ad Varadinum Petri, arcem et Abbatiam insignem . . . . . milliare 1.
A Varadino Petri ad oppidum Karom, Karlowci indigenis dictum, ac magnum et frequens . . . . . milliare 1.
A Karom ad arcem et oppidum Szalonkemen, indigenis Szlani Kamen hoc est salsus lapis; est autem arx magna, cui ex opposito Tybiscus fluvius incidit in Danubium . . . . . milliaria 3.
A Szalonkemen ad Belgradum, intra quod spatium arx fuit Zemlinium; sed — — — — — — — — — — — —

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. XXXII. pag. 55—56.

Digitized by Google

LXIV.

(F. a.) *Itinerariulŭ pe uscatŭ, dela Viena la Constantinopolŭ*, după *Antoniu Veranţiu*, secretariulŭ regelui Ferdinandŭ [1]. (F. a.)

Ratio itineris, quod est a Vienna ad Constantinopolim.

A Vienna ad Raikam	milliaria	11.
A Raika ad Owar	milliaria	2.
Ab Owar ad Jaurinum	milliaria	5.
A Jaurino ad Strigonium	milliaria	9.
A Strigonio ad Budam	milliaria	5.
A Buda ad Adom	milliaria	4.
Ab Adom ad Fewldwar	milliaria	5.
A Fewldwar ad Tolnam	milliaria	4.
A Tolna ad Ettinum	milliaria	2.
Ab Ettino ad campum Mohacz clade Ludovici Regis memorabile	milliaria	4.
A Mohacz ad Laszko	milliaria	4.
A Laszko ad arcem Valko	milliaria	2.
A Valko ad Ezikum oppidum muratum in ripa Dravi, Joannis Cozianeri clade memorabile	milliaria	2.
Ab Eziko ad Zattam arcem dirutam	milliaria	3.
A Zatta ad oppidum Dmitrowci nominatum, et in Savi ripa positum, olim Syrmium appellatum	milliaria	5.
A Dmitrowci ad Karlowci	milliaria	3.
A Karlowci ad Belgradum	miiliaria	3.
A Belgrado ad Grodzka	milliaria	4.
A Grodzka ad Samandriam veteribus Tricornium appellatum	milliaria	4.
A Samandria ad Clenovaz	milliaria	4.
A Clenovaz ad Bathicznam	milliaria	8.
A Bathiczna ad Jagodnam, oppidum amplum et frequens	milliaria	3.
A Jagodna ad Parathinum oppidum	milliaria	2.
A Parathino ad Bolivanum	milliaria	6.
A Bolivano ad oppidum Nys, Nessum olim, cum amne Nissava satis magno	milliaria	5.
A Nys ad Cliszuricam	milliaria	5.
A Cliszurica ad oppidum Pyroth magnum et frequens cum arce diruta	milliaria	3.
A Pyroth ad Collatinum	milliaria	3.
A Collatino ad Bilicze	milliaria	4.

1) Este fórte probabilŭ, ca staţiunile şi distanţele cuprinse în acestŭ itinerariŭ, precum şi în itinerariulŭ publicatŭ mai susŭ, sunt copiate din cancelaria regelui Ferdinandŭ.

Digitized by Google

A Bilicze ad oppidum Sophiam, olim Ulpianum appellatum, magnae amplitudinis et frequentiae . . . . . milliaria 2.

A Sophia ad Bilam Carquam, hoc est Albam Ecclesiam . milliaria 4.

A Bila Carqua ad campum Ictimanum sub Rodope monte, et pagum Stippos . . . . . milliaria 2.

A Stippos Rodope conscenditur, ubi pagus nominatus Vasiliza et Vetren, hoc est Regius et Ventosus . . . . . milliaria 5.

Ex Rodope descendit in Thraciam ad oppidum Tatar Pazarczith magnum et frequens, dictumque Tartarorum emporiolum . . . . . milliaria 2.

A Tatar Pazarczith ad Philippopolim civitatem, olim Trimontium appellatam a tribus collibus, inter quos posita est, ad ripam Nesi sive Nesti fluminis, quod nunc Marizam indigenae vocant . . . . . milliaria 4.

A Philippopoli ad Konyws pagum . . . . . milliaria 3.

A Konyws ad pagum Kaiali . . . . . milliaria 3.

A Kaiala ad pagum Hawrali . . . . . milliaria 8.

A Hawrali ad Muztaphae pontem supra Marizam positum, ubi est oppidum satis frequens . . . . . milliaria 3.

A Mutzaphae ponte ad Hadrianopolim civitatem antiquam muratam, adhuc extantem, et cum maximis et amplissimis suburbiis, quae tres amnes alluunt non exigui Arda, Tunczia et Mariza, amboque illi superiores in Marizam influentes, simul cum Orbello monte in Aegeo mari desinunt . . . . . milliaria 3.

Ab Hadrianzpoli ad pagum Awza . . . . . milliaria 3.

Ab Awza ad pagum Ezkibaba . . . . . milliaria 4.

Ab Ezkibaba ad pagum Bergaz . . . . . milliaria 2.

A Bergaz ad Ciwrly oppidum . . . . . milliaria 6.

A Ciwrly ad civitatem muratam Selymbriam, intra quod spatium Hebrus fluvius, Graecis et Turcis Ergiene nuncupatus fluit, alluens pagum Carizteranum; compluresque amnes per totum cursum suum a monte Haemo in se recipiens, lacum efficit Bystonium; deinde ad Aegeum effunditur . . . . . milliaria 5.

A Selymbria ad magnum pontem Turcis Biwk czekmegze vocatum, ubi magnum est oppidum . . . . . milliaria 4.

A magno ponte ad parvum pontem Turcis dictum Kwczwk czekmegze . . . . . milliaria 3.

A parvo ponte ad Constantinopolim . . . . . milliaria 2.

Summa milliarium Hungaricalium est 192.

Digitized by Google

LXV.

(F. a.) *Organisaţiunea municipiilorŭ săsesci din Transilvania*, după *Antoniu Veranţiu*, fostulŭ secretariŭ alŭ regelui Ioanŭ din Transilvania. (F. a.)

Magistratus septm Civitatum Transylvanarum.

1) Cibinii rerum et omnium negotiorum curam gerit Consul senior Magister civium, cui subiecti sunt Magistratus reliquarum Civitatum. Quem ordine sequitur Judex Sedis; hunc Villicus qui portarum urbis curam gerit; munitionibus praeesse solet Aedilis. Hos sequuntur Cives Jurati duodecim. Quando plebey accersiri solent ad communem consultationem, ultra centum nunquam immittuntur, et illi jurati.

Judex Regius a solo Rege eligitur, et donatur, vexillo publice et ingenti cum pompa; et vexilli cura in acie in ipsius est manu.

2) Brassovie Judex Civitatis et Villicus, non habent Magis(trum civium); hunc sequuntur duodecim Cives Jurati, et centum homines ex plebeis.

3) Bistriciae similiter.

(Coloswarij Judex Civitatis et Judex Regius; inter quibus *(sic)* tamen alia observatur in deligendo Magistratu ratio quam inter Saxones; totidem cives et plebey, Villicum non habet).

4) Zazsebess similiter, Judicem Regium habet.

5) Zazwaross praeest Judex Regius; reliqui similiter.

6) Megyessii Wyllicus praeest; postea Judex, totidem cives et plebey, ut in reliquis Civitatibus, et praefatum est.

7) Segeswarij Magister Civium praeest; quem Judex Sedis sequitur; Judex deinde Regius, duodecim Cives, Centumviri.

Omnes tamen isti Magistratus subiecti sunt Magistro Civium Civitatis Cibiniensis, a quo pendent; nec quicquam peculiare concludere audent ipso inscio.

Si quae negotia seria contingunt concernentes *(sic)* Universitatem vel omnes regnicolas; tum Magister Civium Cibiniensis indicta Diaeta, ex singulis Civitatibus conveniunt, et se Cibinium conferunt.

Si quae postulationes aut mandata Principis eorum ad Magistrum Civium Cibiniensem; huic enim Regis voluntas indicatur: extunc nuncios mittens expensis publicis ad singulas Civitates et septem Sedes, illos reddit certiores de omnibus negotiis.

Item quia omnia vectigalia ex omnibus praefatis locis ad ipsum deferuntur, qui ea erogare solet; semel in anno autem circa festum Divae Catharinae cogitur reddere rationem regnicolis Saxonicis de omnibus perceptis et extradatis.

Magister Civium eligitur vocibus, hoc est omnes plebei nomina dant seorsim. Nam in quatuor dividuntur partes; postea simul egrediuntur dantes nomina. Cui contigit plures habere voces, aut nomina et suffragia, ille mox eligitur. Qui postea electus, una cum Judice Sedis, qui eadem ratione eligitur, constituunt aut sibi assumunt inprimis Villicum; deinde duodecim cives. A quibus tandem Centumviri eliguntur.

Digitized by Google

Si quis cum aliquo in jus descendit, citatur imprimis coram Villicum; inde appellatio fieri potest ad Judices; inde ad Senatum; a Senatu ad Regnicolas Saxonicos, conveniunt enim ordinarie quatuor vicibus in anno Cibinii; a Senatu fit appellatio ad Regem.

(Quemadmodum Magister Civium quasi Princeps est reliquorum).

Duodecim civibus divisa est Civitas; unde quilibet ex sua Civitatis parte censum et tributum exigit, rationemque earum habet.

Item. Quilibet habet villas Vallachicas et Saxonicas, quarum curam habet; et si quando bellum aliquod imminet et indicitur, quilibet assumptis suis rusticis procedit, illisque praeficitur; etiam in castris observatur ordo, ut seiunctim quilibet castra metetur, Quemadmodum in civilibus negociis summam rerum gubernat et sustentat Magister Civium Cibiniensis, sic in bellicis Judex Regius Cibiniensis dux reliquorum est et belliductor, qui eo tempore omnibus mandat Judicibus Regiis reliquarum Civitatum et Sedium. Nam quaelibet Sedes habent Judicem Regium, quemadmodum Civitates; sed Magistros Civium nulla habet: nam villicus praeficitur: Hunc sequuntur Judices Regii cum suis turmis, cui praefertur vexillum Regis, quod eo tempore illi traditur cum eligitur.

Plura adderem; sed non vacat.

Sedes Saxonum:

Zaazváros. [1]
Zaazsebes. [2]
Zerdahel. [3]
Zeben. [4]
Heltha, Olthyan. [5]
Senk, Syngh. [6]
Kysdy. [7]

---

1) Orĕstiă.
2) Sebeşulŭ-săsescŭ.
3) Miercurea.
4) Sibiu.
5) Olţina.
6) Cincu-mare.
7) Aici se mai află încă dóue liste despre municipiile săsesci, anume:

1) Zaazváros.
. Zaazsebes.
Rewsmark. Rayzmark. Zerdahel.
Segeburgen. Sespurgh.
Olzna.
Schenkestal.
Reps, Kehalom.
Regeni város qte.

2) Zaazváros 4 c.
Zaazsebes 4 c.
Zerdahel 4 jurati.
Zeben 4.
Olzona 4. Gerendj Péter. | pro quavis Judex
Senk 4. Morgondj János. | Regius cum poste-
Kyhalom 4. Reps Benedictus Sikezdj. | ris proprius est.

Digitized by Google

Sedes Siculorum:

Udvarhel. [1]
Kereszthur. [2]
Chyk. [3]
Giurgió. [4]
Maros. [5]
Kysdy.
Sepsy. [6]
Orbay.
Aranyos. [7]

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. XXXII. pag. 35–38.

LXVI.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ rógă pe marele vizirŭ *Ahmat-passa*, se nu pună nici o credinţă în cuvintele oratorilorŭ trimişi din partea reginei Isabella şi a comitelui Petru Petrovich *în cestiunea Transilvaniei.* 1554.

Verancius et Zay Ahmat passae primo imperatoris Turcarum Visirio S.

Etsi nos interim, donec redeat Joannes Maria collega noster, nihil agere possumus earum rerum, quae nobis sunt demandatae, tamen quoniam nunc veniunt ad potentissimum et invictissimum imperatorem nuncii serenissimae reginae Isabellae et domini Petrowyth, afferentes multa, quum contra serenissimum regem nostrum, tum contra nos etiam, qui ministri sumus nostri domini: visum est nobis necessarium fore, si et nos vestram magnificam dominationem litteris tantum adiremus ac viseremus, postquam nequimus personaliter, quo nostri quoque principis ac domini memoriam apud eandem magnificam vestram dominationem revocaremus. Quoniam autem, uti percipimus, memorati nuncii dominae reginae atque Petrowyth multa sunt relaturi de serenissimo rege nostro et de suis ministris, quae ad impediendam pacem atque amicitiam faciunt, pro qua nos tractanda et componenda missi sumus,

1) Odorheiŭ.
2) Cristurŭ.
3) Cicŭ.
4) Giurgiu.
5) Mureşŭ.
6) Sân-Georgiŭ.
7) Arieşŭ.

Digitized by Google

non in vanitate verborum, sed in sincera veritate et sine omni fuco dominationem vestram magnificam magnopere rogamus, ne velit facile verbis eorundem nunciorum assentiri, et fidem adhibere, quandoquidem nihil eos locuturos speramus, cui nos respondere non poterimus; modo imperator invictissimus ne velit amicitiam regis nostri ab se rejicere, quae cum ejus potentissimae majestati nullas unquam impensarum, aliorumque onerum et molestiarum causas sit allatura, tum etiam accedet certe et utilis et honorifica, utcunque diversi adversarii nostri secus conantur invictissimae ejus majestati persuadere, multum et suae propriae religioni derogantes, et ipsi imperatori invictissimo parum commodi afferentes, quem etiam hoc tempore, quo, si bene ejus majestas invictissima considerat, tam ingens bellum cum domestico, eoque non impotenti hoste aggressa est gerere, non erubescunt, neque verentur distrahere, et ad suas ineptias, saneque intempestivissimas avocare. Haec quod sincere, et certe etiam pro ratione vere ad magnificam dominationem vestram scribimus, novit Deus altissimus, nec dubitamus vestram quoque magnificam dominationem, quae est prudentissima, et his in rebus diu optime trita et versata, bene perspecturam. Igitur quando jam vestra magnifica dominatio cognoscet, quae praefati nuntii attulerunt, eisque alteram aurem praebuerit, rogamus ut alteram quoque dignetur nobis reservare.

Et quia audivimus, eos hic dixisse: regem nostrum habere conscriptum aliquot millium hominum exercitum, et invictissimo imperatori fraudem machinari, considerata ejus invictissimae majestatis absentia, et occupatione belli Persici: propterea cautius erit illis fides adhibenda, quandoquidem id si verum esset, a finitimis praesidiis, ut est passa Budensis et Temeswariensis, dudum fama advenisset, iique certiora nunciarent, qui imperatoris invictissimi solam salutem intuentur, et tuentur imperium, quam illi, quos in regem nostrum veteres animi inimici atque infensi exagitant. Et tametsi non est omnino rex noster sine aliquibus gentibus, uti et nos dici intelligimus: id tamen non contra imperatorem invictissimum, sed contra eos subditos suos, qui fidelitatis suae facti immemores, non tantum ejus majestatem regiam et publicam regni illius quietem perturbant, ac in periculum adducunt, sed etiam invictissimo imperatori molesti sunt. Et illud facile possumus nos affirmare: quod si dominus Petrowith in arcem Munkach, quam pro Temeswaro commutavit et a rege nostro accepit, reverteretur, atque ibi in pace conquiesceret, rex certe noster serenissimus, unicum militem in armis non teneret.

Verum ne dominationem vestram magnificam multis rebus molestemus, dignabitur bene expendere quam opportuno tempore et regina et Petrowith invictissimum imperatorem contra regem nostrum stimulant atque incendunt; quia etiamsi invictissimus imperator iret cum toto suo exercitu ultra Indiam, ter tantum, quantum est a Vienna in Indiam, rex noster non cessaret pacem et amicitiam ejus invictissimae majestatis desiderare et exposcere. Tanta animi sui constantia hanc praesentem cum sua invictissima majestate pacificationem complexus est.

Hoc verbum ab initio, clementissime domine passa, semper fuit in ore nostro et nunc est, idque non ex nobis solis sed e mandato regis nostri, qui

Digitized by Google

non ludit verbo suo, et cum imperatoris magnitudine sic agit, ut eum amicum non hostem habeat; hocque ejus majestatis adversarii offenduntur, et intendunt tot praxes, quas bene prudentiam vestrae magnificae dominationis perspecturam, et aestimaturam eas ita, uti merebuntur, non desperamus, quam totum hoc felicissimum otomanum imperium studiosissimum aequitatis esse praedicat.

Nec restat pro id temporis dicendum aliud, quam ut dignetur serenissimum regem nostrum magnifica dominatio vestra tum apud se tum etiam apud imperatorem invictissimum habere in suis rebus commendatum, de cujus gratitudine nos et benevolentia vestrae magnificae dominationi ea policemur, quae erunt amplitudine vestra dignissima et honoratissima. Et Deus eandem quam felicissime conservet salvam atque incolumem. Datum decimaquarta Januarii, Constantinopoli, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. IV. pag. 170—173.

LXVII.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ, raportézĕ, că au sositŭ acolo oratorii reginei *Isabella* şi ai comitelui *Petru Petrovich* cu însărcinarea se róge pe sultanulŭ se nu cedeze *Transilvania* regelui Ferdinandŭ. 1554.

Regi Verancius et Zay.

VIII. die mensis instantis advenerunt Constantinopolim nuncii reginae Isabellae duo et Petri Petrowyth unus, una missi, quorum praecipuus Polonus est, reliqui Hungari; nec familia IV. homines excedit, omnesque juvenes et Verancio noti, unusque etiam servitor extitit ei aliquando. Mansere Constantinopoli V. dies circiter, et postea ad principem in Asiam profecti sunt. Ductor et instructor eorum Mahmut est dragoman turca, qui alias apud majestatem vestram functus est Viennae legatione Turcae, inde legatione executa ad reginam regressus fuerat, et conatus est ejus et filii fortunam in Transylvania contra Heremitam retinere. Quare nunc quoque idem est et reginae et Petri Petrowyth consiliorum instigator et reversionis instrumenutm.

De legatione magno studio ennixi sumus, ut aliquid intelligere possemus, et quae tandem non contemnendis mediis potuimus, haec sunt. Supplicat regina cum Petro Petrowyth, ut imperator Turcarum cum majestate vestra pacem non faciat, neque illi Transylvaniam concedat, quia quicquid nunc ageret oratorum medio apud imperatorem Turcarum, dolus et fraus esset; ut jubeat passae Budensi et Temeswariensi primo quoque tempore ipsi Petro

Digitized by Google

Petrowyth gentium ferre suppetias, spem se habere certissimam de recuperanda Transsylvania, quia ad eas gentes, quas est ex Hungaria habiturus, quae secum in hanc conjurationem conspirarunt, juvabitur etiam ex Polonia viribus, et mox Transsylvania quoque universa auxilio ejus consurget, ubi viderit Turcae subsidia; ut oratores majestatis vestrae Turca retineat, quia cum episcopus unus sit ex praecipius suis consiliariis, Zay vero classis summus capitaneus, sciunt non solum omnia secreta majestatis vestrae, sed etiam hoc ipsum, quo velit eum decipere. Imploravit regina Isabella apud etiam regem Franciae opem, ut se ac filium principi Turcae commendaret, misso ad eum vel nuncio vel litteris. Quare advenit etiam sub hoc tempus praefati regis Franciae nuncius, isque vestitus veste hungarica, sequetur reginae et Petri Petrowyth in Asiam nuncios, cujus commissio potissima est, reginam cum filio commendare, et omnibus modis instare, ne filium cum serenissima filia majestatis vestrae maritet, ejusque affinitatem prorsus rejiciat, offerendo eidem se affinem quandam suam collaturum, et praebiturum omnem opem, quam poterit. Postulat regina Isabella et ab uxore imperatoris Turcarum apud maritum ejus commendari et nuncii obtinuerunt litteras, si modo verum est, quod dictum nobis sit. Quicquid praeterea Joannes Maria tulit hinc commissionum ad majestatem vestram, quicquid apud eandem istic tractatum est et huc ad nos est relaturus, iidem nuncii retulerunt hic passae, reginam et Petrum Petrowyth omnia plane scire, eaque etiam litteris suis tam passis quam ipsi principi perscripsit. Postremo petunt Lippam, Solymos, Chanadinum, Chaylyath, Fenlakoth, Nagylakoth et Zolnok sibi restitui, quo magis ac magis tam Hungari quam Transsylvani erigantur ad complectendam fidem reginae Isabellae ac ejus filii, seque etiam ipsius Turcae principis auxilio et gratiae committere non vereantur. Munera portaverunt non magna, neque valde conspicua; quae Hruztano passae et Zynan fratri suo tulerunt, ex tanistra porrexerunt, fuitque rude aurum et vestis sericea. Ad principem hoc ipsum ferunt aurum, et ad passas pannos auro et serico mixtos, nec sericorum pannorum valor octingentorum ducatorum summam excedit. Et haec est tota legationis summa, quam sic scribimus, ut accepimus, supplicamusque veniam nobis dari, si quid secus fuerit; non enim certiora scire potuimus.

Quod ad alia attinet, superioribus diebus dederamus ad majestatem vestram et ad reverendissimum dominum episcopum aç dominos vajvodas per Transalpinam litteras cuidam Ioanni Toth inquilino Brasoviensi; de his litteris quid actum sit, nescimus. Ad notitiam tamen passae Zynan in adventu horum nunciorum pervenerunt, et nobis earum continentiam significavit cum indignatione quadam, quod nos hinc novitates et alias res ad majestatem vestram scribendo male faceremus, idque si pergeremus facere et deprehenderemur, posse fieri, ut incommodius nobiscum ageretur. Hae litterae an nostrae fuerint, necne, ambigue et proprius ad negationem respondimus: quia nobis non deessent inimici, qui eas finxisse potuissent, et si nostras esse constaret, afferantur, ut eas videremus. Quod cum facere recusassent, dicerentque in eis nihil mali contineri, sed in posterum sileremus, diu fuimus solliciti unde de memoratis litteris passa cognovisset, et demum amicus quidam Turca nun-

Digitized by Google

ciavit, redditas fuisse litteras eas fideliter, verum esse apud dominum vajvodam Dobo, hominem, amicum et fere consiliorum ejus participem, qui quicquid ad eum vel a majestate vestra vel aliunde de publicis rebus scribitur, id totum ad Petrum Petrowyth perscribit, Petrus Petrowyth vero huc, quo nobis negotium facessat et res majestatis vestrae impediat. Hoc quia majestati vestrae damnosum est, et dominis etiam vajvodis parum commodum, immo magnum obstaculum ne possint strenue fungi suo munere, dignabitur caute primum cognoscere, nihil se ex Turcia habuisse fingendo, sed aliunde, quia nobis periculum immineret, cum dicerent, exploratores esse non oratores; postea ita omnes suos ministros edocebit, tractare negotia ejusmodi, ut secreta habeant, nec apud hostem ante tempus evulgari curent.

. . . . . .

Constantinopoli, XVII. Januarii 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. IV. pag. 174—181.

LXVIII.

1554. *Dieta Transilvaniei întrunită la Oşorheiŭ* decide: că nime se nu pótă trimite soli, ori scrisori, la domnii ţerilorŭ vecine, afară numai de Secui, în casulŭ, când *Românii din Moldova ori din Ţéra-românéscă* le vorŭ fi luatŭ oile, ori vitele etc. 1554.

Articuli dominorum regnicolarum trium nationum Transsiluaniensium pro festo conuersionis beati Pauli apostoli anno domini 1554 constituti.

Quod sacratissima Majestas regia Romanorum, Hungarie, Bohemie etc. dominus noster clementissimus omnes ordines status regni sui ad unionem, pacemque et consensum clementer inhortatur, ingentes gratias agunt fideles subditi ejus Majestatis, maxime vero hoc tempore, quo ab hostibus christiani nominis undequaque sunt circumdati. Susceptam nempe curam pro defensione eorum ac conseruacione oppresse patrie iugiter ejus Majestati perpetuis eorum servicijs refundere satagunt. Opere precium fore ducunt idem status et ordines regni piis patriisque admonicionibus ejusdem Majestatis regie vt acquiescant. Nam absque mutua et sana intelligentia nullum unquam durare potuit imperium, eam vero obseruaturos sese fideliter semper et in omne tempus offerunt. Ubi vero aliqui secus dissentire manifeste comperiuntur, habent domini Waywode ejus Majestatis autoritatem a Majestate sua suis magnificis dominacionibus attributam, ut tales perturbatores pacis pro eorum demeritis de facto faciant punire jure et justicia mediante.

Ceterum constitutum est per eosdem status et ordines regni, quod nemini sit liberum ad vicina regna quemquam vel mittere vel litteras ad prin-

Digitized by Google

cipes eorum dare, exceptis tamen illis, qui per Walachos Moldauienses et Transalpinenses e medio dominorum Siculorum in ablacione ovium et pecudum dampna aliqua passi sunt, ita tamen quod tales consensu eorundem dominorum Wayuodarum immittere possint.

De electione dominorum nunciorum ad Thurcam conclusum est, quod idem domini Wayvode omnium regnicolarum fere mores et ingenium sane cognoscunt, ergo arbitrio eorundem dominorum Wayvodarum sese submittunt idem status et ordines et quoscunque ad id aptos et idoneos arbitrati fuerint, pro eorum beneplacito agant et expediant.

. . . . . .

Quod tandem uniuersi comitatus per Judlium mox crearentur et perscrutentur, inquirantur uniuersi de dampnis per exercitus regales et dominorum Wayvodarum illatis et tandem cum exercitibus solucio facta fuerit ex eorundem stipendiis omnium dampnorum precia defalcentur et colonis restituantur, conclusum est.

Similiter eciam de Saxonibus et Siculis idem est deliberatum, ita tamen quod domini Wayvode ad id specialem hominem eorum deputent.

Quod autem de cetero nemini sit liberum in domibus et bonis dominorum Nobilium et Saxonum exercituare. Item eciam personarum ecclesiasticarum domibus ipsis inuitis condescendere nemo contendat, sed more alias consueto hospitentur in oppidis regalibus et fruantur eorum stipendiis propriis. Illi vero qui aduene sunt et post exercitus currunt et sine pecunia viuunt, prohibeant domini Wayvode vt tales amoueantur vel autem si seruitus talium placuerit, soluant illis stipendium, ne miseros colonos opprimant.

Tandem visum est ordinibus et statibus regni, vt comites omnium comitatuum et sedium Siculicalium patefaciant domino magistro Cibiniensis ciuitatis et aliis praefectis, cum ad puniendos malefactores sese mouerint, vt idem praefecti dominorum Saxonum simul in partibus eorum fures et alios malefactores prosequi possint.

Supplicant demum ordines et status regni Maiestati regie domino eorum clementissimo in eo, ut committat serio camerariis suis, ne in dandis gratis salibus occasionem aliquam praebeant et pro salibus dare debendis precium aliquod citra veterem consuetudinem exigere contendant.

. . . . . .

Ceterum optime constare non dubitant ordines et status regni huius, fideles subditi regie Majestatis, quibus anno proximo calamitatibus afflicti sunt tum per excursiones et insultus Thurcarum tum eciam intestinorum tumultuum ac dissensionum sedicionem, propter quod tota fere estate et autumno bella gerere coacti sunt. Juxta priorem connumeracionem singulum vnum florenum minus vno denario iterum eciam 20 denarios nuper ad necessitatem regni dederunt. Nihilominus tamen idem fideles Majestatis sue, vbi mentem ejus Majestatis ex proposicionibus dominorum Wayvodarum acceperunt, non voluerunt mandatum ejus Majestatis transgredi: potissimum intellectis necessitatibus et imminentibus periculis, intellecta eciam rerum magnitudine: constituerunt vt de singulis portis singuli 99 denarii exigantur, ac ad manus

Digitized by Google

perceptorum prouentuum ejus Majestatis ad oppidum Thorda ad dominicam Letare administrentur, verum quod illi, qui praescriptos 20 den. administrauerunt, illi non plures quam 79 dare, qui nihil soluerunt, (multi enim sunt) tales 99 den. soluant.

Obtulerunt sese et domini Siculi ex singulis portis eorum dare totidem ejus Majestati, dominique Saxones simile onus perferre spondent. Et vtraque nacio ad predictam dominicam Letare ad ejusdem Majestatis regie perceptorum manus per omnia solita remedia administrare.

Supplicant idem status et ordines regni, fideles ejus Majestatis subditi domino eorum clementissimo dignetur hoc subsidium grato et clementi animo recipere. Offerunt idem Majestati fidelitatem et obedienciam in omni tempore praestare ac de cetero quoque sese id quod mandatum ejus Majestatis et rei magnitudo exigit, facturos.

Constitutum est per eosdem status et ordines regni, vt eciam ex locis camerarum ac bonis Saxonum, item eciam de terra Fogaras hujusmodi contribucio ex quo publicam communemque salutem concernere dinoscitur, exigatur ac ad manus exactoris administretur. Ex eo potissimum, quod non omnino ad cameram ejus Majestatis ista contribucio sit administranda.

Decretum est tandem: quod ab illis qui per Thurcas et incendia deuastati sunt, nihil exigatur, sed juramento judicum absoluantur.

Item eciam quod nemo pro illis, qui vel juris ordine alio abducti sunt, vel clam auffugerunt, teneatur censum soluere verum, vt comitibus vel judlium tales respondantur. Commissum est vt ab ejusmodi hominibus dica ipsa exigatur, quo numerus portarum vndique compleatur, ne possit aliquis committi defectus.

Supplicant idem status et ordines nobilitatis, subditi fideles ejus Majestatis domino eorum clementissimo dignetur eorum seruiciorum habita racione, id clementer, annuere ut de locis camerarum, ciuitatum liberarum et Siculorum partibus colonos eorum absque licencia qui aufugissent, rursum juris processu reducere possint. Habent enim idem ordines et status nobilitatis superinde litteras gracie diuorum regum praedecessorum ejus Majestatis, vt quicunque ab anno domini 1513 aufugissent, tales vndiquaque virtute consuetudinis regni et Wayvode mandati reducendi habeant potestatis facultatem.

Acceperunt idem status et ordines regni ex propositionibus ceterorum dominorum nobilium, fratrum scilicet suorum in districtu Kalothazeg agencium, qualiter ipsi decimas ejusdem districtus ad episcopatum Waradiensem pertinentes inter se juxta quantitatem villarum et earundem precia diuendere vellent, vt plures illis perfrui possent, quibus alias vnus eorum vsus fuisset. Opere precium igitur fore duxerunt status et ordines, vt ad distinguendam villarum conjunctionem mittant egregios dominos Joannem Kemyn, Michaelem et Gasparum Gyerewffy, Sigismundum Rado et Joannem Kabos, mittat eciam dominus reverendissimus Waradiensis vnum vel alterum ex suo capitulo, qui villas et earum decimas distinguant et sigillatim dimembrare studeant juxta qualitatem et quantitatem villarum, ita tamen quod prior illa summa, pro qua tota decima ejusdem districtus vendi solebat, in omni parte salua permaneat

Digitized by Google

ac quilibet nobilium in suis possessionibus juxta consuetudinem regni pro se percipere possit, eo tamen ordine vt in duobus terminis precia decimarum eidem domino reverendissimo, vt hic moris est, primo in festo diui Georgii in oppido Bwza, secundo uero in festo diui Michaelis in edibus eorum propriis persoluere teneantur. Qui vero contumaces reperiuntur vel negligentes, juris ordine puniantur secundum regni legem.

. . . . . .

De modo et ordine persequucionis malefactorum hominum hoc deliberatum est, vt comites comitatuum exeant ac tales qui intra vnius anni reuolucionem a die praesenti numerando facinora commiserunt, puniantur secundum authoritatem et modum in superiori decreto ipsis attributam. Qui vero extra anni circulum nil erroris comiserunt, eciam si antea aliquid perperam egissent, illis vt sese emendauerunt, gracia data est.

Quod autem rebus interfectorum idem comites ne gaudeant, statutum est vt pro eorum expensis de singulis portis singuli 2 denarii exigantur, ac ad manus notarii comitatuum administrentur. Extra hoc autem nemo teneatur dare gratis victualia ipsis, nisi qui sponte voluerint.

. . . . . .

Visum est ordinibus et statibus regni, vt tales qui res infra unum florenum violenter furto abduxerunt, ne vita priuentur sed alia poena consueta puniantur, verum pro uuis et apibus suspendantur. Iuuenes infra sedecim annos existentes ne interficiantur pro furto vel aliis perpatratis huic similibus, sed virgis cedantur juxta eorum demerita.

Quod autem in terra quoque Fogaras hoc idem officiales facere teneantur, conclusum est.

Viri duas uxores habentes, item cusores falsarum monetarum et illis scienter vtentes, item mulieres scienter duos habentes viros, fornicatores et adulteri tales qui coniuncti sunt et sanctum violant matrimonium siue sint viri siue mulieres, item eciam homicidę, praedones, fures, furumque fautores et scienter eorum dispensores et hospites illis patrocinantes alcius suspendantur. Reliqui vero solita poena puniantur et vita eorum priuentur. Quicunque juramento trium proborum hominum facinus comisisse pronunciati fuerint, possunt puniri. Nobiles persone similiter trium nobilium personarum pronunciacione secundum constitucionem priorem possunt per Comites puniri.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I, pag. 501—507. Exemplariŭ contemporanŭ din archiva oraşului Braşovŭ în colecţiunea lui Ios. Trausch: «Articuli diaetales plerumque originales a statibus et ordinibus Transilvaniae conditi» pag. 37—46. — In copia facută de superintendentele Haner, şi anume în inscripţiunea, ce se află în fruntea acestorŭ decisiuni sunt puse cuvintele «Mediae conditi», de sigurŭ însă din eróre, findŭ-că dieta acésta s'a ţinutŭ la Oşorheiŭ.

Digitized by Google

LXIX.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că *voivodii din Transilvania* încă aŭ trimisŭ unŭ oratorŭ la Pórta otomană *în cestiunea Transilvaniei.* 1554.

Regi Verancius et Zay.

Die vigesimasecunda mensis Januarii duo Budenses ciausi attulerunt nobis a majestate vestra litteras V. Decembris datas, erantque his adjunctae, quae ad imperatorem Turcarum mitti debebant. Omnibus igitur intellectis, quae ad nos majestas vestra scripserat, et quae per dominum Andream Tarnozy cum Budensi passa egerat, quodque etiam in Transsylvaniae restitutione per magnificos vajvodas fractis rebellium conatibus, praeclare ac feliciter confectum fuerat, quae nos magna voluptate affecerunt: haud mora, passas Hruztanum et Zynan accessimus, eisque, declarata majestatis vestrae primum perseverantia in voluntate pacis et amicitiae cum imperatore Turcarum ineundae, deinde excusationibus quoque enumeratis de tardiori dimissione nostri collegae, diximus iis ipsis causis muturandum esse in Asiam ad imperatorem Turcarum cum litteris majestatis vestrae, quas ad eum habuere; simulque diligenter rogatis, ut res majestatis vestrae in Porta apud suos amicos et imperatorem Turcarum, pro sua in eos fiducia promoverent ac juvarent, hisque obtentis, quantum obtineri potuit, ac reversi ad hospitium, ea ipsa adhuc die scriptis litteris ad magnificum Achmat passam et Ibraimum interpretem, summa cura et diligentia, prout majestas vestra nobis mandaverat et res exigebat, memoratos ciausos ducatis aliquot muneratos ad imperatorem Turcarum cum litteris majestatis vestrae expedivimus, qui quantum et ab eis ipsis et ab aliis intelleximus, optime erant majestati vestrae affecti, promittebantque eidem se fidelem in praesenti negotio operam navaturos contra mendacia reginae Isabellae et Petri Petrowyth nunciorum, cum essent coram passis probaturi: fines istos per majestatem vestram pacifice et amice conservari, nihilque eandem contra imperatorem Turcarum hostile moliri; quod ii nuncii videntur multa hic de his blaterasse.

Die sequenti, qui fuit XXIII., advenit et ex Transsylvania a reverendissimo episcopo et magnificis vajvodis, nuncius Joannes Weg cum Kyvan ciauso, in rebus certe valde opportune nunciatis, et quas nos, si bene meminimus, nunciari alias desideravimus: nolle scilicet Transsylvanos Petrum Petrowyth, nec alium regem aut dominum, praeterquam majestatem vestram serenissimam. Per hunc quoque nuncium litteras accepimus a reverendissimo episcopo et magnificis vajvodis, ex quibus cognito statu Transsylvaniae reparato, et rebellibus majestatis vestrae tam turpiter victis, ac ea provincia deturbatis, eadem profecto laetitia nos affecerunt, qua priores majestatis vestrae. Laudetur itaque Dominus Deus, qui et majestati vestrae benigne affuit, et eam nationem tali mente et sanitate donavit, ut jam tandem intellexerit bonum

Digitized by Google

suum, nolitque in Aegyptum descendere pro auxilio, quum sit Deus in Israel. At nos per litteras et internuncium collocuti cum Joanne Weg et suo ciauso de his, quae attulerant, et quomodo gerere sese in Porta debebunt, ut convenienter nobiscum agant omnia, quia ad nos venire non sunt permissi, iidem quoque XXVII. praefati Januarii expediti sunt ad imperatorem Turcarum. Jam majestas vestra dignabitur scire, quod et hic nuncius ex Transsylvania et litterae majestatis vestrae adeo opportuno tempore advenerunt, quod simul et sub adventu nunciorum reginae Isabellae et Petri Petrowyth, testimonio et passarum horum, prout nobis retulerunt, et amici illius secreti, ut si ex condicto id factum extitisset, opportunius fieri non potuisse. Unde accedente ad haec et belli hujus Persici confirmatione, de qua jam nullum dubium est, omnes amici nostri et felicem et facilem expeditionem nobis pollicentur, si modo cito collega noster reverteretur, et tributum pro Transsylvania afferretur, quod nec retineri nec differri, at mittendum debet, si adhuc stat de pace et amicitia imperatoris Turcarum sententia. Quia Hruztanus passa uti est in majestatem vestram homo et mentis et animi mali, etiamnum dubitat, quod majestas vestra memoratum tributum mittet, sed tantum verbis interim agit cum suo principe, dum ardentius bellum cum rege Persarum conserat et constituat, ut postea retento etiam hoc tributo, ut illo nuper de Hungaria, improviso mox fines ejus invadat. Haec nobis amicus ille secretus, et qui est illi intimus, et curiae suae primus, retulit. Quare si sic, sicut cogitat, in porta etiam sui principis disseminat ejusmodi, quantum nocere cupiat, plane videtur, quaque in hoc majestati vestrae celeritate est utendum, in ejusdem manu consillum est.

Caeterum non praetermittemus etiam illud, quod nuper, tentandi amici hujus nostri gratia, quia occasio fuit oblata, tuto quodam modo fecimus illi dicere: cur hic princeps dum tot regna possidere contendit, nullum sine perpetuis laboribus, maximisque impensis et periculis tuetur et quaedam similia. Nonne esset illi commodius, si consecuta jam gloria et triumpho, Hungariam eandem regi nostro restitueret, secumque perpetua pace atque amicitia constituta, cum interpositione non exigui honorarii muneris, nihil jam ex ea parte metueret, et in eum hostem vires suas in unum collatas converteret, qui cum illi sit domesticus ob communionem religionis, polletque tanta fortitudine, ut omnibus suis antecessoribus fecerit negotium, timendum esset magnopere, ne illinc illam plagam ejus imperii acciperet, qua labefactari et in periculum venire inciperet. Renunciavit, haec vera esse, et id Turcam magnopere vereri, nosque de his rationabiliter commendari, sed his nunc tempus non esse, daremusque imprimis operam, ut liberaremus Transsylvaniam. Caeterum fore postea faciliorem reditum ad reliqua, ubi pace et amicitia inter utrumque principem constituta, sic se mutuo officiis excolerent, ut uterque sibi de altero ea polliceri inciperet, quae desiderare posset. Sed jam de rebus aliis.

. . . . . .

De Hruztano passa quod jam scribamus, non reperimus, tam multa de eo dicta sunt et adhuc dicuntur, nec est, qui sciat ejus rei exitum. Hic tantum haeret, et silet, nec ullo fungitur officio. Nos Dei gratia adhuc bene

Digitized by Google

valemus, sed in fundo omnium expensarum sumus, ita ut omnino jam etiam necessariis egemus, quum de nostro plura duplo ad victum exponamus, quam e publico nobis suppeditatur. Nec mirum, si majestas vestra dignabitur considerare numerum hominum, quem habemus, nam 60 excedunt, ut de equis taceamus. Quantum vero quotidie donandum est his voraginibus et omnium mendicorum mendicissimis? Et pudet nos et timemus esse majestati vestrae molesti. Multum tamen est, nec possumus subterfugere, nisi si et de nobis risum concitare et honori majestatis vestrae deesse volumus. Supplicamus igitur majestati vestrae humillime, dignetur nostri gratiose, meminisse, praesertim quum et in Asiam nobis est eundum, et in patriam, Deo adjuvante regrediendum, ac in discessu denuo et principis et passarum curia muneranda erit, et multi alii, donec Strigonium excedemus. Quae omnia Joannem Mariam non dubitamus majestati vestrae diligenter enarrasse, quam Deus felicissime conservet.

Constantinopoli, octava Februarii 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 192—197.

LXX.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că celŭ mai mare contrariŭ alŭ regelui Ferdinandŭ *în cestiunea Transilvaniei* este *Rustanŭ-paşa*, fostulŭ mare vizirŭ, a cărui bunăvoinţă nu o potŭ căştiga, nici prin daruri, nici prin promisiunile de amiciţiă ale regelui Ferdinandŭ, şi că regina *Isabella* a trimisŭ scrisori la sultanulŭ rugându-lŭ se fie restituită în domnia Transilvaniei. 1554.

Regi Verancius et Zay.

Proxime, VIII. Februarii binas uno tempore accepimus litteras majestatis vestrae ex Venetiis, prout paucis diebus ante scripsimus. Erantque primae XXII. Novembris datae, et indicabant appulsum ad majestatem vestram Joannem Mariam. Postremae vero V. Decembris, quae eorum exemplum referebant, quas proximi ciausi jam attulerant circa excusationem tardioris ipsius Joannis Mariae expeditionis. Ad quas quod copiosius respondeamus aliud non est, quam ut majestati vestrae serenissimae humillime agamus gratias, quod tam benigne dignata est nobis declarare, fidem se et servitutem nostram gratam habere. Quocirca nos quoque Deum laudamus, cujus beneficio sic agitur nobiscum, quique semper ea nobis facere agereque in servitio majestatis vestrae et regni sui suggerit, quae maxime a nobis expetuntur, quaeque nobis commissa sunt. Ubi vero jubet nos bene inceptis diligenter insistere, et omne studium pro fide et industria nostra adhibere, ut res majestatis vestrae pro-

Digitized by Google

moveamus, ejusque geramus ex sententia, curemusque enixe ut Hruztanum passam nobis conciliemus cum reliquis passis:

Clementissime rex, quod ad primum attinet, scire majestas vestra dignabitur, quod toti in eo sumus, ut majestatem vestram nunquam poeniteat, nos huc misisse, modo liberiores essemus. Et tamen sic etiam in custodia habiti, agimus, tentamus et experimur omnia, ut inutiles servi non simus, quod jam ex aliquot litteris nostris potuit majestas vestra cognovisse. Ad secundum respondemus: Impossibile esse diabolum posse baptizari; loquimur de Hruztano passa, et dicimus eum nec muneribus, nec amicitiae officiorumque jactatione posse majestatem vestram amicum habere, quippe qui omnium turbarum Transsylvaniensium anni proximi autor et sollicitator et fautor fuerit; et si quo casu vipera haec restituetur in pristinum, ejusque princeps redibit victor a rege Persarum, infestissimum habitura est majestas vestra. Favet regi Franciae plurimum, et paratus est neminem principum christianorum non laedere, ut huic gratificetur. Ideo orandus Deus est, ut hunc in finem usque confundat. Et quoniam ab hoc coepit nostra epistola, expediemus initio quae de eo habemus.

Tria ab adventu suo Constantinopolim, opera socrus et uxoris et filiorum imperatoris Turcarum a principe expetivit. Primum: ut in pristinam dignitatem restitueretur. Secundum: ut Meccam proficisci illi liceret. Tertium: ut in Aegyptum sive Hungariam passa designaretur. Nec ad primum, nec ad secundum, nec ad tertium quicquid aliud responsum, quam ut in pace penes uxorem sedeat, si vexat nemo. Caeterum ubi se desiderare dixit provinciam Hungariae, Achmat passa in sinistrum vertit, et egit apud imperatorem Turcarum, ne mitteretur, quod fortasse, ut homo desperatus, tranfugere ad Christianos cogitaret. Haesereque ejusmodi apud principem. Haec nobis amicus ille secretus nunciavit, affirmavitque etiam litteras super haec apud se esse. Nunc jam alia de eo feruntur et quidem feliciora, quod scilicet vocetur ad dignitatem pristinam. Nec est quod de eo affirmemus, adeo variat vices in ejus rei exitu fatum et fortuna. Et cum omnes rationes et rumpres vulgi percurrimus, uxore et socru stat ut confundatur hominis superbissimi et furiosissimi spiritus, qui post gratiam tanti principis et tantas opes muliebri ope indigeat ac vivat. Anglicis nuptiis ita offenditur, ut nuper coram quibusdam non sine suspirio dixerit: En tandem Spagna ille canis (quod pace majestatum vestrarum a nobis dictum velimus) obtinuit Angliam, et quid jam facturus rex Franciae est?

Sed de Hruztano passa satis, et ad Achmat passam veniamus. Is summo passatu apud principem fungitur, nec adhuc ordinarios habet officii collegas, praeterquam unum, Ibraim passam. Hunc Achmat passam dicit amicus ille noster secretus plurimum majestati vestrae favere. Nunciavit et hoc: venisse nuper paulo post hiemis initium nuncium Petri Petrowyth ad imperatorem Turcarum cum litteris ejus et reginae Isabellae, quibus opem obnixe implorabant, et petebant ejus gentium auxilio in Transsylvaniam restitui. Haec Achmat passa cum intellexisset, non sine accommodato et vultu et verbis accedens principem, retulit, quae regina Isabella et Petrus Petrowyth postu-

Digitized by Google

labant. Caeterum: quid, inquit, isti leves et stulti homines majestatem tuam vexant? quid insaniunt et fabulam de se concitant? Tu pro clementia tua et amicitia, quam erga Joannem regem habuisti, prout etiam facturum te juraveras, posteris ejus dederas Transylvaniam, eos benigne tuebaris contra omnes, qui illis adversabantur. Si igitur ipsi beneficio tuo uti noluerunt, immo recesserunt a te, et ad hostes tuos transierunt, acceperuntque pro Transsylvania alias provincias, et pro Temeswaro et pro Lippa alias arces et pecunias, quo alio nomine tibi sunt habendi, quam rebellium et perfidorum? Quare postquam et tu usus es pietate et munificentia in eos, qua debuisti, et illi te contempserunt: destituendi mihi esse viderentur, amicitiaque regis Ferdinandi complectenda. Principem prope annuisse ad hoc, dejecto in terram obtutu, nunciavit idem amicus, obticuisse paulum, postea dixisse, id cognitionis esse differendum in aliud tempus. . . . . .[1]

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 201—204.

LXXI.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că în *Ţéra-românéscă* a fostŭ pusŭ unŭ nou voivodŭ, anume *Petraşco*, fiulŭ decedatului Calugărŭ-vodă, ér voivodulŭ *Mircea* a fostŭ chiematŭ la Pórtă. 1554.

. . . . . .

Vajvoda etiam hic nudius quartus in Transalpina novus creatus est, Petrusko nomine, Calugeri olim vajvodae filius, isque heri ad principatum profectus est, Mircie vero qui nunc dominio potitur, vocatur ad Portam, qui si huc veniet, nescimus, quo animo veniet, quove consilio cedet principatu. De hac mutatione causam non potuimus consequi; veremur tamen, quod Mircie vajvodae nocuerit amicitia majestatis vestrae. Verum non est in his Valachis ponenda aliqua amicitiae fiducia, leves sunt, et instrumenta hujus bestiae, qualia et in Transsylvania esse vellent, si eam pro arbitratu suo conferre possent, ut ab intrusis et extrusis vajvodis uno tempore et saepius munera legerent.

. . . . . .

Et reliquum est, quod intelligimus, nunc majestati vestrae comitia esse cum dominis regnicolis. Quare quia in his etiam de Transsylvania tractabitur,

---

1) Acelaşi documentŭ cu data 1 Martie 1554 se află şi în Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. XXXII pag. 162—165.

Digitized by Google

de qua judicio nostro decernendum est, ut in omnes eventus retineatur; nosque hic omnia perpendemus, quo in manu majestatis vestrae libera remaneat. Nam et amicus hic noster secretus de ipsa etiam Transsylvania securos facit, quod Turca gravi et diuturno bello est implicitus; et ut, quod nobis videtur, cum gratia majestatis vestrae libere dicamus: si quo casu Turca omnino instaret pro Transsylvania obtinenda, belloque vellet majestatem vestram lacessere, judicamus, honestius casurum, si vi adimatur quam tradatur; cum et iis quoque solemus respondere: Christianis quoque non esse e religione subditos et regna sua alienae fidei a sua concedere, ut nec Turcis; solentque quiescere, qui ducuntur ratione.

. . . . . .

Prima Martii Constantinopoli, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 205—209.

LXXII.

1554. 1554 *Alexandru, domnulŭ Moldovei*, dăruiesce mănăstirei *Moldoviţa* satulŭ numitŭ *Fălticeni* dimpreună cu unŭ lacŭ de pesci de lângă rîulŭ Şoimuşŭ.

(Estrasŭ în limba germană).

Alexander, Woewoda, Sohn des Woewoden Bogdan, Enkel Stefan des alten, Woewoden, gibt und begnädiget sein heil. Kloster Moldowiza mit einem Dorfe, Namens: Falticeni mit dem Fischteiche auf dem Bache Schoimus, welches Dorf im Sucawaer Zinut am Bache Schoimus liegt. Auch bestätiget er dem Kloster die Herrschaft auf dieses Dorf kräftiglich. Gegen jene aber, die es wagen und diese Begnädigung und Schenknis Sr. Hoheit zerstören sollten, schreibt er einen grossen und schreklichen Fluch.

V. J. 7062/1554 März 12.

Wickenhauser, Moldawa. 1 Heft. pag. 84, Nr. 49.

Digitized by Google

LXXIII.

1554. *Voivoḑii Transilvaniei* informéză pe *Toma de Nadasd*, judele curiei, că a sositŭ în *Ţéra-românéscă* unŭ sangiacŭ trimisŭ din partea sultanului, care a prinsŭ şi a dusŭ în Turcia pe *voivodulŭ Mircea* şi pe dómna sa; şi în fine, că în acéstă turburare oraşulŭ *Bucuresci* a fostŭ arsŭ; ér ómenii de curte ai voivodului, atâtŭ români câtŭ şi greci, au fostŭ tăiaţi. 1554.

Ad Thomam de Nadasd Judicem Curiae.

Spectabilis, et Magnifice etc. Mandatum, et voluntatem Sacrae Majestatis, Domini nostri clementissimi a D. Luca Zékely, Commissario Suae Majestatis, abunde satisque intelleximus, nosque de omnibus rebus nostris, et novitatibus, quas habuimus, quemadmodum antea creberrime, nunc itidem cum per litteras, tum vero D. Lucam Zékely, Majestatem Suam fusissime edocuimus. Discessit autem ipse D. Zékely a nobis ex Kolosvario undecima hujus mensis Martii. Post ejus discessum tandem decima tertia die ejusdem mensis, sunt ad nos allatae litterae a Judice, et civibus Brassoviensibus, in quibus iidem scribunt, nunc rediisse familiarem eorum a Vajvoda Transalpinensi, retulisse certo, se oculis suis vidisse quemdam Zanzakum ab Imperatore Turcarum missum, Transalpinam[1] venisse, Vajvodamque Transalpinensem, nomine Myrche, una cum conjuge sua, ad vocationem Imperatoris Turcarum, in Turciam esse abductum, comitantibus illum aulicis suis, Turcis, et Graecis, spoliato primum oppido Bukarest, deinde etiam combusto, aulicisque ejusdem Vajvodae, potissimum Valachis, et Graecis tandem miserrime caesis, atque trucidatis, Joannes Pythar, principalis ejusdem Vajvodae familiaris, qui legationes ultro, citroque susceptas perferre solebat, Brassoviam transfugit. Ipse autem Vajvoda Transalpinensis non aliam ob causam suspectus, quam quod tam bona vicinitate in nos usus, fidelique vinculo obstrictus fuerit, abductus esse creditur, cujus quidem loco, quidam nomine Petrasko, succedere dicitur, Litteras autem Brassoviensium ad nos superinde datas, ad regiam Majestatem misimus, ut Sua Majestas ex illis harum omnium rerum statum clarius cognoscat.

Vajvoda item Moldaviensis, misso ad me Franciscum Kendy, hesterno die, nuncio suo, ipsum Vajvodam Transalpinensem, certo abductum esse nunciavit. Inter cetera autem, me monet, et hortatur, ut, si arces meas, Zenthyván, et Vech vocatas, salvas habere velim, in introducendo filio regis Ioannis, contrarius esse ne velim. Nam Turcae, et Transalpinenses non essent discessuri, donec cum Moldaviensibus, et Transalpinensibus omnibus, hoc negotium Transsylvaniae aggrediantur. Nunciavit praeterea, ut Barones omnes, qui in hoc regnum ex Transalpina confugerant, rursum in Transalpinam remittamus pacifice, et absque impedimento aliquo. Solus autem Vajvoda Mol-

1) Valachia jam sub Sigismundo rege, nomen *Transalpinae* obtinuit.

Digitized by Google

daviensis, cum certo suo Exercitu, obviam dicto Petrasko, Successori Vajvodae Transalpinensi profectus esse dicitur.

Opus est igitur omnino, ut ad evitandos tantos insultus, et hostilitates, quae nobis, et huic regno, tam a Moldaviensibus, quam a Transalpinensibus, et aliis exteris minantur, per vestram Spect. et Magnificam dominationem apud Majestatem regiam, de augmento, et admissione gentium laboretur. Non est enim dubium, si Moldavienses ab una, Transalpinenses autem ab alia, partibus in hoc regnum moveant, quin Petrovics quoque a parte Lippae, et Karansebes, cum Kaszon Bego, ac aliis Turcis statim sit moturus. Nolit igitur D. vestra Spect. et Magnifica ullo modo praetermittere, quin statim ad Majestatem regiam scribat, regnumque hoc Transsilvaniae, quantis undique in periculis versetur, aperiat, ut Sua Majestas praecipue, et ante omnia huic incumbat, quo pacto, conservationi, defensionique hujus regni, maturo tempore consulere possit, et absque omni dilatione, in hoc regnum gentes, quanto numero majori fieri potest, tam gravis, quam levis armaturae mittere dignetur. Nam iste numerus gentium hic nobis nunc ad praesens existens, non sufficit, ut tempore necessitatum, in confiniis, et munitionibus relinquatur, et etiam nobiscum in campo versetur.

Quam exiguam pecuniae Summam Sua Majestas, per D. Lucam Zékely huc pro gentium solutione miserit, D. vestrae Spect. ac Magnificae constare putamus, quibus quidem gentibus quartus fere imminet mensis insolutus. Cogitare potest Sua Majestas, ad multotum hostium, multas, et magnas vires propulsandas, magna pecuniarum Summa opus esse, gentibusque numerosioribus. Proinde vestram D. Spect. et Magnificam iterum rogamus, velit, ad Suam Majestatem scribere, quo Sua Majestas tam de continua solutione gentium modernarum, quam earundem numero augendo, maturius curam habere dignetur. Exactio enim censuum in hoc regno nunc omnino in ambiguo versatur, ita, quod, si isti varii rumores adversi ad aures regnicolarum devenerint, non dubium est, quin statim omnes, in tanta rerum omnium varietate, ad solvendum censum hujusmodi segniores, et contumaces reddantur. Reliquum est etc. Datum ex castro novo, die 14. mensis Martii 1554.

Franciscus Kendy de Zentyván
Stephanus Dobo de Ruszka
Vajvodae Transsilvanienses, et Siculorum
Comites.

Pray, Epistolae procerum Regni Hungariae. Pars III. pag. 7—11.

Digitized by Google

LXXIV.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ rógă pe regele Ferdinandŭ, se trimită câtŭ mai îngrabă *tributulŭ Transilvaniei* la Pórta otomană, ca în modulŭ acesta se pună capĕtŭ intrigilorŭ reginei Isabella şi ale regelui Franciei. 1554.

Regi Verancius et Zay.

Quoniam dedimus etiam alias litteras ad majestatem vestram via solita, quas ut intelligat, operae pretium esse ducimus: his breviores erimus, quod casui commituntur. Scire itaque majestas vestra dignabitur, quod quantum intelligimus ab amicis, jam videtur et princeps is et passae ejus non parum mirari de moratam longa expeditionis Joannis Mariae. Nec desunt, qui secus cogitent de animo majestatis vestrae circa pacem, quam et nos loquimur, et litterae ejus omnes testentur. Quod quantum impedimenti afferre possit, praesertim existentibus reginae Isabellae et filii ejus nunciis apud imperatorem Turcarum, qui quotidie variis technis hoc et illud insusurrare in aures passarum non cessant, cum ad hos nuncius etiam regis Franciae accesserit, qui procul dubio multa habet in mandatis ejusmodi, quae hanc legationem nostram perturbare debeant, si amicis nostris, immo ipsi etiam vulgo credimus; non existimamus pluribus oportere majestati vestrae intimare, quandoquidem per se satis liquet. Supplicamus itaque humillime, ut haec majestas vestra dignetur clmentissime perpendere, et quem cum eadem expeditione ad nos est dimissura, jam dimitere, idque eum Transsylvaniae tributo, quod jam expectatur, quia oblatum. Nec scribimus haec nostra, sed majestatis vestrae et negotiorum suorum causa, quandoquidem nobis nulla hic mora molesta est, timenda tamen multa sunt, quae e renata accidere possint.

Bellum Persicum quotidie ardentius invalescit, et utrinque magnis animis et voluntate; hic noster habiturus est innumerabiles copias, multoque etiam nunc frequentiores undique ex ejus ditionibus milites in Asiam trajiciunt, et sequentur exercitum, quam hucusque. Quod putamus fieri ob anni tempus, itineri commodius; et affirmant omnino principem proxima hebdomada demoturum in Persiam. Plura diligentius explicatiusque aliis; his tantum hoc visum est, ut pro expeditione nostri collegae instaremus, quia ii impatientibus ferunt ejus reditus tam longam dilationem. Deus omnipotens majestatem vestram incolumem et felicem perpetuo conservet. Constantinopoli, 16, Martii 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 215—216.

Digitized by Google

LXXV.

1554. 1554. Respunsulŭ datŭ de *Alexandru*, *Domnulŭ Moldovei*, oratorilorŭ trimişi la dênsulŭ din partea dietei transilvane, ca se mijlocéscă la sultanulŭ şi la paşii turcesci, se primésca tributulŭ Transilvaniei dela regele Ferdinandŭ. Domnulŭ Moldovei pune în vederea oratorilorŭ, că tractatulŭ încheiatŭ de regele Ferdinandŭ cu regele Ioanŭ *în privinţa cedărei Trensilvaniei* nu are nici unŭ fundamentŭ legalŭ; că dacă Ardelenii nu vorŭ readuce în ţéră, şi nu vorŭ recunósce de Domnŭ pe fiulŭ regelui *Ioanŭ*, atunci nu vorŭ mai remâné în Transilvania, nici cetăţi, nici comune, nici case, fiindŭ-că sultanulŭ a juratŭ se introducă pe fiulŭ regelui Ioanŭ în domnia Transilvaniei, chiarŭ dacă arŭ trebui se prefacă întrégă ţéra acésta în cenuşă; Domnulŭ Moldovei face atenţi pe oratori, că Transilvănenii nu potŭ se aibă ajutoriŭ şi protecţiune din nici o parte; regele Ferdinandŭ nu este în stare se-i apere, ér cu *puterea Moldovei Transilvania nu póte se ţină pieptŭ*; Ardelenii se-şi aducă aminte, că Moldovenii au sfărimatŭ în anii tecuţi óstea Transilvaniei adunată de Stefanŭ Maiiatŭ, şi s'aŭ întorsŭ încărcaţi cu pradă în ţéra lorŭ; învită pe oratori, se facă cunoscutŭ voivoţilorŭ Transilvaniei, *că în curêndŭ are se intre în Transilvania, nu nóptea, ci ţiua în sunetulŭ trâmbiţelorŭ şi alŭ tunurilorŭ*, şi va vedé dacă ei sunt în stare se-lŭ aschepte; în casŭ însă dacă Transilvania va urma consiliulŭ sĕu, dênsulŭ le promite sub jurămêntŭ, că n'are se li întêmple nici unŭ reu; pentru scopulŭ acesta Domnulŭ Moldovei cere, că Transilvănenii se trimită la dênsulŭ o legaţiune de 6 persóne, dênsulŭ va căuta apoi pe fiulŭ regelui Ioanŭ, şi-lŭ va încredinţa legaţilorŭ, ca se-lŭ introducă în domnia Transilvaniei, în totŭ casulŭ însă se scie, că *sultanulŭ a depusŭ jurămêntŭ, că nu va primi nici o-dată tributulŭ Transilvaniei din mânile regelui Ferdinandŭ.*

Responsio Alexandri Wayuode Moldauiensis Egregio et Agilj Antonio Garda ac circumspecto Ambrosio Zabo Segesuariensi, ad legationes regnicolarum Transsyluaniae facta 1554.

Vndecima die mensis Aprilis, wayuoda moldauiensis volens ad nunciata dominorum regnicolarum Transsiluaniensium responsum dare, duos legatorum nempe Anthonium Garda ac circumspectum Ambrosium Zabo ad se venire iussit, Petrum autem Gerendy in hospicio suo retinuit, prout et nunc expeditis hijs duobus legatis cum responso, apud se tenet, contra omnia gencium iura, et literas fidej sue reuersales.

Waywoda itaque moldauiensis sermonem suum ad legatos sic est exorsus, vos legatj, qui ad me nomine regnicolarum Transiluaniensium vos venisse dicitis, jntellectis vestris legacionibus, meminimus vos inter cetera dixisse, quod serenissimus condam Joannes rex in vita sua, cum rege Ferdinando quosdam mouisset tractatus, sed morte preuentus id ad finem deducere minime potuisset, quod scilicet ipse Joannes rex durante vita sua tam Hungarie quam Transsiluanie in pacifico dominio esset, eo autem decedente e vita, postea tam Hungarie quam Transsiluanie regnum ad dictum regem Ferdinandum jure deuoluj deberent, jta tamen vt sua regia maiestas post obitum dicti Joannis regis reginę Isabellę dotem suam persolueret, filio autem Regis Joannis aut ducatum aliquem aut alium locum idoneum daret, atque eius in omnibus curam bonam gereret: sed quis vnquam vestrum vidit hominem, qui habeat

Digitized by Google

vxorem et filios, vt panem e manibus suorum filiorum extrahat, atque alienis filijs porrigat: vt sui intereant? qui fieri enim potest, Joannem regem absque scitu vestro talia potuisse concludere, nisi id et vobis consencientibus fecisset, quod quidem minime fecit.

Proximis enim hijs temporibus miserat sua maiestas legatos suos nempe episcopum Wesprimiensem cum alio nonullo capitaneo suo ad regem Polonorum rogans vt apud reginam Isabellam ageret, quo ipsa dotem suam leuaret, atque filium regium in ducatum ipsi datum introduci permitteret, deinde autem vt ipsa Regina a tantis cursitacionibus, quas vltro citroque ad Passas, Petrum Petrowyth, et portam jmperatoris Turcarum Moldauiam item Transalpiniam facere solet incessanter, abstineret, nam nisi tales dificultates et haectenus obstitissent, sperasset sua regia maiestas diuina clemencia, hactenus jmperatorem Turcarum eciam Constantinopoli ejicere potuisse; cuius nunciatis rex Polonorum auditis, edicta statim publica congregacione, conuocauit omnes Polonie regnicolas, conuocauit eciam reginam viduam matrem scilicet suam, ac reginam Isabellam vnacum filio regio, atque ipsi Isabellę animum et postulacionem dicti regis Ferdinandj eodem tenore et ordine proposuit, rogauitque vt eas condiciones acceptaret, ad que Isabella respondit se neque ad passas, neque ad portam jmperatoris Turcarum aut alio quoquam quenquam missuram, neque tamen dotem leuare velle, quoniam sua maiestas multa quidem promisit, sed hactenus pauca admodum prestitit. Et si autem (inquit Isabella) misera vidua sim, tamen non diffido, quin donec vixero deus curam mei sit habiturus; itaque licet vt sua maiestas quicquid velit, propositum suum libere exequatur. Quo audito statim filius regius coram rege Polonorum astitisset, rogassetque illum per jmmortalem deum, ne reginam ad talia compelleret, nam consulcius (inquit) faciendum michi videtur, vt nos ostiatim mendicando sustentemus, quam talibus postulacionibus consentiremus; auditis talibus verbis filij regis, plurimj ex dominis atque regnicolis Polonie super eum plorarunt.

Et quia dicitis vos legatj nomine omnium regnicolarum Transsyluaniensium ad me missos venisse, queso, illi canes vestri waywode quocies ad ista nugamenta, que michi refertis, publicam fecerunt congregationem? nonne sciunt me in omnibus regnis homines meos habere michique multos oculos et aures esse, quibus omnia video et inteligo.

Sed tamen, quemadmodum nomine regnicolarum me rogastis, vt de tributo accipiendo tam apud passas quam in porta jmperatoris Turcarum agerem, hoc nomine iam ad omnes partes quo necessitas postulat, literas scripsi, cras autem deo volente hominem meum expediam ad portam jmperatoris; juro enim ad fidem mea, jura mea, et sancta Euangelia, me vestram ac tocius Christianitatis salutem et conseruacionem perinde ac me ipsius exoptare, ita tamen si mandata potentissimi jmperatoris Turcarum atque meam commonicionem acceperitis, jd quod iam ex aliquot literis jmperatoris, quas adiunctis eciam meis literis ad vos misi, facile cognoscere, cognitaque voluntate eiusdem jmperatoris, salutis et conseruacionis vestre bonam viam inuenire potuissetis, sed scimus literas illas regnicolis non esse redditas. Dicatis igitur Bernaldo Lazar, Francisco Bernald et Ladislao Keomen, vt has literas quorsum

Digitized by Google

fecerit, perquirant, jam jam enim cum omni mea expedicione in Transsiluaniam mouebo, strictam ab eis superinde exacturus racionem: vos autem legatos commonere, vt hec omnia regnicolis ordine referatis, alioqui enim sciatis vos manum meam non euasuros.

Quis enim est vobis adiutorium et refugium, in quo confidere possitis, sed moderni waywode vestri vos omnes seduxerunt, nonne vidistis aliquocies iam expeditionem et auxilium regis Ferdinandj, an nescitis waywodis vestris sufferatos esse currus, diductoque temone ad fines Transsiluanie stare, vt si que hostilitates ad regnum jrruerint, relicto Regno discedant. Scitis me tempore obsidionis Arcis Themesuar, inter vos fuisse, tunc videre potuistis vires Turcarum, et jnconstanciam Christianorum, cum enim Ahmat Passa arcem Themesuar obsideret, illi strenuo, et inter omnes excellentissimo militj Stephano Lossonchy jure jurando omnes dominj, proceres et status Christianitatis fidem dederant, illi sese in auxilium ituros, insurexeratis quidem magna vi et eram ego quoque inter vos, sed nihil ad effectum duxistis, quomodo autem Lossonchy cum alijs jnnummeris militum millibus perierit, bene vidistis; itaque si vos boni essetis Christiani, flectis genibus Deum incessanter oraretis, vt vos e manu paganorum liberaret, sed non tam boni estis, vt ista faceretis, jmo ne cogitaretis quidem sed istis meris figmentis et nugamentis fidem adhibuistis. Meministis enim ipsi reginam Isabellam, postquam e Transsyluania discessit, ad manus regis Ferdinandj tam regnum Transsylauniae qaum Hungarie integrum dedisse, qui tamen tueri atque defendere non potuit, nam jmperator Turcarum sub hoc tempore, circiter centum et quinquaginta arces et castella in suam redegit dicionem.

Vos quidem confiditis in munitissimis arcibus atque fortalicijs vestris, sed dico vobis, quod nisi filium Joannis regis reduxeritis, atque illum pro vestro domino habueritis, neque arces, neque fortalicia aut possessiones vel domos villas habebitis. Nam imperator jure jurando jurauit, quod eciam si totum regnum Transsyluanie in cinerem conuertj oporteat, tamen non desinit, donec filium Joannis regis introducat, itaque vos ipsi communj ratione considerare potestis, melius esse nunc vobis cum integri estis, filium regium introducere, cum eoque salui manere quam vnacum vxoribus filijsque vestris charissimis perire, et in captiuitatem redigi.

Nunquid animaduertitis reges Francie, Anglie, Polonie potentissimos esse, jtem terram Moldauiensem et Transalpinensem, omnes tamen tributum dant jmperatori atque ad illius nutum omnia facere sunt paratj, de quibus quidem liberum est cuique in dicionem jmperatoris absque vllo impedimento ire et redire.

Quem autem vos esse existimatis, quod mandatum jmperatoris accipere nolitis, scio etenim quod contra me solum nihil sitis; nam si in memoriam vestram duxeritis, bene meminisse potestis, quomodo Stephano Maylath, et Valentino Török superioribus annis, cum Moldauis, qui ad Transsyluaniam jrruerant, et penes Feoldwar manus conseruissent, quo pacto res cesserit, ipsi adfuistis, per moldauos enim erant fusi, et in hoc regnum cum amplis spolijs erant Moldaui reuersi.

Aut quem putatis vos esse Stephanum Dobo et Franciscum Kendy

Digitized by Google

contra Maylath et Valentinum Török; scripserant isti nuper ad regem, vt in Transsyluaniam in auxilium quatuor milia militum grauis armaturę mitteret, quos licet rex ordinauerat, cum tamen illis solucionem dare non posset, illj omnes iterum sunt dispersi, vos autem huic habetis fidem, et ab eo aliquod expectatis auxilium, qui ne tam exiguis quidem gentibus vllam solucionem facere potuerit.

Nunciauit michi Franciscus Kendy, meum animum intellexisse, quod regnum Transsyluanie jnvadere velim, se meam expedicionem in campo laciori expectare velle, dicatis itaque, et ipsi Kendy et regnicolis, quod iam iam me apparabo cum omnibus meis gentibus atque breui mouebo, non quidem nocte more furis jrruam, sed die cum timpanis, bombardis, et alijs bellicis instrumentis; scio autem laciorem campum in Transsiluania nusquam esse, quam circa Brassouiam, vbi breui videbo an sit me expectaturus, imo si illic non offendero, volo illius personam tam in campis vbique quam eciam in municionibus perquirere.

Si autem vos verbis et monicionibus meis obtemperaueritis, juro ad animam meam, ad Deum uerum, jura mea, et sancta Euangelia, vobis nullum fore jmpedimentum, sed eligant regnicole, ex seipsis sex personas, idoneas, mittanque ad me, ego filium Joannis Regis perquiram et ad illorum manus dabo, vt illj in regnum introducant, sicque illum pro vestro domino habete et tributum Cesari reddite, ipse autem filius Joannis regis, et regina Isabella, ac Petrowyth vobis juramentum prestabunt, sese de hoc nunquam recordaturos, quod vos illum e regno ablegassetis, non vos enim sed Frater Georgius in causa fuit.

Quod si vos mandatum jmperatoris Turcarum atque meam hanc commonicionem non curaueritis, sencietis absque dubio breuj hostes jnnumerabiles ab omnibus partibus, nimirum, expeditionem regis Polonie, me vnacum omnibus meis gentibus et regnicolis, viritim ita quod nolim vnum qui arma capere potest, in regno relinquere, mecum erunt duo Zanchyakij Turce ac Tartari capitatim, Waywodam Transalpinensem (sic) viritim et cum eo tres Zanchiakos Turcas; Mehmet Passam Boznensem cum maximo exercitu Boznensi, Kazzon Passam cum suis omnibus copijs, bombardis et alijs bellicis apparatibus; Petrum Petrowith cum Lwgassiensibus et Karansebessiensibus, qui decem tantum aut duodecim milia hominum faciant.

Item Passa Budensis expedicionem ad Hungariam mouebit, Agriamque obsidebit.

Videte igitur et considerate bene, an vos tantos hostes innumerabiles, ab omnibus partibus jn vos jnruentes expectaturi sitis, hos enim hostes omnes breuj sencietis. Sciatis autem certo Turcarum jmperatorem firmissime jurasse, se de regno Transsiluanie a rege Ferdinando nunquam tributum accipere velle, eciam si possibile esset eum ingens Auri Thesaurum daturum.

Pe dosŭ: a 19 Martij sequentibus diebus gesta apud Moldauum Anno 1554.

Monumenta comitialia Regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 508–513. Copie contimporană în archiva c. r. de statŭ din Viena.

Digitized by Google

LXXVI.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că sultanulŭ a numitŭ pe *Petru Petrovich* ca sangiacŭ peste *Lugoşŭ* şi *Caransebeşŭ.*

Regi Verancius et Zay.

. . . . . .

Bellum Persicum magno utrinque apparatu et conatu procedit. Et imperator Turcarum, quem ajunt adhuc Aleppi per totum Aprilem moraturum, Petro Petrowyth dedit in zanzacatum oppidum Lugas et Karansebes; concessit etiam tributum ei, ut eo sese fovere possit, quod trium millium aureorum pro iisdem oppidis quotannis pensurum obtulerat; quod quidnam in se tegat, facile poterit majestas vestra conjicere.

. . . . . .

XXVII. Martii, Constantinopoli, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 216—217.

LXXVII.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Pórta otomană raportézĕ, că după informaţiunile particulari, ce le au, sultanulŭ ar fi aplicatŭ se concédă *Transilvania* regelui Ferdinandŭ sub anumite condiţiuni. Totŭ o-dată oratorii facŭ cunoscutŭ, că *Constantinŭ, fiulŭ voivodului Petru din Moldova*, a muritŭ la Constantinopolŭ şi a fostŭ înmormêntatŭ după ritulŭ turcescŭ.

Regi Verancius et Zay.

Quod proximis litteris nostris, quas XXVII. instantis mensis ad majestatem vestram dedimus per ciausum Budensem, qui ad eam cum litteris imperatoris Turcarum remissus est, non sumus ausi propter respectus jam majestati vestrae cognitos, his exequemur et quidem duplici via, hac scilicet Turcica et Venetica, eodem exemplo, ut si alterum intercideret, alterum non falleret, quoniam rem allatura est, ut putamus, consideratione, consilio et celeri deliberatione non indignam. Cupidi siquidem cognoscere, quid ageretur apud imperatorem Turcarum de legationis nostrae exitu, plura cum eo ipso ciauso privatim collocuti sumus, et inter alia rogavimus: numquid sciret dicere, quaenam deliberatio esset futura de Transsylvaniensi negotio? Respondit: se

Digitized by Google

ab intimis quibusdam Achmat passae familiaribus intellexisse: imperatorem Turcarum decrevisse Transsylvaniam majestati vestrae permittere, dummodo pro ea tributum pendat. Verum tamen, quoniam verbo suo nullo pacto deesse potest, quo eandem Transsylvaniam filio reginae Isabellae tradiderit, ut pupillo a patre sibi in tutelam relicto: velle, ut eidem in ipsa Transsylvania arces aliquas cum pertinentiis majestas vestra impertiat; ne et Puer prorsus ea provincia spolietur, et ipse in parte saltem juramento et promissis satisfaciat. Quod si majestas vestra fecerit, omnia cum eo amica et pacata habituram; sin minus: omnia secus, et neque tributum ab illa recepturum. Dixisse imperatorem Turcarum praeterea, Petrum Petrowit quoque curae, tutelaeque suae esse commendatum, de cujus statu, quoniam nunc jam providerit Lugas et Karansebes oppidis ei attributis, Pueri tantum restare statum nondum constitutum, cui omnino deesse non possit, et hoc modo velle prospicere, donec aliae occasiones sese demonstraverint. Haec res Turcaene sit inventum, an aliunde suggesta fuerit, nescimus. Existimamus tamen, quod ab adversariis ortum habuerit, quod se tempori servare volunt, dum et pueri erit vestigium in Transsylvania, et ille Senex eidem a finibus imminebit. Verum interim quantum hoc imperatoris Turcarum consilium habeat in se ponderis, majestatis vestrae judicii est. Nos antequam in aciem de rebus concludendis perveniamus, circa hoc quid fieri majestas vestra velit, si nobis quoque coram id ipsum voluntatis proponetur, edoceri quam celerrime optamus, praesertim si Joannes Maria sit absolutus. Nunc ad alia.

. . . . . .

At subjiciemus adhuc de Petri Moldavorum quondam vajvodae filio, nomine Constantino, qui annos natus XIII. servabatur apud Turcam, insanie, si bene conjicimus, Valachorum, qui principibus suis manus inferre usitatum habent. Nuper repentina morte sublatus, moderni, ut ajunt, vajvodae per venenum procurata, cum christiano ritu ultima sacramenta sumpsisset, et efferretur infinita Graecorum turba ad sepulturam comitatus, accurrere passae satellites, ereptoque Christianis mortuo, in domum retulere, inclamantes, turcico eum more humari oportere, quia dum viveret, Turcum se facturum promisisset, ubi primum ad aetatem pervenisset, quae posset de religione statuere; nec deesse rei testimonia. Eo itaque die circumcisio pueri cadavere, populariterque habitis pro eo in templo orationibus, postero extra muros IIII circiter millium Turcarum pompa, Graecis summotis, elatus est et cum Turcis tumulatus, pathyolath sepulturae apposito; multo ludibrio res a nostris habita nationibus sed intra sinum. Negotii Martini de Miranda, ut etiam magnificus dominus Joannes Castillegius nos petierat, non eramus obliti, pauloque antequam a majestate vestrae moniti sumus, eundem monueramus. Dabitur itaque opera, ut et mandato majestatis vestrae et amicitiae domini Castillegii per nos mos geratur vel intra VIII dies. Summa tamen 60 aureorum nummum dominus ejus non erit consentus, nec nos pigebit majorem insumere.

. . . . . .

Constantinopoli, 30. Martii 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag 218—227.

Digitized by Google

LXXVIII.

1554. 1554. Documentŭ relativŭ la familiele nobile *Iuga* şi *George Daroţŭ* din comuna Cicmandru în Transilvania.

Franciscus Kendi de Zentjwan et Stephanus Dobo de Rwzka Waywodae Transilvanenses, et Siculorum Comites etc. Egregijs et Nobilibus Juga darlaczij, et Georgio similiter darlaczij de Czyk(manto)r Thome Balatffy de Balauasara: Salutem et fauorem. Dicitur nobis in personam Generose domine Clare consortis Egregij valentini literati de Andrasfalva, Qualiter Anno superiore quedam porciones possessionare (sic) eiusdem domine exponentis in possesionibus filethelkij et Egrestw vocatis, in Comitatu de Kykelw existentibus habite, decedente ab hac luce genitore domine exponentis. Primum Petri Myko Tandem vero olim Matthei Kwn, de Kal, Nobilium dominorum videlicet, et maritorum, nobilis condam domine Magdalene exinde, Tanquam de manibus tutorum Juris ordine, Coram Magnificis fratre Georgio Episcopo Waradiensi et Locumtenente reobtente fuissent, quasquidem possessionarias porciones procurator domine Actricis post Juridicam restatucionem, manibus Egregij et Agilis Martini Andrassi de Zenthkyral vtcunque assignasset et apud eundem haberetur Impreiudicium et dampnum eiusdem valde magnum, quas ad presens dicta domina pro se repetere vellet, Jure admittente, Requirimus igitur vos, vobisque Auttoritate nostra qua fungimur firmiter Committimus, quatenus acceptis presentibus, simul vel duo vestrum Suboneribus Alias in talibus obseruare solitis, ad facies bonorum prescriptorum accedendo, eundem de bonis prefatis medio Judicis Jure admoneatis vt prescriptas porciones possessionarias apud ipsum per procuratorem dicte domine exponentis assignatas pace simpliciter remittere et resignare debeat et teneatur, Qui si fecerit bene quidem, alioquin euocetis eundem ad decimum quintum diem a die admonicionis videlicet ipse fieri computando de bonis ut Juribus possessionarijs predictis nostram Inpresenciam racionem redditurum, ex eo quod idem in causam Attractus in Sede Siculicali propriam habeat residenciam neque iuxta contenta generalis decreti nobiles in sede Siculicali execucione facta valeant Igitur ex bonis prescriptis commode ad noticiam ipsius, Euocacio peruenire poterit Certificando eundem Ibidem, vt siue ipse termino impredicto coram nobis compareat, siue non, nos ad partis Comparentis instanciam id faciemus in premissis, quod Juri videbitur expedire et post hec vos seriem vestre execucionis, et Euocacionis vt fuerit expedita nobis fide vestra conscienter mediante rescribere debeatis et teneamini Secus non facturi presentibus perlectis exhibenti restitutis, Datum Bistricie In dominica Misericordie Anno 1554.

Szabó Székely, Oklevéltár. Tom. II. pag. 109—110. Originalulŭ în archiva camerei fiscale din Buda. (N. R. A. pag. 1569. fasc. 25).

Digitized by Google

LXXIX.

1554. *Antoniu Veranţiu*, oratorulŭ regelui Ferdinandŭ trimisŭ la Constantinopolŭ, informéză pe comitele *Toma de Nadasd*, că sultanulŭ a concesŭ lui *Petru Petrovich Lugoşulŭ şi Caransebeşulŭ* cu titlulŭ de sangiacŭ; în fine, că este speranţă, că *Transilvania* se va lăsa sub domnia regelui Ferdinandŭ, avêndŭ se plătéscă tributulŭ şi sub condiţiune, ca fiulŭ regelui Ioanŭ se capete căteva cetăţi în Transilvania. 1554.

Illustris, et Magnifice etc. Scio, crebriores litteras meas a Magnifica D. vestra exspectari, meumque dudum ejusmodi accusari officium, quia postea, quam veni Constantinopolim, plures vel mea ipsius confessione ad eam non dedi, quam unas per Malvezium [1]. Verum, quidquid id mei criminis est, non vel incuria, vel oblivio culpam habet, sed loci, et temporis, et potissimum gentis hujus conditio, a cujus calumniosis intemperiis, velut a Scylla, et Charybdi, nobis est declinandum. Adeo etiam ut Oratores plus hic coecutire, et tacere oporteat, quam videre, et loqui. Ignoscat itaque mihi Magnifica D. vestra, meque excusatum habere velit.

Ceterum, quae his litteris, fretus Turcae cujusdam amicitia, qui easdem perferet, significare licuit, haec sunt. Bellum Persicum jam non ita facile revocabitur. Ardent ad gerendum utrinque animi, et jam saepius Persa victor, sed grassationibus per dolum, et inexspectatus. Turca collectus sedet, credo, ut fortius figat pedem, cum ad rem justis aciebus perventum fuerit. Classis apparatus intermissus est, paucae tantum triremes expedientur, quantum audimus, quae Graeciae fines tuebuntur. Turca Lugos, et Karansebes oppida contulit Petro Petrovics in Zanzakatum, remisitque ei insuper tributum trium millium aureorum nummum, quod pro iisdem oppidis, quotannis pensurum se spoponderat.

Nobis Transsilvania permittetur, sed cum pensione tributi, quantum Chiausius quidem Budensis retulit nobis, qui a Porta nudius quintus, cum litteris hujus Principis, ad Majestatem regiam remissus est, velle tamen, ut Majestas regia, Ioannis filio arces aliquas, cum suis pertinentiis, in eadem Transsilvania velit concedere, ne in totum videatur privatus ea provincia, ajebatque, dixisse Caesarem, quoniam eundem puerum in curam, tutelamque suam a patre accepisset, non posse illi ullo modo deesse, et optare illi hac via prospectum iri, quoad alia occasio de statu ejus constituendo, se se ostenderit. Quod si Sua Majestas fecerit, omnia pacata cum eodem Caesare habituram, sin secus, secus omnia.

Quae qualia, et quanti momenti sint, nos judicare omnino nequimus, sed bonam considerationem requirunt, si et puero vestigium in Transsilvania dabitur, et ei a finibus senex ille [2] majorum adhuc motuum instrumentum, imminebit. His de rebus scripsimus etiam regiae Majestati, cupimusque quam celerrime edoceri, quid agendum erit, cum ad conclusionem rerum veniemus.

1) Erat is prius, quam Oratores Constantinopolim destinarentur, ordinarius aulae Viennensis, residens ibidem internuncius.

2) Petrum Petrovics indigitat, qui cum Galliae Legatis omnia apud Turcas moliebatur, ut Isabella regina cum filio, in Transsilvaniam reducatur.

Digitized by Google

Quo autem omnia commodius, et ante, quam Caesar penitus in Persiam recedat, perficere possimus, reditu Malvezii magnopere opus est, qui jam pene quotidie a nobis repetitur, et secus longe de illius mora suspicantur, quam cogitat Serenissimi regis nostri sinceritas. Nec nos aliud facere possumus, quam expeditionem ejus solicitare, indicatis incommodis, quae possent contingere, si longius prorogaretur reditus ejus.

. . . . . .

Datum 1. Aprilis Constantinopoli 1554.

Servitor obsequentissimus Quinque-Ecclesiensis (episcopus).

Pray, Epistolae Procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 11 — 15. Acelaşi documentŭ în Monumenta Hung. historica. Scriptores. IV. pag. 227 — 229.

LXXX.

1554. 1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, face cunoscutŭ *oratorilorŭ sĕi din Constantinopolĭ*, că în timpŭ de 15 ḑile va trimite la Constantinopolŭ pe Ionŭ Maria Malveziu cu *tributulŭ Transilvaniei*, cu daruri şi cu nóue instrucţiuni.

Ferdinandvs Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende, Deuote, ac Magnifice, Fideles Nobis dilecti!

. . . . . .

Caeterum quoniam Litterae vestrae plures sunt, et tractant maxime de praesenti rerum Turcicarum statu, non putamus necesse esse, vt singilatim ad omnia Capita Vobis respondeamus: hasce nempe Litteras ad Vos dedimus, ut sciatis expeditionem Maluezii; quia iam deliberatum est Nobis, ipsum intra quindecim dies vna cum Tributo Transiluanico, certisque Honorariis isthic distribuendis, ac sufficientibus expensis ad Vos expedire, et is adferet secum plenam Instructionem, quomodo quoad reliquum etiam Legationis vestrae conficere debeatis.

. . . . . .

Datum in Arce nostra Posoniensi Die XV. mensis Aprilis Anno Domini MDLIIII. Regnorum nostrorum, Romani XXIIII. Aliorum vero XXVIII.

. . . . . .

De Miller, Epistolae imperatorvm et regvm Hungariae. Pestini 1808, pag. 46.

Digitized by Google

LXXXI.

1554. *Ferdinandŭ,* regele Ungariei, respunde *dietei transilvane*, că va trimite unŭ oratorŭ nou la sultanulŭ turcescŭ spre a încheia o pace definitivă în privinţa *Transilvaniei,* şi în casŭ dacă stăruinţele sale vorŭ remâné fără resultatŭ, dênsulŭ va cerca se apere Transilvania nu numai cu puterile sale, dar şi cu puterile împĕratului Germaniei şi ale altorŭ principi creştini. In fine regele Ferdinandŭ aprobă, ca în comitatulŭ *Hinedórei* se se ţină tribunale judiciare în presenţa vice-voivoḑilorŭ, *după consvetudinea vechiŭ* a acestui comitatŭ. 1554.

Responsum Sacrae Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Majestatis domini nostri clementissimi ad supplicationem fidelium subditorum suorum ordinum et statuum trium nationum Regni sui Transsylvaniae oratoribus ex eo Regno ad publicam dietam Posonium missis, datum decima septima die Mensis Aprilis Anno Domini Millesimo, Quingentesimo Quinquagesimo quarto.

. . . . . .

Et quamvis Sacra Regia Maiestas, dominus noster clementissimus a principio sui foelicis regiminis pro salute et conservatione istius regni multis laboribus, curis, neque etiam gravissimis sumptibus pepercerit, id quod ipsi quoque fideles regnicolę recenti adhuc memoria tenere possunt. Tum siquidem quum cum Regina Isabella et suo filio de restituendo regno tractatus initi fuissent, quum magnos sumptus Majestas sua fecisset et postea in alendis militibus pro istius regni salute et tuitione in proprium militem quam magnam vim pecuniarum effudisset, omnibus constare palam est: Accedit etiam illud, quod nunc quoque absque aliqua intermissione sacra ejus Majestas, pro majori parte ex proprio aerario praesidia transsylvanica alat, tamen neque deinceps Sua Majestas, tamquam pius et catholicus princeps, quicquid eorum intermissura est, que ad permansionem et salutem fidelium suorum regnicolarum spectare videbuntur.

Cum autem Sua Sacra Majestas Regia non modo ex supplicatione suorum fidelium ordinum et statuum regni Transylvanici, verum etiam per se videant, illud suum regnum hostium iniurijs et insultibus esse expositum: Sua Majestas clementer prospicere dignabitur, omnesque vias et rationes inibit, quo regnum suum prefatum incolume et quietum permanere possit. In quem quidem finem Sua Majestas superioribus mensibus suos solennes oratores ad serenissimum Regem et Reginas Polonie miserat, vicissimque eorum Serenitates, ad suam Majestatem oratores suos mittendos curarunt, qui nunc suam Majestatem Vienne expectant. Jam vero et ad principem Thurcarum sua sacra Majestas suum oratorem expedire dignabitur, qui de inducijs et pace cum ipso principe Thurcarum finaliter concludere possit. Etsi vero ita contingeret (licet id minime futurum credatur) ut omnes hae vię quieti istius regni et permansioni nichil prodesse possint, sua sacra Majestas nedum suis, verum etiam Sacratissimę Cesareę Majestatis domini et fratris sui charissimi et aliorum Christianorum principum auxilijs iunctis, defensioni et conseruacioni diligentissime intendere

Digitized by Google

curabit, vt tum demum suum clementem et benignum animum suę Majestatis fideles sui Ordines et Status intelligant, si eo ventum fuerit.

. . . . . .

Contenta etiam est sua Sacra Majestas ut propter eas causas quas ex supplicatione suorum fideli. . . . in Comitatu Hwnyadensi in presentia fidelium sue Majestatis (domi)norum vicevaiuodarum judicia celebrentur iuxta antiquum morem et consuetudinem.

Ferdinandus m. p.

(L. S.)

Nicolaus Olahus
Strigoniensis A. Epp.
Georgius Draskowyth
Praepositus in Jazow.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 514 — 516. Originalulŭ în Biblioteca Battyani din Alba-Julia, Codex Authenticorum Nr. 5. 4. 2. fasc. 9.

LXXXII.

1554. 1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, respunde la petiţiunea, ce i-o înaintase *Saşii din Transilvania*, că va confirma şi va apăra pe Saşi în vechile lorŭ libertăţi, însă nu le póte admite cererea, ca nobilii se nu mai reclame pe *iobagii*, cari au fugitŭ din comitate şi s'aŭ aşeḑatŭ pe teritoriulŭ districtelorŭ săsesci.

Responsum Sacrae Romanorum Hungariae Bohemiae, etc. Regiae Majestatis Domini nostri clementissimi ad suplicationem fidelium suorum Civitatis Cibiniensis et septem Sedium Saxonicalium Transsylvanensium, datum in Diaeta Posoniensi decima septima die Aprilis Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto.

Sacra Regia Majestas Dominus noster clementissimus est contenta fideles suos Saxones in ipsorum antiquis privilegiis et libertatibus a divis olim Regibus Hungariae concessis, et a se confirmatis, graciose confirmare conservarique facere et manutenere, ac denique ipsorum singularem semper curam geret eos protegendi et defendendi, ac in eorum libertatibus et consuetudinibus conservandi.

Caeterum quod ad migrationem colonorum de medio Saxonum ad bona Nobilium et e contra ex bonis Nobilium ad Oppida et Possessiones Saxonicales attinet, Sacra Majestas Regia veterem consvetudinem approbat et gratiose admittit, ut imposterum quoque ea observetur. Verum id, quod fideles sui Saxones petunt, ut videlicet coloni illi Nobilium, qui hactenus in medium

Digitized by Google

ipsorum Saxonum se moraturos contulerunt, non obstante constitutione Regnicolarum repeti a Nobilibus non possint, Sacra sua Regia Majestas admittere simpliciter non potest. Attamen Sua Majestas Articulum hunc Regnicolarum non aliter quam salvis libertatibus ac privilegiis Saxonum confirmabit.

Commisit etiam Sua Sacra Mejestas fidelibus Suis Wayvodis, ut milites vel suos vel Regiae Majestatis in oppidis Regalibus in medio Saxonum condescendere et morari non permittant, sed eos in locis antea solitis servent.

Praeterea Sua Majestas fideli suo egregio Ladislao Was proventuum suorum in Transylvania Administratori committere dignabitur, ut eas Villas de quibus in supplicatione mentio fit (in medio Saxonum existentes) et per incendium bellique incommoditates vastatas et per Spectabilem et Magnificum Dominum Joannem Baptistam Castaldum ab omni solutione ad triennium exemptas, usque ad ejusdem termini completionem liberas esse permittat, litterasque ipsius Domini Joannis Castaldi superinde emanatas in vigore teneat.

Contenta est etiam Sua Majestas, quod juxta antiquam consvetudinem et clementem quondam divorum Regum Hungariae Praedecessorum Suorum annuentiam singulis annis ex censu Sancti Martini certis personis publicos Magistratus in medio eorum obeuntibus, quibus ab antiquo certa Summa dari solita fuit, deinceps quoque iisdem personis eadem summa dari debeat, quod ut observetur Majestas sua praefato proventuum suorum administratori clementer committet.

Ubi autem supplicant Suae Majestati ut bona Saxonum, quae sunt in medio bonorum Nobilitarium in solvendis taxis in medium ipsorum Saxonum suas contributiones solverent, Sua Majestas Regia in hoc negocio cum plenius a fidelibus officialibus Suis Transylvanis informata fuerit, clementer respondebit.

Commisit etiam Sua Majestas Camerae Suae aulicae Consiliariis, ut debita, per milites Suos Germanos inter Saxones constructa, ex regestis, quae de his in Camera habent, revideant ac postea Sua Majestas informacione de his accepta curabit gratiose illa rectificari et rependi.

Quantum autem attinet ad illum articulum Supplicationis de redimendis quatuor Villis ad Episcopatum Chanadiensem spectantibus, Sua Majestas clementer respondet, se id suis fidelibus absque aliqua dificultate concedere voluisse, nisi illae possessiones, ad certum terminum aliis gravibus et arduis ex causis prius fuissent inscriptae, suo tamen tempore Sacra ejus Majestas fidelium suorum supplicationis gratiose memor erit, et propterea sua Majestas graciose hortarur fideles suos Saxones, ut interea patienter ferant hanc moram non longi temporis.

Providebit etiam Sua Majestas quod ceptae Munitiones fortificationesque ipsarum Ciuitatum Saxonicalium ad finem deducantur, in quo quidem negotio ut ipsi quoque fideles Suae Majestatis Saxones, habita sui conjugum et liberorum suorum permansionis ratione, omni quo possunt adsint auxilio, Sua Majestas eos clementer admonet et hortatur.

Postremo habita ratione supplicationis Suorum fidelium Saxonum et meritorum egregii Petri Haller Magistri Ciuium Cibiniensium, ubi cum eo

Digitized by Google

ratio posita fuerit, Majestas sua Regia clementer agere dignabitur, ipsique sufficientem quietantiam dari gratiose committet.

Ferdinandus.

Nicolaus Olahus
Strigonien. aepp.
Georgius Draskowych
Praepositus in Jazow.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 516—518. Copie în Biblioteca Battyáni din Alba-Julia.

LXXXIII.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Pórta otomană raportézĕ, că sultanulŭ Solimanŭ a promisŭ oratorilorŭ reginei Isabella, că va pune pe fiulŭ dênsei în *domnia Transilvaniei*, şi va da ordine prefecţilorŭ din Bosnia, din Buda, din Timişóra, precum şi *voivoḑilorŭ din Ţerile românesci*, se fiă gata, ca în casŭ de lipsă se între cu trupele lorŭ în Transilvania.

Regi Verancius et Zay.

Ea quae superioribus litteris per Juuszupf Turcam datis, qui ab imperatore Turcarum ad majestatem vestram proxime missus est, attigimus de statu Transsylvaniae, sic scripsimus, ut tunc intelexeramus. Nunc quoniam clarius et certius eadem cognoverimus, dedimus omnem operam ut majestati vestrae quam celerrime constarent. Primum itaque est, quod imperator Turcarum et ejus passae tam longa dilatione Joannis Mariae expeditionis plurimum offenduntur, quemadmodum vel ternis jam nostris majestati vestrae significavimus, et interim, quoniam ad hoc latissima etiam fama viget, innumeras gentes apud majestatem vestram conscribi, aeque de Joannis Mariae reditu desperant ac verentur ne vis finibus eorum moliatur. Ex quo fit, ut nobis quoque imminet incommodum, prout clam ab amicis edocemur, tametsi nihil adhuc apparet hujusmodi. Quoniam tamen videamus nos quoque, VII. jam menses expeditionis Joannis Mariae praeteriisse, non possumus in tantis rumoribus non esse solliciti, praesertim vero quod reginae Isabellae quoque et filii ejus nunciis omnia videntur in Porta fuisse credita, nemine ibidem existente qui partes majestatis vestrae tueri posset, esto quod nos non segniter scriptis egerimus. Litteras tamen nostras parum apparet profecisse, quia iidem nuncii redierunt a Porta expediti satis ex sententia, si modo exitus illis succeserit, quod avertat Deus.

Eorum autem expeditio talis est. Imperator Turcarum omnino vult re-

Digitized by Google

ginae Isabellae filium in Transsilvaniam reduci, idque si petitionibus et suasionibus fieri non poterit, armis subite agi praecepit. Et mittuntur cum iisdem nunciis Ferhat Hungarus et Mahmut Alemannus, ac unus ciaus, nomine Oruch, homines rerum nostrarum ac patriae bene periti. Ii, habito consilio primum cum Petro Petrowyth, deinde cum praefectis Bosnensi, Budensi ac Temeswariensi, quid facto opus erit, ut citra negotium Transsylvania restituatur Puero, tandem eisdem mandato imperatoris Turcarum committent, ut extemplo quilibet eorum copias suas in promptu habeat, postea petere a Transsylvanis Transsylvaniam aggrederentur, quae si non reddetur, subito armati eam invadent. Praemittetur autem Mahmut per Valachias in Poloniam, similique mandato Valachos quoque jubebit, ut sint parati cum res postulabit. Et praecipua cura et administratio hujus belli demandata est Mehmetbego zanzacco Bosnensi. Ferunt etiam secum duo vexilla (zangziack Turcae vocant), alterum reginae Isabellae filii, insigne principatus Transsylvaniae, alterum Petro Petrowyth, eorum oppidorum, quae data sunt ei ad amnem Themesum.

Retulit nobis haec Ferhat dragomanus, qui ostendit quidem favere Christianis et majestati vestrae, caute tamen fidendum atque agendum est cum homine. Blandiloquus est, sed duplicem esse ajunt. His ab eo auditis, quaesivimus: num quid nobis quoque a Porta attulisset nuncii? Respondit: nihil. Ad que: quid ergo nos agemus hic, aut cur etiam venimus huc, si per vos de legatione nostra debebit in Hungaria transigi? Ait: se nescire. Tum nos, videntes majestati vestrae magnam fieri injuriam, si et a suis subditis ea provincia peteretur non a majestate vestra, et hic nobis, legatis ejus silentio praeteritis, istic de commissionibus nostris transigetur, diximus: quod magna indignatione majestas vestra ab eorum principe afficietur, si sic processerint; immo timere etiam nos, adjecimus, ne aliquam causam novae dissensionis eidem porrigant, si non accepta a majestate vestra expectata relatione de Transsylvania, et nos hic, quasi pignus quodpiam, cum oratores tantum simus non pignus neque obsides, detinere perexerit. Quare iret, et de his cum collegis suis et cum dominis passis hic existentibus communicaret, daretque operam, ut et pro majestate vestra ac eorum principe honestior ac pro pace commodior modus tractandi hoc negotium reperiretur et injungeretur nobis. Caeterum si omnino haec ita fieri princeps vester decrevisset, fieret uti Deo placuisset, sed dimitteremur saltem et nos vobiscum, cum jam quod hic agere deberemus, nihil nobis restaret, et vos edoceamini, ut a rege nostro petatis Transsylvaniam, non ab ejus subditis, et sic rite procedetis. Placuere ista homini, et rem se in medium propositurum recepit.

Principio de his in hunc modum collocuti, postea venit ad leniora, si modo fucum in se non habuerit, eaque ex se ajebat dicere. Quid si majestas vestra belli vitandi causa paterne cum Puero, bonis aliquibus conditionibus conveniret, et impertiretur ei in Transsylvania bona aliqua, ne totaliter voluntas imperatoris Turcarum rejecta esse videretur, fortasse idem contentaretur, majestas vestra reliquum Transsylvaniae ex toto possideret, quanquam, ut intellexisset ab reginae Isabellae nuncio, vellent ad haec bona ducatus etiam illos in Silesia obtinere. Quibus ex rebus nostro judicio plura conjici possunt,

Digitized by Google

quam verba sonent: primum quod fortasse assentirentur paulo aliquibus majoribus conditionibus, quia plurimum praefatus nuncius jactavit hic ducatuum eorum tenuitatem; deinde quod optarent latente aliqua, sinisteriore fortasse praxi, ut Pueri vestigium quoquomodo figeretur in Transsylvania. Quod utrumque, et si que plura sunt ad hanc rem pertinentia, majestati vestrae trutinanda permittimus, re pure eidem ennarata, ut est accepta. Nos autem ad hoc nihil aliud respondimus, quam quod non esset mala ejusmodi compositio, si modo majestati vestrae esset placitura. Caeterum hae viae essent longe meliores et ad pacem cum imperatore Turcamrum aptiores, si illis uterentur, non armis quibus minari cogitarent. Adjicientes varia hortamenta, ut eidem paci enitantur navare operam non bello suscitando.

Haec nobiscum Ferhattus. Mahmut vero, qui similiter biduo post ad nos venit, eadem fere omnia pertractavit, nisi quod sicut ille de bonis Puero atribuendis loquutus fuerat, ita hic de pecuniis, dicens: sperare se, facile contentari posse et reginam Isabelam et Puerum, si majestas vestra controversiam ejusmodi pecunia redimere non gravaretur, ducatus enim eos in Silesia illis datos adeo esse tenues, ut privatum hominem non possent alere, nedum unum principem; et duabus rebus potissimum eosdem imperatorem Turcarum urgere in sui auxilium: status hujus tenuitate, in quo manifesta inopia premerentur; et quod ea, quae illis majestas vestra promisisset, nondum persolvisset, litteris tantum et promissis ageret. Quibus commotus imperator Turcarum ad commiserationem, haec quae supra dicta sunt, in hunc modum statuisse dicitur, non sine motu animi. Verum dixerat etiam: ita imperatorem Turcarum apud se de Transsylvania decrevisse, quod si pro pugno ejus provinciae terrae vellet majestas vestra illi omnes thesauros suos erogare, nullo pacto eam esset concessurus, privato Puero; posse tamen fieri forte fortuna, ut pro ea non laboraret, si ex ipsa regina, filio suo ac rege Poloniae cognovisset, contentos alia via fuisse a majestate vestra redditos. Quae valde secreto et ex se loquebatur, nec vult dehis palam loqui alicubi. Quid igitur de hac altera conditione dicere nos debeamus, id quoque in majestate vestra situm est. Si tamen tanta res pecunia componi posset, nihil videretur esse nobis expeditius; et in hoc potius effundi etiam sine parsimonia deberet, quam in arma, quae semper et cum multa jactura impensarum tractantur, et eventu saepe fallunt. Alioqui majestatis vestrae est consilium.

Praeterea quoniam hic Mahmut recta per Valachias ad regem Poloniae proficiscetur, visusque et de hoc valde serio, quanquam non omnino affirmanter rationari; uti ex se, quod cauti homines agunt, obtulit suam operam majestati vestrae propenso animo, si modo ipsa majestas vestra dignabitur hanc viam, pecuniae scilicet, prior tentare, et ad ejus adventum in Poloniam mittere suum oratorem de his, qui tamen orator ibidem cautissime secum agat in summa. Dixit demum, se non diffidere, reginam Isabellam finem his turbis facturam, si aliqua pecunia deliniretur, nunciaretque imperatori Turcarum, se et filium per majestatem vestram contentos esse factos. Cujus nuncii legatum et promptum et fidelem majestati vestrae sese coram nobis studiose obtulit; et si majestas vestra hanc viam tentare voluerit, et in Poloniam ora-

Digitized by Google

torem miserit, non erit alienum mittere aliquod munusculum, quo rem magis promoveat. Sed cognoscat etiam ilud majestas vestra, quod a Ferhato accepimus, saepe nuncium reginae Isabellae iis dragomanis fuisse locutum plurimum: imprimis oportere majestatem vestram precibus et officiosis mediis ad ejusmodi reginae Isabellae et filii ejus provisionem sollicitari, et eniti, ut bonis in Silesia eos non privet. Ex quibus omnibus conjicimus, imperatorem Turcarum nihil minus velle, quam belli in Hungaria terriculamenta tantum intentare, ut celerius ad ea adducatur, quae ab ea expetuntur. Verum non omnino securitati huic fidendum est, quum istos fines suos Turca satis habeat bene viris munitos; et dubitandum est etiam de animis Transsylvanorum, ubi et a Turcis et Valachis urgeri incipient. Cum huc et illud accedit, uti Ferhat dragomanus nobis affirmavit: quod imperator Turcarum ad futuram hiemen rediturus est Constantinopolim; contentus sola Syrvani recuperatione, in cujus finibus, postquam obtinebitur, tria castella eriget eaque validis firmata praesidiis, revertetur. Quod etsi adhuc non constat, si tamen ita fieret, timeremus ad insequentem annum nostris finibus, pace secum interim non confecta. His autem omnibus intellectis, maturavimus majestati vestrae significanda, ne quod casu improvisa occuparetur; consiliaque in utraque partem capere posset de occurrendo incommodis, potissimum de remittendo jam Ioanne Maria cum resolutione expectata. Cujus certe solius nostro judicio et omnium opinione, mora miscentur et machinantur ejusmodi. Adjecit et hoc Mahmut, quod rex Poloniae neutraliter sese gerit in majestatem vestram et sororem ac nepotem suum; clam tamen omnibus modis favere suis, Petrum Petrowyth de omnibus instruxisse et animasse, quae contra majestatem vestram aggressus est ope Turcica: utcunque eidem de se polliceatur; nec aliam viam esse meliorem, quam pecunia uti ad sedandos inquietos.

De nobis quum Ferhatum rogaremus, quid futurum foret, respondit: arbitrari se, quod ad reditum imperatoris Turcarum non remitteremur, nisi si Joannes Maria cum resolutione rediret, quae placeret. De quo, si istic ii tractare inciperent de mandatis nobis commissis, putaremus bonum esse, si majestas vestra querimoniam faceret, quod responsum suum non fuissent expectati, nobiscum hic agere nihil voluissent. Alioqui sit judicium majestatis vestrae. Et jam de rebus aliis.

Rex Persarum praelii facultatem non faciet, sed solito more rem geret, modo fugitando, modo insequendo, prout motus hostis occasionem dabit, qui molem sui exercitus in locis suapte natura parum foecundis non potest commode alere, qua etiam inopia redire velle dicitur. Triremes vix 50 pro custodiendis finibus expedientur. Mirandam redemimus ducatis turcicis CIII.

Dragomanis munera dedimus et damus pluribus aliis amicis, a quibus edocemur de his, quae scribimus, idque nisi saepius fecerimus, nihil fecerimus. Inde dignabitur majestas vestra scire, quod ea argentaria, quae remanserant, jam diversis vicibus oppignoravimus pro florenis ferme 600. Nihil enim hic fit sine pecunia, et cum ea omnia. Suplicamus itaque, ut dignetur nobis mature succurrere, et ita quidem, ut haec etiam pignora redimere possimus, ne foenore consumantur.

Digitized by Google

Unum scribendum restat. Homo quidam Muzthaphe e Turcia profugit ad majestatem vestram, quod hic manifeste constat; hortantur amici nostri, ne illi apud majestatem vestram fides habeatur, nec instinctu ejus aliquis motus excitetur, quia etiam vulgaris rumor est, Turcam hoc bellum Persicum ultra annum non extracturum. De statu nostro quid addemus, cum in manu majestatis vestrae omnia sint. Si tamen istic aliquid ordietur praeter opinionem, et quo fines imperii Turcarum laedentur, nos incommode tractabimur.

Litteras autem nostras dignabitur propter Deum majestas vestra valde cum paucis extra consilium et caute communicare, parceque etiam nostrum nomen nominare, quum de his agere contigerit, quae scribimus: quia hic et nos et amici nostri periclitarentur, si quid earum huc referretur, prout non desunt ubique proditores. Majestas vestra feliciter valeat. XIX. Aprilis, Constantinopoli, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 235—242.

LXXXIV.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că după cum sunt informaţi, sultanulŭ Solimanŭ, în scrisórea, ce o va adresa regelui Ferdinandŭ, va cere, ca dênsulŭ *se restitue Transilvania* fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ, în casŭ contrariŭ va întra cu trupele sale în Ungaria, o va devasta cu fierŭ şi focŭ şi va cerca se pună mâna pe însuşi regele Ferdinandŭ.

Regi Verancius et Zay.

Quoniam gentis hujus mores sunt varii, cogimurque illa tantum accipere et intelligere, quae et quomodo nobis referunt ii duo dragomani: quod vere et sincere de his superius scriptis nobiscum contulerunt, nescimus. Hodie tamen a quodam bono amico nostro inteleximus longe duriora. Heri Oruch ciaus et ii duo dragomani convenerant ad Hruztanum passam, ibique hoc eodem amico nostro praesente, prolatis et lectis litteris imperatoris Turcarum, quas nunc ad majestatem vestram mittit, hunc tenorem esse retulit.

Scribit ut amico et vicino, dicitque alias etiam monuisse majestatem vestram, ut Transsylvaniam reginae Isabellae filio velit remittere; nondum tamen remisit. Et quoniam eandem Transylvaniam patri ejus Joanni antea dederat, una cum toto regno Hungariae, illique juraverat, quod eum, quamdiu vixisset, ob ejus in se merita et fidem semper esset in eodem regno tutaturus, et post obitum ejus filium quoque ipsius, si quem reliquisset, ita complexurus ut ipsum patrem; quare cum Joannes rex post mortem reliquisset hunc filium, qui adhuc vivit, quique ut pupillus et destitutus omni spe alia, in sinum et tutelam suam sese contulisset, nullo eidem pacto deesse vult, sed collata ipsi Transsylvania eo ipso jure, quo eam patri contulerat, omnem

Digitized by Google

etiam defensionem suam eidem in omne tempus obtulit. Hoc igitur e Transsylvania in magnam contumeliam suam extruso, dicit se nolle conquiescere, donec eundem in statum suum reducat. Et quia proximis litteris majestatem vestram, ut idem amicus dixit, modestius ad restitutionem Transsylvaniae requisivit, si amicitia et pace sua uti velit, his praesentibus severissime fulminat, que tunc ad majestatem vestram mittentur, cum superiores nihil profecisse constabit. Ait itaque in his litteris, velle se omnino et sine mora, ut eandem Transsylvaniam majestas vestra cum omnibus locis et arcibus, quae numerantur XXVII, ad eam pertinentibus, Puero restituat, nolleque nec a majestate vestra vi nec a Transsylvanis tributum ejus accipere, quod Puero ipse in alimoniam sui concessisset. Caeterum majestati vestrae etiam pro ea parte Hungariae, quam tenet, solitum se donare tributum, si modo Transsylvania cesserit. Si vero noluerit, edocet majestatem vestram, habere se nunc in castris septies centena hominum millia, et ait rediturum hoc anno Constantinopolim ab expeditione Persica, ubi cum annum sequentem quieti et reparationi militum permiserit, tertio in persona sua cum omnibus memoratis viribus (facto perquam maximo juramento) in Hungariam contra majestatem vestram venturum sese edicit, ibique tam diu vastabit igne et ferro omnia, propriam majestatis vestrae personam persequendo, donec aut ipsius compos fiat, aut et caput suum et exercitum totum amittat. Hic litterarum tenor est.

Ii autem tres viri, habito primum consilio, de rebus in Temesvar cum Kassumbego et Petro Petrowyth, Mahmutum in Poloniam expedient, ut supra diximus, reliqui duo Budam proficiscentur, et ibi cum eo passa et cum zanzacco Bosnensi tractabunt, quid fieri debebit. Ferunt autem secum non duo sed VI. vexilla; quinque mediocria, sextum totum aureum et speciosum, et titulum Puero non Transsylvaniae ut hactenus, sed jam Hungariae regis. Huic deliberationi ajunt Hruztanum passam valde adversari et dicere periculosum fore; caeterum acturum etiam se apud imperatorem Turcarum, ut retractetur, si fieri poterit. Quod quo zelo faciat, ignoramus; dubitari tamen potest, quod ob aemulationem Achmat passae. Verum quod in summa dicemus, nos aliud nescimus, quam quod majestati vestrae cum imperatore Turcarum nunquam certa et sincera poterit esse pax et amicitia, quamdiu foedere regis Franciae detinebitur, et quiquid circa haec majestas vestra sibi promittat, majestas vestra sola scit. Sed aliter his de rebus cogit,[1] et quia dum majestatem caesaream distinere contendunt, majestati vestrae infesti esse non cessabunt. Praeter enim haec aliud nos didicimus nihil. Det itaque majestas vestra operam, ut cedendo tempori, pacem aliquandiu habeat, et interim eversor ille rex Christianitatis, si fieri poterit, evertatur. Alioqui supplicamus, ut dignetur nobis gratiose ignoscere, si quid temere de his judicamus. Reliquum est, ut his cognitis majestas vestra etiam aliunde instruatur, quia nos nolumus esse causa erroris cujuspiam. Majestas vestra quam felicissime valeat. XXI. Aprilis. Constantinopoli, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 242 – 245.

1) După cum se vede a remasŭ ceva afară.

Digitized by Google

LXXXV.

1554. 1554. Oratorii regelui Ferdinandŭ trimişi la Constantinopolŭ, raportézŭ, că Turcii voiescŭ, cu ajutoriulŭ *Românilorŭ*, se restabilésc̆ă in domnia *Transilvanici* şi a *Ungarici* pe fiulŭ regelui Ioanŭ Zapolya.

Regi Verancius et Zay.

Moram expeditionis Joannis Mariae plane apparet jam coepisse et imperatori Turcarum et passis ejus non molestam solum sed etiam suspectam, eaque passim etiam sugillatur. Qua ex re nova quoque apud imperatorem Turcarum de negotio et Hungariae et Transsylvaniae constituta est deliberatio, nulla nobis vel minima precatione(?) facta, adeo non raro rerum procrastinatio damnosa esse consuevit! Haec profecto Joannis Mariae tarditas etiam Hungariam, de qua initio tacebatur, adduxit in controversiam, quemadmodum majestas vestra ex mandato, quod nunc ad omnes utriusque regni proceres dedit, cognitura est. Nam sicut proxime per Budensem Turcam tabellarium ad eam modestius scripsit in petitione Transsylvaniae, ita nunc durius agit. Nec quidem aliter, quam qui conatur extorquere quod ultro nequit obtinere. Da, inquiens, reginae Isabellae filio Transsylvaniam, si mecum velis pacem et amicitiam; sin minus, bello te id ipsum facere adigam. Mittitur in Hungariam Oruch ciausus, qui constituetur primum cum Petro Petrowyth et Temesiensi praeside, postea cum Budensi passa et Boznensi praeside, omnibusque injuncto belli apparatu, ut habent expeditum, mox mandatum superius memoratum emittet in publicum per regni incolas, et hortabitur majestatem vestram ad restituendam Puero non Transsylvaniam modo sed Hungariam cum omnibus illis finibus, qui fuerunt in patris ejus potestate. Et nisi id fecerit quamprimum, bellum subito inferent supradicti praesides, initioque in Transsylvania promovebunt, et adhibebunt omnem curam, ut ope Valachorum Joannis posteritatem in pristinum statum reducant.

Adjuncti sunt Oruchio duo[1]) imperatoris Turcarum, Ferhat Hungarus, Mahmut Alemanus, quorum ille ubique Oruchio adhaerebit; hic per Valachias it in Poloniam, jussurus ut et Valachi in armis sint, et curaturus, ut mater cum filio ad descendendum in Transsylvaniam sese parent. Initio tamen, quantum ab ipsis interpretibus et ab aliis amicis nostris accepimus, movebunt omnem lapidem, ut majestas vestra concordet cum eis, et ultro in gratiam imperatoris Turcarum reddat contentos. Uti mox dicemus. Et si per concordiae viam res componi non poterit, tum demum ad vim convertentur.

Haec nobis hunc in modum cognita sunt et affirmata, nec ea pluribus hac epistola exponimus, scripturi paulo post via solita fusius ac distinctius, de hoc tantum paucis reddentes majestatem vestram certiorem, qui ii duo interpretes ambo seorsum et valde clam ac ex sese dixerunt nobis: posse haud

1) A remasŭ afară cuvêntulŭ «dragomani» séu «interprete».

Digitized by Google

dubie mitius hoc negotium transigi per novam concordiam, si modo utilioribus aliquibus conditionibus vellet majestas vestra reginam Isabellam et filium ejus contentare, plurimum enim inopiae et egestatis incommoda declararunt apud imperatorem Turcarum. Et Ferhat de concessione aliquorum bonorum in Transsylvania loquebatur, Mahmut vero de pecunia, quemadmodum latius aliis majestatem vestram edocebimus, judicantes etiam nos, multo fore commodius, si iis ejusmodi pecunia finiretur, quam per bellum, quod multo majorem requiret, si fuerit, quam ipsa pax. Sed de hoc majestatis vestrae erit judicium et consilium, cum hujusmodi tractatus perferetur in medium et placuerit. Nos interim, uti ex Ferhato fore audivimus, veremur valde, ne hic ad Turcae reditum detineamur, nisi cura et providentia tum Dei tum majestatis vestrae melius de nobis statuerit. Hi autem interpretes ambo suam operam majestati vestrae obtulerunt, sed Mahmut majore cum affectu, et erit fortasse majori ipse usui, quod apud reginam erit, si quid modo hujus tractatus intervenerit; unde optavit, ut eum diligenter recommendaremus, polliceremurque suffragaturum commodis majestatis vestrae. Majestas vestra valeat felicissime. XXIIII. Aprilis, Constantinopoli, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 245 – 247.

LXXXVI.

1554. Documentŭ relativŭ la *familia nobilă Romanŭ* din Secuime, care era comproprietară la castrulŭ de acolo numitŭ «Spiritulŭ sàntŭ». 1554.

Nos Capitulum Ecclesie Albensis Transsiluane Memorie commendamus per presentes, Quod Egregij Joannes Zekel de kezij ab vna ac Joannes Horwath Swsselijth, Nicolaus Borswaij de Swl et Joannes Herenchenij de Zagor partibus ab altera, Idem Joannes Zekel, Josephi Zekel fratris sui Carnalis ac aliorum cunctorum fratrum propinquorum et consanguineorum suorum, dictus vero Joannes Swsselijth Balthasaris Melchioris, et Stephanj filiorum, ac puellarum Elizabeth Penczij priuigne et Vrsule filiarum suarum Necnon Simeonis Swsselijth fratris sui Carnalis ac Nicolai Petri ac Michaelis filiorum eiusdem Simeonis, Item francisci et Emerici Rohmanij, filiorum ac dominarum Dorothee Thome Nijwthodij consortis et Sophie puelle filiarum Egregij condam Sigismundi Rohmanij, Item Nobilium Ioannis, Sigismundi, Michaelis et Georgij Bardocz filiorum Nobilis condam Michaelis Bardocz ex domina Catharina filia Egregij condam Sigismundi Rohmanij progenitorum, Item Nicolaus Borswaij be Swl Emerici, Mathie, Stephani, Melchioris et Nicolaj filiorum ac Dorothee puelle filie sue, Joannes vero Herenchenij Ladislai, Benedictj et Petrj Herenchenij fratrum suorum Carnalium ac aliorum vniuersorum

Digitized by Google

fratrum propinquorum et consanguineorum quos infrascriptum quomodocunque tangeret et concerneret Negotium, oneribus et quibusuis grauaminibus si in subscriptis persistere nollent super se assumptis Coram Nobis personaliter constituti, sponte et libere fassi sunt in hunc modum. Quod ipsi Matura intra se deliberatione prehabita ratione Castri Zenthleluk et uniuersarum pentinenciarum eius in terra Siculicali et sede Kijzdij existentium habitarum, olim tum per progenitores ipsorum tum etiam per ipsos videlicet Joannem Horwath, Nicolaum Borsway et Joannem Herenchenij multis laboribus fatigijs et expensis longo litis processu ex alienis Manibus eliberatarum et Recuperatarum in talem Amicabilem pacis et concordie perpetuo durature deuenissent vnionem prout deuenerunt nostri In presentia tali modo. Quod ipsi Imprimis ante omnem diuisionem dicto Joanni Zekel in pertinentijs dicti Castri Zenthlelek tres sessiones Jobagionales populosas commisserunt Insuper quartam partem Medietatis dicti Castri Zenthlelek vnacum vniuersis pertinentijs puta terris arabilibus cultis et incultis agris pratis campis pascuis fenetis siluis Nemoribus piscinis piscaturis aquis fluuijs aquarumque decursibus Molendinis piscinarumque et Molendinorum locis, vineis et vinearum promontorijs, ac generaliter quarumlibet vtilitatum et pertinenciarum integritatibus quouis Nominis vocabulo vocitatis ad Idem Castrum Zenthleluk et pertinentias eiusdem de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus dicto Joannj Zekel fratribusque suis ac eorum heredibus et posteritatibus utriusque sexus vniuersis dederunt concesserunt et inscripserunt Jure perpetuo et Irreuocabiliter tenendas possidendas pariter et habendas, alijs tribus partibus dicte Medietatis prefati Castri, ipsis similiter saluis integre remanentibus, infrascriptis conditionibus mediantibus. Quod si aliquando temporum in successu aliqua partium premissam compositionem in toto vel in parte infringere vellet et conaretur modo aliquali Extunc pars huiusmodi dictam composicionem violans sew infrigens in Amissione Cause sue et in duobus Millibus florenorum parti aduerse soluendorum conuincatur et conuicta habeatur eo facto, Item si dictus Joannes Zekel vel fratres et heredes sui aliqua Bona et Jura possessionaria ipsum legittime concernencia in hijs partibus Transsiluanis Jure mediante Requirere voluerit, Extunc simulcum predictis fratribus suis paribus expensis, sumptibus et fatigis requirere debeat, que si reobtinere et recuperare poterint, Equaliter inter se diuidant, Ad que omnia firmiter obseruanda partes predicte sese suasponte personaliter, alios autem ad onera et grauamina in se assumpta obligauerunt coram Nobis harum Nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, Datum feria tercia in festo Beatj Georgij Martiris Anno domini Millesimo Quingentesimo Quiquagesimo quarto.

Szabó, Székely Oklevéltár. Tom. III. pag. 110—112. Conceptü originalü pe hârtie în archiva capitulului din Alba-Iulia (Cista Krasznensis, Fasc. III. Nr. 19).

Digitized by Google

LXXXVII.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, confirmă vechile libertăţi ale *Secuilorŭ din Transilvania*, anume se nu plătéscă regelui nici o contribuţiune în bani, se se bucure şi pe viitoriŭ de libertăţile şi drepturile lorŭ antice, avêndŭ numai se dée fie care familie câte unŭ bou la încoronarea şi la căsătoria regelui, precum şi cândŭ se va nasce principele de corónă. Secuii susţinŭ înaintea regelui imunităţile lorŭ afirmândŭ, că strămoşii lorŭ aŭ venitŭ şi s'au aşeḑatŭ în Transilvania încă în timpulŭ ducelui *Atila*. 1554.

Nos Ferdinandus, divina favente clementia, Rom. Hung. Bohem. Dalm. Croat. Slavon. Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Comaniae, Bulgariaeque Rex, semper Augustus, Infans Hispariarum, Archi Dux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Dux Luxemburgae, ac superioris et inferioris Slesiae, Virtembergae, et Thekae, Princeps Sueviae, Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, et Goritiae, Landgravius Alsatiae, Marchiae S. R. J. supra Anasum, Burgaviae, ac superioris et inferioris Lusatiae, Dominus Marchiae Sclavonicae, Portus Naonis, et Salinarum etc. Memoriae commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis, quod fideles nostri Agiles et Egregii Blasius Bernald, et Michael Sándor, nuncii et oratores universorum Fidelium Siculorum nostrorum, ad nos missi, venientes in nostri praesentiam, retulerunt Nobis humilime: quod licet universi Siculi a priscis semper temporibus, quibus maiores eorum Duce Atila ad partes regni nostri Transsylvanen. venissent, ibique consedissent, a divis regibus Hungariae, antecessoribus nostris, ab omni penitus censu, sive taxa pecuniaria, solvenda, exempti fuissent et liberi, ac vera nobilitate usi fuissent; hoc demto, quod singuli eorum tempore coronationis ac nuptiarum, nec non Nativitatis primo geniti filii regum Hungariae, unum bouem regi dedissent; tamen non diu antea, per reverendum quondam fratrem, Georgium Episcopum Waradinen. qui post Serenissimam Isabellam reginam eis et Transsylvaniae praefuerat, variis artibus et practicis essent coacti, in sortem tum census Turcici, tum subsidii pecuniarii, dictae reginae praestandi, ad certam summam pecuniariam solvendam; qua ex re libertatis et Nobilitatis eorum antiquae maximum praeiudicium factum esset, Supplicarunt itaque Maiestati Nostrae, sub et omnium aliorum Siculorum, a quibus missi erant, nomine, ut eos in pristinis eorum libertatibus, quibus ab antiquo usi essent, gratiose conservare dignaremur. Nos itaque eorum humili supplicatione intellecta, considerantes etiam fidelia eorum servitia, quae Maiestati nostrae turbulentis his temporibus, fideliter exhibuerunt, et de caetero quoque se constanter omni tempore exhibituros promisserunt, annuimus et gratiose concessimus, ut rebus ita, ut praefertur, et nobis retulerunt, stantibus et se habentibus, nullum tributum seu censum pecuniarium nobis dare teneantur; sed in vetustis eorum libertatibus et iuribus, quibus vsi sunt, pacifice conserventur et permaneant, ita tamen, quod ea omnia, quae diuis olim regibus Hungariae, nostris praecessoribus in boum per singula capita connumeratione vel vt vulgo dicitur, ustione, ab antiquo suis semper consuetis temporibus praestiterunt,

Digitized by Google

de caetero quoque semper praestare nobis haeredibus ac succesoribus nostris regibus Hungariae debeant, ac sint astricti, ac praeter eam, nihil contra eorum antiquam libertatem exhibere teneantur. Imo annuimus et concedimus harum nostrarum, quibus secretum sigillum nostrum, quo vt rex Hungariae vtimur, est appensum, vigore et testimonio. Anno Dom. 1554. Regnorum nostrorum Romani vigesimo quarto, aliorum vigesimo octauo.

Fejér, Codex dipl. Hungariae. Tom. VII. Vol. 5 pag. 70–81. După Liber reigus alŭ regelui Ferdinandŭ din archiva cancelariei aulice. Mai ântâiŭ a fostŭ publicatŭ în estrasŭ de Pray în Dissertationes in Annales veteres Hunnorum p. 124. după o copie autentică din archiva camerei fiscale din Poşonŭ.

LXXXVIII.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ despre insistenţele reginei *Isabella* şi ale fiului dênsei pe lângă Pórta otomană, ca se fie restabiliţi în *domnia Transilvaniei*, promiţêndŭ, că în casulŭ acesta vorŭ face, ca toţi *ungurii se fie supuşi sultanului*.

Regi Verancius et Zay.

Quae proximis litteris nostris, quas Ferhatto et Mahmuto, imperatoris Turcarum interpretibus ad majestatem vestram dedimus, promiseramus: aliis fusius et distinctius scribere de rebus nunc in gratiam reginae Isabellae, filii ejus ac Petri Petrowith a Turca ratione Transsylvaniae constitutis, expediemus his praesentibus. Et licet ternis jam aliis nostris non ita pridem de his ipsis rebus tumultuarie aliquanto scripsimus, uti vario relatu eas noscere potuimus, nunc tamen consequuti a Mahmuto et exempla vera litterarum Turcae, quas ad majestatem vestram mittit, et ipsius rei quadamtenus radicem ac fundamentum, maturavimus omni conatu et diligentia nostra, ut haec ipsa prius a nobis quam ab aliis in notitiam majestatis vestrae perveniant, si modo etiam nunc non tardaverimus, cum nulla majore difficultate laboremus quam ea, quae nobis est in mittendis ad majestatem vestram litteris. Sed haec fortasse aliquando fient faciliora.

Nunc cum jam discessurus hic memoratus Mahmut secunda vice ad nos concessisset, litteras ad majestatem vestram accepturus, non contenti his, quae jam ante ab eo cognoveramus, plura adhuc et ad punctum aliqua dicere, per omnem comitatem sermonis eundem sollicitavimus, cum jam munusculum praecessisset, et se constantissime commodis majestatis vestrae offerret, hortantibus insuper nobis, ut curare velit, ne res ad bellum deveniret, agereturque cum majestate vestra citra omnem contemptum atque injuriam; et in fine rogavimus: num revera ejusmodi controversia concordia aliqua bona posset com-

Digitized by Google

planari et finiri? Circa quae dato nobis responso copiosiore et specie bono, tandem: et modum, inquit, possem vobis demonstrare, per quem dicta concordia posset sequi et fieri, si modo secrete, quae loquar, tenere velletis, ne ipse periculum adirem, cum haec in arcano nobis commissa sint. Ubi facta homini fide, quod ea cum nemine mortalium, praeterquam cum majestate vestra communicaturi essemus, ait: posteritatem Joannis apud Turcam institisse, ut si velit commode se in Transsylvaniam reducere, efficereque etiam, ut omnes reliqui Hungari in fidem suam redeant, jubeat sibi non tantum ea reddi, quae Joannes rex possedit, sed etiam ipsum Temeswarum, Lippam, Zolnok et omnia caetera, quae in ea ora ad Tibiscum usque existunt, restituat. Et in hoc magno conatu regem etiam Franciae laborare, nec deesse, inquit, dominis Hungaris et ex capitulis, nominatimque Waradinum attigit, qui occulte suo nomine agerent apud Turcam, amplexuros scilicet se praefatae posteritatis Joannis auspicia, si haec ei reddere voluisset. Verum quum eidem posteritati omnia petita concessit Turca, de Lippa autem et Temeswaro et Zolnok neque audire voluit, nedum restituere, dixit idem Mahmut: arbitrari se, nec reginam Isabellam venturam in Transsylvaniam, nec dimissurum filium metu Turcicae veciniae. Et hic modum consistere concordandi cum eisdem, hoc adjecto, ut quamprimum memorata concordia confecta esset, expediretur idem Mahmut ad Turcam cum oratoribus reginae Isabellae et filii ejus et Petri Petrowyth et regis Poloniae, qui dicerent, eos factos contentos a majestate vestra, nec imposterum cogitare de Transsylvania; interim tamen et domini vajvodae suo ac Transsylvanorum nomine tributum mitterent, orantes ut majestatem vestram sibi praeesse sineret. Et hoc ob eam causam, quod hoc, ajebat, ita deberet fieri, donec idem Turca pacem cum majestate vestra conclusisset.

Ubi etiam illud edoceri cupientes: num, diximus, Turca regem nostrum sine turbatione permittet in possessione Transsylvaniae, si cum posteritate Joannis vel pecunia vel bonis aliquibus concordabit, et ita se eadem posteritas abdicabit ea provincia? non exacte nobis, uti volebamus, affirmavit. Caeterum quomodo quidque etiam aliis de rebus et modis tam ipse quam Paulus Baky nuncius Petri Petrowyth scripto postea nobis responderint, eorundem scripta ostendent, quae cum exemplis litterarum Turcae mittimus majestati vestrae. Nec est quod aliud de his in praesentia cognovimus; illud tantum supplices monitam velimus esse majestatem vestram, ne ob hoc subita aliqua perturbatione commoveatur, donec rem etiam aliunde perfectius intelligat, quia etiam amicus ille noster secretus nunciavit nobis, nullo pacto velle imperatorem Turcarum belli cujuspiam in Hungaria causam dari. Et tametsi litterae Turcae turbulentiores videntur esse, instructionem tamen Orucii et finitimorum praesidum in praesenti negotio gerendo mitiorem esse, et futurum finem meliorem, si modo nova aliqua concordia, quae crebro in mentionem adducitur, inter majestatem vestram et eam posteritatem consequeretur. Sed haec omnia melius majestas vestra cum dominis consiliariis et cognoscet et expendet. Nos quia hic nihil agimus, nec possumus agere, donec novae causae nobis porrigantur, quandoquidem et haec omnia acta sunt hic nulla nobiscum collatione pro sua barbarie facta, haeremus tantum incerti rerum, et solliciti non mediocriter, quorsum haec evadant,

Digitized by Google

cum, ut videtur nobis, plura in hoc imperio passae quidam agunt, quam ipse imperator Turcarum, dum quilibet in suo magistratu contendens aliquid finibus addere, multa temere et ex fastu tentant, quod et jacturas acceptas in tanta authoritate et opibus facile tegere valent, et si felicius successerit, quod casui commiserunt, virtuti eorum adscribitur, et extolluntur. Nec ulla ratione per oratores praesertim hostium huic ipsorum insolentiae occurri potest, dum omnia caesaris, ut jactant ipsi, corruscanti ferro et brachio excelso attribuunt, agentes de regno Hungariae, ut jam de subjugato. Ideo nos aliud dicere majestati vestrae nunc non possumus, quam ut multorum verbis non credat, sed per omnes opportunitates, levissima Turcae amicitia habita, curaret melioribus modis de Hungariae statu reparando et conservando. Quia haec duo instrumenta movent, alterum lacertos alterum virus regis Franciae. Nimirum et Joannis posteritas, nec majestas vestra nec serenissimi liberi ejus ex Hungaria partem conquiescent [1]). Haec nos fides dicere cogit, supplicamusque, ut majestas vestra dignetur nobis ignoscere. Hic enim sumus, ubi coram multa videmus et audimus, et nunciorum adversariorum majestatis vestrae magis meris mendaciis creditur, quam nostrae ipso sole clariori veritati, qui amicitiam nudam, illi regna et gentes eis afferunt. — De rebus aliis.

Celerior Turcae reditus vel ex opinione secreti amici nostri incertus est. Triremes circiter 50 mittentur in Aegaeum Junio tantum mense ineunte, finium eorum tuendorum gratia. Mittuntur et in Pontum, si nos non fallunt relatores, X, ad transportandos Tartaros Praecopenses in Cappadociam versus Georgianos, qui vix erunt 50 millia, ut dicunt. Sed quia jam Turca movit Alepo regem Persarum versus, et triremes hae adhuc in portu haerent, nescimus quid ad veritatem dicere debeamus. Quando autem deinceps domini Transsylvani mittent nuncios vel nuncium ad Turcam, jubeat majestas vestra, ut mittant solidum virum et scientem verum, quia ut relatum est nobis, hunc Joannem Veg reprehenderunt, quod diversum sit locutus coram passis, quam litterae habuerunt, quas portaverat, quae etiam fuerunt causa, quod nos cum hoc Orucio non expediverunt, si Mahmut credi debeat.

Addimus huc etiam illud, ut ea, quae majestas vestra volet nos hic publice agere, scribat nobis per Turciam, quia quae per Venetias scribit, clam ad nos veniunt, nec de his palam agere audemus, nisi cum maximo amicorum nostrorum periculo: utcunque antea alia fuerit nostra sententia. Si demum aliquis rumor perveniet ad majestatem vestram ex Polonia vel ex Transsylvania, Achmat passam immo et ipsum imperatorem Turcarum commotum fuisse contra Verancium ob quasdam litteras, quas ad Hruztanum passam communi nomine dederamus, cum exemplo obstrictae fidelitatis Petri Petrowyth, in adventu nunciorum reginae Isabellae: majestas vestra non conturbetur. Nihil insulse aut indebite scripsimus. Sed ille nuncius in Verancium mira vehementia, quum eaedem litterae allatae sunt, excanduit. Scripseramus enim, ut dominus Achmat non ita facile crederet reginae Isabellae et filii ejus nunciis; praebitaque illis aure altera, nobis servaret alteram. Nam publice ubique

1) Probabilŭ, că din erórea copistului aici aŭ remasŭ maĭ multe rênduri afară.

Digitized by Google

hic declamarant: majestatem vestram non sincere pro pace agere, et clandestine exercitum conscribere. Quare me Verancium et Joannis regis et uxoris ejus fuisse secretarium, immo et filii praeceptorem; quodque idem Verancius esset, qui haec omnia contra veterem dominum ac dominam improbe machinaretur, exaggeravit. Unde dato loco calumniae, possibile est, fuisse de eodem Verancio in Porta aliquis sermo durior, eo tamen negotia majestatis vestrae non turbabuntur. Majore enim ego aequitate et probitate ab ea factione recessi, quam me ipsa dimisit. Sciunt autem duo domini et patres Verancii haec omnia, qui cum ista legi audient, statim se majestati vestrae manifestabunt, Veranciusque simul cum collega suo, ubique et semper, Domino adjuvante, fungetur fide sua.

Sed nolumus etiam illa duo pro fide et officio nostro omittere. Primum: ut si majestas vestra accedet ad aliquos novos tractatus corcordiae, omni via et modo (quod videtur nobis) dignabitur cavere, ne Puer vestigium habeat in Transsylvania et in Hungaria, quia timendum est, ne imposterum ex praesentia Pueri turbatiora in majestatem vestram per occasiones concitentur, consideratis multorum moribus: et dubitamus valde, ne ii hac via doli aliquid meditentur, dum quoquo modo redeat instrumentum piscationis suae in Transsylvaniam. Secundo: ut in conclusione concordiae sint principes aliqui, qui fide jubeant pro Puero in omne aevum, non elaturum cornua ad coronam, quum maturior ejus aetas inciperet sollicitari hinc paterna memoria, illinc seditiosorum intemperiis et vicinis Turcarum praesidiis. Quod vinculum si forte omittetur, semper posset exhibere negotium, causata aetate sua, et quicquid pro se vel mater vel Petrus Petrowyth spopondisset, non intellexisse. Verum nos ah haec tam alta consideranda et consultandum parvi sumus. Supplicamus igitur, ut majestas vestra nobis dignetur gratiose ignoscere. Quid rerum gerant Siculi (quod nos praeterierat) majestas vestra summa cura videat; cum regina Isabella, cum Petro Petrowyth, cum Polono, cum Moldavo et non cum paucis regni Hungariae proceribus habent intelligentiam de praebendo transitu in Transsylvaniam Puero, deque eo excipiendo ac tuendo, donec votis potiatur. Et jam Turcae quoque ac passis de hac sua fide et voluntate in Puerum fecerunt sponsionem, modo altera ex parte provinciae praesto non desint illis auxilia. Haec retulit nobis Turca quidam Hungarus Kwyunchy Hamza nomine turcico, christiano vero Etues Peter, qui cum praefato Mahmuto it in Poloniam, quo quicquid ibi apud reginam Isabellam et Polonum de gerendis rebus constituetur, idem referat ad Siculos et reliquos conspiratos. Hujus itaque utriusque hominis, Mahmuti et Etwes Petri summo in silentio nomine habito, mature dignetur majestas vestra huic malo occurrere. Et quia difficile est in tanta hominum inconstantium ubertate plane perspicere, cui credas, majestas vestra non omni litterarum nostrarum contenta nominatim pronunciet, quia periclitaremur, si quid rerum earum huc homines seditiosi renunciarent, ut jam semel ex Transsylvania factum est, nobisque passa exprobravit non valde comiter. De quo si jam saepius scripsimus, dignabitur nobis majestas vestra ignoscere, quia dubitavimus eas litteras non restitutas. Non praetermittemus de impensis nostris et de vestitura familiae, egregie enim jam et nos pecu-

Digitized by Google

niis egemus et familia caret vestibus. Supplicamus igitur, ut majestas vestra dignetur generose de his providere. Mirandam autem CIII. aureis turcicis redemimus, est nobiscum. III. Maji, Constantinopoli, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 249 – 256.

LXXXIX.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că la Pórta otomană se facŭ insistenţe din tóte părţile, ca sultanulŭ se iée *Transilvania* din mânile regelui Ferdinandŭ.

Regi Verancius et Zay.

A Januario mense nullas a majestate vestrae nec litteras nec nova certa accepimus, vulgaribus tantum agitamur rumoribus, qui majestatem vestram nonnisi arma in fines hostium moliri, indies afferunt, et similia infinita. Quoniam autem Joannis etiam Mariae jam diu differatur redituş, fit, ut etiam iis rumoribus domini passae, tanquam veris rebus moveantur. Quapropter eandem moram Joannis Mariae impatienter ferentes, timentesque de aliquibus istic motibus, duram admodum de Transsylvaniensi negotio iniere deliberationem, missis in Hungariam suis commissariis. Nec plura nunc; quoniam quaternis jam et fuse et distincte aliis viis ad majestatem vestram scripsimus. Hic autem summoto passa Zynan a curia Constantinopolensi, missus est et brevi venturus in eum locum Ibram passa, qui in collegio IIII. vesiriorum consilii imperatoris Turcarum tertius erat in adventu nostro. Dicunt eum esse bonum et moderatum virum, et fungetur officio locum tenentis in summa et plena authoritate agendi et perficiendi omnia, quae intercesserint, tamquam ipsemet imperator; nominatimque etiam res nostrae legationis tota est illi demandata, ubi quid certi a majestate advenerit; — quae nobis omnia ab amicis sunt pro veris nunciata. Ideo quum ad nos quippiam majestas vestra de commissionibus nobis injunctis significare voluerit, habenda erit etiam passae hujus consideratio, quem nos ut majestati vestrae benevolum reddamus, studio interim enitemur.

Caeterum de Transsylvania nihil adhuc postea intelleximus, quam quod omnes viae ac modi tentabuntur, ut eam majestati vestrae adimant, miraeque undique machinae in eandem constitutae sunt, ut ea potiantur, quemadmodum ex aliis nostris planius intelliget, dignabiturque multum et multa circumspicere, quia etiam a subditis majestatis vestrae magna pars mali proficiscitur. Nos parati sumus omnia hic agere, quae jubebimur, sed non habemus cum

Digitized by Google

quo et coram quo, cum ne litteris quidem uti possimus, quas si etiam mittimus, nullo responso compensantur, nisi fortasse jam cum hoc Ibram passa poterimus; tantummodo haberemus novam aliquam a majestate vestra informationem, ne si quid revera istic coacta esset majestas vestra immutare de sua initio constituta sententia, errorem aliquem committeremus.

Nos Dei gratia bene adhuc valemus, sed multum animo solliciti, quod nihil certi de majestate vestra intelligimus, quodque cum eadem ea aguntur, ex quibus boni sperare parum audemus, nisi Dominus Deus benigne sese interposuerit, et consilia conatusque malignantium disperdet ac disjiciet.

De progressu imperatoris Turcarum hoc est. Ajunt eum jam pervenisse in provinciam Syrvanum, moramque tracturum aliquamdiu in campo Mergiaettird appellato ad civitatem Nahchenad dictam, donec in ejusdem provinciae ulterioribus finibus, Persiae et Mediae contiguis, vetustum quoddam castellum, Korz nomine reparet atque instauret, quo securius in Persiam ipsam promovere contra hostem possit. Quae autem sit haec provincia Syrvanum, hominem adhuc reperire nequivimus, qui nos edocere potuisset; putamus tamen esse Assyriam, prout est videre in Ptolomeo. Reliquum est ut Siculos majestas vestra diligenter curet observandos, quia, ut audimus, tota vis mali ab eis pendetur; quod ut avertat Deus, oramus. Majestasque valeat. X. Maji, Constantinopoli, 1554.

Postscripta. Amicus quidam noster intellexit ab homine quodam praecipuo illius Ibram passae huc venturi, cognitum fuisse in curia imperatoris Turcarum, quod reginae Isabellae filium nec mater nec Poloni essent in Transsylvaniam dimissuri propter peculiares quasdam causas; quare hic quoque imperator Turcarum dixisse dicitur, se functurum suo tutoris officio, et paratum fuisse ad ejus fortunam promovendam, verum si eam ipsam fortunam ipse reginae Isabellae filius neglecturus esset, non esse quod amplius ejus causa agere debeat ac possit. Hoc quicquid sit, nescimus certo. Ut relata scire tamen majestatem vestram ea voluimus, ut sese omnibus opportunitatibus in omnes eventus accommodet. Datae ut supra.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 263 — 265.

Digitized by Google

XC.

1554. 1554. *Dieta Transilvaniei întrunită la Oşorheiŭ* agravéză şi mai multŭ posiţiunea *ţeranilorŭ români* din Transilvania şi decide, că pe viitoriŭ *iobagii unguri* se pótă fi condamnaţi în instanţele judecătoresci numai pe lângă o probă de 7 martori, pe când *iobagii români* vorŭ trebui se fie condamnaţi, dacă va exista în contra lorŭ o probă de trei martori. Totŭ odată dieta decide, că voivoţii Transilvaniei se nu mai chieme în judecată pe nobilulŭ Gasparŭ Kende, care a datŭ garanţie pentru *doi boieri din Ţéra-românéscă* şi pe cari acumŭ nu-i mai póte presenta înaintea voivoţilorŭ.

Articuli

Dominorum Regnicolarum Trium Nationum in Oppido Vasárhelly pro festo Sacrae Penthecostes in Conventu hoc Generali celebrato constituti. Anno domini Millesimo, Quingentesimo Quinquagesimo quarto.

. . . . . .

De caetero autem quod nemo rusticorum Hungarorum per tres duntaxat homines pronunciari possit, nisi vera et cognita fassione septem proborum hominum pronuntiari debeat, et sic puniatur de facto; Valachus autem trium hominum proborum pronuntiatus, puniri debeat.

De statu Nobilis personae sic decretum est: septem probi et veri Nobiles, iuxta pronuntiationem, non tamen per auditionem, sed visionem et veri cognitionem, pronuntiari debet. Verum neque Comites et eorum Vice-Comites, et Judlium prosequi et captivare praesumant. Imo nomen talis pronunciati assignetur ad manus Dominorum Wayvodarum, et citentur in eorum praesentia, si tamen juris ordine se se excusare non poterit, puniatur. Interim si qui pronunciati essent, non secus nisi hoc modo cum tali agatur.

Item ex sex Sedibus Comitatuum, citra antiquam Regni consuetudinem et legem nemo Nobilium causam suam per Comites et Vice Comites et Judlium, cum eorum Assessoribus semel jure mediante deliberatam, in praesentia eorundem Dominorum Vayvodarum appellare possit, sed judicio praedictorum comitum, et suorum Assessorum, contentus esse debeat, et more solito, ad locum interrogationis consuetum appelare debeat.

Contra illum Articulum, quem iidem Domini Wayvodae proposuerunt, in eodem Tripartito descriptum est: ut quilibet Comitatus vel villa leges sibi condere potest, quamvis aliis in hac parte praescribere non potest.

De querimoniis Nicolai Forro decretum est: ut mittantur Literae credentiae ad Dominum Reuerendissimum Episcopum Transsilvaniensem et negocium eiusdem Nicolai Forro Dominus Sebastianus Székely proponat et totam causae suae seriem concludat, ne de caetero conqueri possit.

Caeterum Dominus Caspar Kende proponit, quod proximis diebus praeteritis, coactus erat, pro quibusdam duobus Bojeronibus Transalpinensibus, eisdem Dominis Wayvodis fidejussionem praestare, quorum alterum, quem praesentauerat post discessum clandestinum mortem obiisse asserit, alterum

Digitized by Google

adhuc superstitem dicit, verum praesentare nunc minime posse se affirmat. Supplicant itaque Regnicolae eisdem Dominis Waywodis, ne, absque ordine Juris, hic Caspar Kende infestetur, imo absoluatur a requisitione Dominorum Waywodarum, maxime cum hunc justum esse agnoscant. Qui, si secus absolvi non possit, paratum se offert Sacramentum in eo praestare, quod nihil rerum omnium eorum Begianorum Bojeronum habuerit, nec in praesentiarum habeat.

In causa colonorum, item furum et latronum aliorumque horum similium, nemo causantium per appellacionem vinci potuit, neque de caetero valeat, nisi forte aliquis Nobilium aliquem Nobilem in persona, vel rebus offendisset, et vis illa quinquaginta florenos superasset; si tamen causa illa sedriam concernere dinoscitur, extunc, in tali causa appellatio semper admissa fuisset, ita tamen, quod in praesentiam Regnicolarum transmissa causa huiusmodi fuisset, causae tamen huiusmodi in octavis a Vice Wayvodis discussae et adjudicatae extitissent. Poro in praesentiarum Judicia octavalia celebrari posse iidem Domini Regnicolae minime arbitrantur, necessarium fore visum est, et placuit eisdem ut huiusmodi causae appelatae vel appellandae, coram Dominis Vice Waywodis, finitis Congregationibus Generalibus revideantur et debito fine determinentur.

Monumenta comitialia Regni Transsylvaniae. Tom. I. pag. 519—521, După o copie din colecțiunea Haner în archiva superintendenței augustane din Sibiu.

XCI.

1554. *Constituțiunile militari* ale celorŭ trei națiuni privilegiate din Transilvania, stabilite în dieta particulară a Transilvaniei întrunită la Mediașŭ. Prin acéstă lege dieta dispune, că fie care *iobagiŭ* din Transilvania se fie personalŭ obligatŭ a lua parte la resbelŭ. 1554.

Articuli

Dominorum Regnicolarum Trium Nationum Regni Transsilvaniae in partiali eorum Congregatione in Ciuitate Medgyes Dominica proxima ante festum Beati Barnabae Apostoli, in Anno 1554 editi.

Quod ad Literas sacratissimae Regiae Maiestatis, Domini nostri clementissimi in quibus sua Maiestas Sacratissima ad supplicationem Dominorum Regnicolarum, ex superioribus Comitiis Vásárhelyiensibus, pro festo sacrae Penthecostes Domini, nouissime editis transacto, Suae Majestatis Sacratissimae pro salute et conseruatione hujus Regni sui, patriae videlicet nostrae, et omnium nostrum, factam, pie et clementer respondet, attinet: Domini Regnicolae

Digitized by Google

Suae Maiestatis Sacratissimae, immensas agunt gratias, et perpetuis fidelibus eorum seruitiis, apud Majestatem suam Sacratissimam promoueri studebunt.

Quae autem rationes dominos Regnicolas ad eam supplicationem coegerint, satis expresse in eadem supplicatione declaraverunt. Nunc quoque et deinceps, in omnibus eorum necessitatibus suam majestatem sacratissimam tanquam, Dominum et Regem ipsorum Clementissimum legitimumque requirere, et suae Maiestati supplicare humilime volunt, ut sua Majestas sacratissima hoc Regnum suum, ipsosque fideles suos, in eorum necessitatibus, tueri et defendere semper dignetur gratiosissime.

Item: Quemadmodum Domini Regnicolae in praescriptis Comitiis Vásárhelyensibus super conservatione gentium, concluserunt, ut Domini Nobiles de singulis sedecim portis, unum equitem bono apparatu bellico, Domini Sinculi quartam partem ipsorum: Domini vero Saxones duo millia peditum conservare debeant: eam conclusionem et nunc quoque notificant. Rogantque Dominos Waywodas, ut suae spectabiles et magnificae Dominationes illos qui, ad conservationem praedictarum gentium curam non habuerint, per omnia opportuna remedia, ad hoc cogere et compellere velint.

Statutum est igitur, quod dum et quando partialis aliqua expeditio fieri debebit, quemadmodum in praesentiarum necesario fieri debuerat: extunc uniuersi et singuli Nobiles, Siculi et Saxones, ad diem et locum per Dominos Waywodas praefigendum, suos equites et pedites expedire non praetermittant. Quicunque autem praetermittere attentaverit, tunc pro uno quoque equite, aut pedite, ratione bonorum expedire debito, singulae sedecim portae Jobbagionales, secundum connumerationem Dicae Regiae Maiestatis per Dominos Waywodas occupari et a singulis portis singulum florenum exigere, et insuper bona eadem occupata, tamdiu possidere valeant, donec equitem expedire debitum, in loco commisso statuere curaverit, et sic punitio fiat secundum quantitatem bonorum et mandati transgressionem.

Item: Quod domini quoque Regnicolae, tam Nobiles quam siculi, per singula capita, simul cum eorum colonis, armis bene instructi esse debeant: ut si necessitas postulauerit, statim insurgere possint; Ciuitates quoque Saxonicales libere, duas partes gentium, in eisdem Ciuitatibus existentium, juxta antiquam consuetudinem Regni, cum machinis et tormentis bellicis, aliisque instrumentis, ad id necessariis, in bellum emittere debeant, cum Judice Regio cujuslibet Ciuitatis, ad diem et locum, per Dominos Waywodas praefigendos ire teneantur omni occasione semota, non expectata aliarum Ciuitatum insurrectione. Tertiam vero partem, pro conservatione Ciuitatum, domi detineant. Saxones vero in pertinentiis Ciuitatum Saxonicalium degentes, instar Colonorum Dominorum Nobilium per singula Capita, armis bene instructi esse debeant, et sub poena in Generali Decreto expressata, semper, ad diem et locum, per Dominos Waywodas specificandum, viritim adesse debeant et teneantur.

Item. Incolae quoque oppidorum, Camerarum, itidem per singula capita armis bene instructi sint, ut dum res postulaverit, insurgere debeant.

Item. Ex Capitulo quoque Albensi, Decanus eiusdem Capituli, cum

Digitized by Google

gentibus eorum viritim exurgere coactis, personaliter adesse debeant, cum debito apparatu bellico.

Item: Quemadmodum antea quoque Domini Regnicolae, in superioribus eorum Comitiis, aliquoties concluserunt, ut nullus extra scitum Dominorum Waywodarum literas vel nuncios ipsorum, ad externa regna mittere deberet, et nunc eadem concluserunt et ratificaverunt. Illi autem, qui contrarium facere attentaverint, jure mediante, debita poena per Dominos Waywodas puniantur.

Item. Licet ex costitucione praescriptorum Comitiorum Vásárhelyiensium uniuersae causae Dominorum Regnicolarum infra tempus tunc constitutum, in suspenso esse debeant, nihilominus tamen, propter varios Actus potentiarios, ad quorum patrationem nonulli sese manifeste opposuisse comperiuntur, per Dominos Waywodas et Regnicolas constitutum est, ut uniuersae violentiae et actus potentiarii sedem Waywodalem concernentes, a prima die celebrationis praescriptorum Comitiorum, hactenus, per quoscunque et contra quoslibet patrati, et deinceps patrandi, per dominos Waywodas continuo et sine adjudicentur intermissione.

Item. Quemadmodum praemissum est, Domini Siculi potiores, primipili et liberi Siculi, quemadmodum et Domini Nobiles per singula capita, dum necessitas postulaverit, insurgere debebunt, tunc potiorum siculorum quilibet, pro statu conditionis suae, duos aut tres Siculos ad custodiam domus et familiae eorum: Item Villae quoque Siculicales, ad villarum suarum custodiam et omnium pertinentiarum ac utilitatum earum, majores villae tres aut quatuor, minores autem duos siculos, secundum quantitatem Villarum, ex scitu et consensu Capitaneorum suorum, relinquere possint et valeant.

Item. In castellis in eadem terra Sicutorum existentibus secundum rei exigentiam, pro custodia et conservatione eorum sedecim aut viginti personas reliquere similiter possint et valeant.

Alii autem uniuersi et singuli potiores, primipili ac liberi siculi, cum incolis eorum secundum antiquam legem et consvetudinem hujus Regni, conditionemque suam, cum equo bono et competenti, omni denique apparatu equestri bellico, reliqui vero pedestri, tam bene instructi sint, ut, dum insurgere opus fuerit, nihil se praetermisisse sentiant, sub poena capitis.

Item Capitanei Siculicales ad diem et locum per Dominos Waywodas medio literarum eorum ipsis nominandum omni occasione semota ad loca stationum exigere et se conferre debeant, Siculosque Capitaneatui attinentes insurgere cogant, et, quo mandatum fuerit, ire festinent. Casu autem quo aliqui Siculorum insurgere nollent, extunc sine omni mora praefatis Dominis Waywodis significare curent, Domini tandem Waywodae, tales condigna poena puniant nihilominus tamen Capitanei ipsi, nihil hac occasione immorentur. Quod si autem iidem Capitanei, aut alter eorum, ipsimet insurgere et ad diem locumque statutum stationis, ipsis nominatum adesse, vel ante eos, qui insurgere noluisset, statim nominatum ad scitum Dominorum Waywodarum dare omitterent, extunc talis Capitaneus poenam eandem, quam alii rebelles promeruissent, subire debeant.

Digitized by Google

Item: Quamvis fides Christiana una sit, tamen, quoniam tam in Ceremoniis, quam Sacramentorum administrationibus, ipsi Regnicolae dissentiunt, statutum est: ut dum in Castris fuerint constituti unaquaeque pars suos valeat habere ministros et Concionatores. Hoc tamen specialiter declarato, quod nullus ministrorum vel concionatorum, aut auditorum, alteram partem dissentientem, verbis illicitis dehonestare, aut aliis contumeliis et injuriis afficere sit ausus, modo aliquali, sub poenis in prioribus aliis articulis et contitutionibus declaratis.

Item si gentes ad praesentem particularem expeditionem a Regnicolis missae et expeditae Dominis Waywodis ulterius intertenere necessarium videbitur, extunc discedere non sint ausi, sed ex novo iterum alia stipendia illis, per Dominos eorundem mittantur, et in locis statutis, aut per Dominos Waywodas statuendis permanere debeant.

Item si ad Regnicolarum aliquem de externis Regnis literae aliquae allatae fuerint, extunc ille, cuiuscunque status et conditionis homo existat, ad quem erunt allatae, statim hominem, nuncium videlicet seu tabellionem illum captiuare teneatur, et, una cum literis illis allatis ad Dominos Waywodas, aut alterum eorum adducere debeat et teneatur. Et si autem aliquis ex Regnicolis, talem nuncium aut tabellionem ad se perventum, dimittere, et literas occultare, aut supprimere attentauerit, notam perpetuae infidelitatis incurrat eo facto.

Item. Dominus magister Ciuium Cibiniensis et Judices regales alii nuncii Ciuitatum liberarum Saxonicalium, in hac congregatione constituti, obtulerunt sese, omnes artifices, quarumlibet rerum, secundum limitationem antiquam Regni, condigno pretio, res eorum vendi coacturos.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 524—528. După o copie din colecţiunea Haner în archiva superintendenţei din Sibiu.

XCII.

1554. 1554. Instrucţiunea regelui *Ferdinandŭ* dată oratorilorŭ sei trimişi la Constantinopolŭ, cu privire la *Transilvania*. Regele însărcinéză pe oratorii sei se insiste cu deosebire, ca sultanulŭ se dée ordinŭ *voivoḍilorŭ din Moldova* şi din *Ţèra-românéscă* se se abştină de la ori-ce ostilităţi faţă cu supuşii regelui din Transilvania.

Instructio, iuxta cuius praescriptum nobilis fidelis nobis dilectus Joannes Maria Malvezius Consiliarius noster, una cum Devoto ac Magnifico, fidelibus nobis dilectis Antonio Verantio Episcopo Quinqueecclesiensi Praeposito Pornensi, ac Francisco Zay Nazadistarum nostrorum Generali Capitaneo, Consiliariis, Commissariis et Oratoribus nostris, inchoatam tractationem pacis cum

Digitized by Google

Serenissimo et Potentissimo Principe et Domino domino Swlthano Solymanno Imperatore Turcarum, ac Asiae et Graeciae etc. prosequi et ad finem deducere debebit.

Imprimis Orator noster sese Budam ad Spectabilem et Magnificum virum Thoygon Passam Budensem conferat etc.

Ubi vero a Passa Budensi cum literis et comitibus itineris expeditus fuerit etc. (se se grăbéscă a merge la Constantinopolŭ).

(In Constantinopolŭ) debebunt ipsi omnes (tres Oratores) una Synan Passam, vel quincunque locum Imperatoris isthic tenuerit adire etc. (se se presenteze la dênsulŭ, şi se céră, ca se pótă călĕtori la impĕratulŭ, care se află în depărtare). Ahmat Passae, qui in locum Rustani succesit, et primas tenet, promitant, si induciae in plures annos coalescant, primo anno quinque milia ducatos, dein vero omni anno donec pax vel induciae duraverint tria milia ducatos etc.

(Cu privire la Transilvania); quando ad tractationem deventum fuerit, eadem utantur arte in respondendo atquè replicando, qua Turcae uti solent in interrogando et obiiciendo. Qui si acrius viderentur urgere negotium Transylvaniae specie commiserationis, dicendo puerum illum non tam indigne cum matre sua tractari debuisse; neque nostrum fuisse, ut nos in provinciam Imperatoris Turcarum introduceremur, sicut hactenus fecerunt: ipsi quoque Oratores nostri replicent, nos puerum illum regium cum Serenissima matre sua non vi e Transylvania expulisse neque ipsius opprimendi causa, sed frequentibus precibus ac postulatis praefatorum Serenissimae Reginae Isabellae, quondam fratris Georgii, ac Petri Petrowyth quodammodo compulsos tales tractatus suscepisse, vel potius tractatus ante annos aliquot cum quondam Rege Ioanne ad eius instantiam inchoatos et conclusos ad executionem atque effectum perduxisse, ita quod ea ratione dicto quondam Regis Joannis filio bene et prorsus paterne a nobis prospectum atque consultum fuerit, ipseque nunc extra omne periculum omnemque molestiam positus quietam eandemque honestam et Principe dignam vitam agere queat. Ad haec Serenissimam Reginam Isabellam Petro Petrowyth expresse commisisse, ut nobis vel Commissariis notris Themeswarium, Lippam, Solmos, Beche et Beczkereke, aliasque quasdam finitimas inferiorum Regni Partium arces traderet, idque ab eo citra tergiversationem lubenter factum; nisi enim id voluntarie fecisset, multo facilius et commodius ea loca Turcis dare potuisset, quos cum exercitum in propinquo, scilicet Nandoralbae, aliisque vicinis Turcicis locis habebat. Cum itaque praedictos Serenissimam Reginam, quondam fratrem Georgium, ac Petrum Petrowyth nihil eorum quae commemorata sunt invitos agere perspexissemus, nobis equidem omnino persuasum fuisset, tales illorum tractatus consensu et voluntate ipsius Serenissimi Turcarum Imperatoris nobiscum agitari, neque Magnitudinis Suae referre, quicunque provinciam illam teneret, modo ipsa solito censu annuatim inde percipiendo non defraudaretur: neque enim cogitasse Nos, quod eiusmodi quidpiam inconsulta aut insciente Magnitudine Eius tractandum suscipere possent. Qui si nunc post talem conclusionem et contentationem mutata voluntate initos tractatus retractare aut irritos reddere vellent

Digitized by Google

ac conarentur, adeoque se gravatos esse apud ipsum Serenissimum Turcarum Principem conquerentur, cur toties et tam vehementer expetiverint? cur demum iniverint tales tractatus? cur Statibus Ordinibusque Regni Transylvaniae, cum illinc excederet, in publica Regni Diaeta iuramentum fidelitatis et inobendiae (obedientiae?), quo sibi et filio suo illustri obstricti erant, relaxaverit, eosdem adhortando et monendo, ut in futurum Nos pro Rege et Domino suo recognoscerent, ac Nobis debitam fidem et obedientiam praestarent? quam ob causam coronam Regalem Nobis transmiserit et restituerit? quare Cassoviam etiam, ubi aliquamdiu morata est, libere ad manus officialium nostrorum consignaverit, illis quoque civibus a debita sibi et illustri filio suo fide et obedientia absolutis? eosdemque ad praestandam Nobis fidem et obedientiam perinde ac Transylvanos hortata sit? quare acceperint assignata a Nobis dominia? quamobrem erectos iam tractatus litteris suis obligatoriis approbaverint et confirmaverint? quis eos coegerit, ut talia facerent? Sed non dubitare Nos, quin Serenissimus Princeps Turcarum rei istius statu penitus cognito Serenitati Eius non adhibiturus sit fidem, si illa, ut dictum est, conquereretur, et Magnitudinem Eius contra nos incitare conaretur, ne pacem Nobiscum nisi restituta ipsi ac Illustri filio suo Transylvania iniret. Nam nullam Serenitati Eius iustam conquerendi de sua contentatione causam existere; sed si iniuriam illatam sibi putet, propterea quod summam centum millium ducatorum, quam Serenitati Eius pro sua dote ad proxime praeteritum festum Epiphaniarum Domini solvere debeamus, numerata non sit, eam iniuriam non Nobis, sed Serenitati Eius adscribendam esse; siquidem parati fuerimus huiusmodi pecuniam ad terminum constitutum solvere, nisi Petrus Petrowyth practicas et motus illos bellicos, de quibus manifeste constat, sub nomine et auspiciis Serenitatis Suae excitasset; rem itaque absurdam futuram fuisse, imo fidelibus subditis nostris maximopere etiam perniciosam, si Serenitati Eius data tanta pecuniarum summa vires ad prosequendum adversus Nos bellum subministravissemus, et hanc ob causam solutionem illius pecuniae nonnihil dilatam esse, ex qua dilatione ad Serenitatem Eius nullum dampnum redundavit, ex quo fructum et reditum iuxta morem et consuetudinem ubique per universam Christianitatem observari solitam annuatim inde percipiat. In promptu tamen fore, pecuniam illam Serenitati Eius ad terminum, de quo cum oratore eius ad praesens penes Nos existente tractaverimus, numeratum iri.

Eam autem spem et fiduciam, quam conceperamus de voluntate et consensu ipsius Serenissimi Turcarum Principis, vehementer confirmatam fuisse a quondam fratre Georgio, ut qui prae ceteris sese voluntati Magnitudinis Suae accomodaturus, nec quicquam contra eam facturus aut attentaturus esse videbatur; ab eo namque Nos indesinenter instigatos et monitos fuisse, ut saepedictam Reginam Isabellam cum illustri filio suo contentaremus, ut provinciam praenominatam cum inferioribus Regni partibus ad manus nostras reciperemus; quem postea tamen animadvertentes id potissimum agere, ut utraque parte exclusa ipse solus Transylvania potiretur, pro demerito puniri fecerimus.

Quandoquidem vero ex postremis litteris, quas Serenissimus Princeps Turcarum ad Nos ex Alepo dedit, cognovimus, Magnitudinem Eius ob id

Digitized by Google

maxime graviter ferre, Nos Transylvaniam possidere, quod ipse provinciam illam jure belli, gladio scilicet a se occupatam Serenissimo quondam Regi Joanni tradiderit, et eo defuncto ipsius quoque Illustri filio concesserit, et putet nunc honori, famae et reputationi Magnitudinis Suae aliquid detrahi per id, quod Nos ipsam ad manus nostras aeceperimus: idcirco Oratores nostri omni loco et tempore in hoc maxime incumbant, ut Magnitudini Suae et Passis talem opinionem et persuasionem eximant; dicentes, quod cum eam provinciam non vi aut armis ex potestate et manibus Magnitudinis Eius eripuerimus, sed eandem multoties rogati, voluntarie et libere Nobis a praedicta Serenissima Regina cessam atque resignatam, sicuti superius memoratum est, receperimus, id in labefactationem aut diminutionem honoris et reputationis Magnitudinis Suae cedere non posse; quin maximo ipsi fore honori et gloriae, tam apud omnes Principes huius saeculi, quam apud posteros, si Nobis eam tam liberaliter, ut Serenissimo quondam Joanni Regi concedat, et annuo munere a Nobis, tanto Christianitatis Rege, honoretur, mutuam cum Sacra Imperatoria Maiestate ac Nobiscum amicitiam habeat; maxime cum nunquam intellexerimus vel sciverimus, quod Magnitudo Sua aliquid iuris sibi in Transylvaniam praetenderit, et propterea non Nos, sed dictam Serenissimam Reginam ac Petrum Petrowyth incusari et ingratitudinis coargui debere, qui accepta competenti compensatione, quodammodo in contemptum Serenissimi Turcarum Principis beneficia a Magnitudine Eius liberaliter accepta aspernati, Nobis vendere non dubitaverunt. Non ita enim affectum esse animum nostrum erga Magnitudinem Eius, quod illius honori quidpiam derogare, sed potius plurimum addere cupiamus, utpote cuius amicitiam candide expetamus etc. (potŭ se promită unŭ tributŭ şi mai mare) in duplumus, imo etiam ad viginti quinque millia ducatorum.

Si itaque Serenissimus Princeps Turcarum isti honestae petitioni nostrae benevole annuerit, et pacem seu inducias Nobiscum, Transylvaniae quoque, et inferiorum atque ultra Tybiscum existentium Partium nomine acceptaverit; Oratores nostri eas iuxta articulos instructionis nostrae ipsis antea datae concludere studeant, maxime vero instent et laborent, ut Serenissimus Princeps Turcarum Waiwodis Moldavo et Transalpino firmissime mandet, ut ab omni hostilitati sese contineant, et cum fidelibus subditis nostris sibi conterminis in bona vicinitate et quiete vivant, nec ulli turbae etc.

(Dacă ar fi vre-o plângere, că armistiţiulŭ nu se respectă) quod non solum ab officialibus nostris violatores induciarum capite plecti iusserimus, sed etiam cuidam insigni militi ad instantissimas frequentissimasque nonnullorum militum humillimas preces non perpercerimus; quin vinctum (quod nullo Jure, nec ullis pactis tenebamur) ad Passam Budensem transmiserimus, ut de eo meritas violatarum induciarum poenas sumeret; qui ipsum tandem ad intercessionem plurimorum militum tam Turcarum quam Christianorum liberum dimiserit; eoque severitatis et diligentiae nostrae exemplo nos consectutos esse, quod nunc induciae ex nostra parte firmiter observentur etc.

(Cu privire la celelalte cestiuni) — — gravamina nostra ratione arcium

Digitized by Google

illarum desertarum, quas Turcae in partibus Regni nostri Croatiae occupare et communire praesunt etc. (se intervie spre a se pune capetŭ acestorŭ plângeri).

(Ţeranii, cari se află în ţinuturile supuse administraţiunei turcesci se remână în statulŭ-quo).

(Frontierele se se delimiteze).

(Dacă pe calea acésta nu se va puté ajunge la unŭ resultatŭ favorabilŭ, oratorii se cerce şi în altŭ modŭ, după cum vorŭ afla de bine) ut (Transylvania) Nobis pacifice dimitatur etc. Ubi multum fortassis proderit, si ipsi Oratores nostri praedicaverint etiam maximam et memorabilem Magnitudinis Suae liberalitatem, quae scilicet non dubitavit, Budam cum aliis locis, que tunc occuparat Serenissimo olim Regi Joanni elargiri, et tenenda possidendaque concedere; item utrique Waiwodae Moldavo et Transalpino Moldaviam et Transalpinam, recipiendo ab eisdem annuum munus seu tributum, item Illustri Venetorum Dominio Regnum Cypri, Januensibus Chium, Ragusinis vero Ragusium; et denique urserint vicissim et sedulo inculcaverint nostram quoque singularem fiduciam, quam de Magnitudine Eius conceperimus. Siquidem omnino Nobis persuasum habeamus, imo petimus et optamus, quod Magnitudo Sua non minori Nos benevolentia prosequatur, quam eundem olim Regem Joannem, et alios supranominatos prosequuta sit etc. Datum in civitate nostra Vienna die XX. Maii anno M. D. LIIII. Regnorum nostrorum Romani XXIIII. aliorum vero XXVIII.

Ferdinandus m. p.

— — — — m. p.
Vice Cancelarius.

Ad mandatum Regiae
Majestatis proprium
M. Singkmoser m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. XXXII. pag. 167—174.

XCIII.

1554. 1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, face cunoscutŭ oratorilorŭ sĕi din Constantinopolŭ, că sultanulŭ voiesce se-i smulgă din mâni *Transilvania*, şi pentru scopulŭ acesta a datŭ ordine *voivoḑilorŭ din Ţéra-românéscă şi din Moldova* se intre cu trupele lorŭ în Transilvania şi se pună în domnie pe fiulŭ regelui *Ioanŭ*. Regele Ferdinandŭ autorisézĕ pe oratorii sĕi se lucre la Pórta otomană, ca sultanulŭ se revóce ordinele date voivoḑilorŭ români.

Ferdinandus etc. postquam jam discessisset hinc Ioannes Maria Malvezius, collega vester, cum tributo Transsilvanico, omnibusque aliis, ad Legationem istam conficiendam necessariis, ecce supervenit ad nos Ioannes Végh, quem Reverendus, et Magnifici fideles nobis dilecti, Episcopus, et Vajvodae

Digitized by Google

Transsilvanienses in mense Decembri superioris anni 1553. ad Portam Principis Turcarum expediverant, cum litteris vestris, retulitque nobis diffuse omnia ea, quae per eum isthic in Porta gesta, et tractata fuerint, quaeve ipsi contigerint, attulitque simul litteras a Principe Turcarum ad Vajvodas nostros, ceterosque Nobiles Transsilvaniae, et civitatem Cibiniensem, et Brassoviensem, datas, ex quibus omnibus litteris, et nunciatis manifeste cognovimus consilia, et instituta Principis Turcarum, quae cepit de eripienda nobis Transsilvania, durantibus [1] etiam induciis, et nondum perfecta tractatione pacis, quam cum Magnitudine ejus per vos agitare coepimus, et quod jam mandaverit Transsylvanis, ut filium quondam regis Ioannis in regnum reducant, misso ad eundem puerum regium, tamquam subditum, et ministrum suum vexillo, et fovendo, juvandoque adversario, et infideli subdito nostro Petro Petrovics, contra nos, et fideles subditos nostros, data etiam ad Vajvodas Moldavum, et Transalpinum, commissione, ut Transsilvaniam invadant, et dicto puero regio occupanda illa nostra provincia auxilium ferant.

Quam sane intentionem, et propositum dicti serenissimi Turcarum Principis confirmarunt etiam, non solum vulgaris fama de magnis ad bellum apparatibus, sed procinctus etiam, et expeditio utriusque Vajvodae, Moldavi, et Transalpinensis, qui jam jam infestis signis dictam Transsilvaniam invasuri nunciantur, vel jam invaserunt. Quae sane postquam intelleximus, et maturo consilio ponderavimus, visum est, ipsum Malvezium Comaromii per aliquot dies detinendum esse, quoad motus isti componantur, et sileant, et Serenissimus Turcarum Princeps nos assecuret, quod interim, donec ista tractatio ad finem deducatur, nihil contra nos, aut Transsilvaniam, per se, aut suos attenturus sit. Grave namque, et iniquum foret, nos mittere Magnitudini Suae tributum pro Transsilvania, ac nihilominus etiam ad capienda pro defensione ejusdem, arma cogi, aut, si res minus prospere succederet, Transsilvaniam una cum tributo perdere.

Neque nos sane quidquam ejusmodi hoc tempore exspectavimus, ex quo in conditionibus induciarum, superiore anno, cum Aly Bassa Budensi firmatarum, ut scis tu Quinqueecclesiensis, expresse conclusum est, quod induciae tam pro Transsilvania, et partibus regni trans Tibiscum existentibus, quam pro reliquis Hungariae partibus, Croaticisque, et Sclavonicis confiniis, et ceteris universis regnis, atque provinciis nostris, initae esse intelligantur, quam sane conditionem non solum modernus Bassa se observaturum obtulit, verum ipsemet Princeps Turcarum quoque se mandaturum pollicitus est tam Temesiensi, quam Budensi Bassae, omnibus aliis suis Capitaneis, Praefectis, et militibus, necubi fidelibus subditis, militibusque nostris, aut ditioni nostrae

1) Erant hae in sex menses depactae, quas ne Turcae servarent, orator regis Galliae agebat. *J'avois*, ita ad regem suum scripsit: *bien deliberé parler en d'autres termes, pour les metre en ce doute, que cette treve, qui ne retournoit qu'à vostre seul dommage, vous pouroit bien Sire donner occasion de faire en sorte, qu'il s'en pouroit repentir, et de vous faire penser chose à laquelle vous n'aver encore pensé, mais craignant selon leur naturel, que cela ne leur causast quelque soubçon qui vint à refroidir davantage la sortie de cette armée, à quoy il ne fauaroit à mon jugement grand chose pour le peu de diligence, que l'on y fait, je me suis resolu de parler plus couvertement, leur ayant monstré seulement le domage, qui vous en revenoit, et au grand seigneur, et le profit qu'en recevoit l'Empereur et son Frère, que passe les six mois cet. De Constantinople 26. Maji 1554. D'Aramont.* Ribier Lettres et mémoires d'Estat. T. 2. p. 563.

Digitized by Google

damnum, vel injuriam inferant, sicuti sane Magnitudinem ejus dicto Budensi Bassae mandasse apparet in litteris, quas idem Bassa in mense Novembri superioris anni ad nos dederat.

Atqui, ne Princeps Turcaram, aut Bassae sui existimarent, quod data opera tempus respondendi, aut declarandae voluntatis nostrae circa retentionem, vel dimissionem Transsilvaniae, extrahamus, noluimus praefatum Malvezium ex itinere revocare, sed jussimus instructum cum pecuniis, et tributo Transsilvanico Comaromii subsistere, et operiri, donec videamus, quorsum conatus, et motus isti erupturi sint, eosdemque vel Bassa Budensis, vel ipsemet Princeps Turcarum, cui per praesentem nostrum tabellarium scribimus, prout ab exemplo litterarum ipsi datarum fusius cognoscetis, composuerit. Quod si a Magnitudine ejus assecurati fuerimus, quod negotium hoc pacis cum Magnitudine Principis Turcarum in excelsa Porta expeditum fuerit, nostrique Oratores ad nos redierint, inducias tam in Transsilvania, quam ceteris universis confiniis nostris firmiter observatum iri, neque Moldaviensem, neque Transalpinensem Vajvodas, aliosque quidpiam molestiae nobis daturos, praefatum Malvezium coeptum iter absque omni mora prosequi jubebimus.

Proinde vos etiam de his rebus admonendos, certioresque reddendos duximus, comittentes vobis, ut de iis Constantinopoli cum Zynan Bassa tractetis, cui etiam scripsimus, sicuti ex exemplo litterarum illarum cognoscetis, et deinde tabellarium illum nostrum ad Portam Principis Turcarum expediatis, addito eidem Secretario aliquo vestro, vel altero quopiam, idoneo viro ex iis, quos vobiscum habetis, cui maturum responsum apud excelsam Portam petere, et obtinere sciant, quin etiam vos tum per litteras, tum aliis quibuscunque rationibus commodius poteritis, efficere studeatis, quod Magnitudo Principis Turcarum supra nominatos Vajvodas Moldavum, et Transalpinum, Petrum Petrovich, Bassasque, Sanzakos, et Praefectos Magnitudinis suae, quibus id negotii datum est, a coepta et instituta expeditione Transsilvaniensi revocet, et in omnibus regni partibus, sicuti se antea Magnitudo ejus facturam obtulit, donec hoc negotium conficiatur, vosque in ditionem nostram ad nos salvi redieritis, inducias firmiter, inviolabiliterque observari curet. Quod sane, ut diligenter, ac sedulo faciatis, benigne vobis injungimus. Datum in nostra Civitate Vienna, die 25. Maji 1554.

Ferdinandus m. p.

J. Jonas Vicecancellarius.

M. Singkhmoser.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 17—22. — Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 418—421.

Digitized by Google

XCIV.

1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că după informaţiunile, ce le aŭ, sultanulŭ *Solimanŭ* este decisŭ se lupte până la estremŭ, ca se recucerésckă *Transilvania*; pentru care scopŭ, dênsulŭ va începe resbelulŭ încă în cursulŭ anului acestuia. 1554.

Regi Verancius et Zay.

Heri uno tempore et scribendi ad majestatem vestram facultas nobis data est, et de statu Transsylvaniae quaedam relata sunt minime laeta, quae quum operae pretium esse judicamus, ut quamprimum majestas vestra intelligeret, quantacunque fides eis adhiberi debeat, procurare omni studio curavimus. Apud Ibram passam est quidam ex praecipuis ejus familiaribus homo nostrae nationis et amicus Francisco Zay, qui cum quendam e familia nostra interrogaret de valetudine nostra et de animorum nostrorum habitu, jussit referri nobis confidenter, se nunciare ut amicis, alteri etiam ut ueteri domino, nimirum ipsi Francisco Zay, cui aliquando inserviverit, ne ullam moestitiam admitteremus, nec omnium verbis crederemus, eorum praesertim, si qui essent, qui nos terrerent incommodiore aliquo nostrae expeditionis exitu, quandoquidem nos hinc brevi essemus dimissionem habituri, pace vel facta vel infecta. Caeterum sciremus Turcam omnino decrevisse, aut potiri Transsylvania aut mori, nec posset ulla offerri ei talis conditio, quae eum ab ejusmodi sententia dimovere posset. Praeterea quoniam adhuc in mense Februario coepit aedificare castellum quoddam in Persae finibus, illudque jam supra medietatem erectum est, quod ubi primum perfectum fuerit, ad videndum illud proficiscetur, postea imposito eidem praesidio, emunitoque rebus ac machinis necessariis, ante vindemiam redibit Constantinopolim. Interim vero si majestas vestra Transsylvaniam ei restituet, pacem cum ea de Hungariae tantum faciet regno et nos remittet. Si autem eandem reddere noluerit, subito et adhuc hoc anno Thraciae beglerbegum cum exercitu quanto majore potuerit, mittet in Transsylvaniam (quod alioqui tempus passurum non credimus,) nosque cum eodem exercitu expediet, jubebitque ad Danubium usque et inde ad confinia majestatis vestrae deduci; quae, quoniam a privato homine accepimus, non audemus affirmare, considerata tamen ejusdem hominis amicitia, et apud dominum suum conditione (est enim ex intimis ejus), non credimus eum fabulam nobis nunciasse, eoque potissimum fidem illi adhibendam putamus, quod litterae etiam ultimae imperatoris Turcarum ad majestatem vestram et ad dominos regnicolas datae hoc ipsum videntur comminari; quarum litterarum exemplum, quia dudum jam per conductum hominem via Segniensi ad majestatem vestram misimus, non existimamus pluribus verbis in his immorari, illud solum addentes, ut in omnem eventum dignetur tempestive majestas vestra procellae tantae occurrere, quae quum erit sub hieme, si futura sit, speramus minus validam. Verum nos, quoniam in eo potissimum elaboramus, ut a patria bellum averteremus, qualincunque pace obtenta, nunc cum plane prope videamus nec pacem nos

Digitized by Google

obtinuisse, nec bellum submovisse, majestas vestra, dignabitur credere, nos eo dolore cruciari, quo majorem nunquam experti sumus. Sed si sic Dei vult providentia aut nostra peccata, et adhuc puniri debeat infelix Hungaria fortuna rebellium et intemperiis, nescimus quid aut dicere aut agere debeamus, parati nihilominus ad omnia, etiam imposterum, quaecunque nobis majestas vestra imperaverit, modo frequentius ab eadem informemur. Nam a mense Januario nullas prorsus litteras ejus accepimus, nostras autem per Venetias et Turciam et per Transsylvaniam plures omnino quam sedenas dedimus, quo fit, ut hac etiam de causa non sollicitamur tantum sed fere conficimur, nihil certi de majestate vestra nec de regni statu intelligentes.

Quod ad alia attinet: Ibram passa, de quo plura proxime scripsimus, 23. instantis appulit Constantinopolim, cum plena potestate gubernandi hanc urbem, et agendi omnia vice imperatoris Turcarum, quaecunque hic interim, dum redierit ipse, acciderint, principiumque ejus gestorum hoc est. Prusiae Muztaphae filium de mandato domini sui suffocavit, tota reliqua ejus familia incolumi reservata. Hoc vero occupato urbis regimine omnes primores et qui publica munia administrant, terrefecit, quod aggressus sit rerum omnium novam cognitionem, et dicatur mandata habere de multorum tum mutatione tum caede; nec de aliis palam et nominatim quicquam adhuc vulgatur, sed tantum de uxore imperatoris Turcarum, de Hruztano passa, et de ejus fratre Zynan, cui, ut fratris aequet fortunam, tam urbis hujus quam maris abrogatum est imperium. Caeterum etsi hic sermo de his tribus maximus sit etiam in publico, nondum tamen quicquam certi est. Quicquid tamen debebit fieri, fiet ad summum hoc quatriduo, quia jam a diebus tribus quotidianis consiliis modus tantae rei agitatur; nobis autem erat animus, finem hujus tragoediae expectandi et tunc demum ad majestatem vestram scribendi, verum quia res litterarum harum initio exarata exigebat summam celeritatem, festinavimus studio quanto maximo potuimus, quo majestas vestra mature edocta non offenderetur imparata. Nos praeterea ad passam nondum locuti sumus et non fuimus ultimi in petenda audientia. Sed hortatus est ut non aegre expectaremus paucos dies, nec plures quam quibus prima domini sui mandati obeat. Ad quem cum ibimus, munere illum excipiemus, hominem nobis conciliandi gratia, et quicquid secum egeremus, proximis litteris ad majestatem vestram perscribemus.

Proinde 22. die hujus mensis venit huc reginae Isabellae nuncius, qui V. diebus hic insumptis in Asiam post imperatorem Turcarum profectus est. De ejus legatione duo tantum ex bono loco audivimus, simodo vere sunt relata. Regina Isabella sollicitat gentium ejus auxilia et queritur, quod filium illius apud fratrem suum regem Poloniae quidam majestatis vestrae instinctu venenare voluerint; quae si publice nobis objicientur, speramus reginae Isabellae a nobis non defuturum responsum.

De triremibus habemus affirmatum, proximo mense in mare nigrum exituras 80, nam antea 50 erant decretae. Hic passa addidit 30. Reliquum est: humillime majestati vestrae supplicamus, dignetur mature de impensis nobis providere, etiam pro reditu nostro, quia dudum egemus, nec est ubi sumamus, et si summitti nequeunt, majestas vestra dignetur per litteras com-

Digitized by Google

mittere mercatoribus Dellavecchia. Homo enim illorum qui est hic, libenter suppeditaret nobis, sed mandatum et ille dandi et nos accipiendi expectamus. Majestatem vestram Deus servet. 29 Maji, Constantinopoli, 1554.

Postscripta. Amicus ille noster secretus, qui in eadem navi erat cum Hruztano passa suo domino, nunciavit nobis, Ibram passam heri multa jam nocte cum V. tantum comitibus fuisse occulte apud imperatoris Turcarum uxorem, secumque diutius sermonem habuisse. Caeterum quid locuti fuerint, nondum se aliud scire, quam quod omnes ii tres in litteris nominati exempti sint vitae periculo, quodque et Zynam passa in pristinum restituetur, et Hruztanus passa fiet longe major quam antea. De inconstantia novarum rerum hujus loci alias etiam scripsimus ad majestatem vestram, ideoque si aliquando contraria scribimus, dignabitur nobis ignoscere; cupimus enim omnia majestatem vestram scire, quaecunque quaelibet non dies solum sed etiam hora afferant. Sunt tamen alia opinione quidam, et fucum ajunt Ibram passam offundere, ut facilius paulo post rem perficiat; quia non parva in publicum prodierat jam suspicio, hos morti destinatos, promoto Turcae filio, qui est Adrianopoli, in paternam sedem Constantinopolensem, rem in tumultum deducere statuisse, ut se periculo eriperent; quod Ibram passa veritus, nudius etiam tertius omnes duces agziamoglanorum accersitos monuerat acri oratione, ut si capitibus suis bene vellent, a tumultu excitando caverent. Sed quid sequetur, postea cognoscetur. Illud si majestati vestrae videbitur bonum esse, ut per litteras cum imperatore Turcarum expostularet, quod nec mittere ad majestatem vestram litteras et nuncios permittunt, nec nobiscum quicquam hic agitur in expeditionibus nunciorum adversariorum majestatis vestrae, fiuntque omnia occulte, dum sic inclusi teneamur.

Postscripta. Hoc mane fuimus apud Ibram passam, cum quo collocuti de his, quae in re esse videbantur, aliud nihil respondit, quam fines istos quietos esse, et res omnes bonum exitum sortituras, nec habere se quicquam interim, quod nobiscum deberet agere, donec expectatus homo a majestate vestra redeat, caeterum pacato animo in sui principis salutem degeremus. Dum autem haec pauca scriberemus, duobus ex locis accepimus, res istic majestatem vestram pro suo voto cum suis adversariis confecisse. Quare respiravimus, et ut id verum fiat, Deum etiam atque etiam oramus. Datae die XXX ejusdem.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 265 — 270.

Digitized by Google

XCV.

1554. 1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, scrie oratorilorŭ sei din Constantinopolŭ, că de-óră-ce Turcii aŭ decisŭ se-i iée *Transilvania* încă în timpulŭ armistiţiului, şi fiind-că *voivoḑii din Ţéra-românéscă şi din Moldova* sunt gata se intre în Transilvania, dênşii se céră dela Pórtă încetarea ostilităţilorŭ până la terminarea negoţiărilorŭ de pace.

Reverendo devoto, ac magnifico, fidelibus nobis dilectis Antonio Verantzio episcopo Quinqueecclesiensi ac praeposito Pornensi, Francisco Zay generali nazadistarum nostrorum capitaneo, consiliariis et oratoribus nostris ad principem Turcarum destinatis.

Cu mâna lui Veranţiu: Redditae 7. Augusti 1554.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex.

Reverende devote, ac magnifice, fideles nobis dilecti[1]. [Redditae sunt nobis litterae vestrae die] X. [proxime praeteriti mensis Maji datae, gratoque et clementi animo inde accepimus singularem illam vestram diligentiam et fidem, quam non solum, in tractandis, exequendisque, sed etiam in perscribendis ad nos omnibus, quae isthic in diem occurrunt, adhibetis. Quibus sane litteris ne nihil responderemus, visum est, vos per praesentes certiores reddere de omni rerum nostrarum statu, nempe: quod vani sunt rumores illi, qui isthic feruntur, nos arma in fines imperatoris Turcarum moliri, quia in eadem sententia adhuc perseveramus, qua eramus antea, cum vos hinc expediremus, de ineunda cum imperatore Turcarum firma et bona pace atque amicitia, modo honestae illae conditiones, quas Joannes Maria Malvezius a nobis accepit, isthic per vos proponendas, acceptatae fuerint. Significavimus autem vobis per litteras nostras de] XXV. [Maji duplici via, Veneta scilicet ac per Budam ad vos datas, postquam jam praefatus Malvezius cum resolutione nostra et tributo Transsylvaniae hinc discessisset, supervenisse Joannem Vegh[2] cum litteris dicti imperatoris ad vajvodas et regnicolas nostros Transsylvaniae scriptis, unde cum manifeste intellexissemus consilia ac conatus Turcarum de eripienda nobis Transsylvania, durantibus etiam induciis et non expectata resolutione nostra, jamque Moldavus et Transalpinus infestis signis irrupturi esse visi fuissent: nos aliter facere non potuisse, quam ut ipsum Malvezium aliquanto Comaronii, ubi etiam nunc est, subsistere juberemus, donec motus istos subsidere videremus, et a Turcarum imperatore certi redderemur, ante finem horum tractatuum, in quibus cum magnitudine ejus de ineunda pace stamus, et vestrum ad nos reditum, nihil prorsus impedimenti vel molestiae nobis in possessione Transsylvaniae exhibitum iri, sed inducias in omnibus confiniis sancte observandas fore; prout tunc etiam pro hujusmodi assecuratione ad

1) Cuvintele puse între [ ] sunt scrise cu cifre.

2) Prin Ionŭ Vegh trimeteau voivoḑii Transilvaniei scrisorile sale la Constantinopolŭ.

Digitized by Google

magnitudinem ejus diligenter scripsimus, facta etiam vobis litterarum illarum nostrarum copia; quae quamprimum venerit, et motus praedicti revera cessaverint, spopondimus Malvezium andare, ut ceptum iter sine omni mora prosequatur; quas sane litteras vel per utramque vel per alteram viam redditas fuisse nulli dubitamus.

Quoniam autem novissime a vobis intelleximus Hebray passam a Turcarum imperatore in locumtenentem Constantinopolitanum delectum esse cum summa et plena authoritate agendi et perficiendi omnia, quae intercesserint, tanquam ipsemet imperator Turcarum; nominatimque etiam ei demandatam esse rem totam legationis vestrae, ubi quid certi a nobis venerit: existimavimus non abs re fore, cum ipso de componendis motibus contra quietem Transsyluaniae et fidelium subditorum nostrorum, ut antea diximus, susceptis, et petita per nos a Turcarum imperatore assecuratione tractare, si modo talibus Tractatibus se loco Principis sui ingerere voluerit. Nam si ipse motus ejusmodi revera composuerit, atque nos nomine domini sui, vigore potestatis sibi a magnitude ejus tradita assecuraverit, Transsylvaniam cum omni reliqua ditione nostra imposterum etiam usque ad finem tractatuum istorum et usque ad reditum vestrum ab omni invasione et hostilitate liberam fore: perinde nobis erit, ac si ipsemet imperator Turcarum id fecisset, quin et statim saepefatum Malvezium ad vos pergere jubebimus; casu vero, quo ipse per valetudinem labores itineris ferre non possit, alium ipsius loco citra omnem moram expediemus, eamque ob rem expeditae sunt in personas vestras, adjunctae credentiales ad passam istum Hebray, ut illis, si tamen consultum vobis videbitur, in tractandis his et aliis quibuslibet negotiis apud ipsum uti queatis. Quidquid autem effeceritis, de eo curate, ut primo quoque tempore notitiam percipiamus, quemadmodum etiam hactenus facere consuevistis, eoque nomine non vulgarem apud nos gratiam inivistis.

Praeterea molestum accidit nobis, quod scribitis, vos a mense Januario nullas a nobis nec litteras nec nova certa accepisse. Nam in mense Januario ad diem scilicet XIIII. expedivimus Lucam de Rado Ragusinum, qui certe dudum ad vos debuisset pervenisse; quas vero post ejus discessum ad vos dedimus litteras, facile credendum est, nondum eo perlatas esse: nam in Februario et Martio nihil plane scripsimus, in Aprili autem expedivimus alterum illum Ragusinum Joannem de Rado, idque ad diem XXIIII. ejusdem mensis, licet litterae Posonii XV. datae fuerint, et duplicata earum litterarum misimus ad vos eodem tempore per viam Venetam; praeterea in proxime praeterito et instanti mensibus praeter illas, de quibus supra diximus, et hasce praesentes, nullas ad vos dedimus, quod et ipsum vobis significare voluimus, ut sciatis, an aliquae litterae in itinere perierint. Reliquum est, ut vos cohortemur, quod deinceps etiam eadem fide, cura ac sollicitudine rebus et negotiis nostris invigiletis, et nos de omnibus subinde certiores reddere pergatis.] In eo exequemeni benegratam ac expressam voluntatem nostram, gratia nostra regia erga vos recognoscendam. Datum in civitate nostra Vienna, die XXI. mensis Junii anno Domini MDLIIII, regnorum nostrorum Romani

Digitized by Google

XXXIIII, aliorum vero XXVIII. Ferdinand m. p. Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium. J. Jonnas D. vicecancellarius m. p. M. Singkhmoser m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 270 — 274. — De Miller, Epistolae imperatorvm, pag. 54 — 59.

XCVI.

1554. 1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, face cunoscutŭ oratorilorŭ sĕi din Constantinopolŭ, că nu póte trimite la Constantinopolŭ *respunsulŭ definitivŭ în cestiunea Transilvaniei* şi nici *tributulŭ acestei ţĕri*, până nu va fi asiguratŭ din partea sultanului, că ostilităţile vorŭ fi suspendate până după terminarea negoţiărilorŭ de pace.

Reverendo devoto, ac magnifico, fidelibus nostris dilectis, Anthonio Verantio episcopo Quinqueecclesiensi, Praeposito Pornensi, ac Francisco Zay de Chemor, generali capitaneo nostro nazadistarum, nostris consiliariis et oratoribus ad serenissimum imperatorem Turcarum destinatis. Constantinopoli. Cito, Cito.

Cu mâna lui Veranţiu: 25. Augusti receptae Constantinopoli 1554.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex.

Reverende devote, ac magnifice, fideles nobis dilecti. [Ad diem XXVIII. proxime praeteriti mensis Junii appulit ad nos Ragusinus quidam Radosor Galo cum litteris vestris de III. et VIII. superioris mensis Maji datis. Inde clementi animo intelleximus ea omnia, de quibus nos humiliter informandos, admonendosque censuistis, non obscure perspicientes, quanta diligentia et prudentia ad consequendum bonum et optatum legationis vestrae finem in omnes occasiones intenti sitis. Quare vos eo nomine benigne laudamus et omni clementia nostra regia prosequi propensi sumus; et licet de his rebus antea quoque nobis nonnullis litteris satis copiose scripseritis, nosque desuper vobis abunde etiam responderimus, visum tamen est ad praesens pauca quaedam scribere, cum quibus hic nuncius ad vos revertatur, ne plane vacuus litteris nostris hinc discedat. Primum autem est, quod in litteris vestris scripsistis de Mahmutho interprete imperatoris Turcarum, quae vobiscum communicaverit, et quam magnanimam promptitudinem et diligentiam ad praestandam nobis operam suam

Digitized by Google

in negotio Transsylvaniae jactitet. Nos eam grato equidem animo acceptaremus, nisi malam hominis voluntatem et insignem nequitiam probe experti, penitus perspectam haberemus. Anno 50, cum a Turcarum imperatore orator ad nos ablegatus fuisset, exceptus est a nobis benigne et honorifice, donatus muneribus haud exiguis, utpote quae ad aliquot millia florenorum ascendebant; ibi mira nobis de negotio Transsylvaniae est pollicitus, adeo, quod nobis etiam aliquam rei recte conficiendae et a Turcarum imperatore obtinendae spem injecerit. Sed homo malignus, simul atque a nobis recessit, nihil eorum, quae hic a consiliariis nostris intellexerat, conticere poterat, sed secretario nostro, cum quo Constantinopolim usque profecturum hic promiserat, in itinere relicto, Senderoviae Danubium trajecit, ac in Transsylvaniam recte contendit, ibique reginae Isabellae et Fratri quondam Georgio rem omnem, ut a nobis acceperat, aperuit, quin etiam postea in porta imperatoris Turcarum res nostras nonmodo nihil promovit, sed omni studio ac conatu impedivit. Quapropter nolite illi posthac quidquam vel credere vel confidere, sed eadem illum arte eludere, qua ille fortassis vos spe lucri deludere intendit.

Porro de litteris, propter quas Achmat passa et ipse quoque imperator Turcarum contra Te, Quinqueecclesiensem, commotus fuisse dicitur, hactenus nec ex Polonia nec aliunde quidquam audivimus. Sed si quid postea de ea re ad nos perferetur, humillimae vestrae informationis ac excusationis clementer memores erimus. Nam scimus te, Quinqueecclesiensem, honeste et cum laude tua e servitiis reginae Isabellae suique filii discessisse, teque propterea benignitate nostra lubenter complectimur. Ad haec ex iis, quae hucusque per vos isthic acta sunt, facile judicamus, quidquid id est, quod scripsistis, etiamsi imperatori Turcarum et suis passis non omnino placuerit, tamen vos in rem nostram bona intentione secundum fidem vestram scripsisse, ideoque illa vestra scripta nonnisi benigne probamus.

Caeterum rerum nostrarum hic est status: nos adhuc in ea deliberatione sumus, quam jam antea vobis per viam Turcicam et Venetam scripsimus, nempe quod nolimus mittere Malvezium vel alium oratorem cum nostra resolutione et tributo Transsylvaniae, priusquam optatum responsum a Turcarum imperatore accipiamus, et a magnitudine ejus certi et securi reddamur: ante finem horum tractatuum vestrumque ad nos reditum tam Transsylvaniam quam reliquam omnem ditionem nostram ab omni invasione hostili liberam ac tutam fore. Quodsi tamen Ibran passa pro summa sua auctoritate, qua modo Constantinopoli fungi dicitur loco principis sui, id quod a suo principe postulamus, revera fecerit, nos bene contenti erimus, et Malvezium, aliumve aliquem confestim expediemus, ideoque vobis nuper commisimus per litteras nostras die XXI. proxime praeteriti mensis Junii per Venetias datas, ut cum eo de his tractaretis, simodo talibus tractatibus se ingerere voluerit, quem sane quod aliquo munere honorare, nobisque conciliare constitueritis, valde nobis placet, quin etiam nos eum in expeditione oratoris nostri munere aliquo prosequi non negligemus.

Quod nos humiliter, fideliterque admonetis, quod jubeamus, quando Transsylvani deinceps nuncium vel nuncios ad imperatorem Turcarum missuri

Digitized by Google

sunt, ut virum solidum et rerum scientem mittant, memoria tenebimus, et cum opus fuerit, ita fieri jubebimus.

Praeterea et illud non obliviscemur, ut vobis posthac per Turciam scribamus, si quae vos isthic publice agere voluerimus, ac idem etiam deinceps faciendum existimamus; quando non occulte ad nos scribere volueritis, maxime cum frequenter inde chiausii Budam transmitti soleant. Quodsi clam ad nos litteras mittendas putaveritis, commodiorem viam, quam Venetam, non habetis. Isthac enim litterae vestrae et citissime et tuto ad nos perferentur, nec opus erit tabellariis conductis, quia nimis itineri immorari videntur, prout litterae vestrae de X. Maji datae XI. dies ante hujus Tabellarii adventum nobis redditae fuerunt.

Negotia secretiora, de quibus nobis subinde pro fide et diligentia vestra scribitis, quod nos sciamus, nemini hactenus patefacta sunt, quam paucis illis, quorum consilio et opera ad deliberationem et expeditionem eorundem utimur, nec credimus unquam hinc aliquid eo relatum esse, unde periculum vobis intentari posset. Nam id in Transsylvania antea accidit, imposterum fortassis non fiet, quia illico tum vajvodam nostrum Stephanum Dobo caute, vobis non nominatis, admonuimus, ut de homine inquirat, qui res omnes, quae a nobis vel ab aliis ad ipsum perscribuntur, Petro Petrowyth, suisque complicibus prodidit.

Quod ad expensas attinet, non dubitamus, quin illa duo millia ducatorum ab hominibus Petri Dellavecchia acceperitis, quae Malvezius vobis per cambium isthuc jussu nostro jam dudum ordinavit.

Postremo clementer nobis probatur, quod Mirandam redemeritis, curabimusque vobis pretium hic restitui, cum redieritis, ipsum vero vel vobiscum retinete, simodo tuto fieri poterit, vel nata occasione remittite, si modo tuto fieri poterit, vel alias consultum forte videbitur.] Et haec sunt, quae ad praesens vobis rescribenda duximus. Caeterum vos exequemini in praemissis benegratam et expressam voluntatem nostram, benigne erga vos recognoscendam. Datum in civitate nostra Vienna, die secunda mensis Julii anno Domini MDLIIII°, regnorum nostrorum Romani XXIIII°, aliorum vero XXVIII°. Ferdinand m. p. Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium J. Jonas D. vicecancellarius m. p. M. Singkhmoers m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. IV. pag. 282—286. — De Miller, Epistolae imperatorvm. pag. 60—66.

Digitized by Google

XCVII.

1554. *Ioanŭ Fanczy*, prefectulŭ cetăţii din *Hinedóră*, scrie episcopului *Paulŭ Bornemisza*, că după informaţiunile primite din *Ţéra-românéscă*, au rĕmasŭ pe partea *voivodului Mircea* numai puţini boieri, şi că se aşcéptă, ca *voivodulŭ Radulŭ* se între în ţéră. 1554

Reurendissime domine mihi semper graciosissime. Post seruiciorum meorum perpetuam Commendacionem, Keg: vram meg boczassa, T. Nagisagod, ez napokban, sem Wyssagal, sem valaminemev hyrrel nem Ertethettetem, Nag: mert mostan Itt synczen oly vyssag, kyth Nag: kuldhettem volna, sem hyrem nem wolt, kytth Irhattam volna. Hanem Im Mostan Jwthe tegnapon, hawashel fwldebel, egy emberem, ky azt Bezely hogy az nep, otth mynd le zallotth, azt es mongia hogy az Wayda harom Boyarth vagatotth le, Azt es mongia, ott kwzeottekys azt Bezelyk hogy, az Chasarth haromzor werthek meg, Thowaba az Waydawal chak eg nehan Boyar maradotth wolt, Es hogi Radul Waydanak hyre menth, hogi Be megyen az orzagban, es hog mostan esmeg azon wolna, hogy az orzagotth fel wenneye, ellene, de az otth wyzen Inneten senkyth fel nem veheth Towaba Petroytthol akkoron, Jwtot meg Egy Boyar kytwl azt Izente Petrowytth az Waydanak, hogy Imar czak, Nag aszon napra gwlekezenek, mert az Therekekys akorra kezulnenenk.

Towaba, Az Therekek Themeswarth wadnak a menyn vadnak, Azt Bezelyk hog zandekok az volna hog faczadba Thwb Thereket vessenek, de en nem hyzem hog vessenek, met kewes Therek vagyon.

Towaba Petrowytth felel azt Irhatom Nagisagodnak hogy El kuldetth wolt Kazon Bassahoz es kerety wolt, az keeth Castel, Morsynath Monostorth, hozza tartozowal es az nemes nepek Jozagath, Kazon Ilyen valazt Thetth nekye, nem adok ugy mond, czak egy Talp alya fwldettys, met az hatalmas chasar ketth varost adotth nekye vgy mond, kybel elyen Azert Elyen abbol, es taplalya abbol magatth.

Towaba, meg az hyrre, de Byzzonyal ezt nem Irom, Nagisagodnak, hog Petrowyth Mwnkaczba kezülne az kyral fya eleybe, de ha Igy vagyon Inkab hyzem hogy azon volna hog mykepen elmehetne.

Towaba, mentenek wolth, zolgay hozzaya es kernek volt pynzt Thœle, Ew azt mondotta, nem adok egy pynzth es, met ha az chasar Erdelt meg akarya adnya az kyral fyanak ennelkwl ys meg aggya, ha meg nem akayra adni ha ez Castellal egy pynzen volna s mynd nekthek oztanam, sem lenne awal megh mynd Ezekbel my kœwvtkezèk nem Tudom, Isten Tarcza meg Nagsagodat mynden Jawaiwal, keolt Hunyad waraban Pyntheken Zenth elyes propheta napyan 1554.

V. Rev. dom.

Servitor Joannes Fanczy de Cordowa,
praefectus Arcis Hunyad.

Digitized by Google

(Pe dosŭ: Reuerendissimo domino Paulo Bornemyzza episcopo Transiluanensi, et Consiliario Regie Maiestatis domino meo graciosissimo.)

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 65—67. Originalulŭ în archiva camerei fiscale din Buda, între chârtiile neînregistrate.

XCVIII.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ despre dificultăţile, ce le întîmpină aici în *cestiunea Transilvaniei,* cu deosebire la fostulŭ vizirŭ Rustanŭ-paşa, care insistă cu o tenacitate neînduplecată, ca regele Ferdinandŭ se renunţe la ţéra acésta; în fine, că sultanulŭ a şi datŭ ordine voivoḑilorŭ din *Ţéra-Românéscă şi din Moldova*, se fie gata, ca se între în Transilvania.

Regi Verancius et Zay.

Stephanus Nagy Comaroniensis stipendiarius venit ad nos XII. die mensis instantis cum ternis majestatis vestrae litteris, quarum primae erant imperatoris Turcarum, secundae Zynan passae, nostrae tertiae. Accepimus etiam his adjuncta exempla litterarum majestatis vestrae tum ad Magnum Turcam et Zynan passam, quam mandatorum Turcae ad Transsylvanos, eaque omnia intelleximus, quae praesens negotium attulit nobis.

Rebus igitur omnibus diligenter expensis, die XIII. Ibram passam, qui nunc hic locumtenens est, ut jam majestati vestrae scripsimus, XIIII. vero Hruztanum passam adiimus, nam Zynan adhuc cum morbo suo conflictatus, dicitur tamen vitasse periculum et convaliturum. Caeterum cum Ibram passa egimus diligenter pro celeri dimissione hominis majestatis vestrae ad imperatorem Turcarum, sedulo eidem declarando et inculcando, rem celeritatem omnium maximam postulare, et ex tarditate in periculum pendere, ne in ordines coacti istic eorum milites et jam producti causam aliquam inexpectati tumultus bellici tam magnitudini imperatoris Turcarum quam majestati vestrae injiciant. A quo ut ab homine sedato, parum maligno et contentioso minus, facile exauditi. Respondit: se eundem hominem sine mora et pro voluntate nostra dimissurum. Sic quanto lenius gessit se nobiscum Ibramus, nihilque apud eum laboravimus, tanto Hruztanum passam habuimus difficiliorem, quippe apud quem et laboravimus et sudavimus. Semper enim sibi est similis, semper iisdem fervet mentis et morum intemperiis, nec tanto casu ac jactura, quam fortuna sua fecit, vel minutissimo pilo factus est melior, et assiduo ea ingerit, quae ab initio toties: nimirum Transsylvaniam principem suum majestati vestrae nunquam permissurum; imperatoris Turcarum eam provinciam esse, non majestatis vestrae. Caeterum, (humillime verbis nostris venia postulata) dolo et fraude

Digitized by Google

et mendaciis eandem cum suo imperatore agere, et similia, cum annuam Joannis Mariae detentionem et resolutionem dilatam de remittenda vel non remittenda Transsylvania incusaret, res siquidem a nullo bono et fideli servo majestatis vestrae, quovis periculo imminente, honeste toleranda. Ad quae, nisi timeremus totam rem imprudenter perturbare, ea certe responsa illi aliquando faceremus, quae a nullis unquam audivit oratoribus, faceremusque procul dubio, quandocunque a majestate vestra juberemur. Est enim homo plenus furiarum ac nullius moderationis, ac sicut Itali dicunt: Non ha redretto (?) ne neroverso, e nondimeno è cargo di orgogli e di serpenti, adeo ut eum non honorare solum et secum tractare magnis ac rationabilibus de rebus non convenit, sed etiam adire illum et humano ore alloqui, scelus et nefas est. Verum dum ad ejus insolentias respondemus, non audemus aculeatius agere, sed quanto modestius possumus, rem commissam nobis gerimus, et ei declaramus majestatem vestram non esse eum, qualem ipse perstringit; proinde illum non decere, dicimus, sic proscindere conviciis, qui ipsum et donis et officiis in amicitiam conciliare studet, omnia illi sua negotia commendando. Nec ad hoc respondit aliud, quam quod amicus est et erit majestati vestrae, si exemerit manus suas e Transsylvania, et nisi hactenus toties se pro majestate vestra voluntati sui imperatoris opposuisset, dudum mira contra eandem tentavisset.

Intervenere in hoc sermone multa alia, potissimum vero, quod minime vult in Budensibus induciis complecti Transsylvaniam. Nos autem a praesentium litterarum majestatis vestrae tenore (ut ab obice ejus malitiae praecipuo) non recedentes, iterum atque iterum et non sine contentione repetivimus, ex memoratis induciis Transsylvaniam non fuisse exclusam. Caeterum proferetur libellus super easdem inducias confectus, quem ego ipse Verancius Budae Alypassae consignavi, quando memoratas inducias inter imperatoris ejus magnitudinem et majestatem vestram conclusi, ex quo libello facile congnosceret, verum esse quod nos loqueremur, et procul dubio violatum iri eas inducias a subditis imperatoris Turcarum, nisi immissae nunc in Transsylvaniam copiae novis mandatis revocarentur, et mitteretur majestati vestrae assecuratio de observatione ipsarum induciarum, donec ingrederetur Joannes Maria, secumque una hoc incepto pacis tractatu confecto, rediremus nos ad principem nostrum incolumes, Joannes vero Maria apud vos remaneret. Hic de libelli productione nulla mentione facta, respondit: majestatem vestram assecurationis et mandatorum petitione dilationem quaerere et pendere ab exitu belli Persici, ex quo facile doli ejusdem apparerent. Jam, inquiens, annum nos reditu Joannis Mariae detinuit. Nunc dum hoc figmentum de insurrectione militum nostrorum deferatur in Persiam, inde referatur in Austriam, et mox etiam Joannes Maria redeat Constantinopolim, quis non videt et aestatem et autumnum exiturum? ac sic nos rex eludit. Diximus tunc, regem eos non eludere, nec fraude petere, sed quia difficilis est deliberatio, ut quispiam princeps ultro seipsum suis bonis privet, et ea alienis tradat; et haec fuit sola causa, quod Joannes Maria serius est expeditus. Caeterum nisi sub his induciis et hoc pacis tractatu pendente non emisissetis in Transsylvaniam et in regem nostrum exercitum, Joannes Mariae dudum advenisset, nosque vel eo tempore, quo Oruch ciaus cum duobus dragomanis

Digitized by Google

et sex vexillis ac mandatis bellicis in Hungariam recedebat, diximus et dragomanis ipsis et nostro ciauso, qui ibidem apud passas aderat, praesentes eorum commissiones malo consilio fuisse datas et turbaturas in Hungaria omnia. Quod cum ciaus noster affirmasset, dixit passa: de hoc exercitu nostro nihil esse, et si etiam jam prodiisset, scriberemus, nihil interim tentaturum contra regem vestrum vel suos fines, donec ipsis juberetur; potuisse igitur nunc secure Joannem Mariam remisisse. Respondimus, eum exercitum non aliter cum suo apparatu prodiisse, quam ut arrepto manu altera regis nostri gutture, altera ferro armata eidem minitari possit, ut reddat quod ab eo exigitur, aut moriendum ei esset. Scies autem domine passa, regem nostrum non esse vajvodam aliquem Valachicum, sed regem et caesarem, et qui adhuc nunquam quempiam timuerit praeter Deum. Ideo et induciarum habenda fuit nobis ratio et expectandus tam Joannis Mariae reditus, quam tractatus nostri finis, qui si in pacem desivisset, utrisque nobis pro voto successisset, sin minus, semper princeps vester movere bellum potuisset, et tam Transsylvaniam quam Hungariam suo loco invenisset. Et si adhuc ab initio firmiter decretum fuit apud vestrum principem, quod nullo unquam pacto Transsylvaniam regi nostro esset permissurus, cur sciscitari voluerit, an rex noster velit eam retinere? Certe expeditius erat, si tunc, cum Joannes Maria hinc dimittebatur, nobis quoque simul remissis, regi nostro nunciasset: remitte mihi Transsylvaniam, et mecum ea pace fruere, qua velis; sin minus, bellum expectes. Caeterum his molestiis, in quas utrique incidimus, et vos et nos careremus; verum postquam res in hos fines devenit et tota pendet ex Joannis Mariae reditu, conquiescite et petita regis nostri admittite, et Joannes Maria redeat tandem, et cognita resolutione de Transsylvaniae remissione, quod expetitur, fiat legationis nostrae finis. Si autem interim rex noster arma nulla movet et perstat in petitione renovandae pacis et amicitiae, quid oportet tam sedulo urgere Transsylvaniam? vel quantum principi vestro decedet, hocne, an insequente, an tertio anno Transsylvania potietur, si pax interim non constiterit? Hic dixit: rex vester est, qui caesarem nostrum arripuit per guttur, quia Transsylvaniam, ejus provinciam sibi usurpat; caeterum scivisse Joannem Mariam animum sui principis, et commissum etiam illi fuisse, ut si Transsylvaniam rex vester esset remissurus: ipse rediret, sin minus: non rediret: et hoc esse magnus apud se argumentum, regem nostrum non remissurum Transsylvaniam, quod Joannes Maria non revertatur; et agit litteris tantum, longe alia volutans animo [1]. In-

1) Mes ambassadeurs estimeraient — scrie Ferdinandŭ împĕratului Carolŭ în 29 Dec. 1553: si me pouvais accorder du tout avec la reine et son fils, et la mener si avant, qu'elle voulût jointement avec mes dits ambassadeurs aussi envoyer les siens devers le Turc, et par iceux le certifier, qu'elle est ensemble son fils contente de moi; et que les Transsylvains fassent le semblable; . . . . . que en ce faisant ils aient bien bon espoir, qu'en payant les pensions accoutumées l'on pourrait obtenir par cetui chemin la dite trève générale, principalement en cette saison, que le Turc est tant empeché contre le Sophi . . . . . Et pour cette cause j'ai envoyé ambassadeurs solennels devers le roi de Pologne, afin qu'il veuille tenir la main et solliciter ambedeux les reines, sa mère et soeur, qu'elles se veuillent condescendre à ce que dessus; et ont mes dits ambassadeurs charge . . . . se trouver aussi vers les dites reines pour le même effet . . . . Et a leur retour je remettrai le tout en consultation avec les principaux des états et conseil de Hongrie. — Ér în 24 Ian. 1554 totŭ dênsulŭ scrie împĕratului: J'avais fait pourvoir à toutes choses necessaires pour depecher Jean Maria Malvezo avec prèsents et l'argent du tribut pour la Transsylvanie

Digitized by Google

terrogavit tandem, posteaquam multa et ab eo et a nobis dicta sunt, quodnam tributum per Joannem Mariam portaretur? Respondimus: Transsylvaniae. Dixit: cur et non Hungariae? quid enim attinebat regem vestrum in hoc tributum sese ingerere, quod per se Transsylvani pensuri erant, uti antea pendebat Eremita? Respondimus: nonne ejus dominatio meminit locutos nos fuisse secum de Transsylvaniae tributo anno adhuc superiore Scutari in horto ipsius, quando descendebat in expeditionem Persicam? quod tributum non prius iterum pendi incipiet, quam pacem pristinam renovabimus et de ejus limitatione transigemus; proinde nihil esse nec habere nos quod loquamur aliud de his negotiis, quam quod initio et postea locuti sumus et nunc loquimur; quare et liceret Joanni Mariae redire, postea gererentur quae geri debeant. Ad quae alio verbo nullo facto, demonstrato manu abitu, dixit? Vergith, hoc est: abite. Illicoque ab eo recessimus, nunquam certe ad eum profecturi, si majestas vestra nobis commiserit. Quod autem nunc etiam adierimus, partim hortatu aliorum fecimus, partim etiam nostro judicio, considerantes incertum rerum eventum, cum videatur multis resurrecturus, et judicetur omnino aliquid secreti habere cum imperatore Turcarum. Gerit enim se amplissime, aditur etiam crebro ab aliis oratoribus, et ab omnibus hujus loci summis viris palam colitur. Ibram passa vero fertur nihil sine ejus consilio facere, sed hoc clandestine, nam alias nunquam insimul convenerunt.

Sed in summa, que dicamus, hoc est: scire majestas vestra dignabitur, quod Turcae pedibus, manibus et nervis omnibus conabuntur, ut per omnes occasiones quam citissime fieri poterit, eripiant ei Transsylvaniam, nec ullas inducias, ullum Deum, ullam fidem aut amicitiam curaturos, cum in induciis Budensibus nequaquam intelligere volunt Transsylvaniam, et pro sola Hungaria pacem pollicentur, quantum et a Hruztano passa et ab Ibram passa et ab aliis fere omnibus intelligimus; neque ad hunc usque diem vel latum unguem dimotos esse ab hac pertinacia, cognovimus, difficillimeque dimoventur, si qua fortuna eis hoc bello laetum arriserit. Adeo autem mora Joannis Mariae tam longa offenduntur, ut Hruztanus passa id quoque dixerit coram nobis; male Budensem passam agere quod hujusmodi majestatis vestrae tabellarios cum litteris ad portam deduci faciat, et recte facturum imposterum, si quotquot mittentur deinceps, gladio percusserit, alioqui ipsum quoque facile periclitaturum, si secus facerit, quia omnes essent exploratores expeditionis

---

a fin qu'il le me laissât à la charge du tribut accoutumé, et autres affaires concernantes la Hongrie; mais le jour devant qu'il voulait partir, j'ai reçu lettres, que sur la praticque de la reine Isabelle et de son fils, Petrovits avec les Moldaves, Transalpines et autres Turcs ses adhérents se mettaient sus pour invahir la dite Transsylvanie et pays adjacens de mon obéissance. Il a pour ce été considéré, ne devoir mettre en hazard le dit Malvezo, aussi une telle notable somme, qu'il porte avec lui, comme aussi icelui Malvezo n'a aucunement voulu partir sans avoir plus d'assurance. Car comme il dit, si partait, trouvant les affaires en tels termes, je perdrai ce que j'envoye de tribut pour la Transsylvanie pour être en paix celle-part, et néanmois me ferait-on la guerre; et lui se mettrait en danger de se faire mettre à torture, pensant le Turc, tirer beaucoup de secrets de lui. Et pour cette cause n'est il passé Comarre, ou il est encore, attendant réponse du Turc et bassas, auxquels a été écrit, qu'il est là, attendant avec charge de traiter particulièrement des choses pourparlées, et que s'ils désirent qu'il y vienne, qu'ils fassent cesser les emprinses susdittes de Petrovits et des siens. Et ayant la dite réponse et qu'elle se trouve telle, qu'il puit passer surement, je ne fauldrai lui encharger ce que votre majesté touche en ses lettres, quant à sa comprehension au traité. Lanz, p. 604 şi 634.

Digitized by Google

Persicae, quicunque huc a majestate vestra mitterentur. Ex quo simili modo majestas vestra poterit conjicere, quid hic boni effici possit. De Joannis autem Mariae diuturniore retentione non est apud nos quod dicamus, quia bono consilio omnia arbitramur fuisse acta. Verum ii gravissime ferunt, nec excusationem dilationis ejus memoratae ullam accipiunt, sinistre interpretantes omnia; verendumque est, ne hujus Hruztani passae furor tantum efficiant apud amicos in Porta, ut rem magis ac magis in aliquod praecipitium inducat. Nunciavit enim nobis amicus ille noster secretus, quum his diebus secum loqueretur de his praesentibus rebus, dixerit: videbis quid hic princeps brevi contra hos Hungaros canes rerum molietur, si sanus a rege Persarum redierit; et illud: ne ullo pacto majestas vestra reginae Isabellae filium inmittant in Transsylvaniam, qui annum in ea non exiget, sed deducetur Constantinopolim, Transsylvani vero Turcae submittentur. Hoc ipsum ab alio quoque homine accepimus, qui est ex intima ejusdem Hruztani passae familia. Neque ullus est, qui magis hujus provinciae casum urget, quam Hruztanus passa, qui autor etiam ejus excidii esse contendit. Advigilandum itaque est Transsylvaniae et cavendum Transsylvanis, ac iis simul, qui in horum fidem spem aliquam ponunt, ne decipiantur, alii vexillis, alii fortuna Pueri nimis certe vana. Caeterum quale responsum ad praesentem petitionem ab imperatore Turcarum majestati vestrae reportabitur, nescimus, postquam tamen in hoc est deducta res, videretur nobis opportunum fore ad persuadendum iis majestatem vestram sincere agere, ut interim Joannes Maria vel vestigium moveatur a Comarom: quia cum non desint ibi exploratores passae Budensis, cognito ejus illinc discessu, longe minus eum rediturum crederent quam nunc credunt, et temeritatem aliquam possent committere.

De bello Persico multa in dies afferuntur, sed ea quanto magis sunt varia, tanto difficilius est veritatem invenire. Supplicamus majestati vestrae et dignetur nobis ignoscere, quod nuper scripseramus diem nimis certum et propinquum, quo debebant illi duo exercitus congredi. Tunc enim hic nihil erat vulgatius magisque persuasum, quandoquidem et publicae supplicationes sollicite pro victoria agebantur. At conflictus idem nondum est factus, ajuntque Turcam aliquot dierum spatio pedem retulisse, passa suo Osmano cum multis millibus profligato eoque ex vulnere mortuo. Dictum postea est, quod expeditis rebus ad congressum, denuo in hostem missum promovisset, et jam brevi manum conserturum. Nec de hoc modo aliud fertur, et jam cursores etiam, qui illinc veniunt, silentio supprimuntur, quae res malae conjecturae indicium praebet. Sunt ex Christianis quidam qui eum diem Joannis Baptistae decollati existimant opperiri, quem hic Turca tam favorabilem semper habuerit. Sed incertum est, an propterea differat. Et Turcarum sermo est, cecidisse jam in ejus exercitu partim ferro Persico, partim morbo et annonae penuria plus quam 140 millia hominum. De rege Persarum nonnisi omnia prospera, satis valida et plena constantiae; qua ex re illud etiam vulgatur, non conflicturum Turcam hoc anno, sed finibus illis bene communitis, hiematurum Allepi. Tartaros autem, qui ad eum veniebant, certum est a regis Persarum filio fuisse profligatos atque aversos. Allatum etiam, quod Durgutreis fuisset in classe

Digitized by Google

mortuus; quod cum confirmatius habebitur, certiorem facere majestatem vestram non praetermittemus.

Quod ad alia attinet: cum deinceps majestas vestra dabit litteras ad imperatorem Turcarum, dignabitur semper, si ita visum fuerit, et ad Achmat passam, et hunc Ibram passam locumtenentem, et ad Hruztanum passam ac fratrem suum Zynan scribere, qui praefectura classis non est privatus, scribetque ad eos, qui sunt in officio, fusius, ad alios brevius, et amicitias atque officia [1] quia nunc etiam rogavit nos Hruztanus passa: an sciverit majestas vestra, eum esse Constantinopoli? in quo visus est litteras ejus desiderasse. Nos respondimus; scivisse, sed propter respectus quosdam praesentis ejus temporis nihil ad eum scripsisse, jussisse tamen nobis, ut illum nos coleremus, et in amicitia ejusdem conservare curaremus. Nec de hoc aliam ob causam scribimus quam nostri officii, consilium autem majestatis vestrae est.

Venit huc a Polono simplex nuncius, qui cum litteris ad imperatorem Turcarum proficiscitur; quem non existimamus aliis de rebus missum, quam ob insultus et praedas quasdam Tartarorum, si vera sunt quae nobis indies nostri retulerunt. Est enim homo Armenus, et regis Turcicae linguae interpres ac semimercator. Adjicimus et illud, quam non omnino sine aliquo firmi consilii jussi sunt Valachi et limitanei Turcae congregari, prodire et parati esse ad parandam rem sedulo, ubi eis fuerit mandatum. Majestati etiam vestrae nostro judicio bonum esset providere de aliquibus copiis, sed clandestine, ne Turcae intelligerent, quandoquidem mox in majestatem vestram intenderent calumniam, quae jam illis impingitur. Alioqui si quo pacto in porta imperatoris Turcarum assecuratio et mandata, quae nunc petit, majestati vestrae negarentur: sine dubio credendum est, istos tentaturos Transsylvaniam. De ope itaque tempestive est providendum, ne imparata offendatur, dum hinc sperat, quod in dubio situm est. Ad nos quod attinet, nec officio, nec fidei, nec vigilantiae nostrae, Deo adjuvante, deerimus. Et nunc certe tempus est, ut Christiani in cinere et cilicio ad poenitentiam agendam conversi, diebus ac noctibus, et publice et privatim, misericordiam a Deo precibus et jejuniis implorent, vel horum ethnicorum exemplo, apud quos adeo universi incumbunt orationibus, ut primae etiam aetatis impuberes coguntur orare.

His exaratis, sperabamus hominem majestatis vestrae ad imperatorem Turcarum sine multa mora iri expeditum, uti nobis Ibram passa promiserat, verum mutata sententia, vel die postera nostrae audientiae adhuc hic et homo et litterae haerent. Ursimus autem eum ter jam, misso ad eum nostro interprete immo et causo Budensi, qui deduxit huc majestatis vestrae hominem, sed nihildum quicquam effecimus. Dicit principem nimis longe in ditionem regis Persarum penetrasse, nec aditum ad eum tabelariis facilem esse, dimissurum tamen se omnino et brevi, nos tamen conquiesceremus et ex eo expectaremus. Nam Polonum etiam nuncium perhibet profiscisci priusquam passae ipsius mandato jubebitur. Causam dilationis hujus putamus nos a Hruztani passae malitia procedere, quandoquidem passae etiam Budensi improbrabat

---

1) A rĕmasŭ afară «oblatura est», séŭ altŭ cuvêntŭ cu asemenea înțelesŭ.

Digitized by Google

nobis audientibus, quod memoratum majestatis vestrae hominem aut non remiserit aut non occiderit. Quid, inquit, tot litterae plenae dolo etc. Statim enim Ibram passa differre coepit postquam apud Hruztanum passam fuimus. Alii dicunt, certa eos nova de statu imperatoris Turcarum expectare et ea quidem bona, postea hominem dimissuros. Sed omnino rem ignoramus. Dictum etiam nobis est, quod solum ciausum Budensem dimitterent cum litteris et sine homine memorato, cui alterum ex nostris fuimus adjuncturi. Verum de hoc etiam incertum quid fiet. Nos tamen quotidie jam Ibram passam urgere non cessamus, facta eidem etiam protestatione, ut si quis error ex hac mora inciderit, ab eis progressurum, non a majestate vestra, neque a nobis. Majestatem vestram Deus servet. XXI. Julii 1554.

Hodie cum jam praesentes daremus tabellario, venerunt cursores ab imperatore Turcarum, qui retulerunt X. adhuc dierum itinere distinctos esse eos exercitus. Caeterum futurum omnino conflictum, sed non prius, quam munitionem quandam Turca perfecerit, quae in eum finem condi dicitur, ut si quo casu cedere hosti cogeretur, haberet ubi sisteret gradum. Munitioni autem Karz est nomen, fuitque alias locus regis Persarum. Hoc ipso quoque tempore ciaus quoque Budensis cum litteris majestatis vestrae ad imperatorem Turcarum expeditus est nostris impensis et equo et munere, quia libera posta, quae jam illi erat concessa, retracta est, putamus malitia in litteris expressa. Sed nec homines nostros ire voluerunt, et laboravimus pro altero tantum, verum ne is quoque permissus est. Suspicantur eos explorandi causa dimissos. Haec omnia nova sunt, et sunt omnia mali animi indicia, nam hactenus his nos non molestarunt. Addita ut supra.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 290 — 302.

XCIX.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézá, cá Turcii au trimesŭ în *Transilvania* pe Aly ciauşŭ cu însărcinarea, ca se îndemne pe Ardeleni a remâné credincioşi fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ, promiţĕndu-le totŭ-o-datá ajutoriulŭ trupelorŭ turcesci dela frontiere, precum şi ajutoriulŭ însuşi alŭ sultanului, îndatá ce se va întórce din expediţiunea întreprinsá asupra Persilorŭ.

Regi Verancius et Zay.

Nuncius reginae Isabellae, qui superioribus mensibus profectus fuerat ad imperatorem Turcarum, Constantinopolim XXII. Julii reversus est, et hinc discessit ultima. Secum missus est Aly ciaus, homo Transsylvaniae et Varadinae ditionis bene peritus, et diuturnum ac peculiare olim heremitanae insaniae instrumentum. Hic ciaus non excedet Transsylvania, et quantum ab amico secreto nostro intelleximus, mittitur eo consilio, ut mandata, quae ciauso

Digitized by Google

Oruch data sunt, confirmet, et requirat Transsylvanos, num reginae Isabellae filium velint in principem recipere, necne; simulque ut omni diligentia tam imperatoris Turcarum quam passarum nomine illos cohortetur, ut in studiis ejusdem reginae Isabellae filii perseverent, nec ullo pacto ab illius expetitione desistant, facta eisdem spe omnium auxiliorum militis limitanei et suae etiam personae, quamprimum ab expeditione Persica redierit. Idem amicus nunciavit, se etiam postea locutum fuisse cum Hruztano passa de rebus nostris, sed obiter; et illum dixisse, magni Dei juramento adhibito (sic enim Turcae jurant): nunquam principem suum majestati vestrae Transsylvaniam remissurum, etiamsi omnia extrema adire cogeretur. Caeterum frustra esse dona, frustra amicitiae, frustra officiorum oblationem, sed ne preces quidem in hoc locum habituras, quantumvis maximis uteremur, pacemque interim minime futuram, nisi restituta Transsylvania; — nec alium Hruztani passae unquam esse sermonem. Verum iterum atque iterum vobis commendo, subjunxit, ut majestatem vestram certiorem faceremus, dignaretur multum ciscumspicere, et bonis, solidisque uti consiliis, ne in aliquam fraudem perfidia Turcarum de amittenda Transsylvania inducatur. Turcis, inquiens, non esse credendum, et suaderi oportere tam reginae Isabellae quam fratri suo, regi Poloniae, ne Puerum abduci in Transsylvaniam permittat; et Transsylvanis, ne eundem inducant, qui utrique si secus fecerint, et Puer mox deducetur Constantinopolim, et Turcae insessa praesidiis Transsylvania, de primoribus ejus idem perpetrabunt, quod olim de Bosnensibus, Rascianis et Graecis; parumque aberit, quin tandem tunc Valachis etiam Turcas praeficiant, quod eorum tot caedes mutuas et intestinas seditiones ferre jam nequirent. Adjecit praeterea hoc: Transsylvaniae negotium Achmat passam et Hruztanum passam duntaxat urgere, atque omni conatu laborare, ut sive jure sive injuria eadem provincia primum, deinde Waradinum et mox Agria majestati vestrae adimatur; quod postea nihil eis difficultatis relinquatur ad reliquum Hungariae obtinendum; seque vereri plurimum, quod neque litteras majestatis vestrae integro sensu ac tenore Turcae exponi curent, referentes interim ei omnia, quae majestatem vestram arguant et apud illum deferant, quo sic facilius orsam suis consiliis Transsylvaniae telam ad propositum finem perducant. Proinde quoniam nuncius regis Poloniae, quem huc venisse nuper scripsimus, vix 6. diebus in libertate a suo adventu habitus, reclusus est in suo hospitio, et in hodiernum etiam diem tenetur sub custodia, uti et nos, nec interim dimittetur post imperatorem Turcarum, donec admonebitur passa, an dimitti debebit, quod ajunt esse exploratorem: idem amicus nobis nunciavit, non esse hoc citra contumeliam. Caeterum quid, inquit, agit ille rex Poloniae, cur oculos non aperiat, cur non juvet commoda regis vestri, ut sic suis prospiciat? an ipse meliore conditione tractabitur a Turcis, ubi eos vicinos in Transsylvania et Hungaria habuerit, quam alii principes christiani tractati sunt, qui in eorum viciniam inciderunt? Plura hic bonus amicus noster saepius ejusmodi nobis nunciat, quae nostro etiam judicio abesse a veritate non videntur, eademque ideo majestati vestrae nota esse semper studemus, quia pauca ex meliore loco consequimur, et consideranda esse agnoscimus. Jam quid nos de his omnibus sentimus, est: quod, quia ex ore

Digitized by Google

Turcarum vel ab ipso adventu nostro nunquam excidat Transsylvania, et indies non solum magis ac magis eam exigunt, verum etiam arma et exercitum in eam parant et plane producent, summa cura et vigilantia et vafritie erunt intenti in occasiones, ut quod de ipsa Transsylvania occulte secum conceperunt, obtinere contendant, Si itaque reginae Isabellae filius Polonia educetur, studiaque Transsylvanorum et Hungarorum quorundam in illum prona viderint, opinio est omnino fortunam Transsylvaniae tentaturos. Operae pretium itaque erit, ut majestas vestra quoque non sit sine milite in omnem eventum; et quia toti jam mundo constat, (nobis etiam hic parum tacentibus) a Turcis causam horum motuum processisse, cum sub induciis arma ceperint et in fines majestatis vestrae irruperint: recte sane et vere regaliter egerit, si se et sua defenderit, ac lacessita hostium injurias propulsaverit, uti et anno proximo fecit. Nam tunc etiam poterat dici, quod inducias ipsi violaverant; verum quia ipsi quoque passae, quorum consilio res gerebatur, bene hoc noverant, omne damnum, quod acceperant, silentio suppresserunt, quemadmodum nunc etiam facturos speramus, si profligati fuerint! quia et conscientia sceleris pudefacti, et repressi metu, ne eorum temeritas puniretur, imperatori Turcarum etiam celabunt, sine cujus scitu, uti etiam ante majestati vestrae scripsimus, multa passae agunt, eaque causa est, quod hostium apud eos juris rationes non facile admittuntur, sed furore et potentia omnia geri volunt, ut extorqueant quod expetunt, ne interim injurias et alia quae perpetimur, enumeremus.

De progressu belli Persici haec feruntur. Uterque exercitus vicinus est amni cuidam Kasylmanz, quem in medio inter mare Caspium et montem Zagrum esse et Amardum appellari, nostra conjectura putamus, qui juxta Ptolemaeum e Marziano lacu profluit. Cursores, qui inde veniunt, jam rariores sunt quam hucusque, veniuntque muti prope, quod nihil laeti afferant. Ex aliis vulgo auditur, alium quoque passam post Ozmanum a Persis profligatum, Turcamque tridui spatio pedem retulisse, regem Persarum vero trinis castris proprius hostem promovisse, et esse eo animo, ut confligat cum eo, si modo rejectis ignibus, ferro secum certare voluerit, sin minus, usurum suis opportunitatibus, nec propterea recessurum a Kazyldag, hoc est a rubeo monte, quem in tergo habet, nosque eum superius Zagrum esse diximus. De tempore conflictus nemo scit, et de voluntate etiam utriusque multi dubitant, ajuntque Turcam potentissimum non audere, quod regem Persarum validum esse videt, tempusque tantummodo terere, et partim opportunitates captare, partim vario praetextu operam dare, ut rem in alium annum differat. Sed rei hujus veritas non ita facile ad notitiam multorum potest pervenire, vulgo tantum sic dicitur.

De classe emissa nihil auditur. Tantum triremes, quae in Pontum expeditae fuerunt propter transitum Tartarorum, allatum est in flumine quodam esse obsessas a Mangrelis populis, qui sunt supra Colchos et olim Manruli vocabantur, nec posse aut progredi aut regredi. His nunc tres aliae subsidio apparantur, et erat de celeritate magnus sermo. Verum segnius jam eas dimitti apparet.

De Hruztano passa eadem scribere possumus, quae proxime scripsi-

Digitized by Google

mus, illud tantum addentes, quod omnes cursores, qui ex castris huc adveniunt, nec praecipue ad uxorem mittuntur imperatoris Turcarum, semper Hruztanum passam antea adeunt, postea Ibram passam; quae res omnium animos facit aliquid quod latet, cogitare. Frater ejus Zynan dicitur evasisse periculum.

Aliis de rebus quod scribendum nobis est, dignabitur majestas vestra scire, quod ea mandata imperatoris Turcarum in Hungariam et Transsylvaniam miro modo dantur, et exempla illorum ex Transsylvania putantur venire a nostratibus utique perditis, quae res utinam in eorum caput non redundet. Verum cum imperator Turcarum a majestate vestra non Hungariam repetit sed Transsylvaniam; in illis ipsis autem mandatis supranominatis scriptum est, quod idem Stephanum, Joannis filium, Hungariae et Transsylvaniae regem fecerit, quod expresse est et contra verba imperatoris Turcarum et ejus passarum, qui a majestate vestra nonnisi Transsylvaniam petunt, et pro Hungaria tributum pendi volunt: sine dubio quibusdam cancellariis eorum magnum negotium faciemus, ne dicamus etiam aliis, si quo pacto verba nostra ad aures Turcae poterunt pervenire, qui tales litteras nomine illius edunt, quae cum suo verbo non conveniunt. Ideo supplicamus majestati vestrae, ut quamprimum ea mandata, quorum ad nos exempla misit, primo quoque tempore a Transsylvanis accipiat, et in propriis manibus habeat, que si rem probari oportebit, non sit aliqua difficultas. Cum Joannes Maria remittetur, dignabitur majestas vestra aliquod horologium mittere, quod huic secreto amico nostro donari possit, qui illud petiit. Meretur autem etiam majora et ea omnia, quae judicio majestatis vestrae videbuntur. Nos jam impensae defecerunt et prope ad pudorem usque egemus, de quo si saepius supplicamus majestati vestrae, dignetur nobis gratiose ignoscere. Joannes Maria scripsit nobis, commissum esse Veneto mercatori, ut nos provideat. Ipse autem jussit suo hic vicegerenti, ut obulum non det, antequam ipsi illi mandaverit. Sic consumptis pene usura et usibus, quaecunque oppignaveramus, nihil quod oppignoremus reliquum habemus, et amicus nullus est, qui sine pignore mutuet, nisi is mercator Petrus Dellavecchia providerit. Nunc autem venit barianum Turcarum, quo multa erunt omnibus oratoribus eroganda, ne de aliis loquamur inpensarum causis, quas effugere minime possemus. Reliquum est, si quo pacto res praesentes secus ire inciperent quam speramus, nosque strictius detineremur, quam hactenus, aut etiam, quod Deus avertat, sicut Joannes Maria, essetque quorumpiam consilium, ut[1])

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 302 — 308.

1) Restulŭ lipsesce.

Digitized by Google

C.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că *Rustanŭ-paşa* a făcutŭ cunoscutŭ comandanţilorŭ turcesci dela frontierele Ungariei, că potŭ se înainteze cu trupele lorŭ, ca se ocupe *Transilvania*.

[1] . . . . . portavit, nec tamen adhuc cognovimus, an eas pertulerit, uno enim tempore expedivimus illum via Segnia, quo hinc cum Oruch expeditus fuit Joannes Vegh. Litterae ad Ibram passam datae sero sunt missae, ideo alias majestas vestra dare dignabitur per alias occasiones, quia nunc nulla jam occurit secum agendi, donec ab imperatore Turcarum litteris majestatis vestrae respondebitur, de quo aliis nostris latius scripsimus. Ea autem autoritas apud ipsum Ibram passam non est, de qua nos ad majestatem vestram scripseramus, nobisque falso amici persuaserunt. Nihil agit, quod prius principi non constiterit, et cum Hruztano passa clam omnia communicat, videturque ab ejus consiliis parum recedere, bonus tantummodo et sedatus homo est, nec putamus eum aliter quam pro forma quadam huc missum.

Verum quod magis operae pretium est, ut majestas vestra intelligat: nuper cum hinc expedirentur Silesiae nuncius et Ally ciaus, de quibus proxime, Hruztanus passa advocatis ad se ambobus, jussit primum ciauso, ut dicat praesidibus limitis Hungariae, quod si hoc tempore poterunt commode in Transsylvaniam penetrare, in omnem eventum penetrent, et utantur fortuna; sin minus: desistant, ne dum princeps eorum tam longe abest, detrimentum quodpiam accipiant et ipsos fines in periculum adducant, sed omnia differant ad reditum principis ex Persia, quandoquidem majestatem vestram quoque exercitum non temnendum conscripsisse intellexissent. Nuncio deinde: ut reginae Isabellae dicat, velit ipsa etiam supersedere pro nunc ab ingressu Transsylvaniae, si majestatem vestram sufficienter viribus provisam constaret, ne quo casu inciderent in aliquod periculum, sed aequo animo reditum principis opperirentur, qui eos nullo pacto est deserturus. Caeterum sciret, se denuo primarium passam futurum, ubi primum imperator Turcarum redierit, jamque triennium esse, ex quo in hoc laborat omni conatu, ut adempta Petro Petrowyth Transsylvania reginae Isabellae ac ejus filio restituatur.

Qui haec nobis retulit heri Turca, est apud Hruztanum passam, natione Hungarus, et nobis familiaris, quem reginae Isabellae nuncio idem Hruztanus passa adhibuit interpretem: nec ambigimus, vera eum nobis retulisse, quia ejusmodi parum etiam videntur ab his distare quae nobiscum loquitur: alioqui judicio et consilio majestatis vestrae omnia remittimus. Cum Hruztano passa autem et cum caeteris, qui sunt hic ejus pertinaciae, simulandum interim est, et institutae rei insistendum, postquam adhuc stat majestatis vestrae voluntas de pace cum imperatore Turcarum renovanda: quia dum priores etiam quinquennales induciae tractabantur, quod memoria facile retinemus, sex arces: Symontornyam, Ozoram, Debregezdum, Tamasy, Dombo et Zondam Mehmet passa, qui tunc Budae praeerat, hujus ipsius utique Hruztani passae praxibus

1) Inceputulŭ lipsesce.

Digitized by Google

intercepit. Quod nunc quoque idem molitur de Transsylvania facere; quantum ex his ejus furiis conjici potest, et quae in adventu nostro ad Varadinum tentari contra omne jus commiserat. His namque consideratis omnibus, quae et reginae Isabellae et finitimis praesidibus nunciavit, judicio nostro curandum est, et ut diximus, copiae etiam reparandae, in promptu habendae, ac proprius Budam et Varadinum tenendae, ut ipsi quoque hostes absterreantur et aequiores fiant majestati vestrae; isque demum annus sic otiosus praetereat. Danda tamen opera est, ne quid duces majestatis vestrae non lacessiti agant, postquam adhuc: ut iterum dicamus, de pace animus est, quia et Dei gratia, bono hactenus ordine omnia ex parte majestatis vestrae processerunt, totaque culpa in hostes transferetur, si quo casu ad arma res devenerit. Nam in Martio adhuc mandata belli emiserunt, majestas vestra vero pacem et amicitiam objectat. Nec est quod hic aliud dicamus, quam, permissis rebus his omnibus ut sunt, responsum a Turca expectemus.

Nova autem de bello Persico haec feruntur. Partim quod utrinque ventum sit ad voluntatem pacis ineundae, partim quod Persarum rex nunciarit Turcae, nolle se hoc anno secum confligere sed insequenti, ut sicut ipse duas hiemes coactus est exigere in castris, ita et Turca; quo commento intendit, ut multi judicant, illum circumducere et distinere, ut difficultatibus et incommodis prius nonnihil frangat, et interim non cesset etiam per hiemem clanculariis excursionibus vires ejus diminuere. Vulgus loquitur hujusmodi. At alii quidam adhuc hoc Augusto futurum conflictum ajunt, neutris tamen secure credimus, quia multi multa. Nos arbitramur rem ad Joannis Baptistae festum extrahere. Verum postea cognoscemus omnia clarius.

De classe Turcica perlatum est nunc primum Galli rumoribus, eam in mare Adriaticum usque penetrasse et Apuliae civitates maritimas tentaturam; caeterum jam et damna ibidem non parva intulisse, quod hic nondum firmiter creditur, ut his, quae Galli soleant disseminare, ad quorum instantiam eandem emissam esse, nunc demum maximus sermo est.

Quicquid aliud scitu necessarium evenerit, officio nostro non deerimus. Si majestas vestra pecunias dari nobis dignabitur jubere Petro Dellavecchia, bonum esset merces quaspiam illi assignare ex provinciis suis; Venetiis vicinis. Sic enim et ille libentius commodaret et majestati vestrae foret utilius, quia et merces lucrum adferrent et foenus nullum mutuantibus penderetur, quae hic sortem prope aequare solent, adeo pecuniae studia vigent. Moniti sumus ad haec ab ipsis hominibus Petri; sed majestas vestra scit, quid est factura, nec eget nostro consilio; tantum mature nobis provideretur.

De filio nostri ciaus, etsi nos jam ter scripsimus Joanni Mariae, urgente nos patre, nonnisi propter filium nobis bono, majestas vestra tamen dignabitur facere, quod ipsi videbitur. Nam si pro Hamzabego et pro tot aliis malae redduntur gratiae, nescimus, quomodo iis gratificare debeamus, nisi si majestas vestra ad futura respiciet. Eandem valere desideramus. 9. Augusti 155 quarto, Constantinopoli.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 308 — 312.

Digitized by Google

CI.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézá, că după informaţiunile particulari primite dela ómeni demni de credinţă *regele Franciei* a trimisŭ unŭ oratorŭ la regele Poloniei şi la regina Isabella în *cestiunea Transilvaniei*, şi că acestŭ oratorŭ în călĕtoria sa din Polonia spre Turcia va trece prin *Ţĕrile-românesci*.

Regi Verancius et Zay.

Hic fama est, eaque, ut intelleximus ab hominibus fide dignis, non falsa: missum fuisse oratorem a rege Franciae ad regem Poloniae et reginam Isabellam; inde in Turciam venturus est per Valachos. Ferunt esse hominem juvenem, utroque pede claudum, dominum de Cambray nominatum, et annis superioribus apud dominum Ratrion [1]), qui hic egit oratorem, fuisse a secretis. Quare postquam nec regina adhuc redit ad se, nec rebellium sedatur insania, non alienum fuerit, si homo in itineribus suis observabitur. Forsan etiam regis Galli quodpiam aliud cognoscetur consilium, cujus virus ne etiam in Hungariam inmittatur, valde est pertimescendum. Majestas vestra felicissime valeat. Constantinopoli, XII. Augusti, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 312.

CII.

1554 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézá, că Turcii, le a intinsŭ numai o cursă, cerêndŭ dela regele Ferdinandŭ se trimită oratori pentru pace, ér acum, cândŭ oratorii aŭ sositŭ la Constantinopolŭ, dênşii i ţinŭ ca ostatici şi cerŭ *restituirea Transilvaniei*, împedecândŭ în modulŭ acesta pe regele Ferdinandŭ dela ori-ce acţiune, până cândŭ dênşii se află în resbelŭ cu Perşii.

Regi Verancius et Zay.

Proximis diebus vulgatum est hic novum et adhuc viget, sed inter secretiora murmura, conventum fuisse inter duos exercitus, ut sine interventu bombardarum pugnaretur. Misso itaque Achmat passa, beglerbego Romaniae, cum copiis Graeciae et Thraciae, et aliorum quorumpiam supra centum fere millium hominum, Turca cum rege Persarum jussit eum confligere, reliquo suo exercitu in statione permanente. Verum ubi conseruere manus, Turcae rejecti sunt, pulsi prope ad castra usque non sine gravissima caede et morte

1) Probabilŭ Aramon.

Digitized by Google

ducis, facileque in ipsa castra impetus Persas ipsos provehebat, nisi subito vi bombardarum in eos ejaculata, signa revocassent. Hinc ortum est, quod sub eodem tempore venerit quidam Turca ad hos passas, qui justum congressum fuisse factum ausus sit affirmare, nescire tamen, utra pars vicisset; quod cum homini non crederetur, asservari se in carcere et demum vita privari postulavit, si fuisset mendacii convictus; et sic sub his res adhuc silet, quod rarius jam cursores ab exercitu veniunt, uti antea etiam scripsimus, ob itinerum pericula. Opinio autem ea videtur ab omnibus recipi nolle, omnino regem Persarum cum Turca justis viribus congredi, sed tantummodo velitari secum, quod multitudine par non sit. Dicunt eum magna id facere ratione et arte; per momenta conficiendo meliores et duces et milites hostium, quod tamen majestas vestra melius judicabit, et nos ad alia pergimus, quae consideratione putamus esse non indigna.

Mira praxi oratores majestatis vestrae Turcae huc deduxerunt sub spe pacis tractandae, ut postea injecto eidem nodo de Transsylvaniae restitutione, nos hic detineant, et ipsi interim rem apud regem Persarum securius agant, et majestatem vestram istic territent, ne partim hac causa, partim vero nostrae incolumitatis respectu aliquid contra se moliretur, tentantes sub haec etiam fortunam non infirmis rationibus (quantum pro illorum consilio), praetextu reginae Isabellae filii de Transsylvania occupanda. Doli sunt certe hi hostis non exigui et nobis initio minime perspecti; quo magis etiam miramur, cur nec ipsi Turcae ante adventum nostrum Transsylvaniam a majestate vestra petierint, pacem tantummodo objectantes, si ad se oratores misisset, nec ab ullo mortalium fuerit hujus tempestatis praemonita, quae et hic et Budae fuerit fere notissima; nobisque et passa, et Welibegus, et quidam alii inculcarunt prope, ne pro Transsylvania instaremus, si pacis compotes esse vellemus. At licet de hoc nos quoque fecissemus aliquam majestati vestrae mentionem per litteras, non tamen eo modo rem citavimus, ut oportebat, quia latens ejus virus non perceperamus; sed, utcunque res acta sit, revocari jam nequit et error maximus commissus est. Verum ex hoc etiam, Deo dante, non imbecille argumentum nobis constituimus, quo cum jam usi fuerimus, placiturum majestati vestrae non dubitamus. Quid enim? nonne prius a majestate vestra debuerunt petere Transsylvaniam, quam receperint ejus oratores. Sed dolus subest, sperantes sub nostra hic apud se existentia non aliter omni a majestate vestra extorsuros, quam si essemus summi aliqui regni Hungariae haeredes aut dynastae. Et diximus semel apud Hruztanum passam: eos non nos, sed majestatis vestrae filium aut fratrem aliquem debuisse oratores accersisse, quorum fortasse causa parum de Transsylvania laborassent. Similes nobis simile intra manus habebunt, nostri respectu ne palmum quidem vel Hungariae vel Transsylvaniae habituros. Sed sic in his hactenus itum est, et Turcae quoniam paulum distinere voluerunt majestatem vestram a movendo bello, partim omnino tentaverunt fortunam, si Transsylvaniam sub hoc velut interregno quodam intercipere potuissent. Nunc videntes et isthic majestatem vestram non segniter curam occupasse, ut eis resistat, ac sua fortiter tueatur; et imperatori Turcarum quum et apud regem Persarum necdum quicquam succedit

Digitized by Google

prospere, ac ea sit multorum sententia, quod hoc bellum ad insequentem annum transferetur: coeperunt jam quidam, ut aulici susurrones, et qui aliis nos temporibus terrefaciebant, jubere esse bono animo, in Hungaria omnia esse sedata, reginam Isabellam ac ejus filium in intima Christianorum regna penetrasse, nec exituros causa Transsylvaniae, Petrum Petrowith vero hominem esse mendacem, vanum vulpem, et similia; et nos omnino exoratores redituros. Quae qui sunt vulgaria, et facile adhuc majestati vestrae conabuntur denuo obtrudere, ut qui nihil non dolis et perfidia per omne tempus agitant, quo in secundum quoque annum strophis nos ejusmodi detineant, et majestatem vestram aliis atque aliis causis circumducant, ut hoc elapso Joannis Mariae expectatione, quae fortasse minus eis displicuerit, quam ostenderunt, quod bene sciverunt majestatem vestram non cessuram sibi Transsylvania; videretur nobis primum, ut etiam si Turcae arma deposuerint et ad stativa sua redierint, majestas vestra in omnem eventum vel propter rebelles intestinos custodiam Transsylvaniae non adimat, Gyulae, Waradino, Agriae et Cassoviae aeque de securitate consulat. Secundum: quia nos etiam opinamur bellum Persicum dilatum iri, ne Hungariae res interim pendeat sub dubio belli et pacis, nisi si forte et majestati vestrae placeat tempora simili dilatione extrahere. Ubi primum habuerit responsum ab imperatore Turcarum (quod expectamus), arbitraremur operae pretium fore factu, ut Joannes Maria statim remittatur eo cum responso quodcunque majestati vestrae visum fuerit, etiam si iis displicuerit; detur nobis commissio in utramque partem, ut rem ad finem perducamus, pace facta vel non facta; et id solide fiat, quia si iterum in aliquem nodum incidemus, cujus expeditio denuo ab expectatione aliqua peteretur, nihil de pace conficiamus, sed consumpto hic anno altero, Turca se a rege Persarum extricet, et in nos convertatur, et damna illic accepta reparet nostris spoliis, quod assidua Hruztani passae etiam verba haud dubie videntur nobis interminari. Occurendum itaque periculo est et pudori. Nec de hoc judicium nostrum alium in finem afferimus, quam ut fidei et diligentiae nostrae solito more pro viribus non desimus. Alioqui consilium et imperium majestatis vestrae est.

De classe rumor illatus nunc primum est, sed nondum confirmato autore: urbes quasdam in Apulia fuisse depopulatas, et adhuc iisdem in locis vagari, plura damna illatura, si quis non obstiterit. Mirum quod se nemo opponat, hoc praesertim anno, quo nullo unquam alio imbecillior exierit. Erat rumor quod in sinum usque Segniae esset promotura. Verum trajecto ad Constantinopolim mari Adriatico in Apuliam transmisit. Propterea si saepius ea littora Turca visere consuescet, verendum est, ne paulo post majora audere incipiat. Sed haec viderint foederatores Turcarum, quorum culpa perit christiana respublica. Videretur tamen nobis, quod non esset alienum, si majestates vestrae imperium maris constituerent ibi aliquando, quia Turcae illud maximis sibi jam consiliis proposuerunt. Alienas enim classes vestrarum majestatum Symuae construunt, cur vestras non possent, ut non deberent?[1] Et certe quot

1) Scrisórea de faţă, din causa erorilorŭ copistului, este obscură în mai multe părţi.

Digitized by Google

civitates maritimae sunt vestris majestatibus, tot triremes alere et armare possent, nec eaedem gravarentur ab ulla impensa, sed et lucrum afferrent et existimationem, quando eorum potentiam vereri quoque et venerari tam hostes aperti quam amici simulati inciperent. Sed haec fortasse ultra crepidam. At videntes hic quaedam multo minora quam apud eos appareant, quod opinio omnia majus evehat, non possumus non aliquando de his suggerere, optantes rei christianae prosperitatem. Ideo supplicamus, ut majestas vestra nobis generose ignoscat. Reliquum est, quod si hoc anno nihil de bello Persico confierit, ajunt Turcam Babylone hiematurum non Alepi. Majestatem vestram Deus servet. XXV. Augusti Constantinopoli, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom IV. pag. 313—317.

CIII.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, respunde voivoḑilorŭ din Transilvania, că apróbă întru tóte dorinţa lorŭ de a încheia unŭ tractatŭ de pace şi de amiciţie cu *voivodulŭ Ţĕrei-românesci*, care le-a promisŭ a mijloci la sultanulŭ Solimanŭ se primëscă *tributulŭ Transilvaniei* în numele regelui Ferdinandŭ, şi că va interveni pe lângă *voivodulŭ Moldovei*, ca se libereze din captivitate pe nobilulŭ Petru Gerendi, legatulŭ Transilvaniei. 1554.

Waiuodis Transsyluaniensibus.

Ferdinandus etc.

Magnifice fideles nobis dilectj; redditę sunt nobis literae vestrae ad diem decimam presentis datae et cognouimus inde quid vobis vaiuoda Transalpinensis nuper rescripserit ac per hominem vestrum nunciauerit, nempe quod firmam et candidam amicitiam vobiscum constituere cupiat, atque si vinculum fidej vestrae habeat perfectum, se effecturum vt princeps Turcarum censum pro Transsyluania nostro nomine acceptet, effecturumque praeterea vt intra vaiuodam Moldauiensem et regnicolas istos fideles nostros pax firma fiat ac Petrus Gerendj, dimittatur quae nobis sane admodum grata acciderunt ad eaque vobis benigne respondemus, quod si dictus vaiuoda Transalpinensis etiamnum eius fuerit animi, vt vobiscum firmam pacem et amicitiam constituat et voluerit sese ad obseruandam eam firmiter per literas ac iureiurando obligare, placere nobis quod ea de re cum ipso concludatis, jn qua conclusione vobis illa maxima cura esse debet, ut literis obligatorijs super huiusmodi pacis et amicitiae tractatu expediendis duae illae conditiones principem Turcarum ac vaiuodam Moldauiensem concernentes omnino inserantur; verum si concordia ac amicitia sub praetactis conditionibus obtineri non posset, nisi vicissim et vos sponderitis, quod nec Radulum nec alios Boyerones Transalpinenses in partibus regni nostri Transsyluanie ferre tenere et fouere velitis, nobis equi-

Digitized by Google

dem non displicet, imo volumus, nisi vobis propter causas nobis non cognitas alias videretur, quod ad hoc quoque vos obstringatis ipsiusque aduersarios et inimicos Boiarones primo quoque tempore ad spectabilem ac magnificum Andream de Bathor in Hungariam expediatis et nobis opinionem ac consilium vestrum exponatis, quomodo in partibus illis Hungariae interteneri possint, ut et illi necessaria alimenta habere queant et nos nimijs sumptibus non grauemur.

Caeterum si vaiuodae Transalpinensis ac Moldauiensis nec non Kazzon Passa et Petrus Petrowyth coniunctis copijs (sicutj vobis a primate regni Transalpinensis secreto significatum esse scribitis) regnum nostrum Transsyluaniae inuadere conarentur, non dubitamus quin vos una cum illis copijs quas sub ductu vestro habetis, et quas a praefato Bathory transmissas iam ad vos pervenisse, vel iam in via existere arbitramur et cum gentibus regni ingruente vi hostilj leuandis, deo bene iuuante impetum et conatus illorum fortiter repressuri sitis.

Quod si autem nec Transsyluaniam nec alios fideles nostros subditos in alijs regni partibus existentes inuasuri essent, sed expeditionem ad occupanda tantummodo oppida Lwgos et Karansebes instituerent, nos sane considerato horum temporum statu non videmus, quomodo illis sub inducijs, aliquid opis et auxilij praestare possimus, maxime cum etiamnum oratores nostros Constantinopolj habemus et per eos cum principe Turcarum de ineunda firma pace atque amicitia tractemus, vbi et illud nos mouet quod praenominati Lugasienses et Karansebenses se adhuc ante firmatas inducias in quibus nunc stamus, principi Turcarum subiecerint ac tributarios fecerint, et quod princeps Turcarum illos una cum tributo ad Petrum Petrowyth remiserit; quare si nunc illos in nostram tutelam ac protectionem susciperemus, jnducias profecto iam violasse videremus, quum tamen easdem firmiter ac sancte obseruare studeamus . . . . . datum in arce nostra regia Pragae die 25. Augustj 1554.

Pe margine: fuit expedita per secretarium Hungaricum.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 530 — 531. Conceptŭ în archiva de statŭ c. r. dela Viena.

Digitized by Google

CIV.

1554. *I. Cambrayus,* oratorulŭ regelui Franciei pe lângă Pórta otomană, face cunoscutŭ celorŭ *trei naţiuni privilegiate din Transilvania* sentimentele de amiciţie şi de simpatie, de cari este inspiratŭ regele Franciei pentru fiulŭ regelui Ioanŭ Zapolya, şi cere, ca Ardelenii se readucă în ţéră pe regina Isabella şi pe fiulŭ dênsei, fiindŭ-că sultanulŭ a depusŭ jurămêntŭ, că nu va suferi pe nime altulŭ, ca se usurpeze nici cea mai mică parte din regatulŭ Ungariei şi alŭ Transilvaniei. 1554.

Spectabiles magnifici Egregii ac Nobiles domini post obsequiorum meorum Magnificis dominationibus vestris commendationem. Ex literis Christianissimi Regis Domini ac principis mei potentissimi ac clementissimi peculiariter integram veram et sinceram suam erga negocia serenissimae Reginae Regisque Johannis legitimorum et hereditariorum vestrorum principium vosque omnes singulos voluntatem intelligetis. Quibus ut satius explicem fidem illam, quam in extrema literarum parte vos mihi adhibere rogat, addendum putaui, vos certo et indubitanter credere oportere, non fideliori illum ac synceriori animo liberos suos charissimos prosequi, quam serenissimam Reginam Regemque Johannem, In hoc videlicet felici memoriae potentissimi ac Christianissimi Regis Francisci progenitoris ac patris sui succedens : qui semper loco fratris memoriam Regis Johannis vestri nuperrime uita functi principis coluit, ac filium suum Regem loco filij habuit, Eumque hereditario quodam iure, proprio insuper instinctu in eodem numero habet et amplectitur princeps meus potentissimus : qui praeterea nunquam usque adeo in notis habuit Regnum suum undique tranquillum securum ac omnibus praesidiis firmatum reddere, in quo quam foeliciter diuino auxilio ei omnia hactenus successerint, quamque prosperos in hac re progressus fecerit, omnibus quasi et uobis credo innotuit, quantum nunc praedictorum Reginae Regisque rebus vestrisque (quos summopere diligit) fauere et presto esse cupit, quibuscunque modis, rationibus, auxilijs ac praesidijs suis proprijs et amicorum poterit et intelliget usui uobis et adiumento fore sicuti nunc uobis palam et indubitatum esse potest : ad quos me eo consilio delegauit, ut ea ista omnia suo nomine uobis *(exponerem)* in earumque rerum fidem confirmarem. Commisit praeterea ut me inde ad potentissimum Turcarum Imperatorem conferrem, ut gracias illi primum habeam ob singularem propensum affectum, quo se literis ad dominum meum suis dictos principes prosequi et ad extremum usque uitae spiritum prosequiturum esse significauit : qui se praeterea iure iurando obstrinxit, per omnes suos prophetas, per patris animam, per gladium quem lateri suo accingit, consensurum se potius ad omnium suorum Regnorum et Imperiorum ruinam, quam ut permittat vel solum lapidem a ditione et dominio Regis Hungariae Transiluaniaeque vel erui, vel auferri, vel alienari aut alium quempiam eius possessionem usurpare ac ea potiri praeter unum dictum Regem Johannem, quem in patriam suam restituere ac omnino reponere apud se constitutum et stabilitum habet, ijsdem plane rationibus, conditionibus et qualitatibus quibus primum fuerat. Qua in bona uoluntate ut persistet et sibi semper constet a do-

Digitized by Google

mino et principe meo per me obnixe rogatur, ut nouis illum in dies stimulis ad hanc rem prosequar si forte susceptis in Persia rebus aut alijs euentis ob illo suo erga vestros supra dictos principes sincero animi affectu distractum aut refrigeratum agnouero, Eumque praeterea certiorem reddam propensissimae Regis mei erga principes vestros uoluntatis. Ad cuius prosperam et foelicem exequutionem nullis omnino facultatibus aut bonis aut amicorum et confoederatum auxilijs parere in animum induxit; et ut tum sincere uoluntatis aliquod specimen et documentum praeberet, ad quasdam pacis cum Carolo Compositiones (quę huius anni principio in medio prolata fuerant) nullam prorsus rationem habuit, quemadmodum meo quidem iudicio intelligere debuistis; ac ferme ob eam solam occasionem bellum asperius et atrocius cum ipso Carolo Germanorum Imperatore renouauit, quo rationem illi omnem ac uiam fratris sui auxiliandi praecluderet, ac praeripere, utpote qui vos in solitam tyranidem redigere et quasi constringere attentarent, pristinam vestram libertatem, quietem ac tranquilitatem sub principibus naturalibus et hereditarijs vestris, commutare cum miseriis, infortunijs, oneribus, exitijs, captiuitatibus, in quibus miserabiles subditos detinet. Neque uobis in animum inducere aut omnino timere debetis, ullum unquam Christianum principem adductum iri, ut suppetias illis ferat in damnatis praesertim huiusmodi susceptis ac consiliis, cuius generis sunt ista quae nunc intentat contra ius omne ac fas, indignissime nempe ac iniustissime pupillum et uiduam e patria pellere, regnum eorum ui et armis opprimere, occupare et retinere. Et quanquam Rex Poloniae cum illis affinitatis uinculo sit coniunctus, nobis tamen omnino persuadere debetis, ita humanitate, pietate, consilioque destitutum non esse, ut ratione ulla omnino adduci possit ad sui ipsius sanguinis euersionem, ruinam uidelicet germanae sororis, eiusque qui plus illi esse non possit nisi filius esset. Jam uero ille non ignorat si aliter faceret, prosequuturum esse se ac procuraturum uniuersum Regnorum Hungariae et Transyluaniae excidium, que non solum Regni ipsius sui, sed totius etiam Christianitatis sunt praesidia. Nam certo scio credere eum (quod uos etiam omnes credere debetis, nisi uos uobis de industria imponere velitis) magnum imperatorem Turcarum nunquam plane quieturum quo ad desiderio et voluntati suae satisfecerit, quae in hoc potissimum est, ut Regem Serenissimum Johannem, Reginamque Serenissimam matrem suam ad pristinum regni sui dominium conditionemque reponat ac restituat. Aut uero si in summum discrimen res omnino deuenirent (quod tamen Deus a nobis auertat) uosque huic malo Illustrissimi Hungariae et Transiluaniae domini diligenter prouidetes, ne perpetuam infamiae notam splendentibus uestris nominibus inuratis: sinistra quadam fortuna dictus Imperator Turcarum prospiceret eam Reginae Regisque Joannis in pristinum statum restitucionem fore illi nimis turbulentam ac interruptam: Ipso uero uerius est et certo certius non bonis illum non facultatibus, hominibus, ditionibus, Regnis Imperiis non denique suae ipsius uitae parciturum, quominus se paccatum et tranquillum Regnorum Hungariae et Transiluaniae Dominum ac possessorem proprium et peculiarem redderet. At nunc si hoc euenerit ex uobis exputare ac conjectari potestis, quantum uobis non imminebit solum, sed liberis etiam uestris subeundum erit

Digitized by Google

seruitutis iugum, simile fortassis immo plane peius ac durius quam illud in quod delapsos hodie esse Judeos et Graecos sub illius imperio conspicamini. Quibus et repentino occurrere possitis, Rex christianissimus dominus meus mihi demandauit ut amplissimam nobis supradictorum significationem darem fiduciamque afferrem, donec harum rerum nomine erga imperatorem Turcarum vobis patrocinabitur, certo se effecturum ne in eiusmodi miserias ac infortunia incurratis: ac nunc si vos adiungere aequitati et rationi statuatis, vestrosque legitimos ac hereditarios principes reuocetis, uobis in animum inducere debetis, fore ut Imperatorem Turcarum amicum protectoremque, maiestatemque Christianissimam amicosque suos et confoederatos (qui omnes bonam in se totius mundi partem obtinent) vestrae libertatis et quietis Religionisque et fidei fautores et assertores sitis habituri: quod si aliter feceritis supradictos uobis ac uniuersam Christianitatem reddetis infenissimam, contra quorum potentiam et uirtutem rogo uos et hortor ut altius et diligentius omni affectu deposito mature consideretis, si Ferdinandus Romanorum Rex satis idoneus in uobis defendendis esse possit: cum Sigismundus pacatus ac tranquillus totius Hungariae ac Transyluaniae dominus et praeter haec Romanorum Imperator cum exercitu instructissimo, cum omnibus suis copiis, quae si cum istius conferantur erant infinitae, partem istam Transalpinam liberare non potuit ab incursionibus et deuastationibus Turcarum, qui multo etiam tunc infirmiores ac imbecillores erant, quam hoc tempore, minusque in vestrae patriae finibus promoti. Quam ob rem Spectabiles, Magnifici, Egregii ac Nobilesdomini, ut humillissima et obsequentissima officia mea sincere supradictorum dominorum ac principum Regis Christianissimi domini mei ac potentissimi Turcarum Imperatoris erga principes vestros, uosque ipsos uoluntati adiungerem et conformia redderem. In hoc ego officium meum desiderari uolo, quin ego vos hortor ac commone faciam ut oculos omnino aperiatis, ulnas, ac brachia extendatis ad bonum illud intuendum et amplectendum, quod a solo omnipotenti Deo duorum istorum potentissimorum dominorum intermedio et gracia nunc uobis offertur: neue committatis ut negligentia et recusatione uobis boni oblati Illustre ac plane generosum Hungarorum nomen ipsi Ferdinando infestissimum antiquetur et abrogetur. Cuius splendor et tandem aliquando ex hominum memoria funditus euellatur et erradicetur, in concilio coetuque generali omnibus se modis ac rationibus tentaturum testificari non est ueritus, daturumque idcirco operam ut eius Regni (cuius vos primaria et potissima estis capita) nobilitas funditus omnino ac radicitus extirpetur. Immo, immo agite et toto studio cum uirtute illa a natura uobis innata et ingenita incumbite, quemadmodum uos facile exequi poteritis, ut maxima indignitate et amplitudine vestrum tam generosum, clementem ac omnibus virtutibus praeditum principem legitimumque et naturalem uobisque a Deo optimo maximo tributum, unacum serenissima matre sua Regina reuocetis ac conseruetis: honorificumque et praeclarum hoc Regnum ea ratione gloriosum et floridum prae caeteris omnibus reddatis, in quo non minus gloriae laudis ac dignitatis assequemini, quam strenuus quondam Attila nominis ac famae sibi in illo generosae conquirendo comparauit. Quantum uero ad me attinet, qui uobis sum et ero in

Digitized by Google

omnibus obsequentissimus, Deum illum sempiternum obtestor, ut animos vestros ad id exequendum inducat, quo vos liberique vestri maiorem in posterum pacifice et unanimiter uiuendi rationem assequamini: primum sub foelicibus ac prosperis numinis sui diuini auspitijs, deinde sub utriusque principis supradicti amicorumque suorum fauore, qui Regem vestrum tanquam filium, Reginam tanquam sororem, uosque tanquam amicos amplectuntur, idem immortalis ac potentissimus Deus foelices inposterum uos et unanimes tueatur ac conseruet, ut reliquas Hungariae cum tota Transsyluania adhuc integra vestra fidelitate erga naturales principes vestros retinere, Eamque partem Regni Hungariae titulo et nomine Ferdinandi am. . . . Regis mei Christianissimi post deum auxilio recuperare possitis. Ex Ciuitate Lug . . . XV. die mensis Septembris 1554.

Spectabilium ac Magnificarum Dominationum

uestrarum

Obsequentissimus amicus
Ja: Cambrayus mp. Christianisssimi
Regis orator.

Titlulŭ esternŭ: Spectabilibus ac Magnificis et Egregiis Nobilibus Capitaneis primipilis prudentibus item ac circumspectis uniuersitati trium nationum Regni Transyluaniae fidelium uidelicet serenissimae Reginae Isabellae et Illustrissimi filij Regis Joannis Hungariae etc. defuncti, amicis et dominis obseruandissimis.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae, Tom. I. pag. 532—536. Originalulŭ în colecţiunea de manuscrise a societăţii Museului transilvanŭ între scrisorile originale ale contelui I. Kemény privitóre la istoria Transilvaniei.

CV.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că regele Franciei insistă pe lângă sultanulŭ, se nu concédă *Transilvania* sub nici o condiţiune regelui Ferdinandŭ, ci numai reginei Isabella şi fiului dênsei, în care casŭ va da tînĕrului rege o socie din casa regală a Franciei.

Regi Verancius et Zay.

. . . . . .

Sed est et de imperatore Turcarum quod scribamus. Secretarius amici nostri secreti, quem assidue per hoc tempus apud imperatorem Turcarum in exercitu tenuit et adhuc tenet, scripsit ad eum: regem Gallum institisse diebus

Digitized by Google

proximis apud Turcam, ne velit ullo pacto Transsylvaniam majestati vestrae remittere, sed ea concessa reginae Isabellae filio et ejus matri, daturum se filio uxorem et matri ex affinibus suis maritum pollicetur, seque et eorum et provinciae illius tutorem ac procuratorem simul fieri postulat: dicens, se cum imperatore Carolo non facturum pacem, si id ab eo obtinuerit; sin minus, facturum; quod jam unde eum lacessere et oppugnare possit, non facile haberet, et alioqui potentia etiam illius cogeretur.[1] Ad haec nuncio nihil aliud responsum esse ajunt, quam quod princeps ejus tanto bello occupatus, et tot aliis privatis negotiis distractus non posset hoc tempore alienis vacare; sicque jejune fuisse expeditum. Cui praxi, si vera est, mature est occurrendum: quam nobis idem amicus bona fide affirmavit, cum de ea neque Verantius admodum videtur ambigere. Annis enim superioribus hoc ipsum negotium magno conatu Petrus Petrowyth ursit cum apud serenissimum quondam regem Poloniae seniorem et reginam Bonam opera ipsius Verancii, tum prae aliis quoque apud Antonium Pullinum, olim apud Turcam oratorem. Resque a Turca prorsus concessa fuerat, verum ab Heremita impedita est, quod auctoritate sibi jam constituta excludi timuerat. Volebat autem Petrus Petrowyth, ut ille Gallus, quicunque fuisset, reginae Isabellae maritus, regis titulo potiretur, ejusque successio in reginae Isabellae filium, ut primogenitum recidisset; reliquum ut cuique sorte obtigisset. Sic adhuc fortasse eandem insaniam senex ille somniat, et imperator noster in angustiam conclusus, naufragantium more captat omnia, ut mala mens, malus animus non conquiescat a perturbanda republica christiana.

Finem demum in Hruztano passa faciendo, magnopere timemus, ne si homo nemini facilis et majestati vestrae (uti hucusque gessit se) etiam ex professo adversus, pristinae dignitati et loco restituetur, quod et ii ciausi futurum et mussant multi alii, occasionem hanc perturbet, et non Achmat passae solum sed etiam imperatoris Turcarum animum immutet, si quem revera bonum erga majestatem vestram concepisset. Deo tamen committenda sunt omnia, qui aequitatem nunquam confundit, nec perpetuo irascitur. Judicamusque maturandum esse, ut quam celerrime fieri possit, Joannes Maria adveniat, quo, si quid hinc regina Isabella cum Petro Petrowyth, cum Acheronte Gallus cogitarent impedimenti nostrae paci injicere, primi nos imperatori Turcarum advenienti occurreremus, et omnium conatus praeoccuparemus. Alioqui ita fiat, ut majestati vestrae videbitur. Majestatem vestram Deus conservet. XXV. Septembris 1554, Constantinopoli.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom IV. pag. 333—338.

1) In timpulŭ acesta oratorii regelui Henricŭ II, la Pórta otomană erau Aramon şi Codignac. Despre activitatea lorŭ a se vedé: Chesneau: Voyages de mr. Aramon en Turquie; Ribier: Lettres et mémoires d'état; Charrière: Negociations de la France dans le Levant.

Digitized by Google

CVI.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că au sositŭ acolo nunciulŭ trimisŭ din partea comitelui *Petru Petrovich*, a sangiacului din Bănatŭ, ca se informéze pe sultanulŭ, că *fiulŭ reginei Isabella*, este decisŭ a se reintórce în *Transilvania*.

Regi Verancius et Zay.

Penultima die Septembris circiter vesperam advenit huc Petri Petrowyth nuncius; ultima vero fere ante meridiem celeri cura expeditus, in Asiam profectus est ad imperatorem Turcarum. Ejus et adventus et discessus nobis est de industria occultatus diligenter. Occuli tamen vel in tantum minime potuit, quin postridie quam hinc recessisset, eum nos venisse et recessisse, et quibus cum mandatis, si modo amici vera retulerunt, cognoverimus.

Nunciat Turcae: nunc demum reginae Isabellae filium firmiter statuisse in Transsylvaniam sese velle transferre, eumque jam esse in itinere, a Transsylvanis tamen, majestatis vestrae praesidiis occupatis non admitti; quare quid in hoc agendum sit, videret.

. . . . . .

IV. Octobris, Constantinopoli, 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 344—348.

CVII.

1554. 1554. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că regina *Isabella* a scrisŭ sultanului, că dênsa, în urma insistenţelorŭ regelui Poloniei, ale fratelui seŭ, a datŭ ce e dreptŭ o declaraţiune, că renunţă la pretenţiunile sale asupra *Transilvaniei*, însă acéstă declaraţiune este contrară cu intenţiunile sale, şi rógă pe sultanulŭ se-i acorde şi mai departe favórea şi protecţiunea sa.

Regi Verancius et Zay.

. . . . . .

Nuncius reginae Isabellae, qui vere proximo cum II. collegis venerat ad imperatorem Turcarum, a quo reversi et hic ab invicem digressi, collega in Poloniam, ipse vero ad regem Franciae abierat, uti tunc ad majestatem vestram scripseramus, hodie fere mensis est, quod rediit via Ragusii per Bosnam, quique eum videre Belgradi cum imperatoris Turcarum homine, nobis retulerunt certa fide, quanquam serius, eadem autem regina Isabella quonam animo hoc jam tempore gerit se cum vestra majestate, nescimus. Scripsit tamen superioribus diebus ad Turcam, egisse majestatem vestram apud

Digitized by Google

fratrem suum regem Poloniae, ut suasu ejus induceretur ad rejiciendum studium rehabendae Transsylvaniae; et ei, suo, filiique nomine significaret, affatim a majestate vestra esse utrique pro Transsylvania satisfactum, nec se imposterum cura! illius laboraturos; et magnitudinem ejus obnixe oraret, ut eandem Transsylvaniam velit majestati vestrae lubens permittere, et eandem amicum habere. Haec itaque quum fratris gratia perfecisset, adjecit se longe alium animum habere a suis scriptis, nec potuisse non vinci fratris petitionibus, at ejus magnitudo omnia scripta ejusmodi haberet irrita, neque crederet, quod ullo tempore sit ipsa filii sui jugulatura fortunam, quin potius indies illi eam aut pupillum ejus magis ac magis commendaret, cum alium tutorem, alium patrem non habeat, et similia. Portenta plura nobis haec supramemoratus interpres retulit et quidem affirmanter, quare si quo pacto speciosius cum majestate vestra agit isthic regina Isabella, dignabitur malum animum ejus ex his perspicere, quae hic agit.

. . . . . .

Constantinopoli, ultima Octobris 1554.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV pag. 354—359.

CVIII.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, trimite unŭ nou oratorŭ la Pórta otomană, pe *Augeriu Busbeck*, cu instrucţiunea se trécă mai ântâiŭ pe la paşa din Buda, pe care se-lŭ róge, ca se mijlocéscă a se da unŭ ordinŭ *voivoḑilorŭ din Ţéra-românéscă* şi din *Moldova*, se nu între cu trupele lorŭ în *Transilvania*, până când oratorii regelui nu se vorŭ întórce dela Pórta otomană; ajungândŭ apoi în Constantinopolŭ, noulŭ oratorŭ dimpreună cu colegii sei de aici se lucreze pentru încheiarea unui tractatŭ de pace séu de armistiţiu, în ce privesce domnia regelui Ferdinandŭ asupra Transilvaniei; în specialŭ se céră, ca sultanulŭ se concédă regelui Ferdinandŭ *Transilvania şi părţile Ungariei din cóce de Tisa* pe lângă plătirea unui tributŭ până la 25,000 de galbini, şi în fine se insiste, ca sultanulŭ se dée ordine *voivoḑilorŭ din Ţerile-românesci* se se abştină dela ori-ce ostilităţi faţă cu Transilvania. 1554.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. rex. etc.

Instructio juxta cujus praescriptum nobilis, fidelis nobis dilectus Augerius a Busbeck aulae nostrae regiae familiaris, orator noster, primum apud passam Budensem, deinde vero simul una cum reverendo devoto, ac magnifico, fidelibus nobis dilectis, Antonio Verancio episcopo Quinque ecclesiensi, praeposito Pornensi, ac Francisco Zay, nazadistarum nostrorum generali capitaneo, consiliariis, commissariis et oratoribus nostris inchoatam tractationem pacis cum serenissimo et potentissimo principe et domino sultano Solymano,

Digitized by Google

imperatore Turcarum ac Asiae et Graeciae etc. prosequi et ad finem deducere debebit.

Imprimis orator noster sese Budam ad spectabilem et magnificum virum Thoygon passam Budensem conferat, illique exhibitis litteris nostris credentionalibus salutem verbis nostris dicat, et subinde gratiam ac benignitatem nostram in se regiam declaret.

Deinde vero referat ei, quod cum superiore anno duos insignes oratores nostri ad serenissimum imperatorem Turcarum expediti fuissent, ut cum magnitudine ejus nostro nomine inducias vel pacem perpetuam, sub honestis et tolerabilibus utrique parti conditionibus renovarent et stabilirent, inter tractandum autem nonnulla tam gravia occurrissent, ut ab ipsis oratoribus nostris explicari non potuerint, ipse serenissimus princeps Turcarum ad illa mentem et reflexionem nostram omnino intelligere petiisset, voluisse tunc magnitudinem ejus, ut unus ex illis oratoribus nostris, nempe Joannes Maria Malvezius postulata magnitudinis suae ad nos perferret, nosque per ipsum magnitudini ejus desuper mentem et animum nostrum rursus nunciaremus et declararemus; rebus itaque mature deliberatis, nos tandem resolutionem coepisse, atque sese cum ea nunc ad reliquos nostros oratores mittere, ut illam magnitudini ejus una omnes significare et aperire possint, quam nos tam aequam et tam honestam esse judicemus, ut etiam confidamus, ipsum serenissimum principem Turcarum eidem omnino benevole acquieturum esse. Cum qua quidem resolutione nostra licet lubentius Malvezium juxta desiderium passarum et citius expedivissemus, tamen Malvezium nondum convaluisse, dubitandumque fuisse, si ipsum aegrotum et imbecillum laboribus ac molestiis tam longinqui itineris et hiberni temporis cum periculo vitae objecissimus, ne in via aut moreretur, aut tardissime Constantinopolim attingeret, unde et longior dilatio tractatibus istis injiceretur et ipsi quoque principi Turcarum, qui adventum oratoris nostri accelerari postulavit, non satisfieret; impedimenta autem, quibus haec expeditio hucusque retardata fuit, passam ipsum jam saepius et praesertim per novissimas litteras nostras a nobis intellexisse, ut ea ad praesens repetere supervacaneum videatur, ideoque nunc ab ipso passa petere et salvum conductum et fidos itineris comites, quo tutius et commodius ad collegas suos Constantinopoli existentes pervenire possit.

Ubi quidem orator noster cautus esse debebit, si forte passa Budensis explicari vellet, quae sit resolutio seu responsio illa nostra, quam ad portam sui domini perferat, ne illam ei patefaciat, sed sese excuset modeste, dicendo, quod vereatur sibi vitio datum iri, si resolutionem nostram prius ipsi quam domino suo, principi Turcarum, declararet, praesertim cum hac de re nihil sibi a nobis mandatum fuerit; inter principes enim observari solitum, ne cui ministrorum legationes aperiantur prius, quam illi, ad quem oratores mittuntur, exponantur. Ita etiam oratores domini sui, quando ad nos missi fuerant, cum nullo consiliariorum nostrorum negotia quae afferebant, communicasse, antequam ad nos venerint. Adferre tamen se bonum responsum et tale, quod magnitudinem ejus amice accepturam plane credat; interea quieto animo esse operamque dare velit, ut induciae a suis hominibus recte et firmiter observentur

Digitized by Google

Deinde vero orator noster eidem passae dicat: ipsum procul dubio recordari, quod in proximis litteris nostris receperimus, nos ei per oratorem nostrum propediem ad excelsam domini sui portam mittendum responsuros ad ea, quae egregius fidelis nobis dilectus Paulus Litteratus de Palyna ab ipso nobis tum in scriptis tum viva voce significanda accepit, in quibus tamen hoc sit potissimum, quod ipse passa nunciaverit, nempe ut oratorem nostrum juxta optata domini sui ad excelsam magnitudinis suae portam ablegemus, qui de omnibus inter nos et magnitudinem ejus transigat atque concludat, firmamque pacem stabiliat. Se namque in mandatis nunc habere, ut cum oratorem nostrum certo expeditum iri et iter ingressurum intellexerit, sese totaliter, quoad omne negotium inter nos et dictum serenissimum imperatorem definitum fuerit, quieti et tranquillitati dare debeat: quibus domini sui jussis sese obtemperaturum, iterumque firmissima mandata ad omnes partes ditionis potentissimi imperatoris sui daturum, zanzakis, begis, vajvodis, caeterisque militibus et subditis in regno Hungariae existentibus, ac vajvodis Moldaviensi et Transalpinensi, ut interim quoad orator noster reversus fuerit, inducias ipsas observent. Item, quod cum oratore nostro ad sublimem principis Turcarum portam expediendo una cum hoc etiam nostrum mittamus, cui ipse quoque passa unum ex suis adjungere velit, ut una omnes villas noviter occupatas perambulent, siquidem statim singulas restitui curaturus, nec illas in posterum a quoquam offendi permissurus sit. Cum itaque nos promissis nostris de mittendo oratore satisfecerimus, nos sane magnopere postulare, ut pro justitia et aequitate vicissim ipse passa quoque, quae et oretenus et scripto sub manu sua et sigillo spopondit, re ipsa nunc praestet et exequatur; videlicet ut secundum voluntatem ac mandata domini sui ab omni hostilitate se contineat, sed inducias ubique locorum tam circa Transsylvaniam et in aliis regni nostri partibus, quam in Dalmatia, Croatia, Sclavonia et caeteris provinciis nostris firmiter et inviolabiliter observet, eaque de re ad Kazzon passam Themesiensem, atque alios omnes et singulos passas, zanzakos, begos, officiales, milites et subditos principis Turcarum, necnon ad vajvodas Moldaviae et Transalpinae denuo firmissima mandata dare curet, ut et ipsi sese ab incursionibus contineant, nec, uti quotidie facere solent, in ditionem nostram ad arces et loca nostra evagentur, milites nostros incitantes et provocantes, arcesque nostras per insidias subinde tentantes ac aggredientes, sicuti ei nuper de arce Cioban contigisse, scripsimus; et postea quoque de Ticonio [1] factum est, quam arcem noctu aggressi, maximo impetu oppugnarint; et prohibeat ne milites nostros, sicuti indesinenter faciunt, ad duella provocent hoc induciarum tempore, quemadmodum etiam nos militibus nostris ejusmodi duella inhibuimus, quod magnorum illa dissidiorum, motuum atque malorum materiam subministrare cernamus. Ad haec, desinat passa jam tandem permittere, ut aliae post alias villae, quae antea Turcis nunquam tributum, decimas aut servitia praestiterunt, nostris subditis eripiantur, atque decupentur, vel ad deditionem sollicitentur, sed potius noviter occupatas nobis juxta promissa sua citra omnem

1) După cum se vede: Tihany din comitatulŭ Zala.

Digitized by Google

moram restitui faciat, nec communes villas insolito et nimio servitio, censuque gravari sinat. Hanc enim ob causam cum ipso oratore ad eum a nobis expeditum esse antedictum Paulum Litteratum de Palyna, ut apud ipsum interim maneat, et negotium hoc restituendarum noviter occupatarum villarum urgeat, earumque possessionem postmodum recipiat, cui passa propterea idoneum aliquem suum hominem assignare et adjungere debeat, quo commodius atque expeditius talis restitutio per utrumque ubivis locorum per confinia citra moram executioni demandetur; et in posterum per Turcas ab hujusmodi violentiis et innovationibus plane supersedeatur, quandoquidem indies ad nos ea de re gravissimae querelae perferantur, et litteris quoque officialium Turcicorum passim sparsis, quarum jam plures in manibus nostris habeamus, confirmentur; quarum sane unas orator tum passae ostendere debebit, easdemque postea etiam ad Portam ferre, ut ibi quoque illis uti queat, quod sane serenissimo Turcarum imperatori placere minime credamus, qui, ut ex litteris suis ad nos datis apparet, benignam admodum et magnam colonorum rationem ducit, eisque parcere propensus est. Deinde nos etiam petere, ne se ulterius difficilem praebeat circa dimissionem et relaxationem subditorum, et militum nostrorum, qui sub induciis intercepti sunt, sed eos benevole restituat ac relaxet, sicut et conditiones induciarum et ratio ac aequitas postulare videntur, maxime vero eos, qui nuper ex Agria, dum fidelibus nostris subditis, sicuti tenebantur, opem ferre, non ditionem principis Turcarum invadere vellent, insidiis Velibegi zansaki Hatvaniensis contra tenorem induciarum circumventi et captivati fuere. Item, qui haud ita pridem ex Castello Novo reverendissimi archiepiscopi Strigoniensis, volentes defensioni subditorum suorum oppidi Farnad . . . . in captivitatem Turcarum immerito devenerunt, idque non in ditione Turcarum principis, sed communi loco et ad utriusque jurisdictionem pertinente. Item, tredecim illi equites huszarones, qui istis diebus ex Agria capti et tabellario nostro Budae a passa ostensi fuere; quandoquidem ad nos perlatum sit, illos non exivisse, ut incursionem seu depraedationem facerent aliquam, sed ut proventus administrarent, emissos fuisse. Consideret etiam idem passa, aequitati et honestati convenire, ut in re tam justa nobis quoque vicissim rependatur, propterea quod multos jam Turcas, non tam qui sub induciis capti fuerant, sed etiam alios, et nominatim Hamsabegum, qui belli tempore in potestatem nostram inciderunt, nullo jure aut pacto id poscente, sed ex mera liberalitate et benignitate liberos dimiserimus. Caeterum, quoniam Turcae subinde capere solent homines, militesque nostros, quando ad exigendos census et administrandos proventus emittuntur, a Turcis ipsis insimulati, quod ad faciendas excursiones et depraedationes exivissent, adeoque et subditi nostri miseri in percipiendis debitis suis proventibus impediuntur, et milites nostri in hujusmodi exactione censuum e villis, quae ad utramque partem censum et servitia exhibent, capiuntur et trudicantur: ideo necessarium omnino erit, quod dictus orator noster, et praefatus nuncius Paulus Litteratus cum passa Budensi de modo aliquo constituendo tractent, juxta quem ordinarius et solitus census ex hujusmodi villis, utrique parti tributariis sine ullo motu militum, utrinque pacate et commode exigatur et recipiatur.

Digitized by Google

Poterunt autem nostra ex parte proponere talem modum, quod scilicet restitutis nobis ac subditis nostris omnibus et singulis villis seu possessionibus, quae tempore initarum praesentium induciarum Turcis nullum censum aut servitium praestiterunt, reliquae omnes, quae illo adhuc tempore utrique parti servierunt, per duos idoneos commissarios hinc inde deputandos, Christianum unum, alterum Turcam, ordine describerentur et aestimarentur, ut utrique parti constaret census, quem villae illae utrinque etiam solvere tenerentur; ac juxta istiusmodi aestimationem et limitationem afferrent deinde judices villarum utrique parti suam ordinariam portionem consueto tempore ad stationes ipsorum, nec permitteretur ullus hominum praeter illos deputatos commissarios ex utraque parte exactioni census aut servitii sese ingerere, sed continerentur milites hinc inde domi, neque per villas et possessiones, sicuti nunc fit, impune vagari permitterentur; aut si hic modus non videretur principi Turcarum vel passis suis commodus, constituerentur hinc inde in omnibus finibus regni, ubi nimirum tales deditiae villae sunt, quae, uti antea dictum est, ad utramque partem solvunt, bini commissarii in vicinis locis habitantes, unus ex nostra, alter vero e Turcarum parte, qui tempore, quo census et servitia exigi solent, in istiusmodi communibus locis convenirent, et ordinarium ac consuetum censum divisum reciperent, et utrique parti suam portionem assignatam traderent, ita quod neque hoc medio milites in exactionem istam se instinuarent, sed in stationibus suis retinerentur; sin vero ipsimet oratores nostri faciliorem ac tutiorem modum ac rationem omnium discordiarum et motuum materiam resecandi cognoverint, illum quoque proponere et acceptare poterunt.

Quod si autem apud passam Budensem de his nihil impetrari poterit, orator noster Augerius rem omnem, uti acta fuit, collegis suis significet, et cum ipsis postea una negotium hoc in Porta proponant, et ex re nostra ac fidelium subditorum nostrorum pro sua singulari fide ac industria transigere studeant. Haec autem praemissa omnia orator noster debebit praefato nuncio nostro Paulo Litterato, et cum ipsius, ut in his negotiis practici, consilio agere et tractare, et postmodum collegis suis Constantinopoli omnia referre, ut in Porta eadem, si necesse fuerit, proponere queant; ipsique passae persuadere, ut hisce postulatis nostris satisfaciat, atque animum suum superinde illico declaret, sibi injunctum, affirmando, esse, ut prius quam e Buda Constantinopolim versus moveat, super hoc mentem suam omnino intelligat, quo eam deinde tum in Porta declarare, tum nobis etiam per litteras significare possit, quemadmodum revera nobis ante suum e Buda discessum, quidquid ibi eatenus egerit, perscribere, Paulumque Litteratum, ut interea apud passam maneat, negotiumque restituendarum villarum urgeat, et executioni demandare, modo quo superius dictum est, juvet, isthic relinquere debebit. Is enim nobis, quae postea agentur, ipsemet referre poterit; quaecunque autem tum apud eundem passam eatenus acta et transacta fuerint, orator noster non praetermittat collegis suis ad amussim significare, ut quatenus opus erit, postea ad Portam etiam omnia proponi valeant.

Posteaquam vero a passa Budensi cum litteris et comitibus itineris expeditus fuerit, iter suum versus Constantinopolim summa, qua poterit, dili-

Digitized by Google

gentia et celeritate prosequatur. Et quando eo pervenerit, ac supradictis duobus oratoribus nostris litteras et instructionem hanc exhibuerit, debebunt ipsi omnes Hibray passam, vel quicunque locum imperatoris isthic tenuerit, adire, eique post factam nomine nostro convenientibus verbis salutationem, redditasque nostras litteras credentiales, ostendere, quod, cum Joannes Maria Malvezius, allato a serenissimo Turcarum principe novissimo responso, in gravissimam infirmitatem inciderit, nec ab ea tam cito eliberari potuerit, ut molestiam tanti itineris, hiemisque difficultatem perferre valuisset, quin timendum fuerit, si aegrotum extrusissemus, ne labori succumberet in via, aut subsistere coactus aut plane mortuus fuisset; proinde nobis satius visum esse, ut alius, qui sanus esset, loco illius mitteretur, ne magnitudo principis Turcarum longiori oratoris nostri expectatione offenderetur. Itaque Augerium a Busbeck ad hoc muneris in locum illius substitutum et expeditum esse ad perferendum, ac una cum reliquis illis duobus oratoribus nostris serenissimo Turcarum principi significandum responsum nostrum ad optata dicti potentissimi imperatoris, pro quo memoratus Malvezius superiore anno ad nos expeditus fuerat, accepta a nobis expressa commissione, ut omnes una ad portam principis Turcarum pergant, coeptamque tractationem pacis cum magnitudine ejus continuent, et divino accedente auxilio ad debitum finem adducere studeant. Ideoque se petere et rogare, ut ipsos cum fida et bona comitiva ad sublimem domini sui portam citra longiorem moram expediat, quo tutius eo penetrare queant, et ipse quoque princeps Turcarum de animo et voluntate nostra jam tandem certior reddatur. Ubi quidem oratores nostri causas etiam enarrare poterunt, propter quas expeditio ista tam diu dilata fuerit, idque in eam sententiam, quae paulo inferius ipsis praescribetur. Porro debebunt etiam oratores nostri, quatenus rebus nostris expedire videbitur, Rustanum quoque et fratrem ejus Zynan passas, vigore litterarum nostrarum credentionalium, nomine nostro visitare, eisque causas declarare tum tardioris expeditionis, tum quod Joannes Maria Malvezius non venerit, ipsam tamen legationem neque his fratribus, neque Hibray passae aperiant, sed si de eo interrogentur, sese modeste, sicut apud passam Budensem, excusent. Quod si vero fortassis Hibray passa, locumtenens Constantinopolitanus, principe absente, non permissurus esset oratores nostros ad magnitudinem ejus proficisci, verum juberet eos summam legationis magnitudini ejus et supremo ejus vezirio per litteras explicare, oratores nullo modo talibus postulatis et jussis pareant, sed omni diligentia contendant, ut secundum mandata nostra omnes tres simul, vel ad minus, si aliter fieri nequeat, unus ex ipsis responsum nostrum ad magnitudinem ejus perferre possint, at scriptis, litterisve negotia ista nullo modo committant, quin potius Constantinopoli omnes opperiantur, donec ipsemet princeps Turcarum et Achmat passa ea de re admoniti, quid hoc casu fieri velint, renuncient; immo ipsimet quoque principi Turcarum et Achmat passae, si hoc idem postulaturi essent, rescribant, referendo se ad mandata nostra, nec non ad litteras, quas magnitudo ejus nobis ex Aleppo scripsit, et per easdem sese obtulit, quod iidem oratores nostri libere et sine impedimento ad portam magnitudinis suae pervenire possint, quas sane litteras eisdem oratoribus nostris

Digitized by Google

eam ipsam ob causam dedimus, ut illis tam apud principem Turcarum, quam passas suos, quando opus foret, uti queant. Verum tamem si talia a principe Turcarum mandata afferentur, quibus oratores nostri omnino juberentur, aut locumtenenti Constantinopolitano rem omnem indicare et cum eo vel aliquo alio desuper tractare, aut re infecta domum redire, tunc et in eo casu, non secus, facultas esto oratoribus nostris, hujusmodi mandatis obtemperandi, et cum dicto passa de universo negotio sufficienter tractandi, quod tamen futurum minime speramus.

Posteaquam autem a locumtenente Byzantino cum bona et fideli comitiva expediti fuerint, sicuti certe, ut id primo quoque tempore fiat, summa diligentia laborare debebunt, efficacissimis, quas poterunt, rationibus et persuasionibus productis ac propositis, adeoque ad excelsam dicti serenissimi imperatoris Turcarum portam deducti fuerint, ante omnia curae habeant, ut sibi accessus ad Achmat passam, vel quicunque in locum Rustani passae surrogatus erit, patefiat, cui redditis litteris nostris credentialibus, tamquam amico nostro salutem cum debita honoris ac praeeminentiae nuper ad eum delatae congratulatione dicant.

Deinde vero praemissis causis, cur Malvezius non venerit, referant ei, nos, postquam intelleximus ab ipso Malvezio optata serenissimi Turcarum principis Transsylvaniam concernentia, rem maturo consilio diligenter perpendisse, atque post longam deliberationem talem resolutionem cepisse, quae et honestati et omni aequitati consentanea esse videretur, quemadmodum postea ad longum auditurus esset. Cum igitur nunc in locum Rustani suffectus sit, et apud serenissimum Turcarum principem primas teneat, nos ipsum amice hortari et rogare, ut causam et petitionem nostram, justam nimirum et honestam, apud magnitudinem domini sui, pro authoritate, qua pollet, diligenter promovere velit, quo etiam pro Transsylvania et inferioribus, caeterisque trans Tibiscum existentibus regni partibus, illis nimirum quas una cum ipsa Transsylvania ad manus nostras recepimus et adhuc possidemus, pacem vel inducias obtineamus, offerendo ei nomine nostro eandem pensionem seu munus annuum, quod Rustano promittere in mandatis acceperant, si induciae ad aliquot annos firmarentur, cum restitutione locorum nobis superioribus annis ademptorum. Videlicet, quod si a praefato serenissimo principe Turcarum ipsius opera et promotione etiam Transsylvaniam cum jam dictis regni partibus obtinuerimus, nos ei pro praestito nobis favore, primo anno quinque millia ducatorum, reliquis vero singulis annis, quam diu pax illa vel induciae duraverint, tria millia ducatorum realiter et cum effectu numeraturos et transmissuros esse, quin et hoc nos polliceri, quod in omnibus aliis etiam rebus, quae ad honorem et commodum ipsius quoquo modo spectant, nos semper habiturus sit benevolos, et suorum officiorum non ingratos aut immemores. Et quia primarii vezirii seu passae hactenus plerumque consueverant oratores nostros antequam ad Turcarum principem admittantur, in primo statim congressu de substantia et summa legationis ipsorum, ut eo commodius negotia et postulata nostra promovere scirent ac posssent, interrogare, ideo poterunt et debebunt oratores nostri vel sponte vel interrogati, resolutionem et peti-

Digitized by Google

tionem nostram, ut infra sequetur, ipsi successori Rustani, majore, qua poterunt, modestia, ordine recensere, iterum petentes, ut causam istam nostram commendatam habeat, quam ut etiam coram magnitudine domini sui referre possint, ipsis apud eundem dominum suum benignam audientiam citra longiorem moram obtinere velit et studeat.

Caeterum, si tunc oratores nostri interrogarentur de causis tantae morae, quae expeditioni seu transmissioni responsi nostri interjecta sit, respondeant ipsum Malvezium ob adversam valetudinem in itinere, quando ad nos veniebat, multum tardasse, et satis imbecillem ad nos venisse; et quia intelleximus, Rustanum passam, cum ad nos expediretur, istinc postulasse, ne alius cum resolutione nostra mitteretur quam ipse: nos satius duxisse expeditionem ejus, donec convalesceret, differri, quam alium tempestivius ipsius loco ablegari. Praeterea opus fuisse nobis sufficienti et amplo spatio ad deliberandum in negotio tam arduo et magno, quod non solum nos ipsos, verum et caetera regna et provincias nostras, et universam quoque christianam rempublicam concernat. Insuper cum superioribus mensibus de expeditione ejus ad principem Turcarum scripsissemus, visum fuisse nobis, expectandum esse responsum magnitudinis suae, siquidem non constabat nobis, ubinam magnitudo ejus esset, verum quia id responsum magnitudinis suae tarde accepimus, nam datas quidem fuisse illas litteras Aleppi ultima Februarii, sed nobis 11.a primum mensis Maji redditae, adeoque ex istiusmodi causis negotium demum usque ad finem praeteriti mensis Maji protractum fuisse. Cum autem tunc, allatis illis litteris, Malvezius jam discessisset, talia ex improviso de Transsylvaniae negotio et conatibus contra eam susceptis nobis nunciata exstitisse et intercidisse, propter quae eum Comaromii subsistere jussissemus, donec ad serenissimum imperatorem Turcarum scriberemus, et a magnitudine ejus certi redderemur, nobis ante finem horum tractatuum et oratorum nostrorum reditum nec in Transsylvania nec alibi quidpiam impedimenti vel negotii exhibitum iri; allato autem optato a serenissimo Turcarum principe responso intervenisse infirmitatem Malvezii, ita quod hasce ob causas res citius expediri nequiverit. Ideoque petant et rogent oratores nostri sua ex parte magnitudinem ejus, ne quidquid ex hoc dilationis graviter aut aegre ferat. His itaque apud successorem Rustani passae gestis, oratores nostri debebunt reliquos etiam passas, tam illos, qui nuper facti sunt, quam antiquos nomine nostro, suo loco et tempore visitare, eorumque opem et favorem et auxilium aptis et idoneis verbis post redditas unicuique litteras nostras credentiales, saluteque convenienti modo dicta, requirere et cuilibet seorsim ostendere, quodsi operam et auctoritatem suam adhibuerit, effeceritque, ut negotium pacis juxta vota et optata nostra, etiam ratione Transsylvaniae, aliarumque regni partium una cum Transsylvania ad manus nostras receptarum, et ad praesens in potestate nostra existentium conficiatur et concludatur, nos ei singulis annis, quoad pax vel induciae duraverint, munus annuum mille ducatorum transmissuros et daturos esse, quantum nimirum oratores nostri etiam antea eis offerre in mandatis acceperunt, si pax ad aliquot annos, restitutis nobis nonnullis

Digitized by Google

arcibus superiore anno per Turcas occupatis atque ademptis et in priore instructione expresse nominatis, firmaretur.

Porro impetrata benigna audientia ab imperatore Turcarum, oratores nostri in ipsius conspectum et praesentiam deducti, exhibitisque condecenti honore litteris nostris credentialibus magnitudini suae, tamquam amico, vicino et confoederato nobis honorando salutem, rerumque suarum omnium prosperitatem verbis nostris officiose et reverenter precentur.

Postea vero magnitudini ejus exponant, nos intellexisse tum ex litteris et nunciatis ipsorum dominorum oratorum nostrorum, episcopi Quinqueecclesiensis et Francisci Zay, tum viva voce Joannis Mariae Malvezii, responsum, quod magnitudo sua ad legationem seu propositionem ipsorum nostro nomine factam dederit, et omnia ea, quae oratores ipsi nostri eatenus cum magnitudine sua et passis ac consiliariis suis egerant, videlicet quod magnitudo ejus contenta sit nobiscum veterem amicitiam et inducias iis conditionibus, quibus antea quinquennales induciae firmatae et initae fuerunt, renovare et confirmare, et quod propterea omnibus et singulis suis passis, zansachis, praefectis, officialibus, militibus et subditis firmissime mandaverit, ut donec haec tractatio pacis ad finem deducatur, nostrique oratores ad nos revertantur, inducias inviolabiter ubique locorum in omnibus finibus observent. Eam itaque magnitudinis suae animi propensionem et amicam erga nos voluntatem nobis gratissimam accidisse, nosque eo nomine magnitudini suae ingentes gratias agere, et vicissim nostra ex parte illico ad omnes capitaneos, officiales, milites et subditos nostros ubilibet in confiniis existentes seria mandata dedisse, ut ipsi quoque inducias istas sancte et inviolabiliter observent. Cujus rei in posterum quoque diligentem curam habituri sumus. Cum igitur etiam nunc cupiamus tactarum induciarum, de quibus cum magnitudine ejus per ipsos oratores nostros agere coepimus, optatum effectum sortiri, et cum ejus magnitudine non fictam sed sinceram amicitiam renovare et confirmare: nos paratos existere magnitudinem ejus post conclusionem negotii, quot annis munere honorario pro illis regni nostri Hungariae partibus, quas a magnitudine ejus in isto tractatu obtinuerimus, prosequi et recognoscere, et omnia alia facere, quae ad declarandam magnitudini suae integritatem nostram, et conservandae stabiliendaeque cum eadem mutuae amicitiae propensissimam voluntatem pertinere videbuntur. Sed nos cum maxima admiratione audivisse, quod illustris Rustanus passa ipsis oratoribus nostris respondit, scilicet, ipsum serenissimum principem Turcarum omnino velle, ut Transsylvaniam quondam Joannis regis filio restituamus. Etenim nostro judicio magnitudo sua ex tot informationibus, iisque verissimis, quas magnitudini suae per litteras et ipsum oratorem nostrum Joannem Mariam Malvezium significavimus, facile cognoscere potuerit, quod provinciam illam non vi aut dolo aliquo, vel in praejudicium magnitudinis suae ad manus receperimus, sed jam ab initio regiminis nostri hungarici, tamquam membrum Hungariae jure optimo obtinuerimus ac pacifice possederimus, et postea ratione illius cum serenissimo quondam rege Joanne tractaverimus et concordaverimus, quin etiam eandem novissime a serenissima regina Isabella atque ejus illustrissimo filio, necnon quondam Fratre Georgio et Petro

Digitized by Google

Petrowith nobis, haud quaquam coacte sed spontanee et libere oblatam ac traditam, multotiens et instantissime rogati, rursus in fidem nostram receperimus, et quod propter illam amicabilem cessionem vel resignationem praefatos, reginam Isabellam et illustrissimum filium ejus, quondam Fratrem Georgium ac Petrum Petrowith plene et integre contentaverimus, assecurata nimirum et assignata ipsi serenissimae reginae dote sua, illustrissimo autem filio ejus datis et collatis duobus ducatibus cum non spernenda annuorum redituum summa, quos nunc pacifice teneant possideantque; et quod pro majoris quoque nostrae erga illum benevolentiae testificatione eidem unam ex serenissimis filiabus nostris nuptui elocare spoponderimus, ita quod eadem serenissima regina se una cum illustrissimo filio suo optime contentam esse, et nunciis et litteris aperte professa sit nobis, quin immo in signum et robur tractatuum nobiscum initorum coronam regalem, qua hactenus reges Hungariae coronari consueverunt, ad manus nostras libere transmiserit. Insuper posse ipsum saepedictum serenissimum Turcarum principem recordari, quod ista omnia magnitudini ejus a nobis saepe scripta et nunciata fuerint, et nos non semel obtulerimus magnitudini ejus pro saepe dicta provincia Transsylvaniensi ac inferioribus regni partibus annuatim idem tributum pendere, quod antea magnitudini ejus tempore dictorum quondam regis Joannis, reginae Isabellae, ejusque illustrissimi filii, olim fratris Georgii et Petri Petrowith inde persolvi consueverat. Quin etiam, quod statim postquam Transsylvaniam receperimus, dictus quondam frater Georgius, tunc noster officialis et minister, id nostro permissu et consensu ad portam magnitudinis suae transmiserit, prout idem inposterum etiam singulis annis pendère parati sumus. Praeterea ipsi serenissimo Turcarum principi et hoc constare posse, quod in dicta provincia ab eo tempore, quo illam a praefatis serenissima regina Isabella et illustrissimo ejus filio recepimus, nullam innovationem contra magnitudinem ejus fecerimus, sed superiore anno officiales tantum mutaverimus, quandoquidem spectabilis et magnificus Andreas de Bathor officium illud vajvodatus diutius propter adversam valetudinem suam non potuerit gerere. Et quamvis vajvoda Moldaviae regnum illud nostrum saepius infesto Marte invaserit, nobis vero seu officialibus nostris haud leves occasiones oblatae fuissent, ipsum armis et vi feliciter reprimendi, noluisse tamen nos, ut aliquid nostra ex parte contra ipsum susciperetur prius, quam serenissimum principem Turcarum ea de re certiorem faceremus. Quae cum ita se habeant, nunciata illa magnitudinis suae per dictum Rustanum oratoribus nostris exposita, merito quidem nobis mira accidisse. Atque idcirco magnitudinem ejus rogare, ne causa Transsylvaniae in tractatione istius pacis, quam non alio quam sincero et candido animo exoptamus, sese difficilem exhibeat, sed nobis petentibus pro liberalitate sua benevole concedat, quod etiam alioquin pro summa animi sui aequitate non petenti jure concessura esset, maxime cum hoc magnitudinis ejus honorem ac famam nullo modo laedat sed potius valde illustret, ex quo eidem longe gloriosius futurum sit, a nobis tantae majestatis rege, quam a foemina et puero, de quibus propter sexus et aetatis imbecillitatem nulla certa spes concipi queat, annuum censum percipere. Ut autem magnitudo ejus certum signum habeat, nos candido

Digitized by Google

animo amicitiam ejus expetere, nec quidquam in praejudicium magnitudinis ejus de Transsylvania egisse aut statuisse, nos magnitudini suae pro dicta Transsylvania nunc quoque solitum tributum misisse, missuros etiam pro reliquis regni partibus id, quod mittendum erit, simul atque tractatus iste conclusus fuerit.

Haec igitur oratores nostri in divano coram serenissimo Turcarum principe, quatenus ratio loci et temporis tulerit, succincte, proponere poterunt, eaque postea inter tractandum apud successorem Rustani dilatare, aliisque novis argumentis et rationibus extendere, ac pro optata desuper conclusione instare.

Inprimis autem oratoribus nostris curae esse debebit, ut Achmat passam, vel quicunque fuerit successor Rustani, promissis et largitionibus aggrediantur, et ad praestandum rebus nostris favorem inducere studeant. Quando autem ad tractationem deventum fuerit, eadem utantur arte in respondendo ac replicando, qua Turcae uti solent in interrogando et objiciendo, qui si acrius viderentur urgere negotium Transsylvaniae, specie commiserationis dicendo, puerum illum non tam indigne cum matre sua tractari debuisse, neque nostrum fuisse, ut nos in provinciam imperatoris Turcarum intruderemus, sicuti hactenus fecerunt: ipsi quoque oratores nostri replicent, nos puerum illum regium cum serenissima matre sua non vi e Transsylvania expulisse, neque ipsius opprimendi causa, sed frequentissimis precibus ac postulatis praefatorum serenissimae reginae Isabellae, quondam fratris Georgii et Petri Petrowith quodammodo compultos, tales tractatus suscepisse, vel potius tractatus ante annos aliquot cum quondam serenissimo rege Joanne ad ejus instantiam inchoatos et conclusos ad executionem atque effectum perduxisse, ita, quod ea ratione dicti quondam regis Joannis filio bene et prorsus paterne a nobis prospectum atque consultum fuerit, ipseque nunc extra omne periculum, omnemque molestiam positus, quietam, eandemque honestam et principe dignam vitam agere queat. Ad haec serenissimam reginam Isabellam Petro Petrowith expresse commisisse, ut nobis vel commissariis nostris Temesvarinum, Lippam, Solmos et Dezkerke (?) aliasque quasdam finitimas inferiorum regni partium arces traderet, idque ab eo citra tergiversationem libenter factum: nisi enim id voluntarie fecisset, multo facilius et commodius ea loca Turcis dare potuisset, quos cum exercitu in propinquo, scilicet Nandoralbae, aliisque vicinis Turcicis locis habebat. Cum itaque praedictos, serenissimam reginam, quondam Fratrem Georgium ac Petrum Petrowith nihil eorum, quae commemorata sunt, invitos agere perspexissemus, nobis equidem persuasum omnino fuisse, serenissimum Turcarum principem tales illorum tractatus nobiscum agitatos non graviter laturum, nec admodum curaturum esse, quicunque provinciam illam teneret, modo ipse solitus census annuatim inde percipiendus pro conservatione authoritatis et reputationis suae singulis annis ad cameram suam imperialem pendi non intermittetur; qui si nunc post talem conclusionem et contentationem . . . voluntarie initos tractatus retractare aut irritos reddere vellent aut conarentur, adeoque se gravatos esse apud serenissimum Turcarum principem conquererentur, cur toties et tam vehementer expetiverint,

Digitized by Google

cur demum iniverint tales tractatus? cur statibus, ordinibusque regni Transsylvanici, cum illinc excederet, in publica regni diaeta juramentum fidelitatis et obedientiae, quo sibi et filio suo illustrissimo obstricti erant, relaxaverat, eosdem adhortando et monendo, ut in futurum nos pro rege et domino suo recognoscerent, ac nobis debitam fidem et obedientiam praestarent? quam ob causam coronam regalem nobis transmiserit ac restituerit? quare Cassoviam etiam, ubi aliquamdiu morata est, libere ad manus officialium nostrorum consignaverit, illis quoque civibus a debita sibi et illustrissimo filio suo fide et obedientia absolutis, eosdemque ad praestandam nobis fidem et obedientiam perinde ac Transsylvanos hortata sit? quare acceperint assignata a nobis dominia? quam ob rem erectos jam tractatus litteris suis obligatoriis approbaverint et confirmaverint? quis eos coëgerit, ut talia facerent? Sed non dubitare nos, quin serenissimus princeps Turcarum rei istius statu penitius cognito serenitati ejus non adhibiturus sit fidem, si illa, ut dictum est, conquereretur, et magnitudinem ejus contra nos incitare conaretur, ne pacem nobiscum, nisi restituta ipsi ac illustrissimo filio suo Transsylvania, iniret. Nam nullam serenitati ejus justam conquerendi de sua contentatione causam existere; sed si injuriam sibi illatam putet propterea, quod summa ducatorum centum millium, quam serenitati ejus pro sua dote ad proxime praeteritum festum epiphaniarum Domini solvere debebamus, numerata non sit, eam injuriam non nobis sed serenitati suae adscribendam esse, siquidem parati fuerimus hujusmodi pecuniam ad terminum constitutum solvere, nisi Petrus Petrowith practicas et motus illos bellicos, de quibus manifeste constat, sub nomine et auspiciis serenitatis suae, filiique sui excitasset. Rem itaque absurdam futuram fuisse, imo fidelibus subditis nostris maximopere etiam perniciosam, si serenitati ejus data tanta pecuniarum summa vires ad prosequendum adversus nos bellum subministrassemus. Et hanc ob causam solutionem illius pecuniae nonnihil dilatam esse, ex qua dilatione ad serenitatem ejus nullum damnum redundavit, ex quo fructum ex reditum juxta morem et consuetudinem ubique per universam Christianitatem observari solitam, annuatim percipiat inde. In promptu tamen fore pecuniam illam, et serenitati ejus ad terminum, de quo cum serenitate ejus tractaverimus, numeratum iri, non attento, quod causa componendorum et supprimendorum talium motuum, serenitatis suae ac filii sui nomine et sub eorundem auspiciis contra nos agitatorum, longe majorem pecuniarum summam, quam haec contentatio et solutio dotis efficiat, exponere coacti fuerimus.

Quandoquidem autem ex litteris, quas serenissimus princeps Turcarum ad nos praeterito mense ex Alepo dedit, cognovimus, magnitudinem ejus ob id maxime graviter ferre nos Transsylvaniam possidere, quod ipse provinciam illam jure belli, gladio scilicet a se occupatam serenissimo quondam Joanni regi tradiderit, et eo defuncto ipsius quoque illustrissimo filio concesserit, et putet, nunc honori, famae et reputationi magnitudinis suae aliquid detrahi per id, quod nos ipsam ad manus nostras acceperimus: idcirco oratores nostri omni loco et tempore in hoc maxime incumbant, ut et magnitudini suae et passis talem opinionem et persuasionem eximant, dicentes, quod cum eam

Digitized by Google

provinciam non vi aut armis ex potestate et manibus magnitudinis ejus eripuerimus, sed eandem multoties rogati voluntarie et libere nobis a praedicta serenissima regina cessam atque resignatam, sicuti superius memoratum est, receperimus: id in labefactationem aut diminutionem honoris et reputationis magnitudinis suae cedere non posse, quin maximo ipsi fore honori et gloriae, tam apud omnes principes hujus saeculi quam apud posteritatem, si nobitam liberaliter, ut serenissimo quondam regi Joanni concedat, et annuo munere a nobis, tanto Christianitatis rege, honoretur, mutuamque cum sacra imperatoria majestate ac nobiscum amicitiam habeat, maxime cum nunquam intellexerimus, quod magnitudo sua aliquid juris sibi in Transsylvaniam praetenderit, et propterea non nos sed dictam serenissimam reginam ac Petrum Petrowith incusari et ingratitudinis coargui debere, qui accepta competenti recompensatione, quodammodo in contemptum serenissimi Turcorum principis, beneficia a magnitudine ejus liberaliter accepta aspernati, nobis vendere non dubitaverunt: non ita enim affectum esse animum nostrum erga magnitudinem ejus, quod illius honori quidpiam derogare, sed potius plurimum addere cupiamus, utpote cujus amicitiam candide exoptemus.

Caeterum, quo certius serenissimo Turcarum principi de talibus tractatibus non solum cum ipsa serenissima regina Isabella, ejusque illustrissimo filio, verum etiam cum serenissimo quondam Joanne rege initis constare queat, oratores ostendant, consuetudinem esse principum christianorum, pacta et conventa litteris obligatoriis, sub sigillis suis emanatis, ultro citroque dandis confirmare, eaque ratione et praedictos tractatus confirmatos fuisse, eorundemque se exempla habere, ipsis a nobis non aliam ob causam data atque transmissa, quam ut magnitudo ejus omnem hujus negotii statum ac qualitatem exacte et vere cognoscat, quae inde etiam facile perspicere queat, quam honorificam mentionem magnitudinis suae dicta regina in exordio tractatuum illorum fecerit, et an talem magnitudinis suae benevolentiam mereatur, necne; et quomodo magnitudo sua serenitati ejus et instrumentis ejus, ut Petro Petrowith fidere queat, qui et ipse tradita nobis Temesvarii et inferiorum regni partium possessione, arcem Munkacs cum non contemnendis reditibus in compensationem a nobis acceperit, nobisque fidelitatem et obedientiam juraverit, ac litteris etiam manu sua et sigillo roboratis confirmaverit, nihilominus tamen immemor datae fidei, paulo post a nobis defecerit, ac varia contra nos et fideles subditos nostros machinari et moliri ausus sit. Posse igitur serenissimum Turcarum principem, si magnitudo ejus de illis dubitet, mittere unum vel plures ex suis, qui tum litterarum illarum originalia, coronamque nobis transmissam, tum quod jam in pacifica possessione dictorum ducatuum constituti sint, praesens videat, et de iis magnitudini suae postea fidem faciat, quandoquidem non tutum foret talia litteralia monumenta per tam longum iter mittere, modo magnitudo ejus interpretem suum Mahmuth, quem certas quasdam ob causas merito suspectum habemus, non mittat. Nam cum superiore mense Aprili magnitudo sua mandata illa, de quibus conquesti eramus, et quorum causa Malvezium Comaromii consistere jusseramus, tam ad status Transsylvaniae, ut filium serenissimi quondam regis Joannis in regnum reducerent,

Digitized by Google

quam ad vajvodas, zansakos, officiales et milites suos in finibus existentes, ut in ejusdem pueri regis auxilium cum universis copiis suis moverent, dedisset, interpres ille magnitudinis suae Mahmuth hujusmodi mandata in latina traductione sua manu scripta, ut antea saepe alia, falsare, et contra verbum et promissum magnitudinis suae, partim diversas intolerabiles sententias et clausulas addere, partim vero demere ausus sit, utpote qui multa inter alia expresse scripserit, quod magnitudo ejus filium Joannis regis in regem Hungariae elegerit, quodque magnitudo sua nobis tam in Hungaria quam Transsylvania nec tantillum terrae, quantum pugno teneri possit, concessura sit, etiamsi universos thesauros nostros exponeremus; cum tamen tam gravia verba in litteris turcica lingua scriptis nusquam reperiantur, sed potius a scriptis et oblationibus magnitudinis suae, eoque responso, quod per Malvezium nobis allatum est, plane diversa existant, quae nimirum Transsylvaniam tantummodo a nobis exigit, et pro Hungaria munus annuum postulat, sicuti magnitudo sua vel passae sui id ex hujusmodi litteris et traductione, quas ipsi oratores nostri originaliter exhibere queant, liquido cognoscere possit, et satis causae habeat, ut talem interpretem propter ejusmodi falsum puniat, prout etiam apud nos nullam amplius fidem merebitur.

Sin autem disputatio oriretur de quantitate census annuatim pro Transsylvania et inferioribus ac trans Tibiscum existentibus partibus pendendi, velletque princeps Turcarum a nobis plus pendi, quam hactenus solvi consueverit, tunc licitum esto oratoribus nostris, gradatim ascendendo, in duplo majorem censum offerre, immo etiam ad 25. millia ducatorum ascendere, si hoc modo principem Turcarum placari, firmamque cum eo et sinceram pacem constitui posse spes aliqua certa affulgeret. Atque non omittant diligenter etiam in eo incumbere, ut quo minimo poterit censu res transigatur, innitentes illi argumento, quod jam Temesvarium, Lippa, dictrictus Karansebensis et Lugasiensis et alia plura loca a Transsylvania distracta sint; tum afferentes etiam alias rationes, quae ad rem facere videbuntur. Nam de altero munere de caeteris regni partibus singulis ad excelsam principis Turcarum portam mittendo, jam plane conclusum et transactum esse videtur.

Si itaque serenissimus princeps Turcarum isti honestae petitioni nostrae benevole annuerit, et pacem seu inducias nobiscum, Transsylvaniae quoque et inferiorum atque ultra Tibiscum existentium partium nomine acceptaverit, oratores nostri eas juxta articulos instructionis nostrae ipsis antea datae concludere studeant: maxime vero instent et laborent, ut serenissimus princeps Turcarum vajvodis Moldavo ac Transalpino firmissime mandet, ut ab omni hostilitate sese contineant, et cum fidelibus subditis nostris sibi conterminis in bona vicinitate et quiete vivant, nec ulli turbae aut discordiae occasionem praebeant. Quodsi autem oratoribus nostris querelae adversus nostros milites et subditos de induciis non satis firmiter observatis objicerentur, aut alioquin occasio de hac re agendi nullo modo praetermittenda offerretur, tunc poterunt moniti seu interpellati respondere, non moniti autem sponte etiam proponere, nihil quidem ex parte nostra neglectum vel praetermissum hactenus esse, quod ad firmissimam pacis et tranquillitatis conservationem pertinere visum sit, idque

Digitized by Google

inde constare, quod non solum ab officialibus nostris violatores induciarum capite plecti jusseramus, sed etiam cuidam insigni militi ad instantissimas, frequentissimasque multorum militum humillimas preces non pepercerimus, quin vinctum, quod nullo jure nec ullis pactis tenebamur, ad passam Budensem transmiserimus, ut de eo meritas violatarum induciarum poenas sumeret, qui ipsum tandem ad intercessionem plurimorum militum tam Turcarum quam Christianorum liberum dimiserit; eoque severitatis et diligentiae nostrae exemplo nos consecutos esse, quod nunc induciae ex nostra parte firmiter observentur, vel ipso passa Budensi teste, qui in litteris XV. Januarii praesentis anni ad nos datis fateatur, milites nostros in istis confiniis existentes inducias firmiter observare, quas litteras oratores nostri in specie, si opus fuerit, ostendere poterunt, siquidem hanc ob causam eas ipsi Malvezio eo perferendas dari jussissemus. Sed quantum ad illam stragem attinet, de qua oratores nostri episcopus Quinqueecclesiensis et Franciscus Zay sese audivisse aliquantum ad nos scripserant, si ea de re illis aliquid molestiae exhiberetur, respondeant, illos Turcas praeter scitum et consensum passae Budensis hostiliter in ditionem nostram excurrisse, ubi cum milites nostros, qui in auxilium fidelium subditorum nostrorum, concurrerant, adorti essent, victi ac profligati fuerint, prout ex diversarum litterarum ea de re ad nos datarum extractu, ipsi Malvezio consignato, apparet, idque passae Budensi bene constare, qui apud nos tum temporis conqueri utique non praetermisisset, nisi militibus nostris defensionem suam, non obstantibus etiam induciis, licitam fuisse scivisset. Nos itaque sedulo semper laborasse, ut per milites et fideles subditos nostros induciae sancte servarentur, nec unquam aliquid molestiae ditioni et ministris principis Turcarum nostro consensu aut voluntate datum, nisi quid per praedones factum et militibus nostris adscriptum sit, nam in tam amplo regno, diuturnis bellis agitato, non omnia tam facile, etiamsi summa adhibeatur diligentia, praecaveri posse. Attamen per diligentiam nostram non stetisse, quin omnia tuta passim et secura existerent. Id vero ex parte Turcarum minime observatum, quippe qui nunquam per plerasque fere regni nostri Hungariae partes igne ferroque, caedibus ac rapinis, miserorumque colonorum oppressione grassari destiterunt. Et licet de his passam Budensem saepius benigne commonefecerimus, proponentes ei modum, quo damna hinc inde illata compensarentur, et qui sub induciis utrinque capti fuerint, dimitterentur, ac imposterum omnis dissidiorum materia praecideretur, locum tamen tam honestam petitionem et propositionem nostram apud eum non habuisse. Ipsum enim passam non modo paucissimos, qui sub induciis capti fuere, dimisisse, verum nec violatores induciarum punivisse, adeoque mandatis firmissimis principis Turcarum de observandis induciis non prorsus satisfactum fuerit, quae a serenissimo Turcarum principe dictus passa Budensis eo nomine acceperat, id quod clare officialium, capitaneorum atque militum turcicorum facta recentia testentur. Quia cum praeterito mense Septembri zansakus Zecheniensis Hamzabeg superiorem partem arcis Filek furtim cepisset, passam quidem nobis scripsisse, rem valde sibi displicere, et Hamzabegum male egisse, qui talia sub induciis moliri ausus esset: caeterum inducias inter nos et potentissimum dominum suum nihilo-

Digitized by Google

minus firmas ac infractas durare. Sed his non attentis, nec consideratis benignis nostris monitis, ut Hamzabegum ad cedendum ea arce cogeret, ipsummet cum exercitu in subsidium dicti Hamzabegi profectum esse, et non solum inferiorem ejus arcis partem, sed opidum quoque et aliam vicinam arcem Salgo nominatam occupasse, et demum magnam quoque partem finitimorum comitatuum, qui antea nunquam Turcis censum aut servitium praestare consueverunt, subegisse, nec veritum ea per semet facere quae antea in alio culpabat. De qua re etiamsi ad eum perscripsissemus, revocantes ei in memoriam et jam memorata sua scripta priora, et quod non licuerit Hamzabego privatam injuriam tali modo ulcisci, nihil tamen obtentum fuisse. Praeterea villas ex utraque parte Danubii indies a Turcis occupari, et ad deditionem sollicitari; colonos, qui hactenus ad utramque partem censum et servitium conferre soliti sunt, nimii census exactione, aliisque tot et tam gravibus, intolerabilibusque oneribus, servitiis et solutionibus gravari, quod nobis vel fidelibus nostris subditis nihil solvere queant; et hujusmodi villarum occupationes ac ad deditionem sollicitationes jam etiam ad civitates nostras montanas penetrasse, et ex illis quoque partibus sub denunciatione ac comminatione captivitatis et depraedationis et saevae mortis tributum seu censum exigi, quod antea nunquam vel belli tempore factum sit; eaque nobis omnia ex ipsorummet officialium turcicorum litteris, quas passim hoc nomine per villas disseminant, quarumque plures ad manus nostras devenerunt, constare. Porro arcium finitimarum vel nobis ipsis vel subditis nostris pertinentium occupationem quotidie fere tum aperto Marte tum per insidias tentari, sicuti nuper de Csabancz arce atque de Ticonio actum sit, et ad earum portas a Turcis insultus fieri, ac hastas frangi, hominesque capi et abduci, quin etiam prohiberi nostros tum a defensione subditorum nostrorum, tum ab administratione censuum, ac continue per fraudes in insidias pellici, quia haud ita pridem XXX equites reverendissimi domini archiepiscopi Strigoniensis pro defensione oppidi Farnad ex Oláhvár emissi, per Turcas violenter ac hostiliter oppressi sunt. Item Agrienses simili fraude deceptos et per Turcas profligatos fuisse. Nam cum zansakus Hatvaniensis Velibegus propulatores in quasdam villas circa Porozlo immisisset, ut illos ad ferendam fidelibus nostris subditis opem eliceret, eisdemque in opportuno loco insidias tetendisset, accidisse, quod capitaneus tum noster Gregorius Litteratus et Stephanus Zolthay cum militibus nostris Agria egressi, volentes ditionem nostram defendere, nihil minus quam fraudem hoc induciarum tempore timentes, circumventi et profligati, ac partim capti, partim vero trucidati fuerint. Et nuperrime quoque XIII equites, qui ad recipiendos proventus emissi fuisse dicantur, capti, Budam deducti sint: cujusmodi sane excursiones a Turcis etiam ad Tatam et Jaurinum usque indesinenter fiant, quae omnia recenseri, litterisque comprehendi ac explicari nequeunt, ex illo tamen extractu, qui oratori nostro Augerio datus fuit, paulo apertius cognosci possunt, juxta quem hujusmodi querelae fusius enarrandae et proferendae erunt.

Cum igitur haec scriptis et oblationibus serenissimi Turcarum principis nequaquam conveniant, qui induciarum observationem passae Budensi, caete-

Digitized by Google

risque officialibus suis tam stricte demandavit et fines pacatos conservari jussit, nosque a passa nec arcium villarumque occupatarum, nec hominum sub induciis captorum restitutionem et dimissionem obtinere potuerimus: ideo oratores nostri apud ipsummet imperatorem Turcarum et supremum ejus passam instare et omni studio adniti debebunt, ut magnitudo ejus jubeat primum omnium nobis citra omnem moram arces Filek et Salgo, tam inique et injuste, uti dictum est, occupatas, una cum ditione et toto tractu, quem passa Budensis subjugatum arcibus illis addixit et submisit, nec non bombardis et munitionibus in iisdem repertis restitui. Deinde quod magnitudo sua praecipiat, ut Christiani et fideles nostri sub induciis capti, praecipue vero Agrienses libere dimittantur, prout nos quoque multos Turcas tam belli quam induciarum tempore, et maxime Hamzabegum, qui jam nobis pro accepto beneficio gratiam etiam retulit dimiserimus. Item, ut miseri coloni, qui ad utramque partem censum tempore initarum induciarum praestare consuevere, majore quam consueto censu, aliisque oneribus, servitutibus et exactionibus non graventur, ab illis vero, qui eo tempore, quo induciae conclusae fuerunt, Turcis nullum censum aut servitium exhibere soliti sunt, nunc quoque Turcas abstinere, et quae jam occupata et subjugata sunt, restitui mandet.

Poterunt autem oratores nostri his quoque adjungere eas querelas nostras de damnis hinc inde sub induciis illatis, quas antea Joannes Maria Malvezius apud passam Budensem proponendas in mandatis a nobis acceperat, et quarum nunc Augerio quoque copia data fuit. Inprimis autem non debebunt etiam silenter praeterire gravamina nostra, ratione arcium illarum desertarum, quas Turcae in partibus regni nostri Croatiae occupare et communire praesumunt, non attento, quod arces illae immediate in nostra ditione positae sint, easdemque ipsis occupare vel communire vigore induciarum nullatenus liceat.

Praeterea cum oratores nostri ex instructione nostra antea ipsis data mentem nostram abunde cognoverint, quid de ratione censuum a colonis utriusque partis praestandorum concludi et observari cupiamus: idcirco sedulo operam dare debebunt, ut miserorum colonorum respectus habeatur, ne nimis graventur, aut ultra solitum et ordinarium censum compellantur, sicuti ad praesens fieri in praecedentibus demonstravimus; sed quemadmodum jam dictum est, ut ab illis, qui ad utramque partem censum solvunt, Turcae dimidia, et nostri quoque officiales dimidia soliti ac consueti ordinarii census parte recepta contententur, prout Budae in tractatu induciarum conclusum esse constat. Nihil enim nimiae et immodicae ejusmodi exactiones miserorum colonorum serenissimum Turcarum principem juvare possunt, obesse vero plurimum, aufugientibus nimirum ipsis colonis et loca deserentibus propterea, quod tot ac tanta onera sustinere nequeant, prout magnitudini ejus facile constare potest. Quo quidem in loco poterit proponi duplex ille modus exigendorum censuum ex istis villis communibus, quem Augerius apud passam Budensem proponere in mandatis accepit, si modo apud dictum Budensem acceptatus fuerit, prout haec superius latius explicantur.

Verum quia etiam summe necessarium est, ut constituta cum serenis-

Digitized by Google

simo Turcarum principe pace vel induciis cum magnitudine ejus seu passis ejus, expresse etiam concludatur de terminis atque limitibus utrique parti praefigendis, quos militibus utriusque partis hostiliter transcendere non sit licitum; nisi enim illi constituantur, nunquam sperandum est, quietos fore milites, aut violentias irruptionesque utrinque cessaturas esse, sed tam serenissimus princeps Turcarum et passae sui, quam nos et supremi capitanei nostri indesinenter querelis et gravaminibus molestabimur, videatur autem negotium magnitudini suae recte concludi non posse: idcirco oratores nostri laborent et obtinere studeant, ut magnitudo sua idoneos et expertos aliquos viros, commissarios cum plena et ampla potestate sua ex parte deputet, qui cum nostris commissariis, quos etiam ad hanc rem deputaturi sumus, conveniant, et ubique in confiniis certos terminos et limites constituant. Ita namque sublata alienam ditionem pervagandi occasione, inter utriusque partis subditos et milites mutua pax, tranquillitas, amicitia ac bona vicinitas commodissime retinebitur, quin in dies magis magisque stabilietur et augebitur.

Quoniam autem princeps Turcarum fortassis a Gallis plurimum sollicitabitur, ne pacem nobiscum ineat, nisi et caesarea majestas, frater et dominus noster charissimus, cum rege Franciae in gratiam redeat et pacem constituat: ideo petente magnitudine ejus, ut pacem inter jam dictam majestatem caesaream et Franciae regem procuremus et promoveamus, respondeant oratores nostri: nos libenter in ea re operam nostram interposituros esse, ut juxta desiderium magnitudinis suae pax etiam inter dilectionem et majestatem ejus, et praefatum regem Franciae coalescat.

Quodsi vero serenissimus princeps Turcarum, postulatis nostris non attentis, Transsylvaniam omnino filio quondam regis Joannis restituendam contenderet, interrogarenturque oratores nostri, num hoc casu ulteriorem de pace vel induciis tractandi facultatem aut commissionem habeant, et an provinciam illam derelicturi simus: tunc oratoribus nostris aliquamdiu caute per indirectam quodammodo viam respondendum erit, et quatenus fieri poterit, prorsus subterfugiendum, ne statim ad propositum respondeant, sed per varias et diversas excusationes in priori petitione Transsylvaniae omnino persistant, eaque ut nobis pacifice dimittatur, tum praedictis rationibus tum aliis quoque persuasionibus, quas oratores nostri pro sua solertia et industria excogitare poterunt, acriter instent et laborent, ubi multum fortassis proderit, si ipsi oratores nostri praedicaverint etiam maximam et memorabilem magnitudinis suae liberalitatem, quod scilicet non dubitarit, Budam cum aliis locis, quae tunc occuparat, serenissimo olim regi Joanni elargiri et tenenda possidendaque concedere. Item utrique vajvodae, Moldavo et Transalpino, Moldaviam ac Transalpinam, recipiendo ab eisdem annuum munus seu tributum. Item illustrissimo Venetorum dominio regnum Cypri, Januensibus Chium, Ragusinis vero Ragusium; et deinde urserint vicissim et sedulo inculcaverint nostram quoque singularem fiduciam, quam de magnitudine ejus conceperimus, siquidem omnino nobis persuasum habeamus, immo petamus quoque et optemus, quod magnitudo sua non minori nos benevolentia prosequatur, quam eadem olim regem Joannem et alios supranominatos prosequuta sit. Ultimo tamen, omnibus sub-

Digitized by Google

terfugiis necquidquam attentatis, dicant, quod nihil minus expectaverimus, quam quod tam justa, tam aequa et tam benevola postulata nostra magnitudo ejus rejectura esset, ideoque se nullam etiam a nobis ulterius procedendi commissionem accepisse, siquidem plane confisi fuerimus, magnitudinem ejus, postquam perspexisset, neque sibi, neque illustrissimo filio regis Joannis injuriam fieri, si nos Transsylvaniam, quae ab Hungaria tamquam potissimum membrum ejus distrahi nequeat, nec unquam separatum regnum fuerit, teneremus, ejus causa in conclusione pacis nihil difficultatis facturam esse.

Attamen si velit serenissimus princeps Turcarum, duos ex ipsis ad nos redituros atque nobis hanc magnitudinis suae mentem et voluntatem significaturos et effecturos, quod nos magnitudini suae intra quadrimestre certum responsum missuri simus, an provincia illa cedere velimus, necne, modo interea ab armis etiam cessetur et induciae firmiter observentur; et tertium, Augerium scilicet, interea isthic mansurum, donec tale a nobis responsum afferatur; prout manere debebit, si res eo deducta fuerit, et princeps Turcarum ejus mansioni annuerit.

Postremo, cum oratores nostri etiam antea longam satis instructionem habeant de articulis et conditionibus pacis firmandis, adeoque difficile sit omnia praevidere aut specifice scriptis complecti: ideo reliqua omnia, quae in hoc arduo et perplexo negotio emergere possunt, et neque in ista, neque in priori instructione nostra comprehensa esse videbuntur, fidei, legalitati, prudentiae et industriae ipsorum oratorum nostrorum committimus, qui conspecta seu adepta rei bene gerendae occasione, etiam restitutionem locorum aliquorum nobis in proxime praeterito bello ademtorum, tam in inferioribus quam aliis regni partibus urgere, vel, si nullam occasionem viderint, eadem silentio praeterire, adeoque legationem suam ad rerum statum, quem isthic praesentes intuebuntur, longe facilius accomodare poterunt, quam hic praescribi queat, dummodo a substantia mandatorum et instructionum nostrarum non recedant, et petitionem de restituendis arcibus Fylek et Salgo non intermittant.

Rebus itaque omnibus confectis duo oratores nostri, nempe Quinqueecclesiensis et Zay, impetrata a magnitudine principis Turcarum discedendi licentia, passisque pro more valedictis, primo quoque tempore ad nos redeant, et nos, quomodo omnia gesta et acta sint, fideliter edoceant. Tertius vero, pace vel induciis confectis, quatenus principi Turcorum visum fuerit, isthic maneat ad tractanda negotia nostra, quae indies occurrerint, prout Malvezius etiam praeteritis annis ibidem residere consuevit. Ita namque exequentur bene gratam et expressam voluntatem nostram, clementer erga ipsos recognoscendam. Datum in civitate Vienna die XXIII. mensis Novembris anno Domini MDLIV., regnorum nostrorum, Romani XXIV. aliorum vero XXVIII.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IV. pag. 427—463.

Digitized by Google

CIX.

1554. 1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informéză pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că în locului lui *Ionŭ Maria Malveziu* trimite la Pórta otomană, în calitate de alŭ treilea oratorŭ, pe *Augeriu Busbeck* cu nóue instrucţiuni şi cu *tributulŭ Transilvaniei.*

Reverendo, devoto, ac magnifico, fidelibus nobis dilectis, Antonio Verancio episcopo Quinque-ecclesiensi, et praeposito Pornensi, nec non Francisco Zay de Chemor generali nazadistarum nostrorum capitaneo, consiliariis, et oratoribus nostris ad serenissimum principem Turcarum destinatis.

Cu mâna lui Veranţiu:

Redditae 20 Februarii 1554.[1]

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. rex.

Reverende, devote, ac magnifice, fideles nobis dilecti, — Cum nobilis Ioannes Maria Malvezius, consiliarius noster, fidelis nobis dilectus, adversa valetudine impediatur, quo minus legatione perfungi queat, nosque attentis, et humillimis monitis vestris, et aliis rationalibus causis, mittendo responso nostro ad serenissimum Turcarum imperatorem longiorem moram interponi noluerimus, in locum illius hunc nobilem, fidelem nobis dilectum Augerium a Busbeck sublegimus, et vobis in collegam adjunximus, ac cum instructione, litteris credentialibus, tributo Transsylvanico, ac omnibus, quae ad hanc legationem requiruntur, ad vos expedivimus, a quo fusius omnia intelligetis, quae vos scire necesse est. Posteaquam igitur hactenus omnia summa fide, cura, diligentia ac industria egeritis, adeoque nobis abunde satisfeceritis, non dubitamus equidem, quin deinceps etiam in continuando, et ad optatum finem perducendo hoc tractatu pacis, eandem fidem, eandem prudentiam, eademque studia adhibituri sitis. Quod sane ut faciatis, vos benigne etiam atque etiam requirimus, non dubitantes, quin id omni benignitate nostra regia erga vos recognituri simus. Postea vos scire volumus, quod nobis redditae quoque sint hiis diebus ternae litterae vestrae, quarta et nona proxime praeteriti mensis Octobris datae, quas non sine voluptate legimus; et quantum attinet ad tractatum cum eo ineundum, qui in futurum oratoribus nostris isthic impensas subministret, mentem nostram a camera nostra aulica percipietis. — Viennae die XXVI. mensis Novembris anno Domini MDLIIII. regnorum nostrorum, Romani XXIIII. aliorum vero XXVIII. Ferdinand m. p. Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium J. Jonas D. vicecancellarius m. p. M. Singkhmoser m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom IV. pag. 376. — De Miller, Epistolae imperatorvm pag. 72.

---

1) De sigurŭ eróre în locŭ de 1555.

Digitized by Google

CX.

1554. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, în urma rugărei *Saşilorŭ* din Transilvania apróbă, ca comunele românesci *Sălisce*, *Galeşŭ*, *Valea*, *Cacova*, *Sibielŭ* şi *Tilisca*, se remână şi pe viitoriŭ încorporate la districtele săsesci şi se nu fie supuse administraţiunii financiare a comitatelorŭ. 1554.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum Imperator, Hungariae, Bohemiae etc. Rex semper Augustus, Infans Hispaniae, Archi-Dux Austriae. Fideli nostro Ladislao Vas de Gyalu administratori proventuum nostrorum Transilvanicorum salutem et gratiam! Conquesti sunt apud Majestatem nostram Fideles nostri prudentes et circumspecti Universitas saxonum nostrorum septem et duarum sedium saxonicalium, esse certas quasdam Possessiones ipsorum Valachicales, ipsis saxonibus nostris incorporatas, videlicet: Szelistye, Gályas, Valya, Kakova, Sibinyel, et Tiliska vocatas, quae licet nominumque in Medium Comitatus in quo adjacerent connumeratae exstitissent, nullum tamen unquam censum, vel contributionem eisdem saxonibus nostris superinde per divos quondam Reges Hungariae concessorum, et per nos quoque confirmatorum solvissent; et licet mandatum quoque nostrum superioribus diebus tum ad Vajvodas nostros, tum etiam comites comitatus Albensis et Küköllöiensis emanari fecerimus, ne videlicet bona et possessiones ejusmodi fidelium saxonum nostrorum in medium nobilium connumerare, et ad solutionem censuum compellere veles, in praejudicium et derogamen Privilegiorum, et antiquae consvetudinis ipsorum exponentium, supplicando nobis iidem exponentes humilliter: quatenus ipsis hac in re gratiose providere, neque antiquis eorum consvetudinibus, et privilegiis derogari permitere dignaremur. Quorum supplicatione clementer exaudita, volentes ipsos fideles saxones nostros in antiquis eorum libertatibus, et consvetudinibus omnino illaesos et indemnes conservari. Fidelitati tuae harum serie firmissime committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus et praemissis sic se habentibus, praescriptas possessiones ipsorum saxonum nostrorum, contra eorum antiquam consvetudinem, ad solvendam in medium comitatus contributionem aliquam cogere, et compellere, vel taxam seu dicam aliquam eisdem imponere nequaquam praesummas, seu eosdem saxones nostros suae libertatis praerogativa, sine omni impedimento libere frui et gaudere permittere modis omnibus teneas et debearis. Praesentibus perlectis exhibent. restituantur. Anno Domini millesimo quinquagesimo quarto.

Nicolaus Olahus, Strigoniensis.

Ex miscell. msptis Joannis Gibel 1774. et 1775. conscriptis.

Transilvania. An. 1874. pag. 156 — 157. Din colecţiunea c. Jos. Kemény.

Digitized by Google

CXI.

1554. 1554. *Voivodii Transilvaniei* invită pe Conventulŭ din Mănăstirea Cluşului se introducă pe nobilulŭ *Ladislau Draculia* şi pe soţia sa *Ana* în posesiunea moşiei nobilitare din comuna *Bandŭ în Transilvania.*

Franciscus Kendij de Zenth Iwan. Ac Stephanus Dobo de Rwzka. Waijwode Transsiluanenses, et Siculorum Comites etc. Amicis Suis Reuerendis Conuentuj Ecclesie Beate Marie virginis de Colosmonostra. Salutem, et Amiciciam paratam cum honore. Dicitur Nobis in personis Nobilium Ladislai Drakulija, et domine Anne Consortis Sue, qualiter ipsi In dominium domus et Curie Nobilitaris in possessione Band, in Sede Maros existente constructe ac cunctarum hereditatum eiusdem ad eandem pertinencium. Secundum fassionem Nobilis domine Barbare filie eiusdem domine Anne exponentis, Consortis Egregij Michaelis kornijs legittime vellent Introire, Super quo, Vestras Amicicias presentibus petimus diligenter, Quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio (fidedi)gnum: Quo presente Thomas vel Franciscus Mijhalffij. Joannes Aut Franciscus Ze . . . . (Ba)lthasar Polijak, siue Lazarus Neue Georgius Chanij de Zenthkijral, Al(ijs absentibus) homo Noster ad facies prescripte domus, Consequenterque heredita(tum eiusdem Si)culicalium, vicinis, et Conmetaneis Inibi legitime convocatis, et (presentibus accedendo) Introducat pre(nominatum) Ladislaum Drakwlija ac (dominam Annam consortem suam) Statuatque (eande)m Eisdem, et eorundem (heredibus et posteritatibus vniuersis) . . . . . [1]

Titlulŭ: Amicis suis Reuerendis Conuentuj Ecclesie Beate Marie Virginis pro Nobilibus Ladislao Drakulya Ac domina Anna Consorte Sua.

Szabó, Székely Oklevéltár. Tom. II. pag. 118. Originalulŭ pe chârtie în stare deteriorată se află în Biblioteca Museului transilvanŭ din Cluşŭ. Pe partea din afară a documentului se află scrisŭ raportulŭ conventului, că introducerea în posesiune s'a efectuatŭ fără nici o contrazicere. Ér pe dosŭ cuvintele: Band in Sede Maros. Cu altă mână: Anno 1554.

CXII.

1555. 1555. *Ferdinandŭ,* regele Ungariei, face cunoscutŭ oratorilorŭ sei din Constantinopolŭ, că nu are de locŭ intenţiunea, ca se renunţe la *Transilvania,* şi declară de falşe însinuările, că dênsulŭ ar fi datŭ ordine pentru asasinarea fiului regelui Ioanŭ.

Reuerendo, Magnifico, ac Nobili, fidelibus Nobis dilectis, Anthonio Verantio, Episcopo Quinque-ecclesiensi, Praeposito Pornensi, Francisco Zay,

1) Restulŭ lipsesce.

Digitized by Google

Generali Nazadistarum Capitaneo, Avgerio Bvsbecke Avlae nostrae Regiae Familiari, nostris Consiliariis, ad Serenissimum Imperatorem Turcarum destinatis.

Perceptae Constantinopoli 24 Junii 1555.

Ferdinandvs Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende, Magnifice, ac Nobilis, fideles Nobis dilecti: — Allatae sunt Nobis cum Litteris Serenissimi Principis Turcarum vestrae quoque Litterae ad diem sextam, et dupplicatae ad octauam proxime praeteriti mensis Februarii datae, ex quibus, vt ex aliis quoque omnibus prioribus Litteris vestris solitam vestram tractandorum negotiorum nostrorum diligentiam, prudentiam, et industriam luculenter perspeximus, quam, vt antea semper plurimum probabamus, ita nunc quoque admodum grato, et clementi animo a vobis accepimus, erimusque eorum omnium, de quibus Nos fideliter monuistis, memores, idem studium de caetero quoque a vobis expectaturi. Non putamus autem nunc pluribus ad singula exponendum esse, sed sufficere, si breuibus, quae scire desideratis, in hisce Litteris nostris perstringimus.

Primum, quod attinet adnunciata, et Litteras Petri Petrovich: miramur sane insignem hominis leuitatem, qui huiusmodi sua commenta, et fabulas Imperatori Turcarum, ac Bassis suis nunciare, et scribere non erubescat, cum Nobis nec in mentem quidem venerit, tales ad Reginam Isabellam Litteras scribere, aut eiusmodi Tractatus agitare, quibus filio eius Transsiluaniam pro Dote polliceremur. Nos enim eam Prouinciam neque nunc, neque posthac, Deo propitio, cedere intendimus.

Ad haec licet superiore aestate nebulo quidam Varsouiae captus fuerit, qui se nostro nomine a nonullis Consiliariis, et Subditis nostris ad tollendum e medio dictae Reginae filium subordinatum fassus est; tamen falsa sunt ista omnia, et commentitia, Nobisque praeter veritatem impinguntur. Quod sane, vt omnibus manifestum fieret, obtinuimus a Genero nostro Serenissimo Rege Poloniae, vt captiuum illum in potestatem suam receptum denuo, praesente Commissario nostro, cum Interrogatoriis ad hoc deputato, per torturam examinari iusserit, idque examen in horas exspectamus.

. . . . . .

Datum in nostra et Imperii Ciuitate Augusta Vindelicorum Die XXIX, mensis Martii, Anno Domini MDLV. Regnorum nostrorum Romani XXV. Aliorum vero XXIX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-Cancellarius m. p.

M. Singkhmoser. m. p.

De Miller, Epistolae imperatorvm. pag. 79—80.

Digitized by Google

CXIII.

1555. 1555. *Alesandru, Domnulŭ Moldovei*, confirmă actulŭ de donaţiune alŭ boiarinului *Danŭ*, Portariulŭ din Sucéva, şi alŭ soţiei sale *Todosia*, cari aŭ dăruitŭ mănăstirei Homorŭ satulŭ *Drăguşesci* şi o parte din satulŭ *Băişesci*.

(Traducţiune din chrisovulŭ originalŭ în limba slavonă).

Von Gottes Gnaden wir Alexander Ww. . . . . wienach vor uns und all' unseren moldauischen Bolêren gekommen unser getreuer Bolêrin Hr. Dan. Sućawer Torwarden, und seine Ehefrau Todosia, Marias Tochter, Enkelin des Hr. Kosma Scharpe Kämmerers, von niemand genötiget oder gezwungen und haben unserem heil. Betort, dem Kloster in Homor, <wo das Gotteshans der Himmelfart der heiligsten, unbefleckten und hochgelobten Herrscherin, unserer Gottesgebärerin und allzeit Jungfraun Maria ist> für ihre Seelen und die Seelen ihrer Aeltern, für die Seelen ihrer Kinder und für ihre Gesundheit, und für die Gesundheit ihrer Kinder gegeben ein Dorf im Zenut Karligatura, namens Dräguscheștie, welches dermal Michäileștie genannt wird, und die Müle auf dem Bachlui, welches ein warhafter Erkauf des Kosma Scharpe Kämmerers war, um 180 tartarische Gulden von Eliä, dem Sone Saul's des Nêgoischen und von dessen Sippen Sima, dessen Bruder Jsaiko und dessen Bruder Holowka, Joris Sönen, alle Enkel Stojans, Jwaschkos und Lazors der Kanzler (Procelniki) vermöge Vorrechtsbriefe, die ihre Groszväter Stojan, Jwaschko und Lazor die (?) Kanzler von unserem Urahne Alexander dem Ww. von Eliä dem Ww. und von dem Ahne unsr. Hscht. dem Ww. Stefan hatten, so wie auch vermöge Erkaufsbriefes, den Hr. Kosma Scharpe Kämmerer von dem Bruder uns. Hscht., dem jüngern Stefan dem Ww. hatte, dann auch vermöge Bestätigungsurkunde, die unser getreuer Bolêrin Hr. Dan, Sućawer Torwarden, von unsr. Hscht. hatte so wie vermöge Vorrechtsbriefe, welche über die Teilung Angelina, Nastasia und deren Nichte Todosia, Marias Tochter, von unsr. Hscht hatten, nebstbei vermöge Vorrechtsbriefes, den unser getreuer Bolêrin Hr. Dan, Sućawer Torwarden und seine Ehefrau Todosia, Marias Tochter. von Angelina hatte, welches Dorf ihr zu ihrem Anteile als Schenkung von Angelina zugekommen ist. — Und hiebei ist eben so vor uns und unseren Bolêren gekommen unser getreuer Hr. Dan, Sućawer Torwarden aus seinem guten Willen, ungenötigt und ungezwungen und hat ebenfalls unserem heil. Betort, dem Kloster in Homor, <wie ob.> von der Hälfte des Dorfes Baischeștie an der Moldawa den vierten, den unteren Teil gegeben, welcher untere Teile von der Hälfte des Dorfes Baischeștie an der Moldawa ein Erkauf um 80 tatarische Gulden war unseres getreuen Bolêrin, Hr. Dan, Sućawer Torwardens, von Odokia, Tochter des Hr. Luka Arbure, Sućawer Torwardens, vermöge Kaufbriefes, den ihr Vater, Hr. Luka, Sućawer Torwarden, von Paraska und ihrer Sippe Marena, der Toehter Tomischunkul's, Stans Enkelin, und vermöge Vorrechtsbriefes, den sie von un-

Digitized by Google

serem Ahne, dem Ww. Alexander hatten, so wie auch vermöge Erkaufsbriefes, welchen Hr. Luka Arbure, Sućawer Torwarden, von dem Bruder unsr. Hscht. dem jüngeren Stefan dem Ww. hatte. — Und hiebei ist eben so vor uns und unseren Bolêren abermal gekommen unser obgeschriebener getreuer Bolêrin Hr. Dan, Sućawer Torwarden aus seinem guten Willen, von niemand genötiget oder gezwungen und hat abermals unserem heil. Betort dem Kloster Homor <wie ob.> in diesem Dorfe Baischeștie an der Moldawa gegeben eine Stätte für 3 Häuser, welche Stätte für 3 Häuser vom Dorfe Baischeștie an der Moldawa unser getreue Diener Hr. Dan, Sućawer Torwarden, von unserem Diener Dumitro und dessen Schwester Zorka. Andreik's Rotumpan's Kindern, um 130 tatarische Gulden gekauft hat, vermöge Erkaufsbriefes, den sie von Ion Ursu, dessen Schwester Dolka und deren Neffen Ion und dessen Brüdern Pänti, Eremiä und Kreste und deren Schwestern: Sofiana, Tudora und Marina, Alexis Kindern, hatten und vermöge Vorrechtsbriefes, den deren Ahnen von unserem Urahne Alexander dem Ww. hatten. Und ebenso hat unser getreuer Bolêrin Hr. Dan, Sućawer Torwarden, unserem heil. Betort, dem Kloster Homor, wo das Gotteshaus der Himmelfart der Gottesgebärerin ist, einen seiner aufrechten Leibeigenen (Cholopa) namens Toader, einen Zigeuner, gegeben, welchen Zigeuner namens Toader unser getreuen Bolerin Hr. Dan, Sućawer Torwarden für sein wahres und angestammtes Geld von Ćolpan dem Mautner gekauft und für ihn 70 Aspern baares Geld gegeben hat. — Und ebenso ist vor uns und unsere Bolêren abermals unser getreuer Bolêrin Hr. Dan, Sućawer Torwarden, gekommen und seine Ehefrau Todosia, Marias Tochter, aus ihrem gutem Willen und ihrem ganzen Herzen und haben gleichfalls unserem heil. Betort, dem Kloster Homor, wo das Gotteshaus der heil. Gottesgebärerin ist, drei Hauswesen (salaschi) Zigeuner namens: Fokscha den Zigeuner mit seinem Weibe und ihren Kindern, --nä-- und Darćiol mit seinem Weibe und ihren Kindern gegeben, und all diese 3 Zigeuner Hauswesen waren ein Erkauf Angelinas, Tochter (?) des Hr. Kosma Scharpe Kämmerers, für ihr aufrechtes und angestammtes Geld. — Wir aber, deren gutwillige Schenkung und ihre Inbrunst für das heil. Kloster sehend haben auch von uns aus gegeben und bestätiget all die obgeschriebenen Dörfer und Zigeuner, damit sie auch von uns aus unserem heil. Betort, dem Kloster Homor, <wie ob.> eine Handveste mit allen Einkünften seien unverbrüchlich für immer in Ewigkeit, ewiglich! Und der Hotar dieses zuerst genannten Dorfes, namens Drăguscheștie am Bachlui, das jetzt Michaileștie genannt wird, und die Müle auf dem Bachlui soll von allen Seiten nach dem alten Hotar sein, wo er von jeher bestanden! Und der Hotar dieses vierten unteren Teiles von der Hälfte des Dorfes Bäischeștie soll der vierte Teil sein und von anderen Seiten nach dem alten Hotar, wo er von jeher gewesen! Und auch der Hotar für die Stätte der drei Häuser soll ihnen gleichfalls nach dem alten Hotar sein, wo er von jeher bestanden! Und hiefür ist die Beglaubigung unsr. Hscht. des obgeschriebenen wir Alexander Ww. und die Begl. unserer Bojaren: d. B. d. Hr. Ion Nădăbaiko Hofrichters, d. B. d. Hr. Peter Krăkowić Perkalaben, d. B. d. Hr. Ion Chăra und des Hr. Nêgoe, Perkalaben von

Digitized by Google

Hotin, d. B. d. Hr. Ion und Hr. Weiss, Parkalaben von Nemz, d. B. d. Hr. Wêweriz und d. Hr. Waskan Parkalaben von Nowograd, d. B. d. Hr. Schendreskul Schwertträgers, d. B. d. Hr. Mogila Kämerers, d. B. d. Hr. Ion Schatzmeisters, d. B. d. Hr. Dumitru Mundschänks, d. B. d. Hr. Nedeljan Truchsessen, d. B. d. Hr. Plaxa Marstallers und die Begl. all unserer moldauischen Bojaren, der grossen und der kleinen. Und nach unserem Leben wer Hospodar unseres Landes sein wird von unseren Kindern oder unseren Brüdern oder unserm Geschlechte, oder wen immer Gott auserwälen wird, Hospodar zu sein unseres moldauischen Landes, der soll doch diese Schenkung und Bestiftung nicht umstossen, welche unser getreue Hr. der Sućawer Torwarden und seine Ehefrau Todosia, Marias Tochter, unserm heil. Betort, dem Kloster Homor <w. ob.> gegeben und gestiftet haben, sondern möge sie dem heil. Kloster bestärken und bekräftigen! Und wer es versuchen sollte, diese unsere Schenkung und Bestiftung unserm heil. Betort, dem Kloster Homor, zu zerstören, zu zerstreuen oder zu vernichten, ein solcher soll verflucht sein von Gott dem Herrn, dem Schöpfer Himmels und der Erde, von seiner heiligsten Mutter, von den heiligen 12 Ober-Aposteln Peter und Paul und den übrigen, von den heil. 4 Evangelisten von den 318 heil. Vätern von Nikea und von allen Heiligen, welche von Ewigkeit her, Gott wolgefallen! Und soll seinen Teil haben mit Juda und den vefluchten Arias; denn wir haben es unserem heil. Betort, dem Kloster Homor, wo das Gotteshaus der Himmelfart und der Gottesgebärerin ist, gegeben und bestätiget, auf dass all' dies demselben eine Handveste sei, so lange dieses heil. Kloster bestehen wird. Und zu mehrerer Bestärkung und Bekräftigung all' des Obgeschriebenen haben wir unserem getreuen Hr. . . . . befohlen, dies zu schreiben und unser Siegel beizuhängen diesem unsern wahrhaften Briefe.

Geschr. hat's Demeter Ka . . . zu Waslui im J. 7063 April 9.

(H. S.)

Wickenhauser, Molda, oder Beiträge zur Geschichte der Moldau und Bukowina. I. Band, pag. 98—102. Originalulŭ în limba slavonă pe pergamenŭ.

CXIV.

1555. 1555. *Sultanulŭ Solimanŭ* scrie din Siria fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ, că a primitŭ pe oratorulŭ seu şi a datŭ ordine prefecţilorŭ de la frontiere, precum şi *voivoţilorŭ din Moldova şi din Ţéra-românéscă*, se-i dée ajutoriŭ spre a se puté întórce în *Transilvania*.

In fide Christi Serenissime rex Stephane! — — Cum venisset ad excelsam, et Imperialem Portam Franciscus, orator vester, attulit nobis litteras vestras, ex quibus sane lubenti animo accepimus, et insuper ex ore ipsius oratoris vestri, quod — — — tu quoque juxta Seriem litterarum, et privilegiorum nostrorum, vero ex animo, et corde puro multum optaveris redire

Digitized by Google

in patrimoniale regnum tuum, modo a Beglerbegis, et Sanzachis, et Vajvodis Moldaviae, et Valachiae habuisses auxilium — — — Notificasti etiam, quod Petrovich fidelem Servitorem nostrum, ante fere duos annos Locumtenentem vestrum delegisses, inque persona tua in Hungariam praemisisses — — — et tu — — — ob respectum gratiae nostrae, et auxilii nostri fiducia, et spe, cum Mahometh Dragoman ad confinia regni Hungariae in arcem Zanok venisses. (Tum significat, se praefectis suis, et Vajvodis Moldaviae, ac Valachiae severa mandata dedisse, ut ei, cum monuerit; auxilio adsint. Interea autem, donec orator regis Ferdinandi, cum responso redeat, ab hostilitate abstineant. Dein pergit ita:) Et idcirco tu interim non discedas ab eo loco, ubi es, ad alium, et sis praeparatus, et commendamenta nostra, ita, ut maxima sunt, omnibus illis Dominis demandabis, ipsis Consilium dabis, ut bono animo sint, et notificabis ipsis gratiam Magnitudinis nostrae erga vos. De cetero, incessanter omnia negotia tua ad excelsam Portam nostram significare non desinas. In his verbis, et scriptis nostris firmam fidem habeas, et sigillo nostro Imperiali, litterisque fidem facias, et satisfacias. Datum in Amasia civitate nostra Capadociae. 15. Maji 1555.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 42—43. — După Ribier, Lettres et Mémoires d'Estat. Tom. II. pag. 565.

CXV.

1555. *Dieta feudală a Transilvaniei întrunită la Oşorheiŭ* decide repararea *castelului din Ilia*, situatŭ în partea de apusŭ a Transilvaniei, despre Bănatŭ, ca se nu caḑă în mânile inimicilorŭ (ale Românilorŭ din Bănatŭ aderenţi ai regelui Ioanŭ); în fine, că *iobagii catolici* se pótă fi condemnaţi în justiţie numai în casulŭ, când va esista în contra lorŭ o probă de 7 marturi catolici, ér *iobagiulŭ românŭ* se fie condemnatŭ, dacă va fi o probă de trei marturi catolici. 1555.

Articuli dominorum Trium Nacionum Regni Transsylvanie în Comicijs Wasarheliensibus ad festum Beati Georgij Martiris indictis ex commissione Sacre Regie Maiestatis celebratis Anno domini 1555.

. . . . . .

(8) Item Nobiles Comitatus Hwnyadiensis conquerebantur se per quosdam potentes multa damna passos esse, postulabantque vt domini Waywode hominem eorum, cum testimonio Capituli Albensis, ad oculatam reuisionem damnorum transmitterent. Tamen dominis Regnicolis visum est, vt si qui eorum aliquam iniuriam aut damnorum illaciones accepisse pretendent partem adversam in presenciam dominorum Waywodarum euocent, ex parte quorum domini Waywode offerent se iudicium et iusticiam inpensuros esse.

Digitized by Google

(9) Item Idem Nobiles Comitatus Hwnyadiensis conquerebantur Quod inhabitatores oppidi Zaazwaras, ac alij Saxones in pertinencijs eiusdem oppidi commorantes, de liberis pascuis eorum pecora ipsorum abigerent et per paccionem dimitterent. Quare per dominos Regnicolas sanccitum est, ut in hac parte vetus consuetudo obseruetur, excepto quod nec domini Nobiles nec vero Saxones equis, equacilibus ac gregibus ouium Valachorum ex debito pascua in territorijs eorum admittere cogantur.

. . . . . .

(11) Conclusum est per dominos Regnicolas, nemo nobiles homines citra quinque casus in presenciam dominorum Waywodarum in ius citare possit, prout patet in decreto generali. Et Comites Comitatuum nullas causas infra summam quinquaginta florenorum se extendentes iuxta veterem eorum consuetudinem in presenciam dominorum Waywodarum transmittere teneantur.

(12) Item cum domini Regnicole Trium Nacionum libertates suas summopere defendere laborant, conclusum est, ut queuis Nacio tercio die festi Sacri Pentecostes proxime affuturi, suas litteras et priuilegia super libertates eorundem quas habent, coram Reuerendissimo ac Magnificis dominis Waywodis producere teneantur, que reuisioni eorundem dominorum submittantur.

(13) Item Vniuersitas dominorum Nobilium Comitatus Hwnyadiensis simulcum Egregio Ladislao Dyenewsy dominis Waywodis et Regnicolis in eo vehementer suplicat, vt ad custodiam et alias necessitates Castelli Illye singularem curam adhibere velint, ne in manus hostium deueniret, unde maximum periculum huic regno (quod Deus auertat) inmineret. Proinde decretum est, ut dominus Administrator proventuum Regie Maiestatis ex contribucione presenti Comitatus Hwnyadiensis ad fortificationem eiusdem Castelli tantas expensas, quante sufficere videntur, administret, propriumque hominem illuc mittat, qui circa fortificacionem eiusdem ac alias eciam necessitates prospiciat, et laboratoribus solucionem faciat. Vbi vero contribucio illius Comitatus ad necessitates dicti Castelli non sufficeret, aliunde necessitatibus illius subveniat, et incole quoque pertinenciarum, apud manus eiusdem Ladislai Dienessy, nec non Egregiorum Georgij Capithan, ac Georgij Nagh habentur, aut solucione aut laboribus circa fortificacionem Castelli auxilio sint.

. . . . . .

(15) Idem domini Siculi affirmant leges suas a legibus ceterorum Regnicolarum discrepare, postulantque vt iuxta veterem eorum consuetudinem cum litteris euocatorijs dominorum Waywodarum in presenciam eorundem racione quorumuis negociorum ne evocentur. Quorum postulacioni domini Waywode consenserunt, ea tamen conditione, vt Siculi causas reliquorum miserorum plebeorum coram ipsis vertentes citra vllam dilacionem adiudicare debeant, alias enim illos, qui contra miseros peccauerint, ad requisitionem ipsorum in presenciam eorundem dominorum Waywodarum per literas euocatorias citari faciant.

. . . . . .

(17) Item fures, predones, incendiarij, adulteri, falsarum monetarum cusores, homicyde ac alij publicj malefactores, qui iam antea secundum con-

Digitized by Google

stitucionem Regni extradati sunt, sed hactenus comprehendi non potuerunt, per Comites publicentur in eorum sedibus, vt vbiqunque et per quoscunque conprehendi poterunt. in ipsorum terris, officiolatibus, Ciuitatibus, Oppidis et Villis per Judices eorundem pena condigna punientur.

(18) Item vt post connumeracionem dicte Regie Maiestatis Comites Comitatuum statim ad persequendos fures et predictos malefactores exeant, et Idem comites secundum connumeracionem dice singulos duos denarios, de singulis portis, in ipsorum salarijs siue expensis exigant, ubi autem non exegissent et in persecutione malefactorum non processissent, in ipsorum vsum conuertant.

(19) Item conclusum est in negocio Nobilium malefactorum, vt iuxta constitucionem dominorum Regnicolarum, superioris anni, in Conuentu Wasarheliensi factam procedant.

(20) Item Rusticum hominem et Christianum septem Christiani, Walachum vero tres Christiani, Walachi vero septem vnum Valachum Juramento extradare possint.

(21) Item Inquisicio seu investigatio malefactorum recencium, demptis antea extradatis, vt premissum est, a festo Circumcisionis domini Anno Milessimo quingentesimo [1]. Quinquagesimo quarti preteriti incipiatur. Decretum est autem vt cum inter dominos Nobiles malefactorum persecucio per Comites Comitatuum incepta fuerit, statim et eodem tempore domini Siculi et Saxones in medio eorum eosdem malefactores persequantur. ne tales ex vnius Nacionis terris in alterius commigrare possint, quapropter domini Waywode homines eorum speciales deputent; qui cum dominis Siculis et Saxonibus eiusmodi malefactores persequantur. Quicunque autem aliquem malefactorem pactatum dimitteret, vel defenderet, aut occultare auderet, eadem pena, que per dominos Waywodas in tales malefactores decreta est, puniri debent.

(22) Casus vero, pro quibus fures et aly malefactores occidi vel suspendi debeant, generaliter pro pecoribus cuiuscunque generis fuit ac alijs rebus florenum vnum valentibus et supra, infra vero vnum florenum is qui furatus fuerit virgis cedatur.

(23) Item pro quibuscunque enormibus et detestandis vituperijs et signanter pro vituperio anime et de creatura Dei virgis cedantur, adulti vero cippone puniantur, et si per quospiam iudices oppidorum et villarum punicio omissa fuerit, per Comites prius constituta pena puniantur.

(24) De negocio vero seruorum fugitiuorum statutum est, vt qui male et clam a dominis suis aufugerint, ac apud alios inuenti fuerint, a domino suo restituantur. Si vero in publico loco reperti fuerint libere retinere (*sic*) et comprehendi possint, assignenturque ad manus dominorum suorum, ex quorum parte dominus statim iudicium faciat. Ubi autem dominus talium fugitiuorum procul abesset, tradantur ad manus iudicis eius oppidi aut ville, vbi et in cuius terris comprehensi fuerint, et iudex tercio die ex parte huiusmodi impendat iudicium.

. . . . . .

1) Din erórea copistului, în esemplariulŭ originalŭ în locŭ de «quingentesimo» e scrisŭ «quinquagesimo.»

Digitized by Google

(29) Visum est dominis Regnicolis, vt Dominus Abbas de Colosmonostra solito more Regni ad fidelem custodiam locy Conseruatorij litterarum Juramentum prestare teneatur. Qui cum referat se ad hanc custodiam coram Reuerendissimo domino Strigoniensi iuramentum prestitisse, nichilominus tamen nuncij, qui nomine Regni ad Maiestatem Regiam profecturi sunt, illi a domino Strigoniensi planius cognoscere debebunt.

. . . . . .

(31) Domini Regnicole supplicarunt dominis Waywodis pro salibus ad necessitatem domus eorum ex Cameris Salium dandis, qui domino Administratori commiserunt, ut iuxta veterem consuetudinem in usum domus eorum sales de Camerys Salium dare faciat.

. . . . . .

(33) Deinde ijdem domini Nobiles Comitatus Hwnyadiensis supplicauerunt dominis Waywodis, vt ex presenti contribucione nonaginta nouem denariorum defalcarent, cum dominaciones sue antea pro labore eorum circa municionem Arcis Dewa factam hoc se facturos obtulissent. Itaque domini Waywode eisdem concesserunt, vt ex singulis portis non amplius quam septuaginta quinque denarios in presentem contribucionem soluant, ea tamen condicione, vt cum idem domini Nobiles per Magnificum dominum Dominicum Dobo etc. ad eiusmodi labores subeundos eciam deinceps requisiti fuerint, presto esse velint.

. . . . . .

(35) Vt vniuerse tres Nationes bono apparatu bellico parati et instructi sint, prout in articulis alijs Anni superioris superinde editis continetur; mandant autem domini Waywode, vt domini Nobiles gentes eorum simul cum omni apparatu bellico usque festum Pentecostes proxime venturum perlustrent, similiter Capitanei et Judices Sedium Siculicalium ac domini quoque Saxones, easque tam promptas habeant, vt cum ad insurgendum necessitas postulauerit, ac per dominos Waywodas requisiti fuerint, vel capitatim siue generaliter vel parcialiter, absque, mora et dilacione, ad terminum ipsis prefixum et locum constitutum conuenire possint.

(36) Domini Banffienses conquesti sunt dominis Regnicolis, quod dominus Administrator oppidum eorum Banffi-Hwnyadya contra priuilegia eorundem oppidanorum dicari facere vellet. Vnde domini Waijwode decreuerunt, vt priuilegia sua, si qua super exemptione eiusdem oppidi confecta habent, in presenciam dominacionum suarum producant, quibus cognitis domini Way wode easdem (*sic*) dominum Administratorem obseruaturum committent.

. . . . . .

(39) Libertini Nobilium, qui per dominos eorum in libertate conseruantur ac in expedicionibus cum eis proficiscuntur, et in medio ceterorum colonorum seruicia dominis eorum non exhibent, sed more seruitorum inseruiunt; similiter allodiatores, mercenarij et reliqui seruitores Nobilium, qui victu et amictu a dominis eorum sustentantur, ne dicentur.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. p. 539—548. După originalulŭ din museulŭ transilvanŭ; Iosephi Comitis Kemény, Codex Authenticus Articulorum Transsilvaniae. Tom. I.

Digitized by Google

CXVI.

1555. *Vechile obiceiuri judiciare şi administrative ale Sĕcuilorŭ din Transilvania*, compilate de adunarea naţională a Sĕcuilorŭ, şi confirmate de voivoḍii Transilvaniei Franciscŭ Kende şi Stefanŭ Dobo. 1555.

Municipalis consvetudo Siculorum ex Judiciis.

1) Az mely széken az per elkezdetik biró vagy hadnagy elött, ha az elsö széken ellene mondás nem lészen, tehát a pert azon procurator végig viheti; ha hol ellene mondás lészen, bizonyitsa meg a bíróval vagy hadnagygyal, hogy vallott procuratora; ha meg bizonyithatja, a más fél dolgát elveszti, ha meg nem bizonyithatja, székely földén három gyrán marad, ki másfél forintot tészen, és a pert elveszti, s külömben fel nem veheti perét, hanem ha letészi az három gyrát; az után, ha akarja, ismét ugyanazon emberét procuratorává teheti.

2) Ha procurator hivás lészen, székely földen másfél forintot tészen.

3) Ha valamely perhez akárhány személy légyen keresö, együtt egy uj itélettel és egy sententiával esik meg.

4) Az uj itélet árra egy forint, a sententia árra is egy forint; ha pedig valaki feles örököket vagy malmot nyerne meg, három forint.

5) Székely földen a széktörés 24 gyra.

6) A székelység között való patvar 24 gyra, és a pernek örökös elvesztése.

7) A méltatlan keresetnek birsága a székelyek közt 3 gyra.

8) A pernek letétele a széken egy forint, a Fejedelem tábláján 3 forint.

9) Székely földén a széken egy gyra tészen 50 pénzt, vagy fél forintot, a Fejedelem tábláján egy forintot.

10) Valamely dologban sententiát mondanak, kétszer terh nélkül bentilthatják, harmadszor terhe vagyon.

11) Valamely dologban sententiát törnek, a sententia árra azé, a ki a sententia árrát magadta volt.

12) A sententia törés ha 12 forintot érö dologban jár, egy forint; ha pedig annak felette lészen, mindenkor 3 forint.

13) Valamely dologban sententiát mondanak, ha a meggyözött fél uj itéletet kér benne, miglen a sententia ki nem adatik a meggyözött fél nem tartozik a sententia árrát megfizetni.

14) Ha uj itélettel érik a sententiát, miglen véle el nem járnak, tehát el ne járhassanak a sententiával; ha eljártanak volna is, ha uj itélettel érik, a sententiával elvitt marhákat tartozik kiadni, miglen az uj itélet mellett vége szakad.

15) Valamely alperes a felperesnek hitére hagyja az ö keresetét, ha megesküszik a felperes, megnyeri dolgát; ha pedig meg nem esküszik, az alperes ment lészen.

16) A felperes kérdöre nem veheti önnön hitét a biró elöl, az hol a per lészen.

Digitized by Google

17) Minden hadnagy és biró tartozik minden törvényt elnapozni, és ha el nem akarná napozni, admonitióval kérdöre veheti, a ki akarja.

18) Valamely peres más székre akarja dolgát halasztani, szabad légyen; de tovább ne halaszthassa, hanem ha szék vagy ország dolgában vajda urakhoz vagy fejedelemhez küldettetnék.

19) Valamely per csak 3 forint érö dolgában jár, azt egyik székröl a másikra ne vihesse, miképpen önnön hitét.

20) Valamely embernek fia, leánya vagyon, az örökség a fiat illeti; de ugy hogy a fiu a leányt, kiki a maga székének törvénye szerént, kiházasitsa.

21) Ha két férfiu egy ember gyermeke, egyiknek fia, a másiknak leánya vagyon, a leány olyan örökös az atyja örökségében mint a fiu.

22) Valamely embernek két leánya vagyon, fia nincsen, atyjokról maradott öröségek egyaránt illetik öket, de ugy, hogy a kissebbik választhasson a lakó helyben, de ugy hogy a másiknak hozzája hasonló légyen, egyaránt örökösködhessenek benne; ha pedig a kissebbik a nagyobbiknak hasonlót nem adhatna, tehát az örökség két felé osztassék.

23) Valamely embernek két leánya vagyon, egyik leánynak fia, a másiknak leánya vagyon, a leány is olyan örökös az atyja jószágában, mint a fiu; de ha a leánynak fia és leánya lészen, a fiu a leányt kiházasitja belöle.

24) Valamely székely örökségben 32 esztendö eltelik, indulatlan volt benne az ember, a más fél nem tartazik reá felelni.

25) A zállagos jószágban idö mulás nem tartatik.

26) Valamely ember vérgyökér valamely örökségben, abban idö mulás nincsen; mivel a vér atyafiak között a Decretum szerént idö mulás nem lehet.

27) Atyafi atyjafia ellen idegennek semmijét el nem adhassa, sem el nem vallhatja; ha elvallotta volna is, ha 32 esztendö közben tilalom lett volna benne, a vér gyökér vissza veheti, hanem ha öröksége helyébe ismét öröksége helyébe ismét örökséget adtanak volna.

28) Ha valamely örököt eladnak, és a kit illetne meg nem kinálnák véle, ha ellene mond, 15-öd napig várják meg véle, ha megveheti az örökséget, adják néki: ha pedig meg nem veheti, vagy a kináláskor ellene nem mond, adják annak, a ki az árrát letészi, s az után az atyafi ne perelhessen érte.

29) Az elveszett pert atyja életében a fia el nem kezdheti.

30) Székely ember örökségét semmiképpen el nem vesztheti, ha a fejét hitetlenségért elvesztené is, hanem atyjafiára marad.

31) Ha a pere vesztett ember a törvény kimondása után hozzája szólana, ha helyt nem adnak szavának, maradsága semmi nicsen.

32) Ha valakit kurva fiának, árulónak, hitetlennek mondanak, és törvénybe jutván megtagadja, hogy nem mondotta, ha a más fél megbizonyitja, hogy ö hozzája büntelen mondatta, eleven díján, azaz tizenharmad fél forinton marad: mert tisztességében jár. Ha pedig a biró elött szemében mondja, hogy ö mondotta és meg nem bizonyithatja, a más fél megmenti magát, ö pedig nyelvén marad érette.

Digitized by Google

33) Ha valaki orvnak mond valakit, ki ötet nem illeti, és reá nem bizonyithatja, a más fél megmenti magát tölle, eleven díján marad érette; ha pedig káráért keres valakit orvnak, tolvajnak, vagy égetönek mondja birája elött, érette semmin se marad.

34) Orozásról való gyanúság szabad személy ellen ha támad, ha az elött suspicio nem volt felölle, csak ö maga hitivel mentse magát; ha pedig a féle dolognak meglételekor a félének találtatik lenni, az ilyen személynek maga mentségére harmad magával kell megesküdni.

35) Parancsolattal senkit se hivhassanak se vajda urak, se ispány eleibe, hanem kit kit székén keressenek elöbbszer, és a ki mit nem igazúl, az kérdöjével mehessen el ország törvénye szerént: de a székben mindjárást törvényt láttassanak; ha pedig halasztás lenne perében, mindjárást appellálhassa az ö szokott kérdöjét.

36) Az örökös székely meg ne tartassék a vajda urak tábláján, hanem ha halált érdemelne.

37) Szántszándékkal való halálért a gyilkos meghaljon; a vajda urak kegyelme még a király is meg ne oltalmazhassa a peres ellen.

38) Ha a szántszándékos gyilkost a véren megfoghatják, ugyanottan szolgáltassék törvény reája; ha pedig meg nem foghatják a véren, ugy is megsententiázzák, és a mely széken megtalálják, ugyan ottan törvény szolgáltassék reája.

39) Történettel való halálért a vajda urak kegyelme használ esztendeig és három napig, de ugy, hogy a közben a halálosokon több boszut ne tégyen; annak utánna ha az alatt meg nem békéllik, törvény szolgáltassék reája.

40) Ha valakinek szántszándékkal házára vagy ekéjére mennek, vagy meglesik utjában s megölik, valamennyin volnának, mind halált szenvedjenek érette.

41) Valamely ember valakinek házára mégyen hatalommal, s házánál megölheti, a díja is elvész.

42) Valamely ember valakinek házán vagy ekéjén vagy szekerén hatalmat tészen, 24 gyrán maradjon.

43) A hatatom cselekedés ló vagy barom elvételében 12 gyrát tészen; ettöl megválva egy hatalom három gyrát tészen.

44) Ha valaki egyik a másikat a földre leüti, 6 gyrán marad; ha a földön veri, vagy vérét ontja, 24 gyrán marad.

45) Ha valaki egyik a másikat meg akarná ölni, a más ember oltalmazása miatt maradhat meg élete, 24 gyrán marad.

46) A tetem törés tészen 12 gyrát, a nagy seb is annyit, a szablya vágása is annyit, egy íznyi seb tészen egy gyrát.

47) Valamely peres valakit biró eleibe hivat, az alatt megbékéllik vélle, a biró birságot 3 gyrát vehet rajta.

48) Ha egy személy valamely birónak tisztibe hág, 3 gyrán marad érette.

49) A földnek foglalása nem mégyen feljebb 12 gyránál, néha 3 gyra, néha 9 gyra, néha pedig 12 is, a hold földnek mivoltához képest.

50) A biró tilalma tészen 3 gyrát, t. i. ha egész falu szegi meg.

Digitized by Google

51) Az egész falu csak annyiban marad a potentiáért, mint hatalmat cselekedett három személyek: mert három személyek egy egész falu felöl mindenkor szabadon felelhetnek.

52) Valamely faluban a fö embernek, vagy ló fönek öröksége vagyon, a falu ellen is, a kinek pedig ott közöttök öröke nincsen, ellenek ott örököt nem vehet; ha ki vett volna is, ha ki akarják vetni, 32 esztendeig kivethetik.

53) A megitélt örökségnek megbocsáttásakor az adversa parsot meg kell kinálni; mert külömben a sententiának semmi ereje nem lészen.

54) Ha valaki székely örökségért mást perbe akarna fogni, tehát tartozik az actor minden atyjafia felöl felelni, hogy ö vélle más nem perel.

55) A székely örökségért, ki 3 forintot ér, királyig elmehetnek; tisztesség dolgával is elmehetnek: de ha elmennek, mind a két fél elmenjen, s kiki maga tulajdon dolgát folytassa.

56) Székely földön minden dolgot megitélhetnek, csak bajviadalt nem itélhetnek, és uj itéletet nem adhatnak.

57) Székely földön a víz határt nem tehet, hanem csak a régi folyása.

58) Valaki adós egyik a másiknak, önnön hitére, valahol találja, megfoghatja s megtarthatja.

59) Valamely ember egyik a másikkal törvényben vagyon, ha az alatt valamelyik ujabb törvénytelenséget tenne, 6 gyrán maradjon; ha pedig meg nem akarná adni, dolgától elmaradjon.

60) Az itélet a székely földön ilyen: hogy a falu három igaz jámbort fogad, és az a három ember megfelel a faluért, és valakit kiad nyilván való tudással, azt megbüntetik, a mi marhája vagyon, az ö részét elveszik, felesége, gyermeke részét meghagyják; valakit pedig hallomással felelnek ki, annak helyt nem adnak.

61) Ha földön lakó büntettetik meg, és annak megitélésében a hadnagy és királybiró jelen vagyon, a marháknak fele része a székülökkel a hadnagyé és királybiróé, más fele része pedig a földes uráé; de ha az ura a gonosztévö földen lakót, miglen a királybiró és hadnagy oda mégyen, megbünteti, minden marhája az urának marad.

62) A bün alatta senki magát földön lakóvá nem teheti, ha ki tenné is, erötelen lészen. Ha ki Lajos király után földön lakóvá tette magát, erötelen, mert király nemese.

63) Székely földéröl ha ki akart menni, szabad volt mindenkor, és ha valaki valahonnan székely földére akar jönni, az is szabad, erövel ki nem vethetik; de a nemes jobbágyát bé nem fogadhatják, el se vethetik.

64) Valamely székely szolgálni akart menni, bár más országban is, ki országunknak védelmére nem volt, szabad volt szolgálni menni; de a szegödett szolgát megtartóztathatták.

65) Valamely embert Sz. Mihály napjáig ki nem vethetnek házából, az után Sz. György napig ki nem vethetik: mert téli idöben nem szokott az ember házat csinálni.

66) Valamely ember peresének valamit hitére hagy és megesküszik, uj itélet abban nem lehet.

Digitized by Google

67) Valamely dologban arbiter biróra fog a peres, és addig uj itélettel el nem tiltják, abban az után uj itélet nem lehet.

68) Örökös székelyt törvényben éretlen meg nem foghatnak, hanem ha véren találják, vagy marhát fognak kezén. Ha törvényben elérik, miglen marhájában tart, addig örökségéhez nem nyulhatnak; ha sem marhája sem öröksége nem lészen, fejéhez is hozzá nyulhatnak.

69) Három törvénynyel való tilalmat törvény látatlan senki el nem szabadithat; de ha harmad nap reá nem akar szóllani, a ki megtiltotta, a más fél kérésére a biró megszabadithatja.

70) Ha valaki kezességen valakit kivészen, és a praefigált napra elö nem viheti, három keresö napot adnak annak az embernek, a ki kezességen kivette, és ha akkor is elö nem adhatja, azon marad a kezes, a mint a dolog tartja.

71) Székely földön a nemesek között való jegyruha 24 forint, a lófö székelyek között való jegyruha 12 forint, a darabont székelyek között való jegyruha 6 forint, a paraszt székelyek között való jegyruha 3 forint.

72) Valaki eddig követséget vitt a táblára, és akkor a törvény elhaladott, a követséget pénz nélkül irták bé, mert két követséget a követ nem viselhet.

73) Valamely székely ember sóval akar kereskedni, Segesvár székben, Köhalom székben, és Fogaras földén szabad volt kereskedni, de ugy, hogy a királybirótól pecsétet kell váltani, hat járombeli ökörtöl 3 pénzen kell váltani, két ló vonása terhétöl két pénzen. De ha pecsét nélkül elmegyen, a királybiróé marhája, szekere, a só pedig az emberé légyen. Ha igaz pecsét vagyon nála, és a királybiró még is háboritja, a szegény ember ha maga oltalmába megölheti is, egy só dija.

74) Székelységnek emlékezetére nem tudjuk azt, hogy sereg ilyenképpen lakott volna székely földén; mert soha törvényünk nem volt: annak okáért most is könyörgünk vajda uraknak ö Nagyságoknak, mint kegyelmes urainknak, hogy a régi szabadságunk szerént éltessenek, és ennek utánna azzal ne terheljenek.

75) A királybirák dolga ez, hogy a székhelyeken üljenek vagy lakjanak is, és biráktól várjanak, esztendeig a biráktól háromszor számot vehessenek; ha nem hiszik, hiteket vehetik; de ö magok biró nélkül birságot nem vehetnek.

76) Valamely széken vagy biró, vagy hadnagy, vagy királybiró törvénytelenül cselekednék, azon széken törvénye legyen benne; de ha birságért vagyon a per, azért a székröl kérdöt nem viselhet.

77) Biró, hadnagy, királybiró másért nem procuratoroskodhatik, hanem maga személye dolgát viselheti.

78) A királybiráknak ilyen birságból vagyon részek: orv birságból, vér birságból, parázna birságból; azoknak mindenike három gyrát tészen, annak felével a biró és királybiró osztozik, a más felével a hadnagy a széktartókkal.

79) Ha házas ember vétkezett, annak része marháját elvették.

Digitized by Google

80) Birák, hadnagyok, királybirák, kiki csak az ö idejebeli birságot vehetett; de a vajda urak birságát, valamely királybiró idejében esett, de a jelen való királybirák megvehetik.

81) Valamely birónak, hadnagynak tiszti vagyon, addig vele nem perelhetnek annak elötte való dolgáért, hanem ha tisztiben esett dologért, és mikor tiszte eltelik, más szék napján perelhetnek vele.

82) A kit megölnek tetememelésben, három forint a biróé; ezt a gyilkoséból fizetik: de ha azon meg nem vehetné is, az övéböl meg kell fizetni.

83) Kézdi széknek törvénye ennyiben különbözik, hogy valaki peresét hatalmon éri, a biró igazsága 45 oszpora, mely tészen 2 forintot és 25 pénzt, a királybirónak is 45 oszporán marad, mely tészen 1 forintot 60 pénzt. [1] Vér birságban, parázna birságban is ugyan ezen feljül megirt birság vagyon.

84) Továbbá a vajda urak itélete felöl a volt a székelység törvénye, hogy mikor a nemes uraknak octavájok volt a vajda urak akaratjából, annak utánna való Sz. György és Pünkösd között a vajda urak a székelységröl itéletet kivántak.

85) Minden széken itélhetnek tizenötöd napig, s az alatt tartozott a szék 40 lóra élést adni. Azon székek, biró, hadnagygyal egyetemben 12 személyt adtanak melléjek, és valami birság a vajda uraknak jutott, annak fele azon 12 személyeké volt.

86) A törvényre való hivatalra két pénzért adtanak czédulát.

87) Valamikor hadat, fegyvert adtanak székely földéröl, annak készitését a föld népe készitette, kit ha vajda urak zászlója alá adtanak, ha kik akaratjok nélkül haza szöktenek, azoknak büntetése a vajda uraké volt.

88) Valamely ember a széken vagy a vajda urak elött leült perese elött, a biró idöt adott benne, hogy reá bizonyithassa, és ha reá nem bizonyithatta, törvénye lett benne.

Szabó, Székely Oklevéltár. II. pag. 119—126. Originalulŭ, după cum afirmă Kállay în «Székely nemzet eredetéröl» la p. 185, se află în archiva dela Odorheiŭ. Acestŭ documentŭ s'a publicatŭ întregŭ de Székely Mihály în «Székely nemzet constitutioi» Pest. 1818 p. 40—51. — De aici s'a reprodusŭ de Vajda Laszlo în «A erdélyi magános törvények historiája.» Kolozsvár. 1830 p. 250—262. — Ér în estrasŭ s'a publicatŭ de Rumy în Monumenta Hung. Pest. 1817. Tom I. pag. 320—336, după o copie din archiva familiară a contelui Fr. Széchenyi.

1) De aici resultă, că o «ospora», séu unŭ aspru făcea 5 bani, ér 20 de «ospore» unŭ florinŭ.

Digitized by Google

CXVII.

1555. Documentŭ despre împărţirea mai multorŭ moşii din Bănatŭ între familiele nobile române *Lazarŭ, Becheşŭ* şi *Lăţugŭ*. In acestŭ documentŭ se face totŭ-o-dată amintire de *districtele românesci Almaşŭ* şi *Caransebeşŭ* din Bănatŭ. 1555.

Nos Petrus Pettrowytth de Swraklyn Comes etc. Memorie commendamus per presentes. Quod nobis feria secunda proxima post festum purificacionis virginis Marie proxime preteritum in oppido lugas, in sede nostra Judiciaria consedentibus. Egregius Ladislaus Bewkews nominibus et in personis Nobilium Casparis, Joannis, et Gabrielis filiorum suorum, ac liberorum francisci Laczuk, in figura nostri Judicy coram nobis comparuit exhibuitque et presentavit nobis quasdam literas rescriptionales Egregiorum Gabrielis de Gerlysthya, et Georgy Wayda, Castellanorum ac Benedicti Zlathna Judicis nobilium districtus de Karansebes, nobis sonantes, in hec verba Illustrissimo ac Magnifico domino petro pettrowytth de Swraklyn Comiti etc. domino nostro graciosissimo, Gabriel de Gerlythya, et Georgius Wayda, Castellani, ac Benedictus Zlathna Judex nobilium districtus de Karansebes fidelium ac perpetuorum seruiciorum nostrorum humillimam Commendacionem, vestra nouerit Magnificencia nos literas eiusdem preceptorias pro parte filiorum condam Nicolai Lazar, et Gabrielis Lazar, item filiorum et filiarum Michaelis Similiter Lazar, ac filiorum prefati Ladislai Bewkews, Necnon filiorum, ac filiarum francisci laczuk confectas et emanatas nobisque preceptorie sonantes, et directas honore et reuerencia quibus decuit recepisse in hec verba Petrus Pettrowytth de Swraklyn Comes etc. Egregy domini, Amici nobis honorandi. Salutem et nostram plurimam commendacionem, velimus et dominacionibus vestris in personis Maiestatum suarum committimus, vt statim acceptis presentibus, in vno certo et breui termino, possessiones Bozowytth et Lapusnyk, necnon predia Mynecz[1], legeden, prewalacz, Thywko, Zagraddya, pades, Thergowysthya, Mendrisnak, directas item et equales partes prediorum Thyzowycza, inter filios Nicolai Lazar et Gabrielem similiter Lazar, filios item et filias Michaelis Lazar, ac filios Nobilis Ladislai Bewkews, filios item et filias francisci laczuk, iuxta composicionem antea inter ipsos factam et literarum, nostrarum seriem, quas adhuc Themesini super eadem composicione coram fidedignis dominis Nobilibus emanatas partibus ipsis redideramus, diuidere, distinguere et sequestrare, iuxta ordinem comitatus vestri debeatis, et si qui contradixerint, euocetis eosdem, nostram in presenciam, racionem contradictionis eorundem red(dituros) ad quindenam diem, a die eorum contradictionis computando, secus non feceritis, ex . . . . . quarta post Epiphaniarum domini, anno eiusdem Millesimo Quingentesimo quinquagesimo . . . . Nos) itaque Mandatis Magnificencie vestre ad plenum vt tenemur, obedire volentes feria quinta . . . . . festum Epiphaniarum domini proxime transactum, in sede Judiciaria dicti comitatus . . . . gregati, prescriptas literas obligatorias et composicionales, sub sigillo Magnifi-

1) In transumptulŭ capitulului: Mymes.

Digitized by Google

cencie vestre confectas . . . . . in presencia cunctorum, et vniuersorum fratrum ipsorum generacionalium de verbo ad ver(bum . . . . . er) nemineque literis ipsis contradicendo, die tandem dominico proximo die festo videlicet . . . . . fabiani et Sebastiani martirum proxime preterito, ad facies prenotatarum porcionum possessionariarum Bozowytth et laposnyk, ceterorumque prediorum omnino in districtu de Halmas existencium habitorum, que olim Lazaris Wakmer prefuissent personaliter accedendo. Easdem et eadem, iuxta vim et formam prenarratarum literarum obligatoriarum et composicionalium inter prescriptos fratres generacionales, equaliter limitando et diuidendo, porcionem ratam vnicuique fratrum generacionalium Jure legitimo possidendam dedimus et consignauimus. nemine tunc contradictore Inibi apparente, tandem feria secunda immediate sequente, secundo scilicet die diei diuisionis premisse, Nobilis georgius Bokor, in persona sua propria diuisioni possessionis laposnyk coram nobis contradictionis velamine obuiauit, ob quam quidem contradictionis inhibicionem mox et incontinenti (sic) ibidem ac die in eodem eundem georgium Bokor contra annotatos liberos ladislai Bewkews, et francisci Laczuk, ad quintum decimum diem a die huiusmodi contradictionis facte computando Magnificencie vestre personalem euocauimus in presenciam, racionem contradiccionis eiusdem superinde redditurum. Deinde feria quinta proxima ante festum purificacionis marie nouiter transactum, in prefata sede judiciaria dicti comitatus Karan. dum prefati ladislaus Bewkews, et franciscus laczuk iuxta antiquam huius comitatus consuetudinem, super ipsa diuisione literas postulassent, extunc Nobilis franciscus Bakoch, nominibus et in personis filiarum quondam Nicolai lazar diuisioni possessionis Bozowytth, et prescriptorum prediorum ibidem coram nobis contradiccionis velamine obuiauit quas contra annotatos filios et filias dictorum Ladislai Bewkews, et francisci Laczuk, similiter ad decimum quintum diem a die huiusmodi contradiccionis facte computando, eiusdem Magnificencie vestre personalem pariformiter euocauimus in presenciam, racionem de premissis redditurum. Quarum quidem diuisionis et execucionis seriem premissorum, vt fuit expedienda, eidem Magnificencie vestre terminum ad predictum fideliter duximus rescribendum datum in Karan, feria sexta proxima ante festum purificacionis marie, anno domini Millesimo Quingentesimo quinquagesimo quinto. Quibus quidem literis Rescripcionalibus antefatorum Castellanorum et Judicis nobilium districtus Karansebes nobis modo premisso exhibitis, et presentatis, continenciisque earundem bene intellectis et ruminatis, prefatus georgius Bokor in causam attractus, in prescripto termino coram nobis licet comparuerit, literas tamen et literalia instrumenta, factum juris possessionarii laposnyk tangentes et concernencia, in sui, et cause sue huiusmodi defensionem, coram nobis non produxit, neque exhibuit, vnde nos judicialiter comperimus, prefatum georgium Bokor, pretactam porcionem possessionariam laposnyk. Jure mediante. amisisse. ac in causa sua huiusmodi succubuisse. et ob id eandem porcionem possessionariam laposnyk liberis prefatorum ladislai Bewkews et francisci laczuk perpetuo Jure statuendum fore adiudicantes decernimus, quo audito prenominatus georgius Bokor in causam attractus pecyt coram nobis, dictos ladislaum Bewkews, et franciscum laczuk, vt ipsi ex su-

Digitized by Google

perhabundanti, pro literis huiusmodi producendis et exhibendis vlteriorem terminum. decimum videlicet quintum diem sibi prefigerent, partibus itaque ipsis coram nobis ad id consencientibus. ne idem georgius Bokor, in suis Juribus, si quod ipse in prefata porcione possessionaria laposnyk habere pretenderet, ob negligenciam. errorem. aut defectum aliquem. qualitercumque succumberet. Nos quoque ex prescriptorum Ladislai Bewkews, et francisci laczuk annuencia et consensu, eidem georgio Bokor pro exhibendis et producendis literis et literalibus instrumentis, decimum quintum diem Juridice duximus prefigendum, termino itaque huiusmodi adueniente. et partibus prescriptis coram Nobis simili modo comparentibus prenominatus georgius Bokor. contra annotatos liberos dictorum Ladislai Bewkews, et francisci Laczuk. literas et literalia instrumenta. factum Juris porcionis possessionarie laposnyk concernencia, non produxit, neque exhibuit. se in causa ipsa conuictum et aggrauatum permittendo, dictus vero franciscus Bakoch, licet coram nobis termino in prescripto comparuerit, verum quadam composicione inter ipsum, et prenominatos Ladislaum Bewkews, et franciscum Laczuk prehabita, contradiccionem quam ipse nominibus et in personis filiarum condam Nicolai Lazar fecisset coram nobis prosequi noluit. Nos igitur quesito et assumpto superinde Consiliariorum et Assessorum nostrorum in examine et discussione cause huiusmodi nobiscum existencium sano et maturo consilio decernendum et adiudicandum commisimus, et pronunciauimus prefatam porcionem possessionariam possessionis Laposnyk vocate, in districtu de Halmas existentem habi*te*, prenominatis liberis, dictorum Ladislai Bewkews, et francisci laczuk Jure et legitime statuendam, manibusque eorundem dandam assignandam, et applicandam fore. Vobis igitur dominis Gabrieli de Gerlysthya, georgio Wayda Castellanis, et Benedicto Zlathna Judici nobilium districtus de Karansebes auctoritate nostra ordinaria. Harum serie committimus et mandamus quatenus vos, prescriptos liberos dictorum Ladislai Bewkews et francisci Laczuk in dominium antedicti porcionis possessionarie laposnyk introducere et eandem eisdem simulcum cunctis eiusdem porcionis possessionarie vtilitatibus, et pertinencys quibuslibet, ad eandem porcionem possessionariam spectantem, perpetuo Jure possidendam, tenendam pariter et habendam statuere debeatis, et teneamini, contradiccione prefati georgy Bokor convicti et aliorum quorumlibet preuia racione non obstante. Et post hec huiusmodi introduccionis et statucionis seriem vt fuerit expedienda nobis suomodo rescribatis. Datum in lugas in festo Beatorum philippi et Jacobi apostolorum anno domini Millesimo Quingentesimo quinquagesimo quinto.

(L. S.)

Pesty, A Szörényi Bánság. III. 271—275. Originalulŭ pe chârtie în archiva capitulului din Alba-Julia. Miscellancorum Cista 1-ma fasc. 3. Nr. 3.

Digitized by Google

CXVIII.

1555. 1555. *Alexandru, voivodulŭ Moldovei*, dăruesce mănăstirei *Moldoviţa* satele *Mitesci* şi *Sărăcinesci*, pe cari le cumpărase dênsulŭ dela slugeriulŭ *Turculŭ* cu suma de 1200 fl. tătăresci.

(Estrasŭ din originalulŭ în limba slavonă.)

Alexander, Woewoda, hat es für gut befunden, und hat gegeben und begnädiget sein heil. Kloster Moldowiza, wo die Kirche Maria Verkündigung und der Bether Sr. Hoheit, Igumen Efrem, ist, mit einigen Dörfern, Namens: Mitestie mit der Mühle am Siret und Säräcinestie, indem diese Dörfer Se. Hoheit selbst von Turkul, dem Sulzer, um eintausend zweihundert tatarische Gulden erkaufst hat, auf dass sie von Sr. Hoheit seien mit allen Einkünften.

V. J. 7063/1555, Mai 26.

Wickenhauser, Moldawa, 1. Heft p. 85. No. 51.

CXIX.

1555. 1555. Sultanulŭ *Solimanŭ* respunde la scrisórea regelui *Ferdinandŭ*, că dênsulŭ a cuceritŭ cu sabia sa *Ungaria* şi *Transilvania*, şi aceste ţeri facŭ parte acum din imperiulŭ turcescŭ; că dênsulŭ a datŭ, dreptŭ milă, ţéra Unguréscă regelui *Ioanŭ Zapolya*, ér după mórtea acestuia, a datŭ Transilvania fiului seu minorenŭ, fiind-că dênşii s'au arătatŭ cu credinţă către Pórta otomană, şi din acéstă causă dênsulŭ nu se póte de locŭ învoi la convenţiunea, ce a încheiat'o regele Ferdinandŭ cu regina Isabella şi cu fiulŭ dênsei, ca Transilvania se trécă sub domnia sa.

Sultan Sulyman monarcha Ferdinando Jesuitarum gubernatori.

Nuper quum venissent ad excelsissimam justitiae conservatricem, omnibusque jus suum tribuentem portam nostram (quae omnium principum, regum et imperatorum est jucunditas, quies et portus) oratores cum litteris vestris, benevolentiam erga nos et portam nostram (quam Deus semper conservet) significantibus, exposuistis omnem vestrum amorem, apertam, sinceram et indesinentem erga nos voluntatem in omni humilitate, ut etiam audivimus et intellexiınus ex ore et verbis duorum vestrorum oratorum; et quicquid pertinet ad Transsylvaniam, partes et negotium ejus, qualis esset voluntas vestra; et insuper quomodo regina multis suis litteris vos impulit, ut illam secum permutaretis; et omnino quidquid loquutum, conventum et contractum inter

Digitized by Google

vos est: quomodo sibi et filio suo ducatus duos[1]) dedistis, unde quilibet rex posset vivere, propter amicitiam, quam cum illis fecistis, et finaliter ad voluntatem illorum satisfecistis, quod omnino a vobis factum esse in honorem magnitudinis nostrae, ipsi exposuerunt; quumque nihil operati essetis nisi bonum, tamen postea omnes scripturas suas authenticas et juramenta voluerunt subvertere. Notificaverunt amplius, desiderium vestrum esse, ut vobis concederemus regionem Transsylvaniae, et praeter supradicta omnia, quae copiose et cumulate sunt delata ad nostram sapientiam imperatoriam, respectu istius regionis et filii regis Joannis specificatum intelleximus.

Quumque ita sit, quod favore divino nobis propitio regiones Hungaricae, et partes Transsylvanicae, cum omnibus appendicibus acquisivimus gladio nostro imperiali acutissimo, ita ut nunc connumerentur inter alias nostras regiones imperatorias; sintque adeo nunc in manu et possessione servorum et subditorum nostrorum: ex illis aliquem locum seu partem dare sine ratione, famae nostrae imperatoriae non videtur conveniens, sed omnino remissi animi; et jam antea, quum regi Joanni, regi Hungariae, et postea filio suo regio Transsylvania cum vexillo nostro concessa esset, id sane dederamus eleemosynae gratia, quoniam erant ipsi fideles et affectionati omnino ad excelsam portam nostram, sicut et nunc versus quoscunque potentes principes, qui ad nostram excelsam portam amorem, fidelitatem et signa ejus ostendunt, nostra gratia effunditur. Unde quum eam regionem nostro acutissimo gladio acquisissemus, et servitoribus nostris concessissemus in eleemosynam, essetque in manibus ipsorum, ut inde viverent, sine nostro imperiali mandato de illa permutationem facere voluntas nostra imperatoria non permittit; quin etiam filius ipse regis Joannis, quomodo ex illo loco, vellet nollet, constrictus fuerit abire, per oratores ad excelsam portam nostram significavit; et quomodo in praesenti secundum mandatum nostrum venit in fines Hungariae ad repetendum focum paternum, postulans ut sibi in auxilium daremus nostros servitores beglierbegos et sanziakos, cum aliis nostris exercitibus, qui in finibus sunt, quos Deus semper adjuvet, orans, ut sibi ad illos mandata nostra daremus, quae jam sane data erant secundum postulationem ipsius. Sed quum in praesenti vestri oratores, qui missi erant ad excelsam portam nostram, petiverint licentiam ad vos revertendi, ut exquirerent voluntatem et sententiam vestram super isto negotio Transsylvaniae et redditione ipsius, insuperque pro tractatu foederum et pacis, ad id exquirentes sex menses, intra quos possint ipsi ire et reverti ad nos; et ut interea sint induciae inter nos; idque ipsis concessum esset: in fide Christi magistro Augerio data est licentia a magnitudine nostra, ut eat et revertatur intra id tempus, simulque expedita sunt mandata excelsae portae nostrae ad subditos nostros, qui in finibus sunt, ut interea dum veniet responsum vestrum super foederibus istis et redditione Transsylvaniae, observent ipsi dictas inducias; et certe non contrafacient.

Unde et vos similiter facite et mandate dominis et subditis illis vestris, qui in finibus vestris sunt, ut et ipsi idem faciant, secundum conventa et pro

1) Ducatele Opoliei şi Ratiborului în Silesia.

Digitized by Google

missa juramento, nec contraveniant. Interea dum orator vester ibit et revertetur, miseri subditi ex utraque parte sint in quiete et sine ullo impedimento; et auxiliante Deo, quum ipse orator vester reversus fuerit, ferens responsum vestrum, et contulerimus quid speciatim sit voluntatis nostrae: inclinabimur ad responsum dandum.

Quodque antea non attendimus ad illas partes Transsylvaniae, nec de ea cogitavimus, in causa fuit, quod Cazilbas nobis non esset obediens. Sed nunc Deo adjuvante, quum in regnum suum intrassemus, omnino illum punivimus; et postquam a regressu nostro ab illo in his partibus hybernavimus, ipse intelligens, quod debilis est et impotens resistere contra nostrum innumerabilem exercitum, vidit clare, sicut est sol in die, ad nihilum se reductum iri. Unde cum omni bono animo et sincera dilectione misit ad excelsam et liberalem portam nostram famosos et egregios milites oratores, qui cum innumerabilibus muneribus XI. die mensis Maji venerunt in hunc locum; et salutem invenit, exosculando extremitates portae nostrae; et ex parte ipsius multam benevolentiam et fidelitatem, cum prompti servitii exhibitione ad portam nostram attulit, et quum errorem, quem in fide nostra habebat, reliquisset, foedera multa inita sunt inter nos, ut secundum rationem subditi ex utraque parte in tranquillitate maneant, ut ipse petebat et nostra excelsa porta ad postulatum ipsius concessit; et vinculum unitatis confirvamimus ipsiusque orator gratias multiplices et honores a nobis nostrisque consequutus est; posteaque quam cum nostra benevolentia dedimus licentiam redeundi ad dominum suum, die 2. Junii discessit a nobis. Unde gratiae Deo omnipotenti pro beneficentia sua sunt agendae, quod ex hac parte omnia, quae volebamus, secundum voluntatem nostram imperatoriam sunt finita; indeque ad sedem nostram imperatoriam ire deliberavimus, Deo altissimo adjuvante, brevi tempore; et urbs Constantinopolis clarificabitur nostro adventu clarissimo; adeo omnino expectamus, omnia habitura bonum exitum. Igitur oportet ut etiam vos responsum vestrum intra illud tempus, quod concessimus, non differatis, et cum hominibus vestris ad excelsam Portam mittatis. Datum in sede nostra Amasia Cappadociae, die 10. Redzsep (962).

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom V. pag. 44—48. — Pray, Epistolae Procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 61—65. — Ribier, Lettres d'Etat. Tom II. pag. 563.

Digitized by Google

CXX.

1555. *Maximilianŭ II.* cere informaţiuni din Transilvania cu privire la vechiulŭ obiceiu, ce-lŭ invócă voivoḑii Transilvaniei, şi anume: că din *numerulŭ de boi, ce au se-lŭ dée Secuii regelui Ungariei* sub formă de impositŭ, 200 de boi se cuvinŭ voivoḑilorŭ, şi 100 de boi vice-voivoḑilorŭ din Transilvania. 1555.

. . . . Scribunt ad Sacram Maiestatem Regiam, Dominum et genitorem nostrum obseruandissimum Vayuodae Transsiluani, antiquitus receptam et approbatam consuetudinem semper fuisse, vt quotiescunque pro diuis quondam Hungariae regibus boues inter Siculos vrerentur, ex vstione illa CC. pro Vayuodis, centum vero pro Viceuayuodis cederent. Cuius quidem consuetudinis hic apud nos prorsus ignotae Maiestas sua certiorem cupit habere cognitionem, et propterea vos hortamur, vobisque auctoritate dictae Sacrae Maiestatis regiae committimus, vt quid vobis de ista vstorum boum pro Vayuodis participatione constet, quid item ab alijs rerum et consuetudinum talium peritis de illa intelligatis, nos primo quoque tempore certiores facere debeatis . . . . . Datum Viennae tertia die mensis Julij anno Domini MDLV.

Szabó, Székely Oklevéltár. II. pag. 128. Fragmentulŭ acestei scrisori s'a publicatŭ de Pray în Annales Veteres Hunorum, Avarum et Hung. pag. 125.

CXXI.

1555. Comitele *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Lugoşului şi alŭ Caransebeşului, confiscă casa şi moşia orăşanului *Michaiŭ Ghiurma* din Caransebeşŭ, fiindŭ-că acesta trecuse pe partea regelui Ferdinandŭ şi fugise în Transilvania. Comitele Petrovici dăruiesce apoi aceste imobile nobililorŭ Casparŭ Becheşŭ şi Franciscŭ Kirtessy. 1555.

Nos Petrus Pettrowytth de Swraklyn Comes et Dominus in Mwnkas etc. Memorie commendamus per presentes, Quibus in Cumbit, Quod nos debitum habentes Respectum ad fidelitatem et fidelium Seruiciorum merita Nobilium Casparis Bekews, ac francisci Kirtessy Cubiculariorum nostrorum, Que Idem signanter maiestatibus suis Dominis nostris clementissimis, Deinde nostre persone pro locorum et temporum uarietate Cum Summa semper constancia Exhibuerunt et impenderunt, Totalem Domum prouidi michaielis Gyurma Illius maiori, in Ciuitate Karansebes existentem habitam: Que ex eo: quod Idem michaiel Gyurma fidelitatis Ipsius Immemor Qua maiestatibus suis Dominis nostris Clementissimis, Nobis eciam Tenebatur: Ferdinandice factioni ad hesisset, Inque Transsyluaniam fugisset, Et per hoc Notam perpetue in fidelitatis ac Crimen lese Maiestatum suarum, Nobisque Incurisse Dinoscebatur,

Digitized by Google

ad Collacionem Maiestatum Suarum et Nostram: Juxta Antiquam et Approbatam Regni Consuetudinem, Rite et legittime Deuolute esse perhibentur, et redacte, Simulcum vniuersis eiusdem Domus vineis fenetis vtilitatibus et pertinencys Quibuslibet easdem de Jure et Ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, premissis sic vt prefertur stantibus et se habentibus, Memoratis Casparo Bekews, ac francisco Kirtessy Cubicularys nostris, in persona Maiestatum suarum Dominorum nostrorum clemen. Eorumque heredibus et posteritatibus vniuersis Dedimus Donauimus et Contullimus: Immo Damus, donamus et Conferimus Jure perpetuo Irreuocabiliter Tenendam vtendam, possidendam pariter et habendam. Saluo Jure Alieno: harum nostrarum vigore et Testimonio literarum mediante: Quas maiestates sue in formam priuilegy eorum Dum in specie presentate fuerint redigi facient. Date in oppido lugas in festo Stephani regis, Anno Domini Millesimo Quingentesimo quinquagesimo Quinto.

idem manu propria. (L. S.)

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 275—276. Originalulŭ pe chârtie în archiva capitulului din Alba-Iulia. Cista Zarand. Fasc. 2. No. 55.

CXXII.

1555. 1555. Comitele *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Lugoşului şi alŭ Caransebeşului, confiscă tóte moşiile lui *George Fărcaşiŭ* din Bănatŭ, care trecuse pe partea regelui Ferdinandŭ, şi dăruesce apoi aceste moşii nobilului Cristoforŭ Hagymassy.

Nos Petrus Pettrowytth de Swraklyn Comes ac Dominus in Arce Munkach etc. Memorie Commendamus tenore presencium significantes, Quibus expedit vniuersis, Quod nos debitum vt decet habentes respectum ad preclaram fidem ac Gratissima merita Egregy domini Christofori Hagymassy, Que Ipse primum Maiestatibus suis Dominis nostris clementissimis, deinde nobis pro locorum et temporum varietate Cum omni fidelitatis Constancia, Exhibuit et impendit, Totales portiones possessionarias, ac predia in possessionibus Almaffa, Zaak, Mutthnok, chiernotha, Morencz, prediis item Radulencz, Padurile, Ohabiczia, Magura existentibus, in Comitatu de Karansebes habite, Que prius Georgi Farkas prefuissent de Almaffa: Sed ex eo quod Idem Im Memor fidei fidelitatisque Sue, Qua Maiestatibus Suis veluti Naturalibus principibus Tenebatur, factioni ferdinandice desciuisset, partesque suas Totis viribus fouisset, Et per hoc Notam perpetue infidelitatis In Currisset, ad collationem Maiestatum suarum deinde Nostram, Juxta antiquam legem et Approbatam Consuetudinem Regni rite et legittime deuoluta esse perhibentur, et Redacta, Simulcum Cunctis Eorundem vtilitatibus et pertinentys Quibuslibet: Terris scilicet Arabilibus Cultis et in Cultis Agris, pratis pascuis,

Digitized by Google

Campis fenetis Siluis Nemoribus Rubetis virgultis riuulis, piscinis, piscaturis Aquarumque decursibus, Molendinis piscinarumque et Molendinorum locis Et Generaliter Quarumlibet vtilitatum et pertinentiarum suarum Integritatibus Quouis Nominis vocabulo vocitatis, Sub suis veris et Antiquis metis existentibus, premissis sic vt prefertur stantibus et se habentibus Memorato Christoforo Hagymassy, Ipsiusque heredibus et posteritatibus vniuersis, Dedimus donauimus et Contullimus, Imo damus donamus et conferimus presentium per vigorem in persona Maiestatum suarum dominorum Nostrorum clementissimorum et Naturalium principum, Iure perpetuo et Irreuocabiliter Tenendas possidendas pariter et habendas Saluo Jure Alieno, harum Nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Quas Maiestates sue Redigi facient dum in specie presentate fuerint pro Cul dubio, Date in oppido lugas post festum Exaltacionis Sancte Crucis, Anno Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Quinto.

idem manu propria (L. S.)

Pesty, Krassó vármegye története. Tom IV. pag. 68—69. Originalulŭ pe chârtie în archiva capitulului din Alba-Iulia. Centuria S. No. 9.

CXXIII.

1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi de Constantinopolŭ raportézŭ, că *Rustanŭ-paşa* a fostŭ restabilitŭ în demnitatea de mare vizirŭ; că *cestiunea Transilvanici* a turburatŭ fórte multŭ spiritele paşilorŭ turcesci din Constantinopolŭ, şi că sultanulŭ nimicŭ nu doresce mai multŭ, de câtŭ se cucerésckă *Vicna*. 1555.

Ferdinando regi Romanorum etc. Antonius Verancius et Franciscus Zay.

. . . . . .

Quae vero recens his in locis emerserunt et agitantur, hujusmodi sunt. Proxime quum hic princeps a colloquio filii rediisset, videreturque nihil jam gesturus in quosdam saevius, uti omnium erat opinio, posteaquam tractavisset filium tam indulgenter, qui multa commiserat animadversione non indigna: ultima die Septembris Ahmathum passam intra aedes suas jussit strangulari. Octobris vero prima Hruztanum in priorem locum reposuit, idque eo cum favore atque gratia, qua major apud hos nulla esse possit.

. . . . . .

Jam itaque denuo hic Hruztanus regnat, ad eumque inposterum omnia, quae hic rerum nostrarum geri oportebit, erunt dirigenda. Nos illum praepa-

Digitized by Google

rato satis honesto munere; postridie restitutionis ejus adire statueramus, quo ei gratularemur, sed adhuc admissi non sumus. Nec scimus causam, tametsi quater jam audientiam nobis curaverimus, postremoque renunciatum sit ejus nomine: ut si nihil haberemus aliud negotii, quam gratulationis curam, domi gratularemur nobis ipsis. Sic usi omni industria et conatu ad id cum decore majestatis vestrae et illius benevolentia obtinendum, ubi frustra nos conari vidimus, a sollicitando ulterius desiimus.

Caeterum quod ad res nostras attinet, majestatem vestram optime facturam ducimus, quod intra praescriptum tempus faciet responsum principi. Quia quanto diutius hoc extrahitur, tanto et ille magis ac magis commovetur, verba sibi dari existimans, et de violatione induciarum minus curat, passis simul ejus palam dictantibus, celerius regem pro voluntate sui principis venturum tandem ad propositam sibi pacem, si in ejus finibus latius grassabitur, dum serius de institutis rebus deliberat. Quod sane creberrime audimus, et inducias ac fidem publicam citamus, sed incassum omnia, quum interim nec latum unguem (quod majestas vestra scire a nobis cupiebat), eos a pertinaci proposito animadvertimus decedere, non cessantibus nobis omnia tentare et experiri, ut viam aliquam ad leniendos eorum animos invenire possemus. Parum etiam de praxi illa nobis excogitata et aggressa pollicentes adhuc, quod eam prosequendi nulla nobis oblata est ad hoc tempus opportunitas propter principis aulaeque ejus universae perturbationes, Hruztanique exilium, cui deberetur si amicitiae majestatis vestrae memor esset ac moveretur. Verum jam his omnibus in novam et quandam stabilem formam revocatis, Hruztanoque in pristinum restituto, memoratae praxi non deerimus, utemurque ea via pro nostris viribus, quae nobis magis arriserit et faciliorem sese ostenderit. Quanquam non existimamus daturos nobis tam facile vel aures vel verbum quodpiam favorabile, dum de voluntate majestatis vestrae circa Transsylvaniam fuerint certiores, visuri quid sit eis responsura. Quandoquidem non sint omnino sine spe, quod vel metu eorum potentiae grata eis respondebit, nec adducet in discrimen sua reliqua Transsylvaniae causa. Unde adhuc maxime urgent institutam pertinaciam, prohibentes etiam mentionem fieri ejus provinciae, tanquam unguem a quopiam gravissimo hulcere.

Propterea majestas vestra scire dignabitur, quod tantum abest, ut ii irarum et furoris sui aliquid in nos ob Transsylvaniam suscepti remiserint, ut consequuti pacem et otium in toto oriente, in dies etiam magis exacuant, hientque toto ore quum ad ipsam Transsylvaniam, tum ad Agriam et Viennam; initio scrutantes omnes homines, qui isthinc capti adducuntur, quisnam sit Viennae ipsius status, quae munitiones, qua sit parte debilior, quam magno pollet populo, quibus tenetur praesidiis, num facile capi poterit, audebit ne principi suo resistere; et id genus complura; divulgantes insuper, a Deo principem jam id aetatis non efflagitare aliud quam expugnationem Viennae et emori. Sed sequens dies haec discutiet, curanda illa sunt, quae jam agunt palam, et machinantur obliti et Dei et foederum.

Excursionibus reverendissimi domini Varadiensis versus Tibiscum amnem ad demoliendum castellum Bala-Szent-Miklos appellatum mirifice offenduntur,

Digitized by Google

nec ullius pensi ducunt, antene, an intra inducias illud erexerint. Quare ratum habentes quid a finitimis in arcem Kapuswywar, in Corotnam, aliasque ejus orae castella commissum sit, denuo nunc mandatum est passae Budensi, ut statim invadat Papam, Dewecier et Somlyo, et deinde his locis in potestatem redactis, Jaurinum quoque, si poterit, capiat et retineat, sin minus, exscindat solotenus, viamque illam Viennam versus futurae expeditioni aperiat et tutam reddat.

Misere praeterea in Thraciam et per omnes alias Europae provincias conscribendam quinquaginta millium hominum agrestium turbam, quam educturi sunt cum ligonibus et aliis instrumentis fossilibus, Viennam, Palottam, Agriam et caetera loca fossionibus aggeribusque oppugnaturi, quibus machinae et vis militaris nihil obesse poterit.

Welibeghus quatriduum est quod huc appulit, triduumque vix consumpsit in petitione adempti zangziachatus. Pro Hathvano Albam Regalem obtinuit, et jussus est quam celerrime in Hungariam redire.

Arzlanbeghus in Graecia propius Albaniae fines in maritima ora positus est, sed quo loco, ignoramus.

Si vero certa aliqua a nobis futurae in Hungaria expeditionis istorum cognitio quaeritur, ea quidem nec nobis nec aliis plane adhuc constat, licet in utramque partem maximi serantur sermones. Qui omnino futuram ajunt, inimici nostri sunt, et quod fieri cupiunt, asseverant futurum, sed et conjectura pertinaciae, quam audiunt esse in principe et passis ejus causa Transsylvaniae. Qui futuram negant, minus ducuntur passionibus, et ad eas causas, quas jam ante ascripsimus, duas adjiciunt: alienum Hruztani a bello animum, deditumque principis aerario augendo; et inopiam tritici, qua omnes fere horum provinciae dicuntur maxima laborare praeter Aegyptum et Peloponnesum. Et cum hac ratione comitatus nulli solito more in Hungariam evehendi queant comparari sufficientes, arbritrantur expeditionem minime posse fieri, daturosque operam hostes, ut hunc quoque ipsum insequentem annum tam terriculamentis et minis, quam mediocribus hic illic habendis praeliis, et diversis commentis praesentes tractatus concernentibus, extrahant, quemadmodum et duos proximos. Verum clementissime rex, quum adhuc difficile sit hostium animos atque consilia perspicere christianis praesertim hominibus, et omnium rerum apud majestatem vestram sit consilium, nos tamen sentiremus, ut hujusmodi incertis opinionibus non daretur locus, sed ut majestas vestra in omnem eventum sic prospiciat et praeparatas vires haberet, ut quandocunque hostes erumperent, posset eis praesto obsistere, quum ipsi, ut vultures cadaveribus, semper paratissimi immineant nostris ditionibus vexandis et diripiendis.

. . . . . .

Datae Constantinopoli 10 Octobris, 1555.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 97—103.

Digitized by Google

CXXIV.

1555. 1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că Turcii voiescŭ se pună unŭ nou voivodŭ în *Moldova*, şi care arŭ fi promisŭ se cedeze sultanului domeniile Domnilorŭ Moldovei din Transilvania, anume minele dela *Rodna*, şi fortăreţele *Ciceulŭ* şi *Cetatea-de-baltă*; ér *voivodulŭ Alexandru* din Moldova a fostŭ chiematŭ la Constantinopolŭ.

Ferdinando regi Romanorum Antonius Verancius et Franciscus Zay.

. . . . . .

Audimus praeterea et Transsylvaniae novas injici pedicas.

In Moldaviam de alio vajvoda designando habentur consilia, qui suane insania, an passarum artificio adductus, nobis plane non constat, victus tamen cupiditate ejus dominationis, dicitur se tria loca in potestatem Turcae traditurum promisisse: fodinam Rodnam, Chycho et arcem Kykelleu, si se caeteris competitoribus praetulerit. Nos camerinam hujusmodi non existimamus alios movisse, quam ipsos passas, qui hac via juris alieni vellent armatos suos in Transsylvaniam ipsam citra negotium immittere; quod inventum quanti momenti haberi debeat, si praesertim vanum non erit, loqui nos non opertet, quum nihil potest esse notius, quibus incommodis committetur. Et quia hoc non solum in divano tractatum fuisse accepimus sed etiam a clientibus quoque peculiaribus illius, qui promovetur, ad nos est delatum, affirmatumque id ita agitari: non est res negligenda, quo facile declaratur hostes nostros nihil adhuc institutae sollicitudinis et pertinaciae remisisse. Alexandro vero, qui nunc Moldaviae rerum potitur, abrogata earum omni potestate, quod vojvodatum auspiciis Poloni regis, non Turcae, quaesierit et obtinuerit, jussum est, ut quamprimum conferat se Constantinopolim, interim nepote quoque ejus recepto, quem huc obsidem sui misit, quum ipse avunculus expetatur.

. . . . . .

Datae Constantinopoli 25. Octobris MDLV.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom V. pag. 120—126.

Digitized by Google

CXXV.

1555. *Franciscŭ Kendi şi Ştefanŭ Dobo,* voivoḑii Transilvaniei, scriu lui *Petru Gerendi*, oratorului transilvanŭ, care se afla captivŭ în Moldova, că dênşii au pusŭ în libertate pe *captivii români (Moldoveni)*, cari se aflau în Transilvania. 1555.

Egregie domine Amice Nobis Honorande. Salutem et nostri Commendacionem. Intelligimus te ex Seruitore tuo adhuc superstitem esse, quum iamdiu exspiratum arbitrabamur. Captiuos Valachos, quos eliberari postulas, Si cum Siculis captiuis, qui isthic Moldauie detinentur conferas, non sunt equales, Nihilominus quod hanc captiuitatem in Legacionibus Regni subijsti, dimittimus. De viarum vero patefactione, deque bona vicinitate cum illo Regno Moldauie firmanda, si tu redire posses, haud dubie aliquid concludere in hac re posse nos speraremus. Tandem bene valere optamus. Datum in Arce nostra Wech die octaua Nouembris, Anno dominj 1555.

Franciscus Kendi de Zenthijwan
ac Stephanus Dobo de Rwzka
Wajde Transsiluani et Siculorum Comites etc.

Pe dosŭ: Egregio domino Petro Gerendy, Amico nobis Honorando.

Szabó, Székely Oklevéltár. Tom. II. pag. 131. Originalulŭ în Biblioteca Batthyani din Alba-Iulia (Codex Authenticorum Tom. I. Nr. 10). — Estrasŭ la Kemény, Notitia hist. dipl. Capituli Albensis Trans. II. 90.

CXXVI.

1555. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, convócă nobilimea Ungariei la dieta din Poşonŭ, spre a delibera asupra cererei sultanului *Solimanŭ*, ca se restitue fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ *Transilvania* şi ţinuturile de lângă Tisa. 1555.

Ferdinandus divina fauente clemencia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex semper Augustus etc. Prudentes et Circumspecti fideles nobis dilecti. Credimus vobis perspectum esse, quanto studio, quantaque diligentia adhibita, utraque, belli videlicet et pacis via, vestrae, caeterorumque fidelium nostrorum quieti ac permansioni, totiusque Regni nostri Hungariae saluti ab initio regiminis nostri hungarici incubuerimus. Affecti tandem pacis studio, volentes fidelium nostrorum quieti consulere, ad portam Magnitudinis Impe-

Digitized by Google

ratoris Thurcarum solennes oratores nostros superioribus annis expediveramus, qui etiamnum apud suam Magnitudinem agunt, ut in eo negotio diligentissime elaborent, quo deinceps cum Magnitudine sua in optima quiete, bonaque vicinitate viveremus, et ut utrinque iam tandem a tanta humani sanguinis effusione cessaretur. Quae quidem res, ut maturiorem sortiretur effectum, superiori quoque anno novum oratorem nostrum ad portam Magnitudinis suae pro constituenda, sub bonis et iustis conditionibus, firma pace, miseramus. Qui quidem orator, dum nos in Sacro Romano Imperio ea quae pacis et mutui amoris, quaeque ad discordiae semina tollenda maxime profutura essent, constitueremus, ac Deo ita annuente feliciter quoque conclusissemus, ad nos cum responso Magnitudinis suae reversus est, in quo Magnitudo sua, praeter caetera, postulat a nobis, ut universam Transylvaniam, aliaque ultra et citra Tybiscum insignia loca, utpote Waradinum, Gyulam, Cassoviam, et quidquid ante nomine quondam Joannis Regis filii possessum fuit, ad manus eiusdem quondam Joannis Regis filii daremus et assignaremus, vel etiam eo acceptare nolente omnino tamen manus nostras exinde exciperemus, eo quod (ut Magnitudo sua asserit) Joanni quondam Regi Regnum Hungariae, filio autem eius illustri Transylvaniam in Zanchakatum, seu Officiolatum duntaxat dedisset. Et quamuis, intellecto hocce eius responso, praefatum oratorem nostrum denuo ad portam Magnitudinis suae cum decenti ac rationabili oblatione remiserimus, ita ut suam Magnitudinem optime contentari posse credamus; cum tamen huic suae Magnitudinis voluntati ac desiderio, sine omnium fidelium nostrorum Regnicolarum communi consilio ac intelligentia, quomodo ad plenum morem gerere possemus non videamus: propterea voluimus vobiscum quoque ac cum caeteris fidelibus nostris, de quorum videlicet rebus, haereditatibus et vita quoque agitur, clementer super eo, et aliis negotiis, communem utilitatem spectantibus, conferre, quo in omnem eventum ea, quae vestrae, uxorum ac liberorum vestrorum salutis et permansionis sunt, communibus votis ac consiliis curarentur ac providerentur. Atque ideo generalem Conventum ad primum diem proxime venturi mensis Januarii in Civitate nostra Posoniensi indicendum duximus, ubi inter caetera negotia, ultra illos duos solitos modos conferendi subsidii, videlicet contributionem colonorum per singulas portas, ac gentium ratione bonorum conservationis, de novo ac speciali aliquo subsidio, si et in quantum pro necessitate temporis opus fuerit, pro permansione vestra, aliorumque fidelium nostrorum conferendo tractandum erit. Fidelitatibus propterea vestris et vestrum singulis, sub poena in Decreto expressa, firmissime committimus et mandamus, ut ad praefatum diem et locum vestros speciales homines et nuntios, cum pleno sufficientique mandato sine mora expedire debeatis. Et quum negotia, de quibus tractaturi sumus, singularem celeritatem requirant, ac alias etiam certas et arduas ob causas, nulla in maturiore praefati Conventus celebratione mora admitti debeat, omni studio curare debetis, ut homines et nuncii vestri, si eiusdem Conventus diem praevenire et anticipare non possent, ad illum tamen ipsum in dicta Civitate nostra Posoniensi omnino et praeter ullam dilationem adsint; ut confectis isthic celeriter rebus omnibus, aliis etiam Regnorum nostrorum negotiis providere

Digitized by Google

possimus. Secus, in quantum salus vestra vobis chara est, non facturi. Datum Viennae die tertia Novembris, Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto.

Ferdinandus.

Nicolaus Olahus
Strigoniensis.
Joannes Listhius.

Pe dosŭ: Prudentibus ac Circumspectis Magistro Civium, Judici, Juratisque Civibus Civitatis nostrae Posoniensis etc., fidelibus nobis dilectis.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom III. pag. 543—545. Originalulŭ în archiva oraşului Poşonŭ.

CXXVII.

1555. Regele *Ferdinandŭ* trimite o nóuă instrucţiune oratorilorŭ sĕi din Constantinopolŭ, prin care i autorisézĕ se insiste de nou pe lângă sultanulŭ, ca se-i concédă *Transilvania şi Ungaria* pe lângă plătirea unui tributŭ, ér pentru ajungerea acestui scopŭ se promită daruri mari şi pensiuni anuale marelui vizirŭ Achmatŭ-paşa şi celorŭalalţi paşi, cari aŭ auctoritate pe lângă sultanulŭ. 1555.

Instructio pro Reuerendo, deuoto, Magnifico, et Nobile, fidelibus Nobis Dilectis, Antonio Verantio, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, Praeposito Pornensi, et Francisco Zay de Chemer, Generali Nazadistarum nostrorum Capitaneo, nec non Avgerio a Busbeck, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum, ac Potentisimum Imperatorem Turcarum expeditis, ad cuius praescriptum sese in declaranda Magnitudini eius voluntate nostra in negotio restitutionis Transsiluaniensis, et prosecutione caeptorum cum Magnitudine eius Pacis Tractatuum accommodare, et gerere debebunt, et quae praeterea Augerio ipsi soli in transitu apud Bassam Budensem agenda, et exequenda erunt.

Quamprimum dictus Augerius Budam appulerit, omni studio celerem audientiam a Passa Budensi obtinere laboret, atque concessa ipsi, Litteras nostras Credentiales reddat, et verbis nostris Salutem cum animi nostri propensione erga se dicat.

Deinde vero referat ei, se modo a Nobis remitti ad Excelsam Portam Serenissimi Turcarum Imperatoris, vt Magnitudini eius referat responsum nostrum super postulatis quibusdam, quae Magnitudo eius per ipsum ad Nos perferri voluerit, et quia a Nobis in mandatis habeat, vt iter quantum possit, acceleret, ideo se vehementer rogare, vt illico sibi fidos comites, et duces itineris, quibus tuto, ac omni mora postposita, eo deducatur, adiungere velit. His expositis, Orator noster praefato Passae nomine nostro dicere pergat,

Digitized by Google

Nos accepisse Litteras ipsius die prima praesentis mensis Nouembris datas, et inde intellexisse excusationem, quam adferat de Arcibus nuper occupatis, nempe, quod non aliam ob caussam eam expeditionem susceperit, quam, vt praedones, et latrones, Ditionem, et Subditos, Militesque praefati Domini sui infestantes, compesceret, et quod postquam cognouerit, arcem Zygeth nostram esse, exercitum inde reduxerit, petereque, vt inhibeamus Praefectos illos nostros, ne ibi Praedones foueant. Atqui non opus futurum fuisse, tam duram compescendi illos rationem suscipere, quos ipsimet ad instantiam Passae pro demeritis punire poteramus. Arces enim interceptas perinde nostras fuisse, ac Zygeth, vtpote in Ditione nostra sitas, et a Subditis, et Officialibus nostris possessas, qui nostro eas beneficio tenuerunt [1]). Caeterum commissuros nos, vti petit, Officialibus, et militibus nostris in Zygeth, ne latrones interteneant, modo etiam ipse Bassa circum vicinis Turcis iniungat, ne Zygethiensibus, vt subditis, et militibus nostris in ingressu, et exitu, nec non victualium prouisione aliquid negotii facessant, quin etiam Strigoniensi Zanziacho [2]) prohibeat, ne quid contra inducias in damnum Ditionis nostrae moliatur.

Praeterea, quum induciae sex mensium, quas Magnitudo eius nouissime, dum adhuc in Amasia esset, Nobis, vt interim Orator noster ire, et redire posset, posset, concessit, iam ad finem vergant, nec Nobis dubium sit, quin Magnitudo eius easdem non ita praecise ad sex menses restrinxerit, quum antea saepius Nobis inducias pollicita sit, tamdiu obseruandas, donec Tractatibus istis de Pace, in quibus cum Magnitudine eius stamus, suprema manus imponatur, et Oratores nostri rebus confectis, vel infectis, ad Nos redierint, adeoque difficile, et incommodum existat de Pace tractare, dum arma vigeant. Proinde Nos ab ipso postulare, vt Inducias sex mensium, elapso etiam Termino, nihilominus vsque dum ipse Orator ad Portam venitat, et vna cum suis Collegis super hoc cum Domino ipsius Serenissimo Imperatore Turcarum latius tractauerit, ac deinceps desuper responsum reportetur, firmiter, et inviolabiliter per se, et suos observet, quandoquidem idem nostra quoque ex parte sedulo praestituri sumus.

In quo sane conficiendo, et obtinendo Orator noster omnem operam, studium, et industriam aliis quoque rationibus, ac persuasionibus, quas huic proposito seruire, et commodas esse cognouerit, adductis ponere debebit. Ad haec, quum magni referat, ne Princeps Turcarum de responso nostro ante Oratoris ipsius aduentum certior reddatur, propterea necessitas requiririt, ne Bassa Budensis id aliqua arte eliciat, sed solitis excusationibus a sciscitando eo reuocetur; poterit tamen generaliter illi dici, tale responsum esse, quo Princeps Turcarum tamen procul dubio bene contentabitur.

Rebus autem apud hunc Passam confectis, et acceptis Comitibus itineris, Orator noster quidquid egerit, illico Nobis rescribat, et ipse inde Constantinopolim pergat. Vbi demonstrata Collegis suis praefatis hac Instructione,

---

1) Stephano Dersffio, Arcis Capitaneo, an. 1555. Viennam euocato, Tojgon Budensis Bassa sub praetextu impediendi Praedocinia, Ferdinando arces Babotsa, Kaposvár etc. eripuit.

2) Strigonium iam an. 1543. in manus Turcarum perfidia Praefecti arcensis venisse, legitur in *Ortelio rediuiuo* Tom. I. pag. 72.

Digitized by Google

curent vna omnes tres, vt sibi quamprimum accessus concedatur ad Passam, quincunque in praesentiarum Supremus Vezirius erit, eidemque exhibitis Litteris nostris credentialibus, et salute verbis adpositis more solito dicta, addita etiam magna congratulatione, si forte Hrusztanus pristinum locum interim adeptus fuerit, ostendant, attulisse ipsum Augerium Responsum a Nobis super his, quae Serenissimus Turcarum Imperator ratione Transsiluaniae per eum Nobis nunciauerat, quod ipsi tunc etiam succincta, et summa, qua fieri potest, modestia, Oratores commemorent, ostendentes persuasissimum Nobis esse, Magnitudinem eius illo, tanquam iusto, et aequo tandem contentam fore, addita petitione, quod ipsis a Magnitudine eius primo quoque tempore audientiam impetrare velit, quo etiam coram Magnitudine eius illud proponere velit.

Caeterum, si tum Oratores nostri interrogarentur de caussa morae Augerii expeditioni interpositae, respondeant id, quod etiam in sequentibus dicetur, Nos abfuisse a Regnis, et Prouinciis nostris in Sacro Romano Imperio, vbi Nos negotia eiusdem diutius, quam proposueramus, detinuerunt. Cum autem in negotio hoc nihil extra Regna, et Prouincias nostras statuere, et concludere potuerimus, Expeditionem quoque ipsius magis accelerare nequiuisse.

Deducti porro in conspectum Principis Turcarum, et facta pro more verbis nostris debita salutatione, redditisque, qua par est, reuerentia, Magnitudini eius Litteris nostris credentialibus, primo omnium Magnitudini suae significent, Nos ex Litteris Magnitudinis suae, quas per Augerium ad Nos dedit, lubenter admodum cognouisse, quod magnitudini eius in Bello Persico omnia tam feliciter successerint, nec minorem laetitiam, postea, ex publica fama Nobis allatta, quando nimirum Magnitudinem eius incolumem etiam, et saluam in Sedem suam Imperialem Constantinopolim rediisse audiuimus. Ita Nos Magnitudini eius tam de secundis in Bello Persico successibus, quam etiam de prospero reditu quam plurimum congratulari.

Caeterum intellexisse Nos praeterea ex iisdem Magnitudinis suae Litteris: Quod, quum Magnitudo eius Regnum Hungariae, et Transsiluaniae, aliasque Prouincias inuicto gladio suo subegerit, ipsamque Hungariam, quondam Regi Ioanni, et Transiluaniam postea ipsius filio, vti fidelibus suis in Zanziackatum contulerit, nequaquam sane conuenire, quod quispiam se sponte in alienum locum intrudat, vel quod absque suo consensu, et voluntate aliqua Prouinciarum per Magnitudinem eius subiugatarum a quopiam permutatio fiat, prout facta fuerit inuito Ioannis Regis filio, qui Magnitudini eius per Nuncium suum significarit, quod coactus Transsiluania excesserit. Cum autem Nos eo animo in hisce Tractatibus nunquam fuerimus, vt vel Illustrissimum illum Orphanum, matremue eius Serenissimam circumueniremus, vel ipsum Serenissimum Turcarum Imperatorem offenderemus, cum quo iam multos annos firmam amicitiam, et bonam vicinitatem, missis ad Magnitudinem eius tot Oratoribus, Nunciis, et Litteris, constituere studuimus, sed potius omnes vias, ac rationes perscrutati simus, quibus Magnitudini eius, et animi nostri integritatem, et singularem eiusdem beneuolentiam conciliandi, diligentiam, operam, et studium nostrum testatum redderemus, eamque voluntatem etiamnum retineamus, id, quod Magnitudo eius in proximis Bellis Persicis, dum in longinquis Re-

Digitized by Google

gionibus abfuit, manifeste experiri, et prospicere potuerit, si secum perpendat, quod interim Nos, omni occasione rei bene gerendae neglecta, licet eiusdem Bassae, Zanziacki, Officiales, et Milites, spretis, et posthabitis Magnitudinis suae mandatis, nunquam fines, subditos, et milites nostros infestare, ad arma prouocare, arcesque, et loca nostra clam, et aperte oppugnare, ac capere, nouas munitiones erigere, ac mille denique modis Inducias violare cessauerint, ab omni hostilitate, et licita quoque, et iusta defensione continuerimus. Itaque, quum huiusmodi animi nostri propensionem Magnitudini eius non solum per ipsos Oratores nostros datis ad tot hac de re frequentissimis mandatis multoties declarauerimus, vtrum etiam reipsa, vti ante dictum est, comprobauimus, merito equidem vicissim etiam Nos a Magnitudine eius apertam aliquam beneuolam animi sui significationem expectasse, nempe quod aequissimis postulatis nostris locum relictura, nec vlterius in Transsiluaniam, et tantillam terram, quantam vix pugnus capit, concessione difficilem se exhibitura fuisset, praesertim, cum ex omnibus nostris prioribus Tractatibus, qui hactenus cum Magnitudine eius Nobis intercesserunt (in quibus, sicuti speramus, nullam vnquam fraudem, aut fallaciam deprehendit) nouissimarum etiam actionum instar sinceritatem, et candorem iudicare, atque metiri, et manifeste cernere possit, quod scilicet dictam prouinciam nec vi, nec fraude, nec Serenissima Regina Isabella, eiusque illustrissimo filio inuitis, immo nec in contumeliam, aut contemtum Magnitudinis eius (quemadmodum et fortassis aduersarii, et obtrectatores nostri persuadere nituntur) occupauerimus, sed Nobis saepissime sponte oblatam ad manus nostras, reseruata Magnitudini eius muneris honorarii pensione, inde quotannis debita, ac solui consueta, pacifice, et absque omni armorum strepitu receperimus, nec credentes Magnitudinem eius curaturam, quis eam Prouinciam teneret, modo ipsa annuo Tributo suo non defraudetur, quodque dictos Serenissimam Reginam, et Illustrissimum eius filium aliis luculentis Ducatibus, et Reditibus integre fere contentauerimus, quin etiam illud, quod illis vigore Tractatuum adhuc solui, ac praestari debet, sed hactenus propter certas, ac rationabiles caussas dilatum est, propediem, vt infra dicetur, praestare propensi simus. Quoniam autem Serenitas, et Dilectio illorum huiusmodi dilationis (cuius ipsimet caussa sunt) fortasse pertoesi, frequentes ad Magnitudinem eius querelas perferunt, et Magnitudo eius caussam pueri illius omni studio tutandam, et agendam suscepisse videtur, Nos quidem sedulo operam daturos, vt hac quoque in parte Magnitudo eius nullum amicitiae studium in Nobis desiderare possit. Siquidem facturos Nos quicquid pro ratione Regii nostri muneris, et saluo honore, ac dignitate facere poterimus, quin immo Nos Magnitudini eius certo, et sancte promittere, quod praefatam Serenissimam Reginam, ac Illustrissimum eius filium citra longiorem moram tam beneuole, et paterne in his, quibus se laesos fuisse, questi sunt, contentaturi simus, quod illi conditione per Nos assignata optime contenti futuri, nec aliam postulaturi, vel a Magnitudine eius oblatam accepturi, sed potius, quod breui apud Magnitudinem eius Litteris, vel Nuncio talem animi sui satisfactionem, et contentationem declaraturi sint. In ea vero contentatione Nos habituros rationem honoris, et nominis

Digitized by Google

Magnitudinis suae, vt omnibus hominibus eam solius Magnitudinis suae respectu, et authoritate factam esse constet, et praefati Serenissima Regina, eiusque Illustrissimus filius illum quoque statum, ac conditionem benignitati Magnitudinis suae acceptam ferant, eique eo nomine in perpetuum gratias agant. Cum itaque haec ita se habeant, et Magnitudo eius ipsamet considerare queat, quam alienum ab omni aequitate foret; si restituta Transsiluania, pro qua iam Illustrissimi Regis quondam Ioannis filio duos insignes Ducatus [1] contulimus, Nobis et Transsiluania, et Ducatibus simul carendum esset. Nos vero intuitu ipsius Principis Turcarum Serenissimam Reginam Isabellam cum Illustri eius filio tam beueuole, et paterne contentaturi simus, quod Magnitudo eius labore illos in pristinum restituendi, deinceps non opus habitura, quin immo iam, quod optabat, honestum scilicet Matri, et puero statum, et conditionem a Nobis consecutura sit, eamque talem, in qua multo commodius, tranquiliusque, quam antea viuere possint, multos Principes Christianos sibi sanguinis vinculis coniunctos in propinquo habituri, Nos vero cum Magnitudine eius, suisque subditis, officialibus de militibus tam Moldauiensibus, ac Transalpinensibus Vaiuodis, quam caeteris Passis, Beglerbegis, et Ministris Turcicis quiete, amice, et in bona vicinitate degere cupiamus, eandemque Magnitudinem eius ratione Transsiluaniae non antiquo solum, et consueto, sed maiore quoque, ac ampliore censu, prout inter Magnitudinem eius, ac ipsos Oratores nostros concordabitur, quotannis honorare parati simus, adeoque longe gloriosius futurum sit Msgnitudini eius, quam et apud posteros in perpetuum memorabile vniuerso nomini, et posteritati Ottomanicae praefatum censum a Nobis primo Christianitatis Rege, ipsiusque Potentissimi Caroli Caesaris fratre, quam a foemina, et puero annuatim percipere, vt interim taceatur de summa illa laude, quam Magnitudo eius ista occasione adipiscetur, et paucissimi in Orbe terarum Principes adepti sunt, quod scilicet Magnitudo eius vno, eodemque pene tempore Orientem, et Occidentem pacarit. Ideo Nos posita fiducia in summa liberalitate, et beneuolentia Magnitudinis suae, non dubitasse pristinam amicam petitionem nostram eidem denuo offerre, eamque rogare, vt tandem approbata plena supradictorum Serenissimae Reginae Isabellae, et Illustris filii sui contentatione, quam Nos facturos pollicemur, ac deinde reiectis, explosisque obtrectatoribus, et aduersariis nostris, qui Nobis Magnitudinis suae amicitiam inuidentes subinde integritatem nostram in petenda Pace apud eam in dubium vocare non cessant, promissis, et honestissimis oblationibus nostris beneuole acquiescat, et permissa in manibus nostris Transsiluania cum eiusdem pertinentiis, et Regni Hungariae reliquiis, ad praesens in manibus nostris existentibus, Pacem Nobiscum inire non grauetur, quandoquidem hac ratione non minus quam tum amplitudinem, et existimationem Magnitudinis suae sit illustratura, tum etiam saepe dicto puero bene factura, ac si in pristina sententia repetendi Transsiluaniam, [2] et filius

---

1) Scilicet Opoliensem, et Ratiboriensem in Silesia. Wolfg. Bethlen Hist. de reb. Transsil. Lib. IV. Tom. I. pag. 487.

2) Aici se vede a fi remasŭ ceva afară.

Digitized by Google

quondam Regis Ioannis amplissimam, et optatum vitae, et status conditionem acceptam laturi simus.

Hac propositione coram Serenissimo Principe Turcarum, vel oretenus, vel in scriptis, prout ratio temporis, loci, et personarum tulerit, facta, Oratores nostri solita industria, et diligentia optatum Responsum obtinere studeant, et his si quas nouerint alias etiam commodiores rationes, et persuasiones addant, repetitis etiam his, quae in duabus prioribus Instructionibus diffuse continentur, quatenus ad rem fecerint, et Passas, ac praesertim Supremum Vesirium Achmat Passam magnorum munerum, et largitionum promissis Caussae nostrae conciliare studeant; quin etiam maiorem census pensionem subinde iuxta limitationem in proxima Instructione expressam offerant, maiori etiam summae non parcentes, si pecunia res recte geri, et animus Magnitudinis suae placari, atque ad permittendam Nobis Transsiluaniam cum caeteris eiusdem pertinentiis, Regnique Hungariae reliquiis, quas modo possidemus, flecti posse videatur. Qua quidem in re, quum ipsis Oratoribus nostris haud ita facile sit modum determinare, ipsorum ob id iudicio, prudentiae, industriae, et fidei committimus: tum Tributi augmenti, tum etiam huiusmodi largitionum, et promissorum modum ad cuiusque personae meritum, authoritatem, et qualitatem attemperare. Non dubitamus enim ipsosmet pro sua egregia erga Nos fide, et obseruantia, nihil nisi vbi, et quantum opus erit, atque etiam quatenus depositum iri videbitur, profusuros esse.

Praeterea, quoniam inter alias Personas praeter Passas, et Vezirios duo sint Viri, qui prae caeteris apud Principem Turcarum magna auctoritate pollere, et semper fere lateri Magnitudinis eius adhaerere dicuntur, nempe Imbrahor Passy, et Kappi-agga,[1] non erit abs re, quod Oratores nostri illos quoque largitionum spe in partes nostras pertrahere, et eosdem ad interponendam authoritatem in hoc negotio promouere studeant. Quod mediantibus etiam Litteris nostris credentialibus, quas propterea ad vtrumque dedimus, facilius factu putamus.

Caeterum si Princeps Turcarum, et Bassae sui nec muneribus, nec rationibus a sententia, et obstinato instituto Transsiluaniam postulandi adduci possent, sed assiduae eam quondam filio Regis Ioannis reddi debere perseuerarent, nec contentationem per Nos oblatam vlla ratione admittere vellent, tum poterunt Oratores nostri replicare, quod Nos nihil minus expectaueramus a Magnitudine eius, quam tantam in repetenda Transsiluania perseuerantiam, sed sperauerамus omnino amicitiae nostrae, et praememoratarum amplissimarum, aequissimarumque conditionum per Nos oblatarum apud Magnitudinem eius saltem nunc beneuolam rationem habitum iri, maxime si Magnitudo eius esset cognitura, saepe dictae Raginae, et Illustri eius filio nullam posthac iustam de Nobis conquerendi caussam reliquam fore, et simul etiam Magnitudini eius dictae Prouinciae concessionem apud omnes homines non huius aetatis modo, sed posteros quoque magnae laudi, et gloriae futuram. Nam

---

1) Kappi-agga Supremus Aulae Praefectus, cui incumbit occasione publicarum apud Imperatorem Audientiarum Ceremonias in Aula dirigere. *M.*

Digitized by Google

de petita restitutione Transsiluaniae nondum potuisse Nos propter temporis angustiam certi quidpiam statuere, vel Magnitudini eius respondere, et potissimum, quod negotium hoc non modo Nos ipsosmet, sed alios quoque Principes Christianos, Regnaque, et Prouincias nostras, maximeque fideles nostros Regnicolas, et Subditos Regni nostri Hungariae concernat, sine quorum scitu, consilio, et consensu, quemadmodum antea in recipienda Transsiluania pro consuetudine, et more Principum Christianorum tanquam Rex verus, et legitime coronatus nihil incepimus, ita nunc certi aliquid concludere, et Magnitudini eius respondere Nobis haudquaquam integrum existat: itaque constitutum, et deliberatum Nobis esse, propediem generalem Regni Conuentum agere, vt porro saltem intelligamus, quid a Nobis in hac parte respectu Magnitudinis suae praestari, vel decerni queat, cui nimirum animi nostri candorem per omnem occasionem demonstrare desideramus. Caeterum id non potuisse fieri tempestiuius propter nimiam praefiniti termini breuitatem. Litteras enim, et Nunciata Magnitudinis suae in tertio primum mense, postquam ab excelsa Magnitudinis suae Porta, qua tum in Amasia vsque erat, Augerius discessit, ad Nos Augustam Vindelicorum allata esse, vbi etiam ardua illa Sacri Romani Imperii negotia tamdiu Nos detinuerint, quod tempestiuius, quam ad XXIII. proxime praeteriti mensis Octobris huc redire nequiuerimus, neque etiam absentibus Nobis a Regnis, et Prouinciis nostris in his rebus propter praememoratas rationes quidpiam potuisse tractari. Postquam autem huc appulimus, et considerauimus rei difficultatem, et summam residui termini breuitatem, vnius mensis interuallum non superantem, quod intra eum nec illa, quae ad tam arduae rei Resolutionem requiruntur, deliberari possent, et Nobis cerneremus iuxta Litteras iam semel, atque iterum ad Magnitudinem eius hac de re datas incumbere, ne Oratorem nostrum Augerium diutius detineremus, et sic Magnitudini eius de expeditione illius dubitationem, et suspicionem moueremus, non aliud responsum Nos vidisse, quod hoc tempore Magnitudini eius daremus, quam id, quod superius descriptum est, nempe, vt Magnitudini eius summa nostra fiducia, quam in ipsius aequanimitate, et liberalitate repositam haberemus, denuo in memoriam reuocata, et declarata eidem voluntate nostra erga praefatos Serenissimam Reginam, ac Illustrem eius filium in pristina nostra petitione Transsiluaniae persisteremus, atque tentaremus omnes vias, atque rationes, per quas Magnitudinis eius bonam, et propensam voluntatem in perpetuum erga Nos stabiliremus, et in ea vna cum ipsa Serenissima Regina Isabella, atque eiusdem Illustrissimo filio conquiescere possemus. Eaque propter Nos Magnitudinem eius iterum atque iterum rogare, si omnino nolit Nobis permittere Transsiluaniam (licet meliora speremus) vt saltem tam ardui negotii deliberationem ad tam breue temporis interuallum non adstringat, sed Nobis competentem terminum duorum, vel vnius ad minimum anni de hoc negotio mature, cum quibus opus est, deliberandi, atque tractandi concedat. Nos enim nihil intermissuros, quod salua dignitate et existimatione nostra, a Nobis fieri queat, et quod ad declarandam Magnitudini eius animi nostri sinceritatem pertineat. Nam etiamsi iam apud Nos statutum, et deliberatum foret iuxta desiderium, et voluntatem ipsius Principis Turcarum,

Digitized by Google

saepe dictam Prouinciam filio quondam Serenissimi Regis Ioannis restituere, tamen intra tam exiguum, et praeproperum terminum, nec de modo quidem fiendae restitutionis sicuti necessitas, et ratio vtriusque nostrum dignitatis, et status poscunt, tractari potuisset, quod ex primis Tractatibus, quando eam Prouinciam ad manus nostras recepimus, ad quos etiam non paruo temporis spatio opus fuit, colligi queat.

Porro ex hac occasione Oratores nostri modum, et viam quaerere debebunt, si Serenissimus Princeps Turcarum priorem nostram petitionem de reliquenda Nobis Transsiluania non esset admissurus, saltem Inducias quantascunque impetrare poterunt, obtinendi, et in eo omnem operam, et studium intendant.

Sin autem Serenissimus Imperator Turcarum, et Passae sui his quoque nullatenus mouerentur, sed ipsis Oratoribus nostris, vti antea factum est, obiicerent, quod nollente filio quondam Ioannis Regis in Transsiluaniam redire, ipsi eam Prouinciam possidere, vel alicui ex Regnicolis tenendam conferre vellent, ideoque omnino instarent, sibi expresse significari, num saepe dicta Prouincia cedere velimus, nec ne? Tunc rursus replicent Oratores nostri, quod cum saluo honore nostro absque consilio, et consensu aliorum Christianorum Principum, et Regnorum, Prouinciarumque nostrarum, quibus ex hac parte adstricti, et alligati simus, in huiusmodi alienationem, et resignationem consentire nequeamus, et tamen propensi simus, omnes rationes inire, quibus Magnitudini eius sine honoris, et famae nostrae labefactatione gratificemur, nos Magnitudinem eius summopere rogare, vt, quemadmodum Nos Magnitudinis eius honorem, et existimationem nullo loco, aut tempore negligimus, ita nostrae quoque reputationis beneuole rationem ducat, Nos in posterum nunquam a Pace, et amicitia cum Magnitudine eius sub honestis, et aequis conditionibus ineunda alienos fore, aliud tamen quod respondeat, praeter ea, quae in antecedentibus continentur, sese a Nobis in mandatis non habere, et propterea a Magnitudine eius benignam veniam, ac licentiam redeundi, et Nos de omni rerum statu informandi petent.

Caeterum quum ipsi Oratores nostri in proxima actione, dum omnes occasiones rei ex animi nostri [1] conficiendae quaererent, et experiri vellent, si forte Principi Turcarum, et Passis ad vota de Transsiluania responderemus, num ab ipsis etiam in illum euentum vicissim aliqua recompensatio obtineri posset. Nos sane tutius fore putamus, vt in posterum a proponendis eiusmodi articulis in Instructionibus nostris non expressis, aut alias ab earum substantia discrepantibus, abstineant, ne forte inde Nobis, et Regnis, fidelibusque Subditis nostris aliquid praeiudicii adferatur. In reliquis tamen, quae substantiam Instructionum nostrarum non excedunt, poterunt praefati Oratores nostri actiones suas ad circumstantias temporis, loci, et personarum referre, nec opus est omnia illis ad vnguem praescribere, quandoquidem tum propria solertia, et industria, tum longo rerum isthic tractandarum vsu comparata experientia

1) După cum se vede a remasŭ afară cuvêntulŭ «sententia».

Digitized by Google

probe scirent, vti,[1] et quae rebus nostris profutura videbuntur, suo tempore, et loco proponere, atque agere scient.

Quantum ad reliquas conditionis Pacis, vel Induciarum, si quae obtinerentur, attinet, quas ipsis Oratoribus nostris in duabus nostris prioribus Instructionibus proponendas demandauimus, et quarum illi formam, qua eas petere statuerant, negotio ad votum Nobis succedente, per Augerium ad Nos transmiserunt, cum hoc tempore nulla videatur de illis agendi commoditas, maxime, vbi de petende nonnullarum Arcium sub Induciis interceptarum restitutione agitur, non opus est, quod Oratores nostri in postulandis, et obtinendis illis multum operae, et sollicitudinis adhibeant, ne forte illarum instanti petitione reliqua maioris momenti negotia interturbentur, ac impediantur. Itaque ipsorum Oratorum nostrorum prudentiae, iudicii, et dexteritatis erit, si forte negotia ad bonum finem tenderent, vt ex illis Conditionibus eas solum seligant, et proponant, quas obtinendi sine principalis negotii periculo certa spes apparuerit.

Insuper, quanquam praememoratam Resolutionem, et responsionem nostram in tria membra distincte, et singilatim proponenda partiti sumus, tamen per id nolumus prudentiam, fidem, et dexteritatem ipsorum Oratorum nostrorum, quin etiam commoditatem, atque occasionem rei gerendae ad vnguem huic nostrae Instructioni quoad modum in Tractatibus procedendi alligari, quin ipsis benigne permittimus, vt praescriptam Propositionem oretenus vel in scriptis, ac diffusius, vel compendiosius, prout commodissimum erit, proponant, dictaque tria, vel vna Oratione complectantur, vel eo ordine, quo a Nobis descripta sunt, perstringant, modumque tractandi, et agendi negotium, ac qualitatem, et formam rerum, personarum, ac temporis, quam ipsi intuebantur, attemperent, a substantia tamen Instructionis non recedant.

Praeterea quum in prima propositionis, seu Resolutionis nostrae parte mentio fiat integritatis nostrae, et respectus, quem ad absentiam Serenissimi Turcarum Imperatoris in obseruatione Induciarum habuimus, quod scilicet multoties etiam ab Officialibus, militibus, ac subditis Magnitudinis suae prouocati Nos ab omni hostilitate continuerimus, debebunt Oratores nostri querelas nostras supra enarratas, vel in prima, alteraue propositione, aut quandocunque commodissimum videbitur, latius iuxta informationem ipsis a Serenissimo Principe Domino Maximiliano Rege Bohemiae etc. filio nostro charissimo nuper transmissam (cuius exemplum eam ob caussam ipsi quoque Augerio dedimus) extendere, ac temeritatem Passae Budensis in ocupandis Arcibus nostris tempore Induciarium, sub verbo, ac fide Principis firmatarum, exaggerare, atque omni studio postulare, vt Magnitudo eius de caetero prospiciat, quo Officiales sui ea, quae iusserit, maiore diligentia exequantur, nec Mandata Magnitudinis suae tam parui faciant, sicuti facere videntur.

Quicquid autem, iidem Oratores nostri ad praescripta responsi acceperint, et in quo statu rem omnem propositam viderint, de eo, vt quam-

1) In Mon. Hung. hist. Scriptores. V. 144: «probe foro? vti».

Digitized by Google

primum certiores reddamur, studeant, quo tempestiuius, rectiusque Nos quoque rebus nostris prospicere queamus.

In quibus omnibus exequentur bene gratam, atque expressam voluntatem nostram, clementer erga eos recognoscendam. Datum in nostra Ciuitate Vienna die XIIII. mensis Nouembris Anno Domini MDLV. Regnorum nostrorum, Romani XXV. aliorum vero XXIX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium
I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.
M. Singkhmoser. m. p.

(L. S.)

De Miller, Epistolae imperatorvm et regvm Hungariae, pag. 89—109. — Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 130—146.

CXXVIII.

1555. 1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ despre audienţa, ce au avut'o la marele-vizirŭ Rustanŭ-paşa în *cestiunea Transilvaniei*, şi despre darurile, ce-i le au oferitŭ.

Ferdinando regi Romanorum Antonius Verancius
et Franciscus Zay.

Considerantes nos multo diligentius statum rei, cujus gratia huc missi sumus, ex proximis litteris majestatis vestrae, quas dedit ad nos Augusta Vindelicorum die prima mensis Septembris, quibus jubebamur institutam nobis praxim urgere et sollicite tentare, quod plane perspectum ex hoc haberemus, pacem finibus istis nostris in omnem eventum summe esse necessariam, dedimus operam diligentem, ut honesto modo aditum ad Hruztanum passam haberemus. Sic die instantis mensis quinto, misso illi per interpretem nostrum, ductu ipsius passae interpretis, munere, quod eidem initio disposueramus, his verbis ex Italico in Turcicum versis, et scripto complexis usi sumus.

Noi subito, excellentissimo signor passa, che fussimo certificati della restituzione vostra nella sedia e degnità soa pristina, della quale sempre mai insieme col nostro serenissimo re havevamo havuto summo desiderio e ferma speranza, usassimo ogni diligenza di venir alla vostra presenza per congratolarseli, come tutti gli altri ambasciatori et baili e signori de questa felicissima porta facievano. Et erà il consueto debito di farlo. Ma perche a nome

Digitized by Google

de vostra illustrissima signoria fussimo prohibiti da questo buono e sincero uffizio, per rispetto (come a noi si diceva) del gran concorso di congratolaterii del paese, che ne quelli giorni la teneva occupato, sempre a di d'hoggi semo stà in espettazione, sperando che dopo il simil concorso, a noi ancora sarebbe fatto qualche motto e data la facultà di venire alla soa nobilissima porta, per esequire l'uffizio della congratulazione nostra supradetta. Hora dubitandosene, che per questa dilazione il detto uffizio nostro non cascasse in qualche grave biasimo, havemo stato amorevole presonzione di essequire con essa lei la sodetta nostra gratulazione a nome del nostro re serenissimo, per gli huomeni nostri, puoi che per noi istessi non conciedeva la staggion di tempo. Honorando la signoria vostra illustrissima appresso con questo puoco di presente. E pregandoli dal summo, uno e vero Iddio ogni prosperità e lungha vita.

Quae quum legisset et considerasset munus sex vestium, praesertim vero duarum, quae erant intextae auro, operis novi et pretii, altera centum quindecim, altera quinquaginta octo ducatorum, mira dicitur et hilaritate et humanitate tam munus quam verba nostra excepisse, actisque nobis, immo majestati vestrae gratiis per eundem interpretem nostrum fructibus nobis munus pensavit, jussitque ut postridie illum adiremus. Quod nos non praetermisimus, sed ad eum profecti, usique ea ipsa gratulatione coram, qua absentes usi fueramus, benignissime ad omnia respondit, seque ita mitem, mansuetum, affabilem nobis ostendit, ut prorsus visus sit nobis novum ingenium induisse et multo meliora ex se promisisse omni sermone et oris habitu quam nunquam hactenus. Et licet obiter fecisset mentionem tarditatis responsi, subjunxissetque illud ipsum, quod semper alias: Non oportere in re praesenti uti tot litteris, tot nunciis, tot tractatibus; duo verba tantum etiamnum interesse inter majestatem vestram et hunc principem: Velle scilicet, vel nolle votis ejus de Transsylvania respondere; caeterum neminem hanc optare et curare pacem, praeter se. Et alia quaedam ejusmodi.

Ad quae nos nihil respondimus dedita opera, ex diametro (quod dici solet), ne intempestive alicui molestiori contentioni causam praebuissemus, servantes omnes conatus nostros proximae actioni et majori de ultima majestatis vestrae voluntate cognitioni, nolentes interim diversum aliquid a sensu ejusdem protulisse. Verum refricatis mutuis et veteribus inter majestatem vestram et illum officiis amicitiae, adducta in medium pace etiam proxima quinquennali, quod eam ejus solius operae majestas vestra semper referret, et ab eadem hanc etiam futuram speraret processuram, in his dumtaxat versati sumus, quibus ei probaremus animo sincerissimo majestatem vestram ejus amicitiae fidere. Cui etiam quando huc destinati fuimus, hoc negotium totum imprimis crediderat, nihil apud se certius habens, quam quod illius benevolentia nunquam illi esset defutura.

De adventu autem responsi omnem spem illi exhibuimus, fiduciam nostram ostendentes, nunc demum tale majestatem vestram facturam, ex quo haud dubie ultima ejus voluntas sit constitura, modo ejus quoque amicitia, illi, cui confidat, non desit.

Digitized by Google

Sic dimidium ferme horae una satis comiter colloquuti, discessimus omnino non tristes. Paulo vero post consequutus est nos ejus interpres Hazzanbegh, qui retulit nobis, optare passam, ut si quid reliquum esset panni illius intexti auro, et novi operis, curaremus adhuc ei duas vestes ejus pecunia.

Nos hac petitione non secus habita, considerato rerum statu, quam si ea ipsa nobis dari debuissent, sedulo, etsi non ejusdem generis panni, cujus nullae jam apud mercatores amicos nostros superfuerant reliquiae, vestes tamen quatuor generis alterius, sed aeque et dites et pulchras comparavimus, eique nona die mensis instantis per eundem interpretem nostrum, Hazzano illi adjuncto, misimus itidem dono majestatis vestrae nomine. Nunciando praeter caetera, memoratos pannos esse solutos, et satis pretii relaturos si placuissent. Esse praeterea nobis a majestate vestra mandatum, ut in majoribus eidem gratificaremur, quando sciremus, quod non solum amicitia sed etiam rebus ejus uti voluisset.

Admiratus nostram promptitudinem, renuit initio recipere, quod propter decorem id esse diceret, satis nos fecisse nostro officio, nec jam ad majora obligari gratuito; verum persuasus hoc etiam munus accipere, quod nos summa industria curaveramus, egit gratias amplissimas.

Caeterum compututato hoc utroque munere insimul, constitit ad 560 fere ducatos aureos, quandoquidem ministris etiam ejus aulae plures nos donare oportuit pro horum more, quem ut aliquando excutere possimus, faxit Altissimus; quia sunt ultra omnem humanae conversationis modum.

Verum nihil damni neque hoc praesenti, neque elapso munere, quod ei proxime exauctorato in adventu Augerii dedimus, arbitramus majestati vestrae fecisse; quum multos jam etiam hactenus poenituerit, qui actum de ejus fortuna crediderunt, nec illum aliquo officio prosequuti sunt. Et quantum omnium hominum sermo et haec ejus tam nova comitas videtur polliceri, procul dubio mitiorem ad pacem nostram ipsi quoque nos futurum speramus, quia ut jam aliis etiam litteris scripsimus, domi etiam habiturus est hic princeps, quod agat, annonae maximam caritatem et novas de motibus filii Persae suspiciones; quum heri etiam et hoc jam tertio allatum est patrem ejus decessisse. Quanquam hoc mirifice publicum celant et clandestine compositionem sollicitant. Qua causa minime venturum huc tam repente posse existimamus. Nec cessamus rei veritatem indagare. Est tamen haud dubie aliquid, et quicquid veri consequetur, quod compererimus, certiorem majestatem vestram omni diligentia facere maturabimus.

De aliis rebus hujus principis, quod scribamus, non habemus, nisi quod bene valet, quod Adrianopolim concedere nequivit, ob frumentorum caritatem, et quod omnia, quae diebus proximis de futuro bello tanto fervore miscebantur, videntur conticuisse. Sed sic fortasse vicinitate hyemis et collegae nostri expectatione. Nam Isabellae quoque nuncius Cambray ille Gallus, dicitur adventare, qui procul dubio multa interim perturbabit, dum collega noster redierit, si modo Isabella regina ad se, et ad aequitatem, melioraque rerum suarum consilia nondum redierit.

Nos autem, perspecto Ibraino Polono, nostro ad hos dies interprete,

Digitized by Google

prorsus a majestatis vestrae commodis alieno et addicto nimis reginae Isabellae et Gallo, eum nonnihil seposuimus ac sensim declinamus, quod etiam Hruztano exosissimum haberi audimus, ut qui Ahmatthi passae fuerit cliens, et parum candide hac privatione ejus de illo senserit. Hazzanbegh vero, quem supra memoravimus, hominem aetatis provectae, solidum, Galata oriundum, et summe non modo charum sed etiam intimum ac perfamiliarem ipsi Hruztano, nullaque prorsus affectatione et fastu praeditum, nobis conciliavimus: qui quidem neque Gallos admodum colit neque amat; cujus officio, si nos non fellerit, speramus in omnibus rebus nostris commodius nos usuros, quam usi sumus Ibraini. De quo plura majestas vestra dignabitur ab Augerio intelligere. Ei jam et munus bayrani, vestes et subsidia pecuniarum porreximus, quia jecit ipse etiam non exile fundamentum suae operae novae, nihil etiam de fide illius dubitantes, quem nobis omnes etiam amici nostri commendant.

Quum has vero litteras clausuri essemus, allatae sunt nobis litterae majestatis vestrae in majore forma, cum his, quae ad imperatorem quoque Oeniponti 4. die Octobris datae et cura Gaztelu per proprium ejus hominem via Ragusina missae sunt. Ad quas, quoniam praesens festinat tabellarius, nihil nunc possumus respondere. Hoc tamen biduo dabimus operam, ut omnia diligenter exsequamur, quaecunque nobis praeceperunt. Et postea per eundem hominem, quicquid nobis respondebitur, perscribemus.

De domino autem Varadiensi multae sunt querimoniae: quod scilicet ipse violarit inducias, et vexandis proxime arcibus in Simigio, causam dederit. Verum id rationis frustra usurpant hostes, nosque non hic violationis induciarum ponimus principium, sed in Budensi passa primum, deinde in mandatis bellicis, per Oruch chauss anno superiore ab Ahmath passa in Hungariam missis; quae prorsus omnia in istis finibus perturbarunt, quemadmodum ex Amasiana actione nostra potuit majestas vestra cognovisse. Quia si tum temporis Fileck et Salgho et alia a finitimis eorum intercepta, cum captivis reddi faciebant, punitisque induciarum violatoribus, ipsae quoque induciae denuo in suam integritatem restituebantur, quod decebat fieri, haud dubie ea pars violasse inducias merito fuisset judicata, quae aut nova castella erexisset, aut ante inducias constructa molestasset, et in alterutros fines invasisset. Quum itaque eaedem induciae non fuerunt integritati suae post primam violationem redditae, et interim Baala quoque Zenth Miklos erectum est: Turcae potius peccaverunt induciis quam Varadiensis, qui castellum oppugnaverit. Sed utinam expugnasset, aut conatu irrito non stimulasset crabrones, quandoquidem nos etiam, ut putamus, tempori scripsimus, hostes vel quam levissimas quaesituros causas, ut eas arces nobis eripiant: quo subjugato toto Simigio, et Danubium ab haidonibus liberent, et proprius Zallam comitatum accedant, eumque deinceps grassationibus suis reddant obnoxium.

Est etiam, quod de captivis quoque omnis aetatis possimus scribere, quorum ex omnibus regni partibus adeo magnus numerus quotidie Constantinopolim adducitur, ut profecto miserum etiam audire est, nedum oculis cernere; quae res vel sola in tantum hostibus erigit animos, ut jam foedera

Digitized by Google

etiam nobiscum observare dedignentur. Et haec plerumque semper sub induciis facere consueverunt, quas praeter eorum voluntatem diutius extrahi vident.

Ideo videretur nobis, clementissime rex, fore consultius, quod alioqui humillime dicimus, si jam finis aliquis huic legationi imponeretur; quia nulla alia ratione cessabunt a populationibus, parum interim et juste et humaniter rationibus ac petitionibus nostris exauditis, in sua jura trahentes omnia, armis et potentia sua freti. Sed haec obiter. Deus majestatem vestram sacratissimam prosperet, atque diu salvam et incolumem conservet. Datae Constantinopoli XVI. Novembris MDLV.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 147–154.

CXXIX.

1555. 1555. Raportulŭ consiliarului *George Rakovszky*, trimisŭ din partea regelui *Ferdinandŭ* în Polonia, ca se asiste la interogatoriulŭ captivului ungurŭ, care declarase, că dênsulŭ a fostŭ trimisŭ din ordinulŭ regelui Ferdinandŭ, *ca se ucidă pe fiulŭ reginei Isabella.*

Relatio Georgii Rakovszky ad regiam Majestatem de Legatione Polonica, quam ad examinandum captivum Hungarum, qui se jussu regis, ad inferendam Joanni Isabellae reginae filio mortem, adductum esse dixit, obierat[1].

Sacratissima regia Majestas, Domine, Domine clementissime! Litterae cum informatione Majestatis vestrae in negotio, et provincia regni Poloniae, mihi per Majestatem vestram missae, tarde sunt ad me perlatae, nempe duabus septimanis ante Dominicam Laetare, terminum scilicet, et diem, ipsi negotio destinatum. In longinquum autem locum, ejusmodi tempore pluvioso, coenoso, et aquoso, ut in vere fere semper fieri solet, praecipue in locis istis, et ho-

1) Occasionem huic legationi dedit epistola superiore anno die 27. Aug. Petricovia ad Consiliarium regium Viennam missa, hujus tenoris: *Superioribus diebus haud ita dudum elapsis, venit ad aulam Serenissimae reginae Hung. nebulo quidam, et erro pedester, natione Hungarus, fingens se legatione quadam ex Hungaria, ad dictam Serenissimam reginam expeditum, et in itinere equis suis spoliatum esse, comitibusque suis, ac servis sauciatis, se solum incolumem, pedibus evasisse, atqae sic a Cracovia Varsaviam venisse. Ea autem ipsa hora, qua legationem suam proponere debebat, alius Orator, seu Nuncius ex Hungaria supervenit, quod simul atque ille rescivit, cum nullas haberet litteras credentiales, nec testimonium, seu fidem legationis suae afferre posset, cerneretque hunc oratorem ab eodem Domino missum, a quo ille se expeditum asserebat, profugit, sed cum non deessent, qui insequerentur, tandem comprehensus est, nihilque volens bonis verbis monitus, fateri, torturae adhibitus, tandem falsis, fictisque verbis fassus est, se a Romanorum regia Majestate per quosdam Hungaros et Bohemos ad trucidandum Illustrissimum Ducem Opoliensem, et praefatae serenissimae reginae filium, expeditum fuisse, et postquam a Varsavia huc Petricoviam adductus est, per tormenta iterum examinatus; idem fassus est. Baro autem ille Hungarus, a quo se hoc mandatum accepisse dixii, vocatur Thomas Nadasdy.* Hoc hactenus. Cetera ex relatione hac elucescent.

Digitized by Google

mini imparato, ac prius de tali profectione inscio, quomodo tam praecipitanter attingere licuisset Majestas vestra, ex sua innata prudentia judicare potest. Nihilominus tamen pro mea fidelitate, et solita obedientia, promtitudineque, studens mandatis Majestatis vestrae satisfacere, et quidem imbecillem quodammodo valetudinem tunc habens, quo majoribus fieri potuit, viribus, laboribusque contendi, novos semper conducendo equos, festinare.

Sed profecto sat ambigui, et ancipitis animi in negotio ipso fui, adeo, quod prorsus dubitarem, quid de itinere ipso, tam breve tempus habens, conciperem. Majestas enim vestra mandabat, et in informatione mihi data, expresse denotabat, eundem esse ad arcem Wielunensem, serenissimus autem Princeps Maximilianus, rex Bohemiae, Dominus meus clementissimus, in suis litteris ad me datis, diversum committebat, utpote, Petricoviam recta, et festinanter esse proficiscendum, sicque haerebam, et tempus non patiebatur, ut vel Serenissimum ipsum Dominum regem Maximilianum, in absentia Majestatis Vestrae, de certitudine loci requirere, et interrogare licuisset, et ita tandem apud me cogitando decreveram, eundum esse prius ad arcem Wissniczensem, quae olim quondam Petri Kmitha, Marsalchi Poloniae fuit, licet ex itinere recto, aliquantum digrediendum, et divertendum fuit, et, si ibi captivus ille non fuisset detentus, et inventus, ex tunc recta Petricoviam festinandum, et sic utrique commissioni, tam scilicet Majestatis Vestrae, quam serenissimi ipsius D. Maximiliani regis, satisfaciendum esse duxi, praesertim autem eo nomine inciderat arx Wissniczensis, quod certo judicabam, ejus loco esse scriptum ex errore arcem Wielunensem, prius inauditam, ex quo nostri Domini Hungari, nomina, et Cognomina Polonica, aut Bohemica non semper exprimere recte, vel describere norunt.

Appuleram vero sub arcem ipsam Wissniczensem feria tertia ante Dominicam Laetare, ad summum una hora post meridiem, in qua arce fortuito fuit serenissima regina Isabella vidua, cum Illustrissimo filio suo, quae paucos ante dies ex Peterovia eo applicuerat, ejusque ibi praesentia novam mihi, et non parvam solicitudinem pepererat ex eo, quod mihi defuit instrumentum litterae videlicet credentiae, illam conveniendi. Nam si illam veniendo a Majestate Vestra in externum regnum, non adivissem, etiamsi captivus in causa non fuisset, quia mihi adhuc Cassoviae nota fuit, alienum, et inconveniens omnibus rationibus judicari censebam. Utcunque, curavi ejus Cancellarium mihi bene notum ad me accersiri, cum eoque contuli eo studio, ut per ambages, captivus ubi esset, ab eo expiscari potuissem, nihil tamen certi ex ejus verbis ibi elici potuit, tandem dixi, Sacram Majestatem Vestram ignorasse, Serenissimam reginam in istis locis esse cum suo Illustrissimo filio, nihilominus tamen mihi animum esse, suam Serenitatem conveniendi, si sua Serenitas copiam conveniendi concederet. Quae, atque haec intellexit, nunciavit mihi, ut eam hora, quam praefixura erat, adirem, dumque suos duos aulicos pro me misisset, ad eam me recepi, exceptusque fui honeste, et cum ceremoniis, quae eo in loco fieri poterant. Loquutus itaque sum ad eam his, quae sequuntur, verbis.

Serenissima regina, Domina clementissima, ut Serenitas Vestra cum

Digitized by Google

Illustrissimo filio suo, recta, et felici frueretur valetudine, ex animo cuperem, (acceperam enim eam aliquantulum debiliorem esse, ibi habita est mihi gratia) tandem haec dixi. Serenissima Romanorum, Hungariae, et Bohemiae Majestas regia, Dominus meus clementissimus, si scivisset, Serenitatem Vestram cum Illustrissimo filio suo his in locis esse, specialem legationem mihi ad Serenitatem Vestram dedisset, missus tamen sum per suam Sacratissimam Majestatem, juxta intellegentiam, et conclusionem cum Serenissimo Principe, Domino rege Poloniae cet. filio suo charissimo, Domino meo clementissimo habitam, pro fideli, et diligenti examine, et interrogatione, a captivo illo Hungaro, qui Illustrissimo filio Serenitatis Vestrae, adversa, et mortem machinasse dicitur. Igitur tum eo, quod sciam, hanc rem, Serenitatem Vestram, et Illustrissimum filium suum concernere, tum officii causa pro observantia mea erga Serenitatem Vestram, et Illustrissimum filium suum habita, dignum duxi, ita fortuito repertos convenire. Igitur, si captivus ille hic est, dignetur Serenitas Vestra admittere mihi, cum Serenissimi ipsius Domini regis Poloniae hominibus, et Commissariis, qui etiam ejus rei causa adesse debent, ut aggrediamur rem, et exequamur commissionem injunctam. Si vero hic non esset, velit Serenitas Vestra me certiorem reddere, ubinam locorum esset, et me eo dirigere, ut provinciae mihi injunctae satisfacere possem, et cum his servitia mea Serenitati Vestrae, et Illustrissimo filio suo, commendo.

His auditis, regina sedile, quod ibi paratum habebatur, adferri, et me sedere jussit, habitoque porro colloquio cum Cancellario, et Magistro curiae suae, admonuit me, ut in domum mihi paratam cum conductoribus, qui praesto erant, parumper secederem, et ita feci, mansique in domo illa cum mihi adhibitis, hora una, vel paulo plus. Tandem revocatus rursum sum jussus sedere, et, cum sedissem, cancellarius ex papyro responsum scriptum coepit legere, quod praesentibus inclusum Majestati Vestrae mitto. A.

Quo audito, dixi, me aliud facere non posse, sed me optare eo proficisci, ubi est captivus, et in re tanta exequi commissionem Majestatis Vestrae Serenissimae, petiique a Serenitate sua quoque litteras ad Praefectum loci illius dari, illa vero respondit, per Serenissimum D. regem Poloniae, ea de re nihil sibi significatum esse, et ideo non convenire, ut praeter voluntatem suae Majestatis aliquid faceret. Ego replicavi, mihi nihilominus eundum esse, et me non dubitare, Serenissimum D. regem Poloniae quoque, juxta conclusionem initam, Commissarios suos eo misisse. Illa rursum, quantum, inquit, ad me attinet, est tibi copia per me, eo eundi, et sic valedicendo honeste, ut par est, discessi. Tandem post unam horam praefatus Cancellarius suus me in hospitio meo rursus adivit, et copiam, seu exemplum responsionis, ut opinor, propria manu sua descriptae, ultro, non rogatus mihi attulit, et dedit, quod exemplum Majestati Vestrae in specie, ut praescripsi, mitto.

Illinc, manendo ibi usque tertiam diem, rursum aggressus difficillimum, et coenosum iter, ad arcem, et civitatem Wiolunensem mihi antehac, ut praescripsi, inauditam; in qua regina captivum detineri, mihi asseveranter dixit, velocissimo cursu festinavi, ne ex parte Majestatis vestrae, in tali negotio aliquid neglectum fuisset, et licet illinc 34. milliaribus locus distet, feria tamen

Digitized by Google

tertia post Laetare antequam datum fuisset signum horae decimae, ante meridiem, ad civitatem ipsam Wiolunensem, Deo dante, accurri, nolens rem commissam negligere, et etiam si prius modo aliquo adesse licuisset, tamen negotium ipsum die Dominico, et feria secunda, in feriis videlicet annunciationis Virginis gloriosae, prae feriis ipsis exequi minime potuissemus. Veniendo eo, statim misi, in absentia Praefecti, ad vicepraefectum, nomine Nicolaum Morvenszky, percontatum, utrum adessent Commissarii Serenissimi D. regis Poloniae, et an ipse de negotio Commissionem, et informationem haberet aliquam ?

Qui postquam respondisset, Commissarios non adesse, nec adfuisse, et neque se aliquam commissionem, et informationem de eo negotio habere, ipse confestim personaliter conveni illum, praesente ibi Petro Lochinszky, Notario arcis Wiolunensis, res publicas ibi curante, cui et litteras Majestatis vestrae, in uberius testimonium, ostendi, ille tamen constanter affirmabat sibi nihil injunctum esse, nec se ullo modo posse ingerere in eam rem, imo captivum quoque ibi detineri, contra confessionem reginae, celabat, dumque postulassem, ut duntaxat litteras meas ad Praefectum mitteret, offerendo me rebellioni satisfacturum, respondit, Praefectum ipsum nimium procul esse, in terra scilicet Russiae. Quamvis igitur vidissem, mihi omnia negari, volens nihilominus quaeque pro officio meo experiri, licet adhuc ex responso reginae rem, quorsum tenderet, considerarem, conducto ibi nuncio equite, litteras ad ipsum Praefectum, per me scriptas, ad aedes illius, quas a civitate Wiolunensi in distantia decem, et quatuor milliarium habere dicebatur, in omnem rei eventum, et in omnem fortunam, misi. Litterarum vero contenta haec fuerunt de verbo ad verbum, quae in exemplo his inclusae continentur. B.[1])

Interim ipse in eadem civitate Wiolunensi me continui, tum ejus rei gratia, ut, si quis a Serenissimo ipso Domino rege Poloniae venisset, ibi in loco designato, et negotio illi praescripto, me praesentem, et vigilantem offendisset, tum ut me ibi ejus rei causa esse, pluribus innotuisset. Verum nuncius meus ridens, et nullum responsum ad litteras meas adferens, litterasque ipsas in domo Praefecti relinquens, dixit, Praefectum praefatum in ipsam Russiam, proximis dumtaxat diebus, longinquitate plus, quam 100 milliarium ab ipsa domo sua, profectum esse, quam in locum designatum appropinguaret, tamen exspectavi in ipsa civitate Wiolunensi sex diebus cumque nescirem, quid ulterius esset faciendum, culpam, quam Majestati Vestrae immerito, et innoxio apud Nationem illam inurere, ut consideravi, conantur, pro mea virili volens diluere, celebreque nomen Majestatis Vestrae ad omnia aequa, et justa Nationi illi declarare, et propalare, sabbatho proximo ante Dominicam Judica, hos Nobiles, videlicet, Petrum Maslovsky, Judicem terrae illius Wiolunensis, Nicolaum Gazinszky, Notarium ejusdem terrae, Stanislaum Bilszky Vicepalatinum similiter ejusdem terrae, Albertum Sopichovszky, administratorem tributorum serenissimi D. regis Poloniae, Gabrielem, et Sigismundum Maslovszky filios dicti Judicis, Albertum Gazinszky, Urbanum Strinszky, Matthaeum

1) Reproduse la Pray, Pars. III. p. 59 — 60.

Digitized by Google

Skorkovsky, Notarium Camerae tributorum Serenissimi regis Poloniae, Nicolaum Starochovszky, Adrianum Lanszky, et Petrum Volszky, vocatis etiam eo Joanne tonsore panni Magistro civium, ac Christophoro Thome, et Andrea Rudszky juratis civibus civitatis illius Wiolunensis, eis, petita audientia, haec disserui, et his recte verbis.

Quod ego missus per vestram Sacratissimam Majestatem Dominum meum clementissimum, juxta intelligentiam, et conclusionem cum ipso Serenissimo Principe, Domino Sigismundo Augusto, rege Poloniae cet. habitam, huc in civitatem Wiolunensem, locum scilicet per Principes praescriptos designatum, et statutum, in negotio examinis, et interrogationis justae, fidelisque, captivi illius Hungari, qui hic detinetur, et qui illustrissimo Principi D. Joanni Sigismundo, Duci Opoliensi, et Ratiboriensi, filio Serenissimi quondam Joannis regis Hungariae, mortem ex praetensa subordinatione aliquarum personarum, machinasse dicitur, veni, nihil dubitando, quod generosum D. Stanislaum Koneczrolszky, Praefectum hujus loci, et alios, per praefatum Serenissimum D. regem Poloniae ad eam rem, juxta praescriptam conclusionem, delegatos quoque hic in loco praefato, certo essem reperturus, cum tamen nullum ex eis hic invenissem, D. Nicalaum Morovenszky, vice praefectum statim convenissem, praesente Petro Lochinszky, notario castri, qui negotia publica terrae hujus in arce exercet, et cum eo diligentior egissem, ut commissionem, et examen, cujus causa huc missus essem, aggrederemur, et exequeremur, ipse tamen constanter respondit, se nullam commissionem de negotio habere, et ideo se in illud nullo modo ingerere posset. Quo responso ab eo intellecto, dixi, quod tandem etiam litteras meas ad D. Praefectum ipsum per me eo de negotio scriptas, rogando, ut veniret, mittere usque ad aedes suas, non neglexissem. Sed ille domi quoque minime repertus esset, et, nedum ut appropinguaret, quin potius remotius in Russiam ultra ad 100 milliaria se recepisset a domo sua, hoc solemniter addendo, et protestando, quod per sacratissimam Majestatem Vestram, etiam tam procul, videlicet Augustae in Comitiis Imperialibus, in ingentibus negotiis rei publicae Christianae hoc tempore occupatam, et existentem, ea, quae cum ipso Serenissimo rege Poloniae fuerant eo de negotio conclusa, non fuit neglecta, nec per me, tamquam Majestatis Vestrae eo in negotio Commissarium, ullo modo etiam in tam gravissimo itinere, omissa, qui ab aliquot diebus hoc in loco exspectavi huc usque, volens, et paratus existens, examen ipsum, cujus causa huc missus sum, diligenter et juste peragere, si mihi hoc admissum, vel concessum fuisset, vel si etiam nunc admitteretur, et concederetur, verum alia ex parte, neque praefatus D. Praefectus, neque aliquis Commissariorum in hanc usque diem adfuisset, at neque nunc adesset.

Ea hoc modo referendo, et protestatione facta, ab illis honeste, et humaniter dimissus discessi. Cumque nulla via, nullusque modus, imo nulla penitus spes exequendi comissionem per Majestatem Vestram mihi injunctam, ulterius esset, et frustra me ibi operiri, et immorari animadvertissem, Praefecto ipso, in instructione mea specialiter nominato, nedum in locum praefixum appropingvante, quin potius ex illis locis in tantam longinquitatem dis-

Digitized by Google

cedente, Serenissimo vero D. rege Poloniae illinc similiter ultra quam 100 milliaribus existente, rebus ita se distorte habentibus, postea redire illinc sum coactus. Studio tamen, et omnino dedita opera, ea neglecta esse mihi persvadeo. Siquidem mihi diligenter, ut mea intererat, et etiam per Servitores meos, bono observato modo, percontanti et in aula reginae, et in civitate ipsa Wiolunensi, confidenter dictum est, quod captivus ille, quoad torqueretur, coactus fuisset prae tortura nimia, aliqua fateri, sed postquam a tortura cessatum fuisset, illico omnia, quae fassus exstitisset, negasset, et pernegasset, ac nunc constanter negat. Hinc Majestas Vestra pro sua prudentia, aliquid elicere potest. Videtur eo alludere, et responsum reginae, ne scilicet ex tenebris clara lux fieret. Rediens illinc haec omnia ad unguem, ut se habent, hisce scriptis meis, Majestati vestrae, pro debito meo fideliter significanda duxi.

A.

Exemplum responsionis reginae Isabellae.

Cum sacra reginalis Majestas intellexisset adventum Dominationis Vestrae Magnificae a Sacratissima Majestate regia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. affine suo observandissimo, credebat, aliquam etiam legationem illi, nomine Majestatis ejus sacratissimae, esse injunctam, ad quam audiendam, et intelligendam, Majestas reginalis fuit, ut semper, valde parata, eo quo par est, honore, verum ubi reginalis Majestas intellexit, Dominationem Vestram Magnificam invisendi, et salutandi causa potissimum accessisse, grato animo accipit officium, et hanc benevolentiam Dominationis vestrae Magnificae faventer complectitur una cum filio suo Illustrissimo.

Quod attinet hominem illum captivum, de quo Dominatio vestra Magnifica amplam mentionem facit, quemadmodum sua Majestas reginalis optime semper persvasa fuit de paterno affectu sacrae Majestatis regiae Romanorum erga se, filiumque suum Illustrissimum, item de heroicis, et praeclaris virtutibus, ac dotibus vere regiis, et Christiano Principe dignis, quibus Majestatem ejus regiam divinitus amplissime ornatam esse cognovit, ita nihil indignum de ejus Majestate sacratissima credere Majestas reginalis potuit, sicuti ne nunc quidem potest, licet homo ille malignus famam contrariam sparserit, cui tamen Majestas ejus reginalis locum nullum dedit. Existimat enim Principum celebritatem, et nominis splendorem, plebei, et obscuri alicujus hominis latratibus, obscurari non posse, atque ob id Majestas reginalis cum istiusmodi blateronis, et hujus, nullius momenti verbis nihil tribuat, quin potius spernat, et jure optimo contemnat, libentius videret, quod res illae amplius non moverentur, si tamen id voluntas sacratissimae Majestatis regiae Romanorum quoque pateretur. Sed cum intelligat voluntatem sacratissimae Majestatis ejus diversam existere, neque tamen hactenus quidquam a Sacratissima Majestate Poloniae, fratre suo observandissimo, in hac causa significatum esset, statuit sua Majestas reginalis ea in re nihil esse agendum ante, quam Serenissimus

Digitized by Google

rex Poloniae aliquid certi intimaverit. Quod ubi Majestas ejus regia fecerit, Majestas reginalis factura est omnia, quaecunque digna, honesta, aequa, justa, atque etiam ex dignitate, et celsitudine Sacratissimae Majestatis regiae, item Serenissimi regis Poloniae, denique sua, filiique sui Illustrissimi esse, judicata fuerint.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars. III. p. 44 — 58.

CXXX.

1555. 1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că Turcii amenințĕ cu resbelŭ în anulŭ viitoriŭ, dacă regele Ferdinandŭ nu va restitui *Transilvania*, şi că dênşii au intenţiunea se recuceréscă totŭ-o-dată şi cele lalte părţi ale *Ungariei*.

Ferdinando regi Romanorum Antonius Verancius et Franciscus Zay.

Magna quidem nos habet sollicitudo injuncti hujus muneris, omnesque tum industriae, tum ingenii nostri nervos intendimus, adhibemusque, hoc praesertim sane tempore, quo jam propius illius finem accedere videamur, ut hoc munus recte et majestati vestrae ex sententia gerere conficereque possemus; verum quod summam ejus scribere id temporis occurrit, hoc est: Passae nobis et spem pacis omnem adimunt, et incutiunt metum ad insequentem annum de futuro bello, si non redderetur Transsylvania. Et quoniam neque audire volunt de largitione, quantumvis maximam nos effusuros obtulerimus, ad reliquias quoque Hungariae obtinendas omni desiderio, studio, vi, cogitatione et conatu moliuntur, nec vel inducias quantumvis mediocres, cum permissione Transsylvaniae concessuros se nobis ostendunt. Adeo uni verbo, uni voluntati ac pertinaciae inhaerent.

Privati homines, et qui utique capiunt aliquid secretiorum sermonum a primoribus, negant omnino, bellum posse fieri anno proximo; idque tum ob annonae publicam inopiam, tum ob novas quasdam suspiciones motuum Persicorum, qui etsi adhuc non sunt confirmati, at nequaquam tamen vanos esse ajunt, ut antea etiam scripsimus . . . . . .

Datae Constantinopoli 29. Novembris 1555.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 154—156.

Digitized by Google

CXXXI.

1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ despre decursulŭ audienţiei, ce au avut'o în divanulŭ turcescŭ, unde li s'a declaratŭ, că sultanulŭ a decisŭ se nu cedeze *Transilvania*, ori câtŭ tributŭ i s'ar oferi. 1555.

Ferdinando regi Romanorum etc. Antonius Verancius et Franciscus Zay.

. . . . . .

Die post 25. summo mane in divanum accersiti, et honesto aulae apparatu, tamquam tunc recens appulissemus, excepti, in horam ferme integram colloquium nobiscum extractum est minime turbulenter, passis non multa interrogantibus, nobis ad omnia quanto melius, opportunius et magis ad rem poteramus, respondentibus, omnem sermonem et sua argumenta eo deducere videbantur, ut de regno Hungariae nihil ad majestatem vestram pertinere ostenderent, ac induciarum violationem Varadiensi, culpamque et causam arcium interceptarum omnem impingerent, ac probarent, quod Budensis passa nihil contra inducias, nihil in contemptum, nihil in praejudicium verbi principis sui commisisset, quandoquidem ex partibus majestatis vestrae dicerent fuisse initio fines eorum lacessitos ac vexata et tentata castella. Hisque de causis nihil eundem passam injuria contra fas egisse, sed merito et jure belli ea domino suo ditionis ilius partis Hungariae conatum recuperasse, quae potentia majestatis vestrae male tenebantur, uti et reliquum Hungariae teneretur.

Respondimus eis ad singula, retexendo tam ea, quae egimus Amasiae ratione legitimi juris, quod majestas vestra habet ad Hungariam, quam quae ad sinceritatem et religionem modumque induciarum observandarum, quae primum Budae transactae, deinde quater jam ferme instauratae et confirmatae erant, pertinerent, et qui eas, quoque tempore, quibusque in locis principio violaverint.

Tum demum omnia recensuimus, quae ad subducendum accusationi Varadiensem facere videbantur; subjuncta idemtidem restituendarum arcium et dandorum mandatorum ad Budensem passam petitione, quo in posterum sanctius inducias servare cogeretur, quemadmodum majestas vestra ab hoc exemplo petitionis memoratae, quam dominis passis porrexeramus Turcice versam, dignabitur intelligere.

Nihil tamen effecimus et responsum est: Budae sex tantum mensium datas fuisse nobis inducias ad hanc pacem tractandam et constituendam: easque jam in tertium usque annum majestatem vestram minus sinceriter extraxisse, verba dumtaxat dando huic principi et de Transsylvania nihil concludendo, neque ad propositum atque ad tempus respondendo.

Ad quae nos quoque nihilo lenius, qualia propositio exigere videbatur, quaeque hic omnia enumerare propter brevitatem intermisimus, respondimus.

Digitized by Google

Tum illi: Hucusque etiam magno detrimento nostro finem hujus rei distulistis, et differetis multo etiam majore gravioreque, si pergetis adhuc ulterius differre, uti hactenus distulistis. Quum milites nostri finitimi ubicunque per Hungariam grassantur: per regnum principis sui grassantur, non per regis vestri; nec loquendum vobis de his restituendis ullo tempore, quae semel incidunt in nostras manus: quod repetere etiam regem vestrum, alienum est ab ejus dignitate.

Caeterum si rex vester arces aliquas permitti sibi in Hungaria pacifice possidendas desiderat, quamprimum aut restituat Transsylvaniam, aut unico verbo, id se nolle, respondeat; nec in posterum opus esse sibi, regem vestrum facere[1] de eadem provincia libere retinenda: quam si tanta vi auri vellet redimere, quantum est mare Propontidis, non ea solum ipsa, sed (sicut prius de pugno ejus terrae loquebantur), sic nunc unum folium arboris cujuspiam illius non concedetur. Sic principem eorum apud se habere constitutum.

Durus hic sermo nobis exstitit. Sed praeterea nihil aliud obtinere potuimus. Quum interea petitionem quoque majestatis vestrae non solum praesentem de his arcibus, sed etiam veterem de toto regno, in medium prolatam, apertis verbis sugillaverint.

Postulata itaque sententiae nostrae venia, nobis videretur, ut majestas vestra, si adhuc collegam nostrum non expedivit, cognitis his dignetur subito eum cum absoluto et valde simplici responso expedire ac jubere ad nos maturare; quia ejus ii moram inpatientissime ferunt, nec volunt pluribus verbis sibi responderi, ut nobis semper Hruztanus ingerit, quam his, pro Italico more, binis dumtaxat syllabis: O si, o no.

Et nos quidem adstricti ejusmodi difficultatibus, emorimur ferme prae dolore: nec scimus, qua fronte redibimus, si, ut velimus, redire non poterimus. Verum frustra est cum iis jura, leges, aequitatem, officia, benevolentiam usurpare, idque pro more nostrarum gentium similibus uti rationibus, quando potentiam suam eminere intelligunt. Quod jam toti orbi haud dubie innotuit, nedum nobis, qui eos a tot annis habemus, toleramusque in intimis nostris visceribus.

Sinpliciter autem et paucis Turcae responderi sibi volunt; quia quod jam saepius experti sumus, quanto homines nostros exquisitioribus et firmioribus argumentis secum agere conscipiunt, tanto de iis majorem suspicionem fraudis concipiunt; seque ab illis, tamquam ab instructis circumveniri arbitrantur. Unde nunc etiam edixere nobis domini passae: satis nos et loquutos et conatos fuisse pro Transsylvania retinenda; nihil tamen adhuc profecisse, neque profecturos in posterum vel pro reliqua parte Hungariae obtinenda, nisi eadem Transsylvania restituta.

Quare quum nos quoque ipsi quid praeterea vel agamus vel loquamur circa hoc negotium, rebus haud dubie sic se habentibus, non habeamus, omnino eis paucissimis citissime et ad conclusionem demum putaremus esse respondendum, ne majestatem vestram ob responsi tantam tarditatem diutius

---

1) A remasŭ afară «mentionem» séu altŭ cuventŭ cu asemenea înțelesŭ.

Digitized by Google

calumnientur. Alioqui nos mandatis ac voluntati vestrae majestatis nullo neque loco, neque tempore, quod supervivemus, defuturi sumus. Quam ne illud etiam lateat, quod Hruztanus passa eodem congressu contulit cum Zay, quoque subjungemus.

Quum enim essent jam nos e divano dimissuri, finito colloquio, cujus jam partes Verancius obierat, conversus ad eumdem Zay: Vos, inquit, Hungari, qui primores sitis, quid agitis? cur nondum resipiscitis? verba mea ac consilium meum suscipite, et a suibus Alemanis (quod, petita venia, referimus) ad caesarem nostrum transite. En vobis ipse ad caput meum jurejurando polliceor, quod idem caesar totum regnum Hungariae in vos omnes Hungaros per zangziachatus distribuet, atque ita vobis conferet, ut in eo pacifice sempiternum permanere possitis.

Ad haec Zay: Hoc, inquit, nos nullo pacto facere possumus, ut dominum ac regem nostrum deseramus, qui nos a parvulis prope educavit et nunc etiam fovet, ac non solum nutrit alimentis, sed etiam ad honores et dignitates promovet; prohibente nos ab hoc facinore, et fide nostra et honore nostro, et quemadmodum etiam dominatio vestra indignissime ferret, deseri ac destitui a quopiam servitore suo, qui pane et sale ejus adolevisset, crevissetque: ita nobis quoque id committere non expediret.

Tum passa iterum: Videtisne, ait, Hungari, quid rex vester agat? Fraudes tantum nectit ex fraudibus, et manifeste ostendit, pecem se cum imperatore nostro nequaquam velle, dum, ne reddat ei Transsylvaniam, tergiversatur. Vos tamen interea peritis et consummamini, Hungari, de quibus Alemani parum curant, nec admodum malo vestro dolent: quandoquidem non multo majore odio Turcas nos prosequuntur, quam vos Hungaros, propterea etiam quosdam ex vobis sustentant tantummodo, satis aegre ac tenuiter, quum sine vobis esse nequeant.

Zay vero: Nunquam sane rex noster tergiversatus est, nec agit, inquit, fraudibus in negotio pacis, sed eam semper summo studio et sincero corde vel ab ipso initio expetivit, amicitiamque ac concordiam cum principe vestro nunc etiam desiderat: quemadmodum et largitione munerum et oblatione tributorum, oratorumque missione majestas sua declaravit; ejusmodi oratores, ne loquar de praeteritis, nunc etiam hic apud vos detinentur: quum insuper eo etiam testificatus est amicitiam se, non inimicitiam cum ejus magnitudine velle, quod annis superioribus, quando longissime aberat ab suo imperio, et erat apud Persas cum exercitu, subditique ejus multa incommoda et molestias fidelibus suae majestatis irrogarent, sua tamen majestas nunquam vel unicum armatum emisit contra ejus magnitudinem, quo magis de sua illi quum integritate, tum erga eandem benevolentia fidem faceret, quemadmodum hic Ferhat quoque (interprete demonstrato) non ignorat, vos vero ipsi quoque, domini passae, optime scitis, quod rex noster potuisset eo tunc temporis, si voluisset egisse aliquid, at nihil voluit, quo omnibus modis et rationibus declararet, recte se et sine ulla simulatione pacem optasse ac nunc quoque optare; modo id agnoscere ejus magnitudo velit, cui quod hactenus in restituenda Transsylvania non ad vota respondit, nihil ad me dicere atti-

Digitized by Google

net, quum collega meus, episcopus, satis abunde vobis sit loquutus: id scilicet nulla re alia a rege nostro fuisse factum, quam summa fiducia benevolentiae principis erga se vestri, de cujus vice minime desperabat. Caeterum eandem Transsylvaniam sit ne etiam in posterum redditurus, juxta magnitudinis suae petitionem, nec ne, majestas sua scit, nos ignoramus. Quamquam hoc plane credimus, quod majestas ejus tale de hac re etiam factura sit responsum, quo haud dubie demonstrabit, se sincerissime amicitiam suae magnitudinis exoptare.

Ubi vero dominationes vestrae ostenderunt, sibi ab aliquibus fuisse persuasum, quod Alemani Hungaros non amarent, id minime credant, quoniam viros bonos semper inter nos amaverunt, improbos autem ne nos quoque ipsi amamus.

Hic iterum passa: Consultius vobis esset, inquit, Hungari, si susciperitis consilium, antequam magis pereatis. Nonne cernitis, quid gentes nostri caesaris contra vos agant? quonam pacto in dies vos perdant? Et sane magis e re vestra foret, si memoratos sues Alemanos (quod iterum, pace petita, referimus, nam hoc epitheton saepius usurpabat) una ex parte vos caederetis, nos vero ex alia. Sic enim celerius imponeremus ejus finem. Sic vos in arvis illorum messem, in vinea vindemiam faceretis; sic auro, sic argento, sic terris eorum ac domibus eorum ipsi vos potiremini, et magno in otio sub tutela nostri caesaris secure uxoribus ac liberis vestris perpetuo frueremini.

Tum Zay: Haec, inquit, quoniam a fide et ab honore nostro aliena sunt, nequaquam convenit nos committere: quia etsi Alemanos, Hispanos, Italos, Gallos, Bohemos, Polonos et nos Hungaros linguae varietas disjungit, una tamen atque eadem fides omnes conjungit et omnes uno atque eodem modo in Deum credimus. Quare ad nos hoc non attinet, ut alii alios deseramus, quandoquidem hucusque etiam iram Dei maximam pertulimus, quod mutuas caedes et saevitiam inter nos exercuimus. Verum cessabimus tandem, Deo dante, ab hujusmodi intestinis seditionibus; quoniam tanto jam Hungari simul cum Alemanis devinxerunt sese foedere, ut separari ab invicem minime poterunt.

At passa demum: Non oportebat, inquit, adhuc heremitam fratrem Georgium interficere.

Immo, respondit Zay, longe futurum fuisset satius, si homo adeo improbus jam a multis annis caesus extitisset: quia si ipse cum Isabella de Transsylvania regem nostrum non ursisset, nullo nunc idem rex noster et princeps vester sollicitaretur negotio; nosque etiam Hungari in tantis malis non versaremur. Verum ille omnium hominum perditissimus, dum et regi nostro et principi vestro dat verba infinitis mendaciorm structa imposturis, quo utroque eorum cum Joannis regis posteritate decepto, principatum sibi pariat atque constituat, Dei potissimum justa sententia incidit in meritas poenas, vitaeque eum finem habuit, quem sceleratis factis quaesiverat.

Nec praeterea verbum est additum, sed dimissi sumus. At haec qualia sint, majestatis vestrae censura est, dominorum vero Germanorum cura essse dedebit non postrema. Nobis humillime adhuc adjicientibus de expeditione

Digitized by Google

maturrima domini collegae nostri, cujus exspectationi unum mensem dicuntur passae adjecisse; postea si iterum non appulerit, nobis erunt pertimescendae injuriae. Sic enim audimus, omnia alioqui majestatis vestrae arbitrio relinquimus, quam Deus servet. Datae Constantinopoli, 29 Novembris 1555.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom V. pag. 157—165.

CXXXII.

1555. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că consiliarii sultanului nu mai voiescŭ se tracteze cu dênşii în privinţa *Transilvaniei* şi *Ungariei*, nici se le primêscă memoriele, fără, cerŭ numai unŭ singurŭ respunsŭ, dacă regele Ferdinandŭ restitue, ori nu *Transilvania*; în fine că sultanulŭ este fermŭ decisŭ se încépă resbelulŭ, ca se recucerêscă întrégă *Ungaria* şi *Viena*, capitala Austriei. 1555.

Ferdinando regi Romanorum Antonius Verancius et Franciscus Zay.

. . . . . .

De rebus vero ipsis, quae tantum querimonias in se habuerunt, de vexatione et populatione finium, nihil est prorsus, quod pro voto rescribere possimus. Et sane pudet etiam nos, quod adeo simus inutiles majestatis vestrae oratores, qui nihil hactenus ab iis exorare potuimus. Verum nostro ne id fato fit, an hostium confidentia, quae profecto excessit jam omnes humanae rationis et audentiae limites, praesertim contra majestatem vestram, ejusdem majestatis vestrae censurae est; nobis tamen omne genus sermonis interdixere, edixereque apertissime, non esse jam quid in posterum loqui nos velint, nisi prius unico verbo responderimus, quod ad restituendam vel non restituendam Transsylvaniam attineret. Quapropter libellum etiam querimoniarum, nunc postremo missum, non interpretari modo passae sibi non sunt passi, sed ne in manus quoque accipere libellum voluerunt, ad id solum tota re dilata, quod collega noster attulerit.

Mirabiliter et obstipo prope capite in hanc unam pertinaciam incubuerant, . . . plane intelligant, ... de Transsylvania nos quoque his prospectis, illud unum agendum esse judicamus, ut ad rem tandem veniamus, demusque omnem operam, ut gravioribus etiam conditionibus si non pacem, at saltem inducias aliquas obtineamus, dum majestas vestra bello se commode praeparet et alicui rerum suarum mox nasciturae Dei beneficio occasioni spatium detur. Nam inducias quoque nedum pacem, et si dubium sit, an sint hostes concessuri, si tamen eas concedent, eousque concedent, dum et ipsi

Digitized by Google

paratiores in arma esse poterunt: quandoquidem illud majestas vestra firmissime dignetur credere, decrevisse hunc principem, vel mori vel potiri Hungariae reliquiis, et urbe Vienna, in eaque, si vicerit, finem ac metam gestis suis collocare. Quapropter neque in posterum vel paci vel induciis eorum fides erit adhibenda, nisi in quantum majestas vestra fines suos armatis munitos habuerit, quod vel his induciis cognosci facile potuit, si priora fortasse nobis excidissent. Dicunt enim hostes, dolos et furta militaria non teneri induciis. Et si ratione aliqua justa astringantur (quod de passis etiam loquimur), ad vim recurrunt. Sua esse omnia, ad majestatem vestram nihil pertinere. Caeterum si pugnare rex noster possit, quid se tutetur foederibus? sin vero nequit bello contendere, cur non cedat? Qua intemperie nuper etiam offudit nos in divano Hruztanus, eo nos adigendo, ut majestatem vestram subjiceremus abjectius eorum principi, qui non potuimus non respondere, ut nos intelligeret. Nimirum sciret, regem nostrum, et cum amicis pace atque officis tractare et cum inimicis bello armisque . . . . . Passae Budensis grassationem neglexisse quod . . . nequivisset, sed hosti suo similem esse noluisse; credatis mandata principis nostri sanctius a subditis observari. Caeterum esse eidem regi nostro tantam in reliqua Europa usque ad aliud mare, quod nos Oceanum vocamus, authoritatem, opes et potentiam, ut vos et Hungariae reliquiis, et urbe Vienna (quod avertat Deus) potiti, ubique tamen cum eodem rege nostro et cum filiis ac nepotibus ejus, rem sitis habituri. Alioqui quandocunque jusserit nos, si modo unquam jusserit, ut ante pedes principis vestri exponamus, quod proxime Persa de se fieri Amasiae oratori suo jusserat, credite domini passae, idem nos quoque haud mora facturos, ubi primum mandatum acceperimus. Interim tamen quia rex noster imperatori vestro amicus est, non subditus, oramus vos, ut inter eos pacem potius et amicitiam procuretis quam bellum, nec a nobis exigant alia, quam quae ab oratoribus liceat, et fas esse consuevit.

. . . . . .

Datae Constantinopoli, XIIII. Decembris 1555.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 165—171.

Digitized by Google

CXXXIII.

1555. *Dieta Transilvaniei întrunită la Oşorheiŭ* deliberézĕ asupra comunicărei făcute din partea regelui *Ferdinandŭ*, anume, că sultanulŭ cere dela dênsulŭ se restitue *Transilvania* fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ Zapolya. Asupra acestei cestiuni, dieta Transilvaniei decide a se trimite mai întâiŭ o legaţiune la regele Ferdinandŭ spre a se informa în privinţa tractatelorŭ, ce le-a încheiatŭ cu cele-lalte state creştine pentru conservarea şi apărarea Transilvaniei; de asemenea a se trimite oratori la *Domnulŭ Moldovei*, la *Domnulŭ Ţerei-românesci*, precum şi la *sangiaculŭ Bănatului* cu rugarea, se intervină, ca sultanulŭ se nu încépă ostilităţile faţă cu Transilvania, până nu se vorŭ întórce înapoi legaţii transilvani trimişi la regele Ferdinandŭ. 1555

Articuli

Dominorum Regnicolarum Trium Nationum Regni Transsiluaniensis in Generali eorum Congregatione 23 die Decembris Anno Domini 1555 in oppido Székely-Vásárhely ex mandato Sacrae Regiae Maiestatis Romanorum, Hungariae Bohemiae etc. Domini ipsorum Clementissimi celebrata, publice editi.

Primo Conclusum est per Dominos Regnicolas, ut, ex qualibet natione singulae personae cum plena informatione ad Maiestatem Regiam, juxta mandatum Maiestatis suae Sacrae, mittantur.

Item. Ex literis Maiestatis Suae Regiae per magnificum Dominum Joannem Peteo, ad ipsos Regnicolas datis, voluntatem Imperatoris Turcarum manifeste intelligere, velle eundem Imperatorem, ut sua Maiestas Sacra Regnum hoc una nobiscum omnibus, ad manus filii Joannis Regis assignaret; et, ubi idem in Regnum intrare nollet, nihilominus Maiestas Sua manus suas ex hoc Regno exciperet. Ex quibus causis Regnicolae nuncios ipsorum ad praefatam Maiestatem Regiam miserunt, qui ipsis a Sua Majestate Sacra relationem inferant, quid cum Principibus Christianis de salute et permansione hujus Regni statuerit. Verum, ut ne sub hoc tractatu, ab hostibus, quibus undique hoc Regnum circumdatum est, aliquod periculum contingat, sicuti in Hungaria aliquoties jam id contigisse manifeste constat, ob hoc Domini Regnicolae unanimi voto constituerunt, pro defensione hujus Regni tria millia hominum conseruare. Ad quorum solutionem Domini Nobiles de singulis portis, juxta eorum nationem, portatim obtulerunt contributionem denar. 99. Domini Siculi quintam partem gentium suarum, Domini vero Saxones uniuersa onera, juxta veterem eorum consuetudinem, cum eisdem duabus nationibus sufferunt.

Causis igitur praedeclaratis, et pro eliberatione etiam Egregii Petri Gerendi, qui in servitiis Regiae Maiestatis et Regni apud Waywodam Moldaviensem captivus detinetur, de cuius seruitiis ne videantur Domini Regnicolae immemores et ingrati esse, coacti sunt nuncios suos de medio ipsorum ad praefatum Moldauum, nec non et Waywodam Transalpinensem et Petrum Petrovith, cujus consilio et opera idem Petrus Gerendi tam diuturna in captivitate detentus esse cognoscitur, mittere, et medio nunciorum suorum illos in

Digitized by Google

eo rogare: quod quia sperant Domini Regnicolae, praefatam Maiestatem Regiam nuncios ipsorum cum clementi et optata relatione ad eosdem remissuram, ut, interea quoad iidem nuncii a sua sacra Maiestate reuertantur, res hujus Regni apud Imperatorem Turcarum sedare velint.

Item: Deliberaverunt Domini Regnicolae in ipsorum Instructione per nuncios suos ad Regiam Maiestatem eidem suae Maiestati sacrae supplicare, ne sua Maiestas opinari dignetur, praefatos ter mille homines, contra Maiestatem suam Dominos Regnicolas conservare, sed pro defensione hujus Regni et ipsorum omnium.

. . . . . .

Item. Uniuersi status et Ordines huius Regni in supremum Capitaneum elegerunt magnificum Dominum Melchiorem Balassa de Gyarmath et diligentissime rogant suam Magnificam Dominationem, ut hoc officium assummat. Quod idem omnes Status Regni suae Magnificae Dominationi servitiis ipsorum promereri studebunt.

Item. Inter Dominos Siculos talis ordo observandus per Dominos Regnicolas constitutus est, ut ex qualibet sede eorum, juxta veterem consuetudinem ipsorum, Capitaneos habeant, verum illi omnes praefatum Dominum Melchiorem Balassa audiant, commissioni suae pareant.

Itidem etiam Capitaneus Dominorum Saxonum qui fuerit, vel plures fuerint, commissioni ejusdem Domini Melchioris Balassa obsecundent et suam magnificam Dominationem audiant. Istae vero gentes statim ad hoc oppidum Zekel-Wásárhely congregentur et eo proficiscantur ad mandatum Domini Capitanei, quo necesse fuerit.

Item. Deliberatum est per Dominos Regnicolas, ut universi Status et Ordines Regni, simul cum plebe juxta Constitutiones superiorum temporum, armis bellicis instructissimi sint, ut, cum literae Dominorum Waywodarum super insurrectione ad ipsos Regnicolas pervenerint, viritim sive partialiter insurgere possint sine mora.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 550—553. După o copie din archiva superintendenței luterane din Sibiu.

Digitized by Google

CXXXIV.

1555. *Tributulŭ şi darurile* trimise de regele *Ferdinandŭ* prin oratorii sei la Constantinopolŭ, spre a i se concede *domnia Transilvaniei.* 1555.

Tributum Caesari Turcari etc.

Summae pecuniae, schiphorum argenteorum, horologiorumque, quae per me Andream Schnätterl Caesareo Solutore Bellico D. Max. ad Turcarum Imperatorem dominis Oratoribus Suae Maiestatis nomine tradita sunt.

Primo in decem doliolis, quorum singula continent sex millia tallerorum, facit sexaginta millia tallerorum, id est . . . . . 60,000 talleri.

Item in sacco uno quingenti et septuaginta talleri, id est . . . . . 570 talleri.

Postremo in sacco uno quinque millia quatringenti et viginti ducati aurei, id est . . . . . 5,420 ducati.

Numerus schiphorum, pondus, et valor eorundem.

Primus ponderat cum operculo marcas viginti quinque uncias tredecim cum dimidia; aestimatio marcae extenditur ad sedecim florenos, facit . . . . . 413 fl. 30 kr. —

Secundus est duplex, ponderat marcas 17 uncias 12 qu. 3; aestimatur marca 18 florenis, facit . . . 320 fl. 20 kr. —

Tertius est simplex, ponderat marcas 17 uncias 14; aestimatur marca 18 florenis, facit . . . . . 321 fl. 45 kr.

Quartus est duplex, ponderat marcas 13 uncias 1 1/2; aestimatur marca 15 florenis 45 crucigeris; facit . 206 fl. 13 kr. —

Quintus item duplex ponderat marcas 13 uncias 15 1/2; aestimatur marca 15 florenis 45 crucigeris; facit 204 fl. 15 kr. —

Sextus simplex cum operculo ponderat marcas 7 uncias 3 qu. 3; aestimatio marcae 17 floreni, facit 123 fl. -- —

Septimus ponderat marcas 6 uncias 9 qu. 1/2; aestimatur marca 15 florenis 45 crucigeris; facit . . 103 fl. 29 kr. —

Octavus superioris ponderis et aestimationis . . 103 fl. 29 kr. —

Nonus ponderat marcas 9 unciam 1/2; aestimatur marca 20 florenis, facit . . . . . 191 fl. 52 kr. 2 den.

Decimus ponderat marcas 8 uncias 5 1/2; aestimatur marca 20 florenis, facit . . . . . 166 fl. 52 kr. 2 den.

Digitized by Google

Undecimus ponderat marcas 8 uncias 10; aestimatur marca 20 florenis, facit	172	fl.	30	kr. —
Duodecimus ponderat marcas 9 unciam 1/2; aestimatur marca 20 florenis, facit	180	fl.	37	kr. 2 den.
Decimus tertius ponderat marcas 8, aestimatur marca 20 florenis, facit	160	fl.	—	—
Decimus quartus superioris ponderis et aestimationis	160	fl.	—	—
Decimus quintus cum operculo ponderat marcas 7 unciam 1/2; aestimatur marca 20 florenis, facit	140	fl.	37	kr. 2 den.
Decimus sextus ponderat marcas 16 uncias 4 qu. 1; aestimatur marca 18 florenis, facit	292	fl.	46	kr. 2 den.
Decimus septimus ponderat marcas 14 uncias 11; aestimatur marca 16 florenis, facit	235	fl.	—	—
Decimus octavus ponderat marcas 6 uncias 5 qu. 2; aestimatur marca 15 florenis 45 crucigeris, facit	99	fl.	33	kr. —
Decimus nonus ponderat marcas 7 unciam 1 qu. 3; aestimatur marca 15 florenis 45 crucigeris; facit	111	fl.	27	kr. —
Vigesimus ponderat marcas 13 uncias 7 qu. 1/2; aestimatur marca 15 florenis 45 crucigeris, facit . .	196	fl.	1	kr. —
Vigesimus primus ponderat marcas 10 unciam 1/2; aestimatur marca 20 florenis, facit	200	fl.	37	kr. 2 den.
Vigesimus secundus ponderat marcas 8 unciam 7; aestimatur marca 20 florenis, facit	168	fl.	45	kr. 2 den.
Vigesimus tertius ponderat marcas 8 uncias 5 1/2; aestimatur marca 20 florenis; facit	166	fl.	52	kr. 2 den.
Vigesimus quartus ponderat marcas 6; aestimatur marca 20 florenis, facit	120	fl.	—	—
Vigesimus quintus ponderat marcas 7 uncias 8; aestimatur marca 20 florenis, facit	150	fl	—	—
Vigesimus sextus ponderat marcas 7 uncias 15; aestimatur marca 20 florenis, facit	158	fl.	—	—
Vigesimus septimus ponderat marcas 6 uncias 10; aestimatur marca 20 florenis, facit	132	fl.	48	kr. 3 den.
Vigesimus octavus ponderat marcas 6 uncias 8; aestimatur marca 20 florenis, facit	130	fl.	—	—
Vigesimus nonus ponderat marcas 6 uncias 5; aestimatur marca 20 florenis, facit	126	fl.	15	kr. —
Trigesimus ponderat marcas 10 uncias 5 qu. 1; aestimatur marca 15 florenis 45 crucigeris, facit . .	162	fl.	33	kr. —
Ultimus ponderat marcas 10 uncias 8 qu. 1; aestimatur marca 15 florenis 45 crucigeris, facit . .	165	fl.	40	kr. —

Digitized by Google

Numerus horologiorum cum aestimatione eorundem.

Primi horologii aestimatio est ducentorum quinquaginta florenorum Renensium, id est . . . . . 250 fl. —
Secundi quae (sic) speculum continet, aestimatio est . . 166 fl. —
Tertii aestimatio est . . . . . 145 fl. —
Ultimi aestimatio est . . . . . 160 fl. —

A. Schnatterl m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom XXXII. pag. 180—184.

CXXXV.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, înaintéză în deliberarea *dietei din Poşonŭ* cererea sultanului *Solimanŭ II.*, ca se restitue fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ *Transilvania* cu părţile sale din Ungaria. 1556.

Sacra Romanorum Hungariae, Boemiae, etc. regia maiestas, dominus noster clementissimus primum omnium a fidelibus subditis suis, dominis prelatis, baronibus, magnatibus, nobilibus ac universis statibus et ordinibus regni sui Ungariae in presenti dieta congregatis, grato et clementi animo accipit, quod ad conuentum hunc generalem, quem sua maiestas superioribus diebus per literas suas regales, ob grauissimas et urgentissimas reipublicae necessitates, pro hoc tempore eisdem indixit, tam obsequenter conuenerint et comparuerint.

Deinde, licet regia eius maiestas in literis ipsis dietalibus, causas et rationes, quibus dictos fideles suos ad conuentum hunc euocauit, satis expresse declarauerit, ipsisque fidelibus suis notas fecerit, ut videlicet illi, intellectis et cognitis eisdem causis, melius instructi, et cum plena informatione necnon authoritate ad tractandum et concludendum de his conuenire potuissent; existimauit tamen opere precium easdem etiam nunc latius repetere, et in conspectum fidelium suorum ponere.

Ante omnia autem non existimauit regia eius maiestas necessarium esse, pluribus verbis commemorare quantis sumptibus et laboribus, quanto studio, cura et diligentia, defensioni, paci et tranquillitati huius regni Hungariae iam inde ab initio studuerit, et qualiter demum preteritis annis, cum serenissima principe Isabella regina regni Ungariae vidua etc. eiusque illustri filio, nec non fratre Georgio et Petro Pettrowyth, ratione Transiluanie et aliorum locorum, quae in manibus illorum erant, transegerit atque concluserit, quorum

Digitized by Google

beneuolo assensu Transsyluaniam ipsam magnis et vix credibilibus suis impensis, in manus quoque suas receperit, hoc duntaxat fine et proposito, ut per huiusmodi unionem et concordiam regni status et conditio, atque permansio fidelium subditorum eiusdem, melius et commodius pararetur; haec enim omnia fidelibus ipsis regnicolis notiora sunt, quam ut longa explicatione egere videantur, eo quod regia eius maiestas tanta in re nihil propria opinione, sed scitu et consilio, maturaque deliberatione, cum ipsis fidelibus subditis suis, consiliariis Ungaris habita, egerit atque tractauerit.

In quibus omnibus regiam eius maiestatem priuati alicuius commodi rationem non habuisse, vel hinc manifeste omnibus liquere potest, quod pro Transsyluania ipsa cum aliis pretactis locis nobilissimos duos ducatus Oppoliensem et Ratiboriensem, prefato illustri filio, serenissimae reginae, et demum serenitati eius reginali loco contradotis suae ducatum Mwnsterberg et dominium Frankenstain assignauerit; ita ut serenitas eius reginalis se una cum filio suo, se optime contentam professa fuerit, et insuper pro conseruatione ipsius Transsyluanie maiestas ipsa regia ultra viginti quinque centena millia florenorum hucusque exponere coacta fuerit; omnia haec pro communi bono totius christianitatis, potissimumque sui regni Hungariae, libenter subeundo.

Porro accepta hoc modo in potestatem Transsiluania, pro maiori pacis et securitatis certitudine, regia eius maiestas non neglexit apud principem quoque Thurcarum omnibus modis laborare, illiusque beneuolentiam captare, ne quid negocii maiestati eius regiae occasione Transsyluaniae facesseret, apud quem ab anno iam hinc LIII.° solennes habet oratores suos, qui cum ipso et passis suis de constituenda sub honestis conditionibus pace vel induciis agere perseuerant. In hac tamen pacis et concordiae cum illo tractatione quae difficultas suborta sit, et quid illius magnitudo postulet, fideles subditi regnicole, ex literis maiestatis regiae, quibus ad dietam hanc proximis diebus euocati sunt, summatim intelligere potuerunt.

Remisso enim uno ex oratoribus regiae maiestatis, postulat hoc, ut nedum Transsyluaniam, sed Waradinum, insuper et Gywla, necnon Cassouia, ac quicquid antea nomine filii olim Joannis regis possessum fuit, ad manus eiusdem intra sex menses daretur, aut eo acceptare nolente, omnino tamen manus regiae eius maiestatis exinde exciperentur, eo quod ille Joanni quondam regi regnum Hungariae tanquam suo gladio acquisitum, eius autem illustri filio Transsiluaniam in Zanchakatum, seu officialatum duntaxat dedisset, ex quibus omnibus, et ex literis etiam eius ad regiam maiestatem postremo datis, liquido constat, quod ipse uniuersum Ungariae regnum, cum partibus sibi subiectis, sibi ipsi appropriare, et in Zanchakatus conuertere niteretur.

Postquam igitur prefati oratores regiae eius maiestatis aliud efficere, quam quod dictum est, nequiuerunt, licet ille idem orator, qui redierat, denuo ad portam magnitudinis eius, cum decenti et rationabili responso remissus sit, ita ut sua magnitudo bene contenta esse possit, nec pretermissa sit etiam nunc tractatio pacis cum serenissima regina Isabella; quia tamen in huiusmodi responso dicti principis et imperatoris Thurcorum, maiestas eius regia, absque communi omnium regnicolarum statuum et ordinum regni sui

Digitized by Google

Hungariae, quorum imprimis res agitur, scitu, consilio et voluntate, nil agere et concludere voluit, ea propter necessarium fore existimauit, totam hanc rem cum ipsis fidelibus et ordinibus regni gratiose conferre atque communicare, quos clementer hortatur et admonet, ut in re tam graui et periculosa, ubi salus et permansio eorum, nec non liberorum, coniugum et consanguineorum, necnon dulcissime patriae vertitur, diligenter et serio tractare velit, quibus potissimum viis, modis et rationibus, communis omnium salus et permansio fieri debeat.

Et quia consultatio huiusmodi rerum in hoc potissimum pendet, quod in tanto hoc publice necessitatis negocio, subsidio tali opus est, per quod tantis necessitatibus subueniri, ipsaque communis salus et permansio, necnon pax et securitas regni, curari et confici possit; regia quidem eius maiestas paterne et benigne se offert, cum regia sua persona, necnon serenissimis filiis suis, ac omnibus opibus et facultatibus quas habet, una cum dominis principibus fratribus et consanguineis, ac regnis et dominiis suis, sacri etiam Romani imperii adiutorio, defensioni fidelium suorum non defuturam, modo ipsi quoque sibi ipsis non desint tali aliquo subsidio, quod utile, et non pro uno duntaxat anno, sed durabile in duos vel tres annos continuos, ultra videlicet illos modos, qui in proximis dietis constituti fuerunt.

Et quia conseruande cuiuslibet reipublicae nulla solet maior esse ratio, quam domestica seu intrinseca unio et concordia, animaduertit autem regia eius maiestas, esse etiam nunc intra viscera regni nonnullos, pacis et concordie, et per hoc patriae suae hostes, qui tot etiam cladibus, ex indignatione diuina profectis edocti, a seditionibus et factionibus, necnon parcialitatibus ac miserorum hominum oppressionibus, non abstinerent, per hocque maiorem dei omnipotentis indignationem concitarent, et sibi ipsis, ac patriae maiorem adhuc cladem et perniciem procurarent; hortatur igitur regia eius maiestas fideles status et ordines regni, velint ante omnia diuinam sibi et patriae clementiam reconciliare et promereri; in vera videlicet et catholica, ac veteri religione christiana perseuerando, ab erroribus et haeresibus abstinendo, necnon miserorum colonorum eam racionem habendo, ne ipsi miseri tam crudeliter ubique tractentur, et ut iam tandem aliquando libera sit illis transmigrandi, et se in alia loca transferendi facultas; deinde vero fideles ipsi subditi regnicole curent omnibus modis ita inter se agere, ne inter eos inueniantur factiosi et parciales aliqui, pacis et tranquillitatis publice turbatores, sed potius unanimi et mutuo consensu, defensioni et permansioni ipsorum, penes regiam eius maiestatem inuigilent, et dent operam.

Quantopere autem necessarium sit, ut loca finitima, presertim ea quae importantiora sunt, utpote Gywla, Waradinum et Agria, item Jaurinum, Papa et Kanysa, necnon in Sclauonia Zyzek, Iwanch et Kaproncza, fabricis et munitionibus, ac militibus quamprimum firmentur, nemini potest esse dubium; quorum omnium munitio et fortificacio ac conservatio, regiae eius maiestati, propter grauissimos sumptus, quos ubique facere cogitur, sit grauissima atque difficillima, neque commode sine ope et auxilio fidelium regnicolarum prestari potest; paterne igitur et clementer admonet regia eius maiestas fideles suos

Digitized by Google

regnicolas, tempestiue prospiciant, et nunc deliberent, ut illorum locorum munitio e vestigio non negligatur, vel per summae alicuius pecuniariae contributionem, vel alio quovis ordine; semper enim ita in regno Ungariae observatum fuisse constat, ut loca regni finitima diligentissima cura et prouisione fuerint firmata, ad precustodiendas videlicet interiores regni partes, donec et quousque campestris exercitus, et alia necessaria subsidia praeberi, possint, ne si ea loca (quod deus auertat) amittantur, sera tandem penitentia, cupere omnes incipiant etiam dimidium rerum suarum dare et contribuere, si ea recuperari possint; quemadmodum post amissam Nandor albam et alia finitima loca, contigisse videmus.

Demum quoniam regia eius maiestas, cum aliis etiam singulis regnis, et dominiis suis, super premissis omnibus tractauit iam, et plenius tractatura atque conclusura est, ex quibus singulis idoneas aliquot et expertas personas, cum pleno mandato atque authoritate, ad decimam quintam diem huius mensis Januarii Viennam ad se transmitti iussit et euocauit, cum quibus, tam de prestando durabili hoc subsidio, quam de aliis etiam necessariis rebus est finaliter conclusura; ne igitur fideles ipsi status et ordines regni Ungariae, quorum res precipue agitur, in hos quoque sibi ipsis defuisse dici possint, hortatur eos clementer, ut ipsi quoque ex hac ipsa dieta, seligant et deputent personas aliquas idoneas et sufficientes, quae ad eum terminum Viennae coram sua maiestate compareant, ac cum predictis aliorum regnorum et prouinciarum nunciis et hominibus de eisdem rebus deliberent, et loco ac nomine torius regni consentire possint; ita quod super hoc ad ceteros absentes referre non sit opus, sed habeant plenam, et ab omni conditione liberam facultatem et potestatem super premissis omnibus tractandi et concludendi.

Pe dosă: Opinio dominorum Consiliariorum Hungarorum, super propositione in proxime futura dieta regnicolis Hungaris offerenda.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. III. pag. 545—549. Copie contemporană în archiva secretă din Viena.

Digitized by Google

CXXXVI.

1556. *Dieta Ungariei întrunită la Poşonŭ* respunde la mesagiulŭ regelui *Ferdinandŭ* în privinţa cestiunei *Transilvaniei*, şi cere, ca regele se vină însuşi în persónă în Ungaria, ca se organiseze apărarea ţerei în contra Turcilorŭ, şi totŭ-odată se aducă trupe numeróse străine, fiindŭ-că Ungurii singuri nu sunt în stare se se apere nici chiar în contra celorŭ 10 mii de trupe turcesci, cari se află în ţéră. Totŭ-odată dieta declară în modŭ solemnŭ, că *pentru a abate mânia lui Dumneḑeu de asupra Ungariei, a hotăritŭ se restitue iobagilorŭ vechiulŭ dreptŭ de a se puté strămuta de pe o moşie pe alta, ori unde vorŭ voi în interiorulŭ regatului.* 1556.

Praelati, barones, nobiles, caeterique ordines ac status regni Hungariae, in presenti conuentu, ex mandato sacrae Romanorum, Hungarie, Bohemie regiae maiestatis, domini eorum clementissimi, congregati, intellexerunt ea omnia, quae sacra eius maiestas literis primum dietalibus, deinde etiam propositione sua verbis et scripto eis facta, ipsis fidelibus suis significare dignata est; et cum ex clementi sacrae maiestatis suae admonitione super omnibus ac singulis propositionis huiusmodi articulis per hos dies diligenter tractarint, quo celerius fieri potuit, conclusum ab ipsis responsum hoc sacrae eius maiestati humiliter offerunt, supplicantes, dignetur maiestas sua responsum ipsum clementi animo accipere, atque in articulos redactum, tandem de more sua regia authoritate benigne confirmare.

Primum autem agnoscunt sacrae eius maiestatis veterem et singularem illam erga fideles suos propensam voluntatem, studiumque eximium, quo, iam inde ab initio imperii sui, maiestas sua ad defensionem, eliberationem, pacacionemque regni sui Hungariae fuit incensa, planeque fatentur, (quod saepe et antea confessi sunt) sacram eius maiestatem ingentia pericula, labores praegraues, sumptus incredibiles hoc toto tempore subire non praetermississe, ut regnum Hungariae in pristinum aliquando statum, pristinam tranquillitatem restitueret. Quemadmodum quidem cunctis orbis terrae populis ac gentibus ea omnia, que in hunc finem multos iam annos a sua maiestate accuratissime identidem tentata et gesta sunt, facile constare, iidem status et ordines regni non dubitant. Pro quibus maiestatis suae sacrae tot tantisque laboribus, periculis ac sumptibus, tanta in suos fideles benignitate, status et ordines regni sacrae eius maiestati domino eorum clementissimo immortales gratias agunt atque habent, vicissimque vitem et fortunas eorum pro eius maiestate lubenter sese omni tempore profundere paratos fore humilime offerunt.

Deinde quod sacra maiestas sua communicare cum eisdem fidelibus suis dignata est, cum alia illa, quae cum serenissima regina Isabella vidua etc., eiusque illustrissimo filio acta proximis annis, tractata et conclusa sunt, tum vero qua legatione reuersus sit estate proxima orator suae maiestatis ab imperatore Turcarum, et que per ipsum imperatorem ac paulo post per literas ab eius maiestate idem Turcarum imperator postulet; id uero statibus ac ordinibus regni optatissimum accidit, et hoc quoque nomine ingentes sacrae eius maiestati gratias agunt, non mediocrem vel ipso argumento clementis erga

Digitized by Google

ipsos animi significationem interpretantes. Et cum postmodum ad eorum interrogationem sacra eius maiestas explicare id quoque fidelibus suis dignata sit, cuiusmodi iterum legatione idem maiestatis suae orator in Turciam proximis mensibus sit remissus, sancte ac prudenter, et pro sacrae regiae maiestatis in deum optimum maximum, fidemque christianam religione, proque regii eius muneris, regiaeque amplitudinis ratione, et precipua inter ceteros reges ac principes Christianos authoritate, indigna postulanti responsum ab eius maiestate fuisse iidem ordines ac status uno ore profitentur; supplicantes humillime, ut quemadmodum reliqua, ita id quoque sacra maiestas sua aperire ipsis fidelibus suis dignetur per literas suas in omnes comitatus, et quid inde rursus per eundem oratorem, vel aliter ad postremam hanc maiestatis suae legationem fuerit reportatum, ut vel ex optato responso laetari, et in spem aliquam erigi meliorem, vel si omnino bellum fuerit denunciatum, acrius sese omnes viritimque instruere, et ad communem defensionem magis possint solicite comparare.

Quia vero tum ex his omnibus quae praeterierunt, quaeque in dies de hostilibus conatibus et audiuntur et omnium oculis communi malo subiecta sunt, tum uero facili coniectura intelligere licet, nullam ab hoste pacem, nullasque inducias expectari oportere, saltem durabiles aut diuturnas, ideoque omnes curas, omnes cogitationes, conatus, viresque omnes huc conuerti dedere, ne vel indutiarum praetextu, vel marte etiam aperto, uti nunc palam minatur, reliquias Hungariae opprimere, perque eas ad vicina regna, vicinasque prouincias suae maiestatis pro libito possit penetrare, uti ipsum iam dudum affectare constat; status quidem et ordines regni quemadmodum antehac semper, more maiorum suorum, ita nunc quoque, pro libertate ac salute ipsorum, liberorum ac coniugum, extrema quaeque subeunda, ac penes sacram regiam maiestatem, dominum et regem ipsorum clementissimum, nihil non audendum experiendumque esse censuerunt, uti latius explicabitur. Sic tamen maiestati suae cum debita submissione subiungunt ad ea quae saepenumero de continua maiestatis suae inter suos fideles necessaria praesentia, pro recta omnium rerum administratione, fideliter proximis semper temporibus et publice et priuatim fuerunt maiestati suae ab ipsis explicata (quae quidem et nunc simili ratione repetita esse volunt), nullam usquam certiorem, neque magis compendiosam viam aut modum extare resistendi periculis imminentibus, (de quo quidem maiestas sua in sua propositione fideles suos percontari dignata est) quam ut sacra maiestas sua, velut pius rex ac benignissimus parens, secundum benignam oblationem suam, cum sua persona tempestiue se in medium fidelium suorum in Hungariam conferat, collectis undique copiis omnium generum, cum ex aliis regnis et prouintiis suis, tum vero ex ceterorum christianorum principum auxiliis, quae quidem ad tantam tamque communem omnibus auertendam calamitatem tempestiue fuerint imploranda; consistatque maiestas sua in castris, loco aliquo oportuno, intra Hungariam, et famam praesentiae suae cum iusto exercitu tum apud hostes, tum etiam apud cunctas Christiani orbis gentes mature extendi sinat. Sic etenim aut aduentans hostis iter forte suum remorabitur, et consilium mutabit, aut si omnino perrexerit

Digitized by Google

venire, citra manifestum periculum ab eius maiestate poterunt, diuina fauente benignitate, illius conatus reddi inanes, captato videlicet consilio ex temporum rerumque successu, quemadmodum in bellicis maxime rebus fieri solere constat. Confidunt autem status et ordines tantum omnis generis copiarum ex reliquis regnis ac prouinciis suis, externisque auxiliis, penes Hungaricas copias ab eius maiestate breui tempore in tam necessariam expeditionem posse conflari, ut pro sua regia amplitudine, dignitateque castrametari cum persona sua, et semetipsam ad defensionem fidelium suorum paratam esse omnibus hominibus possit ostendere. Locum autem tutum atque in omnes partes oportunum, non solum ad omnium rerum commeatusque inprimis copiam, verum etiam ad retardandos hostis insultus. ultroque aliquid adgrediendum, si ita sors tulerit, facile inueniri posse, ubi sane maiestas sua cum exercitu citra periculum consistat, dubitari minime debet. Id quod latius, cum opus fuerit, Maiestati suae poterit explicari. Ac ut rectius, securius ac faelicius cuncta procedant, naualem etiam classem, primum quidem in Danubio, quae hostili classe superior sit, deinde vero in reliquis fluminibus, utpote Sauo, Drauo, Tibisco, per quae scilicet aditus hosti facilior ad interiora regni patere magis solet, mature instruendum esse ordines regni sentiunt, tantumque in huiusmodi nauali classe momenti situm esse affirmant (uti et ratio et experientia ipsa iam saepius declarauit), ut si fieri commode queat, unus ex serenissimis liberis sacrae eius maiestatis nauali ipsi classi preficiendus videretur, qui, quod sacram regiam maiestatem personaliter in exercitu terrestri facere oportere superius explicatum est, in nauali classe, et numero gentium et omnibus rebus necessariis instructissima, ipse perficiat, cuncta scilicet authoritate et imperio regat et moderetur; quando quidem principis ipsius presentiam ad omnia recte atque ordine gerenda administrandaque magnopere necessariam esse, adeoque sine ea frustra omnem parari expeditionem, status et ordines regni subinde repetere opere pretium esse ducunt. Interim autem, dum per tempus licet, municiones cum aliorum locorum, tum vero oppidorum atque arcium Jauriensis ac Comaromiensis acriter esse maturandas, status et ordines censent, quippe cum haec duo loca praecipue, terra et aqua tutum iter, ab utraque fluminis parte, omni tempore praebere iamdudum omnibus est palam. Atque hisce quidem apparatibus mature, pro periculorum magnitudine, maiestas sua instructa, siue Turcarum princeps personaliter in regnum inuadat, siue praefectum aliquem cum exercitu mittat, pro re ac tempore in omnes partes diuina ope suorum fidelium defensioni prospiciet, et forte (uti superius dictum est), oblata occasione ammissa quoque in regno poterit recuperare. Contra autem si contingat maiestatem suam absentem ista omittere, aut longius differre, omnis passim regio leuissimis quibusuis hostium patebit insultibus, quippe sine capite, nullo certo consilio, cunctis nutantibus, neque sese ullam in partem explicare valentibus, quemadmodum experientia ipsa saepius per hos annos ostendit, precipue vero cum sacra eius maiestate hinc discedente, et reditum suum faelicem ad breue tempus itidem pollicente, post alias complures clades, maiestate sua absente acceptas, Vesprimum cum aliis plaerisque arcibus, ac nonmulto post Themeswar, Lyppa, Solymos, Zolnock,

Digitized by Google

multaeque aliae munitiones, cum inferiori regni parte, proximo quoque anno Fylleck, nouissime uero Kapos-Wywar, Babolcha, Korothna, cum illis aliis locis, nemine resistente, in potestatem hostium deuenerunt. Quae quidem clades magna ex parte, multorum opinione, sacra regia maiestate presente vitari potuissent. Licet autem spes sit sacram maiestatem suam, uti benigne offert, tempestiue ab imperialibus comitiis, quo nunc iter parat, reuersuram esse, quia tamen permulta possunt intercidere, quae maiestatis suae reditum (uti antea) facile retardare queant; Status et ordines regni interea, dum maiestas sua reuertitur, exercitumque nihilominus premissa ratione comparari, omniaque necessaria ad expeditionem instrui, atque illi unum ex serenissimis eius filiis loco suo praefici omnino necessarium esse ducunt, ne ex absentia capitis, in quo authoritas et potestas sita sit, frustra omnes conatus, omnesque apparatus (uti saepe antea) cedant. Quam enim difficile tantae expeditioni alius quispiam praeesse pro necessitate queat, facile constat. Ipsam tamen maiestatis regiae personam cumprimis necessariam esse identidem repetitur, quod ad eam non solum a subditis ac militibus, verum etiam ab omnibus regibus ac principibus Christianis, ab ipso denique hoste, longe maximus futurus sit respectus. Quod si maiestas sua diutius absit, poterit facile accidere ut interim, vel per hos saltem Turcas, qui continue sunt intra regni viscera, reliquiae huius regni ita atterantur, ut maiestate sua tandem redeunte pauci reperiantur qui penes eam possint insurgere. Cum vel ante quatuor aut quinque dies apud Komyathy septem villae direptae, neque multo ante prope Mwran nonnullae aliae villae in depopulationem conuersae, colonique earum partim abducti, partim ibidem crudeliter fuenint trucidati.

Neque uero prohibendis solum impendentibus ab hoste periculis, si ipse personaliter, aut per aliquem precipuum prefectum, cum exercitu numeroso, hoc anno in regnum irrumpat, necessariam esse sacrae regiae maiestatis presentiam, aut unius saltem ex serenissimis eius filiis, cum validis copiis terrestribus ac naualibus, praemisso modo status regni censent; sed vel ad tuendas duntaxat regni reliquias ab his duntaxat Turcis, qui continue sunt intra regnum, adque continendos in officio subditos, exercitu continuo, qui adminus ex decem millibus hominum constat, opus esse affirmant. Hungari etenim qui adhuc supersunt, ita in longinquis et ab inuicem disiunctis regni extremitatibus, locisque diuersis sunt dispersi, ut contra subitos hostium insultus conuenire, suisque duntaxat viribus eis resistere plane sit impossibile; hostis autem in centro regni positus minimo momento in quamuis regni partem inuadere, et Hungaros centum saepe miliaribus ab inuicem disiunctos, ne coniungi, sibique inuicem auxilio esse possint, prohibere facile queat. Instructus autem exercitus ille regiae maiestatis, ac iugiter in campo vigilans, ad omnia emergentia pericula presto poterit adesse. Quae quidem gentes ac copiae regiae ubiuis castra metentur, stipendiis suis, citra colonorum oppressionem viuant.

Et quoniam sacra maiestas regia de auertendis factionibus specialem mentionem in sua propositione fecit, status et ordines regni necessarium esse iudicant, ut sacra maiestas sua, pro unione et concordia mutua, obedientiaque erga maiestatem suam retinendam, factiosos rebellesque omnes et pacis pu-

Digitized by Google

blicae turbatores, tam eos qui nunc sese tales profiteri ausi sunt, quam si qui alii in posterum extiterint, modis remediisque omnibus oportunis ita puniri curet, ut caeteris huiusmodi inobedientiae sint exemplo. Idque sine ulla cunctatione esse faciendum, priusquam scilicet incendium hoc latius euagetur, et maiores vires sumat; super qua quidem rebellium et inobedientium, pacisque publicae turbatorum, et regiae auctoritatis ac legum contemptorum coërcitatione modus et ratio affatim extat descriptus in articulis proximorum conuentuum, ad quos in ea parte status et ordines sese referunt.

Quemadmodum autem, iuxta maiestatis suae benignam admonitionem, mutuae paci et concordiae, ut praedictum est, studeri debere visum est, ita quod ad religionem attinet, dei optimi maximi verum ac syncerum cultum Christianamque pietatem, prae caeteris rebus omnibus, ante oculos haberi oportere semper agnoscunt; et cum in hoc religionis negocio satis in proximis conuentibus fuerit tractatum, status et ordines regni ea quoque in re ad superiorum conuentuum articulos sese referunt, illud e re maxime fore iudicantes, ut et spirituales et laici, secundum constitutiones illas, studeant eorum officio facere satis, neque alterutra pars in alterius officium se ingerat, quemadmodum sane pietas in deum optimum maximum requirit.

Caeterum quod ad migrationem colonorum attinet, cum et in ea re quoque dei optimi maximi indignationem a se auertendam et benignitatem reconciliandam censuerint, sacrae regiae-maiesstatis piis paternisque monitis inhaerentes, migrationem huiusmodi liberam ubique locorum in regno, omnium ordinum ac statuum uno eodemque consensu, in reliquum tempus omnibus colonis permittendam esse statuerunt. Ita duntaxat, ut in dimittendis colonis, de bonis unius ad bona alterius, is modus atque idem ordo obseruetur, qui olim obseruari in his solitus fuit, priusquam libertas haec colonis fuisset adempta, qui quidem modus et ordo in ordinem articulorum huius dietae redigetur. Quod si qui coloni extra regnum migrare vellent, hos nusquam in suas prouincias recipi sacra maiestas sua iubere dignetur; nam et hominum frequentia, qui iam malis hisce, ac defensioni etiam regni iuuandae sunt assueti, inde decresceret, et prouentus tum regii, tum dominorum ac nobilium imminuerentur. Supplicant autem status regni, ut sacra quoque maiestas sua tum de bonis et ipsa suis colonis in aliena bona liberam migrationem permittere, ne si forte id prohiberetur a sua maiestate, plaerique eo exemplo itidem facerent, tum uero clementer in posterum prospicere dignetur, ne a capitaneis, officialibus ac gentibus suis (uti hactenus) coloni ubique fere in regno multis ac pregrauibus afficiantur incommodis; parum etenim profuerit libertas a regnicolis colonis restituta, vel ad dei optimi maximi indignationem auertendam, vel ad respirationem miserorum, si interim nihilominus affligantur, spolientur et omni iniuriarum oppressionumque genere vexentur, a quibus maxime defendi eos oporteret.

Porro quod a subsidia attinet, quae sacra maiestas sua a suis fidelibus suis, tum pro ipsorum defensione, tum vero in exemplum vicinorum sibi ad haec pericula propulsanda praeberi clementer postulat, status et ordines regni, etsi perparum futurum est, quicquid ab ipsis iam offeratur, etiamsi

Digitized by Google

uniuersa quae illis iam supersunt bona ac fortunae in medium conferantur, nempe ad paucissimos iam redactis, et continuis bellorum motibus viribus attritis; ac (quod ad prebendum exemplum vicinis spectat) satis et vicinis et cunctis populis ac gentibus constet, quantum effusum sit sanguinis, complures iam annos, ab Hungaris, continua pro Christiano nomine cum hostibus propugnatione, quam multorum fortissimorumque hominum interitu, quanta denique omnium malorum et calamitatum tolerantia, propugnaculum hoc totius republicae Christianae ab iisdem fuerit Hungaris defensum, atque hodie quoque defendatur, ut propterea nullo recentiori exemplo, ad eorum facinora imitanda, communemque defensionem omnibus viribus suscipiendam vicini ac caeteri omnes prouocari debere videantur. Ut tamen et sacra regia maiestas, et omnes mortales intelligant, extremis quoque rebus, vel supra vires Hungaros sibi ipsis et pristinae virtuti non deesse, primum quidem pecuniarium subsidium offerunt in hunc annum duorum florenorum Hungaricorum, ex singulis eorum colonis, integris scilicet sessionibus, duobus terminis persoluendum, et in cameram regiam, iuxta connumerationem proxime praeteritam, administrandum, de omnium statuum atque ordinum bonis; videlicet pro primo termino festo beati Joannis Baptistae proximo futuro, eo quod ad proxime instans festum purificationis beatissimae virginis Mariae alter adhuc florenus in proxime praeterito conuentu oblatus, exigendus supersit; pro secundo vero termino festo similiter purificationis beatissimae Virginis Mariae anni proxime subsequentis. In plures vero annos durabile offerre subsidium, quod per maiestatem suam petebatur, difficile, adeoque impossibile statibus regni visum est; propterea quod si diuina benignitate, uti sperandum est, in proximum sequentesque annos conuenire statibus et ordinibus regni licuerit, secundum rerum ac temporum statum, poterunt, uti hactenus, quotannis in ipsis conventibus maiestati suae subsidia quoque in posterum offerri.

Deinde conclusum est, ut secundum numerum ipsorum colonorum, iuxtaque similiter proxime praeteritam connumerationem, quilibet dominorum aut nobilium, aliorumque possessionatorum in regno, singulos quinquaginta denarios Hungaricos, duobus terminis supradictis, ex propriis facultatibus ac redditibus, vigiinti quinque videlicet denarios utroque termino, persoluere, et et in manus hominum ex ordine dominorum aut nobilium ad id deputandorum fideliter assignare debeat et teneatur. Quae quidem pecunia in usum muniendi loca illa, quae a sua maiestate sunt in sua propositione nominata, aliaque quae regni status munitione similiter indigere iudicarunt, per eosdem homines ad perceptionem pecuniae huiusmodi praemisso modo deputandos, iuxta limitationis modum et ordinem superinde faciendum, (quae quidem limitatio maiestati suae descripta offeretur) distribuatur, exponaturque; supplicantque proinde status et ordines, ut quando pro subleuatione miserorum colonorum ab onerum laborandi gratis in munitionibus huiusmodi, ipsi sibi ultro hanc contributionem imposuerunt, dignetur sacra maiestas sua quoque pro hoc anno eosdem colonos ubique in regno ab omni opere violento immunes conservari iubere, ac cum hoc subsidium ad haec opera oblatum exiguum admodum sit ad tot loca communienda, licet ipsis quidem statibus regni pergraue, sacra

Digitized by Google

maiestas sua aliunde ad huiusmodi munitiones curandas perficiendasque clementer prospicere dignetur; quemadmodum antehac quoque eandem fecisse omnibus satis liquet.

Praeterea iidem status regni, penes alias gentes per regiam maiestatem ad continuam regni defensionem, ut supra demonstratum est, continue alendas, loco illorum duorum equitum in proximo conuentu oblatorum, tres equites ex singulis centum eorum colonis iugiter ali debere statuerunt; qui quidem equites in his locis et penes eos capitaneos continue permaneant, penes quos permanere debere in eodem proximo conuentu Posonii fuit limitatum, eo tantum excepto, quod si quis dominus in pluribus comitatibus distracta bona haberet, ut duo solummodo, aut tres, vel circiter equites pauci ratione bonorum alicuius comitatus per eum expediendi forent, possint hi pauci inter alios expediri, qui maiori numero ex bonis alterius comitatus, ubi illi domino plura sunt bona, fuerint expediendi.

Ad generalem autem expeditionem penes personam sacrae regiae maiestatis, aut serenissimi eius filii, statutum est, ut omnes domini ac nobiles, caeterique possessionati in regno, decem equites bene armatos et instructos, de singulis centum colonis, sumptibus eorum propriis, computatis videlicet illis tribus, qui supradicto modo continue ali debent; coloni itidem ex singulis eorum centum, decem pedites pixidarios et bene armatos, sumptibus ipsorum, penes equites predictos dimittere, duranteque expeditione continuo in exercitu tenere debeant, sub poena in decreto generali expressa. Ex qua quidem oblatione licebit externis omnibus exemplum capere promptitudinis Hungarorum, cum iam nusquam alibi in pacatioribus regnis ac prouinciis tantum subsidium gentium gratuite, quinta scilicet pars omnium, in expeditionem sit oblata. Iidem quoque status et ordines, preter premissa, viritim cum personis ipsorum, penes eandem personam suae maiestatis, insurgere, duranteque expeditione propriis sumptibus militari teneri voluerunt, sub eadem poena generalis decreti, modo et ordine super hac insurrectione ad expeditionem generalem per singula capita obseruato, qui in articulis conuentus Tirnauiensis anno 1545 celebrati, fuit in ea re constitutus; hoc tamen ubique specialiter intellecto, quod qui coloni ubiuis Turcis quoque tributa pendunt, mediam tantum partem tam in dicae, quam gentium contributione persoluere teneantur. Nobiles praeterea unius sessionis ex singulis eorum tribus curiis nobilitaribus singulos equites bene armatos ad eandem expedicionem generalem propriis sumptibus dimittere, et in finem usque tenere debeant. Quae quidem gentes omnes, caeteris copiis sacrae eius maiestatis ex Transsyluania, Croatia et Sclauonia similiter conuocandis adiuncte, non vulgarem exercitum effecerint, exemplumque prebuerint omnibus promptae Hungarorum atque impigre ad communem defensionem voluntatis atque operae, uti superius latius est explicatum.

Super particulari autem expeditione, que aduersus hostes, si quando ad obsidionem alicuius arcis, vel aliud aliquid aggrediendum, iusti exercitus specie, improuiso eruperint; statutum est, ut penes personam etiam domini palatini, ad gentesque illas regias, quas continue in armis certo loco castra-

Digitized by Google

metatas esse oportere superius est explicatum, ultra predictos ternos equites continue alendos, domini quoque ac nobiles, qui periculo illi hostili fuerint propinquiores, ad requisitionem eiusdem domini palatini illico insurgere, et ad propulsandum periculum illud penes eum esse debeant; exceptis officialibus, aut castellanis, vel seruitoribus dominorum in seruitiis eorum iugiter occupatis, qui tamen loco personarum suarum ad particularem huiusmodi expeditionem equites bene instructos mittere teneantur. Nobiles item unius sessionis, ex singulis quinque curiis nobilitaribus, ad eandem particularem expeditionem singulos equites propriis sumptibus expediant.

Caeterum quia sine continua justitiae administratione nulla rite negotia videntur posse procedere, status et ordines regni supplicant, dignetur maiestas sua clementer annuere, ut dominus Andreas de Bathor, judex curiae suae maiestatis, una cum suis vicejudice curiae ac protonotario, assessoribusque aliquot juratis ad id deligendis, Cassouiae, ubi iam antea iuducia aliquot comitatibus earum partium administrari aliquoties per eius maiestatem benigne concessum fuit, super nouis violentiis, actibusque potentiariis ac quinque casibus, qui videlicet a tempore creationis domini moderni palatini contigerunt, aliisque causis hic Posonii continue iudicari debere constitutis, praefatis aliquot comitatibus citra et ultra Tibiscum, termino per eundem dominum Bathoreum ad id praefigendo, continue judicium et iustitiam administrari possit; utque eodem domino Bathorii inde forte discedente, praefati vicejudex curiae et protonotarius suus, assessoresque iurati, judicia huiusmodi nihilominus prosequi valeant, saluis tamen appellationibus, quae ad reuisionem domini palatini post regiam maiestatem spectant. Caeteris autem comitatibus, ultra citraque Danubium, visum est per dominum palatinum, vel eodem forte propter alias regni necessitates absente, per eius vicepalatinum, cum magistro suo protonotario, assessoribusque et aliis judicibus regni ordinariis huc vicinis, super violentiis premissis, actibus potentiariis a tempore palatinatus sui patratis, caeterisque causis in articulis proxime praeteriti conuentus Posoniensis late expressis, judicium et justitiam continue administrari, incipiendo a Dominica Oculj proxime futura, et hic Posonii semper continuari debere. Caeteras quoque causas, iuxta proximorum conuentuum constitutiones, suis terminis, quantum per temporum statum licuerit, nequaquam esse negligendas. Judices autem spirituales similiter continue, more alias consueto, in suis judiciis procedant.

Praeterea cum in proximis conuentibus Thelonea sicca de omnium bonis tolli debere frustra hactenus sit conclusum, variae autem quaerelae quotidie ea de re audiantur, praesertim a miseris colonis, qui indebitis huiusmodi exactionibus grauantur; propterea visum est ordinibus ac statibus Thelonea huiusmodi sicca, ubi videlicet nullo tempore pons esse ab antiquo ex ulla necessitate esse consueuit, post presentationem articulorum presentis diaetae, in omnes comitatus quintodecimo die per vicecomites in singulis comitatibus de bonis omnium dominorum aut nobilium, aliorumque possessionatorum penitus iam tandem tolli debere. Quod si quis in bonis suis vicecomiti id facere prohiberet, aut sublatum iam Theloneum iterum erigeret, puniatur, villaque ipsa per regiam maiestatem alteri legitime, conferri possit. Et ut a ceteris

Digitized by Google

firmius haec constitutio obseruetur, supplicant ordines ac status sacrae regiae maiestati, dignetur ipsa in bonis suis, utputa Posonii, in Jarendorff, et alibi ubicunque huiusmodi Thelonea sicca forent, sine mora tolli iubere; ne si maiestas sua id minime fieri in suis bonis mandaret (quod non creditur), regnicolae quoque parere huic constitutioni contemnerent. In iustis etiam Theloneis, tam pontium quam terrestribus, iustum et antiquitus consuetum vectigal exigatur, non tricesima, uti multis in locis exigitur.

Supplicant etiam ordines et status, quod antehac semper fecerunt, dignetur loca tricesimarum vetera, ubi scilicet per Turcas tricesimatores permanere possunt, restitui iubere, et tam in exactione tricesimarum, quam caeteris rebus omnibus libertatum et immunitatum, priuilegiorumque omnium dominorum ac nobilium, ciuitatumque ac quorumcunque ordinum per suos officiales regios et aliter omnibus modis clementem ubique habere rationem, libertatesque ipsas obseruari iubere, et simul iam tandem clementer re ipsa perfici mandare, quod aliquoties itidem fuit constitutum, ut videlicet officiales regii in regno, presertim vero externi juribus regni et judicibus regni ordinariis parere teneantur, ac si non paruerint, paenam iam tandem aliquam sentiant; plaerique enim eorum, ut pote officiales arcium Comaromiensis, Jauriensis, Trinchimiensis, Owar et aliarum non solum quemuis pro libito iniuria afficere verum etiam jura ac leges regni ludibrio ac contemptui habere non dubitant.

Supplicant insuper, ut, quemadmodum in superiori conuentu fuit conclusum, sacra maiestas sua tallerorum cusionem in camera sua Cremniciensi, quae ad tempus duntaxat per regnicolas fuerat admissa, penitus cessare facere dignetur; indies namque magis nociuam toti regno esse, ac per talleros cusos ingentem vim argenti e regno educi, Thurcas quoque tam colonorum censu quam redemptione captiuorum talleros tantummodo extorquere constat; qua de re latius maiestas sua aestate proxima fuerat edocta, dum similiter in conventu proxime preterito statutum fuisset, tallerorum cusionem penitus esse abolendam, velut uniuerso regno pernitiosam.

Caeterum, cum amisso superioribus annis Strigonio cum Alba regali, aliisque nonnullis locis, supplicatum fuisset, publico omnium regni statuum nomine, in conventu generali sacrae regiae maiestati, ut in tanta paucitate conuentuum et capitulorum, a quibus executiones ordinariae in regno fieri possent, concedere dignaretur, quod capitulum Strigoniense in omnes regni partes procedere, et executiones facere posset; sacratissima maiestas sua ad supplicationem fidelium suorum id clementer annuerat, literis suis regiis superinde emanatis; a quo quidem tempore capitulares ipsi, iuxta comissiones regias judicumque ordinariorum, in omnibus regni partibus, ad limites usque Transsyluaniae, processerunt, in bonisque tam regiae maiestatis quam aliorum, diuersas executiones fecerunt, ac literas de more superinde extradederunt. Sed quia in articulos eius temporis, aut ullius postmodum dietae, annuentia huiusmodi undecunque inscripta non fuit, ne vel maiestas sua vel ordines regni futuris unquam temporibus detrimenti aliquid pati possint, iustum et necessarium esse, imo publicum commodum concernere visum est, ut predicta regia annuentia, publicusque consensus, in presentis dietae articulos inscribatur,

Digitized by Google

omnibusque processibus et executionibus quibusuis, per dictum capitulum Strigoniensem in bonis regiis vel alterius cuiusuis factis, aut in posterum fiendis, literisque superinde ab ipso capitulo emanatis, vel emanandis, vigor et perpetua firmitas tradatur, rataque illa omnia esse debere pronuntietur in omne tempus.

Preterea, quoniam instantibus tantis periculis, quanta superius sunt commemorata, inter caeteras prouisiones faciendas legationes quoque regnicolarum nomine ad Christianos principes mitti debere summa cum celeritate visum est, utputa ad summum pontificem, sacram caesaream et catholicam maiestatem, serenissimos reges Angliae, Galliae, Poloniae, imperialia comitia ac potentatus Italiae, qui omnes et de imminenti huic regno extremo excidio, ex quo reliquae quoque Christianae prouintiae discrimen sint graue subiturae, edoceantur, et ad commune incendium restinguendum, velut Christiani principes, optimis rationibus invitentur, ne extremis hisce rebus ullum remedii genus fuisse praetermissum Hungaris unquam obiici merito queat; supplicant status regni sacratissimae regiae maiestati, dignetur si illi (ut sperant) consilium hoc probabitur, tempestiue, adeoque sine mora, ex proventibus suis vel Tricesimarum, vel fodinarum, vel aliunde, sumptum viaticum, quo oratores huiusmodi maximis itineribus in omnes partes dimitti queant, clementer dari iubere. Quicquid etenim subsidii a quouis illorum fuerit reportatum, vel gentium vel pecuniarum, eo poterit maiestas sua pro eius libito ad proximam uti expeditionem.

Supplicant etiam, dignetur maiestas sua arces Kewzeg, Boroschian, Frakno, Kabold, Kysmarthon, et Zarwkew, aliaque castra, olim ad Austriam ex Hungaria oppignorata, ad Hungariam iam tandem restitui debere; nam etiam tempore oppignorationis earum cautum fuerat, ut dicae pertinentiarum illarum ad Hungariam perciperentur, quae quidem hactenus non vulgari subsidio huic regno esse potuissent.

Dignetur etiam sententias super differentiis inter Hungariam et Austriam iam latas, et super quibus literae quoque extant, executioni iam tandem clementer demandari iubere, reliquas uero differentias reuidere, et super illis quoque pronuntiare, ac demum sententias simili modo ad executionem perduci facere; quandoquidem possessores arcium supradictarum oppignoratarum, praesertim oppidani de Kewzeg, metis eorum non contenti, etiam nunc metas et siluas nobilium de Chow occupant, quibus maiestas sua clementer id prohibere dignetur.

Et quoniam per dominum Raphaëlem Podmanyczky, nomine Joannis Hrwssoy, publice expositum est, quod maiestas regia, ad instantiam nobilium de Thapolchan, castrum Hrwsso, quod ipsa ad manus suas regias accepisset, nondum finitis omnibus processibus, qui in causa inter ipsos nobiles et prefatum Hrwssoi, ratione eius castri, sequi debuissent, utcunque ad manus eorundem Thapolchany assignari fecisset, ideoque supplicatum fuerit, tum communis justitiae causa, tum vero quod castrum ipsum hostibus vicinum per ipsos nobiles non satis prouisum rebus necessariis teneri dicitur, unde si ab hostibus intercipiatur, superioribus regni partibus, usque ad limites Slesiae,

Digitized by Google

periculum ingens posset euenire, ut usque ad definitiuam sententiam in causa et lite inter predictas partes adhuc pendente, sacratissima maiestas sua castrum ipsum Joanni Hrwssoi et eius haeredibus restitui facere dignaretur; status quoque et ordines regni penes huiusmodi supplicationem maiestati suae, ut quod iustum et communis justiciae ac jurium regni ratio hac in re faciendum dictauerit, clementer statuere dignetur eidem humiliter supplicant.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. III. pag. 550—564. Copie contemporană în archiva secretă din Viena.

CXXXVII.

1556. *Franciscŭ Kendi*, voivodulŭ Transilvaniei, informéză pe regele *Ferdinandŭ*, că *voivoḑii din Moldova* şi *din Ţéra-românéscă*, precum şi *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Bănatului, au începutŭ a se pregăti de resbelŭ şi ameninţă, că vorŭ ocupa şi devasta *Transilvania*, dacă regele Ferdinandŭ nu va restitui ţéra fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ; din acéstă causă spiritele în Transilvania sunt forte agitate, ţéra nu este în stare se resiste, şi rógă pe regele Ferdinandŭ se facă totŭ posibilulŭ, dacă mai este vre o speranţă, ca ţéra acésta se remână sub domnia creştinilorŭ. 1556.

Sacratissima Maiestas et domine domine mihi semper Clementissime atque gratiosissime.

Perpetuorum seruitiorum meorum in gratiam Sacratissime Maiestatis Vestre humilimam commendacionem. Domine Clementissime. Reddite sunt mihi litere Sacratissime Maiestatis Vestre Vienne die decimo tercio Januarii date, e quibus satis grauem tristemque Sacratissime Maiestatis Vestre indignationem video, ex conclusione Regnicolarum in generalibus eorum Comiciis pro festo Natiuitatis domini proxime praeteriti in oppido Zekelwassarhel hic Transsiluanie celebratis, quasi conclusio illa contra dignitatem authoritatemque Maiestatis Vestre Sacratissime fuisset lata, ex quibus domine Clementissime justam et racionabilem meam excusacionem cognosco, que ut Sacratissima Maiestas Vestra ex sue Maiestatis erga omnes suos subditos clementia, exaudire Clementissime atque admittere gratiosissime dignetur.

Meminisse poterit Sacratissima Maiestas Vestra cum primum post obitum Serenissimi Principis domini quondam Joannis Regis felicissime reminiscentie, Regnum hoc Transsiluanie ex Dei optimi maximi clementia et bonitate dicioni Sacratissime Maiestatis Vestre translatum est, ab eo tempore in omnibus semper euentibus per omnem occasionem, omnibus uiribus, studiis et conatibus juxta possibilitatem mee exigentie (exiguitatis) summa cum fidelitate et constantia Maiestati Vestre Sacratissime atque miserrime opresseque ac pene deplorate patrie summa cum industria atque sagacitate non parcendo

Digitized by Google

mee persone, bonisque et rebus, seruire studuerim et expost dum Maiestas Vestra Sacratissima ex singulari sue Maiestatis clementia me tamquam personam ad huius officii administrationem indignam suscepit, ad cuiusmodi officii administracionem me insufficientem reputaui, sed clementi Sacratissime Maiestatis Vestre auxilio nitens, onus administandi officii ad pia Sacratissime Maiestatis Vestre mandata subire non recusaui, quo Maiestati Vestre Sacratissime, tamquam domino clementissimo, in conservatione huius adflicte ac deplorate patrie commodius seruire possem.

Sed quia domine clementissime regnum istud sit tam in finitima parte situm, ut dum adhuc totum regnum integris suis florebat uiribus, atque vicina regna ac prouinciae Sacre Regni huius Hungarie corone fuerant subdita, tunc quoque diversis hostium et frequentibus depredationibus fuit obnoxium, adeo, ut nullo unquam tempore ab hisce impugnacionibus sepissimisque excursionibus Regnum hoc fuit tutum, quantomagis domine clementissime destructo et toto penitus abolito imperio Hungarico, viribusque eneruatis, vicinis etiam Regnis et Christianis in Thurcicam tyrannidem deficientibus, adeo undiquaque hostium densitate circumuallatum ac obsessum? ex quibus jam domine Clementissime, Regni huius condicio eo deuenire coacta est, ut contra Thurcarum Imperatoris vim Regnum istud armis defendere omnibus videatur impossibile quod credo Maiestatem Vestram Sacratissimam per manifestam experienciam vel ex eo argumento optime potuisse intelligere, dum copia belli, ingensque illa Sacratissime Maiestatis Vestre expeditio hic Transsilvaniae fuerat constituta, quippe quod pro regni huius conseruacione tractatus plus quam arma proficiat, cuius quidem conseruacioni exordium Maiestas quoque Vestra Sacratissima promouit et tamquam pientissimus, clementissimus princeps solerti atque diligentissimo studio, singularique prudentia medio sue Maiestatis summorum oratorum apud ipsum Thurcarum Imperatorem infra omne id tempus, quo imperator in Persia egit, prosecutus est.

Interim domine Clementissime, cuiusmodi res hic subsecute sint, nempe vicinorum hostium conatus, Thurcarumque parcium vicinarum depredaciones et rapine, Waywodarumque Moldauiensis et Transalpinensis permociones et cominaciones atque eciam incursiones, oratorisque Regis Francie atque ipsius Petri Petrowyth tum admoniciones cum eciam comminaciones, Regnicolarum inter sese dissecciones commocionesque et diuerse factiones, que quidem Maiestati Vestre Sacratissime pro nostri officii exigentia et fidelitate habunde, vberrime ac profuse rescripsimus, atque omnes omnium tumultuarios motus tam scilicet maiorum, quam minorum repressimus, aliorum eciam Bellicis armorumque minis prohibuimus, atque auxilio S. Maiestatis Vestre accedente condescendere pacareque fecimus, pro quibus domine Clementissime non solum ab his fratribus meis regnicolis atque huius nationis mee hominibus, verum eciam vicinorum Regnorum prefectis et presidibus ac eorum subditis nomen meum male audit atque tractatur, diris prosequendo conuiciis et execrationibus, qui quidem omnes uno ore in hoc Regno ac eciam prememoratorum vicinorum Regnorum, futurum Regni exicium, ruinamque ac desolationem mihi inputare non cessant, atque occasionem tantorum futurorum periculorum

Digitized by Google

tam huius quam prememoratorum Regnorum prestare affirmant, quorumquidem aliquot literas superinde confectas Sacratissime Maiestati Vestre transmisi. Nam et in preteritis Comiciis in Wassarhel celebratis hisce (sic) literas magnifico domino Joanni Pethew in specie ostendi, easque medio ejusdem Maiestati Vestre Sacratissime mittendas curaui. Pro quibus domine Clementissime ab omnibus his fratribus meis Regnicolis, quos futurum huius Regni exicium territat, verbis afficior contumeliosis, a vicinis similiter presidibus mille minarum generibus sum affectus.

Sed his omnibus refutatis, in hoc totis meis viribus incumbi, quo modo regnum istud in sacratissime Maiestatis Vestre tamquam principis Christiani Manibus possit conservari, id vero tam solerti diligentia egi, ut revera quantum in me fuisset, totum quoque Hungariae Regnum cum ceteris omnibus Regnis Sacre Corone subiectis ac prouinciis manibus Sacratissime Maiestatis Vestre fidelissime assignassem.

Demum tandem cum imperator ipse Thurcarum rebus suis omnibus in Persia confectis rediisset, Waywode Moldauiensis et Transalpinensis una cum ipso Petrowyth et circumiacentibus vicinis Thurcis bellum moliri ceperant, contra quos nos quoque in tanta rerum hominumque penuria, interque tot hostium territamenta, una cum dominis Reverendissimo et Collega obstare statueramus, atque his de rebus tractaturi ad Zazsebes conueneramus.

Interim accessit rumor, ut bellum hostium vicinorum contra hoc regnum collectum nova Imperatoris Thurcarum suasione ac mandato et conatu esset vetitum et ab incepto prohibitum. Tali siquidem occasione, quod scilicet Maiestas Vestra Sacratissima cum ipso Imperatore sub certis conditionibus temporalem aliquem habeat induciarum conclusionem, hocque medio oratorum Sacratissime Maiestatis Vestre.

Huic accessere litere Kywan Chausii oratoris scilicet ipsius Imperatoris, qui cupiebat nobiscum personaliter conferre, qui manifeste insinuabat, qualiter oratores Sacratissime Maiestatis Vestre principi suo ad id reuera correspondissent, ut infra sex mensium temporis spacium regnum istud unacum ceteris ad id pertinentibus Sacratissima Maiestas Vestra filio Joannis Regis per omnem occasionem remitteret, atque resignaret possidendum, ac manus exinde suas exciperet, idem ex literis quoque vicinorum Waywodarum utrorumque Regnorum Walachorum ac Petri Petrowyth nobis dabatur intelligi, que omnia premissa literarum quoque Imperatoris Thurcarum testimonio sic fore affirmabatur, huic etiam tristissimarum minarum onera accedebant, quod nisi infra illos sex menses iuxta responsionem oratorum Maiestatis Vestre sacratissime res pro voto Imperatoris succederet, Regnum extremo periculo atque excidio futurum esset obnoxium.

Quibus perspectis, atque his rumoribus intellectis Regnicole citra voluntatem meam, fama tam tristis ubique inter regnicolas sparsim circumferebatur, que nos Eidem Sacratissime Maiestati Vestre profuse ac copiosissime rescripsimus, ac literas tam ipsius Kywan Chausii, quam aliorum Maiestati Vestre Sacratissime miserimus, prout ad nos fuere delate, atque cum his exi-

Digitized by Google

guam nostri Ingenioli sententiam Maiestati Vestre Sacratissime ex Zazsebes quarto die Augusti Anni superioris rescripseramus.

Postea rursus dum magnificus dominus Stephanus Dobo Waywoda me absente cum domino Reuerendissimo in Gyalw fuisset constitutus, de huius regni condicione et confidentia in regnicolis habita, die septimo Septembris satis clare et habunde Sacratissime Maiestati Vestre scripserant et quia ad premissa omnia, tum prenimia Maiestatis Vestre Sacratissime solicitudine et absentia responsum non habuimus, cumque omnes omnium oculos et intenciones ad illorum sex mensium condicionem intentos esse vidissemus, pari voluntate vnacum dominis Reuerendissimo et Stephano Dobo Collega ac Administratore Ladislao Was ad Civitatem Coloswar conuenimus tractaturi de his, quo commodius in conseruacione Regni Sacratissime Maiestati Vestre seruire possemus; multi tum temporis Regnicolarum Nobilium celebrandorum judiciorum causa eo conuenerant, qui illico speciales plerosque Nobilium nuncios ad nos eligentes, solicite inquirebant a nobis, quenam conseruandi Regni via atque modus esset futurus. Interim ibidem et Siculorum nuncii aduenerunt eadem legatione, cum quibus cuiusmodi tractatum habuerimus, quemue responsum dederimus et qualis in illis ingenii nostri sentencia fuerit, simul cum predictis dominis Reuerendissimo et domino Collega ac Administratore ex Coloswar medio Egregii Nicolai Horwath vigesimo octauo Novembris Sacratissime Maiestati Vestre rescripsimus.

Interea et magnificus dominus Joannes Pethew cum instructione Sacratissime Maiestatis Vestre aduenit, quomodo scilicet pro illius temporis et condicione Regni deberemus nos accomodare, et quia juxta instructionem Sacratissime Maiestatis Vestre ipsum magnificum dominum Joannem Pethew ad terminum futurorum comiciorum ad mandata Sacratissime Maiestatis Vestre hic Transsiluanie tunc inmediate celebrandorum pausare oportuit, ad eam ipsam instructionem medio literarum nostrarum, juxta nostri ingenuoli sententiam, ex eadem Coloswar undecima die Decembris Maiestati Vestre Sacratissime respondeṛamus; dum autem juxta instructionem Sacratissime Maiestatis vestre Regnicolas ad oppidum Zekelwassarhel ad Comicias (sic) conuocaremus interim, accesserunt litere Waywodarum Moldauiensis et Transalpinensis ac ipsius Petrowyth, preterea et Oratoris Regis Francie, plene territamentis ac tristibus minis, quod scilicet juxta responsum oratorum Sacratissime Maiestatis Vestre Turcarum Imperatori datarum inter ipsum Imperatorem ac Maiestatem Vestram Sacratissimam pacis Condicio ad effectum non fuisset perductum, ex eoque jam bellum undique apromtuaret (póte: appropinquaret) ad occupandum et deuastandum hoc regnum, et hoc extremum jam Regni fieret exicium; qui quidem rumores tametsi videbantur periculosi, non tamen ab omnibus credebantur, sed tantum ad clementem Maiestatis Vestre Sacratissime curam pro conseruacione Regni assumptam atque solicitudinem intuebantur.

Sed quum literas Sacratissime Maiestatis Vestre Regnicolis ipsis presentassemus, illisque perlectis et intellectis, atque perfectum exinde sumpsissent documentum, quippe quod pacis condicio inter Imperatorem Thurcarum ac Maiestatem Vestram Sacratissimam secus nullatenus ad effectum posset de-

Digitized by Google

uenire, quam restitutione Regni huius ac aliorum locorum principalium ut Cassowiae, Waradini, Gyule filio Joannis Regis fiende (sic) immo si eciam ipse filius Joannis Regis Regnum ac alia loca principalia predicta recipere nollet, nichilominus tamen Maiestas Vestra Sacratissima manus suas ex illis exciperet, ex quarum quidem literarum Sacratissime Maiestatis Vestre sentenciis omnes Regnicole adeo fuerant perterriti, atque stupefacti, ut aliud nihil quam in quibus Maiestati Vestrae Sacratissimae medio nunciorum suorum supplicauerunt, concludere sciuerunt.

Quamquam ego personaliter nunc in medio Regnicolarum in tractatu eorum non interfuerim, dominus tamen Reuerendissimus et Magnificus Dominicus Dobo presentes fuerunt, dominus vero Stephanus Dobo Collega propter aduersam valetudinem suam eo venire non potuerat, que tamen ibi conclusa et acta sunt, medio magnifici domini Joannis Pethew ex oppido Wassarhel 28. die Decembris omnia habunde profuseque Maiestati Vestre Sacratissime nunciauimus, pro quibus Maiestas Vestra sacratissima ut tam ea, que tunc per me Maiestati Vestre Sacratissime nunciata sunt, quam moderna scripta clementissime acceptare dignetur, Maiestatem Vestram Sacratissimam humilime supplico, quoniam consciencie meae puritas tam dignitati Vestre Sacratissime Maiestatis laudabiliorem, quam huic Regno, vicinorumque prememoratorum ac tocius Reipublice Christiane utiliorem atque conducibiliorem futurum suadet, prout magnificus dominus Joannes Pethew Maiestati Vestre Sacratissime habunde retulit, cuius medio Maiestati Vestre Sacratissime omnia nunciauimus, quo ne nunc quoque aliud quam tum sentire vel possum vel scio, preterquam quod tunc Maiestati Vestre Sacratissime nunciaui, concepto desiderio nec noue mutacionis affectu sed futuri Maiestatis Vestre Sacratissime atque tocius Reipublice Christiane commodi sensu et intelligencia factum censere dignetur.

Igitur Sacratissimam Maiestatem Vestram tamquam dominum clementissimum humilime suplico, ut Maiestas Vestra Sacr. pro singulari solita sue Maiestatis clemencia dignetur pro sua singulari prudencia, rerum premissarum periculosas tristissimasque raciones et causas clementissime considerare, neque hanc meam sentenciunculam contra dignitatem Sacratissime Maiestatis Vestre prolata (sic) esse, sed huius mee deplorate patrie futurae calamitatis euitatione (sic) imputare atque interpretare, in quibus nullum (sic) resistendi uim nec modum habui, nec habere possum, ut contra tam imminencia et regnum istud gravissime minancia pericula bona consciencia potuissem resistere, immo iterum atque iterum Sacratissimam Maiestatem Vestram tamquam dominum clementissimum humillime suplico, dignetur me Sacratissima Maiestas Vestra clementissime expedire, ut in conseruacione miserrimi huius Regni unacum ceteris fratribus meis Regnicolis equalem possim habere intelligenciam, a quibus domine clementissime nunc quoque sub poena amissionis capitis et bonorum meorum sum haccersitus, qui optant ut in consilio conseruacionis huius regni unacum ipsis interesse deberem.

Video namque domine clementissime imminentis periculi magnitudinem, ex quibus cogor non solum personarum rerumque temporalium qualitatem

Digitized by Google

quantitatemque considerare, verum cum videam in corpore et anima tantam multitudinem periclitari et quod egregia at omnium nostrum prosapia ac posteritates futureque in gentem Dei ac honoris diuini propagandi sunt creati et eciam deinceps ad sacrum Dei cultum destinandi, hi in ethnicam sint conuertendi barbariem, hoc me magnopere movet, quod tanta multitudo contra verum Deum in perpetuam deficiendi sint idolomaniam.

Quia autem domine clementissime arma ad pugnandum defecerunt ac inermes (sic) sunt reddita, terra vero ad fugiendum et alio nos latitandi gracia conuertendum penitus defecit, quoniam vicina (sic) omnes in Thurcicam defecerunt ditionem.

Igitur domine clementissime Sacratissime Maiestatem Vestra humilime supplico, quam eciam amore Dei summopere observo, ne in hisce nostris actibus nostra contra Maiestatem Vestram Sacratissimam intueatur commissa, immo ex sua Maiestatis solita clementia, si quis adhuc modus vel spes sub dicione Christiana huius Regni conservandi superest, Maiestas Vestra Sacratissima pro sua singulari prudencia clementissime conseruare dignetur, in quo conservando nomen Maiestatis Vestre sacratissime non solum erit permansurum, verum eciam excelsum, gloriosum, meritoque omni laude dignum. Quoniam Maiestati Vestre Sacratissime, ac omnibus Sacratissime Maiestatis Vestre posteris successoribus tam ingentem Sacratissime Maiestatis Vestre erga eos clemenciam perpetuis serviciis studebunt jugiter promereri, ac eciam in futurum omnem spem futuramque eorum fiduciam in Sacratissima Majestate Vestra, felicissimisque Sacr. Maiestatis Vestre posteris successoribus fixam semper habebunt; que omnia premissa tam moderna quam preterita mea scripta, in quantum scilicet tedio Sacr. Maiestatis Vestre cesserunt, mihi clementissime parcere dignetur, nam omnia premissa ex bona sinceraque sciencia atque intentione Sacr. Maiestati Vestre scripsi, de quibus brevi rursus ad Sacr. Maiestatem Vestram hominem meum expedire statui.

Rumores vero domine clementissime in his Regni partibus ad presens hec sunt, quod Petrowyth cum finitimarum parcium Thurcis bello se parat, similiter et utriusque Regni Walachi Waywode fere jam sunt in armis, ex quibus plerosque eciam in castra descendisse intelligimus, quenam sit eorum intencio, volunt intrare Regnum nec ne, mihi nondum constat, quanto spacio a regno distent, si altero die se mouerint, altero rursus in Regnum pertingere possent, cetera vero, que in hoc Regno sunt, sequuntur, ex crebris literis dominorum Reverendissimi et Stephani Dobo Waywode College Maiestas Vestra Sacratissima clarius, fusiusque cognoscet.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 553—561. Copie contemporană, trimisă de Toma Nadasdy, în archiva camerei fiscale ungaresci. Acta Publ. Fasc. 12. No. 12.

Digitized by Google

CXXXVIII.

1556. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ agravézǎ, prin o mulţime de condiţiuni oneróse, *dreptulŭ iobagilorŭ*, de a se puté strămuta de la unŭ domnŭ la altulŭ. 1556.

Nos Ferdinandus diuina fauente clementia Romanorum, Hungarie, Bohemie etc. Rex, semper Augustus, Infans Hispaniarum, Archidux Austrie, Dux Burgundie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit uniuersis, quod domini Prelati, Barones, Nobiles, ceterique ordines et status, fideles subditi Regni nostri Hungarie et partium ei subiectarum, in generali conuentu pro festo Circumcisionis domini, anni presentis Millesimi quingentesimi quinquagesimi sexti, hic Posonii celebrato, ex edicto nostro congregati, obtulerunt nobis humiliter infrascriptos articulos in Conuentu ipso, communibus ipsorum votis conclusos, ad propositionem nostram eis factam respondentes, supplicaueruntque nobis humiliter, ut uniuersos et singulos articulos ipsos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque regium consensum eisdem prebentes, autoritate et potestate nostra regia, acceptare, approbare et confirmare, atque tam nos ipsi obseruare, quam per alios, quorum interest, obseruari facere dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor sequitur in hec verba.

Articuli Dominorum Prelatorum, Baronum, Nobilium, aliorumque ordinum ac Statuum Regni Hungarie, in Conuentu Posoniensi, pro festo Circumcisionis domini, Anno 1556. congregatorum, communibus votis conclusi.

. . . . . .

(XXVII.) Quum autem modis omnibus Dei optimi maximi indignationem a se auertere, et benignitatem conciliare ordines et Status Regni omnino cupiant, sacre Regie Maiestatis piis paternisque monitis inherentes, migrationem colonorum ubique locorum, unanimi consensu liberam, in reliquum tempus perpetuam esse statuerunt; ita dumtaxat, ut in dimittendis colonis ipsis de bonis unius ad alterius bona (que tamen libertas migrandi ex uno loco in alium intra Hungariam et eius partes, non extra Regnum concessa semper intelligatur) is modus, idemque ordo obseruetur, qui olim obseruari solitus fuit, priusquam videlicet libertas hec multis ante annis colonis fuisset ademta.

(XXVIII.) Quod si quis colonorum dominorum Prelatorum, Baronum, Nobilium et aliorum Statuum possessionatorum de bonis domini sui alio migrare voluerit, ex tunc unus ex Judicibus Nobilium, cum altero iurato Nobile illius comitatus, ubi colonus ipse residet, ad requisitionem illius domini vel Nobilis, ad cuius bona colonus migrare voluerit, ad faciem illius Ciuitatis aut oppidi, vel ville, ubi scilicet talis colonus discedere volens residet, accedat, et ibidem talis colonus iudici illius loci, coram ipso Judice Nobilium et iurato,

Digitized by Google

terragium suum, quod duobus denariis hungaricis antiquitus consuetum fuit, deponat, et licentiam denuntiet. Quo facto ipse Judex Nobilium quintum decimum diem diei huiusmodi denunciationis prefigat, ut si fortassis interim colonus discedere volens, vel ad petitionem domini sui prioris, vel aliter sponte et libere ibidem permanere voluerit, sit in eius arbitrio; vel si permanere noluerit, sub id tempus de omnibus debitis suis, quibus fortassis domino suo ratione census, vel aliter tenetur, satisfaciat. Aliis etiam tam colonis quam seruitoribus domini sui prioris, si quibus debet, similiter satisfaciat; et si quid contra eos deliquisset, similiter satisfaciat. Domum etiam, seu sessionem suam, si fortasse sua negligentia in aliqua parte desolatam reddidisset, reformare debet. Ipso vero quintodecimo die adueniente, prefatus Judex Nobilium, cum iurato nobile, rursus ad faciem dicti loci accedat, ubi si colonus talis migrare omnino volens tam dominum suum de omnibus debitis aut aliis, si quibus fortassis illi tenebatur, quam etiam homines et colonos, aut etiam officiales suos, nec non alios in eodem loco residentie sue existentes, atque de iniuriis seu delictis fortasse commissis contentos reddiderit; desolationes etiam, quas in sessione seu domo sua, quam inhabitat, negligenter fecisset, reformauerit, bene quidem; alioqui idem Judex Nobilium, cum iurato nobile, in facie eiusdem loci de predictis omnibus debitis tam domino talis coloni, quam etiam hominibus et colonis, seruitoribusque eiusdem quibuslibet et ubicunque residentibus, ac aliis incolis ville eiusdem, nec non de iniuriis et maleficiis, si quibus accusatus fuerit, iudicium et iustitiam facere et administrare; ac quicquid talem colonum domino suo, vel hominibus aut colonis suis debere aut debuisse, iure mediante, comperiet, eundem colonum ad omnimodam super his satisfactionem, domusque sua fortassis negligentia desolate, edificationem compellet; habitaque tandem super his omnibus debita satisfactione et contentatione, mox ipse Judex Nobilium presente dicto iurato nobile, colonum talem cum omnibus rebus et bonis suis ad illum dominum seu Nobilem, quo colonus migrare constituerat, libere transferre faciat, et illi aut homini illius abducendum in manus assignet. Et si que partium ipsarum Judicis Nobilium et iurati nobilis iudicio contenta esse noluerit, extunc liceat illi parti, de presentia eorundem Judicis Nobilium et iurati nobilis, in presentiam Comitis ac Judicum Nobilium et iuratorum assessorum eiusdem sedis iudiciarie illius Comitatus, in quo ipsa migratio colonorum agitur, appellationem facere, ibique in sede statim, extra omnem seriem causarum, in prima sede, reuisa per eosdem Comitem et Judices Nobilium ac iuratos assessores causa coloni migrantis, ipsam Vicecomitis ac iuratorum assessorum iudiciariam superinde deliberationem ambe partes pro rato et grato habere debeant; nec liceat uni vel alteri partium ipsarum de eorum presentia in curiam regiam appellationem facere amplius; hoc etiam declarato, quod si quis dominorum et Nobilium ac possessionatorum, colono suo cuipiam, ad eius supplicationem, libertatem fortassis de censu vel aliis prouentibus suis concessisset, et sic tandem colonus statim, expleta libertate, perceptis tamen usibus et utilitatibus sessionis sue, malitiose et in defraudationem domini sui alio migrare vellet, tales quoque census et prouentus, domino suo volente et postulante, antequam transmigret,

Digitized by Google

persoluere teneatur. Contributiones etiam et subsidia Regie Maiestati, ac ad alias Regias et Comitatus necessitates, defensionemque ordinata, vel in Comitatibus decreta, talis colonus de domo sua, antequam transmigret, persoluat; ita quod dominus vel Nobilis, ad cuius bona colonus transire vellet, non aliter possit illum abducere, nisi prius is eodem domino suo priori persoluat omnes tales contributiones, que in publicas institutiones usque ad alteram proximam connumerationem de domo sua ex qua discedit soluere debeat, ne eo discedente ex domo sua, in his soluendis per discessum suum defectus fiat.

(XXIX.) Quod si colonus quispiam domum suam per eum fortassis pecunia emptam aut suis sumptibus edificatam, alicui probo et honesto viro vendere, et illum in ipsam domum suam domino suo tanquam colonum, tempore premisse transmigrationis sue collocare poterit, libere id facere possit. Si tamen usque suam transmigrationem non venderet, et in illam colonum idoneum, probum et honestum locare non poterit, domus talis domino terrestri libere remaneat, et libere cui voluerit, illam dare et conferre, aliumque colonum in illam collocare possit et valeat. Quod si colonus talis, alio transmigrans vineas ac terras, seu prata propria, non ad domum seu sessionem quam inhabitabat, spectantia, seu hereditaria aut exstirpatitia habuerit; tales vineas, terras et prata idem colonus etiam sub illo domino, ad cuius bona migrare voluerit, libere possidere et eis uti possit; domino tamen suo superiori, veluti terrestri, prouentus, omnes, de vineis nonas seu akones, de terris autem nonas seu capetias, aut fruges, de pratis etiam prouentus et munera debita, persoluat, iuxta loci consuetudinem. Si tamen dominus ipse terrestris tales vineas, terra et prata coloni sui alio transmigrantis, secundum iura et leges Regni, estimatione mediante, ad se redimere voluerit, id more consueto et de lege Regni liberam faciendi habeat facultatem.

(XXX.) Si quis colonum alio migrare volentem, habitis et completis premissis modis transmigrationis, temere retineret, et transmigrare non pateretur, extunc ternis terminis per eundem Judicem Nobilium prefigendis, post primam in centum, post secundam in ducentis florenis hungaricis, post tertiam vero admonitiones, si liberam transmigrationem non admitteret, in amissione illius Ciuitatis vel oppidi, aut ville vel portionis ibidem habite, in qua talis colonus residebat, partim Vicecomiti et iudicibus, partim vero actori conuincatur. Locus tamen talis communi estimatione per conuictum, seu eos quibus competit, ab actore et Vicecomite ac Judicibus Nobilium redimi possit.

(XXXI.) Si vero colonus cuiuspiam, non obseruatis premissis modis transmigrationis, ad aliena bona se vel clam vel fugitiue moraturum conferret, vel violenter abduci faceret; extunc omnes hereditates, et bona mobilia et immobilia talis coloni, in bonis et ditione domini sui existentia et habita, in eundem dominum suum terrestrem, more antiquitus semper obseruato, deuoluantur, et per eum libere occupentur et auferantur; ac insuper si talis colonus in aliquo loco extra villam, in quam male et contra modum transmigrationis se contulerat, per dominum suum vel homines suos reperiretur, eum dominus suus, si sine suo periculo et lesione facere poterit, captiuare, et ad

Digitized by Google

propria reducere omnimodam habeat facultatem. Si tamen captiuare non poterit, ex tunc medio unius Judicis Nobilium et iurati nobilis talem iobagionem suum, vel vi abductum vel etiam discedentem, facta eiusdem iobagionis in bonis illis, quo abductus clam aufugit, demonstratione, aut violente abductionis vel fugitiue discessionis, coram eodem Judice Nobilium et iurato nobile, legitima verificatione, dominum seu Nobilem talem, in cuius bonis talis colonus compertus fuerit, medio iudicis seu officialis eiusdem loci, ad reddendum priori domino suo talem iobagionem legitime admoneat; qui si facta eiusdem admonitione mox restituerit, bene quidem, alioqui idem Judex Nobilium quintumdecimum diem, vel si fortasse dominus vel Nobilis admonitus in longinquiori loco resideret, vigesimum aut etiam trigesimum secundum diem pro termino prefigat, ad quem prefatus Judex Nobilium, cum iurato nobile, ad faciem ville seu loci accedat, et dominus vel Nobilis, per se, vel officialem aut iudicem suum, colonum talem sub pena centum florenorum restituere teneatur, et si in ipso termino non restituerit, secundum quoque terminum pro tali reddendo colono, sub pena dupli, prefigat; et si in ipso quoque secundo termino colonus restitutus non fuerit, tertium quoque terminum ad reddendum colonum eundem, sub pena amissionis illius loci aut portionis domini vel Nobilis, prefigat, et si restituere recusarit, super premissis omnibus penis partim actori, partim Vicecomiti et Judicibus Nobilium, per eundem Vicecomitem et Judices Nobilum debita executio et satisfactio impendatur. Villa tamen, seu portio, vel bona occupata, per dominum aut Nobilem conuictum, vel quorum interest, communi eorundem estimatione, e manibus actoris et Vicecomitis ac Judicum Nobilium redimantur. Et quod Maiestas quoque Regia in omnibus suis bonis prenotatis premissam colonorum transmigrationem dimissionemque, vel qui violenter ad bona sua regia abducti fuerint, vel clam aufugerint, restitutionem, eisdem modis et iudiciorum oneribus, fieri et obseruari facere clementer mandare dignetur.

(XXXII.) Quodsi coloni quoque, qui antehac de bonis quorumcunque ad aliena bona sese moraturos utcumque transtulerunt, vel abducti sunt, si ad priores dominos suos sponte redire voluerint, libere redire permittantur; si vero redire noluerint, maneant in bonis in quibus resident nunc. Verumtamen si dominis eorum prioribus aliqua damna intulissent, aut contra eos deliquissent, vel illis debeant: ex parte talium domini eorum prioribus, coram uno Judice Nobilium et iurato, nobile in termino ad id deputando, sub pena solutionis homagiorum florenorum quadraginta talium colonorum, necnon refusionis damnorum vel debitorum, iudicium et iusticiam debitamque satisfactionem facere et impendere debeant et teneantur.

(XXXIII.) Supplicant autem diligenter Status et ordines Regni sacre Maiestati, dignetur efficere apud dominos prouinciales suos vicinos, ne colonos ex Hungaria clam aut etiam vi, ut hactenus sepe contigit, abducant, neve quemquam ad eos transfugientem recipiant, nisi literas dominorum, a quibus discesserunt, quibus permissum sit eis libere abire, sufficientes ostendant. Alioqui verendum esset, ne paulatim ex hac licentia coloni, qui in Hungaria grauia iugiter onera perferre coguntur, quibusque hostilitas Thurcica in ple-

Digitized by Google

risque locis imminet, ad pacatiora tutioraque se plerique recipiant, unde Maiestati Regie in suis taxis et dominis eorum maximum detrimentum eueniret, sensimque Regnum desolaretur. Propterea Maiestas sua prohibere in posterum dignetur, ne fidelium suorum coloni per Regnum a Capitaneis et gentibus sue Maiestatis varias et pergraues oppressiones patiantur, uti hactenus perpessi sunt; quemadmodum quidem sacra eius Maiestas utraque in re se curam et diligentiam habituram clementer obtulit.

. . . . . .

Nos itaque, supplicatione premissa dictorum fidelium nostrorum dominorum Prelatorum, Baronum ac Nobilium, aliorumque ordinum ac Statuum huius Regni nostri Hungarie et partium ei subiectarum, clementer admissa, predictos uniuersos et singulos articulos, modo premisso nobis presentatos, presentibus literis nostris de verbo ad verbum inseri fecimus, eosdemque et omnia ac singula in eis contenta gratos et accepta habentes, eisdem nostrum regium consensum beneuolum pariter et assensum prebuimus, et illos ac queuis in eis contenta, nostra regia authoritate acceptauimus, approbauimus, ratificauimus et confirmauimus; offerentes nos clementer, quod premissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi inuiolabiliter obseruabimus, quam per alios fideles nostros, cuiuscunque Status et condicionis existant, obseruari faciemus; imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Posonii die vigesima quinta Januarii, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto, Regnorum nostrorum Romani vigesimo sexto, aliorum vero trigesimo.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. III. pag. 566—586. După unŭ esemplariŭ contemporanŭ în archiva cancelariei aulice unguresci.

CXXXIX.

1556. *Alesandru, Domnulŭ Moldovei,* cere informaţiuni dela nobilulŭ *Nicolae Kornis* în privinţa faimei, ce s'a respânditŭ la curtea sa, că regele Ferdinandŭ i-ar fi promisŭ dênsului 300 de galbini şi 100 de iobagi, dacă se va opune ca *fiulŭ regelui Ioannŭ* se nu fie proclamatŭ de rege alŭ *Transilvaniei.* 1556.

1556, 20 Febr. Alexander Vaivoda Moldaviae Nicolao Kornis scribit, eum in aula sua esse Rumorem, quod 300 Aureos, et 100 Iobbagyiones sibi promissos habeat a Ferdinando, si obstiterit filii Regis promotioni, de quo informari vult.

Kemény, Notitia hist. dipl. Capituli Albensis Trans. II. 91.

Digitized by Google

CXL.

1556. 1556. *Dieta Transilvaniei* convocată de comitele *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Bănatului, la *Sebeşulŭ din Transilvania*, proclamă pe fiulŭ regelui *Ioanŭ Zapolya de principe şi rege alŭ Transilvaniei*, ér până la sosirea regelui în ţéră alege pe comitele *Petru Petrovici* ca *locotenentiŭ regalŭ*.

Articuli dominorum — Universitatis trium Nationum Regni Transsyluanie — in Generali eorum Congregacione in Szászsebes, ex Edicto spectabilis et Magnifici Domini Petri Petrovich circa Dominicam Oculi, Anno Domini 1556 celebrata, editi.

Mikoron mi ez jelenvaló közönséges gyülésünkben országúl együvé gyültünk volna, és arról akarnánk szóllanunk és végeznünk: miképpen ez megnyomorodott országot és minnyájan magunkat az utolsó veszedelemtöl megoltalmazhatnók, jövének mielönkbe jámbor föszemélyek atyánkfiai — tisztelendö és nagyságos uraktól, Bornemisza Páltól erdélyi püspöktöl és Dobó Istvántól, Ruszkaitól, ki ez elmult idöben Ferdinand királynak a vajdaság tisztében vala, credentz-levelekkel; mely levelek mellet izenének szóval ö kegyelmek minékünk az assecuratioról, melylyel assecuráltuk volna ö kegyelmeket székely-vásárhelyi gyülésünkben az elmult karácson innepében addig, mig a mi követ atyánkfiai — kiket azon vásárhelyi gyülésünkböl instructionkkal Ferdinándhoz felbocsátottunk vala — az instructiora válaszszal megtérnének; arról is izenének, hogy nem volt volna az országtól elvégezve, hogy addiglan Petrovich Péter urunkat ö nagyságát az országba közinkbe béhoznók. Nem tagadjuk azt, hogy nem assecuráltuk volna ö kegyelmeket, mert assecuráltuk; meg is vártuk volna a követ atyánkfiai megjövetelét. De mikor az elmult gyertyaszentelö Boldogaszszony napján gyülésünkben lettünk volna Thordán, megértettük vala nyilván római királynak leveléböl, hogy míg a mi atyánkfiai ö hozzája feljutottanak volna, még azelött régen megvitték volna a királynak az instructio mássát, melyet mikor király megértett volna, parancsolt vala azon levéleben püspök és a két vajda uraknak, hogy az indulatot, kit mi az Istennek kegyelmességéböl megmaradásunkra lennie nem csak értünk, de ugyan látjuk is, minden módon, minden úton és minden erejekkel közöttünk lenyomják és biztassanak bennünket azzal, hogy a király szüntelen oratorit bocsátaná a hatalamas császárhoz a békesség dolgából. De azon gyülésbe hozták vala a hatalmas császár levelét is, kiben jelenti vala ö felsége, hogy ez országot és Magyarországot a mi kegyelmes urunk gyermekének, a János király fiának adta volna örök birodalmúl, és int vala arra, hogy ötet tulajdon erönkkel közinkbe béhoznók; mert ha nem mívelnök, rettenetesképpen büntetne meg minnyájan, — ezt is irja vala, hogyha római király másképpen magyarázná a dolgot minékünk, csak az ö császári beszédét hinnök ebben, mert soha a római királynak ez országban és Magyarországban csak egy marok poron sem hagyta birodalmát. Egybe vetvén mi a két fejedelem le-

Digitized by Google

veleit, nyilván megesmérök: hogy római király afféle reménység alatt minket az utolsó veszedelemre akar vinnie és atyánkfiai által is nem tészen minékünk más választ. Ez okból kénszerítettünk a hatalmas császár parancsolatjából Petrovich Péter uramat közinkbe béhinunk. Püspök uram és Dobó István uram szinte igen értik azt mint mi; mert akkorbeli articulusunkat is ö kegyelmeknek megküldöttünk vala követ atyánkfiai által. Azért ez okból nem tartozunk római királytól a követséget megvárnunk: mert ha mi azt vártuk volna, eddig is elvesztünk volna, a mint a hatalmas császár izeni népének kész voltát a mi büntetésünkre, kit nyilván is tudunk. Ha mi királynak a feljül megmondott levelét nem érthettük volna is, de im mostan is mind római király s mind Dobó István uram okot adnak arra, hogy atyánkfiait a válaszszal ne várjuk királytól; mert mostan is e jelenvaló gyülésünkben Dobó István uram sok fö személyeknek római király leveleit és ö magáét is küldötte, kikben király ilyenképpen ir mindeneknek, hogy: «Értette volna azt ö felsége, hogy az országbeliek vásárhelyi közönséges gyülésünkben ö felsége méltósága ellen való végzést töttünk volna: várnók kivánatosképpen ez országbéli követ atyánkfiait, kiknek Ferdinánd király viszontag felelhetne olyakat, melyekkel mindeneknek elméjeket a gonosz tanácstól elfordíttaná és megerösítené az ö magának való hitben; és arra inti a mi atyánkfiait, hogy nemcsak ö magok maradjanak meg az ö hívsége mellett, hanem atyjokfiait is és barátjokat arra intsék mind közönségesen s mind egyenként, minden úton és minden módon — a mint nékik alkalmatosabbnak láttatik — hogy az ö hozzája való hívségbe megtartsák, és mindeneknek adják eleiben, hogy nagy méltatlan dolog, a kik királyoktól és fejedelmektöl — kiknek egyszer magokat kötelezték — elszakadnak, és mind ebböl, mind az új dolognak indittásából nagy veszedelem következhetik, miért hogy nyilván vagyon mindeneknél, mennyire bizhassanak a török segítségében is, minémü veszedelmek gyötrik azokat, a kik török igájába ejtik magokat. Ezeknek utánna íria ezt is római király: «biznék Istennek jóvoltában, hogy mind a török császárral, mind királyné asszonynyal megbékélhetnék, kikkel most is igen szorgalmatoson tractálnak.» Dobó István uram is ezek mellé inti atyánkfiait, azt írván nékik: «hogy romai király ö felsége kiváltképpen való bölcsességéböl megértette volna, hogy az vásárhelyi gyülésünkben való articulusok az országnak mely igen veszedelmesek volnának, melyeket római király mint kegyes (atya) király minden módon el akarná távoztatni; azért mikor bizott volna efféle atyánkfiainak hitekben és tökéletességekben, ez okból irt volna nekik király leveleket, mely leveleiben megjelentené az ilyen atyánkfiaihoz való királyi kegyességet. Azért ö is kérné öket: hogy megtekintvén királynak ö hozzájok való nagy kegyelmességét, az új dologtól megszünnének és a római király hívségében megmaradnának; mert a mi most lenne, nem lenne annyira király ellen, mint Isten ellen és az ö szerzése ellen; mert tartoznánk nemcsak a jámbor fejedelmeknek, de még a gonoszoknak engednünk.» Ez summája mind az római király levelének, mind a Dobó István uraménak. Mely levelekböl nyilván megtetszik, hogy régen választ tött a király az instructióra; noha nyilván irja az ország végezéseit, mindazonáltal azt irja, hogy az mi könyörgésünkre kivánatos választ

Digitized by Google

tenne országúl minékünk, hanem azért, hogy a dologról — kit reménlünk megmaradásunknak lenni — minnyájunknak elméjét elfordíthassa. Ezt irja, melylyel bizonyságot tészen, hogy a soha tölle nem lészen. Második részében levelének király inti atyánkfiait arra: mindeneknek azt vessék elejekben, mely nagy méltatlan dolog légyen embernek fejedelmétöl és királyától elszakadni, kinek egyszer ember hittel kötelezte volna magát. Valljuk azt úgy lennie; de mi esmérjük fejedelmünknek és királyunknak a mi urunk gyermekét, a János király fiát, kinek országúl hittel köteleztük vala magunkat, kit az önnön oltalom szolgája által fosztotta meg római király ez országtól — nem mi akaratunkból. Azért a mi urunk gyermekét — ki természet szerént való urunk, és ki az ajtón jött vala [1] bé a birodalomra — esmérjük urunknak és királyunknak lenni. Harmadik részében király levelének irja azt, hogy az új dolognak indittásából nagy veszedelem következnék azokra, kik a török segítségében biznának és a török igájába adnák magokat. A hatalmas török császár azelött is nem azt kivánta mitöllünk, mostan is nem azt kivánja, hogy az ö birodalma úgy légyen miközöttünk, mint affele országiban, kiben török lakik, hanem kiván engedelmességet a mi urunk gyermekének neve alatt; azt kivánja, hogy ezt esmérjük fejedelmünknek és királyunknak lennie; ö nékie úgy engedjünk, mint tartozunk urunknak, királyunknak engedni, ezt pedig hogy a mi erönkkel, ne az ö segítségével hozzuk bé egyenlö akarattal. Nagy dolog, hogy római király minket igen rettent a török császárnak való engedelemtöl, nem veszi ö felsége eszében, hogy Isten minékünk is szemet, fület és értelmet adott; látjuk nyilván az önnön leveléből, hogy mindenek felett a megmaradás dolgában csak a hatalmas császártól való békességet kivánja és várja; mert ezen levélben irta azt, hogy a békesség dolgában szorgalmatoson törekednék mind császárnál s mind királyné aszszonynál, kikhez szüntelen oratorit küldözé. Nem értjük soha az okát, miért miveli római király azt, hogy minket annak hitelétöl tilt meg, a mit önnön maga régen meghitt: hogy ez országnak csak úgy lehet megmaradása, ha az hatalmas török császár békességet tészen vélle. Ime nékünk Istennek kegyelmességéböl adja azt a hatalmas császár, még sem akarja király ö felsége, hogy azt elvegyük, ö felsége leveléböl, sem a Dobó Istvánéból, sem a püspök úr cselekedetéböl nem érthetjük, sem nem vehetünk egyebet, hanem csak azt, hogy még is a nyomorúlt magyar nemzetet kétfelé szakaszszák, és ekképpen való egyenetlenségböl elveszszünk: mint az elmult esztendöben is a mohácsi veszedelem után, a kétfelé szakadás után — kinek római király vala oka — nagy sok magyar vér ontaték ki egymás között. Annakokáért mind a feljül megmondott okokból ez mái napon a mi urunk gyermekét, a János király fiát vettük magunk fejedelmül [2] és királyúl egyenlö akaratból, kinek az ö méltósága szerént minden hívséggel mint urunknak leszünk, vagyunk is.

De miglen ö felségét mind asszonyunkkal ö felségével egyetemben méltósága szerént közinkbe béhozhatjuk: ö felsége képében teszszük Petrovich

---

1) In altü esemplariü: nem másunnat hágott vala.
2) In altü esemplariü: fejedelméül és királyául.

Digitized by Google

Péter urunkat, kinek minden birodalmat — a királyi méltósághoz illendöket — kezében eresztünk mind városokon, várakon, falukon, sóbányákon, arany és ezüstbányábon, harminczadokon és mindeneknek jószágokon, mind egyházi renden való személyeken, és mind egyéb rendbéli embereken, kik az ország végzése szerént ez mostani gyülésben véllünk nem akarnak lenni, és a kik mától fogva ötöd napiglan veniam-ra nem akarnak térnie. De efféle személyeknek jószágok elfoglaltatásának idején más atyjokfiai részek el ne foglaltassanak. Petrovich uram ö nagysága tegyen mindenütt tiszttartókat és vármegyéken való ispányokat — törvényt is ö nagysága szolgáltasson.

A minémü dézma búzák, borok és egyebek vagynak ez országban római király és püspök uram számára, ezeket is elfoglaltassa Locumtene(n)s uram.

A mely népeket országúl a megmaradásnak okáért tartottunk, ezeknek is birodalma Locumtenens uram kezében leszen, kinek fizetésére ezután ö kegyelme viseljen gondot.

Ha valamely atyánkfiai közülünk a szolgálaton nem akar maradni, fizessen azoknak, a kik jó akaratból akarnak ö felségének és az országnak szolgálni; a kikre pedig a népnek fizetésére való pénzt biztuk vala, ö kegyelme Locumtenens uram vétessen számot töllök: kik tartoznak számot adni, és ha valami fogyatkozás lészen a pénzben, vagy ezektöl, vagy pedig akárkiktöl az országbeli atyjokfiaktól fizettesse ö kegyelme meg véllek.

Ha ennekutánna Ferdinand római király levelét, vagy utánnavalo urakét hordozandják ez országban, vagy városokban, vagy egyéb személyekhez, tartozzanak afféle atyánkfiai, kiknek e leveleket viszik, a levélvivöt hitetlenségnek alatta megfogni és mind e levelekkel egyetemben felszakasztatlan Locumtenens uram kezében hoznia.

Miért hogy Locumtenens uram azt kivánja, az ország szüksége is ezent mutatja, hogy Helytartó uram mellett mindenik nemzetböl válogatott személyek legyenek tanácsra: ezért a nemesség közül választottuk Patóczi Boldizsárt és Forró Miklóst, a székelyek közül Kornis Miklóst és Andrási Mártont, a szászok közül Haller Pétert, a szebeni polgármestert és Benkner Jánost, a brassai birót.

Egynéhány atyánkfiait látjuk, hogy vakmeröségre vetették magokat, nem akarnak az ország megmaradásában véllünk egyetérteni, kiknek megbüntetésére szükség álgyuknak jelenvaló volta. Azért azt végeztük, hogy a mennyi álgyuk szükségesek ezeknek megbüntésére, mind szerszámokkal a városokból kihozassanak; mely szükség elvégezödvén, ismét bévigyék a városokba mind szerszámokkal egyetemben.

Végeztük: hogy püspök uramhoz és Dobó István uramhoz követeket küldjünk; a követek Gyeröffi Mihály, Mihálczi Ferencz és a szászsebesi királybiró — püspök uramat intsék arra, hogy a mint ennekelötte is igérte magát, hogy megmaradásunkban egyetért véllünk, értsen egyet ö kegyelme, mind a várost és mind a várakat adja Locumtenens uram kezébe, vagy az országbéli követ atyánkfiai kezébe; maradjon meg köztünk, készek vagyunk ö kegyelméért, mind ö felségénél mind Locumtenens uramnál törekednünk. Ha míveli ö kegyelme, jó, ha nem, menjen ki belölök békességgel mind

Digitized by Google

marháival egyetemben: mert ennekutánna nem tudjuk leszen-é ö kegyelmének békességes kimenetele avagy nem?

Továbbá értjük azt, hogy a Ferencz doctor atyafiait háborgatja a völgyesiekkel (?) püspök uram még is valami 300 forintért; azért végeztük: hogy ennekutánna a Ferencz doctor atyafiainak ebböl mentségek legyen, senki érette ne háborgassa öket.

Látjuk mi magunk országúl, mennyi sok szüksége legyen ez országnak; azért a nemesség igért minden rótt kaputól 99 pénzt; a székely uram ö közzüllök a faluktól — kinek hat forintot érö lábos barmok vagyon — egy-egy forintot; a szász uraim Locumtenens urammal végeznek — ök is egyenlö terhet akarnak viselni a két nemzettel. Az itélömester dolgából ez végeztetett: hogy legyen szakasztott jövedelme, a levelek árát a király fia tárházába szolgáltassák, a mester vegye meg a pecsétet — azelöttvaló vajda urunknak ne pecsételjen vélle. Azt is végeztük, hogy egy levéltöl is ne vehessenek többet 12 forintnál. A székely uraim azt mondják, hogy az ö sententia levelek nem ment feljebb három forintnál; mostan is azt végeztük, hogy azt adják érte.

A magyarországiak a barmot innen ki ne vihessék: se lovat, se bört, se sarut, hanem ez országbeli kereskedö népek vehessenek barmot csak a sokadalomban, a bört is csak azok vihessék ki, a barmot is; de sarut és egyéb szíjszerszámot ezek se vihessenek.

Locumtenens uram a tanácscsal végezzen, szabjon árot minden marhának; a városokba is hagyja meg a biráknak: legyen gondjok reája, hogy a marhák úgy adassanak, a mint szabott ára lészen. Minden városokban a húst a mészárosok fonttal tartozzanak árulni: ha ezekre a birák reá nem gondolnának, Locumtenens uramat ha valakik megtalálják felölle, ö kegyelme a birákat megbüntesse.

Valami restantiák vagynak ez országban, az utolsó 99 pénz adó restantiáján kívül — kit az ország népe tartására végeztünk vala — és a 8 pénz adó felett — a követek költségére mely szerzetett vala — leszálljanak; de a mi restantiát felvettenek akár az ispányok, akár egyéb pénzszedök, számadással tartozzanak Locumtenens uramnak béadnia; de a mely dézmák ez országban vagynak — Váradhoz tartozók, ha a váradi püspök a király fia hívségére tér, ezután is legyen övé; de ha nem tér, Locumtenens uram arendáltassa el, azonképpen a püspök dézmáját is ö kegyelme arendáltassa; valami dézma árai vagynak ez országbeli nemzetek között, mind leszálljanak.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 566—573. După exemplariulŭ imprimatŭ din colecţiunea contelui Ios. Kemény publicatŭ în «Erdélyi Történelmi Adatok» II.

Digitized by Google

CXLI.

1556. *Paulŭ Bornemisza*, episcopulŭ Transilvaniei, scrie lui *Nicolae Olahulŭ*, archiepiscopului din Strigonŭ, şi lui *Toma de Nadasd*, palatinului Ungariei, că *întrégă nobilimea Transilvaniei s'a declaratŭ pentru fiulŭ reginei Isabela*, şi că în tótă ţéra nu esistă unŭ singurŭ satŭ, care se fie pe partea regelui Ferdinandŭ. 1556.

Ad Strigoniensem Archiepiscopum et Thomam de Nadasd Palatinum.

Alba est diu jam obsessa, tormenta regiae Majestatis ex Cibinio in dies, ad quatiendos muros illius exspectantur. Hic fui obsessus jam fere a tribus mensibus, absque bombardis tamen hactenus. Nunc exspecto illas quoque, quia omnino me perdere quidam autores factionis statuerunt. Totum Episcopatum pro filio regis Joannis Petrovics ex decreto Zazsebesiensi occupavit. Solus hic ego cum quibusdam bonis Nobilibus ex Hungaria sum inclusus, ultimam horam exspectans. Majestas regia miserat me in hoc regnum, non ut Castellanum arcium Episcopatus, sed ut Episcopum. Si non velit, me hic cum bonis Nobilibus Hungaris, ad unum omnes dira morte interfici, revocet me ex tanto periculo cum meis, quia nihil Suae Majestati inservire hic jam potero. Regnum hoc a Sua Majestate prorsus defecit, in quo nullum jam imperium habet, ne in unica quidem villa. Easdem feliciter valere optamus. Dat. ex arce nostra Gyalu. 15. Martii, 1556.

Episcopus Transsilvaniensis sine dioecesi, et proventibus.

Paulus Bornemisza.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 78–79.

CXLII.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informéză pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că *Ardelenii*, desperându de ajutoriulŭ seu, au chiematŭ în ţéră pe *Petru Petrovici*, sangiaculŭ Bănatului, şi *s'au supusŭ sultanului*. Regele Ferdinandŭ autoriséză pe oratorii sei, se încheie, dacă e posibilŭ, unŭ armistiţiu cu Turcii numai pentru celelalte părţi ale Ungariei şi provincii ale sale, lăsându cu totulŭ afară *cestiunea Transilvaniei*. 1556.

Reverendo, magnifico, ac nobili, fidelibus nobis dilectis, Antonio Verancio, episcopo Quinqueecclesiensi, praeposito Pornensi, Francisco Zay de Chemor, generali nazadistarum nostrorum capitaneo, ac Augerio a Bus-

Digitized by Google

becke, nostris consiliariis et oratoribus ad serenissimum imperatorem Turcarum destinatis.

Cu mâna lui Veranţiu: Perceptae 15. Maji 1556.

Ferdinandus divina favente clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex.

Reverende devote, magnifice, et nobilis, fideles nobis dilecti. — [Accepimus nudius quartus litteras vestras de 12-ma superioris mensis Januarii datas, et inde non lubenter cognovimus responsum nostrum per te Augerium illuc novissime missum a Hruztano passa et caeteris passis tam aegre, inhumaniter, et dure exceptum, ut vobis ob id fortior et arctior custodia imposita sit. Sperabamus enim illos jam tandem mitiores futuros fuisse; sed quia honestae et aequissimae rationes nostrae nullum apud eos locum hactenus habuerunt, vos vero non videmini propterea gentis illius more terreri, sed magno et infracto animo tractatibus demandatis insistere, nec cuiquam rei bene gerendae occasioni deesse, jure equidem merito diligentiam, fidem, industriam et magnanimitatem atque constantiam vestram summopere laudamus, et quae eatenus per vos acta et gesta sunt, clementi et grato animo accipimus atque probamus, nec dubitamus, quin deinceps etiam officium vestrum sedulo sitis facturi, et nihil prorsus intentatum relicturi, quo animi tum passarum, tum ipsiusmet imperatoris Turcarum placari, et ad pacem vel inducias ineundas induci posse videbuntur, idque eo magis, quod Christiana respublica in tali statu versetur, ut nobis pax vel induciae non possint non valde utiles esse.

Et quoniam vos cumprimis magnam fiduciam in litteris regis Poloniae, filii et consanguinei nostri charissimi, et serenissimae reginae Isabellae posuisse videmus, quas a serenitatibus illorum ad portam imperatoris Turcarum postulaveramus, operae pretium nos facturos arbitramur, si vos de illius negotii statu in praesentibus clementer edocuerimus. Itaque vos celare nolumus, quod litteras illas obtinere non potuerimus, sed serenissima regina Bona quando hac in Italiam transiit, multa nobiscum coram de modis et rationibus componendi illas controversias inter nos et dictam serenissimam reginam Isabellam, ejusque filium existentes tractavit, praesente secretario serenissimi regis Poloniae, qui paulo ante nobis responsum reginae Isabellae, fratri et mediatori datum tulerat; in eo tractatu ita nos accomodavimus voluntati et desiderio ipsius serenissimae reginae Bonae, etsi antea quoque multas aequissimas et honestissimas contentationes et concordiae conditiones proposueramus, quarum nulla unquam a serenissima regina Isabella ratio habita fuit, quod serenitas ejus reginalis visa sit iis, quae nos facturos polliciti sumus, omnino adquievisse; hujusmodi autem nostram deliberationem et conclusionem postquam scriptis comprehensa fuit, supra dicto secretario ad serenissimum principem suum perferendam dedimus, serenitate ejus simul paterne et diligenter monita, ut considerata magnitudine periculi, sibi et regno ac provinciis suis, totique Christianitati aeque ac nobis et nostris regnis, provinciisque imminentis, sororem et nepotem a sinistris machinationibus ad

Digitized by Google

salubriora consilia revocaret, eosque induceret, ut nobis et imperatori Turcarum placarent, et motus in Transsylvania atque Hungaria a Petro Petrowyth, Bebekis et aliis sub nomine et auspiciis ipsorum excitatos, prorsus sedarent. Porro hujus scripti exemplum misimus etiam saepe dictae serenissimae reginae Bonae, quae jam interim hinc profecta erat, petiimusque, ut filiam cum nepote rursus ex itinere ad acceptandum conditiones oblatas per litteras vel nuncium hortaretur, quae ut antea hic curam receperat, se maternam auctoritatem deinceps quoque haud gravatim hujus negotii componendi gratia interpositurum, ita nunc mittat hortatu nostro unum ex secretariis suis, qui id nomine suo apud filiam et nepotem exequatur. Unde facile videbitis negotia ista, quae hucusque satis lente processerunt, non omnino a via concordiae aberrare, sed de optato illorum exitu bene adhuc sperandum fore.

Caeterum aliud est, quod tractatibus vestris et diligentiae ac industriae vestrae, uti veremur, omnium vehementissime obstabit (de quo haud dubie fama jam dudum isthuc pervolavit) intempestiva scilicet ordinum ac statuum Transsylvaniae defectio, qui, nobis de ipsorum et reliquiarum regni nostri Hungariae defensione atque conservatione diesque noctesque laborantibus et cum caeteris regnis ac provinciis nostris tractantibus, praepropere de ope nostra desperaverant, et revocato plane in regnum Petro Petrowyth, plene rebellarunt, missis ad nos nunciis, per quos factum excusarent, ita quod pauca tantummodo loca quaedam munita in potestate nostra adhuc remanserint. Posteaquam igitur contra voluntatem nostram jam sublata sit causa, propter quam imperator Turcarum hucusque nobis pacem et inducias negabat, existimamus duplicem modum in futurum tractandi hinc vobis enatum esse, de quo vobis per praesentes potestatem et facultatem concedendam duximus, scientes id propter casum, quem tum non metuebamus, in instructionibus vestris non contineri, ut scilicet foro uti, (?) et si Transsylvania a principe ipsomet recuperari non posset, saltem pro residuo, et reliquiis regni nostri Hungariae, caeterisque regnis ac provinciis nostris pacem vel inducias petere, ac divina benignitate concludere queatis, perinde vobis benigne et expresse committimus, ut quoad temporis, loci et personarum qualitas tulerit, apud imperatorem Turcarum et passas ejus, dissimulatis mandatis nostris, ulterius pro permittenda nobis Transsylvania sub annua pensione instetis, ostendentes, quod cum magnitudo illius magnam sibi injuriam et contumeliam illatam putet, quod eam provinciam ex manibus reginae Isabellae, ejusque filii, ac fratris quondam Georgii, nec non Petri Petrowyth receperimus, nunc magnitudini illius e diverso summae laudi fore, si eandem provinciam sibi a regnicolis restitutam nobis e manu sua liberaliter concesserit; inculcantes subinde, quod reginae Isabellae filius non audebit Transsylvaniam ingredi, praesertim cum adhuc potiora fortalitia a nobis teneantur; et quod nulla sit fides habenda a magnitudine ejus Petro Petrowyth, qui homo levis, inconstans et perjurus non reginae Isabellae, aut filii ejus, nec ipsius imperatoris Turcarum honorem aut commodum quaerat, sed privatam utilitatem sequatur, omnesque vias sit initurus, exemplo Fratris Georgii, ut deceptis et imperatore Turcarum et regina Isabella, ejusque filio, ipse solus sibi dominium Transsylvaniae

Digitized by Google

vendicet, quemadmodum et nos, accepta a nobis arce Munkach, deceperit, fidemque nobis et juramento et litteris reversalibus datam et obligatam solverit, prout ea uberius appositis et idoneis argumentis per vos dilatari, majorisque tributi et largitionum promissione insinuari poterunt. Quodsi autem frustra omnia proponi et tractari de Transsylvania viderentur, concedimus, imo volumus, ut saltem pro iis locis, quae adhuc in Transsylvania tenemus, et si illa nullo pacto obtineri possent, iis quoque dimissis, et solum pro reliquiis regni nostri Hungariae, ac caeteris regnis et provinciis nostris pacem vel inducias aliquot annorum honestis et tolerabilibus conditionibus in instructionibus vestris contentis atque expressis, tanquam ex vobis ipsis, ne quid mandati vos accepisse sentiant, obtinere studeatis et enitamini, promittatisque nobis id ratum gratumque fore, et si opus foret, personarum vestrarum oblatione et detentione, quoad tabellarium vel nuncium pro hujusmodi ratificatione ad nos expedire, eamque a nobis consequi valeatis; quemadmodum ipsimet per hasce litteras nostras nos id ratum, gratumque habituros, reipsa et firmiter vobis pollicemur, concedentes etiam vobis eo nomine plenam et amplam facuitatem agendi, tractandi et concludendi, et munus honorarium annuum tum ipsi imperatori Turcarum, tum passis propterea, quantocunque res transigi poterit, offerendi et promittendi, et ad duplum usque ejus, quod antea pendebatur, gradatim ascendendi, sicuti de Transsylvania in mandatis habebatis; non dubitantes, vos in constitutione et determinatione ejus sponte nihil inutiliter profusuros esse.

Statueramus vobis hanc voluntatem nostram de petendis induciis, dimissa Transsylvania, aliis tamen argumentis coloratam, per viam Budensem, ac sine notis seu ziffris scribere, et una litteras ad imperatorem Turcarum ac Hruztanum passam dare, per quas tractatibus vestris apud illos fides fieret, sed allatis litteris vestris, sententiam mutavimus, ne forte si pulchrior vobis occasio de Transsylvania recuperanda affulsisset, ipsimet rebus nostris obessemus; sed ne passae Budensi, a quo jam postulavimus salvum conductum pro tabellario, suspicionem aliquam moveamus, dabimus alio argumento per illam viam litteras, et conqueremur de Turcis finitimis, quod non observent inducias, prout revera non observant, sed passim per omnes regni partes pro libitu grassantur, et nuper prope montanas civitates ultra viginti pagos diripuere, ac supra tria millia animarum inde abduxerunt; itidem Canisam versus conati erant, sed successu ibi frustrati, et a militibus nostris in magno numero profligati, et caesi sunt, praeda, quam egerant, a nostris recuperata. Cum autem multum commoditatis allatum videatur, si ratio et modus aliquis excogitari posset, qua vobis etiam per Venetam viam litterae, quas passis proponere queatis, mitti possent, ita quod vobis pro temporum statu semper integrum esset, illas aut occultare, aut una cum tabellario ostendere: non abs re erit, ut nobis, quae vestra in hoc sit opinio, quamprimum significetis, ne imposterum aliquis error mittendis ea via tabellariis committatur.

Porro benigne probamus, quod summam illam ducatorum pro muneribus passarum, et aliorum officialium Turcicorum, de qua scribitis, a Sca-

Digitized by Google

ramellis mutuo acceperitis, jussimusque statim eam pecuniam creditoribus, ut decet, exsolvi.]

Haec sunt, quae vobis in praesentiarum significanda duximus, quibus aliud nihil addimus, [quam avide nos litteras vestras, de quibus modo nobis spem fecistis, expectare.] Vos in praememoratis exequuturos esse bene gratam et expressam voluntatem nostram, singulari benignitate erga vos singulos recognoscendam. Datum in civitate nostra Vienna die XIX. mensis Martii anno Domini MDLVI. regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXX. Ferdinand m. p. Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium. J. Jonas D. vicecancellarius m. p. M. Singkhmoser m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 180—186. — De Miller, Epistolae imperatorvm et regvm Hungariae. pag. 114—123.

CXLIII.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informéză pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că *Ardelenii*, prin o legaţiune solemnă, au cerutŭ dela dênsulŭ permisiunea, se se întórcă érăşi sub ascultarea *fiului decedatului rege Ioanŭ Zapolya*; însă cu tóte acestea, dênşii se insiste la Pórta otomană, ca sultanulŭ *se-i concédă Transilvania* pe lângă plătirea unui tributŭ anualŭ, eventualŭ se încheie cu Turcii unŭ armistiţiu numai cu privire la cele-lalte părţi ale Ungariei şi provincii ale sale. 1556.

Reverendo devoto, magnifico, ac nobili, fidelibus nobis dilectis, Antonio episcopo Quinque-ecclesiensi, Francisco Zay de Chemor, et Augerio a Busbecke, nostris consiliariis, et oratoribus ad serenissimum Turcarum imperatorem ablegatis. Constantinopolim cito, cito, cito.

Cu mâna lui Veranţiu: Perceptae prima Maji, 1556.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex.

Reverende devote, magnifice, et nobilis, fideles nobis dilecti. — [Intellexistis haud dubie satis clare, et dilucide ex instructione, quam tibi Augerio, novissime hinc ad excelsam portam serenissimi ac potentissimi Turcarum imperatoris proficiscenti, dederamus, ut ad illius praescriptum cum magnitudine ejus pacem vel inducias fovere studeretis, graves et arduas illius rationes, propter quas voluntati et desiderio magnitudinis ejus de restitutione Transsylvaniae hactenus satisfacere nequiverimus, nempe quod illas regni partes nequaquam in contumeliam ipsius serenissimi ac potentissimi Turcarum imperatoris occupaverimus, immo easdem neque vi, nec dolo illustri condam

Digitized by Google

serenissimi regis Joannis filio eripuerimus, sed nobis multoties et maxima cum instantia a serenissima regina Isabella, et fratre condam Georgio, ac Petro Petrowyth oblatas, uti membrum regni Hungariae optimo jure receperimus, reservata et salva pensione, quae antea serenissimo Turcarum imperatori annuatim inde solvi ac praestari consueverat, ipsaque serenissima regina, ejusque llustri filio aliis bonis possessionariis, ac reditibus annuis majori ex parte contentatis, collatis etiam ei duobus amplissimis et luculentissimis ducatibus; quibus nos simul una cum Transsylvania carere, futurum esset ab omni aequitate alienissimum, praesertim dum residuum quoque, quod illis adhuc vigore tractatuum initorum debetur, nos soluturos et ita illos contentaturos, obtulerimus, quod nunquam sint reditum in Transsylvaniam desideraturi; quibus rationibus et impedimentis illud quoque accessit, quod nobis, ut vero ac legitimo Hungariae regi, nequaquam licuerit provinciam illam semel receptam sine fidelium nostrorum ordinum ac statuum regni Hungariae scitu atque consensu tanquam membrum a corpore avellere atque alienare, cum quibus ea de re propter brevitatem spatii nobis ad respondendum praescripti, et absentiam nostram neutiquam mature deliberare potuerimus, sicut absque aliorum quoque principum christianorum et regnorum provinciarumque nostrarum scitu, consilio et consensu, quibus in hac parte adstricti et obligati simus, in hujusmodi petitam cessionem et alienationem Transsylvaniae salvo honore, dignitate atque existimatione nostra, consentire nequiverimus. Eas sane causas et rationes non dubitamus vos pro solita vestra fide, diligentia et industria serenissimo Turcarum imperatori vel magnitudinis suae passis et consiliariis ordine ac diligenter exposuisse, nostraque mandata, quoad ejus fieri potuit, omni studio perfecisse. Quae rationes et causae cum tales sint, ut merito magnitudinem ejus ad concedendam nobis dictam provinciam jam dudum permovere debuissent, nosque pridem optatum a vobis responsum expectassemus, et plane credidissemus, serenissimum imperatorem Turcarum consideraturum fuisse, quam longe decentius et laudabilius foret magnitudini ejus, a nobis primo Christianitatis rege, quam a foemina et puero pro Transsylvania annuam pensionem recipere: hactenus tamen nihil plane, quid egeritis, aut in quo statu negotia versentur, cognoscere potuimus. Quoniam autem rem longius, quam opinio nostra erat, extrahi videmus, aliud non possumus suspicari, quam quod necquicquam eorum, quae nos facturos recepimus, aliquid momenti, seu ponderis apud serenissimum Turcarum imperatorem et magnitudinis suae passas habuerint, sed magnitudinem ejus in pristina sententia et voluntate efflagitandi Transsylvaniam, perseverare. Caeterum de hac potentissimi Turcarum imperatoris perseverantia nonmodo ex mora responsi, sed aliis quoque diversis indiciis conjecturam fecimus, ut eo imprimis, quod Petrus Petrowyth jam Transsylvaniam, ad recipiendum loco et nomine illustris filii serenissimi quondam regis Joannis, illius possessionem, ingressus sit, quem possemus quidem, Deo propitio, una cum complicibus et adhaerentibus suis coercere, loca ac fortalitia nostra tutari, si armis et vi rem gerere vellemus, hoc maxime tempore, quo et nos divina benignitate in sacro Romano imperio tam in rebus

Digitized by Google

profanis, quam ad sacram religionem nostram pertinentibus, publicam pacem fecimus, et inter sacram caesaream, et catholicam majestatem, fratrem et dominum nostrum charissimum, serenissimumque Hispaniarum, et Angliae regem, fratrem ac nepotem nostrum charissimum ac regem Franciae christianissimum inducias firmatas esse constat. Sed quia nuper ordines atque status Transsylvaniae, missis ad nos solennibus nunciis, humiliter nobis supplicaverunt, ut pro securitate et tranquillitate provinciae illius benigne concedere dignaremur, quod ad fidem et obedientiam praefati condam regis Joannis filii redire, et in ea juxta voluntatem serenissimi Turcarum imperatoris manere possent, videnturque ab ineundis nobiscum hoc nomine novis tractatibus non alieni tam illustris ille puer, quam serenissima ejus mater, serenissimo quoque rege Poloniae filio et consanguineo nostro charissimo operam suam interponente: nos sane ut majorem sanguinis humani jacturam caveremus, et magnitudini ejus nunc etiam manifestum, testatumque faceremus, quod eodem adhuc sincero et candido animo in magnitudinem ejus simus, quo antehac fuimus, et idem studium ad firmandam, stabiliendamque cum magnitudine ejus pacem et bonam amicitiam geramus, quod antea saepius non obscuris argumentis magnitudo ejus perspicere potuit praecipue dum magnitudo ejus expeditione Persica occupata fuit, ubi scilicet, ut aliquid ab amicitia alienum ageremus, non potuimus, vel pulcherrima rei bene gerendae occasione oblata, induci, vel injuriis aut violentiis permoveri, quibus tum etiam, uti hodie adhuc faciunt magnitudinis suae passae, sanziaki, officiales et milites contra magnitudinis suae mandata, fines, subditos ac milites nostros afficiebant, eos subinde infestantes et ad arma provocantes, arcesque et loca nostra clam et aperte oppugnantes et intercipientes, novas munitiones erigentes, et mille denique modis inducias violantes. Ob has causas, et imprimis in honorem serenissimi Turcarum imperatoris, non obstantibus supra dictis rationibus, quae diversum nobis suadere videbantur, supplicationi praefatorum statuum ac ordinum partium regni Transsylvaniae gratiose annuimus, in eventum, quo serenissimus Turcarum imperator pristinam voluntatem suam non permittendi nobis Transsylvaniam, adhuc retineret, eamque omnino postularet. Proinde vobis benigne, et expresse commitimus, ut quod temporis, loci et personarum qualitas tulerit, apud magnitudinem ejus vel passas ejus ulterius pro permittenda nobis Transsylvania sub annua pensione instetis, ostendentes, quod cum magnitudo illius antea magnam sibi injuriam et contumeliam illatam putet, quod eam provinciam ex manibus reginae Isabellae, ejusque filii, ac fratris condam Georgii, nec non Petri Petrowyth receperimus, nunc magnitudini illius e diverso summae laudi fore, si eandem provinciam, sibi a regnicolis restitutam, nobis e manu sua liberaliter concesserit; inculcantes subinde, quod reginae Isabellae filius non audebit Transsylvaniam ingredi, praesertim, cum adhuc fortalitia potiora a nobis teneantur, et quod nulla sit fides habenda a magnitudine ejus Petro Petrowyth, qui homo levis,inconstans et perjurus non reginae Isabellae, aut filii ejus, nec ipsius sererenissimi Turcarum imperatoris honorem aut commodum quaerat, sed privatam utilitatem sectetur, omnesque vias sit

Digitized by Google

initurus, exemplo fratris Georgii, ut deceptis et imperatore Turcarum et regina Isabella, ejusque filio, ipse solus sibi dominum Transsylvaniae vendicet, quemadmodum et nos, accepta a nobis arce Munkach, deceperit, fidemque nobis et juramento datam atque promissam, et litteris reversalibus firmatam solverit. Sin autem serenissimus et potentissimus imperator Turcarum nulla ratione, vel modo ad permittendam nobis Transsylvaniae pacificam possessionem adduci poterit, nihilominus pacem vel inducias honestas cum magnitudine illius renovare et firmare, ac de Transsylvania cum serenissima regina Isabella, ejusque illustri filio benevole et paterne concordare parati sumus, dummodo de reliquis omnibus regni nostri Hungariae partibus, civitatibus, oppidis et arcibus, quae ad praesens in potestate nostra sunt, a magnitudine illius nihil nobis negotii vel difficultatis moveatur, sed pax vel induciae tam horum locorum, quam eorum, quae in regnis Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae, terra marique possidemus, et caeterorum quorumlibet regnorum ac provinciarum nostrarum occasione firmentur et observentur. Quocirca si frustra omnia proponi et tractari de Transsylvania videbuntur, concedimus vobis clementer, immo volumus et benigne atque expresse committimus, ut in illum eventum apud magnitudinem ejus, vel illustrem Hruztanum passam, de cujus pristina erga nos benevolentia, et ad publicam pacem propensione, summaque auctoritate multum nobis pollicemur, enitamini et elaboretis, tanquam ex vobis ipsis proponentes, ut magnitudo illius, habita ratione sinceri et candidi animi nostri, quo in magnitudinem illius, ut manifestum est, affecti sumus, saltem pro iis locis, quae adhuc in Transsylvania tenemus, vel si nec ista ullo pacto obtineri possint, saltem pro caeteris dominiis, oppidis, castris, arcibus et locis, eorundemque redditibus et proventibus, quae in Hungaria, Dalmatia, Croatia et Sclavonia, terra marique non ipsi modo tenemus, sed subditi quoque nostri cujuscunque status et ordinis tenent, perinde ac caeterorum regnorum et provinciarum occasione, pacis vel induciarum aliquot annos, honestis et tolerabilibus conditionibus, sub honesto etiam honorario munere, quotannis magnitudini ejus, et passis suis pendendo nobiscum ineat, ut tandem non frustra nos magnitudinis suae amicitiam expetivisse sentiamus, et sic vel etiam miseri subditi et coloni aliquando respirare et ab injuriis belli liberati, otio, quiete et securitate frui queant, prout magnitudinem ejus pro bono et commodo publico ad praecavendam ac vitandam majorem humani sanguinis jacturam, ac pro regni Hungariae quiete et respiratione, causa dissensionis jam sublata, Transsylvania nimirum a nobis dimissa, in renovanda et firmanda nobiscum pace atque amicitia a nobis tanto animi candore expetita, nihil amplius difficultatis moturam esse confidimus. Quidquid igitur in hac parte per vos actum et conclusum erit, id nobis ratum gratumque fore pollicemur, de quibus omnibus ut primo quoque tempore certiores reddamur, clementer admodum a vobis postulamus.] Exequemini enim in his bene gratam atque expressam voluntatem nostram, clementer erga vos recognoscendam. — Datum in civitate nostra Vienna die XXVII. mensis Martii anno Domini MDLVI. regnorum nostrorum; Romani XXVI. aliorum vero XXX. Ferdi-

Digitized by Google

nand m. p. Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium. J. Jonas D. vicecancellarius m. p. M. Singkhmoser m. p.

Monumenta Hungariae historica. Tom. V. pag. 190–197. — De Miller, Epistolae imperatorvm et regvm Hungariae. pag. 129—138.

CXLIV.

1556. *Andreiŭ Bathori,* scrie palatinului *Toma de Nadasd,* că trupele *Moldovei* şi ale *Ţerei-românesci* sunt la frontiere, gata se trécă în Transilvania; că ţéra întrégă a trecutŭ pe partea fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ, şi rógă pe palatinulŭ se mijlocéscă la regele Ferdinandŭ, ca se-i permită şi dênsului a trece pe partea acésta, căci altcum viéţa, familia şi averea sa sunt în periculŭ. 1556.

Ad Nádasdium Palatinum.

Spectabilis et Magnifice etc. Avulsionem hujus regni a fidelitate Majestatis Regiae, credo, Dominationi Vestrae manifeste constat, hoc quoque, quod capitatim conjuraverint in fidelitatem filii Joannis regis, hocque possum pro certo scribere, bellum Moldaviense, et Transalpinum hic nunc esse circiter viginti millium, reliqui aeque omnes in castris sunt sub alpibus, cum primum vocati fuerint, aderunt. Turci idem facturi sunt. Magnis curis, et labore avertere potui, ne per terram ditionis Fogaras transitum haberent.

Nunc autem D. Petrovich vocavit me sub suo salvo conducto, petens, ne cuperem periculum Capitis mei, uxoris, liberorum, et bonorum, ac totius Transsilvaniae, sed potius consentirem cum regnicolis ac servirem filio regis. Nam alioquin periclitarer tam ego, quam ad me pertinentes, atque adeo tota Transsilvania, si dissidere coepero. Ego laboravi apud eum haec dicens: Domine, rogo, adhortato me ad tale aliquid, ne diminuar: ad hoc respondit, caveat Deus, nam si alius quispiam ad tale hortaretur, non paterer. Postremo ita mecum transegit, ut sub spacio 60 dierum, licentiam accipiam a Majestate regia, et deinde fidelitati filii regis me asservem, sub hoc tempus non optaret, ut secum sim, sed quietus et pacificus maneam.

Propterea Dominationem Vestram pro Deo altissimo rogo, velit mihi ignoscere, pro hoc meo facto, nam nolens volens coactus sum ista transigere. Quid profuisset Suae Majestati, si me ipsum etiam extremae fortunae commisissem, vel etiam vitam amisissem, uxorque, et liberi in captivitatem diram incidissent; his omnibus Majestati Suae non fuisset conservata Transsilvania. Et si jam haec contigerunt, quae videt Deus, nec ex aliqua cupiditate adhaesionis, nec lucri alicujus causa, nec bonorum aliquorum aquisitionis gratia, facere coactus sum, rogo, ac supplico, tamquam Domino confidentissimo, dignetur apud Suam Majestatem pro me laborare, ut fiat ex voluntate, et gratia Suae Majestatis, atque annuentia, ut asservem me fidelitati filii regis. Post Deum in sola Dominatione Vestra est mihi omnis confidentia.

Digitized by Google

Ceterum, bona Casparis Péchy jam occupavit Antonius Kendy Capitaneus. Nullius vigoris censentur qualescunque etiam donationes per suam Majestatem datae. Ego Domino Petrovich locutus sum super hac re, et dixi, bona illa per Dominationem Vestram ab ipso Caspare Péchy emta fore longe jam ante: ad haec respondit Petrovich, Capitaneum nunc hic non esse, — — — — ab eoque intelligam, quo Titulo occupaverit, jus ipsum ostendet, si bona illa ipsum concernant, et, aut bona remittere cogetur, aut pecunia Domini Nadasdy non peribit.

Stant nunc negotia in hoc statu. Credo, si regnum hoc stabilietur, judicia futura. Siculi Wincz rursum aggredientur. — — — D. Petrovich per litteras suas assecurat, nos in omnibus bonis nostris pacifice conservaturum, tam per se, quam per filium regis. Hic omnes credunt, regnum hoc conservari, sed hi, qui fidelitatem regis filio non praestiterunt, in eorum punitionem Turcam venturum. Datum in Alvincz feria 4. ante festum Benedicti 1556.

Andreas Báthory de Somlyo.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 80—82.

CXLV.

1556. 1556. *Stefanŭ Dobo*, voivodulŭ Transilvaniei, închisŭ în castelulŭ dela Gherla, rógă pe palatinulŭ *Toma de Nadasd* se mijlocéscă la regele Ferdinandŭ, ca se-i primésc*ă demisiunea din oficiulŭ de voivodŭ alŭ Transilvaniei*, de óră-ce viéţa sa este în periculŭ, şi aprópe *ţéra întrégă a trecutŭ pe partea fiului minorenŭ alŭ regelui Ioanŭ.*

Ad eundem.

Statum hujus regni, totamque periculorum seriem, scio, hactenus Dominationem Vestram tum ex litteris Domini Andreae Bathory de Somlyo, tum vero meis ad Majestatem regiam datis cognovisse. Res, ut breviter expediam, eo processit, ut, capta jam per deditionem Alba Julia reliquae arces ad suam Majestatem pertinentes, aut in potestatem hostilem devenerint, aut obsidione cinctae sint. Obsidentur autem Dewa, Uyvar, et Bethlen. Ego cum uxore, filiolo, fratribus, aliisque Majestatis regiae fidelibus extremo objectus sum discrimini. Fratres jam quinque nostri sangvine juncti, et cum his 50 circiter viri, quorum plerique sunt familiares praecipui, intercepti in hostili sunt potestate. In ultimum igitur redactus periculum, Dominationem Vestram, quam in subeundo hoc officio promotorem habui, et consultorem summo rogo opere, ut, quemadmodum regiam Majestatem aestate proxime praeterita, de resignatione officii mei juxta informationem mihi datam certificavi, et proxime per Dominicum Dobo fratrem meum eadem de re supplicavi, velit mihi, si vitam meam, honoremque, ut saepe ostendit, salvum esse cupit, suum prae-

Digitized by Google

stare patrocinium, quo hoc officii vinculo exsolutus, haec pericula tute, honesteque evadere possim. — — Dat. ex Uyvar 13. Aprilis 1556.

Stephanus Dobo de Ruzka
Wayvoda Transilv.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars. III. pag 83—84.

CXLVI.

1556. *Dieta feudală a Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* rógă pe comitele *Petru Petrovici,* locotenentulŭ regalŭ alŭ Transilvaniei, că de óră-ce ţéra a suferitŭ pagube enorme din partea trupelorŭ *Moldovei* şi ale *Ţerei-românesci*, cari au întratŭ în Transilvania din ordinulŭ împĕratului turcescŭ, dênsulŭ se reţină în ţéră numai 500 de Moldoveni şi 500 de Munteni, ér cele-lalte trupe române se se întórcă în ţerile lorŭ. 1556.

Congregacione parciali Colosuarini feria tercia post festum S. Georgii anno domini 1556 celebrata domini regnicolae subsequentes articulos concluserunt et ediderunt.

Nos Petrus Petrowyth de Swraklyn comes, ac infra reditum reginalis Majestatis et Serenissimi filii sui, tam in hoc regno Transsilvanie quam eciam Hungarie Locumtenens, memorie commendamus tenore praesencium significantes quibus expedit vniuersis : Quod cum ab initio ingressus nostri in hoc regnum Transsilvanie potentissimus imperator Thurcarum dominos regnicolas Transsilvanienses ad fidelitatem et reductionem dictarum Maiestatuum tam per nuncios, quam eciam litteras suas adhortatus fuerit, multa eciam alia necessaria regni incumberent negocia, inter alia illud quoque non praetereundum esse videbatur, quod de gentibus Moldauiensibus et Transalpinensibus ex mandato dicti imperatoris Thurcarum in hoc regno existentibus statuendum esset : eisdem dominis regnicolis ad festum beati Georgii Martyris huc Colosuarinum parcialem indixeramus congregacionem, ubi propositis per nos eisdem negociis, tandem iidem domini regnicole exhibuerunt nobis quosdam articulos de nouo formatos, petentes nos debita cum instancia, vt eosdem ratos, gratos et acceptos habere vellemus, quorum series sequitur in hunc modum :

Primo : Quod multa et incomparabilia damna a Moldauiensibus et Transalpinensibus nunc ex mandato potentissimi imperatoris Turcarum in hoc regno existentibus superioribus temporibus et quottidie inferantur manifestum est omnibus, vnde opere precium esse duximus tot incomoda et damnorum illaciones ex aliquo oportuno remedio anteuertere, ut possemus in futuro eciam suis Maiestatibus inseruire. Ob hoc petimus spectabilem et magnificum dominum Locumtenentem Reginalis Majestatis et serenissimi filii sui, vt ex

Digitized by Google

Moldauiensibus quingentos, itidem ex Transalpinensibus quingentos, in toto mille equites bono apparatu et instrumentis bellicis instructos modo eligat, qui ad seruicia suarum Majestatum in hoc regno sint. Ceteros vero idem dominus Locumtenens remittat ad propria, unde minori dampno regnicolarum proficiscantur, penes quos mittat dominus Locumtenens homines proprios, qui easdem gentes deducant et comitentur usque ad confinia regni.

Item: quia multe res necessarie regni sunt, qui requirunt vt gentes paratos habeamus, ob hoc statuimus vt quelibet nacio duo millia hominum bellicis instrumentis expedita habeat, Nobiles ex parte eorum hujusmodi gentes pro sedecima parte colonorum suorum juxta connumeracionem portarum ordinent, cum quibus idem Nobiles per singula capita adsint. Tales autem Nobiles, qui Magnatibus et quibusuis inseruiunt pro eorum personis alios substituant. Itidem et domini Siculi pociores et primipuli adsint absque defectu prescripti bis millenarii numeri gencium armis instructi, qui non in medio dominorum Nobilium aut Saxonum, vti alias facere soliti erant, sed in ipsorum medio conueniant. Capitanei autem talem curam ad easdem gentes sub ductu suo existentes gerant, ut citra dampnum aliorum vbique proficiscantur. Si quibus aliqua dampna intulerint et coram capitaneis injurie fuerint requisiti, tales ad restitucionem dampnorum cogant et aliqua animaduersione castigent. Quod si omiserint et dominus Locumtenens superinde requisitus fuerit, ut velit capitaneos ob eorum injuriam et socordiam juxta eorum demerita punire.

Item: domini quoque Saxones duo millia hominum pro eorum parte teneant instrumentis bellicis instructa et de ciuitatibus ingenia cum globulis, pulueribus et aliis attinentiis, nec non bombardiis juxta veterem consuetudinem expediant. Et hujusmodi gentes habeant currus victualibus onustos, quo possint citra jacturam aliorum vbique proficisci.

Item: domini Saxones et plurimi eciam ex Nobilibus in proxime superioribus comiciis Zazsebesiensibus conquesti fuerant, quod egregii Paulus et Georgius Daczó, nec non Ladislaus Ewz, qui tempore egressionis dictarum gencium praesentes fuerunt, multarum possessionum colonos pecuniaria solucione pactauerunt. Proinde rogant domini regnicole, dominus Locumtenens velit speciales homines ordinare, qui resciant superinde meram veritatem, vbi quis eorum et quantum exegerit, ac tandem cogat illos ad restitucionem hujusmodi pecuniarum. Preterea animaduertat in eos tali punicione vt eciam aliis exemplo sint. Item si Transalpinenses siue Moldauienses pecuniam per pactationem exegisse compererint, dominus Locumtenens velit a magnificis Zokol et Johanne Mochok racionem exigere de gentibus sub ductu eorum existentibus.

Item: quia multi ex Siculis ad conservacionem gencium in generali congregacione dominorum regnicolarum pro festo natiuitatis domini nouissime transacto, pro defensione hujus regni ordinatarum ab aliis pecuniam leuasse et eandem non ad solucionem conuertisse, verum apud se relinquisse asseruntur. Ob[1] rogant domini regnicole dominum Locumtenentem, mittat in me-

1) Aici lipsesce unŭ cuvêntŭ. In codicele Haner se află: «id».

Digitized by Google

dium Siculorum speciales homines, qui inuestigent quantum, quis, ubi et a quo exegerit, cogantque eosdem ad dandam superinde racionem, et si quos sinistre egisse comperierint, puniat tales juxta demerita ipsorum et cogat insuper ad restitutionem per ipsos exacte pecunie.

Item: in comiciis parcialibus Thorde pro festo purificacionis beatissime Marie virginis celebratis constitutum erat, ut exactores d. 8 quos pro expensis nunciorum, qui ad regiam Majestatem Rom. ex dicta generali congregacione Wassarheliensi missi fuerant, ordinaueramus egregiis Nicolao Ombozy et alteri Nicolao Forro racionem dare, a quibus intelligimus hactenus sibi racionem minime esse datam. Proinde conclusimus vt praefati exactores decimo quinto die a die datarum praesencium constitucionum nostrarum computando, eisdem Nicolao Ombozy et alteri Nicolao Forro plenariam atque omnimodam racionem reddere debeant. Si qui eorum in danda racione debitores remanserint, cogantur tales ad satisfactionem per occupacionem bonorum et jurium possessionarium siue rerum mobilium ablacionem. Illis autem non existentibus eciam in eorum personis captiuentur et captiui ad manus domini Locumtenentis assignentur.

Item: exactores eciam d. 99 in eadem congregacione Wasarheliensi ad solucionem gencium oblatorum referunt multas restancias in aliquorum bonis esse. Propterea statuimus vt dominus Locumtenens velit literas eisdem exactoribus dare, penes quas valeant homines eorum ad exactionem earundem restanciarum mittere, qui ipsas restancias per omnia opportuna et consueta remedia exigere possint et valeant.

Item: deliberatum est, vt uniuersi coloni, qui post festum natiuitatis Domini de terris dominorum suorum ad ciuitates, possessiones, siue ad loca camerarum, siue in medium dominorum Siculorum gracia commorandi profecti sunt, vigore litterarum domini Locumtenentis sub onere ducentorum florenorum repetantur ab illis, in quorum dicione recepti fuerint. Qui si remittere noluerint, cum eisdem litteris citentur in praesenciam domini Locumtenentis pro reddenda racione. Vbi autem sufficientem racionem non restitucionis et remissionis eorundem colonorum dare non potuerint, conuincantur in onere solucionis eorundem ducentorum florenorum equaliter domino Locumtenenti et actori persoluendorum.

Item: quia plurima bona et jura possessionaria, hereditatesque alie sunt in hoc regno, que alias ad monasteria et ecclesiarum vsum per majores nostros collate fuerunt, quum autem mandatum extet, vt res semel Deo dicate in prophanos vsus conuerti non debeant, ob hoc rogant regnicole dominum Locumtenentem velit talia bona et jura possessionaria hereditatesque ad manus fidelium dispensatorum assignare, interim quoad praefate Majestates diuina ope hoc regnum intrauerint et prouentus talium bonorum reseruent. Super quibus tandem sue Majestates deliberent, quo in sacros vsus scholarumque instructionem conuertantur.

Item: quia multi ex regnicolis ad hanc praesentem parcialem congregacionem non eo modo et ordine venerunt, quo per dominum Locumtenentem mandatum fuerat, immo plurimi neque venerunt: quare conclusum est, ut

Digitized by Google

dominus Locumtenens contumaciam talium inobediencium digna animaduersione puniat.

Item : in comiciis Zazsebessiensibus constitutum erat, vt alienigeni boues et alia pecora ex hoc regno educere ne possint, verum cum hoc in manifestum dampnum miserorum colonorum vergere palam cognoscatur, statutum est, vt quiuis boues et alia pecora, exceptis equis et aliis rebus in articulis Zazsebesiensibus conscriptis, libere pro se emere et educere possit atque valeat.

Item : plurimi lanii in ciuitatibus esse referuntur, qui non contenti sua arte empcionem boum negociantur. Ob hoc statutum est, vt uniuersi lanii sua arte contenti sint, neque negociantibus hujusmodi se immisceant sub poena amissionis talium boum ac artis siue opificii sui.

Item : quum dominus Locumtenens postulat a regnicolis vt super juramento ipsorum in ciuitate Zazsebes ad fidelitatem et obedienciam dictarum Majestatum praescripto litteras testimoniales dare deberent, ob hoc constitutum est, ut Domini Nobiles et Siculi sub nomine ipsorum hujusmodi litteras conscribere faciant. Domini vero Saxones sub magistrorum ciuium, judicum regiorum et centum virorum ac totius communitatis, qui coram testimonio venerabilis capituli Albensis jurare debent, exceptis illis, qui jam ad fidelitatem suarum Majestatum jurauerunt, ac singule ciuitates sub sigillis eorum autenticis hujusmodi litteras emanari curent.

Item : quia dominus Locumtenens inicio praesentis congregacionis significauit regnicolis voluntatem potentissimi imperatoris Thurcarum esse, ut quamprimum praefate Majestates per nos ad hoc regnum introducentur, preterea quod essent eciam in Hungaria nonnulli fratres nostri qui auxilium nostrum poscerent, ne sub nomine et imperio regis Rom. a nobis rescinderentur et ultimo discrimini objicerentur, quare rogant regnicole dominum Locumtenentem, vt velit superinde cum iisdem, qui sibi videbuntur, tractare et concludere, quid de reductione suarum Majestatum ac de fratrum Hungarorum peticione statuendum sit.

Item : omnis necessitas regni postulat, vt sub arcibus Wywar et Bethlen castella edificentur, unde conclusum est, vt Nobiles in comitatibus Kolos, Doboka et Zolnok interioris (sic) juxta connumeracionem dicatarum portarum vniuersos colonos ipsorum ad constructionem eorundem castellorum leuent, quorum decem habeant singulum currum ac ligones, capisteria, terebra et secures aliaque instrumenta ad constructionem necessaria. Vniuersi insuper Nobiles sint cum gentibus ipsorum in obsidione earundem arcium, quo coloni ipsorum propter praesenciam dominorum suorum moti, minori negocio negocia ad illud opus perficiendum leuari possint. — In primo processu dictorum comitatuum edificent castellum sub Wywar. Secundus vero processus sub Bethlen, pro quorum vsu velit dominus Locumtenens per litteras mandare ciuitatibus, ut de medio eorum victualia omnis generis ferantur, quorum precium justum persoluetur.

Item multi regnicolarum conqueruntur, artifices in ciuitatibus et oppidis, possessionibusque degentes omnes res ipsorum dupplo precio diuendere. Cum autem referant domini magistri ciuium, judices et jurati ciuitatum, se

Digitized by Google

justam normam vendicionis quarumlibet rerum artificibus in scriptis dedisse, illos tamen secundum normam illam res suas vendere nolle, ob hoc conclusum est, vt idem magistri ciuium, judices et jurati cives quarumlibet civitatum cogant artifices in medio eorum residentes res suas juxta contenta praescripte norme infra id tempus, quo alia comicia, siue generales siue parciales, celebrabuntur, per omnia oportuna remedia et consueta onera diuendere. Ad que comicia debent idem paria litterarum suarum superinde confectarum exhibere. Que si juxta norma visa fuerit in viribus suis retineatur, alias per publicam constitucionem emendetur.

Vnde nos peticioni annotatorum dominorum regnicolarum Transsiluaniensium favorabiliter inclinati, eosdem articulos praesentibus inseri facientes de verbo ad verbum, sine diminucione et augmento aliquali, in omnibus punctis, clausulis et continentiis acceptandos, approbandos et ratificandos esse duximus, immo acceptamus, approbamus et ratificamus harum nostrarum vigore et testimonio mediante. Datum in ciuitate Colosuar feria secunda post dictum festum beati Georgii Martyris anno domini 1556.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 574—579.

CXLVII.

1556. *Dieta Transilvanici întrunită în castrulŭ dela Gherla* face cunoscutŭ comitelui *Petru Petrovici*, locotenentului regalŭ alŭ Transilvaniei, că a decisŭ a se trimite o deputaţiune şi o gardă de onóre, *ca se readucă în ţéră pe regina Isabella şi pe fiulŭ dênsei.* 1556.

Responsum dominorum Nobilium et Siculorum in castris sub Wywar existencium ad nunciata domini Locumtenenti per dominum Anthonium Kendö.

Cum domini Nobiles et Siculi intellexerunt voluntatem potentissimi imperatoris Turcarum eam esse, vt reginalis Majestas et serenissimus filius sue Maiestatis domini nostri clementissimi per ipsum dominum Locumtenentem et dominos regnicolas quamprimum introducentur: respondent domini Nobiles et Siculi opere precium fuisse jam dudum Majestates suas reduxisse, si per occasionem licuisset. Ideo eedem due naciones decreuerunt, vt ex singulis nacionibus centum equites bene instructi post suas Majestates expediantur et dominus Locumtenens eligat ex eisdem singulis nacionibus quinque praecipuos personas ex suo arbitrio, qui cum eisdem equitibus proficiscantur.[1]

1) In timpulŭ acesta regina Isabella şi cu fiulŭ dênsei se aflau în Leopolŭ (nos simul cum filio nostro illustrissimo sumus Leopoli, civitate in limitibus Transsylvaniae et Moldaviae sita — scrie regina Isabella câtre ordinele şi staturile Transilvaniei. Mon. com. Transylv. I. 556)

Digitized by Google

Cum autem citra solucionem idem equites proficisci, ac praefate eciam Majestates absque viatico juxta ipsorum dignitatem reduci non possint, ob hoc domini Nobiles obtulerunt se ad hanc necessitatem de singulis dicarum portis d. 50, qui administrentur ad manus exactoris Thordensis ad festum beatorum Petri et Pauli apostolorum nunc venturum (jun. 29.) Ex quibus soluantur centum equitibus ad duos menses flor. octingenti, Majestatibus autem suis ad viaticum flor. quattuor millia et septingenti.

Domini eciam Siculi ad eandem necessitatem itidem de medio ipsorum obtulerunt juxta connumeracionem praeteritam denariorum quinquaginta. Ex primipulis autem si aliqui de praesenti expedicione abfuerint, nec deinceps eciam venire voluerint, illi quoque dicentur et in perpetuum sint contribucionum solutores, saluo tamen primipulatu ipsorum.

Item: referunt domini Siculi ipsos juxta limitacionem domini Locumtenentis mille equites ordinasse, de quibus ducenti cum egregio Thoma Myhalffy in Hungariam egressi sunt, hic autem in castris octingenti esse debent.

Ideo concluserunt vt dominus Locumtenens ipsos Ciculos (sic) lustrari faciat et illos qui abfuerint debita poena puniat. Velit eciam dominus Locumtenens ad Thomam Myhalffy litteras dare, vt numerum Ciculorum cum eo existencium et absencium nomina, si qui fortasse medio tempore clam ab eo discessissent, domino Locumtenenti conscribat, absentes dominus Locumtenens puniat.

Cum autem necessitas regni, signanter vero expugnacio arcium in hoc regno obsessarum ampliorem gencium numerum desideret, ob hoc domini Siculi extra praemissas gentes suas obtulerunt mille pixidarios ac arcus tendentes, quorum opera dominus Locumtenens vtatur eo loco, vbi spectabili sue Magnificencie magis pro regni necessitate vtenda videbitur, qui ad festum natiuitatis Joannis Baptiste (jun. 24.) simul cum ipsa contribucione praesentes esse debebunt.

Item: idem domini Nobiles et Siculi deliberauerunt, vt domini Nobiles per singula capita tam diu in castro esse debeant, quoad necessitas regni postulauerit, idemque circa arces Wywar et Bethlen fossas facere et aggeres extruere cum suis colonis faciant.

Item: referunt eedem due naciones se in publico (sic) regni negociis hactenus majorem laborem subiisse, quam dominos Saxones, cum in propriis ipsorum personis semper adfuerint et eciam modo adsint. Ideo supplicant domino Locumtenenti velit sua spectabilis Magnificencia committere dominis Saxonibus, vt in medio ipsorum ordinent mille pedites pixidarios, supra illos ad quos hactenus solucionem fecerunt, cum quibus veniant judices regii sedium ac ciuitatum et de singulis ciuitatibus adferant secum singulum falconem cum sufficientibus globulis ac pulueribus et bombardistis. Caueant tamen in ordinacione mille peditum ne vni peditum plus quam duos florenos, decurioni vero tres soluant, vt ne propter hanc solucionem inter reliquos pedites pixidarios dissensio oriatur. Vbi autem pedites pixidarii reperiri non possent, in ciuitatibus ac villis et possessionibus idonee persone conquerantur et illi mittantur.

Digitized by Google

Quia autem expugnacio arcis Wywar singularum et praecipuam curam, copiamque machinarum desideret, ob hoc statutum est per duas naciones, vt uniuerse machina (sic) et ingenia regis ex Cibinio cum suis pulueribus ac globulis, aliisque instrumentis et bombardarum (sic) ad expugnacionem dicte arcis Wywar per dominos Saxones ad eandem arcem Waywar adferantur, vt ne ex diutina obsidione domini regnicole viribus attenuentur, ac regno ex ea causa maximum contingat periculum.

Supplicantque domino Locumtenenti, vt dominos Saxones ad hoc faciendum cogere velit.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. I. pag. 580—582.

CXLVIII.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, scrie oratorilorŭ sei din Constantinopolŭ, că în tractările de pace cu Pórta otomană, dênsii *se promită numai restituirea Transilvaniei,* dar nu şi a părţilorŭ Ungariei afară de Transilvania; ér în ce privesce tributulŭ şi darurile anuale pentru părţile Ungariei, dênsii se promită suma de 30—50.000 de galbini şi se urce succesivŭ chiar până la suma de 100.000 galbini. 1556.

Reverendo devoto, magnifico, ac nobili, fidelibus nobis dilectis Antonio Verancio episcopo Quinqueecclesiensi, Francisco Zay de Chemor et Augerio a Busbecke, nostris consiliariis et oratoribus ad serenissimum Turcarum imperatorem ablegatis. Constantinopoli, cito, citius, citissime.

Cu mâna lui Veranţiu: Receptae 9 Julii 1556. Constantinopoli.

Ferdinandus, divina favente clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex.

Reverende, magnifice, ac nobilis fideles, nobis dilecti — [Acceptis litteris vestris, quas tabellarius noster Ladislaus Zabo nobis attulit, cognovimus quo ordine et modo commissionem vobis datam de offerenda isthic coram imperatore Turcarum et passis ejus Transsylvaniae restitutione, reginae Isabellae facienda, quatenus nobis residua Hungariae parte pacifice dimissa, pax vel induciae concedantur, aggressi atque executi sitis, in qua quidem re, cum omnia solita vos fide, diligentia et industria egisse perspexerimus, merito actionem illam vestram clementer laudamus ac probamus, una cum his omnibus, quae in litteris vestris humiliter ac fideliter nobis suggessistis. Cum igitur jam imperatori Turcarum ad litteras suas responderimus, affirmantes, vos ea, quae de Transsylvaniae remissione isthic proposuistis; jussu et voluntate nostra dixisse, ac insuper etiam ad vos mandata dederimus, ut coeptum tractatum ad finem optatum perducere studeretis, sicuti ab exemplis earum litterarum nostrarum cognoscere poteritis: visum est operae pretium

Digitized by Google

fore, ut illae litterae, in quibus dicta mandata nostra continentur, ita attemperarentur, ut eas etiam, quando opus erit, proferre et ipsi Turcarum imperatori vel passis ejus ostendere possetis, in hanc vero epistolam, clam vobis reddendam, secretiora jussa nostra conjicerentur. Primum autem est, quod tametsi nos quoque suspicemur, imperatorem Turcarum ex quo jam medio passarum suorum omnes regni nostri Hungariae reliquias propter Transsylvaniam a nobis intempestiva rebellium nostrorum defectione alienatam flagitare coepit, idem sub involucre verborum illorum, ubi scribit omnia ea reginae Isabellae filio se contulisse, quaecunque potenti suo gladio debellata et subacta patri ejus olim dederat, innuere ac imprimis tacite etiam Cassoviam, Julam, Varadinum et reliqua loca in Hungaria extra Transsylvaniam existentia requirere, nos tamen concessionem nostram ad solam Transsylvaniam restrinximus, quasi ea de sola Transsylvania intelligeremus, et Transsylvania remissa nulla Hungariae loca a nobis exigi crederemus, quandoquidem nihil eorum, quae extra Transsylvaniam in manibus nostris sunt, dimittere vel cedere intendimus, sed ea omni conatu obnixe ope divina retinere contendemus. Quando ergo ad tractatum aliquem deventum fuerit, meminisse horum debebitis, nec loca illa utpote Cassovia, Jula, Varadinum et caetera quae in illis sunt partibus, extra Transsylvaniam sita, Transsylvaniae nomine comprehendantur, sed in potestate nostra deinceps quoque sub nomine Hungariae dimittantur, et hac conditione salva, omnes rationes, vias et modos inibitis, quibus aut perpetuam pacem, aut inducias ad decem vel octo vel tot annos, quot obtineri poterunt, perficiatis et concludatis.

Quodsi hic aliqua difficultas inciderit de regnicolis extra Transsylvaniam in Hungaria existentibus, qui a nobis desciverunt, et Turcae petituri essent, ex quo illi sese jam ad fidem atque obedientiam reginae Isabellae filii, vel imperatoris Turcarum contulissent, ut illi in eadem pacifice demitterentur: tum respondeatis idem, quod de Jula, Varadino, Cassovia ac caeteris locis extra Transsylvaniam existentibus superius vobis perscripsimus. Attamen poteritis tanquam ex vobis polliceri, si hoc illi postulaverint, quod conclusa pace et induciis, propter amicitiam et benevolentiam ipsius Turcarum imperatoris capitibus illorum haud dubie parsuri, eosque rursus in gratiam recepturi simus. Verum de hac re non est, quod aliquid ultro offeratis, nisi illi rem istam in controversiam et tractatum essent adducturi.

Quod autem ad pensionem muneris honorarii attinet, de qua vos scribitis, spem exiguam esse, quod imperator Turcarum vel minorem quam solitam triginta millium aureorum ducatorum sit acceptaturus, vel superioribus annis pendi intermissam, nobis sit condonaturus. Cum igitur hac etiam in parte expressum mandatum requirere videamini, benigne vobis committimus, quodsi hac via rem transigi posse putaveritis, non solum triginta millia ducatorum aureorum annue nostro nomine offerre, sed gradatim usque ad quinquaginta millia etiam ascendere possitis, quin immo si spes esset firmam pacem vel inducias pecuniis consequendi, centum millibus etiam ducatorum non debebitis rem infectam deserere, ita tamen ut imperatori Turcarum inde octuaginta millia cedant, Hruztano passae decem millia, et reliqua decem

Digitized by Google

millia inter caeteros passas, atque officiales Turcarum imperatoris, quibus dare oportebit, dividantur. Neque necesse erit, quod fateamini, vos tantae largitionis facultatem habere, sed quinquaginta millium finem vobis esse praescriptum, de reliquo vos tanquam consiliarios et oratores nostros polliceri, quod pecunia ejus causa, tractatus vestros non simus habituri irritos.

Sed quoad intermissam pensionem, si illa posceretur, respondere poteritis, quod intermissio illa pensionis nobis adscribi nequeat, ex quo induciae illae quinquennales nostra ex parte minime violatae fuerint, atque nos haud gravatim illam posteriori quoque biennio ad cameram magnitudinis suae missuros fuisse, si non essemus quarto ipso pacis anno a finitimis Turcis contra pacem armis petiti, atque ad bellum necessario provocati. Utcunque tamen se res habeat, si nobis intra illas et has novissimas inducias non fuissent tot arces per insidias et aperto marte ereptae, tot incursiones in ditionem nostram non factae, neque tot millia animarum abducta, nos sine negotio illa quoque duorum ultimorum annorum munera daturos fuisse et adhuc daturos esse, si interceptae arces nobis restitutae fuerint.

Et quia alteris litteris nostris ad vos datis, jubemus benevolentiam imperatoris Turcarum captare, a domus suae otomanicae gloria et aliis argumentis ibidem deductis, subjungendo: si magnitudo illius nullam eorum rationem esset habitura, quod etiam nos ad suscipiendam justam ditionis nostrae defensionem cogeremur, vestrae erit prudentiae, ea ipsa argumenta postea inter tractandum vel amplificare vel minuere. Si namque loci, temporis et personarum circumstantiae hoc admitterent, existimaremus, non incommode adjungi posse, quod magnitudo ejus cogitare queat, amplissimas monarchias, quales Assyriorum, Medorum, Persarum, Graecorum et Romanorum, atque aliae olim fuere, cum alia de caussa tum vel maxime, quod mole sua laborassent, corruisse atque interiisse, et quod principes divina benignitate divinisque beneficiis non contenti, prosperisque successibus elati, dum se ad majora, etiam si in altissimis constituti sint, attollere conantur, saepius a Deo Optimo Maximoque, domino dominorum et rege regum subito praecipitati fuerunt. Haec autem noluimus alteris litteris inserere, ne si forte aut passae litteras resignarent, aut vobis redditas referre juberent, offensi duriore hujusmodi commemoratione, qua gens illa est superbia et barbarie, omnem tractatuum progressum interturbarent atque convellerent. Vos igitur ex his reponite vel reticete quaecunque proponenda vel reticenda videbuntur.

Praeterea, ne ignari quoque sitis eorum, quae hic interea inter nos et passam Budensem aguntur, duximus vobis cum praesentibus etiam exempla esse transmittenda litterarum illarum, quas ille per dictum Ladislaum ad nos dedit et nos illi respondimus, et quid demum ei per proprium quoque nuncium nunciaverimus, ut huc quoque actionem vestram accommodare queatis.

Postremo dum in hac deliberatione nostra versaremur, supervenerunt etiam litterae vestrae de 9-na (quarum binae erant), item de 17-ma ac 28-va Aprilis, nec non de 1-ma Maji proxime praeteriti (prout priorum quoque nullas interceptas fuisse vel alias periisse credimus). Et licet istae omnes praeter postremas datae fuerint antequam animum nostrum de remissione Trans-

Digitized by Google

sylvaniae accepissetis, tamen quia illa, quae in eis continentur, magna et accurata consideratione sunt digna, et ad tractatus, quos cum eunucho isto vafro in futurum habebimus, non parum nobis videntur allatura momenti; ideo non absque causa gratissima nobis extitere. Quoniam autem nihil etiam attulerunt, cujus causa quidpiam eorum, quae ad imperatorem Turcarum et ad vos scribere decrevimus, immutandum censeamus, habebatisque jam antea et instructiones et litteras, quibus vos subinde de voluntate nostra informavimus, ideo in praesentiarum non est quod ad easdem modo rescribamus, sed caetera, quae hic praevidere non possumus, ad fidem et industriam vestram, atque etiam instantias vestras, quatenus ad praesentem rerum statum commodae fuerint, benigne rejicimus], volumusque vos scire, quod in praemissis omnibus exequuturi sitis bene gratam atque expressam voluntatem nostram, clementer erga vos recognoscendam. — Datum in civitate nostra Vienna die XV. mensis Junii, anno Domini MDLVI, regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXXI. Ferdinand m. p. Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium J. Jonas D. vicecancellarius m. p. M. Singkhmoser m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 197—202. — De Miller, Epistolae imperatorvm et regvm Hungariae. pag. 139—147.

CXLIX.

1556. 1556. *Alesandru, Domnulŭ Moldovei*, convócă (la dietă) naţiunile privilegiate ale *Transilvaniei* spre a se desface de regele *Ferdinandŭ* şi a se supune reginei Isabella şi fiului dênsei.

1556, 30 Julii. Alexandri Vajvodae Moldauiensis Convocatoriae, super defectione a Ferdinando Rege, et adhaesione Ioanni et Isabellae.

Kemeny, Notitia historica diplomatica capituli Albensis Trans. 1836. I. 217.

CL.

1556. 1556. *Capitululŭ din Alba-Iulia* zălogesce lui *Melchiorŭ Balasa* posesiunile sale *Zlatna-săséscă*, *Zlatna-românéscă* şi *Petroşani* pentru suma de 2200 fl.

Nos Capitulum Eccles. Transil. fatemur, et recognoscimus per praesentes, quod nostrarum Partium Spect. ac Magnificus Dominus Petrus Pe-

Digitized by Google

trovith de Suraklin, Comes Reginalis, et Regiae (Isabellae videlicet, et Filii ejus Joannis Sigismundi) Majestatis Locumtenens, Nobis firmiter mandasset, ut summam duorum millium, et ducentorum florenorum suae Majestati in omnem eventum dare deberemus. et cum dictam pecuniae summam nullo alio modo contrahere possemus, coacti sumus, totales Possessiones Nostras Szász Zalathna, Olá Zalathna, et Petrosán vocatas, omnino in Comitatu Alben. existentes habitas, cum solitis earundem Possessionum proventibus, et servitiis ordinariis, Magnifico Domino Melchiori Balassa, de Gyarmath, et haeredibus suis impignorare, et saltem pignoris titulo, infra tempus redemptionis earundem dare, et inscribere pro summa duorum millium, et ducentorum florenorum. Ita tamen, quod dum, et quando divina ope adjuti, nobis easdem Possessiones redimendi facultas adfuerit, ex tunc idem D. Melchior Balassa, vel sui haeredes, rehabita prius simul, et semel praescripta pecuniae summa, videlicet 2200. florenorum, postposita omni morâ, dilatione, causatione, et qualicunque exactione, ac Juris Litigio, tenebuntur dictas Possessiones nostras modis omnibus remittere, et restituere, ac remitti, ec restitui facere . . . . Datum in Festo Transfigurationis Domini, A. Ejusdem 1556.

Szeredai, Notitia veteris et novi Capituli ecclesiae Albensis Transilvaniae. (1791). pag. 177.

CLI.

1556. *Ana de Nadasd*, vĕduva voivodului transilvanŭ *Stefanŭ Mailatŭ*, ţinêndŭ *tribunalŭ cu boierii juraţi din Ţéra Făgăraşului*, confirmă în moşiile boeresci: 1. pe Stanŭ Popa alŭ lui Aldea, şi pe Radulŭ, feciorii boierului decedatŭ Stanislavŭ din Recea; — 2. pe Stanislavŭ, Bârsanŭ şi Comanŭ, nepoţii menţionatului Stanislavŭ din Recea; — 3. pe Manŭ şi Marculŭ, feciorii reposatului boieriŭ Bârsanŭ din Hârseni; — 4. pe Comanŭ, Vasile şi Bârsanŭ, feciorii reposatului boieriŭ Aldea din Riuşorŭ; — 5. pe Galia, Stoica, Frăţilă, Mihăilă şi Comanŭ, feciorii boierului decedatŭ Iovanŭ din Riuşorŭ; şi 6. pe Stoianŭ şi Bârsanŭ, feciorii reposatului Comaniciŭ, — în jumĕtate din satulŭ boierescŭ Recea, în moşia Luţa, jumĕtate din munţii Scărişóra şi Pleşa, jumĕtate din satulŭ Riuşorŭ şi peste întregŭ satulŭ Buciumŭ. Se amintesce totŭ-o-dată, că boierii aceştia, în privinţa posesiunii lorŭ aŭ avutŭ documente suficiente dela Domnii anteriori, dar li s'aŭ perdutŭ înainte cu 31 ani, cândŭ a arsŭ oraşulŭ Făgăraşului. 1556.

Nos Anna de Nadasd Spectabilis, et Magnifici Domini quondam Stephani Mailad Voivodae Transilvaniensis et Siculorum Comitis etc., Relicta. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod cum nos feria Tertia proxima ante festum sacrae Pentecostes, una cum Juratis huius pertinentiae nostrae Bojeronibus sedis nostrae Judiciariae assessoribus, pro faciendo Juditio Causantibus consedissemus, tunc Honorabilis Popa Sztan Popa, Algye et Radoly, filii quondam agilis Sztanislavi

Digitized by Google

Bojaronis de Possessione nostra Retse et filii quondam Komse Sztaniszlav Barszan et Koman nepotes videlicet Sztaniszlai praedicti de Rétse, item Many et Markul filii agilis quondam Barszan Bojeronis de Herszeny, Item Koman Vassul et Barszan filii agilis quondam Algya Boeronis de Russor, item Gallie Sztojka, Fracila, Michaila et Koman filii agilis quondam Ivan Bojeronis de eadem Russor, item Sztojan et Burszan filii agilis quondam Komanics olim et avo agili quondam Koman Sudetzul de praedicta Russor, propagati, nostram veniendo in praesentiam exposuerunt nobis in hunc modum quomodo medietatem Bojeronatus nostrae Possessionis Retse et in ejusdem Territorio quoddam predium Lucza vocatum cum alpium Szkerisora et Plasse vocatarum medietatibus, item mediam similiter partem alterae Possessionis nostrae Russor et Possessionem nostram Tertiam Butzom vocatam totaliter, Cziganosque filios videlicet quondam Frate Czigani, item Bagjul, ... Kalota, Kokossa, Drinke, Kajkyre et Puhan, filiosque et totam familiam ab antiquo justo jure et avitico, pacifice possedissent, possiderentque et in presenti, super quibus et Literas a predecessorum (sic) Dominis huius Castri nostri et ejus pertinentiarum collatas sufficienter habuissent, quas superiorum temporum transactione quorum nunc tricesimus primus recensetur annus, cum videlicet hoc oppidum nostrum Fogaras ex aliquo eventu fuerat combustum, tunc propter vehementiam ignis ardentis universas Literas literaliaque instrumenta super integritate Bojeronatus, alpibus, Cziganisque Conscriptas, emanatasque amisissent et deperdidissent. Suplicarunt itaque nobis prenominati universi fratres Bojarones, ut antedictas partes et integritatem Bojeronatuum, alpes, Cziganosque novis literis nostris Priviligialibus transcribi facere et iisdem Posteritatibusque eorundem universis novae nostrae donationis titulo, dare, donare et conferre dignaremur. — Quorum suplicationibus tamquam justis et legitimis exauditis, et admissis et quidem consideratis fidelibus eorundem servitiis quae Iidem et Parentes eorundem Praedecessoribus nostris ac demum nobisque cum omni fidelitate et constantia impendissent saepefatis igitur medietatem in Retse et praedium Lutza vocatum, medietatem similiter in Russor et Butzum totaliter alpesque et Cziganos cum filiis universis praenominatis cum omnibus suis proventibus et pertinentiis quibuslibet Terris arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, Campis, foenetis, foenilibus, silvis, nemoribus, virgultis, spinetis, Rubetis, arundinetis, montibus, alpibus specialiter vero Szkerisora et Plasse medietatibus ad solam medietatem Bojeronatus in Retse habitam pertinentibus, vallibus, Aquis, Fluviis, rivis, rivulis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et jurium integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem partes et integritatem Boeronatuum de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, memoratis Sztan Popa, Algya et Radol item Sztaniszlo, Burszán et Koman, item Many et Markul, item Koman et Vassul et Burszán, item Gallie Sztoika, Fracila, Mihaila et Koman, item Sztrojan et Burszán, ipsorumque Heredibus et posteritatibus universis praemissae nostrae novae Donationis Titulo Dedimus, donavimus et contulimus, imo damus donamus et conferimus Jure Perpetuo et irrevocabiliter tenendas possidendas pariter et

Digitized by Google

habendas salvis juribus alienorum in iisdem habitis. Harum nostrarum vigore et Testimonio Literarum Privilegialium, Sigillique appensi munimine roboratarum mediante; proclam. . . . . tribus terminis Sedium nostrarum Judiciarium ab antiquo consvetarum observatarumque contradictore nullo apparente. Datae ex praedicta nostra Fogarass feria tertia proxima post festum Beatorum Viti et Modesti martyrum Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto, praesentibus ibidem Matheo Daczo Provisore nostro et duodecim istis Juratis Bojeronibus nostris videlicet Komán Salamon et Monuh de also Venitze, Luppul de Persan, Algye de Ohaba, Algya de Recse, Kristian de Bagolyfalva, Bukur de Netotul, Many de felsö Vist; Algya Vasul de alsó Arpas, Sandor de alsó-vist, Sztoika de Besimbak, et Algye de Voyla.

(Copia din secululŭ alŭ XVIII în archiva districtului Făgăraşŭ la Nr. 855 din 1685. Originalulŭ a fostŭ înfăţişatŭ înaintea tribunalului din Braşovŭ de boerii din Buciumŭ în procesulŭ, ce l'aŭ avutŭ cu comuna Buciumŭ pentru dreptulŭ de cârcĭmăritŭ, la Nr. 4895—1879).

Densuşianŭ, Monumente pentru istoria Ţĕrei Făgăraşului. Bucuresci, 1885. pag. 10—12.

CLII.

1556. Comitele *Petru Petrovici*, locotenentulŭ regalŭ alŭ Transilvaniei şi Ungariei, confiscă casa, aurăriile, argintăriile, tótă averea mobiliară şi imobiliară a nobilului *Ilie Românulŭ* (Oláh) din Lugoşŭ, pentru nota de infidelitate, şi le dăruesce nobililorŭ Franciscŭ Kürthössy, Ionŭ şi Franciscŭ Mlado. 1556.

Nos Petrus Pettrowyth de Swraklyn Comes Ac infra Reditum Serenissimarum Maiestatum suarum in Jurisdicione Earundem tam in hoc Regno Transsyluanie quam eciam Hungarie Locumtenens etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis, Quod nos cum ad Supplicacionem nonnullorum dominorum et Regni Nobilium propterea nobis factam, Tum vero attentis et consideratis fidelitate ac fidelium Seruiciorum exhibicione Nobilium francisci Kwrthewssy cubiculary nostri ac Joannis et francisci Mlado, que ipsi Sacre primum huius Regni Hungarie ac deinde Maiestatibus suis, et post suas Maiestates Nobis quoque pro locorum et temporum varietate frequentes ac continue lateri nostro adherentes, cum suma fidelitate exhibuerunt et impenderunt, horum Igitur Intuitu, domum nobilis condam Elie Olah de Lugas quam in Ciuitate lugassiensi habuisset, ac Alias res quascumque tam Aureas quam argenteas Bonaque vniuersa Mobilia et Immobilia eiusdem Elie Olah, in quantum porcionem suam spectarent, per notam perpetue Infidelitatis ex eo, quod ipse ex castris et obsidione Arcis Hwzthiensis clam discesserit gentesque inde discedere (Aici a remasŭ o lacună în originalŭ cu unŭ spaţiŭ ca de 10 litere. Apoi documentulŭ continuă fără

Digitized by Google

a avé vre-o legătură cu textulŭ de mai înainte:) simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinencys quibuslibet Ad dictam domum de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus quouis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris et antiquis metis existentibus, Memoratis francisco Kwrthewssy ac Joanni et francisco Mlado Ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis dedimus, donauimus et contulimus Immo damus, donamus et conferimus Jure perpetuo et Irreuocabiliter tenendam, possidendam pariter et habendam, Saluo Jure Alieno harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, datum in civitate Coloswar feria tercia proxima post (a remasŭ afară cuvêntulŭ festum) visitacionis Marie Anno domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Sexto.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pág. 69—70. Originalulŭ pe chârtie în archiva capitulului din Alba-Iulia, Cista Zarand, fasc. 2 Nr. 54. Sub textŭ sigilulŭ lui Petrovici şi cuvintele: idem manu ppria.

CLIII.

1556. 1556. Nobilulŭ *Franciscŭ de Batthyan* scrie palatinului *Toma de Nadasd*, că *Românii* au devastatŭ partea cea mai mare a Transilvaniei, ér' voivodulŭ Transilvaniei este împresuratŭ în cetatea dela Gherla.

Ad Nadasdium Palatinum.

Penitus ignoro, quo in statu sint res vestrae in exercitu propter tam longam taciturnitatem. Miror profecto de famulo meo praefecto familiarium meorum ibi existente, quod tam diu nihil ad me scripserit, cum tamen certos homines, et servitores meos ibi saltem hac de causa habeam, ut rumores certos ad me perferant, sed nunc per aliquos dies nihil certi habui. Audivi quidem, Babolcham per regium exercitum esse interceptam, faxit Deus Optimus Maximus, ut sic se res habeat, tamen nescio certe. Hodie venit servitor quidam meus ex Transsilvania, qui cum Episcopo usque Eperies exivit, ibique Episcopum decumbentem reliquit, rectaque ad me profectus est, qui dicit, majorem partem Transsilvaniae per Olahos devastatam esse, atque Transsilvanienses omnes, tamquam mactatos boves esse, eosque facti plurimum poenitere, ita, ut si gesta eorum tam cito possent invertere, sicut saccum, jam dudum fecissent. Franciscus Kendy, et Bebek se domi continent, nec audent progredi. Sunt etiam quaedam rixae, et inimicitiae inter eos. Gabriel Perenyi nunc silet, Petrovich est Kolosvár cum duobus Turcicis Chiausiis: quilibet habet sub se 100 equites. Jam primum sentient Transsilvanienses, quid egerint. Nihilominus tamen habent tria castra, unum Olahorum, aliud Nobilitatis, tertium Nobilitatis, et communitatis Zekelek. Isti obsidione cinxerunt, et tenent castrum Uyvár, ubi Dobo inest. Dicitur eos

Digitized by Google

bombardas, et murifragos ex Brasso afferri mandasse, ut destruant arcem, nostri vero milites occuparunt, duas civitates Georgii Tarczay, ipse evasit in Poloniam, matrem vero suam captivarunt in una arce etc. Dat. Wyvár die 24. Julii 1556.

Franciscus de Batthyan.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 98—99.

CLIV.

1556. *Dieta Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* rógă pe comitele *Petru Petrovici,* locotenentulŭ regalŭ alŭ Transilvaniei, se respundă la scrisórea *voivodului Alesandru* din Moldova, care dojenesce pe Ardeleni, pentru necredinţa lorŭ faţă cu sultanulŭ. Totŭ-o-dată dieta rógă pe comitele Petru Petrovici se desemneze ómeni încreduţi, cari se însoţéscă *trupele Moldovei* şi ale *Ţerei-românesci*, ce vorŭ trece din Transilvania în Ungaria, spre a nu face pagube mari miserilorŭ iobagi. 1556.

Articuli Dominorum Regnicolarum Trium Nationum Transsilvaniae in partiali eorum Congregatione Circa festum Beati Laurentii Martyris Anno Domini 1556 Colosvari celebrata editi.

Cum Domini Regnicolae intellexerunt voluntatem Domini Locumtenentis et multiplices necessitates Regni, ob hoc singulae Nationes duo Millia hominum, in toto sex Millia, se ordinaturas obtulerunt. Supplicant tamen Domino Locumtenenti, ut velit sua Spectabilis Magnificentia Curam conscribendorum Militum in se assummere. Ad quorum solutionem, ad duos menses, Domini Nobiles de medio ipsorum, juxta priorem Connumerationem dicatarum Portarum obtulerunt d. 99, quos ad decimum quintum diem praesentis Festi Laurentii martyris, Thordam, ad manus Exactoris, administrabunt. In eo etiam supplicant Domino Locumtenenti, ut non solum infra hos menses, verum etiam post elapsum eorum, ad expugnationem Arcium Ujwar, Bethlen et Deva, si eedem interea non dederentur, aut ad aliquam forensem Expeditionem Regnicolas ne cogat.

Item: conclusum est per eosdem Regnicolas, ut ipsi per singula Capita, una cum plebe, armis bellicis instructissime esse debeant, prout hoc et praeteritis temporibus, per eosdem Regnicolas constitutum fuerat, ut, si aliqua vis Hostium (quod Deus auertat) Regno incubuerit, quilibet eorum, citra dilationem, sub ammissione Capitum ac omnium bonorum, insurgere, et eo, quo Dominus Locumtenens per literas suas mandaverit, ire possit.

Item. Literas Spectabilis ac magnifici Domini Alexandri Waywodae Moldaviensis ad Dominos Regnicolas datas, idem intellexerunt, molesto sane

Digitized by Google

fuerunt (sic) animo, quod Dominus Waywoda scribat, eosdem Regnicolas promissioni ipsorum per Egregium Dormys Chawz Potentissimi Imperatoris Turcarum factae non satis fecisse, et Germanicae factioni adhaesisse, quia Iidem Domini Regnicolae, ab eo tempore, quo ad fidelitatem Suarum Maiestatum recurrerunt, semper fideles et obedientes Suis Maiestatibus extiterunt, prout et modo sunt, omniaque servitia promptissimo animo exhibuerunt: quorum omnium, et Dominus Locumtenens manifestus testis esse potest; nec ullum de medio ipsorum esse cognoscunt, qui factionem Germanicam foueret; ubi autem Dominus Locumtenens tales esse comperiret, puniat eos juxta eorum demerita. Ideo supplicant domini Regnicolae Domino Locumtenenti ut velit ad praefatum Dominum Alexandrum Waywodam literas suas in eam sententiam dare, ut ne in posterum ipsos, huiusmodi contumeliosis literis afficiat. Quicunque enim ex parte Dominorum Regnicolarum ista Domino Waywodae narrauit, non debuisset narrare; id quod Domini etiam quoque regnicolae superinde literas suas ex consensu Domini Locumtenentis dare volunt.

Item: in eo quoque supplicant Domini Regnicolae Domino Locumtenenti, ut captiuos Fratres eorum liberos dimmittere velit.

Item. Cum Domini Regnicolae intelligunt, Dominos Alexandrum Moldauiensem et Petrasco Transalpinensem Waywodas, ad servitia praefatarum Maiestatum, juxta mandatum Potentissimi Imperatoris Turcarum, gentes eorum per hoc Regnum educturos vel emissuros in Hungariam, ob hoc supplicant Domino Locumtenenti, velit eisdem Gentibus, fidos Comites itineris ex potioribus Personis dare, qui easdem gentes, per eas Regni partes educant, ubi minori damno miserorum Colonorum fieri poterit. Caveant tamen ut ne miseri Coloni pecuniaria, aut alia solutione taxentur, ut in priori egressu Earundem Gentium, per nonullos factum erat.

Item. Quum multi Siculorum, contra Circatores per Dominum Locumtenentem in medium ipsorum missos, conquerantur, quasi sinistre in officio ipsorum processerint: ob hoc supplicant Regnicolae Domino Locumtenenti, ut querulantibus ex parte Circatorum Judicium impendere velit, et si quos male egisse comperierit, dicta poena, a Jure statuenda, puniat.

Item. Domini Saxones, pro se ipsis, et ceterae quoque duae Nationes, pro Eisdem Dominis Saxonibus supplicant, ne Dominus Locumtenens, Eos majori onere, quam ceteras duas Nationes, gravare velit. Et si ad Machinas, sub Ujvár exeuntes, pulueres et globuli necessarii erunt tam propria, illorum, quam etiam alias expensas, circa ipsas Machinas fienda, ex ista solutione duorum millium hominum defalcare velit.

Item: multi ex Dominis Regnicolis conqueruntur, quod nonulli ex Nuntiis Domini Locumtenentis, inter Eosdem Regnicolas, huc atque illuc proficiscentes, in Ciuitatibus, Oppidis et Possessionibus, Magistros ciuium, Judices, et Juratos ad Equum et Curriculum, nec non victualia danda cogerent. Ob hoc supplicant Domino Locumtenenti, ut a modo in posterum hanc consuetudinem cessare faciat.

Item. Quum diuersae Querelae deferantur ad Dominos Regnicolas, contra Magistros Artifices in Ciuitatibus, Oppidis et Possessionibus degentes,

Digitized by Google

quod omnia genera rerum venalium, duplo pretio per eos venderentur. Pro eo supplicant Domino Locumtenenti, velit per Literas suas, magistris Ciuium, Judicibus et Juratis Ciuibus Ciuitatum, Oppidorum et Possessionum, serio committere quo Eosdem Artifices cohortari, ac in ipsorum officio conseruare debeant, ut ne illi, res eorum pro lubitu suo, sed justo et condigno limitato pretio vendant, et si quis contrarium egisse comperierit, tales, veluti publici statuti violatores, puniat. Ubi vero Idem punitionem ommitterent, Dominus Locumtenens in ipsos magistros Ciuium, Judices et Juratos ob contemtum et non executionem sui mandati digna poena animadvertat.

Item. Statutum est per Dominos Regnicolas, ut equi, calcei, et quaevis res mercimoniales ex cutibus factae, strata equina, vulgo Nemez, ne Regno educantur, si qui contrarium facere attentauerint, ubicunque et quicunque talium, res et equos offendere poterit, pro se aufferendi liberam habeat potestatis facultatem.

Item. Domini Nobiles Comitatus Hunyadiensis supplicant Domino Locumtenenti, ne eos majori onere, quam reliquos Nobiles, aggravare velit.

Item. Nobiles, qui in Confinibus Arcis Bethlen, Bona et Jura Possessionaria habent, conqueruntur, quod Gentes, sub eadem Arce existentes, victualia citra pretii solutionem a miseris Colonis ipsorum aufferrent. Igitur ob hoc supplicant Domino Locumtenenti Regnicolae, committat per literas suas, Egregio Domino Francisco Pathochy ut cohortet ipsas Gentes, ne quid Victualium, aut aliarum rerum, a misera Plebe, citra solutionem auferant.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. I. pag. 582—585. După o copie din archiva universităţii săsesci.

CLV.

1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informéză pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că este gata se restitue reginei Isabella şi fiului dênsei *Transilvania* dimpreună cu fortăreţele sale; ér' pentru scopulŭ acesta a cerutŭ mijlocirea regelui Poloniei, rugându-lŭ se trimită unŭ omŭ încreḑutŭ, care se primésca cetăţile Transilvaniei spre a le preda reginei Isabella şi fiului dênsei, însă numai sub condiţiune, ca regina Isabella şi fiulŭ seŭ se renunţe la tóte oraşele, cetăţile şi locurile Ungariei afară de Transilvania. 1556.

Reverendo, magnifico, ac nobili, fidelibus nobis, dilectis Antonio Verancio, episcopo Quinqueecclesiensi, Francisco Zay de Chemor et Augerio a Busbecke, nostris consiliariis et oratoribus apud serenissimum Turcarum imperatorem existentibus. Constantinopolim cito, cito, cito.

Cu mâna lui Veranţiu: Perceptae 2. Octobris 1556.

Ferdinandus, divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex, semper augustus.

Digitized by Google

Reverende, magnifice, ac nobilis, fideles nobis dilecti.

. . . . . .

Nos sane etsi fidelium subditorum nostrorum defensioni et iis quae ad incolumitatem et securitatem eorum spectant, deinceps quoque deesse nequeamus, tamen imposterum etiam a pace vel induciis sub honestis ac tolerabilibus conditionibus ineundis non erimus alieni, et his, quae in proximis litteris nostris de remissione Transsylvaniae et arcium, quas in ea adhuc tenemus, serenissimo Turcarum imperatori polliciti sumus, constanter et sincere satisfaciemus. Etenim expedivimus hac de causa sub finem Junii ad serenissimum regem Poloniae, filium nostrum charissimum, reverendum fidelem nobis dilectum Joannem ab Ujlak, electum episcopum Tinninensem, consiliarium nostrum, postulantes a serenitate ejus, ut tanquam mediator, cujus fideli et filiali opera hactenus etiam in negotiis, contentationem serenissimae sororis ac illustris nepotis sui concernentibus, usi sumus, fidum aliquem suum et idoneum hominem in Transsylvaniam mittat, qui dictas arces ad manus tertias serenitatis suae recipiat, et deinde ad manus serenissimae reginae Isabellae et illustrissimi filii sui tradat, ita tamen, quod illi serenitatem ejus nomine nostro assecurent et promittant, quod Stephanus Dobo, Ladislaus Vass, Georgius Bochkay, ac reliqui omnes et singuli fideles nostri capitanei, servitores et milites in praedictis arcibus Transsylvanicis existentes, et etiam captivi, scilicet DominicusDobo, praefati Stephani frater, et caeteri quicunque fuerint, cum ipsorum uxoribus, liberis, familia ac bonis et rebus, atque etiam bombardis, munitionibus et adparatibus nostris bellicis tam Cibinii et in praefatis arcibus, quam alibi existentibus ex Transsylvania exire, ac ad nos libere ac pacifice venire a Petrowythio atque aliis permittantur; et ut dicti serenissima regina Isabella et filius ejus illustrissimus viceversa nonmodo reliqua omnia et singula oppida, castra et loca in Hungaria extra Transsylvaniam existentia, in manibus nostris relinquant, nec ullo unquam tempore per se, vel per alios ipsorum titulo, nomine et auspiciis occupari seu attentari faciant vel permittant, quin immo, si quae jam fuissent per rebelles nostros sub ipsorum nomine occupata, ea nobis plane reddi curent, in eaque nullo modo, colore aut praetextu sese ingerant, et insuper ducatum Oppoliensem et Ratiboriensem, caeteraque bona in Silesia habita, quae ipsis pro dote et recompensatione Transsylvaniae dederamus, ad manus nostras restituant; ac demum dictum quoque Petrum Petrowyth mandatis suis, vel quibuscunque modis inducant, ut ipse etiam arcem Munkach nobis, omni tergiversatione postposita, reddat, hac quoque conditione adjecta, ut episcopus Transsylvaniensis a fide et obedientia nobis debita non cogatur recedere vel ab episcopatu suo removeatur, sed si ibi residere voluerit, hoc ei tuto concedatur, salva tamen dicto reginae Isabellae filio fidelitate et obedientia ejus episcopatus ratione praestanda; et similiter ut caeteri quoque nostri fideles, qui bona in Transsylvania tenent, iisdem non priventur, sed si ibi habitare voluerint, iisdem illos praesentes secure frui ac gaudere permittant, vel si maluerint, ea illos libere vendere, permutare et per quemcunque contractum alienare sinant. Quo facilius autem hinc inde restitutio fiat, tam arcium, bombardarum et reliquorum adparatuum, quam

Digitized by Google

utriusque partis captivorum, siquidem etiam nos parati sumus illorum homines, qui apud nostros capti tenentur, liberos dimittere, paterne sumus hortati serenissimum regem Poloniae, ut non solum arces, verum etiam captivos nostros et bombardas ac adparatus bellicos per commissarium ad id deputandum ad manus suas recipiat et hos simul cum supradictis fidelibus nostris, eorumque uxoribus, liberis, familia, rebus et bonis in Transsylvania existentibus Cassoviam usque tuto et secure deduci faciat, quos posteaquam salve eo pervenisse cognitum erit, vicissim quoque dictis reginae Isabellae et illustri filio praefatae arces una cum captivis ipsorum, quos nostri tenent, statim restituantur: ad quae nondum quidem accepimus a serenissimo rege Poloniae responsum, verum tamen uti ex litteris praenominati episcopi et oratoris nostri cognovimus, serenitas ejus a postulatis nostris non aliena videtur]. Quae omnia vobis benigne significanda duximus, sumusque propensi vestras curas, molestias et labores, quos in diuturna et difficili ista legatione perfertis, erga vos singulos omni regia nostra benignitate recognoscere. Datum in civitate nostra Vienna die XV. Augusti anno Domini MDLVI. regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXX. Ferdinand m. p. Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium. J. Jonas D. vicecancellarius m. p. M. Singkhmoser m. p.

. . . . . .

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. 203–211. — De Miller, Epistolae imperatorvm, et regvm Hungariae. pag. 148–160.

CLVI.

1556. Comitele *Petru Petrovici*, locotenentulŭ regalŭ alŭ Transilvaniei şi Ungariei, confirmă pe nobilii români *Ladislau* şi *Gasparŭ Becheşŭ* în posesiunea de jumĕtate a satului Dâmboviţa din districtulŭ Caransebeşului. 1556.

Nos Petrus Pettrowyth de Suraklyn Comes, ac intra reditum Serenissimarum Maiestatum suarum In Jurisdicione earundem, tam in Regno Hungarie, quam eciam Transsylvanie Locumtenens generalis etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis, Quod nos attentis et consideratis fidelitate, ac fidelium seruiciorum gratuitis cumulatisque meritis Egregiorum Ladislai Bekes ac Gasparis Bekes fily sui cubiculary nostri, Que ipsi sacre primum huius Regni Hungarie corone, ac deinde Maiestatibus suis, et post suas Maiestates Nobisquoque pro locorum et temporum varietate, cum omni fidelitatis constancia, propria nostra experiencia, exhibuerunt et impederunt, horum igitur intuitu Totalem directam et equalem medietatem possessionis Dombowycza vocate in districtu de Karansebes

Digitized by Google

existentem habite, In cuius quidem pacifico et quieto domynio, predecessores eorundem, a plurimis retroactis annis pacifice perstitissent. Que ex post tandem ad oppidum Lwgas, preteritis disturbiorum temporibus, vt cumque occupata, tenta et possessa fuisset, Simul cum omni Jure Regio, si quod Maiestates sue, in eadem directa et equali medietate eiusdem possessionis Dombowycza haberent, aut easdem ex quibuscumque vys, modis et racionibus concerneret Maiestates, Ac pariter cum cunctis suis vtilitatibus et pertinencys quibuslibet, Terris scilicet arabilibus cultis et incultis, Agris, pratis, pascuis, Campis, fenetis Siluis, nemoribus, Montibus, vallibus, vineis, vinearumque promonthorys, Aquis, fluuys, Aquarumque decursibus, Molendinis, et eorundem locis, Generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris et antiquis metis existentibus, Memoratis Ladislao Bekes, ac Gaspari filio suo, ipsorumque heredibus et posteritatibus vtriusque sexus vniuersis, Noue nostre donacionis titulo, dedimus, donauimus, et contulimus, Immo damus donamus et conferimus, Jure perpetuo et irreuocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam, Saluo Jure alieno harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, Datum in Ciuitate Coloswar, In festo beati Michaelis Archangeli, Anno domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Sexto.

Pesty, Krassó vármegye története. Tom. IV. pag. 71—72. Originalulŭ pe chârtie în archiva capitulului din Alba-Iulia. Cista Zarand. Fascicul. No. 29. Sub textŭ sigilulŭ comitelui Petrovici şi în locŭ de subscriere cuvintele: *Idem manu propria.*

CLVII.

1556. 1556. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, informézŭ pe oratorii sei din Constantinopolŭ, că regina *Isabella* nu voiesce se primésckă condiţiunile, sub cari s'a oferitŭ, ca se-i cedeze *Transilvania.*

Reverendo devoto, magnifico, ac nobili, fidelibus nobis dilectis Antonio Verancio episcopo Quinqueecclesiensi, Francisco Zay de Chemor, ac Augerio a Busbecke, nostris consiliariis et oratoribus apud serenissimum Turcarum imperatorem existentibus. Constantinopolim, cito, cito, cito.

Cu mâna lui Veranţiu: Perceptae 5. Decembris 1556.

Ferdinandus divina favente clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex.

. . . . . .

Ad legationem autem episcopi Tinniensis: frustrati sumus ea spe, quam de optato responso consequendo conceperamus, quod regina Isabella

Digitized by Google

cum filio praeseferat de postulatis nostris aequissimis et honestissimis, quae in novissimis litteris nostris vobis exposuimus, nihil plane statuere velle prius, quam Transsylvaniam ingressa fuerit, et cum nonnullis regnicolis convenerit, quod se, affirmet, nec illis ignaris, nec sine voluntate ac scitu imperatoris Turcorum de tantis rebus quidpiam tractare vel concludere posse. Quo animo et qua integritate illi concordiam inter nos adjuturi, et publicam pacem ac tranquillitatem promoturi sint, ipsimet facile considerare potestis. Dedimus tamen iterum litteras ad serenissimum regem Poloniae, ut una nobiscum periculo Christianitatis obviam eat, et sororem atque nepotem ad saniora consilia deducere studeat, ne scilicet diutius tam honestis et aequis postulatis nostris refragentur, aut imprudenter cuivis confidentes, se ipsos et afflicti regni nostri Hungariae reliquias inextricabilibus aliquibus laqueis implicent. Interim etiam tradentur ad manus illorum arces Transsylvaniae, quas nos reddituros polliciti sumus. Id quod vos scire, necessarium fore duximus, quia non dubitamus, quin haec omnia longe secus isthic pro more hujus gentis circumferantur. Quod reliquum est, vos, si poteritis, in futurum etiam nos subinde de rebus omnibus certiores facere pergatis.] Exequuturi in eo bene gratam voluntatem nostram, omni regia nostra benignitate erga vos recognoscendam. Datum in civitate nostra Vienna die nona mensis Octobris anno Domini MDLVI. regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXX. Ferdinand m. p. Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium J. Jonas D. vicecancellarius m. p. M. Singkhmoser m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 212–216. — De Miller, Epistolae imperatorvm et regvm Hungariae. pag. 161—168.

CLVIII.

1556. *Dieta Transilvaniei întrimită le Cluşŭ* decide se fie permisŭ *Secuilorŭ* din Transilvania, a merge şi a se plânge la *voivodii din Ţéra-românéscă şi din Moldova*, pentru pagubele, ce le suferŭ dênşii din partea locuitorilorŭ acestorŭ ţeri. Totŭ-o-dată dieta decide, că districtele românesci ale *Făgăraşului*, *Branului* şi *Seliscei* se nu fie supuse la nici o contribuţiune, până nu se vorŭ cerceta vechile libertăţi ale acestorŭ districte pe basa privilegiilorŭ, ce le au. 1556.

Decreta Articulorum per sacram Reginalem Maiestatem Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, etc. Filium item Illustrissimum ac Universitatem trium nationum Transsylvaniensium, Nobilium, Siculorum et Saxonum: ac Spectabiles Magnificos Dominos Barones, et alios Nobiles, praestantes viros delectos e Regno Hungariae, ultra et cis Tibiscum, in Comitiis Generalibus ad diem sanctae Catharinae in ciuitate Kolosvar celebratis editorum et promulgatorum Anno Domini 1556.

Cum dei optimi maximi nutu et misericordia, universi status et ordines fidelium nostrorum trium nationum Transsilvaniensium ac spectabilium

Digitized by Google

magnificorum dominorum baronum, ceterorum nobilium, praestantium virorum e regno nostro Hungariae ultra et cis Tibiscum delectorum, animadvertissent, et palam cognovissent, nostrum Filiique nostri Illustrissimi animum et voluntatem, huc propensam esse, ut libertati et saluti oppressae patriae, publico bono, ac conservationi ipsorum ciuium, conjugum atque liberorum, praesentia et regressu hoc nostro, optate consuleretur, memores virtutum suarum, fidei, integritatis et vinculi, quo nobis Filioque nostro Illustrissimo benevole et obsequenter se se devinxerunt, et, paribus votis, deficientes a Romanorum Rege, in cujus dominium praeter spem et expectationem publicam, violenter relapsi erant, nobis Filioque nostro Illustrissimo, constanter et fideliter adhaeserunt, statuentes, et firmiter promittentes, obedientiam, fidem, et perennam obsequentiam, non parcentes, non solum rebus aut sumtibus necessariis suis aut suorum, sed ne personis quidem aut vitae peculiari.

Itaque auspice deo, ut ante omnia domini regnicolae Hungari et Transsilvani, singularem obsequentiam et cupiditatem, nobis Filioque nostro Illustrissimo, apte contestarentur, omnium vota et mentes eo deflexerunt, et in hoc universi consenserunt, ut cuncta, pro dignitate nostra, Filiique nostri Illustrissimi et publico regni commodo decernerentur, satagentes dementibus jussis et admonitionibus nostris, obsquenter respondere, et satisfacere.

Libuit autem dominis regnicolis, ut quemadmodum nos, Filiusque noster Illustrissimus, super fidelitatem constantiae, firmum ab eis vinculum et obligationem fieri voluimus; ita vicissim nos quoque, Filiusque noster Illustrissimus, universos et singulos status et ordines, per literas nostras sigillo nostro ac chyrographis nostris, Filiique nostri Illustrissimi munitas, fauenter assecuramus, quod, secundum posse nostrum, omni cura, solicitudine, consilio, providentia, ipsos tueri, defendere et manutenere, in omnibus juribus, libertatibus, juste et sancte conservabimus: ac etiam cum serenissimus princeps junior legitimum aetatis tempus attigerit, haec omnia conservabit.

Volentes itaque, ardentibus postulatis, fidelium nostrorum dominorum regnicolarum Hungariae et Transsilvaniensium acquiescere, statuimus literas assecuratorias ipsis concedere, sicuti clementer concessimus.

Primum ergo deo duce generalibus omnium statuum et ordinum regni nostri Hungariae et Transsilvaniae votis, et pari consensu statutum est: quod nos, tamquam Regina Hungariae legitime coronata, auctoritate conjuncta et indivisa, relicto Filio nostro Illustrissimo sub tutela nostra, imperemus, atque omnia regni negotia, usque ad aetatem legitimam, in qua bono modo praeesse, et rite imperare possit, administremus.

Placuit etiam ordinibus et statibus regni nostri, ut universae literae sub nominibus nostro, et simul Filii nostri Illustrissimi, ederentur, et emanarent. Quae autem donationum et privilegia chyrographis nostris et simul Filii nostri Illustrissimi muniantur, sigillum nostrum unicum apprimatur.

Sancitum est etiam in ipsis generalibus comitiis regni, quod quia singuli fidem suam, super fidelitate nobis Filioque nostro Illustrissimo inconcusse praestanda, ultro et libenter devinxerunt; proinde si qui forte in conuentu in ciuitate nostra Zazsebes celebrato, non jurassent, jurent nunc, si praesentes

Digitized by Google

sunt, sub poena capitali et omnium bonorum; absentes vero per literas suas jurare debent; Transsilvani juramentum compleant in spatio octo dierum. Dominis vero Hungaris foris in Hungaria degentibus, tricesimus secundus dies praefixus est, ita, ut illi, qui in superioribus regni Hungariae partibus agunt, in praesentia fidelis nostri spectabilis magnifici Domini Gabrielis de Peren, comitis Aba-Ujvariensis, et ibidem capitanei nostri generalis, in inferioribus vero partibus regni, cis Tibiscum, juramentum exigant Thomas Warkoch comites et alii capitanei nostri, poena sub praemissa.

Paribus etiam votis decretum est, ut omnia castra, munitiones, fortalitia, mere ad fiscum regium pertinentia, vel tandem quoquo modo forte devolutura, nos libere possideamus, et illis idoneos praeficiamus officiales et praefectos.

Publico etiam decreto sancitum est, quod nos habeamus facultatem, omnia officia, dignitates atque donationes, quibuscunque maluerimus, ordine jam superius narrato, conferre et inscribere, quodque possimus in aula nostra, Filiique nostri Illustrissimi, cujuscunque nationis vel gentis homines; simul ex hoc etiam regno, fovere et alere, quos promovere illisque providere ex dignitate nostra queamus.

Postularunt hoc quoque domini regnicolae, ut primo quoque tempore, expediremus solemnes oratores ad excelsam Portam Imperatoris potentissimi, ad Regem Franciae, et caeteros principes christianos, pro conservando regno, id quod nos, pro functione nostra et officio, ex animo faciemus, sed nostros homines expediemus, nullius alterius. Facile enim recordamur, quo homines abibant nonnulli, superioribus annis, oratoria functione ornati.

Et quum imperia, non minus legibus quam armis conserventur, conclusum atque visum est, ut quam primum judices, prothonotarii, assessores, director causarum, publicarum et fisci regii eligantur ac judicia celebrantur sine intermissione in regno. Judex tamen assessores prothonotarii et director causarum nihil ex proventibus tabulae attingere et sibi vendicare audeant, sed, sicuti per nos, Filiumque nostrum Illustrissimum, cum illis conventum fuerit, e manibus nostris, salarium expectent.

. . . . . .

Quoniam defuncta Maiestas Regia, certas arces in sortem dotis et contradotis, in superioribus regni nostri Hungariae partibus, atque etiam in Transsilvania nobis inscripsit, nec eas nobis alienas esse volumus. Itaque decreto publico est sancitum: quod nos in numero contradotis nostrae, habeamus arces: Georgin, et Wywar, possideamus interim, donec inscriptiones praedictae, deo propitio, accedentibus praesidiis regnorum et subditorum, per Illustrissimum Filium nostrum, e manibus alienis eliberabuntur, et donec dictae arces et possessiones nobis in contradotem inscriptae, in manus nostras, de facto, cum omnibus eorum, ex antiquo pertinentiis et prouentibus, restituantur et reddantur.

Cautum est hoc quoque suffragiis publicis; ne quis e subditis nostris summae, mediae aut infimae conditionis homo, cum principibus exteris, practicam ullam, habere praesummat, nec exercere, palam, aut latenter, per

Digitized by Google

internuncios, aut per literas, aut submissas personas, sine consensu nostro, Filiique nostri Illustrissimi.

Cautum est etiam et statutum, ut passim promulgetur, ne negotiatores, qui quaestus gratia a regnis exteris adveniunt, literas principum qualescunque, vel aliorum magnatum adferant, quod, si alicui forte in hoc regno adferrentur, is, ad quem perlatae fuerint, sub poena capitali et omnium bonorum fisco nostro Filiique nostri Illustrissimi, regio, applicandorum, clausas et integras ad nos eas adferre debeat et teneatur.

Cum autem Siculi trium generum saepius causentur, a Moldaviensibus et Transalpinensibus etiam plura damna accepisse, et in posterum idem contingere posse, et ob id cogisse Waywodas requirere; decretum est, ut damnum passi, nos Filiumque nostrum illustrissimum requirere debeant, et impetratis literis nostris, tandem ad Waywodas proficisci, vel homines suos mittere possunt. Ita enim citius controversiae dirimentur.

Conclusum est denique, quod si in spatio unius mensis computando mensem a festo sancti Nicolai, cujuscunque ille sit conditionis, et status in terra, ditioni nostrae filiique nostri Illustrissimi, subjecta, ad fidelitatem tamen et obedientiam nostram non venerit, iuramentoque suo fidelitatem suam constantem non probaverit, bona illius in fiscum nostrum regium applicentur, et confiscentur.

. . . . . .

Et si autem sententiis variatum sit, de colonorum fugitivorum reportatione, aliis enim aliter videbatur, novissime tamen placuit nobis, ut uniuersi coloni fugitivi, tam de medio Siculorum, quam Saxonum, ac locis camerarum tam possessionibus et oppidis dominorum magnatum et nobilium, qui a duobus annis, ab hodierno die computando, auffugissent, ad loca priora reportentur, modo et ordine tali observato: quod is, cujus colonus auffugit, et in medio Siculorum vel Saxonum inveniri potest, habitis literis nostris praeceptoriis, ab eo, cui se colonus fugitivus dederit, per literas illas nostras repetat. Qui si redierit, bene quidem, alioquin in ducentos florenos, convictione brevi duntaxat, committetur de facto, et colonus restituatur.

De reductione colonorum fugitivorum inter dominos nobiles, antiquus ordo observabitur. Si qui tamen novissime auffugissent, a die natalis domini, hujus anni 1556, poena sub praemissa restituantur.

Domini Hungari, qui foris habitant, de talibus fugitivis, antiquum eorum modum observabunt.

. . . . . .

Domini Hungari, qui foris habitant, ex tribus comitatibus, Ugocha, Krazna et Maramarus, more Transsiluaniensium, juxta priorem connumerationem, de singulis portis; singulos florenos dare, et ad festum Circumcisionis Domini, cuicunque nos, Filiusque noster Illustrissimus jusserimus administrare, sese offerunt.

In reliquis comitatibus sub fidelitate nostra existentibus, propter incendia per Walachos facta, coloni connumerabuntur et sic contributio praesens administrabitur.

Digitized by Google

Postularuntque domini regnicolae a nobis, Filioque nostro Illustrissimo, ut combustis ad tempus libertatem et exemtionem concedere dignaremur, quo possent restaurari et in posterum promtius taxas reddere et inservire valeant.

Admisimus autem clementer, ut haec contributio in comitatu Hunyadiensi, propter nimiam loci distantiam, exigatur in eodem comitatu: solius tamen comitatus Hunyadiensis, quo nos hominem nostrum exactorem deputabimus.

Thelonia arida et injusta admisimus detrahi et aboleri, ita tamen ut depromantur et producantur privilegiales literae in praesentiam nostram, ut rectius firma theloniorum fundamenta deprehendant.

. . . . . .

Ceterum de servis fugitivis mercede conductis et non conductis, deliberatum est, quod nemo servos fugitivos, qui clam a dominis suis aufugerunt, conducere, aut sibi retinere possit, cujuscunque status sexus, aut conditionis existant, sed restituant dominis ipsorum. Hic tamen modus et ordo observetur: quod si is, apud quem fugitiuus reperitur, reddere recusaverit, dominus illius fugitivi, adscito secum uno nobili, repetat ab eo; qui, si non restituet, citetur in sedem judiciariam loci illius, vel comitatus. Et, si dominus fugitivi, per servum suum perfugum, accusari non poterit, propterea, quod temere aufugisset, mox, citra quemlibet moram, restituatur et dominus illius, ad quem confugerat, si hoc non fecerit, in homagio servi vel servae illius, in primo judicio, convincatur, et de rebus, vel juribus illius, alteri satisfactio impendatur, et tamen servum reddere cogatur.

In civitatibus liberis, is modus est observandus: judices et praefecti, ordine supra nominato, fugitivos servos restituant, si illos apud se habuerint; si vero apud alios cives reperiantur, supradicto statuto observato, reddere et restitui facere debeant et teneantur, poena sub praemissa.

Qia vero fama est, malefactores in compluribus locis congregatos esse, qui solita sua facinora prosequi nituntur, conclusum est: ut more alias consueto, per comites et judices nobilium, adhibitis secum certis nobilibus, insectentur, et quilibet malefactorum, ut puta: praedo, fur, homicida, incendiarius, adulter, duas habens uxores, cusor falsarum monetarum, juramento trium proborum et integrorum virorum, puniantur. Hoc tamen adjecto, quod illi, qui antea maleficii solemniter accusati et pronunciati sunt, non negligantur, sed juxta constitutionem et articulos Wásárhelyenses puniantur, nunc autem tales pronuncientur publice et puniantur, qui ab illo die congregationis latrocinium exercere non abhorruerunt.

De nobilibus, qui immemores peculiarium virtutum generis, et majorum suorum, per praeceps ruunt in vitia, et male utuntur, conclusum est: ut tales juramento septem integrorum gravium ac proborum nobilium, palam, pronuncientur et capiantur, tamen per comites non interficiantur, sed in praesentiam nostram Filiique nostri Illustrissimi, deducantur; quorum gravaminibus capitalibus publice intellectis, in aula nostra ita puniantur, ut vita probrosa mors legitima aptior esse censeatur. Ceterum illis, qui juxta constitutionem regni, priorem, juramento trium nobilium pronunciati et gravati erant, nunc

Digitized by Google

quoque eodem modo gratia et venia datur, quo in comitiis Wásárhelyensibus; si tamen simili crimine, vel eodem, accusari non possunt.

In clancularіorum damnorum illatione, et puniendis malefactoribus, hunc articulum, palam esse omnibus necesse est. Igitur deliberatum est decreto publico, quod, furtum infra unum florenum, virgis expietur, si vero furtum florenum excesserit, morte puniatur.

Hospites furum, et aliorum malefactorum, altiori, et editiori loco, suspendantur quam fures; quia hospitalitatis jura studiose et scientes turpiter polluerunt.

. . . . . .

Quae quidem articulorum decreta, uniuersa et singula, Nos Filiusque noster Illustrissimus in omnibus punctis et clausulis rata, grata, et firma habemus et in solidum approbamus, ac chyrographis nostris, Filiique nostri Illustrissimi sigilloque regali roboranda et munienda duximus, sicuti roboramus atque munimus.

Datae in ciuitate Nostra Coloswár, die septimo mensis Decembris, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Sexto.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom II. pag. 55—65.

CLIX.

1556. 1556. *Dieta Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* fixéză preţulŭ pentru diferite articule industriale ale meseriaşilorŭ din Transilvania. Dieta decide totŭ-o-dată, că de óră-ce partea cea mai mare de piei se impórtă în Transilvania din *Moldova*, din *Ţéra-românéscă* şi din *Bănatŭ*, astŭ-feliŭ în privinţa fabricatelorŭ din aceste materii nu se póte stabili unŭ preţŭ anumitŭ pentru meseriaşii Transilvaniei.

Articuli rectificationis artificum manuariorum, in die Catharinae in congregatione Colosvariensi conclusi Anno Domini 1556.

De pellionibus.

Postquam magistri pelliones, pellium ad suum artificium pertinentium majorem partem, ex regionibus exteris habent, utpote ex Moldavia, Wallachia, et districtu Karansebes, et una est melior altera, et frequenter hujusmodi pellium venditores si cum eis, pro eorum lubitu de pretio non convenitur, easdem longius abducant: certum ob id super eis pretium constitui non potest.

Proinde si domini regnicolae hoc efficere possunt, quod 4 vulpinae pelles vno floreno vendantur: debent ipsi pelliones, Subam dorsualem dare pro . . . . . f. 7 d. —

Digitized by Google

Greznam vero venalem pro . . . . . f. 4 d. --
et unum dorsum pro . . . . . » — » 20
ventrem cum collo pro . . . . . » — » 20

Si verò tres vulpinae pelles floreno uno emuntur, debent
dorsualem subam pro . . . . . f. 9 d. --
greznam venalem pro . . . . . » 4 » 50
dorsum vero unum pro . . . . . » — » 25
ventrem cum collo pro . . . . . » — » 25

At si solummodo duo vulpinae pelles floreno uno emuntur: extunc:
subam dorsualem pro . . . . . f. 12 d. —
greznam venalem pro . . . . . » 6 » —
et dorsum unum pro . . . . . » — » 33
ventrem cum collo pro . . . . . » — » 33

Pelles agninas, si per den. 3 coemuntur, debent
agninam subam dare . . . . . f. — d. 60
Si vero den. 4 emunt debent subam dare . . . . . » — » 68
Sed si den. emerint debent subam dare . . . . . » — » 76
Ac si den. 6 venundantur, extunc subam ex talibus pellibus con
fectam dent per . . . . . » — » 84
Item subam takaro vocatam dent per . . . . . » — » 45

Placet conclusio dominorum Saxonum dominis regnicolis: verum hoc quoque necessarium fore arbitrati sunt domini regnicolae et infra scriptos ordines addiderunt quod meliores pelles vulpinas exteri vendant pellionibus per denarios 33, viliores per denarios 25.

Conclusum est, quod si quis de melioribus pellibus quas ipse pellio denariis 33 coemerit, unam dealbatam emere voluerit, non plures ipse pellio pro labore ejus habere possit, quam denarios 12.

Si vero solum dorsinam vel ventrinam voluerit habere addat pro labore denarios 6.

Pellis mardarina de meliori ordine vendatur . . . . . f. — d. 40
Grezna ex talibus pellibus facta vendatur. . . . . » 18 » —
in qua pelles 40 contineantur.
Viliores vero pelles mardarinae vendantur per . . . . . » — » 33
Grezna ex talibus facta vendatur . . . . . » 15 » 33
Pellem lupinam pelliones emant . . . . . » 1 » —
ipsi vero cum dealbaverint vendant . . . . . » 1 » 25
viliores emant . . . . . » — » 50
tales vendant paratas . . . . . » — » 75

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 65—71. Din colecţiunea lui George Hauer în archiva superintendenţei luterane din Sibiu.

Digitized by Google

CLX.

1556. 1556. *George Bathory*, comitele Satmarului, face cunoscutŭ autorităţilorŭ şi iobagilorŭ din *Maramureşŭ*, că a trimisŭ la dênşii pe *episcopulŭ rutenŭ Larie*, care va avé reşedinţa în mănăstirea de lângă Muncaciŭ, şi va fi superiorulŭ lorŭ bisericescŭ.

Georgius Bathory Szathmár et Szabolcs Comes egregio officiali, et circumspectis, ac providis Judicibus, Juratis et universitati Jobbagyonum nostrorum in Comitatu Marmoros et pertinentiis Bocskó existentibus favorem. Misimus isthuc in medium Vestri Rev. Larium Episcopum ruthenum, ut claustrum S. Michaelis isthic existens ingredi, curamque Claustri et animarum vestrarum habere debeat. Quare committimus vobis, ut praefatum Larium Episcopum in dictum claustrum immittere universasqve res, et bona claustri tam mobilia, qvam immobilia secundum regestrum in Mappis ejusdem dare debeatis et operam adhibere, quomodo praefatus Larius Episcopus in medio vestri vitam suam ducat, Ecclesiasque provideat, ac nobis rescribere curetis. Dat. in Arce Erdeud 1556. L. S.

Дулишковичъ, Историческія Чеѣты Угро-Русскихъ. II. pag. 73—74.

CLXI.

1557. 1557. Nobilulŭ *George Seredy* informéză pe regele *Ferdinandŭ*, că întrégă *Transilvania* a ajunsŭ sub domnia reginei *Isabella*, ér' Stefanŭ Dobo, fostulŭ voivodŭ alŭ Transilvaniei, e deţinutŭ în captivitate.

Ad sacratissimam Regiam Majestatem.

Sacratissima Majestas, Domine clementissime cet. In praeterito mense Decembris venerat fama, reginam Isabellam, congregationem in regno Transsilvaniae esse habituram, admonitosque per eandem reginam esse istarum etiam partium superiorum Comitatus tali congregationi interesse. Quamobrem ego quoque miseram illuc certum hominem meum occulto, ut consideraret, an praedictae congregationi interessent aliqui, vel non, istarum partium inferiorum Comitatibus? rediens itaque ante hoc quatriduum idem homo meus, retulit, ex omnibus Comitatibus fuisse in ea congregatione nuncios, exceptis Comitatibus Saaros, Abaujvár, et Zabolch, nec tamen rem magni momenti ibi esse conclusam, praeter hoc, quod Stephanum Dobo ceperunt, tamen propediem iterum habituram esse eandem reginam congregationem, sed non-

Digitized by Google

dum constare, in quo loco, sic autem captivitatem Stephani Dobo accidisse. Quod cum jam egredi cum uxore, liberis, et servitoribus suis intenderet, innotescit id reginae, et obviam illi mittit certas copias suorum militum, ut revocent eum ad aliquod colloquium, sique ad simplicia verba venire non vellet, vim quoque inducant, quod cum vidit Dobo, sponte ingreditur, et, cum in ejus curribus cuncta quaerendo everterent, invenerunt tres Falconetas, sedecim pyxides barbatas, et aliquot tunellas pulveris bombardici, res utpote quasi ad Ujvár pertinentes, quas educere Stephanus Dobo non debuisset, quandoquidem dixisset, se nihil educturum ex his rebus, quae de jure ad ipsam arcem pertinuerunt.

Qua re intellecta Petrus Petrovych, Antonius Kendy, et Melchior Balassa, qui simul jurassent, liberum et pacificum egressum concedi Doboni, moleste tulissent, et reginae conquesti fuissent de eorum fide non servata Doboni, ideoque regina jure mediante revideri fecisset, et ipsamet judicio interfuisset, ac jus ipsum absolutos a fidei vinculo pronunciasset Petrum Petrovych, Antonium Kendy, Melchiorem Balassa, siquidem Dobo prius in eductione rerum prohibitarum fidem suam non servasset, et propter hanc causam Dobonem vinctum in arcem Uyvar duxissent, et ibi in compedes conjecissent, uxoremque et liberos suos in civitatem Beztercze misissent, res suas conscripsissent, et secundum regestum in unam domum in civitate Kolosvár collocassent. — — —

Retulit quoque idem nuncius meus, totum regnum Transsilvaniae jam in potestatem reginae devenisse simul cum omnibus civitatibus, et quidem in tantum ei obedientes regnicolas esse, ut antea nulli unquam Principi fuissent ita obedientes, atque isti reginae, idque propterea, quod regina cum Turca ipsos territaret. Item, quod regina Antonium Kendy habuisset antea pro Thesaurario, cum in illud regnum ingrederetur, sed nunc is familiam reginae numerare, ac quantum pecuniae per annum ad ejus sustentationem satis esset, computare vellet, regina ita commota ademisset ei officiolatum, et jam omnes proventus regni sola perciperet, et nec Vajvodam, nec Thesaurarium, nec ullum officialem adhuc in regno haberet. Et licet Franciscus Bebek nimium laboraret pro Vayvodatu, sed hactenus frustra id fecisset, nam esset ibi constans fama, reginam omnes officiolatus regni Polonis concedere velle.

Item, quod in congregatione regina ipsa cum Gabriele tantum Perény, Francisco Bebek, et Petro Petrovych in Consilio fuisset, Melchior vero Balassa inter regnicolas fuisset, a quibus etiam nimium diligeretur, cumque de religione tractaretur, concessisset regina ad supplicationem regnicolarum, ut teneret quilibet sectam quam vellet. Cum vero supplicarent, ut Capitula quaelibet in regno demolirentur, ira nimium super hoc commota fuisset regina, praesertim propter demolitum jam capitulum, quod fuit Albae Juliae. Item regnum ipsum Transsilvaniae jam poenitere ingressum reginae, sed jam contra facere non posse, optare autem Imperatorem Turcarum mitti aliquot ex proceribus ad se.

Item Gabrielem Perény adhuc non esse de Transsilvania egressum, nec egredi permittere reginam ipsam ante, quam non obligaverit se ad hoc,

Digitized by Google

ut in defensionem ditionis suae suscipiat in Sarospatak Turcas cum 500 equitibus. Item Georgium Bathory esse nunc sub Varadino Capitaneum gentium, cujus loco voluisse ipsam reginam Stephanum Seredy in Capitaneum, eumque juramento ad hoc adstringere, sed cum animadvertisset hoc Melchior Balassa, significasset Stephano Seredy, ut finem ne exspectaret congregationis, sed rediret in suam domum, nec festinaret jurare reginae, sed exspectaret, quonam ejus res evaderent, et sic neque Melchior Balassa, neque Stephanus Seredy jurassent adhuc reginae, sed dixisset Balassa Stephano, quod se invicem intelligere, et jurare different.

Item, quod regina arcem Regecz Gabrieli Pereny, arcem vero Kevesd ad petitionem ejusdem Gabrielis Perény Francisco Némethy contulisset, pro arce vero Tokay laborasset idem Pereny, sed adhuc non esset ei data.

Item mandasse reginam regnicolis, ut cum quinta et vigesima parte colonorum suorum parati, et instructi esse deberent, ad expugnandum Varadinum. Haec homo meus praedictus ex Transsilvania retulit. In reliquo altissimus Deus sacratissimam Majestatem vestram felicissimam servare dignetur. In Makovycva die 3. Januarii 1557.

Ejusdem Majestatis Vestrae Sacratissimae

Servitor minimus Georgius Seredy.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars. III. pag. 108—112.

CLXII.

1557. 1557. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Iulia* avêndŭ în vedere, că instrucţiunea tinerimei din Transilvania este negligiată, decide a se înfiinţa *dóue gimnasii*, unulŭ în mănăstirea călugărilorŭ franciscani din Oşorheiŭ, şi altulŭ în mănăstirea călugărilorŭ dominicani din Cluşŭ.

Nos Izabella dei gratia regina Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis quod fideles nostri status et ordines regni nostri Hungariae et trium nacionum Transsyluanensium nobiles Siculi et Saxones exhibuerunt Nobis et presentarunt infrascriptos articulos in congregacione horum partialj per nos ipsis indicta in hac civitate Alba Julia celebrata communibus omnium votis conclusos, supplicantes Nobis humiliter vt eosdem ratos et gratos habentes acceptare approbare ratificareque atque tam nos ipsi obseruare quam per alios quorum interest obseruari facere dignaremur. Quorum quidem tenor sequitur hoc modo.

Digitized by Google

Articuli dominorum regnicolarum Hungarorum et trium nacionum Transsyluaniae nobilium Siculorum et Saxonum in dieta parciali ex edicto suae reginalis maiestatis pro festo beate Dorothae Virginis celebrata Albe Juliae congregatorum ad proposiciones Suae Maiestatis respondendas anno domini 1557 communibus uotis conclusi.

. . . . . .

Animaduertentes quoque domini regnicole ob neglectam juuentutis institucionem, jn dies barbariem magis ac magis augerj et crescere, pio ducti zelo publicis vsibus et ornamentis sanctissime consulere volentes supplicarunt Maiestati Reginalj, quod quoniam capitulares publico regnicolarum statuto erecti sunt et secta monachorum explosa est, dignetur sua Maiestas Reginalis certa loca videlicet claustra monachorum pro gimnasijs sew scholis in quibus juuentus per viros doctos et linguarum peritos pie et in solidum jn omni disciplinarum genere erudiatur, clementer deputare. Quorum supplicacionis habita benigna racione Maiestas sua claustra monachorum duobus jn locis unum jn oppido Wasarhel et vnum e duobus jn ciuitate Coloswariensi fundatis, quod commodius visum fuerit, clementer in hunc vsum deputare dignata est, quam S. Maiestatis Reginalis annuenciam domini regnicole publico plausu excipientes, ingentes gracias Sue Maiestati egerunt et solitam obsequenciam ac fidem integre obtulerunt.

. . . . . .

Deliberatum eciam est, quod Siculi et Saxones, qui hactenus ad fidelitatem Maiestatum Suarum non venerunt, licet juxta decreta regnicolarum publica, in Zazsebes et Coloswar, in comiciijs publicis deliberata punirj possint, tamen S. Maiestas Reginalis ad supplicacionem dominorum regnicolarum, usque ad futura comicia generalia, prorogat et differt et illos tantisper expectare dignatur, qui si venerint graciam obtenebunt reginalem.

In nota infidelitatis Siculi quoque perdunt caput et bona ac hereditates suas vniuersas, instar nobilium juxta deliberacionem in Zazsebes et Coloswar in comicijs generalibus habitam.

De bonis et rebus ac mercibus subditorum regis Romanorum jnter Saxones habitis deliberatum est: quod sacra Maiestas Reginalis occupare possit, quemadmodum rex Romanorum bona subditorum Maiestatis Reginalis Vienne pro se occupare et illorum personas captiuare consuevit.

Nos itaqne humili supplicacione prefatorum regnicolarum nostrorum clementer exaudita et benigne admissa prescriptos articulos ratos, gratos, ac omnia in his contenta accepta habentes in omnibus eorum clausulis punctisque approbamus roboramus et ratificamus atque tam nos ipse firmiter obseruabimus quam eciam per alios quorum interest obseruarj faciemus. Datum Albe Julie decima quinta Februarij anno domini quo supra.

(L. S.)

Lecta et correcta.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom II. p. 72–76. Originalulŭ între manuscrisele Bibliotecei Bruckenthal din Sibiu. Art. Diaet. Auth. Transylv.

Digitized by Google

CLXIII.

1557. 1557. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézǎ, cǎ regina *Isabella* a trimisŭ soli la sultanulŭ *Solimanŭ* în Adrianopolŭ, cerêndŭ ajutoriŭ spre a lua din mânile regelui Ferdinandŭ fortăreţele Transilvaniei şi *Făgăraşulŭ*, *cetatea cea mai puternică a ţerei.*

Verancius, Zay et Augerius regiae majestati.

. . . . . .

Proximis diebus fuisse Adrianopoli reginae ac ejus filii nuncios, et per eos exposuisse huic principi, Stephanum Dobo nondum ex arcibus, quas postremo in potestate sua retinuerat, excessisse. Aliam esse praeterea Fogaras nominatam, omnium caeterarum ejus provinciae munitissimam, quae quum ad spectabilem et magnificum dominum palatinum pertineret, praefectique ejus nollent eis esse addicti, nisi fide simulata, nondum tutam vacuamque hostibus esse Transsylvaniam, et se una secum gravissime periclitari, in his enim arcibus magna haberi vestrae majestatis praesidia, nec aliter illa exigi posse, nisi magnitudinis ejus auxilio. Demum suarum ad id imbecillitate virium atque opum declarata, orasse summa instantia, ut eis sua potentia adesse velit, cujus auspiciis ipsam Transsylvaniam possiderent. Sic (ut idem amicus referebat) benignissime auditi, votis quoque non fuere frustrati. Rem mirifice principi placuisse, ut vel tunc optatam maxime, maximoque quaesitam studio, quando Petrus Petrowyth occupabat Transsylvaniam. Constituta enim causa dissidiorum in misera provincia, id solum videbatur opperiri, ut ea quandoque magis succederentur atque erumperent, quo postea evocatus ad opitulandum ei parti, quae esset impotentior, praetextu protectionis hujusmodi, utrarumque tolleret libertatem, eaque potiretur provincia, exemplis prope jam infinitis. (Misera Christianorum quorundam coecitas.) Verum hunc maximo ex his, ad occasionem ultro sibi oblatam, erectum animo, et benevolentiae ostentatione eidem reginae ac filio omnem imploratam opem promisisse, futurumque ut Mehmet passa, Graeciaeque beglerbegus non jam in Hungariam sed in Transsylvaniam cum exercitu supramemorato proficiscantur.

. . . . . .

Datae Constantinopoli 16 Februarii. MDLVII.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom V. pag. 242—248.

Digitized by Google

CLXIV.

1557. Regina *Isabella* confirmă vechiulŭ privilegiu alŭ *comunităţii române din Brescu* in Transilvania. 1557.

Nos Isabella Dei Gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatie etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Fideles Nostri Agiles, Thomas Albert, et Stephanus Balas Inhabitatores Possessionis Bereczk in ipsorum, ac universorum Inhabitatorum ejusdem Possessionis nominibus, et personis, nostram venientes in paesentiam exhibuerunt, et paesentaverunt nobis quasdam literas serenissimi Principis quondam Domini Joannis Regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Domini et Mariti Nostri desideratissimi, foelicis memoriae, in pergameno patenter confectas, Sigilloque eiusdem in inferiori margine impressive consignatas, continentes in se certas libertates, eorundem universorum Inhabitatorum in eisdem literis clare declaratas. Supplicatumque extitit Majestati Nostrae in personis eorundem humillime, ut nos easdem ratas, gratas et accepta habentes roborare, et pro ipsis universis Incolis praedictae possessionis Bereczk clementer confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor talis est. Joannes Dei Gratia Rex Hungariae etc. (Veḑi Vol. II. Partea 4, Nr. I). Nos igitur praemissa supplicatione prefatorum Thomae Albert, et Stephani Balas, in ipsorum ac universorum Inhabitatorum Possessionis Nostrae Bereczk nominibus, et in personis nostrae modo quo supra porrecta Majestati, Reginali benignitate exaudita, et clementer admissa, praescriptas literas ejusdem Domini Joannis Regis Hungariae, etc. Domini nostri desideratissimi, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio, et suspitione carentes, praesentibusque literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum sine diminutione, et augmento aliquali insertas, et inscriptas, quoad omnes earundem continentias, clausulasque et articulos, eatenus, quatenus eaedem rite, et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus, et ratificamus, easque ac omnia in eis contenta, pro memoratis universis inhabitatoribus praedictae Possessionis nostrae Bereczkij, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis perpetuo valituras confirmamus. Harum Nostrarum, quas Secreto Sigillo nostro, quo ut Regina Hungariae utimur impendenti consignavimus, vigore et Testimonio literarum mediante, praesentis scripti nostri patrocinio mediante. Datum in Civitate nostra Alba Julia praedicta, Vigesimo Secundo die Mensis Februarij, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Septimo.

Ysabella m. p.

Szabó, Székely Oklevéltár. Tom. II. pag. 134—135. După transumptulŭ împĕratului Leopoldŭ I. din a. 1701, alŭ cărui originalŭ se află în archiva capitulului din Alba-Julia (Cista Krasznensis Fasc. III. Nr. 27).

Digitized by Google

CLXV.

1557. 1557. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézŭ, că Turcii voiescŭ se restabilésckă pe *voivodulŭ Mircea* în domnia *Ţerei-românesci*, ér' pe *Petraşcu* se-lŭ chieme la Constantinopolŭ.

Majestati regiae Verancius, Zay et Augerius.

Franciscus Bebeck venit Adrianopolim die Martii 24, totusque in eo esse dicitur, ut ipsum principem in Hungariam contra vestram majestatem educat, sed nemo est, qui hoc eum impetraturum existimet. Princeps enim et aliis non exiguis causis impeditur ac detinetur, ne belli gratia quoque personaliter proficisci possit, ita et Persae motibus maxime a nobis in Asiam retrahitur, eaque publica est opinio, iidem motus si ratione aliqua tolli ac sedari nequiverint, bellum haud dubie potius in Asiam quam in Hungariam translaturum. Ii autem motus tanti sunt, tamque in dies magis ac magis coepere confirmari, ut a 28. Martii ad Aprilis 8. deni prope cursores ex illis finibus advenerint, plane et firmissime nunciantes, Persam uno jam cum exercitu Tebrisium in Armeniam majorem venire, cum alio filiorum alterum ex provincia recens obtenta adventare, alterum cum tertio sub Muztaphae nomine occupasse Sirvanum, et magno conatu vastandis Georgianis insistere, huncque in modum tripartito constituti, quinque ab hoc principe finitima loca repetere ac minari bellum, nisi ea sibi restituerit. Esse praeterea in arce Van ejusdem legatum Persae, qui cum hac petitione advenisset, cupereque a passis praesidem edoceri quidnam de eodem legato fieri vellent.

Nos et hujusmodi, et quae hactenus de hís tantopere circumtulere rumores, diu sane dubitavimus, an esse vera credere deberemus, considerantes eorum praxes, qui summa et irrequieta dicuntur esse sollicitudine ut hunc ipsum principem domi in otio contineant. Verum nunc postremo tandem ex hac tam frequenti cursorum copia fidem videmur adhibuisse. Alioqui dudum etiam tota vis hujus hostis fuisset in Hungariam promota, nisi certo, manifesteque bellum Persa intentaret, quo fit, ut (quemadmodum vel a Turcis ipsis audimus) magis terreatur ac sudet quam nostro, tot rebellium nostrorum fretus opportunitatibus; sed afferentibus quotidianis fere nunciis etiam de vestrae majestatis apparatibus omnia maxima, addente et Bebeccho multo ingentia, quo facilius persuadeat propter quae venit, magnopere ajunt principem hunc esse ancipiti, dubioque consilio, quidnam rerum agat, quum jam ei inter duos filios, qui supersunt illi, apparentius seditiones exarserint, non tam quod ad imperium contenderent superstite patre, quam quod uterque sibi ab alterutro metuat ipsius imperii causa, si quibuspiam subitis fatis pater tolleretur. Classem hoc interim et Gallo postulante, tantis Italia fervente apparatibus, Moscisque et Russis et Circassis Pontum perturbantibus, sibique et Tartaris et Mengrellis opem implorantibus, adeo difficulter et de rebus maritimis et de terrestribus deliberare dicitur, ut etiamnum in consultationibus

Digitized by Google

versatur, incertus contra nosne potissimum an contra Persam signa explicet, numque classem Italico mari tuto possit committere ob inconstantiam Italiae principum et Galli furias, qui non desunt, etiam coram oratoribus, et factas proxime sine suo scitu inducas, et mox leviter ruptas exprobrare. Igitur tametsi omnia jam quae tum ad terrestre bellum, tum ad maritimum attineant, habeant expedita, tamen adhuc silent, mirisque involucris utriusque belli hujus rationes, tantique causas silentii supprimunt, atque occultant, nihil omnino pronunciantes, quonam vel classem sint emissuri vel terrestres vires illaturi. Quo fit, ut quanto ipsi diutius deliberationes ejusmodi tegant, minusque adhuc illas vel in hanc, vel in illam partem declarent, tanto nos quoque magis suspicemur, eos omnia clandestine summa industria curare, ut alibi omnibus belli causis dilatis ac summotis, illud in Hungariam subita eruptione traducant. Quare quum ad certiora pervenire nequeamus, operae pretium erit, bene tempestiveque majestatem vestram ad omnes hostium incursus, consiliaque clandestina esse paratam, quando putandum sit, neque Bebeckum levibus causis motum huc venisse, neque sine magnis fundamentis Gallum cum Romano pontifice conjurasse, et Turcicam classem postulare. Quum ad haec et Myrciem vajvodam Transalpinum passa Hruztanus in dominium restituere velle dicitur, Petrasckone Constantinopolim revocato jussoque interfici, si non paruerit. Cura haec Zoccolo cuidam, ejus primario satrapae demandata, haud dubie mirabilis tela et in Hungariam et in Transsylvaniam texitur.

. . . . . .

Datae Constantinopoli 9. Aprilis 1557.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 261—268.

CLXVI.

1557. Procesulŭ *Românilorŭ* din comuna *Romosŭ* în Transilvania cu *locuitorii saşi* din aceeaşi comună pentru câte-va pământuri de arătură. 1557.

Prudens et circumspecte domine mihi observande, post meorum servitiorum meipsiusque commendationem, salutem etc. Jewenek ez el multh napokban az Ramzyak en hozzam, kerdwen engemet egy dologrol, ky regenten meg az en Zeekbyrossagomban el wegeztetett wolth, hogy ha rea emlekezem, mynt wolth az ew dolgok es az ew therwynyek, kyre wgy emlekezem mynth ez mostani napra, hogy eljewenek az ramazy olahok perelwen az ramazy Zazokat my ellewttwnk walamy kewes fewld felewl, kyt mylgaznak hynak az falunak az also wegen, kewannyak wala azt, hogy ew nekyek rezt hadnanak affewlddekbewl. Ez ramazy Szasz vraym ezt felelek,

Digitized by Google

hogy soha még az attyoknak sem wolt rezek otth az kewes fewldben, az olahok penyg azt forgattyak wala hogy wolth. Akorbely tanachbely vraymmak ugy tetewk, hogy ky menneenk az fewldnek zynere es meglatnok, Isteny igassag zerynt kezettek es meg ertenewk. Akor az Tanach en welem bochatanak ket polgart, Bernalth Antalth es Tongyoth. Mikor jwtattunk wolna az fewlnek (sic!) zynere es meg mutattak volna, menenk be az faluban es az Kys Jakab hazanal alkanak elenkben. Az sok perpatwar kewzet akarak az szasz vraym ween jamborokkal ewnen kewzwlek walokkal meg byzonytany, az olahak penig ezt nem igazolak, azt mongyak wala, hogy az Zaz vraym magoknak walnak, hanem kewanak azt, hogy ew kewzwlekys legyen wallo, mynekwnkys tetwk az ew kewansagok. Ez meg lewen az Sasz vraym kewanak az olahok kewzwl egy igen wen embert, kynek Dwmytrw Zyrbul wala newe, kynel az olachok kewzet idesb ember nem wala, wyzontok az olahok kewanak az Szasz wraym kezzwl Scherpel Mattyast, Kynel esmeg az Zazok kezeth nagyol ideiw nem wala, meg eskwenek azon, hogy soha az olahoknak az darab fewlden rezek nem wolt meg az eleyknekys. Jol lehet hogy Dwmytrw Zyrbul az elewt az olahokal egyetemben azt perly wala, hogy wolt az attyoknak regen rezek, de hogy meg eskwwek nem mere azt vallamy, hanem az fellywl meg mondotth dolgot walla azert eztenthek: az en hytem zerynt mondhatom, kyre megeskwttem, hogy akoron az olachok megallanak ezen e dolgon es ez ew wallasokon[1]). Reliquum est quod valeat dominatio vestra felicissime. Datum in possessione nostra Benczencz, die sabbato in festo Philippi et Jacobi apostolorum, anno domini 1557.

Michael Dawyth.

Adresa: Prudenti et circumspecto domino Augustino Zewch magistro civium civitatis Cibiniensis, domino mihi observando.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 129—180. Originalulŭ pe chârtie în posesiunea editorului.

---

1) *Traducere în limba germanâ:* In den letztverflossenen Tagen kamen die Rumeser zu mir, um mich über eine Angelegenheit zu befragen, die vor Langem, noch zur Zeit als ich Stuhlsrichter war, erledigt worden, falls ich mich darauf zu entsinnen vermöchte, welcher Art ihre Streitsache und ihr Rechtsspruch gewesen. Darauf erinnere ich mich wie auf den heutigen Tag, dass die Rumeser Walachen vor uns erschienen und die Rumeser Sachsen etlicher weniger Aecker wegen, die man Mylgass heisst, an des Dorfes unterem Ende, anklagten, und verlangten, dass sie auch ihnen Antheil an den Aeckern geben sollten. Meine Herren Sachsen antworteten dies, dass selbst deren Ureltern niemals irgend einen Antheil an jenen wenigen Feldern besassen, die Walachen aber es nur aufbrächten, dass sie solchen gehabt. Meine damaligen Herren vom Rathe beschlossen, dass wir zu jenem Grundstücke hinausgehen, es besichtigen, und gemäss göttlicher Gerechtigkeit zwischen denselben eine Verständigung herbeiführen sollten. Der damalige Rath entsandte mit mir zwei Bürger, Anton Bernalth und Tongyo. Als wir Angesichts des Feldes angelangt waren, und sie es uns gezeigt hatten, gingen wir ins Dorf hinein, und im Hause Jakob Klein's (Kys) verhandelten sie in unserer Gegenwart. Inmitten heftigen Gezänkes erboten sich meine Herren Sachsen durch die Aussagen greiser Biedermäuner aus ihrer Mitte den Beweis zu führen; die Walachen jedoch billigten dies nicht, indem sie meinten, dass meine Herren Sachsen im eigenen Interesse handeln würden, vielmehr wünschten sie, dass auch Jemand aus ihrer Mitte dabei sein solle, welchen Wunsch wir ihnen auch erfüllten. Nachdem dies geschehen, verlangten meine Herren Sachsen aus der

Digitized by Google

CLXVII.

1557. *Judecătorii şi senatulŭ districtului Orĕstie* decidŭ în favórea *Românilorŭ* procesulŭ intentatŭ locuitorilorŭ *saşi* din comuna Romosŭ. 1557.

Prudentes ac circumspecti domini domini nobis honorandi, salutem et nostri commendationem. Venerunt in praesentiam nostram Volachi, ut actores ab una, et villicus cum suis juratis ut attracti, partibus ab altera, de Ramaz, in possessione Zázwaros. Qui actores proposuerunt contra suos attractos de ratione cujusdam partis terrae ibidem in Ramaz situatae, quod qualiter de omnibus bonis decimalibus, ruralibus et de proventibus rectori scholae debentibus, et vectigalia e medio ipsorum concernentia aequali modo extradari contendentes ita quod nihil solutionis factum est, quod ipsi similiter cum Christianis onera non portarent, ergo quaedam pars terrae arabilis esset circa pagum Ramaz, quae olim erat pars pagi domibus extructa, nunc communiter destructa loca Christiani arant, Volachis autem non faciunt copiam. Ipsi, inquiunt, omnia regi aequaliter pendunt de solutione et serviciis, igitur aequalem portionem de praedicta parte terrae cupiunt, ut de ceteris terris arabilibus. — Villicus cum suis juratis ut attractis de eadem Ramaz responderunt, quod dudum colophon addita esset huic rei. Nam res devenit ad testes, qui ejusdem temporibus erant viri officiales. Adductis testibus Michael Dawid, nostri oppidi judex sedis sub judicatu regii Joannis Vinczy, qui fide mediante coram nobis fassus est hoc modo : Cum esset judex sedis, cum duobus juratis civibus, Bernardo Antal et Anthonio Varga venientes ad faciem terrae ex voluntate senatus tunc temporis existentis, et quod viri Christiani et Volachi promittentes se quod quicquid quidam isti duo viri senes, unus Christianus, alter Volachus, Matthias Serpel et Zyrb Demetrj, quasi electi viri, quicquid jure dicerent, utrum scirent, si aliquando Volachis ex illa parte terrae dedissent portionem aliquam. Illi vero uno fassi sunt, quod nunquam scirent, ut illam partem terrae fecissent Christiani copiam Volachis, eo quod proprius labor esset Christianorum sudoratus, et tandem ut erat istis duobus definitum, ita in eadem res est consita et sedata. Nos talem legem protulimus ad hoc, quod qualiter isti duo viri ad hoc constituti rem protulerunt, quod Volachj nunquam habuerunt partem in terris illis similiter neque hoc tempore habeant partem, sed ut hactenus Christiani possideant. Actores nostram sententiam non contenti, rem totam deferunt ad senatum.

Mitte der Walachen einen sehr alten Mann mit Namen Dumitru Syrbul, ausser dem kein Aelterer unter den Walachen war, andererseits heischten die Walachen aus der Reihe meiner Herren Sachsen den Matthias Scherpel, den bejahrtesten Greis unter den Sachsen Diese beschworen, dass die Walachen niemals einen Antheil an jenem Stück Land gehabt, noch aber deren Vorfahren. Obgleich Dumitru Syrbul vorher in der Versammlung der Walachen gehadert, dass ihre Vorfahren vor Altem einem Antheil besessen, wagte er dies doch nicht irgendwie zu beschwören, und darum achteten sie auch das obige Streitsache Betreffende. Das vermag ich bei dem Glauben auszusagen, auf den ich meinen Eid abgelegt habe, dass die Walachen dazumal sich zufrieden gaben in dieser Angelegenheit und mit ihrem Urtheil.

Digitized by Google

Ceterum venientes et in praesentiam senatus, qui actores et attracti de praefato Ramaz existentes. Qui Volachi ut actores proposuerunt coram nobis adversus attractos, quod essent quaedam terrae in territorio Ramaz arabiles, quae olim domibus extructae, nunc desolatae per defectum, ita, quod sint arabiles, si jure veniret, et ipsi aequalem portionem velint ex eis habere. Christiani attracti respondent, quod ipsi purgassent eas terras lapidibus consitas, magno cum labore et sudore, et non Volachy. Volachi ad hic, etiam si Christiani purgarent terram illam, tamen aequale onus in solutione taxarum, in serviciis, in pendendis stipendiis et solutione salarii rectoris scholae facimus. Nos aequalem portionem ut in terris ceteris optamus. Illi nequaquam inquiunt.

Nos ambarum partium propositionibus et responsis investigatis, talem protulimus legem inter partes litigantes, quod quum, ut nos certo comperimus, terras illas de quibus lis est, non pretio aliquo emptas, nec propria aliquorum certorum virorum esse, sed liberae terrae essent illae, et quidem annuatim divisionales, igitur si Volachy actores de eadam Ramaz aequale onus portant cum Christianis, nihil exceptis quae Christiani solvunt et eos concernentes, etiam si Christiani purgaverunt illas terras de lapidibus, tum habuerunt usum terrarum, similiter et terrae illae communes sint cum Valachis; eo si ceteris solutionibus Volachi aggravantur, et in eis illis moram concernant, et praestent expetita Volachorum. Christiani ut attracti nostra sententia non contenti, rem, prout est acta, detulerunt ad vestras dominationes. Igitur et nos demisimus ad v. d. sub sigillo oppidi nostri, die domenico post Philippi et Jacob. Valere v. d. exoptamus. Ex Zazwaras 1557.

Judices regius et sedis, villicus
ceterique jurati cives, fideles
v. d. semper habiti etc.

Adresa: Egregiis prudentibus et circumspectis dominis magistris civium, septem et duarum sedium judicibus, nec non toti universitati dominorum Saxonum Transilvanensium etc., dominis et amicis nobis honorandis.

Pe dosŭ, deasupra sigilului: 1557, decimoquinto die Decembris, in causa hominum de Ramasz judiciaria deliberatione dominorum septem sedium cognita est, et statutio dominorum judicum in vigore rata conservata est.

Joannes Rhyszus
notarius provincialis.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 130–132. Originalulŭ pe chârtie în archiva naţiunei săsesci din Sibiu 756.

Digitized by Google

CLXVIII.

1557. *Oratorii regelui Ferdinandŭ* trimişi la Constantinopolŭ raportézĕ, că Pórta otomană a numitŭ pe *Franciscŭ Bebek* în calitate de consiliariŭ şi guvernatoriŭ alŭ reginei *Isabella* şi alŭ fiului dênsei în Transilvania; şi i-au promisŭ totŭ-o-dată, că în casŭ, cândŭ ar avé trebuinţă de forţe armate spre a se susţiné în Transilvania, i se vorŭ da ajutórele *Ţerei-românesci* şi ale *Moldovei.* 1557.

Verancius, Zay et Augerius regi.

. . . . . .

Ut autem, quae etiam de Bebecko habita sunt, celerius ad majestatem vestram perveniant, sicut idem non mediocriter videtur sua opinione deceptus, ita vix fieri poterit, quin iis maximam perturbationem haud ita multo post homo turbulentissimus injiciat, quorum causa tanti flagitii nomen assumere non dubitaverit. Illud itaque imprimis palam est: eum huc praeter omnem sententiam reginae, Petrovii et reliquorum hujus ordinis venisse, deinde quid in occulto rerum habuerit cum hoc principe ac passis, quoniam ulla de re non est cuiquam satis tutum affirmare, supersedemus a vulgaribus. Caeterum quod in publico semper ostentavit, hoc habuit propositum, ut Fylek et Salgo arces suas postularet remitti sibi, juxta quod promissae erant, si in incepta rebellione perstitisset. Petita igitur Fylek imprimis, respondit ei passa: nondum huic rei esse tempus, nec eam se ulla ratione audere in mentem principi revocare, nisi si proprii capitis periculum adire velit, et instante illo, quantum sibi licere animadverterat, hoc dissuadente mille causis, spe tandem frustratus desiit, male contentus, et in quemdam metum haud mediocrem conjectus, quum et ad principem serius deduceretur, omnibus modis passa prohibente, ne id loqueretur, et de alia ratione in divanis consultatur, qua eum delinirent, et sic dimitterent placatum, postquam arces non redderentur, ut in officio constans permaneret, eodem interim Bebecko alia ex hoc suspicante, parum jam omnino de reliquis rebus sollicito, nisi de qualicunque reditu, modo incolumi. Quae omnia miro quodam fato visa sunt incidisse, causa tamen non latente.

Postquam enim regina cum filio in Transsylvaniam pervenisset, et Bebeck magnificentius prae caeteris fuisset jactatus operam suam de adductis in optatum statum, petierat arcem Gialu et abbatiam Colosmonostrensem conferri sibi pro elapsis bene meritis, utque in posterum quando eorum beneficio in Transsylvania eos commorari vellet, haberet mansionem, quae duo loca quum fuissent illi denegata, non a regina solum et Petrovio, sed etiam a tota provincia, indignatus est, et ab eis tumultuarie recedens, effudit subiratior quippiam hujusmodi per metaphoram: Se quoque daturum operam, ut unde sigillum illorum penderet, et suum pendere possit. Quod ad reginam et ad suos quum perlatum esset, in suspicionem venere de ejus erga se animo; paulo deinde post audito apparatu illius in Turciam, rati futurum, quod metuerant, quandoquidem vel tum fortasse quiddam simile ex appen-

Digitized by Google

sione sigilli conceperant, nuncium Sebastianum Erdewdy cum Mahmutto dragomano, qui tamdiu apud reginam desederat, ad hunc principem expediunt, datis ei praeter ea, quae communiter acceperant, secretis, etiam peculiariter mandatis, quorum altero in ipsum uteretur dragomanum opportunitate servata, altero in Bebeckum ea re postulante, de qua jam in suspicionem venerant. Ambobus itaque negotia sua Adrianopoli agitantibus, secretus nuncius reginae litteras ad passam defert. In quibus, asscriptis quibusdam legitimis causis, eum orabat, ne in posterum Mahmutti dragomani uteretur in Transsylvanicis rebus ministerio, sed alio quemcunque ipse censuisset. Quod id ipsum prosequente etiam nuncio sua oratione, passa commotus mirabatur et quaerebat unde tam repentina reginae in Mahmuttum prodisset indignatio, quem ante prae caeteris complexa. neminem alium mitti ad se contenderat.

Quae confestim eo hujusmodi erupere, ut passa quae fortasse nunquam de reginae multorumque aliorum in Transsylvania et de ipsa Transsylvania cognovisset, ex his praeter omnem expectationem, ut cognosceret ansam accepit. Demisso enim ab se nuncio, et Mahmutto accersito, interrogatoque, quidnam hoc rei esset, ille mirari et stupere primum, vicissim dehinc a passa quaerere : num haec essent a regina, an ab aliis? et si tam acerbe atque indigne eadem regina de se ad Portam scribere potuisset, qui tam bene et de ipsa et de filio ejus meruisset; ac similia plura. Demum lectis ibidem etiam litteris ejusdem reginae, et re tota planius perspecta, ne sibi quidem diutius in officio, quod reginae ad id tempus praestiterat, ratus permanendum, ea coepit passae initio de singulis suggerere et post de omnibus simul, quae (utinam) brevi in multorum non recidant perniciem.

Factus autem hoc pacto Mahmuttus a regina alienus, vertit se ad Bebeckum, et quum illum videret hinc tristem de non impetratis arcibus, illinc passam sollicitum, qua videlicet eum ratione contentum redderet, astutus homo et alioqui malignitatis etiam argutus artifex, modum aggressus est ostentare, sed incertum an prius communicato cum Bebeck consilio. Sugillata porro conditione reginae ac sexu, aetate filii, senio et pusillanimitate Petrovii, omnium denique in Transsylvania aliis atque aliis defectibus perstrictis, unum Bebeckum esse in Pueri partibus dicere perseveravit, qui dignus haberi possit, cui et reginae et filii et totius illius provinciae administrandae committeretur potestas. Additis fortasse huc etiam causis, quae hinc enasci possent ad eam provinciam facilius obtinendam. Et hac re mox in medium prolata a passa, quae ei visa sit fieri opportuna, coeptum est publice primum apud principem et deinde in divano de illa agi. Quandoquidem Bebeckus etiam nihil accipere paratus, nedum hujusmodi, quo tantummodo salvum hinc se se posset eripere, voluntati passae acquievit.

Hoc tempore nuncius reginae passam conveniens, summa ope conatus est eum ab hac voluntate removere, et palam ejusmodi convicia jactare in Bebekum, tum etiam de regina ac de ejus filio dicere, provideret diligenter, quid et quantum essent Bebeco crediturі. Trina eum jam defectione esse memorabilem, nec pro eo quicquam se polliceri, caeterum supplices postulare, ne illis, quos in Transsylvaniae principes fecerint, alium dominum inponant,

Digitized by Google

sat sibi esse magnitudine principis Turcarum, nec se egere nutriciis aut gubernatoribus hujusmodi, nempe qui multo et fide praestarent Bebeko et sufficientes essent, qui pro dignitate Transsylvaniam moderarentur ac regerent, et in ejus magnitudinis obsequiis continerent; Bebecus autem si suo vetere gradu contentabitur, videlicet, ut sit consiliarius et senator, non ei apud se honores defuturos. Sin minus, ipse vidisset.

Tum passa majore fide Mahmutto habita, eaque opportuna his rebus quandoque fore de quibus idem disseruerat, spe sibi certiore constituta, tantum abest, ut reginae ac filii intercessioni dederit locum, ut etiam expectatissimum id ei obvenerit controversiae, nihil aliud inter beneficiarios suos, qui sunt ex Christianis, curantes magis quam lites et dissidia. Eaque causa nihil morati apud se Bebekum, sed eo supremi consiliarii, nutricii et gubernatoris Joannis filii ac matris ejus insignito titulis, XI. Aprilis dimisere per Transalpinam, nulla hoc interim alia mentione habita de Petrovio, quam quia senio ipse jam ad bella caeterasque curas publicas esset invalidus, apud eosdem in otio et quiete resideret, Bebecus vero, ut conditionis homo primariae et adhuc aetate integra, ibidem summa praefectura fungeretur, et praeesset rebus bellicis, Puerique statum contra omnes hostes tutaretur. Quove tantae administrationis molem commode tueri ac sustinere possit, vires ei utriusque Valachiae et Graeciae beglerbegum promiserunt, quoties armis rem geri oportebit et ipse praemissarum quippiam occasionum porrexerit, quod erit amplectendum si forte pax nostra non confierit. Ad haec datis pluribus, quam ferme 62. etiam mandatis ejus nomine ad Hungariae et Transsylvaniae proceres, quibus omnes ad studia hujus principis pellicere enitetur, et contra majestatem vestram ejusque subditos concitare et commovere debebit, quicunque Turcae imperia et Joannis filii fidem recipere aspernabuntur, honorifice tandem expedivere. Nec his plura. etc. Datae Constantinopoli 22. Maji MDLVII.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 269—275.

CLXIX.

1557 (Maiŭ). *Camera fiscală a Ungariei* propune ca *Sêrbii, Rutenii* şi *Românii,* cari au emigratŭ din alte ţeri şi s'au stabilitŭ în Ungaria se fie supuşi contribuţiunei. 1557.

Articuli de diuersis negotiis Fisci sacratissimae regiae maiestatis, per suam maiestatem regni statibus proponendi.

. . . . . .

Eadem ipsa ratione humiliter iudicamus Rascianos, Ruthenos et Valachos, qui sese in regno hoc collocarunt, unaque cum indigenis, terre utili-

Digitized by Google

tate fruuntur, iisdemque quibus alii incole regni maiestatis vestre casibus et periculis sunt obnoxii, non debere a contributione esse exemptos; communia enim pericula, communibus viribus tolleranda sunt, aut propulsanda.

. . . . . .

In fruntea manuscriptului cuvintele: Negotia camerae hungaricae per Maiestatem Regiam sacratissimam statibus regni proponenda.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV. pag. 40—47. Originalulŭ în archiva secretă din Viena.

CLXX.

1557. 1557 (Iunie). *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, înaintézá în deliberarea *dietei din Poşonŭ*, propunerea camerei fiscale, ca *Sêrbii, Rutenii* şi *Românii* emigraţi din alte ţĕri şi stabiliţi în Ungaria se fie supuşi contribuţiunei.

. . . . . .

Praeterea censet regia maiestas Rascianos, Rwthenos et Valachos etiam, qui sese in hoc regno collocarunt, unaque cum indigenis terrae utilitate fruuntur, iisdemque quibus alii incolae regni casibus et periculis sunt obnoxii, non debere in contributione esse exemptos; attento, quod comunia pericula comunibus viribus sint tolleranda vel propulsanda.

. . . . . .

Pe dosŭ: Exemplum replicae Romanorum etc. regiae maiestatis ad responsum Hungarorum, super propositione maiestatis suae exhibitum.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV, pag. 83—97. Manuscriptŭ contemporanŭ în archiva secretă din Viena.

CLXXI.

1557. 1557 (Iunie). *Dieta Ungariei întrunită la Posonŭ* decide se fie supuşi contribuţiunei numai *Rutenii, Sêrbii* şi *Românii* stabiliţi în Ungaria, cari sunt iobagi şi plătescŭ dările iobăgesci vre unui domnŭ pământescŭ.

. . . . . .

De Ruthenis, Rascianis et Walachis connumerandis, status et ordines regni id censent, quod in scriptura vestrae sacratissimae maiestatis

Digitized by Google

continetur, dummodo sub eius ditione tales nunc uspiam reperiantur, qui sessionati coloni sint, et dominis aliquibus census prestent, more aliorum colonorum.

. . . . . .

Pe dosŭ: Secundum scriptum responsiuum ordinum et statuum regni Hungariae ad replicam regie maiestatis exhibitam.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV. pag. 97—110. Manuscrisŭ contemporanŭ în archiva secretă din Viena.

CLXXII.

1557 (Iunie). *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, apróbă, că numai acei *Ruteni, Sêrbi* şi *Românî* se fie supuşi contribuţiunei, cari sunt iobagi şi plătescŭ domnilorŭ sĕi dările iobăgesci. 1557.

. . . . . .

Porro placet maiestati suae, ut Rwthenorum quoque et Rascianorum ac Valachorum connumeratio de iis facienda intelligatur, qui sessionati coloni sunt, et dominis aliquibus census prestant, more aliorum colonorum.

. . . . . .

Deinde non sola regia eius maiestas hoc tempore in regno Hungariae monetam cudit, sed cuditur etiam a regina Isabella et filio eius in Transsyluania et in Riuulo Dominarum, quod tempore priorum constitutionum non fiebat; cuditur preterea ab aliquot rebellibus et falsariis, quemadmodum etiam ordines statusque regni et omnes homines scire possunt. Cum ergo istiusmodi interdicta iam statim retractari vel cassari in prouinciis Austriacis nequeant, et omnis moneta Hungarica, preter hos solos paruos denarios Hungaricales, in externis quoque regnis valeat, et lubenter recipiatur, ex usu et commodo regni erit, ut deinceps in regno maiestatis suae Hungariae quarta pars argenti in taleros nouos et dimidios, talerum iuxta limitationem et constitutionem imperii, ordinibus et statibus in conuentu anni 1550 propositam, item quarta pars in quadrantes eius monetae, et alia adhuc quarta pars in grossos, qui ad valorem trium cruciatorum ascendunt, postrema denique quarta pars in dictos usitatos denarios Hungaricales confletur; prout eum modum cusionis maiestas sua primo quoque tempore, pro utilitate ac necessitate regni, ad effectum deducere intendit; ea namque ratione habebunt Hungari pecuniam quam foris et domini exponere poterunt, et tollentur omnes difficultates, quas in hoc nouisimo et priori ipsorum scripto responsiuo recensent. Quocirca regia eius maiestas fideles suos status atque ordines iterum gratiose requirit,

Digitized by Google

ut deposita istiusmodi superuacanea contemptus et iniuriae (quae reuera nulla plane est) suspitione, hiis et aliis maiestatis suae rationibus in priori suo scripto explicatis iam tandem obsequenter acquiescant.

. . . . . .

Pe dosŭ: Sacrae Romanorum etc. regiae maiestatis duplica, seu secunda scriptura post responsum Hungarorum exhibita.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV. pag. 111 — 119. Copie contemporană în archiva secretă din Viena.

CLXXIII.

1557. 1557. *Dieta Transilvaniei întrunită la Turda* decide, că *Ţéra Făgăraşului* se fie de asemenea supusă la contribuţiunile statului, şi se se înfiinţeze o nóuă şcólă pentru instrucţiunea tinerimei în mânăstirea Tuturorŭ-sfinţilorŭ din Oradea-mare.

Articuli in comicijs generalibus Thordae per sacram Maiestatem Reginalem et filium serenissimum celebratis editi die primo Junij 1557.

. . . . . .

Denuo autem publico dominorum regnicolarum suffragio decretum est vt terra Fogaras et vniuersa oppida, quae hactenus exempta et connumerata non fuerunt dicentur et connumerentur.

. . . . . .

Et quoniam nos filiusque noster serenissimus ad instantissimam supplicacionem dominorum regnicolarum clementer consensimus, vt quisque teneret eam fidem quam vellet cum nouis et antiquis ceremonijs, permittentes in negocio fidej eorum arbitrio id fierj quod ipsis liberet, citra tamen iniuriam quorumlibet, ne noue religionis sectatores veterem professionem lacesserent aut iliius sectatoribus fierent quoquo modo iniurij, itaque domini regnicolae ob concordiam ecclesiarum conciliandam et sopiendas controuersias in doctrina euangelica subortas, decreuerunt sew nacionalem sinodum instituere, vbi presentibus pijs ministris verbi dej, et alijs prestantibus viris nobilibus collaciones sincere doctrinae fiant et deo duce tollantur dissensiones et diuersitates in religione.

. . . . . .

Porro diu multumque domini regnicolae institerunt postulantes a nobis claustra monachorum jn scholas literarias et loca studiosorum conuertj vbi iuventus ipsa piorum preceptorum opera recte instiueretur et tribus locis

Digitized by Google

studium erigi postularunt in ciuitate nostra Coloswar in claustro dominicanorum, in Wasarhel claustro Franciscanorum et Waradini claustro omnium sanctorum: nos itaque cum studia pia primum in laudem dej, deinde in vsum publicum regni florere cernamus, clementer annuimus scholas illis tribus locis erigi ita tamen, vt Varadini relinquerentur duo claustra quorum in altero monachi nigri in altero grisei tuto inhabitarent.

Et quoniam suffragio publico subsidia et anni proventus ad illas scholas per nos applicari petebantur, itaque in Coloswar scholae et studiosorum sustentacioni statuimus dare florenos centum.

. . . . . .

Dati in oppido nostro Thorda decimo die Mensis Junij anno domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 76—83. Exemplariŭ contemporanŭ, fără sigilŭ între manuscrisele Bibliotecei Bruckenthal din Sibiŭ. Art. diaet. auth. Transs.

CLXXIV.

1557. *Ferdinandŭ*, regele Ungariei, sancţionéză articululŭ de lege alŭ dietei Poşonŭ, că *Românii*, *Rutenii* şi *Sêrbii*, cari au moşii iobăgesci şi plătescŭ taxe domnilorŭ sĕi, se fie supuşi contribuţiunei, ca şi cei-lalţi iobagi. 1557.

Articuli Diete Posoniensis anni Domini 1557.

Nos Ferdinandus Divina favente clementia Romanorum, Hungarie, Boëmie etc. Rex semper Augustus, Infans Hispaniarum, Archidux Austrie etc. Memoria commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis; quod Domini Prelati, Barones, Nobiles, ceterique Ordines et Status, fideles subditi Regni nostri Hungariae, in presenti generali conventu, pro prima die Junii, anni millesimi quingentesimi quinquagesimi septimi, Posonii celebrato, ex edicto nostro congregati, exhibuerunt et presentarunt nobis infrascriptos articulos, in conventu ipso communibus omnium ipsorum votis conclusos.

. . . . . .

Caeterum Valachi, Rutheni ac Rasciani, quicunque sessionati coloni sunt, et census prestant dominis eorum, quemadmodum reliqui sessionati coloni, connumerentur et dicentur.

. . . . . .

Nos igitur supplicatione premissa dictorum fidelium nostrorum Dominorum Prelatorum, Baronum ac Nobilium, aliorumque Regni nostri Hungarie Statuum et Ordinum clementer admissa, predictos universos et singulos arti-

Digitized by Google

culos ipsos, modo premisso nobis presentatos, presentibus literis nostris de verbo ad verbum inseri et inscribi fecimus, eosdemque ac omnia et singula in eis contenta, nostra Regia authoritate acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus.

. . . . . .

Datum Posonii die tertia mensis Julii, anno Domini Millesimo, quingentesimo quinquagesimo septimo, regnorum nostrorum Romani vigesimo septimo, aliorum vero tricesimo septimo.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom IV. pag. 125—140. Exemplariŭ contemporanŭ în archiva cancelariei aulice unguresci.

CLXXV.

1557. 1557. *Ionŭ Fiatŭ* şi *Petru Gămanŭ*, castelanii districtului Caransebeşŭ, adevereşcŭ, că nobilulŭ de acolo *Stefanŭ Vucmirŭ* a zălogitŭ nobililorŭ *Martinŭ* şi *Ionŭ de Rusca* părţile sale de moşie din satele numite Cuptóre, Holandinŭ şi Gloşi.

Nos Joannes Fiath, Petrusque gaman (Ca)stellani districtus karansebes, et Franciscus Machowaj J(udexnobil)ium, damus pro memoria omnibus Quibus expedit his presentibus litteris nostris Quatenus venit nostri in presenciam vir nobilis Stephanus Wkmyr, spontanea sua voluntate Huiuscemodi fassionem fecit: Quod pro suis diuersis necessitatibus Ipsum vrgentibus: Imposuit seu Impignorauit ex suis Bonis possessionarys terram desertam sew predia quadam terciam partem: videlicet komptore, Hollandyn: glosy. His Nobilibus viris Martino et Joanni Rwzkay, pro florenis -|-|-|-|- (hac enim condicione) vti ex supra scriptis tribus predys possessionarys: Martinus et Joannes Rwzkay vllam porcionem partis habere valeant seu possint In Jobagionibus et cohabitatoribus modernarum Illarum possessionum: duntaxat Jam deinceps Ipsimet locare, et multiplicare valeant Jobagiones In predictis predys possessionarys, Que existunt nunc absque habitatore, si eis oportet. Ceterum cum Stephanus Wkmyr poterit deponere: prescriptam Sumam pecuniae: scilicet florenos Quadraginta: prefatis Martino et Joanni Rwzkay: extunc ipsi statim absque vlla pro Crastinacione seu terCommissione pecunias suas Sursum leuare debeant et teneantur: predia vero possessionaria dictus Stephanus Wkmyr mox habere et possidere valeat: vt antea habuit et possedit Martinus autem et Joannes Ruzkay vt habeant facultatem liberam accipere et habere Jobagiones et Incolas suos quos Ipsi locauerint, multiplicauerintque In Illis predictis predys possessionarys: pro cuius rei Testimonio, (sic) harum nostrarum vigore et litterarum mediante, Sigillis nostris Quibus vtimur robora-

Digitized by Google

tarum, eisdem concedendas duximus, Datum ex Karan Sebes feria sexta post octauam Beatorum Petri et Pauli Apostolorum Anno domini 1557.

(L. S.) (L. S.) (L. S.)

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 276 - 277. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási. Fasc. 20. No. 661.

CLXXVI.

1557. Nobilulŭ *Sigismundŭ Torda* scrie regelui *Maximilianŭ*, că la dieta Transilvaniei întrunită la Turda se aŭ presentatŭ trei oratori turcesci, cari în numele sultanului au cerutŭ, ca regina *Isabella* se cedeze Turciei *Oradea-mare* dimpreună cu ţinutulŭ seu, fixându-se frontiera Transilvaniei la satulŭ numitŭ Laculŭ-negru, nu departe de Cluşŭ; că mai departe naţiunile privilegiate ale Transilvaniei se temŭ, că *Românii din Moldova şi din Ţéra-românéscă* vorŭ face o nóuă irupţiune în Transilvania; şi în fine, că nobilulŭ *Franciscŭ Bebek*, care ceruse dela sultanulŭ se fie numitŭ de guvernatoriŭ alŭ fiului regelui Ioanŭ Zapolya, se află în captivitate la *voivodulŭ Alesandru* din Moldova. 1557.

Sacratissima Maiestas regia domine domine clementissime; post seruitutis meae et fidei perpetuae in gratiam sacratissime Maiestatis vestrae humillimam commendationem. Hodie est allatus ex arce Zerednye fasciculus literarum spectabilis et magnifici domini waywode Stephani Dobo, quem his adiunctum accepit Maiestas vestra sacratissima. Ex eius literis statum ipsius intelliget sacratissima Maiestas vestra, et ut arbitror plerasque alias res Transyluanas. De quibus ego haec habeo scribere sacratissimae Maiestati vestrae, quod sub exitum Junij mensis finitus est conuentus Transsyluanorum Tordae, quibus regina cum filio interfuit, vbi haec acta ego accepi, quae sicut accepi ita scribo Maiestati vestrae. Fuisse in conuentu tres chiausios seu oratores Turcicos, per eos postulasse imperatorem Turcarum a regina Waradinum cum pertinentibus omnibus, et metam statuisse pagum Feketeto id est nigram paludem dictum, qui distat a Coloswar quatuor aut quinque milliarijs. De arce Gywla nunciauisse, ne sumptus faceret regina. Nam sibi ipsi obsidionem eius arcis, et expugnationem curae esse. Praeterea interrogatum esse regnum publice nomine imperatoris Turcarum quis homo esset Franciscus Bebek, quoniam nullus unquam ex Hungaris tam libere ad eius portam venisset vt ille? apparere hominem prudentem, et ex gestis et ex persona, accedere autem aetatem senilem, proinde sibi videri eum esse aptum ac sufficientem ad gubernationem filij regis Joannis. Ibi surrexisse Antonium Kendi et proclamauisse: Franciscum Bebek semper fuisse proditorem, prodidisse aliquoties regem Joannem, nuper prodidisse regem Romanorum vt ipse locutus est, id est Sacratissimam Maiestatem vestram, nunc velle prodere ipsam altitudinem

Digitized by Google

caesaris Turcarum. Decretum esse, vt arx Gywla obsideatur, eam obsidionem esse demandatam Thomae Warkochy, cui praefectura quoque arcis Waradiensis est tradita. Siculos obtulisse reginae ad exercitum alendum quindecim millia florenorum, Saxones totidem obtulisse. Nobiles totidem. Postulauisse autem reginam, vt regnum ad arcem Mwnkachij copias equestres ac pedestres mitteret, quas ibi aleret, contra seruitores Maiestatis vestrae sacratissimae qui sunt in Vngwar; id negatum esse, et allegatum quod haberet eius Maiestas seruitores in Hungaria, qui eius rei curam habere possent; et non esse educendas regni vires e regno, regnum paratum esse consurgere aduersus eos, qui in regnum conentur impetum facere. Vt autem ad hoc possit esse vniuersitas regni sufficiens, nec concessum est vt stipendia in regno proclamarentur ad exteriores expeditiones. Hoc autem eo tendere intelligo, quod metuunt incolae regni Moldauorum et Transalpinensium Valachorum irruptionem. Franciscus Bebek apud Alexandrum waywodam Moldauiae in captiuitate habetur.

Wayuodae Maiestatis vestrae sacratissimae domino Stephano Dobo natus est filius quem ipse Stephanum appellari voluit, vt etiam si moreretur, nominis sui heredem filium relinqueret, regina curauit infantem ad oppidum Torda duci, vbi conuentus est habitus, ibi ipsa eum e sacro fonte baptismatis leuauit, et appelauit de nomine patris sui Sigismundum, ac domino Stephano Dobo nunciauit, ne se pateretur diutius acerbitate captiuitatis excruciari, sed iuraret sibi fidelitatem; ille renunciauit vt audio, se hoc facere non posse, dimitteretur libere, se acturum cum domino suo vt domi sibi in ocio viuere liceat, sed eius voluntatem et conditionem ex eius literis Maiestas vestra sacratissima optime intelliget. Si plura et certiora de rebus Transsyluanicis accepero, non negligam Maiestati vestrae sacratissimae literis meis perscribere. Quam dominus deus superstitem in terris conseruet et perpetuis successibus vti sinat. Datum ex arce Maiestatis vestrae sacratissimae Saros decima die Julij anno dominj 1557.

Eiusdem maiestatis vestrae sacratissimae

fidelis seruitor
Sigismundus Torda.

Adresa: Sacratissimae Romanorum Hungariae Bohemiae etc. Regiae Maiestati etc. domino meo semper clementissimo. (Sigismundus Torda de 10. Julij 1557).

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 83—85. Esemplariŭ contemporanŭ fără sigilŭ în colecţiunea de manuscrise a museului Bruckenthal din Sibiu. Art. Diaet. Auth. Transsyl.

Digitized by Google

CLXXVII.

1557. Nobilulŭ *Caspar Magochy* scrie palatinului *Toma de Nadasd,* că sultanulŭ *Solimanŭ* cere, ca regina *Isabella* se se mulţăméscă cu partea *Transilvaniei,* ce e cuprinsă între liniile dela *Deva* la *Cetatea-de-baltă* şi dela *Laculŭ-negru* la *Sĕlagiŭ,* ér' *ţéra Bârsei* şi celelalte părţi ale Transilvaniei se remână sub administraţiunea fiscală a sultanului. In urma acestei cereri, naţiunile privilegiate ale Transilvaniei decidŭ a trimite ca oratorŭ la sultanulŭ pe unŭ *nobilŭ românŭ,* cu numele *Sebastianŭ Erdelyi,* spre a puté obţiné unŭ respunsŭ mai favorabilŭ. 1557.

Ad Nadasdium Palatinum.

Spectabilis etc. Hesterna die quidam explorator meus a Belgrado rediit, refert circiter 3000 Turcarum a partibus maritimis de penitiori Turcia venisse, ac ibi circa Belgradum in castris esse, qui arcus et Sapta vocatas, pro armis gestant. Vidit ibidem naves octoginta, victualibus, pulveribus, et et globis oneratas: extra hos Turcas nullum exercitum, seu numerum Turcarum in illis partibus accepit, qui Imperator Turcarum contra Persam nimirum intendere fertur.

Thomas Warkocz praefectus, ac supremus Capitaneus per reginam Varadini constitutus est, qui his diebus scripserat ad me, se certos suos homines in certis quibusdam negotiis ad me mittere velle, si illis adventum, et reditum securum pollicerer: respondi illi, ut ea, quae per homines mecum agere vellet, cuncta litteris suis perscribat, ac in iis, quae contra autoritatem regiae Majestatis, meumque officium non sunt, amicitiam meam illi non denegabo, postea mihi non rescripsit.

Proceres et Nobiles regni Transsilvaniae satis male contenti sunt, cum jam demum videant, se se in spe eorum vana frustratos esse, prout aliquot Magnatibus, aliis etiam plerisque accidisse constat. Joannes Zalanczy et Joan. Kemény Legati eorum ab Imperatore non cum optato responso redierunt. Mandat Imperator terminos, et fines Transsilvaniae figi a Küköllövár usque arcem Deva, item a Feketető ad Zilágy, ubi regina cum filio se se contineat: districtum Barczaság, et quid quid extra praescriptos fines habetur, jubet in suum fiscum Caesareum computari, unde vehementer commoti, et animo consternato sunt, et, si ab Imperatore bonum et gratum responsum accepissent, in proxime praeterito eorum conventu conclusum fuerat, contributione pecuniarum, et levatione personarum adhibita, ut statim insurrexissent, venissentque ad obsidionem hujus loci, et nos inclusissent. Ista tamen eorum deliberatio et voluntas immutari, et dissolvi debuit. Sic benignus Deus per media opportuna suis semper prospicere dignatur. Nunc itaque denuo quemdam Valachum, Sebastianum Erdélyi ad Imperatorem Legatum miserunt pro meliori responso obtinendo. Quantum ego percipio, et cognosco, si viam, et modum adinvenire possent, rursum in gratiam regiae Majestatis se se reciperent plurimi. Ex arce Gyulaensi die 15. Julii 1557.

Caspar Magochy.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 121—123.

Digitized by Google

CLXXVIII.

1557. 1557. *Antoniu Veranţiu* şi *Franciscŭ Zay*, oratorii regelui Ferdinandŭ trimişi la Pórta otomană, întorcându-se dela Constantinopolŭ raportézĕ despre ultimele audienţe, ce le-au avutŭ dênşii la marele vizirŭ *Rustanŭ-paşa* şi la sultanulŭ *Solimanŭ* în *cestiunea Transilvaniei şi a Ungariei*. Cu acéstă ocasiune oratorii informézĕ pe regele Ferdinandŭ, că marele vizirŭ Rustanŭ-paşa, la începutŭ, le-a declaratŭ, că sultanulŭ nu póte se concédă regelui Ferdinandŭ nici o parte din ţĕrile, cari s'au ţinutŭ odinióră de regatulŭ Budei, fiindŭ-că nici unŭ principe, care a supusŭ vre-odată o ţéră, nu a mai dat'o érăşi în stăpânirea inimicilorŭ sei; mai târdiu însă Rustanŭ-paşa le-a comunicatŭ respunsulŭ definitivŭ alŭ sultanului, anume sultanulŭ se învoiesce la reînoirea păcii cu regele Ferdinandŭ sub următórele condiţiuni: regele Ferdinandŭ se plătéscă sultanului *tributulŭ pentru părţile Ungariei*, cari se află sub stăpânirea sa, se demoleze cetatea dela *Sighetŭ* şi se se învoiéscă la o *nóuă delimitare a frontierelorŭ* dintre ţinuturile sultanului şi ţinuturile regelui în Ungaria.

Summa successus ultimae actionis legatorum: Antonii Verancii, Francisci Zay et Augerii a Busbecche apud principem Turcarum Zoleimanum habitae. 1557. mense Augusto.

Ad sacratissimam regiam majestatem dominum suum clementissimum.

Ea duo nos, sacratissime et serenissime rex, Antonius Verancius et Franciscus Zay, exposituri majestati vestrae hoc nostro reditu, quae apud principem Turcarum Zuleimanum et passas ejus cum collega nostro magistro Augerio a Busbecche ultima id temporis actione egerimus, singillatim omnia suo ordine referemus, idque hoc praesenti scripto, ut cuncta vestrae majestati et plenius et facilius constent, quam si oretenus referrentur. Habuit enim eadem actio plurimum et contentionis, difficultatisque, et omnis ejus ratio videtur esse diligenter expendenda.

Quare, quum idem Turcarum princeps Adrianopoli Constantinopolim superiori Junio remigrasset, eam solam nos sollicite curam habuimus, ut, quae postremo ad nos majestas vestras per Michaelem Molnar tabellarium suum mandata dederat, sine omni mora exequeremur. Jam enim ab adventu ejusdem tabellarii quatuor menses praeterierant, quibus nihil egeramus, verebamurque, nostrae negligentiae iri imputatum, quicquid passae sua fortasse peculiari quapiam opportunitate, et majestatis vestrae incommodo dedita opera differebant. Eos itaque ubi primum assequuti sumus, et connivere jam ad petitiones nostras de actione aggredienda nequivere, initio omnium aditum ad Hruztanum passam postulavimus, ut ei tam de suo, quam de principis sui salvo reditu, pro legatorum officio, gratularemur, habentes interim constitutum, ut eidem rem quoque nostram cum dexteritate in memoriam revocaremus, et ejus finem totis viribus juxta mandatum urgeremus. Sic tandem Junii ejusdem IX. quum appulisset tertia duos potiores interpretes publicos Ibraimum Polonum, et Ferhattum Hungarum ad nos misit, qui quum plura et varia nobiscum contulissent, captati fortasse initio quippiam de his (uti plane apparebat), quae ad agendum haberemus, subdidere tandem, passam

Digitized by Google

nunciasse, de aditu ad se nos non laboraturos, quippe qui nobis semper pateret. Si quid tamen novi ad tractandum haberemus, significaremus illi; sin minus, frustra nos eum cum veteribus adituros, quae dudum intellecta probe tenerent.

Tum nos haud difficili consideratione assequuti, quorsum hujusmodi jacularentur, quove res etiam nostra esset evasura, si quae ad ipsum passam Hruztanum privatim, publiceque ad omnes caeteros coram agitanda haberemus, ea non a nobis, sed ab internunciis, hominibusque non nostris sed eorum cognovissent, renunciavimus: Constitisse ei his etiam postremis a majestate vestra allatis litteris, ita nos hoc tempore esse ejusdem oratores, ut a principio fueramus, habereque eodem modo, quod agamus nunc in hoc pacis negotio, ut hactenus per totum ejus cursum habuimus. Eaque causa, quia nos ad magnitudinem hujus principis, et ad ipsos dominos ejus passas summos vezirios, quorum ipse Hruztanus principatum teneret, missi sumus et non ad alios, optaremus ad eos deduci, ut coram audiremur non autem per internuncios.

Visum autem est, sic ei esse respondendum, quia saepius ante adventum Michaelis Molnar dictitaverat: nos veteres esse oratores, nec jam quicquam necessariorum mandatorum habere, oportereque majestatem vestram adhuc alium quempiam oratorem mittere, et sub mittere opportuniora ad pacem componendam mandata.

Die tum postero, quae fuit X. Junii, quum fuisset passa his assensus, privatim nos admisit Ubi gratulationis officio perfuncti, hujusmodi eum compendio alioquuti sumus: Quoniam dudum ejus dominatio perlegerit, quae proxime ad nos majestas vestra scripsit, existimare nos, ea non esse jam denuo repetenda, et duo tantum majestatem vestram his litteris declarare voluisse: alterum, quod majestas vestra etiam nunc eodem esset pacis atque amicitiae hujus principis desiderio, quo jam fuit ab integro quadriennio, alterum, quod ea omnia eidem vestrae majestati placuissent, grataque et rata essent, quaecunque nos ad hoc tempus cum illis apud eorum principem egissemus, agemusque etiam imposterum, donec tota res finem sortiretur. Postremo, quia quae ad hanc ipsam pacem componendam, quantum ad partes majestatis vestrae attineret, honesteque et commode pro utrisque fieri posset, satis abunde eis exposuerimus, nullo adhuc responso habito, nunc ad postremum jussos esse, ut responderi nobis curaremus, adjectis ad haec etiam aliis quibusdam, praesertim vero de fiducia vestrae majestatis, quam in eodem passa haberet, ostentati accuratius, totam rem in ipso esse collocatam, ab eoque exspectari omnia, conciliantes utique hominem nostrae causae. Nihil alioqui interim omittentes, quod ad tuendam, fortiterque eandem promovendam nos [1] convenerit.

Quae ad haec passa respondit, vultu satis placido minimeque turbulento, ea paucis cursimque fuere dicta, monitis nobis adhuc initio congressus, ut eo tum essemus breviores, quod nobis auditis, arduum quodpiam negotium

1) Se vede, că a remasŭ afară «agere» séu altŭ cuvêntŭ cu asemenea înţelesŭ.

Digitized by Google

illi incumberet, nec vacare diu nobis posset; quae tamen attigit, ea hujusmodi fuere, notatu sane non indigna: Jam diu nobis, si meminerimus, esse responsum, nihil videlicet principem eorum, hoc etiam tempore majestati, vestrae in Hungaria permissurum, quae ad Budam regno antea integro pertinuisse constarent, nosque ea causa, omni prorsus cura Hungariae posthabita, his jam de rebus ageremus, quae Austriam, Moraviam, et alias vestrae majestatis provincias, Hungariae vicinas concernerent, si ejus pace atque amicitia frui vellemus. Quumque illi hoc ipsius orationis contextu nos quoque daremus responsa, digna fide atque officio nostro, et qualia ab eo proposita merebantur, haudquaquam succumbendo, intulit non omnino sine aliqua latente malique animi energia: esse Augerium Alemanum hominem, nec mirari se, quod rem vestrae majestatis tantopere, tamque fortiter tueretur. Verum duos collegas ejus reliquos, Verancium et Zay etiam indigne, minusque recte agere, quod quum ipsi essent Hungari, subactique a suo principe cum caeteris Hungaris forent, idipsum tamen agere pergerent, quod Augerius, nec agnoscerent se se ipsius sui principis mancipia.

Ad haec nos quoque quod opportune potuissemus respondere, et si non deerat, ne quid tamen perturbationis attulissemus publico negotio, praesertim id temporis, quando jam nobis tota res in ipso cardine versaretur, temperavimus atque ei sic respondimus: Satis nos bene intelligere. quinam essemus, caeterum ea tantum agere, quae ab rege nostro in mandatis haberemus, quae sciremus esse nostri muneris. Quibus ipse non admodum attente exauditis, nisi forte simulaverat, subjecit, se nihil tandem his ex verbis nostris percepisse aliud, quam quod redeundi potestatem peteremus, de quo postea plura esset nobiscum loquuturus; hisque dictis, abitum nobis manu demonstravit, nosque ab eo recessimus, satis dubii, quemnam esset res nostra finem habitura. Quumque postea plures dies, sedentibus nobis inaniter elabi incepissent, nec quicquam omnino intelligeremus, quid essent acturi, haud dubie denuo nos diutius neglecturos, et rem novis dilationibus, silentio nobis imposito, suspensuros arbitrati sumus, quamquam alioqui non destitimus interim, quotidie fere cum antedictis interpretibus dedita opera expostulare, ut per eos querelae nostrae deferrentur; sed quum hac ratione parum proficeremus, ejusmodi in divanum ad eosdem passas die Junii XX. scripto destinavimus: nimirum quoniam duo jam menses essent ab adventu tabellarii vestrae majestatis, quem optaverant, nec adhuc tamen ab ipsis producti fuissemus ad agenda, quae hoc praesenti tempore officium nostrum postularet: valde nos metuere, nequid nobis aequaliter, tam ab ipsis passis, quam a vestra majestate imputetur, si diutius inaniter siluerimus, remque ac finem legationis nostrae curare neglexerimus. Eos propterea rogare nos magnopere, velint jam tandem adeundi sese facultatem facere, ut quae haberemus cum illis ad agendum, ea tempestive ageremus et transigeremus, ne si sub hac dilatione et et mora inopinatum quippiam apud confinia emergeret, omnis primum in nos ministros, deinde in ipsam majestatem vestram, regem ac dominum nostrum, culpa conferretur. Nec frustra, quod putamus, usi hoc stimulo, XXVIII. dicti Junii, jam prope nihil sperantes tale, passa nos in curiam cum munere, de

Digitized by Google

quo proximis litteris scripsimus, venire jussit, nuncians quod ad principem quoque esset nos deducturus.

Profecti itaque in curiam, munereque eodem pro decore ac dignitate majestatis vestrae illato, primum passas, pro more gentis convenimus, hujusmodique ad eos verba habuimus: quamdiu videlicet, quamque diligenter, sincereque majestas vestra perseveraverit hactenus in desiderio et petitione pacis hujus eorum principis, satis jam abunde universo orbi cognitum esse, nedum ipsis passis atque ipsorum principi. Ideoque, quia majestas vestra semper, ad hoc usque tempus, frustrata fuerit hujusmodi desiderio et petitione sua sane quam sincera et candida, nec jam eandem posse diutius pendere dubiam, inter praefatae pacis spem et desperationem, nunc postremo tandem certior fieri per nos decrevisse, si sit memoratam pacem habitura, nec ne. Misso huc potissimum hac de causa praesenti etiam nuncio suo cum litteris, firmissime mandatum nobis, ut si eo modo dicta pax majestati vestrae non concederetur, qui modus saepe jam numero a nobis fuisset ipsis declaratus, etiam non impetrata ipsa pace, dimissionem peteremus, et rediremus omnes. Nosque volentes hujusmodi vestrae majestatis obedire mandatis, haec omni cum honore et reverentia eis exponere, rogantes, ut pacem eorum principe nulla ratione concedere volente, vellent saltem ipsi passae petitionem nostram deferre ad ejus magnitudinem, nostroque apud eandem nomine intercedere, ut juxta salvum conductum, verbo suo pro nobis vestrae majestati datum, dignaretur tandem nos absolvere, et dimitti benigne facere, ne hic diutius, hac inutili mora tempus atque operam consumentes, domi etiam majestatem vestram gravissime offenderemus.

Tum Hruztanus: mirari se, inquit, quod quum diu jam continenter ab eis audiamus, principem eorum nihil prorsus in regno Hungariae majestati vestrae velle concedere, quaecunque antea pertinuere ad Budam, de hoc tamen nos nondum cessasse loqui. Ubinam aliquando vel legerimus vel viderimus, elapsorum temporum principes devicta regna atque provincias hostibus possidenda remisisse? vosque quonam pacto imperatoris nostri quaeritis amicitiam, qui regnum gladio ejus acquisitum, et vestigio equi percalcatum, vestro jure, vestraque potestate contenditis retinere; aliaque id genus plura, brevi in fine cohortatione adhibita, ut perspiceremus bene ea, quae nobis dicerentur, illud haud dubie innuendo et inculcando, ut pacem pro ipsius atque ejus principis arbitratu et quaereremus et acciperemus.

Ad quae nos vitando ea, ex quibus novae et prolixae disceptationes duci possent, quum nihil prope jam sit relictum nobis, quod cum eis de Hungaricis rebus toties non excusserimus, paucis respondimus: majestatem vestram jam inde a penetrata eorum principis in Hungariam potentia, eodem principe non invito, libenter et pacifice prius viciniae causa per amicitiam tantum, deinde per foedera, muneraque honoraria Hungariam tenuisse. Saepe etiam postmodum, eundem eorum principem tum nunciis, tum litteris suis liberam facultatem majestati vestrae fecisse, ipsam Hungariam possidendi, uti eam ad hoc usque tempus possedit, et modo etiam possidet, si Transsylvaniam Joannis filio, pro ejus magnitudinis voluntate concessisset. Nunc igitur

Digitized by Google

concessa eidem filio Transsilvania, non quidem alia causa, quam duntaxat, ut magnitudini suae gratificaretur, cur in eadem Hungaria majestas vestra imposterum quoque jure non permanere possit? aut quam honeste, quamve juste ex ea detrudi debeat? praesertim quum nos quoque non ullo alio nomine huc transmitti voluerit, quam ut vobiscum apud suam magnitudinem tractaremus, et conficeremus memoratae jam toties pacis reconciliationem, quantum videlicet ad ipsius Hungariae rationes attineret; vestram demum majestatem non esse ejus magnitudini hostem, idque jam quadrienni pacis petitione toti mundo palam fecisse, et eos ac eorum principem non ignorare. Caeterum hoc etiam apertius eandem majestatem vestram testificari, ab amicitia magitudinis ejus recedendi animum non habere, quod illius munificentia uti desiderat atque contendit, non aliter ab hoc suo studio et voluntate recessura, quam coacta.

Eotum subjiciente quaedam magis tumultuarie et cursim, quod ad principem ingredi omnes una festinabant, nosque videbant perstare in proposito, dixit, majestatem vestram omnes causas porrexisse atque in dies porrigere, propter quas eorum principem non haberet amicum ex sententia, quippe cujus voluntati necdum sese accomodare vellet.

Subjunximus, nullas hactenus majestatem vestram belli causas illis porrexisse, viaque armorum quicquid superiori tempore visa est attentasse, id et se et sua defendendi causa fecisse, non consilio laedendi aliena; quantum autem curavit accomodare sese voluntati ejus magnitudinis, ex cessione primum Transsylvaniae constare, deinde ex eo etiam clarissimum esse, quod hoc quoque tempore assidua finitimorum eorum hostilitate infestata atque ad arma provocata, a voluntate tamen et petitione pacis atque amicitiae ejus magnitudinis nondum destitisset. Hisque de causis facile ea vestrae majestati ab ejus magnitudine posse concedi, quae postulat, nimirum, ut in illa regni parte conservetur adusque Transsylvaniae limites, in qua permansit hactenus. Magnitudinem eorum principis ad caeterarum victoriarum praeconia, quae hucusque armis obtinuit, fore gloriosiorem munificentia, et maximo suo tum honori, tum commodo facturam, si hinc Joannis filio in altero terrae pugno collocato, hinc in altero majestate vestra permissa, aeque utrumque amicum sibi confirmandum censuerit.

Ad quae nullo firmo responso dato, surrexerunt, nosque ad principem deduxere. Apud quem, quum habuissemus loquendi potestatem, saepe ante expetitam, hoc tempore summe etiam opportunam, quo principem ipsimet per nos de summa totius rei coram serio alloqueremur, Augerius (uti aliis nostris perscripsimus) sic ad eum verba fecit: Serenissimus rex noster, maxime et potentissime princeps, plurimam salutem et felicitatem magnitudini vestrae precatur, eidemque mittit munera, ut intelligat magnitudo vestra, neque nunc deesse voluntatem majestati suae, neque ad honorandam vestram magnitudinem defuturam. Petit autem majestas sua a magnitudine vestra bonam pacem et amicitiam, et ut quemadmodum majestas sua primo voto magnitudinis vestrae Transsylvaniam libenter concedit filio Joannis regis, sic e contra magnitudo vestra reliquam Hungariam sub annuo munere honorario majestati

Digitized by Google

suae concedere non gravetur. Nihil enim tam magnum est, quod majestas sua a tanto et tam magnanimo principe impetraturam se non confidat, quod si tamen id obtineri non possit, quandoquidem aliud, quod amplius agamus nos non habemus, tunc summo studio rogamus, ut saltem magnitudo vestra nos oratores salvos et incolumes ad regem, dominum nostrum, et in patriam diu desideratam redire permittat, secundum morem omnium gentium, secundum salvum conductum magnitudinis vestrae, et ejusdem magnitudinis vestrae laudatissimam consuetudinem.

Quae quum summa attentione, mitique et ad benevolentiam quandam, vix unquam alias ita vultu erga nos composito, audisset, appareretque, quod plura etiam loqui nos, si voluissemus, fuisset passus, nos tamen veriti, secus eam nobis audientiam successuram, memores Amasianae nimis severae ac tetricae, quod praesertim ne nunc quoque illius votis essemus morem gesturi, passurique in ejus voluntatem pertrahi, nudam rem, eamque paucis comprehendendam nobis esse duximus. Quamquam quaecunque alia his adjecissemus, verba tantum et phalerae extitissent, quae quidem, quum apud hos nullum locum soleant obtinere, quae eis adversantur, ne umbram quoque eidem scilicet rei adjicere voluimus, ut simplicitate sua efficacius animo ejus, quod vellemus, inhaesisset. Sic demum et peroratione nostra et relatione interpretis admodum benigniter expectata, paucis respondit, visurum se scilicet et responsurum nobis.

Die post quinta, quae fuit Julii III. ad Hruztanum passam accersiti sumus, ubi nobiscum modeste, placideque horam ferme integram colloquutus, eam tandem conditionem pacis, quam superioribus litteris nostris de Agria, Palota et Zigetho attigimus, non sine quondam artificio, prius per varia divagatus proposuit, sumpto ab his verbis exordio: Si videlicet sic esset, quod majestas vestra tantam in ejus opera atque amicitia fiduciam haberet, quantam nos diu jam eandem habere saepenumero testati sumus ac testaremur etiam tunc, par quidem esse, ut etiam consilio ipsius uteretur, nosque pariter acquiesceremus, si rite utilitati ejusdem vestrae majestatis prospiceremus, aliaque id genus coetera, quae quum litteris nostris superiorioribus latius complexi sumus, hic esse repetenda non duximus, utpote jam abunde cognita; verum accuratius tunc, quod non scripseramus, nobiscum de nobis questus, per duritiem nimirum nostram stetisse, quominus hactenus de pace quicquam conclusum fuerit, quippe qui nunquam bene monenti assentiri voluerimus, in eas tandem erupit minas, ut imperatorem eorum anno insequenti cum tota sua potentia exspectaremus in Hungaria, nisi conditionem his de tribus locis, saepe jam nominatis, acciperemus, idque nobis esse faciendum, quod ipse suaderet, si saperemus, et commodis tum vestrae majestatis, tum subditorum suorum quieti, securitatique consulere satageremus.

Cui nos de industria responso ad bellicas minas non dilatato, vitantes contentionem, saepe jam frustra cum illis habitam, sed in Deum rejecto illius exitu, cujus providentia res etiam Christianae regerentur et sustentarentur, subjunximus, neminem melius commoda vestrae majestatis ac subditorum suorum quietem securitatemque cognoscere ipsa vestra majestate, et subditis ejus,

Digitized by Google

nosque in obeundis mandatis domini ac regis nostri non debere eodem velle esse sapientiores, sed tantum et sapere, scireque ac praesumere quantum intelligeremus esse ejus voluntatis. Ut autem et subditi vestrae majestatis, qui illam in regem suum elegerunt, fidei, regiminique illius sese ultro publicis votis subdiderunt, vicissimque majestas vestra eisdem omnem ex sese tutelam, libertatemque vetusto jure gentis concedi solitam repromiserit, ita certe non aliam et subditos vestrae majestatis quietem securitatemque agnoscere, firmamque judicare, quam qua sub christiano principe suo frui possint. Hincque fieri, quod nec majestas vestra fideles suos subditos ulla ratione honeste queat deserere, nec eandem iidem sui subditi, qui sacramenti datae fidei meminerunt, accepta autem a majestate vestra Agria, Palota, Zigeto, et haec intra loca eidem limite posito, quid hoc esset aliud, quam tota excessisse Hungaria, nempe quando ex urbe Viennensi, et fines ditionis, sibi factae reliquae, quotidie facile cerneret, et uno sagittae ictu pertingeret? quod majestatem suam facere, quam sit absurdum, vel ipsimet non ignorarent, qui tam mordicus sua retineant et tueantur, eaque causa ne nos quoque, ut voluntatis vestrae majestatis bene memores, vel cogitare de hoc, nedum loqui audere et posse.

Tum ille omissis, quae nos dixeramus, caeteris, et quaenam inquit, ista est regis vestri electio? nonve imperator noster devicto rege Ludovico totius regni Hungariae sit factus dominus? (in quem lapidem saepissime impingunt, aegerrime ferentes, non solum esse majestatem vestram legitimum Hungariae regem, sed etiam dici) unde nos hoc etiam tempore coacti nonnulla de consuetudine et jure quorundam regnorum inter Christianos attingere, quod eis esset in eligendis regibus, adhibita obiter etiam haeriditariorum ratione, edocuimus eum non jejune, tametsi paucis, jus utrumque majestatem vestram in regno Hungariae obtinere, nec eo se posse dejici sine magno et suo et serenissimorum filiorum suorum praejudicio; quo autem eadem majestas vestra in dicto regno Hungariae et jure suo et principis eorum munificentia pacifice, libereque sub annua muneris honorarii pensione permanere possit, ut permansit hactenus, ad eas majestatem vestram cum sua magnitudine conditiones descendisse, quae jam dudum a nobis, ut sufficientes et idoneae ad constituendam pacem tanto candore quaesitam, pronunciatae, locum sane merito habere a quadriennio debuissent, praesertim quum facta jam Transsylvaniae cessione Joannis filio, in ejus magnitudinis desiderium, duorum quoque annorum munus honorarium, quod belli causa, a finitimis suis moti, erat intermissum, jam dixerimus non esse eidem magnitudini suae negaturam; videlicet si suo etiam vicissim voto ab eadem amice respondebitur.

Ad quae quum respondere diligentius velle videretur, subitoque quodam quasi furore percitus, ab duorum annorum intermissione pensionis honorariae sumpto dicendi principio, nimirum quod merito ea pensione majestas vestra obligaretur, uti debita, ejusdemque culpa a suo cursu impedita, forte beglerbegus Graeciae intervenit, inceptoque mox sermone alio, oblivione, an studio, nescimus, eum tamen ad ea vertit, quae non admodum momenti maximi, ad statum peculiariter nostrum attinerent, causa demum sciscitata cur tam solliciti,

Digitized by Google

dimissionem peteremus, eo est provectus, hoc atque illud disserendo, ut inferret nihil nobis deesse, affatimque eorum principem omne genus annonae, pabulique, et quod tum nostro, tum jumentorum nostrorum reliquo victui necessarium foret, suppeditare, et quaedam alia hujusmodi, haudquaquam conditioni illius decora, praesertim teste beglerbego, et in faciem nobis.

Cui nos quoque convenienter responsum facturi, majore nonnihil etiam ob praesentiam tanti testis diximus: eo nos dimissionem ita sedulo postulare, quod a majestate vestra jussi essemus, quando jam hic tanto tempore frustra consumpto, videretur nihil nobis de perficienda pace succedere. Caeterum nos de bona tractatione magnitudini suae et ipsi domino passae ingentes habere gratias, verum esse nobis domi etiam nostrae quod edamus et bibamus, eaque causa non venisse nos huc, ut ederemus et biberemus, sed ut de pace ageremus, eaque vel conclusa, vel non, mox postmodum ad majestatem vestram rediremus.

Non obscure hic erubuit, re tamen subridendo in jocum versa, jactatis modo in beglerbegum oculis, modo in nos, respondit: non ideo fuisse se sic loquutum, quod haec nobis exprobraret, aut quod ignoraret domi nos non esse inopes, verum solere ubique gentium in oratores declarari, quocunque animo in eorum principes essent ii rerum domini, ad quos fuere missi, fierique ea in nos, quae fierent non nostra sed regis nostri causa; quae quidem omnia aequum esset nos agnoscere et boni consulere, minimeque etiam gravari hac dimissionis nostrae mora, quum exstet memoria, alias quoque Hungarum quempiam oratorem, per septennium integrum apud eos fuisse habitum, idque non alia de causa, quam ut interim res utriusque partis commodius eum finem sortiri potuissent, qui utrique cessisset ex sententia, quemadmodum hoc etiam tempore nobiscum ageretur.

Nos hoc, ut jam saepe antea ab interpretibus auditum, sine responso praeterire non passi, ne ratum habuisse visi fuissemus, recte id eum quidem afferre in medium, subjunximus, sic esse sane, ut diceret, verum scire, nunc etiam Hungaris eam oratoris illius, qui fuit Barnabas Bellay nomine, detentionem in mentibus haerere, eaque non leviter offendi, et dolere pariter quod illud exemplum vetus, ne tunc quidem in laude habitum, in nobis modo renovetur, tanto praesertim salvo conductu et tanto principis verbo ac bonitate fretis, quod certe fieri pro aequitate et omnium gentium jure non deberet.

Tum ille induciis quinquennalibus, successu Transsylvaniae, casu Malvezii nostro tempore, et de hinc omnibus hujusmodi exteris ordine repetitis, et in disceptationem adductis, omnes principis sui inimicitiarum contra majestatem vestram causas ex hisdem rerum interventis fuisse egressas, comprobare nitebatur, dicens, eundem principem suum pacem illam inducialem cum majestate vestra et cum majestate caesarea non sua necessitate, commodove, aut suo aut subditorum suorum, sed Venetorum, Ragusinorum, Genuensium, coeterorumque similium, partim amicorum, partim sociorum suorum, insulas et oras maritimas incolentium securitati atque otio consulturum pepigisse, quod quidem nos haud scimus, quid attinebat de his tribus populis commemorasse, quum arma vestrarum majestatum Christianos non soleant infestare: sic ei

Digitized by Google

tamen dixisse placuit, illud adjiciendo: pacem eandem non a suo principe, sed a majestate vestra fuisse interruptam, unde postea et Transsylvaniae controversia, et Malvesii aerumnae, et haec demum nostra diuturnior detentio, aliaque multa turbulenta in finibus nostris fuissent causata et consequuta; contortaque ad postremum culpa omnium in majestatem vestram, intulit, nullam eidem imposterum fidem esse adhibendam, nihil etiam in Hungaria concedendum, jusque omne libertatis, vitae ac mortis nostrae nec jam in vestrae majestatis esse potestate, nec in nostra, sed in ipsorum principe, quo ne salvo conductu tantopere niteremur, nihil hunc jam prodesse nobis, ad sex menses illum fuisse datum, nosque his elapsis, mox in eorum arbitrium concessisse, foreque imposterum, dum eorundem principi libuerit.

Haec tam acriter circa finem colloquii enunciata, serione an dissimulanter gratia beglerbegi protulerit, quod haud dubie ita fuisse, alter interpretum superiorum nobis affirmavit, nos omnino dubitavimus; at ne quid hoc ultimo statu rerum muneris nostri decessisse nobis constantiae, nosque adhuc habere in arcanis, quod necessitate esset nobis remittendum, existimasset, qua quidem spe et cogitatione ad extremum usque destitui minime potuerant, ut potentia insolentes, nos quoque paulo efficacius respondimus. Haec nimirum verba si princeps eorum ad majestatem vestram plane perscripsisset, quando nos ad se deducebat, sciret ipse passa, longe alio consilio majestatem vestram fuisse nos huc missuram, aut fortasse ne missuram quidem. De authoribus vero violatarum induciarum quinquennalium, quique inter majestatem vestram et magnitudinem eorum principis dissidiorum causas praebuerunt, eos nos, quia saepe jam in finitimis ipsorum eis demonstravimus, nec putemus necessarium esse, toties hujus controversiae veritatem retexere, cui nunquam hactenus locum dare voluerunt, nunc nos omnia studiose praeterire. Verum si praeteritarum turbarum causas, de quibus ad nos nihil attineret, in nos magnitudo sua conjiciet, nosque salvi sui conductus jure et fiducia spoliabit, quo liberos securosque ad se venire voluit, liberosque et securos ab se dimittere verbo suo promisit, pace vel confecta, vel infecta, potentia id quidem poterit facere ejus magnitudo (in ipsius enim manibus sumus), an tamen juste, honesteque, et sine suggillatione nominis ac famae suae poterit, videat

Ad quae dum respondere incepisset, digreditur beglerbegus, indeque ab hoc argumento rerum abductus, denuo coepit nos identidem monere et cohortari, ut si rebus majestatis vestrae rite consulere vellemus consilio ipsius assentiremus, et sic dum ipse a suo instituto non recedit, in nostro nos persistimus dimisit nos, adjiciens, quod de his ad principem esset relaturus.

Toto tunc nos accuratius considerato passae Hruztani habitu, quo sese nobis exhibuerat, spe jam dudum et e publicis et e privatis locis non levium amicorum relatibus imbuti, quod illis ipsis divanis expediri omnino deberemus, haud dubie ipsi quoque id futurum credidisse nonnihil videbamur. Tamen et his, qui tunc habebantur, et consequentibus frustrati sumus. Et quia dum haec aguntur, allatum est, jam adventare oratorem Persiae, cujus fama sub reditu principis hujus prorsus obticuerat; appulereque etiam Joannis filii nuncii, Temeswarum ac Lippam, limites siquidem antea illi traditos ad Trans-

Digitized by Google

sylvaniam postulantes; denuo coepimus de dimissione nostra desperare, existimantes hinc nova impedimenta nobis exorta esse, verisque tota sollicitudine ad investigandum, quidnam sese expeditioni nostrae tam repente interposuisset, forte Ibrainus interpres convenit nos, tum eodem quoque summa diligentia rogato rei hujusmodi tam insperatae causam, respondit, prorsus se ignorare, et nihil sperasse tale, nisi si passae prius a nobis opperirentur responsum de tribus locis, quam accerseremur, seque putare non alienum nos facturos, si eos scripto admoneremus nostri negotii, passa enim Hruztanus postquam nobis Agriae, Palotae, Zygethique proposuisset conditionem, ut majestati vestrae clarius ratio de hac expectatione responsi exponatur, hortatus etiam fuerat nos, ut biduum triduumve in hospitio deliberaremus, quid in hoc animi haberemus. Nos vero ostensuri majestatem vestram omnes conditiones, quae et juxta petitionem nostram, saepius jam apud eos factam, et secundum mandata vestrae majestatis tum initio, cum non ita pridem nobis data, de toto loquerentur, aspernaturam, neve etiam spei quippiam injiceremus illis, quod non aegre adhuc possemus ab instituto proposito dimoveri, quantulamcunque regni portiunculam vestrae majestati promisissent, modo concessa etiam pace, diximus, non egere nos ea deliberatione vel momento minimo temporis, quum actutum eodem loci paratissimi essemus ad respondendum, uti et respondimus juxta praemissa.

Usuri nihilominus consilio interpretis, et diligentia nostra, minime segniter jam incepta ad obtinendam expeditionem, haec ad passas XII. Julii transmisimus. Nimirum quia jam nos ad ea, quae nobis proxime fuerant proposita, abunde et finaliter responderimus, nec esse quicquam, de quo alia a nobis deliberatio super illa re expectetur, postquam ea negentur nobis, quae jam toties ab initio, uti promissa atque adeo etiam debita postulaverimus, eorum nos illustrissimas dominationes magnopere rogare, dignarentur tandem nobis a magnitudine sui principis, vel benignum responsum cum eorum concessione impetrare, quae (uti jam diximus) diu peteremus, vel saltem justam dimissionem pro clementi magnitudinis suae promissione obtinere. Quandoquidem et tempus jam ipsum nimis sane longum frustraneae detentionis nostrae, et omnis tam divina quam humana aequitas postulet, ut hujusmodi dilationibus finis imponatur.

His nostris litteris in divano lectis, quid tandem agendum passae de re nostra censuissent, nihil prorsus intelleximus, quum ne verbo etiam unico quicquam nobis renunciare curarint. Ciaus bassy tantum, qui divanorum tempore summi cujusdam apparitoris passarum obsequia juxta morem gentis obire solitus, et litteras nostras intulerat, suo nobis renunciarat nomine: dixisse passas brevi se nostro quoque negotio operam daturos. Quo responso non contenti, sollicitavimus etiam interpretes, quidnam dixissent passae ad nostras litteras, numve quippiam responsi per eos transmisissent. Sed ne iis quoque habentibus, quod ex mandato eorundem passarum reserere possent, per totam interim urbem increbuit, deferrique etiam ad nos inceptum est, haud dubie expeditionem nostram per id tempus futuram. Sed passas duo expectare: festa bairami, quae jam imminebant, et adventum Persae oratoris, qui etiam

Digitized by Google

non longe aberat, fierique alterum partim propter existimationem eorum, partim ut nos Persae potentia, Persam vero nostra territent, nihilo sane dissimilius quam Amasiae, utrosque in sua vota pertrahere enixuri. Alterum vero epuli gratia, quod legatis, cum quibus pacem jam habent constitutam, publice in in curia, expeditionis eorum tempore solent exhibere, quia tunc jejunii sui religione prohibiti, quo noctibus duntaxat vesci morem habent, exhibere fas non fuerat. Quod utrumque etsi non erat tale, ut magni fieri debuisset, quum et alterum frivolum duximus et vehementer execrati sumus, postquam unius aut ad summum duarum horarum epulo tanti mementi rem in mora retinere oportuisset; quum tamen nec obtinere, quod vellemus, possemus, nec ulla nobis ad extorquendum vel via erat vel ratio, coacti sumus hoc etiam tempus opperiri, et credere, quando sic volebant, maxime his nos morari de causis. Cui morae XII. diebus datis, passas denuo sub ipso bairano monuimus per litteras, multis nos verbis nolle jam eos molestare, verum paucissimis rogare, ut expeditionis nostrae meminissent, et nobis juxta promissionem proprio ore principis eorum responderent, quum jam aliud non haberemus, quod nobis esset expectandum.

Verum ad hanc etiam petitionem nostram, quum omnino siluissent per triduum, duximus esse excusandos ob celebritatem bairani, quod festum summum et fere unicum toto anno habere consueverunt. Prima tamen die Augusti iterum ad sollicitandos conversi, haec ad interpretem Ibrainum paucis scripsimus: Adiret privatim supremum passam mox lectis nostris litteris, et cum summa instantia rogaret nostro nomine, vellet jam tandem serio expeditionem nostram promovere, ac scire detentionem nostram ibidem ita diuturnam atque indignam, nullum rebus communibus afferre commodum, quicquid interim aliud animo suo vel princeps ejus vel ipse volutaret; caeterum, ut quaecunque nobis respondendum commisisset, id ad nos extemplo perferre non gravaretur.

Mature tum functo interprete officio suo, Persae quoque orator appulit Scutarum, eaque adhuc ipsa die, postquam domum e divano redierat, nos etiam jussit ad se accersiri, et his est verbis alloquutus: Vos quandoquidem magnitudinem principis mei pro pace et pro expeditione vestra tantopere urgetis, ego quoque jam hoc utrumque vobis impetravi, sed non sine maximo labore atque industria, quia et caeteris passis collegis meis insciis, qui ad bellum magis quam ad pacem inclinant, et opera ac favore mulierum assidue per tam longum tempus, quo vos hic apud nos habuimus, opperiendo, et inquirendo occasiones, quibus animum principis mei ab expeditione contra vos facienda, quam omnino molitur et habiturus est procul dubio, nisi meum consilium receperitis, avocare et ad pacis voluntatem transferre possem. Unum igitur Zygetum est in medio, quod si loco suo non summovebitur, pax quoque memorata nullo pacto componi poterit. Ea enim arx, quum in se ab initio semper haidones et praedones foverit et fovet etiam modo, qui latissime per ejusdem principis mei fines grassantur, nec idem jam illam diutius potest tolerare: decrevit omnino aut bello aut conditionibus pacis eradicandam.

Quare Augerio collega vestro hic apud se retento dum res tota perducetur ad finem, curam quoque eorum habebit, quae interim occurrerint,

Digitized by Google

vos duos, Verancium et Zay, jubet ad regem vestrum proficisci et referre illi: esse ejus magnitudinis voluntatem, ut primo quoque tempore, deductis ex ea ipsa arce Zygeth praesidio ac munitionibus, eandem etiam demoliatur atque disturbet. Missis deinde iterum oratoribus, et per eos duorum annorum munus honorarium, cujus erat intermissa pensio, sic demum pacem secum perpetuam his conditionibus habiturum, quibus priorem habuerat; ea insuper Hungariae parte in sua potestate retenta, quam modo retineret, cumque his limitibus, qui constituentur postea inter suos et regis vestri fines. De munere autem annuo imposterum pendendo, quod vult sibi augeri, deque aliis, quae ad ipsam pacem attinebunt, cum iisdem oratoribus, et cum hoc simul, qui hic remanebit, transigetur, nimirum si rex vester his conditionibus annuerit.

Nos hisdem conditionibus non contenti, ut quae haud quaquam convenirent cum commissionibus vestrae majestatis, perturbationem animorum nostrorum non exiguam vultibus demonstravimus, innuentes, et indignas et ab aequitate esse alienas; verum antequam ad proposita ejus responderemus quicquam, primum omnium placuit de limitum positione, de quibus fecerat mentionem, clarius informari, quaerentes occasionem, qua nos etiam pari ratione clarius eidem explicaremus, cum alioqui saepius antea declaratum: quosnam et princeps ejus majestati vestrae in Hungaria limites, promiserat remissa Joannis filio Transsylvania, et quibus rationibus memoratam pacem inter ejus principem et majestatem vestram rite fieri opporteret, quove etiam majestas vestra animo esset acceptura disturbationem Zygethi, interrogavimus: quibusnam locis cujusmodique limites essent posituri. Respondit: Velle suum principem, ut quae majestas vestra de regno Hungariae in sua hoc tempore haberet manu, ea libere pacificeque retineret, quae vero ipse et sui deditii, ejusdem juris essent, suo pariter nomine tenerentur. Caeterum de limitibus partiendis ac ponendis commissarios visuros, qui utrinque viri boni, primates, et periti rerum ac status regni delegabuntur in medium.

Ibi nos altero die de duobus, hoc est, de dimissione vel cum pace honesta petitaque, vel sine pace, si quae minus aequa ac decora offeretur, juxta mandatum vestrae majestatis solliciti, diximus: longe nos aequiores conditiones ad eam pacem componendam a magnitudine ejus expectasse, quam essent hae, quas nobis proposuerat, alios enim fines majestati vestrae vi sua et rebellium opera adimere, alios per conditiones pacis ultro sibi concedi postulare, quid hoc esset aliud, quam manifesta impedimenta eidem paci opponere, hunc in modum limites majestati vestrae astringere, et fines ejus ditionum sibi patefaciendo et reddendo armis suis obnoxios, rem nimirum contra verbum suum committendo, quod ab inito tractatu pacis memoratae semper hactenus unum illud extiterit; se majestati vestrae eam Hungariae partem, quam tunc possidebat, quae nos huc pacis ejusdem gratia deducebat, permissurum, si Joannis filio Transsylvaniam concessiset; motam itaque majestatem vestram magnitudinis ejus benevolentia atque amicitia, verboque ejus maxima fide habita, et oratores suos initio ad eundem misisse pacis gratia, et postea Transsylvaniam quoque Joannis filio concessisse, sperans sibi magnitudinis suae verbum, Hungariae ratione

Digitized by Google

datum, non defuturum. Hujusmodi concessio Transsylvaniae, quum per os nostrum publice in divano magnitudini suae fuerit facta, meminisset idem dominus passa, quanam ratione, quove tenore verborum illam feceramus, inveniet, quod non alio, quam ut majestati vestrae serenissimae idem ejus princeps liberam pacificamque Hungariae possessionem usque ad limites Transsylvaniae permitteret, intra eosdem limites et Giulam, et Varadinum, et quaecunque alia in illis partibus sunt loca, intelligendo, quae nec tractu Transsylvaniae comprehenduntur, nec unquam ad Transsylvaniam pertinuere, ea vel frater Georgius, vel quicunque alius tenuisset antea. Et quia Transsylvania Pueri nomine petebatur, majestas quoque sua petitionem hanc de sola Transsylvania semper ab initio intellexit, quam solam etiam per nos oratores suos, tali protestatione praemissa, restituit, ut nisi vicissim majestatem vestram ejus magnitudo in possessione Hungariae ita permitteret, quemadmodum et tunc ei declarabamus, et ante saepius declaraveramus, eadem Transsylvaniae concessio, per nos videlicet facta, frustranea, invalida atque irrita foret. Caeterum alia nos ne nunc quoque a magnitudine sua postulare, quam ut majestas vestra in hisdem Hungariae limitibus permittatur, qui ei a magnitudine sua fuere promissi. Sic enim majestatem vestram putaturam, pacem memoratam, ut sibi honestam, et magnitudini suae honestissimam futuram. Quam si hunc in modum ejus magnitudo concesserit, ei nos, ut oratores et ministri vestrae majestatis, subscribemus, sin minus, plane ediceremus, nos his propositis conditionibus non assentiri, nec audere etiam eas ad majestatem vestram perferre, quandoquidem expresse jussisset nobis, ut infectis etiam rebus rediremus, si cum integris et promissis ab ejus principe regni limitibus pax non ei concederetur, eaquepropter alterum nos de duobus instanter postulare, ut jam tandem, si magnitudo sua pacem velit, aut pacem ipsam expedite faciat, esse enim jam tempus discessus; aut si nolit, id que ejus magnitudo expedite facere dignaretur. Ad utrumque nos pro mandato vestrae majestatis esse paratos, nec licere ulli nostrum hic remanere infecta pace, confecta vero etiam jussum esse, ut remaneat unus, qui hic negotiis fungeretur. Fecimus hoc loco etiam de pensione duorum annorum intermissa mentionem, non oportere magnitudinem ejus esse sollicitam ipsius pendendae pensionis causa, quam nos ei promisissemus, venturam haud dubie subito, si res pacis juxta et magnitudinis ejus verbum et pro voto vestrae majestatis concluderetur, sin secus, eam nos non polliceri.

Hic interloquutus passa, dixit, eam promissionem Hungariae factam quidem esse vestrae majestati a suo principe, et staturum etiam fuisse promissis suis, si tunc Transsylvaniam Joannis filio remisisset, quando petebatur; quia tamen serius eam remiserit, et quidem eo tum, quum jam ipsius eam populi tradiderant, principem quoque suum absolutum fuisse illius temporis promisso, et alioqui liberum ei esse semper, de suo agere, quae libeat, nimirum alia dare, alia adimere, et subinde possessores etiam ditionum suarum commutare, atque hujusmodi plura, more consueto satis insolenter.

Paucis subjunximus, redire ad rem festinantes: posse quidem magnitudem suam licite agere cum suis subditis, cum amicis aliam esse tenendam

Digitized by Google

rationem, et regem quidem nostrum esse magnitudinis suae amicum, ac propterea eundem aequam, honestamque pacem ab eadem postulare, exigere promissa ut ab amico et confoederato principe. Nec malitiose, aut animo inimico majestatem vestram fecisse, quod serius Transsylvaniam remiserit. Sed fretus fiducia amicitiae, quam se in ejus magnitudine habere existimabat, diutius tentavit, ut eam liberalitate ejus potius, quam armis suis retineret, si armis uti voluisset, num totam eam provinciam tueri contra adversarios suos nequivisset, quibus unica, vel ad summum duae arces restiterunt, donec benignitate majestatis vestrae jussae sunt deditionem facere. Verum omissis hujusmodi conditionibus, ad quorum finem esset jam perventum, ad Zygetum et ad alia nostri muneris rediimus, diximusque, petitionem de disturbando Zygeto, fore majestati vestrae molestissimam, nosque plane scire, hanc conditionem majestatem vestram nullo pacto accepturam.

Respondit: si non acceperit, bellum habebit, quod meus princeps quum in Hungariam deduxerit, quomodo ei et Zygetum et totum reliquum Hungariae resistet, sub cujus potentia terra etiam constremiscat? ideoque timendum illi erit, ne arcis unius causa totum regnum amittat; vos quoque, qui homines prudentes sitis, bene ista perpendite ac perspicite, vestroque regi ita consulite, ut damnum unius arcis tam exiguae maximam jacturam non faciat; et quia vobis data est conficiendae pacis hujus authoritas, cavete ne regi vestro causam belli pariatis, neve pedes illi ante tempus succidatis, et hujusmodi plura.

Respondimus, principem illorum esse sane potentissimum, semperque habere facultatem, quum vult, bella suscipere et gerere. Verum nostros etiam principes tutelae suae et suorum gratia belligerare consuevisse et scirè, amicitiam tamen vestri potius quam inimicitiam semper sinceriter desiderasse et desiderare etiam nunc, si modo animum ejus perspectum habeat, caeterum alia nos non posse agere, quam quae nobis sunt commissa, et sciamus esse majestati vestrae tum commoda, tum honesta; eaque causa nisi optatiora nobis tam de Zygeto, quam de Hungariae memoratis limitibus idem passa protulisset, redituros quidem nos ad majestatem vestram, sed de propositis conditionibus nihil relaturos, nisi tantum, quod infecta pace rediissemus, optantes, ut hac ratione omnes tres simul abire paterentur.

Respondit: optatiores conditiones dari nobis non posse, caeterum postquam nos his ipsis jam oblatis conditionibus eodem loci subscribere et assentiri non vellemus nec possemus, ut saltem duo nos, Verancius et Zay, eas ad majestatem vestram perferremus et eandam de voluntate principis sui edoceremus.

Qui nec hoc ipsum quoque adeo facile suscipere volentes, quum diceremus, esse illi peculiares homines, qui ejusmodi res ad ejus principem pertinentes possint ad majestatem vestram deferre, curantibus ea duntaxat nobis, quae vellemus solida fieri et non dilationibus involuta, ac ne speciem quidem revera futurae pacis habentia:

Subjecit, idque non semel, sed saepius, secus nequire fieri, quam ut dictas conditiones ad majestatem vestram perferremus; sic majestati vestrae

Digitized by Google

commodius futurum, sic velle suum principem, qui omnino antequam quicquam secus agat, cuperet intelligere, quid sit majestas vestra ad easdem conditiones responsura.

Tum nos, visa passae de hoc pertinacia, haesimus aliquantulum, quasi cogitabundi, quidnam in re tanta, tamque improvisa essemus acturi, durum enim erat, quod objecerat, nec se ratio ulla certa exhibebat, qua subito deliberari posset, praesertim quod cum dexteritate nobis agendum cum furioso et insolenti foret; volentesque eotum, omissa interim contentione de Zygeto, ad alia quae restabant particularia descendere, (uti ad majestatem vestram non ita pridem scripseramus) rupit colloquium, nosque ab se dimisit, dicens: postea se plura nobiscum loquuturum, quum alioqui satis multa etiam eo congressu transegissemus cum illo, sed tantum de Zygeto, in quo tangi nolebamus, et de limitibus generaliter; venitque ea nobis dilatio peroptata, quia perspecta hunc in modum ultima ejus principis voluntate, et quasi formula eorum, cum quibus erat nos dimissurus, melius nos praeparavimus ad ea, quae postremo agere et concludere debebamus.

Die itaque postmodum octava ejusdem Augusti jussit nos accersiri, ubi interrogatis nobis, quid decrevissemus de his, quae paulo ante proposuerat, respondimus de Zygeto et de limitibus a principe suo majestati vestrae promissis, ea ipsa quae prius, quum alia sententia esse non possemus, nisi si mandatis vestrae majestatis contrarium agere vellemus; verum quandoquidem ita fuisset principi suo constitutum, ut nos duo, Verancius et Zay, ad majestatem vestram rediremus, eam de propositis ad finem conditionibus pacis hujusmodi edocturi, id quidem nos facturos, restare tamen adhuc nobis plura, quae huc faciunt, et de quibus cognoscere nos oporteret, quo plenius de tota re majestatem vestram possemus informare, igitur eundem passam interrogavimus, quid de Gywla, de Varadino et de aliis locis in eadem regni Hungariae parte constitutis, et intra praefatos limites majestati vestrae promissos, comprehensis responderet nobis? nos enim antea etiam egisse pro hisdem locis summa diligentia, agereque etiam modo, quandoquidem eis majestas vestra nollet privari, et par esset, ut eidem vestrae majestati pacifice permitterentur juxta ejusdem ipsius promissa principis, quae illi fecit, quum eandem de possessione Hungariae assecuravit, si Transsylvaniam Joannis filio concessisset; nunc enim intercepto contra omne jus ac fas induciarum Varadino, Giulam quoque adversarii ejusdem cum auxiliis ipsius principis dicantur velle oppugnare, quum simili modo arcem etiam Hwzt interceperint, nulla ratione vel induciarum habita, vel verbi ipsius principis, quo omnes regnorum ac provinciarum vestrae majestatis fines eo usque securos fecerit, donec de memorata pace transactum foret.

Respondit: omnium hujusmodi locorum interceptionem et disturbiorum, quae post adventum nostrum ad eorum portam exorta sunt, causam a vestrae mejestatis finitimis processisse, et justo bello acta ab eis fuisse omnia, quum interim et finitimi vestrae majestatis paria facere, ubicunque et quandocunque potuerunt, non praetermiserint; ideo quae majestas vestra per id tempus amisisset, amissa putaret; alioqui principem suum ea nequaquam concedere

Digitized by Google

aut concessurum; quaecunque vel in Hungaria, vel in Transsylvania Joannis filii nomine possessa antea fuissent, ea ipsa velle etiam imposterum sui juris ac potestatis censeri et esse.

Subjunximus: ubi igitur promissa ejus principis, quae majestati vestrae fecit, locum sint habitura, si hisdem promissis obtenta ab eadem majestate vestra Transsylvania, illi etiam Hungaria adimatur, quae tota erat in promissis secundum eas partes ejus, quas in sua potestate habebat, quum nos cum hac legatione in Turciam expediverat.

Respondit paucis: actum esse de his, nosque frustra conari ac verba facere, et majestatem vestram ea jam parte contentari debere, quam illi princeps ejus concessisset, quum eam etiam negare constituerat, nisi ipse cum mulieribus sese apud eum pro majestate vestra interposuisset.

Tum nos et de arce Hwzt et de rebellium bonis quid agendum foret, quaesivimus, nam et Hwzt alieno tempore, in magnam injuriam quum induciarum, tum ipsius ejus principis ignominiam verbi, raptum esse, et rebellium ditiones sive bona non debere simili ratione a jure majestatis vestrae rescindi et abalienari, quocunque rebelles ipsi a fide vestrae majestatis excidere voluissent; regnum esse vestrae majestatis, et pro improbis atque infidelibus semper posse probos et fideles reponere.

Respondit: idem principem suum de re rebellium sentire ac velle, quae de aliis ad Joannis filium pertinentibus; neminem praeterea eundem principem ab se rejicere et indefensum relinquere solere, quicunque ad eum, et ad tutelam ejus sese contulissent; propterea nec de his quoque loqui nos oportere, ea nunquam principem suum vestrae majestati redditurum, pro quibus instaremus, nisi si praeter morem majorum suorum agere velit.

Venimus post haec ad Monkacz, meminisset, inquientes, arcem illam non bello fuisse captam, sed per compositionem Petro Petrowyth traditam in permutatione Transsylvaniae et Temeswari, cum regina atque ejus filio transacta, eaque causa suadere omnem et divinam et humanam aequitatem, ut postquam majestas vestra principi ejus de Transsylvania gratifacata libens fuisset, eidem restitueretur.

Subjunxit: non satis sibi constare statum causae arcis Monkacz, egisse nos de hoc cum Ahmat passa, verum cum alios oratores majestas vestra miserit pro concludenda pace, illum per eos informabit, et tunc quicquid erit aequitatis et justitiae de ipsa arce transigetur, quanquam alioqui nesciret, quonam pacto reddi possit, si quum Petro Petrowyth pro Themesvaro fuerit data, nec Themesvarum idem Petrowyth cepit a vestra majestate, sed princeps ejus, tamquam arcem suam, quae male majestati vestrae tradita fuerat: nullam culpam in Petrowyth conjici, et consequenter neque arcem ipsam Monkacz ab ipso repeti posse; verum de hoc etiam postea erit agendi tempus, vos tantum cum his ad regem vestrum properetis, et curetis, ut intellecta principis sui de pace voluntate, quam citissime fieri poterit, eidem renunciet, quicquid animi ad ipsam pacem habuerit.

Nos hoc loco, etsi omnia, quae cum Petrowyth in collatione arcis Monkacz acta sint, exposuissemus, declarato insuper et chirographo ejus fidei,

Digitized by Google

qua se majestati vestrae in perpetuum obstrinxerat, jus ejusdem majestatis vestrae super arce illa defendentes, nihil effecimus, rem passa in aliud tempus differente; et sic responsum ei ad alia facturi, diximus: in proficiscendo ad majestatem vestram nullam nos moram commissuros, caeterum jam nunc plane nos videre, uti et coram fateremur illi, quem sit ex conditionibus animum majestas vestra habitura, quum nullam agnosceremus talem, ad quam posset accedere; quum astricta majestate vestra in tam exili portione regni, quae quasi pugno comprehendi quiret, et annuum munus honorarium princeps ejus augeri sibi postulat, et duorum annorum exigit intermissa, velitque prius ea ad suam portam mitti, quam de pace transigatur; propterea nescire sane nos, quomodo hoc utrumque fieri possit, quum majestas vestra et annuum minui potius cogatur, quam adaugeri, ditionibus suis regni Hungariae diminutis, et intermissa non ante mittere, quam confecta et pronunciata pace. Diximus etiam, eadem munera intermissa non ex debito sed ex benevolentia fuisse ejus principi promissa, quum jure belli, per Aly passam moti, fuissent retenta, cupida nimirum vestra majestate, hoc etiam studium ipsius amicitiae eidem declaratum esse. Sed ad haec nec aurem adhibuit dummodo illis largiatur, respondit tantum: quod quia ea etiam pax, quae majestati vestrae polliceretur, aegre fuisset impetrata, necessum esse munera intermissa praemittere mature, quo idem scilicet passa habeat firmum argumentum, liberius et solidius apud principem suum de ipsa pace agere et perficere, alioqui vereri se, frustratum iri, si hanc occasionem majestas vestra praetermisisset.

Cui nos, quum videbamur nihil proficere, alia non respondimus, quam quod de his majestas vestra visura esset.

Caeterum ubi idem passa de perpetua pace fecisset mentionem, de hoc quoque interrogavimus, quonam pacto nos perpetuitatem illam oporteret intelligere; respondit: durante vita vel majestatis vestrae, vel sui principis, et quousque causa aliqua a majestate vestra non porrigeretur belli; similiter si placuisset vestrae majestati, tempus brevius praefigere, id ejus principem vestrae majestatis arbitrio relinquere, adjiciens: sic eam servaturum, ut quam vel cum Gallo, vel Venetis haberet.

Tum nos hoc animo principis ejus laudato, de Giula iterum, et de Cassovia, de qua nondum feceramus mentionem, institueramus sermonem, verum interpres Hungarus, Ferhat nomine, inhibuit nos, ne de his loqueremur, quae adhuc in manu essent vestrae majestatis, postquam in oblatis conditionibus haberetur, ut majestas vestra retineret, quae possideret in praesentia; sic omissa consulto commemoratione Cassoviae isthac de causa, quum alioqui longius etiam esset a Transsylvaniae finibus constituta, qui versarentur in controversia, de Giula non reticuimus, adnitentes efficere, ne ab adversariis vexaretur, sed pacifica, liberaque (uti erat in manu vestrae majestatis,) eidem simul cum jure et facultate recuperandi caetera, postquam non restituerentur ultro, relinqueretur eadem; ad haec respondit, quae ante loquutus fuerat, nequire prorsus fieri pro quibus instaremus. Sic consumpta concertatione hujusmodi circa particularia, vicissim ei alia proponendo, alia respondendo, exigentes aequiora, ad postremum nihil praeterea obtinere potuimus, quam quae

Digitized by Google

initio pronunciaverat, nulla etiam facta spe, significatione apparenti, quod ad alia idem ejus princeps induci possit, idque pro hoc colloquii tempore, quia postmodum attigit quiddam de Zygeto, uti loco suo dicemus, quo ostendit inexorabilem suum principem non fore.

At nos perspecta tunc ejusdem principis ipsius obstinatione, in his duntaxat et iniquis et parum honestis conditionibus fixa, quas passa nobis proposuerat, etsi solita constantia erat in animo, illi refragandi et obsistendi, quemadmodum aliis in rebus hactenus pro mandato faceramus, tempus extrahendo, donec eos ad aequiora deduceremus: quia tamen jam non semel passa Hruztanus edixerat nobis, ibidem nos diutius adhuc mansionem habituros, quandocunque cum his ad majestatem vestram proficisci recusaremus; quare veriti in errorem aliquem incidere, fierique novae cuipiam molestiae causa vestrae majestati, quae jam strictissime mandaverat, ut re etiam infecta rediremus: totis viribus in eam petitionem incubuimus, ut omnes tres dimitteremur, postquam nec propositae conditiones essent convenientes paci, nec speraremus meliores. Passa igitur ubi dixit, nequire fieri, ut rediremus omnes, principem enim decrevisse, ut duo remmittantur retento tertio, nos quoque Verancius et Zay primum qui dimittebamur, uti jam ante consultaveramus, quid ad ultimum facto opus erit nobis, si res hunc in finem desiisset, eundem passam alloquuti, diximus, quod nos ad majestatem vestram redituri, de mandato quidem ejus rediremus caeterum caventes, ne et ipsis vanam aliquam spem relinqueremus, easdem conditiones, praesertim de Zygeto et de astrictione limitum posse fieri ut apud majestatem vestram locum obtineant, et ad eandem vento leviora deferremus, unde et honoris nostri et gratiae vestrae majestatis jacturam facere possemus, eidem passae protestari nos, quod haud dubie sciremus, eas conditiones majestatem vestram non accepturam, ut ab honore et existimatione ejusdem alienas, quodque nos nec hisdem conditionibus annuissemus, nec eos de voluntate nostra, sed de mandato ejus principis ad majestatem vestram essemus perlaturi.

Simili modo magnificus dominus Augerius, collega noster, pari protestatione usus, dixit: sibi displicere quod sic eum a nobis dividerent pace pendente, et adhuc incerta, idque omnino et expresse fieri contra mandatum vestrae majestatis, cum confecta ipsa pace, non esset detrectaturus hoc officium, ut impositum atque injunctum; quapropter, si optatiores conditiones proponere nobis princeps ejus noluisset, se quoque cum collegis absolutam dimissionem postulare. Sin minus, iterum atque iterum protestari, ibi se non aliter remansurum quam coacte et praeter omnem majestatis vestrae voluntatem, nihil interim a collegis dissidendo, quaecunque fuissent caetera.

Passa his protestationibus auditis, quas hunc in modum consulto bifariam feceramus, etsi perturbari nonnihil videbatur, comiter tamen, familiariterque primum magnificum dominum Augerium, collegam nostrum, cohortatus est, ne gravaretur ibidem remanere tantisper, dum a majestate vestra responsum afferetur, deinde etiam nos duos, ut praeterea non exigeremus alia, sed maturaremus vestram majestatem edocere de hujusmodi voluntate principis ad pacem, quemadmodum et ante ad majestatem vestram scripseramus,

Digitized by Google

et superius commemoravimus, eidem interim domino Augerio promissa omni libertate et tractatione non honesta et amica solum sed etiam fraterna, subjungens: oportere imprimis omnino de his majestatem vestram cognoscere, mentemque suam ejus principi atque illi primo quoque tempore declarare; nosque hujusmodi necessitate adducti eidem paruimus, et eotum his completis ordine hic expresso, discessimus ab ipso, vixque hospitium ingressi, subsequuta sunt nos a principe dona, vestes et non multae pecuniae, passa Hruztano nunciante, postridie nos ipsos quoque expeditionem habituros.

Postero itaque die, uti nunciaverat passa, in divanum deducti, eadem quae privatim apud Hruztanum passam egeramus, ibidem coram omnibus retexuimus, ansam praebente ipso Hruztano, novaque jam cum omnibus passis contentione inita, non solum superiorem de Zygeto, sed etiam de caeteris particularibus. Verum aeque frustra conati sumus, atque cum solo Hruztano, in unam enim eam ipsam sententiam dudum consenserant, ut et Zygetum disturbaretur, et ad caetera nihil pro nostro voto ibidem quoque publice responderetur nobis, ut neque Hruztanus passa domi suae responderat.

Atque his in hunc modum sese habentibus, ibidem quoque eadem protestati sumus, quae ante apud solum Hruztanum protestati fueramus, idque solennius aliquanto propter loçum et personas, rogatis in fine, ut si fieri posset, gratiora vestrae majestati et de Zygeto et de aliis particularibus nunciarent, ne omnino et majestati vestrae et ipsorum principi quadrienne hoc legationis nostrae tempus sine fructu successisset.

Tum Hruztanus passa: si, inquit, adeo grave erit vestro regi Zygetum demoliri ac omnino tolli, quae est arx exigua, et majorum multo impensarum causa, quam emolumenti, admonete ipsum regem vestrum, ut inveniat aliquem modum ac rationem, qua princeps noster induci possit ad eam illi incolumem permittendam. Quae quum ab interprete intellexissemus, non exigua sane laetitia, eoque etiam majore affecti sumus, quod insperata. Verum dubii, sic fuisse passam locutum, interpretem, antequam responderemus passae, quaesivimus: quomodo hoc dictum passae intelligendum foret? De largitione, respondit; quod nobis plurimum placuit, verum dum solidius consequi ab interprete contendimus, nec subito respondemus passae Hruztano: nequaquam, subjunxit Aly passa, sed prorsus deleatur. Hanc esse principis voluntatem, hoc decretum, nec pacem ullo modo posse fieri, arce illa incolumi.

Magis tunc nos ambigui, revera ne Hruztanus passa verba illa protulisset, an interpres assentari nobis voluisset, quod et Aly passa tam valide, confestim, manifesteque Hruztano restiterat, et ab eodem Hruztano, quum apud eum fueramus, minime hujusmodi attactum erat, languide credidimus, at credidimus nonnihil tamen, quia dubium non est, ipsum Hruztanum cum suis mulieribus omne genus belli longinqui aversari, pacem vero cum majestate vestra, quantum jam postremo perspicere potuimus, studiose etiam procurare, spe promissi praemii aureorum videlicet XXM. quandoquidem dum loqueremur privatim cum eo simul, non praetermisit obiter nos primum interrogare: an meminissemus promissorum, deinde etiam committere, ne quid de his cum caeteris passis attingeremus, quae liberius nobiscum contulisset;

Digitized by Google

qua etiam de causa summoto hac ultima actione interprete Ibraino, cujus semper ad hoc tempus usi eramus opera ob latinam linguam, Ferhatum Hungarum adhibuerat, cui magis privata sua confidit, quam alteri; unde idem etiam Ferhat aliquoties nobis et tunc et prius affirmaverat, malle Hruztanum XX. dentes ex bucca amittere, quam promissa XXM. aureorum non recipere; quare ipsum passam hoc dixisse utique credidimus, cessavimusque eos praeterea tam de hoc quam de aliis negatis stimulare, primum, quod frustra conabamur, deinde, ne si animadvertissent, nimis nos hoc verbum avide arripuisse, denuo nobis malignitatem aliquam objecissent; quum demum sic loquuto vehementiore spiritu Aly passa, Hruztanus postmodum non adjecit verbum, simulque et ipsis et nobis in silentium nonnihil fixis, surrexerunt, nosque ad principem induxere, cui pro more manibus osculatis, passa etiam Hruztanus demonstravit, qui ex nobis apud ejus magnitudinem esset remansurus, quive ad majestatem vestram redituri, nullumque ibidem permissi verbum facere, exivimus.

Caeterum exposito hujus actionis nostrae toto suo progressu ab initio ipso ad finem, jam loca ejus quaedam percurremus, quae tenui nostro ingenio consideranda esse judicavimus. Igitur quae nobis passa Hruztanus in divano proposuerat, restare adhuc Zygeto gratiam, res ejusmodi est, de qua non audemus solide quicquam affirmare, verum quia inter ipsum Hruztanum et Aly passam maxima simultas haeret, quod hic etiam satis sit apud principem gratiosus, quumque et ille paci studeat, et hic bellum videtur velle, accommodando sese comice principi, plurimum vereatur paci nostrae palam favere: ideo opinamur, quod de industria sic obiter, et quodam tumultuario modo nos voluerit commonefacere, posse adhuc Zygetum superesse, ne omnino desperatum de eo crederemus, resque ad bellum manifeste inclinare incepisset. Potuit tamen illud etiam subesse, quod id artificiose nobis insinuarint ea causa, ut consulerent partim fastui et existimationi sui principis, partim ut difficultate nobis de impetratione dictae arcis inculcata et prope persuasa, ad majorem aliquam vel temporarii muneris additionem, vel ordinarii pensionem, sic re ejusdem arcis ad novas petitiones et promissiones largiores, ne dirueretur, dilata, de quo tamen latius postea majestas vestra poterit consultare.

Habent considerationem etiam protestationes nostrae dupplicem: ne enim et magnificus dominus Augerius, qui remansit, et nos qui reversi sumus, hoc utrumque temere visi fuissemus fecisse, postquam sic ab eo principe prope cogebamur facere, neve idem dominus Augerius ullo tempore imposterum incurrisset hostium quampiam calumniam, quod vel pro nobis duobus, Verancio et Zay, vel pro Joanne Maria Malvesio esset obses, quos saepe etiam antea omnes simul vexare non erubuerunt; deinde, ut majestati vestrae semper liberum, esset occasionibus sese offerentibus, Transsylvaniam denuo jure legitimo recipere, quandoquidem princeps ille, obtenta a majestate vestra pro Joannis filio Transsylvania, verbo suo de promissa ob id eidem Hungaria cum limitibus saepe jam nominatis, non steterit, si non steterit; idque juxta hujus ipsius quoque pacti protestationem, qua irritam cessionem nostram prorsus fecerimus, si memorata promissa non servasset.

Digitized by Google

Illud autem, ut majestas vestra libere possideat in regno Hungariae, quae modo possidet, itane sincere intelligendum sit, ut dictum est, an secus, nos certe dubitavimus, quum limites inter se et majestatem vestram sic vellent ponere, ut qui coloni in utriusque finibus cesserint, suorum duntaxat limitum dominis, quique integros proventus ac census pendant, quod quam firmiter majestas vestra, ne fiat, prohibuerit, in memoria semper habuimus, et ad hoc usque tempus id fieri posse constanter negavimus. De re tamen hujusmodi nullam nobis hac actione mentionem fecerunt, saepe tamen antea etiam contenderunt nobiscum, secum stabilem ac diuturnam pacem minime futuram, quod finitimi nunc etiam palam edicunt, et clamitant, ita pacem fieri oportere non aliter, quum secus nunquam desolationes poterunt reparari; nos, quae ad haec ubique illis responderimus, praeterimus modo, ut brevitati consulamus, verum quum legimus principis ejus literarum ad majestatem vestram traductionem, nec aliam in illis reperimus mentionem, quam de solo Zygeto disturbando, interrogavimus passam: cur in eis non curavit adscribendum, quae oretenus nobis dixerat, nimirum de hoc ipso, ut quae majestas vestra nunc in Hungaria possideret, imposterum etiam possideat, et de duorum annorum intermissis muneribus honorariis; respondit: principem suum id solum litteris suis voluisse exprimere, circa quod potissimum pacis negotium versaretur, reliqua oratoribus committi solere, ut fide publica praeditis; ideo satis futurum, quum ex nobis majestas vestra illa acceperit; nos enim omnino volebamus, ut etiam isthaec ascriberentur, sed noluit, quum ne ejus quoque litteras ad majestatem vestram impetrare potuerimus; dicebat enim, morem illis non esse, ut captivorum litterae domini litteras comitarentur: sic desiimus.

Et jam si majestas vestra jubet nos dicere, quid de ista pace, quae offertur, inpraesentia vel judicemus vel sentiamus, ut qui multa apud hostem et audiverimus et viderimus, diu sane per eos dies, quibus in hoc tractatu versati sumus, nobiscum agitavimus, hanc ipsam pacem reverane idem hostis velit an secus, quum quae intra hoc tempus advenisset fama ea non incerta de victoria serenissimi Philippi regis tam in Galliis, quam in Italia habita, et quod summus pontifex ac rex Galliarum cum eodem essent de stabili pace tractaturi, summaque celeritate Galli orator ad regem suum fuisset expeditus, Persae quoque supervenit legatus, per quem, uti ab interprete Hungaro, atque ab aliis etiam fide dignis hominibus accepimus, commercia primum mutua utrorumque populorum, deinde loca quaedam munita in majore Armenia, limitumque positionem in utriusque finibus, et demum, ut filio suo sangziacatum Babiloniae concederet, postulaverat, hisque concessis sibi, pacem ex se, et firmam et stabilem offerebat, sin minus, aliud se de dicta, pace cogitaturum denunciarat.

Supervenientibus ad haec a majestate etiam vestra de dimissione nostra litteris, postquam de pace nihil fieret, atque hinc et inde crebris nunciis de ejusdem pro hoc anno bellicis apparatibus, maximum ex utroque stimulum fertur habuisse de dimittendis quibuspiam aut quopiam ex nobis cum expeditione qualicunque, dummodo expediret; hisque omnibus in cumulum collectis, et potissimum de periculis suis ex periculis Galli sollicitus, ne a societate

Digitized by Google

sua recideret, raptim atque uno tempore et Gallum oratorem ad suum regem, et nos ad majestatem vestram, non sine latenti quopiam artificio, expedivit, nimirum offerendo regi Galliarum mare et montes, et horrentia duo bella, terrestre et maritimum, auxilio contra communes hostes ad futurum annum, ne cum eis in gratiam rediret, vestrae vero majestati pacem nec sinceram, nec satis decoris, utilibusque conditionibus praeditam, hoc autem eo consilio, quemadmodum pluribus ex locis habuimus, ut et hoc reliquum instantis anni tempus expeditione dictae pacis sine bello, ad quod imparatus erat, transigeret, et interim per hiemem explorato, perspectoque erga se animo Galli, cognosceret demum, quid imposterum de pace cum majestate vestra perficere debuisset. Nam si ipsum Gallum viderit plane ab sua societate ad saniora consilia reversurum, haud dubie sperandam esse ab eodem cum melioribus conditionibus pacem, sin evenerit secus, et placebit Gallo Turcae pollicitatio, dubitandum est, ne has quoque in praesentia oblatas incipiat revocare, Galli amici erga se voluntate et constantia fretus; et hac quidem sententia, non solum sumus nos duo, sed nobiscum etiam collega noster magnificus dominus Augerius est, et ii omnes, quos fortunae ac magnitudini vestrarum majestatum favere, studereque cognovimus; quum enim hoc tempore non pauca, uti jam saepe scripsimus, concurrant, quae praefatum principem hostem nostrum vereri, et sedere domi cum parta opinione potentiae, hostesque tantum apparatibus suis territando, ut fecit proximum quadriennium, cum ea sola certe jactura plurimum demittet audaciae, si quo casu Galli fiducia privabitur; quod quidem unicum instrumentum ad pessumdandam christianorum principum et statuum unitatem nullo non impendio, nulla non molestia servandum sibi quam diutissime fieri potuerit, constitutum habet, de quo alioqui, quia ex divina providentia majestatum vestrarum cura est, loqui nos desinimus.

Et quod postremum hujus actionis erit, plura alia et varia sunt, quae dum cum passis ageremus occurrere. Haec tamen ad summam collegimus, quo majestati vestrae totam rem in unum veluti corpus congestum exhiberemus, veniam supplices postulantes, si quid commisissemus, quod vestrae majestati non probaretur, uti non dubitamus commisisse nos, et inutiles servos fuisse, homines enim sumus, iique parum sane ad hujusmodi reipublicae munia idonei, verum quum semel assumptae provinciae nec fide, nec vigilantia, nec studiis nostris, quantum fuit in nobis, defuimus, reliqua omnia, quae praestitimus, ex gratia vestrae majestatis, etsi eidem placuerint, metimur, exhibentes nos imposterum quoque vestrae majestati ad omne genus servitutis cum majoribus etiam vitae nostrae periculis, quam fuit haec, cui nos pro suo sapientissimo consilio benigne adhibendos esse judicaverit.

His adjicimus duo; passa enim Hruztanus ter nobis privatim ad se accersitis, postquam eramus omnino expediti, nec jam quicquam negotii nos habituros sperabamus, identidem duo memorata inculcavit. Alterum: ut summo studio ejus nomine cum majestate vestra ageremus, quatuor quosdam captivos, partim ad Zygetum, partim in aliis locis captos, vellet ob respectum suae amicitiae liberos facere et illi remittere, gratificaturum se hac re suo etiam principi non mediocriter, quod captivi memorati primatum quorumdam suae

Digitized by Google

aulae essent mancipia. Alterum: ut eandem, quam diligentissime sciremus ac possemus, oraremus, sic sibi de accipiendis praesentibus conditionibus pacis faciundum esse constitueret, et tale responsum principi suo daret, quo nec apud eundem principem suum, nec apud reliquos passas, vezirios collegas suos, erubesceret, si imposterum quoque, quoties aliis de rebus vestrae majestatis curam gesserit, patrocinia sua apud eundem principem suum habeant locum. Nos itaque majestati vestrae hac petitione Hruztani passae exposita, reliquas etiam ejus instantias exequi accuratius supervacaneum esse duximus, quum quod erit in his vestrae majestati faciendum, solus ejus novit prudentissimum consilium. Verum ut est alterum deliberationis difficillimae, ita quod ad alterum attinet, ingratis et insolentibus hostibus hoc amicitiae genere gratificari judicamus non oportere gratuito, quum prorsus et damnosum et frustraneum foret, sitque vel Karahamzabegus argumento, pro quo nec relatae sunt ullae gratiae nec habitae, et insuper quod est indignius habendum, mox denuo potentiorem, et nostrarum rerum peritiorem, in fines nostros diris armatum immiserunt, quo apud nos in captivitate accepta incommoda ulcisceretur. Id quod jam adeo praestat sedulo, ut hostilium praesidum sive zangziacorum habeamus molestiorem nullum, nullum magis perfidum et inquietum. De nominibus autem captivorum, et cujusmodi hominum fuerunt mancipia, postea reddemus rationem, quum majestas vestra mandabit.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. V. pag. 300—344.

CLXXIX.

1557. 1557. *Actulŭ de hotărnicie* între comunitatea *Lugoşului* şi comuna *Găloşdia* din Bănatŭ. In acestŭ timpŭ apare ca judeţŭ alŭ Lugoşului Gasparŭ Anca, ér' consiliari ai oraşului erau Petru Luca, Michaiŭ Bogarŭ, George Marginea, Lascu Fĕtulŭ, George Topliţa, Mateiŭ Bălaşŭ, Balintŭ Vladŭ, Michaiŭ Voivodulŭ şi Nicolae Bucurŭ.

Én Beokeos László, és Beokeos Jakab, Fyath János ez elmult idökben mikoron irnának Ezer ötszáz ötven hét Esztendöben zent kereszt napján, mikoron Lugason Föbiró volna Anka Gáspár, fö Polgárok penig volnának Luka Péter, Bogár Mihály, Marsina György, Fetul Laczko, Toplitza György, Máté Balás, Vlád Balint, Vajda Mihály, Bukur Nyeregygyártó Miklós, Indultatánk azért akkor az megnevezet Lugasi Birkkal és mind az Várassal egyenességben, némü némü villongo föld miat ki volna Lugas közöt, és Galosgya között mely föld miatt gyakorlatossággal sok háboruságok az Lugasiak és Galosgyak között estenek. Ezt azért meggondolván, hogy veszedelem és Em-

Digitized by Google

berhalál köztök ne esnék [1]), ez felyül megmondot Atyafiakkal tönk egyenességet és Jegyeket. Elsö Jegy azért a derék Tömös [2]) mellett Ambrus mester Kulmen [3]) alul hányatott, egyenest egy Falkaygh nap nyugot felé az Fetul Laczko földe mellett megyen fel. Az második halom az ország uton közepet melly magurárul megyen Galusgyára. Harmadik az mely ut Lugasrul jö Galosgyára, annak melette Negyedik jel egy Füzfa és egy Egerfa mellett. Ötödik Jel az Patakon által egy Füzfa mellett hántak halmot. Hatodik még és nap nyugatra egy Egerfa és egy Füzfa egy gyökérböl jöttenek ki, és az mellett hántanak halmot. Hetedik a hol Galosgyára az Lugasi derék ut jö, ott egy megretthet [4]) füzfa vagyon. Nyolczadik onnat indultatik fel az Sarospatakon felöl az Lugas felöl valo Parthon. Kilenczedik Jel Délre az Sárospatakon felöl az Lugas felöl való Parthon az Rachok [5]) erdeje felé. Tizedik határ az Bányászok fokának a partyán és ugyan ott vagyon egy Szilfa. Tizenegyedik az Bányászok fokán tul az Andrei András szállásánál egy mezötskén. Tizenkettödik Jel ugyan ott közél Délre. Tizenharmadik ugyan Délre egy körtvély fa mellett az Chykul földét ketté szakasztja. Tizennegyedik az Stinta pataka partyán túl Dél felöl egy füzfa és egy Egerfa mellett vagyon az hányás. Tizenötödik ugyan Délre egy vad almafa mellett. Tizenhatodik ugyan otton csak közél. Tizenhetedik. Ugyan még is Délre egy gyermegdigh vadalma fánál. Tizennyolcadik az Keketties [6]) tónál egy vad almafa mellett. Tizenkilenczedik, ugyan azon tónál egy Tölgyfa határa. Huszadik csakugyan ottan az mezön egy uton feleol. Huszonegyedik a Kachok Erdeje [7]) felöl az Szaraz patak [8]) mellett vagyon Jedzese, az napkelet való partján. Huszonkettödik az Porkolát kapunál a hol a Derék ut o Lugasrul jö által az Kacz [9]) Erdö mellett. Mi ezért ez felöl megmondott három személyek adtuk ez mi levelünket Lugas Várossának felvevén minden atyánkfiainak terhét mostaniaknak és utánunk leendöknek hogy ha mü avagy utánunk valok ez egyenességel fel bontanák, valaki Lugas várossának Fejedelme lenne, annak ezer forintal tartozzunk.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 72—73. După transumptulŭ din a. 1756 alŭ capitulului din Alba-Julia în archiva statului din Buda.

---

1) In transumptulŭ capitulului din Alba-Julia: esnének.
2) In transumptŭ: Thömös.
3) Küllöin — în transumptŭ.
4) meg jedzet — în transumptŭ.
5) Karhok — în transumptŭ.
6) Probabilŭ în originalŭ stă: Rekettyés.
7) Probabilŭ: Ráczok Erdeje, ca susŭ.
8) Mai susŭ: Sárospatok.
9) Rácz erdö — în transumptŭ.

Digitized by Google

CLXXX.

1557. 1557. *Paulŭ Bornemisza*, episcopulŭ catolicŭ alŭ Transilvaniei, informézĕ pe palatinulŭ *Toma de Nadasd*, că naţiunile privilegiate ale Transilvaniei sunt nemulţămite cu starea lucrurilorŭ din acéstă ţéră, şi că regina *Isabella* este regentă numai de formă, ér în realitate guvernulŭ Transilvaniei 'lŭ conduce comitele *Petru Petrovici*.

Ad eundem (Nadasdium Palatinum).

Novitates ex Transsilvania tales habemus. Georgius Kathyes, Secretarius, et familiaris noster veteranus, vocatus jam dudum litteris nostris, 23. hujus mensis ex Transilvania huc ad nos appulit, qui refert, miserrime actum esse cum regno. Nam palam esse non solum Ducibus illis primariis falconum, sed etiam universae plebi, quod regnum Turcae vi, aut dolo opprimere cupiunt, inque ipsorum potestatem redigere. Reginam non secus, atque tabellam pictam, nihil posse agere, aut imperare, sed omnia fieri nutu Petrovich, quem putant daemone obsessum, aut potius daemonem in corpus ipsius transformatum esse. Unde omnia ipsius acta impia, et tyrannica. Impositiones, seu Dicas pecuniarias, easque valde graves jam tredecim exegisse. Chiausios Turcicos novos subinde adventare, et cum sola regina, et Petrovych eos tractare, quod alii illius farinae principes permoleste ferunt. Ad comitia praeterita nec Perényi, nec Georg. Bathory, vocati, neque aliquis eorum, qui extra Transsilvaniam sunt, misit nuncios, tantum abest, ut ipsi in persona propria eo ivissent. Bebek senex est in Almás, isque solicitat denuo per chiausios eam dignitatem gubernandi regni, quam a Caesare Turcarum donatam habuisset, ut scilicet favore jam Turcico re ipsa potiretur. Dobonem captum adhuc esse, pro cujus eliberatione fuisse laboratum per regnicolas, verum cum regina dimittere voluisset, nesciri, quorum perturbatione rem non pervenisse ad effectum. Juniorem Bebek huc ad regiam Majestatem defecisse, valde dolere farinam illam facti factiosam. Unde ex his omnibus praesumunt omnes aliquam novam illarum partium mutationem fore. Nitriae 26. Septembris 1557.

Episcopus Transsilvan. (Bornemisza).

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 123—125.

Digitized by Google

CLXXXI.

1557. Regina *Isabella*, face cunoscută *locuitorilorŭ din districtulŭ Caransebeşului*, că *Saşii* din Transilvania, în conformitate cu vechile lorŭ privilegii, aŭ cerută, că nici unŭ *neguţătoriŭ străinŭ* se nu pótă trece cu mărfurile sale în Transilvania mai încóce de Caransebeşŭ. 1557.

Isabella Dei Gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Universis et singulis Nobilibus, item Prudentibus Circumspectis, in Districtu, et Civitate Nostra Charansebes commorantibus Salutem, et Gratiam. Significarunt Nobis Universitas Saxonum hujus Regni Nostri Transylvaniae, cum fuisse antiquam eorum Libertatem, et consvetudinem, ut nulli alienigenae et extranei Mercatores, Negotiatores, Institores, Merces in hoc Regnum Nostrum Transylvaniae, citra Charansebes inferre, sed isthic universas eorum Merces, et res venales deponere debeant, supplicaruntque Nobis, ut Nos in antiqua eorum libertate, et consvetudine ipsos clementer conservare dignaremur, damno ne esset ipsis, si alienigenae Negotiatores merces ultra locum depositionis praenotatum circumferrent. Unde Nos damno eorum consulere, et antiquam eorum consvetudinem ipsis observare volentes, Fidelitatibus Vestris committimus, et mandamus firmiter, ut visis praesentibus, et praemissis sic stantibus, omnes et quoslibet negotiatores et Mercatores extraneos alienigenas ab ulteriori cum Mercibus eorum in Regnum ingressu cohibere, sed Merces earum quaslibet et res venales isthic in Charansebes loco depositionis relinqui facere debeatis, et teneamini. Nec secus feceritis. Praesentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum in Civitate Nostra Colosvar, die Dominica proxima post festum B. Dionysii Anno 1557.

Isabella Regina m. p.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. 277—278. Copie în colecţiunile de manuscrise ale Bibliotecei colegiului reformatŭ din Cluşŭ. Tom. II. pag. 201.

CLXXXII.

1557 (21 Nov.). *Dieta Transilvaniei întrunită în castrele dela Cluşŭ* decide, că *trupele auxiliare românesci*, când vorŭ trece, séu când se vorŭ întórce prin *Transilvania*, se nu fie încvartirate în casele şi în curţile nobilitari. 1557.

Status et ordines regni in hoc presenti expedicione constituti paribus votis communique consensu decreuerunt, vt domini nobiles viritim mox absque

Digitized by Google

omni mora cum sedecima parte colonorum suorum iuxta connumeracionem hinc sese moueant et dominis capitaneis proprijs eorum impensis opem ferant.

. . . . . .

De Walachorum insolencia concludat Maiestas eius cum suis consiliarijs: ne in eundo et redeundo in domos nobilium vel curiam eorum descendant et tanta mala accipiant quanta anno superiorj regnicole passi sunt.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 85—87. Esemplariŭ contemporanŭ, fără sigilŭ, în colecţiunea de manuscrise a Bibliotecei Bruckenthal din Sibiŭ. Art. Diaet. Auth. Transsyl.

CLXXXIII.

1557. 1557. *Stefanŭ Dobo de Ruszka,* fostulŭ voivodŭ alŭ Transilvaniei, scrie palatinului *Toma de Nadasd,* că din ordinulŭ reginei Isabella a fostŭ aruncatŭ în cea mai oribilă închisóre, din causa legăturilorŭ, ce le avuse dênsulŭ cu regele Ferdinandŭ, dar' în fine i-a succesŭ se spargă închisórea şi a scăpatŭ cu fuga în ţinuturile de peste Tisa.

Ad eundem (Nadasdium Palatinum).

Cum in captivitate crebras litteras regiae Majestatis accepissem, et saepe etiam ipse ea, quae isthic agebantur, suae Majestati significassem, tantum in me acciveram periculum, ut regina mihi objecerit, indignum me esse sua gratia, per quem omnia sua acta, et consilia Majestati regiae proderentur, quoque auctore ista expeditio regia contra se ad has partes descendisset, atque ob id in extremum detrusus eram carcerem, quo nemini, ne puero quidem, ad me jam patebat accessus. Divina tamen adjutus ope, nocte praecedente sexti diei Novembris ex carcere citra omne humanum auxilium, mirabiliter evasi, ita ut carcere effosso per murum delapsus ad 24. ab ea, qua istinc movi, horam Tibiscum fluvium trajecerim. Die 10. ejusdem mensis perveni ad Zerednye, licet non sine membrorum debilitate, manus enim sinistra in egressu luxata est, equo praeterea vectus, ex tanto, tamque vehementi itinere totus nunc langveo. Uxores nostrae cum liberis in pristina manent captivitate. Ego, quid de me Majestas regia fieri velit, pendeo ex clementi deliberatione suae Majestatis. Haec Dominationi Vestrae significare volui. Ceterum cum audiam Dominum Zay reversum, et oratores Turcarum Imperatoris advenisse, Dominationem Vestram, tamquam Dominum, et patronum confidenter rogo, velit apud Majestatem regiam intercedere, ut, si per eos, aut per aliam aliquam occasionem eliberationis fratris mei Dominici

Digitized by Google

Dobo, modum aliquem salubrem sua Majestas adinvenire poterit, dignetur illius generosam curam habere. — — Dat. ex Zerednye. 10. Decembris 1557.

Stephanus Dobo de Ruzka.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 128—129.

CLXXXIV.

1557. *Isabella, regina Ungariei, conferesce călugărului Christoforŭ episcopia românéscă din mănăstirea Geoagiului-de-susŭ în Transilvania* [1]. 1557.

Eruditis dabitur forsan, ut legant memoriam alterius quoque Episcopatus vetustioris Valachici Rituum Graecorum, in hoc Comitatu (Albensi inferiore) quondam locati, scilicet, Episcopatus Claustri Feldiód (hodierna scriptione Felgyógy) at fuerit ille Episcopatus improprie dictus [2], qui terminus denotaverit Praefecturam Coenobiorum in Transsilvania Graecanicorum, vel saltem praecipui Monasterii illius Fel-gyógyensis, cujus muros magna parte dirutos, saepe mihi, ad radices alpium, ultra Marusium sitarum, in superna pagi parte, conspicari, immo quadam vice favos quoque ex iis decerpere, contigit. De hoc Episcopatu sonant litterae Isabellae, in hanc sententiam:

«Nos Isabella, Dei Gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, etc. «Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit «universis; quod nos, cum ad supplicationem nonnullorum Fidelium, per eos «pro parte Reverendi ac Religiosi Viri Christophori, Majestati nostrae factam, «tum vero inductae meritis virtutibusque, ac graecarum Litterarum scientiae «sufficienti peritia, quibus ipsum praeditum insignitumque esse intelleximus; «horum igitur intuitu Episcopatum Claustri Fel-Diód, cum omnibus ejus Epi«scopatûs pertinentiis, ac proventibus & emolumentis quibuslibet, ad eundem «Episcopatum ab antiquo provenire solitis, eidem Christophoro duximus dan«dum & concedendum. Ita tamen, ut ipse Fidem Graecam ex illo Claustro, «illis quibus interest, profiteri, & erudire, perversos vero ac malis moribus «imbutos castigare & punire possit. Imo damus & concedimus praesentium «per vigorem. Quocirca vobis universis Kalugerum [3] Presbyteris, ac alterius «cujusvis status & conditionis Hominibus, Graecam, ut praemissum est, Fi-

---

1) Regina Isabella în actele sale publice se intitulézĕ ca «regină a Ungariei» cu tóte, că sultanulŭ Solimanŭ restabilise pe fiulŭ dênsei numai în domnia Transilvaniei.

2) Nisi dixerimus, Valachorum hoc tempore Episcopos, ex Ordine Virorum Religiosorum constituendos, sedem in Claustro pagi Fel-Diod (Fel-Gyógy) habuisse.

3) *Calogeri* vocantur, apud Graecos, Graecanicosque Christianos, eorum Coenobitae & Anachoretae, καλος, *bonus*, *honestus*, & γηραιος, *senex*, ut quasi *bonos* seu *honorabiles senes* dixeris. *B.*

Digitized by Google

«dem profitentibus, harum serie mandamus firmiter, quatenus annotatum Chri-«stophorum, a modo, pro Episcopo Claustri Fel-Diòd recognoscere, ipsique «obedire & obtemperare, proventusque suos ab antiquo solitos, qualescunque «sint, eidem, vel homini suo ptium osōri (praesentium ostensori), sine ulla «renitentia, administrare, & administrari facere, modis omnibus debeatis & «teneamini. Secus igitur nullo modo facturi. Praesentibus perlectis, Exhibenti «restitutis. Datum Albae Juliae, Feria quinta proxima post Dominicam Jubilate. «Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo.

«*Isabella Regina m. pr.*»

Benkö, Milkovia. Tom. II. (Viennae, 1781) pag. 359—360. — Laurianŭ şi Balcescu, Magazinu istoricu. Tom. III (Bucuresci 1846). pag. 205—207.

CLXXXV.

1558. 1558. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Julia* decide, că *dijma de miei din turmele iobagilorŭ din comitatulŭ Bihorului*, să se iee de la iobagi numai după dóuĕ séu trei luni de la dişmuire.

Articuli dominorum regnicolarum Hungarorum et Transsylwanorum Albe Juliae in comicijs parcialibus ad festum sanctae Trinitatis celebratis editi anno 1558.

. . . . . .

Statutum est preterea vt agni decimales in comitatu Bihariensi, consummata et perfecta decimatione, post duos aut tres circiter menses e grege omnium colonorum abigantur.

De colonis fugitiuis statutum est: vt illi juxta articulos in comitijs Coloswariensibus primo ingressu sacrarum Maiestatum celebratis aeditos reducantur.

Datum Albe Juliae anno quo supra, vigesimo primo die mensis Junij.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 99—100. Esemplariŭ contemporanŭ, fără sigilŭ, în colecţiunea de manuscrise a museului Brukenthal din Sibiŭ. Art. Diaet. auth. Transs.

Digitized by Google

CLXXXVI.

1558. *Gasparŭ Magochy*, căpitanulŭ fortăreţei Giula, scrie palatinului *Toma de Nadasd*, că sultanulŭ Solimanŭ a datŭ ordinŭ reginei Isabella, se restitue *Voivodului din Moldova domeniulŭ Cetăţii-de-Baltă* din Transilvania; în urma acestui ordinŭ regina a trimesŭ doi oratori la voivodulŭ Moldovei spre a-i face cunoscutŭ, că este gata sĕ-i restitue domeniile, ce le are în Transilvania; voivodulŭ Moldovei a şi trimesŭ apoi doi boeri în Transilvania, ca să iee în posesiune domeniile, însă misiunea acésta s'a întorsŭ înapoi fără nici unŭ resultatŭ, şi atunci voivodulŭ supĕrându-se a plecatŭ cu armata sa asupra Transilvaniei şi a intratŭ în ţéra Bârsei. 1558.

Ad eundem (Nadasdium Palatinum).

. . . . . .

Quod vero ad negotia Transsilvaniae attinet, quidam amicus meus certo mihi nunciavit, Turcarum Imperatorem, mandasse reginae Isabellae, quod bona Vayvodae Moldaviensi, videlicet pertinentias arcis Küköllö [1] restitueret. Hac ratione regina duos nuncios suos Georgium Bethlen, et Stephanum Cherenyi erga Vayvodam ipsum Moldaviensem expedierat, significans illi, se paratam esse ad remissionem bonorum illorum, modo expediat ad se pro bonis illis capessendis homines suos. Vayvoda ipse reservatis apud se duobus nunciis reginae, expedivit illico duos Boerones suos ad reginam, qui cum ad reginam appulissent, dans regina litteras suas illis, ut irent ad officialem suum Margay, qui praeerat arci Küköllö. Quem cum Boerones pro bonis illis cum litteris reginae requirerent, ipse Margay distulit bonorum remissionem, ut ante quam reginae informationem superinde non acciperet, se remittere non posse, Boerones irati recesserunt ad Dominum suum, et cum Vayvoda Moldavus rem cognovisset, quod ita perverse sui homines ad se redissent, utrumque Boeronem diris affecit verberibus, nuncios quoque reginae similibus verberibus afficere fecit. Et ea ratione nunc ipse Vayvoda Moldavus ex tractatibus Francisci Bebek Transsilvaniam versus movit cum exercitu suo, ut contra reginam aliquid agere vellet pro bonis suis. Hoc praetextu movit, jamque appulerat ad Barczasagh, ubi magnas quoque depraedationes fecit. Nunc regina ubique in regno facit veru sangvinolentum portare, ut regnum levare contra illud possit, quid tamen aliud moliantur, nescitur.

. . . . . .

Dat. ex Gyula 6 Junii 1558.

Gaspar Magochy Capitaneus.

Pray, Epistolae procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 130—132.

1) Cetate-de-baltă.

Digitized by Google

CLXXXVII.

1558. 1558. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Julia* rógă pe regina Isabella se intervină, ca *trupele Moldovei* se nu trécă în Transilvania; că *ţéra Făgăraşului* se supórte aceleaşi sarcini ca şi cele-l-alte părţi ale Transilvaniei; *domeniile Domnului Moldovei* din Transilvania se fie supuse contribuţiunii şi jurisdicţiunii transilvane, şi în fine, că nobilii, Secuii şi Saşii se nu sufere mai multŭ pe moşiile lorŭ pe *boerii şi pe alţi refugiaţi din Ţéra-românéscă*, cari dacă nu se vorŭ reintórce în ţéra lorŭ, in terminŭ de ḑece ḑile, se fie arestaţi, daţi în judecată şi *pedepsiţi cu mórte.*

Nos Isabella dei gratia regina Hungariae, Dalmatiae Croatiae ect. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit singulis et universis: quod fideles domini nostri regnicolae omnes status et ordines Hungariae, et trium nationum Transsylvaniae exhibuerunt, et praesentaverunt nobis infrascriptos articulos in praesenti congregatione eorum ex edicto nostro ad festum sancti Michaelis, hic in civitate nostra Alba Julia celebrata, communibus votis conclusos, supplicantes nobis humillime ut eosdem ratos, gratos, et acceptos habentes literis nostris inseri faciendo approbare, roborare et confirmare dignaremur, quorum tenor talis est:

Articuli dominorum baronum, procerum et nobilium, necnon Siculorum et Saxonum ac aliorum praestantium virorum partium Transsylvanarum et regni Hungariae, fidelium scilicet suarum Maiestatum, in conventu eorum generali profesto beati Michaelis archangeli proxime praeterito Albae Juliae de edicto et mandato Sacrae Maiestatis suae, anno domini 1558. celebrato congregatorum editi.

. . . . . .

Placuit Maiestatibus suis sacris et consiliarijs Maiestatum suarum, vt castella et fortalitia sine consensu et permissione suarum Maiestatum, aut nouiter erecta, distrahantur; statutum igitur est, vt murata huiusmodi castella in Transsilvania, et fortalitia post obitum serenissimi domini quondam Joannis regis nouiter erecta, veluti inutilia, intra alterum 20. diem diei administrationis praescripti subsidij, sub poena ammissionis capitum et bonorum ipsorum, ad quos pertinent, distrahantur, demoliantur et disijciantur, castella autem et fortalitia eorum nova, in quibus domini nobiles Hungari se ipsos vxores, liberos, et bona defendunt, maneant intacta.

. . . . . .

Quoniam regnum istud non paruam annonae et frumenti penuriam patitur, adeo, vt vel indigenis et regnicolis viuere et sese sustentare difficile sit, propterea supplicant ijdem regnicolae Maiestati suae sacrae, ne gentem Moldaicam per hoc regnum immittere dignetur, ne in maiorem inopiam et caristiam perveniant.

. . . . . .

Digitized by Google

Conclusum item et deliberatum est, quod cum districtus terrae Fogaras in hoc regno existat, curaque impensis et defensione Maiestatum suarum sacrarum et fidelium regnicolarum suorum defendantur et conseruentur, cum eisdem regnicolis aequalia onera sentire, supportareque debeant, ad quod praestandum vt Maiestates suae Sacrae possessorem eiusdem terrae Fogaras cogere dignetur, domini regnicolae Maiestatibus suis sacris supplicant cum humili instantia.

Item Maiestates suae sacrae publicos malefactores per comites comitatuum in quibuslibet comitatibus et sedibus Siculicalibus vbique persequendos, et iuxta eorum demerita puniendos committant, quorum res et bona mobilia, ipsos solos proprie et praecise concernentia, comites pro salario ipsorum recipere valeant atque possint.

. . . . . .

Dignentur Maiestates suae sacrae bona spectabilis ac magnifici domini Vayuodae Moldauiensis, per Maiestates suas sacras dominationi suae magnificae concessa, eiusdemque servitores ita in hoc regno habere, et conseruari facere, ut aequalia onera publica contributionis et emergentium necessitatum, iuriumque processus subire tollerareque debeant, et pro factis eorum contra comites de remedio opportuno animaduertere, ne de cetero similia facinora perpetranda attentare audeant.

. . . . . .

Quia Czigani per vayuodas eorum varijs taxationibus et exactionibus extraordinarijs, contra veterem consuetudinem ipsorum infestantur, supplicant igitur fideles regnicolae, dignentur Maiestates suae sacrae vayuodis Cziganorum committere, ne vltra veterem normam prouentuum ad insolitas exactiones compellant, sed contenti sint intra annum a singulis Cziganorum taxa vnius floreni, nempe ad festum sancti Georgij den. 50. ad festum sancti Michaelis similiter quinquaginta.

. . . . . .

Demum quod quiuis dominorum regnicolarum, boiarones et alios transfugas Valachos Transalpinos, de bonis eorum intra decem dierum spatium ablegare dimittereque, siue domum reuerti, vel quocunque locorum abire voluerint; si uero contumacia ducti discedere nollent, eos captiuare, captosque coram Maiestatibus suis sacris sistere, praesentareque debeant, sub poena amissionis capitum et omnium bonorum.

. . . . . .

Datum Albae Juliae, feria tertia proxima post praescriptum festum beati Michaelis Archangeli, anno quo supra.

Lecta.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 101—108. După o copie simplă din sec. alŭ XVII-lea, în archiva universităţii săsesci din Sibiu.

Digitized by Google

CLXXXVIII.

1558. 1558. *Maximilianŭ*, archiducele Austriei, face cunoscutŭ orăşenilorŭ din *Leusovia* în comitatulŭ Zips, că regina *Isabella* adunândŭ unŭ *mare numerŭ de Românі* a începutŭ se atace fortăréţa din comitatulŭ Sabolţŭ numită *Kysvarda*, şi-i învită se dée ajutoriŭ trupelorŭ regelui Ferdinandŭ pentru apărarea acestei fortăreţe.

Maximilianus Dei Gratia Rex Bohemiae Archi-Dux Austriae Dux Burgundiae &. Prudentes, Circumspecti, nobis dilecti. Constat vobis procul dubio, quomodo Regina Isabella, caeterique rebelles, ditionem Sacratissimae Caesareae Majestatis Domini, & Genitoris nostri observandissimi viribus omnibus vastare, & intercipere contendant, subindeque novi aliquid moliantur, sicuti intelleximus Reginam ipsam etiam nunc magnum numerum Valachorum congregasse, ac ad expugnationem arcis praefatae Sacratissimae Caesareae Majestatis Kysvarda [1]) vocata cum gentibus suis expedivisse. Cum autem ex amissione arcis ejusdem (quod Deus avertat) non minus vobis, Uxoribusque & liberis vestris quam ditioni suae Majestatis impendere videatur exitium, Hortamur vos, & nihilominus authoritate praefatae Sacratissimae Caesareae Majestatis harum serie vobis firmissime committimus, quatenus dum & quando per Egregium Emericum Thelekessi supremum gentium Sacratissimae Caesareae Majestatis in partibus illis Capitaneum, requisiti fueritis, & pro eliberatione arcis praefatae, & semper alias, pro ditionis ejusdem defensione sine mora totis viribus insurgere, eidemque omni auxilio adesse debeatis. Executuri in eo Sacratissimae Caesareae Majestatis, nostramque seriam & gratiosam voluntatem. Secus non facturi. Datum Lincii II. Decembris anno MDLVIII.

Maximilianus

Franciscus Forgats
Varadiensis.

Wagner, Analecta Scepusii. Pars I. pag. 98—99.

---

1) Kisvarda Arx & Oppidum in Provincia Szabolcsensi, munitionibus quondam validum. Posteaquam plures obsidiones pertulit, earum demum iniquitati, tumultuante praesertim Rakoczio succubuit. Loco exteroquin palustri est, & Tibisci eluvionibus obnoxio. *(W.)*

Digitized by Google

CLXXXIX.

1559. *Ferdinandŭ,* regele Ungariei, propune *dietei din Poşonĭ* se fie supuşi contribuţiunilorŭ de resbelŭ şi *Sêrbii, Rutenii* şi *Românii,* cari până aci au fostŭ scutiţi de astŭ-felŭ de imposite. 1559.

. . . . . .

Quapropter cum fideles Caesareae suae Maiestatis subditi Hungari intelligant hostem aduenturum, vires et potentiam illius esse magnam, et periculum nunc maius quam unquam antea instare, ad resistendum vero illi et omnem calamitatem auertendam opus sit magnis apparatibus, ad quos inter alia pecuniae et victualia potissimum requiruntur; ideo Sacra eius Caesarea Maiestas ipsos fideles status ac ordines Regni sui Hungariae clementer requirit et postulat, ut diligenter perpendant atque considerent, si Maiestatis suae Regna et Prouinciae, ab imminenti calamitate adhuc remotiores, tanta subsidia ad auertendum ab illis periculum contribuere non dubitarunt, quanto maiora ipsos praestare conueniat, qui futurae cladi, quam Deus optimus maximus clementer auertere dignetur, primi omnium sunt expositi, imo partim iam nonc quottidie in illa versantur. Et idcirco ipsi quoque, in bonum exemplum aliorum suae Maiestatis subditorum, ac praesertim ordinum et statuum Sacri Romani Imperii, tractent inter se et concludant de adiuuandis his Maiestatis suae apparatibus, pro ipsorum salute et permansione susceptis, conferantque eo nomine ex singulis sessionibus, ad duos competentes terminos, in parata pecunia, ternos florenos Hungaricales, sicuti anno MDLII. decreti et praestiti fuerunt; habita ratione, quod si aliâs unquam quidpiam publici subsidii ab ipsis praestitum est, tamen nunc pro magnitudine periculi omnino requiratur, ut id quod maius et summum possunt, hac vice, pro propria ipsorum et uxorum, liberorum, suauissimaeque demum patriae suae conseruatione impendere, prompteque ac benevole praestare non recusent. In connumeratione tali adhibito et instituto modo ac ordine, ut non modo a colonis, qui integras sessiones habuerint Dica exigatur, verum ut in singulis possessionibus omnes quotquot sunt domus connumerentur, factaque tali connumeratione Judex vel Dominus eius possessionis, praesente etiam Dicatore Maiestatis eius, faciat limitationem seu distributionem Dicae pro cuiusque fortunis et facultatibus; ita quod diues pauperem releuet, et quod nihilominus ex singulis domibus seu portis, quae habitatae et non desolatae ac desertae fuerint, praedicti terni floreni praestentur. In eaque connumeratione molitores quoque et libertini, Mercenarii, Coqui, Sartores, caeterique opifices ac inquilini, Rasciani, Rutheni et Valachi, qui hactenus immunes esse consueuerunt, non praetereantur, quin et ii debito modo secundum fortunas et facultates cuiusque connumerentur et dicentur, cum inter eos constet, multos esse ditiores illis, qui connumerari et ad solutionem cogi solent.

. . . . . .

Pe dosŭ : 19. Januarii 1559. — Propositio Conuentus Posoniensis Anni 1559. A.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom IV. pag. 210 — 216. Conceptŭ originalŭ în archiva secretă din Viena.

Digitized by Google

CXC.

1559. 1559. *Dieta Ungariei întrunită la Poşonŭ* decide, că numai *Românii*, *Rutenii* şi *Sêrbii*, cari sunt iobagi, se fie supuşi contribuţiunii de resbelŭ.

Articuli Dominorum Praelatorum, Baronum et Nobilium caeterorumque ordinum Regni Hungariae, in generali eorum Dieta, pro festo Epiphaniarum Domini 1559. Posonii celebrata, unanimi omnium consensu decreti.

. . . . . .

(XII). Caeterum Valachi, Rutheni ac Rasciani, quicunque sessionati coloni sunt, et census praestant Dominis eorum, quemadmodum reliqui coloni sessionati connumerentur et dicentur. Namque modus ille, quem Maiestas sua in ipsa propositione clementer ostendit, antiquis et laudandis, sanguineque et seruiciis maiorum partis fidelium subditorum suorum libertatibus prorsus sit contrarius, atque ob id eisdem valde grauis et onerosus.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV. pag. 285. — Ibid. pag. 350.

CXCI.

1559. 1559. *Isabella*, regina Ungariei, învită pe *banulŭ Caransebeşului* se ţină tribunalŭ şi se judece în instanţa a dóua procesulŭ ce-lŭ au nobilii români Ionŭ Fiatŭ, Iacobŭ Becheşŭ, Franciscŭ din Rechitova şi Petru din Tuscea, cu nobilii George şi Petru Gerlisce din Bolvaşniţa.

Isabella Dei gratia Regina Hungarie Dalmacię Croacie etc. fideli nostro Egregio Nicolao Cherepwyth Bano nostro Karansebessiensi salutem et gratiam, Exponitur nobis in personis fidelium nostrorum Egregiorum Joannis fiat Jacobi Bekes, de gawosdia, francisci Morsynay de Rekechye et Petri de Thwsta, Qualiter Annis superioribus tempore officy et Banatus fidelis nostri Egregy Ladislai Bekes, inter ipsos exponentes vt actores ab vna ac Egregios Georgium et Petrum Gerlestyey de Balwasnycza, veluti in causam attractos partibus ab altera, racione et pretextu certorum quorundam bonorum, et iurium possessionariorum in comitatu Zewren, et Districtu Karansebes existencium habitorum primum coram castellanis eiusdem districtus quedam causa fuisset mota et suscitata, que tandem per viam appellacionis in presenciam Egregy ladislai Bani et tunc officialis Karansebessiensis deducta extitisset, quae quidem causa certis racionabilibus de causis per ipsum Ladislaum Bekes discuti, et debito fine terminari non potuisset, sed in hunc vsque diem pro-

Digitized by Google

tracta extitisset in preiudicium et damnum dictorum exponencium manifestum vnde supplicatum nobis est vt ipsis exponentibus de opportuno iuris remedio prouidere dignaremur, Cum autem moris et iusticie Equitas nemini debeat abnegari, proinde fidelitati vestre harum serie Mandamus firmissime vt visis presentibus causam premissam ipsorum exponencium in vno certo et breui termino Sedis vestre Judiciarie in ipso statu in quo tempore dicti Ladislai Bekes relicta existit in presenciam vestri Assummere Eamque secundum deum et Eius iusticiam discuti et adiudicare, Et si forte aliqua parcium vestro Judicio contentari Noluerit Juxta consuetudinem districtus illius causam Eandem cum tota serie et processibus nostram in presenciam Maturius reuidendam et fine debito terminandam transmittere debeatis et teneamini Secus non facturi presentibus perlectis exhibenti restitutis, Datum Albe Julie feria Secunda proxima post Dominicam Jubilate. Anno domini Millesimo Quingentesimo (quinquagesimo) Nono.

(L. S.) Lecta.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 278—279. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiară a baronilorŭ Fiath de Ormenișŭ. Sub textŭ unŭ sigilŭ mare acoperitŭ cu chârtie. Acta Transilvanica fasc. III T.

CXCII.

1559. *Chinezulŭ comunei românesci Sărâca* din Transilvania se judecă înaintea senatului din Orĕstie cu Sebastianŭ Barbel pentru arenda dișmelorŭ, ce avea se le plătéscă comuna românéscă Sărâca preotului săsescŭ din Orĕstie. 1559.

Prudentes et circumspecti domini amici honorandi. Salutem et officiorum nostrorum commendationem. Eisdem dominationibus vestris significamus causam quandam inter providos viros cnesium de Zarka ut actorem in persona totius pagi praefati ab una, et Sebastianum Barbitonsorem ut attractum, partibus ab altera, commansorem nostrum, motam esse ratione cujusdam decimae pagi Szarka. Quibus pro more et consuetudine nostri oppidi coram judicibus nostris comparentibus, cnesius ut actor hoc modo proposuit, quod diebus superioribus venisset ad Michaelem presbyterum, ministrum ecclesiae nostrae, et ibi inquisivisset ab eodem, utrum venderet decimam pagi. Qui respondit, quod libenter venderet, sed minus fl. 12 nequaquam; instat actor, et primo petit fl. 8, secunda vice florenos decem, qui, cum tunc non potuissent conventionem facere, eo quod quanti commisisset, nullomodo velle coemere, domum se confert. His auditis Sebastianus Barbitonsor, ut attractus, taliter respondit, quod cum voluisset praefatam decimam a domino Michaele sacerdote comparare, interrogavit eundem venditorem decimae, ut sibi sic venderet decimam, ne imposterum aliquibus litibus versaretur, sed ab om-

Digitized by Google

nibus litibus immunem sibi vendat. Michael sacerdos sic respondit ad quaesita : Non est, quod cures; nam bis venit ad me, et si voluisset emere ipse cnesius, certam conventionem facile potuisset facere, ubi et ipse eadem decima allexi eundem, qui, quanti ego licitarem, noluit, sed diggreditur. Petierunt verum fl. 10, sed nolui. Igitur, inquit attractus, quod ipse emit quasi justam et legitimam rem certo pretio et dudum solito, sed quod vident adversarii in valore esse, sata jam requirunt ab eo.

Auditis itaque utriusque partis propositionibus et responsionibus, domini judices nostri inter partes praefatas pronunciantes talem jure mediante protulerunt sententiam, quod quia cnesius in persona suorum aperte fatetur, se scivisse, quod Michael sacerdos quanti venderet decimam pagi Zarka, sed conventionem non fecit cum eo, imo ita relinquunt, ut nequaquam vult emere, merito ergo vendidit aliis decimam praefatam Michael sacerdos, deciditque cnesius ab ea decima.

Quaquidem dominorum judicum sententia actor non contentus, eandem pro maturiori revisione coram nobis ad senatum apellavit. Quibus quidem suo termino coram nobis ab utraque parte comparentibus, et postquam ambarum partium propositiones et responsiones, prout coram dominis judicibus extiterunt, intellexissemus, qui actor juxta priorem hoc modo proponit, quod cum a Michaele presbitero peteret decimam, en, inquit, non vis mihi vendere decimam quanti peto, sed cuicunque et quanti vel pluris vel minoris vendideris, pro certo redimemus ab eo, quicunque sit.

Quibus quidem omnibus auditis et intellectis atque denuo juxta priorem propositionem propositis et perceptis, deum, ejusque justitiam pro oculis habentes, jure midiante inter partes praefatas pronunciantes talemque legem protulimus, quod quia actor cnesius tunc cum peteret decimam dixerit sacerdoti, cuicunque et quanti vel pluris, vel minus vendideris, procul dubio redimemus ab eo, igitur attractus Sebastianus Barbitonsor decidit a decima, tali quidem causa, quod cnesius dicti loci cum suis assessoribus sive civibus, quod cum coram domino Michaele presbitero dixerit haec verba, cuicunque vendideris decimam, tamen redimemus ab eo, juret cum omnibus assistentibus suis, ita decidet ab ea.

Qua quidem nostra sententia attractus minime contentus, sed aggravatus est, eandem pro uberiori causae et justitiae suae defensione et discussione in vestrarum dominationum conspectu appellavit. Quapropter rogamus dominationes vestras, ut causam hanc ulterius discutere et cognoscere, et his cognitis utralibet parti juris ordinem justitiam administrare velint, quod nos amicitiae officiis vestris dominationibus perpetuo possimus cum gratiarum actione referre. Quas in reliquo feliciter valere optamus. Ex Zaázwaras, die 28. Aprilis 1559.

Judices, ceterique jurati et totus senatus oppidi Szaázwaras.

Adresa: Prudentibus et circumspectis dominis magistris civium, judicibus et juratis consulibus civitatis Cibiniensis, septem et duarum sedium,

Digitized by Google

necnon et universitati Saxonum in Transsylwania, ad congregationem die divi Georgij pro litium et differentiarum discussione Cibinii cogendis etc., dominis et amicis nobis plurimum honorandis etc.

Pe dosŭ cu altă mână: 1559. 3. die mensis Maij, judiciaria deliberatione dominorum Saxonum Transsilvanensium in causa introscripta cognitum est, quod Valachi actores propter non comparentiam eorum, sententia dominorum judicum in suo vigore rata conservata est, et decimae Sebastiano Barbel adjudicatae sunt.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 133—135. Originalulŭ pe chârtie în archiva universităţii săsesci şi a oraşului Sibiu. Nr. 657. Coll. post.

CXCIII.

1559. Nobilulŭ românŭ *Petru Gămanŭ*, castelanulŭ districtului Caransebeşŭ, protestézăîn numele seu şi alŭ fratelui seu *Ladislau Gămanŭ*, că cele-l-alte neamuri ale sale se nu foloséscă părţile sale de moşie din comuna Binţinţŭ în Transilvania. 1559.

Nos Isabella Dei gracia Regina Hungarię Dalmacię Croatię etc. Memorię commendamus per presentes. Quod fidelis noster Egregius petrus Gaman, Castellanus districtus nostri Karansebes, in sua, ac Egregy Ladislai gaman fratris sui vterini nominibus et in personis nostram personaliter veniendo in presenciam per modum protestacionis et prohibicionis nobis significare curauit in hunc modum. Qualiter Nobiles franciscus et georgius gaman, ac puella Barbara, filia Nobilis quondam Kynch, filię olim Andreę gaman, Nescitur quibus respectibus ducti Totalem porcionem ipsorum exponencium possessionariam in possessione Benczyncz vocata, in Comitatu Hwniadiensi existente habitam, apud se retinuissent, nec eandem ipsis ad sepissimas eorundem repeticiones reddere et resignare voluissent, fructus et quaslibet vtilitates eiusdem pro se ipsis a certis annis percipiendo in prędiudicium et damnum ipsorum exponencium manifestum. Vnde facta huiusmodi protestacione dictus Petrus gaman in sua, ac dicti fratris sui Nominibus et personis, annotatos franciscum et Georgium gaman, ac puellam Barbaram a detencione et ampliori conseruacione, ac sibi ipsis vsurpacione prescriptę porcionis ipsorum possessionarię in dicta possessione Benczyncz vocata habitę vsuque fructuum et quarumlibet vtilitatum percepcione seu percipifactione prohibuit contradicendo, et contradixit prohibendo publice et Manifeste coram Nobis,

Digitized by Google

harum nostrarum vigore et testimonio literarum Datum Albę Gywle decima sexta die mensis May, Anno domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo Nono.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 279—280. Originalulŭ în archiva familiei Sombory. Sub textŭ sigilulŭ.

CXCIV.

1559. 1559. *Isabella*, regina Ungariei, învită pe nobilulŭ *Franciscŭ Gămanŭ* se restitue lui *Petru Gămanŭ* castelanului din Mehadie, şi fratelui seu *Ladislau*, părţile de moşie din comuna Binţinţŭ în Transilvania.

Sacra Maiestas Reginalis Domina domina princepsque Nostra Naturalis perpetuo Nobis clementissima, Fidelium Seruitiorum nostrorum in gratiam maiestatis vestre S. humillimam ac perpetuam Commendationem, Nouerit Maiestas vestra S. Quod Nos literas maiestatis vestre, S. admonitorias pro Egregys dominis Petro gaman, Castellani districtus maiestatis vestre S. de mihald ac Ladislao Similiter gaman, Fidelium maiestatis vestre S. confectas et emannatas Nobisque preceptor*ias* loquentes et directas, Summa Cum reuerencia et subiectione recepimus Inhec verba, Isabella dei gratia Regina Hungarię Dalmatię Croatię etc. Fidelibus nostris Egregys Francisco Motnoky et Ladislao Floka, Salutem et gratiam, Exponitur Maiestati nostre in personis fidelium nostrorum, Egregiorum Petri gaman, Castellani districtus nostri de mihald ac Ladislai similiter gaman, fratris eiusdem vterini, filiorum videlicet Egregy Quondam Nicolai, fily olim georgy gaman, Qualiter Ipsi Cum nobile Francisco filio Andreę filio prefati olim georgy gaman, fratre Ipsorum condiuisionale, in totali portione Ipsorum possessionaria, In possessione Benczyncz vocata in Comitatu hwnyadiensi existente habita, Ipsos exponentes cum prefato Francisco gaman aequali Jure fraternali concernente, diuisionem facere, et portionem eiusdem ex eadem provenire debentem medio vestri pro se rehabere vellent iure regni requirente, pro eo fidelitati vestre harum serie firmiter Committimus et Mandamus, Quatinus acceptis presentibus, sub oneribus Alias in talibus obseruari solitis, simul ad prefatum Franciscum gaman accedendo admoneatis eundem, dicatisque et Committatis eidem verbo nostro et fily nostri Serenissimi regio, vt Ipse prescriptam portionem Ipsorum exponentium possessionarium eisdem de prescripta portione possessionaria In prefata possessione Benczincz, in iam fato Comitatu Hwniadiensi existente habita provenire debentem excidere et extradare debeat et teneatur, Qui si fecerit, Bene Quidem, Alioquin Euocetis Eundem ad decimum Quintum diem, a die huiusmodi admonitionis Ipsi exhinc fiendae Computando in Curiam nostram

Digitized by Google

Reginalem, nostram scilicet in presentiam, Rationem super premissis Redditurum efficacem, Certificando eundem vbidem (sic) Quod siue Ipse termino in predicto Coram Nobis Compareat, siue non Nos ad partis Comparentis instanciam Id faciemus in premissis. Quod Juris dictauerit ordo, et post hec vos huiusmodi admonicionis euocationis et Certificationis Seriem, Cum Ammoniti euocati et Certificati nomine, vt fuerit expediens Terminum ad predictum Nobis fide nostra mediante fideliter rescribatis, presentibus perlectis exhibenti restitutis, Datum Albae gywle decima sexta die mensis may. Anno domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Nono, Vnde nos mandatis maiestatis vestre In omnibus semper obedire volentes et satisfacere vt tenemur, ad ea Que in scriptis maiestatis vestre S. literis continebantur suo modo fideliter exequentes et debite peragentes, die dominica prima post Trinitatis, simul ad prefatum Franciscum gaman accedere, admonuimus eundem, diximusque et Commisimus eidem verbo maiestatis vestre S. et fily maiestatis vestre Serenissimo regio, vt ipse prescriptam portionem Ipsorum exponentium possessionariam eisdem de prescripta portione possessionaria in prefata possessione Benczincz, in Jam fato Comitatu hunyadiensi existente habita provenire debentem, excidere et extradare debeat et teneatur, Qui nolluit facere, sed huiusmodi admonitioni Contradictionis velamine obstetit. Obhoc nos euocauimus eundem ad decimum Quintum diem, a die huiusmodi admonitionis Ipsi exhinc fiende Computando in Curiam Maiestatis vestre S. reginalem, vestram scilicet in presentiam Rationem super premissis redditurum efficacem Certificando eundem Ibidem, Quod Siue Ipse termino in predicto Coram maiestate vestra S. Compareat Siue non, Maiestas vestra S. ad partis comparentis Instantiam Id faciet In premissis, Quod Juris dictauerit ordo, et post hec nos huiusmodi admonitionis euocationis et Certificationis seriem, Cum Ammoniti, euocati et Certificati nomine, vt fuerit expeditus Terminum ad predictum Maiestati vestre S. fide nostra mediante fideliter rescribendam duximus. Datum ex Karansebes sexto die huiusmodi admonitionis, euocationis et Certificationis premissarum, Anno domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo nono.

Eiusdem Maiestatis vestrę S.

fideles et perpetui Seruitores

Franciscus Motnoky et
Ladislaus Floka.

(*Adresa:* Sacre domine domine Isabelle dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie, etc. Maiestati Reginali, domine domine principique nostre naturali perpetuo nobis clementissimę).

(*Pe dosŭ:* 1559. Die dominico proximo ante viti et Modesti martyrum Albę Julię petrus gaman in sua ac Ladislai gaman fratris sui personis, in causa infrascripta coram domino Reuerendo comparuit, Remissa ad Judicium).

Digitized by Google

(Pe margine: 1560, feria quinta in festo prisce virginis pro A. galdi, pro J. Wesselen, sed quia in alio comitatu execucio facta, non vbi bona existunt, ideo condescensa.)

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 280—282. Originalulŭ pe chârtie deteriorată în archiva familiei Sombory. Sub textŭ dóue sigile mici în céră verde.

CXCV.

1559. 1559. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Julia* decide, că *neguţătorii străini*, cari nu au domiciliu stabilŭ în Transilvania, se nu pótă face nici unŭ comerciŭ în ţéra acésta, şi în fine se fie supuse dişmelorŭ tóte moşiile, de pe cari se lua mai înainte ţeciuélă, chiar dacă moşiile aceste s'ar afla acum în posesiunea *Românilorŭ*.

Nos Isabella dei gracia Regina Hungarie, Dalmacie Croatie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis, quod fideles nostri domini regnicole Hungari et trium nacionum Transsjluaniensium in Comicijs eorum Parcialibus, pro duodecimo die mensis huius Junij hic Albe Julię ad mandatum nostrum congregati, exhibuerunt et presentauerunt nobis infrascriptos articulos, in predicto eorum conuentu communibus eorundem votis conclusos, supplicantes nobis humilime vt eosdem et omnia in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes confirmare dignaremur, quorum tenor sequitur hoc modo.

Responsum et articulj dominorum nobilium et procerum regni Hungariae et trium nacionum parcium Transsijluanarum nobilium, Saxonum et Siculorum fidelium sacrarum Maiestatum in conuentu eorum parciali pro duodecimo die presentis mensis Junij anno domini 1559 de edicto et mandato suarum sacrarum Maiestatum Albe Julię celebrato, ad propositiones sacre reginalis Majestatis domine eorum clementissime datum et confectj.

. . . . . .

Item mercatoribus et negociatoribus, forensibus qui nullum certum locum residencie in dicione Maiestatum suarum habent, interdicatur negociacio, si qui autem tales de cetero deprehenderentur, in tricesimis vel alibi per officiales Maiestatum suarum sacrarum, qui contra predictum questum facerent, res et merces illorum adimantur et in fiscum Maiestatum suarum sacrarum deuoluantur; si vero inter nobiles aut in ciuitate aliqua huiusmodj negociatores vel mercatores deprehensi fuerint, tercia pars rerum et mercium illarum cedat nobili illj, in ciuitate vero iudicij, due vero partes similiter Maiestatibus suis sacris.

Digitized by Google

. . . . . .

Vniuersa predia et possessiones antea quocunque tempore decimas pendentes, etiam si Valachi nunc incolant, iustas tamen decimas de suis laboribus et agricultura reddere debebunt, nisi forte colonijs nullis existentibus, nobilis in illo loco agricolationem faciat, qui pro suis libertatibus exemptus habetur.

. . . . . .

Nos itaque humili supplicacione praefatorum regnicolarum nostrorum clementer exaudita et benigne admissa, prescriptos articulos ratos gratos, ac omnia in eis contenta accepta habentes. In omnibus eorum clausulis et punctis approbamus roboramus et ratificamus, atque tam nos filiusque noster serenissimus firmiter obseruabimus quam eciam per alios quorum interest obseruari faciemus. Datum Albe Julie, sabbato proximo post festum beatorum Viti et Modesti martirum anno dominj quo supra.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 109—117.

CXCVI.

1559. *Dieta Transilvaniei întrunită la Alba-Julia*, în urma petiţiunei *Secuilorŭ* din Transilvania, decide, a se interveni pe lângă *voivoḑii din Moldova şi din Ţéra-românéscă*, ca se nu se mai facă pagube Secuilorŭ şi se nu le mai sequestreze vitele. 1559.

Nos Joannes secundus, dei gracia, electus rex Hungarię, Dalmacię, Croacie etc. Memorię commendamus per presentes. Quod fidelis noster prudens et circumspectus Sebastianus Nyerges iudex oppidi nostri Zekelwasarhel, suo ac ceterorum ciuium et inhabitatorum eiusdem oppidi nominibus et personis nostram veniens in presenciam, supplicauit nobis humillime, vt nos articulos, super supplicacionibus dominorum Siculorum in comicijs hic Albe Julie ad duodecimum diem mensis Junij in anno domini 1559 per nos atque defunctam Maiestatem reginalem dominam genitricem nostram charissimam pię memorię confectos, inter publicos articulos a foelici ingressu nostro editos requirifacere, ipsisque in transsumpto litterarum nostrarum extradari et emanari facere dignaremur quorum quidem articulorum tenor talis est.

Deliberationes seu articuli per sacras Maiestates Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. super supplicationibus dominorum Siculorum in comicijs Albe Julie, ad diem duodecimum Junij celebratis, confecti, anno domini 1559.

. . . . . .

18) Permittunt eciam sacre Maiestates clementer, ut equi itinerantibus hinc in Moldaviam, vel ex Moldauia vsque ad Maiestates sacras, citra litteras

Digitized by Google

et mandatum illarum minime dentur, sed ubi littere Maiestatum sacrarum fuerint, parcere illis in hac re nullomodo possunt, licet non nisi in arduis rebus in eiusmodi negocijs onerare conabuntur.

. . . . . .

20) Cum Moldauis et Transalpinensibus illacionem damnorum, et abactionem pecorum, boum equorum interceptionem, et tot violencias sacrę Maiestates ita sopire et conciliare statuerunt, vt vtrinque et hinc e Transylvania et Moldauia atque regno Transalpinensi controuersie et rapine conquiescant.

. . . . . .

Nos itaque etc.

Date Albe Julie vndecimo die mensis Novembris anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo.

(L. S.) Lecta.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 117—122. — Szabó, Székely Oklevéltár. pag. 150—154. După transumptulŭ regelui Ioanŭ II. din 1562 în colecţiunea de manuscrise a museului transilvanŭ (Jos. Com. Kemény, Codex Authenticus Articulorum Diaetalium Transilv. Tom. I.)

CXCVII.

1559. 1559. *Isabella,* regina Ungariei, concede a se face hotărnicia moşiilorŭ *familiei nobile române «de Mutnicŭ»* din districtulŭ *Caransebeşului.*

Isabella Dei gracia Regina Hungarie Dalmacie Croacie ect. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Petro Pryzaka Michaeli Machkasy Andreae Karany et Stephano Mona, Salutem et graciam. Exponitur Maiestati nostre in personis fidelium nostrorum Nobilium Francisci et Joannis filiorum Blasy de Mothnok Quomodo ipsi cum Nobilibus Ladislao, Joanne et Petro Farkas, ac Joanne Mothnoky de Almafaia in quibusdam terris arabilibus, cultis et incultis, agris. pratis, fenetis, syluis et alys quibuslibet vtilitatibus, in territorys et intra metas possessionum, Zaak, Mothnok et Morencz in districtu nostro karansebesiensi existentium habitis, medio vestri quandam limitacionem, rectificacionem et commensuracionem fieri facere vellent iure Regni nostri requirente Mandamus itaque fidelitatibus vestris firmiter, quatenus acceptis presentibus, prefatos Ladislaum, Joannem et petrum Farcas, ac Joannem Mothnoky sub onere alias in talibus obseruari solito accedendo, admoneatis eosdem dicatisque et committatis eisdem verbo nostro Reginali et fily nostri Serenissimi Regio, vt ipsi in prescriptis terris arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, fenetis, syluis, et alys quibuslibet vtilitatibus et territorys, et intra metas predictarum possessionum Zaak, Motnok, et Morencz in iamfato districtu Ka-

Digitized by Google

ransebesiensi existentium habitis, premissam Limitacionem, Rectificacionem, et commensuracionem per vos fiendam administrare et praefatis exponentibus porcionem ipsorum ex huiusmodi rectificacione cedentes, quiete et pacifice possidendam, vtendamque extradare debeant et teneantur. Qui si fecerint bene quidem. Alioqui (sic) euocetis eosdem ad decimum quintum diem futurorum Judiciorum primitus celebrandorum in Curiam nostram (Reginalem) nostram. scilicet in presenciam Racionem superinde reddituros efficacem. Certificantes eosdem ibidem, Quod siue ipsi termino in praedicto coram Nobis compareant, siue non. Nos ad partis comparentis instanciam id faciemus in praemissis, quod iuris dictauerit ordo. Et posthec huiusmodi admonicionis vestre seriem, ut fuerit expediens terminum ad praedictum Nobis suomodo fide vestra mediante rescribere debeatis et teneamini, Secus non facturi, presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albe Gywle decima septima die mensis Juny Anno domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo Nono.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 73—75. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási Nr. 842. Sub textŭ sigilulŭ reginei.

CXCVIII.

1559. *Isabella,* regina Ungariei, la cererea nobilului *Stefanŭ Măcĭcaşŭ* din Caransebeşŭ concede hotărnicia şi separarea părţilorŭ sale de moşie din comunele Măcĭcaşŭ, Tincova, Zăguşeni şi Ruginósa. 1559.

Isabella Dei gracia Regina Hungariae, Dalmacię, Croacię etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Ladislao farkas, petro Machkassy, Wolffango, Thomae et Francisco Kerchoway, Salutem et graciam, Exponitur Maiestati nostre, in persona fidelis nostri Nobilis Stephani Machkassy de Karansebes, Qualiter ipse cum Nobile Anna, Relicta Nobilis quondam petri Machkassy in quibusdam terris arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, fenetis, syluis et Alys quibuslibet vtilitatibus, in territorio et intra metas possessionum Machkas prędicta, Thynkowa, Zagusen, et Rwgynoz, omnino in districtu Karansebesiensi existentibus habitis, medio vestri quandam limitacionem, ratificacionem, et commensuracionem fieri facere vellet, lege Regni nostri Hungarię requirente, Mandamus itaque fidelitatibus vestris firmiter, quatenus acceptis presentibus ad praefatum Annam Relictam annotati quondam petri Machkassy simul vel duo vestrum, sub oneribus alias in talibus observari solitis, personaliter accedendo, admoneatis eandem dicatisque et conmitatis Eidem verbo nostro Reginali et fily nostri serenissimi Regio, vt in prescriptis terris arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, fenetis, Syluis, nemoribus et Alys quibuslibet vtilitatibus prędscriptarum possessionum Machkas, Tynkowa,

Digitized by Google

Zagusen, et Rwginoz, limitacionem, rectificacionem, et conmensuracionem per vos fiendam administrare et praefato Exponenti porcionem ipsius ex huiusmodi rectificacione cedendam, quiete et pacifice possidendam, vtendamque extradare debeat, et teneatur, Quę si fecerit, bene quidem, Alioquin Euocetis Eandem ad decimum quintum diem futurorum Judiciorum proxime celebrandorum in Curiam nostram Reginalem, nostram scilicet in pręsenciam racionem super pręmissis reddituram efficacem, Et post hęc huiusmodi Ammonicionis vestre seriem, vt fuerit expediens terminum ad prędictum Nobis fide vestra Mediante suomodo fideliter rescribatis. Secus non facturi, presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albę Gywlę decima septima die mensis Juny Anno domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo Nono.

Pesty, Krassó vármegye története. Tom. IV. pag. 75—76. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Sombory. Sub textŭ sigilulŭ.

CXCIX.

1559. 1559. Hotărnicia moşiei *Lăscani*, ce aparţinea nobililorŭ români *Petru* şi *Franciscŭ Gămanŭ*, din districtulŭ Caransebeşului.

Serenissime princeps domine domine nobis naturalis perpetuo clementissime, fidelium, servitiorum nostrorum in gratiam maiestatis vestre S. perpetuam ac humillimam Commendationem: Nouerit Maiestas vestra S. Nos Literas Maiestatis Reginalis, etc. felicis memorię etc. obseruandissimę dominę matris Maiestatis vestrę S. dominę nostrę clementissimę etc. reambulatorias metarum pro Egregys fidelibus dominys Maiestatis vestrę S. Petro gaman de Byzere et Francisco similiter gaman de eadem confectas et emannatas nobisque preceptorie Loquentes et directas. Summa cum reverentia et subiectione recepimus In hec verba, Isabella Dei gratia Regina Hungarię dalmatię Croatię etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus, Nicolao cherepoytth Bano, et Joanni fyath Castellano nostris Karansebesiensibus Item Francisco Bakoch, andrę Bertha, michaeli dodnaludh et Laurentio chontos, Salutem et gratiam, exponitur Maiestati nostre in personis fidelium nostrorum Egregiorum Petri et Francisci gaman, Qualiter possessiones Ipsorum apagya et Laczkan, In Isto districtu nostro Karansebesiensi existentes habitę, Legittima reambulatione et metarum erectione plurimum Indigerent, et quamuis Anno superiori in eisdem Bonis Quędam reambulatio sine Literis reambulatorys celebrata extiterit, literę Tamen superinde emannatę et Ipsis exponentibus extradatę nullę extitissent, Super quo fidelitati vestrę harum serie firmiter committimus et Mandamus, Quattinus acceptis presentibus non obstante vnius aut alterius vestrum absencia ad facies pręscriptarum possessionum apagya et Laczkan ipsorum exponentium sub

Digitized by Google

oneribus Alias in Talibus obseruari Solitis, vicinis et Cometaneis earundem vniuersis inibi legittime conuocatis et presentibus accedendo, reambuletis easdem per suas veras metas, et antiquas, nouas iuxta veteres in locis necessarys erigendo, reambulatasque et ab aliorum Juribus possessionarys metaliter distinctas relinquatis prefatis exponentibus Jure Ipsis Incumbente perpetuo possidendas, Si non fuerit contradictum, contradictores vero siqui fuerint, euocetis eosdem contra Annotatos exponentes ad decimum Quintum diem futurorum Iudiciorum proxime celebrandorum in Curiam nostram Reginalem nostram scilicet in presentiam rationem Contradictionis eorundem Reddituros, et post hec huiusmodi possessionarię reambulationis, et metarum erectionis Seriem Cum Cursibus metarum inibi Erigendarum, Contradictorumque et euocatorum si Qui fuerint ac vicinorum et Commetaneorum Qui prędmisse reambulationi Intererunt nominibus, vt fuerit expedìens, Terminum ad predictum Nobis suo modo fideliter rescribere debeatis et Teneamini, Secus non facturi presentibus perlectis exibenti restitutis Datum albae gywlę decima septima die mensis Juny Anno domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo nono. Vnde Nos mandatis prememoratae Sacratissimę maiestatis reginalis, etc. felicis memorię dominę dominę Nostrę clementissimę In omnibus semper obedire volentes et satis facere vt Tenemur vna cum predictis Egregys dominys petro et Francisco gaman de Byzere fidelibus maiestatis vestrę S. ad ea Que In scriptis Suę Maiestatis Reginalis, literis continebantur, Suo modo fideliter exequentes et de *p*ite peragentes, die dominico proximo post festum Beatorum petri et pauli apostolorum accessimus personaliter, excepto domino bano, ad faciem predy Laczkan In prefato districtu Karansebesiensi existentis habiti, consequenterque In eodem predio vicinis et Commetaneis eiusdem vniuersis inibi legittime Conuocatis, et presentibus accedendo, videlicet NoBilibus Joanne Machkassy de Danilest, Petro Tooth, Joanne Josyka et Stephano olah de Karansebes, reambulauimus per suas veras metas, predicti predy Laczkan, et Antiquas, Nouas Juxta veteres In locis necessarys erigendo, reambulatasque et ab aliorum Juribus possesionarys metaliter distinctas relinquimus prefatis exponentibus, Jure Ipsis Incumbente perpetuo possidendas Nullo Contradictore apparente, Id circo Nos Ab orien*te* plaga euntes de Quadam magna via ad vallem Lewrdys vocatam, Inde pergentes per Aliam viam paruam versus meridionalem plagam Incidimus in aliam Magnam viam Ibidemque penes et Juxta eandem viam magnam coacernauimus et actu Mutauimus (?) Quenddam magnam aggerem ex Terra ex Quo aggere per nos facto, diuiduntur Ad plagnam orientalem Limites NoBilium Jose et domsse de Maczkas, postea per eandem viam magnam euntes versus occidentalem plagam rectam viam, a septemtrionali vero plaga extra dictam viam relinquimus Limites fiendas et pertinentes ad prefatum predium Laczkan, videlicet prememoratis dominis Nobilibus Petro et Francisco gaman fratribusque Eorundem vniuersis Ab altera autem parte extra viam predictam relinquendas duximus Quod fiendas Limites possessioni Ciuitatis dictę Karansebes a(nqua ?) Pattaka vocate Exinde . . . imus rectam viam per Cacumina Illius montis per Eandem viam, venimusque vsque ad Quoddam fenetum, Ibidemque fecimus alterum aggerem ex terra magnum, ac Ibi-

Digitized by Google

dem (ha)bentur multa Ligna Egerſa vocata, de Inde recte pergentes Circa Illum aggerem accumulauimus alterum aggerem, Ex Quo recte euntes per Quosdam gurgites ad aquas fluviales Poganych vocatas Ibidemque In littore Illius dicte aque Poganych Iterum fecimus ereximusque vnum aggerem, Inter aliquas salices, Inde recte pergentes sursum per eandem aquam poganych vsque ad quedam vadum plopwl[1] appellatum, Exinde Iterum rectam viam Tenet regni vsque ad prescriptum priorem metam dictę vallis Lewrdys vocatę et post hec nos huiusmodi possessionarie reambulationis et metarum erectionis Seriem Cum Cursibus Metarum Inibi Erectarum, ac vicinorum et cometaneorum Qui premissae reambulationi Interfuerunt Nominibus vt fuerit expediens maiestati vestrę S. suo modo fideliter rescripsimus. Datum ex Karansebes die dominico die (sic) Beatę Elizabet viduę Anno domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Nono.

Eiusdem Maiestatis vestre S.

fidelis et perpetui Seruitores
Joannes fiat Castellanus districtus
Karansebes, Franciscus Bakoczy
Andreas Bertha, Michael dodnahud,
et Laurencius chontos de Karansebes.

Adresa: Serenissimo principi domino domino Joanni secundo dei gratia electo Regi Hungarię dalmatię Croatię etc. Sacrę Regię Maiestati Hungarie etc. domino, domino nobis naturali perpetuo clementissimo).

Pesty, Krassó vármegye története. Tom. IV. pag. 76--79. Originalulŭ în archiva familiei Sombory.

CC.

1560. 1560. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, concede şi ordónă împărţirea moşii nobilitari Binţinţŭ din Transilvania între *nobilii români Petru, Ladislau, Franciscŭ şi George Gămanŭ* din Bănatŭ.

Joannes Secundus dei gracia electus Rex Hungarie Dalmacie Croacie etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Petro daniel Nicolao dedaczy de dedacz Michaeli Pysky de Pysk Blasio de Thomffa georgio Bachy de Bach, Balthasare et Valentino Kemendy, Nicolao Bodoghfalwy et Ladislao gywrgycze de Zenthymre, Salutem et graciam Exponitur Maiestati nostre in personis fidelium nostrorum Egregiorum Petri et Ladislai gaman de Kalowa

1) Pesty crede, că póte fi şi Ploput.

Digitized by Google

filiorum videlicet Egregy condam Nicolai gaman fily olim georgy gaman, Qualiter ipsi cum Nobilibus francisco et georgio gaman filys Andree fily olim prefati georgy gaman fratribus ipsorum [1] in totali porcione ipsorum possessionaria in possessione Benczyncz vocata in comitatu Hwnyadiensi existente habita Ipsos exponentes cum prefatis francisco et georgio gaman equali Jure concernente et hactenus Indiuisa medio vestri diuisionem facere et porcionem ipsis ex eadem prouenire debentem pro rata parte Ipsorum pro sese rehabere vellent Jure Regni Requirente pro eo fidelitati vestre harum serie firmiter committimus et Mandamus Quatenus Acceptis presentibus Sub oneribus alias in talibus obseruari solitis Simul vel duo vestrum erga prefatos franciscum et georgium gaman Accedendo Qui si personaliter Reperiri poterint eosdem ibidem personaliter alioqui de domibus habitacionis Sew solitis eorum Residencys ipsorum Ammoneatis eosdem dicatisque et commitatis eisdem verbo nostro Regio vt ipsi prescriptam diuisionem in ante fata porcione possessionaria in possessione Benczyncz habita admidere (înţelege: admittere) ac porcionem dictorum exponencium ex eadem prouenire debentem extradare et Excidere debeant et teneantur, Qui si fecerint, Bene quidem alioqui euocetis eosdem ad octauum diem termini futurorum Judiciorum pro dominis Nobilibus Transyluaniensibus proxime celebrandrorum in Curiam nostram Regiam, Nostram scilicet in presenciam, Racionem superinde Reddituros, Certificando Nihilominus eosdem Ibidem vt siue Ipsi termino in prenotato coram Nobis compareant sive non Nos ad partis comparentis Instanciam id faciemus in premissis Quod Juris erit ordo, et posthec vos huiusmodi Ammonicionis Euocacionis et Certificacionis vestre Seriem vt fuerit expedita Nobis terminum ad predictum fide vestra mediante rescribere debeatis et teneamini secus non facturi presentibus perlectis Exhibenţi Restitutis Datum Albe Julie feria Tercia proxima Ante festum Conuersionis Beati pauli Apostoli Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 282—283. Originalulŭ în archiva familiei Sombory. Sub textă sigilulŭ.

---

1) Arborele genealogicŭ alŭ familiei nobile române Gămanŭ, după cuprinsulŭ acestui documentŭ este următoriulŭ:

George Gămanŭ.

Andreiŭ.		Nicolae.	
Franciscŭ. 1560.	George. 1560.	Petru. 1560.	Ladislau. 1560.

Digitized by Google

CCI.

1560. 1560. *Dicta Transilvaniei întrunită la Aiudŭ* fixéză preţurile, cu cari *iobagii* din Transilvania potŭ se vêndă pieile de vulpe, de mielŭ, lemnele şi cărbunii. Tot-odată dieta constată pentru a dóua óră, că partea cea mai mare de piei se impórtă în Transilvania din *Moldova*, din *Ţéra-românéscă* şi din districtulŭ *Caransebeşului* etc.

Articuli dominorum nobilium regnicolarum regni Hungariae ac trium nationum partium Transsylvanarum nobilium, Saxonum et Siculorum ad propositiones serenissime Maiestatis regie domini eorum naturalis clementissimi in conventu eorum parciali de mandato eiusdem Maiestatis sue pro die dominico Reminiscere in oppido Enyed celebrato factas editi.

. . . . . .

Item quod coloni nobilium pelles omnis generis juxta statutum precium: pelles videlicet vlpinas tres pro floreno, agninas vero viginti quinque similiter pro floreno, plaustra vero lignorum et carbonum, prout ante annos decem transactos vendere solebant, statim vendere incipiant et in posterum semper vendere debeant.

. . . . . .

Supplicauerant superioribus comitjs ijdem regnicolę sacrę quondam reginali Maiestati et serenitati quoque suę pro Zygeris seu Czyganis, qui per wayvodas eorum varijs taxacionibus, exactionibus et captivitatibus opprimuntur, dignarentur Maiestates suę ipsis vaywodis Czyganorum committere ne vltra solitum, florenum videlicet singulum, quolibet anno in duobus terminis a singulo Czygano tentorium proprium habente exigere deberent, juxta morem et consuetudinem ab antiquo obseruatam: propterea statutum est, quod quilibet Czyganus tentorium habens pro festo beati Gergij martyris denarios quinquaginta, pro festo vero beati Martini totidem ad locum sedis comitatus, in quo residenciam habet, importare, ubi seruitor wayudae adesse, et pecunias huiusmodi leuare debeat, nec amplius ab eis exigere valeant; si qui vero Czyganorum hoc prestare negligerent ab illis vbi deprehendi poterunt exigant, soluentes vero modo premisso ne molestent.

Rectificatio artificum manuarium per dominos Saxones ad commissionem dominorum regnicolarum expedita.

De pellionibus.

Postquam magistri pelliones pellium ad suum artificium pertinentium majorem partem ex regionibus exteris habent, vtpote ex Moldauia, Walachia et districtu Karansebes, et vna est melior altera, et frequenter huiusmodi

Digitized by Google

pellium venditores, si cum eis pro eorum libitu de precio non conuenitur, easdem longius abducunt, certum ob id super eis precium constitui non potest.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 173—183. Exemplariŭ contemporanŭ în archiva oraşului Braşovŭ în colecţiunea lui Ios. Trausch: «Articuli diaetales plerumque originales a statibus et ordinibus Transsilvaniae conditi. Tom. I. 200—206. Originalulŭ în museulŭ Bruckenthal din Sibiŭ cu subscrierea propriă a regelui Ioanŭ Sigismundŭ şi investitŭ cu sigilulŭ sĕŭ.

CCII.

1560. *Ioanŭ II,* regele Ungariei, citézĕ înaintea sa pe nobilulŭ românŭ *George Voivodulŭ* şi pe vĕduva lui *Grigorie Voivodulŭ* în procesulŭ cu nobilii români *Michaiŭ Moise* şi *Michaiŭ Fodorŭ* din Caransebeşŭ, pentru restituirea unorŭ documente de posesiune. 1560.

Joannes Secundus dei gracia Electus Rex Hungarie Dalmacie Croacie etc. fidelibus nostris Nobilibus francisco Muthnoky, petro pryzaka, Andree Byrtha Joanni Thywadar de Karansebes. Salutem et graciam, Expositum est Maiestati nostre in personis fidelium nostrorum Nobilium Michaelis Moyses, ac alterius Michaelis fodor de dicta Karansebes Qualiter vniuerse litere et literalia sua Instrumenta factum totalium porcionum suarum possessionariarum in possessionibus Domasnya, Conyorowa, et felseo Kanychya, nec non predys Ohaba, Also Kanychya Thwdorowychya, Gardowye, Krywa et Poyan vocatis omnino in districtu nostro de Karansebes existentibus habitarum tangencia et concernencia, apud manus Nobilium Georgy Wayda et domine An(ne Re)licte Nobilis condam Gregory Wayda, de eadem Karansebes, haberentur, quas et que vellent dicti Exponentes, ab eisdem pro se repetere Jure admittente. Quo circa fidelitati vestre harum serie firmissime mandamus, quatenus acceptis presentibus, statim sub oneribus alias in talibus obseruari solitis, simul vel duo vestrum, erga prefatos Georgium Wayda, ac dominam Annam, accedendo, Ammoneatis eosdem dicatisque et committetis eisdem verbo nostro Regio, vt ipsi prescriptas uniuersas literas, et literalia Instrumenta factum prescriptarum porcionum possessionariarum, ac predialium exponencium tangencia et concernencia, apud manus suas habitas eisdem exponentibus in specie et sine defectu reddere et remittere debeant et teneantur. Qui si fecerint benequidem, alioquin euocetis eosdem ad primam sedem Judiciariam illius districtus nostri Karansebes in presenciam fi(delium) nostrorum Egregiorum Joannis fyath, Petri (Gaman) Castellanorum, et Gasparis Zalathna Jud(icis nob)ilium eiusdem districtus, racionem superinde reddituros, Committentes nichilominus eisdem castellanis ac Judicinobilium, vt ipsi causam premissam partes inter easdem in ipsa prima sede eorum Judiciaria secundum deum et eius iusticiam cognoscere, discutereque, et Adiudicare, Et si qua parcium

Digitized by Google

huiusmodi (Judicio) ipsorum non contentabitur, extunc ipsi causam eandem, maturius reuidendam Eo quo ipsorum (requi)rit Antiqua consuetudo, sine grauamine parcium aliquali, transmittere modis omnibus debeant et teneantur. Secus non facturi, presentibus perlectis Exhibentibus restitutis. Datum in ciuitate (nostra) Alba Julia, Sabatto proximo ante dominicam Misericordia domini, Anno eiusdem Millesimo Quingentesimo Sexagesimo.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 284 — 285. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási Nr. 665. Sub textŭ urma unui sigilŭ imprimatŭ în céră roşiă.

CCIII.

1560. 1560. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, concede unŭ transumptŭ autenticŭ de pe actulŭ, prin care castelanii Caransebeşului *Ladislau Racoviţă* şi *Andreiŭ Bisere* au întrodusŭ în posesiunea unorŭ moşii pe nobilii români *Franciscŭ Fodorŭ* şi *Franciscŭ Moise.*

Nos Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Memoriae Commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit vniuersis Quod pro parte et in personis fidelium nostrorum Nobilium Michaelis fily ac dominae Aduigae filiae Nobilis quondam Francisci Fodor consortis videlicet fidelis nostri Nobilis Georgy Moyses ac Michaelis similiter Moyses fily olim Francisci Moyses Exhibitae et praesentatae sunt Nobis quedam literae Egregiorum Ladislai Rakowyczay et Andreae Bezerey Castellanorum ac Georgy Thar Judicis nobilium districtus nostri Karansebes super quadam possessionaria restatutione memoriales in pergameno patenter Confectae ac in Inferiori earum Margine vno sigillo Alys duobus sigillis decidentes in cera viridea communitae tenoris Infrascripti, Supplicatum est Maiestati nostrae nominibus et in personis quorum supra vt nos easdem literas praesentibus literis nostris Inseri ac Inscribi facere eisdem in transumpto literarum nostrarum dare et concedere dignaremur Quarum tenor talis est.

(Urmézŭ documentulŭ din a. 1543 publicatŭ în vol. II. Partea 4., Nr. CCXI)

Nos Igitur praemissa supplicatione nominibus et in personis Quorum supra modo praemisso nostrae facta Maiestati regia benignitate exhaudita et clementer admissa praescriptas literas de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali transummi et transcribi faciendo Memorato Michaeli Fodor, dominae Aduigae et Michaeli Moyses Jurium suorum ad cautelam dandas duximus et concedendas communi Justitia requirente, Datum Albae Juliae Sabatho proximo ante Dominicam Misericordia domini Anno eiusdem Mille-

Digitized by Google

simo Quingentesimo Sexagesimo. Collata cum originalibus in Cancellaria Regiae Maiestatis.

Joannes Electus Rex.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 285—286. După transumptulŭ regelui Ioanŭ II. din a. 1568 în archiva familiară a baronilorŭ Fiath.

CCIV.

1560. Procesŭ între descendenţii *nobilului românŭ Ladislau Racoviţă* din Bănatŭ, pentru *dreptulŭ de succesiune alŭ liniei femenine* în averea imobiliară. 1560.

Serenissimo principi domino domino Joanni Secundo, Dei gratia Electo Regi Hungariae Dalmatiae, Croatie etc. Serenissime princeps domine domine nobis perpetuo nat(uraliter) clementissime, fidelium seruitiorum nostrorum . . . . . in graciam vestre Maiestatis humillimam subiectionem Nouerit Maiestas vestra, Quod cum nos feria . . . . . ti francisci confessoris vnacum nonnullis dominis Nobilibus Electis Sedis nostrę Judiciariae pro (delibe)racione variarum causarum consedissemus Tunc egregy domini Joannes fyath, Petrus Gaman Castellani et Gasparus Zlathwa Judex nobilium districtus eiusdem vestrae Maiestatis Karansebes huiusmodi Transmissionem de eorum sede Judiciaria per viam Appellacionis coram nobis attulerunt et Narrauerunt, Quod dum ipsi in superiori sede eorum circa festum Natiuitatis Beatae Mariae celebratam congregati pariter fuissent Tunc Nobilis domina Magdalena Relicta quondam Nicolai Thywadar filia olim Egregy Ladislai Rakowyczay alias Prybek cum filio eius Joanne Thywadar, Item Martinus Brathowan filius quondam dominae Sophiae filiae dicti Ladislai Rakowyczay ab vna tanquam Actores, parte vero ab altera Nobiles Joannes filius petri Rakowyczay fily dicti Ladislai Rakowy(czay) Nec non Jacobus, Joannes Andreas Mathias Ladislaus fily Martini Rakowyczay fily sepefati Ladislai Rakowyczay vt in Causam attracti coram ipsis in Jure stetissent, Actoresque eo modo res(pondi)ssent, Quando Inquit fratres nostri ge(nitore)s videlicet horum in Causam attractorum nos Emaritam . . . . . Licet solita Maiuscula nobis dederunt, Tamen de Bonis, quae nos equali Jure ac ipsos concer(nent), porciones nostras hactenus non dederunt, de quibus videlicet Bonis nunc ab Ipsis porciones nostras congruentes coram vestris dominacionibus Jure mediante reposceremus. Tamdiu namque dicimus (B)ona illa nos eque, ac si Ipsos Attractos in causam spectarent quo ad Nos literis priuilegialibus ex eisdem . . . . . re non fecerint, si vero literis privilegialibus comprobauerint Bona dicta sexum solummodo (masculin)um et non femininum quoque sequere, postea filialem quartalicium ex Illis Jure Regni Requirente ab . . . . (po)stulabimus, Ad hec in Causam attracti Contra respondissent, domini, inquit, Bona non sexum (feminin)um,

Digitized by Google

sed duntaxat Masculinum (Concer)nuntur, De filiali vero quartalicio genitores nostri Cum Ipsas e(marita)runt, penitus contentas . . . . . cerunt, ducentos nempe florenos e . . . dederunt, Quod iuxta . . . . (compr)obare parati sumus videlicet, quod bona . . . . . ra non f(emin) sed duntaxat ma(sculinum . . .)n literis priuilegialibus . . . um vero ve . . . is . . . is preter . . . e filiali quartalicio e(mar . . .) prorsus contentas reddiderunt, Qui termino tunc c(onsti)tuto, quo adueniente . . . . ide producere voluissent, Testes vero hos subsequentes adduxisse . . . . ipse Zabo Ignobilem personam, Georgium Zagoryan similiter personam Ignobilem, Relict . . . . . y Weres Ignobilem personam, Item (Relic)tam Philippi Ignobilem personam, Veronicam . . . . . quondam Petri Zagoryan, Relictam Mathie Porkolab nobilem personam, Franciscum Kumaczy Ignobilem personam, Stephanum orbwl nobilem personam, Catherinam Coniugem Michaelis Borchya Nobilem personam, Petrum Krachwl Ignobilem personam, Petrum Jobagionem Relictae Petri Byzerey Ignobilem personam, Bwrwlum Jobagionem eiusdem domine Ignobilem personam, Quos cum in eadem sede eorum in conspectu Actorum per Nomina et cognomina nominassent, Actores Illis Ibidem Contradixissent hys racionibus illis obiectis, Quoniam fere omnes personae Ignobiles forent, Causa vero de Bonorum et Statu Nobilitatis ageretur Aly vero e medio eorum non rem perspicuam Imo auditam fassi fuissent, et Ideo InConcordes et InConuenientes essent, nec in hac re testres Idonej esse possent, Quandocunque Ipsi domini Castellani et Judices Nobilium Illis locum dedissent, Condicionesque eorum recepissent, Ac Actores Ipsi Causam suam ad Sedis nostrae Judiciariae Revisionem in hac parte appellassent, Primus Testis In Causam attractorum et ceteri, Demetrius Zabo Juratus fassus est eo modo, En Egyem ezth twdom hogy Mikor Pribek Pether zerzzette wala hwgath fyath Janosnak sokath Ighyr wala neky de Nem emlekzem rwla adothe walamyth uele wagy nem, merth el Akarya wala hadny, Secundus Testis Georgius Zagoryan Juratus fassus est eo modo, en ezth twdom, hogy Mykor Prybek hazassytotta wolna hwgath fyath Janosnak en otth woltham es Adanak fyath Janosnak egy Thereok lowath fekestwl Nyergesthwl es egy zenyegeth egy Aranyas Kwpath es Dragha rwhath, es hallottam hogy keth zaz forinthoth attanak neky, de nem twdom attanak e wagy nem, merth Izenyk wolth fyath Janosnak az hwgay hogy hadna el, merth wk oly leanyth lelnenek nekye kynek kwwara wolna, Tercius Testis Relicta Georgy Wereos Jurata fassa est, en ezth Thwdom, hogy Mykor Prybek Pether zerzette wala fyath Janosnak az ew hwgath, tahath Battyarwl az w hwgay Izennek wala neky hogy megh ne neozek, mert oly Leanth lelnek nekye kynek Kewwara wolna, haath azon kezbe jeowe Bwdarwl Prybek Pether Sok kynchel es tudom hogy adoth fyath Janosnak egy tereok lowath egy Somma pynzth egy Aranyas Kwpath, es tudom hogy az penzth eyel kwlthek wala fyath Janosnak hogy menyekezeth zerzene megh wele es phylep wytte wala nekj a pynzth, es hallotham twle, hogy zaz foryntoth wyth nekye, es az Aranyas kwbapa twdom hogy penzth attanak neky zaz forynthoth Quartus Testis Relicta Philepne Jurata fassa est eo modo, en ezth twdom, hogy Prybegyek kethwe attanak fyath Janosnak egy Terek

Digitized by Google

lowath, Dragha rwhakath es Barson Rwhakath es aranyas Kwpath es zaz forynthoth keoz pynzth, es az Aranyas kwpaba Ismegh zaz forynthoth keoz pynzth, Quintus Testis Veronica famula Petri Zagoryan Jurata fassa est eo modo en lako wala Zagoryan hazaba es ezth twdom es lattam, hogy egy Tereok lowath attanak az Prybegyek fyath Janosnak egy zenyegeth, Aranyas kwpath es Barson Rwhakath es keth zaz forynthoth, huic Actores Contradixerunt, Ex eo quia demens ipsa esset, Sextus Testis Relicta Mathie Porkolab Jurata fassa est eo modo, en ugymond fyath Janos menyegzeyeben woltham es Thwdom es lattam hogy Prybekh Pether Adoth fyath Janosnak egy Terek lowath eghy zenyegeth Barson Ruhakath, partha eweth, Aranyas kwpath es hallottam es hyre wala hogy penzth attanak neky de Zememmel nem lattam, Septimus Franciscus Kermaczy Juratus fassus est eo modo, Twdom hogy az wyn Prybek zerzette wala leanyath (sic) fyath Janosnak es kwlde fyay vtan Bwdara es onnath n . . . . . k, es sok Dragha zerzamoth hoztanak wala az w hwgoknak es Thwdom hogy e(gy tere)k lowath attanak fyath Janosnak hethwen forynth ereoth es hogy megh hala fyath Janos Tywadarne ada azth Az Lowath az ew Battyanak Prybek Martonnak ewth . . . . forynthon, es hallotham hogy penzt is Attanak neky, de nem tudom nylwan, Octauus Testis Stephanus orbwl Juratus fassus est, eo modo, en ugymond hallottam Prybek Pethertwl es Marthontwl hogy fyath Janos felesegewel egyetembe, Jozagoth nem kewantanak chyak keth zaz forynthoth es ezystheth, es hallottam Ismeth twlek hogy Tellyesyttettenek es attanak fyath Janosnak wgymynth hethzaz forynthoth myndenesthwl fogva, Nonus Testis Nobilis domina Catherina Coniunx Michaelis Borchya Jurata fassa est, eo modo, wgymond ezth Thwdom es oth woltham Mykor Prybekyek zerzesth teznek wala az ew hwgokkal Magdalyn Azzonnyal es fyath Janossal hogy ew Nekyek agyanak keth zaz forynthoth es Jozagbwl semyth ne agyanak se az w gyermeknek, Decimus Testis Petrus Krachwl de Zboristhe Juratus fassus est eo modo, en ezth twdom, hogy Mykor Magdalyna Azzonth fyath Janossal egyetembe wendeghlik wala hallottam az wen Rakowychay wagy Prybek Lazlonethwl hogy mongya wala, hala Isthennek merth fyam Jakab, Amynth fyath Janos es Magdalyn Azzon kewanth mynd megh atta, es megh elegyttette wketh, hogy Innet Thowa per pathwar ne legyen kezthwnk wagy kezthek, merth keth zaz forynthal elegyttette megh es egy kek Jo Terek lowal ezeketh atta neky kyth en zememmel lattam, Vndecimus Testis Bwrwl Jobagio Relictae dominae Petri Bezerey Juratus fassus est eo modo, en ezth twdom hogy Prybekyek attanak fyath Janosnak es Magdolna Azzonnak keth zaz forynthoth Ilyen ok allath, hogy semmyhoz ne nywlhassanak sem Jozaghoz semmyhez, Istis testibus Actores penitus contradixerunt, Nos itaque Causam parcium pretactarum semel Bisque vel inde in eadem nobis taliter visum extitit, Quod testimonia prescripta ex eo quia secularia et Ignobilia Insuper in fassionibus suis conueniencia habeantur In causa huiusmodi Bonorum et ordine nobilitatis Importuna et Insufficiencia esse Judicauimus, verum tamen commiserimus dictis in Causam attractis vt Infra certum terminum per nos Ipsis constitutum Causam eorum cum literis priuilegialibus et personis Nobilibus verificare et Affir-

Digitized by Google

mare curarent, Procurator vero Actorum adiecit, Dominj Inquit, nos dicimus, Quod hic in causam attracti in testimonio eorum hac in causa omnino defecissent, et Ideo vestrae dominacioni non posse de cetero vllum testimonium Ipsis de Jure In hac re dare et differre, Itaqae hunc punctum Quod Amplius eedem eisdem vllum testimonium facere dare et differre, de Jure nequeant nec eosdem ad ea facienda si Ipsi, Minime postularunt possint compellere ad Sacram Regiam Maiestatem Maturius Reuidendum appellamus Quod Articulum Nos quoque secundum postulacionem dictorum Actorum prout debemus in presenciam vestrae Maiestatis exactius discuciendum eo, misimus, Supplicamusque Maiestati vestrae humilime in eo vt quitquid Maiestati vestrae in hoc Jure videbitur Maiestas vestra nos rursum superinde certificare clementer dignetur, Deus vestram Maiestatem semper ad vota conseruare dignetur in Arce eiusdem vestrae Maiestatis Sebes Termino in prenotato, Anno domini Millesimo Quingentesimo Sex(agesim)o, eiusdem vestrae Maiestatis Sacrae fideles seruitores perpetui Gregorius Bethlen de Ikthar, Ceterique Sedis nostrae Judiciariae Judices.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 286—290. După transumptulŭ regelui Ioanŭ Sigismundŭ din a. 1561.

CCV.

1560. 1560. *Dietà Transilvaniei întrunită la Cluşŭ* decide, că *Ţéra Făgăraşului* se fie de aci înainte scutită de a mai face *servicii militare la frontieră*, şi astŭ-felŭ se fie supusă *contribuţiunilorŭ financiare* ale statuluĭ; întocma ca şi teritoriulŭ nobilimeĭ transilvane.

. . . . . .

Articuli dominorum procerum, nobilium et aliorum statuum et ordinum regni Hungariae et trium nationum partium eiusdem regni Transsyluanarum nobilium, Siculorum et Saxonum, in conuentu eorum partiali pro festo beati Martini episcopi et confessoris in ciuitate Coloswar de mandato sacrae regiae Maiestatis congregatorum aediti anno domini 1560.

. . . . . .

Preterea quia diuina prouidentia et benignitate castrum et pertinentiae Fogaras ab illo onere intertenendarum excubiarum et obseruacione locorum pristinorum, quibus astricti erant, pro nunc liberi habentur, conclusum est igitur vt ad tam necessarios maxime urgentes vsus, defensionemque publi-

Digitized by Google

cam, pertinentiae euisdem castri Fogaras, instar bonorum nobilium connumerentur et iuxta numerum portarum dicentur et contribucio eiusdem sacrae Maiestati suae administretur ad vsus necessarios conuertenda.

Simili modo vniuersa bona tam dominorum magnatum, quam nobilium hungarorum, Transsyluanorum et Saxonum, non obseruata exemptione aliquali, demptis combustis, dicentur et contribucio exigatur.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 184—189. După originalulŭ, care se află în museulŭ Bruckenthal din Sibiu. Art. Diaet. Auth. Transsylv.

CCVI.

1560. *Iacobŭ Basilicŭ Heraclide*, pretendentulŭ la tronulŭ *Moldovei*, se obligă a plăti generalului *Franciscŭ Zay* suma de 15.000 florini, de asemenea a-i da 4 cai turcesci, 12 cai românesci, şi pe fie-care anŭ câte 50 de boi, îndată ce va ajunge pe tronulŭ Moldovei. 1560.

Nos Heraclides Jacobus Basilicus dei gratia despotas Sami, helectus princeps Moldavie etc. propterea, quod dominus magnificus Franciscus Zai apud suam caesaream majestatem intercessit omnemque lapidem, ut majestas sua suo auxilio in regnum nostrum constitueret, movit, fidemque et authoritatem suam interposuit. Si pater luminum auxilio imperatoris nostro potiri regno concesserit, promittimus praedicto magnifico domino Francisco summam quindecim millium florenorum in auro ungaricalium, quam summam (15.000) statim postquam ceptra ceperimus dare pollicemur, praeterea 4 equos preciosos turcicos, 12 vero valachicos, duo mazas pellium sabellinarum et singulis annis 50 boves pro culina. Quod si majestas sua noluerit precibus nostris ejusque magnifici domini Zay intercessionibus locum dare et nos alia ratione deus ad occupatum regnum juverit, promittimus tamen pelles et equos supradictos ac tria milia florenorum in auro propter suum erga nos studium ac pium affectum. Haec per nostram fidem et nostram humanitatem promittimus et juramus.

Actum Cassovie die 26. Decembris 1560.

Despotas, m. p.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab Moldvai Vayda és Zay Ferencz történetéhez. pag. 7—8. Din archiva familiară a conţilorŭ Zay din Zay-Ugrócz.

Digitized by Google

CCVII.

1561. 1561. Procesulŭ *familielorŭ nobile române Fiatŭ, Băcuţu* şi *Lăţugŭ* din comuna Criva, cu familiele nobile române *Moise* şi *Fodorŭ* din comuna Domasnia, în districtulŭ Caransebeşului, pentru câte-va pământuri de arătură.

Serenissime princeps domine domine nobis perpetuo Naturalis Clementissime fidelium seruiciorum nostrorum perpetuorum in graciam vestre Maiestatis humillimam subieccionem. Thwggia felsiged hog mikoron my mjglen Epiphania domini vtan valo pinteken peresseknek Teorwynt zolgaltatny my zeek Ileokkel egyetemben le telepettwnk wolna, akkor az wytezleo pryzaka pether Motnoky ferencz porkolabok es Brathowan Marthon Karansebes varmegyenek zolga byraya my eleonkben Illyen Teorwynt hozanak hog [1] mykoron wk cheoteortókon vgian ezen Epiphania domini vthan valon, az w rygy Zokasok zerynt mindaz nemessiggel egyetemben peresseknek teoruint tenny eozwe gyewltenek volna Akkor az wytezleo Fyath Janos, Bakwczy Lazlo es Laczwk Janos mint felperesek egfeleol Masfeleol peniglen Moyses georg' fodor Myhaly wg mint alperesek w eleottheok zemyliek zerynt Teoruinben allottunk volna, es az fel peresek ezt feleltyk wolna, vraim egyem ez Al peresek eg darab földwnket melj rigolta fogwa, mind az enj (înţelege: my) falunkhoz Krywahoz Tartozo volt hatalmasul el foglalthak kezewnkbeol es Ilyk nekewnk Nag karunkra kyt kezek vagiunk megh bizonitany valamiwel Teorwin Mutatthia, melnek bikesiges vrasagaban voltunk az my eleink mint fyat ferencznek holtaiglan melj fiat ferencz nekem fyath Janosnak Ides Athiam volt, es az w halalanak vthanna chak nyg eztendeowel foglaltak el ezek, mellyet mi mastan ezektewl mint erökwnket Teorwyn zerint thw kegyelmetek eleoth megh ki wannok az alperesek vyzontak erre ezt feleltyk volna, vraim egiem, zabadok legenek myth mondanak az fel peresek, mert my w nekyek, Semmy feoldeoket nem foglaltuk kyt peniglen mondnak hog el foglaltwk wolna az nem eowek hanem myenk, es az my falunkhoz domasnyahoz Tarthozo volt mind eleytewl fogwa, es vg Iltewk, most es Illewk, mint sayat feoldewnket, kyknek ewk feleleteket meg halwan es erthwen Isten zerint es az ew ertelmek zerint keozteok Illyen Teorwynth Teotthek wolna, hog mind az ket fel felelethy zerint az feold zynyn Byzonyczon. Ezt halwan az fel peresek az ew Teorwynyekkel megh nem elygettenek, hanem dolgokat my reank Jobban meg Latnya Appellaltak volna kyt myes az my zeek Ileoynkel egietemben Jol Megh kostolwan minden rendiben az porkolabok es zolgabyro Teoth Teorwynth ereyben haggvk de Annak feletthe az fel peresek my elevttewnk Mutattak ok Leweleket az fellwl meg nevezet Kywaral (sic) kyt wt byrnak de az ok Lewelben semmy hathar nem lewe. Mykoron azert mind az keet fel hallottha volna hog my az porkolabok es zolgabyro Teoth Teorwint Ap-

1) In documentulŭ de faţă când litera g representă pe gy, şi litera w pe ö, ele sunt însemnate cu unŭ accentŭ ascuţitŭ de asupra. Tipografia nóstră neposedându aceste caractere, noi le reproducemŭ fără accente, după cum adese orĭ era usulŭ în secululŭ alŭ XVI-lea. (Veḑi Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 288 şi 331).

Digitized by Google

probaltuk wolna ennek mind az ket fel engedelmes Lewe Chyak hog ezzen kyrynek egyenleo Akaratthal minkel hog my ezt ez dolgoth akkorra halaztanok mykor az feold az hoothwl megh tiztwlna Azert my mind az ketfelnek keremesse (sic) zerynt zent georgh naph vthan walo hetfewre halaztok ezt Illyen condiciowal hog mind az ket fel akkor az villango feoldnek zynyn mind Lewelekkel, s mind peniglen emberbeli byzonsagokkal byzonichon az keth porkolab es zolga byro eleot annakokaert mykoron my Immaran pyntheken pynkeost wthan walon Teob Zek Ileokkel egyetemben Le Thelepetthewnk wolna Thehat az porkolabok es zolga Byro my eleonkben az wyllongo fevldrevl Illyen dologgal Jeowenek be, Nemes wraym Ban vram my az the Kegelmed rendelese zerynt az mint Kegelmed minket Theorwinbeol Bochata ky az vyllango feoldnek zynire, Mentewk, es my koron neky thelepettewnk volna oth az Thanuknak be vytelyre, oth sem eggyk sem masyk feel semy hathar Lewelet Elewe nem Adhata, hanem mind az keeth fel hozanak vg minth Theobbet, Masfel Zaz embernel eleonkben de Azonban wayda georgj Wayda Iwasko, es Simon myhal melleyek Ingeralak magokat az alpereseknek mert w nekyek is ryzek wolna Abban az Jozagban domasnyaban es mennenek felfele es zolanak magok keozeot es Ismegynth eleonkben Jowenek es ezt mondak, porkolab vraym zolga byro, Im latthywk hog mind keet ryzrewl Igaz eleg nypet hoztwnk ez dolognak Byzonitasara, de my senkyt nem Eskwttetthewnk hanem köttywk az felpereseknek Lelkekre, hog eskevggienek wk megh az mint ez fele hathar dolgayrth zokot nemes embernek meg eskewnny es Annak vthanna walo mellyen az w lelkekkel wweknek meryk mondany, ha az falwths wweknek mongiak Lenny nynczen myt Tenniwk engediwnk nekye Ez halwan az fel peressek ezt monthak wolna, Im hallywk egiem myt zolnak az alperessek, Azert Twggya Thy kegyelmetek hog ban vram minket Teorwynbeol Bochatot ky, azert az ew kegyelme rendelese zerint Im my kyzek wagiunk Byzonsagunkal es kegyelmetek wallassa ewket, ezeket halwan wk oth mind az keth feelth ky kewldyk es Teorwynt Latnak benne es ezt Lelyk raytha hog ha az fel peressek keresny meryk az feoldet reya es Meryenek eskewnnye A mint az alperesek es, reyayok kothyk Ezt halwan az felperesek ezt mondak wolna, my Egiem nem Eskewzewnk, mert Ihon kyzen vagion byzonsagunk es vegye be kegielmetek, ha penyg kegyelmetek be nem vezy es my azt mongywk hog valamyt kerestewnk Immar Tyztan megh Nyerthewk, mert az mynt ban vram Theorwynybeol ky bochatoth Im kyzek vagywnk Byzonsaginkal megh bizonitany ezt hogj myenk az vyllango feold azert my ezt w kegelmere Ban vramra appellaltwk, Mel dolgot azyrt mykoron my ezen fellewl megh Irth zeknek napian az porkolabok es zolga Byrotwl mint leot legien my zeek Ileokkel egyetemben meghertettewk wolna, ennyben az w teoth Teorwynyek(et) ereyben hattwk hog a mint az feoldet kernye [1]) meryk az fel peressek reyayay merienek Eskwnnye mert ewk az keresseok Towabba hog valamint az fel peressek az Tanuknak Ala fel walo hordożasara keolteotthek wolna azt az al peressek nekyek orzagh

1) In altŭ transumptŭ: keresnye.

Digitized by Google

Teorwynye Zerynt mind meg fyzessyk myert hogj az kewz Tanwknak az feold Zynyn vallanyok nem hatthanak, az fel peressek Ith sem Elygedenek megh az my Teorwynyewnkel ez okaerth myert hog az feold zynyn Byzonsagokkal kyzen voltanak es az alperessek nem hattanak wolna vallanyok Azert egyem otthes az feold zynyn az porkolabok es zolgà byro eleoth mondthwk ezt hog az myt my keresewnk meg nyerthewk, azt Thy kegyelmetek eleotte es azont mondunk azert ezt ez czykkelth w felsygyre veottewk hog valamyt kerestewnk my azt mongywk hog megh nyerthewk es hog my nekewnk ebben semmy hytewnk nem Megyen, kyt my mynden processussiwal Nylwabban walo megh Lathasnak okaert harmyncz kettheod napra ennek Adassanak vthan eleo zamlalwan The felsiged eleybe Bochatthwk, Deus Altissimus vestram Maiestatem semper ad vota conseruare dignetur Date in arce eiusdem vestre Maiestatis Sebes. Termino Immediate prescripto Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo primo. Eiusdem vestre Maiestatis Sacre fideles Seruitores perpetui Gregorius Bethlen de Ikthar ceterique Sedis nostre Judiciarie coassessores.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 290—294. După transumptulŭ regelui Ioanŭ II. din 1563 şi 1568 în archiva familiei Fiatŭ.

CCVIII.

1561. 1561. *Ferdinandŭ*, împĕratulŭ Germaniei şi regele Ungariei, sprijinesce în secretŭ planulŭ pretendentului *Iacobŭ Heraclidŭ*, ca să usurpeze domnia *Moldovei*, şi-i acordă permisiunea sĕ pótă strînge trupe în provinciile sale; totŭ-o-dată i promite unŭ ajutoriŭ de 8.000 fl., sub condiţiune, ca Iacobŭ Heraclidŭ se-i depună *jurămêntulŭ de fidelitate* în presenţa generalului *Franciscŭ Zay* şi a lui *Franciscŭ Turzo*, prefectulŭ camerei aulice.

Ferdinandus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus etc.

Magnifice fidelis nobis dilecte [1]). Accepimus cum literis tuis in die Natalis Domini praeterito datis informationem tuam de statu et rebus non modo regni Poloniae, verum etiam magnifici Jacobi Heraclidis despotae, una cum opinione tua, quid nimirum nobis in isto despotae negocio porro agendum censeas, quae eo inclinat, ut despotam illum nostro benigno auxilio non debeamus destituere propter causas in iisdem literis tuis enumeratas. Quod itaque primum est scire te volumus, nobis diligentiam et fidem tuam quam investigandis et significandis nobis iis omnibus adhibuisti, perquam clementer probari.

Sed quod ad dictum despotam attinet, nolumus te latere, quod nobis

1) Acéstă scrisóre este adresată generalului Fr. Zay comandantŭ în Cassovia.

Digitized by Google

videantur non modo valde magna et ardua, quae is homo conatur, verum etiam admodum difficilia et incerta, quae pollicetur. Cum tamen is ad nostram opem confugit et singularem quandam erga nos voluntatem prae se ferre videtur, lubenter equidem vellemus, ut conatibus illius optatus quoque et fortunatus eventus responderet, quibus quidem provehendis non deesset nobis sane benigna voluntas, sed multae occurrunt in ea re difficultates et impedimenta et in tanta sumptuum magnitudine, qua propter defensionem fidelium nostrorum regnorum et populorum et praesertim afflicti nostri Hungariae regni onerati sumus, grave est tantam pecuniarum summam ludere, arbitramur enim in re tam incerta, quod omnino sorti et periculo exponenda sit ea pecunia, quam etsi ei commodare vellemus, fortassis tamen tam brevi confici non posset, ut illuc in tempore adferretur; veruntamen volentes eidem despotae in iis saltem, quae per nos clementer praestari queunt, propensam nostram voluntatem declarare, concedimus benigne, ut ipse ad prosequendum, quando ita voluerit, propositum penetrandi in Moldaviam in ditione nostra milites conscribere valeat, dummodo id clam faciat, quod illi serio mandari debebit.

De pecuniis vero, ex quo ille summam octo millium florenorum mutuo duntaxat sibi dari postulat, promittens, se pecuniam illam integre soluturum, ubi primum deo bene juvante dominio et principatu suo Moldaviae potitus fuerit, decrevimus scribere magnifico fideli nobis dilecto Francisco Turzo de Bethlehemfalwa nostro consiliario et camerae aulicae praefecto, ut si quem ipse modum inveniret, illam summam mutuo accipiendi a civitatibus superiorum illarum partium aut aliquibus mercatoribus vel aliis personis in paratis et in panno eam illi quam primum conficeret, accepta vicissim ab illo competenti obligatione seu cautione, spondemus enim nosmet creditoribus illis eam pecuniam soluturos, si dictus despota nec voti compos fieri nec solvendo esse poterit.

De bombardis autem majoribus praesertim non videmus, quo modo illi tuto aut sine gravi suspicione et periculo possint committi.

Porro in eventum, quo praedictus aulicae nostrae camerae praefectus hujus modi pecuniam collecturus esset, diligenter advertendum erit, ut ipsi despotae quam occultissime tradatur, ita ut alio potius nomine atque praetextu nempe ut se pecunia ejusmodi, quomodocunque sibi visum fuerit, juvaret, quam ad occupandam Moldaviae provinciam subministrata esse videri possit.

Caeterum antequam ille hujusmodi pecunias acceperit, omnino necessarium erit, ut coram praefato aulicae camerae nostrae praefecto Francisco Turzo et te licet occulte solenne praestet juramentum de fide nobis ac successoribus nostris regibus Hungariae servanda, et quod nobis ac commodis regni nostri Hungariae totiusque reipublicae christianae serviet et illa pro omnibus suis viribus promovebit. Id autem juramentum volumus, ut non modo conceptis verbis illi deferas, sed etiam literis reversalibus ab illo roborari facias, easque literas postmodum ad nos transmittas. Et haec est deliberatio nostra, quam in hoc negocio fecimus. Tuum nunc erit ei te in omnibus pro tua in nos fide observantia animique promptitudine accommodare, sic enim

Digitized by Google

exequeris benegratam et expressam voluntatem nostram clementer erga te recognoscendam.

Datum in civitate nostra Viennae die decima nona mensis Januarii, anno domini MDLXI. Regnorum nostrorum, Romani trigesimo, aliorum vero trigesimo quinto.

Ferdinandus, m. p.

Ad mandatum sacrae caesareae majestatis proprium
M. Singkmoser, m. p.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 8—9. Din archiva familiară a conților Zay în Zay-Ugrócz.

CCIX.

1561. 1561. *Ferdinandŭ*, împĕratulŭ Germaniei şi regele Ungariei, autorisézĕ pe *Franciscŭ Turzo*, prefectulŭ camerei sale fiscale, sĕ împrumute de ori şi unde suma de 8.000 fl. promisă pretendentului *Iacobŭ Heraclide*, fiind-că ajungerea dênsului pe tronulŭ Moldovei va fi de mare folosŭ pentru Ungaria.

Ferdinandus divina favente clemencia electus Romanorum imperator, semper Augustus etc.

Magnifice fidelis nobis dilecte. Ex literis tuis, quas die IV. praesentis e Leuchouia ad nos dedisti, intelleximus istic neque modum neque facultatem apparere conficiendi vel a civitatibus istarum parcium vel a negociatoribus aliisve personis summam illam octo milium florenorum, quam despotae mutuo dare annueramus, ut institutum iter suum tandem persequi posset. Ad quas quidem literas tuas sic tibi benigne respondemus, quod tibi hoc negocium conficiendi memoratas pecunias nequaquam daturi fuissemus, si viam aliquam eas vel hic vel Posonii contrahendi haberemus. Cum vero in hac re eousque processerimus, quod eundem despotam licet valde ardua et magna audentem ac difficilia incertaque pollicentem pr.....sso, tamen pecuniario subsidio (quoad ejus unquam fieri queat, juvare annuerimus. Scientes parvam quidem fore jacturam tam exiguae summae, quando ei res male cesserit. Sed viceversa uberrimam redituram ad nos et regnum nostrum Hungariae utilitatem si dei benignitate Moldavia potitus fuerit. Eaque pro parte saltem praestiterit, quae se facturum spondet. Adhuc sane non gravabimur eam pecuniam fortunae exponere, dummodo in istis partibus confici queat. Ita scilicet, ut mutuo sumatur, undecumque poterit, sub sponsione solvendi sortem cum interesse in unius atque alterius dimidii anni spacio, quandoquidem de Posoniensi civitate. Non est, quod quidquam expectes. Quo circa poteris rursus isthic non

Digitized by Google

saltem apud civitates ac negociatores, verum eciam apud proceres nobilesque regni laborare et agere, ut praescriptam summam mutuo sumere possis, de qua postea agendum erit idipsum, quod tibi antehac clementer per literas significavimus.

Quod ad alia postulata dicti despotae attinet, scripsimus magnifico fideli nobis dilecto Francisco Zay de Chemer nostro consiliario et civitatis nostrae Cassoviensis supremo capitaneo, quae sit mens et voluntas nostra ita, ut supervacaneum sit ea hic pluribus repetere.

Datum in civitate nostra Wyenna die XII. mensis Marcii, anno domini MDLXI. Regnorum nostrorum romani XXXI. aliorum vero XXXV.

Ferdinandus.

Ad mandatum sacrae caesareae majestatis proprium
M. Syngkmoser, m. p.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 10—11. Din archiva familiară a conților Zay în Zay-Ugrócz.

CCX.

1561. *Papa Piu IV.* face cunoscută lui *Alesandru, Domnului Moldovei,* că a convocată unu *conciliu ecumenică generală* în orașulŭ *Tridentŭ*, pentru a se pune capetŭ eresiilorŭ și schismelorŭ ivite, și-lŭ rógă, ca se trimită și dênsulŭ pe legații sei la acestŭ conciliu. 1561.

Dilecto filio Nobili viro Alexandro Terrae Moldaviae Domino.

Pius PP. IV. Dilecte fili Nobilis vir, Salutem et Apostolicam benedictionem. Ab ipso Pontificatus initio, ad quem omnipotenti Deo placuit sine nostris meritis nos vocare, non sine summa cordis amaritudine videntes Dominicum gregem fidei nostrae commissum miserabiliter esse dispersum propter haereses et schismata alia aliis in locis exorta, et iam inveterata, pro pastoralis officii munere saluti eius consulere volentes, consilia inire coepimus de iis, quae errarent, ovibus ad Sanctae Ecclesiae Catholicae ovilia reducendis. Cuius rei causa post maturam deliberationem praedecessorum nostrorum salubria exempla sequentes, invocato prius rite Sancti Spiritus auxilio oecumenicum et generale Concilium indiximus in Urbe Tridento, quae in Italiae Germaniaeque confinio posita est, celebrandum. Quia vero mos hic a Romanis Pontificibus servari solet, ut invitent Reges et Principes omnes Christianos, hortenturque, ut si ipsi Conciliis interesse non possint, saltem mittere velint solemnes Oratores suos, qui eorum nomine intersint. Idcirco Nobilitatem quoque tuam, cui ut Principi Christiano minime dubitamus causam fidei ac Religionis curae perinde ac debet fore, certiorem de indicto a nobis Concilio

Digitized by Google

faciendam duximus, eam sicut alios magnos Principes in Domino hortantes, requirentes et rogantes, ut mittere velit Oratores suos viros idoneos cum mandatis, sicut mos est, Tridentum ipsius nomine Concilio interfuturos, ut Dei auxilio, et tuo et caeterorum Principum favore tam sanctum ac salutare negocium ad optatum, sicut speramus, exitum adduci possit. Quod si feceris, ut de tuo in Catholicam Religionem studio praestantique prudentia confidimus, laudabili, pio et Deo admodum grato officio fungeris, teque vero Christianum Principem esse declarabis. Litterarum autem exemplum, per quas Concilium a nobis indictum fuit, una cum his misimus ad Nobilitatem tuam, quam omnipotens Deus incolumem conservet atque custodiat. Dat. Romae apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die nona Aprilis MDLXI. Anno Secundo.

Ex Reg. orig. An. II. Brev. Tom. XI. ep. 55.

Theiner, Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae. Tom. II. pag. 635.

CCXI.

1561. 1561. *Maximilianŭ*, regele Bohemiei şi archiducele Austriei, apróbă părerea generalului *Franciscŭ Zay* pentru a se da totŭ ajutoriulŭ posibilŭ pretendentului *Iacobŭ Heraclide*.

Maximilianus dei gratia rex Bohemiae, archidux Austriae etc.

Magnifice fidelis nobis dilecte. De quibus nos per literas tuas decimo septimo mensis Aprilis die emanatas certiores reddidisti, ea omnia satis abunde non solum percepimus, sed et benigne illis contenti fuimus. Petimusque, ut si quid inposterum isthic apud vos in istiusmodi rebus emerserit, cujus nobis notitiam habendam dignum existimaveris, pari qua hactenus diligentia significes.

Quantum autem ad ipsum attinet despotam, poenitus jam a sacra caesarea Majestate domino et parente nostro clementissimo intelleximus, quod eadem majestas sua ejus gratia ad nobilem fidelem nobis dilectum Thurzo literas dederit mandatorias, ita ut speremus nihil amplius res ipsas habituras impedimenti. Sed si quid adhuc in ea parte desiderari videretur, ad id, ut antea fecimus, ulterius opera nostra clementer promovendum inclinati esse vellemus. Cujus quidem responsionis te participem faciendum esse duximus.

Datae in civitate Vienna die vigesimo sexto Aprilis, anno domini Millesimo quingentesimo sexagesimo primo. Regni nostri Bohemiae decimo tertio.

Maximilianus, m. p.

H. Lindegg, m. p.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 11 – 12. Din archiva familiară a conţilorŭ Zay în Zay-Ugrócz.

Digitized by Google

CCXII.

1561. *Consiliarii regatului ungurescŭ* rógă pe *regele Ferdinandŭ*, ca la incoronarea fiului seŭ *Maximilianŭ*, ca rege viitoriŭ alŭ Ungariei, se fie convocaţi şi representanţii *Transilvaniei*, care cu tóte că se află sub domnia regelui Ioanŭ alŭ II-lea, însă constitue o parte integrantă a regatului ungurescŭ. 1561.

Sacra Maiestas Caesarea et domine, domine clementissime.

Ex iis, que maiestas vestra sacratissima nobis fidelibus suis consiliariis Hungaris, statim postquam huc venissemus coram dixit, et scripto quoque comprehensa ad legendum tradidit, intelliximus domine clementissime, quam ob causam maiestas vesta sacratissima nos huc ad se euocare dignata fuerit; videlicet, ut communicato nobiscum consilio, suam de celebranda dieta, et coronando in Regem Hungarie serenissimo principe domino Maximiliano Rege Boemie etc. etc., filio, et primogenito suo charissimo, domino vero nostro clementissimo, mentem, atque voluntatem declararet, nostramque super hac sua intentione sententiam et opinionem intelligeret.

Quod itaque ad dietam ipsam attinet, quum eius celebratio hactenus usque solito diutius intermissa fuerit, maiestasque vestra sacra, cum nuper indictam distulisset, literis ea de re suis ad status regni datis se se obtulerit, quod aliam indicere longius differe nolit: necessarium omnino videtur, ut ea pro agendis, tractandisque rebus et negotiis regni publicis, per maiestatem nostram Sacratissimam quamprimum indicatur.

Quantum vero ad sacratissime maiestatis vestre de coronando serenissimo Rege propositum spectat, ut ea que nobis ad maiestatis vestre sacratissime mandatum humilime videntur ostendamus: recordantur aliqui nostrum, se iam ante certos annos maeistati vestre sacratissime dedisse consilium eligendi et coronandi in Regem Hungarie serenissimum Regem Bohemie, tunc scilicet, cum assignata ad manus maiestatis vestre sacre Transsyluania, regnoque a faccionibus liberato, et unito, maior eius rei perficiende occasio et commoditas sese maiestati vestre sacratissime obtulisse videbatur; quod quidem tunc temporis maiestas vestra sacratissima (non dubitamus quin ob arduas et probabiles aliquas rationes) differe voluit; postquam tamen eadem, id quod antea nos suadebamus, nunc ultro et sua sponte vult et offert, nos quoque iudicamus electionem et coronationem ipsam serenissimi Regis, ob eas potissimum causas, quas maiestas vestra sacratissima ipsamet in scripto nobis porrecto abunde recenset, necessariam pariter et utilem, nullamque ulteriorem in hac re, feliciter dei benignitate ad effectum deducenda moram vel dilationem admittendam.

Et propterea, ut res ista rite et suo modo incipiatur pariter et peragatur, indicenda primum omnium videtur per maiestatem vestram sacratissimam iam nunc statim generalis, de qua diximus, dieta, omnibus regni sui Hungarie et partium illi subiectarum statibus et ordinibus, et ad eam conuocandi literis, quarum formam, que nobis videretur, maiestati vestre sacratissime cum hoc

Digitized by Google

scripto nostro simul exhibemus, praeter dominos Praelatos, et Barones omnes comitatus, non ut antea per internuntios tantum, sed de more et antiqua regni consuetudine viritim, et per singula capita omnes; status vero et ordines regnorum Sclauonie et Croatie, exceptis Baronibus, qui seorsim vocari debebunt, per solennes suos oratores; preterea Transsyluani quoque, tanquam non contemnendum regni membrum, cum comitatibus illis, qui nunc filio quondam regis Joannis subsunt, mutata in aliquibus literarum, quibus vocabuntur, forma, huic scripto similiter adiuncta. Qui quidem Transsyluani et comitatus ob hanc causam nequaquam omittendi esse videntur, ne futuris aliquando temporibus possint obiicere, se ad hanc eleccionem et coronationem non esse vocatos. Nam si vocabuntur, et non comparebunt, eo saltem, quod vocati non fuerint, sese excusare non poterunt; si vero vocati non fuerint, excusationem ratione forte non carentem pretendere possent, asserendo simpliciter se non esse vocatos.

Licet autem tota ea pars regni nunc alieno subiecta sit domino, non deesse tamen arbitramur ibi plerosque, a fidelitate maiestatis vestre sacratissime minime alienos; et propterea requirendi et vocandi viderentur illi quoque inter alios fideles subditos maiestatis vestre sacratissime, ita ut in literis maiestatis vestre sacre fideles quoque appellati magis alliciantur, agnoscantque maiestatis vestre sacratissime singularem clementiam hoc quoque argumento, quod licet nunc se ut hostes erga maiestatem vestram sacratissimam ostendere cogantur, a gratia tamen et clementia sua maiestas vestra sacratissima illos (etiamnum fideles eos vocando) nondum reiecerit. Et alioquin etiam, quum proximis istis annis ipsi Transsyluani oratores suos huc misissent, maiestati vestre sacratissime valedicturos, debitamque illi fidem renuntiaturos, maiestas vestra sacratissima illis in eo, quod optabant minime consensit, neque vinculo fidei, quo maiestati vestre sacratissime astricti sunt eos liberauit, sed potius ad seruandam ipsi constanter fidelitatem illos adhortata fuit; ob quas causas omnes vocandi videntur ipsi quoque Transylluani, vitande, ut dictum est, future excusationis causa.

Porro locus ad quem regnicole conuocentur, commodior nullus videtur Posonio, cum ob alias rationes, tum vero propter commoditatem Danubii, dies vero et terminus festum ascensionis domini. Pro festo enim diui Georgii regnicole vix conuenire posse videntur, precipue si Transsyluani, comitatusque Hungarie nunc illis coniuncti, et aliquanto remotius distantes, venturi erunt.

. . . . . .

Pe dosŭ: Consiliariorum Hungarorum opinio super eleccione et coronacione Serenissimi Regis Bohemie. 14 Marcii 1561.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV pag. 447—450. Originalulŭ în archiva secretă din Viena.

Digitized by Google

CCXIII.

1561. *Ferdinandŭ I.*, regele Ungariei, respunde consillarilorŭ unguresci întruniţi la Viena, că părerea sa este, că *Ardelenii* se nu fie chiemaţi la încoronarea de rege a fiului seŭ, fiind-că dênsulŭ în tractatele, ce le a încheiatŭ cu Solimanŭ alŭ II-lea, sultanulŭ turcescŭ, a declaratŭ expresŭ, că va lăsa *Transilvania* liniscită în mânile regelui Ioanŭ alŭ II-lea, şi astŭ-felŭ invitarea Ardelenilorŭ la dieta de încoronare ar fi numai o violare a tractatelorŭ precedente. 1561.

. . . . . .

Praeterea quod dicti domini consiliarii Hungari censent in hac conuocatione neutiquam praetereundos esse Transsyluanos, cum comitatibus illis filio quondam Regis Joannis subiectis, maiestas sua caesarea utique non dubitat quin plurimum conduceret vocari etiam Transsyluanos, propter causas quas domini consiliarii in scripto suo complexi sunt, sed maiestas sua caesarea non cernit quomodo id absque periculo maximorum motuum fieri queat; si namque haec serenissimi Regis Bohemiae coronatio non modo imperatori Turcharum, sed etiam fiilo quondam Regis Joannis futura est contraria, quemadmodum domini consiliarii ostendunt, haud dubie uterque haec maiestatis suae caesareae consilia et instituta in pessimam partem interpretabitur, aegerrimeque feret status et ordines Transsyluaniae vocari ad huiuscemodi actum, quem in contumeliam et despectum, necnon grauissimum preiudicium ipsorum institui putabunt, adeoque praetendent ex quo maiestas sua preteritis annis in tractatibus pacis cum principe Turcharum susceptis, in quibus iam diu versatur, expresse pollicita sit se filio quondam regis Joannis Transsyluaniam, (exceptis tamen locis extra eam sitis) in manibus pacifice relicturam esse maiestatem suam caesaream, si ullum sibi nunc ordinibns ac statibus Transsyluaniae imperandi ius vendicaret, promissis minime stare sed omnes tractatus precedentes irritos reddere; quae res etiamsi aperto bello nullam materiam preberet, huic tamen negocio coronationis fortassis haud leuia impedimenta esset iniectura; eaque propter maiestas sua caesarea pro praesenti temporis statu censet satius esse ut Transyluani silentio praetereantur, ad quos alias quoque nemini hominum cum talibus literis tutum et securum accessum patere credendum est.

. . . . . .

Pe dosŭ: Duplica Caesareae Maiestatis in negotio coronationis, exhibita 16. Martii 1561.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV pag. 451—455. Conceptŭ originalŭ în archiva secretă din Viena.

Digitized by Google

CCXIV.

1561. 1561. *Consiliarii regatului ungurescŭ* declară regelui *Ferdinandŭ I.*, că pe lângă tóte, că dênsulŭ a lăsatŭ *Transilvania* în posesiunea regelui Ioanŭ alŭ II-lea, însă drepturile regatului ungurescŭ asupra acestei ţĕri aŭ remasŭ în vigóre, şi prin urmare Transilvănenii sunt de a se chiema în totŭ casulŭ la dieta de încoronare a noului rege.

Sacra Maiestas Cesarea, domine et domine clementissime.

Intelleximus humillime ea, que sacra Maiestas Vestra ad proximum nostrum scriptum, quo nostram de celebranda in Hungaria generali dieta, eligendoque et coronando in Regem Hungarie serenissimo Bohemie Rege, etc. domino nostro clementissimo, sententiam et opinionem exposuimus, clementer respondere, nobisque ob eas, quas sibi motas esse dicit, difficultates, ulterius discucienda et examinanda committere dignata est,

. . . . . .

Porro quantum ad Transsyluanos attinet, quos Sacra Maiestas vestra, propter eas, quas in scripto illo suo comprehendit raciones, ad dietam ipsam vocandos minime censet: nemini quidem domine clementissime debet esse dubium, quin, prout nuper quoque ostendimus, hec de qua agitur, serenissimi Regis Bohemie coronacio, tum Imperatori Turcarum, cum vero quondam Regis Joannis filio futura sit aduersa; sed siue vocentur siue pretereantur Transsyluani, nichilominus electum et coronatum Serenissimum Regem uterque illorum egre feret, et saltem adsit illis commoditas, non curata ulla vel pace vel induciis, nihil quo vel hoc Sacre Maiestatis Vestre de Serenissimo Rege institutum interturbare, vel eiusdem dicionem vastare et occupare queant, pretermittunt.

Quod autem Sacra Maiestas vestra subiungit, de concessa ipsi quondam Regis Joannis filio Transsyluania, cauendumque censet, ne eadem promissis Imperatori Turcarum, semel factis non stare videatur; huic assercioni hoc pacto obuiari posse putamus. Quod licet Maiestas Vestra Sacra ipsius Transsylvaniae possessionem tantum filio quondam Regis Joannis, in graciam Imperatoris Turcarum ad tempus permiserit, per hoc tamen jurisdicioni, quam Sacra regni Hungarie corona et consequenter Maiestas Vestra in illa prouincia semper habuit et adhuc habet, nequamquae cesserit, neque eciam cedere potuerit: racione eius quidem jurisdiccionis, que corone et Sacre Maiestati Vestre reseruata esse dinoscitur, Transsyluanos, non obstante eo quod nunc ex concessione Sacre Maiestatis Vestre, et ea quidem non perpetua, sub alieno sint domino, ad coronacionem noui Regis omnino euocandos et ad comparendum quoque illos teneri censemus. Neque eciam Principis Turcarum animum offendi posze putamus, si in literis, quibus vocabuntur, addatur clausula: quod licet, ut dictum est, Maiestas Vestra Sacra Transsyluaniam in illius graciam ipsi Regis Joannis filio ad tempus cesserit, jurisdiccionem tamen et proprietatem corone et consequenter suam, futurorumque Hungarie Regum in ea regni parte saluam sibi reseruauerit.

Digitized by Google

Et quum iidem ipsi Transsyluani, non minima, neque contemnenda Regni Hungarie pars, semper a Regibus Hungarie gubernati fuerint, proximis vero istis annis, postquam a Maiestate Vestra sacra desciuissent, licet non legitime, utcunque tamen filium ipsum Regis Joannis, cum certis Hungarie comitatibus Transsyluanie vicinis et nunc coniunctis in Regem sibi elegerint, idemque olim Regis Joannis, filius electi Regis titulo in literis et monetis non solum utatur, verum etiam illo abstinere prorsus recuset, si ad solennem coronandi noui Regis Hungariae causa indictam dietam vocati non fuerint, videri Sacra Maiestas Vestra posset nostro judicio eos alieno Regi penitus concessisse, atque ita titulum quoque Regis, quem cum alias, tum vero precipue tempore proximorum hic cum serenissimi Polonie Regis legato habitorum tractatuum, nedum concedere, sed neque audire tam constanter semper recusauit, dicto Regis Joannis filio nunc ultro cessisse.

Et quoninm Transsyluania, sicut diximus, sub corona et imperio Regni Hungarie semper fuit, illa non vocata, et per hoc a Maiestate Vestra Sacra quasi exclusa, hoc quoque inconueniens sequi posse videtur, ut vel filium quondam regis Joannis solum agnoscant Regem, vel a Regno Hungarie in perpetuum auulsa et separata, in singulare aliquod regnum vel prouinciam redigatur. Nam quantam ad Serenissimum Bohemie Regem, illius Serenitatem, eciam postquam per ceteros Regni status coronata fuerit, pro Rege suo vix recognoscent, habita occasione, quod ad coronacionem sicuti ceteri Regnicole vocati non fuerint. Et quoniam prout ceteri Sacre Maistatis Vestre fideles Hungari, ita ipsi quoque ab inicio plurimum spei et fiducie in Serenissimo Rege Behemie, post Maiestatem Vestram Sacram, collocatum habent, videturque adhuc aliquis eorum, declarande sue in Maiestatem Vestram sacram fidei extare affectus, si ad istam sue Serenitatis coronacionem non vocabuntur, quasi contempti et reiecti, tota sua spe decident, desperatique penitus a Maiestate Vestra sacra deficient, filio autem quondam Regis Joannis, in cuius fidelitate respectu Maiestatis Vestre Sacre adhuc vacillare videntur, eo fortius imposterum adherebunt.

Cauenda denique videretur per hanc in tam principali negocio omissam vocationem, ne cum quiuis actus non sit plenus, si is cuius interest ad illum vocari non vocetur, ceteri regnicole, qui conuenturi sunt, obiicere et sub specie iusti, impedimentum affere possent, Transsyluanos non contemnendam regni partem, propterea quod non sint vocati, non adesse. Ob quas quidem predeclaratas causas omnes, que (cum) tempore plurimum officere possent, nequanquam omittendos censeremus Transsyluanos, qui quidem si comparuerint bene, sin minus, excusare se eo, quod vocati non fuerint, minime poterunt.

. . . . . .

Pe dosŭ: Consiliariorum Hungarorum ad Sacre Maiestatis Caesaree Domini nostri Clementissimi replicationem humillimum responsum. 19 Martii 1561.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV pag. 456—461. Manuscrisŭ contemporanŭ în archiva secretă din Viena.

Digitized by Google

CCXV.

1561. 1561. *Ferdinandŭ I.*, regele Ungariei, face cunoscutŭ consiliarilorŭ unguresci întruniţi la Viena, că ar fi fórte periculosŭ de a chiema la dieta de încoronare şi pe *Ardeleni*, de óră-ce acéstă convocare ar fi contrară cu dreptulŭ ginţilorŭ, *Transilvania* fiindŭ sub domnia altui principe.

. . . . . .

Porro de vocandis ad eundem conuentum Transsiluanis, maiestas sua caesarea animaduertit, ea quae dicti fideles maiestatis suae consiliarii Hungari de hoc negocio maiestati suae caesareae ulterius consideranda proposuerunt, profecta esse ex singulari quadam eorum fide et integritate, nec aliorsum spectare quam ad conseruationem iurium sacrae Regni Hungariae coronae, quare ea ipsa etiam maiestati suae caesareae gratissima acciderunt. Verum enim vero maiestas sua caesarea illis iam antea exposuit grauissimas quasdam causas, propter quas non putat consultum fore, hoc rerum ac temporum statu, illos ad dictum conuentum et actum vocari, et presertim quod id valde periculosum sit propter Turcharum principem; ab ea sententia maiestas sua etiamnum recedere non potest, quin imo adhuc veretur principem Turcharum hac conuocatione Transsyluanorum multo magis irritatum iri, quam si coronatio fieret simpliciter vocatis atque citatis iis duntaxat Regni Hungariae statibus ordinibusque qui, ad presens jurisdictioni et protestati maiestatis suae subiecti sunt.

Praeterea maiestas sua caesarea iisdem fidelibus suis consiliariis Hungaris antea quoque significauit, etiamsi vocare vellet Transsyluanos, non tamen videre maiestatem suam quomodo id fieri et in effectum deduci posset, quoniam siue vocentur in genere omnes Transsyluani, nulla facta speciali distinctione ordinum ac statuum, sine etiam facta nominatim tali expressa mentione, siue vel etiam fiat eiuscemodi conuocatio ad singulas nationes et barones ac status in indiuiduo, certum tamen est quod necessario illis omnibus vel singulis generaliter aut nominatim aut etiam in indiuiduo, literae quibus conuocandi essent praesentandae et insinuandae forent; quis vero hanc prouinciam suscepturus esset, praesentandi et insinuandi tales literas, et an illi non foret adeundum euidentissimum certissimumque salutis periculum, maiestas sua caesarea fidelibus suis consiliariis perpendendum relinquit, quia maiestas sua caesarea ex eorum scripto non intelligere potuit, quanam ratione huic incommodo obuiam iri queat.

Nam quod eaedem literae ad illos clam per tabellarios incognitos, aut aliis occultis modis deferantur, id maiestas sua caesarea non modo ad rem recte gerendam minime pertinere existimat, verum etiam maiestate sua caesarea et sacra Regni Hungariae corona indignum fore putat.

Ad haec, si soepedicti domini consiliarii Hungari, his non attentis, omnino censerent conuocationem et citationem Transsiluanorum neutiquam praetereundam esse, pro conseruatione jurium Regni Hungariae, ne tam insigne

Digitized by Google

membrum qualis est Transsilvania eiuscemodi occasione a Regno separetur, maiestas sua caesarea non cernit cur ob hanc ipsam causam conseruandi jura Regni non itidem illi Regnicolae ac subditi vocentur, qui in praesentiarum sub Turcharum et aliorum usurpatorum ditionis Hungariae potestate constituti sunt, cum et ipsi de jure ad Regnum pertineant.

Quod si hi quoque una cum illis ad hunc conuentum vocari deberent, utique ad priores etiam praeteritorum annorum conuentus vocari debuissent, in quibus nimirum perinde publica regni negocia tractata fuerunt, atque nunc deo auspice tractabuntur. Unde et illud sequitur, silicet si Transsiluani tali praetextu et obiectione vellent impugnare seu eleuare et labefactare hoc maiestatis suae caesareae institutum coronandi serenissimi filii sui Regis Bohemiae quod quidem absque ulla ratione facturi essent) illos eadem ratione hoc quoque argumentum obiecturos, ad excusandum se a decretis et constitutionibus aliorum Regni conuentuum, ad quos scilicet, posteaquam sub potestatem filii quondam Regis Joannis redierunt, nunquam vocatos fuisse constat.

Ad haec existimat maiestas sua caesarea hanc causam vocandi Transsiluanos, quae allegatur a dominis consiliariis Hungaris, nempe pro conseruandis juribus Regni Hungariae et retinenda dicta prouincia, tunc demum locum habituram, quando de subiectone dictorum Transsyluanorum ac conuocatione eorum, aliisque similibus rebus iure experiundum et disceptandum foret; sed his infoelicissimis temporibus verisimile est neque Transsiluaniam neque alias a Regno Hungariae diuulsas prouincias aliter quam armis vel amicabilibus tractatibus recuperari posse, quae quidem utroque euentu parum retulerit ipsos Transsyluanos ad hunc actum vocatos siue praeteritos fuisse, quoniam alias haud dubie facturi essent in hac re et in aliis omnibus, quod fidelibus et obedientibus subditis conuenit.

Quo accedit et aliud, quod tam iure quam consuetudine omnium gentium approbatum et confirmatum est, nimirum si cuipiam principi aut domino de facto et violenter aliquid preripiatur seu occupetur, quod ipsi de iure et aequitate pertinet, per id quod in tali praerepto seu occupato loco actus suae jurisdictionis et dominii exercere non potest, neque ipsius iuribus quicquam derogari, neque ad ulterius iura et adiumenta aliquid accedere.

Sin autem omnino ratio aliqua ineunda sit, qua in hac parte juribus Regni Hungariae in futurum prospiciatur: maiestas sua caesarea existimat, huic periculo rectius tutiusque obuiari non posse, quam per reservationem aliquam iurium maiestatis suae et Regni Hungariae, quae reseruatio quomodo fieri et institui debeat, amplius deliberandum videtur.

Neque enim arbitratur maiestas sua caesarea quicquam ad re facturum, etiamsi literis, quibus vocabuntur Transsiluani, addatur clausula quam domini consiliarii Hungari inserendam putant, videlicet: quod licet maiestas sua caesarea filio quondam Regis Joannis Transsiluaniam in gratiam principis Turcharum ad tempus cesserit, jurisdictionem tamen et proprietatem coronae et consequenter maiestatis suae, futurorumque Regum Hungariae in ea Regni parte saluam sibi reseruauerit; quando quidem, sicuti haud dubie recordari possunt iidem domini consiliarii Hungari, verba quae de concedenda Trans-

Digitized by Google

siluania ipsi quondam Regis Joannis filio habentur in literis confirmatoriis anno 1559. Constantinopolim missis, et principi Turcharum exhibitis, eiuscemodi reseruationem expresse non continent, sed simpliciter promittunt, quod maiestas sua ab arcibus et castellis nec non urbibus ac locis Transiluanie omnem vim atque hostilitatem abstinebit, quae modo in his literis in aliam quam istihic habentur formam mutari ex dignitate maiestatis suae caesareae nequaquam futurum esset, quin etiam princeps Turcharum magis ac magis irritaretur.

Et quia tractatus illi, quos habet maiestas sua caesarea cum principe Turcharum, in hanc usque diem, ut constat dominis consiliariis Hungaris, nondum sunt confecti seu absoluti, diligenter aduertendum est, ne maiestas sua caesarea astringendo sese tam incerto atque ancipiti rei euentu, ad id quod memorata clausula inferre videtur, rebus suis plus preiudicii et dispendii adferat, ac si istam Transsiluanorum vocationem plane intermisisset.

Confidit insuper maiestas sua caesarea tam ipsos Transsyluanos, qui fortassis adhuc erga caesaream maiestatem ac predictum eius filium serenissimum Bohemiae Regem bene affecti sunt, quam reliquos fideles et obedientes maiestatis suae status ac ordines Regni Hungariae, iniquo animo non laturos, quod maiestas sua caesarea id facere omittat, quod nec absque euidenti et grauissimo periculo institui, neque etiam rebus recte gerendis multum conducere queat. Quae omnia voluit maiestas sua caesarea ipsis dominis consiliariis, ultra ea, quae eis in proximo scripto significauit, sicuti maiestati suae caesareae de hoc puncto amplius cogitanti occurrerunt, clementer suggerere, quo et ipsi latius haec et alia ad rem pertinentia discutiant, et quid futurum sit consultissimum considerent.

. . . . . .

Pe dosŭ: Triplica Ceasareae Maiestatis ad Consiliarios Hungaros, in negocio conuocandi conuentus et coronandi Serenissimi regis Bohemiae in regem Hungariae, exhibita eis 23. Martii 1561.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV. pag. 461—473. Conceptŭ originalŭ în archiva secretă din Viena.

CCXVI.

1561. 1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, ţine tribunalŭ la Turda cu fruntaşii ţĕrei şi cu o parte din nobilime şi decide, că în moşiile decedatului nobilŭ românŭ *Ladislau Racoviţă* din Bănatŭ se cuvine *liniei femenine* aceleaşi drepturi de succesiune, ca şi liniei masculine.

Nos Joannes secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. Damus pro memoria quod Sabbatho proximo post festum Bea-

Digitized by Google

torum Philippi et Jacobi Apostolorum proxime preteritum, Instante scilicet termino Celebracionis Judiciorum festi Beati Georgy Martyris similiter proxime transacti, Ad quem videlicet terminum vniuersae causae fidelium nostrorum Regnicolarum dicti Regni nostri Hungariae, ex publicis constitucionibus adiudicare solitae generaliter fuerunt prorogatae, Nobis vnacum nonnullis dominis et Nobilibus primarys Magistrisque prothonotarys et sedis nostrae Judiciarie Juratis Assessoribus hic Thorde pro Tribunali sedentibus, Petrus literatus de Nagfalw, pro Nobilibus domina Magdalena Relicta quondam Nicolai Tywadar filia Egregy olim Ladislai Rakowyczay alias Prybek dicti et Joanne Tywadar filio eiusdem Nec non Martino Brathowan, filio quondam dominae Sophiae filiae dicti olim Ladislay Rakowyczay, vt Actoribus cum sufficienti mandato procuratorio, contra Nobiles Joannem filium petri Rakowyczay fily dicti Ladislai Rakowyczay Nec non Jacobum, Joannem, Andream, Matthiam et Ladislaum filios Martiny fili sepefati Ladislai Rakowyczay vt in causam attractos; in figura nostri Judicy comparendo, quasdam Literas fidelium nostrorum egregiorum et nobilium Gregory Bethlen de Ikthar Bani nocnon Castellanorum Judicum nobilium ac ceterorum Assessorum, sedis Judiciariae districtus Karansebes Adiudicatorias Transmissionales Sigillo eiusdem Bani confectas et emannatas nobis exhibuit et presentauit hunc tenorem continentes.

(A se vedé depoziţiunile martorilorŭ din a. 1560 sub Nr. CCIV).

Quibus exhibitis et presentatis Idem procurator Actorum per nos in pr(emis)sis Juris equitatem et finalem deliberacionem debiteque Justicie complementum supplicauit elargiri . . . . . Nos hys perceptis preinsertis literis Adiudicatorys Transmissionales diligenter perlectis (et) sane Intellectis habito supperinde diligenti tractatu et sana deliberacione, Assumptoque superinde prefatorum dominorum et Nobilium Magistrorumque prothonotariorum et Sedis nostrae Judiciariae Juratorum Assessoru(m c)onsilys prematuris et sana deliberacione Judicum commisimus eo modo, vt Quoniam prefatis in C(ausam) attractis Allegacionem Ipsorum vt scilicet dicta Bona et Jura possessionaria prefati olim Ladislai Rakowyczay Jus solummodo Masculinum et non femineum concernerent literalibus Instrumentis et humano quoque testimonio comprobare, Literas eciam expeditorias super solucione prescripte Juris Quartalicy in Actione denotati producendas per prefatos Judices, terminum prefixum esse, eoque termino nullas prorsus literas et literalia Instrumenta per eosdem in documentum productas esse, Quin eciam in testimonio quoque humano defecisse, ex tenoribus et Continencys preinsertarum Literarum Adiudicatoriarum Transmissionalium edocebamur, Obhoc huiusmodi productioni Literarum et literalium Instrumentorum neque aliorum testimoniorum nullus vlterior terminus Assignari debere, sed directa et equalis medietas prescriptorum Bonorum et Jurium possessionariorum prefati quondam Ladislai Rakowyczay vbilibet et in quibuscunque Comitatibus et districtibus existencium et habitorum excidi et sequestrare prefatisque Actoribus omni eo Jure quo ad eos pertinere dinoscitur possidenda Contradictione prefatorum in Causam attractorum non obstante, de facto restatui et Assignari debere decernendo et Committendo, Causam parcium prescriptarum pro debita sui execucione et perfectione rursum in presenciam prefatorum

Digitized by Google

Gregory Bethlen Bani nostri (ac) Castellanorum Arcis, Judicum Nobilium et ceterorum Judicum et Assessorum Districtus Karansebes duximus Remittendam, Datum in oppido nostro Thorda Decimo tercio die Termini prenotati. Anno domini Milllesimo Quingentesimo Sexagesimo primo.

Pe dosŭ: Super deliberacione causae Intrascriptae. Pro Nobilibus domina Magdalena Relicta quondam Nicolai Thywadar filia Egregy olim Ladislai Rakowyczay alias Prybek et Joanne filio eiusdem, Item Martino Brathowan filio quondam dominae Sophiae filiae dicti Ladislai Rakowyczay Actore Contra Nobiles Joannem filium Petri Rakowyczay fily dicti Ladislay Rakowyczay, Nec non Jacobum, Joannem, Andream, Matthiam et Ladislaum filios Martini Rakowyczay fily sepefati Ladislai Rakowyczay in Causam attractos, In presenciam fidelium nostrorum Egregiorum et Nobilium Gregory Bethlen Bani nostri aç Castellanorum Arcis, Judicum Nobilium et Ceterorum Judicum et Assessorum sedis judiciariae, Districtus Karansebes Remissio. *De de-subt:* Lecta per Fewldy prothonotarium.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 294—296. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási fasc. XXIV. 797.

CCXVII.

1561. 1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, confiscă 24 de moşii ale *nobilului românŭ Ioanŭ Bizere* din Bănatŭ, cari după afirmaţiunea regelui devenise vacante din lipsa de moşcenitori legitimi, şi dăruiesce apoi moşiile aceste cancelariului seŭ, *Michaiŭ Chyaky*, şi fratelui acestuia.

Nos Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungarię Dalmatię Croatię etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit vniuersis, Quod nos dignum habentes respectum [preclarę fidei, integritatis, et fidelium seruitiorum fidelis nostri Reuerendi Michaelis Chyaky Cancellary, Consiliary, et Secretary nostry, quę ipse sacrę primum huius regni nostri Hungarię coronę, deinde vero nobis, ac Sacrę quondam Maiestati Reginali, Matri nostrę desideratissimę, tam in hoc regno nostro Hungarię, quam etiam in exteris regnis, magna cum animi sui constantia, et iactura rerum suarum exhibuit, et impendit. Totales igitur et integras portiones possessionarias Nobilis olim Joannis, fily Nobilis quondam Petri Byzerey in possessionibus Byzere, Kalowa, Plesse, vna cum curia nobilitari ibidem habita, item Alsoworchorowa, Keozepworchorowa, felseoworchorowa, Rawna, Glamboka, Meel, Slatena, Ohabycha, felsewmyhelench, Hanzarowa, Bolwasnycha, Apadya, Lachkan, Zachel, Ternowa, Bratowa, Smykolcz, Alsopryssyeo,

Digitized by Google

felseopryssyeo, et Besne in districtu Karansebes, et comitatu Themesiensi, Item integram possessionem Kewzegh in comitatu de Krasso, cuncta etiam alia bona et Jura possessionaria, eiusdem Joannis Byzerey vbilibet et in quibuscunque comitatibus regni nostri Hungariaę et Transiluanię existencia habita, quę per mortem et defectum seminis eiusdem Joannis Byzerey ad nos consequenterque collationem nostram Regiam iuxta antiquam et approbatam huius regni nostri consuetudinem atque legem rite et legitime deuoluta esse perhibentur et redacta, Simul cum omni Jure nostro Regio, si quod in eisdem qualitercunque haberemus, aut eadem nostram ex quibunscuque causis vys, modis, et racionibus concernerent Maiestatem, Ac pariter cum cunctis suis vtilitatibus et pertinencys quibuslibet terris scilicet arabilibus, cultis, et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, siluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearum promontorys, aquis, fluuys, piscinis, piscaturis, aquarum decursibus, molendinis, et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet vtilitatum, et pertinenciarum suarum integritatibus, quouis nominis vocabulo vocitatis, ad eadem et idem de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis existentibus, Memorato Michaeli Chyaky, et per eum Egregio Stephano Chyaky fratri germano suo, ac Joanni, Balthasari, et Gabrieli Chyaky, filys euisdem Stephani Chyaky, ipsorumque heredibus, et posteritatibus vniuersis] dedimus, donauimus, et contulimus, Imo damus, donamus et conferimus iure perpetuo, et irreuocabiliter tenenda, possidenda, pariter et habenda, saluo iure alieno, Harum nostrarum vigore et testimonio literarum, Quas in formam priuilegy nostrî redigi faciemus dum nobis in specie fuerint reportatę. Datum in ciuitate nostra Alba Julia, vigesimo sexto die mensis July Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo primo.

Joannes Electus Rex. m. p.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. p. 296—298. Originalulŭ în archiva familiară a contelui Chyaky din Löcse. Archivum generale, fasc. 118, No. 62.

CCXVIII.

1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, invită pe *castelanii şi pe tribunalulŭ districtului Caransebeşŭ*, ca se introducă pe cancelariulŭ seŭ, *Michaiŭ Chyaky*, şi pe fratele acestuia, în posesiunea moşiilorŭ decedatului nobilŭ românŭ *Ioanŭ Bizere*. 1561.

Joannes Secundus Dei gracia Electus Rex Hungarię Dalmacię Croacię etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Francisco Mwtnoky et

Digitized by Google

Petro Pryzaka Castellanis districtua Karansebes, Joanni Fyat de eormenyes, Ladislao gywrkycha Georgio Moses, Nicolao Mykanda, Andrę literato dewechery, Francisco Chyorchok Nicolao et Paulo Bokosnycza, et Joanni Machkassy, omnimo de Karansebes. Salutem et gratiam, Cum nos dignum habentes Resepctum

(celelalte întocma ca în diploma regelui Ioanŭ de sub Nr. precedentŭ CCXVII).

dederimus donauerimus, et contullerimus, velimusque eosdem per vos et hominem nostrum de Curia nostra Regia per nos ad id specialiter Transmisum, in dominium eorundem et Juris nostri Regy in eisdem habiti legittime facere introduci. Super quo fidelitati vestrę, harum serie mandamus firmiter quatenus acceptis presentibus simul vel duo vestrum, sub oneribus alias in talibus obseruari solitis, ad facies dictorum vniuersorum bonorum et quorumlibet Jurium possessionariorum in dictis possessionibus habitorum, necnon curie nobilitarie in dicta possessione plese habite, que videlicet quondam Joannis Byzerey prefuissent; item Juris nostri Regy in eisdem habiti, vnacum fidele nostro nobile Joanne Spanyt, Scriba Cancellarię nostrę homine videlicet nostro Regio per nos ad id specialiter Transmisso, vicinis et commetaneis eorundem vniuersis inibi Legittime conuocatis et presentibus accedendo, introducatis prefatum Michaelem Chyaky, ac per eum Stephanum Chaky fratrem suum germanum, et Joannem Balthasarum et gabrielem Chaky filios eiusdem Stephani Chyaky, in dominium eorundem et dicti Juris nostri Regy in eisdem habiti, Statuatisque eadem et idem eisdem ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis premisso iure donacionis nostrę ipsis incumbente, perpetuo possidendas si non fuerit contradictum contradictores vero si qui fuerint Euocetis eosdem ad decimum quintum diem futurorum, Judiciorum primitus celebrandorum, in Curiam nostram Regiam, nostram scilicet inpresenciam racionem contradiccionis ipsorum reddituros. Et posthec huiusmodi execucionis vestre seriem cum contradictorum et euocatorum si qui fuerint vicinorumque et commetaneorum, qui premisse statucioni intererunt nominibus terminum ad predictum nobis fide vestra mediante fideliter rescribere debeatis. Secus non facturi, presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in Ciuitate nostra Alba Julia vigesimo sexto die mensis July Anno Domini 1561.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 298—299. După transumptulŭ regelui Ioanŭ alŭ II-lea din a. 1563 în archiva familei Sombory.

Digitized by Google

CCXIX.

1561. *Castelanulŭ şi tribunalulŭ districtului Caransebeşŭ raportézŭ regelui Ioanŭ alŭ II-lea: cŭ întréga nobilimea comitatului Severinŭ protestézŭ în contra actului, prin care regele a dăruitŭ cancelariului seŭ Michaiŭ Chyaky moşiile decedatului nobilŭ Ioanŭ Bizere, şi anume din causă, cŭ nobilimea Bănatului are privilegii puternice, ca regele Ungariei se nu pótă dărui moşii pe teritoriulŭ Bănatului altoriŭ persóne, cari nu au posesiuni acolo.* 1561.

Sacra Maiestatis Regia domine domine nobis clementissime, perpetuorum et fidelium seruiciorum nostrorum in graciam Maiestatis vestrę s. perpetuam oblacionem. Vestra nouerit Serenitas nos literas maiestatis vestre introductorias et Statutorias pro parte Reuerendissimi domini Michaelis Chaky Cancellary, Consiliary et secretary maiestatis vestrę, et Egregy domini Stephani Chaky, fratris sui germani, ac Joannis Chaky filiorum eiusdem Stephani Chaky, emanatas, nobisque preceptorie loquentes et directas, honore et Reuerencia quibus decuit recepisse in hec verba:

(Urmézŭ ordinulŭ regelui Ioanŭ alŭ II-lea publicatŭ sub Nr. precedentŭ CCXVIII)

Nos itaque mandatis maiestatis vestrę in omnibus vt tenemur obedire volentes et Juxta earundem Literarum continenciam feria quinta proxima ante festum beati Laurenty martiris vna cum fidele Maiestatis vestrę Nobile Joanne Spanyth, Scriba Cancellarię Maiestatis vestrę homine videlicet eiusdem de curia Regia per maiestatem vestram ad id specialiter Transmisso, primo ad faciem possessionis Byzere prefatę consequenterque domus et Curiae nobilitariae nobilis quondam Joannis Byzerey, ac porcionis eiusdem possessionarię in eadem habite, vicinis et commetaneis eiusdem vniuersis, et signanter Egregys et Nobilibus Petro gaman, Joanne Prybek, Nicolao pobora, Gregorio similiter prybek, inibi Legittime conuocatis et presentibus accedendo, dumque huiusmodi Statucionem vigore mandati maiestatis vestre peragere voluissemus, Egregius petrus gaman in sua ac Ladislai Georgy et Francisci gaman fratrum suorum, item Nobiles Stephanus chwla et Jacobus Theoreok in suis, ac Strennuus Iwan, Seruitor Egregy domini Gabrielis Pekry, domini videlicet sui Necnon Nicolaus pobora in vniuersitatis dominorum Nobilium Comitatus Zewriniensis, asserens habere ipsam vniuersitatem nobilium efficacia priuilegia, ne videlicet maiestas Regia cuipiam in Comitatu ipso Zewriniensi Bona non habenti Bona conferre possit, nominibus et in personis huiusmodi statucioni et introduccioni in omni sua parte Nobilis vero Joannes Pribek in sua et fratrum suorum personis eidem introduccioni in ea duntaxat parte in quantum possessiones Also-Pryssyeo, felsew-prysseo spectare dinoscitur contradiccionis velamine obuiarunt, nosque ab vlteriori progressu inhibuerunt, ob quam quidem contradiccionem prefatos Ladislaum Georgium et Franciscum gaman medio dicti petri gaman vniuersitatem vero dominorum nobilium Comitatus Zewriniensis medio dicti Nicolai pobora, memoratum vero dominum gabrielem Pekry, per dictum Iwan seruitorem suum, necnon petrum gaman, Stephanum chwla, Jacobum Therek, Joannem Prybek, vnacum fratribus suis personaliter

Digitized by Google

ad decimum quintum diem futurorum Judiciorum primitus celebrandorum in Curiam Maiestatis vestre Regiam eiusdem Maiestatis vestrę in presenciam racionem contradiccionis eorundem reddituros Euocauimus. Cuius quidem execucionis nostre seriem cum contradictorum et Euocatorum vicinorumque et commetaneorum qui premisse statucioni interfuerunt Nominibus, ut est expedita Maiestati vestre fide nostra mediante fideliter rescripsimus, Datum in Ciuitate Karansebes Tercio die execucionis prenotatę Anno domini 1561. Eiusdem Maiestatis vestre fideles subditi Franciscus mwtnoky, Castellanus districtus Karansebes, et Paulus Bokosnycza Judex Karansebesiensis.

Adresa: Serenissimo principi domino domino Joanni Secundo dei gracia electo Regi Hungarie Dalmacie Croacie etc. domino nobis naturali clementissimo.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 299–301. După transumptulŭ regelui Ioanŭ alŭ II-lea din a. 1563 în archiva familiei Sombory.

CCXX.

1561. 1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, confirmă hotărnicia moşii *Prisaca a familiei nobile române Prisaca* din districtulŭ Mihadiei.

Nos Joannes Secundus Dei gracia, electus Rex Hungariae, Dalmaciae, Croaciae, etc. Memoriae commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit vniversis, quod fidelis noster egregius Petrus pryzaka, Castellanus districtus nostri karansebes, nostram personaliter veniens in presenciam in suo, ac reliquorum fratrum suorum nominibus, et in personis, exhibuit et presentauit nobis quasdam litteras Spectabilis Magnifici quondam domini Petri pettrowyth de Swraklyn, comitis Themesiensis, ac partium regni nostri Hungariae inferiorum capitanei generalis, Banique nostri Sebesiensis, in pergameno patenter confectas, et emanatas, ac in inferiori earum parte Sigillo eiusdem Armali et Autentico impressiue communitas, continentes in se cursum metarum possessionis ipsius petri pryzaka, et fratrum suorum, pryzaka vocatę, in districtu de Myhald, et Comitatu Zewriniensi habitę, a parte oppidi nostri karan, Supplicans nobis humillime, vt nos easdem litteras, prędfati domini comitis, ac omnia et singula in eisdem contenta, ratas, gratas, et accepta habere, litterisque nostris priuilegialibus verbotenus inseri, et inscribifacere, et pro eodem petro pryzaka, ac fratribus suis, Ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis perpetuo valituras clementer confirmare dignaremur. Quarum quidem litterarum tenor talis est. (Vedi ordinulŭ lui Petru Petrovici, comitele Timişórei, din a. 1548 în Vol. II Partea 4 Nr. CCXLIX.) Nos igitur prędmissa Supplicacione Memo-

Digitized by Google

rati petri pryzaka, nostrę modo quo supra porrecta Maiestati, Regia Benignitate exaudita, et clementer admissa, prescriptas litteras dicti domini comitis Metales, ac omnia et singula in eisdem contenta, non abrasas, non cancellatas, neque in aliqua earum parte suspectas, sed omni prorsus vicio suspicionis carentes, presentibus litteris nostris priuilegialibus de verbo ad verbum, sine diminucione, et augmento aliquali insertas, quoad omnes earum continencias, clausulas et Articulos, Eatenus quatenus Eedem rite et legittime existunt emannatę, viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, Approbamus, ratificamus, Easdemque et contenta earundem Memorato petro pryzaka, et fratribus suis, ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis, perpetuo valituras confirmamus, Harum nostrarum Secreto Sigillo nostro quo vt Rex Hungarię vtimur impendenti communitarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in ciuitate nostra Alba Julia decima tercia die Mensis Septembris, Anno domini Millesimo, Quingentesimo Sexagesimo primo.

Joannes Electus Rex mp.

Michael Chyakj
Cancellarius m. p.

Pesty, Krassó vármegye története. Tom. IV. pag. 82—83. Originalulŭ pe pergamenŭ în archiva familiei Macskási de Tincova, fasc. 20 Nr. 666.

CCXXI.

1561. *Albertŭ Lasky*, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că *Turso* nu voiesce se împrumute pretendentului *Jacobŭ Heraclidŭ* mai multŭ de 1300 fl., dându-i-se ca hipotecă trei oraşe. 1561.

a)

Illustris ac magnifice domine domine frater colendissime. Salutem et omnis fraternae observantiae commendationem etc.

Illustris ac magnifice domine. Hodie ante prandium redditae sunt mihi literae magnificae dominationis vestrae, quibus perlectis eo statim momento ea illustri dominationi vestrae significare volui, quod eras accepturus sum pecuniam a domino Horwath, quam mecum adducam et ita me expediam, ut potero optime et citissime. Dominus autem Turso non vult nisi 1300 contribuere pignori ad has residuas tres villas, uti etiam ex literis inclusis ea omnia facilius magnifica dominatio vestra intelliget. Sed inter eundem ad huc cum Tursone agam et concludam et deinde cum magnifica dominatione vestra, quid mihi his in rebus faciendum erit, consultabo, credo, quod inveniemus consilium, quod dominus Bebek adhuc exspectabit debitum suum, nam unde

Digitized by Google

aliam pecuniam acquiram, nescio. His me fraternae gratiae commendo, valereque illustris dominatio vestra quam felicissime cupio.

Datum in Kesmark 14. Octobris anno 1561.

Illustris ac magnificae dominationis vestrae

frater ac servitor
Albertus a Lasko, m. p.

b)

Ego miror, quod magnificentia vestra putat hoc, quod ego propter negligenciam non venio; tamen scit, quod nec laboribus nec bonis propter magnificentiam vestram parcere nolo, sed ex marmure vel cera pecunia non fit, hac hora exibo nisi ut quomodocunque aquiram pecuniam, nam et 10 grossos ad annuam meam non habeo; hodie venerunt ex Cracovia et propter defectum pecuniae parum expediverunt; mercator Josefus italus nihil ex Cracovia, quae ad magnificentiam vestram spectant, misit praeter 6 caracenas, quas ego secum portabo, telam auream 12 ulnas magnificentiae vestrae mitto per praesencium exhibitorem, ego per deum hac hora exibo qua habebo pecuniam, et si non multi sicut parati valeant, mallem enim mori quam non cito ibi esse, nam scio, quod et si non ita esset, mihi tota culpa daretur et ego si et subcuti haberem, darem excindendo.

Philipovius misit orologium, quod secum portabo, est enim singulare, sed dificile ad bandandum juxta suum caput fecit etc. Idem mihi nunc scripsit nova optima, nam ullus jam nunc cogitat de nobis et tirannus timet extrema milliumque habet exercitum etc.

Propter deum non moveat se longe magnificentia vestra, nam prae timore, sed dificiliter transirem post magnificentiam vestram, ego ita curabo, quod utiquam aliquam pecuniam secum militibus adferam, nam non in me est mora per deum, sed in ista maledicta pecunia etc. Mitto magnificentiae vestrae duo paria ocricas rubeas et glaucas cetera secum adferam.

Significet mihi magnificentia vestra de omnibus rebus statim et si me in itinere literae occurrabunt, eo melius. 14. Oct. 1561.

Lasky.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 12—13. Din archiva familiară a conților Zay din Zay-Ugrócz.

Digitized by Google

CCXXII.

1561. *Maximilianŭ*, regele Bohemiei şi archiducele Austriei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că a făcutŭ fórte bine, că a plătitŭ trupelorŭ lui *Jacobŭ Heraclidŭ* léfa pe o septemână cu 1800 fl. 1561.

Maximilianus dei gratia rex Bohemiae, archidux Austriae etc.

Magnifice nobis dilecte. Ad literas tuas, quas die decima octava hujus mensis ad nos dedisti, tibi clementer respondemus; nobis valde gratum fuisse, quod unam partem exercitus rebellium, e finibus sacrae caesareae Majestatis domini ac genitoris nostri colendissimi ejeceris, firmiterque credas et alteram ejici posse, nisi aquae ejus regionis te remorabuntur.

Hanc itaque tuam operam et singulare bene serviendi studium Majestati caesareae perscripsimus. Te vero clementer hortamur, ut rem omnem ita instituas, ne offensive cujuspiam expeditionis speciem prae se ferat, gravioribusque motibus ac turbis materiam praebeat.

Praeterea factum laudamus, quod despotam dimisisti et suis unius septimanae stipendium mille stilicet et octigentos florenos numerasti, quam summam pecuniae hinc brevi supplebimus, postquam ordo recens institutus vetat, ne tricesima de bobus in has nostras partes abigendis isthic exigatur. Haec tibi ad literas tuas respondere voluimus. Cui inclinati sumus.

Datum in civitate Viennae die vigesima septima mensîs Octobris anno etc. saxegesimo primo, regni nostri Bohemici decimo tertio.

Maximilianus, *m. p.*

Ad mandatum domini regis proprium.

H. Fieringer, *m. p.*

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 13. Din archiva familiară a conţilorŭ Zay în Zay-Ugrocz.

CCXXIII.

1561. Actulŭ, prin care *Iacobŭ Heraclidŭ* se obligă a plăti generalului *Franciscŭ Zay*, îndată ce va ocupa tronulŭ *Moldovei*, suma de 8000 fl., ce i-a pus'o la dispoziţiune în urma ordinului împĕratului Ferdinandŭ I. 1561.

Nos Heraclides Jacobus Basilicus Dei gratia despotas Sami, helectus princeps Moldaviae etc. propterea, quod dominus magnificus Franciscus Zai

Digitized by Google

apud suam caesaream majestatem intercessit et me suae majestatis auxilio regno potiri fecerit promittimus praedicto magnifico domino Francisco Zai summam illam 8000 florenorum, quam ex suae majestatis commissione una cum domino Francisco Thurzone mihi disposuerunt, ad meamque necessitatem dederunt. Cui promittimus statim postquam ceptra ceperimus restituere, pollicemur per nostram fidem et nostram humanitatem, promittimus et juramus.

Nos Heraclides Jacobus Basilicus dei gracia despotas Sami, helectus princeps Moldaviae etc. Cum ex sua gratia et erga me benevolencia aput suam majestatem magnificus dominus Franciscus Zay capitaneus suae majestatis intercessit mihique.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 14.

CCXXIV.

1561. 1561. *Iacobŭ Heraclidŭ*, pretendentulŭ la tronulŭ Moldovei, rógă pe generalulŭ *Franciscŭ Zay* se numere căpitanului seŭ Lugasi suma de 100 fl., ca se pótă strînge pentru dênsulŭ unŭ noŭ numerŭ de husari; de asemenea se dee ordine căpitanilorŭ sĕi, ca se completeze efectivulŭ trupei germane de infanterie, şi se recruteze totŭ-odată pentru dênsulŭ şi unŭ numerŭ óre-care de Bohemi.

Magnifice domine, domine observandissime. Servitiorum meorum perpetuam commendationem. Magnifica dominatio vestra dignabitur de rumore mortis Germanorum meorum capitaneum et Lugasi infide certiores reddere.

Aregnas Andree Berbes, Georgi et Malasai Georgi et Simogi Georgi, committere et non obstante morte, coligant usaros. Predictis dati sunt unicuique 75 floreni, excepto Simogi, qui est locumtenens Greci, itaque dignabitur Magnifica dominatio vestra predicto Simogi dare 35 taleros, et coligat.

Lugasi mittere (100) fl. pro novis usaris coligendis; meis usaris obnixe rogo, ut detur pannis pro 200 flo. Paulo quoque Gechel pro suis coligendis aliquid ligones (100) — □(). (250).

Qui parat vexillum dare aliquid, vt proficiat.

Dominus Pestiensis ut mihi velet tamquam amicus mittere 3 porciones telle, pro 2 taleris vnam, et pro meo clipeo dare 8 fl. et illa mittere in Kesmark.

Ferum pro signandis bobus. *T. M. P. A'. E. Z. T.* Antonii Sechel literas sigilare dignabitur Magnifica Dominatio vestra signo regio.

Cum erit mortis rumor, ut comittat m. v. d. obnixe rogo paulo Sechel, ut illis, quibus teneor Cassovie de restitutione debiti, quod illis teneor asicuret.

Digitized by Google

Unico m. d. v. rogo, dignetur mandare, ut misere vidue vicine hospicio meo persoluantur vasa 4 vini cassanetis, puto, quod facit circa summam 29 tate, est enim pauper et egena.

Post rumorem mortis quidquid axstano patine ca'alari et mape servietesul a cochimo ibi meo servitore accipere, ne vendet.

Mandare Germanorum meorum capitano, ut impleat numerum (100) peditum Germanorum.

Meo prevosco comittere juxta meum promissum, ut (200) si poterit coligere bohemos.

Et interim Germanorum capitaneus provideat de prevosco et judice, quod si m. d. v. sificientes videbuntur, eos suscipere.

Sex Caros cum barbatis in uno quique ad minus s.

Ut Paulus Zechel curet olas eneas fieri, sibi quoquo lectorium pro sua dignitate, ast enim magnificum officium in patria marischalcus. Omnes primum ad illum confugiunt, antequam veniant ad principem.

Ut omnes mee res in camera sigilentur.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 14—15.

CCXXV.

1561. Hotărnicia moşiei *Buchini* din districtulŭ Caransebesului, făcută din ordinulŭ regelui *Ioanŭ alŭ II-lea*, la cererea nobililorŭ *Ioanŭ Fiatŭ*, *Balthasarŭ* şi *Ladislaŭ Bacoci*. 1561.

Serenissime princeps domine domine noster naturalis, nobis perpetuo clementissime. Fidelium Seruitorium nostrorum in graciam Maiestatis vestrae Sacrae humilimam, et perpetuam commendationem. Nouerit Maiestas vestra Sacra. Quod nos Litteras eiusdem Maiestatis vestrae Sacrae super reambulacione Metarum pro Egregys dominis Joanne et Balthasare Fyath, et Ladislao Bakochy [1], fidelibus M. v. S. confectas, et emannatas, nobisque preceptorie loquentes, et directas summa cum Reuerencia et subiectione recepimus in haec verba Joannes Secundus dei gracia Electus Rex Hungariae, Dalmaciae, Croatiae etc. fidelibus Nostris Egregys et Nobilibus, Gregorio Bethlen Bano, francisco Mwthnoky, et Petro Pryzaka, castellanis, ac Martino Brathowan Judici Nobilium Districtus Karansebes. Salutem et gratiam. Exponitur Maiestati Nostre, in personis fidelium Nostrorum Egregiorum, Joannis et Balthasaris fyath, et Ladislai Bakochy. Qualiter possessio ipsorum Bwkiny vocata metali reambulacione, et erectione, ac ab Aliorum metis distinctione, et Separatione plurimum indigeret essetque necessaria, proinde mandamus fidelitatibus vestris, harum serie firmiter quatenus acceptis presentibus simul vel duo vestrum, sub oneribus alias in talibus obseruari solitis, ad facies dictae possessionis ipsorum

1) In transumptŭ Balkoczi.

Digitized by Google

exponentium Bwkiny, consequenterque metarum eiusdem vicinis et commetaneis ipsius possessionis vniuersis, inibi legittime conuocatis et presentibus accedendo, metas ipsas legittime reambulare, antiquas, et veteres metas renovare, et in locis Necessarys nouas erigere, ab aliorumque metis distinguere et separare, ac eandem possessionem simul cum vniuersis antiquis suis metis, dictis exponentibus, si non fuerit contradictum perpetuo pacifice possidendam relinquere debeatis et teneamini. Contradictores vero si qui fuerint Euocetis eosdem ibidem ad quintum decimum diem, in Curiam nostram Regiam nostram scilicet in presenciam, racionem superinde reddituros. Et post haec vos seriem huiusmodi metalis reambulacionis, Erectionis, Renouacionis, et Separationis vestrae, cum contradictorum et Euocatorum si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui premisse Reambulationi intererunt Nominibus, et cognominibus, terminum ad praedictum, vt fuerit expedienda Nobis fide vestra mediante rescribere debeatis, et teneamini, Secus non facturi, praesentibus perlectis exhibenti restitutis, Datum Albae Juliae, feria sexta proxima post festum Beati Stephani Regis, Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagessimo pr(imo U)nde nos mandatis eiusdem M. vestre S. in omnibus semper obedire volentes, et Satisfacere vt tenemur, ad ea quae in scriptis eiusdem M. V. S. litteris continebantur m(isimus nobi)les viros, petrum pryzaka, franciscum Mwthnoky, castellanos huius districtus Karansebes ac Electos homines, videlicet Sebastianum Erdely, Joannem Thywadar, Michaelem Simon, et petrum peyka, de Karansebes, Qui suomodo fideliter exequentes et debite peragentes die dominico, proximo post festum Beatissimi Lucae Euangeliste ad facies dictae possessionis, ipsorum exponentium, Bwkiny consequenterque metarum eiusdem, vicinis et commetaneis ipsius possessionis vniuersis, inibi legittime conuocatis et presenti(bus accedendo videlicet Ladis)laum Gywrkycza. Georgium Moises Matthiam Josyka. Casparum et Martinum Zlatna [1] ac ad nos reuersi, ad fidem ipsorum deo debitam, et (Maestati Vestrae Sacrae obseruandam, hunc) in modum retulerunt, Quod cum ipsi accessissent ad facies metarum prefatae possessionis Bwkiny, extunc hos infrascriptos probos homines Jurare (fecerunt, videlicet Nobiles Martinum Syuko, fran)ciscum Zthoyan et Alterum franciscum, et Nicolaum Krecz, circumspectosque viros Georgium Myklwcza, franciscum Marrytt [2] et petrum Bosin de Karansebes, qui fide eorum deposita, reambulacionem metarum prescriptae possessionis Bwkiny, eomodo demonstrarunt, extradederuntque, Inprimis incipitur Limitacio predicte possessionis Bwkinyav(ia publica Regni ingrediendo ex ciui)tate Karansebes tendendo versus Zeoren, a parte orientali, a quodam monticulo quem vocant Grwnwl Bwchyeyey penes Zylfapataka appellatum Ex ..... sub monti(culo) a parti meridionali, quasi ad vnum iactum Lapidis ibique est erectus quidam Agger pro noua meta, inde vertitur ad plagam occidentalem, eundo per quandam paruam venam, deinde reuertitur iterum ad Septemtrionem similiter eundo per quandam paruam venam, caditque in quendam paruum Lacum, qui (vo-

1) Ibid. Zlatura.
2) Ibid. Marchit.

Digitized by Google

catur Baltha-Zarata, vbi dicta vena cadit in Lacum, ibique meta erecta, Exinde vertitur sursum, ad meridiem eundo per quendam fluuiolum, ibit in quendam fontem, quem vocant fontanarepede [1] inde iterum per eundem fluuiolum vergit ad Septemtrionem, vnde egrediendo, ibique erexerunt metam deinde vadit per quendam locum Araturae vulgo, mesgen vocatum, versus partis occi(dent)alis plagam, in cuius fine erexerunt metam. Inde reuertitur iterum ad partem Septentrionalem, eundo per quandam paruam venam que cadit in aliam venam fluuialem (quae) vocatur vena Hocter [2] inde iterum vadit per eandem venam versus Septemtrionem, exinde postea vergit ad occasum ad finem cuiusdam Insulae, quo in loco erexerunt metam, vnde quasi ad iactum vnius Lapidis vadit versus dictam ciuitatem Karansebes per quandam paruam venam caditque in fluuium Themes, exinde transit, per eundem fluuium Themes, ad quandam Insulam, quam Insulam vocant Insulam Fiath, a parte Meridionali, a parte Septemtrionali vero vocatur Insula franko, inter quas erexerunt metam vnam inde iterum reuertitur ad occasum, per quandam paruam venam, ex qua egredientes, ibidem Metam erexerunt vnde per quandam paruam venam recte euntes ad quoddam guttur [3] cuiusdam fluuy, quem vocant vallem Metarum, ac per eundem fluuium recte ascendentes ad cacumina cuiusdam Montis, et per cacumina eiusdem Montis recte eundo, ac ea quae procedit ad partem Meridionalem fluuy possessionum Bwkiny et Poyana; pertinent ad praefatos Nobiles Joannem Balthasarem fyath, ac Ladislaum Bakochy, et ea quae procedunt versus Theowis vocatam pertinent ad Nobiles Ladislaum Gywrcycza, et Georgium Moses, fratresque Eorundem. Itaque Metas ipsas legittime reambulauerunt. Antiquas et veteres metas renouauerunt, et in Locis necesssrys Nouas erexerunt, ab Aliorumque metis distinxerunt, et separauerunt, ac eandem possessionem Simulcum universis Antiquis suis Metis dictis exponentibus, prorsus nullo contradictore apparente, perpetuo pacifice possidendam reliquerunt. Et post haec nos seriem huiusmodi Metalis Reambulacionis Erectionis, renouacionis et separationis nostrae, cum vicinorum et commetaneorum, qui premissae reambulationi interfuerunt Nominibus, et cognominibus vt fuit expedienda Maiestati V. S. fide nostra mediante respripsimus. Datum ex castello M. V. S. Lwgas vndecimo die huiusmodi Metalis Reambulacionis, Erectionis, et renouacionis, praemissarum Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo primo. Eîusdem M. V. S. fidelis ac perpetuus Seruitor Gregorius Bethlen de Iktar Consiliarius ac Banus Sebessiensis.

Adresa: Serenissimo Principi Domino domino Joanni Secundo dei gracia electo Regi Hungariae Dalmacie Croacie etc. Domino domino et Principi nostro naturali nobis perpetuo clementissimo.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 301 – 304. După transumptulŭ regelui Ioanŭ II. din a. 1562.

1) Ibid. Fanthana Repede.
2) Litera a dóua şi a treia dubiă.
3) In transumptŭ huttur.

Digitized by Google

CCXXVI.

1561. 1561. *Ioannŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, confirmă hotărnicia moşiei *Buchini* din Bănatŭ.

Nos Joannes Secundus, Dei gratia electus Rex Hungariae, Dalmatiae Croatiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit vniuersis, Quod fidelis noster Egregius Caspar Bekes, aulae nostrae familiaris, nominibus et in personis fidelium nostrorum Egregiorum Joannis et Balthasaris Fiat, et Ladislai Bakoczi de Sebes, nostram veniens in praesentiam, exhibuit et praesentauit nobis quasdam literas, fidelis nostri Egregii Gregorii Bethlen de Iktar, Consiliarii nostri, ac Bani districtus nostri Karansebes super metali reambulatione possessionis eorum Bukiny vocatae in eodem districtu existentis habitae, in simplici papyro clause confectas ac sigillo suo annulari, quo utitur obsignatos Suplicans nobis humilime, ut nos easdem literas, ac omnia et singula in eisdem contenta, ratas, gratas, et accepta habendo literisque nostris priuilegialibus verbotenus inseri, et inscribi faciendo, pro praefatis Joanne et Balthasare Fiath, ac Ladislao Bakoczi, eorumque haeredibus et posteritatibus uniuersis, in perpetuum valituras, gratiose confirmare dignaremur, Quarum quidem literarum inscriptio talis est.

(Veḑi documentulŭ precedentŭ).

Nos igitur praemissa Suplicatione dicti Casparis Bekes nominibus et in personis quorum supra nostrae porrecta Maiestati, Regia benignitate . . . . . et clementer admissa, praescriptas litteras Annotati Bani nostri, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas sed omni prorsus vitio, et suspitione carentes praesentibus literis nostris (priuilegialibus) de uerbo ad uerbum sine diminutione et augmento insertas et inscriptas, quod ad omnes earundem Continentias — — — — — —

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. p. 395. După transumptulŭ capitulului din Alba Julia din a. 1614 în archiva familiară a baronilorŭ Fiath.

CCXXVII.

1561. 1561. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Cluşŭ, decide, că locuitorii *ţĕrei Făgăraşului* se nu mai pótă pasce oile lorŭ pe teritoriulŭ districtelorŭ săsesci; în fine, că acestŭ districtŭ se fie incorporatŭ la comitatele nobilimei şi supusŭ contribuţiunii şi celorŭ-alalte sarcini publice. Dieta decretézĕ totŭ-o-dată mai multe dispositiuni cu privire la *iobagii fugiţi* şi la făcătorii de rele.

Nos Joannes secundus dei gratia electus rex Hungarię Dalmatiaę Croatiaę etc. Memorię commendamus per presentes, quod fideles nostri domini

Digitized by Google

regnicolę Trium nacionum partium Transsijluanarum exhibuerunt et presentauerunt nobis infrascriptos articulos, in presentibus eorum comitijs hic Colosuarini ad festum beati Martini episcopi ex mandato nostro celebratis, paribus eorum votis conclusos, supplicantes nobis humiliter vt eosdem articulos et statuta in eisdem contenta ratos, gratos, et accepta habentes gratiose confirmare dignaremur, quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum regnicolarum trium nationum partium Regni Transsyluanarum nobilium Siculorum, Saxonum in conuentu eorum generali pro festo beati Martini episcopi de regio edicto Colosuarij anno domini 1562 celebrato editi.

. . . . . .

Quod coloni fugitiui de bonis Maiestatis suę obseruato iuris ordine, dominis eorum restituantur iuxta morem ab antiquo obseruatum.

. . . . . .

Quantum vero ad persequutionem furum et incendiariorum attinet, curabunt domini Saxonis in medio eorum et vbique huiusmodi fures et incendiarios perquirere et persequi, quos si in terris dominorum aut nobilium persequendo capere poterint, capiendi habeant potestatem; furibus et incendiarijs huiusmodj ad manus dominorum vel officialium locorum eorundem ad infligendam illis penam iure statuendam tradere debebunt, sub poena non dimissionis illorum in publicis constitutionibus specificata.

Domini nobiles hoc idem facete valeant in medio dominorum Saxonum.

Judices autem regij in terra Siculicali constituti fures et incendiarios pactare vel dimittere minime audeant, sed poena debita punire debeant.

Conclusum est, quod coloni fugitiui per judicem nobilium repetantur, quos si quispiam restituere nollet, in sedem iudiciariam illius comitatus euocentur; quod si repetitor colonum suum fuisse et ad se pertinere sufficienti testimonio comprobare poterit, colonus eidem restituatur, et insuper is qui restituere noluit in decem marcis contra repetitorem conuincatur. E conuerso vero si repetitor colonum suum esse et ad se pertinere in comprobatione defecerit, contra illum, quem pro colono indebite inpetiuit, in totidem decem marcis conuictus habeatur et comes illius comitatus cum iudice nobilium plenariam super eisdem decem marcis exequutionem et satisfactionem inpendere valeat

Item quod comites et vicecomites parochiales in terris Fogaras fures et incendarios vbique persequi, capere et punire valeant, contrauenientes vero euocentur in curiam regiam et poena in articulis superiorum comitiorum specificata puniantur.

. . . . . .

Quod incolę terrę Fogaras in territorio Saxonum oues eorum pascere non possint, si vero violenter pascerent comites adimere valeant. De ouibis non pascendis in territorio Saxonum sacra Maiestas intelligit compositionem

Digitized by Google

inter eos factam esse, quam ad diem vigesimum resciet presentibus vtrisque partibus et decernet.

Quia fere in omnibus comitijs preteritis supplicatum fuit ita et modo supplicatur Maiestati suę, vt terram Fogaras cum terris dominorum et nobilium in vnum corpus redigi, connumerare et cum ea aequalia onera subiri facere dignetur.

De Fogaras sacra Maiestas curabit, vt bellica onera subeat pro ratione temporis et necessitatis.

Quod Maiestas sua furibus, homicidis, vxoricidis, incendiarijs et alijs manifestis malefactoribus gratiam facere ne dignetur.

. . . . . .

Datum in praedicta ciuitate nostra Colosvar sabbato proximo post festum Elizabeth viduę anno domini quo supra.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 193—198. După unŭ exemplariŭ contemporanŭ în colecţiunea de manuscrise a museutui Bruckenthal din Sibiŭ.

CCXXVIII.

1561. 1561. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, concede episcopului ruteanŭ *Larionŭ* din Muncaciŭ, că dênsulŭ, încă înainte de mórtea sa, se pótă desemna, alege şi substitui în loculuŭ seŭ ca episcopŭ pe un altŭ bărbatŭ religiosŭ, evlaviosŭ şi eruditŭ.

Nos Ioannes II. Memoriae Commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis Quod nos, cum ad humilem supplicationem fidelis nostri Honorabilis Lariona (Hilarii) Episcopi, religiosorumque fratrum Ruthenorum in claustro supra oppidum nostrum Munkács habito residentis nostrae propterea factum Majestati, tum vero cupientes ipsos Ruthenos ad arcem nostram Munkács pertinentes quemadmodum et reliquos fideles subditos nostros in eorum juribus et consvetudinibus conservare. Id ipsi Lariona Episcopo Ruthenorum clementer annuendum duximus, ut ipse antequam ex ha vita decederet, alium Episcopum pium, vita, eruditione, doctrina ac moribus idoneum in locum suum deligere, et substituere valeat. Imo annuimus et concedimus per praesentes, quo circo vobis fidelibus nostris universis et singulis Plebanis, et aliis ministris Ecclesiarum Ruthenicalium ceterisque universis graecam fidem profitentibus Presbyteris in diocesi praescripti claustri ubilibet constitutis harum serie mandamus, quatenus visis praesentibus juxta praemissam gratiosam annuentiam nostram praefatus Lariona Episcopus Ruth. qvemcunque sibi successorum delegerit substitueritque, pro vero ac legitimo successore et Episcopo vestro post mortem, et substitutionem ipsius Lariona habere et reputare ac

Digitized by Google

eidem in omnibus licitis et consvetis obedire, legitimosque proventus, et emolumenta ratione hujus Episcopatus sibi de medio vestri provenire debentes, obsequenter administrare debeatis et teneamini. Secus nullo modo feceritis. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Gyako. 25. Januarii 1561.

Дулишковичъ, Историческія Черты Угро-Русскихъ. II. pag. 74—75. — Basilovics. P. I. pag. 32—33.

CCXXIX.

1562. *Jacobŭ Heraclidŭ*, laudă virtuţile militari şi serviciile excelente, ce i le făcuse căpitanulŭ seu *Antonie Sekel* şi declară, că i-a dăruitŭ 8 sate şi afară de aceea câte 600 fl. pe fie-care anŭ. 1562.

Magnifice domine loco patris observandissime. Salutem et omnia felicia.

Cum generosus et vir insignis Antonius Sekel profectionem suam ad magnificentiam vestram instituisset, duxi cum eo magnificentiae vestrae aliqua scribere. Quamvis statim meus homo ad magnificentiam vestram veniet et currus magnificentiae vestrae cum aliis rebus mittam sciat itaque magnificentia vestra, Antonium Sekel esse virum magnanimum, militarem, strenuum et quidquid de bono milite cogitari possit, est in eo et dico sic, quod unus ille solus plus mihi inservivit quam centum milia aliorum, est enim diligens et vigilans ac fortis et strenuus et intelligit. Pro quo quoque illi dedi 8 villas et singulis annis 600 florenos pro nunc, spero quod facile est nunc contentus mecum, non plura a me debet sperare, rogo quoque magnificentiam vestram, velit illi quovis tempore, cum voluerit ad me venire, veniam dare et eum commendatum habere, dignus enim est favore omnium heroum et si vixero deo volente, faciam eum magnificum. Ceterum commisi ei quaedam magnificentiae vestrae enarrare, cui velit in omnibus fidem adhibere rogo. Me magnificentiae vestrae commendo, quem deus conservet incolumnem et cum meus veniet homo ad magnificentiam vestram, de omnibus cum magnificentia vestra tractabit.

Datae in oppido nostro Jaz die 2. Januarii 1562.

Magnificentiae vestrae

filius despota.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 15.

Digitized by Google

CCXXX.

1562. 1562. *Ferdinandŭ I.*, împĕratulŭ Germaniei, trimite în secretŭ la *Jacobŭ Heraclidŭ, Domnulŭ Moldovei*, doi nunţii, din cari unulŭ are se remână în permanenţă pe lângă noulŭ Domnŭ alŭ Moldovei, ér celălaltŭ se va întórce înapoi numai decâtŭ.

Ferdinandus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper Augustus etc.

Magnifice fidelis nobis dilecte. Cum nobis ac serenissimo principi domino Maximiliano regi Bohemiae etc. filio nostro charissimo visum sit certis de causis ad despotam nunc Moldavie Vaivodam mittere duos nuncios, quorum alter aliquandiu in Moldavia permaneat, alter vero mox ad nos redeat, cupiamusque eos illuc penetrare, quam fieri poterit, secretissime, sub mercatorum vel alia quavis specie, ne a quoquam vel in itinere vel etiam in Moldavia noscantur, nisi quibus necessario innotescere debebunt; ad eam sane rem deputavimus Joannem Belsium, quem audivimus reverendissimo episcopo Agriensi et tibi in porta principis Turcharum in scribendis epistolis fidelem et diligentem operam navasse et ad hanc provinciam satis idoneum fore, et hic debebit aliquandiu in Moldavia penes despotam commorari; alterius vero partes, qui statim redire debebit, huic satelliti nostro praesentium latori committendas duximus, qui etiam instructionem habebit, ad cujus praescriptum uterque sese accomodare possit. Cum vero haec dictorum duorum nunciorum expeditio per te commodius quam per alios curari et executioni mandari possit, tibi per praesentes benigne mandamus, ut vocato ad te praefato Belsio cum eo omni studio agas et concordes non solum de suscipienda provincia demandata, verum etiam de ejus menstrua intertentione ac utriusque viatico, ita ut eis pro necessitate recte prospectum sit, sumptus vero seu pecuniam suppeditabit Franciscus Pestiensis proventuum nostrorum in partibus istis administrator secundum id, quod tu cum ipsis pactus fueris. In quo quidem exequeris benegratam et expressam voluntatem nostram.

Dat. in arce nostra regia Pragae die sexta mensis Februarii, anno dni Millesimo, quingentesimo, sexagesimo secundo, regnorum nostrorum, romani trigesimo secundo, aliorum vero tricesimo sexto.

Ferdinandus, m. p.

Ad mandatum sacrae caesareae
majestatis proprium
M. Singkhmoser, m. p.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 16.

Digitized by Google

CCXXXI.

1562. *Tractatulŭ de pace,* încheiatŭ pe optŭ ani, între *Ferdinandŭ I.,* împĕratulŭ Germaniei şi regele Ungariei, şi între *Solimanŭ II.,* sultanulŭ turcescŭ, prin care împĕratulŭ şi regele Ferdinandŭ renunţă la posesiunea şi domnia *Transilvaniei,* ér sultanulŭ Solimanŭ promite, că în timpulŭ acestei păci de optŭ ani, *voivoḑii români din Moldova şi Ţéra-românéscă* nu vorŭ ataca cu armele pe supuşii regelui Ferdinandŭ 1562.

Nos Ferdinandus etc. Recognoscimus et notum facimus tenore praesentium universis:

Quod cum superioribus annis post multos et diuturnos tractatus inter nos et serenissimum ac potentissimum principem, et dominum sulthanum Solymanum imperatorem Turcarum ac Asiae et Graeciae etc., interveniente pro nobis nobile, fidele, nobis dilecto Augerio a Busbeck, consiliario et oratore nostro, ad id pleno et sufficienti mandato instructo, inita et conclusa fuisset firma pax et amicitia, ad octo annos duratura; et nos hujusmodi pacis et amicitiae conclusionem pro nostra parte ratam, gratamque habuissemus, et litteris nostris in patenti et opportuna forma expeditis confirmassemus sub certis quibusdam conditionibus, quas idem orator noster descriptas, et sigillo suo munitas, adhibita protestatione, consiliariis et passis praefati serenissimi Turcarum imperatoris tunc exhibuerit, prout in dictis litteris nostris confirmatoriis latius apparet, quae datae sunt in nostra imperiali civitate Augusta Vindelicorum die vigesima nona mensis Aprilis anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono. Exhibitis vero per dictum oratorem nostrum iisdem litteris nostris confirmatoriis, diversae difficultates intercidissent, ita, quod nec litterae confirmatoriae, nostris per omnia similes et congruentes in hanc usque diem a dicto serenissimo Turcarum imperatore nobis allatae fuerint, adque ejuscemodi pax octennalis realem suum effectum hactenus sortiri nequiverit; et tandem, cum ob talem pacis, seu induciarum incertitudinem in finibus regni nostri Hungariae ac partium ei subjectarum, et praecipue in confiniis Croatiae multa contra inducias evenissent; quin insuper etiam ex alia parte inter nos et illustrissimum Joannem Sigismundum ducem, serenissimi quondam regis Joannis filium gravissimae turbae ac motus bellici exorti essent, rursus de redintegranda et stabilienda memorata octennali pace inter saepefatum oratorem nostrum, dictosque serenissimi Turcarum imperatoris passas et consiliarios agi ceptum esset, atque idem orator noster sub spe nostrae ratificationis iterum proposuisset quasdam conditiones, sub quibus optata pax, sublatis difficultatibus, demum coalesceret atque in effectum deduceretur; quin etiam serenissimo Turcarum imperatori visum esset, mentem ac voluntatem nostram de istiusmodi pacis redintegratione et conglutinatione cognoscere, misso ad nos hanc ob causam egregio viro Chassan chiaussio cum serenitatis suae litteris. Nos sane cupientes, quantum in nobis est, consultum esse quieti et tranquillitati publicae totius orbis, et praesertim afflicti regni nostri Hungariae, continuis maximisque bellis funditus pene exhausti et desolati, atque jam tan-

Digitized by Google

dem pacem antehac, ut praefertur, conclusam, sed nondum ad effectum deductam, debitum suum vigorem obtinere: dictos tractatus per oratorem nostrum cum dictis passis nomine et loco serenissimi Turcarum imperatoris agitatos, ratos gratosque habuimus, litterisque his nostris corroboravimus et confirmavimus, et in eadem pace ipsum quoque filium quondam regis Joannis cum Transsylvania comprehendi consensimus, prout per praesentes ex certa nostra scientia, animoque bene deliberato, et omni meliori modo et forma, quibus possumus ac debemus, ratificamus, approbamus, corroboramus et confirmamus, declarantes et pollicentes, nos non solum cum praefato serenissimo Turcarum imperatore, verum etiam cum dicto quondam regis Joannis filio fovere et servare bonam ac sinceram amicitiam et pacem ad octo annos proxime sequentes, et a die, qua datae sunt praesentes litterae, numerandos, quatenus nobis serenitas ejus, dictusque quondam regis Joannis filius mutua sinceritate et integritate correspondebunt, ita, ut quilibet nostrum aequaliter ad hujus pacis observationem adstrictus et obligatus sit juxta has infrascriptas conditiones.

Primo igitur, universis et singulis nostris capitaneis, praefectis, officialibus, ministris, militibus ac subditis serio et sub poena capitis mandabimus, ut hanc pacem sancte, firmiter et inviolate observent, et ne militibus aut subditis serenissimi imperatoris Turcarum, ac praefati filii quondam regis Joannis arma, vim et ullam hostilitatem inferant, nec eosdem ad arma lacessant, sed cum illis pacem et bonam vicinitatem foveant.

Quodsi quis capitaneus, miles, aut subditus noster locum aliquem serenissimi imperatoris Turcarum occupaverit, ceperit, expugnaverit, aut attentaverit, statim illum pro demerito capite puniri, ac locum illum sine dilatione restitui faciemus.

Item, si post publicationem istius pacis et amicitiae contigerit a militibus, aut subditis nostris aliquos subditos serenissimi imperatoris Turcarum capi, ii quoque ubicunque fuerint, liberi esse, et sine impedimento, aut alicujus pretii pactatione vel solutione demum dimitti debebunt, modo idem quoque ex parte Turcarum fiat.

Et quoniam in tractatibus illis pacis quinquennalis, quam cum praefato serenissimn Turcarum imperatore anno Domini millesimo, quingentesimo, quadragesimo septimo, inivimus ac firmavimus, conclusum, pactum et conventum fuerat, ut annuatim mitteremus ad portam serenissimi Turcarum imperatoris munus honorarium triginta millium ducatorum, nos sane juxta dictam pactionem et conventionem quinquennalis illius pacis, ut afflicto Hungariae regno, miserorumque colonorum et subditorum quieti et incolumitati consultum sit, in posterum quoque singulis annis, durante ista octennali pace, ad portam serenitatis ejus triginta illa ducatorum hungaricalium millia transmittemus.

Deinde, licet nullo jure obligati simus ad solvendum munera, quae a nobis in tractatibus, antehac habitis, ex parte serenissimi Turcarum imperatoris pro duobus ultimis annis praememoratae pacis quinquennalis, anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo conclusae et initae petita fuerunt: volentes tamen ipsi serenissimo imperatori Turcarum sincerae amicitiae et benevolentiae studium nostrum hac quoque in parte testatum reddere,

Digitized by Google

ex duorum illorum annorum intermissis muneribus serenitati illius unum, scilicet triginta millia ducatorum transmittemus.

Similiter, ab arcibus quoque et castellis, urbibus ac locis Transsylvaniae omnem vim atque hostilitatem abstinebimus. De locis vero extra Transsylvaniam positis, quorum longe alia est ratio, quam Transsylvaniae, respectu dicti serenissimi Turcarum imperatoris, ac praesentis concordiae et pacis causa non recusamus cum illustrissimo Joanne Sigismundo duce, serenissimi quondam regis Joannis filio, concordare, quae loca nobis restitui, et quae ipsi pacifice relinquere velimus, ita tamen, ut dictum quondam regis Joannis filium, durante hac octennali pace, ad satisfaciendum nobis de locis extra Transsylvaniae fines in Hungariae partibus citra et ultra Tibiscum sitis, armata manu non compellere possimus aut debeamus, salvo tamen et reservato nobis nihilominus omni jure et actione, quam contra illum praetendimus.

At viceversa idem quondam serenissimi regis Joannis filius tempore hujus pacis, sive induciarum ab omni hostilitate et injuria abstineat, ac subditos nostros non affligat, villas non diripiat, nec excursiones in ditionem nostram faciat, neque castella nostra vel subditorum nostrorum oppugnet, vel ipse nova castella in detrimentum ditionis nostrae, vel subditorum nostrorum exstruat, neque etiam bona mobilia vel immobilia, contributiones, dicas, decimas et proventus ad nos et subditos nostros spectantes, invadat aut sibi vendicet, quin immo inducias sancte et inviolate observet et per suos observari faciat, quemadmodum etiam nos, ut idem nostra ex parte sancte observetur et praestetur, diligenter curaturi sumus. Quod si secus fecerit et inducias violaverit, ac nos, aut subditos nostros injuria affecerit, nos idipsum impune ferre non patiemur.

Item, ut quaecunque nos extra propriam Transsylvaniam possidemus, sive per nos ipsos, sive per nostros subditos et vasallos, in posterum quoque sine Melchior Balassa et Nicolaus de Bathor, caeterique barones, nobiles et cujuscunque status homines, qui ad fidelitatem et obedientiam nostram reversi fuerunt et revertentur, usque ad illam diem, qua nobis constiterit, supradictum quondam regis Joannis filium inducias ad mandatum serenissimi imperatoris Turcarum sub his conditionibus acceptasse et observare velle, cum omnibus eorum rebus, juribus ac bonis, quaecunque possident et tenent.

Praeterea tam nostri, quam praedicti filii quondam regis Joannis subditi, in utriusque nostrum obedientia et potestate constituti, qui in praesentibus turbis et motibus, vel ob metum vel aliam quamcunque causam vacillassent, sive suspectos se reddidissent, seu alterutrum quovis modo offendissent, hisce induciis comprehensi, earum ita participes reddantur, ut nulla in eos quovis quaesito colore vindicta institui, sed omnis in illos concepta indignatio et persecutio utrinque cessare debeat.

Et quia, ut dictum est, in honorem et gratiam serenitatis suae consensimus, sub his induciis filium quondam regis Joannis ad satisfaciendum nobis, ratione locorum extra Transsylvaniam sitorum, armis non compellere: confidimus, uti par est, serenissimum Turcarum imperatorem, habita ratione,

Digitized by Google

quod nos ita faciles et benignos erga dictum quondam regis Joannis filium exhibeamus, nobis aliquos captivos haud gravatim concessurum esse.

Caeterum, quod attinet ad ipsummet serenissimum Turcarum imperatorem, mens et voluntas nostra est, prout et ipsa ratio et aequitas postulat, ut ejus quoque serenitas litteris suis confirmatoriis ad has sequentes conditiones adstringatur.

Imprimis: ut serenitas sua bonam et sinceram pacem atque amicitiam nobiscum ad supradictos octo annos, a die datarum praesentium litterarum incipientes colat et servet.

Item: ut omnibus ac singulis suis passis, beglerbeghis, sanziackis, vajvodis et quibuslibet capitaneis, officialibus, ministris, militibus et subditis mandet sub poena capitis, ut hanc pacem firmiter et sancte observent, et ne militibus, seu subditis nostris arma, vim vel ullam hostilitatem inferant, nec eosdem ad arma lacessant, sed cum illis pacem et bonam vicinitatem servent, inter quos serenitatis suae militares praefectos etiam Transalpinus et Moldavus vajvodae comprehensi intelligantur.

Item: ut pax ista pro Hungaria, Croatia, Dalmatia, Sclavonia, et pro reliquis universis nostris regnis, dominiis et provinciis, eorundemque finibus, limitibus, et locis quibuslibet tam terrestribus, quam maritimis et aquaticis confecta et confirmata intelligatur, habeantque haec ita universaliter comprehensa eandem vim, ac si singula essent expressa.

Quodsi vero tempore hujus pacis a serenissimi imperatoris Turcarum praefectis, militibus aut subditis arx, oppidum, urbs, castellum, fortalitium, seu qualiscunque locus noster ullo praetextu occupatus, captus, expugnatus, aut attentatus fuerit, quicunque id fecerit, statim capite plectatur, et talis locus sine dilatione restituatur.

Idque intelligatur, sive locus immediate noster fuerit, sive subditi nostri; nec referat, utrum talis subditus rebellis fuerit, sive non, quia si rebellis fuerit, talis locus nobis restitui debebit, idque in reliquis rebellium rebus ac bonis similiter locum habeat.

Simili modo quaecunque in his litteris comprehenduntur, de nulla injuria aut damno inferendo, ea semper tam ad res et jura subditorum cujuscunque illi gradus sint aut conditionis, quam de rebus, immediate ad nos pertinentibus intelligantur.

Item: ut liberum sit pro arbitrio et libito aedificare, reparare, munire et fortificare quaevis loca, quae directe in aedificantis potestate et ditione existere dignoscentur, ita quod in hoc turbari vel impediri non possint aut debeant.

In solo vero, in aliena ditione aut dominio sito, aedificare, reparare, munire aut fortificare aliquem locum posthac durante pace non sit licitum.

Et quoniam non restituitur Tata contra omnem aequitatem intercepta, saltem villae et possessiones ultra Danubium sitae, non inquietentur, sed Comaronio, sicuti fuerunt a principio, subjectae maneant. Quia Tata non fuit tale castrum, quod propriam jurisdictionem haberet, sed Comaronio submissum, adeoque praefectus illius tantummodo castellani officium gerebat, ibi

Digitized by Google

collocatus, ut hujusmodi villas, ad Comaronium pertinentes, quae per Comaroniense praesidium non satis commode tempore bellorum regi poterant, per ipsum eo minori negotio in officio continerentur; hujusmodi ergo villae omnes praefecto Comaroniensi deinceps pareant, neque ab illis, qui erunt in Tata, aut aliis quibuscunque Turcicis militibus inquietentur.

Item: sub hac pace nullo modo nostra jura in Hungaria impediri, neque nostris colonis ac subditis quocunque praetextu vel colore quaesito, exactiones aut onera ulla imponi debeant, ita quod omnia illa loca, quae in praesentiarum in nostra ditione et potestate sita sunt, cum universis suis pertinentiis, castris et oppidis, redditibus ac quibuscunque bonis, tam mobilibus, quam immobilibus, in eadem nostra potestate sint ac maneant, nec in illis ullum jus exactionis, vel alterius oneris, subditi, vel milites, vel officiales Turcici quaerant seu praetendant, multo vero minus villas nostras subinde occupent, aut missis litteris, comminatione incendii, depraedationis, seu captivitatis subditos nostros ad deditionem sollicitent. Et quicunque coloni hactenus ad utramque partem servitia, census, vel decimas praestiterunt, ubicunque illi siti sunt, in posterum quoque nobis, vel subditis nostris servitia vel census praestent.

Et quoniam Turcae, quando primum occupaverunt dedititias villas, contenti fuerunt solitis et ordinariis colonorum proventibus, progressu vero temporis majores in dies exactiones illis imposuerunt in tantum, ut nunc decuplo plus exigant ab aliquibus, adeo quod pauperes non habentes unde amplius solvant, tandem metu captivitatis, relictis sedibus, aufugiant, et postea neque nobis, neque serenissimo Turcarum imperatori, ejusque subditis ullam amplius utilitatem praestent; mandet proinde serenitas ejus, ne praefati milites et spahiae sui colonos ipsos ultra eorum ordinarios proventus, quos dominis eorum solvere consueverunt, et quibus Turcae initio contenti fuerunt, compellant, sed dimidia parte ejusmodi ordinarii proventus contententur, reliquam vero colonorum dominis relinquant, ut hoc modo pauperes, miserique coloni nimiis et intolerabilibus extraordinariis exactionibus liberati, non aufugiant, sed maneant et utrinque parti diutius utiles sint.

Praeterea deinceps a publicata pace ista nulli subditi nostri, sive sint Hungari, sive alterius cujuscunque nationis, captiventur: quodsi tamen factum erit, ii ubicunque detinebuntur, mox libertati restituantur, et tuto atque pacifice sine ulla pactatione, seu pretii redemtorii exactione domum redire permittantur, neque tales captivi ullo modo, colore, vel ingenio quaesito, detineantur, mancipentur, vendantur sive donentur.

Porro, si nobis in futurum etiam videbitur aliquis homo in excelsa porta saepedicti serenissimi Turcarum imperatoris intertenendus, sive oratoris, sive agentis, sive procuratoris, sive quocunque titulo: is oratoris libertate etiam ac privilegiis, immunitatibusque frui debebit, quemadmodum aliorum principum, qui serenitati illius amici sunt, procuratores frui solent aut debent, habeatque liberam potestatem conducendi dragomanum sive interpretem quos et quotcunque velit.

Similiter non impediantur etiam homines aut nuncii nostri, qui interdum

Digitized by Google

ad amplissimam illam portam, vel ad hominem nostrum, qui ibi residebit, aut etiam ab eo ad nos mittentur, quin potius eisdem omnis favor et auxilium praestetur.

Quas quidem conditiones et articulos pro firmiore pacis robore serenissimus Turcarum imperator, perinde ac nos, sese firmiter, inviolateque observaturum sub fide et verbo suo promittat, necessariisque et opportunis litteris statim confirmet.

Cum vero ad pacis firmitatem plurimum pertineat, omnem dissidiorum et motuum causam in confiniis tolli, et ad hoc valde expediat certos limites statui, utrique parti tolerabiles, quos alterius partis militibus hostiliter transgredi non liceat, optimum erit id negotii commissariis, ex utraque parte pari numero deligendis, viris probis, pacificis et rerum gerendarum peritis, qui quidem pari authoritate praediti, justitiae et utriusque partis habita ratione, tales limites statuant.

Similiter, si magnae aliquae et arduae differentiae orirentur, quae prorsus celerem compositionem requirerent, ad tales commissarios constituendos refugiendum erit, qui loco opportuno convenientes sine exercitu, atque aequali personarum numero et comitiva omnes et singulas hujusmodi controversias emergentes decidant, et amicabiliter componant, et talis denique ordo ac modus constituatur, ut utraque pars suos homines et subditos citra omnem tergiversationem, vel praetextum, gravissimis poenis ad integre, firmiter et inconcusse observandam pacem compellat.

Quoniam vero in tam amplo regno, tam diuturnis bellis afflicto, fieri non potest, quin multi latrones et malefici homines passim divagentur : propter talium hominum subitos et improvisos incursus pax violata non debet intelligi, neque si vel subditi, vel mllites alterius partis contra pacem aliquid attentarint, vel alias aliqua controversia aut differentia ex utraque vel altera parte emergat, ut interdum accidere solet, neque omnia semper praecaveri possunt, ideo pax violata intelligatur. Sed utraque pars sedulo operam dare debebit, ut tales praedones et damnificatores et pacis perturbatores debitis poenis afficiantur; in gravioribus vero casibus (ut dictum est supra) ad commissarios confugere expedit.

Licitum sit etiam Turcis, si tales praedones aut raptores in sua ditione deprehenderint, illos supplicio afficere, si vero illos deprehendere non potuerint, capitaneis aut officialibus nostris, sicubi eos esse compererint, indicent, qui eos punire a nobis mandatum habebunt; si vero ab illis non punientur, nos ea de re informati, probe pro demerito puniendos curabimus, modo idem ex altera quoque parte fiat.

Sed et duella, quoniam multorum motuum ac dissidiorum causam saepe subministrare solent, optimum erit tempore hujus pacis inhibere, quin immo ii, qui alios ad hujusmodi singularia certamina provocare ausi fuerint, ad alterius partis instantiam et requisitionem puniantur.

Quae quidem omnia, si serenissimus Turcarum imperator rata, grataque habuerit, ac litteris suis corroboraverit et confirmaverit, pollicemur in verbo nostro caesareo, nos quoque candide et firmiter observaturos et adim-

Digitized by Google

pleturos esse, pecuniasque supradictas ad portam ejusdem serenissimi Turcarum imperatoris missuros, et quaecunque nobis vigore conditionum et pactorum suprascriptorum incumbunt, executuros esse, nec eis ullo quaesito colore per directum vel indirectum contraventuros, indubitatam spem et fiduciam in serenitate ejus ponentes, omnia vicissim bona et integra fide agi, nec ministros et subditos, militesque serenitatis suae iis, quae juxta praemissa tractata et conclusa fuerint, directe vel indirecte, quovis quaesito colore, contraventuros, quemadmodum et nos, omni dolo et machinatione remotis, jubebimus et mandabimus ministris nostris, ut pax et quies a nostra parte integre observetur, ut dignum est fide et magnanimitate nostra, harum testimonio litterarum manu nostra propria subscriptarum, ac sigilli nostri appensione munitarum. Datum in arce nostra regia Pragae, die prima Junii anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, regnorum nostrorum, Romani trigesimo secundo, aliorum vero tricesimo sexto.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. VI. pag. 283—297.

CCXXXII.

1562. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, la rugarea curteanului seu, a românului *Casparŭ Becheşŭ*, confirmă de nou hotărnicia moşii *Buchini* din Bănatŭ. 1562.

Nos Joannes Secundus dei gracia Electus Rex Hungarie Dalmacie Croacie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes Quibus expedit vniuersis, Quod fidelis noster Egregius Caspar Bekes Aule nostre famialiaris: Nominibus et in personis fidelium nostrorum Egregiorum Joannis et Balthasaris fyath, ac Ladislai Bakochy de Sebes, nostram veniendo in presenciam, exhibuit et presentauit nobis. Quasdam litteras fidelis nostri, Egregy Gregory Bethlen de Iktar, consiliary nostri, ac Bani districtus nostri Karansebessiensis, super metali reambulacione, possessionis eorum Bwkiny vocat*ae*, in eodem districtu existentes habitae in simplici papiro clause confectas ac Sigillo suo Annulari quo vtitur obsignatas, Supplicando nobis humillime vt nos easdem litteras, ac omnia, et singula in eisdem contenta, ratas, gratas, et Accepta habentes, Litterisque nostris priuilegialibus verbotenus inseri et inscribi facientes, pro prefatis Joanne et Balthasare fyath, ac Ladislao Bakochy eorumque heredibus et posteritatibus vniuersis in perpetuum valituras, generose confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum inscriptio talis est.

(Urmézŭ documentulŭ de sub Nr. CCXXV.)

Nos igitur premissa supplicacione dicti Casparis Bekes nominibus et in personis quorum supra, nostre porrecta Maiestati, Regia benignitate exaudita,

Digitized by Google

et clementer admissa prescriptas litteras Annotati Bani nostri, non abrasas non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio, et suspicione carentes presentibus litteris nostris priuilegialibus de verbo ad verbum sine diminucione et Augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earum continencias clausulas et Articulos, eatenus, quatenus eedem rite et legittime existunt emanate, viribusque earum veritas suffragatur, Acceptamus, approbamus et ratifacimus, easque, et omnia ac singula, in eisdem contenta, pro prefatis Joanne Balthasaro fyath, et Ladislao Bakochy ipsorumque heredibus, et posteritatibus vniuersis perpetuo valituras conferimus graciose, harum nostrarum, pendentis et Autentici Sigilli nostri munimine roboratarum vigore et Testimonio Literarum, Datum in oppido nostro Thorda Septimo die Mensis Juny. Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Secundo.

Joannes Electus Rex m. p.

Michael Chyaki
Cancellarius m. p.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 305—306. Originalulŭ pe pergamenŭ în archiva familiară a baronilorŭ Fiath de Ormenişŭ. Acta Transilvanica. Fasc. III. Z.

CCXXXIII.

1562. 1562. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, învită pe *Grigorie Bethlen*, banulŭ Caransebeşului, se întroducă pe nobilulŭ românŭ *Lupu Toma* din Lugoşŭ, în posesiunea moşiei *Ciaba* din districtulŭ Caransebeşului.

Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae Dalmatiae, Croatiae etc. fideli nostro Egregio Gregorio Betlen de Iktar Consiliario et Bano nostro Karansebesiensi salutem et gratiam. Dicitur nobis in persona fidelis nostri Nobilis Wolfangi Thoma de Lwgas, quomodo ipse in dominium portionis possessionariae in possessione chyaba in districtu Karansebes existenti, eundem optimo iure concernentem, Medio vestri legitime introire vellet, Quapropter fidelitati vestrae committimus firmiter, vt acceptis presentibus, sub oneribus alias in talibus obseruari solitis, ad faciem prescriptae possessionis Chyaba, consequenterque porcionis possessionariae in eadem habitae vicinis et commetaneis eiusdem inibi legitime conuocatis et presentibus accedendo, introducatis prefatum Wolfangum Thoma in dominium eiusdem, Statuatisque eandem eidem, ipsiusque heredibus et posteritatibus vniuersis, simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinencys premisso Jure ipsis incumbenti perpetuo possidendam si non fuerit contradictum, contradictores vero si qui fuerint euocetis eosdem ibidem ad terminum competentem in curiam nostram Regiam,

Digitized by Google

rationem superinde reddituros, Et tandem vos huiusmodi introductionis et Statutionis et euocationis vestrae seriem, cum contradictorum et euocatorum si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum qui premissae statutioni intererunt, Nominibus terminum ad predictum, vt fuerit expedienda nobis fideliter rescribere debeatis, Secus non facturi, presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae die vigesimo tertio July Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo secundo.

(Pe dosŭ: Presentate sunt feria quarta post festum Anne Matris Marie virginis. Se véde a fi scrisŭ mai târdiu.)

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 307—308. Originalulŭ pe chârtie în archiva capitulului din Alba-Julia. Cista Zarandiensis. Fasc. 2. Nr. 35.

CCXXXIV.

1562. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Alba-Julia, decide, că nime, fără permisiunea regelui, se nu pótă călĕtori în *Moldova* ori în *Ţĕra-românéscă*, precum nici în alte state străine etc. 1562.

Articuli dominorum regnicolarum Hungarorum et trium nationum Transsyluaniensium in conuentu eorum partiali ad diem festum diui Emerici ducis ex edicto Maiestatis regie domini ipsorum clementissimi Albe-Julie celebrato editi anno domini 1562.

. . . . . .

Statutum preterea est quod nemo omnino sub pena articulorum publice constitutionis Coloswariensis sine voluntate et permissione Maiestatis sacre ad externa regna Moldauiam, Transalpinam aliaque proficisci, aut literas circumferre audeat si quos vero contrauenientes quipiam fidelium sue Maiestatis offenderent, captiuare Maiestatique sue presentare teneantur, negligentes vero pena premissa puniantur.

. . . . . .

Deliberatum etiam est, quod institores, sicuti hactenus, libere pro mercibus Moldauiam et Transsalpinum proficiscantur, caueant tamen, ne practicis vllis se ammisceant aut literas vel nunciata deferant, ad quod judex et consulares viri, ciuitatum oppidorum et aliorum quorumcunque locorum diligenter inuigilare debebunt, alioqui consulatus illius civitatis ob delictum institorum punientur, habeant tamen literas passus sacre Maiestatis regié, sine quibus nemo vsquam e regno egredj audeat.

. . . . . .

Digitized by Google

De Czijganis mitius et pro consuetudine et libertate eorum tractandis mandatum dabit sacra Maiestas strictissimum per dominos consiliarios ad vaijwodas eorum.

. . . . . .

(L. S.) Lecta.

Monumenta comitialia Regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 209 – 213. Originalulŭ în colecţiunea de manuscripte a museului Bruckenthal din Sibiiŭ.

CCXXXV.

1562. 1562. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, face cunoscutŭ ***nobilimei române din comitatulŭ Severinului şi din districtulŭ Caransebeşului***, că dieta Transilvaniei a decretatŭ o contribuţiune de 1 fl. 40 den. asupra fie-cărui capŭ de familie din ţinuturile Transilvaniei, cari se află în Ungaria, ér cu strîngerea acestei contribuţiuni au fostŭ însărcinaţi nobilii *Petru Prisaca* şi *Franciscŭ de Muthnok*.

(Nos Joannes Dei) gratia Electus Rex Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. fidelibus nostris Egregys nobilibus. . . . . castellanis Judicibus et vniuersitati nobilium comitatus Zewreniensis et districtus (Sebesi)ensis Salutem et gratiam. Quoniam fideles nostri domini Regnicolae Hungari et trium (nationum Transyl)vaniensium in proximis Comitys eorum partialibus pro festo die Beati Emerici ducis (hic Albae Juliae) ex edicto nostro regio celebratis, visis et perpensis diuersis et quidem . . . . . in necessitatibus in Articulis publice editis clare contentis, pro succurrentibus et succumbentibus eisdem necessitatibus de medio eorum Juxta priorem connumerationem Hungari florenum vnum Transylvani vero denarios nonaginta novem praeterea ęędem tres Naciones ad Intertentionem et solutionem mille equitum et quingentorum peditum pixidariorum denarios quadraginta de singulis portis ad festum Beati Nicolai Episcopi nunc venturum se administraturos beneuole obtulerunt, Quorum quidem Exaccionem in medio vestri fidelibus nostris Egregys Petro Pryzaka et francisco Mwthnoky castellanis commisimus, Quare fidelitatibus vestris harum serie firmissime Mandamus vt acceptis presentibus prescriptam contributionem floreni vnius cum pecunia stipendiaria denariorum 40 manibus prefatorum Petri Pryzaka et francisci mutnoky per eos manibus fidelis nostri Egregy Gregory Bethlen Bani nostri Karansebesiensis fideliter assignandam, ad prescriptum diem festi Nicolai Episcopi proxime venturum per omnia oportuna et consueta remedia administrare modis omnibus debeatis et teneamini, Secus non

Digitized by Google

facturi Datum Albae Jualie feria sexta proxima post festum Beati Martini Episcopi Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Secundo.

Joannes Electus Rex m. p.

(L.S.)

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 308 – 309. Originalului pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XXI. Nr. 668.

CCXXXVI.

1562. *Dieta Transilvaniei,* întrunită la Turda, decide, că districtele românesci ale *Făgăraşului. Branului şi Seliscei*, se fie supuse pe viitoriŭ la tóte contribuţiunile şi sărcinele publice, întogma ca şi cele-l-alte districte şi comitate ale ţĕrei, etc. 1562.

Articuli statutorum dominorum magnatum, nobilium et procerum regnorum Hungarię et Transyluanię, Siculorum et Saxonum, in conuentu eorum parciali Thordę pro festo sanctissimę et indiuidue trinitatis, anno domini millesimo quingentesimo, sexagesimo tercio de mandato sacrę regię Maiestatis domini eorum clementissimi celebrato confecti.

. . . . . .

Supplicant tamen domini Regnicolę, Maiestati sacrę vt cuncta loca, quę hactenus quacunque racione exempta habita sunt, veluti Fogaras, pertinencie Therchij Szelesthije, et alia in his contribucionibus et alijs oneribus consimilibus equalia onera ferre cogere dignetur.

. . . . . .

Ceterum quia comitatus Bereg et Maramaros longe distant a comitatu Bihariensi, similiter Karansebes, Krazna et Zarand, nec satis conueniunt de muneribus et expensis oratoribus dandis, nihilominus ipsi quoque similiter de singulis portis ad cameram et fiscum Maiestatis sacrę florenum unum et denarios quinquaginta contribuunt, ex quibus Maiestas sua et expensas oratoribus et munera ipsorum ordinare dignetur.

. . . . . .

Ittem quia per fideles Karansebesienses certę querelę contra incolas oppidi Mihald factę sunt, vtpote, qui sese ab omnibus oneribus, contributionibus, exercituationibus et alijs omnibus auxiliaribus negocijs in bonum publicum conferenibus propria presumpcione per insolenciam exemissent, eosdemque varijs contumelijs, iniurijs et nocumentis afficerent. Que cum Maiestatis suę sacrę et regnicolarum cura, prouisione et solutione defendantur, statutum est

Digitized by Google

vt nunc et futuris semper temporibus omnia ea onera et contribuciones, quę Karansebesienses subeunt, et contribuunt, subire ferre et contribuere, ac cum illis pariter expedicionibus bellicis interesse, ac idem cum nobilibus districtus Karansebes sentire, banumque presentem et futuros recognoscere, ac eisdem in omnibus ad officium banatus sui pertinentibus obedire es obtemperare, ac causarum processum ad eum tamquam judicem per appeliationem deferre debeant et teneantur.

. . . . . .

Postremo placuit dominis nobilibus et publico suffragio statutum est (extra dominos Siculos et Saxones, qui consuetudinibus ipsorum adherere et penes easdem juxta constitutionem Coloswariensem manere voluerint) vt a modo deinceps coloni, qui ante obitum serenissimi principis quondam domini Joannis regis Hungarię etc. gratę reminiscencię discesserunt, nulla via juris aut facti reduci ualeant, hij vero qui post obitum Maiestatis suę e bonis dominorum suorum terrestrium, ad bona aliorum nobilium migrauerunt juxta consuetudinem superinde obseruatam per vicecomites et judices nobilium ad pristina eorum loca reportentur.

. . . . . .

Lecta.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 214 — 220. Originalulŭ în colecţiunea de manuscripte a museului Bruckenthal din Sibiŭ. (Art. Diaet. Auth. Transsylv.).

CCXXXVII.

1563. 1563. *Ioanŭ II.*, regele Ungariei, scrie lui *Stefanŭ Bathory*, oratorului sĕŭ trimisŭ la Viena, că nu póte accepta propunerile împĕratului Ferdinandŭ I., ca se renunţe la titlulŭ de «*rege alŭ Ungariei*», şi se se mulţuméscă cu simplulŭ titlu de «*Duce alŭ Transilvaniei*»; de asemenea nici nu póte se-i cedeze ţinuturile, ce le stăpânesce în afară de Transilvania.

Magnifice fidelis nobis sincere dilecte, salutem et gratiam. Intelligimus litteras vestras, et quod Majestas Caesarea ante omnia postulat, ut sola Transsilvania, cum titulo Ducis, aut Principis, vel Palatini contenti simus, neque regium titulum usurpemus. Quod nullo modo nos facere possumus his de causis. Primum, quia nos haec, quae prae manibus habemus, et possidemus, Turca nobis una cum titulo dedit, eoque nos uti vult, ut ex suis litteris ad nos datis apparet. Praeterea, quia titulus iste in nos a parente nostro, haec editarie devolutus est, quasi patrimonium nostrum, sed et subditi nostri, qui nos in regem suum elegerunt, et agnoscunt, nos hoc titulo uti volunt, quin et nos ipsi nostra dignitate, autoritate, et jurisdictione nos privare nolumus, sed eadem ista autoritate, jurisdictioneque regnum nostrum possidere volumus, qua

Digitized by Google

alii reges Hungariae possederunt. Neque etiam, si Dei benignitate liberis donati fuerimus, hoc titulo illos privari volumus, si etiam nos huic titulo cederemus, qua autoritate, dignitate, quali denique jurisdictione in collatione, et donatione bonorum, item juris administratione regnaremus? si vero id fuerit, ut titulo cederemus, ostendat modum Caesarea Majestas, quo nostra autoritas, et dignitas, quantum attinet ad donationem, jurisdictionemque, ac juris administrationem, et reliqua computetur sine titulo regio, dicat etiam, qua autoritate, dignitate, et quali jurisdictione nos esse vellet, et quomodo absque titulo nostro haereditario, nostris imperare, et jus administrare possemus? de quibus responsum Suae Majestatis, nobis illico perscribite.

Praeterea vult Sua Majestas, ut, extra Transsilvaniam, omnibus cedamus, quod non faciemus, ea enim, quae prae manibus habemus, alteri dare non possumus, quin potius, quemadmodum vobis informationem dedimus, his quoque, quae habemus, Majestas Sua Caesarea plura addat. Vult etiam, ut superioritatem agnoscamus, in quantum est Imperator, libenter agnoscimus, tributarii vero nullo modo esse volumus. Denique, ut deficientibus nostris successoribus, vel liberis masculis, — — — non renuimus, ut regnum in suos liberos devolvatur, sed suae huic voluntati aquiescimus. Quod si vero nobis filiae aliquae nascerentur, singnificet nobis, quorsum illae deveniant, et unde illis dos numeretur? Dedimus etiam informationem (vobis) ut ea resciatis, quae Majestas sua Caesarea dare voluerit, si tractatus hic optatum finem sortitus fuerit, et nos propter Turcam hic subsistere, et manere non poterimus, quo nos conferamus? Nunc quae mandamus vobis, de iis diligenter tractetis. Hujus articuli non obliviscamini.

Itaque, si Caesarea Majestas usum tituli regii vobis concesserit, bene, utque id efficiatis, quantum in vobis est, hortamur clementer; si vero noluerit, inveniatis modum, et quaerite occasiones, quibus interim prorogetur tractatus hic de titulo, dum Serenissimum regem Poloniae, avunculum nostrum ea de re consulamus, mentemque et voluntatem Suae Majestatis intelligamus. Perscripsimus enim Suae Majestati haec, et cetera, ut consulitis, quod et Domino Archiepiscopo significare potestis, nos Serenissimum avunculum nostrum consulere. Interim hic articulus de titulo protrahatur nacta occasione rerum aliarum, et propositionum, de quibus a nobis informationem habetis. Et urgete Caesaream Majestatem, ut significet, quid nobis concedere, quos limites ditionis nostrae, quam denique jurisdictionem velit. Quam primum autem a Serenissimo avunculo nostro mentem, et consilium Suae Majestatis, de titulo, et aliis accipiemus, statim vobis quoque perscribemus. Quid vero a Caesarea Majestate interim ad propositiones vestras responsum sit, per Postam prescribite. Datum in arce nostra Eched die 2. Martii anno Domini 1563.

Joannes electus rex.

Pray, Epistolae Procerum regni Hungariae. Pars III. pag. 166 — 169.

Digitized by Google

CCXXXVIII.

1563. 1563. Lista *comitatelorŭ, cetăţilorŭ şi castelelorŭ* din părţile *Transilvaniei* despre Ungaria.

Comitatus ultra Tibiscum.

Zabolch, Zatmar } huc ad partem V. s. M^tis possidentur.

Crazna, partem possidet filius regis Joannis.

Zolnok mediocris, particulam possidet Stephanus Bathory.

Bihariensis, partem possidet filius regis, partem episcopus Varadiensis et Giulensis ac Agriensis.

Bekes, Zolnok exterior, Zarand, Arad, Chanad, Chongrad, Temesiensis } turcae et Giulensis (!) possident.

Castra quae sunt ultra Tibiscum in praedictis comitatibus.

Castellum Zakmar Nemethy
Civitas et castellum Rivuli-Dominarum
Castellum Tasnad
Castrum Zinir
Castrum Hadad } Melchior Balasy possidet.

Castrum Eched domini Batory
Castrum Kiswarda Stephani Kiswarday
Castellum Rosal Dominici Kun } sunt sub Matte Vestra.

Castellum Bathor domini Batory.

Castellum Meggyes Joannis Pereny.

Castrum Erdewd cum castris et bonis Dragffy videlicet.

Keowar, Somliokew, Cheh } nunc possidet Georgius Bathory

Castellum Somlyo, Stephani Bathory
Varadinum
Castellum Zekelhida Tomae Varkoch
Castellum Kereki Clementis Artandy
Castell. Adoryan Pauli Chyaky
Castell. Pochay
Castell. Telegd. Nicolaus Telegdy
Castell. Zenthiog Francisci Nemethy } isti adhaerent filio regis.

Digitized by Google

Oppidum Debrecen ubi nunc castellum erigi dicitur a filio regis Joannis.
Oppidum et arx Giula M^tis V. caesareae.
Castrum Vilagoswar dni Bathory.
Arces Jenew, Dezuy, Pankota } relictae dni Stephani Losonczy.

Ultra ista castra postea sunt limites et regnum Transsylvaniae, opulentissimum auro, argento, sale, pecoribus et aliis omnibus.

Castra quae sunt in illis tribus comitatibus citra Tibiscum Beregh, Ugocha et Maramaros, quos filius regis Joannis petit.

Castrum Munkach possidet filius regis Joannis.
Castrum Kowazo Petri Matuznay, Castrum Athia Michaelis Bywdy } sub Matte Vra.
Castrum Huzth cum fodinis salium, possidet filius regis Joannis.
Castrum Nialab Joannis Pereny.

Történelmi Tár. An. 1884. pag. 391–392. Acéstă însemnare se află anexată la raportulŭ comisariloră unguresci din 4 Aug. 1563 înăintatŭ regelui Maximilianŭ. Archiva secretă din Viena.

CCXXXIX.

1563. Numele *prelaţiloră* şi *magnaţiloră* din Ungaria, cari au asistatŭ la încoronarea regelui Maximilianŭ, celebrată în Poşonŭ la 8 Sept. 1563. 1563.

Nomina Praelatorum et Magnatum Regni Hungariae, qui Sacratissimi Imperatoris Maximiliani Regis Hungariae felici coronationi interfuerunt Posonii 1563. die 8. mensis Septembris.

Nicolaus Olahus Comes Hontensis, Archiepiscopus Strigoniensis Supremus Regni Cancellarius, ac Locumtenens Regius etc.

Antonius Verantius Comes Comitatuum Hewessiensis Perpetuus, Borsodiensis Administrator, et Pestiensis Locumtenens, Caesareae ac Regiae Maiestatis Consiliarius.

Paulus Bornemizza Episcopus Transsilvanus, et Nitriensis Commendatarius, ac Caesareae et Regiae Maiestatis Consiliarius etc.

. . . . . .

Digitized by Google

Stephanus Dobo de Rwzka, Vaiuoda Transsiluanus, sed ammissa Transsiluania Caesareae et Regiae Maiestatis Consiliarius.

. . . . . .

Andreas Bathory Comes Comitatus Zabolcz et Zathmar, ac Judex Curiae Regiae, et Caesareae ac Regiae Maiestatis Consiliarius.

. . . . . .

Nicolaus de Bathor Comes Comitatuum Zabolch et Zathmar.

Franciscus Zay de Chemer Supremus Capitaneus Partium Superiorum et Cassoviae, Caesareae et Regiae Maiestatis Consiliarius.

. . . . . .

Nicolaus Chassar Olahus, Archiepiscopi Strigoniensis nepos, iuvenis.

. . . . . .

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. XXXII. pag. 60—63.

CCXL.

1563. 1563. Insemnare despre *stégurile provinciélorŭ*, ce le au înfăţişatŭ Ungurii la încoronarea regelui Maximilianŭ, celebrată în Poşonŭ a 8 Sept. 1563.

. . . . . .

Nicolaus Bathory . . . . . vexillum Hungariae;
Georgius Comes de Zrynio . . . . vexillum Dalmatiae;
Ladislaus Banffy Magister Janitorum . vexillum Croatiae;
Stephanus Dobo . . . . . vexillum Sclavoniae;
Ladislaus Kerecheny . . . . . vexillum Serviae;
Comes Thersaczky . . . . . vexillum Boznae;
Mathias Keglewyth . . . . . vexillum Bulgariae portavit.

Rama est quae nunc Bozna dicitur,
Servia olim nunc Rascia,
Gallitia maior Valachia,
Lodomeria est Ruscia,

Comania est pars Valachiae a Comanis nigris dicta, quae est sita inter fluvium Olth, Alpes et Danubium versus Tartariam; hodie est pars Transalpinae et Moldaviae.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. XXXII. pag. 63—64. Din însemnările episcopului Antoniu Veranţiu.

Digitized by Google

CCXLI.

1563. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* în procesulŭ nobililorŭ români *Ioanŭ Fiatŭ, Ladislaŭ Bacoţi* şi *Ioanŭ Laţucŭ*, cu nobilii *George Moise* şi *Michaiŭ Fodorŭ*, pentru moşia din Bănatŭ numită *Criva*. 1563.

Joannes Secundus dei gracia Electus Rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Gregorio Bethlen de Ikthar Bano Ceterisque Vice-Comitibus et Judicibus nobilium districtus nostri Karansebes Salutem et graciam, Noueritis Quod nobis feria secunda proxima post festum Beatorum vndecim Millia virginum Instante scilicet Termino celebracionis Judiciorum festi Beati Luce Evangeliste proxime preteriti, ad quem videlicet terminum vniuerse cause fidelium nostrorum dominorum Regnicolarum, Hungarie·Siculorumque Transilvanensium ac Transmissionalium ex publica constitucione adiudicare solite per Maiestatem nostram generaliter fuerant prorogate, vna cum nonnullis dominis Magistris nostris prothonotarys et Juratis Assessoribus sedis nostre Judiciarie pro faciendo moderativo Judicio causantibus in Sede nostra Judiciaria sedentibus Nobilis Nicolaus Wyssellyeny de gyeke pro Egregys Joanne fyath, Ladislao Bakoczy et Joanne Laczwk cum Literis nostris procuratorys vt Actoribus contra Egregios Georgium Moyses et Michaelem fodor Tanquam in causam attractos et absentes Juxta continenciam Literarum vestrarum, Adiudicatorialium Transmissionalium in figura Judicy nostri comparentes, Idem procurator prefatorum Actorum Easdem Literas vestras Adiudicatoriales Transmissionales nobis in Judicio exhibuit et presentavit hunc tenorem continentes.

(Urmézŭ documentulŭ publicatŭ mai susŭ sub No. CCVII).

Quibus exhibitis et presentatis continencysque earundem perlectis Intellectis et sane ruminatis Supplicañ. prefatus procurator dicti Actoris per nos in premissis Juris equitatem Justicieque complementum Elargiri Quia prefati in causam attracti premissam Attestacionem super reali dominio prescripte Terre Litigiose et occupacione eiusdem celebrari non permisisse sed Juramento Actorum Juxta Regni nostri consuetudinem submisisse per hocque communem Inquisicionem interturbasse ex premissis Manifeste constabat propter quod Assumpto nos superinde consilio prematuro et sana deliberacione prefatorum dominorum Magistrorum nostrorum prothonoriorum et Juratorum Assessorum sedis nostre Judiciarie, vestram Iudiciariam deliberacionem, eam videlicet, vbi post deposicionem Juramentorum, dictorum Actorum In causam attractos in refusionem expensarum in eductos Testes erogatarum convincendos fore adiudicassetis emendandam et Invalidandam, Ac insuper ex quo ydem in causam attracti tempore Attestacionis Attestacionem pro parte Actorum fieri debentem, celebrari non permiserunt sed Inhibuerint et Juramento solummodo Actorum Terram Litigiosam per eos in processu Litis denotatam ipsorum esse comprobare submiserint, Ideo Actores ad vlteriorem probacionem progredi non teneri, sed singuli eorum in singulis eorum personis in vno certo Termino sedis vestre

Digitized by Google

Judiciarie coram vobis. Super eo Quod particula prescriptarum Terrarum Litigiosarum in Actione eorum posita predecessorum ipsorum fuerit, et genitorum eorundem vita eorum comite in pacifico dominio eorundem perstituerint, et Tribus vel quattuor annis post obitum prefati francisci fyath ydem in causam Attracti potencia eorum Mediante ab eisdem occupauerint solis eorum in personis Sacramentum prestare debeant et Teneantur, Quo deposito Teram prescriptam, Litigiosam eisdem Actoribus per vos reddendam et restatuendam esse, et insuper eosdem in causam Attractos pro premissa violenta occupacione prescripte terre litigiose In actione dictorum denotate, in facto Maioris potencie, hoc est in amissione capitum et omnium bonorum ipsorum convinci et aggrauari debere, De consilio et sana deliberacione prefatorum dominorum Magistrorum Nostrorum prothonotariorum et Juratis Assessoribus Sedis nostre Judiciarie aliorumque prestancium et Jurisperitorum virorum Nobiscum in discussione et examine presentis cause constitutorum cernebatur Manifeste, Causam igitur eandem pro debita eiusdem perfectione et execucione rursus vestri in presenciam remisimus, [Datum in Civitate nostra Alba Julia duodecimo die Termini prenotati, Anno domini Millesimo Quingentesimo sexagesimo Tercio.

Correcte per Magistrum Valentin)um prothonotarium.

(Pe dosă: Super deliberacione cause Introscripte Pro Egregys Joanne Fyath, Ladislao Bakochy et Joanne Laczwk vt Actoribus contra Egregios Georgium Moyses et Michaelem fodor Tanquam in causam Attractos in presenciam fidelium nostrorum et Egregiorum Gregorium Bethlen de Ikthar Bani Ceterorumque Vice-Comitum et Judicum Nobilium districtus nostri Karansebes).

(Pe margine: Lecta et extradata per me Magistrum Valentinum Fewldy prothonotarium. Cu sigilŭ).

(Pe marginea din afară: presentate sunt nobis in arce Lugassiensi 17. die Novembris Anno 1563).

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 309—311. Originalulu in archiva familiară a baroniloru Fuith.

Digitized by Google

CCXLII.

1563. *Dieta Ungarici* întrunită la Poşonŭ decide, că *Rutenii* şi *Românii din Ungaria*, şi anume aceia, cari cu tóte că nu aŭ case, însă locuescŭ în colibe şi au unŭ numĕrŭ considerabilŭ de vite, se fie pe viitoriŭ siliţi a plăti jumătate din taxele de contribuţiune. 1563.

Articuli decretales in Conventu Posoniensi pro festo beati Stephani Regis, anno Domini MDLXIII. celebrato, per Status et Ordines Regni Hungariae partiumque ei subjectarum conclusi.

. . . . . .

(IV). Decretum etiam est, ut noua fiat connumeratio portarum, secundum illum modum, qui iuxta publicas constitutiones anni Millesimi Quingentesimi Quinquagesimi septimi, in exacta proxime praeterita contributione fuit obseruatus, utque iuxta eam connumerationem exigatur utriusque anni dica; propterea quod Status et Ordines, a tempore contributionis proxime factae, Regni istius reliquias plurimum decreuisse et diminutas esse cernunt. Hoc solum addito et decreto, quod Rutheni et Valachi, illi etiam qui licet domos non habeant, in tuguriis tamen habitantes, non contemnendam pecorum summam alunt, dimidiam oblatae dicae partem eorum quilibet contribuat, atque si istorum quispiam sciente et volente domino suo, ad tempus saltem, donec scilicet dicatio peragatur, in vicina Regna vel prouincias aufugerit, et hoc manifeste constiterit, dominus ipse pro eo duplum soluat. Item ut molitores ac etiam artifices. qui in stipendio dominorum non seruiunt, ad exoluendam dicam sint obligati et astricti. Combustis vero et illis qui in locis desertis consederunt, et nouas domos ibi erexerunt, ac a solutione dicae exempti sunt, exemptio ipsa obseruetur.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. IV. pag. 576–579. După o copie contemporană în archiva secretă din Viena.

CCXLIII.

1563. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, ţinêndŭ tribunalŭ în Alba-Julia cu consiliarii şi jurisconsulţii sĕi, casézĕ şi declară de nulŭ actulŭ de donaţiune, prin care dăruise cancelariului sĕŭ, *Michaiŭ Chyaky*, moşiile decedatului Ioanŭ Bizere din Bănatŭ, şi decide totŭ-o-dată, că aceste moşii au se trécă în puterea dreptului de succesiune la nobilii români *Petru şi Franciscŭ Gămanŭ* precum şi la fraţii lorŭ 1563.

Nos Joannes Secundus Dei gracia Electus Rex Hungarię Dalmacię Croacię etc. Damus pro memoria Quod cum ob contradictoriam inhibicionem

Digitized by Google

Statucionis Totalium porcionum possessionariarum Egregy condam Joannis fily Nobilis condam Petri Byzerey in infrascriptis possessionibus et comitatibus existentibus habitarum, fidelem nostrum Reuerendum Michaelem Chaky Cancellarium, consiliarium, et Secretarium nostrum per defectum seminis eiusdem condam Joannis Byzerey ex donacione nostra Regia optimo iure concernentibus, Idem Cancellarius noster Legittime Euocacionis modum obseruando, Egregius Petrum, Ladislaum Georgium, et Franciscum gaman. Item Stephanum Chwla, Jacobum Theoreok ac Gabrielem Peokry sex sedium nostrarum Siculicalium et Arcis noue Zekeltamatt Capitaneum, aliosque infrascriptos feria quinta proxima ante festum Beati Laurency martiris in Anno domini Millesimo Quingentesimo sexagesimo primo Transacto preteritum, ad decimum quintum diem termini Judiciorum post eandem Euocacionem in curia nostra Regia primitus celebrandam, medio hominum nostrorum Regiorum, nostram Euocari fecisset in presenciam, A quo quidem decimo quinto die Reuisio causę terminique Judiciorum celebracio alys Maiestatis nostrę et Regni nostri Negocys interueniente, ad presentem terminum celebracionis Judiciorum festi Beati Luce Euangelistę proxime preteriti, ad quem vt puta terminum vniuersę causę fidelium Regnicolarum nostrorum Hungarię ab obitu Serenissimi principis condam domini Ludouici Regis predecessoris nostri, felicis recordacionis ex publica constitucione adiudicari solitę, per maiestatem nostram generaliter fuerant prorogatę, dilatiue deuenisset, Quo instante Nobisque feria tercia proxima post festum Beati martini episcopi, vnacum nonnullis dominis consiliarys alysque prestantibus et Juris peritis viris, Magistroque prothonotario et Juratis sedis nostre Judiciarie assessoribus pro faciendo causantibus moderatiuo Judicio, in sede nostra Judiciaria pro Tribunali sedentibus, Nobilis Joannes Chanady maioris Cancellarię nostrę notarius, pro prefato Michaele Chaky Cancellario nostro cum nostris vt actore ab una ac Laurencio Thetey de Beken pro annotatis petro, ladislao, Georgio et Francisco gaman in causam attractis, alysque Litis huius consortibus, similiter cum nostris Literis procuratorys partibus ab alia, Juxta continenciam Literarum fidelium nostrorum Egregiorum Francisci Mwtnoky, Castellani districtus Karansebes, et Pauli Bokosnycza Judicis Karansebesiensis, hominum scilicet nostrorum Regiorum, super Statucione, et contradictoria inhibicione Euocationeque et certificatione Relatoriarum, in figura Judicy nostri comparendo, dictus procurator actoris easdem literas Relatorias clausę confectas, Tenorem et continenciam Literarum nostrarum introductoriarum Statutoriarum verbaliter in se continentes, ad literatorium mandatum nostrum rescriptas nobis in iudicio exhibuit et presentauit, quarum inscriptio talis est.

(Urmézĕ documentulŭ de sub Nr. CCXIX.)

Quibus exhibitis et presentatis annotatus procurator actoris Racionem contradictorie inhibicionis Statucionis prenarrate, per prenominatos in causam attractos reddi postulauit, Quo Audito iamfatus Laurencius Tetey pro annotatis in causam attractis facta prius solemni protestacione allegauit eo modo. Quod cum illa pars Regni nostri Hungarie vbi bona litigiosa adiacerent non temporibus tantum modo primum ante auorum eorundem contradictorum verum eciam per multa ante tempora, sepius per potentissimum imperatorem Thur-

Digitized by Google

carum vastata sit, Literasque factum bonorum eorum Nobiles illius Terrę diuino Tantummodo auxilio in locis Tucioribus vtcumque conseruare potuerint, hys igitur Racionibns iuxta modum et consuetudinem Regni super exhibendis Literis obseruari solitam aniuersary videlicet peticionem de termino in terminum dilacionem suis modis obtinere sciret, Sed quia ydem in causam attracti egestate compulsi, bona enim prescripta de quibus his ageretur non preipsorum Sed nobilis domine Catherine pridem Egregy condam petri de byzere patris dicti Joannis de Bizere Relicte, nunc vero consortis prouidi Iwon fily condam prouidi opryan Manibus haberentur, que satis inconsiderate omnia dilapidaret, et bona eadem desolaret, obhoc cogerentur Literas que ad presens pre manibus ipsorum haberent producere, sed si iure mediante ad verificacionem genelogie (sic) ipsorum et bonorum in eosdem devolucione insuficientes fore comperirentur extunc productioni Reliquarum et plurimum Literarum perquirendarum prefatis in causam attractis vlteriorem terminum dari supplicaret, Et hys dictis hanc Racionem contradiccionis assignauit, Quod licet Annotatus Joannes filius petri byzerey in semine proprio defecisset, Nichilominus tamen Jure successorio et diuisionis in prefatos incausam attractos et ad non fiscum nostrum Regium vniuerse porciones possessionarie prefati condam Joannis Byzerey deuolute forent, Quoniam petrus et Ladislaus gaman de Byzere in causam scilicet attracti essent fily condam Nicolai gaman de eadem byzere, item Franciscus et Georgius gaman similiter in causam attracti, fily condam Andre gaman forent, hy autem videlicet Nicolaus et Andreas gaman ambo fily condam Georgy fily Ladislai fily olim Lado de dicta byzere fuissent, et annotatus condam Joannes byzerey quem in semine defecisse actor pretendit, fuisset filius condam Petri, fily condam Joannis, fily prefati olim Ladislai fratris carnalis olim Nicolai de Byzere fratris patruelis prefati dudum Lado de byzere, Et in verificationem predeclarate genelogię cum solemni protestacione exhibuit et presentauit nobis in iudicio inprimis Literas serenissimi condam principis domini Sigismundi imperatoris Romanorum et Hungarie Regis, Basilię feria secunda proxima post festum Beatę Catherine virginis in Anno domini Millessimo Quadringentesimo tricesimo tercio emanatas in pergameno patenter confectas, Sigillo suo in inferiori margine impressiue obsignatas, quę declarabant, quod prenominatus olim Lado fuisset frater patruelis Egregy olim Nicolai de Byzere qui quidem Nicolaus de byzere bona et porciones possessionarias eiusdem Lado per notam infidelitatis in quam eundem incurrisse detullerat a prefato condam Sigismundo imperatore pro se impetrasset, Item alteras Spectabilis et Magnifici condam domini Joannis de Hunyad gubernatoris etc. in pergameno patenter confectas Sigillique eiusdem pendentis et autentici Munimine roboratas, Ternas quasdam Literas primas Serenissimi principis condam domini Alberti Regis etc. preceptorie, ad instanciam Ladislai fily dicti olim Lado emannatas, Magnificis viris Emerico et Joanni de Marczal ac Ladislao Haghmas de Beregzow Comitibus suis Themesiensibus sonantes in eo vt ex parte dictorum Ladislai et Nicolai de byzere in facto bonorum per notam infidelitatis impetratorum, Judicium et Justiciam facere deberent, Secundas eorundem Magnificorum Comitum Themesiensium

Digitized by Google

adiudicatorias ac pro parte dicti Ladislai fily Lado Restatutorias, Tercias autem vniuersitatis nobilium et Keneziorum districtus Sebes eisdem Comitibus Themesiensibus ad Literatorium mandatum eorundem Comitum Rescriptas, Juramenti deposicionem nobilium eorundem, super innocencia et fidelitate prefati olim Lado ad Magnam Aram Templi in Ecclesia Sebesiensi tacto viuifice Crucis signo prestitam declarando, in se Transsumptiue continentes in Anno domini Millessimo Quadringentesimo Quadragesimo Secundo emannatas ex quibus colligebatur, quod Lado filium Ladislaum nomine habuerit, qui in recuperandis bonis ipsius Lado patris sui egerit, Tercias autem Capituli Ecclesie Orodiensis similiter in pargameno patenter Sigilo eiusdem Capituli pendenti confectas diuisionales in Anno domini millesimo Quadringentesimo Septuagesimo quinto emannatas significantes quod prenominatus olim Nicolaus de Byzere fratrem Carnalem Ladislaum nomine habuerit, et idem Nicolaus de Byzere filium Nicolaum vocatum habuisset dictusque alter Ladislaus filius prefati olim Lado extitisset et diuisio bonorum et Jurium eorum possessionariorum in predictis possessionibus habitorum inter ipsum olim Ladislaum de Byzere et prefatum olim Ladislaum de Byzere fratrem Carnalem eiusdem ab vna, ac Memoratum condam alterum Ladislaum filium Sepefati olim Lado partibus ab alia facta fuisset, Quartas Capituli Ecclesię Chanadiensis dominica die inuocauit Anni dni Millesimi Quadringentesimi septuagesimi quinti Transacti preterita similiter in pargameno patenter confectas Sigilloque eiusdem Capituli cordula sericea appenso munitas que exprimebant, Quod prefatus condam Ladislaus filius dicti olim Lado filium habuisset Georgium nomine, Quintas Capituli Ecclesię orodiensis feria quarta proxima post dominicam Letare in Anno domini Millesimo Quadringentesimo Nonagesimo quinto in pargameno Sigillo eiusdem Capituli cordula sericea appenso consignatas, exprimentes Quod annotatus condam Georgius de byzere alias gaman dictus filios habuisset Nicolaum et Andream de Byzere similiter gaman cognominatos, Sextas Egregiorum condam Michaelis Lazar et Blasy de Plugowicza vicebanorum Zewriniensium, et Michaelis de Zalatna Judicis Nobilium districtus Karansebes que demonstrabant, quod sepedictus Ladislaus frater carnalis dicti olim Nicolai de byzere Joannem habuisset filium, Septimas Nobilis Gasparis Illyessy Jurati notary minoris Cancellarie nostre ad Literatorium mandatum nostrum Relatorium septem Nobilium fassiones Juramento mediante vigore Literarum nostrarum compulsoriarum exactas in se continentes, Qui quidem Nobiles concordi voce fassi fuisset scire Quod prefatus Joannes filius olim Ladislai de Byzere habuisset filium Petrum, cuius filius fuisset prefatus condam Joannes, per cuius defectum prenominatus Cancellarius noster bona eiusdem pro se impetrasset, octauas vero et vltimas Nobilis Blasy Chakany similiter Jurati minoris Cancellarię nostrę Notary Relatorias clausę sub Sigillo suo in papyro confectas ac ad Literatorium mandatum nostrum maiestati nostrę Rescriptas, sex nobilium sessiones in se continentes qui concorditer. . . . . bantur Nicolaum gaman, filium annotati condam. . . . ygam fuisse genitorem prefati petri gaman alias Byzerei in causam attracti et contradicentis, Deinde idem procurator in causam attractorum As(ser)uit in hunc modum, Quod vltra prenotatas porciones possessionarias Trium possessionum

Digitized by Google

nomina continerentur in Literis Statutorys pro parte dicti Cancellary nostri Actoris donatary, Emannatis videlicet vtraque Pesthyen et Besna vocatarum in districtu Sebes et Comitatu Themesiensi existentium habitarum, Quarum mencio non esset in pretactis diuisionalibus maiorum predictorum contradictorum, Et licet easdem neque ipsi in causam attracti, neque vero Joannes Byzerey premortuus possedisset vnquam, Nichilominus tamen eedem possessiones empticię forent, et in verificacionem Assercionis eorum Literas factum eorundem Tangencium producere vellent, Et hys dictis prenominatus procurator in causam attractorum, presentauit nobis Literas priuilegiales Capituli Ecclesie orodiensis in pargameno inpendenti sub sigillo eiusdem in Anno domini Millesimo Quadringentesimo quadragesimo quinto confectas, et emannatas que declarabant, Quod Egregius olim Christophorus de Rakouycza easdem tres possessiones in et pro ducentis florenis puri auri veri et Justi ponderis prefato olim Nicolao de Byzere et per eum altero Nicolao filio eiusdem perpetuo Juris titulo dedisset, et vendidisset. Quarumquidem Literarum produccionibus et genelogie predeclaratę verificacio factis, iterum Idem Laurencius Tetey procurator dictorum in causam attractorum subiunxit in hunc modum, Quod in decretis super iure consuetudinario Regni nostri Hungarie editis contineretur vt post ducentos Trecentos et vlteriores Annos si quis Literis diuisionalibus comprobare posset, se in bonis alicuius deficientis porcionem per diuisionem sequestratam, et sortitam possidere, et se alterius diuidendis heredem esse, ex tunc non ad fiscum nostrum Regium sed in heredem eius, qui cum deficiente diuisionem fecerat, deuolui debent, propterea priori protestacione super vlteriori termino produccione Literarum salua permanente exparte prefati actoris per nos in premissis Judicium et Justiciam supplicaret administrari. Quo Audito Memoratus Joannes Chanady procurator dicti Cancellary nostri actoris in persona eiusdem Respondit ex aduerso Quod si prefatis in causam attractis vlterior terminus ad producenda priuilegia per nos dabitur, extunc bona porciones ac Jura possessionaria predeclarata iuxta contenta decreti, ad manus sequentes dari optaret Allegans preterea Quod quoniam ex Literis donacionalibus prefati condam domini Sigismundi imperatoris Romanorum pre exhibitis constaret, quod condam Nicolaus de Byzere vniuersa bona dicti olim (Lad)o fratris sui patruelis per notam infidelitatis pro se impetrasset, ob hoc eadem bona per notam infidelitatis e(ssent) amissa in Reliquos heredes iure successorio condescendi non potuerunt, neque debuerunt, sed per . . . m note infidelitatis quantum ad deuolucionem bonorum in alterutrum, dictos olim Nicolaum de Byzere et Ladislaum fratrem eiusdem Carnalem (a) prefato dudum Lado alienos sanguine reputandos (. . . .) hoc bona pretacta per defectum heredis di(uisiona)lem Ladislai de Byzere in fiscum nostrum Regium et facto deuolui et condescendi deberet, nisi forte m . . . . contractum sese fecisse et illud consensu Regio statuisse comprobauerint, Literis enim super absolucione notę infidelitatis emannatis in Transsumpto Literarum dicti condam domini Joannis de Hwnyad gubernatoris contentis, tanquam Transsumpcionalibus in Judicio Locumdare non deberet, Addidit insuper Quod prefati contradictores genelogiam ipsorum ad Truncum deducere deberent et si eo deferre nequirent extunc genelogia ipso-

Digitized by Google

rum contradictorum ad presens exhibita nullius momenti esset, hoc percepto dictus procurator in causam attractorum, replicauit in Contrarium quod Litere pre exhibite non simplices Transsumpcionales, sed sub Sigillo Tam excellentissimi viri scilicet condam domini Joannis de Hwnyad gubernatoris de cuius Authoritate et integritate nunquam fuisset dubitatum emannatę forent, ob hoc vigorose essent, genelogiamque ipsorum Etsi non a Trunco Tamen a fratribus patruelibus originis ipsorum Literis autenticis sufficienter declarasset, Quia dictos olim Ladislaum de Byzere proauum prefati condam Joannis Byzerey in semine destituti fratrem patruelem memorati olim Lado bani (sic) dictorum Petri et Francisci gaman in causam attractorum et fratrum suorum prenominatorum fuisse comprobaret. Hys sic existentibus idem procurator vtrarum parcium in personis eorundem suis partibus per nos in premissis Juris equitatem Justicieque complementum suplicarunt elargiri. Verum quia prenominati olim Lado, Aba(uu)s dictorum petri, Ladislai, Francisci et Georgy gaman alias Byzerey in causam attractorum, fratris patruelis dicti olim Ladislai de Byzere proaui, Memorati Joannis Byzerey sine semine e medio sublati, fuisse Bona autem eiusdem, Lado licet dictus olim Nicolaus de Byzerę frater suus patruelis, in prescripto Anno domini Millesimo Quadringentesimo Tricesimo Tercio, a prefato condam domino Sigismundo Imperatore, per notam infidelitatis sinistre tamen exponentis, pro se impetrauerit, Idem Tamen Lado Ladislao filio suo procurante, de Crimine et Labe huiusmodi infidelitatis, Tempore prefati condam domini Alberti Regis, mediantibus Attestacionibus vniuersorum Nobilium et Keneziorum districtus Sebes in iudicio prefatorum Comitum Themesiensium iure mediante absolutum extitisse. Et post legittimam absolucionem, diuisionem bonorum pretactorum Juriumque et porcionum possessionariorum in Anno domini Millesimo Quadringentesimo Septuagesimo quinto inter memoratum olim . . . . de Byzere, proauum dicti condam Joannis de Byzere sine semine deficientis ab vna ac alter(um Ladislau)m filium dicti Lado de Byzere similiter . . . . . causam attractorum secutam et peractam, . . . ipsosque petrum et Franciscum gaman in causam attracto et fratribus eorum carnalibus Legittimos heredes d . . . Ladislai fily Lado diuendendis existere, easdemque porciones possessionarias per diuisionem in eisdem factas parentibus in causam attractorum cessas et prouentas in presentiqe eosdem in causam attractos possidere et dominium earundem . . . mnasse, ex eoque bona illa in fiscum nostrum Regium m(inim)e deuoluta esse comperiebatur manifeste. Propter quod dictus Cancellarius noster actor et per ipsum aly eciam fratres sui germani prenotati a Totali accione et aquisicione sua cecidisse, preinsertasque Literas nostras introductorias et Statutorias pariter et donacionales pro parte dicti Cancellary nostri actoris, emannatas simul cum cunctis earum processibus qualitercunque et sub quibuscunque formis verborum emannatis, Inuigorosas reddi cassarique et inualidari, ydemque in causam attracti causa in presenti ab vlteriore impeticione dicti Actoris absolui et exonerari pretactasque porciones possessionarias annotati condam Joannis de Byzere, in prescriptis possessionibus et Comitatibus existentes habitę, in prefatos Petrum et Franciscum gaman fratresque eorum Carnales prenotatos, tanquam veros et Legittimos heredes

Digitized by Google

dicti condam Joannis de Byzere deficientis deuolui et condescendi, et Manibus eorundem (persoluta prius per ipsos dote pretactę dominę Catherinę primum Egregy condam petri de byzere patris dicti Joannis de byzere Relictę Nunc vero consorti prouidi Iwon fily condam prouidi opryan dicta bona impetrata possidentis de iure sibi proueniente) dari et assignari perpetuoque possidendas Reliqui debere nobis ac prefatis dominis Consiliarys Juris peritis et prestantibus viris Magistrisque prothonotarys et Juratis sedis nostrę Judiciarie assessoribus nobis cum in discussione et examine presentis causę constitutis et existentibus ex premissis cernebatur perspicue De eorundem igitur consilys prematuris, et sana deliberacione Memoratum Cancellarium nostrum actorem et per eum prelibatosque fratres suos germanos ab accione prenotata cecidisse prenarratasque Literas nostras donacionales pariter et statutorias, pro parte eiusdem et germanorum suorum confectas et emannatas vanas cassas et viribus destitutas, eosdemque in causam attractos ab vlteriori impeticione dicti actoris quietos et expeditos ac modis omnibus absolutos pretactasque (lipsesce: «possessiones») possessionarias sepefati condam Joannis de byzere in prenotatis possessionibus byzere, Kalowa, plese vna cum curia nobilitari ibidem habita, item Alsoworchorowa Keozepworchorowa. felsew worchorowa, Rawna Glamboka, Mell, Zlatena, ohabycza, felsevmyhelencz, hanzarowa bolwasnycza, apadya, Laczkan, Zachel, Ternowa, Bratowa, Mykolcz, item integram possessionem Kewzeg in Comitatu de Krasso, cuncta etiam alia bona et iura possessionaria eiusdem Joannis Byzerey vbilibet et in quibuscunque Comitatibus Regni nostri Hungarie et Transyluanie existentes habitas, simulcum cunctis earundem vtilitatibus et pertinencys quibuslibet Memoratos in causam attractos et fratres eorum Carnales deuolutas (et) condescensas manibusque eorundem heredumque Legittimorum et successorum ipsorum persoluta prius vt premittitur dote prefatę dominę Catherinę eadem bona possidentis ipsi de iure proueniente) dandas assignandas perpetuoque possidendas iure ipsis in premissis incumbente Relinquendas esse iudicando decreuimus et commisimus, prout decernimus et committimus per presentes iure et iusticia vigoreque et Testimonio presencium mediante, Datum Albę Julię in die festo Beatę Elizabeth viduę Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Tercio.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 311—320. Originalulŭ deterioratŭ în archiva familiei nobile Sombory.

Digitized by Google

CCXLIV.

1563. 1563. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, invită pe nobila dómnă *Caterina Bizere* se predée în posesiunea nobililorŭ români *Petru Gămanŭ* şi *Franciscŭ Gămanŭ* moşiile rĕmase dela decedatulŭ sĕŭ bărbatŭ Petru Bizere.

Joannes Secundus Dei gracia electus Rex Hungarie, Dalmacie Croacie etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Joanni Fyath Ladislao Simon Georgio Draghua et Andree Bartha de Karansebes, Salutem et graciam Exponitur Maiestati nostre in personis Egregiorum Petri et Ladislai filiorum quondam Nicolai gaman de Byzere fily quondam Georgy gaman fily quondam Ladislai fily olim Lado de Byzere Item Francisci et Georgy filiorum quondam Andree gaman de Byzere fily dicti quondam Georgy gaman fily prefati quondam Ladislai fily Annotati olim Lado de Byzere predicta, Qualiter ydem exponentes diebus proxime preteritis instante scilicet termino celebracionis Judiciorum festi Beati Luce Euangeliste ad quem vt puta terminum vniuerse cause fidelium nostrorum Regnicolarum Hungarie ab obitu Serenissimi principis quondam Domini Ludouici Regis predecessoris nostri pie memorie Adiudicatorie solite ex publica constitucione per Maiestatem nostram generaliter fuerant prorogate Totales porciones possessionarias Nobilis quondam Joannis fily Petri de Byzere predicta in possessionibus Byzere prefata, Item Kalowa, Plese vnacum Curia Nobilitari ibidem habita, ac Also worchorowa keozep worchorowa, felseo worchorowa, Rawna, Glamboka, Meel,[1] Zlatena Ohabicza, felseo myhelencz, Hanzarowa, Bolwasnicza, Apadya, Laczkan Zachel Ternowa et Brathowa vocatas in districtu Karansebes et Comitatu Themesiensi existentibus Jure Condiuisionalitatis fraterne, Ad se deuolutas esse in Causa inter ipsos exponentes vt in causam attractos ab vna parte vero ex altera fidelem nostrum Reuerendum Michaelem Chaky Cancellarium Consiliarium et Secretarium nostrum vt Actorem Racione inpetracionis Earundem porcionum possessionariarum per defectum seminis dicti quondam Joannis fily prefatique Petri de Byzere facte mota.... Sedis nostre Judiciarie literis et priuilegys efficacibus sufficienter comprobasse, Sed eidem.... porcionis possessionarie prenominate nostre Apud Manus Nobilis domine Catherine alias Relicte prefati quondam Petri de Byzere nunc vero prouidi Jowon fily quondam Opprian alias de Obresye Consortis Jure dotis sue haberentur, Quas hactenus non sine magna vastacione extraordinariaque exactione super Colonos eorundem Bonorum facta possedisse, propterea vellent ydem exponentes de et super dote Rebusque suis paraphernalibus Eidem domine Catherine ex pretactis vniuersis porcionibus possessionarys dicti quondam prioris domini et mariti sui prouenientibus Juxta legem et Consuetudinem Regni nostri Hungarie partim pecunys partim vero Rebus venalibus plenariam atque omnimodam Satisfaccionem Impendere Easdemque vniuersas porciones possessionarias dicti quondam Petri et per conse-

1) In alte documente Mál, şi Málfalva.

Digitized by Google

quens Annotati quondam Joannis de Byzere fily sui in prescriptis possessionibus habitas Jure successorio in ipsos Exponentes deuolutas. Ab eadem domina Catherina pro se Repetere et Rehabere lege Regni Requirente, fidelitati igitur vestre harum serie firmiter comittimus et mandamus quattenus Acceptis presentibus sub oneribus alias in talibus obseruare solitis simul vel duo vestrum, Erga prenotatam dominam Catherinam alias Relictam dicti quondam Petri de Byzere nunc vero Consorte Jowon fily opprian Accedendo Ammoneatis Eandem dicatisque et Committatis Eidem verbo nostro Regio vt Ipsa leuata prescripta dote et Rebus suis paraphernalibus Eidem ex Bonis et porcionibus possessionarys premortui prioris domini et Mariti sui in dictis possessionibus et Comitatibus existentibus et Apud manus suas nunc habitas prouenire de Jure debentibus Easdem prenominatas porciones possessionarias dicti quondam Petri de Byzere et per consequens Annotati Joannis fily sui Memoratis exponentibus Integre Remittere et Resignare debeat et teneatur, Que si fecerit Benequidem alioquin prohibeatis Eam Ab vlteriori detencione et conservacione vsuque fructuum et quarumlibet vtilitatum Eorundem Bonorum percepcione et percipifactione, Et nichilominus Euocetis Eandem de eisdem Juribus suis Dotalicys in presenciam fidelium nostrorum Egregiorum Castellanorum ac Judicum Nobilium et per consequens Bani districtus nostri Karansebes Racionem superinde Reddituram. Committendo nichilominus Eisdem Castellanis Judicibus Nobilium et Bano districtus nostri Karansebes vtipsi in prima sede Eorum Judiciaria primitus post harum Exhibicionem celebranda Causam parcium premissam in ipsorum presenciam Assumere et Causam Eandem secundum deum et eius Justiciam Judicium facere et Administrare Et si qua parcium huiusmodi Judicio ipsorum non contentabitur extunc ipsi Causam eandem maturius Reuidendam obseruatis legittimis et solitis processibus In Curiam nostram Regiam nostram scilicet In presenciam transmittere modis omnibus debeant et teneantur. Vos autem Seriem huiusmodi Execucionis vestre eisdem fideliter Reffere vel Rescribere debeatis et teneamini secus non facturi, presentibus perlectis exhibenti Restitutis. Datum Albe Julie Sabato proximo post festum Beate Elizabeth vidue Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Tercio.

Pesty, A Szörényi Bánság, III. pag. 320—323. Originalulŭ în archiva familiei Macskásy de Tincova. Fasc. XXV. Nr. 803.

Digitized by Google

CCXLV.

1563. 1563. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, invită pe banulŭ şi pe castelanii Caransebeşului, se cerceteze şi judece de noŭ procesulŭ dintre nobilii români *Ionŭ Bacoţi, Ionŭ Lăţugŭ* cu *Michaiŭ Fodorŭ* şi *Moise George* pentru moşia Criva din districtulŭ Caransebeşului.

Serenissime princeps domine domine nobis semper naturalis clementissime fidelium seruiciorum nostrorum perpetuorum in gratiam vestre Maiestatis humillimam subiectionem, Towaba kegelmes vram, Mikoron 1563 esztendeoben irnanak, az vitezleo fyat Janos Bakochy Lazlo, es Laczug Janos, hozak mi nekwnk az felseges Remissionaliat Moises Georgy es fodor Mihal ellen valott az Kriwa felde (do)lgarwl, kit mi felsegednek in specie fel vinni meg parancholtwk, De mikoron mi kegelmes vrwnk, az vdeoben az felseged Remissionalya zerent az dologban el procedalny tartozando keppen akarnank, Azonba hozak mi nekwnk fodor Mihal, es az nehay Moyses Georgne Aduiga Azzon, az felseged Novum Judiciomat errwl, melnynek Rendy Imig vagon Joannes Secundus Dei Gratia Electus Rex Hungarie Dalmacie Croacie etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Gregorio Betlen de Ikthar Bano, ac petro prizaka et francisco Motnoky castellanis nec non ceteris Assesoribus Sedis Judiciarie districtus nostri: Karansebes Salutem et gratiam, Exponitur Maiestati nostre in personis Nobilium Michaelis fodor ac domine Aduige fodor, Relicte Egregy quondam Georgy Moises in quam decedente prefato quondam marito eiusdem, presens causa esset condescensa, qualiter diebus proxime preteritis inter ipsos exponentes ab vna, parte vero ex altera Egregium Joannem fiatt, ceterosque consanguineos ac litis consortes eiusdem Racione et pretextu cuiusdam terre litigiose Kriwa vocate in districtu eiusdem Karansebes existentis, quedam causa primum coram vobis mota Tandem per viam Appellacionis in Curiam nostram Regiam deducta, ac per nos adiudicata extitisset, In qua nos procedendo, ex eo quod prefatus Michael fodor Exponens, tempore adiudicacionis huiusmodi cause, in lecto egritudinis graui morbo correptus decubuisset prefataque domina Aduiga a dicto quondam Marito suo fuisset orphana Relicta, ac proles suos in tenera aetate constitutos existentes deserere nequivisset, et per hoc Idem exponens huiusmodi cause ipsorum intendere et aduigilare nequiuissent onerosum eisdem per nos factum fuisset Iudicium vnde literas quoque nostras Adiudicatorias Remissionales praefatus Joannes fiat contra prenotatos exponentes a nobis extraxisset, quarum vigore eosdem exponentes, in Bonis et Rebus ipsorum Mobilibus, ac personis damnificare vellet, et niteretur, in preiudicium et derogamen iurium eorundem exponentium manifestum, Cum autem si prelibati exponentes cause huiusmodi ipsorum intendere et inuigilare sciuissent, an per se vel procuratorem ipsorum coram nobis comparere potuissent, Sperassent se a nobis causa in premissa longe aliud Judicium iuribus ipsorum vtilius recipere ac se se et causam ipsorum prenotatam ab alterius partis impeticione defacile defendere potuisse, prout sperassent posse etiam de presenti, Supplicatumque extitit Maiestati nostrę, in persona dictorum exponen-

Digitized by Google

tium, vt nos eisdem superinde de condigno Juris Remedio et gratia Noui Judicy prouidere dignaremur, Cum autem huiusmodi aegrotis ac dominabus Relictis, in vniuersis causis ipsorum de Jure prorogacionem dare soleamus, Suplicacione eorundem clementer exaudita et Admissa, proinde fidelitati vestre harum serie firmiter comittimus et mandamus, quatinus acceptis presentibus non obstante premisso Judicio et Judiciaria deliberacione et Sentencia nostra causa in premissa facta, in vno certo et breui Termino Sedis vestre Judiciarie partibus prefatis vel earundem legitimis procuratoribus vestri in presentia accersitis, et conuocatis aduenientе eciam Termino Juramentalis deposicionis prefati Joannis fyatt, Juramentum eiusdem minime acceptare debeatis, sed auditis parcium earundem Nouis proposicionibus, Allegacionibus, et responsis, admissis eciam si necesse fuerit testibus quibusuis fidedignis et probabilibus documentis, causam eandem, rursus ac denuo, vestri in presentia assumpmendo, eamque partes inter easdem secundum deum et eius iusticiam de nouo et ex nouo reuidere discutere et adiudegare, et si qua parcium huiusmodi nouo Judicio vestro contenta esse noluerit extunc vos causam eandem Simulcum tota serie et processibus exinde subsecutis, in Curiam nostram Regiam, nostram scilicet in presenciam ad terminum per literas vestras partibus prefigendum absque onere et grauamine parcium pro maturiore eiusdem cause Reuisione modis omnibus transmittere debeatis et teneamini Secus non facturi presentibus perlectis exhibenti restitutis Datum Albe Julie feria secunda in festo Beate Cecilie virginis 1563.

Pesty, A Szörényi Bánság, III. pag. 323—325. După transumptulŭ regelui Ioanŭ II. din 1568.

CCXLVI.

1563. *Universitatea districtelorŭ săsesci din Transilvania* trimite o comisiune spre a fixa *hotarele dintre munţii districtului Orestie şi munţii districtului Sebeşŭ;* şi în fine aprobă delimitarea făcută de acéstă comisiune. 1563.

Nos magistri civium, judices et ceteri jurati cives et seniores civitatis Cibiniensis et septem ac duarum sedium ac Brassoviensis et Bistriciensis civitatum Saxonicalium partium regni Transilvaniensis, memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis significantes, quod cum nos profesto divi Georgii proxime praeteriti in civitate Cibiniensi in sede nostra solita de consueto congregati pro litium et controversiarum ac aliarum rerum compositione et complanatione pariter consedissemus, comparentibus coram nobis prudentibus ac circumspectis Mathia Brwz judice regio Zazwarosiensi nomine et in persona totius oppidi Saxonicalis Zazwaros ab una, et prudenti ac cir-

Digitized by Google

cumspecto Blasio Kuertzer judice regio Sabesiensi nomine et in persona universorum civium civitatis Zazsebes parte ab altera, exposuerunt nobis, qualiter ratione cujusdam portionis terrae in alpibus inter Sabesiensia et Zazwarosiensia territoria jacentis inter ipsos nonnullae lites, contentiones et differentiae a multis temporibus exortae fuissent et suscitatae, de quibus quidem inter se absque nostra moderatione et complanatione convenire ac concordare non possent, nosque debita cum instantia rogaverunt, quo nos certos ex potioribus et senioribus tam consulatus civitatis Cibiniensis, quam septem ac duarum sedium ad certum et brevem aliquem terminum ad faciem praedictae terrae litigiosae, ac singulas differentias ac litium materias partes inter praedictas sopire et complanare velimus. Nos itaque paci et quieti partium ipsarum consulere volentes, ad partis utriusque diligentem instantiam ad praedictae controversiae revisionem et ejusdem litigiosae terrae legitimam reambulationem facientes e medio nostri prudentes et circumspectos viros, videlicet e civitate Cibiniensi Mathiam Pontzler, Petrum Lutsch et Antonium Kyrein, juratos cives; ex civitate Segeswar Andream Heggyes, judicem regium; ex civitate Medies Christanno Hedes jurato; ex sede Saxonicali Schenk Mathiam Welter judicem regium; ex sede Saxonicali Leskirch Georgium Knoll judicem regium; ex sede Saxonicali Reismarck Georgium Chukas judicem regium et Demetrium Teilman juratum, duximus transmittendos. Qui quidem tandem ad nos exinde reversi, consona et pari voce nobis retulerunt, quomodo ipsi feria secunda proxima ante festum beati Mathaei apostoli (20. Sept.) proxime praeteriti ad faciem praedictae terrae litigiosae in alpibus accessissent, atque ibidem praesentibus et personaliter coram constitutis prudenti et circumspecto Matthia Brwz judice regio, Stephano Banyaz judice sedis, Joanne Lugassi, Bartholomaeo Lytho, Jacobo Magary juratis senioribus, pro parte et in personis tam suis, quam etiam totius oppidi Zazwaros; item prudentibus ac circumspectis Blasio Kyrtzer judice regio, Simone Lanio judice sedis, Andrea Lintzing, Pangratio Pellione, Joanne Seler etc. juratis civibus, pro parte et in personis similiter tam suis, quam etiam totius civitatis Zazsebes, auditis etiam ultro citroque partium praefatorum propositionibus, allegationibus et responsis, receptisque testibus partes per praefatas productis, perspectis, cognitis et intellectis, situm et habitudinem portionis terrae et territorii in alpibus considerantes, maturo praehabito consilio judicialiter deliberantes, eandem terram reambulassent, et modo ac ordine, quo sequitur, erectis et positis signis metalibus sequestrassent et distinxissent. Et primo quidem incipientes in jugo montis in loco Oburssye Arkyssylor Walachice vocato, ubi territorium egregii Casparis Barchay et reliquorum Barchyensium terminatur et finitur, infima et prima meta collocata jaceret, a qua progredientes non procul in ipso jugo montis Maghwyrele vocati secundum metale signum antiquum renovatum esset, et ab hoc signo non procul descendentes supra jugum montis Maghwyrele ante silvam tertia meta erecta esset. Hinc supra jugum montis Maghwyrele progredientes et in vallem praedicti montis descendentes, quarta meta posita esset, a qua ulterius procedentes et versus jugum montis Maghwyrele ascendentes in summitate et cacumine jugi quintam metam collocavissent. Inde supra jugum montis Ma-

Digitized by Google

ghwyrele ascendentes, progressive et paululum ad dextram deflectendo antiqua meta in ordine sexta vicissim renovata esset. Ab hac meta supra jugum jam saepe dicti montis in loco Kurmatura Pyenellurul Walachice vocato, nova et septima meta erecta esset. Hinc ad collem quendam venientes, qui vocatur Bordully, in jugo et dorso ejusdem collis octava meta esset constituta. Ab hoc deinde colle paululum versus sinistram in altum et acuminatum montem ascendentes et inde supra jugum montis declinantes usque ad collem alto monti vicinum et conterminum, sub quo nona meta locata esset. Inde altissimo in monte secus silvam vulgo Plesche Singur nuncupatam metam decimam collocassent, ac in illius montis jugo versus locum vulgo Facza Sakuluy dictum, undecima meta conspiceretur. Hinc procedentes per silvam supra montis jugum ad viam Rekyttensem [1] in loco Oburssya Sakului vocato duodecima meta posita esset. Inde semper in jugo montis progredientes per silvam, in quadam planitie vulgo Radichyne vocata decimatertia meta erecta esset. A qua justo spatio per silvam in altera planitie, vulgo Rheeczye dicta, recta secus jugum montis decimaquarta meta, et prope juxta hanc commemoratam planitiem decimaquinta meta collocata esset. In fine deinde hujus planitiei ante silvam proximam decimasexta meta, ac inde in silva et jugo montis procedentes versus orientem ad sinistram usque ad viam, quae ad alpes ducit, inter duos fagos meta decimaseptima jaceret. Ab hac meta ad viam meridionalem pergentes usque in vallem demissam, decimaoctava et ultima meta erecta esset, a qua juxta decursum rivuli in valle praedicta usque in flumen vulgo Kudchyrerbach vocatum sese territoria Sabesiensia et Zazwarosiensia terminarent, hoc modo, ut ea portio, quae ab infima et primitus commemorata meta in alpes ascendendo sinistram versus jacet et spectat, Sabesiensium, altera vero pars ad dexteram sita, Zazwarosiensium esset, atque reambulatio, metarumque distinctio, sicut praemissum est, terminaretur. Quas quidem metas territoriales ex memoratorum dominorum deliberationibus praemissis positas et erectas, partes inter praefatas perpetuo irrevocabiliter observandum commissas, nos quoque relinquimus per perpetuo irrevocabiliter duraturas, in quorum omnium praemissorum fidem et testimonium praesentes literas nostras authenticas privilegiales sigillo nostro majori provinciali munitas parti petenti duximus concedendas. Datum Cibiny in judiciaria sessione nostra generali ipso die beatae Catharinae, anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo tertio.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 143—146. Originalulŭ pe pergamenŭ în archiva oraşului Orestie. Litera K.

---

1) Răchită în districtulŭ Sebeşului.

Digitized by Google

CCXLVII.

1563. 1563. *Franciscŭ Zay*, căpitanulŭ supremŭ alŭ părţilorŭ de susŭ ale Ungariei, scrie regelui Poloniei, că *Jacobŭ Heraclidŭ, fostulŭ voivodŭ alŭ Moldovei*, i trimisese din Moldova peste Polonia o cirédă de 1425 vite pentru plătirea datoriilorŭ de 16,500 fl., ce le făcuse dênsulŭ mai înainte în Ungaria; însă după mórtea lui Despotŭ, căpitanulŭ polonŭ din Sniatinŭ a sequestratŭ partea cea mai mare din aceste vite, cu intenţiunea, ca se le trimită înapoi în Moldova. Zay rógă pe regele Poloniei, ca se ordóne căpitanului din Sniatinŭ se-i plătéscă preţulŭ vitelorŭ luate etc.

Sacra regia majestas domine mihi semper clementissime.

Post servitiorum meorum humillimam commendationem. Cum constaret multos eminentioris status et condicionis viros principes in Hungaria studio promovendae rei christianae transactis temporibus illustrem Heraclidem Jacobum despotam, principem quondam Moldaviae, ut ea provincia potiretur, subsidiis partim militaribus, partim pecuniariis juvare, non dubitavi et ego, ut mea qualicunque opera et studio christianae paci consuleretur, rebus ejusdem despotae petitam opem adferre. Nam in eo juvando omnibus, quibus fieri potuit, rebus pecuniisque non parcendo, bonis quoque nostris exposui atque erogavi ad quindecim millia florenorum hungaricalium. Cum igitur de his, quae in suum usum exposueram, idem despota literas suas assecuratorias, quae et nunc aqud me sunt, mihi dedisset, egoque in Moldaviam pro restitutione expositorum meorum petens, circumspectum Michaelem Mezthy civem Cassoviensem hujusque rei curatorem meum fidedignum expedivissem, dederat ille ad rationem debiti mihi adducendos praefato Michaeli Mezthy boves mille quadringentos 25 pro summa 16500 florenorum hungaricalium. Qui cum pacifice ex provincia illa pulsi jam intra fines majestatis vestrae sacrae Russiae essent, homo meus ad id deputatus pacta mercede certa pascua pro bobus illis reficiendis ab vicecapitaneis Snyatiniski, nomine Zbozne Grochowsky conduxerat, idemque vicecapitaneus promiserat sese contra omnes et quoslibet violentos malefactoresque armenta illa boum defensurum ac ab injuria tutaturum. Cum autem eo in loco aliquot dies armenta illa pascerentur et rumor venisset de morte despotae, ibi statim praedictus vicecapitaneus ex commissione, ut mihi relatum est, magnifici Stanislai Barzy capitanei Sniathinenis armenta illa, quorum bona pars apud villam Ockno et campis ejusdem, dicioni spectabilis et magnifici domini Martini Zborowsky castellani Cracoviensis et subjectam pascebantur, invito ac versus Hungariam pellere volente homine meo, jussit sub praetextu amiciciae, quasi ea armenta pro me tutari voluisset, etiam retro versus Moldaviam ad miliaria quinque repelli et tanquam in manus Moldavorum hostium mitti, predamque ex illis facere, nescio sub quo colore et pactione quali, ita quod ex illo armento ablati sunt mihi modo praedeclarato boves mille centum et triginta quinque, quorum boves fuerunt electi 900, vaccae vero 235, ex quibus mihi ultra duodecim millium florenorum hungarorum damni intulit, quorum pecorum pars et nunc in domo ejusdem magnifici domini Stanislai Barzy detineri perhibetur, residuum vero quod debile, macilentum aegrumque remanserat, coactus est homo

Digitized by Google

meus tandem uti poterat, exiguo aere distrahere. Hic quantum damni et quam immerito acceperim, sacra majestas regia prudenter aestimare dignabitur, Deinde rogaverat me idem despotes, ut in suum usum proprium cupri et ferri aliquot currus mitterem, quod cum ego itidem, quo meum declararem studium, facere proposuissem et medio ejusdem Michaelis Mezthy currus decem cupro et ferro oneratos, quae constabant florenos mille, centum et trigintaquinque hungaricales in Moldaviam per Russiam deducturos misissem, dominus palatinus Russiae dominus Jazloweczky re audita me omni illo ferro et cupro privavit, quod et in hunc diem cum magno horum regnorum pacti et foederis praejudicio meoque ingenti damno et injuria detinet et reservet. Pro quibus ego ipsi domino palatino scripseram binas literas rogans ejus dominationem spectabilem et magnificam, ut meas res vel in Moldaviam dimittere vel autem mihi reportare patiatur, qui nullum horum facere voluit. His ergo et tantis indigneque ego acceptis in regno sacrae majestatis vestrae injuriis et damnis ad sacram majestatem vestram tanquam justissimum et christianum principem confugio eidemque humillime suplico, ut mihi clementer prospicere dignetur, ac ne antiqua foedera et pacta horum duorum inclitorum regnorum Hungariae videlicet et Poloniae inter sacram majestatem vestram et sacram caesaream et regiam majestatem dominum meum clementissimum renovata et confirmata privati commodi causa cum manifesta injuria rescindantur, committere praescriptis capitaneo et vicecapitaneo Sniatensi precium boum acceptorum, domino autem palatino Russiae, ut precium cupri et ferri detenti persolvant et mihi, qui nihil in hac parte deliqui, restituant sine defectu. Caetera, quae ad uberiorem hujus negocii declarationem requirentur, exhibitor praesentium egregius Christophorus Horwath meo nomine sacrae majestati vestrae humillime proponet, cujus dictis et supplicationibus in praesenti negocio necessariis fidem indubitatam adhiberi humillime peto, ac me meaque haec negocia justiciae regiae majestatis vestrae submisse commendo, ac eidem promptissima servitia mea plurimum quam humillime offero, ex animo desiderans, ut deus optimus maximus sacram majestatem vestram diutissime ac felicissime in regimine salvam et incolumem semperque fortunatam conservet.

Datae Cassoviae die XI. Decembris, anno 1563.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 17—18.

Digitized by Google

CCXLVIII.

1563. 1563. *Martinŭ de Zborow*, castelanulŭ Cracoviei, scrie lui *Franciscŭ Zay*, că va interveni pe lângă senatulŭ şi regele Poloniei, ca se-i restitue boii trimişi din partea lui *Despotŭ-Vodă* etc.

Spectabilis generose domine amiceque honorande.

Commendatione officiorum nostrorum praemissa omnia felicia incolumniaque a deo optimo maximo generositati vestrae precor. Literas generositatis vestrae per egregium Christophorum Horwath mihi traditas eo legi animo, quem semper benevolum et amicum erga generositatem vestram habui, et postulatis literae vestrae cognitis nil (quantum quidem intercessione mea potui) apud sacram regiam majestatem precium studiique intermisi. Commissumque est jam serio a regia majestate magnifico domino palatino Russiae, ut ferrum hoc integre generositati vestrae primo quoque tempore restituatur, prout etiam anno praeterito in comiciis Petricoviensibus a majestate regia erat commissum et nescio, qua de causa toto hoc tempore anni intercedente, nullam ejus ferri mentionem generositatis vestrae fecerit, cum et dominus palatinus Russiae eam non redditi causam praetendat, quod nemo hactenus ab ipso requisierit, neque ille, qui apud me fuerat generositatis vestrae in Russia famulus ejus minimam apud me mentionem fecit. Sed nec vester despotas quidem, quum alia ad me scriberet, nihil hujus ferri unquam meminerat, sed jam certa ejus erit restitutio.

Quod ad boves attinet, nihil nunc decerni potest, cum partes utrinque non adsint, quae ubi praestituto a majestate regia aderint tempore, ecce qua in senatu poterimus authoritate et apud regiam majestatem gratia, omnem dabimus modis omnibus operam, ut quam primum omnia restituantur. Qua in re aliis quibus potero, libenter omnibus officiis amicis generositatem vestram prosequentur. Cui nos studiose commendamus.

Datae Varsoviae ultima Decembris anno domini 1563.

Generositatis vestrae

studiosus amicus

Martinus de Zborow,
castellanus Cracoviensis, *manu propria*.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 19.

Digitized by Google

CCXLIX.

1563. *Petru Miskowski*, vice-cancelariulŭ Poloniei, scrie lui *Franciscŭ Zay*, că a intervenitŭ pe lângă regele Poloniei în cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă*, etc. 1563.

Magnifice domine amice charissime et honorandissime studium meum defero ad magnificentiam vestram.

Negocia magnificentiae vestrae, quae ex internuncio ipsius cognovi, juvi apud regiam majestatem quantum maxime potui, arbitrorque in eo tum magnificentiae vestrae, tum rebus ipsis et negociis satisfactum esse.

Deinceps idem etiam sum facturus et quae velle magnificentiam vestram intellexero, omnia studiosissime sum executurus. Det modo quoque magnificencia vestra operam, ut nostri homines et subditi majestati huic regiae, jus suum apud magnificentiam vestram consequantur, quoties opus habuerint.

Bene valere magnificentiam vestram cupio eique officia mea diligenter commendo.

Datae Varschoviae ultima die mensis Decembris, anno domini 1563.

Petrus Miskowski regni Poloniae vicecancellarius Cznsn., Posn. Plocensis, Lentitiensisque praepositus, decanus etc. manu propria etiam subscripsit.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 19—20.

CCL.

1563. *Sigismundŭ*, regele Poloniei, rĕspunde lui *Franciscŭ Zay*, că în ce privesce estradarea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă* a fixatŭ ţiua de înfăţişare a procesului pe luna lui Februarie din anulŭ viitoriŭ. 1563.

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masowiae, Samogitiaeque etc. dominus et haeres etc.

Generose grate nobis dilecte.

Ex literis generositatis tuae inteleximus eas querelas, quas ad nos detulit ac de intercepto quidem aere per magnificum Russiae palatinum, etsi factum palatini reprehendere non possumus, quod aes id, quod terras externas et hostium christiani nominis vicinas praeter voluntatem et scientiam nostram importabatur, aptum armis fabricandis interceperit. Neque ulla ratione ad restituendum id teneri nos arbitramur, quod non solum regni ac ditionum no-

Digitized by Google

strarum, sed etiam omnium christianarum provinciarum bono et commodo interceptum et ab aetnicis et prophanis nationibus aversum fuit. Tamen pro nostra erga caesaream majestatem parentem nostrum charissimum et honorandissimum benevolentia et observantia, cujus praefecturam generositas tua gerit, praesentem hic magnificum Russiae palatinum allocuti sumus, eique verbis nostris injunximus, ut aes istud interceptum restitueret, a suisque administris restitui juberet. Quod ita se facturum esse promisit. Quod autem abactos per officium capitanei Sniatienensis boves attinet, cum nobis integrum non esset, parte altera inaudita, quidquam in ea causa decernere, diem dici jussimus capitaneo nostro Sniatinensi, ut se coram nobis ad diem, qui erit vigesimus octavus mensis Februarii, sisteret, causamque diceret. Neque enim fieri posse dicebat famulus generositatis tuae, ut procurator generositatis tuae ad constitutum diem cicius adesse posset. Quamobrem mittet quoque generositas tua ad eum diem, qui causam hanc de bobus abactis nomine generositatis tuae agat, deque capitaneo jus sibi dici postulet, faciemus, quod justum et in omnes partes aequum esse videbitur. Ceterum nolumus quoque generositatem tuam ignorare, plerosque subditorum nostrorum queri de violentiis, in sese ac bona sua ab iis, qui sunt sub praefectura generositatis tuae, commissis atque perpetratis. Nominatim autem proximis diebus nobilis Stahno gravissime conquestus est, se immissis inde compluribus armatis, domo sua pulsum ac bonis omnibus exutum ac expoliatum esse. Matres-familias ac virgines nobiles plerasque multa indigna perpessas esse, ut praeter indignitatem omnem ac terrorem et trepidationem omnium damnum illi aliquot millium tallerorum illatum sit.

Quamobrem hortamur generositatem tuam, ut ejus quoque rei curam habeat et cum subditus hic noster jus a generositate tua de ea violentia dici sibi postulaverit, ostendat generositas tua, sibi eam violentiam displicere, et quae subdito nostro deberi constiterit, ea illi ad reponendum et satisfaciendum homines sub praefectura sua constitutos per decretum suum adigat et compellat, neque committat, ut tam benevolentiae nostrae cum majestate caesarea mutua vincula, quam ratio ipsa communium inter nos pactorum et foederum antiquorum soluta ac violata esse videatur. Quod confidimus generositatem tuam diligenter esse provisuram.

Datum Varschoviae die ultima Decembris anno domini MDLXIII. Regni vero nostri XXXIII.

Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 20—21.

Digitized by Google

CCLI

1564. Actulŭ, prin care *nobilii români Nicolae şi Franciscŭ Groza, Michaiŭ Ivulŭ şi Caterina Mixa Decanŭ* aŭ vêndutŭ lui *Nicolae Ivulŭ* şi soţilorŭ sei o grădină de pe teritoriulŭ oraşului Caransebeşŭ pentru suma de 20 fl. 1564

Nos Paulus de Bokosniza Judex Suppremus, nec non Petrus Tot, Petrus Kys, Petrus Peyka, Stephanus Olah, ioannes Kelymen et Michael Ohoban, Ceterique Ciues et vniuersi Consules Ciuitatis Regie Karansebes, Memorie Commendamus Tenore presencium Significantes quibus expedit vniuersis et singulis, quod veniendo nostri Inpresenciam, Nicolaus et Franciscus groza cum sorore eorundem Katerina, ac Michael Juul, ac domina Katerina relicta quondam Mixe Dekan cum filie sue Katerina et Margaretha, ab una, Ac Nicolaus Juul, vnacum filys suis Petro et Joanne partibus ab altera, ac praefatus Nicolaus Franciscus Groza et Michael Juul, ac domina Katerina relicta Quondam Mixe Dekan, cum sue filie, oraculoque viuavoce (sic) ipsorum Ac ipsarum Coram Nobis fassy Sunt in hunc modum, Quomodo ipsi propter euitandam Necessitatem quendam ortum in platea Cermurany existentem et habitam, dederunt, et vendiderunt, predicto Nicolao Juul, et filys suis Petro et Joanni, pro florenis viginti, Cui orti a parte orientis Communis et via Ciuitatis, ab occidente georgius et petrus gyerlestey, A Meridie Jouan Popa et relicta Georgy Varga, a septemtrionali ortus Nicolai gaspar, Imo dederunt et vendiderunt et perpetrauerunt (în locŭ de: perpetuauerunt) predicto Nicolao Juul et filys suis pro florenis prescriptis plene et Integre ab eodem leuatis et receptis, Jure perpetuo et Irrevocabiliter Tenendum possidendum pariter et habendum In filios filiorum heredumque et per heredes Successores, posteritatesque vniuersos Nullo penitus Contradictore aparente, In Cuius rei Memoriam eternam firmitatemque perpetuam dedimus has literas nostras Sigillo Ciuitatis Nostre Confirmatas et Corroboratas, Duximus Nicolao Juul et filys suis dandas et Concedendas. Datum in Karansebes Inter octauas epiphaniarum Domini Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo quatro.

Pesty, A Szörényi Bánság, III. pag. 327—328. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiară a baronilorŭ Fiath.

Digitized by Google

CCLII.

1564. 1564. *Jordanŭ Spithek*, palatinulŭ Cracoviei, rĕspunde generalului *Franciscŭ Zay*, că în cestiunea boilorŭ trimişi de *Iacobŭ Heraclidŭ*, fostulŭ voivodŭ alŭ Moldovei, n'a pututŭ obţiné altŭ-ceva dela regele Poloniei, de câtŭ, ca se fixéze ţiua pentru înfăţişarea procesului.

Illustris et magnifice domine, domine, amice et vicine observandissime. Salutem et omnium fortunarum successum pro voto ejusdem illustris ac magnificae dominationis vestrae precor.

Iste egregius Cristophorus Horwath praesentium ostensor, servitor illustris dominationis vestrae, cui literis suis in omnibus, quaecunque nomine illustris dominationis vestrae mihi protulerit, ut fidem adhiberem, narrabit, quantam diligentiam in causa illustris dominationis vestrae fecerim in eaque laboraverim, sed quoniam sacra regia majestas dominus meus subditis suis legibus imperat, proinde nihil aliud efficere potuimus, nisi quod terminus est assignatus ad audiendam utramque partem, quapropter cum et quando terminus adveniet et procurator per illustrem dominationem vestram missus actionem intentabit, faciam id, quod ad boni amici officium pertinere videbitur. Interim me commendo et officia mea illustri dominationi vestrae quantum possunt esse promptissima, quem diu et feliciter cum sua prole valere cupio.

Datum Warsaviae ipso die Circumcisionis Domini, anno domini 1564.

Ejusdem vestrae illustris dominationis

amicus et servire paratus
Spithek Jordan de Zakliczin
et in Melstin haeres, palatinus Cracoviensis generalis,
Praemisliensis, Camionacensis, Czchoviensis etc.
capitaneus, manu propria.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összekettetéseinek történetéhez. pag. 21—22.

Digitized by Google

CCLIII.

1564. Generalulŭ *Franciscŭ Zay*, informézŭ pe împĕratulŭ Germaniei despre dătoriile, ce le contractase în interesulŭ lui *Jacobŭ Heraclidŭ*, a fostului voivodŭ din Moldova. 1564.

Sacratissima imperatoria majestas.

Post fidelium. Clementer nobis cum domino Pesthiensi sacratissima majestas vestra nuper injunxerat, quo majestatem vestram sacratissimam non solum de pecuniae summa ad rationem olim despotae nomine sacratissimae majestatis vestrae a creditoribus levatae, sed et de personis, a quibus ea levata fuit, primo quoque tempore informare deberemus, idque secundum clemens sacratissimae vestrae majestatis mandatum fecimus ac majestatem vestram sacratissimam de omnibus fideliter informavimus, quibus intellectis majestas vestra sacratissima dignata est, ipsi domino Pesthiensi gratiose committere, ut dominam relictam magnifici quondam domini Gabrieli Drwgeth de Hommona ex praesenti contributione horum comitatuum de ejus credito seu debita ei summa duorum millium florenorum contentam reddere debeat atque teneatur. De aliis vero creditoribus contentandis nondum aliquod sacratissimae majestatis vestrae venit mandatum. Quoniam autem illi etiam praesertim mihi, qui eis vicinior sum, ac magnifico quoque domino Francisco Thwrzo eorum assiduis sollicitationibus non solum importuni, sed et molestissimi existunt, obiicientes nobis literas sub fidei et humanitatis nostrae obligamine atque ad redimendam nos obligationem urgentes instantissimis postulationibus commonefacientes, apud quos et majestatis vestrae sacratissimae literae obligatoriae habentur. Supplico igitur majestati vestrae sacratissimae domino meo clementissimo humillime, dignetur ex sua imperiali atque regia clementia me ab hoc onere liberari facere, committereque domino Pesthiensi, ut vel saltem hos nunc contentos reddere debeat, qui magis sunt molesti, et plus indigent, etiam si meam pecuniam propriam illis in parte jam per me solutam sacratissima majestas vestra in aliud tempus differre dignabitur, dummodo hi sint contentati, nempe Nicolaus Bochkai de Somos, Matheus praepositus Missensis et cives Cassovienses in eo, quod adhuc restat eis persolvendum. Super quo a majestate vestra sacratissima clemens et citum responsum humillime expecto.

Praeterea quemadmodum antea in aliquot meis literis significavi atque humillime supplicavi, ut inter ceteros fideles suos servitores Stephani Seredi clementem sacratissima majestas vestra dignaretur habere rationem, iterum humillime supplico, dignetur committere dominis magistris lustrationum ac solutionum, ut eundem in numerum illorum quingentorum equitum noviter conductorum, quorum pars sunt dimissi, alia autem eorum pars propter certas causas et loca opportuna retineri debuit, lustrare et solvere velint ac debeant, Sciat enim clementer majestas vestra sacratissima eundem Stephanum Seredi esse pernecessarium et ejus servitia tum causa fortalitiorum suorum, tum propter ejus militarem virtutem atque industriam, qui etiam secundum transactiones cum magnifico domino Melchiore Balassa in servitio sacratissimae majestatis

Digitized by Google

vestrae contineri deberet, ne si solutio ei denegabitur, exacerbatus tot damnis in amissione bonorum suorum in Transylvania ac tantorum sumptuum, quos ad intertentionem equitum et peditum ab eo tempore, quo ad servitia majestatis vestrae sacratissimae adscitus est, insumpsit et per nos cum domino Melchiore Balassa pro temporis et necessitatis ratione nomine sacratissimae majestatis vestrae de suis servitiis assecuratus fuit, ab adversariis autem magnopere sollicitatur ac complurimis promissis revocatur. Verendum est, ne animum necessitate coactus mutare incipiat et propter inopiam ad partes adversariorum desciscat, quod certe non sine incommodo ditionis sacratissimae majestati vestrae esset futurum.

Igitur sacratissimae majestati vestrae id pro debito officii mei humillime existimavi significandum.

Cassoviae ultima Februarii 1564.

Sacratissimae majestati vestrae

fidelis ac humilis servitor

Franciscus Zay de Chemer.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 22—23.

CCLIV.

1564. 1564. *Petru Miskowski*, vice-cancelariulŭ Poloniei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că regele Poloniei a delegatŭ anumiţi comisari, ca se cerceteze în oraşulŭ Sniatinŭ afacerea pentru boii, ce aŭ fostŭ trimişi de *Jacobŭ Heraclidŭ*, fostulŭ voivodŭ al Moldovei.

Magnifice domine, amice charissime.

Egi in negocio magnificentiae vestrae illudque promovi, quantum potui quantumque licuit per patrias leges. Ea etenim est regni hujus consuetudo, ut non ex arbitrio et voluntate regis, sed de jure scripto cum subditis majestatis ejus agere oporteat, nec possit quisquam nisi jure convictus ad praestandum quidquam adigi. Quibus legibus dum magnificus Stanislaus Barzy capitaneus Szniatinensis innititur necesse habuit regia majestas commissarios ad inquirendum atque cognoscendum negocium deligere, ad quam rem duodecima dies mensis Junii anni currentis in oppido Szniatin dicta est. Quare magnificentia quoque vestra aliquem in rem praesentem eo tempore istuc mittere velit, qui de injuriis magnificentiae vestrae illatis referat. Dubitare enim non debet commissarios regiae majestatis, quod justum aequmque fuerit, pronunciaturos. Ego si aliis etiam in rebus magnificentiae vestrae studium meum

Digitized by Google

atque benevolentiam declarare potero, facturus id sum per quam libenter. Bene valete.

Datae Varsoviae 12. Martii 1564.

Magnificae dominationis vestrae

obsequens amicus

Petrus Miskowski
regni Poloniae vicecancellarius.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 24.

CCLV.

1564. *Martinŭ Sborowski*, castelanulŭ Cracoviei, comunică lui *Franciscŭ Zay*, că după declarările căpitanului din Sniatinŭ, *Românii* ar fi luatŭ înapoi boii, pe cari i trimisese în Ungaria fostulŭ voivodŭ alŭ Moldovei *Jacobŭ Heraclidŭ*. 1564.

Spectabilis ac magnifice domine domine amice ac vicine charissime atque observantissime, salutem ac amiciciam.

Reddidit mihi hic Varsaviae literas nuncius magnificae dominationis tuae, quibus quod me salutare ac animum suum erga me benevolum testificari dignata est, fuerunt ideo mihi gratae. Porro rem suam quod hinc potissimum meo patrocinio promoveri voluit, eam ego pro virili juvare conatus sum nimirum qui magnificentiae vestrae deditissimis officiis semper adesse desidero. Quod vero non ex sententia in praesentiarum suum effectum sortita sit, factum est et propter negocia reipublicae et propter rei ipsius intricatam difficultatem. Parte enim respondente apprime factum negante ac a Valachis potius, quam a se vi abactum pecus asserente, nobis quoque contrario pugnantibus, quibus bene perspectum esset in meo fundo a se primum protensum fuisse ac demum a Valachis raptum esse, in tantam controversiam res excrevit, ut commissariis ad extremum discutienda commissa fuerit. Utcunque autem tractanda veniet, solutio nihilominus magnificae dominationi tuae omni dubio procul adjudicabitur. His me vecinae communicationi dominationis tuae commendo ac bene foeliciterque valere cupio.

Datae Varsowiae in comiciis generalibus die XII. Marcii, anno domini 1564.

Martinus Sborowski, castellanus Cracoviensis, Schidloto, Odoliensis, Skobninensisque capitaneus, manu propria.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 24 — 25.

Digitized by Google

CCLVI.

1564. 1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, invită pe *Stanislau Barzy*, căpitanulŭ de la Sniatinŭ, sĕ se presente înaintea comisarilorŭ însărcinaţi cu cercetarea afacerii boilorŭ, ce aŭ fostŭ trimişi de voivodulŭ *Jacobŭ Heraclidŭ* pentru plătirea datoriilorŭ sale din Ungaria.

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiaeque etc. dominus et haeres.

Generoso Stanislao Barzy capitaneo nostro Szniathinensi fideli nobis dilecto gratiam nostram regiam. Generose fidelis nobis dilecte. Egit huc apud nos et per nuncium et per literas suas magnificus et generosus Franciscus Zay de Chemer, praefectus civitatis Cassoviensis ex regno Ungariae, suo et certorum caesareae majestatis praefecturae suae subditorum nominibus, ut illis de fidelitate tua seu illius vicecapitaneo nobili Ancto Grochowski jus dici et justiciam debitam administrari mandaremus, quem certum numerum boum ex Valachia in usum ipsorum deductorum illis intercepisse et per vim contra pacta et foedera communia ademisse contendunt. Nos itaque pro jure vicinitatis ac pactorum et foederum communium, quae cum caesarea illius majestate jam dudum constituta habemus eisque satisfacere volentes deputavimus ad hoc idem negocium cognoscendum et justiciam ipsis conquerentibus administrandam certos commissarios seu revisores nostros. Quamobrem volumus et mandamus fidelitati tuae omnino habere volentes, ut cum per dictos commissarios seu revisores nostros vocata fuerit, coram illis una cum vicecapitaneo suo praefato se sistat ac eundem vicecapitaneum statuat et quicquid in praemissis cognoverint, decreverint atque statuerint, firmiter et ipsa fidelitas tua, quantum in illa erit, observet et adimpleat et vicecapitaneum suum observare et adimplere jubeat curetque. Et aliter fidelitas tua pro gratia nostra et e fide nobis et reipublicae debita non factura.

Dat. Warschoviae in conventu generali regni die XII. mensis Marcii, anno domini MDLXIIII. Regni vero nostri XXXV.

Ad mandatum sacrae
regiae majestatis proprium.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 25 — 26.

Digitized by Google

CCLVII.

1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, desemnéză pe comisarii, cari aŭ se judece procesulŭ dintre generalulŭ *Franciscŭ Zay* şi căpitanulŭ din Sniatinŭ *Stanislaŭ Barzy*, pentru boii trimişi din *Moldova* în Ungaria. 1564.

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviaeque etc. dominus et heres.

Magnifico et generoisis Nicolao a Sieniawa, palatino terrarum Russiae generali ac exercituum regni nostri supremo capitaneo, Joanni Sziemienski de Gologori, castellano Haliciensi, Hieronimo Lanczkoronski de Brzezie, capitaneo nostro Skalensi, Stanislao Strusz, venatori Camenecensi et capitaneo nostro Chmielnicensi, Nicolao de Mieliecz, secretario aulico et capitaneo nostro Grodocensi, Nicolao Kuropathwa, tribuno Haliciensi, Nicolao Potoczky, aulico et arcis nostrae Camenecensis dispensatori, Nicolao Lessniowski, Joanni Strzess, notario terrestri Haliciensi et Paulo Skothniczki, sincere et fidelibus nobis dilectis gratiam nostram regiam.

Magnifice et generosi sincere et fideles nobis dilecti. Egit huc apud nos et per nuncium et per literas suas magnificus et generosus Franciscus Zay de Chemer, praefectus civitatis Cassovidnsi ex regno Hungariae suo et certorum caesareae majestatis praefecturae suae subditorum nominibus, ut illis de generoso Stanislao Barzy capitaneo nostro Szniathinensi seu ipsius vicecapitaneo nobili Aucto Grochowski jus dici et justiciam debitam administrari mandaremus, quem certum numerum boum ex Valachia in usum ipsorum deductorum illis intercepisse contendunt. Nos itaque pro jure vicinitatis ac pactorum et foederum communium, quae cum caesarea illius majestate jam a multis annis constituta habemus eisque satisfieri volentes; qui quidem generosus Stanislaus Barzi ad eam querelam hic coram nobis allegavit, sibi de bobus ejusmodi interceptis nihil constare; verum statuit hic idem coram nobis vicecapitaneum suum nobilem Auctum Grochowski, cui de iis omnibus constare allegavit, offerens se de eo justiciam debitam administraturum; et si quidem hic coram nobis constabat dictos boves in administratione ejusdem vicecapitanei fuisse, tamen quoniam de veritate ejus rei hic coram nobis exacta inquisitio fieri et testimonia produci non poterant, ideoque ut de hoc idem negocio melius et planius cognoscatur, eundem vicecapitaneum ad locum, in quo injuria ejusmodi illata esse dicitur, remisimus et ad inquirendum et cognoscendum de ejusmodi injuria, justiciamque praedictis caesareae majestatis subditis administrandam: Serenitates et fidelitates vestras, quarum nobis fides, integritas et in rebus gerendis dexteritas et in rempublicam regni nostri studium perspectum est, in commissarios nostros deputandos duximus, uti quidem deputamus per praesentes injungentes illis authoritate nostra, ut ad proxime instantem diem duodecimum mensis Junii in oppidum Szniathin simul convenientes vocatoque ad sui praesentiam authoritate nostra et illarum commissariali generoso Stanislao Barzi capitaneo Szniathinensi, ipsum coram serenitatibus et fidelitatibus vestris vicecapitaneum suum

Digitized by Google

praefatum statuere jubeant ac in praesentia eorum, qui ex regno Hungariae a prefato Cassoviensi ad eum actum venturi sunt, de interceptis bobus suprascriptis diligentem, accuratam et exactam inquisitionem faciant, eaque facta id quod jus commune et justicia sancta postulaverit, nulli partium faventes, sed deum et ejus justiciam tum et fidem nobis et reipublicae debitam prae oculis habentes, decernant atque statuant, justiciamque talem ipsis conquerentibus faciant, eumque quicunque ipsorum reus repertus fuerit, ad satisfaciendum ibidem in instanti adigant et astringant, ita ut nulla deinceps quaerimonia ea de re ad nos perferatur; appellatione tamen parti sentencia illarum gravatam se sentienti, ad nos salva manente. Et aliter serenitates et fidelitates vestrae pro gracia nostra ac fide nobis et reipublicae debita non facturae, unius duorum, trium, quattuor et quinque vestrum absentia non obstante.

Dat. Warschoviae in conventu generali regni die XII. mensis Marcii, anno domini MDLXIIII. Regni vero nostri XXXV.

Ex commissione
sacrae regiae majestatis propria.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 26—27.

CCLVIII.

1564. 1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, face cunoscutŭ generalului *Franciscŭ Zay*, că a delegatŭ anumiţi comisari, ca se cerceteze şi decidă afacerea pentru boii trimişi din *Moldova*.

Sigismundus Augustus dei gracia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae Masoviaeque etc. dominus et heres.

Magnifice grate nobis dilecte. Quemadmodum egit apud nos generositas tua et per literas, internuntium suum, ut illi de generoso Stanislao Barzy capitaneo nostro Szniathinensi ratione interceptionis in oppido nostro Szniathin boum ex Valachia deductorum, jus dici et justiciam administrari juberemus. Cum interim hic apud nos praesens adesset idem generosus, eaque de re a nobis quaesitus, allegaret sibi de bobus ejusmodi interceptis nihil constare, verum statuit hic idem coram nobis vicecapitaneum suum Szniathinensem nobilem Auctum Grochowski, cui de iis omnibus constare allegavit, offerens se de eo justiciam debitam administraturum. Itaque nos, cum et jura regni nostri ita suadeant et consiliariis nostris in conventu praesenti regni generali congregatis ita visum est, designavimus et deputavimus certos commissarios nostros ad inquirendum de negocio suprascripto et justiciam debitam de eodem vicecapitaneo Szniathinensi ratione eorundem boum interceptorum administrandam

Digitized by Google

jussimusque ea de re literas commissionis nostrae ex cancellaria nostra internuncio generositatis tuae extradare. Verum quoniam is idem internuntius easdem commissionis nostrae literas timeritate quadam ductus acceptare noluit, temereque inde discessit, nos id generositatem tuam latere noluimus, idque generositati tuae significandum duximus per praesentes, nihil in nobis defuisse, quod ad conservandum jus vicinitatis pactaque communia pertinere censeatur, quemadmodum generositas tua ex eisdem literis commissionis nostrae, quas internuncius generositatis tuae accipere temere noluit et quas illi praesentibus inclusas mittimus, planius cognoscet. Cum his generositatem vestram bene valere cupimus.

Datae Warschoviae in conventu generali regni die 14. mensis Martii, anno domini 1564. Regni vero nostri 35.

Ex commissione sacrae regiae majestatis propria.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 27 — 28.

CCLIX.

1564. *Petru Miskovsky*, vice-cancelariulŭ Poloniei, informézĕ pe generalulŭ *Franciscŭ Zay*, că în privinţa boilorŭ trimişi din *Moldova*, nu a pututŭ obţiné altŭ-ceva dela regele Poloniei, de câtŭ ca se delege anumiţi comisari, spre a cerceta acéstă afacere. 1564.

Magnifice domine, amice charissime et honoran., commendo officia mea Magcae do. vestrae.

Qui apud regiam Maiestatem causam Do. vestrae Magcae non minus nunc, quam antea diligenter, verum cum id, quod Do. Magca petit, fieri non posset, propter Thomsam iustissimis de causis sublatum e medio et res ipsius omnes a privatis hominibus direptas, uti ex literis Maiestatis regiae Do. vra Magca cognoscet, aliud non inveniebam, in quo Magncae Do. vestrae gratum facere possem hoc tempore, quo ut Maiestatem regiam in pristina voluntate erga hanc causam do. vrae Magcae etiam atque etiam confirmarem. Quod quidem feci studiosissime. Reliquum est, ut do. vestra Magca apud Commissarios designatos tempore constituto causam suam agat. Ubi si constiterit, per quempiam ex subditis Mtis huius regiae damni aliquid Magcae do. vrae illatum esse, dubitare non debet, quin et summa Mattis ipsius voluntate et meo quoque studio et diligentia, ius suum do. vra Magca consequatur. Quod autem mihi do. vra Magca per familiarem suum duo vini vasa promiserit, etsi mihi quidem ad benevolentiam do. vrae Magcae cognoscendam nullis muneribus opus esse intelligo, tamen id quoque gratissimo animo a Magca do. vra ac-

Digitized by Google

cipio, paratus vicissim illi in omnibus rebus per occasionem gratificari. Bene valere do. vram Magcam cupio. Datum ex Bielsco die XXIIII Maji, anno domini MDLXIIII.

Magnificae D. Vestrae

obsequens amicus

Petrus Miskovsky
R. P. Vicecancellarius.

Pe dosŭ: Mag^co domino Francisco Zay de Chemer Capitaneo Cassoviensi, amico charissimo et honoran.

«Est nem kelly elw adni.»

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 28—29.

CCLX.

1564. 1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, face cunoscutŭ generalului *Franciscŭ Zay*, că boii, pe cari i trimesese *Jacobŭ Heraclidŭ* în Ungaria, au fostŭ reţinuţi în Polonia din causa devastărilorŭ, ce le făcuse mai înainte unŭ anumitŭ *Tomşa* în ţinutulŭ Sniatinului.

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiaeque etc. dominus et haeres.

Generose grate nobis dilecte. Etsi pro officio nostro et pro ea observantia, qua majestatem caesaream libenter prosequimur, cuperemus omnes rationes persequi, quibus de interceptis bobus istis, de quibus nunc etiam generositas tua queritur, jus generositatis tuae quam primum dici possit, tamen ne nunc quidem videmus, quomodo ab ea ratione, quae semel constituta per nos est, discedere possimus. Nam cum Thomsae, ex cujus pecoribus generositas tua damnum suum sarcire velle videtur, non pecora solum, sed omnia fere, quae is ex Moldavia in ditiones nostras importaverat, a fremente populo per tumultum direpta sint, ex eo quod is paulo ante turpiter mutilatis plerisque in Moldavia hominibus ditionis nostrae iisque summa ignominia affectis, territorium praeterea nostrum Sniatiense depopulatus fuerit, ac ejusmodi factis non modo tumultum nostrorum hominum injurias propinquorum suorum ulciscentium, sed etiam majestatis ipsius nostrae justissimam indignationem adversum se concitaverit, ita ut de eo supplicium jam sumi jusserimus, non videmus profecto, quomodo inde generositati tuae satisfieri ulla ratione possit. Praeterea autem accurrit huc nuper post ipsum jam Thomsam ex hac vita sublatum, citissimis itineribus orator Turcarum imperatoris, qui et Thomsam ipsum, uti subditum ac vasallum Turcarum et res ipsius a nobis ex foedere repetiturus

Digitized by Google

erat, cujus alioqui rei maximam nos in hoc genere rationem habere oportuisset, si is orator turcicus rebus adhuc integris ad nos accurrisset. Quamobrem nos quidem aliud non videmus, quam ut generositas tua judicium ipsum commissariorum a nobis designatorum ad tempus constitutum expectet, ibique cum capitaneo ipso nostro Sniatinensi vel cum ipsius vicecapitaneo jure experiatur. Quo quidem in judicio si constiterit damnum ullum generositatis tuae per eos datum esse, omnia praestari abunde ac sarciri generositati tuae sine mora jubebimus. Quod si autem praeterea generositas tua ullam aliam rationem persequendi legitime juris sui inire forte voluerit, eamque nobis significaverit, libenter auctoritate nostra illi aderimus, jusque ipsius, quam maxime licebit, defendemus. Gratum enim habemus studium hoc generositatis tuae erga nos, quod cum ex literis, tum ex sermone familiaris ipsius intelleximus.

Datum in Bielsco die XXIIII. Maji, anno dni MDLXIIII. Regni nostri XXXV.

Ad mandatum sacrae regiae majestatis proprium.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 29—30.

CCLXI.

1564. Actulŭ, prin care nobilii români *Emericŭ* şi *Paulŭ Sebessy* se obligă a ceda în posesiunea nobilului *Casparŭ Ostrovici* a patra parte din moşiile Precopŭ, Vlăleţŭ, Resboinicŭ, Vâlciapolia, Budişinţi, Pernişŭ şi Cladnicŭ din districtulŭ *Caransebeşului*. 1564.

Nos Gregorius Bethlen De Ikttar Banus sebessiensis et consiliarius sacrae regie maiestatis Hungariae etc. Recognoscimus per presentes quibus expedit vniuersis. Quod nobiles Emericus ac paulus sebessy fily olim michaielis sebessy coram nobis personaliter veniendo, assumentes nihilominus super se Totum onus sororum ipsorum honeste Barbare sebessy filie similiter dicti michaielis Sebessy, non coacto Imo libero ipsorum arbitrio confessi sunt in hunc modum. Quomodo ipsi, Illam ordinacionem, et constitutionem Quam super Bonis et Juribus possessionarys puta Jablaniczia et glob pertinentiarumque eorundem vniuersis, Annis hisce superioribus pater ipsorum prefatus ad huc in humanis existens cum Egregio Stephano gywrma sanxisset: Modo Ipsi cum Et Erga Egregium casparem oztrowytth generum nempe dicti olim Stephani gywrma de nouo per omnia puncta et articulos litteris ipsorum presentibus sub grauamine infra scripti vinculi confirmarent stabilirentque, hac addita condicione vt deinceps in requisicione vniuersarum porcionum possessionariarum in possessionibus prefatis, necnon prediorum prekop, vlalecz, razboynyk,

Digitized by Google

valchiapolia, Budissincz utraque pernys et Kladnyk. Que in presenciarum pre manibus alienorum pignoris Titulo, et vy Tenerentur et haberentur, prefatus caspar oztrowyth non parcendo fatigys persone neque sumptibus suis pariter Cum ipsis vbique Locorum opportunorum equale onus penitus usque ad extremum premissorum singulorum deo fauente reoptencionem supportare esset obnoxius semper, Quibus denique auxiliante deo optimo maximo siue particulatim siue penitus Taliter optentis, De omnibus huiusmodi Jure consecutis porcionibus possessionarys vel predialibus sicut pretactum est, Eidem casparo oztrowytth suisque heredibus directa quarta pars siue porcio pure, prouenire, cedere sequestrare perpetuoque possidere Dare debere eo facto. Quam quidem confirmacionem ordinariam utraque partium dictarum, in Eadem presencia nostri sub vinculo Trecentorum aureorum semper inviolabiliter contra se se mutuo obseruare, perque suos heredes in futurum obseruari facere strictissime deuinxit, Testimonio presencium nostrarum mediante, Date in arce Sebes vigesimo quinto Die mensis May Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quarto.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 328—329. Originalulŭ în archiva familiei Ivulŭ din Hinedórĭ. Fasc. 2. Nr. 26.

CCLXII.

1564 1564. *Nicolae de Szieniava*, palatinulŭ Rusiei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că procesulŭ pentru estradarea boilorŭ trimişi din *Moldova*, este fixatŭ pe ḑiua de 12 Iunie 1564.

Spectabilis ac magnifice domine domine amice mihi observandissime. Salutacione premissa serviciorumque meorum commendacione, vestre spectabili et magnifice dominationi a deo optimo maximo cuncta prospera ac felicia precor ex intimo animi affectu etc.

Ex literis vestre spectabilis magnifice dominationis, que mihi sunt reddite per familiarem spectabilis magnifice dominationis vestre, intellexi, que mihi vestra spectabilis magnifica dominatio vestra scribit, ex quibus delectatus sum, cum presertim spectabilis vestra magnifica dominatio mecum amiciciam contrahere vellit, quod ego eciam desidero ex intimo animi mei affectu, ac tamen ego eciam sum ignotus, vestra spectabilis magnifica dominatio verum me vestra spectabilis magnificentia paratissimum amicum in omnibus cognoscet. De damno vestre spectabilis magnifice dominationis, quod per dominum capitaneum Szniatinensem spectabilis vestra dominatio habere agnoscit in bovibus, hoc negocium certis commissariis ad judicandum et discernendum regia majestas dominus meus clementissimus commisit, ad quod ego eciam sum depu-

Digitized by Google

tatus primus commissarius per sacram regiam majestatem et jam est prefixus terminus et assignatus per nos domino capitaneo Szniatinensi et ejusdem vicecapitaneo, habebuntque terminum coram nobis in Szniatin XII. die Junii. Spero vestram magnificam dominationem missuram ad audiendum administrande justicie, in qua nihil dubitet. De genere ferarum, quod scribit vestra spectabilis magnifica dominatio, ut magnifice dominationi vestre possim mittere, libentissimo animo in ea re dominationi vestre magnifice complacere vellim, sed tale genus ferarum iam in nostrls partibus non invenitur, tantum in regionibus tartaricis post fluvium Boristenem. Cetera commisi huic servitori vestre magnifice dominationis verbis nomine meo referre vestre spectabili magnifice dominationi, cui fidem in omnibus adhibeat et me vestra spectabilis magnifica dominatio habeat pro amico et servitore suo paratissimo.

Tandem servicia mea iterum atque iterum vestre spectabili magnifice dominationi commendo.

In Grodek XXIX. Maji, anno domini 1564.

Ejusdem spectabilis et magnifice vestre dominationis

sincerus amicus et servitor

Nicolaus a Szieniava, palatinus generalis terrarum Russie, exercituum tocius regni Poloniae supremus prefectus, Haliciensis Colomiensisque capitaneus, m. p.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 30—31.

CCLXIII.

1564. *Martinŭ Sborowski*, castelanulŭ Cracoviei, promite generalului *Franciscŭ Zay*, că va interveni de nou pe lângă regele Poloniei în cestiunea boilorŭ trimişi din *Moldova*. 1564

Spectabilis et magnifice domine, domine ac amice mihi plurimum observande, salutem et felicia queque etc.

De quibus magnificencia vestra mihi scribere dignata est, in re sua cum illo capitaneo, scripsi non ita pridem sacratissimae majestati regiae domino suo clementissimo, ad quod cum hucusque responsum non habeo, iterum majestati illius non gravabor scribere ac denique cum uti magnificenciae vestrae ignotum non est, me in brevi profecturum cum exercitibus Polonorum et Lithwanorum in Moschoviam, cum sim supremus exercituum imperator ab illius majestate praefectus. Dabo operam, ut oretenus de re ipsa majestatem regiam alloquar, nam scio magnificenciam vestram esse gravatam hac mera

Digitized by Google

injuria ac tandem solicitari manibus et pedibus apud dominum meum clementissimum volo, ne idem capitaneus super tali facinore suo ad imum usque finem solatio fruatur, nec putet me magnificencia vestra ista obliturum, nam amicas res et officia soleo optima tenere memoria; nihil itaque est, in quo magnificencia vestra hesitet, quominus a me talia perficiantur, nam ego brevissime aggredi spero suam majestatem regiam, et in aliis rebus utatur me magnificencia vestra secure, ego paratus sum solicita mente magnificenciae vestrae summa cum diligentia et studio inservire nec super me magnificencia vestra hallucinaberit. Perbelle tandem magnificenciam vestram valere cupio eidemque fausta et felicia queque precor ab illo cunctipotenti deo.

Datae raptim Slibniziae ultima Maji, ao Christi domini 1564.

Martinus Sborowsky
castellanus Cracoviensis etc. manu propria.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 31—32.

CCLXIV.

1564. 1564. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Turda decide, că de óre-ce în privinţa *religiunei*, preoţii bisericelorŭ unguresci (calvine) şi preoţii bisericelorŭ săsesci (luterane) pe lângă tóte disputele şi certele, ce le au avutŭ, nu s'aŭ pututŭ înţelege, astŭ-felŭ pe viitoriŭ se fie liberŭ ori cărei comunităţi se urmeze séŭ *religiunea ungurésca profesată de biserica din Cluşŭ séŭ religiunea săséscă profesată de biserica din Sibiŭ.*

. . . . . .

Articuli dominorum nobilium regni Hungarię et trium nationum partium eiusdem Transsyluanarum nobilium Siculorum et Saxonum in conuentu eorum partiali pro primo die dominico proximo post festum sacratissime et jndiuidue trinitatis de edicto sacrę regię Maiestatis in oppido Thorda celebrato anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo quarto confecti.

. . . . . .

5) Preterea quia in negotio religionis communicationis presertim coenę dominicę, quo usque varię disputationes, contentiones, rixe et assertiones inter superintendentes et pastores ecclesiarum Coloswariensis, nationis videlicet Hungari, et Cibiniensis gentis Saxonicalis habite fuerunt, ad tollendas igitur huiusmodi dissensiones, pacificandamque vtriusque partis conscientiam, pro quiete regnicolarum statutum est, vt a modo in posterum vtrique parti liberum sit, siue Coloswariensis aut Cibiniensis ecclesiarum religionem et assertionem tenere velit, ita tamen quod si pastor alicuius ciuitatis oppidi aut villę religionem et

Digitized by Google

assertionem ecclesie Coloswariensis prędicare et populum ea vi cogere vellet, facere non possit, sed quamcumque religionem ciuitas, ipsa oppidum aut villa tenere voluerit, predicatorem eius assertionis tenere, contrarientem vero ammouere valeat; hoc idem et in diocesi ecclesie Cibiniensis obseruetur. Si qui vero ad assertionem eiusdem ecclesie aut Coloswariensis accedere aut communicare voluerint, absque quorumlibet impedimento et molestia ad parochum religionis et assertionis illius communicandi gratia ex possessione professionis ecclesie Cibiniensis possessionem assertionis Coloswariensis absque omni offensione, subsonatione et derisione accedere valeat atque possit.

. . . . . .

(L. S.) Lecta.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 229—232. Originalulŭ în Museulŭ transilvanŭ (Jos. Com. Kemény, Codex Authent. Artic. Diaet. Trans. Tom. I.)

CCLXV.

1564. Actulŭ de împăciuire încheiatŭ între nobilulŭ *Nicolae Rada* din Bănatŭ şi între rudele sale *Michaiŭ*, *Hanculŭ şi George* în privinţa părţilorŭ de moşie din satulŭ Mihădica. 1564.

Nos gregorius Bettlen de Ikttar Banus Sebessiensis ac consiliarius sacrae regie maiestatis hungariae etc. Damus pro memoria Tenore presentium significantes Quibus expedit vniuersis. Quod accesserunt nostrum in conspectum personaliter, nobilis Nicolaus rada filius nobilis Quondam Johannis rekassi, a nobili domina martha filia olim domine dorothee, filie Quondam Blasy rada ac honesta domina catherina soror eiusdem vterina progeniti consors nempe prouidi georgy Hwnyady necnon michael filius olim honeste frusine sororis eiusdem marthe, carnalis, ac prouidi Hankwl ac Georgius fily condam circumspecti Francisci Borzon ab eadem domina martha procreati, Qui omnes coram nobis pari voto eo modo retulerunt Qualiter Ipsi super inTegra portione eorum possessionaria in possessione mihadika habita, licet post longam inter se collitigacionem factam, intercessione certorum quorundam nobilium, virorum interipsos agendo, coram egregys georgio Wayda et petro pryzaka castellanis, Necnon Martino Brathouan Judice nobilium Istius districtus Sebessiensis, Taliter concordassent, vt propterea dictus Nicolaus rada, Nam frater natu maior foret, et quia porcionis dicte possessionarie in omni euentu curam gessisset inTegreque hanc modo usque preseruasset. Dempta equali inter eosdem diuisione super inde celebratura. Idem Nicolaus rada de medio vniuersorum Jobbagionum Ibidem commorantium. Quattuor Qui sibi magis placerent eligeret. Cum solitis eorum sessionibus, puta instar ceterorum Jobbagionum, Ibidem

Digitized by Google

existentium. Juxta veram ac rectam limitacionem diuisionemque cedentes. Insuper Quod Eidem Quattuor Terras arabiles, Et Duo feneta Circa Curiam suam Illic habitam similiter delectiue adderent cederentque. Quibus ergo delectis vnus vocatur michaiel Vnthura, secundus petrus Vnthura. Tertius pazkotha. Quartus Dumitraza krachwnazka. Terrarum autem Illarum arabilium, due secus eandem Curiam nobilitarem continentur, alie vero due in loco gwra thurzkywlwy vna ab vno latere fluuy mihadika, altera ab alio adiacet. Illorum autem duorum fenilium, vnum quod Juxta fonthanam pawl, aliud autem est, ab inferiori parte dicte Curie nobilitaris penes fluuium Mihadika, Quod et alioqui ab antiquo semper ad eandem Curiam pertinuit, Ideo omnia et quelibet premissa dicti fratres vniuersi vnanimi eorum voluntate eidem nicolao rada fratri Ipsorum natu maiori causis expremissis addiderunt et concesserunt perpetue pacis et vnionis causa vti possidereque perhennaliter In filios filiorum Ac heredum suorum per succesores Imo in omnibus ac singulis premissis. Quam coram dictis castellanis et Judice Nobilium, mediacione certorum proborum nobilium virorum Tam Etiam In presentia nostri concordauerunt et conuenerunt, ac In omnibus premissis perpetuo perdurare se mutuo firmiter deuinxerunt, presentium nostrarum vigore et Testimonio Mediante. Datum in arce Sebes In festo Nativitatis sancti Joannis Baptiste, anno domini Millesimo Quingentesimo sexagesimo Quarto.

Pesty, Krassó vármegye története. Tom. IV pag. 85 — 86. Originalulŭ în archiva familiei Szereday din satulŭ Leşnicŭ în comitatulŭ Hinedórei.

CCLXVI.

1564. 1564. *Inceputulŭ reformaţiunei în Bănatŭ.* Dieta Transilvaniei întrunită la Sighişóra decide, că de óră-ce s'au născutŭ neînţelegeri între preoţii catolici şi preoţii reformaţi din Caransebeşŭ, astŭ-felŭ pe viitoriŭ se celebreze serviciulŭ divinŭ în una şi aceeaşi biserică, într'o ţi *catolicii* şi în alta *reformaţii* etc.

. . . . . .

Articuli statuum et ordinum trium nationum Transsylvanensium in parciali eorum congregatione pro festo beatę Agnetis virginis in anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo quarto ex edicto sacrę electę regię Maiestatis Hungarię, Dalmatię, Croatię ect. in civitate Segeswar celebrata editi, ac Maiestati suę sacrę exbibiti.

. . . . . .

Notum est autem plerosque fideles suę sacrę Maiestatis hic in certa particula terrę Transsylvanię degentes, sicuti Fogaras a solutione taxę regię

Digitized by Google

in eum finem exemptos esse, vt dum et quando necessitas sacrę regię Maiestatis et regni postulaverit ad omnia seruicia, bellicis apparatibus instructi, ire et proficisci debeant. Propterea conclusum est, vt sacra Maiestas regia illos ad seruitia Maiestatis suę sacrę et regni generalia et particularia ire et proficisci committat graciose.

. . . . . .

Cum in districtu Karansebes sacro sanctum euangelium annunciari inceperit et in medio illorum inter Romanę religionis ac evangelij professores dissensio subnata sit, supplicarant domini regnicolę sacrę Maiestati regię dignaretur dissensionis revisionem prestantibus aliquot viris committere. Sed cum non facile queant isthic tales reperiri, qui controuersiam et diuersitatem illam dirrimere aut sopire possint, placuit sacrę Maiestati eius, non debere cognitionem dissensionem partibus littigantibus committere, sed publicis articulis cautum esse voluit, vt alternis diebus sacra in templo publico ab vtraque parte celebrentur. Ita vt vno die Romanę relligionis, altero vero die euangelij professores in eodem templo verbum dei audire et officia diuina seu coeremonias peragere debeant, neque alterutra pars aliam suo die et tempore instantibus sacris officijs in concione aut coena domini peragentem turbare, iniuria afficere, aut quoquomodo impedire audeat sub poena in prioribus articulis superinde constituta.

. . . . . .

In negocio fugitiuorum colonorum deliberatum est, vt articuli in generali congregatione dominorum regnicolarum statim post felicem reditum suarum Maiestatum sacrarum in dicta ciuitate Coloswar editi in omnibus eorum punctis et articulis interim obseruari debeant, quod sua Maiestas sacra, in alia futura generali congregatione vniuersorum statuum et ordinum dominorum regnicolarum cum ijsdem diversum statuerit. Irritis interim et invaliditatis alijs parcialibus si quę forent, constitucionibus.

. . . . . .

Cęterum communi voto dominorum regnicolarum statutum est, vt publici malefactores, fures homicidę, incendiarij, predones et alij id genus facinorosj juxta superiores constitutiones vbilibet tam in pertinentibus arcium sacrę Maiestatis regię, quam etiam aliorum dominorum magnatum et nobilium Siculorum nec non Saxonum bonis et terris ad nobilitatem pertinentibus, per comites vicecomites et judices nobilium comitatuum ac alios per sacram Maiestatem regiam ad id specialiter deputandos persequi, captiuari ac debita poena affici possint et debeant.

Postremo cum in causa religionis presertim de coena domini inter pastores et ministros ecclesiarum Hungaricarum et Saxonicarum non perinde conueniat vnde ante biennium ex consensu sacrę Maiestatis regię ad ciuitatem Meggijes synodus indicta fuerat, vt factis collationibus scripturarum hęc controuersia inter eos dirimeretur, quę tunc infecta remanserat, vt itaque gloria dei ex sacra scriptura omnibus pijs magis ac magis innotescat statutum est, vt pastores et ministri ecclesiarum et alij pij in sacris literis versati tam corporis Christi realis in coena presentię professores, quam etiam hi qui sacramentarij

Digitized by Google

vocantur et coenam pro signo tantum asseuerant, decimo quinto die ab eo die, quo sacra regia Maiestas Albam Juliam deo duce peruenerit, computando ad oppidum Enijed conuenire, quo alij quoque pii et praestantes viri libere venire poterunt, Majestas quoque sacra regia vnum aliquem ex dominis consiliarjs suis in persona sua regia illuc mittere dignabitur, qui authoritate Maiestatis suę partes dissidentes ab omnibus jurgijs, contumelijs et blasphemijs cohibebit, coram quibus prenominati pastores ex sincero dei verbo zelo christiano disputare, conferre, veritatem in lucem proferre debebunt. Ne ex dissensionibus promiscua christianorum multitudo anceps et suspensa hereat, quin potius vno ore et corde puritatem fidei et religionis nostrę authorem deum per filium suum vnicum mediatorem et reconciliatorem nostrum glorificare valeat.

. . . . . .

Lecta.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 221 — 227. Originalulŭ în colecţiunea de manuscripte a museului Bruckenthal din Sibiŭ. Art. Diaet. Auth. Transsyiv.

CCLXVII.

1564. 1564. *Nicolae de Schieniava*, palatinulŭ generalŭ alŭ Rusiei, face cunoscutŭ, că starea sănătăţii sale nu-i permite se pótă lua parte în comisiunea, ce a fostŭ instituită spre a cerceta cestiunea boilorŭ trimişi de *Jacobŭ Heraclidŭ*.

Spectabiles, generosi domini amici mihi gratiosi, salutem ac omnia pro voto dominationibus vestris a deo optimo, maximo ex animo opto etc.

Ex literis dominationum vestrarum ac etiam spectabilis ac magnifici domini capitanei Cassoviensis intellexi, vestras dominationes missuras esse nomine ejusdem ad id negocium justiciae administrandae per commissarios sacrae regiae majestatis, domini nostri clementissimi de bobus perceptis ejusdem suae magnificenciae per dominum capitaneum Sniatinensem vel ejusdem vicecapitaneum, quod me quoque dominationes vestrae ad id negocium vocant, praesertim sciens, me esse deputatum commissarium per sacram regiam majestatem, hoc libentissimo animo facerem causa memorati s. et m. et causa gratiae et favoris magnifici domini capitanei, verum cum sim ex divina gratia tanta infirmitate provocatus, cur mihi iter accipiendum prohibuit, sed dominationibus vestris certo polliceor, ceteros dominos commissarios fecisse in hac causa tantam diligentiam, quod decet justiciae et aequitatis ad conservandam bonam vicinitatem. Me vero dominationes vestrae, obsecro diligentissime, in hac re

Digitized by Google

excusatum habeant. Tandem dominationibus vestris quam diligentissime commendatum me esse cupio. In Brzezany XI. die Junii, anno domini 1564.

Earundem dominationum vestrarum

amicus addictissimus

Nicolaus a Schieniawa, palatinus generalis terrarum Russiae, exercituum regni Poloniae supremus praefectus ac Haliciensis Colomiensisque Capitaneus.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 32—33.

CCLXVIII.

1564. *Ioanŭ Strzcs*, notariulŭ districtului Haliciŭ, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că cei-alalţi comisari delegaţi de regele Poloniei spre a cerceta afacerea pentru boii trimişi din Moldova de *Despotŭ-Vodă*, neputêndu-se întruni la ţiua fixată, procesulŭ nu s'a pututŭ judeca. 1564.

Post serviciorum meorum promptam favorabilemque commendacionem vestram magnificenciam servet deus diu incolumem per Jezum Christum etc.

Magnifice domine observandissime. Et si inter ceteros commissarios ad negocium peragendum occasione perceptionis quorundem boum inter magnificum dominum Stanislaum Barcy capitaneum Sniatinensem etc., tum et generosum Anctum Grochowski vicecapitaneum ejusdem ex una, tum et inter magnificenciam vestram partibus ex altera fuerim nominatus, parendoque mandatis sue sacre et serenissime majestatis huc in locum ad hoc designatum descendi, una cum generoso Michaele Jankowski judice terrestri Haliciensi per magnificum dominum palatinum Russie supremumque regni in locum sui per suam magnificenciam ad ea dati et deputati. Et quid hoc in negocio actum sit, magnificencie vestre hisce literis notum facio. Quod ceteri domini commissarii propter ardua et inbuencia reipublice tumque negocia sua pro hac vice minime ad hoc idem negocium diffiniendun descendi potuerunt. Ac tamen magnificus dominus Barzy Sniatinensis palatinus per nonnullos consanguineos ac amicos suos una cum prefato domino vicecapitaneo suo protunc personaliter stante et comparente ad ea omnia, quecunque ex parte magnificencie vestre essent illi per modum querelle objecta et proposita, dare voluit sufficientem et omnimodam expedicionem, non attento de insufficientia commissariorum. Domini vero per magnificenciam vestram nuncii ad hoc tractandum et finiendum missi nullam nequaquam proposicionem hujus negocii finire voluerunt, imo rennuerunt, ex ea de causa asserentes, ea non posse et neque

Digitized by Google

in commissis habere ad tractandum et diffiniendum, quousque domini judices commissarii per sacram regiam majestatem deputati ex integro essent, prout hi iidem per magnificenciam vestram nunctii missi solennem protestacionem fieri voluerint de non acceptanda et obtinenda justicia propter absenciam ceterorum commissariorum, prout de his ita hoc in negocio gestis magnificenciam vestram certum fieri volo. Cujus me gracie commendo. Ex Snyatini XII. Junii anno domini 1564.

W. m. we wszem powolne.

Joanues Strzcz
notarius terre Haliciensis.

P. S. Offerentes se ex parte magnificencie vestre proposiciones et allegaciones suas multis veridicis probacionibusque comprobare de injuria vestre magnificencie illata, si tantum domini commissarii judices per sacram regiam majestatem deputati hic se ad audiendam et difiniendam causam prefatam se sisterent.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 33—34.

CCLXIX.

1564. 1564. *Plenipotențiarii generalului Franciscŭ Zay* din Ungaria, se înfățișéză înaintea autorității din *Haliciŭ* și protestéză în contra sequestrării boilorŭ, pe cari i-a trimisŭ fostulŭ voivodŭ alŭ Moldovei *Jacobŭ Heraclidŭ* pentru plătirea datoriilorŭ, ce le contractase în Ungaria.

Egregii et nobiles Georgius de Olczwar ex comitatu Abavyvariensi assessor, Franciscus Kalnasi ex comitatu Saross, capitaneus certorum militum equitum sacre cesaree majestatis christiane, Christoferus Karvath ex comitatu . . . familiaris ejusdem cesaree majestatis, Blasius Thernei ex comitatu Saross et Michael Mesti et ex liberis civitatibus sue majestatis cesaree ex Cassovia, Joannes Lippay e Lauczovia, Clement Hiblar ex Eperies, Joannes Czew ex Barthwa, Thomas Zloczky coram presenti officio et arcis castrensis Haliciensis personaliter comparentes ex parte et in persona magnifici domini Francisci Zay de Chemer, partium superiorum regni Ungarie et civitatis Cassoviensis sacre cesaree regieque majestatis supremi capitanei solemniter eidem officio protestati sunt et conquesti gravissimis querimoniis, quod anno domini preterito millesimo quingentesimo sexagesimo tercio die tercia post festum Nativitatis beati Joannis baptiste preteriti inducere et compellere fecerit idem dominus capitaneus Cassoviensis per hominem suum Michaelem Ursti ex Moldavia certum numerum boum electorum cum bobus Czobani vocatis numero

Digitized by Google

noningent(orum) duodecem et vaccas similiter electas cum Czabani vaccis vocatis numero quingenti triginta quinque, quem numerum boum vaccarumque eidem domino capitaneo dominus despotus pie memorie princeps Moldaviensis miserat atque dederat in rationem debitorum ejusdem domini despotis ab ipso magnifico domino capitaneo Cassoviensi mutuo in auxilium suum acceptorum, quibus regnum et principatum suum Moldaviae obtinuerit, deputando eam gregem pro undecim millia florenorum aureorum, cum idem Michael Mesti homo domini capitanei quiete et pacifice ultra regnum Moldaviense in regnum Polonie induxisset ad possessiones et pertinentias serenissimi principis domini domini regis Polonie, in oppidum sue majestatis Sniathinense, sub capitaneatu magnifici domini Stanislai Barzi ejusque vicegerente Ancto Grochowsky, ibique persoluta omnia tributa majestati regie et cetera vectigalia juxta antiquum morem istius regni Polonie atque idem Michael Mestl ab eodem vicecapitaneo Grochowsky campos ad pascendum boves et vaccas in territoriis villarum et pagorum Jessirnyow Hluskow precio conducto ordinasset convenissetque ad distanciam quatuor milliarum ab ipso oppido Sniathinensi intra regnum Polonie, ipseque vicecapitaneus bona fide spopondit eidem Michaeli Mesti locum illum esse quietum et pacificum ac se defensurum ab omnibus damnis damnificationibusque excepto peste et morte eorum, idem Michael Mesti fidens promissis vicecapitanei domini Grochowsky istis causis, ex quo essent in subditione et regno principis christianissimi atque confederati cum principe nostro sua majestate cesarea regiaque ab annis multis, non aliter ac si in Ungaria et regno domini domini nostri clementissimi fuissent, alia cum sit liberum persoluto tributo et vectigalium in regnum sue majestatis regis Polonie cum omnibus rebus mercibusque perire et transire omni nationi absque ullo impedimento, tercio fidens promissis et votis supradictis domini Grochowsky. Cum autem intervallo temporum hoc infortunium principi Moldaviensi domino despoto accidisset, idem vicecapitaneus dominus Grochowsky non curans suprascriptis causis elevato secum exercitu omnes boves et vaccas prescriptas intercepit et coegit ex illis terris conductis partemque unam boum ex territorio magnifici domini castellani Cracoviensis Okno vocato et servitores domini capitanei Cassoviensis protunc pastores ejusdem gregis verberibus maximis affecit et sic eos aufugere et relinquere eam opportuit, ipse autem capitaneus in oppido Sniathin prope metas Moldavienses vi et potentia mediante contra federa S. serenissimorumque principum Hungarie et Polonie ac et contra libertatem regni Polonie ab antiquis observatam ipsiusque votum ac promissum abstulit, ibique in oppido Sniathin, quos voluit, precio vendidit et quos mactare fecit, cetera quo fecerit ipse novit, cum autem idem Michael Mesti servitor domini capitanei Cassoviensis intercessisset apud dominum magnificum castellanum Cracoviensem, ad mandatum sue magnificencie idem Grochowsky reddidit ex istis omnibus non illos boves per ipsum ablatos, sed alios mixtos viles et parvos, vaccas et vitulos numero trecenta viginti duo, inter quos ut meminit idem Michael Mesti boves domini capitanei Cassoviensis non plus quam quadraginta tantum reddidisset, ex his quoque redditis noctu abigere fecit idem Grochowsky viginti duo, que erant meliora et sic remanserunt

Digitized by Google

tantum trecenta, quos ipse Michael Mesti vendidit tantum florenis septingentis quinquaginta polonico numero. Cum autem magnificus dominus capitaneus Cassoviensis tanta injuria ac damnum per eosdem dominum Stanislaum Barzy capitaneum Sniathinensem ac ejus vicegerentem Grochowsky factum fuisset, idem dominus capitaneus Cassoviensis serenissimo principi domino domino regi Polonie per literas et nuncios suos humiliter supplicavit, ut majestas sua ex sua innata clementia ut justissimus princeps ob intuitum communis justicie dei hominumque clementer dignaretur damna illa facta et perpetrata per eosdem capitaneos supranominatos reddi ac restitui omnimodo. Cum autem idem dominus Stanislaus Barzi capitaneus Şniathinensis majestati sue supplicasset, ut damna illa facta reviderent prius in loco ejusdem facti videlicet in oppido Sniatinensi: ad supplicationem utriusque partis majestas sua clementer elegit certos et precipuos commissarios magnificos dominos numero decem, quibus mandavit majestas sua, ut ad prefixum locum Sniathin et ad diem duodecimum mensis Junii in oppido Sniathinensi personaliter adessent, ut in mandatoriis literis majestatis sue clarius constat. Mandavit quoque majestas sua in precipuis literis eidem magnifico domino Stanislao Barzi capitaneo illius loci, ut una cum suo vicecapitaneo ad nominatum diem sub gratia sue majestatis personaliter adessent et comparere deberent. Idem majestas sua mandavit eciam magnifico domino capitaneo Cassoviensi, ut ipse quoque ad locum et diem prenominatum in persona sua mitteret viros honestos egregiosque cum plenaria informatione, qui omnia proposita et allegata proponerent coram commissariis sue majestatis una cum testibus et probationibus ejusdem facti. Ipsique domini commissarii secundum deum et ejus justiciam perscrutarent et intelligerent omnia negocia cognitaque rei veritate jus et justiciam pronunciarent atque secundum jura pronunciata eidem domino capitaneo Cassoviensi plenariam satisfactionem facerent de damno perpetrato per eosdem capitaneos Sniathinenses. Damnum autem, quod dominus capitaneus passus est per eosdem hec sunt: precia boum et vaccarum faciunt undecem millia florenorum in auro ungaricalium expense omnes, quas dominus capitaneus fecit ad istos boves floreni mille centum quinquaginta hungaricales. Cum autem terminus prefixe diei pervenisset, ipse dominus capitaneus Cassoviensis elegit ac misit suos certos et veros homines honestos ac egregios viros supranominatos cum omni et plenaria informatione, proponendi, allegandi et attestandi potestatem eis tribuendo secundum mandatum serenissimi principis regis Polonie et commissionem, que hic utraque reproduxerunt et demonstraverunt. Cum autem in locum prefixum per suam majestatem ad diem prenominatum pervenissemus ibique prompti fuimus ad omnia, que ad juris processum pertinent, audire, allegare, proponere et testimonia producere, dummodo judices commissarii presentes fuissent, sed nullos eorum dominorum commissariorum ibi presens fuit, preter unum videlicet dominum Joannem Stczess notarium terre Haliciensis et vicecapitaneum Haliciensem nomine Jankowsky, missum per magnificum dominum palatinum terre Russie in persona sua, neque idem dominus Stanislaus Barzi capitaneus Sniathinensis in persona sua comparuit, ut mandatum sue majestatis fecerit, propterea nos in negocio magnifici domini capitanei

Digitized by Google

Cassoviensis nullum jus assequi potuimus, sed cum magnis fatigiis et expensis abire coacti sumus, de quibus ibidem coram multis egregiis honestisque dominis protestati sumus, de quibus nunc quoque protestamur. Super quibus literas protestationales sub sigillo more et jure istius regni optamus ex eisdem actis nobis extradari prout eisdem extradite et sigillo Castrensis capituli communitate sunt.

Acta sunt hec in castro Haliciensi feria quinta ipso die festi sancti Viti anno domini 1564.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 34—37.

CCLXX.

1564. *Depositiunile martorilorŭ* făcute înaintea judeţului din *Cassovia* despre sequestrarea boilorŭ trimişi în Ungaria de fostulŭ voivodŭ *Jacobŭ Heraclidŭ*. 1564.

Nos judex et jurati cives civitatis Cassoviensis memoriae commendamus tenore praesentium universis et singulis, quorum interest significandum, quod in conspectum nostrum consularem legitime citati et ad perhibendum veritatis testimonium requisiti infrascripti testes coram nobis fassi sunt et retulerunt in hunc modum: Benedictus Nagy alias Zalkay cognominatus, homo serviens juramento deposito fassus est, se praecipuum curatorem fuisse illorum boum, qui ex Walachia magnifico domino Francisco Zay de Chemer, sacrae caesareae et regiae majestatis consiliario et superiorum regni Hungariae partium nec non istius civitatis Cassoviensis supremo capitaneo etc. acti fuerunt, sed cum ipse testis una cum aliis famulis sibi adjunctis illa armenta in iliis Russiae locis custodivisset, tunc generosus Stanislaus Barzy, capitaneus Zniathinensis etc. missis et destinatis quam pluribus suis servitoribus et aliis hominibus illa ipsa armenta contra voluntatem ipsius testis manu violenta curavit versus fines Walachiae retro abigi.

Interrogatus autem idem dominus Stanislaus Barzy capitaneus per hunc testem, cuinam armenta retro acta essent, respondisset id sibi curae futurum et hoc pacto illa armenta vi abacta periissent.

Providus Petrus Rethegy Transsylvanus nunc habitans in oppido Zakmar Nemethy deposito juramento omnino idem, quod prior testis fatetur. Addens tamen, haec omnia facta esse, cum ad illa loca rumor de obsesso despota perlatus fuisset. Cum autem qui armata manu pro armentis retro abigendis eo venissent et armenta dominum nullum habere dixissent ac ipse testis respondisset, ea esse supra memorati Cassoviensis domini capitanei etc. et regis sui, illi nihil curantes, quod affirmaret despoti non esse armenta, eum unacum

Digitized by Google

sociis victualibus spoliatum et abactis potentia mediante armentis, captivarunt et quatuor diebus captivos retinuerunt. Nos igitur communi aequitate svadente, praescriptas fassiones legitime auditas nostroque authentico sigillo communitas debito modo requisiti duximus dandum et concedendum jurium et justitiae quorum interest ad cautelam.

Actum Cassoviae feria quinta ante festum S. Mariae Magdalenae proxima, anno dni millesimo quingentesimo sexagesimo quarto.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 37—38.

CCLXXI.

1564. 1564. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că a citatŭ pe căpitanulŭ din Sniatinŭ se se înfăţişeze înaintea tribunalului regalŭ spre a respunde la acţiunea pentru sequestrarea boilorŭ trimişi de *Jacobŭ Heraclidŭ*.

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiaeque etc. Dominus et haeres.

Generose grate dilecte. Intelleximus ex literis generositatis tuae, capitaneum nostrum Sniatinensem neque ipsum ad constitutum judicii diem comparuisse neque commissarios nostros, uti mandatum a nobis fuit, in rem praesentem adduxisse, quod nobis prorsus ingratum accidit. Verum cum legibus regni nostri neminem indicta causa condemnare nobis liceat, citari illum ad judicium nostrum jussimus, ut in proximis regni comitiis apud tribunal nostrum in principio mensis Februarii se sistat, causamque dicat. Ad quod tempus mittet quoque huc generositas tua procuratorem suum cum plena ad eam rem potestate, ut quod justum fuerit, per nos ipsos decernatur.

Datae Petricoviae die XV. mensis Octobris, anno domini MDLXIIII. Regni nostri 35.

Ex commissione sacrae regiae majestatis propria.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 38.

Digitized by Google

CCLXXII.

(1565 ?). *Stefanŭ*, unŭ pretendentŭ la tronulŭ *Moldovei*. aflându-se în Ungaria la Casovia, scrie despre afacerile Moldovei credincioşilorŭ sĕi, lui Malaiŭ, Veveriţă, Draxinŭ, Gava, Stefanŭ şi Ioachimŭ, trimişi în legaţiune la împĕratulŭ Germaniei. (1565 ?).

Traducere din limba slavonă în limba maghiară.

István vajda, isten kegyelméből a moldvai (földnek — rĕmasŭ afară) goszpodárja, írja hiveinknek a mi uraságunk Malaj s Vevericának, és Draxinnak és Gavanak és Istvánnak és Joachimnak, a tolmácsoknak. Adjuk azon leveletek rendében tudtotokra, melyet uram Zay Ferencz szolgájával küldtetek nekem, s azt a levelet én megkaptam s mindent megértettem belöle a felséges császárt illetöleg s azt, hogy ti nem mehettetek a császárhoz. S azért nem vagyok nagy örömben, hogy ti eddig nem tudtatok semmit sem végezni. S ujólag tudatom ti nagyságtokkal, hogy mily sok ügyben kell nektek írnom, de nehezemre esik, hogy nem írhatok nektek. De annyit megírtam nektek, hogy ne késedelmeskedjetek sokáig a felséges császárhoz s az ottani goszpodárokhoz menni, mert nem sok idö múlva változnak a viszonyok és sokan átmennek majd a kraljevicsekhez. És bizony sokat hallottam én effelöl, mint Szatmárban is ez történik, a hogy Balázs Mihály mondá, mikor itt járt. De nehezemre esik írnom s beszélnem. S ha nagyságtok országunk ügyében nem tudnátok valamit elérni, mondjátok meg a felséges császárnak, hogy rendeljen nekünk Bécs közelében egy más tartózkodási helyet, mert itt bizonyos idö múlva nem lesz jó dolgunk. Ezt úgy értem, hogy ti is megérthessétek, s intézzétek a dolgot Zay Ferencz úrral, atyámmal úgy, hogy ö nagysága talán a mi kedvünkért beszélhetne a felséges császárral s a többi goszpodárral. Ha most nem tudnak országomba helyezni s csak késöbb, saját országok bánja meg, ha csak a maguk hasznát akarják latni s csak hasznot vonni. Minthogy Karchan és Vaslujan és Tamás és Miron szolgáim épen most érkeztek Oláhországból, sokat beszélnek a törökökröl, Oláhországról és Moldváról. A törökök Kazil basával harczoltak s Kazil basa meggyözé öket s a törökök fegyverszünetet akartak kötni Kazil basával s Moldvába küldtek és Oláhországba, hogy öt hó múlva, nyárra legyen fölszerelve a hadsereg. De nem tudjuk, hogy a török császár kivel akar háborút viselni. Ha Kazil basával fegyverszünetet köt, a németek ellen mennek majd. És ezeket szolgáinknak egy szerb beszélé, a Békes veje, ki sólymokat vitt a török császárnak. És ö akképen szóla: Itt van az ideje, hogy a keresztyének tönkre menjenek, mert azok nem tartanak össze — a pogányok ellen, mint a pogányok egymás közt. Erre szolgáink felelék a szerbnek: És miért nem hódoltok ti a keresztyén császárnak? Felelé: A keresztyén császár magát s országait nem tudja megvédelmezni, nem hogy minket meg védjen, minthogy a török közelebb van Bécshez, mint hozzánk. S ha embereit s várait nem tudja megótalmazni, miként tegyen nekünk jót? — Egyebet beszélének az oláh bojárokról, hogy valamennyien tönkre mentek. Nem sok

Digitized by Google

hija volt, hogy szolgáink is nem mentek tönkre. Beszélik Moldváról, hogy ott az ügyek roszabbúl állnak, mint annak elötte. Izradili Bajensky(?) meghalt s Teofán a metropolita Erdélybe menekült. Hamza a kincstartó s Dmitru a hetman utána menének, s esküdvén elötte, a püspök hazatére. Karchan beszélt Hamzával, s az mondá neki, hogy megannyian részünkön állanak. És Lengyelországról nem tudunk egyebet annál, hogy a litvánok a lengyelekkel megegyezének, hogy egy országot képeznek. És Mozok és Gavrelas és Gjangya és Simon, a kamarás és Ilya a vámszedö lengyel földre menének, mert segedelem nélkül nem élhetnek az országban s mondák, ha szükséges lesz, majd visszatérnek. Hátramaradtak Larbowsky és Drman és Stoič, míg majd meglátják mily erövel lép föl a császár. Egyebet is tudatok veletek, hogy mióta az a Blaž (Balassa, Balázs) 100 lovassal átment a kraljevicshoz, nagy félelem uralkodik. De erröl ne szóljatok senkinek, csak a mi ügyünkkel törödjetek. Népetek egészséges s ö nagysága háznépe is az, csak nehezökre esik, hogy nincs mit a szájokba tegyenek. Egyebet is hallottam, hogy az a gospodar (ѡ҃ нб҃ михаи҃?) nem akarja, hogy feleségeitek ott tartózkodjanak, hanem keressetek magatoknak más helyet, mert ott már elég sokáig ültetek. Tudatom veletek, hogy a pataki adószedöhöz a felséges császártól rendelet érkezett, hogy díjamat ne adja ki. De azért azt a díjat, amit Svendi fölirt, kiadják. A dijatokra nézve nem értettem, hogy nektek — mint nekem Patakon — azt Szatmáron vagy Tokajban fizessék-e. És tolmácsainknak nem küldhetek segedelmet, mert nincs honnan, minthogy ez urakkal úgy alkudtunk, hogy fizetek, mire végeznek valamit, addig vegyetek kölcsön, a honnan lehet s én megadom mihelyt Isten kegyelméböl lesz honnan. És tudatom veletek, hogy mihelyt ügyünk állapotát olyannak ismeritek, hogy abból semmi sem lehet, eszközöljetek ki egy levelet, melylyel szabadon mehessünk a németek közé, hol csöndes helyre akadunk, mert itt nincs sok barátunk, söt számtalan az ellenségünk. És borúljatok le atyám, Zay Ferencz úr elött s kérjétek meg ö nagyságát, hogy könyörüljön rajtunk, míg erre idö van, mert senki sem tehet velünk jót, csak a felséges császár és ö nagysága. S a kegyes isten, az égi császár gondunkat s bánatunkat változtassa a barátainkéval együtt örömmé s lássuk viszont egymást jó egészségben.

Iratott Kassán, a farsangi hét szerdáján feb. 9-én.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez pag. 50—52. Originalulŭ în limba slavonă se află în archiva familiei Zay din Zay-Ugrocz. Thalloczy crede, că după seria cronologică acestŭ documentŭ aparţine anului 1565.

Digitized by Google

CCLXXIII.

1565. Procesulŭ sumarŭ dintre generalulŭ *Franciscŭ Zay* şi castelanulŭ *Stanislaŭ Barzy* din Sniatinŭ, pentru boii trimişi de *Despotŭ-Vodă* în Ungaria. Castelanulŭ Stanislau Barzy susţine, că aceşti boi au fostŭ luaţi înapoi de *Românii moldoveni*, cari, după ce împresurase pe Despotŭ-Vodă în cetatea Sucevĕi, făcuseră incursiuni şi în căpitănatulŭ Sniatinului. 1565.

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiaeque etc. dominus et haeres.

Significamus praesentibus literis nostris quorum interest universis, post eamque causam inter nobilem Calman de Roskowan, nuncium et mandatarium magnifici Francisci Zay de Chemer, partium superiorum regni Hungariae et civitatis Cassoviensis caesareae majestatis supremi capitanei ab una, et generosum Stanislaum Barzy de Blozew in Visnicze, haeredem secretarium nostrum capitaneum Sniatinensem ejusque vicecapitaneum nobilem Anctum Grochowsky parte ab altera, consiliariis regni nostri in eo praesenti conventu nostro generali congregatis examinare commisissemus atque nobilis Calman nuncius et mandatarius magnifici Francisci Zay quaestus esset de generoso Stanislao Barzy capitaneo ejusque vicecapitaneo Sniatinensi memorato, ideo quod cum anno superiori familia magnifici Francisci Zay apud eundem vicecapitaneum illius Sniatinensis conduxisset pascua capitaneatus illius pro pascendo armento boum nonigentorum et duodecim, vaccarum vero quingentarum trigintaquinque, idem vicecapitaneus custodibus gregis et vaccarum praeter jus et aequum expulsis, universum armentum boum et vaccarum abegisset ac in usus et utilitatem suam convertisset, neque valorem armenti boum et vaccarum, quem ad summam undecim millium aureorum hungaricorum estimat, hactenus extradare persolvereque curat. Quo nomine etsi ipse magnificus Franciscus Zay miserat anno superiori in civitatem nostram Sniatinensem egregios et nobiles Georgium de Olchowarr ex comitatu Abawywariensi, assessorem, Franciscum Kalnassy ex comitatu Saaros, capitaneum militum caesareae majestatis, Christoforum Horwath ex comitatu Berek, Blasium Tornay ex comitatu Saaros, Michaelem Mezthy ac Joannem Lyppay ex Cassovia, Eliwocza, Clementem Hibliar ex Eperies, Joannem Czeph ex Barthfa, Thomam Zloczky pro designato termino ad diem duodecimam mensis Junii super cognitione et decisione facienda a judicibus commissariis nostris magnificis et generosis Nicolao de Sieniawa, palatino terrarum Russiae, exercituum regni nostri supremo capitaneo, Joanne Sienienski de Sienno castellano Haliciensi, Hieronimo Lanczkorunski de Brzegie capitaneo nostro Skalensi, Stanislao Sfrus venatore Camenecensi et capitaneo nostro Chmielnicensi, Nicolao de Mieliecz secretario aulico et capitaneo nostro Grodecensi, Nicolao Kuropatwa tribuno Haliciensi, Nicolao Potoczky aulico et arcis nostrae Camenecensis dispensatori, Nicolao Liesniowski, Joanni Strzess notario terrestri Haliciensi et Paulo Skothniczki, verum in eo termino generosum Stanislaum Barzy capitaneum non comparuisse neque commissarios nostros pro administranda justicia ad designatum terminum

Digitized by Google

convenisse. Quae omnia protestatione coram officio castrensi Haliciensi facta comprobabat, ex eaque ratione generosum Stanislaum Barzy et vicecapitaneum illius in causa sua succubuisse, ob idque valorem boum et vaccarum superius recensitum undecim millium aureorum hungaricorum teneri magnifico Francisco Zay persolvere, ad quam solutionem cogi eum atque vicecapitaneum illius expetebat. Ad ea generosus Stanislaus Barzy capitaneus atque nobilis Anctus Grochowski vicecapitaneus illius referebant armenta universa boum et vaccarum non ab eis intercepta esse, verum a Volachis, qui obsesso in arce Soczaviensi despota palatino suo facta subito incursione in capitaneatum Sniatinensem non solum armenta boum et vaccarum magnifici Francisci Zay, sed etiam subditorum nostrorum facultates et greges pecorum hostiliter interceperunt. Quod quidem etsi manifestum et notorium sit subditis nostris terrarum illarum incolis, tamen se id probaturum secundum juris formam autenticis documentis offerebat. Porro quod ad absentiam ipsius generosi Stanislai Barzy attinet, adversam valetudinem illius, qua tum impeditus fuit, obstitisse, misisse tamen in locum sui cum plena facultate causam coram commissariis nostris defendendi ex senatorio et equestri ordine generosus Stanislaum de Fulstin, Leopoliensem castellanum, Nicolaum Herborth de eadem Fulstin, Adamum Siemulszewski vicecapitaneum Leopoliensem, Mathiam Dziecziarthowzki venatorem terrae Haliciensis et Erasmum Barzi de Blozew fratrem suum germanum, neque in potestate sua fuisse quominus commissarii nostri ad diem designatum convenerint, verum partim Tartarorum post cesum a Volachis despotam incursiones in regnum nostrum factas, ad quos e finibus regni propulsandos magnificus Nicolaus a Sieniawa exercituum regni nostri generalis capitaneus, principalis ejus causae commissarius cum aliis commissariis et militibus nostris se contulerant, partim et etiam pestem in territorio capitaneatus Sniatinensis sevientem impedimento fuisse. Vicecapitaneum tamen, qui praesens pro termino in curia Sniatinensi aderat, paratum fuisse innocentiam suam coram commissariis nostris declarare. Quae omnia protestationibus officiosis et aliis documentis comprobabant, ob idque contendebant se in causa eadem non succubuisse atque ex iis rationibus expetebant, se ab impetitione hac et a causa liberos pronunciari. Qua quidem controversia consiliarii nostri examinata ejus cognitionem cum ad relationem nostram detulissent, nos eo comperto, quod commissarii nostri superius recensiti propter incursiones Tartarorum in fines regni nostri pro tempore commissioni nostrae designato factas, tum etiam ob pestem in capitaneatu Sniatinensi sevientem convenire non poterant, ideo decernimus generosum Stanislaum Barzy capitaneum simulque vicecapitaneum illius nobilem Anctum Grochowski in causa eadem hactenus non succubuisse, verum partes secundum juris formam in judicio nostro experiri inter se debere. Cumque causam eandem in principali negocio consiliariis regni nostri iterum examinandam commisissemus, nobilis Calman mandatarius magnifici Francisci Zay exhibitis binis literis missilibus magnifici olim Martini de Zborow castellani Cracoviensis ad ipsum magnificum Franciscum Zay scriptis allegabat magnificum olim castellanum Cracoviensem eisdem literis affirmasse, pecora praenominata protrusa primum esse a vicecapitaneo Sniatinensi in bona

Digitized by Google

fundi magnifici castellani Cracoviensis atque postea a Valachis rapta fuisse, promisisseque eisdem literis magnificum castellanum Cracoviensem adjudicationem solutionis pecuniae pro pecoribus ipsi magnifico Francisco Zay praestandam simulque productis etiam aliis literis protestationis coram judicio oppidi Czessibiesi ipsius magnifici castellani Cracoviensis haereditarii per custodes armenti boum et vaccarum factae deducebat nobilem Anctum Grochowski vicecapitaneum ex armento ejusmodi decepisse bovem unum, vaccas vero quindecim, posteaque misisse in fundum magnifici castellani Cracoviensis atque e fundo illius abegisse in bona capitaneatus Sniatinensis trecentos boves ac item vaccas trecentas, quae armenta a Valachis postea rapta sunt, ex iisque rationibus generosum Stanislaum Barzi ejusque vicecapitaneum solutionem praenominatae summae pecuniariae magnifico Francisco Zay facere teneri. In contrarium generosus Stanislaus Barzi ejusque vicecapitaneus allegabant defunctum magnificum castellanum Cracoviensem scripsisse ejusmodi literas propter offensiones quasdem privatas, quae ei cum ipso capitaneo intercesserant neque literas eas esse autenticas ad probationem boum a vicecapitaneo interceptorum, quandoquidem totum armentum boum et vaccarum e pascuis Capitaneatus Sniatinensis in bona fundi magnifici castellani Cracoviensis nunquam abactum fuit, quod universorum nobilium et aliorum incolarum terrarum illarum sufficientibus testimoniis se comprobaturos offerebant neque cognitionem et judicium ejus causae in unius magnifici castellani Cracoviensis arbitrio situm fuisse. Quantum vero attinet ad protestationem oppidi Cziessibisst, eam quoque nihil adjumenti adferre posse magnifico Francisco Zay eo, quod ipsimet custodes armentorum in rem suam ejusmodi testimonium coram privato judicio oppidi magnifici castellani Cracoviensis et non coram officio aut judicio Castrensi fecerunt, nedumque quod vicecapitanei aliqua subordinatione armenta boum et pecorum a Valachis erepta sint, verum etiam vicecapitaneum cum familia capitaneatus illius simulatque ei nunciatum fuit de rapto a Valachis armento boum et vaccarum Valachos insecutum fuisse eisque quadringentos boves cum vaccis armata manu eripuisse atque eosdem in manus Michaelis Mezthy servitoris magnifici Francisci Zay tradidisse eidemque in necessitatem custodum conducendorum certam pecuniam in mutuum, juxta chirographi illius contenta sigillo ejusdem communiti dedisse, offerentes se ea omnia secundum praescriptum et consuetudinem jurium regni sufficienter comprobaturos. Contra nobilis Calman mandatarius magnifici Francisci Zay non esse sibi commissum a magnifico Francisco Zay principali suo causam eandem secundum formam juris regni nostri persequi, ob idque nolle eandem secundum leges et jura regni nostri continuare, verum expetebat generosum Stanislaum Barzy capitaneum ejusque vicecapitaneum ad solutionem integrae summae pecuniariae pro bobus interceptis cogi. Generosus vero Stanislaus Barzy atque vicecapitaneus illius contendebant se paratos esse in causa ejusmodi juxta dispositionem statutorum et jurium regni magnifico Francisco Zay ejusque mandatario justificare atque innocentiam suam secundum juris formam declarare neque eandem causam alio jure a nobis judicari debere praeter quam jure regni nostri, quandoquidem ex praescripto juris actor forum rei sequitur. Quam controversiam examina-

Digitized by Google

tam, cum consiliarii nostri ad nos iterum detulissent, nos eo propenso, quod subditi nostri omnes causas suas in externis regionibus jure competenti regionum illarum, ubi jus expetitur, persequi consveverunt, quodque ex communibus pactis et confoederationibus inter regna justicia e subditis nostris nonnisi jure et legibus regni nostri ministrari, parsque agens forum et judicium ipsius rei sequi debeat, neque etiam ex praescripto legum regni nostri aliquem subditorum nostrorum condemnare nobis licet, nisi prius jure regni nostri victum:

Ideo decernimus partes superius recensitas ulteriores processus judiciarios in causa eadem secundum juris formam et dispositionem statutorum regni nostri usque ad praelationem sententiae difinitivae nostrae coram nobis continuare debere, habituras partes easdem coram nobis terminum continuandae et prosequendae causae ejusmodi tum, quando commemoratus magnificus Franciscus Zay ad continuandam causam ejusmodi mandatarium suum ad nos miserit, ad quem terminum ipse capitaneus cum vicecapitaneo suo Ancto Grochowski literis nostris vocatus cum fuerit, comparare coram nobis tenebitur, hac nostra sentencia mediante. In cujus rei fidem et testimonium sigillum nostrum praesentibus est appressum.

Datum Piotrcoviae in conventu generali, feria quinta post festum sancti Mathiae apostoli proxima, anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo quinto, Regni vero nostri anno trigesimo sexto.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 39—43.

CCLXXIV.

1565. 1565. *Spitek Jordanŭ*, palatinulŭ Cracoviei, consiliéză pe generalulŭ *Franciscŭ Zay*, se chieme în judecată pentru boii trimişi de *Despotŭ Vodă*, nu pe căpitanulŭ, ci pe vice-căpitanulŭ din Sniatinŭ.

Spectabilis et magnifice domine domine et amice plurimum observantissime, salutem et officiorum meorum promptitudinem in graciam illius defero.

Nihil mihi equidem optatius aut gratius evenire posset, spectabilis et magnifice domine, nisi ut illi in omnibus quoad commodius possem inservire valeam, quemadmodum in eo negotio spectabilis magnificentiae vestrae cum magnifico domino Stanislao Barzy capitaneo Sniatinense libenter et summo cum studio meam operam et laborem eo accomodabam, ut finem certum magnificentia vestra sortiatur, sed quum iste mos et consuetudo atque tale jus in regno Poloniae nobis fiat, neminem commode condemnare debere, nisi prius jure victum: ob idque commissio sacrae majestatis regiae ex comitiis Warschoviensibus majoris veritatis inquirendae et explorandae causa deputata erat, ut absque aliquibus dilationibus, excusationibus atque tergiversationibus id,

Digitized by Google

quod aequissimum et juri convenientissimum esset, spectabilis magnificentia vestra adipisceretur. Dum vero interim certis de causis, praecipue propter varios bellorum rumores, nihil certi actum fuisset et istud quicquid culpae et criminis est dominus capitaneus Sniatinensis, tanquam istius rei ignarus, quemadmodum ex illo intellexi, in vicecapitaneum suum transfert. Quamobrem juri communi nostro atque privilegiis regni consulens spectabilis magnificentia vestra eo rem potius agat et traducat, ut iste vicecapitaneus in jus traheretur atque a sacra regia majestate id, quod justum in ea causa fuisset, decerneretur. Quin bene expensa et intellecta causa res commodius cousultiusque tum agi tum confici possit et sane pro hac mea erga eandem observantia et amore eo et nunc rem traducere conabar nulli meo labori parcens, ut certus aliquis finis atque justitiae integra administratio spectabili magnificentiae vestrae foret. Sed quum isti servitores illius morae impatientes et taediosi essent, quod tamen sine aliqua procrastinatione esse in tam re magna difficile est, itaque illud spectabili magnificentiae vestrae, ut amico suadeo, ut ad hoc negotium jure perficiendum, tum etiam ad instigandum spectabilis magnificentia vestra aliquos certos alios nuntios denuo mittat, ubi jam finis harum omnium controversiarum, tum tamen totius cognitio, istiusque facinoris et damni melior investigatio atque inde justitiae firmior administratio fieri possit. Cui me et officia mea etiam atque etiam commendo.

Ex comitiis Petricoviensibus III. Martii, anno 1565.

Earundem vestrarum spectabilium et magnificarum dominationum

amicus ex animo

Spitek Jordan de Zaklichin et in Melstin haeres, palatinus Cracoviensis, generalis Praemisliensis, Camionacensis Czekoviensisque capitaneus, manu propria.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 43—44.

CCLXXV.

1565. *Albertŭ Lasky* scrie generalului *Franciscŭ Zay* în cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă*, şi-lŭ informézĕ despre afacerile Moldovei. 1565.

Spectabilis ac magnifice domine salutem ac cuncta foelicia magnificentiae vestrae ex animo a deo optimo maximo opto.

De negocio illo magnificentiae vestrae abunde magnificentia vestra ex his, qui huc missi fuerunt, intelliget, ego certe illis testibus, quae potui feci

Digitized by Google

non parcendo non solum laboribus, sed eciam et affinitati mee cum domino Barcy et in posterum semper sum paratus servire; magnificentia vestra credo processum modernum ex literis palatini Cracoviensis hujus rei me certo sciat sibi libenter inservire eciam in majoribus non verbis sed re ipsa experietur. Rogo deinde, dignetur mihi magnificentia vestra literis suis significare de statu rerum omnium illarum parcium et de vindicta majestatis sue caesaree in Transilvania que arces sunt accepte et que deo juvante adhuc lucrabuntur vel praelium si deus fortunaverit, nam hic nihil certi audituri sunt enim aliqui, qui favent Transilvano, plures vero majestati caesaree, de negocio moldavico cum Balica ad quem finem vergitur, omnia ac singula mihi magnificentia vestra significet enixe eciam atque eciam oro; inter illud, ubi nos ivimus, cum despota sciat esse valde obstructum ac munitum non tamen ita, ut armis ac militibus transire non posset, illis eciam maxime invitis ac in majus dedecus illorum, non sunt enim nisi rusti[ci], qui custodiunt fossam et pauci pedites. Tirannus valde timet, nam et huc misit ad regem nuncium rogando, pro auxilio, arcem Chotin valde munivit et ibi se includi dicit, velle exemplo despote in Soczava et sperat, quod turce illi venient in auxilium sed si deus daret terram in manus nostrorum reliqua essent faciliora deo juvante; de his postea uberius, solum ut sciam propositum hujus negocii, rogo, nam in me nihil est dubitandum etc. cum me sinceri ac candidi animi semper magnificentia vestra novit his me meaque servicia ac veram amiciciam gracie ac amori magnificentiae vestrae commendo.

Date raptim Petricoviae 5. die Marcii 1565.

Spectabilis ac magnifice dominationis vestre

in omnibus paratissimus amicus ac servitor

Albertus a Lasko, manu propria.

In domum meam officialibus mei ad cesareum forum magnificentia vestra mittat literas ad me scriptas, rogo quanto cicius.

Thallóczy, Levelek Haraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 44—45.

CCLXXVI.

1565 1565. *Sigismundŭ Augustŭ*, regele Poloniei, informéză pe generalulŭ *Franciscŭ Zay* despre sentenţa pronunţată în cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă*.

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. dominus et haeres.

Generose grate nobis dilecte. In negocio boum et vaccarum, quorum nomine generositas tua nobilem Calman de Roskowan nuncium et mandatarium

Digitized by Google

suum ad nos misit, quid gestum sit, ex eo processu judiciario ac sententia nostra, quae iis inclusa est, facile perspicere potest. Quod autem ferrum sive aes nondum ad integrum redditum attinet, etsi generosus Joannes a Sieniawa, filius magnifici Nicolai a Sieniawa palatini Russiae retulit, magnificum palatinum patrem suum commisisse vicecapitaneo Haliciensi ex omnia mandatario generositatis tuae reddere, ab eoque, qui ferrum et aes repetebat, vicecapitaneum quietacionem accepisse, dedimus tamen ad magnificum palatinum Russiae literas, ut si quid adhuc vicecapitaneus retineat, id ad plenum ei quem isthuc miserit, restituat. Porro negocium Michaelis Mezthy quod cum subditis nostris Siblioviensibus habet ad commissarios nostros, quos in terra Scepusiensi cum de iis, tum de aliis controversiis inter nostros et caesareae majestatis subditos componendis missuri sumus, rejecimus.

Datum Petricoviae in conventu regni nostri generali, die V. mensis Martii, anno dni MDLXV. Regni nostri anno XXXVI.

Ad mandatum sacrae regiae
majestatis proprium.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 45.

CCLXXVII.

1565. *Sigismuudŭ Augustŭ*, regele Poloniei, invită pe *Nicolae de Sieniava*, palatinulŭ Rusiei, se restitue generalului *Franciscŭ Zay* din Ungaria cantităţile de ferŭ şi de aramă, ce le trimise dênsulŭ peste Polonia pentru *Despotŭ-Vodă* în Moldova. 1565.

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituanie, Russie, Prussie, Masovie, Samogitieque etc. dominus et heres.

Magnifice syncere nobis dilecte.

Scripsit nobis generosus Franciscus Zai de Chemer partium superiorum regni Hungarie et civitatis Cassoviensis supremus capitaneus, nondum sibi ad integrum restitutum esse ferrum sive aes interceptum, etsi vero generosus Joannes a Sieniava filius s. tuae referat vicecapitaneum Haliciensem jussu s. tue ferrum ac aes mandatario generosi Francisci Zai reddidisse ab eoque qui eadem repetebat, quietationem accepisse, si quid tamen vicecapitaneus hactenus eorum apud se retineat, hortamur serenitatem tuam, injungat serio vicecapitaneo Haliciensi, ut id universum ei, quem generosus Franciscus Zai isthuc miserit citra aliquam moram et dilationem integre extradat. Factura serenitas tua pro debito officii sui gratiaque nostra.

Datum Piotrcovie in conventione regni generali die quinta Martii, anno domini MDLXV. Regni vero nostri anno 36.

Ex commissione
propria sacrae regiae majestatis

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 45—46.

Digitized by Google

CCLXXVIII.

1565. 1565. *Bartolomeiŭ Gumoroszky* scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că a recomandatŭ regelui Poloniei afacerea pentru boii trimişi de *Despotŭ-Vodă*.

Spectabilis ac magnifice domine domine et vicine mihi plurimum observantissime. Salutem serviciorumque meorum promptissimam commendationem.

Quoniam eo semper fueram erga spectabilitatem et magnificentiam vestram animo, ut vel minima sese occasione offerente illi inservirem, nunc porro rem mihi gratissimam evenisse gratulor, cum resignassem illius literas in absencia magnifici domini capitanei arcis Lyblio tredecemque oppidorum Scepusiensium domini mei clementissimi, qui suae regiae majestati adversus Moschum incliti regni Poloniae hostem navat operam, quibus commendare dignata est illi suum, quod illi intercesserat apud sacram et serenissimam majestatem regiam cum domino capitaneo ejusque vicecapitaneo Zniathinense negotium. Quod quidem ego pro magnifici domini mei erga spectabilem magnificentiam vestram summa observantia et diligentia ea cura, studio et diligentia apud sacram majestatem regiam suaeque regiae majestatis consiliarios egi, ut egisse majori non potuerim, sed quia majestas regia neminem nisi prius jure victum cogere ad aliquam solucionem potest, quemadmodum spectabilis magnificentia vestra ex suae majestatis decreto secundum juris nostri communis et pactorum, quae inter suam majestatem et regnum hungaricum intercesserunt, dispositione lato abunde cognoscere potest, tum etiam ex relatione egregii domini Colmani Roskowany compatris mei observantis omnia clarius et lucidius intelliget.

Igitur spero spectabilem magnificentiam vestram ejusdem majestatis regiae decretum aequi bonique consulturam. Ego vero eveniente quavis occassione quibuscunque in rebus mihi jusserit spectabilis magnificentia vestra non minus fideliter, quam prompte et sincere inserviam, prout boni vicini officium expostulat. Cujus me gratiae iterum atque iterum commendo, Eandemque diu et feliciter valere ex animo cupio.

Datum Petricoviae die V. mensis Martii, anno domini 1565.

Ejusdem spectabilis magnificentiae vestrae

addictissimus

Bartholomeus Gumoroszky,
provisor XIV. oppidorum Scepusiensium,
notariusque arcis Lyblio, manu propria.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz összeköttetéseinek történetéhez. pag. 46—47.

Digitized by Google

CCLXXIX.

1565. *Dieta Transilvania* intrunită la Cluşŭ votéză nóue dispositiuni cu privire la oblegamentulŭ militarŭ în timpŭ de resboiŭ. 1565.

Erdélyország és Magyarországból, Szathmár, Közép-Szolnok, Kraszna, Ugocsa, Bereg, Máramaros és Bihar vármegyék alázatos végezése, szent Vincze napjára ö felségétöl Kolosvárra hirdetett közönséges gyülésben, 1565. esztendöben.

. . . . . .

Az erdélyiek hadakozásoknak módjáról.

Mikor a szükség kivánja, minden nemes ember, a mü régi módunk szerént, tizenhatodával jó szerrel készen légyen, hogy az hová a szükség kivánja és ö felsége parancsolja, ott lehessen.

Az község hadakozása igy rendeltetett: hogy kapuszám szerint fejenként készek legyenek; tíz kapuról egyik puskás légyen porral, glóbissal, másik kézíves légyen, az nyolcza dárdás; ezeknek egy szekerek légyen; az szekéren fejsze, fúró, ásó, kapa, tekenyö légyen; az mellett élések légyen, hogy az hol a had jár, az országot pusztaságtól oltalmazhassák.

Az egy házhelyi nemesek illyen móddal legyenek: hogy az kinek egész ekebarma vagyon, egy lóval jó szerrel légyen, az kinek fél ekebarma vagyon, az puskás légyen, és annak pora, glóbisa légyen.

Az kik szolgák, azok képekbeli embert jó szerrel állassanak magokért az ország hada közé; ott járjanak és szolgáljanak az fejedelemnek, és az országnak; ne úgy, mint az elmúlt hadban történt.

Nemes embert, vagy székelyt fö embert, vagy lófejet senki semmi némü okon ö felségénél egyéb senki honn ne hagyhasson, ö felsége erös megbüntetése alatt.

Az urak is mind várok tartományából, mind egyéb jószágokból ugyan ehhez tartsák magokat és jószágokat, ne úgy mint ezelött történék.

Az két nemzet is: a székely és az szász uraim egyenlö terhet akarnak viselni az nemességgel az hadakozásban is, mint az adó fizetésben.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 285—286. După originalele din Biblioteca baroniiorŭ Brukenthal din Sibiŭ şi din archiva oraşului Braşovŭ în Erdélyországi Történelmi Tár de c. Ios. Kemény şi Stefanŭ Kovács. Tom. I. pag. 50—58.

Digitized by Google

CCLXXX.

1565. 1565. *Paulŭ Bocoşniţă* judeţulŭ, şi consiliulŭ comunalŭ alŭ oraşului *Caransebeşŭ*, declară, că de órăce unŭ locuitoriŭ din Caransebeşŭ cu numele *Ionŭ Layos* s'a strămutatŭ în ţerile turcesci dimpreună cu toţi fraţii şi cu rudele sale, astŭ-felŭ grădina, care a rĕmasŭ după dênsulŭ, devenindŭ vacantă, şi după dreptŭ trecândŭ la judeţii oraşului, dênşii au vêndut'o nobilului *Ionŭ Mothnoky* ca proprietate de veci.

Nos Paulus de Bokosnicza Judex suppremus, nec non Petrus Tot, stephanus olah, Johannes Laczung, Joannes Kyellyemen, Ladislaus Floka, et Michael Ohoban, Ceterique Ciues et hospites Civitatis regie Karansebes, Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis et singulis, quod Is retroactis Annis, quidam Joannes Layos nomine vna cum fratribus et consanguineis suis ex ista nostra Ciuitate abisset in partibus Turcales causa commorandy, Igitur Ab eodem et a sanguineis suis, quidam hortus remansisset hic in medio nostri in platea Monakorum existens, Ideo hortus ad Judices conspectat et condescendit, prefati Judices predictum hortum, dederunt et vendiderunt, Nobili viro Joanni Mothnoky pro florenis . . . (numerulŭ a remasŭ nescrisŭ, pe dosŭ e însemnatŭ: pro flor. 100) natura Qui orty a parte orientali gywrka peyka, ab oriente Idem Joannes Mothnoki, a meridie Idem Joannes Layos, a septemtrionali hortus domini Banny Vicinary Adiacere dinoscuntur. Imo dederunt et vendiderunt predicto Joanni Mothnoki pro florenis prescriptis plene et integre ab eodem Leuatis et receptis Jure perpetuo tenendum possidendum pariter et habendum, In filios filiorum heredumque et per heredes, successores posteritatesque uniuersos, nemine in hac parte contradictore aparente, In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam dedimus has literas nostras Sigillo Ciuitatis nostre confirmatas et corroboratas duximus Joanni Mothnoki dandas et concedendas. Datum in Karansebes In festo Margarethe, Anno domini Millesimo Quingentesimo sexagesimo quinto.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 329—330. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási Nr. 841.

Digitized by Google

CCLXXXI.

1565. *Nicolae Malinczoff*, secretarulŭ regelui Poloniei, scrie generalului *Franciscŭ Zay*, că este gata a-i face tóte serviciile în ori ce cestiuni va dori. (Acéstă scrisóre se referă la cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă* pentru plata datoriilorŭ sale din Ungaria). 1565.

Spectabilis ac magnifice domine, amice et vicine nobis plurimum observandissime, praemissa salute atque servitiorum nostrorum amicabilium debita et diligenti commendacione etc etc.

Adveniens Scepusiensis capitaneatus Tenutae nostrae propter multa nostra et subditorum serenissimi regis Poloniae etc. domini nostri clementissimi negotia, cum summo dolore hujus rei condolemus, quod cum jam literis nostris mutuis simus magnificentiae notus praesentia ipsa et facie non possumus se una conveni et nostram initam amicitiam personaliter firmius corroborari. Bene et etiam inteligimus magnificentiam vestram nunc servitiis et re militari sacratissimae romanae imperatoriae et regiae majestatis esse occupatissimam.

Tamen nos satisfacientes officii debito nostri et amicitiae inter nos initae, nullo pacto celare potuimus, quin eandem literis nostris non inseremus et amicitiam nostram in gratiam magnificentiae vestrae commendaremus. Qua de re magnificam dominationem vestram rogamus, velit nos literis suis certiorem de reditu suo Cassoviam reddere, quin nos absolutis et aliis postpositis negotiis nostris (presertim si huc per tanti spatii temporis) permanebimus, eandem Cassoviam presentia nostra invisere et nostra servitia amicabilia mutuo commendare curabimus.

De negotio magnificentiae vestrae quod apud sacram et serenissimam regiam majestatem dominum nostrum clementissimum habeat ex sincero corde et animo in eodem magnificentiae vestrae inservirem, sed propter nostram tunc temporis . . . minime potueramus, quod magnificentia vestra ex Colomano Roskowany pro tunc nunctio suo et servitore nostro fortassis satis abunde intellexit. Tamen quavis occasione non solum in eodem negotio, sed et in majoribus, in quibuscunque nos requisiverit, promptum et paratissimum se semper magnificentie vestre exhibemus.

Coeterum adolescentem Zenowicz, quem nos anno praeterito magnificentiae vestrae literis nostris commendavimus, eundem nobis remittere dignetur, non ob eam causam, ut eundem a servitiis magnificentiae vestre revocare debeamus, sed quia nos parens sua sepissime postulat propter ipsius negotia domestica, quae sine ejus praesentia minime possunt absolvi, quibus per eundem ad finem deductis iterum si magnificentiae vestrae ad servitia fuerit dignus, eundem mittere possumus.

Novitates ex castris Turcarum, hostium et inimicorum nominis christiani, si quas habeat, nobis easdem (si licet) literis suis significare dignetur.

Digitized by Google

Cum his nos atque familiam nostram magnificentie vestre iterum atque iterum commendamus eandemque diu et feliciter valere cupimus.

Datum ex nova villa Tenutae nostrae die 28. mensis Octobris, anno domini 1565.

Ejusdem magnificentie vestre

integer amicus et vicinus

Nicolaus Malinczoff
secretarius sacre majestatis regie
capitaneus Szczipusiensis, m.p.

P. S. Spectabili ac magnifico domino Lazaro a Swendi militum germanorum supremo capitaneo rogo, servitia mea ignota commendare dignetur.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 47 — 48.

CCLXXXII.

1566. 1566. Generalulŭ *Franciscŭ Zay* trimite pe nobilulŭ *Colomanŭ Roskowany* la regele Poloniei în cestiunea boilorŭ trimişi de *Despotŭ-Vodă*.

Generose et magnifice domine, domine amice et vicine mihi observandissime atque confidentissime. Post salutem et servitiorum meorum commendationem precor generosae et magnificae vestrae dominationi a deo optimo maximo hujus novi anni ac multorum sequentium fortunae, honoris et dignitatis felicissimos successus.

Coeterum mitto hunc egregium dominum Colomanum Roskowany ad sacram Poloniae regiam majestatem in meis negociis, licet antea generosae et magnificae vestrae dominationi notis, quae tamen de eis ac alia generosae et magnificae vestrae dominationi idem dominus Colomanus Roskowany meo nomine retulerit, precor, illi per vestram generosam et magnificam dominationem omnimodam adhiberi fidem. Hisque generosae et magnificae vestrae dominationi iterum servitia mea commendo. Quam felicissime valere desidero.

Datae Beregzaz . . . Januarii anno domini 1566.

Generosae et magnificae dominationis vestrae

sincerus amicus et servitor

Franciscus Zay de Chemer,
Cassoviensis et superiorum partium regni
Hungariae supremus capitaneus consiliariusque sacrae caesareae Majestatis.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag 48 — 49.

Digitized by Google

CCLXXXIII.

1566. *Grigore Bethlen*, banulŭ Caransebeşului, supune de noŭ regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* spre decidere procesulŭ nobilililorŭ români *Ioanŭ Fiatŭ*, *Ladislaŭ Bacoţi* şi *Ioanŭ Lăţugŭ* cu nobilii *George Moise* şi *Mihaiŭ Fodorŭ* pentru moşia Criva. 1566.

Serenissime princeps domine domine Nobis semper naturalis clementissime fidelium seruitiorum nostrorum in gratiam vestrae Maiestatis humilimam subiectionem. Towaba (aşa în locŭ de: Tuggia) Kegielmes Vram mykoron 1563 eztendeoben Irnanak az vytezleo Fyat Janos Bakoczy Lazlo es Laczwg Janos hozak mynekwnk az felseged remissionallyath Moyses Gyorgh es Fodor Myhaly ellen valoth az Krywa feolde dolgarol Kyth my felsegednek in specie fel wynny meg paranchyoltwk, De mykoron my kegielmes wrwnk az wdeoben az felseged remissionallia zerint az dologban el procedalny tartozandokeppen akarnank azomba hozak mynekwnk Fodor Myhaly es az Nehay Moyses Georgne Aduiga Azzony az felseged novum Judiciomat errwl melynek rendy Imyg vagyon

Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Gregorio Betlen de Iktar Bano ac Petro Pryzaka et Francisco Mothnaky Castellanis nec non caeteris assessoribus sedis Judiciariae districtus nostri Karansebes salutem et gratiam. Exponitur Maiestati nostrae in personis Nobilium Michaelis Fodor et dominae Aduigae Fodor relictae Egregy quondam Georgy Moyses In quam decedente praefato quondam marito eiusdem praesens causa esset condescensa. Qualiter diebus proxime praeteritis inter Ipsos Exponentes ab vna parte vero ab altera Egregium Joannem Fyath, Caeterosque Consanguineos ac litis consortes eiusdem ratione et praetextu cuiusdam terrae litigiosae Krywa voctae, in districtu eiusdem Karansebes existentis quaedam causa primum coram nobis mota, tandem per viam appellationis in Curiam nostram regiam deducta ac per vos adiudicata Extitisset In qua vos procedendo et eo quod praefatus Michael Fodor exponens tempore adiudicationis huiusmodi Causae in lecto aegritudinis gravi morbo correptus decubuisset, praefataque domina Aduiga a dicto quondam Marito suo fuisset orphana relicta ac proles suos in tenera aetate constitutos Existentes deserere nequiuissent Et per hoc ydem Exponentes huiusmodi causae Ipsorum intendere et aduigillare nequiuissent onerosum eisdem per vos factum fuisset Iudicium, vnde literas quoque nostras Adiudicatoriales remissionales praefatus Joannes Fyath Contra praenotatos Exponentes a nobis extraxisset Quarum vigore eosdem Exponentes in bonis et rebus Ipsorum mobilibus ac personis damnificare vellet et niteretur in praeiudicium et derogamen iurium eorundem Exponentium manifestum. Cum autem si praefati Exponentes causae huiusmodi Ipsorum Intendere et Inuigillare sciuissent ac per se vel procuratores Ipsorum coram Nobis Comparere potuissent sperassent se a nobis causa in premissa longe aliud Judicium Juribus Ipsorum vtilius recipere ac sese et causam Ipsorum prenotatam ab alterius partis Impetitione defacile

Digitized by Google

defendere potuisse prout sperarent posse etiam de praesenti. Supplicatum itaque Extitit Maiestati in persona dictorum Exponentium vt nos eisdem superinde de condigno juris remedio et gratia noui Judicy prouidere dignaremur, Quum autem huiusmodi aegrotis ac dominabus relictis in vniuersis Causis Ipsorum de Jure prorogationem dare solemus. Supplicationem eorundem clementer exaudita et admissa, Proinde fidelitati vestrae harum serie firmiter Commitimus et Mandamus quatenus Acceptis praesentibus non obstante prædemisso Judicio et Judiciaria deliberatione et sententia nostra Causa in praemissa facta In vno certo et breui termino sedis nostrae Judiciariae partibus praefatis vel earundem legitimis procuratoribus vestri praesentiam accersitis et conuocatis adueniente etiam termino Juramentali depositionis praefati Joannis Fyath Juramentum eiusdem minime acceptare debeatis sed auditis partium earundem nouis propositionibus allegationibus et responsionibus admissis etiam si necesse fuerit testibus quibusuis fidedignis et probabilibus documentis Causam eandem rursus ac denuo et ex novo reuidere discutere et Adiudicare Et si qua partium huiusmodi novo Judicio vestro contenta esse noluerit, Etunc vos Causam eandem simul cum tota serie et processibus exinde subsecutis In curiam nostram regiam nostram scilicet in praesentiam ad terminum per literas vestras partibus praefigendam absque omni onere et grauamine partium pro Maturiori eiusdem Causae reuisione modis omnibus transmittere debeatis et teneamini Secus non facturi praesentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae feria secunda in festo beatae Ceciliae virginis 1563.

Kyket my folyassa zerent vele az warmegyere porkolabok es zolgabyro eleoth ez nouum Judicium mellet ezt felelthe volna, Nemes vraym mykor my ez peres feoldeth veotthwk nem hatalmaswl weottwk hanem Igaz theorweniek folyasawal weotthwk Kyrwl Iktataswnkys vagyon es azt Iktatasnak Ideyn minket senky nem ellenzet azert my azt mongywk, hogy chyak patwart keresnenek raithwnk ezek Fyat Janos az teob attyafyak zemelyebenys ellenek ezt felelthe volna. Nemes vraym Im erthywk mywel renowallyak dolgokat az fel peresek azt mongyak hog ewk az peres feoldet nem foglaltak volna el hatalmaswl seoth bono Jure fertenek volna bele my ez ellen ezt mongywk hog kegielmetek fevenkent emlekeztetyk vala mykor my ezt ez perth el kezdettwkys wggyan kegielmetek volt tyztarto akkorys es akkorys wgyan ezt mondottwk hog ha theorwenys mongya hog ewk ezt az peres feoldet hatalmaswl foglaltak volna el twlwnk kyt my akkorys sok Jamborral kezek volthwnk meg byzonitany de ewk az bizonitasrwl minketh el tyltanak ky kegielmeteknel nylwan vagyon. Mert Nemes Zemelyekkel vg mint hwzoneottel parazt zemelyekkel vgmint masfel zazal kykel meg akartwk byzonytany ezt de ewk minketh rwla el tyltwan kertek lelkwnkre mely dolog azert az ew felsege tablayanys meg lattatoth es az myt az ew felsege tablaya wygezet legyen beleole Im kegielmetek zemelye eleoth vagyon Azert my azt mongywk hog az mywel most renouallyak ewk dolgokath az nem renoualas volna mert vgyan az Elebely feleleteketh tangallya ezys. Azert azt mongywk hog ezzel dolgokat nem renoualhathyak ebbeol ellenwnk holot penig mongyak hog Iktatassal mentenek bele kewannywk hog az Iktatast producallyak kiknek az nouum

Digitized by Google

Judicium mellet valo feleleteketh ewk meg halwan az ew akor Jeowendeobely zekeknek nappyara az felpereseknek mind lewelekkel s mind emberbely byzonsagokkal dolgokat tamaztany hathok volna meg az alperesek ezt halwan dolgokat my reank iob meglatasnak okaert veotthwk volna ennybol hogh Fodor Myhalnak felperesnek lewen mindennemw Igassagawal keznek kellet volna lenny az hagyat terminuson Azert myert hog kez nem volt volna es myert hog wgyan azon elebely feleletyth repetalnia Mostys teob terminost nekye ebben nem Adhatnanak seot Igye Mellywl tellyesseggel elmarat volna mely causat azert myes eleo wewen es zekwleoynkel egetemben az my ertelmwnk zerint meglatwan az porkolabok es varmegye sententyayat ebbeol approbalthwk es helyen hattwk mindenkeppen kyth halwan az alperesek wele nem akaranak meg elegedny hanem dolgokat Job meg latasnak okaerth my eleoleonk ys the felsegedre wywek, kyth myes meg Irwan rendenkent ennek kelesenek vthanna eleo zamlalwan, harmincz ketteod napra Job meglatasnak okaert the felseged Eleybe bochyattwk fel Deus omnipotens Maiestatem vestram semper ad vota Conseruare dignetur. Datae in Arce maiestatis vestrae Sebes feria tertia post Epiphaniarum domini Anno domini 1568[1] eiusdem Maiestatis vestrae servitores fideles perpetui Gregorius Bethlen de Iktar sedisque eiusdem Judiciariae reliqui Coassessores.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 330—332 şi 325—327.

CCLXXXIV.

1566. *Paulŭ Bocoşniţă*, judeţulŭ oraşului *Caransebeşiŭ* adeveresce, că *Nicolae Baciulŭ* a vêndutŭ nobilului *Nicolae Ivulŭ* şi familiei sale o viă de pe teritoriulŭ oraşului pentru suma de 35 fl. 1566.

Nos Paulus de Bokosnicza Judex suppremus, Necnon Petrus Tot, stephanus Olah, Joannes Laczug, Joannes Kysellymen, Ladislaus Floka, et Michael ohoban, Ceterique Ciues et vniuersi Consules Civitatis regie Karansebes, Memorie Commendamus Tenore presencium Significantes quibus expedit vniuersis et Singulis, quod veniens nostri In presenciam prouidus Vir Nicolaus Bachul ab una, Ac Nobilis vir Nicolaus Iwl vna cum consorte sua Margaretha et filys suis Petro et Joanne, partibus ab altera, Ac prefatus Nicolaus Bachul, oraculo viua voce sua spontaneaque eiusdem voluntate coram nobis fassus est: Quomodo ipse somma necessitate euitanda compulsus, quandam vineam suam In promonthorio patak existentem et habitam, dedit et vendidit predicto Nicolao Iwl et consorti sue Margarethe filysque Suis Petro et Joanne

1) In documentŭ este scrisŭ din eróre a. 1568 în locŭ de 1566. *(Pesty).*

Digitized by Google

pro florenis Triginta quinque, Cui vinne (sic) a parte orientis Terra Ciuitatis, ab occidente comunis via Ciuitatis Ameridie Demetrius Peya a septemtrionali, Michael Bachul, Imo dedit et vendidit et penitus a se alienauit, predicto Nicolao Iwul et consorti sue filysque Suis pro florenis prescriptis plene et Integre ab eodem Leuatis et receptis Jure perpetuo et Irrevocabiliter Tenendam possidendam pariter et habendam In filios filiorum heredesque et per heredes successores posteritatesque vniuersos Nemine obstante. Nullo penitus Contradictore aparente, Assumens Nihilominus prefatus Nicolaus Bachul, sepefatum Nicolaum Iwul consortemque suam et filios suos predictos contra quouis Illegittimos Compettittores quomodocunque molestatores successu Temporum, proprys suis Laboribus et expensis defensare manutenere Atque Inpacifico Dominio praedicte vinne, conseruare, In Cuius rei Memoriam eternam firmitatem perpetuam dedimus has nostras Literas Sigillo Ciuitatis nostre confirmatas, duximus predicto Nicolao Iwul et consorte sue fylysque suis Nominatis dandas et concedendas, Datum in Karansebes In . . . auas epiphaniarum Domini, Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Se . . .

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 334—335. Originalulŭ în archiva familiei Ivulŭ din Hinedóră. Fasc. 2. Nr. 23.

CCLXXXV.

1566. 1566. *Grigore Bethlen*, banulŭ Caransebeşului, supune regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* spre decidere procesulŭ locuitorului *Fabianŭ* din Caransebeşŭ în contra lui *Petru Ghiurma* pentru rănire cu armele.

Serenissimo principi Domino Domino Nobis semper naturalis clementissime, fidelium seruiciorum nostrorum perpetuorum In Gratiam. Maiestatis vestre sacre humillimam subiectionem, Tuggia felseged kegielmes vram, hogi Mikor Mi hettfeon purificacio Marie Nap Elet valon, Zewk Ileynkel Egietembe peresseknek Terwint zolgaltatny lew Telepettunk volna, akor az vitezle Bokosniczia Pal Karansebessy few Biro Eskyth polgarywal Egietembe Illien kerdest hozanak Mi Elenkbe Es Ig declaralak meg, hogi Mikor Ewk Ennek Elette valo napokban varasoknak Reghy zokassa zerint zewket Iltenek volna, akor az Tyzteletes firfyw Fabyan, ftyath Janos zolgaya vg mint fel peres lewin eg felewl, Maas felel peniglen Gywrma pether, Gywrma Mihal ffya ug mint alperes valwan; Elettek perben allottanak volna, Es az fel peres ezt felelte volna, Nemes vram Biro vram, es Eskyt polgarok, ez elmult nyarban, Jarok vala en az vram lowaywal az Bwkyny mezen es eg napon Ide Jewek az varasban Tarssammal egietembe Groza ferencziel es az ferenczi Battia hazanal Groza Mixannal, otth eg kewesse Ilenk, az vtan Ismegint el Indulank

Digitized by Google

az vlczian az vram lowayhoz, hogy mennynk vg mint Igaz Emberek senkinek semmint nem Tuttam hogi vetettem volna, es hogi megywnk vala az vlczian, ez ewh pether, Gywrma Mihail ffya az ew Tarssaywal egietembe Thudny Illyk Balos Ztoyka ffyawal es flore pether ffyawal, es az Teb Tarssaywal egietembe. Minket az ulczian Elewe Talalnak, es Tarssommal ferencziel pakochialny kezdenek eg massal. Es azomba hogi pakochialnanak ez Ewh pether meg nioma az ferencznek eggyk Labat, melj labat ferenczi annak Elettheys meg sertette vala, monda ferenczi, Ennekem ez pakochia nem Teczyk, mert az Eggyk Labamat Igen meg serted, mely az Eleutheys faydalmas vala. Ez Pether mind Jarast meg zyda ferencziet, en mondek Pethernek, ne zyd attiamfia Minem The vagi vrunk, pether azomba zabliayat ki vona Tarssaywal egietembe, es kezdenek minket kergettny, ferenczi Tarssom Elettek elzalada, en pedig el nem mehetek elettek, hanem engem el érének, és mind Jarast az Balos Ztoyka ffya hozza vaga, en nalam Teb fegwer eg Bothnal nem vala, azt kezembwl ki vaga, azon kezbe ez pether vg vaga hozzam, hogi az feyemet meg vaga, vg hogy mind Jarast az feldre lew ewsem, mint holt Ember, kinek Jelet Im hol Lassa meg kegielmetek, es hogy az feldre lew estem, otthys Igaz kettzer vagot hozzam, zabadok voltanak velem, ha meg eltenek volnays, azt miweltek velem mint Ewres hatalmassok, az Ew felsege varasaban, Ennekem vram volt, Ew kegielme vtan ez varasban Biro volt, azert ha valakinek en valamit vetettem volna, kerestek volna terwennyel, es engemet az terwin megh Binteteth volna, azert en azt mondom, a mint kegielmeteknel Nilwan vagion, hogj valaki ez vegben valo Ew felsege varassiban fegwert vonzon ki, az kewzewel Ewry meg penig Bíntelen Embernek, ok nekul véréth ki onthya, feyewel Ewry meg az, azert en kegielmetektul terwint es Igassagot kewrek ebbwl.

Gywrma Mihal, ffia kepeben, Gywrma pether kepeben ez ellen azt felelte volna. Nemes vram Biro vram es eskyt polgarok, Mikoron egzer az En ffyam ment volna Lowahoz, az Mathias porkolabné Istaloiaban Mely lowat Ew otth Kewtelen Tartotta, es hogy az vlczian megien volt, azomban eg haaz megwl Elew vethy magat az Groza ffya ferenczi es ffyamnak az hatara zewkyk, kyt az en ffyam meg tekinttwen, mond nekj myert zewkz hatamra myt vetettem en The Neked, es vg ffyam maga hatarol lew Tazittia, s mond neki, Menny el Tarchj dolgod, otth peniglen semmi Ezwezes kewztek nem volt, hanem ffyam lowahoz ment, ferenczi penig Tarssayhoz Fabyanhoz es az Tebbihez megien es nekyk meg Bezelli mint Jart volna ffyammal, es minek vtanna fiam onnet Lowatul meg Thérth volna, amaz Tarssaywal egietembe eleyben kerwl, vtat Tartottak, zydalmaztak chywfoltak kwrwaztak vehogattak Ezt ffyam hogi hallia hozzaok megien es mond nekyk, myert chywfoltok meg zydalmaztok kwrwafiaztok amazok penig azomba rea rohannak otth, fegweres kezzel Nachiagokal, ffyam Latwan azt, hogi meg akarnayak Ewlny, vg feye otalmaba magat otalmazwan fabyant megsertette, kyt meg Bizonithatunk, mert ha vtat nem allottak volna, es Beket hattak volna neki, Ew Bekewel Tartotta volna vtat, ha peniglen ffyam nekyk valamit vetet volt, Banwnk vagion Ew felsege vtan, az varasban penig Birank, kerestek volna

Digitized by Google

terwennyel, es ha Bynes lewt volna nekyk az terwin megys Bintette volna, de Ew nekyk semmi dolgok nem volt fiamhoz hogi vtat allottak fegweres kezzel, Ew felsege varasaban, Ezeket mi mind meg Bizonithattywk feleletunk zerint, Erre peniglen kegielmetektul alkalmas Idewt kewanonk mert az Bizonsagokban melliek ez dolgot Lattak, nemelliek hon vannak Bennek, Nemelliek penig Ninchienek, ez feleletem nemes vraym ffyam kepebe fabyanhoz.

Kyknek feleleteket Ewk megh halwan, mind az ketth fewlnek eg Byzonios terminust felelety zerint Bizonittani hattanak volna, mely terminus Elew Jewin az felperes Illien Bizonsagokat hozot volna Eleykben kyknek elseye

1. Testis Mixa Groza Karansebessy Lakos hitet lew Thewin ezt vallota, en azt Thudom, hogi Fabyan ferencziel azon Estwe hozzam Jewttenek vala, en vachioramat ezem vala, azomba Ewkys lew Ilenek, es en kenalom vala Ewket hogi egienek velem, Ewk penig azt mongyak vala, hogi Borok volna, azert a lowakhoz mennének, azt Lattam hogj ferencznel eg zablia vala, Fabyannal penig chyak eg Both vala, es hazambwl ki menének, es az vtan Mind Jarast valami Jaygatast hallek, ki menyk es Latam, hogy Fabyant meg vagtak, de en azt nem Lattam, hogi vtat valakinek Ew allotta vagj Tartotta volna.

2. Testis Joannes Pankotha Karansebessy Lakos hitit lew tewin azt vallotta, En vg mond azon Estwe Teb fegwert eg Bothnal Fabyannal nem Lattam, es azt sem Lattam, hogi vtat allotta vagi Tartotta volna senkinek.

3. Testis filius Nicolai Balka de Karansebes hitit lew Thevin vg vallot mint Pankota Janos.

4. testis Janchia Thamassilla fia Karansebessy, hitit lew tewin azt vallotta, hogy egieb fegwert fabyan kezeben nem Latot eg Bothnal, azt sem Thudnnya, hogi valakinek vtat allotta vagi Tartotta volna.

5. testis Michael Moniczia Karansebessy Lakos, hitet lew tewin vg vallot, mint Janchia.

Keuetkeznek az alperes Bizonssagj

1. testis Michael popa Karansebessy Lakos hitet lew tewin azt vallotta, en Thudom, hogy mikor valek az Mathonye haza Mellet, es gywrma Peter azon megien vala, akor Groza ferencz, gywrma petervel pakochialny Indultak vala, es eg mashoz foganak, es peter ferencziet az feldre eyte, es Peter elmene, es akkor otth semmi ezwezes nem lewe, Peter Ismegint hattra Jewin, ferenczi vgi kezde, Ewtet chywfolni, es kyaltany, es eg Maast zydalmazni, de hogy en Latam, hogy Ezwe akarnak vezny en el menyk onnath.

2. testis Joannes Stephon Karansebessy Lakos hitit lew tewin azt vallotta, en Thudom hogy Mikor Mathonye haza alat jeowek vala, azomba jewe Gywrma Peter oda, es Groza fiawal pakochiaba eggyk a masykat foga, es Peter az Groze ffyat az feldre eyte es eggyk Labat megserte, mert a nekwlys serwes volt, de otth eg Mastul Bekewel elvalanak, es Peter el mene, ez meg lewin, Peter Ismegint hattra Jewe, az Groza fia ferenczi sywelty vala es kyalt vala Peterre, Peter ezt halwan az Seweltest Monda neki, Ne Bestya Kwrwaffy, engemet syweltez es chywfolz, de mayd hozzad megiek, Byzon . . . . kwrwaffyawal Jarz, ferenczi penig (azt mo)nda, Jewel Bestya Kwrwaffy, azert otth mind ketten zablyat Ranthanak eg Mashoz, eo azomba fabyanys oda Jwta,

Digitized by Google

es eg Bototh ki vonita Ewe Megwi, otth vala az Belos Ztoyka fiays, ki ferencztul otth az zablyat el wewe, azert Minek vtanna ferencztul az zablyat elwewek, egietembe ferencz, fabyannal Megfuthamanak, Peter penig et Belos ffya vtannok futhanak, es hogi el Erthe volna Peter, az fabyant, vg Annyra vagot hozza, hogy vgian zykrazik vala az zablia, de akor meg nem serthete. Fabyan ezt Latwan futhny kezde Zabo demether wdwarara, Gywrma Peter penig vtanna megien vala fegweres kezzel, es hogy Fabyan valami palankokon akar vala altal zekny azokon altal nem zekhetek; hanem Gywrma Peter ottan vaga agyon, en oda Menyk es Pankotha hazaban vywem, es Sebet Bew ketezem, az Seb penig ollian vala, hogy vgian meg Tettzyk vala az veleye.

azert Ewk mint az ketth fewlnek feleletibwl es Tanwknak vallassabwl lelkek zerint nekyk Illien Terwint Tettek volna, hogy Gywrma Peter, Fabyannak holt dyan negwen forinton marat volna, oka, mert az Ew felsege kuchios varasaban fegwert venny es wéérth onthani ok nekwl neky, nem Illet volna, kyt halwan az alperes Terwenyekel meg nem Elegedet volna, hanem Igiet meg Latny mi Reank vette volna.

Mely dolgot azert Myéés Elew vewin es Egzerys maszorys Jol meg hanwan vettwin es myert hogi az Ew magok privilegioma azt Tartanaya, hogi a minemü zabatchiaga Budanak Pesthnek es Themeswarnak kereztyenek Ideyeben volt volna, Ew nekiekys azon volna, hogi valaki fegwert vonna, Mint Illien kuchios varasban fewl kezewel Erneye, a ki peniglen fegwerewel Embert serthene wérét ke onthana ok nekul feyewel Erneye (a)z, mi azert kewt felnek feleletibwl es Tanuknak vallasabwl ezt Talaltuk, hogj Myert gywrma Peter az zigin lege(n . . .) artatlannak vetetlennek neki, wérét ki onthotta legien ok nekul, az waras . . . . anak Tartassa zerint megh hallion Ere . . . ha penig az attia gywrma Mih . . . felwl, Terhet magara fel vev(én . . .) hatnaya, Ew . . aga halion meg Erette; Ezt halwan gywrma Mihaly az alperes az mi Terwenywnkel, meg nem elegedek hanem dolgat Job meg Latasnak okayrt felsegedre appellala, kyt Myees hywen megh Irwan foliassa zerint Job meg Latasnak okayrt felseged Eleyben Bochiattuk fel, Deus optimus Maximus vestram Maiestatem Sacram semper ad vota conservare dignetur. In arce vestre Maiestatis Sacre Sebes feria Quarta ante purificacionem Marie 1566.

Eiusdem V. M

Fideles servitores perpetui
Gregorius Bethlen de Ikttar
ceterique sedis eiusdem Judiciariae
Jurati coassessores.

(Din afară: Serenissimo principi domino Domino Joanni Secundo dei gratia Electo regi Hungariae Dalmaciae Croaciae etc. Domino domino nobis semper naturali clementissimo.)

(Totü acolo: 1566. Sabbatho in die festo purificacionis beatissimae virginis Mariae exhibita Albae Juliae, et aperta per me magistrum Valentinum Fewldwary Sacrae Regiae Maiestatis prothonotarium.)

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 336 – 340. Originalulü în archiva familiei baronilorü Fiath.

Digitized by Google

CCLXXXVI.

1566. 1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, confiscă casa şi moşiile nobilului românŭ *Stefanŭ Flore* din Caransebeşŭ pentru crima de fratricidiu, şi dăruesce aceste moşii cubiculariului seŭ, românului *Casparŭ-Becheşŭ*.

Nos Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae Dalmatiae Croatie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis Quod nos dignum habentes respectum fidei et fidelitatis ac fidelium seruiciorum fidelis nostri Egregy Casparis Bekes cubiculary nostri, quae ypse Sacrae primum Regni nostri Hungarie corone, ac deinde maiestati nostrae pro locorum et temporum diuersitate cum omni animi sui promptitudine exhibuit et impendit Totales et integras porciones possessionarias nobilis Stephani flore de Karansebes in possessionibus Ewrmenes, fenes, Sadowa, Zlatina, Zarazpatak et dalchy, ac predys felsewgywro Alsogywro, Nagypathak et Zekes vocatis vna cum domo eiusdem in ciuitate nostra Karansebes inter domos Nobilium Michaelis et Stephani Muna ac Relictae olim Gabrielis Lazar, in comitatu Zewren, et districtu Karansebes existentibus habitas vniuersas ittem res Eiusdem Stephani flore Aureas, Argenteas, paratas pecunias et alia quelibet bona illius mobilia et Immobilia ipsum solum proprie et precise concernentes, Que ex eo quod Idem prefatus Stephanus flore, contra manifestum dei preceptum, et fraternam Charitatem ac dilectionem proximi, fratrem eius sibi sanguine Junctum, more sicario interemerit, et per hoc in notam perpetue infidelitatis et crimen lesae maiestatis nostrae palam incurrerit, ad nos consequenterque collacionem nostram Regiam, Juxta Antiquam et Approbatam predicti regni nostri Hungarie legem et consuetudinem rite, et legittime deuolutae esse perhibentur et redactae Simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinencys quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis Agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, syluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearum promontorys, Aquis, fluuys, piscinis, piscaturis, Aquarumque decursibus, molendinis, et eorundem locis, Generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus, quouis nominis vocabulo vocitatis ad easdem porciones possessionarias, et prediales, necnon domum in Karansebes habitam de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis existentibus et premissis sic vt prefertur stantibus et se habentibus, Eidem prefato Caspari Bekes, suisque heredibus et posteritatibus vniuersis dedimus donauimus et contulimus, Imo damus, donamus, et conferimus iure perpetuo et irreuocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas Saluo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum Albae Juliae Sexto die february Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Sexto.

Joannes Electus Rex. m. p.

(L. S.)

Michael Chyaki
Cancellarius m. p.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 341—342. Originalulŭ pe chârtie în archiva baroniloru Fiath de Ormenişŭ (Acta Transilvanica, Fasc. III N.)

Digitized by Google

CCLXXXVII.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, invită pe tribunalulŭ din Caransebeşŭ se introducă pe cubiculariulŭ seŭ, pe nobilulŭ *Casparŭ Becheşŭ*, în posesiunea casei şi moşiilorŭ confiscate dela nobilulŭ *Stefanŭ Flore*. 1566.

Joannes Secundus dei gracia Electus Rex Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. Fidelibus nostris Egregys nobilibus Joanni Tywadar Nicolao Bokosnycza, francisco Muthnoky et Joanni Rakowyczay, Salutem et gratiam, Cum nos dignum habentes respectum fidei

(Textulŭ ce urmézŭ este identicŭ cu celŭ din actulŭ de donaţiune de sub Nr. precedentŭ).

vigore aliarum literarum nostrarum donacionalium in perpetuum dederimus et contulerimus velimusque Eundem in dominium Earundem porcionum possessionariarum et predialium ac domus in Karansebes habitae per vos legittime facere Introduci, Super quo fidelitatibus vestris harum serie Mandamus firmiter, quatenus Acceptis presentibus simul vel duo vestrum sub oneribus alias in talibus obseruari solitis Ad facies prescriptarum possessionum et prediorum consequenterque porcionum possessionariarum predicti Stephani flore in eisdem habitarum, Necnon domus eiusdem in Karansebes habite personaliter Accedendo, vicinis et commetaneis Earundem vniuersis inibi legittime convocatis et presentibus Introducatis prefatum Casparem Bekes in dominium earundem, statuatisque easdem eidem suisque heredibus et posteritatibus vniuersis, simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinencys quibuslibet premisse donacionis nostre titulo ipsi Incumbente perpetuo possidendas, si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui fuerint Euocetis eosdem contra Annotatum Casparem Bekes racionem contradiccionis eorum reddituros, in presenciam fidelium nostrorum Egregiorum Gregory Bethlen Bani et castellanorum districtus nostri predicti Karansebes ad decimum quintum diem, a die contradictionis computando, Quibus quidem Bano et Castellanis presentibus firmiter Mandamus vt causam exinde mouendam citra vllam dilacionem assumere, Eamque secundum deum et eius Iusticiam discutere et Adiudicare, ac si forte aliqua parcium Judicio eorundem contentari noluerit causam ipsam cum tota sua serie Maturius reuidendam et fine debito terminandam absque vllo parcium grauamine nostram in presenciam transmittere debeant et teneantur, secus igitur nullo modo facturi presentibus perlectis exhibenti restitutis Datum Albae Juliae sexto die february Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Sexto.

(L. S.) *Lecta.*

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 342—343. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiară a baronilorŭ Fiath. (Acta Transilvanica. Fasc. III. O.)

Digitized by Google

CCLXXXVIII.

1566. 1566. Nobilulŭ *Franciscŭ Gămanŭ* declară înaintea castelanilorŭ şi a judeţului din Caransebeşŭ, că a rescumpĕratŭ moşia numită *Obregie*, ce a fostŭ zălogită locuitoriulŭ *Franciscŭ Borzo* din Caransebeşŭ.

Nos Joannes ffyatth de Ermenys, ac Georgius Wayda Castellani. Necnon Martinus Brathowan Judex nobilium Districtus Karansebes etc. Memorie commendamus Tenore presencium significantes Quibus expedit vniuersis Quod nobilis Franciscus Gaman coram nobis personaliter constitutus sponte fassus est eo modo, Quomodo honesta domina relicta olim nobilis Joannis Gaman felicis memorie, portionem suam possessionariam in possessione Obreszia habitam, prouido quondam Francisco Borzon de Karansebes Quadraginta florenis Titulo pignoris eo tempore obligasset, Quamquidem portionem obiter. Genitrix eiusdem Relicta nempe olim andreae Gaman, nunc vero conthoralis nobilis michaelis dauid de Zazwaros ab eodem francisco Borzon redemisset, attamen, Quia portio Eadem prout ipsum franciscum Gaman eatenus et Ladislaum Gaman omni Jure successorio (concerneret), Ideoque Idem Ladislaus directam medietatem dictorum Quadraginta florenorum vt puta florenos viginti, ipsi francisco Gaman pure reflexisset Quoad medietatem dicte portionis possessionarie, et eo facto Eandem ad se Recuperasset, Immo coram nobis Idem vt prefertur Recuperauit Redemitque vtendi possidendique ex nunc imposterum Jure perpetuo, vigore ac testimonio presencium Literarum Nostrarum mediante, datum in Ciuitate regia Karansebes feria Quinta Magna, Anno Domini millesimo Quingentesimo Sexagesimo Sexto.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 343—344. Originalulŭ pe chártie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XXV. N. 804.

CCLXXXIX.

1566. 1566. *Castelanii şi judeţulŭ districtului Caransebeşŭ* transcriu în formă autentică împăciuirea încheiată între nobilii *Ladislaŭ*, *Franciscŭ* şi *George Gămanŭ* cu *Stefanŭ Balthasarŭ*. *Petru Ciula* şi *Jacobŭ Turcu* în privinţa moşiilorŭ rémase după reposaţii nobili *Balthasarŭ* şi *Petru Bizere*.

Nos Joannes ffyatth de Ermenys ac Georgius Vayda castellani, Necnon Martinus B(rathovan Judex nobilium districtus Karansebes, Damus pro memoria Tenore presencium significantes Quibus (expedit uniuersis Quod Egregy) Nobiles Ladislaus franciscus et Georgius Gaman ab vna, ac Stephanus Balthasar et Petrus Chula Jacobusque Theorek partibus ab altera, coram nobis

Digitized by Google

personaliter accedentes. (Qui quidem matura inter sese) Beniuolencia super infra denotatis Bonis Juribusque possessionarys eo (modo concordauerunt, Primo) Quod portiones Ille possessionarie, Quas condam Nobiles Balthasar ac Pe(trus Byzerey possedissent inter) eosdem in duas rectas et equales partes diuiderentur, secundo, vt inter (eosdem ex Nunc racione omnium) Bonorum Juriumque possessionariorum vt puta, Maal, Glomboka, rawna, v(erchiorova, Kalova et Obresia) vlle lites aut controversie nulla occasione moueri haberique aude(rentur. Tercio racione bonorum) apaggia nuncupatorum sint ad presens Titulo pignoris (existencium ... pre)ter unum Taliter conuenerunt Quod prius Idem vniuersa priuilegia sua superinde habencia In medium proferrent, Que diligenter calculata, prout eciam sonarunt, Ita Idem primum dicta Bona apaggia vocata publice Redimere deberent, ac Tandem Quilibet eorum iuxta condicionem eorundem Bonorum apaggia vocatorum, In dominium et regimen portionis sue, se de Jure exinde Tangencium absque vlla contencione Ingredi eamque vti possidereque eo facto possit atque valeat, presencium harum nostrarum vigore et testimonio Mediante, Datum in Civitate Karansebes decimo quarto die Mensis Aprilis, anno domini millesimo Quingentesimo Sexagesimo sexto.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 344—345. Originalulŭ pe chârtie deterioratŭ în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XXV. Nr. 805. Intregirile s'aŭ făcutŭ după transumptulŭ principelui George Racoţi din a. 1656 în archiva familiei Macskási sub Nr. 825.

CCXC.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, destinézŭ cetatea *Deva* din Transilvania ca locuinţă provisoră pentru *Dómna Elena*, soţia repudiată a lui *Petru*, *Domnulŭ Ţĕrei-românesci*, şi pentru fica dênsei *Todoriţa*. 1566.

Joannes secundus Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rex. Egregii Fideles, nobis sincere dilecti. Cum Magnificus Dominus Petrus Waywoda Transalpinensis, nescitur, quo motu ductus, rescisso Sacro Sancto, inviolabilique matrimonii et juramenti vinculo, consortem suam Magnificam Dominam Helenam Cherepovith, sororem nostram adoptivam repudiandam duxerit, ipsa autem una cum filiola sua Theodoricza in hoc regnum nostrum reditum sibi proposuerit, hinc eidem Dominae etiam, donec de meliori ejusdem sustentatione commodius providere valeremus, Arcem Deva ad tempus in hospitium assignandam decrevimus, Quo circa vobis harum serie firmissime mandamus, quatenus eandem, ut comparauerit, condecenter acceptare, in Arce hospitium, eidem assignare, deque ejusdem Dominae et suorum hominum victu, et condescensione omnimode eousque etiam providere noveritis, donec ulteriora, de futura ejusdem, sortique suae convenienti existentia, sive apud Dominum Waywodam Transalpinensem, sive vero nostris in ditionibus, ubi et

Digitized by Google

ipsa possessorio avitico, etsi de praesenti per alios tento, ipsam tamen indubie concernente, gaudere noscitur, provisionem condecentem facere poterimus, quod quidem differre minime volumus.

Datum Albae Juliae. Secunda die mensis. May. Ano Dni 1566.

Joannes Electus Rex m. p.

Din afară: Egregiis Castellanis et vice Castellanis Arcis Deva, nobis sincere dilectis.

Cito.
Cito.
Cito.
Citissime.

Laurianŭ şi Bălcescu, Magazinu istoricŭ pentru Dacia. Tom. V. pag. 382 — 383. După o copiă făcută de contele Jos. Kemény de pe originalulŭ din archiva familiară a comiţilorŭ Cornis.

CCXCI.

1566. 1566. *Dieta Ungariei*, întrunită la Poşonŭ, decide, în urma propunerei regelui *Maximilianŭ I.* că *iobagii* pe viitorŭ *se nu mai fie asupriţi* precum aŭ fostŭ până aci, şi se le fie liberŭ a se puté strămuta dela unŭ domnŭ feudalŭ la altulŭ.

. . . . . .

Articuli statuum et ordinum Hungariae regni in generali conventu, pro festo Purificationis beatissimae virginis Mariae Posonii celebrato, conclusi. Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto.

. . . . . .

(XXVI.) Hortata est quoque S. Majestas caesatea fideles eosdem suos regnicolas, de alleviandis nimiis colonorum suorum oppressionibus, quibus hactenus affecti essent; pro qua quidem Majestatis suae non minus pia quam officio suo digna admonitione, status et ordines regni S. suae Majestati ingentes agunt habentque gratias, atque secundum eam quisque eorum sedulam daturus est operam, ne quo subditorum suorum nimio gravamine et oppressione conscientiam suam merito sentiant esse gravatam. E contra humillime supplicant S. ejus Majestati, ut cum clementer intellexisse potuerit, quantas miserias, damna et extremas oppressiones coloni ipsorum non minus a Turcis, quam suae Majestatis militibus indesinenter patiantur: dignetur benigne providere, ut ab his quoque calamitatibus tandem liberentur.

(XXVII.) Et quia fertur esse plerosque dominorum pariter et nobilium, qui superiorum annorum constitutiones publicas de libera colonorum transmi-

Digitized by Google

gratione editas non observare, quin potius ipsis modis omnibus contraire soleant; supplicant status et ordines regni S. Majestati caesareae, dignetur gratiosam adhibere curam, ut illae ab omnibus, citra aliquod impedimentum, serventur, et in eos, qui contra faciunt, debita, in que constitutionibus illis expressa poena serio et citra cujusque personae delectum animadvertatur.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 35. — Corpus Juris Hungarici Tom. I. Budae 1779. pag. 521.

CCXCII.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, dăruesce nobilului *Ludovicŭ Fiatŭ* lo- 1566.
culŭ părăsitŭ numitŭ «*scóla papistaşilorŭ*» din Caransebeşŭ.

Nos Joannes Secundus dei gratia Electus Rex Hungarię Dalmatię Croatię etc. Memorię commendamus tenore pręsentium significantes quibus expedit vniuersis, quod nos, cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem, nostrę pro parte fidelis nostri Nobilis Ludouici fiat de Karansebes factam Maiestati, Tum vero attentis et consideratis, fidelitate et fidelibus seruitys parentis et maiorum suorum, quę ipsi Sacrę primum regni nostri Hungarię Coronę, ac deinde Maiestati nostrę pro locorum et temporum varietate summa cum animi sui constantia exhibuerunt et impenderunt, Ac deinde habita quoque ratione fidelium servitiorum eiusdem in futurum nobis exhibendorum, quod consimilem parentum de se virtutem pollicetur. Totalem igitur et integrum locum desertum Scholę papistarum, in Ciuitate nostra Karansebesiensi, in vicinitatibus domorum fidelium nostrorum, prudentum et Circumspectorum Joannis sutoris et Georgy Zagoryan, existentem habitum, Juxta Constitutionem Dominorum Regnicolarum primo felici nostro in hoc Regnum ingressu factam, fisco nostro Regio applicatum, simul cum cunctis eiusdem vtilitatibus et pertinentys quibuslibet, ad eundem locum desertum de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, Memorato Ludouico fiat, Ipsiusque heredibus et posteritatibus vniuersis dedimus donauimus et contulimus Imo damus donamus et conferimus, jure perpetuo et irreuocabiliter tenendum possidendum pariter et habendum, Saluo jure alieno, harum nostrarum vigore et tertimonio literarum. Datę in Ciuitate nostra Alba Julia sexto die May Anno Domini, Millesimo Quingentesimo Sexagesimo sexto.

Joannes Electus — *Mathaeus Chyaki Cancellarius mpria.*

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 345 – 346. Originalulŭ pe chârtie în archiva baronilorŭ Fiatŭ. Transilvanicorum fasc. I. V.

Digitized by Google

CCXCIII.

1566. 1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, invită pe tribunalulŭ din Caransebeşŭ se introducă pe nobilulŭ *Ludovicŭ Fiatŭ* în posesiunea locului părăsitŭ numitŭ «*scóla papistaşilorŭ*».

Joannes Secundus Dei (gratia) Electus Rex Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. fidelibus nostris Egregys Nobilibus Petro Prezaka, N(icola)o Bokosnicza, francisco Mwtnoky et Joanni Racowycza de Karansebes Salutem et gratiam. Cum nos (cum) ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicacionem nostre pro parte fidelis nostri Nobilis Ludoui(ci Fia)tt de Karansebes factam Maiestati, Tum vero attentis et consideratis, fidelitate et fidelibus seruitys parentis et maiorum suorum, que ipsi Sacre primum Regni nostri Hungarie Coronae, ac deinde Maiestati nostrae pro locorum et temporum varietate summa cum animi sui constancia exhibuerunt et impenderunt. Ac deinde habita quoque ratione fidelium seruitiorum eiusdem in futurum nobis exhibendorum, quod consimilem parentum de se virtutem pollicetur. Totalem igitur et integrum locum desertum Schole papistarum in Ciuitate nostra Karansebesiensi, in vicinitati[1] domorum fidelium nostrorum, prudentum et circumspectorum Joannis Sutoris et Georgy Zagoryan existentium habitum, iuxta constitutionem dominorum Regnicolarum primo felici nostro in hoc Regnum ingressu factam fisco nostro Regio applicatum, simulcum cunctis eiusdem vtilitatibus et pertinentys quibuslibet ad eundem locum desertum de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus Memorato Ludouico fiat, ipsiusque heredibus et posteritatibus vniuersis, vigore aliarum literarum nostrarum donationalium superinde confectarum et emanatarum in perpetuum Saluo iure alieno dederimus donauerimus, et contullerimus, Velimusque eundem in dominium eiusdem per vos legitime facere introduci, Super quo fidelitatibus vestris harum serie mandamus (firm)iter, quatenus acceptis presentibus simul vel duo vestrum sub oneribus alias in talibus observare solitis, ad faciem integri loci deserti Schole papistarum in dicta Ciuitate nostra Karansebes existentis habiti, vicinis et commetaneis eiusdem vniuersis inibi legitime conuocatis et presentibus accedendo, Introducatis prefatum (Lud)ouicum fiat in dominium Eiusdem, Statuatisque eundem Eidem, ipsiusque heredibus et posteritatibus vniuersis, Simulcum cunctis suis vtilitatibus et pertinentys quibuslibet Jure sibi ex premissa Donatione nostra incumbente, perpetuo possidendum, si non fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint Euocetis eosdem ibidem ad decimum quintum diem a die huiusmodi Contradictionis computando in Curiam nostram Regiam, nostram scilicet in presentiam Rationem Contradictionis reddituros. Et post hec vos huiusmodi Introductionis et Statutionis vestrae seriem, cum Contradictorum et Euocatorum si qui fuerint vicinorumque et Cometaneorum qui premissae Statutioni intererunt Nominibus et Cognominibus Terminoque Assignato vt fuerit expe-

1) In altŭ transumptŭ: vicinitatibus.

Digitized by Google

dita Terminum ad predictum Nobis fide vestra mediante Referre vel rescribere debeatis et teneamini. Secus non facturi presentibus perlectis exhibenti Restitutis, Datum in Ciuitate nostra Alba Julia Sexto die May Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Sexto.

Lecta.

(Pe dosŭ: 1567 feria Sexta proxima post festum Beati Martini Nobilis Paulus Wlgywthy cum Nostris pro .... igitur Bonum restitutum et J. in tribus marcis Regalibus convincitur).

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 346 — 348. Originalulŭ pe chârtie în archiva baroniloră Fiatŭ. Acta Transilvanica fasc. III. G. Transumptulŭ regelui Ioanŭ alŭ II-lea din a. 1567.

CCXCIV.

1566. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, confirmă actulŭ de donaţiune, prin care *Despotŭ-Vodă* dăruise căpitanului *Antonie Zeckel cetatea Ciceului* din Transilvania în semnŭ de remuneraţiune pentru ajutoriulŭ, ce i-lŭ dase, când a ocupatŭ tronulŭ *Moldovei*. 1566.

Maximilianus secundus etc. ad futuram rei memoriam recognoscimus et notum facimus tenore presentium universis, quod cum nobis humilime exponendum curaverit egregius fidelis nobis dilectus Anthonius Zeckel capitaneus noster, qualiter proxime preteritis annis quondam Jacobus Basilicus Heraclides, despota tunc Moldaviae Vaivoda, sibi remunerationis causa pro opera eidem despotae in deducendo ac collocando eo iuxta commissionem divi quondam imperatoris Ferdinandi augustae memoriae domini ac genitoris nostri observandissimi in vaivodatum ac gubernium Moldaviae prestita maximisque laboribus in ea expeditione impensis pertinentias dirutae arcis Chycho vocatae, quas nunc filius quondam regis Joannis consensu Alexandri nunc Moldaviae dominatum obtinentis possidere dicitur, sub benigno assensu maiestatis suae in eventum, quo partes regni Transsilvanae ad manus maiestatis suae reducerentur, in perpetuum contulerit; idemque Anthonius Zekel, cui nos hoc tempore freti ipsius summa fide industria, fortitudine ac rei militaris scientia similem expeditionem clementer demandavimus, magnopere cupiat et humilimis quoque precibus petierit, eandem donationem sibi per legitimum eius provinciae vaivodam renovari atque per nos tanquam verum et legitimum Hungariae regem confirmari et approbari. Nos sane beniga ratione habita fidelium obsequiorum, que dictus Anthonius praelibato quondam divo domino genitori nostro et nobis hucusque summa constantia et animi promptitudine exhibuit atque in futurum quoque exhibere poterit et debebit, ac praesertim

Digitized by Google

in presenti expeditione Moldaviensi ipsi a nobis demandata, memoratae eius supplicationi clementer annuendum duximus, itaque tenore praesentium ex certa nostra scientia animoque bene deliberato ac omni meliori modo, forma, via et iure, quo fieri potest ac debet, memoratam donationem pertinentiarum dirutae arcis Chycho vocatae sibi, ut supra demonstatum est, a quondam Jacobo Heraclide Basilico despota et Moldaviae vaivoda factam, quatenus eadem etiam a presente legitimo vaivoda ipsi Anthonio concessa et renovata fuerit, et in eventum, quo deo bene iuvante hanc expeditionem ad optatum et felicem exitum deduxerit ac Transsilvania in nostram potestatem redigetur, exnunc prout extunc atque e converso approbamus, ratificamus, confirmamus et corroboramus, quantum in his de iure vel ex gratia confirmari et elargiri possumus et debemus, volentes et hoc nostro caesareo regioque edicto firmiter statuentes, quod idem Anthonius Zeckel ac legitimi eius haeredes in perpetuum dictas pertinentias vigore memoratae donationis antehac a despota impetratae et per presentem quoque legitimum vaivodam concedendae et renovandae atque presentis benignae ratificationis et confirmationis nostrae Transsilvania in potestatem nostram redacta habere, tenere et possidere eisque libere et realiter uti, frui, potiri et gaudere possint absque cuiusquam contradictione et impedimento, mandantes provide, serio ac firmiter universis et singulis locumtenentibus, praelatis, baronibus, militibus, nobilibus et ignobilibus, clientibus, capitaneis, praesidibus castellanis, comitibus, vicecomitibus, iudicibus, iuratis consulibus, magistris civium et communitatibus caeterisque officialibus et subditis nostris per regnum nostrum Hungariae Transsilvaniae et alibi constitutis, ut saepefatum Anthonium Zeckel eiusque haeredes in libera et pacifica possessione prenarratarum pertinentiarum iuxta tenorem presentis confirmationis nostrae non impediant, turbent aut molestant, sed potius defendant et manuteneant. Haec enim est expressa et seria mens ac voluntas nostra. Harum testimonio litterarum manu nostra subscriptarum et sigilli nostri impressione munitarum.

Datum Viennae undecima Julii 1566.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez, pag. 49—50. Originalulŭ în archiva ces. reg. secretŭ din Viena. Hungarica.

Digitized by Google

CCXCV.

1566. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* raportézŭ regelui *Ioanŭ alŭ II-lea*, cŭ *Michaiŭ Ohăbeanŭ*, juratulŭ oraşului, a protestatŭ în numele judeţului din Caransebeşŭ în contra introducerei nobilului *Ludovicŭ Fiatŭ* în posesiunea locului numitŭ «*scóla papistaşilorŭ*». 1566.

Sacra Regia Maiestas domine domine nobis perpetuo Naturalis clementissime, fidelium Seruitiorum nostrorum In gratiam Maiestatis vestrę, Sacrę humilimam subiectionem, Kegyelmes vrunk hozak my nekewnk az the felseged paranchiolatyat, meliben te felseged my nekewnk paranchiola, hogy my fyat Layost te felseged hiwet zemel zerent, Awagy kepebely emberet, az felseged paranchiolattya zerent, az papasok Eskolayanak puzta helyeben, eotet be vinneoyeok es Statualnok itt Karansebesen az the felseged warosaban, Azert kegyelmes vrunk mykoron my pewnkeost vtan való hettfeon az felliul meg nevezet Eskolanak puzta helyenek zynire mentheonk wolna te felseged paranchiolattya zerent, hogy fyat Layost Awagy keppebely Emberet be vynneoyeok es Statualnok, Akkoron Ohabon Mihal hyteos polgár Jeowe a Sebesy feo Byro keppeben es az Tanach keppeben es ellene monda mellyet mykoron my hallottunk wolna my mindgyarast az te felseged paranchiolattya zerent, az ellene mondasnak nappyatul eleo zamlalwan tizen eoteod nappra te felseged eleyben Idezeok eoket, okoth Adnya az ellen mondasnak, mellyet my kegyelmes vr, az my hitteonk zerent te felsegednek meg Irthwnk, The felsegi az hatalmas vristen eltesse es tarchya mynden jawayban. Datum in Karanssebes Junius hawanak Tizen eoteodik nappyan Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Sexto.

Eiusdem vestrae S. R. Maiestatis perpetui fideles Nicolaus Bokosnicza et Joannes Rakowiczay de Karansebes.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 348—349. După transumptulŭ regelui Ioanŭ alŭ II-lea în archiva baronilorŭ Fiath.

CCXCVI.

1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, reduce la suma de 60 fl. censulŭ, ce aveau se-lŭ plătéscă locuitorii români de pe teritoriulŭ castrului *Fidovini* din Bănatŭ. 1566.

Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungarie Dalmatie Croatie etc. fideli Nostro Egregio Joannis Endredi prefecto castri Sydowar Salutem

Digitized by Google

et gratiam. Quia nos summam illam florenorum octuaginta in sortem census annui pendendi Incolis et Inhabitatoribus possessionis nostre Sydowar florenis viginti minuendam, et ad florenos sexaginta concedendam clementer duximus, fidelitati tuae harum serie mandamus firmiter, vt tu quoque praescriptos sexaginta tantum florenos, non autem plures ab ipsis exigere, tam diu quoad a nobis aliud superinde habueris in commissis modis omnibus debeas et tenearis praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Secus ne feceris. Datum in Ciuitate nostra Karansebes, sexto die mensis July. Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo sexto.

Joannes Electus Rex m. p.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 86. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiară a baronilorŭ Josika. Fasc. 38 Nr. 1.

CCXCVII.

1566. 1566. Numele *locuitorilorŭ fruntaşi* din comunele *Satulŭ-românescŭ* (Olahfalu), *Satulŭ-latinŭ* (Olasztelek) etc. din Secuime în Transilvania, cari au servitŭ în armata regelui Ioanŭ alŭ II-lea.

. . . . . .

Olahfalw.

ferencz Pal
thanko Mijhalij
boros Peter Absens
Czijgan gotharth Absens.

Olaztelek.

Barta kelemen
Andras kowach
borbat Janos
tamas gaspar
Marko balijnth Absens
borbat Peter Absens
borbat ferencz Absens
Marko Peter Absens.

Mogijoros.

karachon Mijhalij.

Wijzekelij

bwzoganij ferencz.

Zenth Ersebeth.

Olah Istwan.

Tarchafalwa.

Marton deak
boyer Marton

Digitized by Google

Palfij Peter
Zederijesij Mijhalij
Swlijester Janos.
. . . . . .

Zetelaka.

lwkach Janos Absens

Nagij Mathe Absens
barla Janos Absens.
. . . . . .

Malomfalwa.

. . . . . .
Tanko benedek
Tanko Imreh.

Szabó, Székely Oklevéltár. Tom. II. pag. 195—206. Originalulŭ pe chârtie în archiva capitulului din Alba-Julia. Cista Ugochiensis. Fasc. II Nr. 16.

CCXCVIII.

(1566?). *Alecsandru, Domnulŭ Moldovei*, învită pe *Saşii* din Transilvania, se se desfacă de regele Ferdinandŭ I., şi se se supună regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* şi reginei *Isabella*. (Estrasŭ). (1566?).

1566. 30. July. Alexandri Vajvodae Moldaviensis convocatoriae ad saxones, super defectione a Ferdinando I. et adhaesione Joanni 2. et Isabellae [1]).
Orig. in Tabulario Nat. saxonicae.

Transilvania. An. 1874. pag. 167. După notele din colecţiunea c. Jos. Kemény.

CCXCIX.

1566. *Gavrilă Mailatŭ*, fiulŭ lui Stefanŭ Mailatŭ, alŭ fostului voivodŭ românŭ din Transilvania, vinde *cetatea Făgăraşului* cu tóte dependenţele sale precum şi jumătate din domeniulŭ *Tecei* regelui Ioanŭ alŭ II-lea pentru suma de 20,000 fl. în aurŭ. 1566.

Transumtum de anno 1567. in quo transumitur:
1. Appromissio Gabrielis Maylad, quod pro 20,000 flnis auri Terram Fogaras, et medietatem oppidi Theke Regi Joanni II. resignaturus sit, de 6. aug. 1566.

1) Ferdinandŭ I. murise încă în a. 1564. Documentulŭ de faţă se refere cu tótă probabilitatea la a. 1556.

Digitized by Google

2. Attestatio, quod Gabriel Maylad 20,000 flnos effective levaverit de 15. Aug. 1566.

Praemissis Transumtorum praemittendis Primarum tenor talis est.

«Én Maylad Gabriel Fogaras földének szabad ura, és örökös Ispánja fogadok az én hitemre, tiszteségemre, az én kegyelmes Uramnak második János királynak, hogy az én házamat Fogaras várát minden hozzá tartozóval egyetembe, és Thekének a felét ez mostani kisaszony havának 15-dik napján, minden okvetetlen, mindeneknek tanácsán kivül, az eö Felsége embere kezébe, a ki én nekem az 20,000 arany forintot, meg hozza, mely 20,000 arany forintért eö Felségének, és az eö maradékinak örökbe fírol fíra örök árron attam, minden okvetetlen, minden algiviaval, porával, golyobissával, élésével egyetemben, ezt is hozza tévén, hogy mind a mely gyermekim most volnának, a vagy lennének azzokat terheket magamra vötvén, és az mi Levelek én nállam volnának, kik Fogaras dolgát illetnék, mindenneket eö Felsége kezében adok, melly dolognak erösségére attam ez levelet, az én pecséttemmel, és kezem irásával meg erösitettett. Datae in Castris ad Fenes positis 6. Aug. anno Domini 1566.

Subscriptio haec est: Gabriel Maylad m. p.

Transilvania. An. 1874. pag. 167. Din colecţiunea c. Jos. Kemény.

CCC.

1566. 1566. *Paulŭ Banffi,* căpitanulŭ Secuilorŭ din Transilvania, adeveresce, că *Grigore Apafi* a plătitŭ lui *Gavrilă Mailatŭ* în numele regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* suma de 20,000 fl. în aurŭ, preţulŭ cumpărărei *cetăţii Făgăraşului.*

Mi Mogyoroi Banffi Losonczi Pal Zekeltamatt Varnak Praefectusa és ö Felsege szekely földi kapitánya, Mekcsiey Laszló ö Felsege itélö mestere, Pokay Jakab, Buni Bethlen Gergely és Bethlen György, Fiatfalvi Benedek Gereb, Szökefalvi Albert deák, Nemes Pal Küküllö vármegyében szolgabiró, Bartok Tamás pocsfalvi, Barlabási Gáspár kápolnai, Rakosi János abosfalvi, Benedekfi Péter kajdicsfalvi, Ugron Tamás abramfalvi, Bogardfalvi Mihály, Hogyai Lukács és Rádai Ferencz, Adjuk emlekezetekre mindeneknek a kiknek illik, hogy minket a mi kegyelmes urunk és fejedelmünk második Janos Istennek kegyelmességéböl Magyarországnak, Dalmatziának és Horváth országnak választott királya parancsolatjából az Nagyságos Apanagyfalvi Apaffi Gergely, ö Felsége Hoffmestere hivott vala ez mai napra, tudni illik Assumtio Boldogasszony napjára Fogarasba, és ott a városba a néhai Nemes Zemere Gáspárné házánál, mi szemünk láttára és elöttünk, azon meg nevezett Apaffi Gergely uram meg fizeté és meg adá a Nagyságos Maylad Gabriel Uramnak

Digitized by Google

a 20,000 arany forintot, az Fogaras vára árát, ö is fel vévén, Fogaras várát ö Felsége számára azon Apaffi Gergely uram kezéhez adá. A feljül meg nevezett napon adatott ez levél, Fogaras várába, Születeth után 1566. esztendöben.

Szabó, Székely Oklevéltár. Tom. I. pag. 210—211. După transumptulŭ capitulului din Alba-Julia din a. 1567 datŭ lui Gaspar Bekes de Kornyath.

CCCI.

1566. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Sibiu, confirmă *legile şi usurile vechi ale Ţerei Făgăraşului* în ce privesce cestiunile de dreptŭ între locuitorii districtului, ér în ce privesce afacerile de dreptŭ între locuitorii districtului cu alte persóne străine, regele Ungariei şi alŭ Transilvaniei este autorisatŭ se dispună cum va fi mai bine. Totŭodată dieta decide *a se predica credinţa reformată şi în bisericile românesci;* daca însă Românii nu vor voi se accepteze nóua religiune, atunci se fie învitaţi a se disputa în publicŭ din Sânta Scriptură cu episcopulŭ calvinescŭ *George*, şi dacă nici în casulŭ acesta nu se vorŭ supune, atunci *episcopii românesci, preoţii şi călugării* se fie scoşi din funcţiunile lorŭ, ér episcopulŭ George se pună în bisericile românesci alţi preoţi, şi dacă nu vorŭ asculta de aceştia se fie pedepsiţi pentru crima de infidelitate. 1566.

Nos Joannes secundus dei gratia electus rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit universis, quod fideles nostri domini nobiles, regnicolae Hungari, et trium nationum Tranniae, exhibuerunt nobis, et praesentarunt infrascriptos articulos in comitiis eorundem partialibus, in hac civitate nostra Cibiniensi ad festum beati Andreae apostoli proxime transactum, ex mandato nostro celebratis communibus eorundem votis editos et conclusos, tenoris infrascripti supplicantes nobis humilime, ut nos eosdem articulos, per omnia ratos, gratos et acceptos habentes, clementer confirmare dignaremur, quorum quidem articulorum tenor sequitur hoc modo.

. . . . . .

(8). A bárány és méh dézmájáról végeztetett, hogy az ö felsége arendátora, a bárány dézmát, pünköstben szedje fel, az méhek pedig szent Berthalom napban, a mint a régi szokás volt.

9. A Fogaras földön lakók felöl, és az ö módjokról, igy, végeztetett, hogy a minemü törvények és régi szokások volt egymás ellen ö köztök a törvény dolgában, ennek utána isbátor úgy légyen. De a minemü dolgok, külsö emberek, és Fogaras földi emberek között történnek lenni, azokról ö felsége oly módot rendel, hogy nem leszen senkinek panaszsza felöle.

10. Azonképen a latroknak kergetéséröl is és pereknek transmissióval a tiszttartóktól elbocsáttása felöl olyan rendelést tészen ö felsége, kivel ö felsége hívei meg nem bántatnak.

. . . . . .

Digitized by Google

(11). A Fogaras-földön való gonosztévöknek is büntetésében jó rendtartást szereztetett ö felsége.

. . . . . .

12. Miért, hogy ö felségek hadai alatt, söt egyéb idökben is, nemesség jobbágyai elszöktenek, külömb-külömb helyekre történtek ilyen dolgok is, hogy éjnek vesztegségében nemes embereknek házokra mentenek a sóvágók fegyveres kézzel, és ez alatt igy vitték el jobbágyokat hatalommal, ez ellen végeztetett, hogy az elszökött jobbágyokat közönséges gyülésben való végezések szerint, articulusoknak erejével megkérjenek, a hol meg találtathatnak, ha meg nem adatnának azon pénával büntettessenek azok a kik meg nem adják, a mely az articulusban nyilván vagyon.

. . . . . .

17. A religió dolgából végeztetett volt, ez elött is egyenlö akarattal megtekintvén, hogy mindeneknek felette, minden keresztyének isteni dolgat keljen szeme elött viselni, hogy ez elött való articulusok tartása szerint, az evangelium praedikálása, semminémü nemzet között meg ne háborittassék, és az isten tisztessége, nevekedése meg ne bántassék, söt inkább minden bálványozások, és isten ellen való káromlások küzülök kitisztittassanak, és megszünjenek, most is azért újabban végeztetett, hogy ez birodalomból minden nemzetség közül efféle bálványozások kitöröltessenek és az istennek igéje szabadon hirdettessék kiváltképen pedig az oláhok között, kiknek pásztori vakok lévén, vakokat vezetnek, és ekképen, mind magokat, mind a szegény kösséget veszedelemre vitték.

Azokhoz kik az igazságnak engedni nem akarnak ö felsége parancsolja, hogy György püspökkel superintendenssel az bibliából megvetélkedjenek és az igazságnak értelmire mennjenek, kik„ ha úgy is az meg értett igazságnak helyt nem adnának, eltávaztassanak, vagy oláh püspök, vagy papok, a vagy kalugerek lesznek, és mindenek csak az egy választott püspökhöz György superintendenshez, és az ö töle választott papokhoz hallgassanak, a kik pedig ezeket megháborittanák hitlenségnek penájával büntetessenek.

. . . . . .

Nos itaque supplicatione praemissa dominorum regnicolarum nostrae modo quo supra, porrecta Majestati regia benignitate exaudita et clementer admissa, praescriptos articulos, per omnia acceptamus, ratificamus et clementer confirmamus, atque tam nos ipsi observabimus, quam per alios quoslibet quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Datum in civitate nostra praedicta Cibinisi, feria sexta in festo videlicet beatae Luciae anno domini millesimo quingesimo sexagisimo sexto.

(L. S.) Lecta.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 321—328. Originalulŭ în archiva orașului Brașovŭ. Colecțiunea Trausch Tom. I. pag. 283—291. — Teutsch, Urkundenbuch zur Geschichte der evangelischen Landeskirche in Siebenburgen. I. Theil. pag. 93—94. Cf. textulŭ publicatŭ de comitele Mikó în Erdélyi Adatok. II. 373.

Digitized by Google

CCCII.

1566 Judeţulŭ şi senatulŭ oraşului *Orestie* din Transilvania înaintéză universităţii săsesci spre decidere în a dóua instanţă procesulŭ Saşilorŭ din comuna *Romosŭ* cu românulŭ *Radulŭ Beldea* pentru pagubele, ce le causase în pădurea Romosului. 1566.

Prudentes circumspecti nobis plurimum observandi. Salutem ac officiorum perpetuam commendationem etc.

Significamus dominationibus vestris quandam litem inter prudentes et circumspectos seniores possessionis Ramaz, Georgium Hoshower, villicum, et reliquos ejusdem fratres conjuratos, ut actores ab una, et providum Raduly Belde de possessione Kwczyr ut in causam attractum, ab altera partium de damno quodam in silva incaedua facto motam. Qui quidem litigantes, postquam et coram dominis judicibus et coram senatu contendissent, nec tamen causa ipsa medio appellationis coram universitate dominorum Saxonum deducta fuisset, sed tantum quaestionem instituendi causa prudentem et circumspectum dominum magistrum civium Cibiniensem convenissent, ac ab eodem, ut ex eorundem litigantium utraque parte accepimus, commissum esset, ut quatuor ex fratribus nostris juratis exirent, ac in facie terrae de damno aestimationem facerent, ac si reconciliari possent, bene, sin minus, istum revisionem ac damni aestimationem literis d. v. descriptam transmitteremus. Non existimavimus totam seriem litis, quomodo coram dominis judicibus ac senatu acta est, transcribendum fuisse, praeter id, quod Ramazienses sive actores et coram dominis judicibus et coram senatu causam obtinere. Proinde nos commissioni prudentis et circumspecti domini magistri civium satisfacere volentes, prout tenemur, ac studentes, miseramus ad locum seu faciem terrae, ubi damnum factum fuisse perhibebatur, prudentes et circumspectos dominos Bartholomeum Litto, villicum nostrum, cum Ladislao Nemes ex ordine seniorum, et Brictio Sutore, Valentinoque Moldway ex ordine juniorum senatoribus. Qui quidem inde redeuntes, retulerunt nobis, quod primum omnium cum ad locum praedictum pervenerunt cum utraque parte litigantium, ipsos actores fide mediante fateri fecerunt, quousque et quantum ipsi in causam attracto sua sponte arbores frondesque desecari concessissent. Qua quaestione conscientiosa facta, extra et praeter id, quod actores sua sponte in causam attracto desecandum permiserunt, justitiam dei prae oculis habentes, aestimarunt ac conscienciose judicaverunt, per in causam attractum damnum constituens fl. 14. ipsis actoribus illatum esse. Praeterea (ne et ejus dominationes vestrae sint nesciae) et casam seu tuguriolum quoddam in illa eadem plaga terrae sive silvae idem in causam attractus extruxit, quam demoliendum jusserunt. Haec est revisio et damni aestimatio, quam nos ut jussi sumus d. v. fide mediante nostra cum tota serie in tabellis sigillo nostro publico obsignatis descriptam pro ulteriore ac maturiore d. v. revisione ac discussione transmisimus. Ac rogamus d. v., eaedem velint iisdem litigantibus omnem justitiam, prout solent, administrare.

Digitized by Google

Ceterum easdem quam feliciter valere cupimus. Datum Saxopoli, 3. die Decembris 1566.

Hancque revisionem ac aestimationem damni domini judices nostri hic domi quoque intellectam a praefatis dominis nostris in suo vigore conservarunt. Inde coram senatu deducta, iterum in eodem vigore relicta est, sicque tandem via appellationis coram universitate d. v. deducta per attractum.

Judices ac totus senatus
oppidi ejusdem.

Adresa: Prudentibus ac circumspectis dominis magistris civium, judicibus ac reliquis dominorum Saxonum senioribus Cibinij pro litium discussionibus nunc coactis, dominis et amicis nobis plurimum observandis.

Pe dosŭ, deasupra sigilului de altă mână: 1567. die 19. Junij, in causa introscripta Radul Belde pro damno in silva incaedua contumaciter dato, Ramasiensibus in solutione fl. 14. convictus esse debet, juxta sententiam senatus Zazwarosiensis. *Dedesuptŭ în monogramă:* notarius provincialis Joh. Rhyszus.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 150—151. Originalulŭ pe chârtie în archiva naţiunei săsesci din Sibiu. Nr. 720.

CCCIII.

1566. 1566. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, decide procesulŭ dintre nobilii *Ionu Fiatŭ* şi *Ionŭ Flore* din Caransabeşŭ şi anume, că actele şi documentele de posesiune despre moşiile comune, se cuvine se le ţină fratele mai mare.

Nos Joannes Secundus dei gracia Electus Rex Hungarie Dalmacie Croacie etc. Memorie commendamus per presentes Quod nobis feria Tercia proxima Ante festum Beati Thome Apostoli, Vna cum Reuerendissimo Michaele Chyaky Cancellario, ac in absencia Magistri nostri protonotary in Sede nostra Judiciaria Judycys presidente, Nec non consiliarys ac alys prestantibus Jurisperitis viris, pro faciendo Moderativo Judicio Causantibus in eadem Sede nostra Judiciaria Sedentibus Nobilis Benedictus literatus Jakabffy, pro fideli nostro Egregio Joanne fyat de Karansebes, cum nostris literis procuratorys vt actore Juxta continentiam literarum Adiudicatoriarum Transmissionalium fidelium Nostrorum Egregiorum Nobilium Gregory Bethlen de Ikthar alias Bani districtus nostri Karansebes ac Juratorum Assessorum Sedis Judiciarie Eiusdem, In fegura Judicy nostri comparendo, Easdem literas contra nobilem Nicolaum,

Digitized by Google

filium Nobilis quondam Joannis Flore de dicta Karansebes, veluti in causam Attractum, et Absentem coram nobis In Judicio exhibuit, et presentauit. Quarum quidem literarum Inscriptio hec est.

Serenissimo Principi domino domino Joanni Secundo dei gracia Electo Regi Hungarie Dalmatie Croatie etc. Domino domino Nobis semper Naturali clementissimo. Interior vero continencia talis est. Serenissime Princeps domine domine Nobis semper naturalis clementissime fidelium Seruiciorum nostrorum perpetuorum in graciam Maiestatis vestre Sacre humillimam subiectionem. Twggia kegyelmes wram Mykor megleo 1561 Eztendeibe Irnanak Nagy Bodog azzony Nap wtan walo Zombaton az wytezleo Pryzaka Peter es Mothnoky ferencz az Ideibe hytes Espanok lewen my Eleonkbe Illyen dolgot hoztanak wala Apellalas keppen hogy mykor ewk ugyan ezen Bodog azzony nap wtan walo Cheöteorteökön warmegyewl zeketth zeket (sic) wltenek wolna akkor az wytezleö ffyat Janos lelte wolna Eleykben az nehay flore Janost teorwenyben es hozza ezt felelte wolna Nemes wraym az my neuew Jozagothk Thudny Illyk Zlatinat Armenyst es mynd az teobbyt Mellyeket my Im flore Janossal egyenleo keppen byrunk Tartunk azoknak Mynden derék priuilegiomy Im flore Janos kezeben wadnak kywanom azert hogy hozza eleo Azokat Aggya enkezemhez mert az nemzettseg keözeöth most En wagyok fewb es Eöregb Attyafy es azokat ennekem illyk de Jure tartanom. Melly dologban kegyelmes wram Mykoron az porkolabok Semmynew wegezest keözteök nem tehettek wolna wgy hozak my Rheank de mynd az kettfel io akarattyabul azert Mỹ kegyelmes wram ez dolgot Thwllök Akkor meg Erthwen wgy találtwk wala hogy flore Janos Mynden ok wetetlen az priuilegiomokat mynd in specie fel wynny tartoznek az felseged Tablayara es az felseged Tablaya kewzteok azt meg walaztanaya, hogy Mellyknek keözzwleök kelletnek az Derek priuilegiomokat Tartany Adatatnak otth az kezeben tartasnak okayert. Az mellyknek peniglen azoknak paryayat kelletnek wenny wennye otth maganak az felseged pechyety alatth. Ezt kegyelmes wram flore Janos az wdeobe felsegedre weötte wala de azomba meg betegwlwen hala meg es mynd az olta fogwa az dolog ebben Allotth. Most penyg kegyelmes uram Myert hogy az megholt flore Janosnak fyara flore Myklosra mynden Rendbely dolgay es az priuilegiomokys zallottak es marattak legyen ffyat Janos kewannya hogy az my teörwenywnk zerent ew flore Miklos az priuilegiomokat fel wynny tartoznek az felseged Tablayara latna az felseged Tablaya mynek hogy keletnek[1] keozteok lenny vestram maiestatem Sacram Deus Altissimus semper ad vota conseruare dignetur Im Arce vestre Maiestatis S. Sebes in festo purificationis Marie 1566. In inferiori Earum Margine scriptum est Eiusdem vestre Maiestatis sacre fideles Seruitores perpetui Gregorius Bethlen de Ikthar Ceterique Jurati Sedis Eiusdem Judiciarie Assessores[2], Quibus exhibitis et presentatis Continenciasque Earundem perlectis et Intellectis, prefatus procurator Actoris, a nobis in premissis Judicium et Justicie complementum sibi Elargiri Suplicauit. Et Quia ex

1) In originalŭ. kellettnyk.
2) In originalŭ: coassessores.

Digitized by Google

eisdem literis Transcriptionalibus resultat Annotatum olim Joannem flore, coram Castellanis et Judicibus Nobilium me postea dicto Bano nostro districtus Sebesiensis et eiusdem Assessoribus, Ipsum Actorem Sibi sanguine proximum esse, et natu quidem Maiorem non negasse, Cum autem Juxta contenta Generalis decreti Regni nostri omnium literarum Et literalium Instrumentorum conseruacio, frati natu Maiori competere dinoscatur Ob hoc Nos de consilio prefatorum Cancellariorum consiliariorumque et Aliorum prestancium Juris peritorum virorum nobis cum in discussione et examine presentis causae constitutorum et existencium Judicando decreuimus et Commisimus vt Idem Nicolaus flore In causam Attractus, aequam presens causa post decessum dicti genitoris sui e viuis per Adepcionem Bonorum suorum et perconsequens litereque et literalia Instrumenta prescripta condescensa et deuoluta sunt Tricesimo Secundo die, a die presenti numerando, vniuersos et quoslibet literas et literalia Instrumenta factum prescriptorum possessionum Zlatina, Armenis, et reliquorum Bonorum Juriumque possessionariorum Ipsarum parcium tangencia et concernencia, Coram fideli nostro Egregio Nicolao Orbay Bano nostro dicti districtus Sebesiensis fideliter producere Et eas manibus actoris Secundum Regestum super eisdem conscribendo pro earum conseruacione dare et Assignare modis omnibus debeat et teneatur Prout decernimus et committimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum Datum Cibiny termino in prenotato Anno domini Millessimo Quingentesimo Sexagesimo Sexto.

(Pe dosŭ: Fideli nostro Egregio Nicolao Orbay Bano nostro Districtus Sebessienssis pro Egregio Joanne fyat de Karansebes vt Actore, contra Nobilem Nicolaum filium Nobilis quondam Joannis flore de eadem Karansebes veluti in causam Attractum super exhibendis litteris, et litteralibus Instrumentis, manibusque Actoris modo infrascripto Assignandis Remissio cause).

(Pe margine: 19. die January sunt presentatae ad manus meas).

Pe margine: 1566. feria tercia proxima post Blasy Exhibita et Aperta, Sed propter Expirationem Termini reiecta Ad futura Judicia aut comitia primitus celebranda.

Magister Valentinus prothonotarius
Sacrae Regiae Maiestatis prothonotarius (sic).

Pe dosŭ: 1566. feria tercia proxima ante festum Beati Thome Apostoli, pro Actore Benedictus literatus Jakabffy cum nostris, pro Nicolao Flore filio Joannis Flore.

Quia ex contextu resultat Actorem fratrem Joannem Flore natu Maiorem, ad quem literarum conseruacio de Jure Regni pertinere videtur non negasse decedenti eidem Actori magis quam Nicolao Flore competere conseruacio Igitur deliberatum est vt Incausam attractus vniuersas et quaslibet literas Privilegia et quelibet literalia Instrumenta factum Infrascriptorum Bonorum

Digitized by Google

concernentium coram Bano Sebessiensi Reg. mediante ad 32 diem a die presente numerando manibus Actoris fideliter assignare deberet.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 349 — 352. Originalulŭ în archiva familiară a baronilorŭ Fiatŭ.

CCCIV.

1567. Regele Ungariei *Ioanŭ alŭ II-lea*, învită pe *fruntaşii Secuilorŭ din Transilvania* se plătéscă pentru fortificarea oraşului *Sebeşŭ* suma de bani, ce cade asupra Secuilorŭ în conformitate cu decisiunea dietei transilvane întrunite la Sibiu în anulŭ trecutŭ. 1567.

Mij masodik Janos istennek kegielmessegebeol Magiar orzagnak Dalmacianak es horwat orzagnak walaztot kirallia etc. mij hijweinknek wijtezleo es gijors ferfiaknak wdwarhelij zeken lakozo fw nepeknek es Lo feijeknek keozeoneteonket es zokot kegielmessegeonket Irijwk. Nijlwan vagion nalatok, mijkijppen ez erdel orzagbelij hijweink harom nemzeteol ez mijnapij réz zerint walo gijeolesekbe melliet mij nekik zent Andras napijara Zebenbe hirdetteonk wala egienleo akarattal végezek hog' az nemesség az elebbelij Rawas zerent Zaz Sebesnek epetesere az w Jozagokbol minden kapwtol hwzon eot eot pijnzt, az melij nemes embernek penig Jobagij Rawason nem volnanak, azok eotwen eotwen pijnzt, az eghazhelij nemesek kedig hwzon eot eot pijnzt aggianak kikkel az Zekelseg is egienleo terhet veon magara, mijert penig hog' ez dolog haladekot nem zenwedhet, paranchiolwnk nektek, hog' wewén az mij leweleonket az feo nepek keozeoletek kiknek feoldeon lakoiok az Rawason ninchenek az eotwen pénzt, az eg'hazhelij Lo feijek kedig az hwzon eot eot penżt Zaz Sebesnek epetesere minden haladeknelkwl zokot terhek es birsagok alat az mij hijweonknek witezleo kornis mijhalnak, ez dologra valaztot zemelnek kezebe zolgaltassatok, Ebbe egiebet semmij keppen ne Chijelekeggietek. keolt ez lewel az mij warasunkba Meggiesbe kijs karachon nap vtan walo zombaton vr zwletese vtan ezer eot zaz hatwan het eztendeoben.

Joannes Electus Rex m. p.

(L. S.)

Szabó, Székely Oklevéltár. II. pag. 212—213. Originalulŭ pe chârtie în biblioteca muzeului transilvanŭ.

Digitized by Google

CCCV.

1567. 1567. Testamentulŭ lui *Ionŭ Luca* din Lugoşŭ, căpitanulŭ cetăţii Muncaciului, cu privire la moşiile sale din Bănatŭ şi din comitatulŭ Hinedórei.

In nomine Domini amen, Anno eiusdem Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Septimo In profesto dominicae Carnisprivy, Ego Joannes Luka Lwgasyensis, alias Capitaneus Arcis Mwnkacz, Mecum in animo pertractans quod ratione degentium omnia prouidere, Cum nihil sit certius morte nilque hora eius Incertius et ne indispositus inueniar adhuc viuus et mente sanus de bonis ac facultatibus a Deo optimo Maximo mihi datis et collatis facio seu dispono Tale elogium coram Egregys Joanne Balog de Dauidhaza, Petro racz de Illancz Ztoyan Racz de Czyney, ac Paulo Dely, et alys honestis personis specialiter ad id vocatis. Myndeneknek Eleotte Lelkemet ayanlom Teremptew Istenemnek kezeben, es towabba Az en verzeryntt valo Attyamfyaynak rokonymnak de kywaltkeppen Az en wczemnek Lwgassy Lwka Peternek meg eltemben mynden marhambol, penzembeol, Jozagymbol eleget teottem es vele Isten zeryntt meg oztoztam, megh Az my kegyelmes kyralywnknak feyedelmwnknek Az Masodyk Janos kyralnak ez orzagba be Jeowetely elewtt Egy Zalagos Egeres newew Jozagtwl meg valwa mellyet egyarant Zalagosyttottak es Attak kezewnkben myg megh valthattyak kytt Egyenlew keppenys elteonk es byrtwnk kytt Tynkoway Caspar zalagba vettett vala wczemmel egyembe Zaz kylenczven foryntertt, Vtolzor penyg mynden marhamatt, Jozagomatt, Twdny illyk Az Thamast patakanak felet mely Hwnyad varmegyeben vagyon, kyt Az en meg mondott kegyelmes kyralyom, hywseges zolgalatomertt es verem hwllasaertt adott Ennem magamnak Es nem Az en Attyamfyaynak kyhez semmy kezeok nynczen Es az odafel meg mondott Zalagos Egeres newew Jozagott ha meg valttyak Az penzenek hasonfelet Az kylenczwen eott foryntott. Annak felette mynden Adossagymatt vgy myntt Sebessy Symon Janos haromzaz forynttott, Az en wczem Lwgassy Lwka peter hettwen forynttott, Az en wczem Lwgassy Lwka peter hettwen foryntott, Zabo Myclos harmyncz foryntott, Coldo Jaxa Tyz foryntott kyk kez penzwl kertek es veottek fel Twllem kereskedes feyeben, en penyglen mynden Adossymnak meg eltemben eleget teottem. Es keozeonsegeskeppen valamytt ez Ideyg Isten altal byrtam es kerestem az nemes Zemelnek az en hazas Tarsomnak Sebessy Zagoryan Magdalnanak es az en es az w fyaynak Lwka Caspar es Martonnak hagyom es vallom eoreokke byrny myntt Sayatomatt, melynek Byzonsagara es Ereossegere Aggywk az my peczetwnk altal meg peczyelteltettet Lewelwnket. Datum in Arce prefata Mwnkacz die et Anno praeinsertis.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 87–88. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási. Fasc. XXI. Nr. 679.

Digitized by Google

CCCVI.

1567. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, concede reînoirea procesului dintre nobilulŭ *Nicolae Ionŭ Flore* cu nobilulŭ *Ionŭ Fiatŭ* din Bănatŭ, pentru estradarea unorŭ documente de posesiune. 1567.

Joannes Secundus dei gracia Electus Rex Hungariae, Dalmaciae, Croacie etc. Fidelibus nostris Egregys Nobilibus Nicolao Orbay Bano, Castellanis et Judicibus nobilium districtus nostri de Karansebes, Salutem et graciam, Exponitur Maiestati nostre in persona fidelis nostri Nobilis Nicolai, fily olim Joannis Flore de Karansebes, Qualiter nos mensibus superioribus, in quadam causa, inter prefatum Genitorem suum, vt in causam Attractum ab vna, ac fidelem nostrum Egregium Joannem Fyath de Ermenes, veluti Actorem partibus ab altera primum coram vobis castellanis et Judicibus Nobilium necnon fidelem nostrum Egregium Gregorium Bethlen de Iktar, alias Banum nostrum Illius districtus mota, versataque, ac tandem post obitum prefati Joannis Flore in ipsum exponentem condescensa et adiudicata, nostramque in presenciam per legitimam Appellacionem deducta, Ex eo quod ipse exponens, tempore Adiudicacionis vestre certas raciones, et Allegaciones, quas in deffensionem eiusdem cause sue, coram vobis, et dicto Gregorio Bethlen facere, et proponere debuisset, ex quadam impericia et inaduertencia sua ommisisset, quoddam Eidem exponenti fecissemus Judicium valde onerosum, cum tamen si Ipse eas raciones, et allegaciones, coram vobis, in medium proponere sciuisset, et potuisset, sperasset se causam suam premissam, ab imperticione partis Aduerse defacili deffendere potuisse, prout posse speraret eciam de presenti, vnde supplicatum est Maiestati nostre, pro parte et in persona Annotati exponentis, vt nos eidem circa premissa, de opportuno Juris remedio, ac de gracia Noui Judicy clementer prouidere dignaremur, cuius humilima suplicatione, vti Justa, et legittima, Regia benignitate exaudita, et fauentur admissa, fidelitatibus vestris harum serie mandamus firmiter, vt Acceptis presentibus, statim in prima sede vestra Judiciaria, post harum exhibicionem celebranda, partibus predictis, vel earum legittimis procuratoribus, coram vobis vocatis Auditisque ipsarum Nouis proposicionibus, Allegacionibusque et Responsis Admissis eciam si necesse fuerit quibusuis testibus fidedignis et probabilibus documentis, causam parcium premissam, secundum deum et eius Justiciam denouo cognoscere, discutereque et adiudicare, ac si qua parcium huiusmodi vestro nouo Judicio non contentabitur, extunc vos causam eandem, maturius reuidendam et fine debito determinandam, sine grauamine parcium aliquali, nostram in presenciam transmittere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus ne feceritis presentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum Albe Julie vigesimo secundo die mensis February Anno domini Millesimo Quingentesimo sexagesimo Septimo.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 352 — 354. Originalulŭ în archiva familiară a baronilorŭ Fiath.

Digitized by Google

CCCVII.

1567. 1567. *Iordanŭ Spithek*, palatinulŭ Cracoviei, comunică generalului *Franciscŭ Zay*, că regele Poloniei, a decisŭ ca în procesulŭ pentru boii trimişi de *Despotŭ-Vodă*, sĕ se asculte martorii ambelorŭ părţi.

Spectabilis ac magnifice domine domine et amice observandissime. Salutem plurimam et debitam officiorum commendacionem.

In his negociis, in quibus huc Cristoferum Chorvath famulum suum spectabilis magnificencia vestra miserat, quantam diligenciam adhibuerim, ex eodem spectabilis magnificencia vestra cognoscet, qui mandata serenissimae magnificenciae vestrae ita hic curavit, ut bonum et fidelem famulum par erat, eoque res rediit, (parte rea omnia contra se proposita negante). Decrevit sacra regia majestas, testes utriusque partis, id est, tam serenissimae magnificenciae vestrae, quam partis reae, per suos commissarios examinandos, id quod famulus is serenissimae magnificenciae vestrae pecierat. Praeterea maximas gratias serenissimae magnificenciae vestrae ago, quod pro amore in me suo in milite stipendiario conducendo vinisque coemendis operam suam mihi serenissima magnificencia vestra policetur, quibus rebus si egero, serenissimae magnificentiae vestrae primo quoque tempore significabo. Nunc tantum oro, ut me in equis sive poledris coemendis vestra serenissima magnificencia juvet, quae res per civem hunc Cassoviensem, quem huc una cum Cristofero Chorváth serenissima magnificencia vestra miserat, facile transigi poterit. Ego etiam in quibuscunque rebus serenissimae magnificenciae vestrae commodare potuero, libentissime ac summo cum studio faciam. Cujus me amori commendo.

Datae Warsawiae, 12. Marcii anno domini 1567.

Ejusdem vestrae serenissimae et magnificae dominations

amicus verus

Spithek Jordan a Zaklyczin
et in Melsthin haeres, palatinus Cracoviensis, generalis Praemisliensis, Camionacensis, Czchoviensis etc. capitaneus manu propria.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 54.

Digitized by Google

CCCVIII.

1567. *Stefanŭ*, unŭ pretendentŭ la tronulŭ *Moldovei*, se obligă a plăti generalului Franciscŭ Zay pe lângă pagubele, ce i le causase *Despotŭ-Vodă*, încă o sumă de 10,000 galbeni, dacă cu ajutoriulŭ sĕu, dênsulŭ va puté se ocupe domnia *Moldovei*. 1567.

Traducere din limba slavonă în limba maghiară.

Az atyának akaratával, a fiúnak támogatásával s a szent lélek befejezö végzésével. Én a valóságos uralkodó Jo (János) István, Isten kegyelméböl a moldvai földnek ura, a haza atyja, országom összes nagy és kis bojáraival esküszünk az mindenható Istennek, ki eget s földet teremte, valamint atyamnak és uramnak Zay Ferencz kassai kapitánynak, hogy országom minden tagjával egyetemben Ö Nagyságának, valamint Ö Nagysága fiainak fia leszek, ama sok jónak elismeréseül, melyet idegenben való tartózkodásunk alkalmával s gondozásunkért tett, jelesül közbenjárásáért a tisztelt keresztyén császárnál, hogy az nagyatyai örökségembe, a moldvai tartományba visszahelyezzen a czélból, mely szerént mi a többi keresztyénekkel egyesüljünk, ha a kegyes isten mindazt, mit uralmunkról iránk, teljesítni fogja. — S az én országom, a bolgárokkal egyetemben Zay Ferencz, kassai kapitánynak adni tartozik: 30 arany forintot és háromezer és tiz arany forintos, mely kárt neki a deszpota okoza, mikor Moldvába tört, s három nagy ágyút, melyeket szintén a deszpota okoza, mikor Moldvába tört, s három nagy ágyút, melyeket szintén a deszpota vitt Moldvába s egy kardot, melyet ö akkor a deszpotának adott. — Azontúl országom, bojáraimmal egyetemben, a nagyokat és kicsinyeket együtt értve, atyánknak s urunknak adjon tizezer arany forintot, melyeket a mi nagyságunk ö nagyságának igért az esetre, ha isten úgy akarja, hogy az ö szent segedelmével s kegyelméböl a moldvai földet birtokba kerítjük, ha nagyatyai örökömet s birodalmam székvárosát s országom minden bojárját hatalmamba ejtem. S adni tartozik a mi uraságunk atyjának és urának, Zay Ferencz kassai kapitánynak s ö nagysága fiainak, ö nagysága konyhájára 60 vágótehenet s 2 hordó mézet és tehénvajat. S ezt azért, hogy a mi uraságunk ö nagysága fia legyen, míg élünk. S bárki légyen, Zay Péter légyen, a mi testvérünk, s valamennyien legyenek ö nagysága testvérei. S az én uraságom legyen a Zay Ferencz fia, miként Zay Péter s ö nagysága egyéb, hogy tartsunk egymással jó barátságot s nekem ne kelljen szavamat szegnem, ha uraságom atyja és ura a tisztelt kerestyén császár szolgálatában lessz, a miben ö, uraságunkat mindenkor jó tanácscsal fogja istápolni. S a kit az isten utánunk a moldvai föld élére állít, annak ugyancsak 60 tehenet és két hordó mézet s vajat kell az én uraságom atyjának és urának Zay Ferencz kassai kapitánynak adni. S ö nagysága kimúlása után adni tartozik ö nagysága fiainak konyhájokra 60 tehenet ét 2 hordó mézet és vajat évenként, miként az én uraságom is. S a ki a moldvai goszpodárok vagy bojárok közül e szerzödést megsérteni merészelné, az legyen elátkozott, háromszor elátkozott

Digitized by Google

az istentöl, ki eget s földet teremte s az örökké való szentektöl, ellenkezöleg e szerzödést megtartani és megerösítni tartozik. Minek nagyobb hitelességére s megerösítésére uraságom, bojáraimmal együtt uraságom pecsétjét illesztök e levélre a 7075 esztendö május havának 1-én.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 52 — 53. Originalulŭ în limba slavonă pe chârtie, învestitŭ cu sigilulŭ celŭ mare alŭ voivodului, în archiva familiei Zay din Zay-Ugrocz.

CCCIX.

1567. 1567. *Camera fiscală* a Ungariei, rógă pe regele *Maximilianŭ* se propună dietei viitóre a Ungariei, ca se fie supuşi contribuţiunei şi *Românii, cari se ocupă numai cu economia de vite şi locuescŭ în munţi.*

Sacratissime et semper auguste imperator, domine nobis clementissime. Seruitutis nostrae indefessam promptitudinem.

. . . . . .

Statuendum item ne molitores, neue libertini ulli, neque praediales ecclesiasticarum personarum a contributione sint exempti, uti in dieta anni sexagesimi tertii fuit constitutum.

Quin etiam artifices vel si domos proprias non habent, nec haereditates, sed sola artis professione rem sibi faciant, si substantiam teneant ad valorem sex florenorum, seclusa supellectiti, in pensionem integrae dicae, ut caeteri dicentur.

Judaei quoque itidem dicentur, ubicunque et quorumcunque in bonis fuerint reperti.

Walachi etiam et Rutheni vel si re pecuaria se sola sustentant et tuguria montana inhabitant, sicut hoc quoque in conuentu anni sexagesimi tertii fuit conclusum.

Item exemptio nulla valeat, quominus uniuersi subsidia contribuant, si qui vero de exemptionibus contenderint, eas camerae producant, deque illis arbitrium S. Maiestatis vestrae et camerae esto.

. . . . . .

Datum Posonii decimo quinto die Mensis Maii. Anno etc. sexagesimo septimo.

Sacrae caesareae regiaeque Maiestatis vestrae

Humilimi et fideles
seruitores.

Camerae Hungaricae consiliarii.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 101 — 109. Originalulŭ în archiva secretă din Viena.

Digitized by Google

CCCX.

1567. *Radulŭ Beldea* din comuna Cugirŭ în Transilvania apeléză la universitatea săséscă din Sibiŭ în contra sentenţei consiliului comunalŭ din *Orĕstie*, prin care a fostŭ condemnatŭ pentru aprinderea unei păduri. 1567.

Prudentes circumspecti domini nobis plurimum honorandi. Salutem ac officiorum perpetuam commendationem. Non fugere debet dominatio vestra causam quandam inter prudentes et circumspectos Clementem Ramaziensem, villicum ejusdem nominis possessionis, cum suis adjuratis civibus tanquam actores, et providum Radul Belde de Kwczyr ut reum, ratione incendii in silva facti motam esse, quorum illi coram dominis judicibus constituti, contra hos in hunc modum proposuerunt: Honorandi domini judices, hac de causa hunc bonum virum in jus vocavimus, quod cum esset illi pratum quoddam in ipsa silva in territorio nostro, ibi operando et ignem excitando, relicto igni illinc discessit, a quo igni tandem silva accensa, multae arbores glandiferae cum infinitis sive innumeris minoribus arboribus perierunt, ac maximum damnum in silva fecimus, quod pluris aestimavimus fl. 100. Quare tantum ab eo requirimus, nisi culpam transferat seu transferre possit. Hac propositione facta, in causam attractus respondit: Ego, inquit, cum ignis accensus est, non fui ibi, sed domi in vinea, ac jure eo quo domini Saxones uti solent, probabo ignem non ab isto meo igni excitatum esse. His utriusque litigantium partibus probe intellectis, domini judices remiserunt causam ad testium fassiones. Qui quidem suo sibi praefixo termino adducti videlicet per actores, in hunc modum fassi sunt:

Petrus, filius Opra Leb, juratus fassus est sic, quod cum incendium vidisset, accurrere coepit ac obvium sibi habuit filium Radul Bölde plorantem, causamque quaesivit. Qui respondit: Quia ab igne patris mei silva accensa est a trunco magno (vero az nagy tenkötul)[1]. Ad haec ille vicissim: Non, noli accurrere; sunt enim adhuc duo illic, sed nihil agunt. Etiam dimidia pars pagi vix extinguet.

Jowanos Lazaran jurejurando examinatus fassus est eadem, quae hic proxime testificata sunt.

Petrus Sztanka de Wyfalw (ut procedens Wyfalwiensis fuit), fide mediante fassus est: Cnesius exclamabat in pago, ut singuli accurrerent extinguendum silvam accensam. Ego quoque, tum enim veneram domum ex agro, tantummodo portione panis in manus accepta coepi accurrere, jamque ceteri omnes abierant, veneramque ad pastores Radulij Belde ac objurgebam eos, sed ipsi dicebant: Non nos incendimus silvam, sed ab igni ipsiusmet Radul Belde incendium ortum est, nam toto triduo continue truncus arsit. Ecce res sive pecus ipsius, agite cum eis quidquid lubebit.

Andreas Bukuryel Ramassely juratus fassus est hoc modo: Obtulerat se mihi Raduly Belde in itinere Sabesum versus suscepto penes possessionem

1) Magyarisch: Von dem grossen Strunke *(Amlacher)*.

Digitized by Google

Pyen vocatam, ac quaerebam, ubinam fuisset. Respondebat: Cibiny, literasque attuli. Viden, quid mali acciderit mihi causa incendii silvarum. Dicebam illi: Quidam incolae possessionis Wyfalw dictae venerant in medium nostri ac dicebant, te praesaepe accendisse. Respondens dixit: Sic est, sed rursum extinxi. Quidam, inquit testis, de Wyfalw dicebant mihi, te truncum quendam incendisse, ab eoque incendium ortum. Sed ipse in causam attractus ad hoc, sive de trunco nihil respondebat mihi.

Auditis igitur utriusque partis propositionibus ac defensionibus ac testium fassionibus legitime receptis ac examinatis, domini judices tamen sententiam ferre mox noluerunt, sed ex voluntate totius senatus emiserunt quosdam juratos fratres, dominos Brictium Sutorem, Valentinum Moldway et Mattheum Maggiary in locum damni accepti, ut rem penitus cognoscerent, quomodo se haberet, ac unde factum fuisset damnum ac ortum. Qui redeuntes dixerunt, deum posse tantum damnum aestimare, ac faciliori comparatione ac aestimatione acciderit damnum fl. 100, nam magnae ac frugiferae saltem arbores numero 22 perierint, minores vero innumerabiles, ac quod incendium a prato in causam attracti initium habuęrit.

His quoque intellectis nempe revisionem dominorum nostrorum testimoniis probabilibus aliam sententiam proferre non potuerunt, quam ut in causam attractus damnum recompenset, nempe fl. 100, quos requirunt actores. Praeterea multam, quae est posita eis pro more nostro, qui silvas incendunt, similiter senatui persolvat, nimirum fl. 40. Hac dominorum judicum sententia reus aggravatus ac minime contentus, eandem pro maturiori revisione coram nobis in senatum appellavit.

His igitur ipsis litigantibus termino suo coram nobis ab utraque parte comparentibus, et postquam nos ambarum partium tum propositiones, tum etiam responsiones, allegationes et probabilia documenta, prout coram dominis judicibus nostris proposita, responsa, allegata et attestata extiterunt, intelleximus, deum ejusque justitiam prae oculis habentes, jure mediante partes inter praefatas pronunciandam dominorum judicum sententiam in reliquis, tanquam legitime prolatam, in suo vigore servandam duximus ac approbavimus, nisi quod loco fl. 100 tantum fl. 22 soluendum pronunciavimus, eo quod arbores numero 22 magnas ac frugiferas igni perdidit ac inutiles redidit. Qua quidem sententia nostra attractus male contentus, pro ulteriori causae et justitiae suae defensione ac discussione in vestrarum dominationum conspectum medio appellationis provocavit. Quapropter oramus easdem, ut negotium hoc ulterius discutere et cognoscere ac utralibet parti juris ordine justitiam administrare velint, quod nos amicitiis vestris amicitiae officiis perpetuo reponere velle promittimus. Quas et bene valere cupimus. Datum Saxopolj, 5 die Junij, anno domini 1567.

Judices totusque senatus oppidi
Saxonicalis Szazwaras.

Adresa: Prudentibus circumspectis dominis magistris civium, judicibus ceterisque universitatis dominorum Saxonum senioribus Cibinij pro litium revisione constitutis, dominis nobis plurimum observandis.

Digitized by Google

Pe dosŭ cu altă scrisóre din aceiaşi epocă: 1567, die 19. Junij, in causa introscripta ab universitate dominorum Saxonum talis lata est sententia, ut Radul Belde pro damno per incendium in silva dato, quia arbores glandiferae 22 cumbustae sunt, fl. 22. Ramaziensibus persolvat. Pro violentia autem et succensione silvae judicibus fl. 20. deponat.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 151—154. Originalulŭ pe chârtie în archiva naţiunei sâsesci şi a magistratului din Sibiu No. 742.

CCCXI.

1567. *Instrucţiunea* împĕratului Germaniei *Maximilianŭ alŭ II-lea* dată oratorilorŭ sei trimişi la Constantinopolŭ spre a încheia o pace séu unŭ armistiţiu cu *Turcii*, şi prin care-i autoriséză se céră dela sultanulŭ *Selimŭ*, că în timpulŭ armistiţiului nici paşii din Ungaria, nici *voivoţii din Ţéra-românéscă şi Moldova*, se nu atace, sub nici unŭ pretextŭ, provinciele Germaniei şi ale Ungariei. 1567.

Maximilianus Secundus, divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus etc.

Instructio, ad cujus praescriptum reverendus Antonius, episcopus Agriensis, ac nobiles Albertus de Wyss et Christophorus a Teuffenpach in Mairhofen, consiliarii et oratores nostri, fideles nobis dilecti, sese in obeunda infrascripta legatione apud serenissimum principem, dominum sulthanum Selimum, Turcarum ac Asiae et Graeciae etc. imperatorem, ac illustrissimos, spectabiles et magnificos viros, Mehmeth, et reliquos passas, consiliarios illius, accommodare debebunt.

Quamprimum antedicti episcopus Agriensis, et Christophorus a Teuffenpach, confectis apud passam Budensem iis, quae in speciali informatione seu memoriali a nobis in mandatis acceperunt, Buda expediti fuerint, curabunt, ut quantum fieri potest, profectionem suam maturent, et simul atque Constantinopolim pervenerint, hanc instructionem et omnia, quae a nobis in mandatis habent, praenominato Alberto de Wyss, oratori nostro in porta dicti serenissimi imperatoris residenti, communicabunt, et qua ratione res commode incipi et tractari debet, inter se conferent, et deinde medio et opera ipsius Alberti sibi imprimis audientiam dari postulabunt ab illustrissimo ac magnifico Mehmeth passa, supremo Turcarum imperatoris consiliario, cui, impetrata ea, redditis litteris nostris credentialibus, nomine nostro salutem dicent, ac benigni nostri in eum animi propensionem honorificis ac dignitati nostrae consentaneis verbis declarabunt, paratamque offerent.

. . . . . .

Atque his praemissis, oratores nostri postulabunt sibi apud principem Turcarum primo quoque tempore audientiam impetrari, quo possint ea, quae

Digitized by Google

a nobis in mandatis acceperunt, serenitati ejus coram exponere, et quod felix ac faustum sit, huic pacificationi principium dare. Neque abs re fuerit, tunc eidem supremo vesirio summa quoque eorum, quae in prima audientia principi Turcarum dicturi sunt, breviter, ut fert gentis illius consuetudo, exponere. Qui quidem Mehmeth passa cum in prioribus et proximis litteris suis attigerit nonnulla, quae ad substantiam et conditiones tractandae pacis spectant, utputa de diruendis aliquibus arcibus et castellis, et dimittendis quibusdam sanziackis ac praefectis Turcicis, qui in proxime praeterito bello capti fuerunt, poterunt oratores nostri, si necesse videbitur, illi de iis etiam benignam mentem nostram patefacere juxta ea, quae inferius, ubi de conditionibus pacis agetur, significabimus.

Deducti vero in praesentiam serenissimi imperatoris Turcarum, serenitati ejus litteras nostras credentiales juxta morem, et consuetudinem illius aulae reverenter offerent, et verbis salutem, prosperamque valetudinem ac omnem felicitatem precabuntur, adjecta condecenti testificatione integritatis et sincerae nostrae in serenitatem ejus benevolentiae.

. . . . . .

Posteaquam autem ad tractationem principalem devenietur, et de conditionibus hinc inde pro stabilitate et certitudine pacis firmandis et constituendis, sive scripto, sive etiam viva voce agi oportebit, oratoribus nostris advertendum erit, ut inprimis statuatur, quod ex hoc tempore in futurum ad id usque tempus, de quo utrinque convenerit, debeat esse, servari, et coli inter nos et supradictos serenissimos et charissimos fratres nostros Ferdinandum et Carolum archiduces Austriae ex una, ipsumque serenissimum et potentissimum sulthanum Selymum Turcarum imperatorem ex altera, et utriusque partis haeredes, successores, ac ambarum etiam partium regna, principatus, dominia, civitates, urbes, terras, loca, sive terrestria sive maritima, subditos ac milites mutua, bona, vera et firma pax et amicitia, ad cujus observationem teneantur et adstringantur severissimis mandatis, et sub poena capitis, omnes et singuli ipsius serenissimi imperatoris Turcarum passae, beblerbegi, sanziacki, begi, vaivodae, et quilibet capitanei, officiales, ministri, milites et subditi cujuscunque gradus et ordinis exstiterint, vel quocunque nomine vocentur, ubicunque locorum et gentium, et maxime in Hungaria, Dalmatia, Croatia, Sclavonia, Bosnia et Transsylvania existentes, et nominatim etiam dux Johannes Sigismundus, serenissimi quondam regis Johannis filius, et Moldaviensis et Transalpinensis vaivodae, pro tempore existentes, et ipse quoque Tartarorum princeps cum universa gente et militia sua, qui posthac nullo colore, ingenio vel praetextu quaesito audeant, nostris ac praenominatorum charissimorum fratrum nostrorum regnis, provinciis, eorundemque finibus, limitibus et quibuslibet locis terrestribus vel aquaticis quocunque modo, terra, marive, arma, vim, vel hostilitatem aliquam inferre, vel nostros, dictorumque serenissimorum fratrum nostrorum duces, capitaneos, praefectos, milites, subditos ad arma lacessere, sed cum illis sinceram pacem et bonam vicinitatem servent, ac sancte colant, delinquentes autem, serio, graviterque puniantur; quemadmodum vice versa nos quoque et antedicti charissimi fratres nostri,

Digitized by Google

parati erimus universis ac singulis nostris capitaneis, praefectis, officialibus, ministris, militibus ac subditis limitaneis serio et sub poena capitis mandare, ut hanc pacem sancte, firmiter et inviolate observent, et ne passis, beglerbegis, sanziackis, et quibuscunque demum praefectis, militibus ac subditis, ditionibusque in Hungaria, Dalmatia, Croatia, Sclavonia, Bosnia, item Transsylvania, Moldavia et Transalpina arma, vim, vel ullam hostilitatem inferant, nec eosdem ad arma lacessant, sed cum illis pacem et bonam vicinitatem sancte colant; et in eos, qui deliquerint, serio ac graviter quoque animadvertemus.

De tempore hujus pacis oratores nostri agere et laborare debent, ut pax ista concludatur et firmetur in octo annos continue sequentes a die, qua solenniter fuerit conclusa et stabilita. Et casu, quo Turcarum princeps tot annos nollet admittere, ipsi oratores e diverso connitentur, ut plures quam fieri poterit, annos obtineant. Sin autem Turcarum princeps cuperet ipsam pacem longius etiam extendi, utputa in decem annos, vel plures etiam, poterunt et debebunt oratores nostri ea etiam in parte voluntati illius acquiescere.

. . . . . .

Deinde expresse quoque paciscendum et constituendum est, ut quaecunque nos et antedicti fratres nostri tenemus ac possidemus in Hungaria ultra citraque Danubium et Tibiscum, item in Dalmatia, Croatia et Sclavonia, caeterisque regnis, provinciis et dominiis, ea in futurum quoque cum universis suis pertinentiis, castris, oppidis, reditibus, proventibus, censibus, decimis, servitiis, quibuscunque bonis mobilibus et immobilibus, quamdiu haec pax duraverit, in potestate nostra libere, pacifice et absque ulla principis Turcarum aut officialium, ministrorum et militum ejus contradictione, molestatione, vel impedimento maneant, nec ullo modo jura nostra, quae habemus una cum nominatis fratribus charissimis, subditisque nostris in jam dictis regnis atque provinciis nostris impediantur, neque etiam licitum sit Turcarum principis praefectis, officialibus, militibus ac subditis cujuscunque gradus, status, ordinis et conditionis extiterint, nos et charissimos fratres, subditosque nostros in eorum perceptione, possessione ac fructu turbare, molestare, seu impedire, ullumque jus exactionis, vel alterius oneris in eisdem quaerere seu praetendere, multo vero minus villas, pagos et possessiones nostras et fratrum ac fidelium subditorum nostrorum, seu ipsosmet fideles subditos nostros, fratrumque nostrorum per vim vel sinistras artes et machinationes in suam potestatem et ditionem redigere, occupare, seu comminatione mortis, incendii, depraeditionis, sive captivitatis ad deditionem sollicitare.

. . . . . .

De locis vero extra Transsylvaniam positis integrum nobis sit, cum eodem quondam regis Johannis filio transigere et concludere, quae loca ipse nobis restituere, et nos ipsi pacifice relinquere velimus et debeamus, dummodo, durante hac pace, ad satisfaciendum nobis de locis extra Transsylvaniae fines in Hungariae partibus ultra citraque Tibiscum sitis, armata manu non compellatur.

Hoc autem loco accurate distinguantur et specificentur, qui sint fines

Digitized by Google

Transsylvaniae, et quod loca illa trans Tibiscum sita, quae Turcae omnia intelligunt et comprehendunt sub nomine Transsylvaniae, pertineant ad Hungariam, non ad Transsylvaniam, ne per hanc nimis generalem, Turcisque usitatam Transsylvaniae nuncupationem juribus nostris aliquid praejudicii inferatur.

. . . . . .

Datum in arce nostra regia Posonii die vigesima quinta mensis Junii, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, regnorum nostrorum, Romani quinto, Hungariae quarto, Bohemiae vero decimo nono. Maximilianus m. p. Ad mandatum sacrae caesareae majestatis proprium. M. Singkhmoser m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. VI. pag. 11–48.

CCCXII.

1567. 1567. *Lista darurilorŭ*, ce le-a trimisŭ *Maximilianŭ alŭ II-lea*, împĕratulŭ Germaniei, la Constantinopolŭ prin ambasadorii sĕi însărcinaţi, se încheie o pace cu Turcii.

Consignatio munerum honorariorum, in quantum nimirum se extendant, jam Constantinopolim ad Turcarum imperatorem et bassas per dominum Agriensem episcopum, et dominum de Teuffenpach ferendorum, ac discrete Turcarum imperatori et bassis per eosdem legatos administrandorum anno D. 1567.

Primum: afferent eo Turcarum imperatori munus honorarium, cujus pecuniaria substantia constituit triginta millia ducatorum, aut si ducatus pro talero uno et dimidio computetur, quadraginta quinque millia talerorum.

Item: quindecim elegantia et fabrefacta pocula, interius et exterius inaurata.

Praeterea eidem Turcico caesari duo horologia summi artificii.

Mahometi vero bassae quatuor millia ducatorum aureae monetae, quibus ad talerorum valorem computatis, provenit summa sex millium taleorum.

Eidem bassae quatuor pocula duplicata.

Item horologium.

Perthau vero bassae duo millia ducatorum, similiter aureae monetae, qui constituunt tria millia talerorum.

Item: pocula duplicata duo.

Nec non horologium.

Ferrati vero bassae mille ducatos, quibus in taleros redactis, fiunt mille et quingenti taleri.

Digitized by Google

Ad haec duo pocula.

Reliquis tribus visir, singulis eorum millenos ducatos, qui faciunt simul connumerati, tria millia talerorum.

Porro ad donaria praecipuis Turcicae aulae officialibus et aliis ministris assignanda et offerenda deputantur duo millia talerorum, quos tamen oratores, habito inter personas discrimine ac harum qualitate observata, pro suo arbitrio, uti ipsis videbitur, distribuent.

Bassae Budensi duo millia destinantur talerorum.

Insuper, ex argento quidem conflata sed inaurata duo pocula.

Turcicis autem duobus interpretibus, quippe Hebraimo quingenti ducati attribuuntur, alteri trecenti; qui una computati faciunt mille et ducentos taleros.

Alberto de Wyss, oratori Constantinopolitano, jam supra duo illa milla ducatorum ipsi Venetiis Constantinopolim ordinatorum, una mittuntur quinque millia talerorum.

Praeter haec omnia, ad omnes ingruentes extraordinarias erogationes et necessitates dominis oratoribus offerentur et tradentur mille taleri.

Ad opinionem vero domini episcopi Agriensis constituit sacra caesarea majestas, etiam quartum ex visir bassa supra mille taleros duorum poculorum munere afficiendum.

Si vero domino episcopo videbitur, ut etiam bassae Temesvariensi munera offerantur, sacra majestas caesarea ipsi duo pocula missura est. Quantum autem pecuniae eidem assignandum praefatus dominus episcopus censeat, opinionem suam superinde explanabit.

Bani, cupe de argintŭ şi orológe.

Summa pecuniae, scyphorum argenteorum, horologiorumque, quae per me Andream Schnätterl caesareum solutore bellico d. Maximiliani ad Turcarum imperatorem dominis oratoribus, suae majestatis nomine tradita sunt:

Primo: in decem doliolis, quorum singulum continet sexaginta millia talerorum, id est: 60000 talerorum.

Item: in sacco uno quingenti et septuaginta taleri, id est: 570 talerorum.

Postremo: in sacco uno quinque millia quadringenti et viginti ducati aurei. Id est: 5420 ducati.

Numerus scyphorum, pondus et valor eorundem:

Primus ponderat cum operculo marcas viginti quinque, uncias tredecim cum dimidia. Aestimatio marcae extenditur ad sedecim florenos: facit 413 fl. 30 x.

Secundus est duplex, ponderat marcas 17. uncias 12. quintas 3. Aestimatio marcae 18 floreni: facit 320 fl. 20 x.

Tertius est simplex, ponderat marcas 17. uncias 14. Aestimatio marcae 18 floreni: facit 321 fl. 44 x.

Digitized by Google

Quartus est duplex, ponderat marcas 13. uncias 1. 1/2. Aestimatio marcae 15 floreni 45 cruciferi: facit 206 fl. 13 x.

Quintus item duplex, ponderat marcas 12. uncias 15 1/2. Aestimatio marcae 15 floreni 45 cruciferi: facit 204 fl. 15 x.

Sextus simplex cum operculo ponderat marcas 7. uncias 3. Aestimatio marcae 17 floreni: facit 123 fl.

Septimus ponderat marcas 6. uncias 8. quintam 1/2. Aestimatio marcae 15 floreni 45 cruciferi: facit 103 fl. 29 x.

Octavus superioris ponderis et aestimationis: 103 fl. 29 x.

Nonus ponderat marcas 9. unciam 1/2. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 191 fl. 52 x. 2. d.

Decimus ponderat marcas 8. uncias 5 1/2. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 166 fl. 52 x. 2. d.

Undecimus ponderat marcas 8. uncias 10. Aestimatio marcae 10 fl.: facit 172 fl. 30 x.

Duodecimus ponderat marcas 9. unciam 1/2. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 180 fl. 37 x. 2. d.

Decimus tertius ponderat marcas 8. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 160 fl.

Decimus quartus superioris ponderis et aestimationis: 160 fl.

Decimus quintus cum operculo ponderat marcas 7. unciam 1/2. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 140 fl. 37 x. 2. d.

Decimus sextus ponderat marcas 16. uncias 4. quintam 1. Aestimatio marcae 18 fl.: facit 102 fl. 46 x. 2. d.

Decimus septimus ponderat marcas 13. uncias 11. Aestimatio marcae 16 fl.: facit 235 fl.

Decimus octavus ponderat marcas 6. uncias 5. quintas 2. Aestimatio marcae 15 fl. 45 cruciferi: facit 99 fl. 33 x.

Decimus nonus ponderat marcas 7. unciam 1. quintas 3. Aestimatio marcae 15 fl. 45 x.: facit 111 fl. 27 x.

Vigesimus ponderat marcas 12 uncias 7. quintam 1/2. Aestimatio marcae 15 fl. 45 x.: facit 196 fl. 1 x.

Vigesimus primus ponderat mascas 10. uncias 6. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 200 fl. 37 x. 3. d.

Vigesimus secundus ponderat marcas 8. uncias 7. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 168 fl. 45 x. 2. d.

Vigesimus tertius ponderat marcas 8. uncias 5 1/2. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 166 fl. 52 x. 2. d.

Vigesimus quartus ponderat marcas 6. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 120 fl.

Vigesimus quintus ponderat marcas 7. uncias 8. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 150 fl.

Vigesimus sextus ponderat marcas 7. uncias 5. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 158 fl. 45 x.

Digitized by Google

Vigesimus septimus ponderat marcas 6. uncias 10. Aestimatio marcae 20. fl.: facit 132 fl. 48 x. 3 d.

Vigesimus octavus ponderat marcas 6. uncias 8. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 130 fl.

Vigesimus nonus ponderat marcas 6. uncias 5. Aestimatio marcae 20 fl.: facit 126 fl. 15. x.

Trigesimus ponderat marcas 10 fl. uncias 5. Aestimatio marcae 15 fl. 45 x.: facit 162 fl. 33 x.

Ultimus ponderat marcas 10. uncias 8. quintam 1. Aestimatio marcae 15. fl. 45 x.: facit 165 fl. 40 x.

Numerus horologiorum cum aestimatione eorundem.

Primi horologii aestimatio est ducentorum quinquaginta florenorum Rhenensium; id est: 250 fl.

Secundi, quae (în locŭ de: quod) speculum continet, aestimatio est 166 fl.

Tertii aestimatio et 145 fl.

Ultimi aestimatio est 160 fl. A. v. Schnätterl m. p.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. VI. pag. 49—54.

CCCXIII.

1567. *Itinerariulŭ* lui Antoniu Veranţiu şi alŭ lui Cristoforŭ Teuffenpach trimişi de împĕratulŭ Maximilianŭ ca legaţi la Pórta otomană. Din acestŭ documentŭ, importantŭ pentru geografia evului de mijlocŭ, se constată, că în epoca acésta frontiera *Ţĕrei-românesci* despre Bănatŭ era la punctulŭ, unde se află cataractele Dunărei. 1567.

1567. Ratio itineris in Turciam facti per Danubium.

Julii die primo Posonio: 10 milliaria.

IX. Comaronio; 5 milliaria.

X. Strigonio: 8 milliaria.

XIII. Buda: 5 milliaria.

Raczkewy: 5 milliaria.

XIV. Fewldwar: 3 milliaria.

Pax: 6 milliaria.

XV. Tolna: 5 milliaria.

Baja: 1 milliare.

Zeremlyen: 6 milliaria.

XVI. Weresmarth: 8 milliaria.

Ostium Dravi fluvii: 2 milliaria.

Erdewd arx: 4 milliaria. Fluvius Valpo, unde incipit Syrmium.

Digitized by Google

XVII. Walkowar arx : 2 milliaria.

Atthyawar, indigenis Otthyn, arx diruta : 1 milliare.

Wylak, indigenis Illok, arx : 2 milliaria.

Hic incipit mons Almus, quem indigenae appellant Frusca Gorra.

Banmonostra, indigenis Banowczy appellatum, arx destructa : 1 milliare.

Cherwgh arx destructa : 1 milliare.

Kamonecz, turris vetustae arcis sine incolis : 4 milliaria.

Varadinum Petri : 1 milliare.

XVIII. Karom, indigenis Karlowczy dictum : oppidum magnum et frequens : 3 milliaria.

Zalonkemen, arx et oppidum, indigenae rasciani vocant Zlanikamen, hoc est : salsus lapis.

Zemlyn : 4 milliaria. Ubi exacta die 19. venimus Belgradum.

XX. Belgrado movimus et venimus ad castellum Grodzka per 4 milliaria.

XXI. Ex Grodzka venimus Samandriam : 4 milliaria.

XXII. Ex Samandria venimus ad pagum Clenowacz : 4 milliaria.

23. Ex pago Clenowacz venimus ad pagum Bathyczna per 8 milliaria.

24. Ex Bathyczna venimus ad Jagodnam oppidum pransuri, per 3 milliaria.

Ex Jagodna, coenaturi venimus ad oppidum Parathyn per 2 milliaria.

25. Ex Parathyn venimus ad pagum Bolywan, 6 milliaria.

26. Ex Bolywan venimus ad oppidum Nys olim Nessum per 5 milliaria. Ibidem 27-ma quievimus.

28. Ex Nys venimus ad pagum Clyzzuricza, saltu Kunovizae trium milliarium superato, acclivi et difficili, per 5 milliaria.

29. Ex pago Clyzzuricza mox ingressi saltum Szuha Clyzzura appellatum, bene duum milliarium longum, altum et lapidosum, venimus ad oppidum Pyroth, sub monte Haemo situm, vetusta arx est despotorum, per 3 milliaria.

Et ab eo via strata est, opus antiquum, quod indigenae Trajanum appellant.

30. Ex Pyroth venimus ad pagum Kollatin, per 3 milliaria.

Supra quem uno milliari in monte Haemo, quem Ztaram Planinam vocant, oritur amnis Nessus ad pagum Godecz. Qui Nessus a meridie in septemtrionem vectus, duos saltus Zuham Clyzuram et Kunovizam effusos a monte Scardo secat, Pyrotum alluens. Inde per plana lapsus influit in oppidum Nessum sive Nys, tandem non multo ultro incidit in Moravam paulo infra vetustam ac desertam arcem, Kopren appellatam. Morava autem, Mosthius antiquis dictus, trahit ortum ex Novo-Bardo, Latinis, Novus Mons appellatus, alluit et Scopiam, et pluribus amnibus receptis, per mediam superiorem Mysiam it, et paulo supra Samandriam in Danubium emittit, emisso ex se ramo uno, indigenis Jessava nominato, qui muros Samandriae attingens, ibidem Danubio miscetur.

Digitized by Google

31. Ex pago Collatino mox ab ipso hospitio ingressi tertium saltum, Irsevicza nuncupatum, venimus ad pagum Bilicze: 4 milliaria.

Augusti prima. Ex pago Bilicze venimus Sophiam per 2 milliaria.

Ibidem propter aegritudinem utriusque oratoris exegimus dies 2. et 3.

4. Ex Sophia venimus ad Bela Czrekva via montana per 4 milliaria.

5. Ex Bela Czrekva pago venimus ad campum Jetimam sub Rhodope saltu et quievimus in pago Stipos per 2 milliaria.

6. Ex pago Stipos venimus ad Novum-Pagum per saltum Rhodopen: 5 milliaria.

7. Ex Novo-Pago venimus ad oppidum Tatar Pazarczyth per 2 milliaria.

8. Ex Tatar-Pazarczyth venimus Philippopolim per 4 milliaria.

Et ibidem transito amne Neso seu, Maricza ponte ad ipsum oppidum, idem Nesus latius a via publica in sinistram evagatus est et triduo illum non vidimus.

9. Ex civitate Philippopoli venimus ad pagum Konyws per 3 milliaria.

10. Ex pago Konyws venimus ad pagum Kajaly per 3 milliaria.

11. Ex pago Kajaly venimus tota nocte per sterilem campum imprimis, Zumzgiova dictum, deinde per Derventhavraly, ad pagum Havraly per 8 milliaria.

12. Ex pago Havraly, ultra quem paulo post apparuit nobis Nesus, venimus ad Muztaphae-Pontem per 3 milliaria.

13. Ex Ponte-Muztaphae movimus et venimus Hadrianopolim per 3 milliaria.

Ubi fluvius Tuncza veniens ab ortu, Harda vero a septemtrione, in initio ad pontem coeunt simul, et sub ponte lapsi incidunt in Nesum, qui ab ipsis civitatis sepibus in Aegaeum una cum Orbello reflexus, eidem mari mergitur.

14. Quievimus ibidem.

15. Hadrianopoli movimus et venimus ad pagum Awsa per 3 milliaria.

16. Ex pago Awsa movimus et venimus ad pagum Babaezky per 4 milliaria.

17. Ex pago Babaezky movimus et venimus ad pagum Bergaz per 2 milliaria.

18. Ex pago Bergaz venimus ad oppidum Cyurly per noctem totam, 6 milliaria.

In medio praeteriimus primum Karizteram pagum, deinde fluvium Hebrum, perexigua aqua nixum, Graecis Ergene, immo et Turcis dictum.

19. Ex oppido Cyurly venimus Selymbriam civitatem per 5 milliaria.

In cujus spatii medio Melanis fluvius fluit ex Haemo monte, indigenis Arably nuncupatus.

20. Ex Selymbria venimus ad Pontem-Magnum, Turcis Bywkczekmegze dictum, per 5 milliaria.

Quo loco sinus maris est ponte praefato junctus et Athyra fluvius ex Haemo mixtus aquis dulcibus.

21. A Ponte-Magno venimus ad Pontem-Parvum per 3 milliaria.

Digitized by Google

22. A Ponte-Parvo venimus Constantinopolim per 2 milliaria.

(Finis Karpati montis, quo loco jungitur Danubio, eoque divisus vi aquarum, cataractas facit crepidinum plus 60., vocaturque ab indigenis Halimaska.

Haeque cataractae, Glinta indigenis dictae ab asperitate, sunt inter Golubacz sive Galombocz et Cladovo olim, nunc Novigrad appellatum, quod Turcae construxerunt Siverino destructo.

Nec multo infra ad Siverini rudera apparent pilae in Danubio pontis Trajani.

Quo autem loco sunt cataractae, Karpatus dirimit Transalpinam Valachiam ab Hungaria ditionis Themesvarinae et Karamsebesi.

Ex opposita ripa mox incipit mons, indigenis Kuciaira appellatus, qui subito in magnam amplitudinem evectus, Haemo jungitur continuis jugis et excursibus. Quare ego hunc etiam Haemum appello, sed hactenus nemini perspectus. Sic ut non solum Thracius, sed et Mysiacus ac Dardanicus Bulgaricus haberi debet.

Nec bene Ptolomaeus videtur perspexisse cursum Scardi et Orbelli, quum Scardus Orbello junctus ait: Haemum Orbello jungi ubi jam in Thraciam venit. Quandoquidem is idem mons Haemus sive Kuciaira, surgens a Danubio, cursum suum mox Haemo Thracico jungit, a sinistra manu pergentium Constantinopolim. Orbellus vero dextra, accipiens in se Scardum ad Ciabrum amnem, nunc Izcarem nuncupatum, recta Hadrianopolim cum Neso seu Mariza fluvio tendit, indeque divertens, incidit cum Neso simul in Aegaeum mare. Sic hoc loco consulendum est Ptolomaeo.

Pertransito amne Izcare, veteribus Ciabrus dictus, qui fluit ex oppido Zamokovo vocato, dirimitque Scardum montem ab Orbello, hiisdem in locis hic Cuissava, ille Vitossa nominatus, iter est ad Billizae pagum.)

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. VI. pag. 78—84.

CCCXIV.

1567. 1567. Mesagiulŭ regelui *Maximilianŭ* la respunsulŭ I-iŭ alŭ dietei unguresci întrunite la Poşonŭ, cu privire la contribuţiunea proiectată asupra *păstoriloriŭ românî*.

. . . . . .

Quod de soluenda per molitores et artifices ac Valachos et Ruthenos dica, obseruentur constitutiones anni 1563., id Maiestati suae nequaquam displicet. Sed quia Ordines ac Status regni nunc faciunt quandam distinctionem et interpretationem, quae in illis constitutionibus non extat, sed multum ab

Digitized by Google

ea distat, nam ii molitores qui domos habent in ordine sessionum alioquin etiam de iis dicam soluere tenentur, et propterea non opus erat hoc publicae constitutionis iam antea emanatae declaratione; ideo illud quoque non minus aequum et iustum est, quod molitores, etiam si non habeant domos in ordine sessionum, dummodo habent molendina perpetuae rotarum volutationis ac in maioribus fluminibus, utputa Danubio, Vago, Nitria et aliis, quoniam illa plus exhibent utilitatis quam unius sessionis coloni agricultura, dicam soluant. Verum quod ii molitores, qui molendina in rivis aestate deficientibus habent, aut quorum rotae pluuioso tantum tempore voluuntur, exempti habeantur, id caesarea regiaque sua Maiestas peraequum censet, siquidem de eorum facultatibus postmodum dicatores, mediante iuramento illorum, certam noticiam capere poterunt.

Valachi quoque iure dicantur, qui non habent exemptionis priuilegia.

De carbonariis, itidem ac Ruthenis, acquiescit itidem Maiestas sua iis, quae per Ordines ac Status, secundum constitutiones antedicti conuentus de anno 1563, celebrati, conclusa atque decreta fuerunt.

. . . . . .

Et haec quidem sunt, quae Maiestas sua caesarea ac regia super responso Ordinum ac Statuum huius inclyti regni gratiose replicanda duxit, et confidit eosdem Ordines ac Status iis omnibus obedienter acquieturos et satisfacturos esse; id quod Maiestas sua erga illos omni caesarea regiaque gratia sua affatim recognoscet.

Pe dosă: Sacrae caesareae Maiestatis replica ad responsum Ordinum ac Statuum regni Hungariae, oblata eisdem die 2. Jullii 1567.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 112—125. Conceptŭ originalŭ în archiva secretă din Viena.

CCCXV.

1567 (Iulie). Mesagiulŭ regelui *Maximilianŭ* la respunsulŭ alŭ II-lea alŭ dietei unguresci cu privire la contribuţiunea proiectată asupra *păstorilorŭ români.* 1567 (Iulie).

. . . . . .

De soluenda per molitores et artifices ac Valachos et Ruthenos dica, caes. regiaque Maiestas etiamnum approbat constitutionem a regnicolis factam, excepta distinctione molitorum, ubi Maiestas sua adhuc censet saltem aequalitatis seruandae causa, quod molitores non habentes etiam domos in ordine sessionum, dum tamen ex suis molis non minorem fructum capiunt, quam

Digitized by Google

coloni ex suis sessionibus, dicam soluant; dabitur tamen dicatoribus informatio, ut in hoc eum quem decet pro sua integritate modum seruent; ita ut nemo praeter rationem et aequitatem praegrauetur.

. . . . . .

Adresa: Triplica Caesareae Maiestatis, super articulis ordinum ac statuum Regni Hungariae.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 125 - 136.

CCCXVI.

1567. 1567. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ decide, că *Românii păcurari* se plătéscă jumătate din taxele contribuţiunei, făcândŭ excepţiune numai aceia, cari vorŭ avé *privilegii de scutire.*

. . . . . .

Articuli Decretales Dominorum Praelatorum, Baronum Nobilium, aliorumque statuum et ordinum Regni Hungariae et partium ei subiectarum, in eorum generali conuentu, per Sacram Caesaream et Regiam Maiestatem, ad primam diem Junii proxime praeteriti Anno Domini 1567., hic Posonii indicto, conclusi.

. . . . . .

(XII.) De soluenda per molitores et artifices, Walachos et Ruthenos dica, status et ordines nunc quoque adhaerent constitutionibus anni 1563., ac, consentiente Maiestate sua, statuunt et decernunt, ut molitores, qui in medio aliorum colonorum sessiones habent, pro illis dicam soluant, qui vero non habent, de solis molendinis non soluant. A Walachis vero pecorariis et Ruthenis media pars dicae exigatur. Si qui tamen ex Walachis de non soluenda dica exemptiones habent, ii non dicentur, neque carbonarii et alii montanarum laboratores, qui antea quoque exempti fuisse dicuntur. Dignetur etiam Maiestas sua caesarea clementer eximere molendina in Danubio, Savo, Dravo, Tybisco, Waagho et Nittria ceterisque fluviis constructa, quae hibernis temporibus violentia glacierum perfringi et cum magnis sumptibus reparari solent; item molendina, in quibus domini et nobiles suos proprios molitores tenent, et quae in magnis aestibus deficiunt et pluuioso tantum tempore voluuntur.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 137 - 162. Esemplariŭ contemporanŭ în archiva camerei aulice din Viena.

Digitized by Google

CCCXVII.

1567. Sentenţa *banului din Caransebeşŭ* în procesulŭ lui *Ionŭ Fiatŭ* cu nobilulŭ *Nicolae Flore*, pentru estradarea unorŭ documente de posesiune cu privire la moşiile Slatina, Armenişŭ, Sadova, Feneşŭ şi Valea-sacă. 1567.

Serenissime Princeps domine domine, Nobis semper naturalis clementissime. Fidelium seruiciorum nostrorum In graciam Maiestatis vestre sacrae, humilimam subieccionem. Twggya felseged kegyelmes vram, hogy mykoron my zent lucas Ewangelista vtan valo pynteken zewk Ilenkel egyetembe, pereseknek Terwint zolgaltatny zokassunk zerint le telepettwnk volna, akor az vytezle Tywadar Janos es Vayda Bona porkolabok es Brathowan Marton ez Karansebessy varmegyenek zolga biraya, appellalas zerint Illyen Causat hozanak es Igy adak elewnkbe, hogy mikor Ewk ennek elette valo napon vármegyewl zokassok zerint zekewt Iltenek volna, akor Eew elettek az nemes firfiw ffyath Janos Ermenissi hozot volna felseged Remissionalyat, mely Remissionalban Terwynybwl felseged parancholt, hogy flore Myklós aminemi erek lewelek volnanak Enala az Jozagokrul tudnia Illyk Zlatinarul Ermenisrul Zadowarul fenesrul Valezakarul es hozaiok tartozandoyrul azokat regestrum zerint fiat Janos kezeben adnaya ez okkal myrt hogy Ew wolna Eregb attyafia az Jozagban, mely Remissionalt Ew Elettek meg magyarazwa hattak volna flore Miklosnak, hogy azokat az leweleket kyket fiat Janos Etwle kywan kezihez aggyon amint felseged Remissionalya sonal. Ew penig flore Myklos Ezt halwan hozot volna felseged novum Judiciomyat es az novum Judicium mellet Illyen feleleteth (sic) Teth volna, flore Myklos vgy mynt felperes lewen, Vraim Jusson Eziben kegyelmeteknek az elmult Idekben mykoron Janos vram ezen megholt attyamat perly volt valami levelekyrt akoron aminemi lewel volt ezen attyamnal Ew Elew hozta volt es annak az lewelnek Janos wram massaiatis (sic) vette el mostis nala vagyon en penig mostan az lewelek nem tudom hol vannak, mert akoron az Ideben ennekem azen attyam volt gondviselem, attyam holta utan Battyam viselte mindenert gondot, Eneky vgy tertinik az zerenche, hogy el puztulyon, azonba nem tudom howa lettenek az lewelek, de kegyelmetek aggyon napot had keressem Es Ew kegyelme Janos vram aggyon az leweleknek newit hogy Twggyam meg keresni. Fyat Janos vgy mynd alperes halwan ezt, Ez Ellen ezt felele, nemes vraim Im hallom mit felewl az felperes de Ez Ellen Ezt mondom hogy Ewel nem vythattya dolgat es okkal mondom mirt hogy Efelsege Ennekem Itylte az leweleket mirth hogy Eregb attyafia vagyok az Jozagban Eztis mondom ha terwinys mongya hogy hatalmassul tarttya az leweleket, mert Ew sem tagagya az egyet, hogy nala ninchen es mostis azt akit nem tagad Etwle kywanam kezemhez es ha az Massaya (sic) Eneky kel am tarchya eztis mondom hogi semmi napot Eleb nem kel adny hanem mostan tartozik Elew adny amynt Efelsige Remissionalya sonal, es hogy ezt az egyet meg aggya az tebbyhezis meghalya myth zolok, Ewk mynd ket felnek feleleteket meg

Digitized by Google

halwan es Jol Erthwin Eket, azert ky kyldwin hanwan wethwin vgi talaltak volna, hogj ez Jewende zekig tartozik az felperes meg keresny es Elew adnya. Ezt halwan az alperes Ewel meg nem elegedik hanem dolgat my reank vette volna Job meg latasnak okayrt, kyt mys zewk Elenkel Elew wyvin es az my ertelmink zerint discucialwan Igy talalank hogy az felywl meg mondot flore Myklos vgy mint fel peres lewen ez Jewende Zewk napyaig meg keresse es ha meg talalangya tartozik elew hozni, de ha meg nem talalangya Ew egyedwl mongyon rola, hogy Ew azokat az leweleket kyket fiat Janos Etwle kywannya nem tudna hol volnanak es sem aze (înţelege: az ö) Birtoka alat nynchenek, meg eskywin, mind ketten tartozyanak keresni, halwan ezt az al peres az mi tetthe terwynkel meg nem Elegedet volna, hanem felsegedre vette Job meg latasnak okayrt, kyt mys hywen rendrul rendre meg Irtwk Es felseged Eleybe Bochattwk deus altissimus Maiestatem vestram sacram semper ad vota conservare dignetur, In arce vestre Maiestatis sacre sebes sabato post festum luce Ewangeliste Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo septimo.

Eiusdem V. M. S.

fideles seruitores perpetui

Nicolaus Orbay Banus
nec non sedis eiusdem
Judiciariae ceteri coassessores.

(Din afară: Serenissimo principi domino domino Joanni secundo dei gratia Electo Regi Hungariae, Dalmatiae Croatiae etc. domino domino et principi nostro nobis semper naturali clementissimo).

(Pe margine: 1567. Apertae per me Magistrum Nicolaum de Wysselen serenissimi Regie Maiestatis prothonotarium. — 1567 levate feria secunda post Briccy pro *a* scilicet Appellante franciscus Kewely pro *i* Michael feyrwizy, *a* exhibet presentes et petit Judicium, *j* Respondit Deliberatum est et Bene Judicatum (cuvintele, ce urmézä sunt scrise cu altŭ condeiŭ, scrisóre însă totŭ vechiă.) Male Appellatum et Juramentum In presenti sede statim post exhibicionem presencium Castellanis et Judicibus nobilium deponere modo Infrascripto debeat et teneatur).

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom III. pag 354—356. Originalulŭ în archiva baronilorŭ Fiath.

Digitized by Google

CCCXVIII.

1567. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* în procesulŭ nobilului *Ludovicŭ Fiatŭ* cu comunitatea oraşului *Caranscbeşŭ* pentru locŭlŭ părăsitŭ numitŭ «*scóla papistaşilorŭ*». 1567.

Joannes Secundus dei gracia Electus Rex Hungarię Dalmacię Croacię etc. fidelibus nostris Egregys Nobilibus Ioanni Thywadar, Gabrieli et Bona Wayda Caspari Iwasko, et Joanni Laczwgh, de Karansebes Salutem et graciam. Noveritis Quod cum ob contradictoriam Inhitionem (sic) Statutionis Totalis et Integri loci diserti Scholae papistice in dicta ciuitate nostra Karanssebes existentis habitę, fidelem nostrum Nobilem Ludouicum fyatt ex perpetua donacione et collatione nostra Regia legittime concernentis Egregys (sic) et Nobiles Nicolaus Bokosnycza ac Joannes Rakoviczay de Eadem Karanssebes, homines nostri Regy, modum legittime Euocationis obseruantes, feria secunda proxima post festum Sacri penthecostes domini Anni Eiusdem Millesimi Quingentesimi Sexagesimi Sexti Immediate precedentis fideles nostros Egregios Nobiles et Circumspectos Judicem et Juratos ciues Illius Ciuitatis nostre Karansebes ad decimum quintum diem nostram, Euocassent in presentiam. A quoquidem decimo quinto die causa partium premissa diuersis prorogationum cautelis Interuenientibus ad presentem terminum Judiciorum dilatiue deuenerat. Quo Instante Nobisque feria Sexta proxima post festum Beati Martini Episcopi et confessoris vna cum Magistris nostris prothonotarys ac Juratis Sedis nostrę Judiciarię Assessoribus pro faciendo Judicio causantibus in sede nostra Judiciaria pro tribunali sedentibus, nobilis Paulus Walazwthi pro prędato Ludouico Fyath cum nostris literis procuratorys vt Actore juxta continentiam literarum nostrarum Introductoriarum ac prefatorum Nicolai Bokosnycza et Joannis Rakowiczay superinde Relatoriarum in figura Judicy nostri comparendo, easdem literas contra Annotatos Judicem et Juratos ciues de Karanssebes In causam Attractos et Absentes coram nobis in Judicio exhibere et presentare curauit. Quarum quidem literarum nostrarum Introductoriarum et statutoriarum tenor talis est.

(Urmézŭ ordinulŭ de introducere în posesiunea alŭ regelui Ioanŭ II. de sub Nr. CCXCIII. pag. 594).

Literarum vero Relatoriarum Inscripcio haec est Serenissimo Principi domino et domino Joanni Secundo dei gracia Electo Regi Hungarię Dalmatię Croatię etc. domino nobis semper Naturali clementissimo. Interior vero continencia talis est.

(Urmézŭ documentulŭ de sub Nr. CCXCV. pag. 597).

Quibus exhibitis et presentatis Annotati in causam Attracti, per procuratorem dicti Actoris, congruis diebus huius termini, coram nobis legittime expectati, nostram in presentiam, racionem contradictorię Inhibitionis eorum reddituri non venerunt neque miserunt sese in certis Judiciorum oneribus conuinci et Aggrauari permittendo, Supplicans Idem procurator Actoris a nobis in premissis Judicium et Justicię complementum sibi elargiri. Et Quia prout

Digitized by Google

ex tenore preinsertarum literarum nostrarum atque dictorum hominum nostrorum Regiorum informabamur, prefatus Actor dictum locum desertę Scholę papisticę in ipsa ciuitate nostra Karansebes habitum, vigore earundem literarum nostrarum Introductoriarum per Annotatos homines nostros Regios sibi ipsi statui facere voluisse, Ipsos vero in causam Attractos medio prefati Michaelis Ohaban, conciuis Ipsorum, huiusmodi Introductioni contradictionis velamine obuiasse et Eosdem ad reddendam rationem contradictionis ipsorum, ad decimum quintum diem a predicta feria secunda numerando, per homines nostros Regios nostram in presentiam Euocatos fuisse, ac causam ipsam diuersis prorogationum cautelis Interuenientibus, ad presentem terminum Judiciorum dilatiue deuenisse, In quo In causam Attractos per prefatum procuratorem Actoris congruis diebus legittime expectatos, nostram in presentiam non venisse neque misisse, et per hoc in certis Judiciorum oneribus se se conuinci et Aggrauari permisisse, ex premissis reperiebatur manifeste. Propter Quod prescriptus desertus locus Scholae papisticę In dicta ciuitate nostra Karansebes simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinencys quibuslibet Annotato Actori cum eo Jure, quo ad Ipsum pertinere dinoscitur Eidem reddi et restatui, Et Nihilominus prefati In causam Attracti propter non venientiam, et non comparitionem suam, In tribus Marcis Regalibus, duodecim florenos Auri facientibus, In duabus nostris Judiciarys, in tertia vero partibus dicti Actoris, partis scilicet Aduersę Manibus dandis et persoluendis conuinci et Aggravari debere Nobis ac prefatis Magistris nostris prothonotarys et Juratis Sedis nostrę Judiciarię Assessoribus nobiscum in discussione et examine presentis causę constitutis et existentibus cernebatur manifeste. De Quorum consilio prematuro et sana deliberacione predictum locum desertum Scholę papisticę in dicta ciuitate nostra Karansebes habitum, simul cum prescriptis cunctis suis vtilitatibus et pertinentys quibuslibet, Eidem Actori reddendum et restatuendum, et Nihilominus Ipsos in causam Attractos in predictis tribus Marcis Regalibus, conuictos et Aggrauatos esse Judicando decreuimus et com(misim)us, prout decernimus et committimus per presentes, Quo circa fidelitatibus vestris harum serie mandamus firmiter, vt acceptis presentibus statim ad faciem dictę ciuitatis nostrę Karansebes consequenterque deserti loci Scholae papistice ibidem habiti, vicinis eiusdem vniuersis inibi legittime conuocatis et presentibus Accedendo, reddatis et restatuatis Eundem desertum locum simul cum predictis cunctis suis vtilitatibus et pertinentys quibuslibet, ad eundem de iure et ab Antiquo Spectantibus et pertinere debentibus, Annotato Actori, suisque heredibus et posteritatibus vniuersis, Jure sibi ex premissis Incumbente, perpetuo possidendum contradictione Eorundem conuictorum, et Aliorum quorumlibet pręuia ratione non obstante, Tandem vero ad facies vniuersorum Bonorum, et Jurium possessionariorum, hereditatumque Annotatorum conuictorum vbilibet et in quibuscunque comitatibus dicti Regni nostri Hungarie existencium habitarum, similiter vicinis et commetaneis eorundem vniuersis, inibi legittime convocatis, et presentibus Accedendo, Ibique primum de Rebus et Bonis Ipsorum conuictorum Mobilibus, si quę reperiri poterint, Illis vero non repertis vel non sufficientibus, de eisdem Bonis et Juribus eorum possessionarys Ipsos solos

Digitized by Google

proprie et precise concernentibus, super predictis tribus Marcis Regalibus duodecim vt premittitur florenos facientibus, In duabus nostris Judiciarys, In tercia vero partibus, Annotati Actoris, partis scilicet Aduersę manibus dandis et persoluendis, similiter contradictione Eorundem In causam Attractorum conuictorum, et Aliorum quorumlibet preuia ratione non obstante, plenariam atque omnimodam Satisfaccionem impendere. Et tandem vos Seriem huiusmodi Executionis vestrę, vt fuerit Expedita, nobis ad octauum diem vltimi diei Execucionis premissorum, fide vestra mediante rescribere debeatis, secus ne feceritis presentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum Albę Julię Tricesimo tercio die termini prenotati, Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Septimo.

(*Din afară:* Lecta Publicata proclamata et extradata per me Magistrum Paulum Zygethy Sacre Electe Maiestatis Hungarie etc. protonotarium.

Coram me Magistro Nicolao de Wysselen Sacrę, Electe Regie Maiestatis Hungarie etc. protonotarium.)

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 356—359. Originalulŭ în archiva baronilorŭ Fiaih.

CCCXIX.

1568. *Dieta Transilvanici* întrunită la Turda rógă pe regele *Ioanŭ alŭ II-lea* se pedepséscă pe *Românii*, cari se opunŭ orbesce reformaţiunei şi nu voiescŭ se asculte de *episcopulŭ reformatŭ românescŭ*, pe care l'a numitŭ regele în acéstă demnitate, şi nici nu-i recunoscŭ întâietatea in oficiulŭ seŭ bisericescŭ. Totŭ-odată dieta decretéză mai multe dispositiuni de o extremă severitate asupra făcătorilorŭ de rele. 1568.

. . . . . .

Ez Erdélyországbéli három nemzetül magyarországbéli atyánkfiaival egyetembe való végezésink, melyeket végeztünk ez mostani rész szerént való gyülésünkbe, kit urunk ö felsége ez elmult Vizkereszt napjára tétetett vala ide Tordára 1568. esztendöben.

. . . . . .

Felségödnek alázatoson jelentjük, sokan vannak az felségöd országába, kik az oláh pispeknek, melyet felségöd kegyelmességéböl az pispekségnek tisztire választott, nem engednek, hanem az régi papoknak és azoknak tévelgésinek engedvén ellenek állnak, ötet az ö tisztibe elö nem bocsátják; könyörgünk felségednek, hogy felséged országával az elöbbi végezése szerént

Digitized by Google

az evangeliomnak kegyelmesen engedjen elömenetelt és ez ellen való vakmerö bátorkodókat büntesse meg.

Nyilván vagyon mindeneknél, mennyi sok gonoszságok naponként az nyilván való gonosztevö emberek miá történjenek, kiknek megbüntetésök felöl kilemb kilömb idökbe való végezésökröl emlékezvén, jobb módot az büntetésbe nem találhattunk az László király idejébe való büntetésnél és végezésnél, azért tetszett országúl, hogy az az végezés tartassék meg közöttünk, tudniillik hogy az föispánnak az föszolgabirákkal és négy nemes személyekkel az notariussal egyembe (sic) az vármegyékbe minden falukból az községöt egybe hivassák, erös hittel megesküssék, hogy az gonoszúl élö emberöket igazán megmondják, orvokat, orgazdákat, felelteket, tolvajokat, álpénzveröket, házégetöket, étetöket, bivösöket, felesége hagyókat, férje hagyottakat, és házasságbéli paráznákat, oly gyilkosokat, kik az keservesöket meg nem akarnák engesztelni, és ilyen személyöket hét jámbor személyök hite után kiadhassanak, halálra itéljék. Mikoron az vármegyéket eljárják és ez dolgot elvégezik, az regestomot bévigyék az vármegyék székes helyére, hirdetött széköt tegyenek az föispánok, kire minden úr avagy fötiszttartója és nemes ember kéntelen bémenjen, ott az ispánok, szolgabirák és az négy személy, az kik az vallásokat hallották, bévötték, elövegyék az regestomot, az mely faluba kiadott gonosz ember vagyon, elöhíjják az kiadattnak az urát, ö magának titkon megmondják, hogy ö neki olyan nevü jobbágya vagyon ott az faluba, kit kiadtanak, meghagyják neki, hogy megfogassa és megölesse és marhája övé légyen. Megvárják az ispánok az megmondásnak utána harmincz napig, ha megfogja és megöleti, magát megmenti, ha penig meg nem fogja vagy nem foghatja, bémenjön az székös helyre szék napjára, megeskedjék azon, hogy minden szándokával, igyekezetivel, erejével azon volt, hogy megfogta volna. Annak utána az ispánok az féle gonosztevöket kergessék, megfogják, megbüntessék, és azoknak részök, marhájokat magoknak vehessék. Ha penig meg nem eskeszik, hát az kiadott gonosz embernek diján maradjon és az ispánok megvehessék rajta és annak utána kergethessék.

Az minemü bünökért kell megbüntetni az latrokat, ezek azok.

Egy juhért egy orvot felakaszszanak, de ha többen vannak hozzá, az juh árát kilen kilen megfizessék az káros embernek, annak felötte az falunak egy-egy forint ára bort adjanak.

Egy kosár méhért is ezön módon megbüntettessenek.

Valami marha egy juh árát tudniillik negyven pénzt nem érne, tahát ez féle lopót meg ne öljenek, de az kerekön igen megverjék és annak felötte az marhának az árát megfizesse az káros embernek.

Veizbe (sic) kasba és bárkába fogott, tartott halat az ki oroz, felakaszszák.

Valaki más ember tava végéröl az rekeszt felemeli és más ember halát így elbocsátja és megfogja, felakasztassék.

Valaki egy süveg szölöt oroz, azért igen megverjék az kerékön, az ki többet oroz, felakaszszák.

Az orvoknak, tolvajoknak és egyébféle gonosztévöknek kérdezése és

Digitized by Google

tudakozása ez elmúlt vízkereszt napjától fogva három esztendövel légyön, hogy annak elötte az kik életöket megjobbíttották, megmaradhassanak.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 338—344. — Originalulŭ în colecţiunea de manuscrise a museului Bruckenthal din Sibiŭ. Art. Diact. Authent. Transylv. — Unŭ altŭ exemplariŭ originalŭ în colecţiunea superintendentelui Dr. Teutsch din Sibiŭ.

CCCXX.

1568. *Oratorii împĕratului Maximilianŭ alŭ II-lea* [1]) trimişi la Constantinopolŭ, predau marelui vizirŭ, lui *Mehmetŭ-paşa*, *proiectulŭ condiţiuniloru de pace*, în care se cuprindŭ următórele puncte: pacea se încheiă pe optŭ ani; împĕratulŭ Maximilianŭ va da ordinŭ tuturoru generalilorŭ şi prefecţilorŭ sei, ca în timpulŭ acestei păci, se nu atace cu armele pe ducele Transilvaniei şi pe *voivoḑii Moldovei şi ai Ţerei-românesci;* de asemenea şi Selimŭ, sultanulŭ turcescŭ, se ordóne tutoru paşilorŭ şi voivoḑilorŭ supuşi domniei sale, ca se nu atace posesiunile împĕratului Maximilianŭ şi ale fraţilorŭ sei. 1568.

Maximilianus Secundus, etc. . . . . quum idem sultanus Selymus jam paternum arripuisset imperium et feliciter imperaret, seque promptum paratumque esse ad ineundam, contrahendamque nobiscum amicitiam et pacem declarasset, et quae est ejus humanitas, etiam obtulisset, quatenus oratores nostros ad serenitatem ejus misissemus: nos etsi tam antiquarum, quam veterum, earumque etiam, quas jam enumeravimus, injuriarum, damnorumque a Transsylvano et a Themesiensi beglerbegho sub ista octennali pace acceptorum vel memoria ipsa turbabamur: tamen considerantes famam de illius virtutibus, quae jam latissime praedicantur, quodque ad hoc tempus cum eodem nihil unquam rei, nihil inimicitiarum habuerimus, fidentesque propterea, quod serenitas ejus nec relationes commentitias admittet ad suas aures, nec ullo modo patietur, ut foedera quae cum vicinis principibus percusserit, a suis sive beneficiariis, sive subditis, quoad superstes fuerit, violentur, aut quovis modo seu colore transgrediantur ut non ita pridem: concessimus, simul cum serenissimis et charissimis fratribus nostris Ferdinando, Caroloque archiducibus benevolenti animo in eandem voluntatem de pace cum ipso serenissimo imperatore Selymo ineunda et contrahenda, nosque obtulimus, quod primo quoque tempore mitteremus oratores nostros, ad eam tractandam in excelsa porta ejus; volentesque omnino promissis nostris satisfacere, die vigesima quinta mensis Junii, anni praesentis millesimi quingentesimi sexagesimi septimi ex arce nostra Posoniensi ad eundem Constantinopolim misimus reverendum Antonium Verancium episcopum Agriensem ac nobilem Albertum de Wyss et Christophorum a Teuffenpach in Mairhofen, consiliaros et oratores

1) Antoniu Verantiu, Albertŭ de Wyss şi Christoforŭ de Teuffenbach.

Digitized by Google

nostros, fideles dilectos, pleno et sufficienti cum mandato, ad eandem pacem certo, firmo et constanti aliquo cum effectu tractandam, ineundam et concludendam aequis ac honestis conditionibus pro utraque parte, his tamen attentis cautionibus, quas in instructione praescriptas a nobis acceperunt. Post itaque tractatum longiorem aliquanto, quam sperabamus, ob quasdam difficultates graviores hinc inde causatas, quem iidem oratores nostri cum magnificis passis, ejusdem principis summis consiliariis habuerant, pacem quoque memoratam ad annos octo proxime sequentes, et a die, qua datae sunt patentes nostrae litterae, partisque alterius confirmatoriae, numerandos, sub certis quibusdam, utrique parti examinatis, approbatis, decretisque conditionibus, hic inferius expositis, perfecerunt. Nos vero ejusdem pacis conclusione et conditionibus suis visis, lectis et consideratis, cupientesque quantum a Deo datum est nobis facultatis, securitati, quieti et tranquillitati publicae, imprimis autem afflictissimi regni nostri Hungariae et partium ei subjectarum, magnis et continuis multorum annorum cladibus jam desolati, exhausti ac pene funditus eversi, esse consultum, praenotatam pacem et omnes ejus conditiones atque articulos per eosdem oratores nostros cum dictis magnificis, summis passis ac veziriis, nomine et loco serenissimi ipsorum principis sultani Selymi agitatam et conclusive tandem factam, firmatam et constabilitam pro nostra et serenissimorum supradictorum fratrum nostrorum parte ratam, gratamque habentes, his praesentibus litteris nostris approbavimus et confirmavimus, ac ipsum etiam illustrissimum dominum Joannem Sigismundum, Joannis quondam regis filium, cum Transsylvania comprehendi consensimus, prout per praesentes ex certa nostra scientia, animoque bene deliberato, et omni meliori modo ac forma, quibus possumus, ratificamus, approbamus et confirmamus, quatenus tum idem quoque serenissimus imperator Turcarum Selymus litteris suis confirmatoriis in eodem pacis negotio, nostris his per omnia similibus et congruentibus, nobis respondebit, ut ipsa scilicet pax, sic ultro citroque datis et acceptis memoratis litteris confirmatoriis, fide et verbo imperatorio ac regio corroboratis, debitum eadem pax vigorem, certumque et realem obtineat effectum, declarantibus et realem obtineat effectum, declarantibus et pollicentibus nobis, quod non solum cum praefato serenissimo imperatore Selymo sed etiam cum ipso duce Joanne Sigismundo bonam et sinceram memoratam pacem fovebimus ac servabimus, in quantum vicissim ipsi quoque nobis mutua sinceritate et integritate correspondebunt. Ita ut quilibet nostrum aequaliter ad hujus pacis observationem adstrictus et obligatus sit juxta has conditiones infrascriptas.

Imprimis decretum est, ut haec pax inter nos ac serenissimos archiduces Austriae, Ferdinandum et Carolum fratres nostros charissimos ab una, et potentissimum ac serenissimum sultanum Selymum, Turcarum imperatorem parte ab altera inita, facta et conclusa in annos octo proxime sequentes, per hoc totum tempus, inter nos videlicet ac utriusque partis regna, provincias, principatus, dominia, urbes, terras, opida ac loca tam terrestria, quam maritima, omnesque et subditos et milites eorum, mutua, bona, vera, firma, constansque et sincera esse debeat, eaque a nobis juxta conditiones suas infrascriptas vere, sancte et inviolabiliter colatur et observetur, Videlicet, ut

Digitized by Google

nos statim a data ab emanatione et publicatione memoratae pacis, et ejus transactionalibus litteris mutuo confirmatis, iisdemque ab utraque parte datis et acceptis, universis et singulis capitaneis, praefectis, officialibus, caeterisque omnibus ordinum bellicorum ductoribus, nec non militibus ac subditis, et quibusque aliis finitimis nostris, serio, districte et sub poena capitis mandemus, ut ipsi quoque pacem hanc firmiter, sancte et inviolabiliter observent.

Similiter etiam ne passis, beglerbeghis, sangziachis, vajvodis, praefectis, officialibus et quibuslibet aliis capitaneis, belliductoribus, militibus, ministris ac subditis, cujuscunque gradus, conditionisque fuerint, vel quocunque nomine seu titulo vocabuntur, quibus idem Turcarum princeps dominatur.

Nec praeterea illustrissimo duci Joanni Sigismundo ac Transsylvaniae et caeteris bonis, quae ubivis locorum possideat, neque etiam Moldaviensi ac Transalpinensi vajvodis arma, vim ac hostilitatem inferant, eosdemque lacessant, sed potius cum illis pacem et bonam vicinitatem conservent. Qui vero secus fecerint, in tales juxta jam promulgatum de observatione hujus pacis decretum serio et poena capitis animadvertemus.

Secundo. Vicissim decretum est, ut omnia regna, provinciae ac dominia nostra, et quaecunque in Hungaria ultra, citraque Danubium ac Tibiscum, et in Dalmatia, Croatia, Sclavonia, aliisque in pluribus partibus, simul cum eorundem juribus, nos cum antedictis fratribus nostris charissimis, ac etiam cum subditis nostris habemus, possidemus et nostrae sunt potestatis, ea in futurum quoque vigore praesentis pacis cum universis suis pertinentiis, urbibus, civitatibus, oppidis, arcibus, castellis et locis universis, tam terrestribus, quam martimis et aquaticis, cum eorundem proventibus, censibus, decimis, servitiis, aliisque omnibus similibus emolumentis et quibuscunque bonis mobilibus et immobilibus, nobis ac etiam subditis nostris salva, libera et prorsus ab omni tum ipsiusmet principis Turcarum, quam etiam a passarum, beglerbegorum, zangziachorum, vajvodarum, praefectorum, capitaneorum, militum, officialium et ab universorum denique suorum, quovis nomine, tituloque nuncupatorum hostilitate, molestia, vexationeque tuta et pacifica esse debent.

Tertio. Item ne eisdem imperatoris Turcarum bassis, beglerbeghis, caeterisque omnibus supramemoratis praefectis ac subditis, cujuscunque gradus, status, ordinis conditionisque extiterint, ac omnibus aliis, quibus imperat, nos et charissimos fratres nostros, ac etiam subditos ad nos pertinentes, in perceptione fructuum ac reddituum ex possessionibus nostris, subditorumque nostrorum, quovis modo turbare et impedire, nec ullum jus sibi de iisdem subditis nostris novis aliquibus exactionibus seu oneribus premendis arrogare et praetendere, multo etiam minus villis, pagis et possessionibus, eorundemque subditorum nostrorum insidiari liceat ac permissum esto. Quin potius idem Turcarum imperator supranominatos suos passas, beglerbeghos et caeteros omnes, quibus dominatur, prohibeat et realiter praecaveat, curetque ne nostros subditos vel per vim, vel quibusvis artibus aut machinationibus, seu mortis, seu incendii, praedationumque et captivationum minis et terriculis sollicitare ad deditionem et in potestatem ac ditionem suam redigere ullo modo audeant et praesumant.

. . . . . .

Digitized by Google

Decimo quinto. Item, de transfugiis subditorum, officialium, praefectorum, militum, aliorumque similium, sub civili et militari fide degentium, merentiumque stipendiis, qui saepenumero fidei, integritatis, subjectionisque suae obliti, ad alteram partem transire et desciscere soleant, puta: nostri ad Turcas, ad Transsylvanos, ad Moldavos et ad Transalpinenses, ii vero ad nos, decretum est: ut talium perfidia atque inconstantia coherceatur, nequaquam posthac inter partes admittantur, quin potius eaedem partes firmiter sint obligatae ad talium non solum repulsionem et rejectionem, sed etiam ad curandum pro alterius partis instantia, ut in eorum protestatem ac manus veniant, in quibus transfugerint, sicque castigentur et sint exemplo aliis. Qua ratione et lege non solum religioni utriusque partis satisfiet, sed etiam similes leves, inconstantes, perfidi et flagitiosi homines juri alieno adstricti facilius in officio continebuntur et inhibebuntur a transfugiis [1].

. . . . . .

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. VI. pag. 208 – 233.

CCCXXI.

1568. 1568. *Antoniu Verantiu*, oratorulŭ împĕratului *Maximilianŭ alŭ II-lea*, trimisŭ la Constantinopolŭ, scrie consiliariului *de Dornberg*, că a încheiatŭ cu Turcii *o pace* pe timpŭ de 8 ani.

Ad Dominum de Dornberg.

. . . . . .

Nos similiter die sequenti cum eodem Principe confecimus, et conclusimus pacem ad octennium, idque, quoad ejus fieri potuit, non incommode, quamquam non etiam sine magna contentione et difficultate. Nosque duo, Agriensis, et Christophorus a Teuffenbach cras iter Deo comite versus Patriam, Alberto de Wys hic relicto tantisper, donec ei succedatur.

. . . . . .

Hadrianopoli 19. Martii 1568.

Verancius.

Pray, Epistolae procerum regni Huugariae. Pars III. pag 186—188.

---

1) Acestŭ proiectŭ de pace, în Mon. Hung. hist. Script. VI., pórtă pe margine data de 21 Febr. 1568.

Digitized by Google

CCCXXII.

1568. *Oratorii împĕratului Maximilianŭ alŭ II-lea*, trimişi la Constantinopolŭ, raportézŭ împĕratului, că sultanulŭ va da ordine Transilvănenilorŭ se restitue *voivodului n Moldova* districtulŭ *Ciceului* şi alŭ *Cetăţii-de-baltă*. 1568.

Ultima actio totius tractatus, et conclusionis pacis octennalis inter sacratissimum imperatorem Romanorum Maximilianum secundum et principem Turcarum zultanum Selymum per Antonium Verancium episcopum Agriensem, Christophorum a Teuffenpach in Mairhofen, et Albertum de Wyss oratores et consiliarios ejusdem imperatoriae majestatis XVII. Februarii anno MDLXVIII. factae, quam iisdem oratoribus dimitti placuit, quum jam bona ex parte descriptae erant, et eundem tractatum serius adhuc finem suum sortiturum putaverunt.

Ad sacratissimam caesaream majestatem.

. . . . . .

A Transsylvano X. mensis hujus advenerunt duo nuncii: Nicolaus Orbay et Franciscus Balogh cum tributo. Ad quem dabuntur mandata, juxta passae verba, ut sese omnibus articulis pacis accomodet, in Transsylvania quietus maneat, suos quoque in officio secum domi contineat, neque foris ullo loco vel per se vel per suos grassetur; et si fortasse fecerit contrarium, sciret hunc principem inobedientiam illius non laturum. Mandatum ei quoque est, ut sine ulla tergiversatione, arces Chycho et Kykellewwar restituat Moldavo. Similiter et Transsylvanis concessa est facultas, vajvodam ex sese deligere, si is, qui nunc illis praesit, Joannis regis filius sine liberis decessisset.

. . . . . .

Hadrianopoli XX. Martii 1568.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. VI. pag. 249—267.

CCCXXIII.

1568. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, învită pe tribunalulŭ din Caransebeşŭ se împărţéscă şi separeze moşia *Egherişŭ* din districtulŭ Caransebeşului, ce era comproprietate indivisă a nobililorŭ *Gasparŭ din Tincova*, *Gasparŭ*, *Lupu* şi *Martinŭ Luca*. 1568.

Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae Dalmatiae Croatiae etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus francisco Krichoway, de eadem,

Digitized by Google

Michaele et petro Machkas Joanni duma de Tynkwa, francisco Cherbich de fyko Petro farkas, de Mwtnok, Caspari berta, de Machowa, ac francisco Mwtnoky de Sebes Salutem et gratiam. Exponitur Maiestati nostre in persona fidelis nostri Egregy Casparis Tynkway de Karansebes. Quomodo ipse cum Nobilibus Casparo Volphango ac Martino Lwka, in Totali et integra possessione Hegyeres in districtis Karansebesiensi existenti habita, ipsum exponentem cum eisdem iure successorio equaliter concernente hactenus inter ipsum exponentem indiuisa, Diuisionem facere et portionem Suam sibi exinde prouenire debentem pro se rehabere vellet, iure Regni nostri admittente, pro eo fidelitatibus vestris harum serie mandamus firmiter, quatinus acceptis presentibus simul vel duo vestrum sub oneribus alias in talibus obseruari solitis, erga prefatos Casparem, Volphangum, et Martinum lwka accedendo, Ammoneatis eosdem dicatisque et committatis eisdem uerbo nostro Regio, vt ipsam premissam Diuisionem in dicta possessione Hegyeres medio vestri fiendam admittere, ac portionem suam sibi exinde prouenire debentem excidere et sequestrare et sibi perpetuo possidendam concedere debeant et teneantur. Qui si fecerint benequidem alioqui euocetis eosdem ibidem statim in presenciam fidelis nostri Egregy Nicolai orbay Bani nostri Karansebesiensis rationem superinde reddituros Cui serie presentium firmiter mandamus, vt causam non admisse diuisionis in praesentiam suam assumere discutere, et adiudicare debeat. Ac si qua partium eius Judicio contenta esse noluerit extunc Idem praemissam causam simul cum tota sua serie et processibus maturius reuidendam et fine debito terminandam, abques grauamine partium aliquali, In Curiam nostram Regiam nostram scilicet in praesentiam transmittere modis omnibus teneatur. Seriem autem huiusmodi executionis vestre nobis fideliter referre vel rescribere debeatis et teneamini. Secus nullomodo feceritis praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae vndecimo die mensis Juny. Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo octauo.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 359—360. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási Fasc. XXI. Nr. 685.

CCCXXIV.

1568. 1568. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* în procesulŭ dintre nobilii *Ioanŭ Fiatŭ, Ladislaŭ Bacoţi* şi *Ioanŭ Laţugŭ* în contra nobililorŭ *Michaiŭ Fodorŭ* şi a veduvei *Adviga George Moise* din Caransebeşŭ pentru moşia Criva.

Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Nicolao Orbay Bano, Castellanis caeterisque Vice Comitibus et Judicibus nobilium districtus nostri

Digitized by Google

Karansebes. Salutem et gratiam. Noueritis quod nobis feria secunda proxima post festum vndecim Milium virginum in Anno domini Millesimo quingentesimo Sexagesimo tertio transacto praeteritum. Instante scilicet termino Celebrationis Judiciorum festi beati Lucae Ewangelistae proxime praeteriti ad quem videlicet terminum vniuersae causae fidelium nostrorum dominorum regnicolarum Hungariae Siculorumque Transyluanensium ac Transmissionalium ex publica constitutione adiudicare solitae per Maiestatem nostram generaliter fuerant prorogatae vnacum nonnullis Dominis Magistris nostris prothonotarys et iuratis Assessoribus Sedis nostrae Judiciariae pro faciendo moderativo Judicio causantibus in sede nostra Judiciaria sedentibus Nobilis Nicolaus Wysseleny de Gyeke pro Egregys Joanne Fyath, Ladislao Bakochy et Joanne Laczwk cum literis nostris procuratorys vt actoribus Contra Egregios Georgium Moyses et Michaelem Fodor tanquam in causam attractos Juxte continentiam literarum vestrarum Adiudicatorialium Transmissionalium in figura Judicy nostri Comparendo Idem procurator praefatorum actorum easdem literas vestras Adiudicatoriales Transmissionales nobis in Judicio Exhibuerat et praesentauerat hunc tenorem continentes.

(Urmézã raportulŭ banului Grigore Bethlen de sub Nr. CCVII. pag. 474).

(Apoi se repetézã textulŭ documentului publicatŭ mai susŭ sub Nr. CCXLI, dela cuvintele: Quibus exhibitis pânã la cuventulŭ remisimus, care în transumptulŭ de faţã din a. 1568 este schimbatŭ în remiseramus, dupã care textulŭ continuã astŭ-felŭ:) remiseramus, a quo quidem praescripto termino celebrationis Judiciorum praenotatorum causa praesens vigore quarundam literarum nostrarum novi Judicy pro parte et in personis dictorum in Causam attractorum Contra Annotatos actores a Nobis Impetratorum per eosdem in Causam attractos Coram fidelibus nostris Egregio quondam Gregorio Bethlen alias Bano districtus nostri Karansebes Caeterorumque Juratorum Assessorum Sedis Judiciariae eiusdem denuo mota et resuscitata et mediantibus literis eiusdem Transmissionalibus in praesentiam deducta nobisque feria tertia proxima ante festum beati Thomae Apostoli In Anno domini Millesimo quingentesimo Sexagesimo sexto transcacto praeterito vnacum Reuerendissimo Michaele Chyaky Cancellario et Consiliario nostro in absentia magistri nostri prothonotary in sede nostra Judiciaria praesidente necnon consiliarys ac alys praestantibus Jurisperitis viris pro faciendo moderatiuo Judicio causantibus in eadem sede nostra Judiciaria sedentibus Nobilis Petrus literatus de Nagyfalw pro egregys Nobilibus Joanne Fiath de Karansebes, Ladislao Bakoczy et Joanne Laczwk vt actoribus ab una ac Nobilis Michael Fodor de Meezkeo pro se personaliter, ac pro nobili Aduiga Fodor alias relicta Egregy quondam Georgy Mosis Nunc vero consorte Nobilis Mathiae Pribek in quam decedente praefato Georgio Moyses priori domino et Marito suo praesens Causa Condescensa est vt in causam attractis cum sufficienti procurationis Mandato iuxta Continentiam literarum Adiudicatoriarum Transmissionalium Egregy Gregory Bethlen de Iktar alias Bani districtus nostri Karansebes ac Juratorum Assessorum sedis Judiciariae eiusdem in figura iudicy nostri Comparendo Idem procurator actorum

Digitized by Google

easdem literas Adiudicatoriales transmissionales contra in causam attractos Coram nobis exhibere et praesentare curauit Quarum quidem Inscriptio haec est.

Nos Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungarie Dalmacie Croacie. Damus pro memoria Quod cum in quadam causa inter fideles nostros Egregios Joannem fiatt de Karansebes vt Actorem ab una ac Michaelem fodor et nobilem Aduigam fodor alias Relictam Egregy quondam Georgy Moses nunc vero consortem Nobilis Matthie pribek de eadem, Karansebes partibus ab alteria feria tercia proxima Ante festum Beati Thome Apostoli per Nobilem petrum literatum de Nagffalw procuratorem ipsius Actoris Quedam litere Adiudicatorie Transcripcionales fidelium nostrorum Egregiorom Nobilium Gregory Betlen de Ikthar alias Bani nostri Districtus Sebesiensis clause confecte et Sigillo suo Anullari obsignate coram Nobis in Judicio fuissent exhibite et presentate Mox Idem Michael fodor paria earundem per nos pro Jurium suorum tuicione sibi dari postulauit. Quarum inscripcio hec est.

Serenissimo principi domino domino Joanni Secundo, Dei Gratia electo Regi Hungarie Dalmacie Croacie etc. domino domino naturali nobis semper clementissimo, Interior vero continentia talis est.

(Urmézã documentulŭ publicatŭ mai susŭ sub Nr. CCLXXXIII începândŭ dela Joannes secundus pănă la Caeciliae verginis 1563).

Kykett mj sokazza zerent vele az varmegiere porkolabok, es zolga biro eleiben bochiatwan Mely fodor Myhal eo maga es Aduiga azzon Zemelyebe az porkolabok es zolga biro eleott ez Nouum Judicium mellett ezt felelte volna, Nemes wraim mikor mi az peres fewldet veottwk nem hatalmaswl veottwk, hanem igaz teorwenek folyasawal veottwk, kireol Iktataswnkis vagion, es az iktatasnak ideien minket senki nem ellenzett rola, Annak felette ha Teorwenis mongia, jambor Zemeliekkelys meg bizonithattywk ezt azert mi azt mongywk, hogy Chiak patwart keresnek raytwnk ezek, fyat Janos az teob Attiafiak Zemelieben is ellenek ezt felelte volna, Nemes vraim mi erttywk miwel Renoualliak dolgokat az felperesesek azt mongiak, hogy eok az peres feoldet nem foglaltak volna el hatalmasswl, Seott bono Jure fertenek volna bele, Mi az ellen azt mongywk, hogy kegielmetek feienkentt emlekezhetyk . . . mikor mi az pert el kezdettwkis, vgian kegielmetek volt tyztarto akkoronnis (es akk)or is vgian azt mondottwk, hogyha Teorwenis mongia, heog (sic) eok ezt az peres feoldet hatalmasswl foglaltak volna et teolwnk, kit mi akkoris sok jamborral kezek voltwnk meg, bizonitany, de ewk . . . . arrol minket el tiltanak, Ti kegielmeteknel nilvan vagion mert nemes Zemelyekkel vgymint hwzon eottel, parazty Zemelyekkelys, wgymint masfel Zazzal kikkel meg akartwk bizonitany ezt, De eok minket rola el tiltwan, keotek lelkwnket, mely dolog azert az ew felsege tablayannis meg latatott es amit az ew felsege tablaya vegezet legien beleole, mi kegielmetek Zemelye eleot vagion, Azert mi azt mongywk hogy Amiwel most Renoualyak eok dolgokat, az nem renoualas volna, mert vgian az eleby feleleteket tangallia ezys Azert azt mongywk hogy ezzel dolgokatt nem Renoualhattyak ebbeol ellenwnk, holott penig mongiak hogy Iktatassal mehetnek bele kewanywk hogy az Iktatast produkallyak, kyknek az Nouum Judicium mellet valo feleleteket eok meg halwan,

Digitized by Google

az eo akkor Jeowendeobely Zekeknek napiara az fel peresnek mind levelekkel smind emberbely bizonsagokkal dolgokat tamaztany hattak volna meg. Az Alperesek ezt halwan dolgokat mi rank Jol meglatasnak okaert veottek volna enybeol, hogy fodor Myhalnak alperesnek lewen mindennemw igassagawal keznek kellett volna lennj az hagiott T(ermin)usson, Azert mert hogy kez nem volt volna, es miert hogy vgian azon el . . . repetalnaia mostys Teob Terminust nekie eben nem athatnanak Seott igie melleol tellyessegel el marat volna, mely causas mies elew vewen ez Zek vleynkel egietembe az mi ertelmwnk zerint meglatvan az porkolabok es Varmegie Sentenciayat ebbeol aprobaltwk es helyen hattwk mindenkeppen, kyt halwan az alperesek vele nem akarnak meg elegedny, hanem dolgokat iob meglatasnak okaert, my eleolwnkis te felsegedre viwek, kyt mi es hywen meg Irwan Rendenkent, ennek kelesenek vtana elew Zamlalwan harminch kettewd napra Jol meg latasnak okaert te felseged eleibe bochattwk fel, Deus omnipotens Maiestatem vestram semper ad vota conservare dignetur. Date in Arce Maiestatis vestre Sebes feria tercia post Epiphaniarum domini Anno domini 1566. Eiusdem Maiestatis vestre S. fideles perpetui Seruitores, Gregorius Betlen de Ikthar Sedisque eiusdem Judiciarie reliqui coassessores, Quas nós de verbo ad verbum sine diminucione et augmento aliquali transcribi et transumi presentibusque literis nostris inseri faciendo Memoratis in causam Attractis Jurium suorum pro cautela dandas duximus et concedendas Comuni Justicia requirente, Datum Cibini Termino in prescripto Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo sexto.

Quibus exhibitis et praesentatis continentiasque earundem perlectis et Intellectis praefatae partes a nobis in praemissis Judicium et Justitiae Complementum sibi elargiri supplicauerunt Et quia ex fidedignis testimonys Comperiebamus Nobiles dicti districtus Sebesiensis in prosecutionibus causarum suarum coram annotatis Castellanis Judicenobilium et Bano Ipsorum veteri libertate ac consuetudine earum id requirente productionis literarum suarum priuilegialium non tenere. Ob hoc nos de Consilio praefatorum Cancellariorum Consiliariorum ac aliorum praestantium Jurisperitorum virorum nobis cum in discussione et examine praesentis causae constitutorum et Existencium praemissam sententiam et Judiciariam deliberationem Annotati Bani nostri per omnia emendandam Judicando decreuimus et commisimus vt praefati In causam attracti vniuersas et quaslibet literas ac priuilegia eorum si quas et quae super praescripta terra litigiosa pro se confectas et emannata habent ad primum diem termini futurorum Judiciorum fidelium nostrorum dominorum Nobilium Hungarorum et Transyluanensium in profesto beati Georgy martyris celebrandorum citra omnem vlterioris prorogationis confidentiam coram nobis in Judicio producere et exhibere debeant vt nos visis et examinatis eisdem clariori lumine veritati subuenire possemus dictam Juris aequitatem. A quo similiter termino causa praesens sed et exhibitio praetactarum literarum et literalium Instrumentorum diuersis prorogationum Cautelis Interuenien. ad praesentem terminum Celebrationis Judiciorum festi beati Georgy martyris proxime praeteriti Adquem scilicet terminum uniuersae Causae fidelium nostrorum regnicolarum Hungariae

Digitized by Google

et Transyluaniae ex publica constitutione Adiudicare solitae generaliter fuerant prorogatae, Eoque Instante Joannes Kereky de Hath pro praefato Joanne Fyath et alys fratribus et litis Consortibus eiusdem actoribus cum nostris literis procuratorys, ab vna parte vero ex altera Thomas literatus Bwdeoskwthy pro saepefatis Michaele Fodor et domina Aduiga Fodor relictae scilicet quondam Georgy Moysses in causam attractis cum nostris similiter procuratorys literis Juxta Continentiam literarum nostrarum prorogatoriarum in figura nostri Judicy comparendo Idem procurator actorum in documentum Jurium suorum Exhibuit et praesentauit Nobis quasdam literas Capituli Ecclesiae Orodiensis in pergameno priuilegialiter confectas sigilloque pendenti autentico eiusdem Capituli roboratas literasque Serenissimi principis quondam domini Matthiae Regis Hungariae etc. felicis memoriae Introductorias et statutorias eidem Capituli Orodiensi sonantes et directas In se verbaliter denotantes quae declarabant Quod testimonium eiusdem Capituli In eisdem literis denominatum cum homine regio similiter Ibidem specificato Egregium quondam Ladislaum Fyath de Ermynyes et Ludouicum fratrem Carnalem ac alium quoque fratrem eiusdem in dominium totalium possessionum felseo Boluasnycza Also Boluasnycza Kewzepsew Boluasnycza Hwzarczky chyarzyky Zyp Mezeye et Krywa in districtu Zewriniensi habitarum vigore donacionis regiae Ipsis Incumbentis Ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis perpetuo possidendarum nullo penitus Contradictore nec tunc in facie nec postea ligitimis diebus in Capitulo Contradictorie apparente. Quo percepto procurator etiam praefatorum in causam attractorum quasdam literas nostras transmissionales In defensione Jurium in causam attractorum Exhibuit et presentauit hunc tenorem continentes.

(Urmézã documentulŭ publicatŭ mai susŭ sub Nr. CCIII. pag. 468).

Praeterea idem procurator In causam attractorum alias etiam literas Egregiorum Francisci Fyat de Ewrmynes Castellani et Stephani Pobora Judicis nobilium districtus nostri Katansebes Joannis Vaidaffy de Naggyarmat, Georgy Simon alias Judicis de Sebes Joannis Olah Matthiae Porkolab, Petri Lamotha, Joannis Barla etc. tanquam arbitris sub eorum tribus sigillis proprys et vt existimari poterat emannatas in documentum eius .Quod Krywa Ipsorum In causam attractorum et fratrum suorum esset, de qua nunc controuertitur Quarum quidem literarum tenor is est.

(Urmézã documentulŭ publicatŭ în Vol. II. Partea 4. sub Nr. XL. pag. 78).

Item literae vero priuilegiales tam prae manibus Joannis More quam prae manibus Egregiorm Georgy, Gregory, Nicolai Vaida habentes et existentes aequali et parimodo Inter sese Condiuidant ob maius robur pacis et Concordiae et quando oportune et necessarie fuerint eaedem literae priuilegiales prae manibus ambarum partium Inuenientur et reperientur. Quo intellecto procurator actorum replicauit in Contrario eas literas esse Inuigorosas eo Quod sigilla Illarum literarum non essent autentica Ideo in Judicio non teneri Quibus sic habitis superinde cum praefatis Nobilibus Magistrisque nostris prothonotarys et sedis nostrae Judiciariae Juratis Assessoribus Judicantes Commisimus eo modo, Quod praetactae literae transumptionales simplices per In causam attractos Exhibitae ad verificationem allegationum suarum Inefficaces et inuigo-

Digitized by Google

rosae essent tribus potissimum rationibus, primo quia simplices transumptionales essent et in Judicys secundum Contenta generalis decreti eis fides adhiberi non decent. Secundo quia literas easdem sententionales genitores nostri non ita simpliciter executioni demandari facere potuissent sed Iuxta veterem Consuetudinem regni in Judicio in termino scilicet celebrationis Judiciorum Coram magistris nostris prothonotarys ac Assessoribus in sede nostra Judiciaria debuisset resuscitare. Tertio quia Executio Ipsa etiam si rite et legitime facta fuisset. Tamen absque vicinis et cometaneis fuisset celebrata deinde Quia in causam attracti possessionem ipsam Krywa non possiderent, Sed actor possideret. In cuius documentum literas praetactas statutorias Capituli Orodiensis satis efficaces et Iusto modo emannatas haberet superius denotatas ac tempore responsionis In causam attracti particulam illam terrae denotassent pertinuisse et pertinere ad possessionem eorum Domasnya nunc autem simpliciter penes transmissionem dicerent predium esse literas vero non in eum finem Exhibet vt predium esset, sed possessio Integra Itaque actores iam neque probare neque Jurare habent. Propter quod praefati Michael Fodor et domina Aduiga Fodor relicta dicti quondam Georgy Moyses In causam attracti pro occupatione dictae possessionis Krywa modo praedeclarato per eosdem Michaelem Fodor et quondam Georgium Moyses facta et patrata virtute decreti generalis in facto Maioris potentiae Ex eo quod in sententia Capitali Ipsumque quidem Michaelem Fodor in Amissione Capitis dicta vero domina Aduiga in Emenda capitis ducentos florenos faciendos eisdem solummodo actoribus Cedendos ac vtrumque in Amissione vniuersorum bonorum et Jurium suorum possessionariorum tam hereditariorum quam Impignoratitiorum rerumque Mobilium et Immobilium quorumlibet vbilibet et in quibuscunque Comitatibus huius regni nostri Hungariae et Transylvaniae Existentibus habitorum Ipsos solos proprie et praecise concernentibus in duabus nostris Judicys in tertia vero partibus praefatorum actorum partis scilicet aduersae manibus dandis et Applicandis ac insuper eandem possessionem Krywa Memorato Joanni Fyat ac Fratribus suis praenotatis actoribus simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinentys quibuslibet reddi et restatui debere nobis et praefatis Magistris prothonotarys et Sedis nostrae Judiciariae Juratis Assessoribus in Examine praesentis causae Existentibus videbatur perspicue. De quorum Consilio praematuro et sana deliberatione eandem possessionem Krywa dictis actoribus simul cum cunctis vtilitatibus et pertinentys quibuslibet reddi et restatui debere Ac praeterea eosdem In causam attractos Ipsam siquidem dominam Aduigam In Emendam Capitis florenos faciendo eisdem tantum actoribus dandos et persoluendos ac dictum Michaelem Fodor in Amissione Capitis ac vtrumque In Amissione vniuersorum bonorum et Jurium suorum possessionariorum rerumque Mobilium et Immobilium quorumlibet vbicunque et in quibuscunque Comitatibus huius regni nostri Transyluaniae Existencium et habitorum In duabus nobis vt Judici in tertia vero partibus praefatis actoribus parti scilicet aduersae dandos et Applicandos Conuictos et Aggrauatos fore decreuimus et Commisimus decernimusque et Committimus per praesentes Et hanc Judiciariam deliberationem et Sententiam nostram pro finali sui Executione in vestri pre-

Digitized by Google

sentiam duximus remittendam, Committendo vobis harum serie firmiter quatenus Acceptis praesentibus praesentes literas nostras Adiudicatorias sententionales In omnibus suis punctis Clausulis et articulis ac in omni sui parte debitae Executioni demandare debeatis et teneamini. Contradictione Inhibitione praefatorum Conuictorum et aliorum quorumlibet preuia ratione non obstante, Secus non facturi praesentibus perlectis et Executis exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae feria secunda proxima ante festum Natiuitatis Joannis baptistae Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo octauo.

(Pe dosŭ: Super deliberatione Causae Introscriptae Pro Egregys Joanne Fyath ac Ladislao Bakoczy et Joanne Laczwk fratribus eiusdem Actoribus Contra Egregium Michaelem Fodor ac dominam Aduigam relictam Georgy Moyses de Karansebes In quam defuncto eodem Georgio Moyses marito suo praesens causa est condescensa vt in causam attractos in praesentiam fidelium nostrorum Egregiorum et Nobilium Nicolay Orbay Bani et vicecomitis ac Judicis Nobilium districtus nostri Karansebes).

(Pe margine: praesentatae sunt coram me bano Nicolao Orbay, 22. die Juny).

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 361—367; 332—334. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Fiath.

CCCXXV.

1568. 1568. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, învită pe *Paulŭ Zygety*, protonotariulŭ sĕŭ, se introducă pe nobilulŭ românŭ *Gasparŭ Becheşŭ* în posesiunea *cetăţii şi a ţerei Făgăraşului*, pe cari le a dăruitŭ dênsului şi succesorilorŭ sei pentru totŭ-de-una.

Joannes Secundus Dei gracia electus Rex Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. Fideli nostro Egregio Magistro Paulo Zijgetij, Prothonotario nostro, Salutem et graciam. Cum Sabato proximo ante festum Sancti Stephani Regis, Generosae dominae Elizabeth, filia Egregij quondam Joannis Kechijetij, Wolffgangi Kabos, in Geres, feria vero secunda tunc sequenti, Barbara filia Egregij quondam Petri Bathorij, ex Generosa olim domina altera Barbara, filia Generosae quondam dominae Annae, filiae Egregij quondam Ladislai de Zalahaza, Pauli Banffij, Egregiorum consortes, in Mogioro, feria autem tertia, domina Sophia, relicta Egregij Georgij Kozarwarij, filia Egregij quondam Georgij Lijptaij, ex domina Dorothea, filia Generosae quondam Magdalenae, filiae dicti Ladislai Zalahazij, in Feoldwar, necnon Magdalena, relicta Egregij quondam Melchioris Kechijetij, legitima Tutrix Nobilium Ladislai, Martini, Pauli, Stephani, Francisci, filiorum, et Sophiae puellae, filiae suorum, ex

Digitized by Google

eodem domino et marito suo susceptorum in Gijeke. Deinde feria quarta, in dicto festo die Sancti Stephani Regis, Egregius Blasius de Thotewr, legitimus Tutor Nobilis puellae Barbarae, filiae suae, ex Nobili quondam domina Magdalena consorte sua, filia annotati Melchioris Kechijetij progenitae, ac Nicolaus Lijptaij, filius annotati Georgij Lijptaij, ex praedicta domina Dorothea, filia dominae Magdalenae, filiae dominae Magdalenae, filiae memorati Ladislai Zalahazij, procreatus, in Thotewr, Joannis et Francisci filiorum, ac Catherinae et Sarae filiarum suarum, Necnon Nobilis domina Anna, primum Francisci Hozzwtelkij, deinde Joannis Bwdahazij, Egregiorum relicta, filia praefati Georgij Lijptaij, ex annotata domina Dorothea consorte sua progenita, Sabato proximo post dictum festum diem Sancti Stephani Regis hic Albae Juliae, Deinde Sabbato post festum Sancti Bartholomei Apostoli proxime praeteritum, Nobilis domina Anna consors Egregij Stephani Fijcz, de Meregio, filia Egregij quondam Casparis Menijhart, de Solijomkew, ex Nobili quondam domina Margaretha, filia praefati olim Georgij Liptaij, ex praememorata domina Dorothea progenita, legitima Tutrix Nobilium Petri et Ladislai, ac reliquorum orphanorum, liberorum quondam Casparis Menijhart, in sua ac eorundem fratrum suorum carnalium nominibus et personis, similiter in Gijeke, Item Nobilis Ladislaus filius annotati quondam Melchioris Kechijethij, feria tercia proxima post festum Exaltacionis Sanctae Crucis, Anni domini Millesimi, Quingentesimi, Sexagesimi Septimi, similiter hic Albae Juliae. Postremo Egregius Alexius Bathorij, filius praefati Petri Bathorij, ex memorata quondam domina Barbara, filia quondam dominae Annae, filiae praefati dudum Ladislai Zalahazij, feria quarta post festum Sancti Marci Euangelistae, Anni eiusdem domini Millesimi, Quingentesimi, Sexagesimi Octaui, in dicta Gijeke, coram Nobis personaliter constituti, onera et quaelibet grawamina Nobilium Joannis, et Balthasaris, Wolffgangi Kabos, Balthasaris et Gabrielis, Pauli Banffij filiorum, Stephani dominae Vrsulae, et puellae Annae, liberorum annotatae dominae Annae Lijptaij, Ladislai, Martini, Pauli, Stephani, Francisci, filiorum, ac Sophiae puellae, filiae dicti Melchioris Kechijethij, puellae Barbarae, filiae dicti Blasij Thotewrij, Petri et Ladislai liberorum Casparis Menihart, scilicet natorum et in futurum nascendorum, aliorum etiam fratrum, proximorum et consanguineorum suorum, quos infrascriptum tangeret, seu quouis modo tangere posset negocium, in sese assumentes, Totum et omne Jus eorum, haeredumque et posteritatum suarum vniuersarum, omnemque iuris et dominij proprietatem, quod et quam ipsi in totali Castro et terra Fogaras, ac vniuersis Oppidis, villis, possessionibus, praedijs et iuribus possessionarijs, pertinencijs videlicet eiusdem Castri quibuslibet, vbiuis et in quibuscunque Comitatibus huius Regni nostri Transsyluaniae habitis, ex perennali collacione et donacione Serenissimi Principis quondam domini Ferdinandi, Hungariae, Bohemiae etc. Regis, per literas suas Donacionales Reuerendissimo quondam Thomae, filio dicti quondam Ladislai Zalahazij, Episcopo Vesprimiensi, et per eum dictis dominabus Magdalenae et Annae, filiabus eiusdem prefati Ladislai Zalahazij, necnon memoratis Melchiori, Martino et Joanni Kechetij, dictarum dominarum filijs, alijs etiam earundem liberis et haeredibus vniuersis, per defectum seminis

Digitized by Google

Magnifici quondam Joannis Bornemijza de Berzencze, facta, habuissent, Nullum Jus, nullamue Juris et dominij proprietatem ipsorum, in praedictis Castro et Terra Fogaras, ac vniuersis pertinencijs suis pro sese reseruantes, pro porcionibus nostris possessionarijs in possessionibus Zabed, Keolpen, Galambod et Hoczo vocatis, in Sede nostra Siculicali Maros existentibus, habitis, Eisdem pro summa quattuor Millium florenorum Hungaricalium ea condicione, vt si eosdem in praedictis porcionibus possessionarijs defendere nollemus, aut non curaremus, extunc praedictam quattuor Millium florenorum summam, eisdem Nobilibus, eorumque haeredibus et posteritatibus vtriusque sexus vniuersis citra vllum litis processum, in parata pecunia integre exsoluturi sumus, in perpetuum datis et inscriptis, vigore aliarum literarum nostrarum fassionalium, superinde sub sigillo nostro Judiciali confectarum, in Nos, haeredesque et posteritates nostros vniuersos, simulcum vniuersis literis Donacionalibus, Priuilegialibus et Causalibus, factum praedicti Castri et terrae Fogaras, pertinenciarumque suarum tangentium et concernentium, quas pro sese cassarunt, inualidarunt, viribusque destitutas reliquerunt, ac semper exhibitori, vel exhibitoribus nocituras commiserunt in perpetuum pleno iure et cum effectu transtulerint et transfuderint, Et quemadmodum Nos dictum Castrum et terram Fogaras, simul cum praedictis vniuersis Oppidis, villis, possessionibus, praedijs et iuribus possessionarijs, pertinencijs videlicet eiusdem omnibus, earumque vtilitatibus quibuslibet, a Magnifico Gabriele Maijlad, filio Spectabilis Magnifici olim Stephani Maijlad, alias Waijuodae Transsylauaniensis, et Siculorum Comitis, pro viginti Millibus florenis Hungaricalibus, auri puri, veri et iusti ponderis, ex proprio thesauro nostro, nulla contradictione, inhibicione et reclamacione quorumpiam intercedente, perpetuo iure emptum, ac per vnius integri ferme anni spacium per nos quiete et pacifice possessum, vnacum toto ac omni Jure nostro Regio, in eodem Castro et terra Fogaras, eiusque cunctis pertinencijs, qualiterunque habito, fideli nostro Magnifico Caspari Bekes de Kornijath, Supremo Cubiculario et Consiliario nostro, ipsiusque haeredibus et et posteritatibus vniuersis, iure perpetuo, Saluo iure alieno, per alias literas nostras Donacionales dedimus, donauimus et contulimus, Ita hoc quoque Jus praefatorum Nobilium vtriusque sexus hominum, superius nominatim conscriptorum, per eosdem in Nos transfusum, et translatum, Eidem praefato Caspari Bekes, ipsiusque haeredibus et posteritatibus vniuersis, vigore aliarum literarum nostrarum Donacionalium superinde emanatarum, sub certis condicionibus, in eisdem literis clarius denotatis, clementer in perpetuum dederimus et contulerimus, Velimusque ipsum Casparem Bekes, in Dominium eiusdem tocius Juris praefatorum fatencium Nobilium, ipsorumque haeredum et posteritatum vtriusque sexus vniuersorum, in praedicto Castro et Terra Fogaras, ac cunctis pertinencijs eius praedictis habiti, per te legitime facere introduci. Proinde fidelitati tue harum serie committimus et mandamus firmiter, quatinus acceptis praesentibus, ad facies praedicti Castri et Terrae Fogaras, necnon praescriptarum vniuersarum pertinenciarum eiusdem, vicinis et commetaneis eiusdem, et earundem vniuersis, inibe legitime conuocatis et praesentibus accedendo, introducas praefatum Casparem Bekes, in dominium praescripti tocius

Digitized by Google

Juris saepefatorum Nobilium vtriusque sexus hominum, superius nominatim expressorum, eorundemque haeredum et posteritatum vniuersarum, in Maiestatem nostram per eosdem modo antelato translati et transfusi, ac per nos praefato Caspari Bekes donati, in eisdem Castro et terra Fogaras, eiusdem cunctis praedictis pertinencijs habiti, Statuasque idem, eidem, ipsiusque haeredibus et posteritatibus vniuersis, iure sibi ex praemissis incumbenti, perpetuo possidendum, si non fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint, euoces eosdem, ibidem, ad decimum quintum diem, a die eiusmodi contradictionis fiende, computando, in Curiam nostram Regiam, nostram scilicet in praesentiam, racionem Contradictionis ipsorum reddituros. Et posthaec tu huiusmodi Introductionis et Statucionis tuae seriem, cum Contradictorum et Euocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui praemissae Statucioni intererunt nominibus et cognominibus, terminoque assignato, vt fuerit expedita, Nobis terminum ad praedictum fideliter referre vel rescribere debeas et tenearis. Secus non facturus. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datae in Ciuitate nostra Alba Julia, penultimo die Mensis Julij, Anno domini, Millesimo, Quingentesimo, Sexagesimo Octauo.

Szabó, Székely Oklevélsár. II. pag. 228—232. Dupe privilegiulŭ regelui Ioanŭ II. confirmatŭ de regele Maximilianŭ în 3 Iun. 1573 şi care se aflá în archiva bisericei ref. din Făgăraşŭ.

CCCXXVI.

1568. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, confirmă introducerea nobilului românŭ *Gasparŭ Becheşŭ* în posesiunea *cetăţii şi a ţerei Făgăraşului*, pe cari i le dăruise mai înainte. 1568.

Nos Joannes secundus Dei Gratia ellectus Rex Hungariae Dalmatiae, Croatiae etc. memoriae etc. quod fidelis noster Magnificus Gáspár Békes de Kornyát, supremus cubicularius et consiliarius noster, nostram personaliter veniens in praesentiam exhibuit nobis, et praesentavit unas Literas nostras Testimoniales, seu memoriales super legitima introductione, et statutione totius et omnis Juris Generosarum Dominarum Elisabeth Volfgangi de Kabos, Barbarae Pauli Banffi egregiorum consortum, ac filiorum suorum, item nobilium Ladislai, Martini, Pauli, Stephani, Francisci filiorum, et puellae Barbarae filiae [1] Egregii Blasii Thotevry, nec non Nicolai Lypthay ac filiorum et filiarum suarum, deinde Annae relictae primum Francisci Hozzutelky, deinde Joannis Budaházy, ac alterius Annae consortis Egregii Stephani Ficz, nobiliumque Petri et Ladislai, ac reliquorum orphanorum Liberorum quondam Gasparis Menyhárt, nec non Alexii Báthori, aliorumquae universorum fratrum,

1) Erronee, vide reetius inferius.

Digitized by Google

sororum, ac totius Generationis Egregii quondam Ladislai de Zalaháza hominum inferius nominatorum, in totali Castro et Terra Fogaras universarumque ejusdem pertinentiarum habiti, et per eosdem in nos translati, et transfusi, per nosque eidem Caspari Békes ipsiusque haereditatibus et posteritatibus universis donati; pro parte ejusdem Gasparis Békes per fidelem nostrum Egregium magistrum Paulum Zigethi Prothonotarium nostrum, ad mandatum nostrum Regium, vigore Literarum nostrarum Introductoriarum et Statutoriarum, et praesentibus vicinis et commetaneis ejusdem Castri pertinentiarumque suarum, absque ulla contradictione peracta, sub pendenti et authentico sigillo nostro in pergameno patenter confectas, et emanatas, tenoris infrascripti, supplicans nobis idem Gáspár Békes humilime, ut nos easdem Litteras nostras, ac omnia et singula in eisdem contenta, ratas, gratas, et acceptas habentes, praesentibus literis nostris verbotenus inseri et inscribi, ac in formam privilegii nostri redigi facientes, pro ipso Gasparo Békes, suisque haeredibus et posteritatibus universis gratiose confirmare dignaremur, quarum quidem literarum nostrarum Testimonialium tenor talis est:

Nos Joannes II. etc. memoriae etc. quod fidelis noster Egregius Magister Paulus Zigethi Protonotarius noster, nostram personaliter veniens in praesentiam, propriae vivaeque vocis oraculo fideliter, et conscientiose retulit in hunc modum: quomodo ipse diebus proxime transactis, quasdam Literas nostras introductorias et statutorias, pro parte fidelis nostri magnifici Casparis Békes de Kornyát, supraemi cubicularii et consiliarii nostri emanatas, sibique praeceptoriae sonantes ea qua debuit reverentia, et obsequio recepisset in haec verba:

(Urmézã documentulŭ precedentŭ Nr. CCCXXV).

Quibus receptis idem magister protonotarius noster mandato nostro obedire volens, secundo die mensis Augusti ejusdem anni praescripti, ad facies praedicti Castri et Terrae Fogaras, nec non ejusdem universarum praescriptarum pertinentiarum vicinis et commetaneis ejusdem, et earumdem Prudentibus videlicet et circumspectis Vincentio Riemer Villico, et Nicolao Cozke, Joanne Fazakas Juratis Civibus in Opido nostro N.-Senk, Christoforo Angier Villico, Martino Hefder, Christoforo Tokács in Kis-Senk; Antonio Menyhart Villico, Ambrosio Rompert, Clemente Gyzert in N. Sáros [1], Benedicto Téglás, Erasmo Kerekes, Andrea Kobler in Nagy-Patak [2], Progota Vavota Kenezio, Zaol Szakadáti, Stanislao Parkhia in Bohotz ad Nagy-Senk, Petro Teureok Judice, Luca Nagy, Valentino Benedek in Halmágy; Emerico Varkorize Judice, Luca Farkas, Laurentio Helvic in Felmer; Sztán Popa Kenezio, Szturza Bukos, Opra Bunya in Solna; Gasparo Sombory, Ambrozio Bereczki, Andrea Rigo in Sombor, ad Kevhalom; Francisco Kováth Villico, Emerico Kobor, Thoma Thefde Juratis civibus Sárkany ad Brassovienses; Valentino Nagy Villico, Benedicto Geréb, Gregorio Literato Juratis Civibus in Kertz; Koman Pele Kenezio in Glômboka, Stanislao Franczilla Kenezio, Marco Marc cive in Földvár; Opra Klus Kenezio in Clukor ad Cibiniensem Sedes nostras per-

1) In districtulŭ Cincului.
2) Ibid.

Digitized by Google

tinentes; Opra Rekitta Kenezio, Petro Dragul Christofori et Laurentii . . . , Thomory in Kövesd [1] in Galátz [2], Sorbán Bune Kenezio Valentini Margordai, et Sztan Dan Francisci Zát de Cibinio Egregiorum nobilium Jobbagionibus in Visfalio [3] Possessionibus residen. in personis eorundem Dominorum suorum inibi legitime convocatis et praesentibus accesisset, introduxissetque praefatum Gásparum Békes in Dominium praescripti totius Juris annotatorum nobilium utriusque sexus hominum, superius in tenore Literarum nostrarum Introductoriarum et Statutoriarum nominatim conscriptorum, suorumque haeredum et posteritatum Universarum in eodem praedicto Castro et Terra Fogaras, ejusque universis pertinentiis habitis per ipsos in nos translati et transfusi, ac per nos eidem Caspari Békes donati, ac statuisset idem eidem ipsiusque haeredibus, et posteritatibus universis Jure sibi ex praemissis incumbente jure perpetuo possiden. tribus diebus legitime in faciebus ejusdem Castri et Terrae Fogaras, suarumque pertinentiarum moram faciendo, nullo penitus contradictore coram ipso apparente. In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes Literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas eidem Caspari Békes ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis, jurium suorum ad cautelam uberiorem, dandas duximus et concedendas communi justitia requirente. Datum in Civitate nostra Alba Julia 11. mensis aug. anno Domini 1568.

Nos igitur praemissa humillima suplicatione annotati Caspari Békes nostrae, modo, quo supra, porrecta majestati, Regia benignitate exaudita, clementer et admissa, praescriptas Literas Testimoniales non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sua parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibus Literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione aut augmento aliquali insertas, et inscriptas, ac in formam Privilegii nostri redactas, quoad omnes earum continentias, clausulas, puncta, et articulos, acceptamus, approbamus, ratificamus, ac pro memorato Caspare Békes, ejusque haeredibus, et posteritatibus universis perpetuo valituras gratiose confirmamus In cujus rei memoriam et firmitatem perpetuam praesentes Literas nostras Privilegiales, pendentis, et authentici sigilli nostri munimine roboratas, eidem Caspari Békes ejusque haeredibus et posteritatibus Universis dandas et concedendas duximus. Datum per manus Reverendissimi Michaelis Chyaky summi cancellarii et consiliarii nostri fidelis nobis sincere dilecti, in Civitate nostra praedicta Alba Julia 1. die mensis Septemb. eodem praescripto anno Domini 1568.

Hae Donationales confirmatae sunt per Maximilianum Imperatorem, ac Regem Viennae 3. Iunii 1573.

Harum Copia habetur in Collect. mst. Com. Szekelyiana Bibl. collegi Reform. Claudp. T. III. p. 433.

Transilvania. An. 1874. pag. 167—170. Din colecţiunea contelui Jos. Kemény.

---

1) In comitatulŭ Albei-de-susŭ.
2) Ibid.
3) Ibid.

Digitized by Google

CCCXXVII.

1568. 1568. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* raportézá regelui *Ioanŭ alŭ II-lea*, cá voindŭ se introducă pe nobilulŭ *Ionŭ Fiatŭ* în posesiunea moşiei *Criva*, judele comunei Domasnia, *Dragulŭ Frenţŭ* a protestatŭ în numele dómnei *Adviga George Moise* şi s'a opusŭ cu arma în contra acestei introduceri în posesiune.

Serenissime princeps domine domine nobis semper naturalis clementissime — fidelium seruiciorum nostrorum in graciam Maiestatis vestre sacre humilimam subiectionem, felseges vrvnk felsegednek tuttara adunk, hogy ez elmult napokban, hoza minekenk az nemes fyrfiu ffyat Janos Karansebessy az felseged sentencia levelit, mely felseged sentencia lewelibe maraztotta volna nemes ffyrfiu ffyat Janos, az nemes ffyrfiut fodor Mihalt es adviga azont, ky volt volna Moyses gyergy felesege, mostan Pribeg Matthias felesege feye es Jozagon, de az adviga azony feit valthasson ket zaz forintal, my, lathwan az felseged sentencia lewelit, akartunk vgy Jarni amint felseged sentencia lewele tartthya, hogj az Kriuia feldit az nemes ffyrfiwnak ffyat Janosnak kezeben Ereztesswk es zabad vrasagba hagjwk es az Theb dolgokrulis amely dolgok megvannak Irwan az felseged sentencia leweliben akartuk vighez vinni ez Zent Janos ziletesse napya vtan valo Zombaton felmentük (sic) es az Zomzedokat velink vetthink volna, tudnia Illik Peyka Mihalt nemes zemilt Karansebesrul Rwzka Marthont es Mihalt es oppra Janost nemes zemileket Rwzkarul, es Mikoron Jutottunk volna az Kriua feldere, akoron Jewe mi Elénkbe dragul Ferenchi domasnyay az felywl meg mondot adviga azony Biraya es az Ew fegywerit felig ki wonwan repulsiot Thyn az felywl meg mondot nemes zemileknek fodor Mihalnak es adviga azonnak, ky volt volna Moyses gyergy felesege mostan penig Pribeg Matthias felesegenek kepekben my azert lathwan es halwan az Repulsio Thetelt Eket azert Idęztenk az mostani Zent lucas napjara valo Therminusra fel Menni es felseged Eleybe okot adny az Repulsio Thetelrul deus altissimus Maiestatem vestram sacram semper ad vota conservare dignetur, Datum in arce vestre Maiestatis sacre 25 die mensis Octobris 1568.

Eiusdem V. M. S.

fideles seruitores perpetui

Joannes Thywadar
castellanus et Martinus Brathovan Judlium
districtus de Karansebes.

(Serenissimo Principi domino domino Joanni secundo dei gracia Electo Regi Hungariae, dalmaciae Croaciae etc. domino domino nobis semper naturali clementissimo).

(Pe margine: 1568. Apertae per me Magistrum Nicolaum de Wysselen prothonotarium).

Pesty, A Szörényi Banság. III. pag. 367—368.

Digitized by Google

CCCXXVIII.

1568. Impăciuirea încheiată între nobilii *Ionŭ Fiatŭ* şi soţii sei cu nobilulŭ *Michaiŭ Fodorŭ* şi cu dómna *Adviga George Moise* din Caransebeşŭ, cu privire la moşia *Criva* din districtulŭ Mihadiei. 1568.

Nos Joannes Secundus dei Gratia Electus Rex Hungariae Dalmatiae Croaciae etc. Memoriae commendamus per praesentes, Quod Ludovicus filius Egregy Joannis fiath pro Joanne fyath patre suo et francisco Bakooch ac alys suis fratribus ab vna, ac Michael fodor pro se personaliter ac pro nobili domina Aduiga Consorte Nobilis Matthie Prybek Sorore sua vterina partibus ab Altera, oneribus et Quibusuis grauaminibus filiorum et filiarum suarum, Cunctorum etiam fratrum proximorum et Consanguineorum suorum, quos infrascriptum tangeret, tangereque et Concernere quouismodo posset negotium Super se Assumptis et Leuatis Coram nobis personaliter Constituti sponte et libere sunt Confessi pariterque retullerunt in hunc Modum. Quomodo licet annis superioribus ratione et praetextu quarundam terrarum et Mete ad possessionem Criua vocatam, praefati Joannis fyath in districtu Myhald in Comitatu Zevreniensi existen. habitam spectantium sed Medio tempore vtcunque ad possessionem Damosnya occupate diuersae lites et Controuersiae motae suscitate ac diutius ventilate Inter easdem partes fuissent, Tamen Ipsae partes Matura Intra se deliberatione praehabita volentes expensis eorum parcere Litiumque et Controuersiarum quarum finis Incertus est, finem ponere ex consilio, Inductione, et persuasione Nonnullorum dominorum et Amicorum suorum pacem partium Amantium ad talem pacis et Concordiae deuenissent vnionem, pro vt sese deuenisse retullerunt coram Nobis, et primo praefatus Michael fodor in sua ac dictae sororis suae persona, et aliorum fratrum suorum litis Consortem, pro expensis quas Jam fatus Joannes fyath in prosecutione causae praemissae ratione terrarum praescriptarum Litigiosarum ad dictam possessionem Criua pertinentium erogasset duodecim florenos hic Thordae, vsuales Idem Michael Fodor praefato Joanni fyath persoluissent Idemque Ludouicus fyath vt dixit ab eodem Leuasset, de Reliquis expensis eundem Joannem Fyath Conplacere vellet domi suae ad plenum. Deinde terras praescriptas Litigiosas taliter inter se diuisissent. Quod vniuersas praescriptas terras Litigiosas a superficie Montis Illius prope Criua existentes vnde videlicet Aqua pluuialis ex superficie ad dictam possessionem Criua fluere possit et descenderet Michael fodor, Cum Sorore sua praenominata Memorato Joanne fyath suisque heredibus et posteritatibus Reliquissent Remisissent et Resignassent, E conuerso vero praelibatus Joannes fyath cum fratribus suis Litis Consortibus simili modo vniuersas terras a superficie praescripti Montis a parte possessionis Domasnya tendentis vnde scilicet tempore pluuialis Aquae ex eodem superficie montis currere versus possessionem praedictam Domasnya solent, Antelato Michaeli Fodor suisque heredibus et posteritatibus vniuersis reliquisset perpetuo possidendas. Assummens praeterea Idem Michael Fodor

Digitized by Google

in sua ac dictae dominae Aguigis Sororis suae personis vt Ipse et sui heredes causam ratione terrarum et mete praescriptarum Litigiosarum vllo vnquam tempore mouere suscitare vellent vbi se suscitarunt quoquomodo Extunc in facto Calumniae Conuincantur et Conuincti habeantur eo facto et Nec Repulsio nec Inhibitio Imo neque gratia Noui Judity Eidem suffragare possit in Causa praemissa ad quae praemissa et queuis praemissarum singula partes praefatae Inuiolabiliter se se obseruaturos et obseruari (facturos obligarunt) Coram Nobis harum nostrarum vigore et testimonio Literarum Mediante. Datum in Oppido nostro Thorda sabatho proximo post festum Beatae Elizabeth uiduae Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Octauo.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 368—370. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiară a baroniloră Fiath.

CCCXXIX.

1568. 1568. *Regele Ioanŭ alŭ II-lea* confirmă privilegiulŭ *coloniilorŭ secuiesci din districtulŭ Arieşului*, datŭ de regele Matia în a. 1484, şi anume, ca teritoriulŭ Arieşului se remână şi pe viitoriŭ în posesiunea dênşilorŭ, avêndŭ se se bucure de tóte libertăţile concese de regii de mai inainte ai Ungariei, cu escepţiune de oraşulŭ Vinţulŭ-de-susŭ, care în urma decisiunei dietei transilvane a trecutŭ în posesiunea regelui dimpreună cu oraşele Oşorheiŭ, Odorheiŭ şi Cicŭ-Sereda.

Nos Ioannes Secvndvs dei gratia Electus Rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit vniuersis, quod fideles nostri Egregij agiles Antonius Garda de Bagijon, valentinus warffalwij de kerchijett, iudices nostri Regij, necnon Gallus Maraij de Mezkew, Gregorius et Joannes de warffalwa, Nicolaus Erdeo et Joannes Dijenessy de Zentmyhalffalwa, primores videlicet Siculi Sedis Siculicalis Aranijas, suis ac ceterorum vniuersorum trium generum Siculorum eiusdem Sedis Seu terre Aranijas nominibus et in personis nostre maiestatis venientes in presentiam exhibuerunt et presentauerunt nobis quasdam litteras Serenissimi quondam principis Domini Mathie dei gratia Regis Hungarie, Bohemie etc. felicis reminiscentie priuilegiales confirmationales in pargameno patenter confectas sub autentico dupplici Sigillo suo vt tenor earundem litterarum clarissime testatur in pendenti emanatas, verum temporibus anteactis disturbiorum, dum videlicet factionibus hoc Regnum nostrum Transsyluanie estuaret per quosdam milites rapinis, vt in huiusmodi factionibus fieri solet deditos e domo et curia egregij agilis quondam Joannis de warffalwa Senioris, apud quem videlicet eedem littere asseruabantur vt perhibetur direptas, et Sigillo pendenti ob Zonam fortassis auro intermixtam, per quam idem Sigillum pependisset, spoliatas, prout locus zone eiusdem sigilli excisus demonstrare dinoscitur, continentes videlicet in se confirmatiue tenorem quarundam litterarum

Digitized by Google

Serenissimi quondam principis domini Sigismundi Imperatoris Romanorum et Regis Hungarie etc. priuilegialium confirmationalium, sub nouo et duplici sigillo suo maiori confectarum, quas quidem litteras Sigismundi Imperatoris dicti Siculi cum integro et Saluo Sigillo eiusdem Sigismundi Imperatoris litteris ijsdem appenso, ob maiorem fidem et testimonium litterarum dicti Mathie Regis Sigillo priuatarum nobis in specie exhibuerunt, continentes similiter in se confirmatiue tenorem quarundam litterarum aliarum eiusdem Sigismundi Imperatoris sub maiori et antiquo dupplici Sigillo suo ante electionem suam in Regem Romanorum Sculpto emanatarum, item aliarum duarum, primarum quidem olim domini Andree, alterarum vero quondam Ladislai similiter Regum Hungarie, Super donatione et perennali collatione predicte terre Aranijas vocate iuxta fluuios Aranijas et Maros vocatos existentis Siculis eiusdem terre collate confectarum, tenoris infrascripti Supplicando nobis ijdem Siculi prefati humillime, vt nos easdem prescriptas litteras dicti domini Mathie Regis ac omnia et Singula in eisdem contenta ratas gratas et accepta habere, et pro eisdem predictis Siculis dicte terre Aranijas innouantes gratiose confirmare, prescriptamque terram Aranijas vocatam eisdem Siculis terre eiusdem eorumque heredibus et posteritatibus vniuersis cum omnibus suis vtilitatibus et pertinentijs quibuslibet, necnon omnibus illis libertatibus, quibus hactenus ex indulto Serenissimorum quondam diuorum Regum Hungarie tenuissent, tenendam et possidendam relinquere dignaremur. Quarum quidem litterarum prefati Mathie Regis confirmationalium tenor talis est Mathias Dei gratia etc. (Urmézã diploma regelui Matia din 25 Ian. 1484, prin care confirmă privilegiulŭ regelui Ladislau alŭ IV-lea (veḑi Vol. I. pag. 488) întăritŭ şi de regii Sigismundŭ şi Andreiŭ III.) Nos igitur qui pro innata nobis rerum diligenti contemplatione Regum et principum non negligendum munus esse censemus, virtutes et facinora subditorum dignis premijs pensare, et vt malos, infideles, ad resipiscendum obstinatos quandoque in exemplum ceterorum libertate exuere et debita pena castigare, ita in libertate conseruare eos, qui fidem patrie principibus suis debitam non solum non violarunt, verum etiam pro salute patrie, proque dignitate principum suorum omni rerum discrimini sese opposuerunt, considerantes fidem, integritatem et fidelia seruitia prefatorum fidelium nostrorum Siculorum prescripte sedis seu terre Aranijas, que ipsi omnibus fere temporibus penes Sacram coronam dicti Regni nostri Hungarie, primum Serenissimis quondam principibus diuis Regibus Hungarie predecessoribus nostris constanter et cum summa laude sicuti littere prescripte priuilegiales ipsorum Regum testantur, Deinde vt ad nostra tempora redeamus, nobis quoque, etiam in tenera etate constitutis inde ab initio pro locorum et temporum varietate, sed signanter postquam ex Polonia quo Nos vna cum Serenissima quondam Reginali Maiestate, matre nostra desideratissima pie memorie frater Georgius Dalmata Episcopus Waradiensis quem Serenissimus quondam princeps dominus Joannes Dei gratia Rex Hungarie genitor noster obseruandissimus felicis recordacionis ex Monachali et paupere habitu ad amplas dignitates euexerat, Thesauris prefecerat, nobisque moriens tutorem designauerat, malignitate, et nequitiosa sua proditione in fauorem ferdinandi Regis Romanorum

Digitized by Google

aduersarij nostri in exilium concedere coegerat, post aliquot annos feliciter in hoc Regnum nostrum ingressi fuissemus cum summa propensione et constantia exhibuerunt et impenderunt, Cum enim post ingressum nostrum in hoc Regnum nostrum Transsyluanie vt cetera nunc taceamus sublata e viuis prefata Sacra Maiestate Reginali non multo post tempore, Melchior Balassa Capitaneus noster Supremus, cui tuendam ditionem nostram in Regno Hungarie aduersus dictum ferdinandum Regem commiseramus vna cum Bombardis, vexillis et exercitibus nostris ad ipsum ferdinandum turpiter defecisset loca etiam quibus preerat Nimirum Zattmar Nemety, Nagbanya, et alia complura vna secum per proditionem ad eundem ferdinandum traxisset, et iam cum alijs infidelibus nostris exercitum hostilem aduersum nos duceret, qui pridie nostrum ductarat, Neque Mitioribus fatis etiam intra viscera Regni nostri Transsyluanie eodem tempore per practicas Seditiosorum laboraremus, communi nempe plebe Siculorum Sedium Wduarhel, Maros, Chyk, gijrgijo, Sepsij kijzdij, Orbaij, grauissimam seditionem et insurrectionem hostilem aduersum nos concitante et cum multis millibus Siculorum hostiliter non sine ingenti furore et ferocia contra nos procedente, predicti Siculi terre Aranyas eo ipso quoque tempore in tanto vesano furore ceterorum Siculorum et rerum varietate non promissis vllis non sollicitationibus, neque metu ac alijs quibus(libet) racionibus fidem nobis debitam deseruerunt, sed amorem patrie et dignitatem nostram atque fide(m) eorum ob oculos habentes, et vestigijs maiorum suorum qui terram predictam Aranijas a diuis quondam Regibus Hungarie, vt premissum est virtute preclara et fidelibus Seruitijs obtinere meruerunt, firmiter inherentes, vna nobiscum Seditioso exercitui ceterorum Siculorum tanquam hostili occurrerunt, seque ab omni suspitione insurectionis ceterorum Siculorum alienos demonstrauere, deo propitio nobis victoriam ceso fugatoque domestico hoste largiente, et seditiosis Siculis reliquarum Sedium etiam nunc penam insurectionis et lese Maiestatis nostre lugentibus, prefatis vero Siculis terre Aranijas ob fidelitatem nobis seruatam libertate antiqua gaudentibus, Hec inquam omnia premissa considerantes, supplicatione eorundem Siculorum prefatorum sedis seu terre Aranijas nostre modo quo supra porrecta maiestati, Regia Benignitate exaudita, clementer et admissa prescriptas litteras dicti domini Mathie Regis confirmationales, non abrasas, non concellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni suspitionis vitio preter hoc quod sigillo vt premissum est priuate sint, carentes, presentibus litteris nostris priuilegialibus de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earum continentias clausulas et articulos eatenus quatenus eedem rite et legitime existunt emanate, viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus, ratificamus, ac pro prefatis vniuersis Siculis terre predicte Aranijas, eorumque heredibus et posteritatibus vniuersis innouantes perpetuo valituras gratiose confirmamus, citra tamen preiudicium iuris alieni, eisdemque Siculis terram predictam Aranijas simul cum cunctis vtilitatibus et pertinentijs quibuslibet, ac omnibus illis libertatibus quibus hactenus ex indulto Serenissimorum quondam diuorum Regum Hungarie tenuisse dinoscuntur, tenendam et possidendam dempto oppido felwijncz reliquimus, quod quidem oppidum felwincz

Digitized by Google

dudum ante insurectionem premissam ceterorum Siculorum a pertinentijs predicte terre Aranijas Segregauimus, vt vna cum alijs oppidis Siculicalibus Zekelwasarhel, Wdwarhel Chyk-Zerda, ac alijs oppidis in manus et potestatem nostram ex constitutione publica fidelium nostrorum dominorum Regnicolarum recepimus ac e potestate et omni iurisdictione Siculorum primorum, et potiorum dicte terre Aranyas excepimus, et in totum liberauimus. In cuius quidem rei memoriam premissorumque omnium firmitatem perpetuam, presentes litteras nostras priuilegiales, confirmationales autentico sigillo nostro in pendenti communitas, annotatis Siculis predicte terre Aranyas eorumque heredibus et posteritatibus vniuersis clementer dandas duximus et concedendas. Datum per manus Reuerendissimi Michaelis Chijakij Summi Cancellarij et Consiliarij nostri, fidelis Nobis syncere dilecti, in ciuitate nostra Alba Julia Decima Septima die Mensis Decembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo octauo.

Joannes Electus
Rex m. p.

Michael Chyaky
Cancellarius m. p.

Szabó, Székely Oklevéltár. II. pag. 232 - 236. — Originalulŭ pe pergamenŭ în archiva conventului din Mănăstirea Cluşului (Sedis Aranyas Lit. A. Nr. 3).

CCCXXX.

1568. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* adeveresce, că dómna *Ana*, soţia lui *Ştefanŭ Albulŭ*, a zălogitŭ lui *Gasparŭ din Ostrovŭ* moşia iobagiului seu *Petru Bêrsanŭ* din satulŭ Varŭ (Mészfalu) pentru suma de 25 fl. 1568.

Nos Joannes Tywadar ac bona Vayda castellani necnon Martinus Brathowan Judex nobilium districtus Karansebes. Memorie commendamus Tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis presentibus et futuris. Quod domina anna Relicta Egregy Stephani feir de Nemethi ab Egregio domino gasparo oztrowi de Oztrow florenis viginti quinque pro Quibus Idem Ipsam vnam sessionem Jobagionalis Nomine Petrus Berzan in possessione mezfalwa existentem titulo pignoris vsque tempus Redempcionis. Imo coram Nobis dedit et Inpignorauit Ita tamen vt aliquando In successu temporum ipsam predictus gasparus oztrowi sumam peciarum[1] aput se tenens extunc Idem ipse sine omni strepitu lega . . . pacifice dimitere predictum Jobagionem debeat et teneatur. In Cuius Rei memoriam perpetuamque firmitatem has nostras li-

1) Probabilŭ a voitŭ se scrie: pecuniarum.

Digitized by Google

teras sigillis nostris Roboratas Eidem gasparo oztrowi dandas et concedendas duximus. Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo octauo.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 370. Originalulŭ pe chârtie deterioratŭ în archiva familiei Ivulŭ. Fasc. 2. Nr. 32.

CCCXXXI.

1569. 1569. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Mediaşŭ reînoiesce decisiunile dietelorŭ dela Sibiu (1566) şi dela Turda (1568) cu privire la *predicarea religiunei reformate în bisericile românesci*, şi votéză totŭ-odată nóue dispositiuni cu privire la persecuţiunea *făcătorilorŭ de rele* şi la aducerea înapoi a *iobagilorŭ fugiţi*.

. . . . . .

Ez Erdély országbeli három nemzetnek magyarországbeli nemességgel való végezések ez mostani purificatio Marię napjára részszerint való gyülésekben, urunk ü felsége parancsolatjából Meggyesbe zerzettetett Articulusok 1569. esztendöbe.

. . . . . .

(4) Az gonoszúl cselekedö emberek felöl így szólunk, mi felséged hívei az jámboroknak békességgel, csendességgel való megmaradásoknak jobb voltáért, hogy miképen az kolosvári nagy gyülésbe végezett volt felséged országával egyetembe, hogy minémü mód tartassék az gonoszoknak kergetésekbe és büntetésekbe, mutat az articulus az Frater György idejebeli articulusra, mely iratott volt Székelvásárhelyen az közönséges gyülésbe. Felséged kerestesse meg akkori articulust, vagy az káptalanba vagy az szász uraim között avagy penig egyéb helyeken, iratná ki felséged minden vármegyékre, székes helyekre, tartatnék meg az az articulus azon móddal minden rendébe, czikkelébe.

(5) Az elszökött jobbágyoknak haza viteleknek módjához mi felséged így szóltunk, hogy ugyan ezen articulusba, az ki irattatik itt ez mostani jelen való gyülésbe Meggyesen, hogy írják bele a módot, az minémü módot az elszökött jobbágyoknak megkérésébe, haza vitelébe irtanak vala Kolosváratt az feljül megmondott szent Katalin aszszon napi gyülésbe, 1556. esztendöbe, mert most is nem lelünk jobb módot az elszökött jobbágynak meg kérésébe és haza vitelébe.

(6) Az religio dolgából így szóltunk, hogy az minémü articulusok elöször Szebenbe 1566. esztendöbe szent András napi gyülésbe, és annak utánna tavalyi esztendöbe Thordán az vízkereszt napi gyülésbe végeztettenek ez országbely három nemzettül és magyarországbeli uraink atyánkfiaitól, azok éppen

Digitized by Google

minden czikkelébe helyen maradjanak, kiket könyörgünk felségednek, hogy kegyelmesen mindenekkel meg tartasson.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 350–360. Originalulŭ în museulŭ transilvanŭ din Cluşŭ.

CCCXXXII.

1569. *Ioanŭ alŭ II-lea* regele Ungariei învită pe conservatorii documentelorŭ din archiva capitulului dela Alba Iulia se estradee persónelorŭ interesate copii autentice de pe actele de posesiune relative la moşiile *Riŭ-albŭ*, *Halandinŭ*, *Podmelnicŭ*, *Cuptoriŭ* etc. din comitatulŭ Severinului. 1569.

Nos Joannes Secundus dei gratia electus Rex Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. Memoriae commendamus per praesentes, Quod fideles nostri, Egregius Ambrosius Mosdossy, et honorabilis Joannes Weröczej et Benedictus Dombay Conseruatores et Requisitores literarum et literalium instrumentorum in Conseruatorio seu Sacristia Ecclesiae Albensis Transylvanensis repositarum per nos deputati, nostram venientes in presentiam retulerunt nobis, quod ipsi alias literas nostras Requisitorias ipsis preceptorie loquentes recepissent, hunc tenorem continentes. Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae, Dalmaciae, Croatiae etc. fidelibus nostris Egregio Ambrosio Mosdossy, et honorabilibus Joanni Weröczey, et Benedicto Dobay Requisitoribus videlicet literarum et literalium instrumentorum in Sacristia siue Conseruatorio huius Ecclesiae nostrae Albensis repositarum per nos ad id deputatis Salutem et gratiam. Exponitur Maiestati nostrae in personis fidelium nostrorum nobilium, Nicolaj Aztalos et Johannis Kelemen de Rapolt, Johannis Myhaldy de Zazwaros, ac Petri Kelemen de Kuptor, qualiter ipsi Exponentes ad presens paribus quarumdam literarum impignoratitiarum ac aliarum quarumlibet literarum, et literalium Instrumentorum factum possessionum Feyerwyz, Halandin, Podmelnyk, Kwptor, felsevtelek et Alsotelek in Comitatu Zeoreny in districtu Karansebes existentium habitarum in sacristia seu conseruatorio huius Ecclesiae nostrae Albensis repositarum, pro Iurium suorum tuitione summopere indigerent, essentque necessariae. Superquo fidelitatibus vestris harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis presentibus statim pariam praescriptarum literarum et literalium instrumentorum factum praedictorum possessionum tangentium, et concernentium in sacristia siue Conservatorio praedictae Ecclesiae nostrae Albensis, diligenter requirere et reinvenire debeatis, Requisitarumque et Reinuentarum tenorem in transumpto literarum nostrarum per fidelem nostrum Reuerendum Michaelem Chyaky Cancellarium et Consiliarium nostrum sub sigillo nostro praefatis Exponentibus

Digitized by Google

Jurium suorum ad Cautelam vberiorem necessariam extradari et emanari facere volumus et Jubemus, Communi iustitia suadente. Cauendo tamen ne fraus aut dolus in hac parte committatur aliqualis. Secus non facturi. Datum Albae Juliae 24 die mensis February Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Nono. Qui quidem Conseruatores et Requisitores praefatarum literarum et literalium instrumentorum mandatis nostris per omnia ut tenentur satis facientes vniuersas literas et quaeque literalia instrumenta, nec non Regestra, Matricas, et cunta originalia, Transumpta literarum in Sacristia siue Conseruatorio dictae Ecclesiae Albensis more solito reposita, et locata diligenter requisiuissent, et Inuestigassent, nichilominus inter eadem et easdem in quodam prothocolo capituli olim Ecclesiae Orodiensis quandam Signaturam factum praedictorum tangentes et concernentes, reinuenissent, tali sub tenore.

(Textulŭ documentului, ce urmézŭ aici, ne este cunoscutŭ numai în estrasŭ, continutulŭ sĕŭ este: că Nicolae Fărcaşŭ din comuna Riulŭ-albŭ de-susŭ s'a presentatŭ în anulŭ 1550 în aintea capitulului din Aradŭ şi a declaratŭ, că dênsulŭ a zălogitŭ părţile sale de moşie din comuna Riulŭ-albŭ de-susŭ, Halandinŭ şi Felsunţa de susŭ, din districtulŭ Mihadiei, lui Nicolae Krassay, pentru suma de 50 fl. în aurŭ. Ţiua S-tului apostolŭ Toma, 1550).

Quia autem paria praescriptae Signaturae factum possessionarium praedictarum concernentis agnouissent, Ideo ex mandato nostro nobis obtulerunt, quam nos sub Sigillo nostro et verbo ad verbum sine diminutione et augmento ac variatione aliquali praesentibus literis nostris transcribi et transumi ac par eiusdem in transumpto praesentium literarum nostrarum dictis Exponentibus Jurium Suorum pro futura cautela extradari fecimus, Communi Justitia et aequitate suadente. Datum Albae Juliae 9 Martii Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Nono.

Lecta.

Pesty, A Szörényi Bánság, III. pag. 371—372. Originalulŭ pe chârtie în archiva capitulului din Alba Julia. (Cista Zarand. Fasc. II. Nr. 39).

CCCXXXIII.

1569. 1569. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* în procesulŭ dintre nobilii români din ţéra Haţegului *Michaiŭ, Ionŭ, Simeonŭ* şi *Petru* strănepoţii lui *Ianculŭ din Şerelŭ* pentru dreptulŭ de succesiune alŭ linei femenine în moşiile nobilitari.

1569. Albae Iuliae feria IV. prox. post. festum BB. Philippi et Iacobi. Ioannis II. Regis sententionales, e quibus evenit: quod cum Michael de Fejérviz filius olim consortis Balthasaris Kemendi filiae olim Nicolai Galaczi, ex

Digitized by Google

Dna Anka filia Jankul Serely,[1] nec non a Joanne, Simeone et Petro filiis olim Kenderes filii annotati Jánkul Serely ut Jnctis coram judicio fatigaret. Incti vero hi asserere: portiones has non esse juris foeminei, tunc deliberatum fuerit, ut Incti quinquaginta se nobilibus juramentum deponant desuper, quod bona haec sexum foemineum non concernant.

Exstant in Transmissionalibus Catharinae Rusori Michaele Kenderesianae de anno 1785.

Transilvania. A. 1874, pag. 177. Din colecţiunea contelui Jos. Kemény.

CCCXXXIV.

1569. Impărţirea domenielorŭ rĕmase după decedatulŭ *Stefanŭ Mailatŭ* între *Gavrilă Mailatŭ*, fiulŭ acestuia, şi între Andreiŭ Bathory, bărbatulŭ *Margaretei Mailatŭ*. 1569.

Attestatoriae Gregorii Apafi de super:

«quod inter Andream Bathory maritum Margarethae Maylad superioribus temporibus talis divisio celebrata fuerit, ut Terra Fogaras Gabrieli Maylad obveniat, Castellum vero Vincz, et tota Tartaria, et quarta pars oppidi Theke Andreae Bathory obveniat. Gabriel vero Maylad pro reluitione Possessionis Tartaria a Casparo Zemere eidem portionem suam in Királyhalma dare debuerit. Datae in Civitate nostra Alba Julia feria V. in festo ascensionis Dni anno ejusdem 1569. coram me Magistro Paulo Zigethy sacrae electae Mattis Hungariae Protonotario m. p.

Orig. exstat in Arch. Capit. alb. Tran. in Cista 5. Cttus Albae fasc. 2. Nr. 15. Transumtum habetur in Arch. fisci R. Tran. fasc. 49. Lit. X. serie 26.

Transilvania. A. 1874, pag. 177. Din colecţiunea contelui Jos. Kemény.

---

1) Ex hoc literali sequens evenit genealogia:

Jánkul de Serel

Anka de Serel — Nicolai de Gálaczi

1569 Nicolaus de Serel

Kenderes de Serel

N. N. Gálaczi

Uxor N. N. Fejérvizi et Balthasaris Kemendi

1569. Joannes. Simeon. Petrus.

1569. Michael de Fejérviz

(Kemény.)

Digitized by Google

CCCXXXV.

1569. 1569. *Dieta Transilvaniei întrunită la Turda* decide, că *Românii*, cari aŭ primitŭ nóua *religiune reformată* se dee predicatorilorŭ adecă preoţilorŭ sei reformaţi, câte o claie de grâŭ dela fie-care casă. Totŭ-odată dieta votézá nóue dispositiuni cu privire la iobagii fugiţi şi la făcătorii de rele.

. . . . . .

Az erdélyországbeli három nemzetnek magyarországbeli nemességgel való végezések ez mostani szent János születése napjára való gyülésekbe, urunk ö felsége parancsolatjából Thordán szereztetett articulusok ötszázhatvankilencz esztendöben.

. . . . . .

Az elfutott szökött jobbágyoknak állapotjáról végeztetett ez, hogy Görgén, Déva minden tartományával, kivévén az mostani erövel elvitt jobbágyokat az kamara helyekre, azokot ö felsége visszaadatja és az kik törvény szerént megnyerték volna, azok sentenciájukat az tisztartónak megmutatván, azokat is megadatja ö felsége, ha sóvágó leszen is. De egyebeket aki eddig elmentek szabad akaratjuk szerént az kamara helyekre, azokat meg nem adatja; ezután penig ez két vár tartományát kivévén, minden jobágyukat, kik elszöktenek, kegyelmesen megadatja ö felsége, az elöbbi constitutiók szerént, minden jószágról és kamara helyekröl, ha sóvágó leszen is.

Végezettre az latrok és gonosztevök kergetéséröl, hogy az Frater Gyorgy idejebeli szerzett articulusok szerént, kivévén azt hagyta nemes népek velek nem lesznek is, az ipsánok és az szolgabirák mindenütt és minden üdöbe szabadon kergethessenek és büntethessenek, és latrok marhájok része, feleségek gyermekek részétöl megválva az ispánoké és szolgabíráké legyen munkájokért és nyargalásokért az megmondott Frater György articulusa tartása szerént.

. . . . . .

Végeztetett ez is, hogy minden ember az országban, az három nemzet, a kiknek határok öszvemegyen, egyik a másiknak nyomást tartozzék adni, oláhok juhától ménesétöl megválva; akki penig nyomást nem adhat neki se tartózzanak nyomást adni.

Az oláhok az kik az istennek igíjét vötték, az prédikátoroknak kik az istennek igíjét igazán hirdetik kezöttek egyegy kalangya búzát adjon minden házas ember.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 360—366. Originalulŭ în colecţiunea superintendentului Dr. Teutsch din Sibiŭ.

Digitized by Google

CCCXXXVI.

1569. *Bogdanŭ, Domnulŭ Moldovei*, dăruesce mănăstirei *Moldaviţa* o familiă de ţigani. 1569.

Estrasŭ în limba germană din originalulŭ în limba slavonă.

Bogdan, Woewoda, gibt und begnädiget das heil. Kloster Moldowiza mit einem Hauswesen Zigeuner, Namens: Michael mit seinem Weibe Paraska und ihren Kindern, damit sie dem Kloster zugehören ewiglich.

Diese Zigeuner hat einst der Ahn Sr. Hoheit, Woewoda Peter, dem Kloster gegeben.

V. J. 7077/1569, Aug. 7.

Wickenhauser, Moldawa I Heft pag. 86.

CCCXXXVII.

1569. *Bogdanŭ, Domnulŭ Moldovei*, confirmă actulŭ, prin care *Teofilŭ Băloşŭ* dăruise mănăstirei *Moldoviţa* unŭ ţiganŭ cu numele Michaiŭ. 1569

Estrasŭ în limba germană din originalulŭ în limba slavonă.

Bogdan, Woewoda, gibt und begnädiget das heil. Kloster Moldowiza mit einem Zigeuner, Namens: Michael, welchen Zigeuner Theofil Bälosch, der gr. Kanzler gewesen, dem Kloster geschenkt hat. Bälosch aber hat ihn vom Peter, der Pärkälab gewesen, gekauft, daher er dem Kloster gehören soll, ewiglich.

V. J. 7077/1569, Aug. 7.

Wickenhauser, Moldawa. I Heft pag. 86.

Digitized by Google

CCCXXXVIII.

1569. 1569. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, propune dietei unguresci dela Poşonŭ, ca *Românii, Rutenii, cărbunarii* şi *Sîrbii*, cari nu aŭ case proprii, ci locuescŭ în colibe prin păduri şi munţi, şi posedŭ unŭ nume însemnatŭ de vite, se fie obligaţi pe viitoriŭ a plăti întrégă contribuţiunea.

Propositio conuentus Hungarici Posonii celebrati. Anno MDLXIX. Exhibita et Ordinibus regni die XIX. Augusti.

. . . . . .

Valachi item atque Rutheni, carbonarii et Rasciani, etiamsi domos proprias non habeant, sed tantum in syluis et montibus in casis habitantes non contemnendum pecorum numerum alunt, iuxta conuentus anni sexagesimi tertii constitutionem, integram dicam soluant.

Exemptiones quae ad pacatiora usque tempora generaliter prioribus constitutionibus sunt sublatae, nemini suffragentur, quin dicam pro regni necessitate soluat. Siqui vero nouas a caes. regiaque Maiestate sua habeant exemptiones, certis et rationabilibus de causis ipsis concessas, eas Maiestatis suae camerae Hungaricae producant, arbitrio eiusdem Maiestatis suae vel camerae discutiendas.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 200—220. Originalului în archiva secretă din Viena.

CCCXXXIX.

1569. 1569. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ î-şi esprimă părerea, că *Românii* şi *Rutenii din Ungaria* se nu fie obligaţi a plăti *dişme*. (Respunsŭ la mesagiulŭ regelui Maximilianŭ).

. . . . . .

Rutheni quoque et Valachi non decimentur. Et quia conqueruntur nonnulli comitatus partium superiorum, quam intolerabile jugum eis sit impositum a decimatoribus Agriensibus, qui non decimas in specie exigunt, sed miseram plebem tam ad vinum quam frumentum immodico nimis pretio pecunia redimenda cogunt: hac de re, ut sacra Majestas sua clementer providere, et tam indebitam coactionem prohibere dignetur, regnicolae humilime supplicant.

. . . . . .

Pe dosŭ: Reuerendissimo D. Praefecto caeterisque Consiliariis Camerae Hungaricae exhibendum, ut cito, et si fieri posset, adhuc hodie de his articulis diligenter deliberent, et si opus illis esse videbitur, D. Chanadiensi in

Digitized by Google

consilium accito, Maiestatem suam voto et sententia sua super singulis punctis edoceant. Ex Consilio Camerae aulice. 14. Septembris 1569.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 225—229.

CCCXL.

1569. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, în mesagiulŭ sĕŭ adresatŭ dietei unguresci din Poşonŭ declară, că apróbă scutirea de dişme a *Rutenilorŭ* şi a *Românilorŭ*. 1569.

. . . . . .

Modum decimandi iuxta antiquam consuetudinem regni, ac ut a nobilibus profugis in fundo rusticali et ciuili consedentibus decimae exigantur, Ruthenis et Walachis exemptis, probari Maiestati suae.

. . . . . .

(*Pe dosŭ:* Camerae articuli, responso Caesaris inserendi).
D. D. Zasio praesentati 20. Septembris 69. hora 3. p. m.

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 243.

CCCXLI.

1569—70. Actele *tractatului de alianţă* încheiatŭ între *Bogdanŭ*, *Domnulŭ Moldovei*, şi între *Sigismnndŭ Augustŭ* regele Poloniei. 1569—70.

Exemplum litterarum Sigismundo Augusto Poloniae Regi et toti Regno a Bochdano Alexandride Moldaviae et Valachiae Palatino datarum.

Ego Bohdanus Alexandrides terrarum Moldaviae et Valachiae Palatinus una cum omnibus meis proceribus, ac aliis quibusvis subditis terrarumque mearum praefatarum incolis iuro Deo Optimo Maximo et Sanctis omnibus, polliceorque, me una cum fratribus et omnibus subditis meis pacem, et foedus perpetuum cum serenissimo ac potentissimo principe et domino, domino Sigismundo Augusto Rege Poloniae, magno Duce Litwaniae, et domino ac patrono suo clementissimo, cumque suae sacrae Maiestatis Regiae successoribus Poloniae Regibus, ac omnibus inclyti Regni Poloniae et omnium provinciarum ad hoc idem Regnum pertinentium incolis servaturum, fidem quoque, honorem, obedientiam et omne genus officiorum eidem et suo Regno semper exhibiturum, ac ea omnia, quae boni, fidelis et obedientis vasalli partium sunt, diligentissime praestaturum.

Promitto insuper, me cum omnibus meis successoribus atque subditis illa omnia, quaecunque mihi a sua Maiestate et successoribus eiusdem, tum etiam a Senatoribus et Consiliariis Regni Poloniae mandabuntur et iniungentur, studiose adimpleturum et executurum.

Digitized by Google

In primis autem omnium nominis Christiani et Regni Poloniae hostium me semper acerrimum hostem futurum spondeo, eorumque conatus, qui in Regnum Poloniae et provincias suas incursiones aliquas facere voluerint, vel fecerint, quantum per vires et copias meas licuerit, reprimere curabo.

Si autem (quod absit) periculum aliquod imminere Regno Poloniae animadvertero, etiam solus in mea ipsius persona, cum omnibus meis exercitibus, copiis et apparatu bellico, non expectato solius sacrae Regiae Maiestatis mandato, sed statim ubi ab imperatore supremo, vel etiam campiductore exercituum Regni Poloniae commonefactus fuero, contra quosvis inimicos sacrae Regiae Maiestatis et Regni Poloniae praesto adero. Volo tamen hic exceptum esse potentissimum Imperatorem Thurcarum, cum quo sacra Regia Maiestas et Regnum Poloniae iam inde a maioribus suis arctissimam amicitiam et firmissima foedera colunt.

Quoties autem sacram Regiam Maiestatem vel successores eiusdem et ipsum Regnum Poloniae contigerit cum aliquo hoste bellum gerere, toties ego una cum successoribus et omnibus subditis meis, posteaquam ab imperatore exercituum Regni Poloniae certior factus fuero, septem millia virorum bello aptorum ad eum locum, ubi opus fuerit, pro auxilio ferendo expediam.

Ad haec quoque cum Principibus et Dominis aliis externis, ac cuiusvis status ac conditionis hominibus nulla pacta et foedera sanciam, tractatus quoque nullos de quibusvis rebus, sive sint illae privatae, sive publicae, Reipublicae nostrae inibo et faciam. Ad extremum vero nullum negotium, quod alicuius momenti esse videbitur, aggrediar sine scitu, voluntate, assensu, consilio, ac etiam mandato sacrae Regiae Maiestatis Senatorumque Regni Poloniae.

Nullum quoque quemcunque hostem esse, vel quidpiam sinistri moliri Regno Poloniae exploratum habuerimus, in terris et dominiis nostris manere, vel locum aliquem habere patiemur, sed eum veluti communem hostem ex dominiis nostris pellemus.

Fines et termini, qui sunt inter Regnum Poloniae et magnum Ducatum Lituaniae ac terras nostras Moldaviae et Valachiae, iidem esse perpetuo debent.

Quod item attinet provinciam Pokuczie vulgo dictam, hanc nos et successores omnesque subditi nostri non solum non repetere, sed ne mentionem quidem aliquam eius facere debemus temporibus perpetuis: quando quidem manifestissimum sit, eam ipsam provinciam semper post hominum memoriam fuisse, esse ac fore debere propriam et haereditariam Regni Poloniae.

Negociatoribus et mercatoribus liberum erit ex Regno Poloniae et omnibus eius provinciis in terras et dominia nostra venire, iterque in regionem Turcicam per eadem tuto facere cum mercibus, rebus ac impedimentis suis omnibus. Itidem quoque nostris mercatoribus et negotiatoribus viis consuetis liberum esse debebit in Regnum Poloniae et omnes provincias suas venire, ac vendere, emere, negotiaque licita et honesta exercere, salvis tamen ubique theloneis solvi ex antiquo solitis.

In finibus malefactores utrinque iuxta consuetudinem antiquitus observatam puniri debent. Bonis autem et honestis hominibus potestas esse debebit, tam in nostris, quam sacrae Regiae Maiestatis provinciis manendi,

Digitized by Google

domicilia quoque, si opus fuerit, figendi, cum voluntate tamen et consensu loci Capitaneorum et Tenutariorum.

Pro tractandis communibus negociis more et instituto maiorum quotannis comitia in crastino Pasche mutuo habere demus (debemus).

Molendina ad fluvium Nestr parte ex utraque in terra et dominio sacrae Regiae Maiestatis aedificare neque nos, neque successores nostri possumus, his autem, quae iam ante per maiores nostros aedificata sunt, non amplius quam ad voluntatem sacrae Regiae Maiestatis et successorum eiusdem utemur. Fugitivi utrinque suscipi non debent, sed his, a quibus fugerint, reddentur. Quisquis aliquid rerum suarum apud quempiam cognoverit, id semper mutuo reddi debet.

Fures, qui vel dominis suis vel cuivis alteri furto quidpiam abstulerint, itidem, et reliqui homines malefici poena capitis puniri utrinque debent. Quod autem extremum est, omnia priora pacta, foedera et contractus per antecessores nostros Palatinos Moldaviae cum Serenissimis Regibus Poloniae factos et initos nos iuramento nostro confirmamus, hoc illaque omnia, quae in his praescripta sunt, pollicemur, nos arctissime servaturos, ab eisque ne latum quidem unguem discessuros, ea similiter omnia, quae hisce litteris nostris continentur, sedulo una cum successoribus nostris, et omnibus subditis adimplere et exequi curabimus. Sic nos Deus Optimus Maximus adiuvet, et omnes Sancti. Si vero aliquid ex hisce rebus superius scriptis non adimplevimus, vel mali quidpiam domino nostro clementissimo Regi Poloniae et suo Regno moliri ausi fuerimus, sit semper maledictio Domini super nos, ut omnes nostre actiones et consilia pessime nobis cadant, perdatque Deus Optimus Maximus nos omnes cum animis et corporibus nostris in aeternum. Acta sunt haec in Oppido Iasi, praesente Generoso Dno Ioanne Sieniensky de Sienno Castellano Zarnoviensi, sacrae Regiae Maiestatis domini nostri clementissimi Nuncio, die Saturni secunda mensis Octobris Anno Dni Millesimo quingentesimo sexagesimo nono.

Exemplum iuramenti ab omnibus terrarum Moldaviae et Valachiae incolis praestiti.

Nos consiliarii, Officiales, Domini, Nobiles, Milites nostro et aliorum omnium absentium terrae Moldaviae et Valachiae incolarum nomine iuramus Deo Optimo Maximo, sanctae Cruci, sancto Evangelio, Castissimae Virgini Mariae et omnibus Sanctis, quod omnia pacta, foedera et contractus per priscos olim Reges et Regnum Poloniae cum Palatinis Moldaviae factos, eaque omnia quaecunque in litteris desuper confectis expressa et praescripta sunt, tum etiam illa, quae modernus Palatinus Moldaviae Bochdanus cum Nuncio Serenissimi Polonorum Regis, Magnifico Domino Ioanne Sienienski de Sienno Castellano Zarnoviensi, et toto Regno Poloniae constituit et ordinavit, litterisque desuper datis praescripsit, ac iuramento suo corporali confirmavit, firmiter et inviolabiliter servabimus et adimplebimus absque omni fraude et dolo cum successoribus nostris temporibus perpetuis, etiam si aliquis Palatinus Mol-

Digitized by Google

daviae sit, qui haec foedera servare nolit: nos tamen omnes et successores nostri cum tota terra Moldaviae pollicemur ac spondemus, nos huic Palatino non adhaesuros, neque sibi auxilium aliquod vel minimum hac in parte laturos, sed in fide sacrae Regiae Maiestatis et Regno Poloniae semel data constantissime perseveraturos. Sic nos Deus Optimus Maximus adiuvet et haec sancta Crux. Si quid vero ex hisce rebus superius scriptis non adimpleverimus, vel aliquid, quod in detrimentum periculumque sacrae Maiestatis Regiae Domini nostri clementissimi, totiusque Regni Poloniae vergi videatur, moliri ausi fuerimus, maledictio Dei omnipotentis semper super nos sit, ut omnes nostrae actiones et consilia malum semper capiant eventum, perdatque nos Dominus Deus cum animis et corporibus nostris in aeternum. Datum in Oppido Iasi die Saturni secunda mensis Octobris Anno Dni MDLXIX.

Litterarum Moldaviae Palatino datarum exemplum.

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei infrascriptae memoriam.

Nos Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Poloniae, magnus Dux Litwaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Volhiniae, Podlachiae, Kyoviae etc. Dominus et Haeres.

Significamus his litteris nostris quorum interest universis et singulis, iurasse nos una cum Consiliariis et omnibus Ordinibus Regni nostri Deo Omnipotenti, gloriosae Virgini Mariae et omnibus Sanctis, promisisseque nos, prout et hisce litteris nostris promittimus atque pollicemur, cum Magnifico domino Bochdano Alexandride Dei gratia terrarum Moldaviae et Valachiae Palatino, amico et vicino nostro charissimo, cunctisque terrarum praefatarum ordinibus et incolis a die presenti usque in perpetuum more et instituto maiorum nostrorum pacem et foedus servaturos, quod generosus Ioannes Sieniensky de Sienno Castellanus Zarnoviensis, fidelis nobis dilectus, nostro et tocius Regni nostri Poloniae nomine pepigit, atque sancivit cum consiliariis et omnibus terrarum Moldaviae et Valachiae incolis.

Fatemur quoque nos Magnificum dominum Palatinum Bochdanum una cum successoribus, et omnibus subditis suis terrarum Moldaviae et Valachiae incolis in nostrum et totius Regni nostri Poloniae patrocinium atque tutelam suscepisse, uti quidem suscipimus his nostris litteris, nullum praeterea hostem domini Palatini Bochdani suarumque provinciarum in Regno et omnibus dominiis nostris manere, vel locum aliquem habere patiemur, sed eum pellemus ac persequemur.

Fines et termini etc. ut supra in privilegio a Moldaviae Palatino dato.

Que quidem omnia et singula suprascripta pollicemur nos una cum successoribus nostris Regibus Poloniae, tum etiam omnibus Regni nostri Ordinibus sub fide et honore, ac etiam Religionis Christianae debito diligentissime adimpleturos et servaturos. Quo vero ea omnia fidem et robur maius habere possint, nostrum et Regni nostri quorundam consiliariorum pro tunc nobiscum existentium sigilla presentibus sunt appensa. Datum Warschaviae ultima die mensis Ianuarii Anno Domini Millesimo quingentesimo septuage-

Digitized by Google

simo, Regni vero nostri anno quadragesimo primo. Praesentibus Reverendissimo in Christo patre et domino, domino Iacobo Uchanski Archiepiscopo Gnesnensi, Legato nato et Regni nostri Primate, item Magnifico, Venerabilibus ac Generosis Stanislao Lawski de Strzegoczni, Palatino et Vicesgerenti Masowiae, Hieronimo Sieniawsky de Sieniawa Camenecensi, Anselmo Gostoniski Plocensi et Capitaneo Ravensi, Iacobo Iassoczki Lanciciensi, Sigismundo Volski de Podhaica Cernensi et Capitaneo Varshaviensi, Ioanne Herborth de Fulstin Sanocensi et Capitaneo Premisliensi, Adamo Koszinsky Podlachiae, Alberto Prziiemski Landensi, Simone Szapski Inowlodensi, Foelice Paris Varsaviensi et Capitaneo nostro Cernensi, Andrea Ilowski Visnensi Castellanis, Valentino Dembienski de Dembiany Cancellario, Francisco Craszinski Praeposito Plocensi et Procancellario Regni, Stanizlao Barzi de Blozevo Marschalco et Capitaneo Sniatinensi, Stanislao Ossowski Cantore Gnesnensi, Refendario Curiae nostrae, Ioanne Zaborowsky Praeposito Sandomiriensi, Stanislao Craszinsky Scholastico Gnesnensi, Secretariis nostris, et multis aliis dignitariis et offitialibus nostris, syncere et fidelibus nobis dilectis. Datum per manus memorati Magnifici Valentini Dembiensky de Dembiany Regni Poloniae Cancellarii sincere nobis dilecti.

De Politicis etc. Tom. LXVIII. fol. 119.

Theiner, Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae. Tom. II. pag. 742—744.

CCCXLII.

1569. Acelaşi *tractatŭ* după textulŭ publicatŭ de *Dogiel* în Codex diplomaticus Regni Poloniae, Tom. I., pag. 620. 1569

Ego Bogdanus Alexandrowicz Palatinus terrarum Moldaviae et Valachiae, cum Consiliariis Maioribus, et omnibus subditis meis Terrarum Moldaviae et Valachiae, iuro Domino Deo et omnibus Sanctis, quod Pacem perpetuam una cum Successoribus meis Palatinis Valachiae manutenebo, servabo et custodiam, fidemque, reverentiam, perseverantiam ac obedientiam in omnibus more feudatario Sac. Reg. Maiestati Serenissimo Principi Domino Sigismundo Augusto Regi Poloniae, Domino meo clementissimo, et Suae Regiae Maiestatis Successoribus, nec non Consiliariis S. R. Maiestatis, Maioribus, Minoribus et Inferioribus, ac Coronae Poloniae servabo, ac dicto audiens ero cum omnibus Consiliariis, universisque subditis Terrarum Moldaviae et Valachiae, ad quodvis Mandatum Sacrae regiae Maiestatis et Successorum eius. Contra omnes hostes Sanctae Crucis et Suae Regiae Maiestatis et Regni, quicunque et ex quacunque causa assurgerent et Dominia Sac. Reg. Maiestat.

Digitized by Google

violenter invaderent, Nos pro posse nostro adesse, et auxilio consilioque iuvare debebimus, Gentesque nostras mittere, atque omnimodo auxiliari, et juvare tenebimur. Quod si vero grave aliquod bellum ingrueret, totis viribus in persona nostra cum omni exercitu et hominibus Terrae Moldaviae debebo et obligatus sum caput meum opponere contra omnes hostes Sacrae Regiae Maiestatis et Dominiorum eius, excipiendo tamen Imperatorem Turcorum, cum quo Regia Maiestas et Corona Poloniae ab antiquis temporibus bonam amicitiam et vicinitatem colit : in aliis vero Regni necessitatibus Exercitu septem millium hominum bello idoneorum ad locum, ubi necessitas postulaverit, mittendorum succurrere debeo, et tenebor in perpetuum cum successoribus meis, idque non tantum iussu Sacrae Regiae Maiestatis, sed etiam ad quamlibet requisitionem Ducum Exercitus Regni, Supremi scilicet et Campestris Ducis facere debeo et sum obligatus cum omnibus Successoribus meis Palatinis Moldaviae. Praeterea nulla pacta cum extraneo aliquo Domino, neque cum hominibus quibuscunque et cuiuscunque fidei fuerint, aliqua Foedera et Condictamina faciam et inibo de quibuscunque rebus, sive meis privatis, sive generalibus, ad Terram videlicet Valachiae pertinentibus, nihilque omnino agam et constituam, cum Consiliariis meis, sine consilio, consensu et Mandato Sacrae Regiae Maiestatis et Consiliariorum eius. Insuper omnes Inscriptiones, Conventiones, Pacta per Antecessores nostros Palatinos Valachiae cum Regibus Poloniae facta, et Iuramenta tam vetera quam recentiora ab iisdem praestita in omnibus eorum punctis servare, manutenere et adimplere, atque iuxta ea omnia Nos gerere, cum Successoribus Nostris et cum tota Terra Valachiae promittimus et pollicemur. Quae omnia superius descripta et constituta me facturum et impleturum iuro Domino Deo in Sancta Trinitate Uni, et omnibus Sanctis Eius, et sic me Dominus Deus in Sancta Trinitate Unus adiuvet et Sancta Crux. Quod si haec omnia sic constituta, sancita et per Nos promissa, non fecerimus, nec impleverimus, et contra Dominum Nostrum Regem et Coronam Poloniae aliquid agere tentaverimus, et egerimus, Dominus Deus Omnipotens in Trinitate Unus non adiuvet Nos sed occidat Nos in corpore et in anima.

CCCXLIII.

1569. 1569. ***Maximilianŭ***, regele Ungariei, învită pe nobilimea din ***episcopia Muncaciului*** se nu împedece pe episcopulŭ ruténŭ de acolo, ori pe representanţii sei, în visitaţiunea canonică a parochiilorŭ rutene.

Maximilianus. — Fidelibus nostris — salutem et gratiam Conqvesti sunt nobis praefati fidelis nostri Reverendi N. Episcopus, nec non Conventus fratrum Ruthenorum Ecclesiae Beati Nicolai Confessoris. Quomodo essent ple-

Digitized by Google

rique ex vobis, qui praefatum Episcopum suosque Vicegerentes in visitatione suorum Plebanorum Ruthenorum in Vestris bonis commorantium ordinaria et consveta turbarent, atque retardarent, neque eos tute circa ea, qvae offici sui essent obeunda, libere admittere vellent, injuria damnoque et praejudicio suo, nec non Ecclesiae dictae ipsorum manifesto supplicantes nobis, ut eis in praemissis de opportuno remedio gratiose providere dignaremur. Quorum supplicatione clementer exaudita. — Cum ministros Ecclesiae Dei in his, qvae officii sui sunt, promovere potius et adjuvare, qvam prohibere decent. Fidelitati vestrae et vestrum singulis harum serie firmiter praecipientes committimus et mandamus; ut acceptis praesentibus et praemissis sic, ut praefertur, stantibus et se habentibus, dum et quandocunque praefati Episcopus, et Vices Gerentes sui causa visitandarum Ecclesiarum suarum, earundemqve Plebanorum in Vestris bonis commorantium inposterum ad ipsa bona Vestra, vel cujusvis vestrum pervenerint, et acceserint. Eosdem in hujusmodi legitima et ordinaria eorum visitatione non modo non admittere, verum quovis etiam eisdem necessario subsidio et auxilio adesse modis omnibus debeatis. Secus non facturi. Datum in Arce nostra regia Posoniensi 13. Octobr. 1569.

Дуляшковичъ, Историческія Черты Угро-Русскихъ. II. pag. 75.–76. — Cf. Basilovits. P. I. CVIII. p. 34—35.

CCCXLIV.

1569. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ, decide, că *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria se fie scutiţi de plătirea *dişmelorŭ*. 1569.

. . . . . .

Articuli dominorum praelatorum et baronum, caeterorumque Statuum et Ordinum regni Hungariae, conclusi in generali eorum conventu, ad primum diem mensis Augusti, anni MDLXVIIII. Posonii celebrato.

. . . . . .

(IX.) Carbonarios autem et sectores in montanis, qui nec pecora nec alias haereditates habent, sed sola domus propria habitatione contenti labores fodinarum exercent, non esse dicandos decretum est.

. . . . . .

(XXVIII). Caeterum de modo exactionis decimarum, praesertim quoad nobiles profugos, confirmant status et ordines priorum conventuum, signanter vero anno 1563. celebrati, constitutiones; de nobilibus tamen profugis, qui in civitatibus habitant regalibus, decretum est, quod ad solutionem decimarum eo respectu non compellantur, quod in medium civitatum solvunt et onera

Digitized by Google

civilia sufferunt. Sic et nec altaristae Tyrnavienses et aliorum locorum de vineis ad rectoratus Altarium pertinentibus, neque etiam Rutheni, Valachi decimentur. Et quia conqueruntur nonulli comitatus partium superiorum, quam intollerabile jugum sit eis impositum a decimatoribus Agriensibus, qui decimas non in specie exigunt, sed miseram plebem tam ad vinum, quam ad frumentum immodico nimis pretio pecunia redimendam cogunt; hac de re ut sua Majestas, secundum suam oblationem, clementer providere, et tam indebitam coactionem prohibere dignetur, regnicolae humiliter supplicant.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 258—267.

CCCXLV.

1569. 1569. Sentenţa regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* cu privire la dreptulŭ de succesiune în moşiile rĕmase după decedatulŭ *Ladislaŭ Racoviţă* din Bănatŭ.

Joannes Secundus dei gracia Electus Rex Hungariae Dalmaciae, Croaciae etc. fidelibus nostris Egregys et Nobilibus Georgio Berendy Bano Joanni Thywadar Bona Vayda Castellanis ac Martino Brathowan Judici Nobilium districtus nostri Karansebes Salutem et graciam, Noueritis Quod Nobis Sabbato proximo post festum Beati Andreae Apostoli Instante scilicet termino celebracionis Judiciorum festi Beate Elizabet viduae Ad quem videlicet terminum vniuersae causae fidelium nostrorum dominorum et Nobilium Hungariae ab obitu Serenissimi principis quondam domini ludouici Regis piae memoriae, ex publica constitucione Adiudicari solitae per Maiestatem nostram generaliter fuerant prorogatae, vna cum Magistris nostris protonotarys et Juratis Assessoribus sedis nostrae Judiciariae pro faciendo moderatiuo Judicio causantibus, in Sede nostra Judiciaria sedentibus, Nobiles lucas literatus Pysthaky pro Egregys et Nobilibus, Joanne Petro, Matthia, Ladislao, altero Joanne et Andrea olim Martini Rakowyczay Egregiorum filys vt Actoribus ab vna, ac Gregorius literatus, pro Nobilibus dominabus, Kynchy Relicta olim Michaelis Machyoway veronica consorte Egregy Nicolai Pobora et puella Magdalena filiabus eiusdem Michaelis Machyovay veluti In causam attractis partibus ab altera cum sufficienti procuracionis mandato, Juxta continencias literarum nostrarum Bani et Assessorum Sedis vestrae Judiciariae in Arce nostra Karansebes in dominica letare nouissime preterita confectarum et emanatarum in figura Judicy nostri comparentes dictus procurator Actorum easdem literas nobis in Judicio exhibere et presentare curauit, Que declarabant Qualiter dicti

Digitized by Google

Actores contra In causam attractos coram vobis proposuissent, Quod cum temporibus superioribus, Egregius quondam Ladislaus Rakowyczay fra .... eorundem Actorum patruelis Annotatum quondam Michaelem Machyoway vulnera .... Michael Machyoway ea racione Ipsum Ladislaum Rakowyczay Juri .... sa ad finalem determinacionem perueniret, Ladislaus Rakowyczay m .... set morbum, volens que Michaeli Maczoway reconciliari, medio aliquot honest... personarum ab eodem veniam pecisset, Qui condicionaliter se videlicet idem Ladislaus Rakowyczay ab hac luce decederet in eum commissa remisisset, Interea Ipso Ladislao Rakowyczay diuina disposicione ab hac luce sublato prefatus Michael Machyoway quasdam literas Adiudicatorias Sententionales pro sui parte contra eundem Ladislaum Rakowyczay pro se extraxisset vigore quarum bona Illius tunc apud manus Nobilis dominae Marthae Relictae suae existentes, Ipsos Actores Jure successorio concernentes, pro se occupasset in qua re dicta domina Martha Relicta Michaelis Machyoway bona eorum Auita possideret plusquam sexingentorum florenorum damna eisdem actoribus intulisset, Quaequidem bona simul cum damnis Illatis ab In causam attractis pro se se repetiuissent Jure admittente Quo audito eadem domina Martha suo ac filiarum suarum Nominibus et in personibus (sic) ad premissam Actionem Actorum Respondisset ita se rem habere, Quod dictus Michael Machyoway racione vulneracionis suae Annotatum Ladislaum Rakowyczay in presenciam Spectabilis et Magnifici quondam domini comitis Petri Petrowyt de Swraklyn tunc comitis Themessiensis et parcium regni nostri inferiorum Capitanei nostri Generalis Juri conuenisset et contra eundem literas quoque Adiudicatorias sententionales extraxisset verum si Michael Machyo, Ladislao Rakowiczay ne se commissa vt Actores Assererent remisisset literas eciam Adiudicatorias Sentencionales manibus eiusdem Assignauisset Quibus intellectis vos Judicialiter decreuissetis vt Actores probarent testibus literas Adiudicatorias Ipsius domini comitis post decessum Ladislai Rakowyczay emannatas esse, preterea Quod Idem Michael Machyo viuente Ipso Ladislao Rakowyczay in se commissa condonasset, Quorum quidem testimoniorum et literarum quoque Adiudicatoriarum Sententionalium productioni decimum quintum diem prefixessetis, Quo adueniente dicti In causam attracti produxissent quasdam literas Ipsius domini comitis in Arce Themessyensi feria quinta proxima post Dominicam Quasimodo, in Anno domini Millesimo Quingentesimo Quadragesimo Septimo emannatas, Seriem aliarum literarum suarum Adiudicatoriarum Remissionalium Egregio quondam Michaeli Zolath, vicecomiti Themessyensi sonantium capitalem Sententiam in se exprimentium pro parte dicti Michaelis Machyoway Actoris contra Ladislaum Rakowyczay In causam attractum per eiusdem non venientiam et non comparitionem hic Albae Juliae in Crastino festi Beatorum Cosmae et Damiani Martyrum in Anno domini Millesimo Quingentesimo Quadragesimo quarto emannatarum in se continentium, Quibus quidem literis idem dominus Comes Egregys Georgio Peyka, Gabrieli Gerlisthey Castellanis et Georgio Thar Judici Nobilium Illius districtus de Karansebes mandauisse dinoscebatur vt Ipsi praescriptas literas suas Adiudicatorias Sententionales Michaeli Zalat sonantes contra Annotatum Ladislaum Rakowyczay dempta poena Capitali

Digitized by Google

Executioni demandari deberent, contra quas prefatus procurator Actorum Excepisset. Quod nomen procuratoris Ipsius Ladislai Rakowyczay, quem dictus Michael Zolat vicecomes Themessyensis in suis literis Transmissionalibus domino comiti causam egisse scripsisset non contineretur, Ideo eaedem literae eciam si viuente dicto Ladislao Rakowyczay fuissent contra eundem emannatae, tamen viribus carerent, Nihilominus parati essent Actores comprobare testibus, Quod literae Adiudicatoriae sententionales dicti comitis nostri post decessum Ipsius Ladislai Rakowyczay fuissent emannatae cuius facti poenam in decreto regni nostri conscriptam ab In causam attractis Expetiuissent, vnde vos Intellectis parcium proposicionibus et Responsis dictas literas comitis nostri in vigore, In causam attractus quoque in dominio Bonorum Judicialiter reliquissetis et commisissetis, Quae omnia eaedem literae vestrae Adiudicatoriae Transmissionales cum presentibus ad vos remissae clarius declarant et exprimunt. Quibus exhibitis et presentatis continentiisque earundem perlectis et Intellectis prefati procuratores parcium a nobis causa in premissa Iudicium et Iusticiae complementum sibi elargiri suplicarunt. Et Quia de ueteri lege et recepta consuetudine Regni nostri in quarumlibet causarum processibus quae per partes non personaliter sed medio procuratorum Aguntur nomina eorundem necessario scribi consueuerunt, Et alias vniuersae literae Adiudicatoriae Sententionales post Integri vnius Anni a die Emannationis earum Reuolucionem vigore suo destituuntur, Quae post Annualem Reuolucionem non simplicibus literis preceptorys sed Adiudicatorys resuscitare et debitae Execucioni demandari consueuerunt, Itaque nos Assumpto superinde consilio prematuro et sana deliberacione prefatorum Magistrorum nostrorum protonotariorum et Juratorum Assessorum Sedis nostrae Judiciariae Nobisc . . . . i discussione et Examine presentis causae constitutorum et Existencium, praemissam Judiciariam vestram deliberacionem in prescripta causa latam emendandam, dictas literas Ipsius comitis Inuigorosas esse, et per hoc prescripta bona Annotati Ladislai Rakowyczay modo praemisso vigore earundem literarum occupata et ablata, dictis Actoribus cum omni eo Jure quo ad Ipsos pertinere dinoscuntur reddenda et Restituenda esse Judicantes, decreuimus et commisimus prout decernimus et committimus per presentes Quo circa fidelitati vestrae harum serie mandamus firmiter vt Acceptis presentibus statim duos de medio vestri Transmittatis, qui ad facies vniuersorum Bonorum et Jurium possessionariarum Annotati Ladislai Rakowyczay apud manus praefatorum In causam attractorum habitarum, vicinis et commetaneis eorundem vniuersis Inibi legittime conuocatis et presentibus Accedendo reddant et Restituant eadem simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinencys quibuslibet Annotatis Actoribus, Ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis cum omni eo Jure quo ad Ipsos pertinere dinoscuntur contradictione et Inhibicione Eorundem In causam attractorum et aliorum quorumlibet preuia racione non obstante. Et Tandem vos Seriem huiusmodi Execucionis Ipsorum prout vobis Relatum fuerit et Expediens fore videbitur, nobis ad decimum Sextum diem, vltimi diei Executionis legittime perdurando, fideliter rescribere debeatis et teneamini Secus ne feceritis presentibus perlectis Exhibenti restitutis, Datum Albae Juliae Dominica proxima

Digitized by Google

post dictum festum Beati Andree Apostoli Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Nono.

(L. S.)

Lecta et extradata per
Magistrum Paulum Zygethy
Sacrae Maiestatis Hungarie etc.
prothonotarium.

Pesty, A Szörényi Bánság III. pag. 373—377. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XXIV. Nr. 798.

CCCXLVI.

1569. *Ioanŭ alŭ II-lea*, regele Ungariei, dăruesce nobilului *Dionisie Literatulŭ* moşiile *Nevrincea* şi *Volcŭ* din comitatulŭ Severinului. 1569.

Nos Joannes Secundus Dei Gratia Electus Rex Hungarie Dalmatie Croatie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, Quod nos cum ad nonullorum fidelium nostrorum humillimam supplicacionem nostre propterea factam Maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus seruitys fidelis nostri nobilis Dionisy Literati Thorma Lippiensis nunc in Ciuitate nostra Colosvar commorantis, que ipse sacre primum dicti Regni nostri Hungarie Corone, ac deinde Maiestati nostre pro locorum et temporum diuersitate cum summa animi sui propensione, atque constantia exhibuit, et impendit, et in futurum quoque exhibiturus et impensurus est, Totales et integras porciones possessionarias in possessionibus Neünenchye[1], et utraque Volkfalva in Districtu Caransebesiensi et Comitatu Zevreniensi existentibus habitas, in quarum quieto et pacifico dominio ex perpetua donatione et Collacione Sacre olim Reginalis Maiestatis Genitricis nostre desideratissime pie memorie per mortem et defectum seminis nobilis quondam Gregory Literati de Zalonkemen sibi suisque heredibus et posteritatibus vniuersis facta se hactenus perstitisse et etiam nunc persistere, verum literas et literalia Instrumenta superinde confectas, et emanata propter disturbïa temporum amissas, et deperdita esse dicit, Totum item et omne Jus nostrum Regium, si quod nos in eisdem porcionibus possessionarys qualiterunque haberemus, aut eaedem nostram ex quibuscunque causis, modis et rationibus concernerent Maiestatem, simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinentys quibuslibet, Terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, syluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontorys item fluuys, aquis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus,

1) Póte Nevrincia.

Digitized by Google

molendinis et eorum locis, Generaliter uero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quouis nominis uocabulo vocitatis, ad easdem et idem, de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, praemissis sic ut praefertur stantibus et se habentibus, memorato Dionysio Literato Thorma, ipsiusque heredibus et posteritatibus utriusque sexus vniuersis noue nostre donationis titulo clementer dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus, Jure perpetuo et irreuocabiliter tenendas possidendas, pariter et habendas, Saluo iure alieno, Harum nostrarum vigore et testimonio literarum Quas nos in formam priuilegy nostri redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum in Ciuitate nostra Alba Julia sexto die mensis Decembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Nono.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 377—378. Din Liber regius alŭ regelui Ioanŭ II. pag. 157 în archiva conventului din Mănăstirea Cluşului.

CCCXLVII.

1569. 1569. Sentenţa regelui Ungariei *Ioanŭ alŭ II-lea* cu privire la impărţirea moşiilorŭ *Mihedica*, *Turegova*, etc. din Bănătŭ între moscenitorii rĕmaşi după defunctulŭ nobilŭ românŭ *Iacobŭ Gârlisce*.

Nos Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. Damus pro memoria Quod cum iuxta Judiciariam deliberacionem literarumque nostrarum Adiudicatoriarum Sententionalium pro parte Egregiorum Joannis fiath de Karansebes Tutoris legittimi Annae Puellae filiae quondam Balthasaris fiatth, in quam causa propter mortem eiusdem patris sui est condescensa, fily condam Francisci fily Dominae Dorothea filiae condam Jacobi Gerlesthey, Ac francisci Morsinay fily Georgy fily alterius Francisci fily Chatherinae filiae prefati Jacobi Gerlistey, ut Actoris, Contra Egregium Georgium Ombozy filium condam Nicolai ombozy ex condam domina Sara Consorte sua, filia condam Nicolaj, fily prememorati quondam Jacobi Gerlisthey progenitum, ueluti In causam attractum Cibiny tertio die termini celebrationis Judiciorum, in quo causae Nobilium Regnicolarumque Transyluanensium factum nouorum Actuum potenciariorum, sub expeditione bellica patratorum tangentes, in Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Sexto transacto preterito confectarum et emannatarum tenorem et continentiam fideles nostri Egregy Nicolaus orbay Banus noster Sebessiensis Castellanique, et Judices nobilium Districtus Karansebes, ad facies possessionum Myhedyka, Thwregowa, Chebwyak, et Perho in Mihaldiensi, Prelipecz, Gerlisthye alias Rwderia nuncupatae

Digitized by Google

in Halmas, Kopachy [1]) Walissora et Zlattna in predicto Sebessiensi Districtibus existentium, consequenterque portionum possessionariarum auitarum maternarum annotatorum Actorum et Georgy Ombozy In causam attracti in eisdem habitarum, Vicinis et cometaneis earum universis inibi legittime conuocatis et presentibus accedendo, easdemque portiones possessionarias inter ipsos Actores et In causam attractum aequaliter diuidere ac unicuique partium ratam suam portionem exinde cedere debentem perpetuo possidendam, Contradictione eiusdem In causam attracti et aliorum quorumlibet preuia ratione non obstante extradare. Et posthaec huiusmodi executionis eorundem seriem ad decimum quintum diem diei huiusmodi executionis legittime perdurantem nobis rescribere debuissent. A Quo quidem decimo quinto die causa presens sed et reportatio seriei executionis eiusdem Judiciariae deliberationis nostrae diuersis prerogationum cautelis interuenientibus, ad terminum celebrationis Judiciorum octaui diei festi Beati Georgy Martiris tunc preteriti, Ad quem scilicet terminum Vniuersae causae fidelium Regnicolarum nostrorum Transyluanensium ex publica eorum constitutione generaliter fuerant prorogatae dilatiue attigisset. Quo instante, Nobisque feria quinta proxima post Dominicam Sacri Pentecostes, Vna cum Magistris nostris prothonotarys et Juratis Sedis nostrae Judiciariae Assessoribus, pro faciendo iudicio causantium in Sede nostra Judiciaria pro tribunali sedentibus Franciscus Hajossy de fintahaza, pro prefatis Actoribus cum nostris ab una, ac Thomas Bideskwthy pro prefato In causam attracto similiter cum nostris literis procuratorys partibus ab altera Juxta continentiam literarum fidelium nostrorum Nobilium Bonae Wayda Castellani et Martini Brathowan Judicisnobilium Districtus Karansebes super premissarum literarum nostrarum Adiudicatoriarum Remissionalium execution. Relatoriarum in figura Judicy nostri comparendo, Idem procurator Actoris easdem literas nostrum Judiciarium producere curauerat in conspectum, quarum paribus per prefatum procuratorem In causam attracti pro cautela Jurium suorum eidem dari postulatis per nosque de iure concessis et ad se receptis Tandem in eisdem videbamus contineri Qualiter prefati Castellanus et Judex nobilium feria secunda proxima ante festum Circumcisionis Domini in Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Sexto transacto preterito Ad facies pretactarum possessionum consequenterque portionum possessionariarum in eisdem habitarum accessissent Ibique dum iuxta contenta pretactarum literarum nostrarum Adiudicatoriarum in possessionibus prefatis Myhedika, Twregowa, Chyebuyak, Perho, Prelipecz, Gerlesthye, alias Rwderia dicta diuisionem peragere uoluissent, Volphangus officialis dicti Georgy ombozy nomine et in persona eiusdem eosdem Actores euaginato ense, uiolenter repulisset et diuisionem peragere non permisisset, de reliquis autem Kopachy, Walissora et Zlattna non facta repulsione portionem in Zlattna habitam inter ipsum In causam attractum et Actores aequaliter diuisissent. Et nihilominus idem In causam attractus rationem uiolentae Repulsionis redditurus per eosdem ad decimum quintum diem nostri euocatus extitisset in presentiam. Quibus exhibitis et presentatis refu-

1) I.a Jos. Kemény, Arpadia I. 201 din eróre Kaparsi.

Digitized by Google

saque prius super onere repulsionis Nobis et parti aduersae plenaria satisfactione, factisque per prefatos ambarum partium procuratores quibusdam allegationibus et responsis Jure mediante decreueramus, Vt dictus In causam attractus literas priuilegiales literaliaque Instrumenta, si quas super facto bonorum prescriptorum litigiosorum confectas haberet, exhibere et producere Quibus mediantibus quod eadem Bona ipsos Actores non concernant uerificare et demonstrare, Aliqui portiones Actorum ex predictis Bonis litigiosis prouenire debentes eisdem extradare debeat. Et hanc nostram Judiciariam deliberationem pro executione eiusdem in presentiam fidelium nostrorum Egregiorum Georgy Berendy Bani suorumque coassessorum per alias literas nostras Adiudicatorias remiseramus, Executio tamen eiusdem nostrae Judiciariae commissionis debitum finem sortiri nequiuisset, quia per prefatum Georgium ombozy quibusdam literis nostris Noui Judicy obuiatum extitisset, dictosque Actores Idem In causam attractus pro audiendis nouis Allegationibus eiusdem, recipiendoque exinde nouo Judicio, ac pretactas etiam literas nostras Adiudicatorias Remissionales, simul cum cunctis suis processibus coram nobis producturos, ad decimum quintum diem a die Ammonitionis computando in Curiam nostram Regiam, Nostram scilicet euocari fecisset in presentiam. A Quo quidem decimo quinto die causa presens diuersis prorogationum cautelis interuenientibus ex Transmissione eorundem Bani et suorum coassessorum ad terminum celebrationis Judiciorum festi beati Lucae Euangelistae in Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo octauo, tunc transacto preterito dilatiue deuenisset, Quo instante ac Sabatho proximo post festum beatae Elizabeth Viduae in eodem Anno Millesimo Quingentesimo Sexagesimo octauo transacto preterito Gregorius de fratha pro annotato Georgio ombozy ab una, ac Nicolaus Margay pro antedictis Francisco Morsinay ac Nobili puella Anna filia quondam Balthasaris fiatth partibus ab altera, uirtute procuratoria coram Nobis personaliter constituti, hanc causam de eodem termino celebrationis Judiciorum eiusdem festi Beati Lucae Euangelistae pari consensu et uoluntate, ad quintum diem termini futurorum Judiciorum pro festo beati Georgy Martiris in Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Nono transacto preterito, pro Dominis nobilibus tunc celebrandum, ea conditione prorogandam duxerant, vt aduenientе pretacto quinto die termini celebrationis festy prescripti Beati Georgy, prefatus Georgius ombozy vel fratres sui Gerlestienses Ingerentes (qui quidem Gerlesthienses se se in causa ingesserant) literas eorundem Priuilegiales factum predictorum bonorum tangentes et concernentes in Sede nostra Judiciaria producere et exhibere debeant Vt nos uisis illis literis Judicium et Justitiam facere ualeremus inter partes dictando Juris aequitate. Ipso itaque Quinto die termini celebrationis Judiciorum festi Beati Georgy Martiris in dicto Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Nono preteritum, ad quem scilicet terminum universae causae fidelium nostrorum Dominorum et nobilium Transyluanensium ex publica constitutione adiudicari solitae generaliter fuerant prorogatae aduenientе, factaque dilatione praesentis causae de prescripto quinto die in alium diem, Tandem Nobis Sabatho proximo ante Dominicam Exaudi nouiter transacto, Vna cum Magistris nostris Prothonotarys et Juratis Sedis

Digitized by Google

nostrae Judiciariae Assessoribus pro faciendo Judicio in Sede nostra Judiciaria pro tribunali sedentibus, Mathias Aczel de Zekelwasarhely pro prefatis Anna filia dicti condam Balthasari fyatth ac Francisco Morsinay cum nostris tanquam Actoribus ab una, nec non Georgius literatus de Zenttegyed pro prefato (Georgio) ombozy In causamattracto similiter cum nostris ab alia . . . . . pro Egregio Georgio et Petro Gerlesthey itidem cum nostris tanquam ingerentibus partibus a tercia Juxta pretactam eorum Transactionem in figura Judicy nostri comparendo primo prefat. . . . . femin. . . . . sorores eorum disceptarent et . . . . . arent . . . . . cum non sint masculini sexus homines et cum prefatis Actoribus et In causam attractis . . . . . sexus eosdem . . . . . et literalia Instrumenta . . . . . efficacem haberent confectas quas producere prompti essent et parati ipsis dictis in Instan. exhib. . . . . annotatarum trium possessionum Mehedyka Chyebwyak et Perho aliarumque possessionum nobilibus quondam Ladislao Joanni et Michaeli filys Nicolaj de Mihedika, Joanni Rada, Petro et Ladislao filys condam Nowak de Myhedyka nec non Ladislao . . . . . Joannis de Gerlista ipsorumque heredibus uniuersis per Serenissimum Principem dominum Vladislaum eadem Dei gratia Regem Poloniae Hngariae etc. piae memoriae predecessorem nostrum in perpetuum collatarum Introductoriarum et Statutoriarum in se continendo, in oppido nostro Thorda feria secunda in vigilia festi Andreae Apostoli in Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo octauo [1]) conscriptas Alteras uero condam Piponis de Ozora Comitis Themessiensis super possessione Garlistha Nobilibus Stephano filio Sebastiani de Garlista nouiter collata, Nouae Donationales in Themesuar feria secunda proxima post festum Beati Anthony Confessoris in Anno Domini Millesimo Quadringentesimo decimo patenter in pergameno confectas Sigilloque eiusdem Comitis in pendenti roboratas. Tercias siquidem capituli Ecclesiae Orodiensis super legittima statutione possessionum Garlistha iam fatae alias Ruderia dictae et Prilipecz, aliorum quoque in eisdem descriptarum possessionum prefato condam Jacobo de Gerlista eiusque heredibus uniuersis per Excellentissimum Principem condam Dominum Mathiam Regem Hungariae etc. felicis recordationis titulo nouae donationis Imperhennali collatarum similiter Introductorias et statutorias Budae in festo beati Mathiae Apostoli in Anno Domini Millesimo Quadringentesimo octuagesimo Quarto patenter in pergameno sub sigillo eiusdem Capituli inpendenti emannatas Quartas autem prefati condam domini Mathiae Regis etc. priuilegiales, habens in se confirmatiue seriem quarumdam binarum literarum, primarum eiusdem Domini Mathiae Regis Donationales quibus mediantibus Idem Dominus Mathias Rex prefato condam Jacobo et per eum Stephano de predicta Gerlesthye fratri suo carnali eorundemque haeredibus et posteritatibus uniuersis totum et omne Jus suum Regium si quod in portione possessionaria in predicta possessione Walissora, nec non in totalibus et alys quoque in eisdem specificatis posses-

1) Kemény (in Arpadia I. 205) crede, că anulŭ acesta este greşitŭ. Totŭ asemenea şi Pesty (A Ször. Báns. III. 383).

Digitized by Google

sionibus habuisset, ob fidelia seruicia eiusdem in perpetuum contulisse dinoscebatur. Secundarum uero Capituli Ecclesiae orodiensis superinde Introductorias et Statutorias in pergameno patenter confectarum maiore et authentico sigillo eiusdem in pendenti consignatas Idibus Juny Anno Incarnationis Dominicae Millesimo Quadringentesimo octuagesimo octauo transacto preterito emannatas Quo uiso praefatus procurator dicti Georgy ombozy In causam attracti binas quasdam literas primas Capituli Ecclesiae Orodiensis Introductorias et Statutorias, tenorem et continentiam quarumdam literarum defunctae condam Reginalis Maiestatis Dominae Genitricis nostrae desideratissimae similiter Introductorias et Statutorias, quibus mediantibus eadem Reginalis Maiestas totum et omne ius suum Reginale nostrumque Regium si quod in Thwregowa alysque in eisdem literis contentis possessionibus habuisset Nobilibus Dominabus Sarae Nicolaj Ombozy et Annae Ladislai Dyenessy Egregiorum condam consortibus filiabus olim Nicolaj Gerlesthyey earumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus uniuersis perpetuo Jure donasse et contulisse dinoscebatur in pergameno patenter confectas sigilloque eiusdem capituli in pendenti roboratas Alteras uero Capituli Budensis Ecclesiae fassionales Vigore quarum Nobilis condam Domina Ursula Relicta condam Nicolaj Horuath de Kolonytth Agazonum Regalium Magistri, totales portiones suas possessionarias in possessionibus Kopachy, Zlatthna, et Walissora uocatis, nec non alys quoque possessionibus in eisdem descriptis, quas sibi Nobilis Georgius de Marga uia concambialis permutationis dedisset et contulisset memorato Jacobo de Gerlisthe Bano Sewriniensi suisque haeredibus et posteritatibus utriusque Sexus uniuersis Jure perennali inscripsisset in pergameno patenter confectas sigilloque eiusdem Capituli inpendenti consignatas, feria secunda proxima ante festum Chathedrae Beati Petri Apostoli in Anno Domini Millesimo Quingentesimo tertio editas et emannatas nostrum Judiciarium producere curauerat in conspectum. Quibus exhibitis et presentatis continentiisque earundem perlectis et sane intellectis supplicauerunt prefatorum partium procuratores per Nos in premissis suis partibus Juris aequitatem Justitiaeque complementum elargiri. Prefatis itaque partibus nostro e conspectu exmissis, habitoque superinde prefatorum Magistrorum nostrorum prothonotariorum et Juratorum sedis nostrae Judiciariae Assessorum consilio prematuro et sana deliberatione . . . . . bonorum et Jurium possessionariorum in possessionibus Myhedyka, Chyebwyak et Perho Item Kopachy Thwregowa et portionis possessionariae in annotata possessione valissora habitae, in quantum eadem empticia existit per alias literas nostras aliud faciendum Judicium, De reliquis autem Judicandum commiseramus eo modo Quod dicti Petrus et Georgius Gerlesthyey Ingerentes de predictis duabus possessionibus videlicet Gerlisthye et Prilipecz Ex quo Iidem non originales, quibus antea eadem Jura possessionaria inuenta essent, Verum litera solummodo dicti quondam Domini Mathiae Regis nouae donationis producere ualerent, Deinde etiam quia ex literis nouae donationis prefati condam Piponis Themessiensis et Camerarum Salium Regalium Comitis liquido appareret et resultaret Progenitores eorundem Ingerencium in pacifico et quieto dominio alterius predictarum possessionum nempe Gerlesthye ab

Digitized by Google

antiquo perstitisse Item de portione quoque in Valissora habita eatenus quatenus a prefato condam Mathia Rege collata extitit Quae eaedem literae Domini Mathiae Regis quoque uim nouae donationis pre se ferrent Igitur quinquagesimo se Nobilibus sibi similibus mereque nobilitatis titulo fungentibus feria secunda proxima post festum Natiuitatis beatae Mariae Virginis proxime affuturum in facie possessionis Marga coram prefatis Bano nostro Sebessiensi Castellanis et Judicibus nobilium Districtus de Karansebes Super eo quod ipsi Ingerentes nullas haberent nec occultassent vel suppressissent aut concremassent literas et literalia Instrumenta, ex quibus constaret vel constitisset predicta bona et Jura ipsorum possessionaria in iam fatis tribus possessionibus Gerlesthye, Prilipecz et Valissora eatenus quatenus per collationem Domini Mathiae Regis portionem in predicta Valissora habitam Iidem possiderent, existen. Jus femineum aeque ueluti masculinum concernere, preter pre exhibitas tres literas primas Capituli Ecclesiae Orodiensis, Secundas Piponis nouae Donationis, Tertias siquidem Domini Matthiae Regis super ea portione quam Ingerentes extra portionem prefati condam Nicolai Horváth de Kolonytth in eadem Valissora existentem hab(eret), similiter uim nouae Donationis exprimentes. Ex parte autem bonorum et Jurium possessionariorum in annotatis possessionibus Myhadyka, Chyebuyak, Perho Item Kopachy, Gerlesthye, Prilipecz, e portionis possessionariae in Valissora habitae quatenus emptitia existunt, aliud faciendum Judicium. De possessione uero Thuregowa, quoniam annotatae literae Capituli Ecclesiae Orodiensis quoque Introductoriae et Statutoriae uim Nouae donationis obtinent representant. Ob hoc annotatus Georgius ombozy quoque similiter quinquaginta se nobilibus similique moeraeque nobilitatis titulo fungentibus, die dominico proximo post idem festum natiuitatis Beatae Mariae Virginis tunc venturi in eadem possessione Marga coram prenotatis Bano Castellanis Judicibus nobilium Districtus de Karansebes super eo quod ipse quoque nec haberet nec occultasset uel suppressisset aut concremasset literas et literalia instrumenta ex quibus constaret vel constitisset praetacta Jura possessionaria in annotata possessione Thwregowa habita solummodo masculino, et non foemineo aeque ueluti masculino sexui in simul deseruire preter pre exhibitas literas Capituli Ecclesiae Orodiensis Introductorias et Statutorias, formam nouae Donationis dictae quondam Reginalis Maiestatis in se continentes Sacramentum prestare debeat, Et tandem huiusmodi Juramentalis despositionis seriem cum coniuratorum nominibus et cognominibus, conditionibusque utraeque partes tam Ingerentes uidelicet quam ipse In causam attractus in literis dictorum Bani Castellanorum et Judicum nobilium Districtus de dicta Karansebes, ad decimum quintum diem ultimi diei ipsius Juramentalis depositionis legittime perdurando Nobis reportare debeant et teneantur presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae feria secunda proxima post Dominicam exaudi Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo nono. Quibus quidem diebus premissis Juramentalibus depositionibus, designatis aduenientes dicti Actores eosdem Ingerentes et In causam attractum a depositione prescriptorum Juramentorum, Vigore, aliarum literarum nostrarum Inhibitionalium inhibuissent, eosdemque ad decimum quintum diem no-

Digitized by Google

stram euocare fecissent in presentiam A Quo quidem Decimo quinto die causa presens diuersis prorogationum cautelis interuenientibus ad presentem terminum celebrationis Judiciorum festi beatae Elizabeth Viduae proxime preteriti, Ad quem ut puta terminum uniuersae causae fidelium nostrorum nobilium Hungariae, ex publica eorum constitutione adiudicare solitae per Maiestatem nostram generaliter fuerant prorogatae dilatiue deuenisset, eoque instante et Nobis feria tercia in festo Beati Nicolaj Episcopi Vnacum prefatis Magistris nostris prothonotarys et Juratis Assessoribus sedis nostrae Judiciariae pro faciendo causantibus Judicio in Sede nostra Judiciaria pro Tribunali sedentibus, Nicolaus Margaj pro prefatis Actoribus ab vna, parte uero ex altera Lucas pisthaky pro annotato in causam attracto, parte autem a tertia Idem Lucas pisthaky pro preallegatis Ingerentibus, uterque cum procuratorys literis nostris in figura Judicy nostri comparentes. Idem procurator Incausam attracti et Ingerentium rationem praemissae Inhibitionis per dictos Actores assignari postulauit. Quo audito dictus procurator Actorum ex parte dictae portionis possessionariae in iam fatta possessione Thwregowa habitae, hanc rationem Inhibitionis assignauit. Quod dictam portionem in prefata possessione Thwregowa habitam, condam Balthasar fyatth, Dominae primum Nicolaj Gerlisthey, deinde Andreae Barchyay condam Egregiorum Relictae, pro dote Jure Impignoraticio per quandam Transactionem dedisset Super quo quasdam literas nostras Transactionales, tenorem quarundam literarum fidelis nostri Alberti literati Szalonkemeny alias prothonotary, et ceterorum Arbitrorum, Compositionalium in se continentes exhibuit, Eadem autem domina e uiuis sublata dicta portio possessionaria ad manus condam Dominarum Sarae Nicolaj ombozy et Annae Ladislaj Dyenesy Egregiorum Consortum, filiarum dicti Nicolaj Gerlisthey deuenisset, Itaque cum noua[1]) Donatione impetrare, neque eosdem ex eadem excludere Idem In causam attractus potuisset, nam ex prescriptis literis Transactionalibus bene appareret quod successio eiusdem ad eosdem Actores spectaret. Quo audito dictus procurator In causam attracti respondit. Quod praescriptae literae Compositionales non tenerent, et ineficaces essent, quia non nomine Dominae Sarae Consorte prefati Nicolaj ombozy ad quam scilicet dicta portio pertinuisset, sed sola sua propria in persona facta fuisset compositio, Neque hoc ex predictis literis Transactionalibus appareret, utrum dicta portio possessionaria eosdem Actores contra fiscum nostrum Regium concernisset necne, Ideo merito potuisset impetrare, et quod nullam euidentem rationem dare ydem Actores possent, Iam neque Juramentum modo premisso deberet deponere. Dictus procurator Actorum hanc rationem, ex parte possessionis Valissora et portionis possessionariae ibidem habitae, Inhibitionis assignauit Quod de eadem portione quoque dicti Ingerentes Jurare uoluissent, de qua enim de necesse non fuisset, quia constaret ex dictis literis, quas super eadem Walissora et Zlatthna exhibuissent, condam domina Vrsula Consors condam Nicolaj Horuath de Kolonytth, eandem portionem condam Jacobo Bano perpetuo uendidisset Aliam uero portionem quam pretendissent in Valis-

1) La Jos. Kemény încă este «nova», însă după înțelesŭ trebue cititŭ «neve».

Digitized by Google

sora esse, eam nec ipsi Ingerentes neque Incausamattractus possiderent. Hoc percepto dictus procurator Ingerentium allegauerat quod de illa portione possessionaria in dicta possessione Valissora habita, quam Actores possident non fuisset contentio neque controuersia sed de illa portione quam Incausam attractus possedisset, Ideo quod nullam rationabilem causam super Inhibitione Juramenti dare possent si Juris esset Sacramentum iam deponere non tenerentur. Quibus sic habitis, Supplicarunt prefatarum partium procuratores, per Nos in premissis Juris aequitatem Justitiaeque complementum elargiri. Verum quia prout ex premissis informabamur dictas literas Compositionales Alberti literati Zalomkemeny et aliorum Arbitrorum Inuigorosas esse, nam non nomine dictae dominae Sarae, sed in persona propria eiusdem Incausamattracti factam fuisse compositionem, et neque hoc ex eisdem litteris appareret utrum dicta portio possessionaria eosdem Actores contra fiscum Regium concerneret necne, Item quod de illa portione possessionaria, in iam fata possessione Walissora habita, quam Actores possiderent non fuisse contentionem, sed de illa portione quam ipse Incausam attractus possedisset, per hocque nullam euidentem rationem super Inhibitione prescriptorum Juramentorum eosdem prenominatus Actores dare potuisse. Obhoc dictos In causam attractum et Ingerentem non debere iam Juramentum deponere, comperiebatur manifeste. Propter Quod prescriptae totales possessiones Prilipecz, Gerlesthye, alias Ruderia nuncupata In Halmas et portiones possessionariae in dictis possessionibus Walissora in Sebesiensi et Thwregowa in Mihaldiensi Districtibus existentes habitae simulcum omnibus utilitatibus et pertinentys quibuslibet ad easdem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, secundum Contenta Decreti in quatuor rectas et coequales partes per mensuram Regalem diuidi et sequestrari Quarum quartam partem in sortem quartaliciorum cedentem communi aestimatione mediante taxare et limitare, Juxta cuius quidem aestimationis seriem super quarta parte dictarum possessionum Prilipecz et Gerlesthye ac portionis possessionariae in dicta possessione Valissora habitae dictis Actoribus et Incausam attracto pecuniarum duntaxat, et non rerum uenalium solutione satisfieri, Super quarta parte autem portionis possessionariae in dicta possessione Thwregowa habitae dictis solummodo Actoribus similiter pecuniarum duntaxat et non rerum uenalium solutione satisfieri proprietatem autem Quartae partis dictarum possessionum Prilipecz et Gerlisthye ac portionis possessionariae in dicta possessione Walissora habitae, simul cum reliquis tribus partibus eisdem Ingeren. proprietatem itidem quartae partis dictae portionis possessionariae in Thwregowa habitae, simul cum reliquis tribus partibus eiusdem prefato Incausam attracto ipsorumque haeredibus et posteritatibus uniuersis perpetuo remanere debere, nobis ac prefatis Magistris nostris protonotharys et Juratis Assessoribus Sedis nostrae Judiciariae nobis cum in discussione et examine presentis causae constitutis et existentibus cernebatur perspicue. De Quorum consilio prematuro et sana deliberatione prescriptas totales possessiones Prilipecz et Gerlesthye ac portiones possessionarias in dictis possessionibus Walissora et Thwregowa habitas simul cum omnibus utilitatibus et pertinentys quibuslibet ad easdem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus

Digitized by Google

secundum Contenta Decreti in quatuor rectas et coequales partes per mensuram regalem diuidendam et segregandam quarum quartam partem in sortem quartaliciorum cedendam communi aestimatione mediante Taxare et limitare juxta cuius quidem aestimationis seriem super quarta parte dictarum possessionum Prilipecz et Gerlesthye ac portionis possessionariae in Walissora habitae dictis Actoribus et In causam attracto pecuniarum duntaxat et non rerum uenalium solutione satisfiendum, Super quarta autem parte portionis possessionariae in Thwregowa habitae, dictis solummodo Actoribus similiter pecuniarum duntaxat et non rerum uenalium solutione satisfiendum Proprietatem autem quartae partis dictarum possessionum Prilipecz et Gerlisthye ac portionis in Walissora habitae simul cum reliquis tribus partibus earundem eisdem Ingeren. proprietatem itidem quartae partis dictae portionis in Thwregoua existentis simul cum reliquis tribus partibus earundem eidem In causam attracto ipsiusque haeredibus et posteritatibus uniuersis perpetuo remanendam esse Judicantes decreuimus et commisimus In cuius rei testimonium literas nostras priuilegiales pendentis Sigilli nostri Judicialis munimine roboratas dictis Georgio et Petro Gerlisthey Ingerentibus et Georgio Ombozy In causam attracto Jurium ipsorum ulteriorem ad cautelam dandas esse duximus et concedendas. Datum Albae Juliae Sabatho proximo post festum Conceptionis Beatissimae Mariae Virginis Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo nono.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 378—390. După transumptulŭ principelui Cristoforŭ Báthori din a. 1578 în archiva capitulului din Alba-Julia.

CCCXLVIII.

1569. 1569. Actulŭ, prin care dómna *Dorotea*, soţia lui *Baciulŭ* din Caransebeşŭ, zălogesce locuitorilorŭ *Ionŭ* şi *Stefanŭ Duma* părţile sale de moşie din comunele Tincova etc. pentru suma de 51 fl.

Nos Joannes Thywadar es Bona Wayda castellani Nec non Martinus Brathowan Judex Nobilium districtus de Karansebes, Memorie commendamus tenore presentium Significantes quibus expedit vniuersis presentibus pariter et futuris Quod venientes nostri in presentiam Nobiles domina dorotea consors Bachuli de Karansebes ab una parte Exaltera Joannes et Stephanus Duma de Thinkowa, per eandem dominam doroteam sponte et libere eo modo fassa extitit Quomodo ipsam nimia necessitas ad summe vrgentem a prouidis Joanne et Stephano florenis quinquaginta et vnum leuasset pro quibus Ipsa partem siue portionem suam possessionariam In possessione Thinkowa, Zagwsan, Machkas et Rwchinos habitam et existentem, quem portionem a fratribus suis videlicet dotalem dedissent in quartalicio Eisdem Joanni et Stephano Duma nepotis e sorore Eidem carnale titulo pignoris coram nobis dedisset et In-

Digitized by Google

scripsisset. Ita tamen vt si aliquando in processu temporum facultatem redimendi habuerit, extunc sine vlla ratione legalis aut strepitu, prius rehabitis pecunys eisdem, postea pacifice et quiete ad manus earundem domine dorotee aut filys et filiabus Earundem, In Cuius Rei memoriam perpetuamque firmitatem has literas nostras Sigillis sigillis (sic, de dóue ori) nostris munitas et roboratas eisdem Joanni et Stephano Duma dandas et concedendas duximus, et vnum fenetum Curialem in territorio inter fenetis grediste (....) existentem, Datum in Karansebes feria quinta ante Natiuitatem Domini anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Nono.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 88—89. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XIX. Nr. 610.

CCCXLIX.

(c. 1569). Estrase din registrulŭ *fruntaşilorŭ* (primorum) şi *călăraşilorŭ* (primipilorum) din districtele secuiesci ale Transilvaniei. 1569.

Tekerewpatak.

Forika Mathe

Zarhegij.

Ruska Andrasne vidua

Bodogazzon.

Jenewffalwa.

More Georne vidua
Lado Demeter
Lado Mjhalne
Lado Anthal
Lado Peter
Lado Balintne
Lado Marton
Kaba Marthon

Danffalwa.

Olthj Lazar
Olthj Benedek

Amadeffalwa.

Lofeijek.

Zantus Imreh
Janko Miklos

Chijchijofalwa.

Lofeijek.

Wajda Mathe
Fore Hannagi

Zentmijklos.

Lofeijek.

Bolio Georne vidua

Borssowa.

Mijkola Janus

Chjomortan Chjobod.

Vathah Benedek

Digitized by Google

Taplocza.

Lefeyek.

Anda Marton

Sijged.

Burian Matjas Judex

Zent Georgij.

Jeneofalwa.

Lacz Mjhal

Barla Ferencz
Barla Gergel

Chijekefalwa.

Lach Janus
Lach Ferencz
Lach Marton

Felsewfalv.

Boda Jacab viduus

Szabó, Székely Okleveltár. II. pag. 269—277. Originalulŭ în archiva capitulului din Alba-Iulia.

CCCL.

1570 (1—6 Ian.) 1570 (1—6 Ianuarie). *Dieta Transilvaniei* întrunită la Mediaşŭ reinoiesce decisiunile dietelorŭ precedente cu privire la *iobagii fugiţi* şi la *făcătorii de rele.*

. . . . . .

Ez erdélyországbéli három nemzetnek és magyarországbéli nemes urainknak atyánkfiainak feleletek urunknak ö felségének propositióira.

. . . . . .

Vannak kegyelmes urunk ezelött való articulusokba végezések, kiket felséged megconfirmált, elsö az jobbágyok hazaviteléröl, melyröl az tetszik, hogy az mint ez elmúlt articulusba el volt végezve, abba maradjon. Másodszor az gonosztévö embereket az ispánok királybirák és egyéb ehez való személyek mindjárást mindenütt kergessék ez országban.

. . . . . .

Az nemes személyek felöl, kik az gonosztévök között kiadatnak, az mi az büntetés dolgát nézi, ö felsége ez rendnek régi szabadságát kegyelmesen tartotta meg, hogy azok ö felsége személye eleibe vitessenek és ott ítéltessenek meg az ö érdemek szerént.

. . . . . .

Monumenta comitialia Hungariae. Tom II. pag. 366—369. Originalulŭ în colecţiunea de manuscripte a museului Bonckenthal din Sibiŭ.

Digitized by Google

CCCLI.

1570. Actulŭ prin care *boieriulŭ Dumitru Curiacŭ*, din Ţéra-românéscă, şi sora sa *Marta*, zălogescŭ moşiile lorŭ din comunele *Ţinţari* şi *Vlădeni* din comitatulŭ Albei, dómnei *Margaretei Mailatŭ* pentru suma de 300 fl. 1570.

Mi Petki János, Palosi Tolnai Benedek, Valdorffi Furka Demeter, Zunyogzegi Mohai Mihály, Makray Lukáts, Nagy Farkas, Mohaiak adgyuk mindeneknek tuttára a kiknek illik ez Levelünknek rendébe, hogy 1570. hushagyó Vasárnap ellött valo Szombaton, az Vitézlö Kurják Demeter,[1] Kurják Dragics fija Havasalföldi, és az eö Huga Márta aszony, Vadul Uzkát-áne tönek illyen vallást és kötést, hogy az minemü Jusok volna ö nékik Erdély Országban Fejér-Vármegyében Szunyogszegben és Vledenyben az a Just a felyeb meg nevezet személyek köték és adák mi elöttünk szabad akaratyok szerént a Nagyságos Maylad Margita aszonynak az vitézlö iffiu Jánosné aszonynak 300 forintért, hogy eo Nagysága minden képen ugy viselyen gondját, mint önön tulajdon Jószága gondjának, igy hogy ha eo Nsága törvényel kiviheti Kurják Demetertöl és egyebektölis, ha holmi Jusok volna, tehát Maylad Margith aszony is mind addig birja, a még eo Ngának a felyül meg nevezet summát, ugy mint költségiért, és minden gondja viseléseért le tennék az fellyül meg irt summát Maylad Margith aszony is arra köti magát, ha törvényszerént meg szabadithatja, tehát eö Ngának az eö kölcsége meg lévén, ez felyül meg irt summa szerént minden okvetetlen meg eresze nekik az eö Joszágokat és Jusokat, ezt is hozza tévén, hogy ha a fellyül meg nevezett személyek, vagy penig még az eö meg maradékjok is egyébnek se zálogon, se örök áron ne adhassák, hanem Maylad Margith aszonynak, a vagy az eö meg maradékinak. Ezt mi hitünk szerint irtuk, hogy mi elöttünk mind a két fél illyen vallást és kötest tönek egy másnak. Mely dolognak bizonyságára attuk ez mi igaz Levelünket pecsétünkkel megerösitvén. Költ Királyhalmán az felyül meg irt napon és esztendöben.

Originale harum fassionalium, sigillis attestantium in serie earumdem comunitatum exstat in Arch. Capit. Alb. Trans. in Cista 3. Cttus Albae fasc. 1. Nr. 11.

Transumtum hbtur in Arch. f. R. Tran. fasc. 49. Lit. X. serie 36.

Transilvania. An. 1874 pag. 178. Din colecţiunea contelui Jos. Kemény.

---

1) Dragics Kurják
Demetrius Kurják — Martha Kurják Uzkata-Vadul uxor.

(Kemény.)

Digitized by Google

CCCLII.

1570. 1570. Comisarii trimişi de principele Transilvaniei la boieriulŭ *Dumitru Curiacŭ*, ca se restitue *Margaretei Mailatŭ* partea, ce i se cuvine acesteia din moşiile dela Ţinţari şi Vlădeni, raportézĕ principelui, că aflándŭ pe Dumitru Curiacŭ la Aiudŭ, dênsulŭ le a declaratŭ, că moşiile, ce le posede, sunt *moşii boeresci*, şi nu are nimicŭ de împărţitŭ cu Margareta Mailatŭ.

Serenissime Princeps etc. etc. . . . . Továbbá hozá mi nekünk Iffju Jánosné Maylad Margith aszszony a Felséged parancsolatját, melyel inte minket, hogy mi el mennénk Kurják Demeterhez és ö tölle Zunyogszegböl, és Vledenyböl oszlást kérnénk, azért mi engedelmesek lévén a Felséged parancsolatjának el mentünk, és Enyeden személye szerént meg találók Kurják Demetert és kérök az oszlást tölle a Felséged Levele tartása szerént, arra is intök; kire minekünk illyen választ tön: hogy ö néki Iffju Jánosnéval nincs semmi oszto marhája, mert az az Jószág ö neki Boyeri Jószága. Ezt mi Felségednek a mi hitünk szerént irjuk. Költ Enyeden csütörtökön Szent Fabián Sebestyén nap estin anno Dni 1570. Humiles subditi V. S. R. Mattis Valentinus de Csekelaka m. p. et Caspar Désfalvi de eadem m. p.

In dorso harum literarum legitur: «1570 apertae per mag. Paulum Zigethy Protonotarium Regiae Mattis» m. p.

Originale exstat in arch. capit. alb. Tran. in Cista Cttus alb. fasc. 1. Nr. 12.

Transumtum htur in Arch. f. R. Tran. fasc. 49. Lit. X. serie 38.

Transilvania. An. 1874, pag. 177 – 178. Din colecţiunea contelui Jos. Kemény.

CCCLIII.

1570. 1570. Actulŭ, prin care *George Monşina*, locuitoriŭ în Lugoşŭ, vinde nobilului *Gasparŭ Luca* o viă a sa pentru preţulŭ de 31 fl.

Nos Joannes Caspar Judex supremus ac Martinus Zabo, Laurentius Bogar, Joannes Zeribh andreas sisman, Joannes Boyko, Stephanus belan, Judices Jurati Ceterique Senatores oppidi Lwgas. Memorie Commendamus Tenore presentium significantes quibus expedit vniuersis et singulis. Quod in nostram veniendo presenciam prouidus vir georgius Monsina omnium filiorum fratrumque suorum onus ac grauamina in se ipsum assumens ex sua libera voluntate fassus est. Qualiter vineam suam Constructam ac superedificatam per ipsum cum suis multis Laboribus ac expensis in promontorio serked ab oriente vinea Emerici dombraua, a meridie vinea Todori de feko ab occidente fenecia seu Terre arabiles dicte serkeod a septemtrione vinea Joannis Moses vicini Cog-

Digitized by Google

noscuntur. Quam vineam Simulcum suis vniuersis vtilitatibus deuendidit iam dicto Nobili Casparo Luka pro fl. 31. Im paratis solutis. Imo dedit Tradidit, contullit ac divendidit Jure perpetuo Irreuocabiliter in filios filiorum heredum heredes ac posteritatibus successoribusque Tenendam possidendam pariter et habendam nemo contradictore sub amissione sede ac humanitatis In cuius Rei vigorem ac Testimonium, dedimus literas nostras sub sigillo vsualli oppidi Lugas Munitas ac roboratas Jam dicto Nobili Casparo Luka In perpetuum Datum ex dicto oppido Lugos 6. die february Anno domini 1570.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 89. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XXI. Nr. 673. De desubtulŭ textului sigilulŭ vechiŭ alŭ oraşului Lugoşŭ representândŭ unŭ lupŭ, ce se inalţă din o coronă, avêndŭ în aintea capului o stea, ér în dosŭ luna.

CCCLIV.

1570. *Dieta Slavoniei* întrunită la Agramŭ, rógă pe împĕratulŭ şi regele *Maximilianŭ*, ca locuitorii din comitatulŭ Crişului şi din părţile comitatului Agramŭ situate dincolo de rîulŭ Culpa se nu fie supuşi contribuţiunei, din causa miseriei, la care au ajunsŭ în urma incursiunilorŭ turcesci şi a *invasiunei Românilorŭ*. 1570.

Articuli Dominorum et Nobilium, ac Uniuersorum Statuum et Ordinum Regni Sclauoniae, in Conuentu eorum generali, ex Edicto Sacratissimae Romanorum Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini eorum clementissimi, pro undecima die praesentis Mensis Aprilis, in Ciuitate Regia Zagrabiensi indicto, caelebrato, aediti et conclusi, Anno Domini 1570.

. . . . . .

Cum autem praenominati Dicatores Regii, in praesentiam fidelium subditorum Statuum et Ordinum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, in praesenti Conuentu eorundem personaliter comparentes, Comitatum Crisiensem et partes Transcolapinas, quae videlicet in felici regimine Sacratissimi quondam felicissimae recordationis Diui Ferdinandi Imperatoris, genitoris Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, et per consequens, praesentis quoque Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Dominorum eorum clementissimorum, a dicatione et exactione Dicae, vel subsidii Regii, propter miseriam et continuam deuastationem hostium, exempti fuere, ea quoque loca, sese dicaturos velle asserebant. Cum autem partes illae, Reliquiae satis exiguae videlicet Comitatus Crisiensis, et partes Transcolapinae Comitatus Zagrabiensis, pro praesenti, plus quam unquam excursione equitum Turcarum, et peditum Valachorum inuasione, ac ut praemissum est, fame miserabili inaudita oppressi sunt, ita ut non solum cimiteria, sed et alia loca scateant cadaueribus mor-

Digitized by Google

tuorum: supplicant humillime Status et Ordines Regni uniuersi, sacra Caesarea et Regia Maiestas, considerata tanta calamitate, miseria, et oppressione fidelium suorum subditorum, patiatur et pro praesenti quoque a noua Dica et exactione alicuius subsidii, Reliquias praenotatas exemptas habere gratiose.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 560—565.

CCCLV.

1570. 1570. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Turda, rógă pe regele *Ioanŭ alŭ II-lea* se numéscă alţi conservatori la *archiva din conventulŭ mănăstirei Cluşului* şi cari se pórte grija mai bună pentru conservarea hărtiilorŭ şi privilegiilorŭ depuse acolo. Totŭodată dieta reînoiesce decisiunile dietelorŭ precedente cu privire la *iobagii fugiţi*.

. . . . . .

Articuli dominorum regnicolarum trium nationum Transsiluanie et Hungarorum ad dominicam primam post festum sacre Pentecostes in comitijs eorum partialibus anno domini 1570. Thorde celebratis paribus uotis conclusi.

. . . . . .

(8) Miért hogy az monostori konventbeli levelekre és privilegiomokra ez ideig semmi jó gondviselés nem volt, mely dolog az felséged híveinek nagy károkra és veszedelmére légyen, végeztetett azért ez országnak felséged híveinek jovokra, hogy felséged oly míltó requisitorokat szerezzen, kik erre elegek legyenek, hogy kár nélkül az levelek maradékját meg tartsák, gondját viseljék, és az régi szokott helyeken executioba eljárhassanak igazán, az nemesség levelének penig pariáját, ha kik ott deponálni akarják, híven bevegyék, és mikor az nemességnek szükség lészen, az pariáját requisitoriájával az régi jó végezések szerint kivihessék, kiknek felséged az dézmából valami jövedelmet deputáljon, és az kolosvári bírónak az levelek pecsétlésére való pecsétet adjon, az ö kegyelmes ígíreti szerint.

. . . . . .

(10) Az elszökött és hatalommal elvitt jobbágyokat is az tavalyi végezés szerint, az az, 1569. esztendöbéli thordai articulosok tartása szerint ez országba minden jószágából megadatja, és az kamora helyekröl is, Magyarországban is azonképen, és kegyelmesen megparancsolja erösen, hogy az féle elszökött jobbágyakat be ne vegyenek az felséged jószágába, és az nemesség jószágán ne hatalmaskodjanak az után, ezekröl felségednek örökké hálát adunk és holtunkig való hü szolgálatunkat ajánljuk.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 370—373. Originalulŭ în colecţiunea contelui Em. Mikó.

Digitized by Google

CCCLVI.

1570. *Bogdanŭ, Domnulŭ Moldovei*, încredinţéză mănăstirei *Moldoviţa* paḑa pă- 1570.
durei numite Lodoşina şi a lacului de pesci numitŭ Cebălĕulŭ, de lângă satulŭ Siriceni.

Estrasŭ în limba germană din originalulŭ în limba slavonă.

Bogdan, Woewoda, gibt dem heil. Kloster Moldowiza und dessen Wätäman im Dorf Wäkulestie die Macht und Gewalt einen Wald, Namens: Lodoshina, einen Fischteich, Namens: Cebälaul und auch andere Moorlachen unterhalb des Dorfes Siriceni zu wehren; und wen immer sie fänden im Teiche, Fische fangend, oder im Walde, ohne ihr Wiszen Holz hauend, dem sollen sie Wagen, Ochsen, Hacken, Kleider und alles, was er haben mag, abnehmen und ihn nackt laszen.

V. J. 7078/1570, Mai 20.

Wickenhauser, Moldawa, Heft I. pag. 86.

CCCLVII.

1570. *Muztaffa-paşa*, guvernătoriulŭ Budei, scrie lui *Antoniu Verantiu*, archi- 1570.
episcopului din Strigonŭ, se nu aresteze pe *locuitorii din părţile Mureşului, cari î-şi mână oile sale pe acolo*, fiindŭ-că ómenii aceştia sunt din ţinutulŭ, care e supusŭ jurisdicţiunei sale.

Muztaffa bassae Budensis ad Antonium Verancium requisitoriae, ne Marosienses, oves depellentes detineri curet, cum ad suam ditionem pertineant. Datum Budae, 12. Septembris, 1570. Originale Hungaricum. Kovachich Script. rerum hung. minores, II. k. 418. l.

Monumenta Hungariae historica. Scriptores. Tom. IX. pag. 360—361.

Digitized by Google

CCCLVIII.

1570 1570. *Papa Piu V.* invită pe regele Poloniei se înduplece pe principele Transilvaniei, ca se primésca *religiunea catolică* şi se trimită misionari capabili in Transilvania, ca se readucă érăşi la vechia credinţă catolică pe diferitele *naţiuni de acolo.*

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Poloniae Regi Illustri.

Pius PP. V. Charissime in Christo fili noster, salutem etc. Certiores facti de concordia inter charissimum nobis in Christo filium Maximilianum in Imperatorem electum, et serenissimum Transilvaniae Principem, Maiestatis tuae nepotem, inita gratias egimus omnipotenti Deo, qui nos et Rempublicam totam Christianam tali tantoque misericordiae suae dono prosecutus est, simulque Maiestatis tuae virtutem ac constantiam laudavimus, quae reconciliationis diu antea frustra agitatae consilium nunquam intermisit, donec adiuvante illo, a quo omnia bona sunt, Redemptore nostro, eam ipsam reconciliationem ad optatum exitum perduxit, in quo Venerabilis fratris nostri Adami Episcopi Posnaniensis, qui Maiestatis tuae nomine eiusmodi negocium tractavit, singularem erga Deum omnipotentem pietatem eximiumque de Religione Catholica benemerendi studium satis commendare non possumus: quippe qui rem omnium difficillimam atque impeditissimam sic prudentia ac ingenii dexteritate explicaverit, ut nos ac omnes Christianos Catholicosque Principes ingenti tam foelicis successus laetitia in Domino affecerit. Restat nunc, ut quoniam adiuvante Deo tam praeclara tamque utilis Reipublicae Christianae reconciliatio optatum exitum habuit, Maiestas tua reliqua, quae ab ea non minus speramus quam expectamus, persequatur, et cum ipsum Serenissimum Transilvaniae Principem, ut Religionem catholicam profiteatur, nosque et sanctam hanc Romanam Ecclesiam communem omnium Christifidelium matrem agnoscat, hortetur, tum praeterea veros catholicos et idoneos in Transilvaniam mittat, per quos populi illi ad veterem fidei catholicae professionem atque cultum, quoad eius fieri potest, revocentur: quod eo quoque studiosius facere debet Maiestas tua, quo gloriosius futurum est Principem ac populos illi subiectos omnipotenti Deo et eius sanctissimae Ecclesiae, quam Caesari reconciliavisse: quam quidem ad rem etsi Maiestatem tuam ita hortamur, ut maiore animi nostri studio hortari non possimus, speramus tamen eam pro suo divini honoris eximio zelo etiam sine nostra hortatione id ipsum facturam fuisse, ut quam apud Deum omnipotentem gratiam, et apud homines laudem tam salutaris reconciliationis actione suscipienda, atque ad effectum adducenda sibi comparavit, hanc eandem in vetere ac pristina apud eam gentem religione Catholica constituenda magis augeat, sic ut et in terris diu ac foeliciter regnare, et in coelo aeternae beatitudinis praemium recipere mereatur. Datum Romae apud S. Petrum

Digitized by Google

sub annulo Piscatoris die XXII. Septembris MDLXX. Pontificatus nostri Anno Quinto.

Ex Reg. orig. An. V. Brev. Tom. XV. fol. 220.

Theiner, Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae. Tom. II. pag. 750.

CCCLIX.

1570. *Papa Piu V.* rógă pe Sigismundŭ Augustŭ, regele Poloniei, se insiste pe lângă *Ioanŭ alŭ II-lea*, principele Transilvaniei, ca se accepteze în ţinuturile sale *religiunea catolică*, se o manţină cu constanţă şi se alunge de acolo pe ereticii străini. 1570.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Poloniae Regi Illustri.

Pius PP. V. Charissime in Christo fili noster, salutem etc. Quamvis superioribus diebus pacificationis inter Charissimum in Christo filium nostrum Maximilianum in Imperatorem electum, et serenissimum Transylvaniae Principem nepotem suum nuncio accepto, Maiestati tuae totique Reipublicae Christianae eam pacificationem per litteras gratulati fuerimus, et quaedam etiam de eo ipso Principe ad Religionis Catholicae professionem per Maiestatem tuam inducendo adiecerimus: tamen pro nostro erga se paternae benevolentiae affectu cupientes illam omnipotentis Dei, cuius perfecta sunt opera, virtutem eo ipso adiuvante, quoad eius fieri potest, imitari Maiestatem tuam vehementer in Dño hortamur, eidem Serenissimo Principi nepoti suo omni, quam apud illum habet, auctoritate interposita persuadere conetur, ut in locis ditioni suae subiectis verae Catholicaeque Religionis cultum quamprimum recipere, receptum constanter tenere, atque inde haereticos advenas expellere velit, quod si fecerit, pro certo habeat, nullum se quam hoc in rebus adversis contra infideles firmius tutiusque praesidium esse habiturum. Vanum est enim existimare, quenquam vel potentissimum Principem Imperii sui fines civitatesque tueri posse, nisi eas Dominus custodierit: quomodo autem eos Dominus custodiet, nisi ei per verae Religionis professionem adhaeserint? Quo quidem officio eo studiosius fungi debet Maiestas tua, quo ut aliis ad eam litteris scripsimus, aliquanto ipsi gloriosius futurum est nepotem suum Omnipotenti Deo atque huic Sanctae Sedi Apostolicae, quam Caesari reconciliavisse, eo enim Caesari reconciliato, videri potest illius Imperio consuluisse: si vero eundem Redemptori nostro sanctissimaeque illius Ecclesiae communioni restituerit, non solum de Imperio illius conservando, sed de animae ipsius salute solicita esse videbitur: cuius quidem animae si ille in sua ditione Religionem Catholicam non admittens detrimentum patiatur, quid ei non modo Caesaris

Digitized by Google

reconciliatio, sed etiam si universum mundum lucretur, prodesse poterit? Decet autem praecipue Maiestatem tuam Serenissimo illi Principi nepoti suo ita consulere, ut quae in eo pretiosior est, animam scilicet ante omnia salvam atque incolumem esse studeat : nam quemadmodum est apud Apostolum, qui suis non providet, et maxime domesticis, fidem abnegat, et est infideli deterior. Quae omnia non ideo pluribus ad Maiestatem tuam verbis scripsimus, quia eius erga Serenissimum nepotem suum charitati pietatique diffidamus, sed ut nostro ipsi officio fungentes, paternae nostrae erga utrunque vestrum voluntatis affectum Maiestati tuae desideraremus. Datum Romae apnd Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die VI. Octobris MDLXX. Pontificatus nostri Anno Quinto.

Ex Reg. orig. An. V. Brev. Tom. XV. fol. 239.

Theiner, Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae. Tom. II. pag. 750—751.

CCCLX.

1570. 1570. «Abram de Czorra» . . . «colonus egregii Casparis Barczai» *acusă înaintea judecătorilorŭ din Orĕstie pentru furtŭ de vaci pe Românii din Vinerea*, pe «Iovantaban, Sztan, Wlad, Opra et Demetre», *dintre cari, cei trei din urmă şi-au recunoscutŭ culpa* «manibus praesente kenezio junctis».

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 154. Din originalulŭ unui transmissionalŭ defectuosŭ din a. 1570, publicatŭ în Schuler, Siebenb. Rechtsgesch. 2 Aufl. Bd. 3 pag. 126.

CCCLXI.

1570. 1570. Mandatulŭ regelui *Ioanŭ alŭ II-lea*, prin care citézŭ înaintea sa pe nobilulŭ românŭ *Ionŭ Saracenŭ* în procesulŭ cu nobilii români *Nicolae* şi *Ladislau* din Sălaşŭ pentru împărţirea moşielorŭ nobilitare.

1570. Albae Juliae. Par Literarum Evocatoriarum Joannis II. Regis nominibus et in personis Nicolai Szálláspataki filii Iacobi, filii Danchiul, filii Koszta, filii Jarul, filii Gligul; item Ladislai Szálláspataki filii Joannis, filii Ladislai, filii Danchiul, filii Koszta, filii Jarul, filii Gligul; erga nobiles Joannem Szerecsen juniorem filium Joannis, filium (sic) alterius Joannis Szerecsen, filium Barbuly filium Gligul super petitione divisionis super bonis

Digitized by Google

nobilibus quondam Dionisii filii Kenderes, filii Dia, filii alterius Kenderes filii Gligul [1]).

Extractus hic harum Literarum recitatur in transumto judiciali de anno 1642. Transumtum vero hoc habetur in Transmissionalibus causae Maraiano-Keresztesianae p. R. Gubernium 1793. expeditis, et in Archivo Conventus K. Monostoriensis reperibilibus.

Transilvania, An. 1874 pag. 178—179 Din colecţiunea contelui Jos. Kemény.

CCCLXII.

1571 (14 Ianuarie). *Dieta Transilvaniei* întrunită la Oşorheiŭ: 1) decide, că *predicarea religiunei reformate se fie liberă* peste totŭ locului şi nime se nu fie persecutatŭ pentru confesiunea sa etc.; 2) mulţămesce principelui, fiindŭ-că a promisŭ, că va interveni pe lângă cei doi *voivoḑi români*, ca se persecute şi dênşii pe făcătorii de rele, cari vorŭ fugi acolo din Transilvania; 3) în fine decretéză, că *episcopulŭ reformatŭ pusŭ peste Români* se nu iee dela preoţii români mai multŭ de 1 fl. pe anŭ, ér preoţii, cari nu vorŭ asculta de dênsulŭ se fie pedepsiţi şi degradaţi. 1571 (14 Ian.)

Az Erdélyországbéli három nemzetnek és Magyarországbéli uraknak és nemeseknek végezések és articulusok:

Felséges kegyelmes urunk megértettük az felséged kegyelmes izenetit és propositioit, kikben felséged az isten igének predicálását és az mi hazánknak szükségét elönkbe számlálja, hogy felséged ilyen kegyelmes gondot visel mi reánk, azt mi felségednek alázatos és hü szolgálatunkkal örökké meg igyekezzük szolgálni.

Miért hogy Krisztus urunk parancsolja, hogy elöszer az isten országát és annak igazságát keressük az isten igejinek praedicálása és hallgatása felöl végeztetett, hogy a mint ennek elötte is felséged országaival elvégezte, hogy az Isten igéje mindenütt szabadon praedicáltassék, az confessióért senki meg ne bántassék se praedikator se hallgatók, de ha valamely minister criminalis

---

1) Ex hoc literali sequens evenit Genealogia familiarum:
Mara, Szerecsen, et Kenderes de Szálláspataka.

	Gligul de Szálláspataka	
Jarul	Barbuly	Kenderes
Koszta	Joannes	Dia
Dancsul	Joannes	Kenderes
Jacobus Ladislaus		Dionisius Kenderes
Joannes	1570 Joannes Szerecsen junior.	mortuus ante 1570.
1570 Nicolaus (Mara) de Szálláspataka	1570 Ladislaus (Mara) de Szálláspataka	

Digitized by Google

excessusba találtatik azt a superintendens megitélhesse, minden functiojától priválhassa, az után ez országból ki özettessék.

. . . . . .

Az gonosztevö embereket minden vármegyékbe és székeken az három nemzet között ez mostani gyülés után mingyárást kergessék és a mely vármegyébe az elmúlt kergetéskor öket meg nem circaltak, mindenütt megcircaljak az elöbbi articulus tartása szerint.

Magyarországban azon mód szerint ez jelen való gyülés után mingyárást minden féle gonosztevö embereket az ispánok, viceispánok, szolgabirók és hites notáriusokkal össze, meg circaljak és kergessék, minden kedvezés nélkül megbüntessék.

Az ispánok, viceispánok, szolgabirák és notáriusok mellé efféle gonosztevö ember büntetésekor, ha szükség kévánja, az ispánok izenésekre minden nemes ember és paraszt ember melljék mennjen segétséggel, hogy afféle gonosztevö emberek megbüntettessenek.

Miért, hogy felséged az ö kegyelmeségéböl ilyen nagy szorgalmatos gondot visel hazánkra és híveinek állapotjára, afféle gonosz emberektöl az jókat meg akarja oltalmaztatni és az két oláh vajdákat is megleleti kevete által, hogy innét beszaladott gonosztévöket ök is megbüntessék, felségednek mint természet szerint való kegyelmes urunknak örökké meg akarjuk szolgálni.

Végeztetett ez is közönséges akaratból, hogy a mely nemes embert ez elmúlt idökben az articulus tartása szerént kiadtak avagy ezután kiadnának az ö fertelmes gonosz cselekedetekért, azt az ispánok az vármegyébe beincsék törvény szerint és ott az vármegye törvényt tegyen az olyan nemes emberre, ha méltán adták ki avagy nem, ha megmentheti magát: jó, ha nem menthet ott törvényt tegyenek reá. De ha efféle nemes ember felségedre appellál, felségednek híven megirjak az ö töttek törvényt, addig fogva tartassék, azután fel séged valamit deliberál és miben hagyja az törvényt, abba maradjon.

. . . . . .

Végeztetett ez is, hogy esztendeig az oláh pispek az oláh papokon többet ne vehessen többet egy forintnál, de ha valamely nem akarna az pispeknek engedni, azt megbüntettesse, degradálja.

. . . . . .

Monumenta comitialia Regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 373 - 379.

Digitized by Google

CCCLXIII.

1571. *Maximilianŭ alŭ II-lea*, impĕratulŭ Germaniei şi regele Ungariei, asigurézĕ pe nobilii şi pe tóte staturile şi ordinele comitatului *Severinŭ*, că nu-i va infesta, şi nu-şi va rĕsbuna asupra dênşilorŭ pentru serviciile credincióse, ce le făcuse regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* (decedatŭ în a. 1570). 1571

Maximilianus secundus, diuina fauente clementia, Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Stiriae, Carinthiae, Carnioliae et Wirtembergae etc. Comes Tyrolis etc. Recognoscimus et notumfacimus tenore praesentium, quibus expedit universis. Quod cum iam inter alias conditiones Pacis et concordiae inter nos, Ex una, et nomine Serenissimi Principis, Domini Joannis, Serenissimi olim Joannis, Regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. fily, Principis Transsyluaniae, et partium Hungariae, Consanguinej et Affinis nostri charissimj, per Dilectionis suae supremum Cubicularium, Consiliarium et Oratorem, magnificum Casparum Bekes de Kornyath, ad id pleno cum mandato et potestate missum, altera ex parte, conuentum sit: Quod nos proprys literis Dominos Primores Summates, in genere autem Nobiles, ac alios Status et Ordines Transsyluaniae et partium Hungariae, quas Serenissimus Princeps possidet, nostro, haeredumque nostrorum nomine assecurabimus: Quod ob fidelia seruitia, ipsi Serenissimo Principi moderno praestita, eos non infestaturj, neque impenditurij, neque iniurias nobis aut nostris forte illatas, ullo unquam tempore ulturj, neque in bonis Juribusque possessionarys, aut in personis, ob id ipsum quoquo modo interturbaturj atque hac de re literas nostras assecuratorias, ita ut Domini Primores Summates singulj suas proprias, et Nobiles, Status et Ordines in unoquoque Comitatu itidem suas obtineant, Expeditur simus: Id circo uolentes huic conditioni satisfacere, Ex certa nostra scientia, animo bene deliberato, ac omni meliorj modo et forma, quibus potuimus et debuimus, omnes et singulos Nobiles, Status et Ordines Comitatus Szuryny pro nobis et haeredibus nostris assecurauimus et certificauimus, ac uigore praesentium assecuramus et certificamus. Promittentes sub fide et uerbo nostro Caesareo Regioque, pro nobis et successoribus nobis, nos ob fidelia seruitia per eosdem Nobiles, Status et Ordines Comitatus Szuryny ipsj Serenissimo Principi moderno praestita, eos non infestaturos, neque iniurias nobis aut nostris forte illatas, ullo unquam tempore ulturos, neque in bonis Juribusque, possessionarys aut in personis ob id ipsum quoquomodo interturbaturos esse. Harum testimonio literarum, manu nostra subscriptarum, et sigilli nostrj appensione munitarum. Datum in Arce nostra Regia Pragae, die ultima mensis January, Anno Domini, Millesimo Quingentesimo septuagesimo primo. Regnorum nostrorum, Romani nono, Hungariae octauo, Bohemiae uero XXII.

Maximilianus m. p.

Joannes Listhius, E. Vesprimiensis, m. p.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 391—392. Originalulŭ pe pergamenŭ în archiva capitulului din Alba Julia. Cista XX. Nr. 73.

Digitized by Google

CCCLXIV.

1571. 1571. *Maximilianŭ*. regele Ungariei, cere informaţiune dela camera fiscală a Ungariei în privinţa sumei de 8.000 fl., ce o cheltuise generalulŭ Franciscŭ Zay în interesulŭ lui *Despotŭ-Vodă*.

Maximilianus.

Declararunt nobis filii quondam Francisci Zay, vos debitum illius eo non solvere voluisse, quod primum illis edenda ratio esset, de pecunia olim in despotae expeditionem percepta. Cum autem ratio illius perceptae pecuniae non solum memorato Francisco Zay, sed etiam Francisco Turzoni, ut ipsi supplicantes adfirmant, incumbat, ulteriorem informationem in hoc negotio . . . . . vobis benigne mandantes, ut . . . . . in tricesima . . . . . ndata satis fieri curetis, nam . . . . . hac ratione . . . . . nihili . . . . . certam . . . . . Maji anno . . . . . XXI. Camerae hungaricae.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 54—55.

CCCLXV.

1571 (27 Maiŭ). 1571 (27 Maiŭ). *Comunele secuiesci din Transilvania* se plângŭ la ordinele şi staturile Transilvaniei, că funcţionarii regali superă fórte multŭ pe locuitorii deacolo cândŭ mergŭ şi se întorcŭ din *Moldova*, şi-i silescŭ se plătéscă vamă la comuna Brescu, ceea ce n'a fostŭ mai înainte.

. . . . . .

Az niomorult zekel keosseg tij Nagsagtoknak es tij kegielmeteknek alazatos engedelmessegeket es zolgalattiokat aijanljak . . . . . Vagion nagij bantassok az kijk Moldowaba Jarnak mennek es onnan Jeonek kijket Bereckben meg vamolnak, kij soha az eleott nem volt.

Mijert penig az haromzek az ket olah orzag zelien vagion es gijakron teoreokek es olahok miat rablas esset, vadnak keozzeottek magok oltalmara epitett ereos Casteliok es Cijnteremek kijket nagij keoltchegekkel puskakal

Digitized by Google

zakalosokal porral goliobizsal valamennijre meg ereositettek volt, kijkbeol nemelij tizttartok beleole kyhozattattak, keonijergunk hogij azok adatattnanak vizza. Towaba vagion effele bantassijk is zeginij keossegnek seot meg keoztunk lako lofeieknekis, hogij takarodasnak Ideijen, mideon gabonankot be takaritottuk, az torloth nagij hozzw Ideig az kijral birak es nijuzo fozto Ispanok forintba tiltattak es ezerth raijtunk nagij sok birsagot zettenek.

. . . . . .

Zekelsegbelij niomorodot keossegnek
Orzagnak valo alazatos keonijergesse k.

Szabó, Székely Okleveltár. II. pag. 321—331. Originalulŭ în archiva capitulului din Alba-Julia. (Miscellaneorum Cista II. fasc. 6. Nr. 44).

CCCLXVI.

1571. Nobilii *Petru* şi *Nicolae Macĭcaşŭ* zălogescŭ nobilului *Nicolae Micşa* pentru suma de 531 fl. pe iobagii sei: *Petru Rusa*, *Michaiŭ Barla* şi *Ciorciocu* din Zăguşeni, pe *Petru* şi *Stanciulŭ Vlădeni* din Măcĭcaşŭ şi pe *Lupşa* din Ruginósa, dimpreună cu tóte pămênturile lorŭ de arătură, fênaţe, păduri, munţi etc. 1571

Nos Gaspar Oztrovj Franciscus Mothnoky Castellani et Matheus Tott Judex Nobilium districtus Karansebes. Memorie commendamus per presentes Quod Nobiles Petrus et Nicolaus Maczkas Nostram venientes in presenciam, coram Nobis spontanea voluntate, fassi sunt in hunc Modum, Qualiter ipsi pro quibusdam suis Necessitatibus ad presens valde vrgentibus euitandis, totales porciones suas, nominatim vero Jobagiones suos Petrum Rusa, Michaelem Barla, et Chyorczok in possessione Zagwsen Petrum et Ztanczul vladeni in possessione Maczkas, et Lupse in possessione Rwsinos existentes habitos, terris arabilibus cultis et incultis Agris pratis Campis fenetis syluis Nemoribus Montibus vallibus Aquis fluuys, piscaturis, Molendinis et eorundem Locis Generaliter vero quocunque nominis vocabulo vocitatis ad Eosdem de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus pro florenis quin Centum et triginta vno Nobili Nicolao Mixa et per eum Joanni Mixa filio suo prout fratribus carnalibus ad tempus redemptionis titulo pignoris dedissent et Inscripsissent Ita tamen vt Anuatim in festo Natiuitatis domini semper habeant solummodo proprys suis pecunys et non alienis redimendi facultatem. Sicut coram Nobis modo premisso dederunt et Inscripserunt harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in Arce Karansebes die tredecimo Mensis Juny. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo primo.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 90. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XXI. Nr. 674.

Digitized by Google

CCCLXVII.

1571. 1571. *Georgiu Vasari*, secretariulŭ episcopului din Cameneţŭ, informézĕ pe legatulŭ apostolicŭ *Vincentiu a Porticu*, că Ungurii din Huşi, din Romanŭ şi din satele vecine, cari profesau mai înainte credinţa lui Husŭ, se au întorsŭ la religiunea catolică; că *Bogdanŭ*, fiulŭ lui Alesandru, *Domnulŭ Moldovei*, este favorabilŭ credinţei catolice şi că dênsulŭ a ajutatŭ pe călugărulŭ predicatorŭ *Michaiŭ Tabuk*, ca să convertéscă pe Ungurii aceştia.

Rm̃e Domine Legate.

In executionem litterae credentialis Episcopi Caminicensis datae Caminiciae sabbato post festum Ascensionis Domini Anno 1571. Notifico Dominationi Vestrae Rm̃ae nomine dicti Episcopi, qualiter Michael Thabuk Fegedinus, praedicator facundissimus Ungarus, qui habitat in Tawos Moldaviae in confinibus Transilvaniae, ad notitiam deduxit praedicto Episcopo de Caminez, qualiter Deo sic volente Ungari, qui erant in oppido Huztroaras, item in alio oppido dicto Romaroaras, et villis vicinis duo milia hominum in circa sunt conversi ad fidem Catholicam, qui prius sequebantur haeresim Ioannis Hus, et propterea a praedicto Rm̃o Episcopo petiit dictus Michael Thabuk ad dicta loca transmitti presbyteros consecratos pro formanda Catholica relligione.

Item qualiter praefatus Rm̃us Episcopus creavit usque ad duodecim presbyteros, et illos transmisit ad dicta loca sub custodia dicti Michaelis Thabuk, qui est in dictis locis Plebanus et Concionator suppremus.

Item ad notitiam deducit, qualiter Bogdan filius Alexandri Voywoda ad praesens Moldaviae, qui fidem Graecam tenet, et est annorum circiter decem et octo, virtute praeditus et maximae spei iuvenis, quia propensus est erga fidem Catholicam multumque favet dicto Michaeli Thabuk Fegedino, et quia in multis utitur consilio Episcopi Caminicensis, ex quo Caminicia distat per duas legas a Hotyn, in quo loco nunc dictus Bogdan Princeps Moldaviae moratur et sedem suam habet.

Iudicat praefatus Episcopus ultra ea, quae alias significavit, quod nunc esset occasio princeps non contemnenda, ut Catholica relligio iaceret fundamenta bona in partibus illis, et hoc succederet iuditio suo, si nomine Pontificis praefatus Bogdanus exhortaretur ad prosequendum gloriosum hoc opus. Iudicat etenim dictus Rm̃us, quod si praedictus Michael Thabuk Fegedinus Plebanus et Concionator haberet aliquem titulum a Sede Apostolica super Ungaris conversis et convertendis, quod praefatus Princeps Bogdan non solum approbaret, verum etiam non praeberet se difficilem ad concedendum illi proventus iuxta antiquum consuetudinem, quando aderant Episcopi; sunt enim dicta loca sub iurisdictione sua.

Et propterea supradicta notificando ad laudem et gloriam Dei petit auxilium et consilium a Dominatione Vestra Rm̃a, postquam illam pluries propensissimam cognoscit erga propagationem relligionis Catholicae ex litteris et

Digitized by Google

Nuntiis ad ipsum pluries transmissis. Varsoviae in Domo praedicti Reverendissimi Legati

Ego Georgius Vasari Ungarus de ordinatione Rmi Episcopi Caminicensis supradicta notificavi, et in scriptis dedi manu propria et sigillo meo, quo utor, signavi die 20. Augusti 1571.

Nuntiatura Poloniae Tom. III. fol. 130.

Theiner, Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae. Tom. II. pag. 762.

CCCLXVIII.

1571. *Vincentiu a Porticu*, legatulŭ apostolicŭ din Polonia, informéză pe cardinalulŭ *Io. Franciscŭ Commendonŭ*, că *Domnulŭ Ţerei Moldovei* voiesce să iee în căsătorie pe fiica marelui cancelarŭ alŭ Poloniei. 1571.

Varsovia, 27 Agosto 1571.

Non voglio anche manchare di dire, che questo Vaivoda di Valachia desidera sommamente apparentarsi in Polonia, et ha ricercho una figliola del Grancancigliero, et havendola consigliata meco li ho ricordato li pericoli che vi sono essendo della fede Greca di mutare spesso moglie, et alla incertitudine per essere sotto al Turco oltre la ricognitione di questo Serenissimo Re, in modo che si risolse volernela dare, se comprava beni in Polonia per centomila tallari, et si faceva Catholico, et come la prima conditione è accettata, così della seconda ne stanno in speranza; non vi si mancherà di diligenza. Il Signor dator di tutti li beni et motore delli cuori delli homini aiuti li tentativi che si fanno, et dia spirito et vigore a chi serve con tutto il cuore et fa quello che si può, et tutto a laude et gloria sua.

Theiner, Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae. Tom. II. pag. 773.

Digitized by Google

CCCLXIX.

1571. 1571. *Stephanŭ Bathori*, principele Transilvaniei, interdice tuturorŭ *tipografilorŭ*, ca se nu imprime şi vêndă nici unŭ felŭ de cărţi fără aprobarea principelui.

Albae Juliae 27. Sept. 1571. Stephani Bathori mandatum, ne quis Typographus absque consensu Ppis Libros quoscunque imprimere et distrahere audeat.

Orig. exstat in Arch. Nat. sax. Cibiniensi.

Nota. Ex Benkö Transilvania T. II. p. 327. Albae Juliae pastor Unitarius Ecclesiae albensis Stephanus Csázmai a. 1568., postea Georgius Wagner Ludi-Rector itidem Unitarius anno 1569. Typographiae Inspectores fuere. Anno vero 1572 dum Ppi Stephano Bathori relatum fuisset: in hocce Typographeo opera prodiisse, quibus doctrina de SS. Trinitate pronunciaretur non alia a fabulis Poetarum: qui cerberum Tricipitem finxerunt, — esse Hydram multorum capitum et portentum Geriano ipso monstrosius; tum Typographeum unitariis ademptum, et Helveticae confessioni addictis traditum est.

Notandum porro: In synodo generali, quae praesente Principe ejusque consiliariis, et quam plurimis magnatibus assidentibus Desini anno 1638. die 1. Julii celebrabatur, conclusum fuit: «Ha az Unitaria Religion lévök közül az mostan el igazitott recepta Unitaria religionak confessioja szerént, könyvet irna is valaki, de azt ki nyomtattni, és kibocsátani az ország Fejedelmének hire nélkül semmiképpen ne merészellye sub eadem poena notae infidelitatis».

Transilvania, A. 1874. pag. 179. Din colecţiunea c. Jos. Kemény.

CCCLXX.

1571. 1571. *Dieta Transilvaniei*, întrunită la Cluşŭ, decide, ca *episcopii şi preoţii romanilorŭ* se remână în aceeaşi stare şi în aceeaşi regulă, în cari se au aflatŭ la mórtea regelui *Ioanŭ alŭ II-lea* (Art. 44). Totŭ-odată dieta decretézá mai multe dispoziţiuni cu privire la *iobagii fugiţi* şi la făcătorii de rele.

Nos Stephanus Bathorj de Somlyo Wayuoda Transsylvanus et Siculorum Comes etc. Memorię commendamus per pręsentes quod spectabiles magnifici domini nobiles alijque ordines trium nationum Transsyluaniensium et Vngarię de comitatibus Byhar, Crazna, Zolnok mediocri, Maramaros, ac Zarand et districtu Karansebes ac Lwgas exhibuerunt et pręsentauerunt nobis infra scriptos articulos in comitijs pręsentibus eorum generalibus in ciuitate

Digitized by Google

Colosuariensi ad festum Beatę Elizabeth proxime preteritum celebratis paribus eorum votis conclusos, orantes nos debita cum instantia, vt nos eosdem articulos ratos, gratos et acceptos habentes beniuole confirmare dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

. . . . . .

(12) Az elszökött jobbágyoknak meghozásában azon mód tartassék meg, mint ennek elötte való constitutiókban végeztetett, hogy szegény királné asszony be jövésétöl fogva kik el mentek, csak azokat hozhassák meg mind kamora helyröl, aknáról, kulcsus várasakból, mezö várasakból, székel földéröl és minden várak tartományából, kiváltképpen Görgény és Déva tartományából. Az magyarországbelieknek azon mód tartassék, az mint az elött volt.

. . . . . .

(14) Megemlékezünk arra [1] hogy a mi megholt kegyelmes fejedelmünk idejében közönséges gyülésben elvégeztük vala, hogy senki ö felsége hírenélkul idegen országba se ö magok ne menjenek, se követeket ne küldözzenek, se irjanak, most is azonképen se úr se nemes ember más országba valami practicával, ki ország dolgát nézné, ne merészeljen menni, avagy küldözni és írni; az kinek valahova dolga vagyon az ö nagysága salus conductusával menjen. Ha ki ez ellen cselekednék, mint annak elötte való articulusokban el vagyon végezve, örök hitlenségnek poenáján maradjon, ha ország dolgában cselekednék practicával.

. . . . . .

(17) Az gonosz tevö emberek, kik az elmult vásárhelyi gyülésig gonoszúl cselekedtek, égetök, orgazdák, felelök és étetöktöl meg válva, ilyen alatt meg irt conditióval legyen gratiája, hogy elöször, ha peresek vagyon, vele meg békéljenek, ha megbékélhetnek, avagy ha peresek nincsen, tehát az ispánok kezében azon vármegyében, a kiben afféle ember lakik, tizenkét forintot adjon ez jövö purificatio napjára, azt az ispánok urunk ö nagysága kezében administrálják, urunk az Várad épétésére forditsa. Ha penig afféle ki adott embernek pénze nem volna, avagy fizetni nem akarna, valamiképpen tehát az ispánok leve(-lével) afféle ember Váraddá menjen az jövö Szent Gergely pápa napjára, és ott az vár mívén Szent Márton napig dolgozzék, penitentiát tartson bünéröl, és onnet az vice kapitán levelével jöjön haza Szent Márton nap után, azt megmutatván az ispánoknak menedékül tartsa magának, ha penig az felöl megmondott dolgokat efféle ki adott ember nem akarná felvenni, tehát az olyan embert az ispánok, szolgabírák, királybírák és városbeli bírák az articulusok szerént meg büntessék, meg öljék, sarczoltatni ne merjék.

(18) Az Hunyad vármegyei nemes népek közzül sokan, kik külömb külömb ember öldökléseket és egyéb féle gonoszságokat szoktak cselekedni az vásárhelyi gyülés elött, égetöktöl, orgazdáktól, felelöktöl és étetöktöl meg válva, kik az gonosz cselekedetben éltek, azoknak ilyen conditióval legyen kegyelmek, hogy elöször peresével megbékéljék afféle ember, ha megbékélhetik, az megbékélésnek utánna negyven forintot adjon az vice ispánok

1) In csemplariulŭ contelui Mikó în locŭ de «arra» este «reá országúl».

Digitized by Google

kezében, azok az ö hitek és kötelek alatt igazán az ur ö nagysága kezében szolgáltassák, az ur az Várad építésére forditsa. Ha penig peresével meg nem békélt, avagy meg békélt és neki meg nem fizetett, és az negyven forintot is az vice ispánok kezébe nem adta, vagy nem akarta adni, avagy nem adhatta, az olyan embert az ispánok mindenütt keressék az elébbi articulus szerént, és halállal megbüntessék.

(19) Az égetöknek, orgazdáknak, felelöknek és étetöknek soha ne legyen gratiájok, hanem minden idöben kergessék és büntessék az elébbi végezés szerént személy válogatás nélkül és kedvezés nélkül.

. . . . . .

(28) Egy akaratból végeztetett ez is, hogy az kamora ispánok minden nemes ember konyhájára háza szikségére sót adjanak az régi végezés szerént, egy egy táska darabnak vágásáért az só vágóknak többet ne adjanak kilencz pénznél, az felvonásáért egy pénzt adjanak, ne saczczoltassák azonképen mint az elébbi kamora ispánok.

. . . . . .

(31) Miért hogy az mely országban áros ember nem jár, ott az pénz szük, de az hul az áros ember kereskedik, ott böül meg az pénz: végeztetett azért, hogy mindenféle barmokat, lótúl megválva, böröket és marhákat az áros népnek szabad legyen behozni és kivinni, de az szürt Moldovában és Havasalföldében szabad ne legyen vinni, hogy az szür az szegén nép közt ennél is inkább meg ne drágúljon, hátas és szekeres lótúl megválva, melyeket ez országból szabad ne legyen kivinni.

. . . . . .

(44) Az oláh pispökök és papok az mi módban és rendtartásban voltak az mi megholt kegyelmes urunk idejében, azonban maradjanak, úgy hogy az mely határt szabott volt nekik, mindenik határába tartsa magát, azon kivül egyik se merjen menni.

. . . . . .

Nos igitur petitione . . . . . .
. . . . . prescriptos articulos ac omnia et singula in eisdem contenta autoritate, nostra acceptamus approbamus ratificamus et confirmamus, atque tam nos ipsi obseruabimus, quam per alios quoslibet inuiolabiliter obseruari faciemus. Datum in ciuitate Colosuar decima tercia die diei conuentus prescripti anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

Stephanus Bathorj
de Somlyo m. p.

(L. S.)

Franciscus Forgach,
Cancellarius m. p.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 494—508. Originalulŭ în museulŭ transilvanŭ din Cluşŭ (Jos. Kemény Cod. Art. Diaet. trans. Tom. I.) S'a publicatŭ de contele Em. Mikó în Erdélyi tört. Adatok. Tom. I. pag. 283—295, după esemplariulŭ originalŭ din colecţiunea sa.

Digitized by Google

CCCLXXI.

1571—2. *Maximilianŭ*, regele Ungariei, cere părerea consiliarilorŭ unguresci în afacerea nobilului *Stefanŭ Kenderesy*, care în modŭ falsŭ a declaratŭ lui *Gavrilă Mailatŭ*, că regele Maximilianŭ ar fi promisŭ, că va da totŭ ajutoriulŭ seu lui Mailatŭ, ca se recăştige érăşi domeniulŭ *Făgăraşului*. 1571—2.

Decretum pro consiliariis Hungaris in negotio Kenderesy.

Cum non ita pridem sacrae caes. regiaeque Maiestati, domino nostro clementissimo dominus Gabriel Maylat humilime exposuerit, Stephanum Kenderessy sibi viva voce retulisse, exhibitisque ea de re literis tam a Maiestate Sua quàm vicecancellario subscriptis demonstrasse, quod cum caes. Maiestate egerit de recuperandis ipsius Maijlotii bonis in Vogaratsch (Fogaras) castro Transsilvaniae sitis, quodque Maiestas Sua opera ipsius adducta eorundem bonorum restitutionem susceperit promovendam; item quod ipse Kenderesius cum sibi propter nonnulla Maiestatis Suae magni momenti negotia hac illac peregrinandum esset, causam illam singulis Maiestatis Suae consiliariis diligenter commendaverit; prout haec omnia ex adiuncto Maylatti scripto litera *A.*[1] signato latius patent. — Quia vero nec Maiestas caes. regiaque, nec vicecancellarius tale quippiam a praedicto Kenderesio vel quovis hominum unquam propositum nedum tractatum vel ad ipsum Kenderesium per litteras aut alio quovis modo delatum fuisse meminisse potuerunt: Sua Maiestas rei novitate variisque coniecturis mota, non immerito eam de dicto Kenderesio concepit opinionem, quod vanis rerum indiciis domino Maylatio impositurus, assertas caes. Maiestatis litteras, eidem Maylatio exhibitas in quibus de loco Vogaratsch mentio fieri asseritur, ipsemet de industria excogitaverit ac conscripserit et fortassis aliarum etiam complurium sinistrarum machinationum conscius sit; ideoque eundem custodiae tradi et de adiunctis interrogatoriis littera *B.* signatis aliquoties examinari curavit. Quid autem ad singula protulerit, ex eiusdem responsis littera *C.* notatis apparet. Inter alia autem manifeste confessus est, se caes. Maiestatis litteras schedulam quandam iisdem affigendo adulterasse.

Praeterea in sui excusatione apud caes. Maiestatem adiunctam supplicationem littera *D.* signatam produxit. — Visum autem fuit Maiestati Suae dicta Kenderesii responsa ad capiendam desuper uberiorem informationem domino Maylatio esse exhibenda. Qui Maiestati Suae ternas Kenderesii litteras ad ipsum Meylotium hungarico idiomate scriptas, littera *E.* signatas originaliter transmisit, simulque exposuit ut accusatorem ageret, sed caes. Maiestati ea saltem denunciare voluisse, quae in negotio, quod sibi videtur, pro arbitrio statuere possit.

Quia vero ex litteris illis, id quod Kenderesius antea negaverat, manifeste apparere videatur, quod scilicet eo modo Kenderesius a domino Maylotio pecunias extorquere voluerit et propterea ipsi non solum de componendis

1) Tôte anexele lipsescŭ.

Digitized by Google

ex sententia rebus spem fecerit, sed etiam affirmaverit et Maiestatem Suam hac de re cum domino Bekes egisse et ipsum etiam, ut supra dictum est, causam eam (quod tamen vanum et confictum esse ipsemet fatetur) Maiestati caes. ac supremo eiusdem curiae magistro caeterisque consiliariis commendasse. Sua itaque Maiestas ternas litteras ipsi Kenderesio originaliter exhiberi copiasque earundem communicari iussit, qui chyrographum et sigillum recognovit illasque litteras eo quo ex adiuncto scripto littera *F.* signato patet modo excusavit.

Praeterea idem Kenderesius specialis scripto littera *G.* signato obtulit se varios tractatus praesertim vero ea quae superiori anno 69. in Transsilvania de Joanne Balassa, Stephano Dobo et aliis fuere agitata, propalaturum.

Et quamvis pluries ipsi iniunctum fuerit et quocumque posset modo litteras et documenta illa nancisceretur; semper tamen ea est usus excusatione, se id quoad in vinculis detineretur, praestare non posse.

Porro quia saepedictus Kenderesius aperte professus est, se non solum tractatuum Transsilvancorum cognitionem habere, sed originalia etiam principalium litterarum in negotio illo ultro citroque datarum nancisci posse, suae proinde Maiestati non abs re in mentem venit, ipsum fortassis iisdem tractatibus, litteras adulterinas conscribendo intervenisse, praesertim cum Balassa litteras per ipsummet productas et suo nomine ad principem Transsilvaniae et dominum Bekes scriptas repudiarit, nec pro suis acceptare voluerit. Ideoque Sua Maiestas ea de re tunc statim ipsum Kenderesium audiendum duxit. Qui non obscure innuit se quidem ipsius Balassae nomine aliquam epistolam adulterinam confecisse, id autem palliare voluit, sicut ex copia sui scripti sub littera *H.* liquet.

Cum itaque ex multis et evidentibus quae undique emergunt, coniecturis atque indiciis manifeste appareat, eundem Kenderesium minus recte sibi esse conscium at ex viva ipsius relatione constet, quod litteras caesareas schedulae cuiusdam affixione adulteraverit, dominum Maylotium, ut ipsum argento emungeret, spe vana suspensum tenuerit; falsas quoque litteras Balassae nomine confecerit, ac praeterea exactam tractatuum Transsilvanicorum notitiam prae se ferat, litteras quoque ea in re ultro citroque scriptas originaliter nancisci posse innuat; ad haec annis abhinc aliquot non levis etiam contra ipsum suspicio orta sit et propterea in vincula coniectus, postmodum vero ex gratia iterum dimissus fuerit: sua proinde Maiestas caesarea regiaque a dominis consiliariis Hungaris iam hic congregatis clementer postulat ut re probe cognita, diligenterque ac matura deliberata, Maiestati Sua quid de saepedicto Kenderesio statuendum videatur aperire velint, cum Sua caes. Maiestas nil magis desideret quam veritatem, quocunque modo id legitime fieri possit, investigare. Exequuturi sunt in eo praedicti domini consiliarii Hungari omnimodam Maiestatis suae voluntatem; quibus quod superest caes. regiaque Maiestas gratia atque clementia sua benigno admodum est propensa.

Történelmi Tár. An. 1879, pag. 706—709. Conceptii.

Digitized by Google

CCCLXXII.

1572. *Stefanŭ Bathory*, voivodulŭ Transilvaniei, încredinţézá universităţii sásesci îngrijirea de *castelulŭ Orestiei*, şi anume din causă, fiindŭ-că fortificaţiunea acésta este cu totulŭ negligiată din partea orăşeniloru, cari nu se înţelegŭ între dênşii şi în privinţa religiunei se deosebescŭ de Saşi. 1572.

Stephanus Bathori de Somlijo waijwoda Transsylvanus et Siculorum comes etc., prudentibus circumspectis magistris civium, judicibus, juratis civibus ac senioribus totius universitatis Saxonum in Transsylvania, salutem et favorem. Ex literis vestris accepimus fortalitium seu castellum in oppido nostro Szazwaros extructum, per cives ejusdem oppidi ob animorum disparitatem, potissimum eorum, qui in causa religionis a vobis dissident, non tantum non bene curari, sed omnia infeliciter administrari. Deinde, quod scholam publicam seu locum studiorum in castello ipso locando omnibus hominibus ex quacunque regione profectis causam eruditionis pertexentibus liberimus pateret aditus, quorum plerique essent ex variis locis atque suspectis. Ob quod obnixe a nobis postulastis, ut provisionem castelli praedicti vobis demandere et concredere vellemus, ne huic patriae nostrae aliquod periculum ex injuriosa dicti castelli administratione oriri possit. Nos itaque accepta hujusmodi supplicatione, confisique de fide, integritate et constantia vestra erga nos et totum hoc regnum, habita etiam cum dominis consiliariis superinde deliberatione, memoratum castellum curae et industriae vestrae demandandum et concredendum duximus, prout demandamus et concredimus praesentium per vigorem. Quocirca hortamur vos et nihilominus auctoritate nostra qua fungimur serio committimus, quatinus in negotio praescripti castelli oppidi Szazwaros deinceps vos eam curam et diligentiam adhibere, ne aliquod insperatum malum et periculum huic toto regno inde evenire possit, modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate Segeswar, die decima quinta mensis Januarij, anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Stephanus Bathory
de Somlyo.

Franciscus Forgach
cancellarius.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 154–155. Originalulŭ pe chârtie în archiva naţiunei săsesci şi a magistratului din Sibiŭ Nr. 1012.

Digitized by Google

CCCLXXIII.

1572. 1572. Actulŭ, prin care nobilulŭ românŭ *Ladislaŭ Gămanŭ* dăruesce ginerelui seu, *Ludovicŭ Fiatŭ*, moşiile *Călugăreni*, *Măguresci* şi *Strimtura* din districtulŭ Caransebeşului, pe cari le ţinea în zălogŭ pentru suma de 75 fl.

Nos Caspar Oztrowy et Franciscus Motthnoky Castellani ac Petrus Moses Judex Nobilium districtus Karansebes, Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes quibus expedit vniuersis Quod Egregius Ladislaus Gaman Nostram personalem ueniendo in praesentium coram Nobis sponte et libere est confessus et retullit in hunc Modum. Quomodo ipse Generosam dominam filiam suam iuxta dispositionem diuinam Egregio Lwdouico Fiatt matrimonio coniunxisset Obidque Idem Ladislaus Gaman paterno Amore permotus quo erga filios afficitur, praedia Kalwgeren, Magwrest, et Ztremtura vocata, omnino in districtu Karansebes existentia habita titulo pignoris pro florenis septuaginta quinque tenta, cum omnibus suis vtilitatibus ac ad eadem de Jure ab antiquo spectantia et pertinere debentia Memorato Ludouico Fiat ipsiusque haeredibus ac posteritatibus vniuersis dedisset donasset et contullisset Sicut coram nobis dedit donauit et contullit harum nostrarum uigore et testimonio Literarum mediante. Datum in Arce Karansebes dle vigesima february Anno domini Millesimo Quingentesimo septuagesimo Secundo.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 392—393. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiară a baronilorŭ Fiath de Armenişŭ.

CCCLXXIV.

1572 (26 Febr.) 1572 (26 Febr.) *Maximilianŭ*, regele Ungariei, propune dietei unguresci întrunite la Posonŭ, ca *Rutenii* şi *Românii*, venetici şi peregrini, din Ungaria, se supórte tóte sarcinele publice, întogma ca şi ceialalţi locuitori ai ţerei şi se plătéscă pe viitoriŭ tóte dişmele şi contribuţiunile ca şi cei-alalţi iobagi catolici.

Sacra Romanorum Imperatoria ac Hungariae et Bohemiae etc. Regia Maiestas, ...

Caeterum, quia iniquum plane, ac longe indignissimum est: Hungaros, qui veri et naturales Regni possessores sunt, Dicam et Decimas soluere, Ruthenos vero ac Valachos aduenas et peregrinos, de fructibus Regni non minus quam Hungari viuentes, tanquam aliquos Nobiles, et Hungaris meliores, quasi in despectum Hungaricae gentis, liberos et exemptos esse debere; ac cum in hoc periculoso Regni statu Hungari, pro defensione Regni, non solum con-

Digitized by Google

tribuant, verum etiam alia multa subire et praestare cogantur, illos, tanquam otiosos spectatores, ab omni onere velle esse liberos: Caesarea Ragiaque Maiestas, in re tam iniqua, Regia sua authoritate uti constituit, ac omnino vult dictorum Ruthenorum ac Valachorum onera cum caeteris Regnicolis esse aequalia; ita, ut in posterum pro rata portione cuiusque facultatum omnia illa onera, utpote solutio Decimarum, nonarum, Dicarum et Censuum illis imponi, et ad eadem subeunda praestandaque teneri debeant, quae Coloni Christiani sustinent; ac insuper Dominis terrestribus firmiter mandandum censet, cum Ruthenos illos et Valachos ab assuetis iampridem furtis, rapinis, aliisque maleficiis haud desistere Maiestas sua cognitum habeat, ut iidem Domini terrestres, quemcunque in huiusmodi maleficio deprehenderint, eum absque ullo fauore, non multa pecuniaria, sed poena demerita plectant; qui si id neglexerint, Comites, Viceconites et Capitanei Maiestatis suae illos puniendi authoritatem et potestatem habeant, quo vel sic tandem in ordinem redigi, et a solitis latrociniis coërceri possint.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 316—329. Copie contemporană în archiva camerei aulice din Viena.

CCCLXXV.

1572 (fin. l. Febr.) Unŭ actŭ de procesŭ în care se face amintire de unii *chinezi* şi mai mulţi *nobili români din Bănatŭ.* 1572.

Illustrissime princeps domine et domine Nobis clementissime, fidelium ac perpetuorum servitiorum nostrorum commendationem. Twgya Nagysagod Kegyelmes wram hogy mykoron my zentt Matthyas napyanak utanna valo penteken zekileinkel egyetembe pereseknek terventt zolgaltattny le telepettenk volna Akor az wytezleo Oztrowy Caspar es Mvthnoky Ferencz porkolabok es Moses Peter Karan Sebes warmegyenek zolgabyraya illyen causat hozanak es Igy adak elenkben, hogy mykoron ewk ennek eleotte valo napokban zokassok zerentt warmegyewl zeket iltenek volna Akkor ew eleottek az wytezleo Rakowyczay Janos ugy myntt felperes lewen egy felel mas felel penygh az wytezleo Berta Gaspar ugy myntt Alperes, Az felperes ezt felelte volna, Porkolab wram es Nemes wraim, Illyen dolgom wagyon Caspar wramhoz Berta Gasparhoz, Ez el mwltt napokban, ew kegyelme Caspar wram fel keoltt Jozagomra Jeott ew kegyelme, ott Jazon czak alol a falwn nem twdom my czyoda gondolattbol lowaimatt behaytotta a falwban Prybek Janos hazanal lowaim kezzeleggyt megh fogott es hazahoz wytte az wtan zolgaim oda erkeznek lattyak hogy egy lo nynczen myndyaras a falwban

Digitized by Google

keressyk es twdakoznak zellel a falwban, mongyak hogy Caspar wram fogta es haza wytte Maczowara etc. (In acestŭ lungŭ procesŭ acusatoriulŭ a înfăţişatŭ inaintea tribunalului 96 de martori, ér acusatulŭ mai multŭ de 52. Depositiunile acestora sunt tóte cuprinse aici. Actulŭ acestui procesŭ are o lăţime de o urmă şi o lungime de 11 urme, după câtŭ se mai află astădi. Din acestŭ documentŭ resultă, că în satele amintite aci şi anume în comunele Iazŭ şi Maciova erau *chinezi*; mai departe că în satulŭ Iazŭ aveau pe atunci posesiuni familiele nobile *Pribek şi Banulŭ*. Se mai amintescŭ în acestŭ documentŭ: familia *Lazarŭ* din Henzerova, Micşa Căvăranŭ şi Micudinŭ Cornea locuitori în Caransebeşŭ, Ionŭ Stănilă din Ciuta, Petru Bando din Bradŭ, Stănilă din Pătacŭ, ca martori juraţi; Nicolae Benkeo din Calova, Nicolae Slovanŭ din Pescere, Stefanŭ Crivină din Maciova, Petrulŭ Mykwl din Obrejie etc.)

Pesty A Szörényi Bánság. III. pag. 393—394. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási sub Nr. 788.

CCCLXXVI.

1572 (15 Martie). 1572 (15 Martie). Adresa *dietei ungaresci* din Poşonŭ către regele *Maximilianŭ*, prin care esprimă părerea, că în privinţa *Rutenilorŭ şi a Românilorŭ* din Ungaria se remână în vigóre articulului 37 din Decretulŭ mare alŭ regelui Vladislau şi articulului 44 din decretulŭ alŭ 5-lea alŭ regelui Matia; mai departe, că *dreptulŭ de liberă migraţiune* alŭ iobagilorŭ se remână în starea stabilită prin constituţiunile dela a. 1556.

Fideles subditi Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini Praelati, Barones et Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni Hungariae, etc.

. . . . . .

De Ruthenis et Walachis idem obseruari supplicant, quod superinde in maiori decreto Wladislai Regis manifestum annotatum legitur, articulo tricesimo septimo, item in quinto Decreto Mathiae Regis, articulo quadragesimo quarto [1].

. . . . . .

---

1) Articolulŭ 37 citatŭ aici din *Decretulŭ celŭ mare alŭ regelui Vladislav II.* se află în Corpus Juris Hungarici, Tom. I (Budae 1779) cuprinsŭ în Decretum Secundum Uladislai regis din a. 1495 art. 45 şi conţinutulŭ seu este următoriulŭ:

Rasciani, Rutheni, et Valachi, decimas non solvant.

Articulus 45.

Sunt plurima loca in confiniis Regni sita, in quibus Rasciani, Rutheni, Valachi, et alii schismatici in terris Christianorum habitant, et de eisdem terris hactenus, juxta eorum ritum viventes, nullas penitus decimas solvere consueverunt, quos tamen ipsi Domini Praelati ad decimas solvendas cogere niterentur.

§ 1. Et quia ipsae decimae in patrimonium Christi dedicatae, a Christi fidelibus, et non aliis schismaticis hominibus (praesertim vero illis, ad vocationem, et assecurationem Regiae Majestatis, ac Waywodarum,

Digitized by Google

Negotium liberae migrationis colonorum Status et Ordines Regni in statu, prioribus constitutionibus anni MDLVI sancito, relinquerunt; irrita pronunciantes alia quaecunque per nonullos Comitatus in contrarium priuatim decreta, vel decernenda. Dignetur tamen Maiestas sua Caesarea in bonis quoque suis propriis hanc legem ubique iubere retinendam.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 333–360. Actŭ contemporanŭ în archiva camerei aulice din Viena.

CCCLXXVII.

1572 (22 Martie). Respunsulŭ regelui *Maximilianŭ* la adresa *dietei din Poşonŭ* cu privire la dişmele, ce au se le plătéscă *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria, cari locuiescŭ în munţi şi în păduri şi trăescŭ din economia de vite. 1572 (22 Martie).

Sacra Romanorum Imperatoria ac Hungariae et Bohemiae etc. Regia Maiestas, etc. . . . . .

Quoniam vero constat Ruthenos et Valachos non contemnendum pecorum numerum in montibus et siluis alere, bonisque terrae atque publica

---

Banorum, et caeterorum Officialium, ipsa confinia Regni tenentium, dicta loca incolentibus) exigi solent: Ob hoc ordinatum est, et conclusum:

§ 2. Quod amodo de caetero, ab ipsis Rascianis, Ruthenis, Valachis, et aliis schismaticis, in quibuscunque terris Christianorum residentibus, nullae penitus decimae exigantur.

Ér articolulŭ 44 din Decretulŭ alŭ V-lea alŭ regelui Matia din a. 1481 se află în Corpus Juris Hungarici. Tom. I. sub articulii 3 şi 4 în cuprinderea următóre:

Rasciani, ad decimas solvendas non teneantur: Nec propter eas Ecclesiasticum interdictum Christianis imponatur.

Articulus 3.

Item; quod Rasciani, et caeteri huiusmodi Schismatici, ad solutionem decimae, non adstringantur, et neque per Comites Parochiales, instar aliorum, ad hujusmodi decimarum solutionem compellantur.

§ 1. Quodque ad Christianos (in quorum medio tales Schismatici morantur, aut e contra) ratione ipsorum Schismaticorum, ob non solutionem decimarum, interdictum Ecclesiasticum non imponatur.

Christiani, societatem cum Rascianis contrahentes; ex portione tantum sua, decimam solvant.

Articulus 4.

Item; quod si quando Christiani, cum praefatis talibus Rascianis et Schismaticis, societatem, sive contractum habuerint, et araturas, sive alias agriculturas pari auxilio fecerint; de parte fructuum Christianis cedenda, decimae solvantur: De reliqua vero parte, talibus scilicet Schismaticis cedenda; tales decimae non exigantur.

§ 1. Hoc tamen adjecto, et per expressum declarato; quod tales Rasciani, sive schismatici, non censeantur, et neque sint in perpetuum ab hujusmodi decimarum solutione exempti, sed tantummodo per aliquos annos, et interim, quousque scilicet bono modo, se tales alienigenae, et transfugae, in Regno Ungariae, et dominiis Sacrae Coronae subjectis firmabunt; et ut talium transfugarum exemplo, etiam alii, ditioni Turcorum subjecti, ad veniendum tanto promptiores efficiantur; quanto tales, qui jam venerunt, tanta praerogativa conspexerint esse donatos.

Digitized by Google

quiete aeque ac alios colonos Hungaros frui, commodaque non leuia inde habere, quin et ipsis colonis plerunque ditiores reperiri; Maiestas Caesarea Regiaque, ex his aliisque per Maiestatem suam antea adductis rationibus, in priori suo proposito etiamnum persistit; ita ut quisque eorum pro facultate sua contribuat, praesertim cum ea quoque de re extet Maiestatis suae domini genitoris diui quondam imperatoris Ferdinandi etc. augustae memoriae, decretum, quo statutum fuit, ut Rutheni illi et Valachi, qui licet domos non habeant, in tuguriis tamen habitantes non contemnendam pecorum summam alant, dimidiam oblatae dicae partem soluerent. Accedit et hoc, quod cum ii Hungari, qui Turcis tributarii sunt, ac in summa miseria et oppressione degunt, nihilominus dimidiam dicae partem contribuere teneantur. Iniquum utique foret hos, qui in pace vivunt, ab omni prorsus onere immunes esse.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 365—390. Actŭ contemporanŭ în archiva de statŭ dela Viena.

CCCLXXVIII.

1572. 1572. *Dieta Ungariei* întrunită la Poşonŭ propune, că în ce privesce impositele, la cari au se fie supuşi *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria se remână în vigóre constituţiunile din a. 1569, însă regele Ungariei decide amânarea acestei cestiuni pentru alte timpuri mai convenabile.

Articuli Dominorum Praelatorum et Baronum, caeterorumque Statuum et Ordinum Regni Hungariae, in generali eorum Conuentu, pro festo Purificationis beatissimae virginis Mariae, Anni Millesimi Quingentesimi, septuagesimi secundi Posonii celebrato, conclusi.

. . . . . .

(VI.) Verum quod ad Tertiarios, Quartarios, Sextarios, ac Inquilinos, Carbonarios, Molitores, Ruthenos et Walachos, item electionem Dicatorum, et alias Dicationis appendices, per Maiestatem suam propositas attinet; supplicarunt quidem Maiestati suae Caesareae Status et Ordines Regni, dignaretur benigne in illis omnibus priores constitutiones Anno MDLXIX. aeditas, nunc quoque ratas habere[1]; sed Maiestas sua Caesarea ista ad alios tractatus, commodiori tempore suscipiendos reiecit.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 402—406.

---

1) Veḑi mai susŭ pag. 669.

Digitized by Google

CCCLXXIX.

1572. *Antoniu Maria Gratiani* informéză pe cardinalulŭ din Varmia despre oraţiunea, ce a ţinut'o cardinalulŭ *Commendonŭ* către senatulŭ Poloniei, prin care acesta invită pe Poloni se se ridice cu armele asupra *Turcilorŭ*, cari au declaratŭ resboiŭ Veneţienilorŭ, cari au alungatŭ din *domnia Moldovei pe voivodulŭ amicŭ alŭ Poloniei* punêndŭ în loculŭ seu ca Domnŭ în Moldova pe unŭ inimicŭ Poloniei, şi totŭ-odată le amintesce, că *Moldovenii*, cari în anii din urmă au cercatŭ se cuprinḑă érăşi *Pocuţia*, vorŭ încerca de aci înainte şi mai multe, mai alesŭ acumŭ, cândŭ ţéra Moldovei este în mânile Turcilorŭ. 1572.

Antonius Maria Gratianus Stanislao Hosio Cardinali Warmiensi.

Cum Rex oppressus magnis corporis doloribus in senatum venire non posset, nec Senatum adire, absente Rege, Cardinali placeret, et urgent nuntii de Valachiae motu allati, censuit Senatus Rexque iussit, ut deligerentur qui Cardinalis mandata acciperent et ad Regem Senatumque referrent. Delecti sunt principes senatorum, ex sacerdotum ordine Archiepus Gnesnensis, Episcopus Cuiaviensis, Episcopus Primisliensis et Vicecancellarius; deinde Palatinus Vilnensis, Palatinus Sandomiriensis, Castellanus Trocensis, Palatinus Lublinensis, Praefectus Samogitiae et Dux Olicensis. Hi eodem die, quo delecti sunt, ad Cardinalem miserunt, qui tempus conveniendi eius posceret. Permissum id iis ab Cardinale est. Igitur paulo post ipsi magno equitum ac nobilium comitatu, ut decebat, gentis principes venerunt, acceptique perhonorifice a Cardinale in eius cubiculum introducti sunt. Ibi cum consedissent, Vicecancellarius ita coepit: Regem, cum impeditus valetudine venire in Senatum non posset, ad quem de Pontificis Maximi postulatis esset referendum, cumque diuturniorem morbum suum fore, quam initio opinabatur, intelligeret, ne Legatus diutius expectatione eius valetudinis teneretur, delegisse hos viros Regni sui principes, atque eos pro illa summa observantia, quam Apostolicae Sedi deberet, proque eximia sua in Cardinalem ipsum voluntate venire ad eum iussisse, petere, ut cum iis de omnibus rebus tamquam cum presente se loqui ne gravaretur. Cardinalis non hac solum causa dolere se respondit, non valere Regem, quod sibi consilium suorum dare non potuerit, sed quod aliarum quoque rerum consultationibus haec illius invaletudo officeret : nam siquidem etsi libenter fuisset facturus, ut Senatum persalutaret et alloqueretur universum, tamen in eorum virorum dignitate atque amplitudine, qui ad se convenissent, totius Senatus maiestatem sibi constituturum. Secundum haec praefatus se omnem illum orationis apparatum splendoremque, quem et dignitas causae et ille publicus in Senatu dicendi locus postulasset, in praesentia praetermissurum, et familiari potius genere sermonis usurum, quod in re tam gravi, tam instanti, tam ad salutem Poloniae pertinente faciendum videretur, ut omissa non necessaria specie verborum, rationes ipsae percenserentur: Deum testatus est, se quicquid consilii, quicquid deliberationis is afferret, eo animo esse facturum, ut maiori religione, maiori studio suam sententiam non esset dicturus,

Digitized by Google

si de ipsius patriae suae salute consuleretur; ita enim et de se Polonos meritos esse et singularem suam ac perpetuam in hanc gentem voluntatem postulare. Haec cum dixisset, vehementerque intenti in eum infixique omnium oculi atque aures essent, in hanc fere sententiam dicere perrexit. Exarsisse ingens cum Turcis bellum, et nisi barbarorum artes, quibus singuli disiunctique appetimur, mature intelligentur periculosum universae Christianae Reipublicae: indicta enim Venetis arma omnibus illata Regnis esse. Id Pontificem Maximum cum non fugiat, cuius haec sit praecipua cura prospicere Christianorum populorum incolumitati, percusso cum Philippo Rege Hispaniarum et cum Venetis foedere, et reliquos Christianos principes populosque in huius societatem foederis invitatum solicitumque misisse, et Polonos inprimis: tum quia ipsorum arma obiecta semper atque infesta barbaris ac saevis nationibus fuerint, tum quia ipsos quo propinquiores sunt malo, eo minus caeteros in periculo deserturos speravit. Maiorem quidem occasionem Christianos Reges nunquam esse habituros, quam nunc habeant, oblatam iis non magis perfidia quam vanitate huius ac temeritate Selimi, qui Europae imperium ex veteri Otthomanorum cupiditate affectans contra institutas a superioribus tyrannis rationes bellum Venetis terra marique intulerit, cum Solimanus eius pater Turcicae calliditatis senex retinendum classibus mare, et Venetos, quorum magnas expertus fuerat maritimas opes, amicitiae vinculis illigatos habendos censuisset, ac reliquos interea Principes assidue fatigandos bellis, et singulos ita oppugnandos, ut universis conspirandi necessitas non imponeretur: hunc enim scopulum vitandum veterem ducem et assuetum christianis armis et ipsum sibi statuisse, et magnopere filio praecipisse. Selinum ut animo imbellem, ita ingenio tumidum et paterni praecepti et iurisiurandi, quo paulo ante foedus cum Venetis amicitiamque sanciverat, aeque contemptorem bellum iis movisse, et cum omnes homines, tum maxime Polonos edocuisse, quantum barbarorum fidei credendum sit. Quanquam nullum esse fidei, nullum societatis ius sanctum apud Turcas, non hoc primum tempore nos experiri, neque eorum perfidiae externa exempla Polonis quaerenda esse: se ne illud quidem recensurum, quod Bialogrodum ad ostium Tyrae oppidum Polonorum olim ditionis, et duo item in Polonia oppida contra foedus communierint, antiqua haec esse, praesentia et nota censeri oportere. Superiori anno antequam illam navalem cladem accepissent, causatos nescio quam tributi pensionem, Scythas in Poloniam immisisse, quos transitu Boristenis non hiemis expectatio, sed novum Tyranni imperium, post amissam classem nihil irritandum in Polonia ducentis prohibuisse, illis rapacissimis feris Podoliae ac Russiae fertilissimos agros praedae futuros fuisse, nisi navalis illa victoria intercessisset. Scythico bello dilato, quo turbari aperte foedus videre poterat, Valachiam occupare aggressos esse, unde legitimo Principe expulso, nullius criminis praeterquam nimii in Polonos studii ac fidei reo, nequissimum servorum Tyranni, desertorem Christianae fidei infelici provinciae dominum imposuisse, Turcarum non impietatem modo, sed crudelitatem, avaritiam, libidinem exercentem, et quod Polonorum magnopere intersit, illorum iussis nutibusque servientem. Sigismundum patrem omnibus sapientiae laudibus clarissimum Regem magnam semper curam habuisse, ut is Valachiae

Digitized by Google

imperaret, qui non modo Christianarum partium, si quando haec occasio, quam nunc habemus, incidisset, futurus esset; sed qui sibi et huic Regno certo foederis vinculo obstringeretur, et sui fines a Turcarum finibus illa interiecta provincia disterminarentur. Nunc Valachiae non addictum modo Turcis hominem esse impositum, sed inimicum atque infestum Polonico nomini, quod Polonorum armis copiisque Bohdanus eius aemulus ad se oppugnandum in Valachiam ierit. Hic utrunque Polonis pendendum esse, et an violaverint Turcae foedus, quod circumcisum hominem dominum Valachiae fecerint, et an rupti foederis culpam in Polonos illi reiecturi sint, quod contra Tyranni voluntatem Bohdanum in provinciam armis reducere conati fuerint: nam quae de incursionibus incendiisque in Regno factis varie feruntur, minus nunc sibi disserendum esse; rem enim totam in eo verti, utrum Turcarum primum, deinde Polonorum facto pax turbata ac rescissa sit, aut quid de eo Turcae ipsi existimaturi sint. Edendum quippe Polonis fore publico ne consilio, an privata necessitudine Bohdanus polonicis copiis in Valachiam deductus sit: si publico consilio factum fateantur, violatam pacem eversumque foedus esse, sin culpa in privatum conferatur, ne ipsos quidem Turcas, ubi commodum fuerit, sanctum id foedus habituros, cum intelligent frustra sibi cum Polonis publice coli pacem, si eam turbare privato noxae non sit, daturosque operam esse, ut nec privati consilii specie eam provinciam tentare Poloni posthac possint, ut dubitari videatur posse, utrum satius sit, ut Turcae pergant nunc, ut coeperunt, Russiae bellum inferre, an dissimulata iniuria Cothino, Valachiaque recepta, ultionem in aliud tempus differant. Si dissimulent, qui superbe et scribere et imperitare pro insita barbaris animis ferocia soleant, eo magis suspectos esse habendos, quo blandius praeter eorum consuetudinem agent: quid enim aliud insolentem in barbaris comitatem clementiamque significaturam, quam eos Polonorum occasionem hanc tempusque non suum putare, et tanto plus odii atque irae in eorum pectoribus occultari, quanto temporis causa dissimiles sui fuerint? Interea Polonos, Valachia atque illo Regni claustro occupato, haud profecto in tuto suam libertatem esse habituros, cuius in conspectu constitutum iugum cernent. At ne illud quidem existimari debere, Valachiam per se peti a Turcis, cuius Reguli stipendium iis multos iam annos sine recusatione penderunt, sed illum in Poloniam gradum praeparari, illud Polonis iniici fraenum, et ne quid in ea provincia auctoritatis habeant, praecaveri, atque hinc illam expulsionem innoxi adolescentis, cui quid praeter Polonicam amicitiam obiectum esse? Ne expectarent dum Cothino occupato, non solum omni spe Valachiae Poloni in perpetuum excludantur, sed Podoliae et Camenecio, ut nihil de Pocutiensi tractu dicat, timere assidue cogantur, et frequentibus barbarorum incursionibus ac populationibus desertam brevi vastamque fertilissimam Regni partem videant. Nam si proximis superioribus annis Alexandrum Valachum ad recuperandam Pocutiam solicitatum a Turcis fuisse constat, quid nunc facturos ipsos, cum Valachiam in sua potestate habebunt? Haec cum ita sint, etsi expetendum bellum non sit, tamen sapientius facere eos, qui cum eius necessitatem impendere videant, antecapiunt ipsi tempus et sua opportunitate utuntur, quam qui procrastinando ac dilatando suam occa-

Digitized by Google

sionem hostibus tradunt: prudentium enim esse imminentia prospicere, ut occurrant, impendensque malum remediis antevertant. Datam Polonis esse occasionem, qualem maiores sui saepe expetiverunt, eam si elabi negligentia patiantur (falsus utinam vates sit), futurum, ut sero eos cunctationis huius poeniteat, sero se vera monuisse praedicent. Sigismundum patrem dicere solitum nihil se in vita magis optasse, quam ut hanc diem videret, cum consentientes Christiani Principes communi consilio arma in Turcas inferrent; tum profecto se omnibus hominibus testatum facturum voluntate ne, an necessitate Turcicam amicitiam coleret, huic voto illam ab amantissimo gentis suae Rege subiectam fuisse vocem, si frangendi barbarorum opes facultas sibi negaretur, florentissimum quidem se atque auctum posteris suis Regnum, sed idem immani Turcarum potentiae obnoxium relicturum. Nimirum intellixisse inveteratae prudentiae senem, nunquam Polonos in stabili et explorata libertate futuros, dum Tyrannum natura hostem, tempore modo non inimicum tam infidum, tam validum, tam propinquum haberent, et versuram aliquando in hoc Regnum barbarorum tempestatem, quam hactenus varii temporum et cupiditatum impetus alio avertissent. Hoc clarissimi Regis vaticinium atque hanc de Turcico bello sententiam vel charitate optimi Regis, vel auctoritate sapientissimi viri plurimum apud eos ponderis habere debere, ut oblatam facultatem stabiliendi, et sibi ipsis et posteris suis libertatem ne omittant, nec se duci specie falsa societatis, qua Polonos, dum aliis bellis distinentur, illigatos habere student, patiantur, secum geri quemque existimare debere, quodcumque cum Christianis ab illa gente geritur bellum. Polonis quidem satis causae fuisse videri, cur arma in Turcas sumerent, seque caeteris christianis populis iungerent, communis exitii periculum: quid vero eos morari post partam eam victoriam, qua pulsus possessione maris hostis, terrestrium copiarum robore, maritimis oris, quantum Graeciae, quantum Asiae atque Siriae littora ambiunt, custodiendis praesidiisque collocandis, dissipaturus sit? ut si qua classibus, qua terrestribus exercitibus ex Ungaria, Polonia, Dalmatia christiani Principes aggrediantur, dubitari non possit, quin brevi exacturi Europa barbaros simus. Hoc vero esse illud bellum, quo aut excutiendus servitutis metus, quo nimium iamdiu urgemur, aut spem in perpetuum abiiciendam hac nos amplius cura liberandi. Si nullum esset inter Christianos foedus, nulla adversum Turcas societas, neque Poloni ad eam nunc invitarentur, et bellum iis moveretur a barbaris, a quo profecto haud longe absunt, utrum vires Polonis eas esse, quibus sustinere tantam vim belli sine aliorum ope possint, an si soli relinquerentur, impares tam immani potentiae fore? Si tantum virium habent, ut suis copiis confidant se bellum posse cum Turcis gerere, quam gloriae aut salutis facultatem maiorem expectare eos, quam cum ab universa Christiana Republica propulsare periculosissimum bellum possint, et cum singulari fama Polonici nominis imperii sui terminos longissime proferre? Sin resistere ipsi, invadentibus se toto conatu belli Turcis non posse solos intelligunt, profecto aut concedendum iis in voluntariam servitutem tum foret, aut aliorum imploranda auxilia et singuli adeundi et rogandi Reges et ad societatem belli contra communes hostes excitandi. Quod si iis Deus iunctum inter Principes foedus tum

Digitized by Google

offerret, certe pro summa id foelicitate ducerent. At non solum Principum foedus, sed clarissimae victoriae fructum, si uti sciant, eos nunc esse habituros: at cuius victoriae, qua hostes imperio maris, quo Europae imperium contineri, omnium saeculorum iudicio constat, depulsi sunt. Quod si nos parta victoria, victoriae fructuum cunctando et extrahendo tempus, corrumpimus, et Turcam reficere maritimas vires et amissam maris possessionem repetere sinamus, haud profecto se scire, an non vicisse praestaret: nam hostem, si cessemus, et multo infestiorem et aeque validum nos esse habituros, nec quemquam periculo propiorem futurum, quam qui terra maxime opportunus hosti fuerit. Ad bellum Poloni cum Turcis nullum habemus. Se vero Deum precari, ut hoc eis vere diuque liceat dicere. Sed ex his, quae proxime in Valachia gesta sunt, vereri se, ne aut opinione sua maturius transisse Tyram hostes accipiant, aut motum in Turcarum animis bellum Poloni tamdiu non sentiant, donec tanquam ignis admotus cuniculo paulatim serpens in magnum mox incendium ruinamque erumpat. Notam esse barbarorum superbiam, notam immanitatem, ut non solum, qui resistunt eorum voluntati, sed qui non parent, pro hostibus habere soleant. Cum vero etiam adversantibus ipsis reducere armis in Valachiam Bohdanum Poloni conati sint, utrum vindicaturos bello hanc iniuriam fore eos, an effrenatam arrogantiam cohibituros putamus? Si bello abstinebunt, id quidem aut voluntate eos, aut consilio ac necessitate esse facturos. De eorum voluntate dubitare posse neminem, qui saepe nulla re lacessiti, multa hostilia in Polonos machinati sint: ergo ne de eo quidem dubitari debere, quin cum impediti non fuerint, bellum repetituri sint, quod necessitate, non voluntate omiserint. Et tum quidem hoc ipso paratiores fore, quod Valachiam in potestate habebunt, quam interea operibus communient firmabuntque praesidiis, et si desides et nihil se commoventes Polonos viderint, Transilvaniam in eandem servitutem trahent, et Regnum hoc ita cingent finibus armisque Turcarum, ut Poloni saevissimum hostem semper in cervicibus habituri sint. At multa eos a tanti belli decreto deterrent. Primum nulli magno negotio aggrediendo non multas oboriri difficultates solere, quas ipsum postea agendae rei studium tollet; deinde cum incensa ardet domus et urgens constrepit flamma, neminem, ut se comparet, ut se ornet, cunctari, sed vel nudum vel aegrum corpore quemque se, quantum potest, periculo proripere. Hostem in finibus esse ingressum etiam ac depopulatum propinquos agros, sive pergat vim inferre, prohibendum sive inhibeat, et se in Valachia contineat, timendum multo magis esse: nam tamquam aries maiori postea impetu ex ipso receptu inferetur. Itaque Polonorum deliberationem nunc esse, non utrum pacem an bellum habeant, sed utrum suo, an hostium tempore suscipiant atque gerant bellum; utrum impedimenti malo obviam eant, distractae comminutaeque vires Turcarum haud dubiam victoriam pollicentur, an quiescant, ut sine ullius gratia victoris praemium sint. At renovabimus cum Turcis pacem, novumque ab iis iusiurandum accipiemus, scilicet eos aut iura foederum aut fidem societatis respecturos esse: non hanc barbaris religionem, qui nullam, nisi quae eorum potentiae serviat, aut divinam aut humanam legem norunt. An Venetos satis documento omnibus non esse, ut et nostrae et su-

Digitized by Google

perioris memoriae exempla taceantur, quantum Turcarum fidei sit credendum? Habendum aliquando Polonis esse hoc bellum, neque differendo averti, sed ut cum validiore et paratiore hoste geratur, fieri: haud enim profecto paulo magis huius Regni dominatum, quam Cypri barbaros concupiscere. At quosdam etiam esse, qui hanc etsi incertam, praesentem tamen pacem belli consiliis anteferant, et hac ipsa temporis usura frui, quam se praepropere in tantam curarum molem coniicere malint. At quodnam temporis commodum, ubi omnia hostis arbitrii sunt, et eius hostis, qui cum pedem moverit, universam illico ardere bello Russiam videas? an belli curas Poloni ita refugient, ut in anticipiti semper metu versari, et salutem obnoxiam alienae libidini ducere se non sentiant, et si sentiunt, non servitute gravius ferant, non vero libertatem suam vel morte vindicandam putent? Non igitur ullum esse cunctationis fructum, qui etiam si esse aliquis, tamen alienum prorsus videri a dignitate huius gentis et tot clarorum virorum virtute, ut declinantes ipsi in praesentia periculum et infida pace fruentes, id agere videantur, ut omnem belli tempestatem in liberos suos reiicere possint, quod tamen ipsum consecuturi non sint. An domi quisque pater familias, ut patrimonium filiis explicatum constitutumque relinquat, et ne qua lis, ne qua controversia eos turbet, tanto studio opereque solicitus laboret, Senatum, qui patriam curam omnium gerat, ut communium liberorum ac posterorum saluti et incolumitati prospiciatur, et tuta iis atque integra libertas relinquatur, non aeque anxium curaturum? Sed esto, nullum sit ab Turcis periculum, certum exploratumque Poloni habeant, habiturique sint pacem. Ipsam esse huius Reipublicae rationem ita ad belli artes et militiae decus omnem institutam, ut verendum magnopere sit, ne quid diutina pace depravetur, ut enim validum ac robustum corpus, si in ignavo atque inerti otio habeas, contabescere, et in graves morbos incidere, ita Respublicas, nisi in iis artibus retineatur, ad quarum studia institutae sunt, tanquam humanum corpus aegrotare et luxu atque licentia corruptas, graves seditionum et discordiarum morbos contrahere, cuius mali multa Poloniam concepisse semina, ipsos melius intelligere. Horum omnium incommodorum hanc ipsam occasionem medicinam praebituram esse, hunc enim Polonorum curriculum, hanc exercitationem semper fuisse, hiis studiis convaluisse eos, et robur hoc tot provinciarum in unum Regnum corpusque subactarum assumpsisse, scilicet priscos illos, a quibus parta haec sunt, non domi in conviviis, sed in castris, in laboribus iuventutem habuisse, nec ullam apud eos praestantiorem laudem quam equitando, iaculando, impigre militiae munera obeundo aequales superasse, atque his artibus ad eam gloriam pervenisse, qua et vicinis gentibus terribiles et longinquis honorati atque illustres fuerunt. At ne haec quidem ipsa revocandae veteris disciplinae et conservandae Reipublicae iusta belli causa sit, ut sibi in publicam christianae fidei causam pro communi salute descendendum non putent, cogitare quidem certe Polonos debere, sua ne intersit Christianos vinci aut vincere Principes; si iis subactis ne caeteros quidem salvos fore intelligant, illis si non eorum, sua certe causa Poloni auxilium atque opem ferant, ne si ii ceciderint, hoc quoque Regnum eodem afflictum casu ruat. Quod si victores nostri futuri sunt, cur non multo libentius, promp-

Digitized by Google

tiusque eadem arma, eundem conatum ad victoriae societatem conferant, quem fulciendae ruinae adhibere debuerant? Regem Lusitaniae nuper quamquam in in ultimis Occidentis oris ab hoc hoste longissime absit, tamen pro Christiani nominis gloria, pro communi salute haud cunctanter in belli partem concessisse. Sed Polonos ad se excitandos externa exempla non desideraturos, si maiorum suorum facta revolverint, qui pro laude ac decore gentis magna saepe bella et fortiter susceperunt, et constantius etiam gesserunt, itaque ne eos quidem debere segnes ad tam pium, tam salutare bellum esse, et hanc posteris suis de se opinionem relinquere, quod non solum propagandi imperii tantam facultatem praetermiserint, sed firmam stabilemque a maioribus suis acceptam libertatem, incertam iis et obiectam immanissimis barbaris tradiderint. Quin potius memores rerum a maioribus suis gestarum, memores maximorum Dei in se beneficiorum, haec corporum atque animorum robora, tantam hominum, equorum, commeatum, rerum omnium copiam Deo ipsi grati memoresque reddant, atque ipsum Deum iubentem capessere praeclaram occasionem, quam iis debellandi hostes christiani nominis aperuit, audiant, et si deserere patriam, deserere parentes inexpiabile nefas ducimus, reputemus animo, quo scelere nos obstricturi simus, si Iesu Christi causam negligamus, qui mortem cruciatusque nostra causa non recusavit. Postremo ipsum orare Iesum Christum Deum atque obsecrare, ut Regis ac Senatus mentem in tantae rei deliberatione ita regat, ut nihil, nisi quod cum ipsius Iesu Christi Redemptoris nostri gloria, cum huius Regni amplificatione, cum Regis et totius gentis dignitate coniunctum sit, statuant, ut aliquando non infidam et alieno arbitrio obnoxiam pacem habeant, sed libertate stabili suisque nixa viribus et ipsi fruantur, et posteris suis tradant. Varsavia IIII. Idus Maii 1572.

Litt. divers. Poloniae Tom. I. fol. 13.

Theiner, Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae. Tom. II. pag. 763—767.

CCCLXXX.

1572. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Turda decide, că de óră-ce sultanulŭ a ordonatŭ, că din Transilvania nime se nu mérgă în Moldova în ajutoriulŭ *voivodului Bogdanŭ*, astŭ-felŭ ori cine ar lucra în contra acestui edictŭ, nobilŭ ori ţeranŭ, se fie pedepsitŭ; ér dacă ar veni în Transilvania însuşi voivodulŭ Bogdanŭ, ori ómeni din partida sa, pe aceia se-i prindă şi trimită la voivodulŭ Transilvaniei (Art. 7). Totŭ-odată dieta decide, că *afacerile de religiune* se remână în starea, în cari s'au aflatŭ în timpulŭ decedatului principe Ioanŭ alŭ II-lea etc. 1572.

Nos Stephanus Bathori de Somlyo waiuoda Transsyluanus Siculorumque comes etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes

Digitized by Google

quod spectabiles magnifici domini et nobiles, alijque ordines trium nationum Transsyluanie et partium regni Hungarie illi subiectarum exhibuerunt et presentauerunt nobis infrascriptos articulos in presentibus eorum comitijs partialibus Thorde ad festum sacri Pentecostes ex commissione nostra celebratis paribus votis conclusos, petente nos debita cum instantia et submissione, vt eosdem articulos acceptare, approbare, ratificare et fauenter confirmare vellemus. Quorum quidem articulorum tenor sequitur in hunc modum.

. . . . . .

Elsö. Hogy az mi az religio dolgát nézi, az minémü végezés az meg holt fejedelem ö felsége idejében volt, hogy senkinek akkori végezés szerént bántása ne legyen az religióba, végeztük országúl, hogy azon állapotban és erejében maradjon; hol penig valakik az végezés kivül az religióban valamit innouálnának, az mint ö nagysága elönkbe adja hogy affélék volnának, ö nagysága Dávid Ferenczet és az superintendenst hívassa hozzá, értse meg tölök, ha efféle innouatorok külömb vallásban vannak az ö vallásoktól, kiben voltanak az megholt urunk idejében; ha külömb és új dolognak vallásában találtatnak, ö nagysága excommunicáltassa, mely excommunicatióval ha ök nem gondolnak, ö nagyságának authoritása legyen efféléknek megbüntetésére az ö érdemek szerént.

. . . . . .

Hatod. Az orvok és egyéb gonosz tevök büntetésekröl végeztetett országúl, miért hogy az megváltozásnak napját elmulatták, ennek utána az ispánok minden vármegyékröl ki mehessenek azoknak megbüntetésére és valakiket benne kaphatnak, halállal érdemek szerént büntessék. Mindazon által az kik az ispánok ki menéseknek elötte vagy házoknál vagy székes helyen meg találják, és az tizenkét forintot megviszik, azoknak mentségek legyen, az után semmiképen ne lehessen. Az felelök dolgáról így szóltunk, hogy valaki ez elmúlt vásárhelyi gyülés után lött felelövé, az meg büntettessék, de az elöttieknek kegyelmek legyen, az tizenkét forintot megadván.

Heted. Miért hogy az hatalmas császár erösen megparancsolta, hogy Bogdán vajda segétségére senki ez országból Moldovában ne menjen, végeztük országúl, hogy valaki az edictum ellen azt megkésértené, hogy bemenne, vagy nemes vagy paraszt, ö nagysága urunk az ö autoritása szerént megbüntethesse. A hul penig Bogdán vajda ö maga, vagy hozzá tartozó valaki ide jöni ez országba fogna, azoknak senki ne patrocináljon, söt inkább megfogja és fogva urunknak ö nagyságának vigye; ha ki penig ez ellen cselekednék, ö nagysága megbüntethesse autoritása szerént.

. . . . . .

Nos itaque premissa humili postulatione dominorum regnicolarum fauenter exaudita et admissa, prescriptos articulos ac omnia et singula in eisdem contenta, quoad omnes eorundem continentias, clausulas et puncta, ratos, gratos et accepta habentes approbamus, roboramus, ratificamus et confirmamus, atque tam nos ipsi obseruabimus, quam etiam per alios quoslibet autoritate nostra, qua publice fungimur, obseruari faciemus. Datum Thordę

Digitized by Google

feria quinta proxima post festum sacri pentecostes, anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Stephanus Bathory
de Somlyo m. p.

L. S.

Franciscus Forgach
de Gimes m. p.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 527—531. După esemplariulŭ originalŭ din colecţiunea comitelui Emericŭ Mikó. Esemplariŭ defectuosŭ în museulŭ transilvanŭ (Jos. Com. Kemény, codex authent. artic. diaet. Trans. Tom. I.). — S'a publicatŭ de comitele Emericŭ Mikó în Erd. tört. Adatok, Tom. I. pag. 295—299.

CCCLXXXI.

1572 (finele l. Sept.). Regele *Maximilianŭ* propune de nou dietei unguresci din Poşonŭ, ca *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria se fie supuşi contribuţiunii. 1572 (fin. l. Sept)

. . . . . .

Praeterea Caesarea Regiaque Maiestas fide digna relatione edocta est, nonnullos Nobiles, nouo quodam modo, in suum ipsorum commodum excogitato, colonos suos a solutione dicae defendere, eo quod terras colonorum, ad sessiones seu fundos pertinentes, ipsis adimant, ac deinde tria, quatuor, vel plura etiam terrarum iugera, pro suo libito, illis concedant, quartamque vel quintam partem frugum, prout cum colonis conuenerint, de iisdem terris capiant, atque hoc praetextu dicant suos illos colonos nullas terras arabiles proprias habere, sed tantum a se concessas colere, ideoque pro sessionibus seu portis integris censeri connumerarique non debere. Quae res, cum in maximam dicae diminutionem ac detrimentum vergat, Caesarea Regiaque Maiestas sua, quo nouae huic inuentioni occurratur, statuendum censet, ut posthac in connumeratione portarum non judices possessionum, qui quandoque sui officii atque debiti non ita uti oportebat memores esse videntur, sed Domini terrestres, siue Praelati, Barones, Magnates, siue Nobiles sint, iurent: in hoc vel illo pago suo tot integras sessiones ac tot inquilinos esse, siue censum illis soluant, siue non.

Quod vero ad tertiarios, quartarios, sextarios, ac iam dictos inquilinos, praeterea carbonarios, molitores, Ruthenos et Walachos, item electionem dicatorum, et alias dicationis appendices, per Caesaream Regiamque Maiestatem, in nouissimo Conuentu propositas, et in aliud tempus reiectas, attinet, Maiestas sua fideles Status et Ordines etiamnum clementer hortatur, ut cum

Digitized by Google

ea omnia haud dubie in ipsorum Regnicolarum ac totius Prouinciae commodum redundatura sint, suae Maiestatis postulatis, de hisce articulis factis, ipsi etiam assentiant.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Hungariae. Tom. V. pag. 431—434. Actŭ originalŭ în archiva camerei fiscale din Viena.

CCCLXXXII.

1572. 1572. Actulŭ, prin care nobilulŭ românŭ *Nicolae Marga* din Bretea românéscă, zălogesce nobilului românŭ *Gasparŭ din Ostrovŭ* părţile sale de moşie din comunele Cicleni şi Bolvaşniţa, în districtulŭ Caransebeşului, pentru suma de 100 fl. în monetă usuală.

Nos Stephanus Bathory de Somlyo Vayuoda Transiluanie et Siculorum Comes etc. Memorie commendamus per presentes, Quod Egregius Nicolaus Margay de olahbrette coram Nobis personaliter constitutus one(ribu)s et grauaminibus Liberorum, ac cunctorum fratrum proximorum et consanguineorum suorum quos infrascriptum tangeret seu quouismodo tangere et concernere posset negocium super se assummendo, sponte et libere confessus est pariter et retulit in hunc modum. Qualiter ipse pro quibusdam grauibus et Arduis Admodum necessitatibus suis ipsum adpresens summe vrgentibus euitandis, Totales et integras porciones suas possessionarias in possessionibus Chyklen et Boluasnycza vocatis, in comitatu Zeoreniensi et Districtu Sebes existentibus habitas, simul cum cunctis earundem pertinencys et vtilitatibus quibuslibet ad easdem porciones possessionarias de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, Egregio Casparo de Oztrow suisque heredibus in prescripta summa centum florenorum currentis monetę per ipsum Nicolaum Margay ab eodem Casparo Oztrowy plene et Integre vt dixit perceptorum et Leuatorum infra Tempus R(edempcionis) Earundem porcionum possessionariarum titulo pignoris inscripsisset et obligasset, prout inscripsit et obligauit coram Nobis, Assummendo nihilominus idem Nicolaus Margay prefatum Casparem Oztrowy in dominio et pacifica possessione Earundem porcionum possessionariarum, contra quoslibet Legittimos impetitores, causidicos et Actores tueri protegere et defensare proprys suis Laboribus et expensis, harum nostrarum vigore et testimonio Literarum mediante. Datum in oppido Thorda feria quarta in festo Beati Emerici Ducis Anno domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Secundo.

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 394—395. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Ivulŭ din Hinedóră. Fasc. 2. Nr. 3.

Digitized by Google

CCCLXXXIII.

1572. Actulŭ, prin care nobilii români *Petru* şi *Michaiŭ Măcĭcaşi* de Tincova zălogescŭ nepoţilorŭ sei, nobililorŭ *Nicolae* şi *Gasparŭ Totŭ* tóte moşiile sale din comunele Tincova, Delariu, Măcĭcaşulŭ de josŭ şi de susŭ, Ruginosŭ, Zăguşeni, Valea-de-amin, Dumbrăviţă, Secaşŭ şi Gârlisce în districtulŭ Caransebeşului pentru suma de 600 fl. ung. 1572.

Nos Caspar Oztrovi, et Franciscus Motnoky Castellani, nec non Petrus Moses Judex nobilium districtus Caransebes memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit vniuersis modernis et futuris, Quod Nobiles Petrus et Michael Machkasy de Tynkowa, fily Nobilis olim Nicolai Machkasy similiter de Tynkowa, nostram personaliter venientes in praesentiam, coram nobis oraculo viuae vocis, sponte et libere sunt confessi, et retulerunt in hunc modum, quomodo ipsi habentes respectum, ad illa gratuita merita, obsequia, ac favorabilem et multimodam complacentiam, quibus Egregy Nicolaus et Caspar Tott de Karansebes, fily videlicet Egregy olim Petri Tott de Karansebes ex domina Dorothea Machkasy consorte scilicet sua filia Nobilis olim eiusdem Nicolai Machkasy praefati, progeniti, in procurationibus caussarum, in Curia Regia, et etiam aliarum vbilibet motarum, sed etiam in omnibus necessitatibus ipsorum, pro locorum et temporum varietate occurrentibus, ipsi affuissent, permoti etiam fraterno amore quo erga prefatos Nicolaum et Casparum Tott, nepotes suos afficiuntur, Insuper quia ydem Petrus et Michael Machkasy predicti, in summa inopia senectutis, exindeque imbecillitatis confecti, ydem Petrus et Michael Machkasy pro sexcentis florenis Hungaricalibus, per prefatos Nicolaum et Casparem Tott, coram nobis depositis, ac per eosdem Petrum et Michaelem Machkasy, plene et integre in paratis pecunys levatis, Totum Jus suum, totalesque et integras portiones suas possessionarias in possessionibus Tynkowa, Delar, Also felseo Machkas Ruginos Zagusen nec non praedys Valedeamin (sic), Dombrauicza Zekas et Gerliste[1] omnino in districtu Karansebes, et Comitatu Zeoreniensi existentibus habitas, simulcum cunctis earum portionum possessionariarum vtilitatibus et pertinentys quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis, et incultis, agris pratis, campis, foenetis, syluis, nemoribus montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontorys, aquis, fluuys piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis, ac ad eosdem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis ueris metis et antiquis limitibus existentibus, praememoratis Nicolao et Caspari Tott nepotibus, ipsorumque haeredibus et posteritatibus vniuersis titulo pignoris dedissent, obligassent, Imo dederunt et obligarunt coram nobis modo praemisso. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, Datum in Ciuitate

1) In copia lui Andreiŭ Huszti: Grediste.

Digitized by Google

Karansebes, die decima quarta mensis Novembris, Anno domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Secundo.

Pesty, Krassó vármegye története. Tom. IV. pag. 90–92. După transumptulŭ principelui Sig. Bathori din 1589 în archiva capitulului din Alba-Julia.

CCCLXXXIV.

1573. 1573. *Franciscŭ de Rewa,* prefectulŭ camerei fiscale din comitatulŭ Zips în Ungaria, cere dela familia generalului Franciscŭ Zay obligaţiunea de 8000 fl., ce o dase *Despotŭ-Vodă* pentru suma, împrumutată dela Franciscŭ Turzo şi dela Franciscŭ Zay, cândŭ făcuse espediţiunea în Moldova.

Magnifice domine amice nobis observande, salutem et servitii nostri commendationem. Prorogati fuerunt per magnificos dominos Franciscum Thurzo et Franciscum Zay genitorem quondam magnificentiae vestrae piae memoriae ad expeditionem despotae octo millia florenorum. Cum autem praefatus dominus Thwrzo affirmet de illa erogata summa literas obligatorias jamfati despotae apud dominum Zay relictas esse et sua majestas repetitionem dictarum literarum obligatoriarum a dominatione vestra magnifica et haeredibus domini quondam Zay fieri per nos velit, eandem nomine jamfatae sacratissimae imperatoriae majestatis domini nostri clementissimi requirimus nostro vero rogamus, velit memoratas literas obligatorias saepefati despotae requirere et primo quoque tempore per fidum hominem nobis mittere, satisfaciet hoc modo certae voluntati suae majestatis. Restat, ut dominatio vestra magnifica de eo nobis citissime respondeat. Eademque felicissime valeat cupimus. Cassoviae 26. Februarii 1573.

Sacrae caesareae et regiae majestatis camerae Scepusiensis praefectus et consiliarii

Franciscus de Rewa, m. p.

Joannes .... *Petrus* ....

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 55.

Digitized by Google

CCCLXXXV.

(1573?) Respunsulŭ moscenitorilorŭ remaşi după generalulŭ Franciscŭ Zay, cu privire la împrumutulŭ de 8000 fl. datŭ lui *Despotŭ-Vodă*. (1573?)

Intelligimus a dominationibus vestris mandatum habere a sacra caesarea et regia majestate, ut nos in loco parentis nostri daremus racionem atque recognicionales ex parte octo milium florenorum medio Francisci Tursonis mutuo levasse juxta mandatum suae majestatis.

Ubi sua dominacio scribit nobis dedisse vel parenti nostro literas recognicionales, a despoto acceptas satis per nos acquisitas, sed nulli ubi repertas haberi potuimus.

Si autem fatetur, vel summam vel literas ipsas parenti nostro dedisse, extunc det recognicionem de ipsa summa, quia ipse erat praefectus chamerae suae majestatis non parens noster neque quidquam parenti nostro de acquisicione ipsius summae quicquam mandaverit, sed soli domino Turzoni.

Inpossibile quin chamera fel (?) praefatur (?) jam Turzo ex parte tantae summae recognicionales non acceperit.

Itaque cui dederit despoto cui parenti nostro . . . (dederit) ipso racionem et recognicionales cui dederit.

Sed nobis satis palam est et tocius comitatui Abavyvariensi causa despoti bona inpignorativa et res argenteas.

Usque in odiernum diem qua et quas vix vel tribus et ultra milibus florenis redimere possumus, ideo nec parens noster ingesserat se in hujusce rebus neque nos volumus, det racionem, a sua majestate, quis habuit in mandato, sed quia parens noster non habuit neque obligamur nos reddere racionem neque literas recognicionales.

Thallóczy, Levelek Heraclides Jakab és Zay Ferencz történetéhez. pag. 55—56.

CCCLXXXVI.

1573. *Stefanŭ Bathory*, voivodulŭ Transilvaniei, învită pe tribunalulŭ din Caransebeşŭ se introducă pe nobilulŭ *Michaiŭ Balasfy* din Lipova în posesiunea moşiilorŭ *Nevrincia* şi *Vâlcesci* din districtulŭ Caransebeşului, moşii devenite vacante din lipsa de succesori legitimi, şi pe cari le a dăruitŭ lui Michaiŭ Balasfy pentru serviciile sale credincióse. 1573.

Stephanus Bathory de Somlyo Wayuoda Transylvanensis et Siculorum Comes etc. Egregys et Nobilibus Bonę Wayda et Joanni Pribek Castel-

Digitized by Google

lanis, Ladislao Onkannagiarto Judici Nobilium ac Joanni Zegedy Notario districtus Karansebesiensis, item Michaeli vaida, de dicta Karansebes, Benedicto literato de Batha, et Moisi Lwgassy Scribis Cancellariae nostrae ac Georgio gala de Harmadya, Michla dvgan de Dragomirest, Joanni Sebessy, Stephano Sebessy de Lwgas, Petro Moses, de Sebes, Michaeli, Joanni, Nicolao et Petro Mona de Berzauos, Caspari cherbicza de dicta Berzauos, et francisco Modlina de Lwgas, Salutem et fauorem, Cum nos attentis et consideratis fidelitate et fidelibus Seruicys Egregy Michaelis Balasfy de Lyppa exactoris Rationum nostrarum, quae ipse Sacrae primum Regni Hungariae coronae, deinde nobis quoque summa diligentia propensoque animo exhibuit et impendit, ac etiam in futurum exhibiturus et impensurus est. Totales igitur et integras portiones possessionarias Nobilis quondam Dyonisy literati Thorma de Coloswar, in possessionibus Newryncze, et Velchesth, omnino in districtu Karansebesiensi existentibus habitas per mortem et defectum seminis eiusdem ad nos, consequenterque collationem nostram deuolutas et redactas. Totum item et omne Jus Regium si quod in eisdem portionibus possessionarys qualitercunque existeret, aut Nostram ex quibuscunque causis, vys, modis et racionibus concerneret collationem, Simulcum cunctis suis vtilitatibus et pertinentys quibuslibet, terris videlicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, syluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontorys, aquis, fluuys, piscinis, piscaturis, aquarum decursibus, molendinis et eorundem locis, Generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quouis nominis vocabulo vocitatis, de iure et ab antiquo ad easdem portiones possessionarias, ac Jus Regium in eisdem habitum spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris et antiquis metis et limitibus existentibus, praemissis sic vt praefertur stantibus, eidem Memorato Michaeli Balasfy suisque haeredibus et posteritatibus vniuersis, in perpetuum Saluo Jure alieno gratiose dederimus, donauerimus et contulerimus, velimusque eundem in dominium earundem portionum possessionariarum ac dicti Juris Regy in eisdem habiti medio vestri legittime facere introduci. Super quo commitimus vobis harum serie firmiter, quatenus acceptis praesentibus, Simul uel duo vestrum sub oneribus alias in talibus obseruari solitis, ad faciem dictarum possessionum Newryncze et Velchest consequenterque portionum possessionariarum predictarum dicti quondam Dionisy literati Thorma in eisdem habitarum, vicinis et commetaneis earundem vniuersis inibi legittime conuocatis et praesentibus accedendo, Introducatis praefatum Michaelem Balasfy in dominium earundem portionum possessionariarum, ac dicti Juris Regy in eisdem habiti, statuatisque easdem et Idem, simul cum cunctis vtilitatibus, eidem, suisque haeredibus et posteritatibus vniuersis, praemisso iure ipsis incumbenti perpetuo possidendas, si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui fuerint Euocetis eosdem ibidem ad decimum quintum diem a die huiusmodi contradictionis eorum computando, In curiam nostram scilicet in presentiam rationem superinde reddituros efficacem, Et post haec . . . . . huiusmodi statutionis et executionis vestrae cum contradictorum et Euocatorum si qui (fuerint vicinor)umque et commetaneorum qui praemissae statutioni intererunt nominibus

Digitized by Google

et cognominibus terminoque assignato vt fuerit expedienda, nobis terminum ad praedictum fide vestra mediante referre vel rescribere debeatis et teneamini. Secus non facturi praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albae Iuliae die nona mensis Juny. Anno domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo tercio.

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 92—93. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XXI. Nr. 677.

CCCLXXXVII.

1573. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* raportézâ lui *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, că voindŭ se întroducă pe *Michaiŭ Balasfy* în posesiunea moşiilorŭ din Nevrincea şi Vâlcesci, nobilulŭ Menhardŭ Modlina a făcutŭ opositiune formală, cu sabia, în contra acestei întroduceri în posesiune. 1573.

Nagisagos kegielmes Vrwnk es Nekwnk kegielmes feyedelmwnk, Eörökke walo hwsseges Zolgalatwnknak Aianlasanak wttanna. Jelenthywk Nagysagodnak kegielmes wrwnk, hogy Balasfy Myhaly Lippay, Nagisagod Zaam weweöye, hoza mwnekwnk az Nagisagod paranchyolattyat, kiben paranchiol wala Nagisagod Theob Hwej közeöt nekunk, hogy Balasfy Myhalit Lippait es az w maradekytt, az megh holt Thorma Dienes deak Kolosswary Ryz Jozagiban, mely Ryzeket Byrth Newrinchien es Welchiest neweo falwkban, Karanssebes waarmegie Thartomaniaban, az Nagisagod paranchiolattya Tartasa zerint, Magwa szakattwl, es az wtan hany kyraly Igassaga Benne wolna, ky Nagisagodra szallot wolna, walamimodon az zerintis Bele Iktattnwk es Benne hadnwk, Mw azerth Engedelmessek akarwan lennj az Nagisagod Paranchiolattyanak, Zent Janos Nap wtan walo chyótórtókon Juniusnak 25 Nappian, ky menenk hogy Balasfy Myhalt es az w maradekytt, az megh holt Thorma Dienes Deak kolosswary, Reez Jozagiban, Kyket Byrt Newrinchye es Welchiest falwkban. Bew Iktasswk es Benne hadgywk; Mykoron Azert az Newrinchiej es Welchiestj hatarban Jwtattwnk wolna Iwenek Eleonkben, Modlina Menihart Fodor Myhaly Kipiben es Deesy Janos wmaga kyppiben, kerdenek, hogj howa mennenk, es mondanak allion megh kegielmed wgimond Ispan Wram ne menj Thowab ez hatarban. Azonba kardot wona Modlina Meinhart, es azt monda, Ewel Tyltiwk kegielmedet Balasfy Myhali Towab ne menj az hatarba foglalnj mert Tyltiwk az megh holt Thorma Dyenes deak Kolosswary, Ryz Jozagytt mind Newrinchyen es Welchiesten, mert mwnket Illet mw wagywnk wirók Benne. Mw lattuan az kardal walo Tylalmat, Balasfy Myhaly ellen, az Repwlsionak megh allank, es Thowab nem menenk, hanem mindgiarast, az Nagisagod Paranchiolattya Tartasi zerint, wket ok adasra Tyzen eoteod napra. Nagisagod paranchiolattiwal, Nagisagod Eleyben

Digitized by Google

Intwk Balasfy Myhaly ellen es oztan az hatarbol ky menenk mintgiarast, ezkor welwnk walanak, hataros zomzed Nemes Embeor Modlina ferencz, Bokosnicza Miklos Karansebessy, Mone Myhaly nemes Embeoreok Ban wram zolgay, Way Ferencz, Galachy Istwan Szekely Sebestien, Baxay Imróh es Tóbekh, ezt Mw Nagisagodnak hwtwnk zerint Irtwk. Az wtan ismet zent Janos nap wtan walo Pinteken. Bogar Lörincz Jwe eleonkben, es wys Thorma Dienes Deakne kepiben es Atthyaffyay kepiben Tylalmat Twn Balasfy Myhaly ellen, de nem Twda megh mondany sem Thorma Dienes deakne newet sem Athiaffiay newet ky legien neweok, Mw azert wketh az Nagisagod paranchiolatthia tartasa zerint, Balasfy Myhaly ellen ok adasra, Tyzen eoteod napra Nagisagod eleiben Intwk es hywk ezth hwtwnk szerint Irywk Nagisagodnak. Az hatalmas Isten Tarchia meg Nagisagodat. Ez Lewel költ Lwgason Zent Janos nap wtan pintekeon Anno 1573.

Nagisagodnak

Eörökke walo hwej es zolgay

Wayda Bona, Karanissebeswar . . . .

Kalabya . . . . . .

Myhaly . . . . . .

(Din afară: Illustrissimo ac Magnifico Domino et Domino Stephano Bathori de Somlio, Woiwodę Transylvaniensi, Siculorumque Comiti etc. Dno et Dno nobis gratiosissimo).

Pesty, Krassó vármegye története. IV. pag. 94—95 Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. (?) Nr. 676.

CCCLXXXVIII.

1573. 1573. Actulŭ, prin care nobilulŭ *Michaiŭ alĭ lui Vasile* (Basily) renunţă în favórea nobilului *Michaiŭ Fodorŭ* la ori ce drepturi ale sale asupra moşiilorŭ *Nevrincea* şi *Vâlcesci* din districtulŭ Caransebeşului.

Nos Stephanus Bathor de Somlyo Waiuoda Transyluanus et Siculorum Comes etc. Memorie commendamus perpresentes Quod Egregy Michael literatus Basily Lyppensis, Exactor rationum nostrarum ab vna, ac Michael Fodor de Karansebes ab alia partibus coram Nobis personaliter constituti matura intra sese deliberacione prehabita sponte et libere sunt confessi pariterque retulerunt in hunc modum, Quod licet superioribus temporibus inter ipsas partes ratione et pretextu totalium porcionum possessionariarum, in possessionibus Newrinch et Welchezd vocatis in Comitatu Zewriniensi et districtu Karansebesiensi existentibus habitarum, per nos eidem Michaeli literato Basily

Digitized by Google

per mortem et defectum seminis nobilis condam dionisy literati Thorma de Coloswar Simul cum toto et omni Jure Regio si Quod in eisdem porcionibus qualitercunque haberetur collatarum varię lites et contradiccionum materię ortę et suscitatę fuissent, Tamen partes e . . . Sano inductę consilio volentes etiam litibus quarum Exitus Incertus est finem facere, amicabilique et fraternali amore frui ad talem Infrascriptam pacis et concordie deuenissent vnionem, prout sese eo modo deuenisse retulerunt, Quod videlicet prenotatus Michael fodor Ipsi Michaeli literato Basily florenos sexaginta quinque . . . . et vsualis monetę per eundem Michaelem literatum Basily plene et integre coram Nobis leuatos ac perceptos dedisset et persoluisset, Dictus etiám Michael literatus Basily totales et integras predictas porciones possessionarias possessionibus et Comitatu, districtuque prenotatis existentibus habitas omni eo Jure . . . . per . . illatę fuerant, literis etiam donationalibus super eisdem porcionibus possessionarys per ipsum Michaelem Basily a nobis extractis manibus eiusdem . . . . . et assignatis Eidem remisisset et resignasset Nullum Jus nullamque Juris et dominy proprietatem, si quod in prescriptis porcionibus possessionarys qualitercunque habere sperasset, pro se, haeredibusque et posteritatibus suis reseruando, sed totum et omne Jus suum in eisdem habitum Literis etiam quibuslibet causalibus in prosecutione premissę causę per alterutram partium extractis cassatis et annihilatis, ac nocituris in Judicio exhibendo relictis, necnon quibuslibet Judiciorum oneribus condescendo, in prememoratum Michaelem fodor suosque haeredes et posteritates vniuersos transtulisset et transfudisset pleno cum effectu prout remisit resignauit transtulitque et transfudit coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, Datum in Ciuitate Coloswar die . . .ima nona mensis Novembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo tercio.

Ita est:
(L. S.) *Franciscus Forgach*
Cancellarius m. p.

Pesty, Krassó vármegye története. Tom. IV. pag. 95—96. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XXI. Nr. 678.

CCCLXXXIX.

1573. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, informézâ pe regele *Maximilianŭ* despre pregătirile de resboiŭ ale Turcilorŭ pe uscatŭ şi pe mare, şi că dênsulŭ a trimisŭ sultanului tributulŭ Transilvaniei, care, ca de obiceiŭ, a fostŭ primitŭ în modŭ gratiosŭ. 1573.

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 535—536. Originalulŭ în archiva c. r. din Viena.

Digitized by Google

CCCXC.

1574. 1574. Depositiunile nobililorŭ români *Franciscŭ Muthnoki, Ladislau Gămanŭ, Pavelŭ Bocoşniţă, Nicolae Bocoşniţă, George Dragna, George Gârlisce, Ionŭ Ioşica, Ionŭ Muthnoki, Michaiŭ Monea, Nicolae Ilea, Ionŭ Todorŭ, Franciscŭ Ciorciocŭ, Gasparŭ Berta, Franciscŭ Marţiţŭ* şi ale mai multorŭ locuitori din Bănatŭ în procesulŭ familiei *Banfi* pentru moşiile Turegova şi Govăsdia.

Illustrissime Princeps et domine Nobis clementissime fidelium ac perpetuorum seruitiorum nostrorum commendationem. Tygya Nagyságod kegielmes wram, hogy ez mwlt Karaczon napyanak utanna walo wasarnapon Zent Janos napyan az wytezleo Banffy Pal, egy embere Erdely Janos altal kelde ide mynekenk az Nagysagod ad(moni)toria lewelet, kynek rendj tartasa zerent my az wa(llas)okot myndennek az ew hyteok letetele wtan fe wewen es megh irattok.

Mutthnoky Ferencz Nemes Zemely Juratus examinatus fassus est, hogy ew hallotta wolna ezt hogy az eo eosy Mothnoky Balas a Banfiak tyztartoia let wolna Thwregowaban és gauosdiaban abba a Rezben kytt Bekes byrt, ezt penygh vgyan twgya hogy Flore Janos a Banfiaktól egy terek lowon wette wolna megh azt a Jozagot es hogy floreis byrta egy falkaygh, Aztys twgya, hogy trombitas Laos a Banfiak zolgaya wolt, es hogy a Banfiaktul jart ide a jozagban.

Gaman Lazlo Nemes Zemel Juratus examinatus fassus est, Ezt twgya hogy egy Iklodi ember wolt kytt Desinek hynnak wolt, hallotta az attyatul gaman myklostul hogy ewneky attyafia let wolna, az a Desy, es wgy byzta az ew attyara gaman myklosra, ezt hogy en kepeben perellye azt a jozagot, azert ez ew attya sokaygh perlette mothnoky Balastul, kytt megis nyert, es az ew attya Gaman myklos byrta mayd tyzenket eztendeygh, az vtan ugymond el Jeot Erdely Sebestyen, Kytt ew nem twd ky zolgaia let volna, de az ew attyat gaman myklost Erdeli Sebestyen kezdy perleny az ew attya gaman myklos azonba megh holt az Jozagot penygh Erdely Sebestyen el nyerte wolt azt jol twgya hogy Erdely Sebestyen czak procator wolt de nem twgya ky kepeben perelt,

Bokosnyczya Pal Nemes zemely Juratus examinatus fassus est Ezt twgya hogy Erdely Sebestyen perlette gaman myklostul Erdely Sebestyen e dologban czak procator wolt, de nem twgya ky kepeben gaman myklostul el nyerte es Erdely Sebestyen byrta, az wtan Bekes wgy wette ky Erdely Sebestyen kezebul, aztys twgya hogy Dombowiczot a Lwgasiak byrtak es az wtan Petrowi . . . . atta Bekesnek.

Bokosnycza Myklos Nemes zemely Juratus examinatus fassus est Azt twgya hogy Kendj Ferencz az Banfiaknak twtora wolt, es Erdely Sebestyen is ew zolgaya wolt Erdely Sebestyen ala jeot a Banfiaknak kepeben kezdeotte perleny Lazar myklost Krwsoweczteol Thwregowarol es gauosdiarol Sebestyen megis nyerte a Jozagot Lazar Myklostul és az vtan byrtak a Banfiak, Annak wtanna mykor Petrowytt lengyel orzagbvl Lwgasra jeot, vgy

Digitized by Google

kezdeotte Bekes perleny a Banfiakot, azon Jozagrol, teorwenyel, genealogiaia zerent Bekes elnyerte a Jozagot a Banfiaktul Dombawycza felel azon wala(z?) hogy Lugasyak byrtak es Bekes desy gaborral eggyent kertek meg Pettrowyttul, Seot Bekesnek a Desywel ugyan Keoteseokis wolt nyert hogy a Jozagh Desyeke wolt, az wtan a keotes zerint egy arant oztozzak wele,

Dragna Gyeorgy nemes Zemely Juratus examinatus fassus est, Ezt twgya hogy flore Janos egy terek lowon wette megh azt a Jozagot de nem twgya kyteol, twgya azt, hogy Bekes adot flore Janosnak nyolczwan wagy kylenczwen foryntért az utan ugy wette el floretul a Jozagot.

Gerlistey Gyeorgy Nemes Zemel Juratus examinatus fassus est, azt twgya, hogy Trombitas Laos Banfiak zolgaya wolt Ide Jeowel wolt es byrta Jabalczynt, Krwssoweczet Thwregowat es gauosdiat aztys twgya hogy flore Janos egy lowon wette wolt megh byrtais egy Ideygh Dombauiczatul ew semytt nem tud.

Gerlistey Peter Nemes Zemely Juratus examinatus fassus est, myntt Gerlistey György, hogy Trombitas Laos byrta mynd Jabelczyat Krwsoweczet Thwregowat es Gauosdiat aztys twgya hogy flore wette megh egy lowon a Banfiaktul, a Banfiakis es floreis egy arant byrtak, Dombawyczatol penygh semmyt nem twd.

Josyka Janos Juratus examinatus fassus est, Ezt twgya hogy mykor S . . . . Sebes alat taborban woltanak akor a Banfiak kernek wolt ew teoleok walamy terek lowakat ugy hogy ewkys az Ide valo Jozagot erte adnak de myen hogy Temeswarat a terek megh wewe, my felwen wezedelemteol a lovakat nem akarok adny, Az wtan flore wgy adot wolt egy lowat a Banfiaknak erte floreis byrta,

Motthnoky Janos Nemes Zemel Juratus examinatus fassus est, hogy Trombitas Laos a Banfiak zolgaya wolt es Ide Jeowelt byrta gawosdiat egyebet nem twd semmyt.

Mona Mihal Nemes Zemely Juratus examinatus fassus est, hogy Trombitas Laost eosmerte es byrta gauosdiat,

Ilah myklos Nemes Zemel Juratus examinatus fassus est, twgya azt hogy Dombawyczan Nagy Erdeo wolt es czyak egy zallas wolt ott, az wtan ewltettek Jobagyal megh, es Desy Gabor Bekessel eggyen kertek megh Petrowyttul es egi arant byrtak.

Thywadar Janos Nemes Zemel Juratus examinatus fassus est, myen hogy ew akor az Ideoben Temeswarat Petrowyttnal zolgalt egyebet semmyt nem twd, hanem egyzer mint fellyel Halmosbol jeonnek wolt, eggyent fiat Janossal, Thwregowan megh zallottak, ott wolt Trombitas Laos, mongyak volt hogy a Banfiak tyztartoia hallotta aztys hogy flore Janos egy lowat adot volna a Banfiaknak a Thwregoway Rezen, byrtais flore; az wtan twgya hogy Bekes kezeben kelt mynd ew byrta hallotta hogy Bekes teorwenyel nyerte wolna megh.

Chorczok Ferencz Nemes Zemely Juratus examinatus fassus est, Ezt twgya hogy flore Janos egy lowat adot Trombitas Laos kezeheoz Laos oda be Erdelbe wytte a Lowat Banfy Myhalnak az wtan ott Iklodon latta a Lowat

Digitized by Google

Banffy myhal alat azwtan twgya hogy az a Trombitas Laos a Banffyak kepeben egy arant byrta Thwregowanak felet Krwsowecznek felet es gauosdiai Rezt de gauosdian nem twgya meny Rezt byrtak de Laossal flore eggyen byrta . . . . . haznawal egy arant oztozzak megh, az wtan nem twgya mynt es hogy kelt Bekes kezeben, de twgya hogy Bekes Lazlo kezeben kelt es flore Janosnak Bekes Lazlo adot egyzer egy Izben Zaaz foryntot Mazzor adot Ismegh eottwen foryntot flore Janos megis teobbet ker wolt eottwen foryntal, de Bekes Lazlo azt monta hogy ew teobbet nem adna mert awal nem tartoznek myert hogy a nekelis eowe wolna a Jozagh nem senkye masse, Seot azt monta ha wgy mond attyafiwsagodat nem neztem wolna megh azt sem attam wolna, a kytt attam,

Berta Gaspar Nemes Zemely Juratus examinatus fassus est, Twgya hogy Trombitas Laos a Banfiak kepeben byrta es flore adot egy lowat de nem twgya myen atta, az wtan twgya hogy Laos florewal eggyen byrta a Jozagot Az wtan twgya hogy Bekes fel kele es elwette mynd Laostul mynd floretul a Jozagot az olta mind Bekes byrta.

Marczycz Ferencz Nemes Zemely Juratus examinatus fassus est, hogy a Trombitas Laos a Banfiak kepeben byrta a Thwregowa rezt,

Manyul gauosdiay ky arrol a Rezerel Bekes byraya wolt, Juratus examinatus fassus est, hogy Mothnoky Balas, gaman Andras Erdely Sebestyen es Trombitas Laos mynd az Banffyak akarattyabol byrtak gauosdiat Thwregowat Krwsoweczet de Jabelczyet soha nem byrtak mert nem oda walo Jozagh wolt az, Dombawycza felel azt twgya hogy nagy (er)deo wolt ott, es myen hogy keozel wagyon gauosdiah(oz) byrtak az Erdet odais azwtan a Lwgasiak elfoglaltak es az vtan Bekes Desy gaborral eggyent kertek megh.

Gayder Peter Ismegh azon Reztel walo Jobagy Juratus examinatus fassus est, myntt Manyul, testis immediate precedens, czak ezt mongya hogy kylencz eztendeygh wolt a Banfiak tyztartoia keztek, es hogy Dombowycza nem gauosdiahoz walo wolt hanem Bekes Desywel eggyen kerte azt megh Petrowyttul mert a Lwgasiake wolt azok byrtak,

Precup Janos Dombawychyay ky Bekes Byraya wolt Juratus examinatus fassus est, twgya hogy Erdely Sebestyen a Banffyak kepeben gauosdiat byria, Dombowyczat penygh a Lwgasiak byrtak, mind telljesseggel az wtan Bekes Desywel egyen kerte wolt megh Petrowyttul es mind ewk ketten egy birtak az wlta,

Kryspan Ztan gauosdiai azon Reztel walo Jobagy Juratus examinatus fassus est, hogy Erdely Sebestyen a Banfyak kepeben byrta ewket gauosdian de Dombowyczot soha nem byrtak a Banfiak kepeben mert Lwgasiak birtak megh egy Lwgassy embernek Matho Janosnak zallasa wolt ott Dombowyczan mert czak erdeo wolt akor, az wtan Bekes Desywel egyen kertek megh Pettrowjttul,

Dobran Peter Bekes Jacabne Jobagya gauosdiay Juratus examinatus fassus est, myntt Kryspan Ztan testis immediate precedens, mongya hogy mynt egy hwzonewt vagy hwzonhat eztendeye wagyon mykor a Banfiak tyztartoy byryak wolt gauosdiai Rezt, de Dombowycza Lwgashoz walo wolt es Bekes ketten Desywel kertek meg Petrowyttul,

Digitized by Google

Azota Jankul es Delo Stephan Dombowyczyayak Desy Janos Jobagy Jurati examinati fassunt, twgyak azt hogy Erdely Sebestyen Byrta gauosdiat de nem twgyak ky wtan byrta, Eztis mongyak hogy Dombawyczat Lwgashoz byrtak de Petrowytt . . . . . Bekesnek es Desy Gabornak,

Andressone opra, ky Bekes Jobagya wolt, azon wal Dombawycza felel, mynt testis immediate precedens.

Tonka Andras dombawyczyay Dessy Janos Jobagya Juratus fassus est, hallotta az attyatul hogy Gauosdiat a Banfyak byrtak, egy ideygh de nem twgya myntt ment ki beleole, Dombauicza felel ezt mongya hogy twgya hogy czak walamy zallasok wolthanak Lwgashoz Byrtak az wtan attak wolt Bekesnek es Dessy Gabornak.

Dragolj Jowan Dessy Janos Byraia Dombawyczyay Juratus fassus est, twgya hogy egyzer Banffymyhal zolgaia byrta Gauosdiat de wagyon Immar annak harmyncz eztendeye az hogy ky ment belele, az wtan mynd Bekes byrta,

Dombowycza felel azt wallya myntt a teobby hogy a waroshoz byrthak elezeor,

Prekopp Petro Bekes Jobagya wolt, dombawyczyay Juratus fassus est Dombawycza felel hogy mynd a warashoz byrthak, wgy kertek wolt megh,

Sandor Jowan ky Bekes Jobbagya . . . . dombawyczyay Juratus fassus est, twgya hogy Banffy myhal byrta gauosdiat es Kendj ferencz Erdely Sebestyent kelte Ide Banffy Myhallyal egy akarattbol, myen hogy Kendj Ferencz volt otalma Banffy Mihalnak, Annak utanna Erdely Sebestyen weteotte ky Lazar Myklostys beleole, sokat perlet mynd eo byrta, sokaygh megh egyzer azt mongya hogy ew maga ment Kendj Ferenczhez Innet lewellel, Zent Iwanra, Eleozeor Banffy Myhalhoz ment volt de ewtet nem talalta othon vgy ment Kendjhez panazolny hogy Igen megh dulta ewket Erdely Sebestyen, vgy adot walazt neky ferencz, Az vtan Erdely Sebestyent Bekes Lazlo veteotte ky belele ugy attak zolgalattyaban Bekes Lazlonak Krwsoweczet vgy byrta aztan Thwregowatis Eztys mongya . . . . y Bekes zolgay es Banffy . . . . lye, harmyncz eo . . . . wettek egyzer el es . . . . . eok vgy oztozzak vele a mynt eok twttak a penzewel, Dombawycza felel ugy wal mynt a teobby,

Pazkota Ztan, fiat Lazlo Jobagya gauosdiai Juratus fassus est, twgya hogy Banffy Byrta ewket, Lazar myklossys Byrta egy Ideygh eoket, Erdely Sebestyen wetette ky belele Erdely Sebestyen sokat perlet az vtan hogy Erdely Sebestyent ky weteottek beleole mynd Bekes byrtha Dombawycza felel azt wallya mynt a teobby hogy a warashoz byrtak eleozeor,

Mely wallasokat my mynden woltakeppen megh Irattwan te Nagysagodnak fel keldeotteok, Deus Altissimus Illustrissimam Do. v. semper ad wota conseruare dignetur, Datum In Ciuitate Karansebes In festo Epiphaniarum Anno domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo quarto.

Eiusdem Illmi Domi. v.

Fideles ac perpetui seruitores Bona
Wayda et Joannes Rakowyczyay Castellani
Districtus Karansebes m. p.

Digitized by Google

(*Din afară:* Illmo Magnifico domino et domino Stephano Bathory de Somlyo dei gratia Principi ac Waywodae Transylvano et Siculorum Comiti etc. domino nobis clementissimo. *In altŭ locŭ:* 1574. Apertae per me magistrum Nicolaum de Wysselen protonotarium etc.)

Pesty, A Szörényi Bánság. III. pag. 395—400. Originalulŭ în archiva familiară a baronilorŭ Banfi. Fasc. II. Nr. 5.

CCCXCI.

1574 (1 Martie). *Maximilianŭ*, regele Ungariei, propune de nou dietei ungu-
1574 (1 Martie). resci întrunite la Poşonŭ, că *Rutenii* şi *Românii din Ungaria* se fie supuşi la tóte sarcinele publice, la dişme şi contribuţiuni, întogma ca şi cei-alalţi locuitori ai Ungariei etc.

. . . . . .

Caeterum, quia iniquum plane ac longe indignissimum est, Hungaros, qui veri et naturales Regni possessores sunt, dicam et decimam soluere, Ruthenos vero ac Valachos, advenas et peregrinos, de fructibus Regni non minus quam Hungari viuentes, tanquam aliquos Nobiles et Hungaris meliores, quasi in despectum Hungaricae gentis, liberos et exemptos esse debere; ac cum in hoc periculoso Regni statu Hungari pro defensione Regni non solum contribuant, verum etiam alia multa subire et praestare cogantur, illos tanquam ociosos spectatores ab omni onere velle esse liberos; Caesarea Regiaque Maiestas, in re tam iniqua, Regia sua auctoritate uti constituit, ac omnino vult dictorum Ruthenorum ac Valachorum onera cum caeteris Regnicolis esse aequalia. Ita, ut in posterum, pro rata portione cuiusque facultatum, omnia illa onera, utpote solutio decimarum, nonarum, dicarum et censuum illis imponi, et ad eadem subeunda praestandaque teneri debeant, quae coloni christiani sustinent. Ac insuper dominis terrestribus firmiter mandandum censet, cum Ruthenos illos et Valachos, ab assuetis iam pridem furtis, rapinis aliisque maleficiis haud desistere Maiestas sua cognitum habeat, ut iidem domini terrestres, quemcunque in huius modi maleficio deprehenderint, eum absque ullo fauore, non multa pecuniaria, sed poena demerita plectant; qui si id neglexerint, Comites, Vice Comites et Capitanei Maiestatis suae, illos puniendi authoritatem et potestatem habeant; quo vel sic tandem in ordinem redigi, et a solitis latrociniis coerceri possint.

. . . . . .

Perlatum quoque est ad Maiestatem suam in nonnullis huius inclyti Regni sui locis, non solum miseros colonos et subditos, sed ipsos etiam Nobiles, sese sponte ac ultro Turcis in secreto dedere et subiicere, hincque ad

Digitized by Google

tributum quoque iisdem Turcis soluendum se astringere. Quoniam vero res haec in maximam Maiestatis suae ditionis Regiae diminutionem et detrimentum vergit, e contrario autem hosti suae in dies ditionis terminos latius proferendi, sicque paulatim Maiestati suae plura loca, quam antea, feruente bello et aperto marte factum est, eripiendi ansa atque occasio praebetur: Caesarea Regiaque Maiestas nec istud ullo pacto dissimulandum existimans, Praefectis ac Capitaneis suis in confiniis existentibus serio mandauit atque iniunxit, ut omni maiori studio et cura caueant et prohibeant, ne huiusmodi deditionibus spontaneis ulla ratione locus detur; quin potius in hos, qui se, eo, quo dictum est, modo, Turcis dedere, ac subiicere ausi fuerint, seuere animaduertant. Qua Maiestatis suae prouisione non obstante, haud abs re, quin imo maximopere necessarium fore censet Maiestas sua, ut in hoc quoque fidelium suorum Regnicolarum Conuentu idonea et efficax aliqua ratio ineatur, qua huic malo obuiari queat, ac insuper certa in eos, qui hac in parte deliquerint, poena constituatur. Ita tamen, ut haec omnia de iis solum intelligantur, qui hucusque Turcis non fuerint tributarii; nam quod ad caeteros attinet, qui iam ab aliquo tempore pariter et Maiestati suae et Turcis tributum censusque pendere consueuerunt, Maiestas sua nec nunc quidquam immutandum esse iudicat.

. . . . . .

Praeterea ad Caesaream Regiamque Maiestatem iam ab aliquo tempore frequentes perlatae sunt querelae, quod nonnulli domini terrestres, non contenti nonis suis, de medio colonorum suorum ex frugibus et vino perceptis ac aliis prouentibus suis ordinariis, quicquid etiam vinorum post solutionem nonae et decimae, pro usu domestico, solutione dicarum Regiarum ac aliorum censuum, variarumque necessitatum, illi sit residuum, id omne, quocunque etiam exiguo praetio obiecto, pro libitu suo occupari, ac miseris colonis eripi faciant. Quia vero Caesareae Regiaeque Maiestati pium, ac Regio suo officio dignum videtur, ut tanquam summus omnium defensor et protector huic quoque malo occurrat, praesertim cum ea de re, antecessoris ac Domini Genitoris sui colendissimi, diui quondam Imperatoris ac Regis Ferdinandi etc., augustissimae memoriae, inclyti istius Regni extet decretum, anno 1550 in publico Ordinum et Statuum Conuentu promulgatum, quo sancitum fuit, dominis terrestribus non licere colonis vina sua aufferre, nisi eo praetio soluto, quod, huiusmodi vina aliis venditurі, pro iisdem accipere possent. Idcirco aequitati consentaneum, sanciendumque existimat Maiestas sua, ut decretum istud ab omnibus et singulis dominis terrestribus inuiolabiliter seruetur. Iniunctura etiam Maiestatis suae officialibus serio, ut in eiusdem dominiis decreto huic ipsi quoque se accomodent, ac illud inuiolabiliter seruent.

. . . . . .

Monumenta comitialia Regni Hungariae. Tom. VI. pag. 24—36. Actŭ contemporanŭ în archiva camerei aulice din Viena.

Digitized by Google

CCCXCII.

1574. 1574. Adresa dietei din Poşonŭ către regele *Maximilianŭ*, prin care esprimă părerea, că *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria, cari trăescŭ în mijlocŭlŭ altorŭ iobagi, se fie obligaţi a plăti contribuţiunea întrégă, ér acei, cari locuescŭ în munţi şi păduri, fără case, şi se susţinŭ numai din economia vitelorŭ, se plătéscă jumĕtate din taxele contribuţiunei.

. . . . . .

Rutheni et Valachi, qui in villis, in medio reliquorum colonorum domos et alias haereditates habent, ad integram Dicam persolvendam sint adstricti, ab iis vero Ruthenis et Valachis, qui domo carentes in alpibus et sylvis pecora alunt, media tantum Dicae pars exigatur, iuxta articulos anni MDLIX. superinde editos. A reddendis tamen Decimis videntur exempti esse debere, postquam eas ipsi suae Religionis Episcopis et sacerdotibus dare consueuisse dicuntur. Si qui autem ex iis, vel etiam aliis colonis, furtum commiserint, tales capti et more solito conuicti per Comites vel Vice Comites aut dominos terrestres, quibus talis iurisdictio permissa est, puniri possint, juxta publica statuta, antea superinde Nouizolii edita.

. . . . . .

Porro quod Maiestas Caesarea et Regia se edoctam esse dicit, non solum colonos sed etiam Nobiles quosdam sponte et ultro Turcis in secreto se dedere et subiicere, atque huic malo, quo hosti dicionis suae terminos latius proferendi ansa praebetur, obuiam eundam censet: Statibus et Ordinibus Regni visum est, tributarios colonos et etiam Nobiles unius sessionis, qui iam se Turcis subdiderunt, juxta novissimae Dietae anni MDLXIX. constituciones, in eo quo nunc statu permanere posse; sicuti etiam alios colonos, qui in hunc usque diem se Turcis tributarios, metu seruitutis aut mortis reddiderunt. Deinde tamen Comites et Vicecomites diligenter praecaueant, ne villae aliquae Turcis se subjiciant, et si quae subjicerent, in earum colonos grauiter animaduertant. Nobiles vero, qui ex suis bonis metu hostili aufugiunt, si in arces finitimas se ad habitandum contulerint, liber eis pateat aditus, et in honore habeantur; atque si qui ex eis spontanea voluntate stipendium merere voluerint, admittantur. Protestantur tamen hoc loco Nobiles Comitatus Zaladiensis, nisi eis condigna defensionis remedia adhibeantur, colonos suos iugum Turcicum subire oportere, aut ditione Maiestatis suae Caesareae relicta, alio migrare.

. . . . . .

Admonitionem Maiestatis Caesareae et Regiae de nonis frugum et vini, a colonis per dominos terrestres non auferendis, nisi eo pretio, quo aliis vendi possent, prout plane paternam et christiano principe dignam, Status et Ordines amplectuntur, et unanimi voto statuunt, ea in re constituciones publicas anni MDL. sancitas, et nunc per Maiestatem suam Caesaream citatas, etiam deinceps firmiter obseruandas esse. Quod ut per Maiestatis quoque suae Cae-

Digitized by Google

sareae officiales et Camerarios obseruetur, Maiestas sua Caesarea dignetur passim ubique serio mandare.

. . . . . .

Din afară: Responsum Hungarorum ad propositionem. Exhibitum X. Martii 1574.

Monumenta comitialia Regni Hungariae. Tom. VI. pag. 36—56. Copia contemporană în colecțiunea de manuscrise a Academiei reg. ung. de sciințe.

CCCXCIII.

1574. Propunerile înaintate regelui *Maximilianŭ* de către principele de corónă *Rudolfŭ* și archiducele *Ernestŭ*, cu privire la impositele, la cari au se fie supuși *Rutenii* și *Românii* din Ungaria etc. 1574

Sacra Caesarea Regiaque Maiestas, Domine ac genitor observandissime. Praemisso semper condigno filialis observantiae cultu, sacrae Maiestati vestrae commodissimam valetudinem, summa rerum prosperitate auctam, ex animo precamur.

. . . . . .

Modus de exigenda a Ruthenis et Valachis dica, per Ordines et Status regni propositus, videtur observandus; eo addito, quod Rutheni et Valachi, qui in villis alias per colonos Hungaros habitatis, ideoque solutioni dicae obnoxiis, consederunt et terras colunt, aliorum instar colonorum decimas solvere teneantur.

Similiter ad cohibendos eosdem Ruthenos et Valachos ab assuetis furti, rapinae et aliis id genus maleficiis statuta publica Novisolii antehac edita et per Ordines ac Status allegata observentur.

. . . . . .

Ne vinum atque frumentum per dominos terrestres a colonis auferatur, nisi eo precio, quod coloni, id aliis venditurі, accepturi erant; constitutioni Regnicolarum subscribimus, constituta tamen poena, pro Maiestatis vestrae arbitrio, transgressoribus irroganda.

. . . . . .

Datum in arce Posonii, die decima quinta mensis Martii, anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo quarto.

Eiusdem sacrae caesareae ac regiae Maiestatis vestrae

obedientissimi filii

Rudolphus.
Ernestus.

Monumenta comitialia Regni Hungariae. Tom. VI. pag. 56—70. Originalulŭ în archiva de statŭ din Viena.

Digitized by Google

CCCXCIV.

1574. 1574. Respunsulŭ regelui *Maximilianŭ* la adresa dietei unguresci, în ce privesce contribuţiunea şi dişmele *Rutenilorŭ* şi *Românilorŭ* din Ungaria.

. . . . . .

De exigenda autem a Ruthenis et Valachis dica, modum per Ordines et Status Regni propositum, obseruandum censet; eo tamen addito, quod Rutheni et Valachi, qui in villis, alias per colonos hungaros habitatis, ideoque dicae solutioni obnoxiis, consederunt, et terras colunt, aliorum instar colonorum, decimas soluere teneantur.

Similiter ad cohibendos eosdem Ruthenos et Valachos, ab assuetis furtis rapinis et aliis id genus maleficiis, statuta publica, Nouisolii ante hac edita, et per Ordines et Status allegata, obseruari vult.

. . . . . .

Din afară: Replica super responsum Ordinum et Statuum exhibita, die 21. Martii Anno Domini 1574.

Monumenta comitialia Regni Hungariae. Tom. VI. pag. 70—85. Copie contemporană în colecţiunea de manuscrise a Academiei reg. ung. de sciinţe.

CCCXCV.

1574. 1574. Adresa a dóua a *dietei unguresci din Poşonŭ* către regele *Maximilianŭ*, în ce privesce contribuţiunile şi dişmele *Rutenilorŭ şi Românilorŭ* din Ungaria.

. . . . . .

De exigenda a Ruthenis et Valachis Dica, Maiestas sua Caesarea cum Dominis Regnicolis est in una sententia, sed ubi benigne postulat, ut Rutheni et Valachi, qui in villis alias per colonos Hungaros habitatis, ideoque Dicae solutioni obnoxiis consederunt, terrasque colunt, ad Decimas soluendas adstringantur: Status et Ordines Regni priori eorum conclusioni adhuc humiliter insistunt, supplicantes Maiestati suae Caesareae, ut cum tales Rutheni suis sacerdotibus ex tenui ipsorum facultate Decimas pendant, utpote qui de Religione cum nostratibus non conueniant, atque eiusmodi emolumentum valde exiguum sit, Maiestas sua Caesarea ipsorum humili postulationi, qua

Digitized by Google

tales Valachos et Ruthenos a Decimis liberos esse debere censent, benigne annuere dignetur.

. . . . . .

La începutŭ: Responsum Hungarorum ad Replicam die 27. Martii exhibitum.

Monumenta comitialia Regni Hungariae. Tom. VI. pag. 85—102. Copie contemporană în colecţiunea de manuscripte a Academiei reg. ung. de sciinţe.

CCCXCVI.

1574. Opiniunea principelui de corónă *Rudolfŭ* şi a archiducelui *Ernestŭ* cu privire la respunsulŭ dietei unguresci în cestiunea dişmelorŭ, la cari au se fie supuşi *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria. 1574.

Sacra caesarea ac regia Maiestas domine ac genitor observandissime.

. . . . . .

Quod autem Ordines et Status Ruthenos et Valachos in villis, alias per colonos Hungaros habitatis, degentes et agriculturam exercentes, a solutione decimae exemptos haberi cupiunt; etsi id minus aequum videatur, benigno tamen Maiestatis vestrae arbitrio permittimus, utrum a suo proposito penitus recedere vel articulum hunc in tempus aliud reiicere velit.

. . . . . .

Datum in arce regia Posonii, die vigesima octava mensis martii anno domini MDLXXIIII.

Eiusdem sacrae caesareae et regiae Maiestatis vestrae

obedientissimi filii

Rudolphus.

Ernestus.

Monumenta comitialia Regni Hungariae. Tom. VI. pag. 102—113. Originalulŭ în archiva de statŭ din Viena.

Digitized by Google

CCCXCVII.

1574. 1574. *Dieta unguréscă* întrunită la Poşonŭ, decide, că *Rutenii* şi *Românii* din Ungaria, cari locuiescŭ în mijloculŭ altorŭ iobagi şi au case şi moşii, se plătéscă întrégă contribuţiunea, ér pentru cei, cari trăiescŭ în munţi şi păduri, fără case, şi se susţinŭ numai din economia de vite, se remână în vigóre constituţiunile din a. 1559. Insă de plătirea dişmelorŭ se fie liberaţi etc.

. . . . . .

Articuli Dominorum Praelatorum et Baronum, caeterorumque Statuum et Ordinum Regni Hungariae, in generali eorum Conuentu Posoniensi, pro octauo die festi Purificationis Beatissimae Mariae Virginis, in anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, Posonii conclusi.

. . . . . .

(IV). Rutheni et Walachi, qui in villis, in medio reliquorum colonorum, domos et alias haereditates habent, ad integram Dicam persoluendam sint adstricti. Ab iis vero Ruthenis et Walachis, qui domo carentes, in alpibus et siluis pecora alunt, media tantum Dicae pars exigatur, iuxta articulos Anni MDLIX. superinde aeditos. A reddendis tamen decimis videntur exempti esse debere, postquam eas ipsi suae Religionis episcopis et sacerdotibus dare soleant. Si qui autem, ex eis, vel aliis etiam colonis furtum commiserint, tales capti, et more solito conuicti per Comites vel Vice Comites, aut dominos terrestres, quibus talis jurisdictio permissa est, puniri possint, iuxta publica statuta Nouizoliensia.

. . . . . .

(XV). Quoniam vero solent nonnulli coloni, et nonnunquam quidam etiam Nobiles, se sponte ac ultro Turcis subiicere, atque huic malo, quo hostis terminos suos haud dubie latius profert, omnino obuiandum est; ideo Status et Ordines Regni decernunt, tributarios colonos, et etiam Nobiles unius sessionis, qui iam se Turcis subdiderunt, iuxta Dietae anni MDLXIX. constitutiones, in eo, quo nunc sunt, statu permanere posse; sicuti etiam alios colonos, qui in hunc usque diem se Turcis tributarios reddiderunt. Deinceps tamen Comites et Vicecomites diligenter praecaueant, ne villae aliquae Turcis se subiiciant, et si quae se subiicerent, in earum colonos grauiter animaduertant. Nobiles vero, qui ex suis bonis metu hostili aufugiunt, si ad arces finitimas se ad habitandum contulerint, liber eis pateat aditus, et in honore habeantur, atque, si qui ex eis spontanea voluntate stipendium mereri voluerint, admittantur.

. . . . . .

(XXX). Statuunt etiam et concludunt Regnicolae, quod coloni illi, qui propter aliqua delicta, vel aliter qualitercunque in Austriam et Morauiam in posterum transfugerint, ad repetitionem domini terrestris, eiusmodi fugitiui coloni, per Dominos Austriacos aut Morauos reddantur. Rursus, si qui ex

Digitized by Google

Austria aut Morauia simili casu in partes Hungariae transfugerint, e conuerso restituantur.

. . . . . .

Monumenta comitialia Regni Hungariae. Tom. VI. pag. 113—128. Esemplariŭ contemporanŭ în colecţiunea de manuscripte a Academiei reg. ung. de sciinţe.

CCCXCVIII.

1574. Actulŭ, prin care nobilulŭ *Nicolae Măcicaşŭ* din Bănatŭ zălogesce nobilului *Ionŭ Duma* pe unŭ iobagiŭ alŭ seu numitŭ *George Maiculŭ*, dimpreună cu dóue pămênturi de arătură ale acestuia, pentru suma de 30 fl. 1574.

Nos Bona Vayda et Joannes Rakowyczyay Castellani necnon Ladislaus Onkannayarto Iudex nobilium districtus Karansebes. Memoriae commendamus tenore presentium significantes quibus expedit vniuersis Quod Nobilis Nicolaus Maczkasy nostram personaliter veniens in presentiam nobis sponte et libere est confessus et retullit in hunc modum. Qualiter ipse pro quibusdam suis necessitatibus ad presens valde vrgen. euitandis florenos triginta in paratis et numeratis pecunys a nobile Joanne Duma leuare coactus fuisset pro quibus vnum Jobbaggionem suum Georgium Maykul vna cum ad eundem Jobagionem pertinentibus item duas terras arabiles in superiori Charina sex vero terras in inferiori Charina vulgo tilalmas, in possessione Tynkowa, existens habitas titulo pignoris infra tempus redemptionis Eidem Joanni Duma dedisset et inscripsisset ita tamen vt idem Nicolaus Maczkassy Annotatus proprys suis et non alienis pecunys redimere possit et valeat, Sicut coram nobis modo premisso dedit et inscripsit, Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Ciuitate Karansebes die decima octaua Aprilis Anno domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo quarto.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 401. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XIX. Nr. 611.

Digitized by Google

CCCXCIX.

1574. 1574. *Universitatea săséscă* din Transilvania decide procesulŭ intentatŭ de *Românii din Orĕstie*, cari locuiau afară de cetate, în contra judeţului de acolo *Valentinŭ Moldaj*, pentru sequestrarea unorŭ berbeci. Totŭ-odată Universitatea dispune, că Românii aceştia se nu-şi mai pască oile şi vitele lorŭ pe teritoriulŭ oraşului, ci pentru scopulŭ acesta se-şi arendeze locuri anumite de păşune.

Nos magistri civium, judices, jurati cives ac seniores Cibiniensis aliarumque civitatum septemque ac duarum sedium Saxonicalium in Transilvania, damus pro memoria, quod cum nos in praesenti congregatione nostra pro complanandis publicis negociis, faciendoque moderativo judicio causantibus pariter consedissimus, exhibitae et praesentatae sunt nobis in personis universorum Volachorum incolarum Zazwarossiensium extra in castrum degentium, ut actorum ab una, contra prudentem et circumspectum Valentinum Moldaj judicem sedis oppidi istius Zazwarosiensis veluti in causam attractum ab altera partibus, quaedam literae transmissionales adjudicatoriae dicti oppidi judicum et juratorum civium, seriem cujusdam litis inter partes motae nobis referentes, in qua hanc fuisse actorum propositionem comperimus, quod ipse attractus tempore villicatus sui eosdem actores citra eorum demeritum saepius et diversimode mulctavisset, quarum mulctarum repetitionem licet remittere et haud prosequi parati essent. At quia etiam tres arietes de armentis suis, duos e caula, tertium e campo indebite abduci et hunc mactari curaverit, damnorum refusionem jure admittendam habere vellent. Ad quam ipse attractus breviter respondit, se ipsos multo lenius, quam demeriti fuissent, mulctavisse, siquidem vix post tertium vel quartum quodque delictum mulctati fuerint. Duos etiam arietes justam ob causam, nimirum quod armenta ovium in vetito prato deprehenderit, abactos esse, tertium autem a publicis custodibus, postquam diu detentus, neque ab actoribus ablatus esset, mactatum fuisse, ejus vero pretium se soluturum polliceretur. Post partium allegationes testiumque fassiones intellectas, domini judices talem juridice protulerunt sententiam, quod quoniam actores a reliquarum mulctarum repetitione cedere vellent, duorum saltem arietum in causam attractus exsolvere teneatur pretium. Qua ipse aggravatus sententia, in praesentiam senatus appellavit. Qui et ipsi, licet testes comprobarint, juste arietes detentos esse, attamen quia de ceteris quaesitis actores cedunt, dominorum judicum sententiam ratam habuerunt. Et ea attractus non contentus sententia, in nostram sedem judiciariam maturioris revisionis gratia causam provocavit. Itaque partibus ipsis coram nobis comparentibus ex exhibitis literis transmissionalibus totius causae statum acurate revidimus, ac tam judicum quam senatorum in hac latam sententiam emendantes, hanc jure mediante protulimus sententiam, quod quia constet ipsis actoribus tam mulctas, quam duorum arietum ablationis poenam condigne irrogatam esse, in causam attractus ab omni eorum aquisitione liber esse cognoscatur, unius duntaxat arietis pretium per eos qui hunc mactarunt, ipsis actoribus debere reddi. — Post cujus quidem causae decisionem significaverunt

Digitized by Google

nobis prudentes et circumspecti domini Stephanus Banyaz judex et Matthias Wargah juratus in propriis ac reliquorum juratorum universorumque civium Zazwarossiensium, qualiter dicti actores universi extra castrum degentes sese publicis serviciis internis oppidanorum petulanter ingerere, eaque una cum reliquis civibus communiter subire niterentur, insuper pro sepeliendis suis diversa quaererent et occupare vellent loca, denique jumentorum oviumque suarum greges continue in territoriis eorum citra datam licentiam factamque conventionem alerent, quae quidem omnia in praejudicium libertatum territorii, devastionem et magnum ipsorum exponentium damnum attentarent. Proinde et in his judiciaria nostra deliberatione ipsis obviari et haec arceri instanter postularunt, cui justae eorum petitioni nos benevolos exhibentes et super his talem aequitate juris dictante protulimus sententiam, ut dicti actores Volachi universi plane nihil novi tam in adfectandis et obeundis cum civibus publicis serviciis internis, quam in occupandis diversis sepulturae locis adfectent vel praesumant, verum sicuti hactenus, sic et postmodum segregatim ab oppidi civibus suas habeant mansiones et servitia, priorique sepulturae cum loco contenti maneant. Insuper, si armenta ovium vel alia jumenta, super quibus etiam generali edicto cautum est a dominis regnicolis, ut si quis ejusmodi alere vult, ipsis propria quaerat et conducat pascuorum loca, similiter ipsi quo alere et habere voluerint, non in dicti oppidi territorio ea alant et interteneant, sed alibi de pascuorum locis sibi prospiciant, vel cum dictis judicibus, juratis reliquisque istius oppidi civibus superinde inita conventione ab eisdem alendi ibidem greges obtineant licentiam. In quorum omnium evidentiorem firmitatem praesentes nostras literas sub minori sigillo nostro provinciali pro ipsarum partium jurium tuitione emanari fecimus, justitia requirente. Datum Cibinii in congregatione nostra, vigesima septima die Aprilis anno domini MDLXXIIII.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag. 156–158. Originalulŭ pe chârtie în posesiunea editorului.

CCCC.

1574. *Dieta Croaţiei şi a Slavoniei* întrunită la Agramŭ decide a se primi în soldă 200 de militari, cari vorŭ avé se păzéscă vadurile riului Culpa şi munţii numiţi Hochiuria şi Medveniţa în contra incursiunii *Românilorŭ din Bosnia* numiţi *Martaloşi*. 1574.

Articuli Dominorum et Nobilium Regnicolarum, Statuumque et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in generali illorum Congregatione, pro decima quinta die praesentis Mensis Maii, in Ciuitate Regia Montis graecensis Zagrabiensis, ex edicto Domini Bani celebrata, Anno Domini 1574. conclusi.

. . . . . .

Cum autem variae necessitates Regni postulant, tum ad custodias, transituum et vadorum fluuii Colapis, quam custodiam montium Hochyurya et

Digitized by Google

Meduednicza contra Valachos, Martaloczios vocatos, et quam damnosum sit semper quintam partem colonorum, et a singulis viginti fumis equitem unum, penes Dominum Vicebanum, saepius contra insultus hostium Turcarum insurgere, Domini Regnicolae censent, multoque commodius et utilius, tam pro custodia Regni, quam ne miseri coloni et equites huiusmodi ad confinia saepe venire compellantur, ut certam summam pecuniarum fumalium, ex uniuersis bonis Dominorum et Nobilium Regnicolarum, iuxta priorem Dicam, Domini Regnicolae contribuant, quibus ducentos pedites milites bonos, ad custodiam fluuii Colapis, et alia loca finitima Dominus Vicebanus conducat; reliquos etiam quadraginta milites, viginti videlicet ad montem Hochyurya, usque ad Castra Kemlek, alios quoque viginti, ad montem Meduednicza, usque ad Moraucham, contra praefatos Valachos, pro custodia Christianorum, trans montes, ipsos itinerantes, et miseros colonos sub montibus ipsis commorantes, similiter conducat, et custodiri faciat, eisdemque omnibus militibus bonos Vayuodas et Decuriones praeficiat, qui a festo sanctorum Viti et Modesti martyrum, proxime affuturo, infra integros quatuor menses, interteneri in seruiciis Regni debebunt. Ad quorum solutionem Domini Regnicolae omnes, ex cunctis Comitatibus, a singulo fumo, per florenum unum hungaricum contribuere decreuerunt, ad praefatum videlicet festum beatorum Viti et Modesti martyrum per florenum medium, item ad festum sancti Michaelis proxime similiter affuturum, similiter per florenum medium; simili modo et Nobiles quoque unius sessionis, a singula integra sessione, cum pro publica defensione et salute agitur, ad manus Egregii Michaelis Konzki, tanquam Thesaurarii Regni, sub solitis birsagiis administrare debebunt et tenebuntur.

Hoc specificato, quod si, Deo juvante, praefati milites, in serviciis Regni existentes, ab hostibus Turcis et Valachis, forte fortuna, aliquid lucri possederint, remuneratis prius ipsorum officialibus, modo competenti, tale lucrum in tres dividatur partes; duae, ipsis militibus, tertia vero pars ad futurum commodum Regni per Dominum Vicebanum vendatur et conservetur. De residuitate huiusmodi fumalium pecuniarum assessores Regni et alia debita Regni solventur, neque interim quinta pars colonorum et equitum quoque teneatur.

. . . . . .

Monumenta comitialia Regni Hungariae. Tom. VI. pag. 439–448.

Digitized by Google

CCCCI.

1574. *Tribunalulŭ din Caransebeşŭ* judecă procesulŭ dintre nobilulŭ *Petru Moise* şi *Mikola Olaz*, pentru o datorie de 178 fl. 38 den. remasă din împărţirea unei succesiuni. 1574.

My kik vagiunk bokosnicza pal Karansessi (sic) fev biro: es Lazlo es Ambrus Peyka, giurma Mihal onkannagiarto Lazlo, Domsa Janos es Bukur Janos eskittek es kezenseges Karansebesben lakozando Taniaczibeliek Agiunk emlekezetre ez levelnek Rendiben Mindennek kiknek Illik es Juuendere kik leznek hogy my ellunkben Juuenek zemellek zerint ez Nemes Zemil Moysses peter Magdolnna aziony nihay olaz mikola felessiginek kepeben es az eo fiannak gierginnek kepeben vgi mint felperes liuin egi felel Masfelel penig Dobronyniky olaz mikolla az ew onnokaiaual Jannosal Mel Jannos oliaz mikola fia de Mas felesigitil valo vgi mint alperesek leuen neminemü somma pinzirt Mel Somma pinz aki aktul[1]) maradot volt, az a somma pinz Jamborok Intessebil Harum Rezre oztottanak Magdolnna azionnak es az ew fiannak gierginek ket Reze Jutot Harmad reze penig Jannosnak kiril varas leuelit Attunk mikor apinzt ky oztottuk Igy hogy az Jannos Reze maragion egi Jambornal meg az germek tizenket eztendes lezen Mostan Mar kik Jannos a kinel a pinz volt kez vala meg adni de Moysses peter az felel meg neuezet azon kepeben es az ew fia . . . . . Tilka valla hogi Idegen orzagban ky nem agiak My azert tan . . . . . nt lattunk Azt lelttünk hogi Markik Jannos Agia meg a somma pinzt az felel meg neuezet Alpereseknek de Illy okul hogi ha az germeknek Jannosnak halala Tertinend Tahat Mind az egez Somma pinzt Ameli Markik Jouan nekik ki agia Zalion Magdolnna Azionnra es az ew germekire az olaz mikola my ellettunk fel fogada ha az germeknek halala Tertinnik a somma pinzt emaga *es* (sic: póte în locŭ de *el*) hoza Mostan Markik Jannos hoza My ellettunk a somma pinzt a meli somma pinzt a Jamborok kezebe hattuk es ada meg Mikollanak es az ew onnokaianak Jannosnak Zaz hetuen Niolczi forintot es harmicz (sic) Niolchi pinzt es egi puskat pro fr; harum nehezig ezistet ewt parna heat egi abrozt egi selem futut harum parnat Tizenharom sing kende kezkenet It penig az haznak boronay Marattanak de a felde az azony es valami zena retek vgi vegezttunk ha az Janos Ide Jw lakni azokbul is harmad reze ewe lezen ha nem Jw Biria az ewche es ha az Jannosnak halala Tertinne Mind az egez Somat fr. 178 et den. 38 Tartozik az olaz Mikola az kissebik akiafianak megadni vegezetre ez felel megneuezet olaz Mikola Mind az ew onnokaianak Jannossal gianu kepen zolnak vala Magdolnna azonnra hogi teb somma pinz Maradot volnna az akiatul olaz mikolatul az teruin azt lele hogi az azony eskegiek meg es my ellettünk meg eskenk hogi teb somma pinz nem Marat: kinek emlekezetire es nagiob bizonsagara Attunk az mi pechetes leuelunket Datum In Karansebes feria tercia Ante festum Margarethe Anno domini Millesimo quingentesimo septuagesimo quarto.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 401—403. Originalulŭ pe chârtie deterioratŭ în archiva familiei Ivulŭ. Fasc. 2. Nr. 29.

1) Intelege: atyuktól.

Digitized by Google

CCCCII.

1574. 1574. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Oşorheiŭ decretéză o nóuă contribuţiune pentru susţinerea trupelorŭ, ce au fostŭ trimise în *Ţéra-românéscă* şi la frontierele Transilvaniei.

Nos Stephanus Bathorj de Somlijo vaiuoda Transsiluanus et Siculorum comes etc. Memorie commendamus tenore pręsentium significantes quibus expedit vniuersis, quod spectabiles magnifici domini et nobiles, alijque ordines trium nationum Transsiluanię et partium regni Hungarię etc. exhibuerunt et presentauerunt nobis infra scriptos articulos, in presentibus eorum comitijs partialibus, hic in oppido Zekelijwasarhelij, ad festum beati Anthonij confessoris, anno domini 1574. ex commissione nostra celebratis, paribus eorum votis conclusos, petentes nos debita cum instantia, vt nos eosdem articulos et statuta in eisdem contenta, ratos, gratos, et accepta habentes beneuole confirmare vellemus, quorum quidem articulorum tenor is est.

. . . . . .

1. Továbbá miért hogy értjük nyilván az nagyságod sok költségét, melyet most nagyságod kiváltképpen az jelen való indúlatra az több költségi között kényszeríttetett tenni, ez után is költeni kell arra az népre, melyet Havaselföldében küldött, és az határba is tart, jóllehet sokkal többet kellene nagyságodnak adnunk, de ez mostani utolsó szükséget meggondolván, községünknek éhségét, ígír az erdélyi nemesség nagyságodnak, mint kegyelmes uroknak az elöbbi rovás szerint húsz-húsz pinzt ez jövö kis aszszony napjára az nagyságod pínz szedöje kezébe szolgáltatni. Könyörgenek nagyságodnak, hogy vegye kegyelmesen.

Az székely uraim is azon terhe (sic) viselésre ajánlják magokat.

Az szász uraim is egyenlö ígírettel kötelezik magokat nagyságodnak.

Az magyarországi uraink és atyánkfiai is azon jó akarattal az száz pinzt kapu szám szerint megadják az elöbbi ravás szerint nagyságodnak.

2. Annak utánna az nagyságod kegyelmes intése szerint az nemes uraim fejenkint tizen hatodával hadakozóúl, az mint lehet, készek lesznek az huszad napra az nagyságod kívánsága szerint, szokott terhek és büntetések alatt, székes helyekre gyülnek személyek szerint fejenkint, és megvárják az nagyságod levelét, ha az szükség azt mutatja, az nagyságod kívánsága szerint minden szerekkel és hadi készületekkel oda mennek, az hova nagyságod kívánja, és az országnak hazájoknak szolgálni akarnak, az elöbbi articulusokban megszörzött büntetések alatt.

. . . . . .

6. Az mi az törvény szolgáltatást nézi, országúl három nemzet és magyarországi atyánkfiai megszolgálják nagyságodnak, hogy az törvényt szolgáltatni, az elvégezett kolosvári generalis gyülésbeli articulus szerint, kiválképpen az quinque casusokat, az az uj potentiákat, ígíri magát. Könyörgünk nagyságodnak; hogy nagyságod látván köztünk az sok törvénytelen embereket, szolgáltassa minden szokott üdöbe, szünjenek meg afféle gonosztévö emberek,

Digitized by Google

az gonoszok büntettessenek és az jók ótalmaztassanak, az uristennek edictuma szerint.

. . . . . .

Nos igitur . . . praescriptos articulos . . . approbamus, etc. . . . Datum in praedicto oppido Zekelijwasarhelij decima octaua die mensis Junij, anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo quarto.

Stephanus Bathorij de Somlijo, m. p.

(L. S.) *Martinus Berzeuiceius consiliarius et secretarius, m. p.*

Monumenta comitialia Regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 549—552. Originalulŭ în colecţiunea contelui Em. Mikó, publicatŭ de dênsulŭ în Erdélyi Tört. Adatok. I. 301—304. Unŭ altŭ esemplariŭ originalŭ în museulŭ Bruckenthal din Sibiu.

CCCCIII.

1574. Actulŭ, prin care nobilii *Ionŭ, Petru, Tămaşŭ* şi *Dumitru*, fii decedatului nobilŭ *Ionŭ George* din comuna Marga în Bănatŭ, recunoscŭ, că au împrumutatŭ dela nobilulŭ *Gasparŭ* din Ostrovŭ suma de 10 fl., pentru care sumă dênşii se obligă a servi ca *iobagi* nobilului Gasparŭ din Ostrovŭ şi-i zălogescŭ totŭ odată şi moşiile lorŭ. 1574.

Nos Bona Vayda et Joannes Rakowyczay Castellani Nec non Petrus Moyses Judex Nobilium districtus Karansebes, Memorie commendamus tenore presentium significando quibus expedit vniuersis, Quod Nobiles Joannes Petrus Thomas et Demetrius fily Nobilis olim Joannis gyeorgj Nostram personaliter veniendo in presentiam coram nobis sponte et libere sunt confessi et retulerunt in hunc Modum. Qualiter ipsi ab Egregio Gasparo oztrowy florenos Decem in paratis et numeratis pecunys leuare coacti fuissent pro quibus Iidem Joannes Petrus Thomas et demetrius in possessione Marga existentes in loco Jobagionum Nempe prout Jobagiones aliorum Nobilium inseruire, et solitos prouentus dare obligassent, et se se vnacum pertinencys quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, Agris, pratis, campis, fenetis Siluis Nemoribus montibus vallibus aquis fluuys, aquarum decursibus Molendinis et eorundem locis Generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis de (Ju)re et ab antiquo ad se se pertinentibus sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus Eidem prememorato Casparo oztrowy titulo pignoris infra tempus redemptionis dedissent et inscripsissent, Sicut coram nobis modo premisso sese dederunt et inscripserunt Harum Nostrarum vigore et testimonio literarum mediante,

Digitized by Google

Datum in Civitate Karansebes die die decima July Anno domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo quarto.

Pesty, A Szörényi Bánság, Tom. III. pag. 403 — 404. Originalulŭ pe chârtie deteriorată în archiva familiei Ivulŭ din Hinedóră. Fasc. 2. Nr. 30.

CCCCIV.

1574. 1574. Actulŭ, prin care nobilulŭ *Nicolae Măcĭcaşŭ* din Bănatŭ zălogesce pe iobagii sei *Ionŭ Ilima* şi *Petru Zavaria*, dimpreună cu moşiile lorŭ, nobilului *Stefanŭ Măcĭcaşŭ*, pentru suma de 70 fl.

Nos Bona Wayda et Joannes Rakowiczai Castellani, necnon Petrus Moyses Judex Nobilium Districtus Karansebes. Memorie commendamus Tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis, Quod Nobilis Nicolaus Matskas, filius Nobilis Petri similiter Matskas, nostram personaliter veniens in presenciam coram nobis sponte et libere est confessus, et retulit in hunc modum, Qualiter ipse pro quibusdam necessitatibus suis, ad presens valde vrgentibus euitandis, Jobbagiones suos Johannem Illima et Petrum Zaawaria cum ad eosdem Jobbagiones pertinencys, Item, vnum iugerum integrum, et medietatem in quatuor locis, et sex feneta in inferiore, in superiore vero Czarina vnum similiter integrum iuger Terre arabilis. Item in inferiore Czarina vnum iuger Terre arabilis, et vnum fundum Domus antea Stephano Balotha datum et concessum, in possessione Tinkowa existentem habitum, titulo Pignoris intra tempus redempcionis, pro florenis Septuaginta, in paratis pecunys iam leuatis, Nobilis Stephano Matskas dedisset et inscripsisset. Sicut coram nobis modo premisso, dedit et inscripsit, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Ciuitatate Karansebes, die prima Septembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo quarto.

Pesty, A Szörényi Bánság. Tom. III. pag. 404. Copie făcută de Andreiŭ Huszti în archiva familiei Macskási sub Nr. 889.

Digitized by Google

CCCCV.

1574. *Dieta Transilvaniei întrunită la Sigişóra* votézá mai multe dispositiuni severe pentru prinderea şi pedepsirea *fácătorilorŭ de rele* şi decretézá pedépsa de mórte pentru tóte furturile, ce trecŭ peste 1 fl. 1574.

. . . . . .

Articuli dominorum magnatum et nobilium, coeterorumque ordinum trium nationum regni Transsyluaniae, et partium regni Hungariae etc. ad festum beatae Luciae Virginis in conuentu eorum partiali Segessuarij anno domini 1574. celebrato conclusi:

. . . . . .

6. Az orvok és gonosztevök büntetések felöl így végeztünk, hogy minden ispánok és arra választott személyek ki menjenek, új czirkálást tegyenek minden rendbeli gonoszságról, étetöktöl és égetöktöl megválva, kiknek semmi határok se kegyelmek ne legyen, egyéb rendbeli gonoszságok és azoknak büntetése kezdessék az idötöl fogva, hogy isten nagyságodat ez birodalomba vette, az elött valóknak penig kegyelmek legyen.

Az nagyságod jószágára miért hogy czirkálni ez elött az ispánok ki nem mehettek, hogy ott is az gonoszoknak fészkek ne legyen, végeztetett, hogy az ispán az czirkálásra akarván kimenni, az tisztartót urunk parancsolatjával mellé híja, ki tartozzek az ispán mellett el menni, és hiti szerént igazán eljárni, azonképen az exequutiokor is tartozzék mellette lenni az ispánnak, és egyenlö segétséggel az latrot kergetni. Ugyanezen mód tartassék az urak jószágában is.

7. Az orvoknak penig ilyen büntetést szabtunk, hogy az ki elöször száz pénznek vagy száz pénz érü marhának, akarmi névvel neveztessék, alatta lopott volna vagy lopna, elsöben meg ne haljon érette, hanem marok vesszövel piaczon erösen megverjék, meg ne bírságolják, se változtassák; ha penig elsö lopása az száz pénzt meghaladja, életével fizessen érette. Három juhért, két méhért meghaljon; ha szülöt lop, elöször megveszsözzék, másodszor, ha egy süeg szölö felét lopná felakaszszák. Egyéb rendbeli gonoszságoknak büntetése az négy articulusok szerint legyen. Másodszor vagy harmadszor is penig ha aprólékot avagy kevés éröt lop, azonképen büntettessék vereséggel, de ha második lopása vagy harmadik az elsövel egyetemben az egy forintot meghaladja, meghaljon érette. Az ki adáskor penig hol, mit, és mikor lopott, nyilván megkérdezzék az ispánok, hogy büntelen senki meg ne haljon.

. . . . . .

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 552—557. Originalulŭ în museulŭ transilvanŭ. (Jos. Com. Kemény, codex authent. art. diact. Transs. Tom. I.) După acestŭ exemplariŭ s'a communicatŭ de contele Em. Mikó în Erd. tört. Adatok. Tom. III. pag. 289—293. Unŭ altŭ exemplariŭ originalŭ în museulŭ Bruckenthal din Sibiiŭ.

Digitized by Google

CCCCVI.

1575. 1575. Actulŭ, prin care nobilulŭ *Nicolae Măcicaşŭ* zălogesce nobilului *Ionŭ Duma* partea sá din pădurile numite *Măguri* în districtulŭ Cărașului pentru suma de 10 florini.

Nos Bona Wayda et Joannes Rakowyczyay Castellani, Nec non Petrus Moses Judex nobilium districtus Karansebes, Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit vniuersis Quod Nobilis Nicolaus Maczkas de tynkowa nostram personaliter veniens in presentiam coram nobis sponte et libere est confessus et retullit in hunc modum, Qualiter ipse pro quibusdam suis necessitatibus ad presens valde vrgentibus euitandis a Nobili Joanne Duma florenos decem in paratis et numeratis pecunys leuare coactus fuisset pro quibus totalem portionem suam Syluarum de Magwr de promonthorio decimarum et in Izlas vocato similiter totalem partem suam exinde cedendo, cum omnibus prouentibus vsu fructuum perceptionibus emolumentis et pertinentys quibuslibet in possessione Tynkowa existentibus habitis prefato Joanni Duma infra tempus redemptionis titulo pignoris dedisset et inscripsisset, Sicut coram nobis modo premisso dedit et inscripsit harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, Datum In Ciuitate Karansebes die vigesima Mensis May Anno domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo quinto.

Krassó vármegye története. Tom. IV. pag. 97. Originalulŭ pe chârtie în archiva familiei Macskási de Tincova. Fasc. XIX. Nr. 612. Sub textŭ trei sigile imprimate în cĕră verde. Sigilulŭ alŭ treilea avêndŭ înjurŭ inscripțiunea: *Sigillum districtus Karan;* în interiorulŭ periferiei, în partea drépță, unŭ brațŭ întinsŭ ținêndŭ o sabie; ér cele-lalte insemne nu se potŭ distinge.

CCCCVII.

1575. 1575. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, rógă pe *Antoniu Mezaros* din Sibiu se-i aducă, ca se véḑă, cele cinci *monete antice de aurŭ de la Lysimachŭ*, pe cari le-a cumperatŭ dela țĕranulŭ *Valentinŭ Varga* din Orĕstie.

Circumspecte nobis dilecte, salutem et favorem. Numismata antiqua, seu monetas Lysimachy aureas quinque a provido Valentino Warga de Szazwaros te coemisse intelligimus, quas nos cum suis inscriptionibus inspicere magnopere cupimus. Quare hortamur te et committimus quoque firmiter, ut eas monetas ab ipso Valentino Warga coemptas statim ad nos adducere de-

Digitized by Google

beas, quas ubi perspexerimus, tibi iterum restituemus. Secus ne feceris. Datae Albae Julie die 22 Junii, anno domini 1575.

Stephanus Bathorj
de Somljo.

Adresa: Circumspecto Antonio Mezaros, civi et inhabitatori civitatis Cibiniensis, nobis dilecto.

Pe dosŭ cu altă scrisóre contemporană: 1575. 26. Junii, befilht fürstliche gnaden die gekaufte Lisimachos fon Broos hymunter czuschiken.

Amlacher, Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. pag 162—163. Originalulŭ pe chârtie în archiva naţiunei săsesci şi a magistratului din Sibiu Nr. 856.

CCCCVIII.

1575. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, decretézĂ confiscarea averilorŭ mobiliare şi imobiliare ale nobilului românŭ *Gasparŭ Becheşŭ* şi ale soţilorŭ sei, cari se redicase cu armele în contra demnităţii sale de voivodŭ, şi însărcinézĂ pe nobilulŭ *Grigorie Apafi* cu esecutarea acestui mandatŭ. 1755.

Stephanus Bathory de Somlyo Vajvoda Transilvaniae, et Siculorum Comes. Universis et singulis fidelibus Nris Mgnificis, Egregiis, Nobilibus, agilibus, prudentibus, circumspectis, ac alterius cujuscunque Status et conditionis Ditionis Nostrae hominibus praesentes . . . . Salutem et favorem! Omnibus vobis notissimum est, quantas turbas quidam Rebelles seditiosi et nefarii homines factionis Casparis Békes hostis et summi Proditoris nostri, et Regni, conjuratione facta inter se, atque armato milite conducto in hoc Regno his diebus excitarunt, ut nostro imperio constituto, nostram dignitatem convellerent, statumque publicum praecipitarent, quorum sane periculoso conatui mature nostris copiis occurrere, atque bello eos prosequi coacti sumus. Cujus quidem Belli eventus superatis, et profligatis Dei benignitate Rebellibus et hostibus publicis, ad villam szent Pal satis felix secutus est. Cum autem non modo in talium perduellium personas fidei et pietatis erga Patriam immemores, tam jure divino, quam humano ubique Gentium gravissime animadvertatur, sed etiam bona quoque tam mobilia quam immobilia Fisco vendicentur. Ideo nos quoque publicae tranquillitatis causa in Perduellionis reos graviter animadvertere constituissemus; ac proinde Magnificum Dominum Gregorium Apaffi de Ebesfalva consiliarium nostrum ad confiscanda talium rebellium bona tam mobilia, quam innobilia ubicunque in Ditione nostra per eos

Digitized by Google

possessa cum plena auctoritate et potestate mandavimus vobis harum serie firmiter committentes, et mandantes, ut quandocunque praedictus Gregorius Apaffi vos requisiverit in exequendis nostris mandatis, eidem omni auxilio praesto esse debeatis, et teneamini, nec secus facturi. Praesen. plect. exhib. rest. Datum ex Castris nostris ad Kapus[1] positis 11. die July a. D. 1575.

Stephanus Bathori de Somlyo mp.

Martinus Berzeviczi,
secretarius et consiliarius.

Orig. produxit Fiscus R. in causa Apafiano-Bethleniana Transmis. p. 1748.

Transilvania. An. 1874. pag. 190. Din colecţiunea c. Jos. Kemény.

CCCCIX.

1575. 1575. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Cluşŭ decide, a se da şi pe viitoriŭ nobililorŭ din Transilvania, fără plată, cantităţile de *sare*, de cari vorŭ avé trebuinţă pentru usulŭ caselorŭ sale (Art. 8). Ér *iobagii fugiţi* în timpulŭ guvernului lui Stefanŭ Bathori se fie restituiţi domnilorŭ lorŭ.

Nos Stephanus Bathory de Somlyo wayuoda Transsyluanus et Siculorum comes etc. Memorię commendamus tenore pręsentium significantes quibus expedit vniuersis, quod fideles nostri spectabiles magnifici domini nobiles alijque status et ordines trium nationum Transsyluaniensium et partium regni Hungarię ditioni nostre subiacentium exhibuerunt et pręsentauerunt nobis infrascriptos articulos in comitijs eorum generalibus in ciuitate Colosuariensi ad vigesimum quintum diem Julij, festum nempe beati Jacobi apostoli, anno domini 1575. per nos indictis celebratis paribus eorum votis conclusos, petentes nos humiliter vt eos articulos, ratos, gratos, et acceptos habentes beneuole confirmare dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

. . . . . .

8. Továbbá kegyelmes urunk, hogy te nagyságod az mi könyörgésünkre kegyelmesen megígérte, hogy a kamora ispánoknak meghagyja, hogy az nemes uraimnak valóban sót adjanak házok szükségére régi articulusok tartása szerént, megszolgáljuk te nagyságodnak mint kegyelmes urunknak.

9. Azonképen az szökött jobbágyot, hogy nagyságod kegyelmesen megígirte minden helyekröl adatni, kik nagyságod idejében mentenek el,

1) Comitatus Kolos.

Digitized by Google

vagy ezután is mennének, megszolgáljuk nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak.

. . . . . .

Nos igitur . . . predictos vniuersos articulos . . . acceptauimus, approbauimus ratificavimus et confirmauimus . . . Datum in ciuitate predicta Coloswar sexto die Augusti, anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto.

(L. S.)

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 557—564. Esemplariŭ originalŭ, fără subsemnarea principelui în museulŭ transilvanŭ din Cluşŭ. (Jos. Com. Kemény Codex authent. articulorum diaet. Trans. Tom. I.). S'a publicatŭ de comitele Jos. Kemény şi St. Kovács în Erdélyország tört. tára. Tom. I. pag. 142—149, după unŭ esemplariŭ originalŭ învestitŭ cu sigilulŭ şi subsemnătura principelui, aflătoriŭ în biblioteca Bruckenthal din Sibiu.

CCCCX.

1575. Sentenţa, prin care *nobilulŭ românŭ Gasparŭ Becheşŭ din Bănatŭ*, care cercase se alunge cu armele pe *Stefanŭ Bathori* dela guvernulŭ Transilvaniei şi voise se ocupe dênsulŭ *domnia acestei ţĕri*, a fostŭ condemnatŭ, dimpreună cu mai mulţi alţi nobili, la mórte şi la pierderea tuturorŭ averilorŭ sale [1]). 1575.

Nos Stephanus Báthori de Somlyó Vajvoda Transsylvaniae et Siculorum Comes, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod cum Serrenissimus quondam Princeps Dominus Joannes Secundus etc. felicis memoriae, Divina ita ordinante providentia, ex hac luce decessisset, Nosque Dei Optimi Maximi nutu et providentia, omnium Statuum Ordinumque et Nationum hujus Regni Transsylvaniae etc. pari voto et consensu ad gubernationem hujus Provinciae in ejus locum electi

---

1) *Gasparŭ Becheşŭ* de naţionalitate *românŭ din Bănatŭ* a fostŭ fiulŭ lui Lascu (Ladislaŭ) Becheşŭ, care pe a. 1558 ocupase demnitatea de Banŭ alŭ Caransebeşului şi Lugoşului.

Despre dênsulŭ scrie istoriculŭ Szamosközy (III. pag 92—93): Erat *Casparus Behes* cui a vico Corneto (Cornetŭ satŭ în comitatulŭ Cărăşului) gentilicium cognomen datum est, Ladislai vice prefecti (seu bani) Lugasiensis filius, *genere Valachus*. (Conf. Pesty, A Ször. Báns. I. 298.—Id. Krassó vármegye. II. 285—6).

Ér Wolffgang Bethlen, in Historia de rebus Transsylvanicis. (Ed. II. Tom. II. pag. 222 — 225) scrie următórele despre acestŭ bărbatŭ înzestratŭ cu cele mai eminente calităţi:

Casparus autem Békessius fuit filius Ladislai Békessii tenuis sortis Nobilis, quem pater illius Petro olim Petrovithio, dum ad collustranda confinia in Districtum Lugosiensem descendisset, ad servitia commendaverat, et hic eum ephebis suis annumeravit; cui ille pro solertia animi sui fidelem in serviendo navarit operam, talemque Domini sui promeritus est favorem, ut morti vicinus testamento eum legaverit Regi Joanni Sigismundo; qui in Aulam dicti Regis receptus, ab eo primum inter ephebos postea inter Cubicularios adscitus, et intra breve temporis spatium Supremus Cubicularius, mox Supremus Arendator Fiscalium in Transsylvania Decimarum constitutus, adeo Regi se insinuavit, ut titulo Magnifici eundem exornare dignatus fuerit, ac insuper amplissimis bonis eum cumulaverit; . . . . . In tantumque favorem fortunamque Principis in potestate habuit, ut nunquam interrupto felicitatis tenore pene omnes Proceres Transsylvaniae gratia, authoritate, fortunisque antever-

Digitized by Google

et assumpti essemus, considerantes Provinciam istam inter duos potentissimos Orbis terrarum Monarchas ceu in arcto positam, humanisque viribus et auxilio prosus destitutam non aliter quam utriusque Imperatoris favore Nobis conciliato (quoad Domino visum fuerit) conservari et gubernari posse, omni tempore totisque viribus juxta officium nostrum id dedimus operam, omnesque hujus Provinciae reditus et facultates eo convertimus, ut altero Imperatorum obsequio, altero vero muneribus et subjectione Nobis conciliato, Provincia ista quam maxime tuta et quieta ab externis hostibus, omnique periculo conservata maneret, ut miserae hujus gentis reliquiae tot jam calamitatum fluctibus et procellis jactatae aliquem quietis et otii portum invenirent; pro quo ut Deo Optimo Maximo gratias agere, et vitam inter se degere honestam et tranquillam possent. Atque utinam omnes hujus Regni Proceres, Magnatesque et Nobiles, qui in nostri electione pariter consenserunt, in reliquis etiam gubernationis nostrae partibus, imprimisque conservanda pace et tranquillitate parem animum paremque curam et studium, sicuti certe debebant, Nobiscum adhibuissent, multorum Regnorum et Imperiorum casibus exemplisque didicissent, quantum mali civilis discordia pariat etiam in Provinciis tuto loco constitutis, ne dum in ista, ubi vel hiscere periculosum sit, tanto magis tumultuari. Nihilominus proh dolor! emerserunt nonnulla monstra, hujusque Patriae furiae et faces, quorum plerique loco sordido et obscuro nati, non contenti amplissimis opibus, quibus praeter meritum a defuncto Principe cumulati erant, quibusque in summo otio et quiete his omnibus perfrui licebat, vocatione a Deo minime expectata, a quo omnis potestas est, nostrum munus nostramque gubernationem, Nobis multisque viris bonis et tota Patria Nobiscum nefarie oppressis, affectare caeperunt. Horum Dux et author fuit Casparus Békessius, qui statim ab initio functionis nostrae nihil prius neque antiquius habuit, quam Nobis apud utrumque Imperatorem per litteras et crebros Nuncios suos falsis criminibus et delationibus odium et invidiam conflare, ut Nobis tandem oppressis Tyrannidem sibi diu affectatam pararet. De quo a Nobis ipse Casparus Bekessius saepius admonitus, ut a proprosito desisteret, tantum abest ut pareret, quod potius animum sumpserit magis obstinatum, multos praeterea et praecipuos ex Nobilibus partim affinitate partim

---

teret. Elucebat in eo magni excelsique animi sagacitas, proinde cum apud Joannem Sigismundum ad intima consilia admissus, aerariique Praefectus esset, tantam sibi authoritatem apud omnes, favorem vero apud multos comparaverat, ut vel Joanne adhuc vivente tacite candidatum se Summi Magistratus gerere auderet, dignumque se judicaret, qui demortuo Principi prae aliis omnibus succederet. Et sane si tunc, cum Joannes Sigismundus Rex defunctus est, domi Békessius fuisset, vix cuipiam dubium est, quin ille consilia calculosque Ordinum turbaturus fuisset; et quamvis aberat, attamen postquam ad colligenda suffragia super eligendo Principe ventum fuisset, haud defuerunt, qui partim fidei Maximiliano datae servandi studio, partim affinitatis et promissorum Békessii respectu, perspecta voluntate ipsius, suffragia sua ei deferrent; verum major pars Regni tum ob fastum ejus, quem vivente Joanne Sigismundo induerat, tum quod litteris Maximiliani (quibus ut ad nutum suum Principem eligerent, exhortabantur) omnes maxime commoverentur prospicientes, id in convulsionem libertatum vergere, (idque tanto magis, quia nondum memoria illorum exciderat, quod quamvis tempore Castaldi tributum annuum Solymanno misissent, et quidem ex assensu ipsius Castaldi, id tamen rebus Ferdinandi ratione Transsylvaniae, ut sub Imperio ipsius possit permanere, nihil profuisse, sed Solymannum quod voluit in effectum deduxisse) in Stephanum Báthorem ora et animos convertunt, dignumque tali munere censendo ac Regno administrando judicant, utpote virum prout sapientia et alta quadam mente praeditum, ita aetate maturum ac vegetum, annum nempe trigesimum octavum agentem, adeoque ad tractada Regui tam multis periculis obnoxii gubernacula aptum, Vajvodam Transsylvaniae Albae-Juliae declarant.

Digitized by Google

largitionibus et aliis artibus in suam factionem pellexisset; quorum auxilio fretus, tam diu Sacram Romanorum Casaream Maiestatem urserit, ut in ejus ditione opera Spectabilis et Magnifici Joannis Ruberi Generalis Praefecti Cassoviensis exercitum sibi in nostrum exitium anno abhinc tertio paratum habuerit, quo fretus occasione expectata Nos Regnumque hoc armis opprimeret; cui rei diem quoque Divi Lucae Evangelistae Anni Domini 1573. constitutum cum suis factiosis habuit, sicuti ex litteris Stephani Litterati Foldvárii sui apud Caesaream Romanorum Maiestatem contra Nos missi Oratoris inferius clarius patebit. Cujus dolos et insidias cum mature et tempestive animadvertissemus, videntes nullum jam aliud nisi extremum adhiberi posse remedium, aliter facere minime potuimus, praeterquam ut putridum istud et pestilens Reipublicae membrum a reliquo corpore amputatum plane abjiceremus, ne totius secum membri traheret ruinam. Ita Dei Optimi Maximi auxilio freti, paulo ante tempus exitio nostro destinatum motis castris eum sua arce et tota ditione nostra ejecimus, antevertentes ejus hostiles conatus, cum aliud, quod in re tam desperata faceremus, plane non haberemus. Ita Dei auxilio hoc exitiali monstro liberata Patria, tametsi non ignoraremus alios etiam quam plurimos habuisse Békessium sui sceleris in hoc Regno complices et socios, in nullos tamen tunc praeter eum nostra saevit vindicta, existimantes, exemplo suae poenae caeteros ad sanam mentem redituros esse; id interim omni studio cavere volentes, ut ab ejus absentis insidiis et dolis deinceps quam maxime tuti maneremus. Proindeque circa tempus fugae ipsius, habito omnium Regni Ordinum et Statuum frequenti conventu, statutum est publice, ne quispiam Nobis insciis ex hoc Regno scribere, mittere, nunciare, aut ullum de Regni statu cum Békessio aut quopiam extraneo commercium ullo modo facere auderet, neque litteras missas resignare, sed integras una cum nuncio ad Nos deferre unusquisque deberet, hoc nimirum consilio, ut ipsius in hoc Regno factiosis sociis ansam amplius practicandi omnem praecideremus, ne huic Provinciae Nobisque omnibus amplius ullum periculum inde crearetur; sed sicuti antesignanus eorum Békessius nullis monitis obsequiisque nisi magno suo periculo flecti unquam potuit, ita ejus etiam complices nimia nostra patientia et lenitate abusi non solum scriptitare Bekessio, sed plerique diversis praetextibus ad eum in Curiam dicti Romanorum Imperatoris transmeare, alii vero, quibus id negotium esset, scriptitando, nunciando longe perniciosiorem conjurationem redintegrare coeperunt; sicuti ex litteris nonnullis ipsius Békessii, quorum copiam subjiciemus, ac in specie Regnicolis exhibebimus, manifeste patet. Consimiliter apud alterum quoque Turcarum Imperatorem et ejus Consiliarios per sceleratum nuncium suum Emericum Antalfi, criminibus pariter a sese confictis et ingentibus promissis contra Nos oppugnavit, quorum vel minimae parti vires et facultates miserae hujus Provinciae nequaquam sufficerent, ultra enim quater centena florenorum millia, ac Regni tributum duplicatum, nobilissima denique Transsylvaniae membra Váradinum, Bajon, Saka, Sarkad, Kereki, totamque eam ditionem cum Districtu Kárásebesiensi et Lugosiensi Turcarum Imperatori promisit, ut sibi Tyrannidem Regnoque exitium non sine multorum Christianorum caede et sangvine pararet, vel ut exiguas reliquias et nomen

Digitized by Google

Hungaricum plane sepultum et exstinctum redderet. Cum tamen qui neque his magnificis suis promissis apud Turcarum Imperatorem id quod volebat consequi potuisset, denique improba arte id tandem effecit, ut denuo comparato sibi in ditione Imperatoris Romanorum exercitu, factiosorum item in hoc Regno viribus confisus, hoc anno praesenti mense Julio, cum inter utrumque Imperatorem uti de novo foederis certa et constans fama esset, proindeque Nos etiam securi tale nihil formidaremus, Nos imparatos nihilque tale suspicantes cum manu militum Hungarorum et Germanorum cataphractorum ex improviso et de repente invasit, ne tempus et spatium Nos defendendi ullum haberemus.

Sed Deus Optimus Maximus in quo omnem fiduciam habuimus positam, Nos iterum Provinciamque istam ab ejus hostili conatu liberavit; nam et Nos prout in tanta celeritate potuimus, collecto exercitu obviam ei procedentes, castris e contra positis, justa causa et Dei auxilio freti, ad castellum Sancti Pauli dictum commisso praelio, Deo Nobis victoriam tribuente, ipsum Békessium una cum suis complicibus et exercitu fudimus, fugavimus, in qua magna pars copiarum ejus in acie caesa, maxima in captivitatem et servitutem redacta, tertia in miserum morteque tristius exilium fugata est. Ita finito hoc bello, pacataque denuo Provincia, cum videremus Békessio cum nonnullis factiosis hujus Regni Nobilibus perfugae praesidium elapsis, si impunita iterum factiosorum relinquatur malitia, nunquam intestino hoc malo liberam fore Provinciam, donec aliquando tandem funditus evertatur, saluti igitur publicae pro viribus et Officio una cum Statibus et Ordinibus Regni consulere cupientes, tantumque malum omni studio avertere placuit, in authores tanti mali, tam qui jure belli capti tenebantur, quam qui aufugissent, vel nondum deprehensi hinc inde in ditione nostra latitarent, diligentius inquirere et omni severiori vindicta, memorandoque etiam in posteros exemplo legibus animadvertere. Itaque ad festum Divi Jacobi Apostoli in Civitate Kolosváriensi omnium Ordinum et Statuum Regni frequenti et universali conventu indicto, cum Nos etiam cum Dominis Consiliariis, Regnique hujus Proceribus, Nobilitateque omni eo convenissemus, Nosque Sabbatho proximo post Festum Beatae Annae Matris Mariae, una cum Spectabilibus ac Magnificis, Nobilibus, Magistrisque nostris Protonotariis, et Juratis Sedis Nostrae Judiciariae Assessoribus, aliis etiam quam plurimis juris peritis viris, pro faciendo judicio Tribunali consedissemus, tunc Egregius Magister Ladislaus de Sombor Director causarum nostrarum Fiscalium nostra exsurgens in praesentia, contra omnes Regni hujus aemulos et hostes, Casparum nimirum Békes, et suos complices numero 30. *(qui nunc ideo non recensentur brevitatis causa, quia inferius in decreto recensebuntur)* qui in acie una cum ipso Casparo Békessio terga vertentes extra terminos Regni profugerunt, proposuit eo modo: quod praenominatus Caspar Békess, antequam Nos ipsum ejecissemus propter sua infra scripta facinora, ab initio Nobis et huic Patriae nostrae apud Serenissimum Dominum Maximilianum Romanorum Imperatorem etc. periculum creare studuisset, prout aperte constaret ex litteris Stephani Litterati Földvárii servitoris et continui Oratoris sui apud praedictum Romanorum Imperatorem, qui sibi eas Viennae nono die

Digitized by Google

Septembris Anno 1573 conscripserat. Ex aliis etiam ejusdem Caspari Békessii litteris ad potentissimum Turcarum Imperatorem ac Mehemeth Passam, nec non Beglerbegum Budensem, et alios Aulae ejusdem Imperatoris Primores, nec non litteris etiam binis ad Ladislaum Radák datis satis liqueret, apud praedictos utrosque Imperatores contra dignitatem et functionem nostram, Regnique statum publicum multifariam et fraudulenter molitum fuisse.

Et in instanti produxit litteras Földvárii ad Békessinm datas, quae siquidem sunt valde prolixae . . . . . .

Litterarum autem ad Ladislaum Radák a Casparo Békessio datarum, et manu ejusdem subscriptarum primarum siquidem tenor hic est: Domino meo confidenti, Domino Ladislao Radák tradantur. Cito, cito, cito. Tanquam Domino meo confidenti servitia mea commendo vestrae Dominationi. Recordari poterit vestra Dominatio, quantam amicitiam fraternitatemque nos ab initio ad invicem coluerimus, et quam confidentem ego vestram Dominationem amicum existimavi, ita similem etiam me ei exhibui; igitur Domine et amice mihi confidentissime, siquidem Deus clementissimus attulit tempus, quo mutuam ac sinceram amicitiam inter nos declaremus, facere id ne praetermittamus: ego enim in Dominatione vestra, tanquam in muro fortissimo, tantam fiduciam habui, prout et nunc habeo. Attulit inquam Deus omnipotens tempus, quod diu expectavimus, quod etsi taediosum erat expectare Dominationibus vestris, attamen tanto praestantius reputandum, quod in eo res nostrae bono fundamento stabiliantur; itaque scire te mi Domine velim, in eo statu esse res nostras, nimirum tamdiu me sollicitasse fulgidam Portam Ottomanicam ex indulgentia Imperatoriae Romanorum Maiestatis, ut mihi ingredi Transsylvaniam liceat, ut tandem super eo consensum obtinuerim ex gratia potentissimi Imperatoris: data ergo mihi est facultas ingrediendi ad Dominationes vestras in Transsylvaniam, ut Vajvodam annuente Dei gratia aut capiamus, aut Regno ejiciamus, ego autem ut in Regno remaneam; eo tamen addito: ne externis auxiliis scilicet ex ditione Caesaris Romanorum, aut auxilio Turcarum Regnum invadam, hoc enim ipsos minime concessuros. Verum mandavit Supremus Purpuratus, ut certum una cum Dominationibus vestris destinem locum et diem, ad quem instituta mutua cointelligentia cum Dominationibus vestris ingrediar, et adhibito quam maximo silentio adversus Vajvodam cum Dominationibus vestris insurgam. *Addit praeterea idem Békessius, Supremum Purpuratum dixisse:* Notum nobis est Békessium a Regno amari, Vajvodam vero odio haberi; itaque virum se praestet Békessius, si velit Regnum gubernare; Regnum enim poterit aliquot latrones compescere. Probe etiam scimus, quibuscum sit Vajvoda, quem proprii etiam servitores odio prosequuntur; ad illum ergo opprimendum non requiritur totum Regnum, imo sufficient tres aut quatuor Comitatus, itaque insurgatis contra canem. Summa totius rei est Domine; quod unde magnus nobis imminebat, nunc nullus supersit metus, nam Caesarea Romanorum Majestas, intellecta resolutione mihi a Porta data, existimavit esse exitiosum, si me aliquibus copiis suis juvaret, ne ex tunc Turcae suspicarentur, nos cum sua Majestate habere conjunctionem; itaque placet suae Majestati, ut Dominatio vestra, collato cum aliis consilio, ex communi con-

Digitized by Google

sensu diem et locum valde secreto designet, ad quem ego incognite possim ad vestras Dominationes ingredi, et Dominationes vestrae ad diem et locum praefixum possint comparere. Adjunxit tamen mibi sua Imperatoria Romanorum Majestas Duces praecipuos, qui una mecum (sed unusquisque eorum tertiusmet tantum) exercitus curam habeant; quos inter Antonius Székely etiam aderit *(qui tamen quo minus cum Békessio in Transsylvaniam venisset, in causa fuit uxor ejus, quae ipsum per sicarios interfici curavit)* itaque in memoriam sibi vestra Dominatio revocet pristinam amicitiam fraternitatemque nostram, ac declaremus nos esse viros, et rem fortiter agamus; adest enim commodum tempus, in quo si Dominationes vestrae supprimentur, nunquam alias tam commoda nobis affulgebit occasio, unde certum Dominationibus vestris imminebit exitium; si etenim animadverteret Turca nos hocce negotium intermittere, extemplo Princeps Purpuratorum putabit, nos tantum probare illum voluisse, ac ea re exacerbatus Vajvodae committet super Dominationes vestras plenariam potestatem, in tali autem casu perpendant secum, quale sibi immineret exitium; ex altera vero parte videat, quomodo notaremur apud Imperatoriam Romanorum Majestatem. A principio hoc desiderarunt Dominationes vestrae, ut Deus utriusque Imperatoris corda ad nos inclinet; itaque quando hoc Divina Maiestas praestitit, antiquam audaciam et fortitudinem Dominatio vestra assumat, et monstret se talem esse nunc, qualis fuerit ante, rem ergo quam fortissime et citissime aggrediamur. Dominatio vestra novit, quos sibi Vajvoda habeat adjunctos, itaque cum adventum meum ad Dominationes vestras intelliget, nunquam sciet quid sibi acciderit; si vestris Dominationibus placet, praemittam ego aliquot diebus utpote tribus aut quatuor ante ingressum meum fratrem meum Gabrielem et Antonium Székely, quos Dominationes vestrae expediant ad Siculos, ut cum illis instituant bonam correspondentiam sed quanto secretius, praecipue Petrum Andrási, Dominum Paulum Csákium, Michaelem Telegdi, Bornemiszszam, Gabrielem Kendi, Alárdum, Ladislaum Károlyi, Joannem Veres, Petrum Litterati de Szent Mihályfalva de adventu meo commonefaciant, quo scientes haec ad diem locumque praefixum omnes compareant; ego autem ad fidem meam Christianam spondeo Dominationibus vestris, quod nisi moriar, favente Divino auxilio ad diem destinatum comparebo; Kamuthium audio infirmari, prout et Gyulafium, Georgius vero Borbély hic captus detinetur, praeter hos qui sint apud Vajvodam militum Duces, vestra Dominatio bene novit; sed etiamsi omnes concurrerent, ex clementia Dei a parte etiam nostra aderunt tales Duces; novit vestra Dominatio ipsum solum Antonium Székely etiam esse virum, crediderim, eo viso Dominos Siculos rem acrius acturos; considerare velit hos quoque vestra Dominatio, si me sua Majestas Romanorum hinc copiis suis auctum expediret, nequaquam hoc occulte fieri posse, exercitus enim clam nec comparari, nec ductari posset, quamprimum autem Vajvoda hoc intelligeret, prima ejus actio esset, ut aliquos ex Dominationibus vestris, quos suspectos habet, captivaret; asserit sua Majestas, eo facto plus incommodi quam emolumenti rebus nostris allatum iri tam apud Turcas quam apud Vajvodam, advertens enim Vajvoda mature curam sui ageret, sic autem nesciet,

Digitized by Google

quid consilii capessere deberet, servitores dispersos habet, equos in campis pascunt, quorum si curam habebit Dominatio vestra, de campo Thordensi omnes poterunt abducere, *(eo enim tempore in campo Keresztes dicto ad Thordam totius Aulae Vajvodae equi pascebantur)* adjungat aliquot equites Domino Szent Mihály-falvi, et ille hoc praestabit. Haec autem omnia debent in effectum deduci ea ipsa die, quam Dominationes vestrae praefigent, ad quam ego quoque comparere possim. Ego ita iter meum Deo Duce accelerabo, ut praeter eos, quos mecum habebo, nemo advertet quo tendo, donec locum determinatum attigero. Scio plurimos reperiri, qui varia de me ferant judicia, sed post Deum confido fortitudini et audaciae Dominationis vestrae; vestra Dominatio bene est exercitata in rebus bellicis, erigat itaque animos aliorum ad hoc negotium, juro enim ad fidem meam Christianam, illos perituros neglecta hac occasione; ante ingressum tamen meum paucis deberent Dominationes vestrae haec significare. Si ego caput meum discrimini objicere pro vestris Dominationibus non dubito, vestrae quoque Dominationes similiter faciant, et quidem quanto citius fieri potest, celeritas enim in ejusmodi negotio prodest. Haec propria in persona cum Domino Csákio Dominatio vestra decernat, et una cum caeteris partes nostras sequentibus, ne aliquis error in die aut loco praefixo per Deum committatur, quem diem autem et locum praefigent, mihi quam citissime nuncient. Domino Francisco Alárd et aliis significet, rem agat strenue, experietur namque me fratrem optimum sibi futurum. Omnes autem praecaveant, ne mihi in itinere aliquae insidiae struantur; ad quod praecavendum propria in persona talia tractet cum confidentibus, quos autem accedere non poterit, committat Paulo Váradi, qui est vicinus Dominationis vestrae. *Et variis modis adhortans ad rem strenue agendam, addit:* certo credo pedites etiam Vajvodae praetorianos, quamprimum intellexerint adventum meum, illos ad me transmigraturos. Significandum etiam est Lázáro tempus adventus mei, *(est cognomentum familiae Transsylvanae)* nam ille etiam mihi promisit, se cum centum et quinquaginta Aulicorum equitibus ad me venturum. Per fidelem famulum meum Baládfium fusius Dominationibus vestris nunciavi omnia, Tabellarium etiam meum, qui nunc ex Porta venit, misi ad Dominationes vestras, ex hoc probe intelligent, quo cardine res nostrae versantur. Majestas Romanorum Caesarea offert nobis in arcano auxilia, promittitque, nos nullum defectum in negotiis nostris passuros; in tota vero Hungaria homines avide expectant, ut possint aliquid audire de ingressu meo in Transsylvaniam, quamprimum aliquid intellexerint, protinus tam equites quam pedites confluent ad me. Quam perfunctorie Vajvoda procuret arces; novit vestra Dominatio, illarum itaque portas cito poterimus claudere; de illo autem ipso credo, quamprimum intelliget meum ingressum, Váradinum se subducturum, Deus altissimus prosperabit res nostras, tantum Dominationes vestrae alacriter agant, et me per fideles homines certiorem reddant, quid rerum ibi agatur, hoc autem nemini commitant, nisi famulo Domini Csáki Francisco Balog; hujus etiam Tabelarii mei sedulam curam habeant, ut ad me tuto et secure redire possit, quamprimum enim redierit, statim Budam et inde ad Portam a me expedietur; tutissmum esset, ut adjungatur praedicto

Digitized by Google

Francisco Balog, quodsi ei adjungi non possit, in eo casu servitoribus Domini Balthasaris Bornemiszszae Husztinum euntibus adjungatur. *Plura etiam scribit, ex quibus patet, summam ei cum Radáko et praementionatis intercessisse confidentiam et familiaritatem, quae brevitatis ergo omittuntur.* Datum Pragae, 3. May, Anno 1573.

Alterarum vero litterarum ejusdem Caspari Békess ad eundem Ladislaum Radák datarum continentia haec est.

Domino et amico mihi confidenti; Domino Ladislao Radák tradantur. Haec significanda statui vestrae Dominationi, svadere suam Majestatem Imperatoriam in hoc negotio, ut extemplo itineri hinc me commitam, resolutionemque vestrarum Dominationum penes Cassoviam expectem; quo celerius negotium expediri possit; tardum enim sua Majestas existimat, hic me expectare resolutionem vestrarum Dominationum. Itaque Domine amiceque mihi confidentissime, extemplo iter meum aggrediar, ibique resolutionem vestrarum Dominationum expectabo, tali in loco, ut nemo praeter Dominum Joannem Ruberum me penes Cassoviam esse advertat. Quapropter vestram obsecro Dominationem tanquam Dominum confidentissimum amicumve charissimum, modo monstret virum se esse; in hoc enim negotio confidit sua quoque Majestas potissimum Dominationi vestrae et Domino Paulo Csâkio, ut caeteros quoque fideles ad hoc negotium peragendum hortentur; quodsi modo hanc occasionem neglexerint, nunquam ad animam dico deinceps aliam affuturam; omnia pro vestris Dominationibus hactenus ego pertentavi, modo quoque una cum fratre meo capita nostra inferemus ad Dominationes vestras in Transsylvaniam, Deus clementissimus optatum finem dabit; scis Domine ab initio susceptorum nostrorum laborum Deum semper felicem largitum fuisse eventum. Nemo autumaret, Deus clementissimus quorsum res nostras promoturus est, qui ipse eas exorsus est. Dominatio vestra Dominum Paulum Csákium et Bornemiszszam ad hanc rem peragendam incitet adanimetque, rogo per Deum, Dominum Paulum Csákium in persona propria alloquatur, imponatque, ut curam habeat arcis Bethlen, ibi esset destinandus locus, quo et ego et Dominationes vestrae conveniamus. Itaque facilius jam Dei auxilio rem inceptam in finem deducere, quam intermittere; adest tempus, quo rem strenue peragant. Datum Pragae, die 14. May, Anno 1575.

Et post has litteras lectas Director causarum Fiscalium nomine Vajvodae ait, praeterea ipsum Casparum Békess atiam apud potentissimum Turcarum Imperatorem, et Aulae suae Primores, ut praemissum est, contra dignitatem Vajvodae, et hujus Regni statum publicum machinatum fuisse, et insidias fecisse, prout ex sequentibus litteris aperte liquet.

Litterarum igitur ad praedictum Imperatorem Turcarum latine scriptarum tenor hic est:

Potentissimo ac invictissimo Principi, Domino Domino Sulthan Selymo, potentissimo Imperatori Turcarum, et Domino totius mundi etc. Domino Domino mihi semper clementissimo. Ejusdem Majestatis vestrae Caesareae fidele mancipium. Caspar Békess. m. p.

Potentissime et invictissime Imperator, Domine Domine in perpetuum

Digitized by Google

mihi clementissime! Post fidelium ac perpetuorum servitiorum meorum in gratiam Majestatis vestrae Caesareae humillimam subjectionem, cupio a Deo omnipotenti Imperator potentissime, ut Majestatem vestram Caesaream in multos annos conservet, diesque Majestatis vestrae Caesareae felicissimos multiplicet, et contra omnes inimicos vestrae Majestati Caesareae victoriam concedat. Potentissime atque invictissime Imperator, notum est Majestati vestrae Caesareae, quo pacto Stephanus Báthori Vajvoda Transsylvanus me extra meum omne demeritum oppresserit. Que oppressio potentissime Imperator, non aliam ob causam mihi illata est, nisi propter solam fidelitatem meam in Majestatem vestram Caesaream debitam, eo quod a fidelitate Majestatis vestrae Caesareae abstrahere me nullis suis artibus unquam potuit. Potentissime Imperator, vestrae Majestati Caesareae quam humillime supplico, ut Deum omnipotentem vestra Majestas Caesarea intueri dignetur, qui manibus Caesareae Majestatis vestrae propterea tradidit gladium, ut malos puniat, insontes vero defendat; me miserum ac humillimum Majestatis vestrae Caesareae mancipium, potentissime Imperator, vestra Majestas sub Caesarea sua fidelitate ne sinat sic absque ulla causa obrui: ego enim potentissime et invictissime Imperator, majori ex parte in excelsa Porta potentissimi olim Sulthan Solymanni Majestatis vestrae parentis felicissimae memoriae educatus sum, et ad vestram quoque Majestatem Caesaream trans mare in Eiskizár a defuncto Principe meo filio olim Joanis Regis cum muneribus missus fui, et Majestati vestrae Caesareae potentissime Imperator, fidele semper fui mancipium, et in cunctis bellis defuncti Principis mei temporibus cum Passis, Zanchiabegis, et militibus vestrae Majestatis Caesareae semper praesto fui, simulque una contra inimicos vestrae Majestatis Caesareae potentissime Imperator militavi et versatus sum fideliter. Vajvoda autem qualem se fidelem potentissime Imperator, erga vestra Majestatem Caesaream gerat, apud universos fideles Majestatis vestrae Caesareae notum est, qui contra Majestatem vestram Caesaream multiplices habet practicas, quibus Regnum Transsylvaniae a vestra Majestate Caesarea abalienare et perdere intendit, me vero nullam aliam ob causam perdere volebat, nisi quia a fidelitate vestrae Majestatis Caesareae me abstrahere minime potuit, inde semper timorem habuit, quod metueret, ne infidelitatem et malefacta sua, quae contra Majestatem vestram Caesaream operatus est, et nunc semper operatur, ego ad excelsam Portam vestrae Majestatis Caesareae, potentissime Imperator, denunciarem. Nunc potentissime Imperator, res meas, quas maximo sudore ac fidelibus probisque servitiis meis acquisiveram, inimicis vestrae Majestatis Caesareae distribuit. Quapropter Imperator potentissime, Majestati vestrae Casareae iterum atque iterum per viventem Deum humillime supplico, ut mihi oppresso suo fideli ac humillimo mancipio vestra Majestas Caesarea clementer prospicere, atque ex praesenti saeva calamitate mea benigne eliberare dignetur; quoniam ego donec vivam, sum et ero vestrae Majestatis Caesareae fidele mancipium, et penes hanc fidelitatem vestrae Majestatis Caesareae potentissime Imperator, vitam et caput meum amittere paratus sum. Benignum atque clemens Majestatis vestrae Caesareae responsum expecto. Datum Viennae, die 8va Mensis May, Anno 1574.

Digitized by Google

Et penes has ad Mehemeth quoque Passam Principem Purpuratorum exaratas sub eadem data ejusdem Békessii Director causarum Fiscalium produxit litteras, in quarum exordio recapitulando ea quae Imperatori exaraverat, tandem scribit: Nunquam enim vel in mentem mihi venit Illustrissime Domine, quod superstite adhuc et vivente Illustrissima Dominatione vestra ista mala accipiam, et vitam tam miseram probrosamque vivere cogar; post Deum namque altissimum mea tota spes in solius vestrae Illustrissimae Dominationis protectione collocata fuerat, et omne bonum mihi promanaturum a sola Illustrissima Dominatione vestra expectabam, quin potius mea fiducia summa in eo posita fuerat, quod mei sui mancipii Dominatio vestra Illustrissima recordatura sit gratiose apud potentissimum Imperatorem, et me ad majorem statum promovere non dedignatura. Non me latet Illustrissime Domine, quod Vajvoda ipse multifarie multisque modis me apud Illustrissimam Dominationem vestram accusaverit, totoque suo conatu in hoc sedulo incubuerit, ut in disgratiam et indignationem Illustrissimae Dominationis vestrae me adducat, ut nimirum hoc pacto me disperdat, omnino in eum finem, ut ipse tandem contra potentissimum Imperatorem sua acta liberius atque audentius agat; quoniam vidit et bene animadvertit Vajvoda, quod me a fidelitate potentissimi Imperatoris nulla ratione abstrahere posset, mihi vero Deus omnipotens testis est imprimis, totum deinde Regnum Transsylvaniae, pariter duo Regna Valachiae, in quorum confinio vixi, de me testificari possunt, quod ego potentissimo Imperatori semper fidelis fui, non praeterea diffido, quin praecipui quoque Csausii potentissimi Imperatoris, quos Illustrissimae Dominatio vestra cum mandatis potentissimi Imperatoris in Transsylvaniam saepius misit, clarissime exploratum habuerint, quod ego potentissimi Imperatoris et vestrae Dominationis fidele semper fuerim mancipium, itidem universi Passae et Zanchyakbegi atque milites in confiniis degentes potentissimi Imperatoris de me testari possunt. Saepius autem universos Vajvodae actus Illustrissimae Dominationi vestrae ad scitum dare volui, qualem se fidelem Vajvoda erga potentissimum Imperatorem praebeat, et quam magna negotia contra Majestatem suam Caesaream occulte moliatur, significare volui ut debui, verum quia severissimo mandato ab ipso Vajvoda prohibitum fuerat, ne quisquam citra ipsius scitum ad Portam potentissimi Imperatoris quemque mittere audeat, mihi saepius postulanti sub diversis praetextibus ut hominem meum proprium ad Portam potentissimi Imperatoris mittere potuissem, nunquam permisit, imo nec hoc mihi concedere unquam voluit, ut Sulthanae Dominationis vestrae Illustrissimae conjugi currum unum elegantem cum sex equis redariis optimis et aliis muneribus per meum hominem transmittere potuissem; et propterea modum nunquam habui, ut de illius actionibus vestram Illustrissimam Dominationem certam fecisse potuissem. Nihilominus tamen ex ea fidelitate, quam potentissimo Imperatori ac vestrae Illustrissimae Dominationi semper debui, certum hominem meum bene instructum ad Illustrissimam vestram Dominationem expediveram, quem Vajvoda resciens euntem interceptum ex itinere per suos reduci, perque horrenda tormenta examinari fecit dirissime, et haec causa fuit Illustrissime Domine, quod Vajvoda arcem meam Fagaras ex im-

Digitized by Google

proviso obsedisset, ibique me cum omnibus meis perdidisse voluerit, ne scilicet malefacta sua clandestinasque practicas suas equidem multiplices vestra Illustrissima Dominatio tandem ex me cognoscat: postquam itaque me in arce obsedisset, tantum cum duobus meis servitoribus ex ea sum egressus, et septem continuis diebus totidemque noctibus per sylvas et montana passim investigando omnes vias, probavi per quam illarum erumpere, et citius ad potentissimum Imperatorem, et ad pedes Illustrissimae Dominationis vestrae confugere potuissem, verum quoniam viae et semitae omnes ex mandato Vajvodae firmiter custodiebantur, iter mihi propterea non patuit, id quod universi Regnicolae fideles, potentissimi Imperatoris peroptime testari possunt. Sic tandem coactus sum me miserum mira cum difficultate auxilio Dei a morte eliberare, ac ad has partes confugere, Dominationis vestrae Illustrissimae gratiae in eo firmiter confisus, quod ubi meam justam causam et innocentiam ab aliis fidelibus potentissimi Imperatoris vestra Illustrissima Dominatio cognoverit, non me miserum deseret, nec ut extrema hac calamitate oppressioneque mea, quibus obrutus sum, consumar, permittet; sed mihi periclitanti meisque rebus, quemadmodum fretus sum, Illustrissima Dominatio vestra gratiose prospicere dignabitur. Quod autem de his vestram Illustrissimam Dominationem prius non requisiverim, neque hanc meam calamitatem querulose deploraverim, Dominatio vestra Illustrissima minime miretur, constare etenim eidem potest, quam strictissimo in loco sim constitutus, ubi ne nunc quidem securum modum nancisci potuissem, quo pacto meum hominem ad Illustrissimam Dominationem vestram expedirem, si hoc mancipium potentissimi Imperatoris nomine Ambatt Béek ad me non supervenisset. Cum maxima itaque fiducia nunc erga vestram Illustrissimam Dominationem, hunc fidelem servitorem meum Emericum Antalfi praesentium exhibitorem expedivi, per quem de negotiis valde arduis vestrae Illustrissimae Dominationi nunciavi; igitur supplico humiliter, ut vestra Illustrissima Dominatio illum gratiose exaudire, verbisque ipsius perinde ac meis propriis fidem plenariam praebere velit ac dignetur; quandoquidem locus iste, in quo sum, minime patitur, ut singula in litteris vestrae Illustrissimae Dominationi perscribere auderem. Supplico autem obnixe, ne me miserum mancipium Illustrissima Dominatio vestra sic absque ulla causa oppressum iri patiatur. Ego etenim post Deum altissimum omnem fiduciam meam apud Illustrissimam Dominationem vestram sic plane collocavi, ut donec superstes fuero, a fidelitate potentissimi Imperatoris et a pedibus vestrae Illustrissimae Dominationis secedere neutiquam velim; quidquid autem vestra Illustrissima Dominatio mecum fecerit, cum humili suo mancipio faciet; porro quaecunque per hunc meum servitorem praefatum vestrae Illustrissimae Dominationi nunc promitto, illa omnia constanter inviolabiliterque me observaturum vestra Illustrissima Dominatio sibi certo certius persvadeat, a qua gratiosum maturum et optatum expecto responsum. Deus omnipotens vestram Illustrissimam Dominationem diu ac multum felicem conservet. Datum Viennae, 8va May, Anno 1574.

. . . . . .

Et quamvis Nos ipsum Casparum Békess inter fideles nostros in om-

Digitized by Google

nibus libertatibus et immunitatibus suis ab initio conservassemus, verum cum vidissemus machinationes et artes ipsius contra dignitatem et authoritatem nostram, perniciemque hujus Patriae, quibus ipse apud utrosque Romanorum videlicet et Turcarum Imperatores laborare astutissime coepisset, coacti fuimus tandem ipsum ejicere ex hoc Regno, ne Nos Patriamque nostram in extremum periculum adducat: ille tamen clandestinas insidias Nobis et Regno Patriaeque nostrae struere et parare non est viritus. Quem licet Nos cum suis complicibus e Regno justo cum bello ejecissemus, prius tamen ex parte dictorum Caspari et Gabrielis Békess, Michaelis Telegdi, Pauli Csáki, Balthasaris Bornemiszszae, Nicolai Harinai, Ladislai Károlyi, Francisci Alárd, Gabrielis et Wolffgangi Kendi, Ladislai et Emerici Radák, Joannis Veres, Francisci Barabási, Valentini Várfalvi, Pauli Hallabori, Andreae Miske, Georgii et Michaelis Csákor, Petri Szent Mihályfalvi, Petri Andrási, Matthiae Aszszu, Caspari Illyési, Francisci Szodorai, Nicolai Apor, Thomae Décsei, Colomanni Széki, Blasii Pattantyus, Ladislai Moré, Andreae et Georgii Thomori tanquam aemulorum et notoriorum nostrorum absentium, idem Director noster secundum contenta juris Caesarei et consvetudinem, et hujus Regni Hungariae approbatam legem, ac juxta tenorem et continentiam Litterarum Sententionalium Serenissimi quondam Domini Joannis Regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. felicis reminiscentiae, in generali congregatione sua Thordae septimo die Maji, secundo scilicet die festi Ascensionis Domini, quinto decimo vero Dietae, Anno Domini 1540. coronationis vero decimo quarto celebrata confectarum, Nobisque in specie producturam, quae quidem litterae declarabant, qualiter ipse quondam Dominus Rex mediantibus praedictis litteris suis sententia Magnificos Stephanum Majláth et Emericum Balassa tunc Vajvodas suos Transsylvaniae et Siculorum Comites, propter quasdam conjurationes et factiones, quas in isto Regno Transsylvaniae patrassent contra Majestatem ejusdem Domini Regis, statumque publicum Regnorum suorum, una cum Praelatis, Baronibus, omnibusque Statibus et Ordinibus Regnorum Hungariae et Transsylvaniae, in nota perpetuae infidelitatis, amissione scilicet capitum et bonorum mobilium, tam ipsorum quam uxorum et liberorum eorundem convictos reddiderat, judicium et justitiam per Nos et Regnicolas praescriptos elargiri supplicavit. Et quia exigui momenti foret fidelitas inter mortales, si infideles pro excessibus et reatibus ipsorum inulti et impunes forent, propterea sana maturaque deliberatione praenominatorum Dominorum Magnatum et Regni Transsylvaniae trium Nationum et Hungarorum Nobilium praehibita, nolentes praenominatorum Caspari et Gabrielis Békessiorum ac complicum eorum hujus factionis sociorum ipsorum omnium praedeclaratas conspirationes et perniciosas factiones contra dignitatem authoritatemque nostram, perniciemque fidelium Regnicolarum, statumque publicum eorundem instructas et intentatas simpliciter impuneque praeterire, ne alii quoque ab eis accepto exemplo ad similia exempla detestandasque factiones aliquando perpetrandas sese opponere praesument, sed potius ut eorum poenalis afflictio quoslibet ab hujusmodi nefandissimis factionibus detestandisque et horrendis conspirationibus patrandis terreat, retrahat, coerceat, caeterisque formidandum et terribile cedat in

Digitized by Google

exemplum, ut successiva quoque posteritas reatus eorum pœnam lugeat et defleat. Eosdem igitur Casparum et Gabrielem Békess, Michaelem Telegdi, caeterosque *(qui hic quoque enumerantur eodem ordine, prout superius sunt recensiti)* complices universos, tanquam contra dignitatem et authoritatem nostram statumque Regni publicum se erigere non veritos, et uti publicae pacis manifestos turbatores, ex consilio maturo praenominatorum Dominorum Nobilium Nobiscum in discussione et examine causae praesentis existentium, perpetuae infidelitatis nota obfuscatos et involutos, ex eoque in sententiis capitalibus, amissione scilicet capitum, et universorum bonorum, castrorum, castellorum, oppidorum, possessionum, villarum, praediorum, Juriumque et portionum possessionariarum, rerum etiam et bonorum mobilium quorumlibet ipsorum, nec non uxorum, liberorum, cunctorumque haeredum et posteritatum eorundem, ubivis et in quibuscunque Comitatibus, tam in hoc Transsylvaniae quam etiam Hungariae Regnis, et adjacentium eis habitorum, quibuscunque nominibus apellatorum, juxta continentiam praescriptarum litterarum praefati quondam domini Regis, tam de Imperiali quam et Regni Hungariae lege laudabili, vetustaque et approbata consvetudine, condemnatos et convictos, perpetuoque destitutos et punitos esse decrevimus declaravimusque, eisdem vniversis bonis juribusque possessionariis manibus nostris Fiscoque nostro applicandis, riteque et legitime et effective redactis ac vendicatis. Praenominatisque infidelibus nostris ac eorum uxoribus, haeredibusque et posteritatibus universis perpetuum imponimus et pronunciamus silentium, praemissa authoritate nostra, jureque et justitia dictante.

His peractis tandem egregios Nobiles, Joannem Kendi, Joannem Harinai, Georgium Patocsi, Joannem et Petrum Pokai, Joannem Csanádi, Georgium Miske, Joannem Székely, Gabrielem Baládfi, Casparum Bogáti, Nicolaum Barcsai, Nicolaum Csáni, Volffgangum Kabos, Paulum Szigethi, Blasium Csákány, Nicolaum Olcsárdi, Melchiorem Horváth, Georgium Gyalakuti, et alios per Nos jure belli captos, Nobis similiter pro Tribunali sedentibus cum praescriptis Dominis Regnicolis in judicio sisti fecimus, ut si ipsi vel quilibet ipsorum sese a crimine praescripto expurgare possent, bene quidem, alioquin Nos cum praefatis Regnicolis nostris id faceremus in praemissis, quod juris foret, et quod ordo ac justitia postularet; neminem enim Regnicolarum citra juris processum Nos condemnare volumus. Idemque Magister Ladislaus de Sombor ex parte praescriptorum captivorum ante Tribunal deductorum, tanquam apertissimorum aemulorum et factiosorum, complicumque dicti Caspari Bekess, similiter juxta continentiam praescriptarum litterarum sententionalium praememorati Domini Joannis Regis a Nobis judicium et justitiam elargiri supplicavit. Unde Nos assumpto similiter et praehabito consilio praematuro et sana deliberatione praefatorum Dominorum Nobilium Nobiscum in discussione et examine causae praesentis constitutorum et existentium, ex parte praenominatorum egregiorum Blasii Csákány, Pauli Szigethi, Joannis Szigethi, Joannis Szekely; Gabrielis Moré, item Francisci Borzási absentium aliud faciendum judicium statuimus. Quod autem ad reliquos praefatos captivos attinet, quia praefatus Magister Ladislaus de Sombor in praescripto termino generalis

Digitized by Google

congregationis nostrae, coram Nobis et universis Regnicolis nostris praescriptis, causam praemissam contra praefatos captivos aemulos nostros satis diligenter prosecutus esset; dicti vero aemuli Incti ac in judicio constituti jure belli per Nos capti et detenti se de praemissis defendere et expurgare minime potuissent, sed solummodo gratiam nostram super delictis ipsorum per Nos sibi praeberi postulassent, ex praemissis Rei comperiebantur manifeste. Propter quod eosdem Inctos pro praemissis ipsorum non contemnendi factionibus cum praedicto Casparo Békess patratis et commissis, in nota perpetuae infidelitatis, ex eoque in sententiis capitalibus, amissione scilicet capitum et omnium bonorum *(qui eodem tenore, prout superius, rursus hic quoque declarantur)* condemnamus harum nostrarum litterarum privilegialium patrocinio et testimonio. Datum in civitate Kolosváriensi in festo Transfigurationis Domini nostri Jesu Christi congregationeque et conventus nostri generalis praescripti. Anno 1575.

Lecta correcta et extradata per Magistrum Nicolaum de Vesselen Protonotarium.

Wolffgangi Bethlen, Historia de rebus Transsylvanicis. Ed. II. Tom. II. pag. 332—380.

CCCCXI.

1575. 1575. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, zălogesce Domnei *Safira Moisinii* veduvei remase după Stanislaŭ Niescowsky, moşiile Sân-Georgiŭ şi Valea din comitatulŭ Hinedórei, pentru suma de 2500 fl. ung. în aurŭ, şi dispune introducerea dênsei în posesiunea acestorŭ moşii. In acestŭ documentŭ se amintescŭ totŭ-o-dată mai mulţi *nobili şi chinezi români* din comitatulŭ Hinedórei, cari aŭ fostŭ presenţi la introducerea în posesiune a Domnei Safira Moisinŭ.

Illustrissime Princeps Domine etc. vestra celsitudo, nos literas ejusdem Introductorias, et statutor. pro parte generosae Dominae Saphirae Moysin, relictae Mag. olim Stanislai Nyscowsky emanatas, nobisque inter alios nobiles, in ejusdem literis nominatim vero scriptas, praeceptorie sonantes, et directas, honorem et reverentiam quibus decuit recepisse in hanc verba:

Stephanus Bathory de Somlio Regni Transilvaniae Vajvoda, et siculorum comes etc. fidelibus nostris egregiis, et nobilibus Volfgango Pribek, Joanni Balásfi, et Petro Dobrai scribis cancellariae nostrae, de curia nostra, ad infrascriptam executionem peragen. specialiter transmissis, item Nicolao, et Paulo Bodogfalwy de eadem Bodogfalwa, Nicolao Batyz de Batyzfalva, Michaeli et Ladislao Zeyk de Zeikfalva, et Joanni Fejérwizy de Also Szilwás salutem et favorem. Cum nos a Generosa Domina Saphira Moyzin relicta Matci olim Stanislai Niescowsky in paratis duo millia, et quingentorum aure-

Digitized by Google

orum hungaricalium florenorum veri et justi ponderis ea conditione levaverimus, Quod totales et integras possessiones Zentgeorgh et Vallia vocatas in comitatu Hunyadien. existen. habitas ipsi dictae Dominé Saphiré Moyzin, nec non post obitum ejus nobilibus pueris Joanni et Michaeli filiis suis ex priori suo Marito, et Domino suo egregio quondam Stephano Keseriu susceptis et progenitis non adimemus, neque successores nostri adiment tamdiu, quoad ipsam praefatam Saphyram Moyzin ac dictos Joannem et Michaelem filios suos de praescripta summa ab ipsis per nos levata ad plenum contentabimus, vel successores nostri contentabunt. Quos super eo vigore aliarum literarum nostrarum assecuratoriarum et certificatoriarum assecurandos certificandos duximus, velimusque eosdem in Dominium praescriptarum possessionum per vos legitime facere introduci. Super quo fidelitatibus vestris etc. (reliqua juxta stilum statutorium.) Datum in Civitate nostra Alba Julia die vigesima Septembris anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto.

Nos itaque mandatis Cel. V. per omnia, ut tenemur obedire et satisfacere volen. feria prima post festum divi Michaelis archangeli proximo elapsum ad facies saepefatarum Possessionum Zentgeorgh et Vallia nominatarum in praedicto Comitatu Hunyadiens. existen. habitarum, vicinis et cometaneis earundem, ut puta nobili Philippo Grid de Vád-Grid, item providis Popa Thoma Kenezio Ladislai Zeyk in Zeyk, Petro Bwda, Mathaeo Pestesi de eadem Pestes, Opra Dobrosim relictae Egregii quondam Michaelis Pestesy de dicta Pestes in Ohaba, Christophoro Petras Stephani Kemendy, Dayn Lwpsoniu Kenezio Casparis Barchay de eadem Barcha in Denk, Petro Bogia Pauli Bodogfalvi, in Bodogfalva Dan Pankowa Francisci Machkassy, Joanne Gligul Georgii Ombozii in Zetshel, Dohoricz Dan Mgfci Emerici Suliok Protonotarii Cel. V. Petro Miklos dicti Francisci Machkassy in Kalan possessionibus nuncupatis commoran. Egregiorum et nobilium Jobbagionibus legitime convocatis et praesentibus Cel. P. acceden. introduximus praefatam Dominam Sophyam Moyzin[1]) relictam Mag. Domini olim Stanislai Niescowsky, et annotatos nobiles pueros Joannem et Michaelem filios suos ex priori marito suo Egregio Stephano Keserw susceptos et progenitos in Dominium etc. (reliqua

---

1) Saphira Moisin est filia Moisini Principis Transalpinorum, haec edificavit Monasterium Prislopu in territorio comunitatis Felsö Szilvás cttus Hunyad, «in quo sepulta est anno 1580. mense Martio anno aetatis suae 44. prout in monumento ejusdem e marmore confecto, usque hodie (1868.) ibidem conservato legitur sequenti modo:

«Saphira Moisini Ducis inclita filia tandem
Hac posuit moriens flebile corpus humo
Keserio imprimis uxor dulcissima clausit
Lumina, fit consors deinde Nisowski tua,
Si genus excutias nichil hac magé nobile
Sub Transalpino terra Valacha polo videt
Huic Avus, et Genitor princeps, si caetera spectes
Hujus moestae virum Dacia utrumque gemit
Tu quicunque vides Saphyra hēc monumenta venustē
Saphyra dic Saphir nomine digna fuit»

In margine vero monumenti circumcirca haec leguntur: «Saphira filia Moisini Principis Transalpinorum Relicta Mgci Stanislai Nisowsky morit . . . . . no 1580. die mensis marty. Anno Aetatis suae XLIIII. —»

St. Moldovanu.

Digitized by Google

juxta stilum) «nullo penitus contradictore inibi apparente.» Datum in Possessione praedicta Zentgeorgh die 14. Septembris 1575.

Ejusdem Cel. V. humiles et perpetui servitor. Petrus Dobray scriba cancell. Cel. V.; item Paulus Bodogfalvy, ac Michael et Ladislaus Zeyk de Zeykfalwa.

Relatoriae hae in ipsis Orig. exstant in Arch. fisci fasciculo 24. Litera A.

Transilvani'a. An. 1874, pag 180. Din colecţiunea c. Jos. Kemény.

CCCCXII.

1575. 1575. *Dieta Transilvaniei* întrunită la Bistriţa permite *Secuilorŭ* din Transilvania sĕ-şi pótă vinde grâulŭ lorŭ pentru *Moldova* şi *Ţéra-românéscă*, unde esistă lipsă de bucate.

Nos Stephanus Bathorij de Somlyo wajuoda Transsyluanus et Siculorum comes etc. Memorie commendamus per presentes, quod spectabiles magnifici domini et nobiles ac alij ordines et status trium nationum Transsyluanię et partium regni Hungarie ditioni nostre subiectarum exhiberunt et presentauerunt nobis infrascriptos articulos, in comitijs eorum partialibus ad festum Sancti Nicolai episcopi in ciuitate Bystriciensi celebratis paribus votis conclusos, petentes a nobis humiliter, vt nos eosdem articulos ac omnia et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes graciose confirmare dignaremur quorum quidem articulorum tenor sequitur in hunc modum.

. . . . . .

(8) Tetszett ez is országúl, miért hogy a szomszédságok nélkül semmi rendbeli országok és népek nem lehetnek, látván az két szomszéd Oláhországnak éhség miá fogyatkozását, hogy az három belsö székbeli székel nemes uraink atyánkfiai Csíkkal, Gyírgyóval egyetembe, mind kösségestöl ez jövö szent Gergel pápa napig búzájokat eladhassák, de így, hogy ez szín alatt másunnat búzát arra ne vigyenek, se egyébképen se az országnak egyéb tagjai semmiképen búzát el ne adhassanak, ki miatt ez ország megfogyatkozzék, hanem csak tulajdon tarlaján termett majorságokat adhassák azok el az napig.

. . . . . .

Nos itaque . . . prescriptos articulos . . . acceptamus approbamus roboramus ratificamus et confirmamus, . . . Datum in Ciuitate Bystriciensi sab-

Digitized by Google

bato proximo post festum conceptionis Beatissimę semper Virginis Marię anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto.

Stephanus Bathorj
Vaiuoda Transs. m. p.
(L. S.)

Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Tom. II. pag. 569—573. Exemplarŭ originalŭ în Museulŭ transilvanŭ din Cluşŭ (Colecţiunea Donáth). S'a publicatŭ de contele Em. Mikó în Erd. tört. adatok. III. pag. 293—297 dupĕ o copie autentică aflătóre în colecţiunea comitelui Jos. Kemény, Codex Authent. Art. Diaet. Trans. Tom. I. Unŭ alŭ doilea exemplarŭ se află în colecţiunile museului Bruckenthal din Sibiŭ.

CCCCXIII.

1575. *Stefanŭ Bathori*, voivodulŭ Transilvaniei, dăruesce districtelorŭ săsesci comunele *Jina*, *Cornăţelŭ*, *Săcelŭ* şi *Stremţŭ* din comitatulŭ Albei, ce aŭ fostŭ confiscate de la nobilii Baltasarŭ Bornemisza, Paulŭ şi Franciscŭ Csaki, cari împreună cu românulŭ *Gasparŭ Becheşŭ* se conjurase şi revoltase în contra demnităţii voivodului transilvanŭ, şi d spune totŭ-o-dată introducerea universităţii săsesci în posesiunea acestorŭ comune. In acestŭ documentŭ se amintescŭ mai mulţi *chinezi români* din Selisce, Săcelŭ, Cornăţelŭ şi Nucetŭ. 1575.

Illustrissime Princeps Dne Dne nobis gratiosissime; Fidelium servitiorum nostrorum commendationem. Vestra noverit Celsitudo, nos ejusdem praeceptorias, super infrascripta statutione pro parte prudentum ac circumspectorum saxonum Civitatis Cibiniensis, et septem sedium saxonicalium ea qua decuit, observantia, recepisse in haec verba:

«Stephanus Bathori de Somlyo Regni Transilvaniae Vajvoda et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris Egregiis et nobilibus Wolfgango Pribek, Joanni Balásfi, et Petro Dobrai scribis cancellariae nostrae ad infrascriptam executionem transmitten. de curia nostra, item Martino Gáltöi, Joanni Kemény de Pokafalva, Laurentio Széki de Veresegyház, Joanni Balog de Veszöd, Sigismundo Nagy, Casparo Desfalvi, et Wolfgango Csáni de Ravás salutem et favorem. Quum nos attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelium nostrorum Saxonum Civitatis Cibiniensis, ac septem sedium nostrarum saxonicalium, quae ipsi imprimis huic Regno, ac deinde nobis, pro locorum et temporum varietate, praesertim autem in proxima expeditione nostra bellica, dum videlicet Casparum Békes notorium et proscriptum hujus dicti Regni nostri hostem in hoc Regnum Transilvaniae, externis auxiliis Germanicis finitimisque hungaricis militibus, nostrorum item, et hujus Regni nostri Rebellium, conjuratorumque factionibus adjutum, clam, subdole, et fraudulenter irrumpentem, contra dignitatem nostram, ac publicam Regni salutem, hostili animo, graves factiones, variosque tumultus concitantem ad Castellum

Digitized by Google

sancti Pauli prope fluvium Marusium, singulari Dei beneficio, felici marte profligavimus, magna animorum suorum promptitudine, et diligentia, summaque constantia, penes reliquos collegas suos, universitatis videlicet saxonicae Praefectos exhibuerunt et impenderunt. Volentes igitur eosdem saxones Civitatis Cibiniensis, et septem sedium, tamquam de nobis, Regnoque nostro benemeritos singulari nostra gratia et munificentia speciali faventer prosequi, totales et integras portiones possessionarias in portionibus Syna [1], Hortobagyfalva [2], Feketeviz [3] et Várolya [4] vocatis, omnino in hoc Comitatu Albensi Transilvaniae existentes habitas, quae alias Balthasaris Bornemisza de Kapolna, et consequenter Francisci Csáki filii sui ex generosa quondam Anna filia Ergregii olim Francisci Patochi [5] de Kecskemét consorte sua progeniti praefuissent, sed ex eo, quod immemores fidei et fidelitatis ipsorum, nobis et huic Regno nostro datae, dicto Gasparo Békes notorio et perfido hosti, clandestina ut praemissum est, irruptione nos, et universos fideles nostros malitiose opprimere volentes, adhaesissent partesque et factiones ejus totis viribus et facultatibus studiose fovissent, cum eodem arma contra nos, statumque hujus praedicti Regni publicum sumere veriti non fuissent, ob idque judiciariam deliberationem fidelium Dominorum nostrorum Regnicolarum, in Comitiis Generalibus ad festum B. Jacobi Apost. proxime praeteritum in Civitate nostra Colosvár ex edicto nostro celebratis factam, nota perpetua infidelitatis, amissioneque omnium bonorum, una cum aliis infidelibus nostris condemnati essent, ad nos, consequenterque collationem nostram rite et legitime devolutae dignoscuntur, et redactae, simul cum cunctis earum utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet, terris videlicet arabilibus etc. eisdem memoratis saxonibus Civitatis Cibiniensis, et septem sedium nostrarum saxonicalium ipsorumque successoribus, de mera, et plena auctoritate nostra, vigore aliarum literarum nostrarum Donationalium superinde confectarum in perpetuum salvo jure alieno; clementer dederimus, donaverimus, et contulerimus, velimusque eosdem in dominium earundem medio vestri, per vos legitime facere introduci. Super quo, harum serie committimus, et mandamus vobis firmiter, ut acceptis praesentibus statim simul vel duo vestrum, sub oneribus alias in talibus observari solitis, ad facies praescriptarum totalium et integrarum portionum etc. (reliqua juxta stilum solitum mandati statuorii). Datum in Civitate nostra Alba Julia die 24. Septembris anno Domini 1575.

Nos itaque praemissis mandatis Celsitudinis per omnia ut decet, ad faciem praemissae possessionis Syna in hoc Comitatu Albensi existentis, consequenterque totalium possessionariarum portionum dictorum Pauli Csáki in eodem habitarum acceden. vicinis et commetaneis eorundem universis inibi legitime convocatis et praesentibus, ex hoc orbe, videlicet in sede saxonicali

---

1) Jina.
2) Cornăţelŭ.
3) Săcelŭ.
4) Stremţŭ.
5) Franciscus Patochi de Kecskemét
1575. Anna Patochi, cujus maritus Paulus Csáki de Keresztszeg
1575. Franciscus Csáki. *(Kemény).*

Digitized by Google

Szeredahely existen. Providus Valentinus Stolz, Urbanus Esztergaras, Georgius Széki, et Franciscus Lajos de Doborka, ac Christianus Varga villicus, Georgius Szalai, Paulus Keszti de Felsö Apold; Lucas Schun villicus; Paulus Kennyer, Stephanus Szöts ex oppido Szeredahely, Paulus Femger Judex, Demetrius Tuilmann, Christianus Gaszner omnino in eadem sede Szeredahely existen. possessionibus commorantes. Item Man Fridul, Zicola Luru, Sztán Ban, relictae Nicolai Orbai; Cosman Zorbul, Lupa Petrik, Proide Palimas Egregii Joannis Keserü jobbagiones in Syna praedicta, Joannes Babul Kenezi, Thomas Opris, Man Bogdan in Poyana; Patru Kenez, Opra Kenez, Dan Tatale, Toma Krestul, praedictorum saxonum septem sedium in Selistye commorantes jobbagiones. Hinc ad facies dictarum portionum possessionariarum Pauli, et Francisci Csáki, ac Balthasaris Bornemisza in Possessione Feketeviz existen. transeundo, similiter vicinis et commetaneis convocatis et praesentibus Joanne Fonagy nempe, Davide Bolkátsi, Georgio Fonagy de Omlás in sede Cibiniensi sita. Dobrota Ambrus Kenez, Nistor Dobrai, Egregii Georgii Bánffi Jobbagiones in Mag. Opra Funda, Opris Sporika, Bogyny Marzis in Feketeviz magnifici Dni Christophori Bathory Szikorce Szukur Farkam, Opra Kumre in eadem Feketeviz dicti Joannis Keserü colonis et Jobbagionibus; hisque causam praesentiae nostrae decla. legitimam videlicet statutionem in dictas portiones peragendam venimus in Várallyam ubi praesentibus vicinis et commetaneis Negrota Janos, Toma Makra de Szibinell et septem sedium saxonicalium Aegidio Szabo, Valentino Theil, Jacobo Kadar, in Kereszténysziget in sede Cibiniensi sita commorantibus colonis praesentibus: pari ratione peracta legitima statutione in duas portiones possessionarias Pauli et Francisci Csáki, ac Balthasaris Bornemisza quae fuerant dictos Donatarios introduximus. — Inde in Possessionem Hortobagyfalva, ac consequenter ad faciem portionis possessionariae Pauli et Francisci Csáki inibi habitae, ubi praesentibus Toma Barabas, Joanne Mihály, Sztan Magra, et Opre Duma de Szakadat in sede Cibiniensi; Georgio Ifiu villico, Clemente Clos, et Valentino Varga de Kastelfava [1], Quirino Venrich villico Joanne Bekes, Joanne Venrich, et Georgio Dily de Sajta; Jacobo Felmer villico, Joanne Hosszu, et Petru Zeller de Veresmart; Petro Presling villico, Francisco Spek, Luka Kerekes, Andrea Tzintz in Ujfalu, omnino in sede Cibiniensi sitarum; Moyn Bika, Juon Roman Agnetae filiae Mathiae Rapolti; Petru Flusa, Stantsul Dumitru, Michaelis Morgondai; Dankul Petru Manu Dumitru Gabrielis Haller Jobbagionibus in eadem Hortobagyfalva commoran; Juon Vlad Kenezio Martini Omlási, Michaele Roman Christophori Omlási Relictae; Opra Scob Joannis Farkas, Stanislau Martin Valentini Morgondai; Cracsun Riale Joannis Horvath, Juon Cluze, et Opre Pristavul Casparis Szász Egregiorum et nobilium Jobbagionibus in Szent Jánoshegye [2] atque omnino in dicto Comitatu Albensi commoran. praesentibus Jobbagionibus secundum continentiam literarum celsitudinis Vestrae introductoriarum et statutoriarum, dictos saxones Do-

1) Cașolțiu în districtulŭ Sibiului.
2) Nucetiu în comitatulŭ Albei-de-susŭ.

Digitized by Google

natarios videlicet Civitatis Cibiniensis, ac septem sedium saxonicalium in Dominium, et proprietatem dictarum portionum possessionariarum etc. (reliqua juxta stilum statutorio Relatoriarum super pura statutione emanatarum). Hujus statutionis nostrae seriem Celsitudini vestrae, prout a nobis peracta est, fide nostra mediante transscribimus. Deus eamdem incolumem tueatur. Datum in Pakafalva 20. Decembris anno 1575.

Celsitudinis vestrae fideles servitores Joannes Kemény de Gyerö Monostra, et Martinus Gáltöi de Pokafalva Judlium. Comitatus Albensis.

Intitulatio exterior. «Illmo Principi et Dno Dno Stephano Bathoreo de Somlyo Vajvodae Transilvano et siculorum Comiti Dno gratiosissimo.»

Exstant in Transumtionalibus et confirmationalibus Stephani Bathori de anno 1579, quae legi possunt apud Com. Jos. Kemény Suppl. C. D. T. VII. p. 695.

Transilvania. An. 1874. pag. 190—192. Din colecțiunea c. Jos. Kemeny.

EMENDANDA.

Pag. 275. linea 12. 13. 14 de josŭ, în locŭ de «catolici» a se ceti «creștini». — Pag. 367. linea 3. după «Monumenta Hungariae historica» adauge: Scriptores. — Pag. 413. linea 15—16 în locŭ de «dietei Poșonŭ» a se ceti «dietei din Poșonŭ».

Digitized by Google